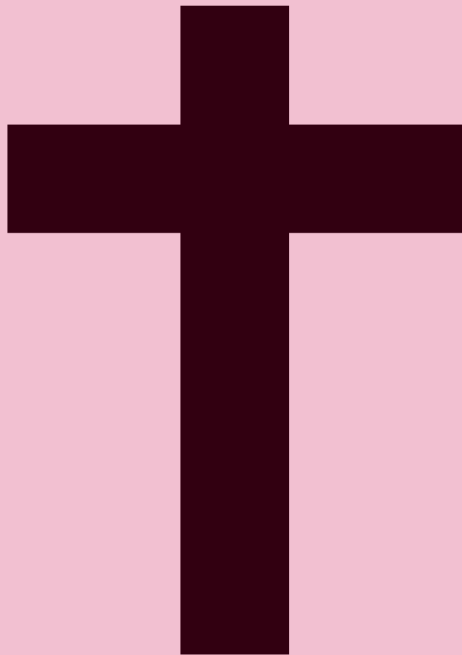

Amani Owr

Adioukrou: Amani Owr New Testament

Amani Owr
Adioukrou: Amani Owr New Testament

copyright © 1998 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Adioukrou

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
b20fd1e5-39e1-5678-9af9-b99e1ebfb994

Contents

MATIE	1
MARK	43
LUK	70
JAN	113
OB KOK	144
ROM	184
1 KORENT	204
2 KORENT	223
GALAT	236
EFES	243
FILIP	250
KOLJS	255
1 TESALONI	260
2 TESALONI	264
1 TIMOTE	267
2 TIMOTE	273
TIT	277
FILEMŌ	280
EBRE	282
JAK	297
1 PIER	302
2 PIER	308
1 JAN	312
2 JAN	316
3 JAN	317
JUD	318
ES EKN	320

Matie ec'Amani Mamn eke non Ów ek'it eke wél k'uw any

Matie a, wél b'esh'n Levi yeji. L'el Jwif eke b'eb wus labm on Rom ec'es ew a. Jwifel b'oc wus labm eb esel a ese agn ek'aju el ec'eb a os eke -li k'onny sosiem ec'af. -Li b'ifn wél, gbekó Jesu esh Matie el in e jam esel ab em e nyam (Matie 9.9-13).

Matie non Jesu eci Amani Mamn na yec'etj ke li yégm Jwifel eke Jesu el Mesi a. Li b'elu Amani Sig em eci susu nono okm l'akm Amani Owr eci lel non esel a feñ, yec'etj ke li yégm eke kokoba ob esel a dad Jesu e lís e low a. Amani Sig em ec'ow amua em lele Jesu eci sodad ab ab em a, Matie am elu okm yegm eke Mesi a elm Jwifel sonny ce ec'Es Eb Elu Es, ko agn a feñ eci. Emeny n'am elu okm li yegm eke Nyam ec'Es Ew a elm es ew eke wél kok ew es wus af aña ese el el eke Jwifel am onn ab af; ow el es ew eke anj egn egn feñ ek'ub nawre a ec'erm ab em. Matie oc Mois ec'ol a ese eb ir eci nyimn ob af, gbekó n'am dad el el eke Jesu yegmn agn ol a e liy a tasi a ek'anm ese Farisiel eci low yegm ab af (Matie 5.17).

K'ign Abraham tonj Jesu Krist Luk 3.23-38

¹ Jesu Krist lagñel Abraham em, lele David em ab e mew.

² Abraham ec'alaw † Isak e l'ew ab em ec'en ec'es onm: Jakób, ³ Juda lele lisijimel ab; Peres lele Zera ab (Tamar el el lis), Esrom, Aram, ⁴ Aminadab, Nason, Salmó, ⁵ Boas (Rahab el lis), Obed (Rut el

lis) ⁶ Jese, lele jim eb ebu David ab. Salomó (lis el Uri e yow a); ⁷ Roboam, Abia, Asaf, ⁸ Josafat, Joram, Osias, ⁹ Joatam, Akas, Esekias, ¹⁰ Manase, Amó, Josias, ¹¹ Yekonia lele lisijimel ab. Legñ ab em anake wél ot Israel ec'ey im madu okr em Babilon wus af a. †

¹² Ca eke wél ot Israel ec'ey im Babilon a, ow e jam a, ow el Salatiel, Sorobabel, ¹³ Abiud, Eliakim, Asor, ¹⁴ Sadok, Akim, Eliud, ¹⁵ Eleasar, Matan, Jakób, ¹⁶ etj Jakób ew Josef, Mari ec; Mari anake ew Jesu eke wél b'esh Mesi a. †

¹⁷ Sica k'ign Abraham tonj David a, ow ij alaw sakp lew yar; David tonj ke k'ok legñ ab em a eke wél ot Israel ec'ey im Babilon wus af a, ow ij alaw sakp lew yar; sica aña tonj ke ok Mesi e mew e legñ a, ow ij emeny alaw sakp lew yar.

Josef ec'ermij ebr Jesu eci mew owi ab em

¹⁸ Kin Jesu Krist eci mew owi ec'el el eke ecr. Josef esu Jesu lis Mari; gbekó gbuñ ke -l'uwarir any a, Abñ Lala ec'abusu em, Mari anj nimamn. ¹⁹ Ec Josef el egn eke b'elum Nyam etj l'erurm eke li k'elu ow okm dedeku feñ ec'any af; ow sosiem l'egñ l'eb eke ew ew em, li k'elu ow es. †

²⁰ Sica eke n'am tutr low na a, Es Kotoko ec'af erm es nyam ow memn em egn'n etj dad'r nine: «Josef, David eci lilaw, ermij k'ók'ñ eke k'oc Mari ese ñ e yow af, anke Abñ Lala ec'abusu em anake n'anj nimamn a. ²¹ Li b'ow l'ew iy, ñ b'ow esñ iy a Jesu, † anke in anake li b'ow l'eb in ec'agn a nimum l'elu es el e sikpl em a.»

²² Low na ey yec'etj ke odad a eke Es Kotoko dad kokoba ob es ab em a íy neny.

²³ Kin odad a: *Dedyowli a eke anm ign ab a b'ow anj lokab etj b'ow ew iy ign eke wél b'ow esñ Emanuel.* † (Nin a e nyandre el: "Nyam anj ey ab.")

† **1:2** Alaw:mew owi a eke wél am dad lel na em a, Jwifel ogn a, ow elm ey a eke wél inm ew a ce, ko alaw yeji.

† **1:11** Ekn 2 Eb Ebu 24.12-16. † **1:16** Jwifel em a, egn ec'el el ek'owr in e mew owi em a bi yegm low yec'eke l'otu eke li ki kok eb eyñ ab em a. Agñ a sonny coco eke el eci mew owi ab em ec'agn a feñ el Jwifel tasi a ce onny abusu eke k'eññ juma ek'onny any (Nehemi 7.61-64; Esdras 2.61-62). Matie ob in ec'odad a nunj etj am yegm mew owi ab em eke Jesu el Jwif mamn tasi. † **1:19** Jwifel ogn a, eke yow lele ign ab k'ebirm etj -l'eru a, ow ec'abr enym a b'ew tuotuo (Ol Okn 22.13-28). Mari eci lok ab owi ab em a, Josef otu eke k'esh'n jej ok em, ke li kók ow es eke k'ocm ow es lís dedeku ec'arañ. Ow ana ke li tutr eke li k'elu ow es eke ów esu owi k'anm em, ow ew pete em, ow e liy a k'eym okm (Ol Okn 24.1). † **1:21** Jesu:nin a e nyandre el: *Es Eb Elu Es.* † **1:23** Esayi 7.14.

²⁴ Eke Josef ufñm es a, li kok εσε elel eke εs Kωtoko ec'erm es a dad'r ab af, ετη l'oc Mari εσε in e yow af. ²⁵ Gbeko n'anm ow ab toñ batñ Mari ew iy ign eke Josef εw nin Jesu.

2

Nuñ em ony esel ow am εkn Jesu

¹ Lεgn ab em eke Erød el εb ebu a anake wεl ew Jesu Bεtlehem bañn, † Jude wus af a. Sica eke wεl ew Jesu a, nuñ em ony esel ek'el mίlél em εkn ec'a, anñ yogñ a eke ligbn b'igb a ow toñ ok Jerusalem. ² -L'ibrm ninε: «Bogñ iy a eke wεl ew ke el Jwifel ec'εb ebu ab a ee? S'εkn in eci lél a yogñ a eke ligbn b'anñ igb a, ow sosiεm anake s'ow eke si k'usr'r sos a.» †

³ Eke εb ebu Erød amani na ok oru em a, ermni εdñ'n es, Jerusalem nimum ec'agn a yeji. ⁴ Erød as egb waw esel εgbel a feñ lele ol e low yegm esel ab ab feñ luku ετη am ibrm εl yogñ eke wεl k'ew Mesi a. ⁵ -Li dad ow ninε: «Bεtlehem bañn, Jude wus af, anke kin low yec'eke Nyam dad ke kokoba ob es a non: ⁶ *Ετη η, Bεtlehem, elm Jude wus af ec'εb ewi a feñ eci jam es. Kō η em εb ebu a b'ow anñ εy okm, ke nyímn em ec'agn Israel.*» †

⁷ Ow sosiεm ew ew em Erød εsn nuñ em ony esel a ek'el em, li k'uw lεgn tasi yec'af eke lél a k'ey okm ab any. ⁸ Ετη l'erm wεl Bεtlehem. Li dad wεl ninε: «Ímn otarir iy a e lís e low akr senyn senyn toñ εñan in; eke b'εñan in a òwr dadr'm yec'ετη k'em yeji m'im m'usr'r sos.»

⁹ Eke -l'irir εb ebu a e sodad a, -l'elu lakr -n'im. Eke -n'aam a, kin lél a eke -l'ikñn anym -l'εkan yogñ a eke ligbn b'anñ igb a, ek'ikñ εl anym. Ετη wanci ab af a eke lél a im ok yogñ a eke iy a anñ a, n'inym es. ¹⁰ Eke -l'εkan lél a inym es a, -n'anñ

sos em inñ ligbel em. ¹¹ -L'ok akñ a ετη -l'εkn iy a lele lis Mari ab. -L'ok owrōkp wus ετη -n'am usr iy a sos. -Li kpakpab εl eci sekpr ab es ετη -l'ap ow sika, ogn lele kpεy ab. † ¹² Ow e jam a, Nyam εwar εl mεmn em, eke -li k'εwlmn meny -n'iimn Erød ogn a ij; ετη -l'eb ejagb ejeci -n'im εl eci wus ab af.

Ejipt ec'im

¹³ Sica eke nuñ em ony esel a im a, εs Kωtoko ec'afr erm es nyam ow εñn Josef mεmn em ετη dad'r ninε: «Ígb, òc iy a lele lis ab urur es imn Ejipt toñ bake εs Kωtoko dád ony e meny εwl ow ec'odad, anke Erød b'ow ol iy a eci ibi es.» ¹⁴ Kpεkñ Josef igb ncok em, oc iy a lele Mari ab ετη -n'im Ejipt. ¹⁵ -N'anñ yogñ toñ Erød uw. Low na εy yec'ετη ke εs Kωtoko ec'odad na eke dad kokoba ob es ab em a, íy neny: *Ejipt wus af ετη m'εsn em ec'iy a.* †

Etuey ec'ibi

¹⁶ Eke Erød b'uw any eke nuñ em ony esel a εju'r a, erm ebl'l afñn in es. Na sosiεm n'onñ abusu eke wεl k'ibi Bεtlehem lele in e saw saw ab ec'ey meny neny, toñ k'ign akpo yony esel a feñ. Nuñ em ony esel ec'amani a ek'onñ'n lεgn ab af eke lél a εy okm a, af yogñ anake li kok low na a. ¹⁷ Εben eke kokoba ob es Jeremi ec'odad na eke dad a iy neny ana:

¹⁸ Rama εb em, wεl iri lebl ek'ikñ, onñ ikñ lele luw eci likekr ab. Rashel anake am ikñ in ec'ey a ec'onñ a. L'ibram ηonñ anke in ec'ey a anm ij. †

Ejipt ec'igb

¹⁹ Eke Erød uw a, εs Kωtoko ec'afr erm es nyam mεmn em ow εñn Josef Ejipt wus af ²⁰ ετη dad'r ninε: «Ígb, òc iy a lele lis ab ke éwal meny imn Israel wus af, anke agñ a eke am ol iy ab es eke k'ibi a -l'uw.»

† **2:1** *Bεtlehem bañn*:1 Samiel 16.1 em ec'a, Bεtlehem el David ec'εb. † **2:2** *s'ow eke si k'usr'r sos*:odad na Grεk em a, wεl otu ek'itñn ejec'em dad εσε *s'ow eke si k'ign'n nuñ*. † **2:6** Mise 5.1. † **2:11** Jwifel bi tutr eke wus na eci εb εb a feñ ec'agn a b'ow usr Mesi a sos (Esayi 49.23; 60.5-6; Selu 72.10-15). Ob ap na e nyandre el: sika a el εb ebu a eke li b'ow l'el a eci meny εwr; ogn a el abñ em owi eci meny εwr; ετη kpεy a el gbre ij owi eci meny εwr. † **2:15** Ose 11.1. † **2:18** Jeremi 31.15. *Rama* εb eke ow em Babilon eyñ as Jwifel luku eke k'ot im εl madu okr em. *Rashel* el Jakob e yow ek'erur tasi (Nuñ Ob 29.30); wεl b'oc'r εσε Israel lis af. In eci uwomu a anñ Bεtlehem. † **2:22** *Arkelaos*:Erød ligbel a eci luw em a, in ec'ey nyahan a cεc in ec'es εw a ετη εgn εgn εb in eci. *Arkelaos* ek'εw Jude es a, el εgn eke lokm unñ akm εs. Lisijim Antipas ek'εw Galile es a, el εgn eke in e lokm sunñ a akpl tel akm lisijim ec'a.

21 Ow ɔŋ Josef igb oc iy a lele lis ab etŋ -l'ewl -n'im Israel wus af. 22 Gbəkɔ Josef iri eke Arkelaos † usr es Erɔd usu esɛ Jude eci es ew es af; na sosiem erŋn ow'r sos eke li k'im l'ir Jude. Eke wɛl yɛgm'n ow ec'ow mɛmn em a, n'im Galile wus af, 23 etŋ n'im l'ir Nasaret baŋn. Ow el eɛben yec'etŋ ke kokoba ɔb esɛl ec'odad na eke dad a íy neny: *Wɛl b'ow esŋ'n Nasaret iy.*†

3

Jan mij ok nuŋ es e Nyam odad eke dad Mark 1.1-8; Luk 3.1-18; Jan 1.19-28

1 Lɛŋŋ ab em a, Jan mij ok nuŋ es ey ɔkm Jude eci loj † a etŋ am dad Nyam odad esɛ: 2 «Ítŋnin erm em aŋke Afr ec'es ew a ow titm.» 3 Jan el eŋŋ a eke kokoba ɔb es Esayi dad in e ec'odad, ow a eke n'am dad l'esɛ: *Eŋŋ nyam aŋŋ loj am elu lebl dad esɛ: «Kòkr Es Kòtòkò ec'ejagb a, kòkr in e sebr a ínym nyim nyim!»*†

4 Jan sus mob eke wɛl kok gbaŋko kedebnam e suw em etŋ l'ɛŋŋ ndey lɛl e meb er em; † li b'ij tɛtɛ gbaŋgban lele mow mun ab. 5 Jerusalem ec'agŋ, Jude wus af ec'agŋ fɛŋ, lele mij ewl mij Jurɔn wus ab af ec'agŋ a am ow Jan ogŋ. 6 - N'am eŋŋ el e sikpl a -l'eb agŋ fɛŋ ec'any af, etŋ Jan am ok el mij nuŋ Jurɔn erŋ.

7 Eke Jan am ekn eke Farisiel nɔnɔ lele Sadusiɛl ab am ow in ogŋ mij ok nuŋ ec'a, li dad wɛl ninɛ: «Ōny morŋn amua! Kɔ bwo dad ɔny eke, ek'okr mij nuŋ ke ɔtur eke k'ŋgbronŋ Nyam ec'erm bebl ek'am ow ab em ee? 8 Sica yɛgm'n ɔny ec'es an ab em eke itŋnin erm em! 9 Etŋ emeny kì tutar ɔny em ki dadr k'esrɛ: “Ey lagŋ el Abraham.” † Kɔ m'am dad ɔny eke Nyam ɔtu eke ki kok mebn amua él Abraham ec'alaw! 10 Sica ɔs aŋŋ eke b'ow hubr ekŋ es min em. Likŋ fɛŋ ek'ósum ey amamn a, wɛl b'ow ubr'r es oc ɔwl'l alm. 11 Em ec'a, m'am m'ok ɔny mij nuŋ mij em esɛ erm em itŋn eci meny ewr af, gbəkɔ eŋŋ ek'aŋŋ'm jam am ow a b'ow ok ɔny mij

nuŋ Abŋ Lala lele al em ab.† N'ony abusu nɔnɔ l'akm im. M'itm bɔbɔ yeji eke mi k'ony in e ɔkrukpo meb a m'ot'r es.†

12 N'onym waw ab etŋ li b'ow n'ɔŋ egb a lɛf, l'éb ey a, ke l'ígŋ suw a l'ok es. Li b'ow l'eb egb a l'ok egbel em, ke l'ófn suw a al ek'iram es ab em.»

Jesu e mij ok nuŋ

Mark 1.9-11; Luk 3.21-22

13 Sica Jesu aŋŋ Galile ow Jurɔn eke Jan k'ok'r mij nuŋ; 14 kɔ Jan eŋŋm, etŋ dad'r ninɛ: «Em anake k'ok'm mij nuŋ a, etŋ ow el ŋ eke am ow em ogŋ!» 15 Gbəkɔ Jesu dad'r ninɛ: «Caca em a, èŋŋ ke ow él eɛben, aŋke eɛben eke si b'ow si kok ów fɛŋ eke Nyam am ibrm ey ab ana.» Ow sosiem Jan eŋŋ eb ok'r mij nuŋ. 16 Eke Jesu ok mij nuŋ ke am ey ɔkm erŋ a, kpɛkŋ afr agbr em. L'ekn Nyam ec'Abŋ ek'am us'r es nuŋ af esɛ kel af. 17 Etŋ lebl nyam aŋŋ afr am ikŋ dad esɛ: «Eŋŋ na el em ec'Iy eke m'erur tasi; m'oc em eci sos em inŋ fɛŋ m'elu'l em.» †

4

Agn ebm Jesu

Mark 1.12-13; Luk 4.1-13

1 Sica Nyam ec'Abŋ oc Jesu im loj eke agn k'eju'r. 2 Eke n'eny neny sɛŋŋ ekŋ yony, nɔk lele lɛŋŋ owr ab a, ca namn ow'r sos. 3 Agn ek'el eju es a, eri ow titm'n etŋ dad'r ninɛ: «Ek'el Nyam ec'Iy, ke dàd mebn amua ítŋn el ob ij.» 4 Jesu dad'r ninɛ: «Wɛl nɔn Nyam Lɛl em eke: *Ow elm ob ij ɔny cɛ ɔɔm eŋŋ sel, kɔ Nyam ec'odad ebl fɛŋ eke b'aŋŋ'n nenyem ey ɔkm a.*»†

5 Emeny agn oc'r im uyum'n Jerusalem eb lala ab em e Nyamel gbɛl a e luw af ec'usu gege a, 6 etŋ dad'r ninɛ: «Eke el Nyam ec'Iy, ke àŋŋ aŋa igb us es wus; aŋke wɛl nɔn Nyam Lɛl em eke: *Nyam b'ow ɔŋ in ec'afr erm esɛl a ow ŋ sosiem, etŋ -li b'ow -l'oc'ŋ abu em abu em, yec'etŋ ke lebn kaka kí kokm'ŋ ob lakr.*»† 7 Jesu

† 2:23 *Nasaret iy*:baŋn eke wɛl úbm. Wɛl b'ow ifn Jesu eke l'el Nasaret ec'eŋŋ a sosiem. Ekn Jan 1.46. † 3:1 *Jude eci loj*:wus ek'agŋ nɔnɔ irm af. † 3:3 Esayi 40.3. † 3:4 Ekn 2 Eb Ebu 1.8. † 3:9 Jwifel e tutr em a, ek'Abraham el el lagŋ a, ke Nyam eb elu el es ŋ. Ekn Jan 8.33,37,39. † 3:11 Ekn Ob Kok 2.1-4. † 3:11 Ekn Jan 1.27 ec'akr otar a. † 3:17 Bèbm'n Selu 2.7 lele Esayi 42.1 ab. † 4:4 Ol ɔkn 8.3. † 4:6 Selu 91.11-12. † 4:7 Ol ɔkn 6.16.

dad'r nine: «Nyam Lel yeji dad eke: *K'Ébam Es Kótókó η e Nyam.*»†

8 Emeny agn oc'r im lafeny gege nyam af, yegm'n wus na ec'es ew es ew a fɛɛ lele el eci sakpl ab ab, 9 etɛɛ dad'r nine: «Mob amua fɛɛ m'ow m'ow eke ok ɔwɔɔkp wus ign'm nun.» 10 Ca Jesu dad'r nine: «Ŋ Satan, kpab'm es lís! Anke wɛl nɔn Nyam Lel em eke: *B'ow ign Es Kótókó η e Nyam sɔny nun, ke kók in sɔny coco e juma.*»†

11 Sica agn egb'r es; etɛɛ kin afr erm esɛl ow'r saw am kok in e lís e low.

Jesu ɔb juma nun Galile wus af
Mark 1.14-15; Luk 4.14-15

12 Eke Jesu iri eke wɛl elu Jan sobel em a, † n'im Galile wus af. 13 L'irm Nasaret ij, etɛɛ n'im n'ann Kapernayum, eb eke ann Galile eci mij lekpl a saw, Zabolɔn lele Nɛftali ab eci wus ab af. 14 Ow el eɛɛn yec'etɛɛ ke kokoba ɔb es Esayi eci sodad amua eke dad a íy neny:

15 Zabolɔn eci wus a, Nɛftali eci wus a ek'ann

okij saw ec'ejagb ab af, Jurɔɛn jam a, Galile ek'agn ek'elm Jwifɛl a ir af!

16 Agɛɛ a ek'ir ncebn em a ekn usuayl ligbɛl!

Etɛɛ agɛɛ a ek'ann luw eci low ew a, usuayl ejn ok el af. †

17 Lɛgɛɛ na af anake Jesu ɔb nun am dad Nyam odad esɛ: «Ítɛɛnin erm em anke Afr ec'es ew a ow titm.»

Jesu e jam esɛl kɛkɛɛ ek'esɛɛ
Mark 1.16-20; Luk 5.1-11

18 Jesu am ecr Galile eci mij lekpl a e saw saw etɛɛ l'ekn agɛɛ lisijimɛl yony ek'el ɔcn ibi esɛl: Simɔ eke wɛl b'esɛɛ Pier lele lisijim Andre ab. -N'am ok muw mij lekpl ab em. 19 Jesu dad el nine: «Ustr'm jam, m'ow mi kok ɔny eel agɛɛ eb esɛl.» 20 Kɛkɛɛ -li digɛɛ el eci muw a -l'ok es etɛɛ -l'us ow jam.

21 Eke li b'im akpoj tɛl a, l'ekn agɛɛ lisijimɛl ejeci yony Jak lele Jan ab, Sebede

ec'ey. El es ab -n'ann el eci mijetɛɛ ab em -n'am kok el eci muw a etɛɛ Jesu esɛɛ el. 22 Kɛkɛɛ -li digɛɛ el es lele mijetɛɛ ab ab -l'elu es, etɛɛ -l'us ow jam.

23 Jesu am ec Galile eci wus ab af; wus ab af yogɛɛ, n'am yegm agɛɛ low Nyam nun ign susu a etɛɛ n'am ɔb gbɛɛngbi usu a ec'Amani Mamn a e kokoba. N'am ewlm ɔlu a el ec'ol ern ern fɛɛ em lele el eci dudu fɛɛ ab. 24 Siri wus af nimum, Jesu e lís ec'odad eke wɛl am dad a ec'amani am ok agɛɛ ɔru em, etɛɛ wɛl am is'r agɛɛ fɛɛ ek'am ij ɔl ern ern e gbɛɛ esɛ agɛɛ ek'ony abɛɛ enɛɛ, krokro esɛl lele sos éyru ab; etɛɛ Jesu am ewlm el. 25 Agɛɛ nɔnɔ ek'ann Galile ow, Eb Lɛw a eci wus ab af ec'agn, † Jerusalem ec'agn, Jude wus af ec'agn lele Jurɔɛn ogog eci wus ab af ec'agn ab, am us Jesu jam.

5

Ehe esɛl nawre
Luk 6.20-23

1 Eke Jesu ekn bieku a, l'uyu lafeny af etɛɛ li sig es. In e jam esɛl a ow titm'n 2 etɛɛ n'am yegm wɛl low li dad l'esɛ:

3 «Agɛɛ ek'ij abɛɛ em e gbɔɔr,† ehe él el eci anke Afr e gbɛɛngbi usu a, el eci!† 4 Agɛɛ a ek'ann sɔɔn em a, ehe él el eci anke Nyam b'ow eyr el erm es! 5 Agɛɛ erm frɔɔɔ esɛl, ehe él el eci, anke -li b'ow -l'ij wus eke Nyam ewar a ec'aja.

6 Agɛɛ eke low nenyembri nyam ec'ann am ɔny a, ehe él el eci, anke Nyam b'ow iyr el lok.

7 Agɛɛ a eke b'ikɛɛ agɛɛ sɔɔn a, ehe él el eci, anke Nyam b'ow ikɛɛ el sɔɔn!

8 Agɛɛ ek'erm em ayl a, ehe él el eci, anke -li b'ow -l'ekn Nyam.

9 Agɛɛ a eke b'is erm es ey a, ehe él el eci, anke wɛl b'ow esɛɛ el Nyam ec'ey.

10 Agɛɛ a eke b'an es esɛɛ el el eke Nyam b'erur ab af,

† 4:10 Ol ɔkn 6.13-14. † 4:12 Ekn Matie 14.3-12. † 4:16 Esayi 8.23-9.1. † 4:25 Eb Lɛw ek'ann Samari lele Galile ab ec'ogog eke ligbn b'ann igb, ke yogɛɛ ec'agn a ec'eb ir a b'ot Grekel ec'ab es. † 5:3 Agɛɛ ek'ij abɛɛ em e gbɔɔr: Agɛɛ ek'uw any ek'el e low fɛɛ ann Nyam em a. † 5:3 Afr e gbɛɛngbi usu a, el eci! Odad na Grek em a, wɛl ɔtu ek'itɛɛn ejec'em dad esɛ -l'el Afr e gbɛɛngbi usu a eci agɛɛ. Jesu eci low yegm na bebl Jwifɛl erm anke el eci low yegm em a, Afr eci gbɛɛngbi usu a, el ec'ebɛɛ a cɛ ec'agn a sɔny coco eci.

ke ow sosiem wɛl b'ijr gbɛrɛ a, ehe ɛl ɛl eci, anʒke Afr e gbɛrɛngbi usu a, ɛl eci.

11 Ànɲn ehe ɛm eke ɛm sosiem aɲɲ bi wɛwr ɔny, b'ijr ɔny gbɛrɛ, bi dad ów ɛɲɲ fɛɲ ok ɔny af yadɲ ɛm. 12 Kòkr yaya, ànɲn sos ɛm iɲɲ ɛm, anʒke afr ob ap ligbɛl nyam am eku ɔny. Kokoba ɔb ɛsɛl ek'ikɲ anym ow a yeji, ɛbɛn eke wɛl ijɲ ɛl gbɛrɛ ana.»

Mok lele usuayl ab owi
Mark 9.50; Luk 14.34-35

13 «ɔny anake eel wus na e mok a. Kò eke mok irmn in e ded a, † ayaf wɛl ɔtu eke ki kokr'r ke l'ɛwl li ded ee? L'akplm ij, gbɛɲ ɔɛ l'it eke wɛl k'oc ɔwl'l ke aɲɲ uyu'r af.

14 ɔny anake eel wus na ec'usuayl a. Baɲɲ ek'anɲ lafɛny af a ɔnym es lɔl. 15 Wɛl íɲɲm kɛniɛ ɛwm es ob ew; kò wɛl b'itm'n es ob gege af, ke l'áyal aɲɲ a fɛɲ ek'anɲ akɲ a. 16 ɛbɛn ek'ɔny ec'usuayl a ki jɛɲn aɲɲ fɛɲ ec'any af ana, yec'ɛɲɲ ke -l'ɛkn ɔny ec'ów amamn a eke bi kokr a, ke -li kòklm ɔny ɛs ek'anɲ afr a.»

Ol eci liy ɛm ɛlu

17 «Kì tutar eke m'ow e mi k'ɔny Moiss ec'ol a lele kokoba ɔb ɛsɛl e low yɛgm ab ab m'ot es. M'owm eke mi k'ɔny m'ot ɛl es, kò eke mi k'ɛlu liy ɛm. 18 M'am dad ɔny nawrɛ ɛm eke afr lele wus ab b'ow ɛɔ, kò ol a eke wɛl nɔn a e mɔni kaka, ow e logli kaka k'ow tɛɲɲm es toɲ ke fɛɲ íy nɛny. † 19 Ow sosiem, ɛɲɲ eke b'ow íɲɲ sol amua ɛm e likekli nyam ɛlu es, ke b'ow yɛgm aɲɲ kok ɛbɛn a, Afr e gbɛrɛngbi usu a, li b'ow l'el likekli; gbɛkò ɛɲɲ eke b'ow ɔsu ol a, ke b'ow yɛgm aɲɲ kok ɛbɛn a, Afr e gbɛrɛngbi usu a, li b'ow l'el ligbɛl. 20 Kò m'am dad ɔny: eke kokmn low yec'a eke Nyam am ibrm ɔny a akamn ol e low yɛgm ɛsɛl lele Farisiel ab a, k'ow ɛymn Afr e gbɛrɛngbi usu a.»

ɛrm bebl owi ec'akr otar

21 «Irir eke wɛl dad ɛy lagɲɛl: “K'ibim ɛɲɲ,† ɛɲɲ fɛɲ ek'ibi ɛɲɲ a, wɛl b'ow oc'r im jɛj ok ec'any af.” 22 Kò ɛm, m'am dad ɔny m'ɛsɛ: ɛɲɲ fɛɲ eke b'ow ebl ɛrm ok lisijim af a, wɛl b'ow oc'r im jɛj ok ec'any af; ɛɲɲ eke b'ow wɛwr lisijim ɛsɛ: “N nyamb ɛɲɲ a,” wɛl b'ow oc'r im Sanedrɛn ec'agɲ a ec'any af; ɛɲɲ ɛɲɲ eke b'ow dad lisijim ɛsɛ “Nuɲ ɛm akplm ɲ a,” it eke wɛl k'oc'r im gbɛrɛ ij usu ec'al ab ɛm. 23 Eke am oc ob ap im egb waw usu ɔɲ Nyam, ɛɲɲ yogɲ ɔkn ek'ɛsɲ jim ɛw low ɲ ab a, 24 egb waw usu yogɲ, ɛw ɲ ec'ob ap ab es, ke íkɲ anym im okar ɛm ɛsɲ jim ab ke sica ɛwl ow ke áp Nyam ob a.

25 Eke ɛɲɲ nyam ɛw low ɲ ab, ɛɲɲ usr ejagb aamn jɛj ok ɛm a, òɲɲ es fafa okar ɛm eke anɲɲ ejagb af a, yec'ɛɲɲ ke li k'ócɲm'ɲ n'ɔɔm jɛj ok ɛs, jɛj ok ɛs a ocm'ɲ ɔɔm usu ɔsu ɛs ɛlum'ɲ sobel ɛm. 26 M'am dad'ɲ nawrɛ ɛm: k'ow ɛym ɔkm yogɲ eke ɔɔgm ɲ e labm a fɛɲ ek'ɔny a uwarm.»

Nfaci owi ec'akr otar

27 «Irir low yec'a eke wɛl dad ab ee? K'íjɲm nfaci.† 28 Kò ɛm m'am dad ɔny: ɛɲɲ fɛɲ eke bi lɛr lawl e yɔw ke b'ɔny erur in ec'erm ɛm a, ow ab l'ij nfaci ɲ. 29 Eke batɲ ow el ɲ e lidr e nyamn a anake b'ɔɲ ɛy sikpl owi ɛm a, ɔkr ɔny oc'r es ɔwl'l usu kpekpe: ow akpl ɲ eci eke k'irmn ɲ e sos ikpr nyam ɔɛ, ow a eke ɲ e sos a fɛɲ k'anɲ ke wɛl ɔny ɔwl'ɲ gbɛrɛ ij usu a. 30 Eke batɲ ow el ɲ e lidr abu a anake b'ɔɲ ɛy sikpl owi ɛm a, ùbr'r es oc ɔwl'l kpekpe: ow akpl ɲ eci eke k'irmn sos ogog nyam, ow a eke k'im gbɛrɛ ij usu ab ɛm ɲ e sos a fɛɲ ab a.»

Dwarir ec'akr otar

Matie 19.9; Mark 10.11-12; Luk 16.18

31 «Wɛl dad yeji: “Eke am ogɲ ɲ e yɔw eke ɔl mar ɛbi a, ɔɲ'n íɲɲnin e lɛl.”† 32 Kò ɛm m'am dad ɔny: ɛɲɲ fɛɲ ek'ɛlu in e yɔw e l'ɔl mar l'ɛbi es, ke ow elm ɛɲɲ ot owi ɛm a, n'ɔɲ yɔw a b'ow ɛy nfaci ij owi ɛm.

† 5:13 Tasi ɛm a, Israɛl wus af eci mok a b'irmn in eci ded a. Mob ɛjɛci e miy kpacam b'anɲ ɛm ek'ɔnym lɛɔ ded ɛm. Eke wɛl b'ɛw mok ikɲ na es foɲ ɛm a, mok a tasi bi lɛr es ke miy kpacam a anɲ. † 5:18 toɲ ke fɛɲ íy nɛny: odad na Grɛk ɛm, wɛl ɔtu ek'itɲɲ ɛjɛc'ɛm dad ɛsɛ toɲ ke ow ɛl wus na e nuɲ ɛdɲ. † 5:21 ɔkm Ok 20.13; Ol ɔkn 5.17. † 5:27 ɔkm Ok 20.14; Ol ɔkn 5.18. † 5:31 Ol ɔkn 24.1-4. Íɲɲnin tasi a ec'ɛlel eke wɛl ki kok ana; gbɛkò Jwifɛl bɛb eci tutr ɛm a, ow el abusu eke wɛl ɛlu ɛl es eke low kaka fɛɲ ɛm -li k'íɲɲnin. ɛkn Matie 19.7-9.

«Etj egn ek'ebi yow eke wel owr a, in yeji l'ij nfaci.»

Neny ij owi ec'akr otar

³³ «Irir low yec'a eke wel dad ey lagjel ab ee? *K'ítjnm η e neny ij a, kō ke kók Es Kōtōkō ec'any af, yec'a eke dad neny ij em a.* † ³⁴ Kō em, m'am dad ony eke k'ijmn neny kaka: k'ijmn neny afr e nin em anke ow el Nyam eci es sig usu; ³⁵ k'ijmn neny wus e nin em anke ow el in ec'akr es ok usu, k'ijmn neny Jerusalem e nin em, anke ow el Eb Ebu gbēl a ec'eb. † ³⁶ K'ijm neny okm η e nuj ab af anke k'otum kokm η e sin nuj nyam ibrm oglog ufum. ³⁷ Dàdr cē esrē: “Eε” oglog “Njan.” Yec'a eke wel bi dad ign af a, low ηun es eci.» †

Efnu ec'erur owi

Luk 6.27-36

³⁸ «Irir low yec'a eke wel dad ab ee? *Nyamn lele nyamn ab etj nen lele nen ab.* † ³⁹ Kō em m'am dad ony eke k'átarmn ony ec'ifnu ab. Eke batj egn nyam edj'η any af lidr ogog e lāwl a, † okj'n nemn ogog ec'a yeji l'édj'η. ⁴⁰ Eke egn oc im'η jēj ok ec'any af eke k'eb η eci mob sus em a, yèb'r l'éb η e mob af ew a yeji. † ⁴¹ Eke egn nyam ony'η lec em eke k'an es in ab sofu kaka fēj a, àn ow eci sakp yony. † ⁴² Egn ek'am ibrm'η ob a, onj'n; k'ūjan egn erm suj.»

⁴³ «Irir low yec'a eke wel dad ab ee? *B'ow erur egn kaka fēj* † ke ifn η ec'ifnu. ⁴⁴ Kō em m'am dad ony: erur ony ec'efnu, ke ηōjan Nyam onj agj a eke b'ijr ony gbre a; ⁴⁵ ow em a b'ow eel ony Es ek'annj afr a ec'ey, anke in e ligbn a b'afjn ów enj kok esel lele ów amamn kok esel ab, etj in ec'afr e mij a b'aan ów amamn kok esel lele ów enj kok esel ab. ⁴⁶ Eke batj ow el agj a cē eke b'erur ony a

b'erurir, ke bla k'onj ekur Nyam ogn ec'ob ap ee? Wus labm eb esel yeji eben cē -li bi kok. ⁴⁷ Ek'ow el ony lisijimel cē b'esjnin, ke low ligbel kokr ab ee? Nyam any uwm esel yeji, eben cē -li bi kok. ⁴⁸ Éel sobo ese el el ek'onj Es ek'annj afr a yeji el sobo ab af.» †

6

Nyam nuj ign em ec'ow ek'it e wel ki kok

Luk 11.2-4

¹ «Éwr erm, kī kokr Nyam e līs e low fēj agj ec'any af any ij sosiem eci. Eke b'ow kokr eben, k'ow ejnm ony Es Nyam ek'annj afr ec'ob ap a. † ² Ow sosiem, eke am onj ogboru os, k'ew fuw em agj k'ékn'η; Nyam nuj ign usu lele eberj em ab, eben eke ów enyembri yony yony esel bi kok ana. -Li bi kok eben ek'agj k'usr el sos. Low nawrē m'am dad ony ek'el ec'ob ap a -n'ejn η. ³ Kō η ec'a, ek'am ap ogboru ob η e lidr abu ab em, η e nemn abu a k'ékn, ⁴ yec'etj ke ob ap a él es lol em, ke asj Nyam eke b'ekn es lol em e low a, b'ow ap'η ob.

⁵ Ony e Nyam ηōjn em, kī kokr ese ów enyembri yony yony esel af; -li b'erur eke -li k'inym es Nyam nuj ign usu a lele eberj saw saw ab -ni ηōjn Nyam yec'etj ke agj fēj ékn el. Low nawrē m'am dad ony, el ec'ob ap a, -n'ejn η. ⁶ Kō η, eke am erur e ki ηōjn Nyam, ey η ec'akj abl êl ke yogj, ηōjn asj Nyam es lol em, ke Asj Nyam eke b'ekn es lol em e low a, b'ow onj'η η ec'ob ap a.

⁷ Eke bi ηōjan Nyam, odad ebl nyam coco a cē k'annj ony nenym k'ibn ese Nyam any uwm esel ec'ab af; -li bi tutr eke odad a b'ofu el nenym a ke Nyam b'ow iri el e ηōjn e lebl a. ⁸ K'èbr el e lakr a, anke ony Es Nyam, gbuñ ke íbrmn in low a, li

† 5:33 Ob Ap 19.12; Awl 30.3; Ol Okn 23.22-24. † 5:35 Jwifel beb e tutr em a, eke -l'ij neny ob sjeci e nin em etj ow elm Nyam e nin em, eke -li kokm yeji ofr ofr. † 5:37 Ékn Jan 8.44. † 5:38 Okm Ok 21.24; Ob Ap 24.20; Ol Okn 19.21. † 5:39 Édj egn any af el Jwifel ogn eci wewr ligbel. † 5:40 Jwifel ogn a, mob af ew a, wel b'oc bubur sos es ncok em; na sosiem ol onj abusu eke wel k'oc ignj egn legj owr cē eci (Okm Ok 22.25-26; Ol Okn 24.13). Jesu am yegm eke egn ki kok low afj ol es yèb'r l'oc kpekj kpekj. † 5:41 Rom e srōda eyj a ony abusu eke k'onj egn lec em uyu el ec'erekp an es kilo nyam lele likpr ab cē. † 5:43 Ob Ap 19.18. † 5:48 Bèbmn Ob Ap 19.2 lele Okm Ok 18.13 ab. † 6:1 Jwifel ec'a, ogboru ec'ob ap, Nyam ηōjn lele neny enj ab a, el el e Nyam nuj ign em ec'ow amamn tasi. Na sosiem anake Jesu am dad ow ec'odad lel ikpr usuij na em a.

b'ikn anym l'uw low yec'a ek'am erurir ab any. ⁹ Ɔny e Nyam nɔɔn em, dàdr esre: Ey Es ek'anɔn afr,

ke n e nin lala a ɔny elum;

¹⁰ ke n ec'es ew a ów;

ke wel kók n ec'erur wus anɔa esɛ afr ec'ab af.

¹¹ Ɔn ey yefenyana ec'ob ij a ek'it a.

¹² Àp ey low nɔn a eke si kok a, esɛ elɛl eke si b'ap aɔn a eke kok ey low nɔn ab af.

¹³ Kì yeb ey si k'ey ebm owi em, kɔ ɔny oc ey es low nɔn ec'abu em; [anke akpo akpo fɛn, es ew, abusu ɔny lele anygbɛl ab él n eci. Amen.] †

¹⁴ Tasi em a, ek'ocr low nɔn ek'agɔn kok ɔny a apr, ɔny Es ek'anɔn afr a yeji b'ow oc ap ɔny. ¹⁵ Kɔ eke ocmn low nɔn ek'egɔn kok ɔny a apmn, ɔny Es ek'anɔn afr a yeji, k'ow ocm ɔny e low nɔn e kokr a apm ɔny.

¹⁶ Etɔn kin, eke am enɔn neny, k'èwr sɔn e sos esɛ elɛl eke ów enyembri yony yony esɛl bi kok ab af; -li b'ew any ek'agɔn fɛn k'uw any eke -n'am enɔn neny. M'am dad ɔny nawre em ek'el e labm sɔg a -n'enɔn nɛ. ¹⁷ Kɔ n ec'a, ek'am enɔn neny, yɔg any, èfɔn sin, ¹⁸ yec'etɔn k'agɔn k'úwm any ek'anɔn neny enɔn em. Asɔn sɔny coco ek'egɔn eknm a cɛ b'ow ekn, etɔn in eke li b'ekn low yec'a ek'am kok es lɔl em a, li b'ow li sɔg'n ow e labm.»

Afr eci ob ɔny

Luk 12.33-34

¹⁹ «K'àsr ɔny ec'ob ɔny luku wus af anɔa eke sisɔn lele adagra ab bi nɔnɔn, ke elu yeji b'ok akɔn iy mil a. ²⁰ Kɔ àsr ɔny ec'ob ɔny luku afr. Yɔgɔn, ke ow el sisɔn, ke ow el adagra, -li k'ɔtumn -ni nɔnɔnmn; etɔn yɔgɔn, elu k'ɔtumn okm akɔn iym mil. ²¹ Tasi em a, yɔgɔn eke n ec'ob ɔny a anɔn a, yɔgɔn cɛ n ec'erm a yeji b'ow anɔn.»

Sos eci kenie

Luk 11.34-36

²² «Anyamn el sos meɔl e kenie. Eke anyamn akpl'n a, n e sos meɔl a fɛn anɔn usuayl em; ²³ kɔ eke anyamn akplm'n a, ke n e sos meɔl a fɛn yeji anɔn ncebn em nɛ.»

Eke batɔn usuayl ek'anɔn'n em a el ncebn, ke ncebn ligbɛl marem ow b'ow el a!»

Nyam b'ow ew ɔny e lís e low erm

Luk 16.13; 12.22-31

²⁴ «Aduign kaka k'ɔtum kokm es ew esɛl yony e juma; oglog li b'ow l'ifn krekre ec'a, ke l'érur yony em ec'a; oglog li b'ow l'ij neny nyam nyam e lís, ke li k'èwm nyam e low any. Ɔtumn eke ki kokr Nyam e juma ke kokr jete yeji e juma.

²⁵ Ow amua fɛn sosiem a, m'am dad ɔny: k'èbar ob ek'ijr [mij ek'egɔn] esɔn sel, oglog ɔny ec'ob sos ew e low ermij. Kɔ sel enɔn akplm akam ob ij ee? Etɔn kɔ sos meɔl apklm akam ob sos ew ee? ²⁶ Lèer ɔr: -l'ewlmn egb, -l'ubmn egb, -l'asmn egb luku egbɛl em, gbekɔ ɔny Es ek'anɔn afr a bi gbagbl el! Kɔ ilm an akamn ɔr amua ee? ²⁷ Ɔny em a, bwo ec'egɔn ɔtu eke in ec'ermij ebr em k'obn in ec'owr anɔn e sɛgɔn a tɛl ee? †

²⁸ Etɔn kɔ bla etɔn ob sos ew e low b'okr ɔny ermij ee? Lèer ɔgm e suw ɔɔɔɔ ec'elɛl eke b'elil: -li kokmn juma, -l'olmn gbad. ²⁹ Gbekɔ m'am dad ɔny eke Salomɔ ek'ɔny ob nɔnɔ a yeji, ɔnym ob sos ew ek'akpl akm ɔgm suw ɔɔɔɔ amua em e nyam. ³⁰ Nyam b'ew ɔgm e suw ek'anɔn yefenyana, ke efi wel b'ow oc ɔwl alm a ob sos. Sakp abi ɔny yeji li k'ow l'ewm ɔny ob sos eben ee? Ɔmn ufum ɔny es gbɛ! ³¹ K'èbar ermij ki dadr k'esre: «Bla obi si b'ow s'ij ee? Bla mij iy si b'ow s'egɔn ee? Bla obi si b'ow s'ew sos ee?» ³² Tasi em a, Nyam any uwm esɛl anake sakp sakp fɛn b'ól ów amua fɛn es a. Kɔ, ɔny Es ek'anɔn afr a uw any eke ɔnyn ow ec'es abur. ³³ Nyam e gbrenɔnbi usu a eci low íkɔn anym okr ɔny ermij, low nenyembri nyam eke n'am ibrm a yeji, ke ow e likpr a fɛn Nyam b'ow ign af ɔn ɔny. ³⁴ Ca k'èbar efi e low ermij, efi b'ow ism in e low ab. Lɛgɔn lɛgɔn e gbre a bi bebmn lɛgɔn ab ab.»

7

Ew erm jej ok owi em

Luk 6.37-38, 41-42

† **6:13** Matie eci silel esig beb em a, wel énnm sodad ek'anɔn ob na [...] ec'araɔn em a. Ekɔn 1 Ów e Wel Nɔn 29.11-13. † **6:27** k'obn in ec'owr anɔn e sɛgɔn a tɛl ee? Odad na Grɛk em a, wel ɔtu ek'itɔn ejec'em dad esɛ k'igbl sos ogɔn agb tɛl in obi ee?

¹ «Kì jèjr agñ e lís ec'ów k'okr, yec'etj ke òny yeji, Nyam kí jèjm òny e lís ec'ów okm; ² anke Nyam b'ow jèj òny e lís e low ok esε elel eke bi jèjr agñ ejeci e lís e low okr ab af, etj akunda yec'em eke b'ocr ebmnin ob òñ agñ ejec'a, ow em ce Nyam yeji b'ow oc ebmn òñ òny. ³ Kò bla etj am lèr suwli ek'anñ esñ jim e nyamn em a, etj éwm likñ ikpr ek'anñ'ñ nyamn em a e low erm ee? ⁴ Oglog ayaf likñ ikpr òtu ek'anñ'ñ nyamn em ke dad esñ jim esε: "Yèb'm m'òny suwli na m'óc'ñ es nyamn em ee?" ⁵ Ènyembri yony yony es, ikñ anym òny likñ ikpr ek'anñ'ñ nyamn em a oc es, ke sica b'ow èkn es senyn senyn òny esñ jim e suwli ek'anñ nyamn em a oc es.

⁶ K'òcr Nyam ec'ob k'òñ m'owr bake - l'ewl -li gugñ òny; k'òcr an gbèl e miyob k'okr es sigbroko ec'any af bake -l'uuy af.»

Ìbrmn, òl es, ìcmn lisany abu

Luk 11.9-13

⁷ «Ìbrmn ob eke erurir a, Nyam b'ow òñ òny. Òl ob eke erurir a es, Nyam b'ow òñ èñ'n. Ìcmn lisany abu, Nyam b'ow fig òny. ⁸ Kò ègñ fèj eke b'ibrm ob eke l'erur a, Nyam b'òñ'n; ègñ fèj eke b'òl ob eke l'erur a es a, Nyam b'òñ n'èñ; etj Nyam bi fig ègñ fèj eke b'ìcm'n lisany abu a. ⁹ Kò òny em aña, ègñ nyam anñ ek'in ec'iy b'ibrm'n futufutu ke l'óc lebn n'òñ ow ee? ¹⁰ Oglog ow b'ibrm'n òcn, ke l'óc lorñ n'òñ ow ee? ¹¹ Òny nana ek'eel agñ èñj a, b'uwr ob amamn any òñ òny ec'ey; etj Nyam ek'anñ afr a anake k'ow uwm any òm agñ ek'am ibrm'n ów amamn ab ee?

¹² Low fèj ek'am erurir eke agñ ki kok òñ òny a, òny yeji, kòkr èben kpeñ òñ agñ ejec'a. Moïs ec'ól a lele kokoba òb esel e silèl a e low yegm ek'ey òkm ana.»

Lisany likekli

Luk 13.24

¹³ «Èbar lisany likekli eci! Anke lisany gbada lele ejagb gbada ab b'irmn ègñ, etj agñ n'òñ b'ècr yogñ eci. ¹⁴ Kò lisany eke b'èwl ègñ sel èñ em a èw likekli afñ es, etj ejagb eke b'èwl ègñ sel èñ em a èw kòli n'òñ. Agñ tèl ce b'ècr yogñ eci.»

Likñ lele in ec'ey ab

Luk 6.43-44

¹⁵ «Òsur sos kokoba òb esel ayadñu e lís, -li b'itñ -l'ew m'ècb e sos -l'ow òny em, kò èl obi em a, botimbo. ¹⁶ B'ow uwr èl any èl e low kok em. Kò kati em wèl b'ow kòkòbri, etj kò librebr em, wèl b'ow babm ee? ¹⁷ Likñ mamn, ey amamn li b'òsu, etj likñ ññ ey èñj li b'òsu. ¹⁸ Likñ mamn k'òtum òsum ey èñj, etj likñ ññ k'òtum òsum ey amamn. ¹⁹ Likñ fèj ek'òsum ey amamn a, wèl b'ow ubr'r es oc òwl'l alm. ²⁰ Èben eke b'ow uwr kokoba òb esel ayadñu any èl ec'ów kok em ana.»

Ús èl lob af

Luk 6.46-49; 13.25-27

²¹ «Ow elm agñ a fèj eke b'èñ'm: "Ès Kòtòkò, Ès Kòtòkò" a, k'ow okm Nyam e gbrenghi usu a, kò agñ a ce eke b'ow kok em Ès ek'anñ afr e ec'erur a. ²² Jèj ok e lègñ a, agñ n'òñ b'ow dad'm esε: "Ès Kòtòkò, Ès Kòtòkò, kò ow elm ñ e nin em s'elm kokoba òb esel, ñ e nin em s'ogñm abñ èñj, ñ e nin em si kokm sakrowa n'òñ ee?" ²³ Ètj m'ow mi dad èl any af m'èse: "Ìmn yogñ a, òny ów èñj kok esel, lègñ kaka m'uwm òny any!"

²⁴ Na sosiem ègñ kaka fèj ek'iri sodad amua eke mi dad, ke kok esε elel eke l'irir ab af a, n'anñ esε èwru nyam eke us in ec'èl lob af af. ²⁵ Mij an ok wus, mij ewl mij fèj iy igñ èl a, lèf èlul èl a lèc em, kò l'èym anke wèl us'r lob af. ²⁶ Kò ègñ kaka fèj ek'iri sodad amua eke mi dad, ke kokm esε elel eke l'irir ab af a, n'anñ esε nyamb ègñ nyam ek'us in ec'èl a mrici af af. ²⁷ Mij an ok wus, mij ewl mij fèj iy igñ èl a, lèf èlul èl a etj ow ey wus kìkn es nimum.»

Jesu eci abusu òny owi

²⁸ Eke Jesu dad ów òm e sodad amua bake ow uwr a, agñ a ek'am iri in e low yegm a, low am iti any in ec'èl eke n'am yegm agñ low a sosiem, ²⁹ anke n'anm esε èl ec'ól e low yegm esel ab af, kò n'am yegm wèl low abusu òny em.

8

Jesu ewlm kokobe es nyam
Mark 1.40-45; Luk 5.12-16

¹ Jesu anη lafeny ab af us es, etη agη nɔnɔ am us'r jam. ² Kpekη kokobe es nyam ow titm'n, ok ɔwrɔkp wus in ec'any af etη dad'r ninε: «Egη gbεl, eke η erur, ɔtu eke k'ayal'm.» ³ Jesu egηm abu es etη in etη dad' ninε: «M'erur, ayl!» Kpekη kokobe a oc'r es lís etη l'ayl. ⁴ Etη Jesu dad'r ninε: «Ìri senyn senyn: kì dad low na k'ok egη kaka. Gbεkɔ ìm yegm egb waw es a sos, ke wáw egb a εσε elel eke Mois ec'ol a ibrm ab af εσε danjku ij af.» †

Jesu ewlm srɔda eyη ekη yen eci anym
es nyam eci juma kok εs

Luk 7.1-10

⁵ Wanci ab af eke Jesu am εy Kapernayum a, Rom e srɔda eyη ekη yen eci anym es nyam ow titm'n etη am ηɔηn'n ⁶ dad εσε: «Egη gbεl, em e juma kok es a bubm es eru es akη, n'am ij gbre nɔnɔ.» ⁷ Jesu ibrm'n ninε: «M'ím m'ewlm'n ee?» ⁸ Gbεkɔ anym es a dad ninε: «Egη gbεl, m'itm eke k'ey em e gbugη a. † Kɔ dád odad ebl nyam ce ke kpekη em e juma kok es a éwl. ⁹ Em obi yeji, m'ann abusu esel ekpekp ec'ew, etη m'ony srɔda eyη eke m'ew es. Eke mi bi dad nyam m'εσε: "Ìm!", kpekη li b'im; etη eke mi bi dad ejeci nyam m'εσε: "Òw!", kpekη li b'ow; etη eke mi bi dad em ec'aduign a m'εσε: "Kòk low na!", kpekη li bi kok.»

¹⁰ Eke Jesu iri sodad amua a, l'erur anym es a e low etη n'am dad agη a ek'am us'r jam a l'εσε: «M'am dad ɔny nawre em, m'εηnm ɔmn es nenε kaka Israel eyη em bɔbɔ yeji. ¹¹ Kɔ m'am dad ɔny, agη nɔnɔ b'ow anη yogη eke ligbn b'ann igb lele yogη eke ligbn b'eru es ab ow Afr eci gbrenjbi usu a, -l'ok es Abraham, Isak,

lele Jakob ab ob ij usu a. † ¹² Etη agη a ek'it eke blel εηη Afr e gbrenjbi usu a, wεl b'ow ogη ok el gbenj ncebn ab em, yogη anake ɔηη ikη lele an em sasagr ab b'ow anη a.» ¹³ Etη Jesu dad anym es a ninε: «Ìm gbugη, yec'a ek'η ec'ɔmn a am erur a, b'ow εηη.» Etη anym es a e juma kok es a ewl wanci ab af ce.

Jesu ewlm ólu nɔnɔ

Mark 1.29-34; Luk 4.38-41

¹⁴ Ca Jesu im Pier ec'akη a, etη l'ekn Pier εy lis eke sos am etu es eru es. ¹⁵ Jesu itηη yɔw a ec'abu a abu etη lεfr ɔl a oc'r es lís; l'igb etη n'am kok Jesu e lís e low.

¹⁶ Eke lægη ew es a, † wεl ot agη nɔnɔ eke abη enηη am ijr gbre a is Jesu. In ec'odad ebl em ce l'ogη abη enηη a etη l'ewlm ólu a fεη. ¹⁷ Li kok εben yec'etη ke kokoba ɔb es Esayi ec'odad na eke dad a íy neny: *L'eb εy e sos dudu a etη l'okm εy sel es εy ec'ol em.* †

Agη ek'erur e k'us Jesu jam

Luk 9.57-62

¹⁸ Eke Jesu b'ekn bieku a eke did elul il em a, l'ibrm eke in e jam esel a k'ubr mij lekpl a e jam in ab. ¹⁹ Ol e low yegm es nyam eri ow etη dad'r ninε: «Egη gbεl, m'ow m'us'η jam usu fεη eke b'ow im a.» ²⁰ Jesu dad'r ninε: «Ekrε ɔny el ec'ɔmu wus em eke b'eru em, ɔr yeji ɔny el e mel; kɔ egη ec'Iy ɔnym usu nun nyam ek'ɔtu ek'eru es eb sel.»

²¹ Egη ejeci, in e jam esel ab em e nyam dad'r ninε: «Egη gbεl, ɔη'm abusu m'ím m'oc em es es gbuη ke m'ów.» † ²² Jesu dad'r ninε: «Ûs'm jam ke yéβ agη a ek'uw abη em a, ót el ec'agη a ek'uw ab es.»

Jesu adar lidgbegb

Mark 4.35-41; Luk 8.22-25

²³ Sica Jesu εy mijetη nyam em etη in e jam esel a ign'n ab im. ²⁴ Kpru em, lidgbegb ligbel am elu mij lekpl ab af, ton

† **8:4** wáw egb a eke Mois ec'ol a ibrm a:egb waw es b'ekn kokobe es sos, l'égn l'eb ek'egη a ewl (ayl) gbuη ke ɔlu a éy dedeku em (Ob Ap 14.2-32). Ow b'ow ij danjku eke Jesu ɔtu eke k'ewlm kokobe es etη li b'ony ol yeji ec'elum.

† **8:8** εy em e gbugη a:eke Jwif ec'egη nyam εy egη ek'elm Jwif ec'akη, ke in yeji l'uwm anη Nyam ec'any af ij.

† **8:11** ob ij usu a:Jwifel bi tutr eke Afr eci gbrenjbi usu a ec'es gbegbl a eke Jesu am dad ow ec'odad a, el ec'εbr a sony coco eci. † **8:16** Ekn Mark 1.32 lele ow ec'akr otar ab ab. † **8:17** Esayi 53.4. † **8:21** Jwifel e tutr em a, ow it ke kók asη lele esη ab ec'es oc a e low senyn senyn. «*Elum asη lele esη ab*» e liy ab ana (ɔkm Ok 20.21). Wεl ɔtu eke k'iri yej'eke "m'oc em es es" el odad ebl mum eke bi yegm eke "mi k'ann m'ekn em es e lís e low ton ke l'uw".

batñ mra am ol eke k'ubur mijetñ ab es; kò Jesu gbè, n'am eru memn. ²⁵ Jam esel a eri ow titm'n etñ am uwr'r dad'r esè: «Egñ gbèl, èb ey, kò s'am uw!» ²⁶ Jesu dad el nine: «Kò bla etñ erñn am ony ony ee? Onn ufum ony es tasi!» L'igb, etñ lebl tuotuo em, li dad lidgbegb a lele mra ab ab eke k'irm es, etñ usu a fèñ irm es tin. ²⁷ Agñ a fèñ low iti any etñ am dad esè: «Kò bwo el egñ ikñ na eke lidgbegb lele mra ab b'onj in ec'elum ab ee?» †

Jesu ewlm agñ yony eke abñ enjñ am ijr gbre

Mark 5.1-10; Luk 8.26-39

²⁸ Eke Jesu ubr mij lekpl a e jam, Gadareni eyñ † eci wus ab af a, agñ yony anñ suwomu ec'aranñ ok okm etñ am ow obr'r. Abñ enjñ anñ agñ amua em, etñ -li b'or abr nono. Ow onj egñ otum ecrm ebr ab af eci. ²⁹ Kpekñ abñ enjñ esel a am og dad esè: «Nyam ec'Iy, kò bla lowi anñ ey aranñ ee? Kò ey e gbre ijr ec'ow gbuñ ke legñ a ow ee?» ³⁰ Akpoj em a, gbroko nono anñ ek'am ol el ec'ob ij es ec. ³¹ Abñ enjñ a am nono Jesu esè: «Ek'erur eke k'ogñ ey a, ogñ ey s'ok sigbroko amua em.» ³² Jesu dad el nine: «Ìmn.» -L'ok okm wel em -n'im -l'ir sigbroko ab em. Kpekñ gbroko a fèñ anñ lafeny ab af uru es ok mij lekpl ab em uw. ³³ Sigbroko osu esel a uru es im banñ ob low a ek'ey a ec'amani; -li dad abñ enjñ esel yony a yeji ec'odad. ³⁴ Ow sosiem, banñ a ec'agñ a fèñ ok okm im am ekn Jesu; eke -l'èkan ow a, -ni nono ow ek'ow k'ngbonj el eci wus ab af.

9

Jesu ewlm sos es wew es nyam

Mark 2.1-12; Luk 5.17-26

¹ Jesu ey mijetñ nyam em, etñ ewl ubr mij lekpl a im banñ. † ² Agñ oc sos es wew es nyam ek'anñ faja em is'r. Eke Jesu b'èkn agñ a ec'omn a, li dad sos es wew es a nine: «Em jim, ermij k'ók'ñ! M'oc ñ e sikpl a m'ap'ñ!» ³ Ow sosiem, ol e low yegm esel beb am dad el obi em esè: «Egñ

na am ocr in sosi Nyam! N'am obr Nyam any!»

⁴ Eke Jesu uw el e tutr ab any a, li dad nine: «Kò bla etñ am onyn sow tutr enjñ amua ee? ⁵ Kò bogñ ec'anake ew fufue eke wel ki dad sos es wew es ab ee? “M'oc ñ e sikpl a m'ap'ñ,” oglog wel dad'r esè: “Ìgb ke án es ee?” ⁶ Gbèkò m'erur eke k'uwur low na any: wus af anja, egñ ec'Iy ony abusu eke k'oc sikpl ap.» Etñ sica li dad sos es wew es a nine: «Ìgb, oc ñ e eci faja a eb ejagb im gbugñ!»

⁷ Etñ sos es wew es a igb aam gbugñ. ⁸ Eke bieku a b'èkn low na a, ow am ony el erñn etñ -n'am kòklm Nyam, abusu ikñ na eke n'onj agñ a sosiem.

Jesu esñ Matie eke k'us'r jam

Mark 2.13-17; Luk 5.27-32

⁹ Eke Jesu igb yogñ aam a, in ec'ec em a, l'èkn egñ nyam eke wel b'esñ Matie eke sig es wus labm eb usu. Li dad ow nine: «Us'm jam.» Etñ l'igb l'us ow jam.

¹⁰ Sica eke Jesu am ij ob Matie ec'akñ a, wus labm eb esel nono lele sikpl esel ejec'ab ow enñ Jesu lele in e jam esel ab ab etñ -l'okr af -n'am ij ob. ¹¹ Farisiel ekn low na etñ am dad in e jam esel a esè: «Kò bla etñ ony eci low yegm es a am ij ob agñ amua ab ee?» † ¹² Jesu iri el lebl etñ dad nine: «Agñ a eke anñ sos tuotuo em a, ibram sos kok es, kò olu a anake ibrm sos kok es a. ¹³ Ìmn ke wèwar Nyam e sodad amua eke dad a: *Mi b'erur erm mamn owi m'akm ndey em e segb waw.* † Tasi em a, m'owm eke mi k'esñ agñ eke b'ubr el sosi nenyembri nyam esel a, kò m'ow eke mi k'esñ sikpl esel.»

Ob owr lele ob sig ab okrm af

Mark 2.18-22; Luk 5.33-39

¹⁴ Ow e jam a, Jan mij ok nunj es eci jam esel a ow enñ Jesu etñ am ibrm'n esè: «Kò bla etñ sakp nono ey lele Farisiel ab si b'enñ neny etñ ñ e jam esel a ènñm ee?» ¹⁵ Etñ Jesu dad el nine: «Am tutar ek'agñ lawlèl eke wel esñ mèbi ec'es gbegbl em a otu eke k'anñ sos es ow em eke yow ec a anñ el ab ee? Njan! Gbèkò legñ am

† 8:27 Bèbmn Selu 65.8; 89.10; 107.23-32. † 8:28 Èkn Luk 8.26 ec'akr otar a. † 9:1 Matie 4.13 em a, eb a, Kapernayum. † 9:11 Èkn Luk 15.2 ec'akr otar a. † 9:13 Ose 6.6.

ow eke wel b'ow ony yow éc a oc es el ec'aran, ke sica -n'enn neny gon.

¹⁶ Egn ócm gbad owr lele gbad sig ab obarm gignm; anke gbad owr a b'onu gbad sig a agbr em, etn gbad a ec'em agbr a b'ow agb nono. ¹⁷ Etn emeny egn ócm mar owr okm marel sig em; eke kok eben a, mar owr a b'ow ony marel sig a ob es; † mar a b'ow ok es etn marel a b'ow un. Tasi em a, mar owr; marel owr em wel b'ok'r etn mar a lele marel ab ab b'ann.»

Jesu ewlm yow nyam etn igbm dedyowli nyam luw em

Mark 5.21-43; Luk 8.40-56

¹⁸ Eke Jesu am dad el sodad amua a, Jwifel ec'es ew es nyam ow. L'ok owrokp wus Jesu ec'any af etn li dad nine: «Em jow uw wanci na af ce; gbeko òw itn in abu, li b'ow l'igb.» ¹⁹ Jesu lele in eci jam esel ab ab igb us'r jam.

²⁰ Kpekñ kin yow nyam eke b'ub abu ke mebl a édnm es ton ow ij akpo lew yony. L'ecr jam jam eci l'ow li titm Jesu etn l'itn ow e mob sus em a ec'enyembri a abu, † ²¹ anke n'am dadr in sosi l'es: «Blel mi k'itn in e mob sus em a abu ce, ke m'ewl ñ.» ²² Jesu ewl meny ler'r etn dad'r nine: «Em jow, ermij k'òk'ñ, ñ ec'omn a ewlm'ñ!» † Etn wanci ab af ce yow a ewl.

²³ Sica Jesu im es ew es a ec'akñ a. Eke li b'ok yogñ a, l'ekn kete afl esel eke bebñ sos egn es oc eci lele dedeku a ek'am og ab ab, † ²⁴ etn li dad nine: «Òkr okm anja, dedyowli a, l'uwm, ko memñ n'am eru.» Dedeku a am kokr Jesu miyer. ²⁵ Eke wel ogn agñ a ok gben a, Jesu ey ojli em a, n'onu dedyowli a abu etn ow igb. ²⁶ Amani a eb es wus ab af nimum.

Jesu ewlm ány eflu yony

²⁷ Sica eke Jesu igb yogñ aam a, ány eflu yony am us'r jam. -N'am ogr ow -l'es: «David e lilaw, ìkñ ey soñ!»

²⁸ Eke Jesu im ey gbugñ a, ány eflu a im titm'n etn n'am ìbrm wel l'es: «Ko onyn omn eke m'otu eke mi k'ewlm ony ee?» -Li dad nine: «Ee, Egn gbél, otu eke k'ewlm ey.» ²⁹ Etn Jesu itn el anyamn abu etn dad nine: «Nyam óñ ony low a ek'am ekur omn em a!» ³⁰ Etn -n'am ekn es. Jesu dad el lebl tuotuo em nine: «Ki kokr egn kaka k'úw any.» ³¹ Gbeko ány eflu a im, etn wus a nimum af -n'am dad Jesu ec'odad.

Jesu ewlm ebrm nyam

³² Eke ány eflu a b'im a, kpekñ wel oc ebrm nyam ek'abñ nun anñ em is Jesu. ³³ Sica eke Jesu ogn abñ ikñ na a, ebrm a am dad odad. Bieku a low iti any etn am dad es: «Israel wus af anja, s'eknm low nené legñ kaka.» ³⁴ Gbeko Farisiel a gbé am dad es: «Abñ enun ec'es ew es a anake b'onu'n abusu l'ogn abñ enun amua a.» †

Jesu b'onu agñ e soñ ikñ

³⁵ Jesu am ec banñ egbél em lele banñ ekekey em ab. N'am yegm agñ low el e Nyam nun ign usu a, n'am ob gbrenjbi usu a ec'Amani Mamñ e kokoba etn n'am ewlm ólu a el ec'ol ern ern fñ em lele el e dudu fñ ab. ³⁶ Agñ dedeku a eke n'am ekn a e low ony'n soñ afñ in es, anke agñ amua sos kíkñ es, sos ow es esé mecéb ek'onym osu es af. ³⁷ Etn Jesu dad in e jam esel a nine: «Egb ub a ufu es nono, ko juma kok esel enym. ³⁸ Ìbrmn egb ogm es a ke l'erm juma kok esel nono im in ec'egb ub ab em.»

10

Jesu sosum erm esel lew yony ot
Mark 3.13-19; Luk 6.12-16

¹ Jesu esñ in e jam esel lew yony a etn n'onu wel abusu eke wel k'ogn abñ enun, ewlm ólu lele el eci ol ern ern fñ em lele el eci dudu fñ ab. ² Kin erm esel

† **9:17** *Marel*:ob eke Jwifel bi gign ndey lel em anñ esé ekpr af, eke wel b'ok mij, meny mij lele mar ab em. Mar a b'ann marel ab em únñ a, ow b'odu ndey lel a. Eke ndey lel a ew lisig a, ow b'agbr em nunñ fñ. † **9:20** Jwifel ec'ol em a, yow ek'am ekn awl ke itn egn abu a, egn a el egn ek'uwm anñ ij (Ob Ap 15.25-33). † **9:22** *ñ ec'omn a ewlm'ñ*:odad na Grék em, wel otu ek'itn ejec'em dad esé *ñ ec'omn a soñ*. † **9:23** S'uw any eke ow el Jwifel ek'uw ec'es oc anke el ec'ol a b'ìbrm eke wel ki soñ kete afl esel yony lele yow nyam eke b'ìkñ onñ ab labm, ke -l'ow luw gbugñ a -n'am afl kete ke -n'am ikñ onñ. † **9:34** Ekn Matie 12.24.

lew yony a ec'en: krækre em a, Simo eke wel ign nin af Pier, † lele lisijim Andre ab; Jak lele lisijim Jan ab, agn a yony mum Sebede ec'ey; ³ Filip, Bartelemi, Toma lele Matie ek'el wus labm eb es; Tade † lele Alfe jim Jak ab; ⁴ Simo eb doghn es lele Judas Iskariot ek'ol Jesu ij ab ab.

*Jesu erm in e jam esel lew yony a
Mark 6.7-13; Luk 9.1-6*

⁵ Sica Jesu erm agn lew yony amua etn am ijl el neny dad ese: «K'imn agn ek'elm Jwifel a eci wus af, etn emeny k'èyr Samari eci banjn fen em yeji. ⁶ Ko imn Israel ec'agn ek'ann ese meceb ek'irm af ogn. ⁷ Ejagb us em a, obr Amani a dadr esre: "Afr eci es ew a ow titm!" ⁸ Èwlmn ólu, igbmn agn luw em, èwlmn kokobe esel ayl, ògnn abn enun. Jfr em enan, el yeji onn el jfr em. ⁹ K'òcr sika, os, den kaka fen k'ann ony ekpr em. ¹⁰ K'òcr usu im ec'ekpr, k'òcr kotu yony, cokrukpo lele kpama ab. Tasi em a, ob kok es it ob ij on.

†

¹¹ Eke okr eb nyam em, ìbrmn enan eggn ek'erur eke k'eb ony a, ke annn eggn ikn na ogn ton ke ókr okm yoggn. ¹² Eke b'okr akn nyam, èshnin el esre: "Erm es ey ann ony ab." † ¹³ Eke akn a ec'agn a eb ony a, ony ec'erm es ey a b'ow ann el ab; ko eke -l'ebm ony a, ke ony ec'erm es ey a éwl ow ony ab. ¹⁴ Ek'akn nyam oglog eb nyam em wel eggn ebm ony oglog irim ony ec'odad a, òkr okm yoggn ke cícr ony ec'akr sec a okr el es. † ¹⁵ Low nawre m'am dad ony: jej ok e leggn a, Sodòm lele Gomor ab † e low nun e wel ki kok a b'ow onn tel akm eb na ec'agn ec'a.»

Efi eci gbre ijr owi

Mark 13.9-13; Luk 12.2-7; Luk 21.5-19

¹⁶ «Kin m'am m'erm ony ese meceb af sibotimbo ec'arañn. Èwar ese morhn af, ke annn frorò ese kel af. ¹⁷ Osur sos ko

agn b'ow ot im ony jej ok ec'any af etn -li b'ow -l'or ony say em Nyam nun ign susu. ¹⁸ Em sosome, wel b'ow ot im ony es ew esel lele éb ebu ab ec'any af, yec'etn ke el lele Nyam any uwm esel ab ec'any af ijr danku. ¹⁹ Leggn eke wel b'ow ot im ony jej ok ec'any af a, odad yec'a eke ki dadr a, lele ekel eke ki dadr ab ab ec'ermij k'ók ony; wanci ab af ce Nyam b'ow dad ony sodad a eke ki dadr a. ²⁰ Sodad a k'ow anm ony em owm, ko ony Es Nyam ec'Abn a b'ow dad odad on ony.

²¹ Agn lisijimel b'ow ot el lisijimel lokm ow ibi eci; ey esel yeji b'ow kok eben el ec'ey e lís, ey yeji b'ow obr el esel any, on wel ibi el. ²² Em sosome agn a fen b'ow ifn ony; gbeko eggn eke b'ow inym es kikri ton ow e nun edn em a, b'ow enn sel. ²³ Eke wel am ijr ony gbre eb nyam em a, òkr okm imn eb ejec'em. Low nawre m'am dad ony: k'ow ecmn Israel ec'eb a fen em uwrn etn eggn ec'Iy b'ow ow.

²⁴ Low wewr es kaka ágbm akam in e low yegm es; etn juma kok es kaka ágbm akam in ec'es ew. ²⁵ Ow it eke low wewr es k'ann ese in e low yegm es ab af, ke juma kok es yeji ann ese in ec'es ew es ab af. Eke wel esn akn es a Belsebul, ke sakp abi wel k'ow wewrn akn a ec'agn ab ee?

²⁶ Ow sosome k'urur agn amua. Ko low fen eke lol es a b'ow ey okm; etn low fen ek'el asre em ec'a, wel b'ow uw any. ²⁷ Low yec'eke mi dad ony saw em a, dàdr agn fen ec'any af; ke ow eke irir asre ut em a, úyur èl luw af elul lebl agn iri. † ²⁸ K'urur agn a eke b'ibi sos megl ke ótum ibim eggn e liy a; ko urur Nyam ek'onny abusu ek'ibi sos megl lele liy ab gbre ij usu a. † ²⁹ Ko wel ólm yay yony ijm lel nyam ee? Eben yeji, yony ab em e nyam éym wus ek'ow elm Nyam ec'erur. ³⁰ Ony ec'a, ony e sin nun bobo yeji Nyam awl

† **10:2** Pier:Ow e nyandre el lebn. Èkn Matie 16.16-18; Jan 1.42. † **10:3** Tade:In e nin yony em ana. In e nin krækre a el Judas. Luk 6.16. † **10:10** Bèbmn 1 Korent 9.14; 1 Timote 5.18. † **10:12** Erm es ey ann ony ab:Jwifel ec'esnn ana. † **10:14** Akh sec eci es cic:Ow el eggn ab ec'ijarm. Jwifel b'ekn Nyam any uwm esel eci sec a ese sikpl ob iy af; ow sosome -li bi cic akh sec -l'ok es gbn ke -l'ey el eci Israel wus ab af yec'etn k'ow k'èlm sikpl eci wus. Low ikn na bi yegm eke Jwifel e seb a eke b'ign Amani a elu es a, wel b'oc el ese sikpl ec'eb af, ese seb ek'elm Jwifel ec'af. Èkn Ob Kok 13.51; 18.6. † **10:15** Sodòm lele Gomor ab:Èkn Nun Ob 18.19. † **10:27** úyur èl luw af elul lebl agn iri:Jwifel e mel eke b'us a, af pete; yoggn anake -li b'uyu -l'ob eb em ec'amani a. † **10:28** Bèbmn Jak 4.12.

uw any. ³¹ K'urur erɛn: ɔny, iil an nɔnɔ akmn siyay nɔnɔ!»

Jesu Krist ec'egbr lel egɛ eb ab e low

Luk 12.8-9

³² «Eke egɛ nyam bi dad dedeku fɛɛ ec'any af ek'in el em eci, em yeji, em Es ek'anɛ afr ec'any af, m'ow mi dad m'esɛ: "L'el em eci." ³³ Gbɛkɔ ek'egɛ nyam bi dad dedeku fɛɛ ec'any af ek'in uwm im any, † ebɛn em yeji, em Es ek'anɛ afr ec'any af a m'ow mi dad m'esɛ: "M'uwm'n any." »

Jesu sɔsiem ec'em bubr owi

Luk 12.51-53; 14.26-27

³⁴ «K'ɔnyn ɔmn eke m'is erm es ey wus af aɲa. M'owm eke mi k'is erm es ey, kɔ ar owi. ³⁵ Tasi em a, m'ow eke mi k'ɔbar egɛ lele es ab nun, yɔwli lele lis ab, yɔw eke wɛl ebi ow lele ec lis ab. ³⁶ Ifanin b'ow anɛ akɛ nyam coco ec'agɛ ec'araɲn.† ³⁷ Egɛ yec'eke b'erur es oglog lis akm'm a, itm eke k'el em e jam us es; egɛ yec'eke b'erur jim oglog jɔw akm'm a, in yeji itm eke k'el em e jam us es. ³⁸ Egɛ ek'abum in obi ec'olikh usm im jam a, itm eke k'el em e jam us es. † ³⁹ Etɛ emɛny egɛ eke b'ow ɔsu in e sel a, li b'ow l'irmn; kɔ egɛ eke b'ow irmn in e sel a em sɔsiem a, li b'ow n'ɛɲn.»

Egɛ ec'eb owi

Mark 9.41

⁴⁰ «Egɛ ek'eb ɔny a, eb'm; etɛ egɛ ek'eb'm a, eb Nyam ek'erm'm a. ⁴¹ Egɛ ek'eb kokoba ɔb es, Nyam e kokoba ɔb es ek'ow el a sɔsiem a, b'ow ɛɲn ob ap ek'el Nyam e kokoba ɔb esel ec'a. Etɛ egɛ ek'eb low nɛnyembri nyam es, low nɛnyembri nyam es ek'egɛ na el Nyam ec'any af a sɔsiem a, li b'ow n'ɛɲn ob ap a ek'el low nɛnyembri nyam esel ec'a. ⁴² Low nawɛ m'am dad ɔny: egɛ yec'eke b'ow aw mij dra kpɔk nyam cɛ ɔɲ em e jam esel ey amua em e nyam, em e jam us es eke iy

a el a sɔsiem a, egɛ ikɛ na b'ow ɛɲn in ec'ob ap.»

11

¹ Eke sica Jesu dad ów ɔm e sodad amua ok in jam esel lew yony a bake ow uwr a, l'igb yogɛ, n'im eke li ki yeɛm agɛ low ke li dád Nyam ec'odad wus ab af e seb ab em.

Jan mij ok nun es lele Jesu ab

Luk 7.18-35

² Jan mij ok nun es ek'anɛ sobel em a, iri wɛl dad Krist ec'ów eke am kok. L'erm in e jam esel ab em e beb Jesu ogɛ ³ eke -li k'ibrm ow -l'esɛ: «Kɔ ɲ, Mesi a eke in k'ow ab ana, oglog egɛ ejeci el k'eku ee?» ⁴ Jesu dad el ninɛ: «Imn dadr Jan low yec'a ek'am irir ke am ekan a: ⁵ ány eflu am ekn es, akr kpɛcɛ esel am an es, kokobe esel yeji am ewl, ɔru ablu yeji am iri ów, agɛ ek'uw a yeji am igb etɛ wɛl am ɔb Amani Mamn a e kokoba ok ɔgbɔru. † ⁶ Ehe él egɛ a eke k'ow irmnm in ec'ɔmn eke n'ɔny em em a eci.» †

⁷ Kpɛkɛ eke Jan eci jam esel a im a, Jesu oc Jan e lís e low am ibrm dedeku a esɛ: «Kɔ loj yogɛ bla imn eke k'ekɛn ee? Kɔ egɛ ek'anɛ esɛ anany eke lef am ɔny mumu af ee? Nɲaɲ! ⁸ Ca eke ow elm ebɛn a, ke bla im ekan ee? Egɛ eke sus mob sɛnyn ee? Nɲaɲ, agɛ eke bi sus mob sɛnyn sɛnyn a, éb ebu e gbugɛ -li b'anɛ. ⁹ Etɛ ca bla tasi im ekan ee? Kɔ kokoba ɔb es nyam ee? Eɛ, m'am dad ɔny ek'egɛ a ek'ekɛn a agb akm kokoba ɔb es; ¹⁰ anke Nyam Lel em a, Nyam dad Jan e lís e low ninɛ: *Kin, m'am ɔɲ em ec'erm es ikɛɲ anym kók ɲ ec'ejagb a.*† ¹¹ Low nawɛ m'am dad ɔny: agɛ a eke wɛl ew ab em a, egɛ kaka anm agbm akam Jan mij ok nun es; gbɛkɔ Afr e gbɛɲɲɲbi usu a ec'agɛ a ek'anɛ a e likekli a agb akm Jan. ¹² Lɛɲɲ a etɛ eke Jan am ɔb Amani a toɲ ke k'it yeɛfɛnyna a, Afr e gbɛɲɲɲbi usu

† 10:33 Bèbmɛn 2 Timote 2.12. † 10:36 Mise 7.6. † 10:38 ábu ɲ obi ec'olikh: Rom eyɲ b'at eke agɛ a eke wɛl ɔb low luw ec'a, k'abu el obi ec'olikh a toɲ im ok ibi usu. Usu a ec'im em a, agɛ b'iwr did elul egɛ ab em ke -n'am kokr ow miyer. Nyandre odad na am yeɛm ek'egɛ ki bebɛm sos gbɛ ij eci, miyer kokr eci lele luw ec'ab. Ekn Jan 19.17. † 11:5 Bèbmɛn Esayi 35.5-6; 61.1. † 11:6 in ec'ɔmn eke n'ɔny em em a eci: odad na Grɛk em a, wɛl ɔtu ek'itɲn ejec'em dad esɛ in ec'ɔmn eke n'ɔny em sɔsiem a eci. † 11:10 Malaki 3.1. † 11:12 Afr e gbɛɲɲɲbi usu a e low am ey lecodad na Grɛk em a, wɛl ɔtu ek'itɲn ejec'em dad esɛ Afr e gbɛɲɲɲbi usu a am ekn gbɛ.

a e low am ey læc, † etj ów ganḡan esel a am ol ek'oc læc em. ¹³ Tonj k'ign Jan e læḡn em a, kokoba ob esel a feḡn lele Mois ec'ol ab ab ob gbrenḡbi usu a ec'amani. ¹⁴ Etj ek'erurir ek'ubr'm nawre, ke Jan anake el Eli a eke k'awl ow a. † ¹⁵ Ek'ony n ɔru eke k'irir, k'irir senyn senyn.

¹⁶ Kɔ bwo ec'egj m'otu eke mi k'oc mi bebmn yefeny na ec'agj ab ab ee? -L'ot etuey ek'anj an ol usu es, ke beb am dad ejeci lebl gege em ese: ¹⁷ "S'afl kete ej ub eci s'ok ony, etj egjmn eke k'ubr ej! S'egj sɔrj ej s'ok ony etj egjmn okmn sabu ermni ikjmn onj!" ¹⁸ Kin, Jan ek'ow a, li b'enn neny, l'egjmn mar, etj agj bi dad ek'ow'n ony abj njj. ¹⁹ Sica egj ec'Iy ek'ow a, li b'ij ob, li b'egj mar, etj agj bi dad ek'egj ikj na in el ob iju, mar egju, wus labm eb esel lele sikpl esel ab e lawl. Gbekɔ Nyam eci sewr a b'ulm es in ec'ow a ec'okm ok em.»

Sɛb ek'erurm eke k'ub Jesu nawre

Luk 10.13-15

²⁰ Emeny Jesu am enym sɛb a eke wɛl em li kok in e sakrowa egbel nɔnɔ a abr, anke eb eyj a itjnm erm em. Li dad nine: ²¹ «Korasin ec'agj, gbre el ony eci! Betsayida ec'agj, gbre el ony eci! Anke sakrowa a eke wɛl kok ony ogj a, blel ow el Tir lele Sidon ab wɛl kok ana, ke blel -l'ew sɔrj e sos, -li kpakp milakj, -l'ok fandi, erm em itj n eci. † ²² Na sosiem m'am dad ony jej ok e læḡn a, Tir lele Sidon ab e low njj eke Nyam ki kok a b'ow ɔdj akm ony ec'a. ²³ Etj nj Kapernayum, *am tutr eke any ij em b'ow agb tonj bake im titm afr ee? Njan, b'ow is es tonj bake igj onnes banj;* † anke sakrowa a eke wɛl kok nj ogj a, blel Sodɔm † ana, ke eb ikj na anj yefeny na yeji. ²⁴ Na sosiem m'am dad'nj, jej ok e læḡn a, Sodɔm e low njj eke wɛl ki kok a b'ow ɔdj tel akm nj ec'a.»

† **11:14** Jwifel am eku kokoba ob es nyam ese Eli af eke k'ow gbun ke Mesi a ów (Luk 1.17). Eke Jan kok ow e low a, ów feḡn iy neny eke Jesu el Mesi a. Malaki 3.23; Matie 17.11-12. † **11:21** Tir lele Sidon ab ab Fenisi ec'eb yony eke wɛl uw any low njj kok owi em. Esayi 23.1-18; Ezekiel 26; Joel 4.4-8; Amos 1.9-10. *fandi*: èkn Jeremi 6.26; Jonas 3.5-8. † **11:23** *onnes banj*: Esayi 14.13-15. Jesu am oc Kapernayum bebmn Babilon ab; Babilon el eb eke sikpl feḡn e kok owi iy em gbɔnj. Èkn Es Èkn 17.5. † **11:23** *Sodɔm*: èkn Nunj Ob 19.24-28. † **12:2** Ek'usu im esel am ecr ɔgm nyam eci etj namn am ony el a, ol onj abusu eke -li k'ub egbey -l'ij (Ol Onk 23.25-26). Kɔ nenegj e læḡn gbe Jwifel eci low yegm esel a edjn eke wɛl ki kok. Eke batj ub kokotu nyam, ke egb ub e juma anake am kok a, etj juma kaka feḡn wɛl edjn ow e kok nenegj e læḡn (Okm Ok 34.21). † **12:4** Èkn 1 Samiel 21.2-7; Ob Ap 24.5-9. † **12:5** Èkn Awl 28.9-10.

Òwr em ogj ebr erm es ey

Luk 10.21-22

²⁵ Læḡn ab em a, Jesu dad nine: «Em Es, nj ek'el afr lele wus ab ec'Es Kotokɔ a, m'am elu'nj bia, ów a ek'ot lol es, esewru lele nunj em ony esel ab ec'any af, ke yegm etuey uw any a eci. ²⁶ Ee! Em Es erur eke ow k'el ebɛn.

²⁷ Em Es ocr in sosi nimum elul'm abu em. Egj kaka uwm Iy ab any eke ow elm Es sɔny coco ce, etj egj kaka uwm Es any eke ow elm Iy a sɔny coco lele agj a eke Iy a erur eke k'elu okm yegm ab ab.

²⁸ Ony feḡn ek'erekp am leg leg ony a òwr em ogj, m'ow m'onj ony erm es ey. ²⁹ Egjmn em e low ebr, ke yébr mi yegm ony low anke m'el erm frɔrɔ, erm nini es; ow em b'ow enan ony obi ec'erm es ey. ³⁰ Em e low a eke m'ow m'onj ony a ec'osu a, ew fuefue, etj erekp eke m'ow m'onj ony a ewm leg leg.»

12

Egj ec'Iy el nenegj ec'es ew es

Mark 2.23-28; Luk 6.1-5

¹ Eke seḡn beb ec a, nenegj nyam, Jesu lele in e jam esel ab ab am ecr seḡb ɔgm eci. Jam esel a namn am ony etj am bubm egbey a ij. ² Eke Farisiel b'ekn a, -li dad Jesu nine: «Ìs any èkn, nj e jam esel a am kok low eke ey ec'ol a ɔom abusu eke wɛl ki kok nenegj e læḡn!» † ³ Jesu dad el nine: «Awlmn low a eke eb ebu David in obi in obi lele in ec'agj ab ab kok læḡn nyam eke namn am ony el ab ee? ⁴ L'ey Nyamel em, etj in ec'agj ab ab -l'ij egb waw e futufutu a; ke -n'onym ow ec'ij ec'abusu kaka. Ey ec'ol a onj abusu eke egb waw esel sɔny coco k'ij. † ⁵ Etj emeny awlmn Mois ec'ol ab em eke nenegj e læḡn, egb waw esel ek'onj juma Nyamel gbɛl ab em a, ósum nenegj ec'ol a, ke ow élm el ec'ow ɔbr ab

ee? † ⁶ Kɔ m'am dad ɔny ek'anya low nyam any ek'ony any akm Nyamel gbɛl a! ⁷ Bɛl uwr Nyam Lɛl a e sodad amua ek'am dad ɛsɛ: *mi b'erur erm mamn owi m'akm ndey em e segb waw* e nyandre any tasi ana, † ke agɛ amua ek'eknm low a, bɛl ɔbmn el low. ⁸ Tasi em a, ɛgɛ ec'Iy anake el nɛnɛgɛ ec'es ɛw ɛs a.»

Jesu ewlm ɛgɛ ek'abu wɛw es nɛnɛgɛ e ɛgɛ

Mark 3.1-6; Luk 6.6-11

⁹ Eke Jesu ɛgɛ yɔgɛ im ɛy el eci Nyam nun ɛgɛ usu a, ¹⁰ ɛgɛ nyam ek'abu wɛw es any yɔgɛ. Agɛ a ek'any yɔgɛ a erur eke k'ok Jesu ów af; ow sosiem -l'ibrm ow nine: «Kɔ ɛy ec'ol a ɔɛ abusu eke wɛl k'ewlm ɛgɛ nɛnɛgɛ e ɛgɛ ee?» † ¹¹ Jesu dad el nine: «Ek'ony em ec'ɛgɛ nyam ɔny licɛb nyam coco ɛtɛ licɛb a ɛy nɔmu cron em nɛnɛgɛ e ɛgɛ a, li k'ow n'iim n'onym l'ocm ow es ee? ¹² ɛgɛ il an akm licɛb! Ow sosiem ɛy ec'ol a ɔɛ abusu eke wɛl ki kok low mamn ɔɛ ɛgɛ nɛnɛgɛ e ɛgɛ.» ¹³ Jesu dad ɛgɛ a nine: «Ègɛm abu es.» L'ɛgɛm abu a es ɛtɛ ow ɛwl akpl ɛsɛ yec'ab af. ¹⁴ Ow ɔɛ Farisiel a ok ɔkm Nyam nun ɛgɛ usu a, -n'im -n'am as luku -l'ol eɛl eke -li k'ony Jesu bake -l'ibi ow.

Nyam e libɔwi eke sɔsum oc

¹⁵ Eke Jesu iri in e luw ec'amani a, n'ɛgɛ yɔgɛ ɛtɛ agɛ nɔnɔ am us'r jam. N'am ewlm ólu a fɛɛ, ¹⁶ ɛtɛ n'am ijl wɛl nɛny l'ɛwar eke wɛl k'ulam'n es. ¹⁷ Li kok ɛben yec'ɛtɛ ke kokoba ɔb ɛs Esayi eci sodad amua eke dad a íy nɛny:

¹⁸ Nyam dad nine: «Kin em e libɔwi eke mi sɔsum m'oc ke m'ony in ec'erur

ɛtɛ m'oc em eci sos em inɛ m'ɛlu'l em.

M'ow m'ɛlu'l em ec'Abɛ ab em

ɛtɛ li b'ow l'ɛwar ɛbr ɛbr a fɛɛ em e low nɛnyembri nyam a.

¹⁹ Li k'ow l'atarm ów es ɛgɛ kaka fɛɛ ab ɛtɛ li k'ow l'ɛlum lebl, wɛl k'ow irim'n lebl ɛberɛ em.

²⁰ Anany ek'ibn es a, li k'ow n'onym l'ubm es.

Kɛniɛ ek'in ec'al a am irm es a,

li k'ow n'onym l'irmnm es.

Li b'ow li kok ɛben ton ke low nɛnyembri nyam ɛb es usu a fɛɛ;

²¹ ɛtɛ wus na e ɛbr ɛbr a fɛɛ b'ow oc el ec'ɔmn a ɛlu'l em.» †

Jesu in ɔny agɛ ec'abɛ

Mark 3.22-30; Luk 11.14-23

²² Sica emeny wɛl oc any eflu nyam eke el ɛbrm yɛji, abɛ enɛn ek'any'n em a sosiem is Jesu. Jesu ewlm ɛgɛ a; ow ɔɛ n'am dad ów ɛtɛ n'am ɛkn es yɛji. ²³ Agɛ a fɛɛ low iti any ɛtɛ am dad ɛsɛ: «Kɔ ɔɛ Jesu na David eci lilaw li k'el ee?» ²⁴ Eke Farisiel iri odad na a, -li dad nine: «ɛgɛ na am ogɛ abɛ enɛn anke el ec'es ɛw ɛs Bɛsɛbul anake am ɔɛ'n abusu a.»

²⁵ Jesu uw el e sow tutr ab any ɛtɛ dad el nine: «Es ɛw fɛɛ eke in ec'agɛ a ubr em a b'uy. ɛb fɛɛ, oglog akɛ fɛɛ ek'in ec'agɛ a ubr em a, b'uy. ²⁶ Eke sica Satan am ogɛ abɛ ek'el Satan eci, ke in sosi n'am ogɛ ar a; kɔ in ec'es ɛw a ɔtu eke k'any ee? ²⁷ Am ubr eke m'am ogɛ abɛ enɛn Bɛsɛbul ec'abusu em; ɛtɛ ɔny agɛnyɛl ec'a eke b'ogɛ a, kɔ bwo b'ɔɛ el abusu ee? El obi el obi -n'am yɛgm eke ɔnymn low ij! ²⁸ Tasi em a, Nyam ec'Abɛ em anake m'am ogɛ abɛ enɛn a; ow am yɛgm eke Nyam ec'es ɛw a ow ɔny ec'araɛn ij. † ²⁹ Eke wɛl erur eke k'im ɛy ɛs ɛs nyam ec'akɛ iy'r mil a, ow it ke wɛl íkɛ anym ɔny awɛ'n gbun ke wɛl ótu ɛy in ec'akɛ ot in eci mob a fɛɛ.

³⁰ ɛgɛ ek'anm em ab a, el em ec'ifnu, ɛtɛ ɛgɛ eke ɛluam im abu s'asm Nyam ec'ey luku a, am ɔmun el es. ³¹ Na sosiem a, m'am dad ɔny: wɛl ɔtu eke k'oc agɛ e sikpl owi lele wɛwr owi eke dad ab ab a ap el; † gbɛkɔ ɛgɛ eke dad odad nun ok Abɛ Lala af a, Nyam k'ow ocm apm'n. ³² ɛgɛ fɛɛ eke dad odad nun ok ɛgɛ ec'Iy af a, Nyam b'ow oc ap'r; kɔ ɛgɛ yec'eke dad odad nun ok Abɛ Lala af a, ke ow ɛl

† **12:7** Ose 6.6. † **12:10** Jwifɛl ec'ol a eke ok Mois ec'ab em a ɔɛ abusu eke nɛnɛgɛ e ɛgɛ wɛl k'ɛlum ɛgɛ ɛs eke luw am ibi a abu. † **12:21** Esayi 42.1-4, Septant em ec'odad eke wɛl oc. † **12:28** Jesu fifn Satan ec'es ɛw ab es. ɛkn Luk 10.18. † **12:31** Wɛwr owi eke dad a:odad na Grek em a, wɛl ɔtu eke k'itɛn ejec'em dad ɛsɛ wɛwr owi eke wɛl dad ok Nyam af.

yefenyina, ke ow él efi, Nyam k'ow ocm apm'n.»

Likη lele in ec'ey ab

Luk 6.43-45

³³ «Kòkr likη akpl, in ec'ey a yeji b'ow akpl; kòkr likη él likη ηun, in ec'ey a yeji k'ow akplm, anke wél b'uw likη fηη any in ec'ey ɔsu ab em. ³⁴ ɔny morηn, ayaf ɔtur eke ki dadr ów amamn, ɔny ek'eel agη enun ab ee? Low yec'a ek'iy erm em gbɔη a anake neny bi dad elu ɔkm a. ³⁵ Egn mamn, in em ec'ów amamn eke b'ann a anake li b'oc l'elu ɔkm a; etη egη ηun, in em ec'ów enun eke b'ann a anake li b'oc l'elu ɔkm a. ³⁶ M'am dad ɔny eke jej ok e legη a, sodad eke agη dad ese odad ɔfr ɔfr af a, -li b'ow -l'awl; ³⁷ anke η ec'odad ebl em wél b'ow jej η e low ok egη η low oglog ɔb'η low.»

Farisiel am ibrm eke Jesu ki kok meny ewr nyam

Mark 8.11-12; Luk 11.29-32

³⁸ Etη ol e low yegm esel beb lele Farisiel beb ab am dad Jesu ese: «Low yegm agη es, s'am erur eke k'elu meny ewr nyam ɔkm yegm ey.» ³⁹ Jesu dad el nine: «Yefenyina ec'agη enun amua ek'ijm neny nyam Nyam ec'any af a, am ibrm meny ewr, † kɔ wél k'ow kokm meny ewr kaka ɔɔm el ek'ow elm kokoba ɔb es Jonas ec'a ce. ⁴⁰ Tasi em a ese elel eke Jonas anη ɔcn gbél a lokm ij segn nyahan ncok lele legη owr ab a, eben nyam coco egη ec'Iy yeji b'ow anη wus em ij segn nyahan ncok lele legη owr ab. ⁴¹ Jej ok e legη a, Ninif eyη b'ow igb yefenyina ec'agη ec'any af, etη b'ow ɔb el low, anke el, eke -l'irir Jonas eci Nyam odad a, -l'itηn erm em. Etη kin egη anη ek'agb akm Jonas! ⁴² Jej ok e legη a, Seba ec'es ew lis a b'ow igb inym es yefenyina ec'agη a ec'any af, etη b'ow ɔb el low, anke n'ann usu kpekpe l'ow yec'etη ke l'iri eke li k'iri Salomɔ eci sewr e sodad a. † Etη kin, egη anη ek'agb akm Salomɔ!»

† 12:39 Ekn 1 Korent 1.22. † 12:42 Ekn 1 Eb Ebu 10.1-10. † 13:1 akη a:èkn Mark 2.1 lele akr otar ab ab. † 13:4 Eke egb ey a eke Jwifel a k'ewl a ew tɔni tɔni ey a, -l'agbrm ɔmu -l'okm em, kɔ -li b'ufη es wus a eke -n'ɔmun ab af.

Abη ηun ek'ey ɔkm egη em a ɔtu ek'ewl ow

Luk 11.24-26

⁴³ «Ek'abη ηun nyam anη egη em ey ɔkm a, li b'ann usu wewe n'am rereb usu a, n'am ɔl usu eke li k'ir. Eke sica n'èηnm a, ⁴⁴ ke n'am dad in em l'ese: “M'ow m'ewl m'im m'ey em ec'akη a eke m'ann m'ey ɔkm a.” Eke li b'ewl meny l'ow a, li b'ekn eke wél apl akη ab es ayl, wél nyinyimn ow akpl etη egη irm em. ⁴⁵ Sica li b'ewl n'im l'esη lawlél abη enun lɔbη ek'un akm'n, -li b'okr af -l'ir yogη. Ow e jam a, abη amua b'ijr egη na gbre akm krekre ec'a. Yefenyina ec'agη enun ec'a yeji, eben ow b'ow el.»

Jesu lis lele lisijimel ab e low

Mark 3.31-35; Luk 8.19-21

⁴⁶ Eke Jesu odad anη neny am dad agη a, kpekη lis lele lisijimel ab ow inym es gben eke ki dad'r odad. ⁴⁷ Egn nyam dad Jesu nine: «Kin esη lele esη jimel ab ek'ow inym es gben. -N'am erur eke -li ki dad'η odad.» ⁴⁸ Jesu dad egη a nine: «Kɔ bwo el em lis ee? Etη kɔ bwo el el em lisijimel ee?» ⁴⁹ Etη n'am ɔkη jam esel a abu li dad l'ese: «Kin em lis lel em lisijimel ab ek'ann anη, ⁵⁰ anke egη kaka fηη eke bi kok Es ek'ann afr ec'erur a, el em lisijim, em lisijow lel em lis ab.»

13

Wus akpasu yar e nyandre em odad

Mark 4.1-9; Luk 8.4-8

¹ Legη a ce, Jesu anη akη a † ey ɔkm etη im sig es mij saw eke ki yegm agη low. ² Agη nɔnɔ ar elul il em; na sosiem l'ey mijetη nyam em li sig es. Kɔ bieku a gbé inym es mij neny a. ³ N'am dad wél ów nɔnɔ nyandre em l'ese: «Legη nyam, egb ewl es nyam im ɔgm am ewl egb. ⁴ Eke n'am ufη egb ey ab es a, † beb ok ebr af etη ɔr ow sus ij. ⁵ Beb ok mebn wus af, usu eke sec enym. Kpekη -l'eli, sec a ek'enym a sosiem. ⁶ Kɔ eke ligbn ow afr a, l'ebal egb a eke eli ok ɔkm a etη li wewr wél es anke min ɔnym el wus tasi. ⁷ Beb ejeci ok

usu eke mirɲ anɲ. Mirɲ a eli ɔny awɲ el es. ⁸ Gbɛkɔ egb ey a e bɛb ok wus mamn af ɛtɲ il ewɲ: bɛb ɔny likɲ lele lɛw ab, bɛb ɔny ekɲ nyahan, ɛtɲ ow e bɛb a, ekɲ yen.» ⁹ ɛtɲ Jesu igɲ af dad ninɛ: «Eke ɔnyɲ ɔru eke k'irir, ke írir sɛnyɲ sɛnyɲ.»

*Jesu b'oc nyandre odad yɛgmn agɲ low
Mark 4.10-12; Luk 8.9-10*

¹⁰ Jam ɛsɛl a ow titm Jesu ɛtɲ am ibrm'n ɛsɛ: «Kɔ bla ɛtɲ bi dad el odad nyandre em ee?» ¹¹ Li dad wɛl ninɛ: «ɔny, ɛɲan Afr eci gbɛɲgbi usu a ec'ów a eke lɔl es a ec'any uw, kɔ el -n'ɛɲnm. ¹² Tasi em a, ɛgɲ ek'ɛɲn any uw a, wɛl b'ow obn'n ɛtɲ ow b'ow ufur es; kɔ ɛgɲ ek'ɛɲnm a, tɛl a eke ɔtu eke k'anɲ'n a, wɛl b'ow eb. ¹³ Ow sosiɛm mi b'oc nyandre em mi dad el odad, anke -li bi lɛr kɔ -l'ɛknm, ɛtɲ ow b'ok el ɔru em yɛji kɔ -l'irimn, ɛtɲ ow ókm el es sos em. ¹⁴ ɛbɛn eke Nyam ec'odad eke dad el Esayi eci kokoba ɔb em a, ɛy ɔkm sodad amua em ana:

Ow b'ow ok ɔny ɔru em sɛnyɲ sɛnyɲ, kɔ k'ow irimn;

b'ow lɛɛr sɛnyɲ sɛnyɲ, kɔ k'ow ɛknm.

¹⁵ Tasi em a, agɲ amua na itɲn ɛw tuɔtuɔ; -li babl ɔru es,

-li bubur anyamn

yec'ɛtɲ ke el ec'anyamn k'ɛknm,

ke el ec'ɔru a k'irim ów,

el eci nuɲ em ɔny a k'ánm es,

-l'ɛwlmn -l'owmn em ogɲ bake m'ɛwlm el. †

¹⁶ ɔny ec'a, sos em ɔtu eke k'ihɲ ɔny anke ɔny ec'anyamn am ɛkn es ɛtɲ ɔny ec'ɔru am iri ów! ¹⁷ M'am dad ɔny nawre em: kokoba ɔb ɛsɛl nɔnɔ lele agɲ ek'ij nɛny nyam Nyam ec'any af ab a erur eke k'ɛkn low na eke am ɛkan a, kɔ -l'ɛknm, iri low na ek'am irir a, kɔ -l'irim.» †

Wus akpasu yar a ec'akr otar

Mark 4.13-20; Luk 8.11-15

¹⁸ «Írir egb ewl ɛs ec'odad a e nyandre. ¹⁹ Ebr ab af a eke egb a ok a, el agɲ a eke b'iri wɛl am dad gbɛɲgbi usu a ec'odad ke ɛwm ɛrm af a, agn low ɲuɲ ɛs b'ow oc yec'a eke wɛl ewl el ec'erm em a. ²⁰ Mebn wus a eke egb a ok a, el agɲ a eke b'iri

Nyam ec'odad ke kpɛkɲ b'eb'r sos em ihɲ em a. ²¹ Gbɛkɔ -li yɛbmn odad a okm min el em, -li b'ɛw ɛrm af tɛl ɛɛ. Eke sica sos es ɔw owi oglog gbɛr ij owi b'ow Nyam odad a sosiɛm a, -li b'ɛgbr ɔmn a fafa. ²² Wus a eke mirɲ nɔnɔ anɲ af ke egb a ok af a, el agɲ a eke b'iri Nyam ec'odad, ke ɛmɛny b'ɛbr wus na ec'ów a e low ɛrmij a. -Li b'ól ob ɔny es. ɛrmij owi amua b'ɛju el, b'awɲ odad ab es, ɛtɲ ow ósum ey kaka. ²³ Wus mamn a, el agɲ a eke b'iri Nyam ec'odad ke b'ɛw ɛrm af a. -Li b'osu ey: bɛb ec'a likɲ lele lɛw ab oglog ekɲ nyahan ɛtɲ bɛb ec'a ekɲ yen.»

Nyandre em odad suw ɛɲuɲ eci

²⁴ Jesu am dad el nyandre em odad ɛjeci ɛsɛ: «Kin Afr eci gbɛɲgbi usu a eci elɛl eke anɲn: ɛgɲ nyam ewl egb amamn in ec'ɔgm a. ²⁵ Ncok nyam, eke agɲ a fɛɲ am ɛru mɛmn a, in ec'ifnu nyam ow ewl suw ɛɲuɲ egb ab em ɛtɲ im. ²⁶ Eke egb a eli bake il ewɲ a, suw ɛɲuɲ a yɛji eli ok ɔkm. † ²⁷ ɔgm ɛs a eci juma kok ɛsɛl a ow am dad'r ɛsɛ: “ɛgɲ gbɛl, kɔ ow elm egb amamn ewlm ɲ ec'ɔgm a ee? ɛtɲ kɔ bogɲ suw ɛɲuɲ amua anɲ ow ee?” ²⁸ Li dad wɛl ninɛ: “Ifnu nyam e low eke kok ana.” Juma kok ɛsɛl a ibrm'n ninɛ: “Erur eke si k'im s'iri suw ɛɲuɲ ab es ee?” ²⁹ Li dad ninɛ: “Njan, anke ow eci es iri em a, ɔtur eke k'irir egb amamn ab es. ³⁰ Yɛbr el -l'okr af -l'agb toɲ ke ow ít egb ub e legɲ a, ke sica yogɲ, m'ow mi dad egb ub ɛsɛl a m'ɛsɛ: Íkɲn anym irir suw ɛɲuɲ ab es awɲ es eku eku ofɲn, ke sica ókr egb a, em ec'ɛgbɛl ab em.” »

Likɲ e liy ec'odad nyandre em

Mark 4.30-32; Luk 13.18-19

³¹ Jesu am dad el nyandre em odad ɛjeci: «Afr eci gbɛɲgbi usu a anɲ ɛsɛ likɲ e liy nyam ek'igɲ nyam oc ewl in ec'ɔgm af. ³² L'el egb ey a fɛɲ em eci likekli tasi; kɔ eke l'eli a, l'el egb ewlu ab em e likɲ ligbɛl tasi. L'el likɲ toɲ batɲ ɔr b'ow us mel in ec'ál ab em.»

Nyandre em odad ek'el lijru eci

Mark 4.33-34; Luk 13.20-21

† 13:15 Esayi 6.9-10, Septant em ec'odad eke wɛl oc. † 13:17 Bɛbmn 1 Pier 1.10-12. † 13:26 Eke egb amamn a b'il ewɲ a, suw ɛɲuɲ amua ab -li b'otarir es.

³³ Jesu am dad el nyandre em odad ejeci: «Afr eci gbrenḡbi usu a anḡ eṣe lijru eke yow nyam oc wuwlm ma † toy likḡ lele yen ab toḡ bake ma a nimum inḡ eb es ab af.»

³⁴ Jesu am dad dedeku a ów amua feḡ nyandre em; li dádm wel low ek'ow elm nyandre em. ³⁵ Li bi kok eḡen yec'etḡ ke kokoba ob es ec'odad a íy neny: *M'ow mi dad el odad nyandre em, m'ow m'ow el ów eke lol es wus eci nun ob em etḡ a ec'amani.†*

Jesu am otar nyandre em odad a ek'el suw enḡ a e low akr

³⁶ Sica Jesu elu bieku ab es etḡ im akḡ. In e jam eṣel a im titm'n etḡ am ibrm'n eṣe: «Ótar nyandre em odad a ek'el suw enḡ ek'anḡ oḡm a e low akr ok ey.»

³⁷ Jesu dad nine: «Eḡḡ ec'Iy anake ewl eḡb amamn a; ³⁸ oḡm a, ke wus na nimum ana; eḡb amamn a el aḡḡ a eke b'elum gbrenḡbi usu a eci low; suw enḡ a, el aḡḡ a eke b'elum aḡḡ low ḡḡḡ es e low a; ³⁹ ifnu a eke am ewl suw enḡ a, ke aḡḡ ana; eḡb ub a, ke jeḡ ok e leḡḡ ana; etḡ eḡb ub eṣel a ke afr erm eṣel ana. ⁴⁰ Eṣe el el eke wel am iri suw enḡ es eke wel k'owl al em a, eḡen eke ow b'ow el jeḡ ok e leḡḡ ec'ab ana: ⁴¹ eḡḡ ec'Iy b'ow erm in ec'afr erm eṣel a, -li b'ow -n'ony aḡḡ a feḡ eke b'irmn el lawlel ec'omn a lele ów enḡ kok eṣel ab ab -l'ot es gbrenḡbi usu a, ⁴² ke -l'ot -l'owl wel al gbél ab em; yogḡ anake oḡḡ ikḡ lele an em sasagr ab b'ow anḡ a. ⁴³ Kó sica aḡḡ a eke ij neny nyam Nyam ec'any af a, b'ow jeḡḡ eṣe ligbn af el Eṣ eci gbrenḡbi usu a. Ek'ony n oḡru eke k'irir, ke irir senyn senyn.»

Nyandre em odad ek'el ob ony a eke lol es a eci

⁴⁴ «Afr eci gbrenḡbi usu a anḡ eṣe ob ony eke lol es oḡm nyam af. † Eḡḡ nyam iwr ob ony na es etḡ emeny oc lol' es oḡm a. Sos em inḡ'n toḡ batḡ n'im l'ól ob feḡ eke n'ony a l'ij, etḡ l'ewl l'ow l'ól oḡm a.»

Nyandre em odad ek'el miyob eci

⁴⁵ «Afr eci gbrenḡbi usu a anḡ eṣe an olu nyam ek'am ol miyob amamn es af. ⁴⁶ Eke n'etḡḡ an gbél e miyob nyam a, n'im l'ól ob feḡ eke n'ony a l'ij, etḡ l'ól miyob a.»

Nyandre em odad ek'el muw eci

⁴⁷ «Emeny Afr eci gbrenḡbi usu a anḡ eṣe muw eke wel ok ke ony ocn erḡ erḡ feḡ af. ⁴⁸ Eke ow b'iy a, mij juma kok eṣel a b'odu ow'r ákpaf ke ok es am jeḡ ocn ab es: -li b'ok amamn a mulu em, ke -l'owl yec'eke akplm a. ⁴⁹ Jeḡ ok e leḡḡ a, eḡen ek'ow b'ow el ana: afr erm eṣel b'ow ow kpab aḡḡ enḡ a es, amamn a e lís, ⁵⁰ ke owl el al gbél ab em. Yogḡ anake oḡḡ ikḡ lele an em sasagr ab b'ow anḡ a.»

Ob ony owr lele ob ony sig ab

⁵¹ Jesu ibrm el nine: «Kó irir ów a feḡ ee?» -L'egḡ nine: «Ee.» ⁵² Etḡ ca li dad wel nine: «Eḡen eke ol eci low yeḡm es feḡ ek'am el Afr e gbrenḡbi usu a ec'egḡ a, anḡ ana. N'anḡ eṣe akḡ es nyam eke b'elu in ec'ob ony oḡm low yeḡm owr em lele low yeḡm esig em ab af.»

Nasaret baḡḡ enḡ úbm Jesu nawre Mark 6.1-6; Luk 4.16-30

⁵³ Eke Jesu dad nyandre em odad amua bake ow uwr a, l'igb yogḡ ⁵⁴ n'im eb ab em eke n'anḡ l'agb a. N'am yeḡm aḡḡ low yogḡ eci Nyam nun igḡ usu a toḡ aḡḡ a feḡ ek'anḡ yogḡ a low iti any afḡḡ es. -N'am dad -l'eṣe: «Bogḡ nun em ony na anḡ ow'r ee? Ayaf l'otu eke li ki kok sakrowa amua ee? ⁵⁵ Kó ow elm oḡoḡ es odu es a ec'iy ab ee? Kó ow elm Mari elm lis ee? Kó Jak, Josef, Simo lele Jud ab elm lisijimel ee? ⁵⁶ Kó lisijowel feḡ irm ey ab ee? Kó abusu ikḡ na bogḡ n'etḡḡ ee?» ⁵⁷ Etḡ ów amua feḡ óom abusu eke -li k'ony omn Jesu em. Etḡ Jesu dad el nine: «Usu a feḡ wel b'ony kokoba ob es ec'elum, ek'ow elm in ec'eb ab em lele in ec'akḡ ab ce wel onym in ec'elum.» † ⁵⁸ Yogḡ eci sakrowa a eke Jesu kok a tel ce, el eci omn a eke -n'onym a sosiem.

† 13:33 ma:Grek em odad a eci iri tasi a el *farin*. † 13:35 Selu 78.2. † 13:44 Jesu eci leḡḡ ab em a, sakp nono aḡḡ b'agbr nonu el ec'oḡm a ok el ec'ob ony em, yec'etḡ ke eḡḡ k'íym. Sakp oglog -li b'ijl usu a eke ob ony a anḡ ab es. Musu em aḡḡ ejeci b'uyum ab ot. Jwifel ec'ol em a, ob ony feḡ eke lol es eḡḡ ec'oḡm a, el oḡm es a eci. † 13:57 Bèbmn Luk 4.24, Jan 4.44, lele Jan 6.42 ab ab.

14

Jan mij ok nuñ es e luw owi
Mark 6.14-29; Luk 9.7-9

¹ Lëgñ ab em a, Galile eci es ew es Eröd Antipas am iri Jesu eci nin ek'am il e low. ² Li dad in eci juma kok esel a ninë: «Egñ a Jan mij ok nuñ es! L'igb luw em, na sosiem anake n'am ony abusu li kok sakrowa a.»

³⁻⁴ Kin elel eke Jan mij ok nuñ es a e luw owi a ecr: Eröd Antipas oc lisijim Filip e yow Erodiad, etñ Jan im dad Eröd ninë: «Ow itm eke k'oc esñ jim e yow.» † Etñ ow sosiem Eröd ony abusu wël ony Jan ok ngbraka elu sobel em. ⁵ Eröd am erur eke k'ibi Jan, kó n'am uru Jwifel a, anke -li b'oc Jan esse kokoba ob es af.

⁶ Gbëko sica Eröd e mew ec'es gbëgbl e lëgñ ab em a, Erodiad jow ub ej etu a eke wël esñ a ec'any af. In e low inñ Eröd sos em ⁷ toñ l'ëgñ l'eb eke li k'onñ ow ob fëñ eke ow b'ow ibrm a. ⁸ Erodiad ec'ow om ebl em, jow dad Eröd ninë: «Òc Jan mij ok nuñ es eci nuñ a wayas em is'm anja!»

⁹ Eb ebu a sos ow es; gbëko eke l'ij neny etu a ec'any af a, l'ëlu abusu es eke li k'onñ ow. ¹⁰ N'onñ egñ im sobel em ubr Jan mij ok nuñ es nuñ. ¹¹ Wël oc nuñ a wayas em ow onñ dedyowli a etñ l'eb n'onñ lis. ¹² Ek'ow a ec eben a, Jan eci jam esel a ow oc in e sos megl a im oc es, etñ im ewl Jesu amani low na ek'ey a eci.

Jesu iyr agñ ek'afñ fandi yen es lok
Mark 6.30-34; Luk 9.10-17; Jan 6.1-14

¹³ Eke Jesu iri Jan e low na a, l'igb yogñ mijetñ em eke li k'im in sony usu saw em, kó agñ a uw any; -l'ok okm seb a ek'ann yogñ ab em, etñ mij neny a -n'am us Jesu jam lakr em. ¹⁴ Mijetñ a b'itr es eke Jesu b'us es a, l'ëkn agñ nono; wël e low ony'n sorn etñ kpekñ n'am ewlm el ec'olu a.

¹⁵ Eke lëgñ ew es a, in e jam esel a ow titm'n etñ am dad'r esse: «Lëgñ ec, etñ emeny usu na yeji ew usu saw em. Òk agñ ab es im banñ banñ ek'ann saw saw anja a yec'etñ ke -l'ol ob ij.» ¹⁶ Jesu dad el ninë: «Ow itm eke -li k'im; ony obi, onñ

el ob -l'ij!» ¹⁷ -Li dad ow ninë: «Futufutu yen lele onñ yony ab ce anake s'onym ab anja a.» ¹⁸ Jesu dad el ninë: «Òtr isr'm anja.»

¹⁹ Etñ emeny li dad agñ a eke k'ok es suw ab af; sica l'oc futufutu yen a lele onñ yony ab ab, l'igbl any ogñ afr etñ l'ëlu Nyam bia. Li bubr em n'onñ jam esel a etñ -li cec -n'onñ agñ a. ²⁰ El fëñ -l'ij ob lok iy el etñ emeny ow wal es. Jam esel a ot ekpr a eke wal es a as luku, etñ ow iy mulu lëw yony. ²¹ Agñ a fëñ ek'ij ob a otu eke k'ij agñ fandi yen; wël awlm oyow lel ey ab. †

Jesu am an es mij lekpl ab af
Mark 6.45-52; Jan 6.15-21

²² Kpekñ eke ow b'uwr a, Jesu onñ jam esel a ok mijetñ ab em eke k'ikñ anym im mij lekpl a e jam a, ke n'ann in obi l'afl agñ ab es. ²³ Eke l'afl wël es a, l'uyu lafeny ab af eke li ki nonñ Nyam. Eke lëgñ ew es a, n'ann yogñ in sony. ²⁴ Mijetñ a gbë, wus ab a, n'im kpekpe, mra am elul il anke lëf am elu obr'r. ²⁵ Eke lëgñ am eny ow a, Jesu am an es mij ab af im enñ in e jam esel a. ²⁶ Eke -l'ëkan Jesu am an es mij af a, -li kpikprm es etñ -li dad ninë: «Na onñabñ!» Etñ -n'am og enñ ebl em. ²⁷ Gbëko kpekñ Jesu dad el ninë: «Erm úsu ony lokm! Enñ k'onny ony! Kó em!» ²⁸ Pier odu odad eb etñ dad'r ninë: «Egñ gbë, eke ow el ñ tasi, ke onñ abusu m'an es mij ab af m'ow m'enñ'ñ.» ²⁹ Jesu egñ dad ninë: «Òw!» Pier ey okm mijetñ ab em etñ am an es mij ab af im enñ'n. ³⁰ Gbëko eke l'ëkn lëf a e lëc ek'am elu okm a, enñ ow'r sos etñ n'am emn. L'ëlu lebl li dad ninë: «Egñ gbë, èb elu'm es!» ³¹ Kpekñ Jesu egñm abu es ony'n, etñ dad'r ninë: «Omn ew'ñ fuëfuë tasi! Kó bla etñ bebar ee?» ³² El yony mum -l'ok mijetñ ab em etñ lëf a irm es. ³³ Ow onñ jam esel a ek'ann mijetñ ab em a, ok owrokp wus Jesu ec'any af etñ am dad esse: «Ï gbë Nyam ec'Iy tasi!»

Jesu ewlm ólu Genesaret wus af
Mark 6.53-56

† 14:3-4 Jwifel ec'ol em a, ek'esñ jim ann owr; ow itm eke k'eb in e yow el ñ eci. Ëkn Ob Ap 20.21. † 14:21 Oyow a lel ey ab ab ok es saw em; etñ egñ a yeji ok es saw em.

³⁴ Eke Jesu lele in e jam esel ab ab ubr mij lekpl a e jam a ke -l'itar es Genesaret wus af a, ³⁵ yogη ec'agη a uw Jesu any etη ewl susu a feη in ec'ow ec'amani. Etη wel ot ólu feη is'r. ³⁶ -N'am ηoηη ow eke ow ki yeβ wel itηη in e mob sus em a ec'enyembri a ce abu, etη agη a feη ek'am itηη in e mob sus em a abu a, am ewl.

15

Ey lagηel ec'eb ir owi

Mark 7.1-13

¹ Sica Farisiel lele ol eci low yeγm esel ab anη Jerusalem ow eηη Jesu etη am ibrm'n esε: ² «Kó bla etη η e jam esel a éluam ey lagηel ec'eb ir owi a † ek'ow ey a ee? Tasi em a, low yeγm a am ibrm eke wel ki yog sabu gbuη ke ij ob, kó -li kokmn.» ³ Jesu dad el ninε: «Etη kó ony, bla sosiem etη ony ec'eb ir ec'ow a sosiem éluamn Nyam ec'ol ab ee? ⁴ Tasi em a, Nyam dad ninε: *Elum asη lele esη ab*, etη emeny: *egη eke bi yayr es lele lis ab a, l'it eke wel k'ibi'r*.† ⁵ Kó ony, ony e low yeγm ab em bi dadr esre: ek'egη nyam in dad ow es oglog ow lis in esε: "Ob a eke mi k'owη η ec'abu elum ec'a, m'oc m'ew es Nyam ec'egb wawr eci," ⁶ ke egη ikη na, ony ec'a, yec'eke li k'ow es a, † n'ηgboη ow e low em η.† Eβen eke b'isr Nyam ec'odad ab es onη ony ec'agη em ec'ow a usu ana! ⁷ Ony, agη enyembri yony yony esel! Nawre tasi, Esayi dad ony e lís e low na in e kokoba ob ab em:

⁸ Nyam dad eke:

"Agη amua na neny em ofr ofr -n'am kóklm im, kó el ec'erm a kpab es em e lís.

⁹ Nunj ofr ofr agη amua am ign'm,

anηke agη em ec'ow anake -li b'oc -li yeγmn agη low a." »†

Ów eke b'ow egη úwm anη

Mark 7.14-23

¹⁰ Sica Jesu esη dedeku a etη am dad el esε: «Ígηη lóru es irir low na senyn senyn: ¹¹ ow elm ob eke b'ey egη nenym a, wóm egη uwm anη, kó low eke b'anη egη nenym ey okm a, low na anake b'ow egη úwm anη a.»

¹² Low na af jam esel a ow eηη Jesu etη am dad'r esε: «Odad na eke dad Farisiel iri a, kó uw any ek'ow ey el sos em ee?»

¹³ Li dad ninε: «Likη feη ek'elm em Es ek'anη afr eci likη ek'ewl a, li b'ow l'iri ow es. † ¹⁴ Egbr el es, -l'el ány eflu ek'am nyimn ány eflu! Ek'any eflu nyam am nyimn any eflu ejeci nyam, el yony mum -li b'ow -l'ok nómu nyam em.»

¹⁵ Pier wódu odad eb etη am dad'r esε: «Òtar nyandre em odad na e low akr ok ey.» ¹⁶ Jesu dad ninε: «Kó ony bóbó yeji, k'irimn low na eci nyandre ab ee? ¹⁷ Kó uwmn any eke ob feη eke b'ey egη nenym a, b'im ey lokm, ke sica n'anη lokm a l'ey okm ee? ¹⁸ Low eke b'anη nenym ey okm a, erm em ow b'anη ow; etη low na anake b'ow egη uwm anη a. ¹⁹ Tasi em a, sow tutr enuη eke b'ow egη ibi egη, erum yow ejec'ab, ij nfaci, iy mil, ij danηku yadη ke dád sodad enuη ok agη af a, erm em -li b'anη -l'ow. ²⁰ Ów amua anake b'ow egη uwm anη a! Ij ob ke kí yogm abu a wóm egη uwm anη.»

Utuyow nyam ony wmn Jesu em

Mark 7.24-30

²¹ Etη Jesu igb yogη im Tir lele Sidon ab eci wus ab af. ²² Kpekη kin Kana wus af

† **15:2** *Ey lagηel ec'eb ir owi*: eke Jwifel ok okm madu okr em a, el ec'eb ir a titηη nóno. Ow onη ol e low yeγm esel a ob nunj am obn Mois ec'ol a ek'ow k'okr af eb ir owr na ab. Sol a eke -l'oban a lele Mois ec'ol ab ab ony any nyam coco. *Yog sabu*: ow elm mij ok a eke b'onny egη eci sos af e sibr a oc es a, kó mij ok a eke b'ayal egη abη em Nyam ec'any af a. Nunj ob em a, mij ok na ow el egb waw esel ce ki kok (Okm Ok 30.18-21). Gbεkó Farisiel b'erur ek'ow k'el Nyam nunj ign esel a feη ki kok eben. † **15:4** Okm Ok 20.12; Ol Okn 5.16; Okm Ok 21.17; Ob Ap 20.9. † **15:6** *yec'eke li k'ow es a*: Matie eci silel esig oglog em a, *yec'eke li k'ow es oglog lis a*. † **15:6** Eke egη nyam bi dad lis lele es ab esε: "Ob na, Nyam ec'ob ap," ke ow ec'iri a ok sakp yony η: 1) Nyam ec'ob eke n'am onη, oglog 2) ow ew esε ob eke n'ow Nyam af η; tasi em a, ow elm Nyam n'wóm, kó es lele lis ab k'otum eηnm ij. Ol e low yeγm esel beb ec'a, low eke egη eb a, ek'ow el nyamb owi yeji, ow it eke ki kok (Ol Okn 21.21-23). -Li bi tutr eke neny ij na agb akm egη es lele egη lis ab ec'elum (Okm Ok 20.12). Tasi em a, agη bi wewlm ol meny el eci sel es okr eci. † **15:9** Esayi 29.13, Septant em ec'odad eke wel oc. † **15:13** Sakp nóno, Nyam b'oc likη dadr odad nyandre em ok Israel af. Selu 1.3; Esayi 60.21.

e yow nyam † ek'ir wus ikpr ab af a, ow eɲn'n eɲɲ am elu lebl dad eɛe: «Eɲɲ gbɛl, David e lilaw, ikɲ'm sɔɲɲ! Kɔ abɲ ɲɲɲ am ijr em jɔw gbɛɛ, ow k'akplm kaka!»²³ Gbɛkɔ Jesu cicm sar okm'n es. In e jam eɛɛl a ow titm'n eɲɲ am dad'r eɛe: «Òɲɲ'n † kɔ n'am us ey jam l'ɔgr ey nɔɔɔ.»²⁴ Jesu dad nine: «Nyam erm'm Israel ec'agɲ a ek'ann eɛe mɛɛɛb ek'irm af a eci cɛ.»²⁵ Kɔ yow a ow ok ɔwrɔkp wus in ec'any af eɲɲ dad'r nine: «Eɲɲ gbɛl, ikɲ'm sɔɲɲ!»²⁶ Jesu dad nine: «Ow itm eke wɛl k'oc etuey ec'ob ij ɔɲ mɔwr.» †²⁷ Yow a dad nine: «Eɲɲ gbɛl, tasi, gbɛkɔ mɔwr yɛji, el eci es ew eɛɛl eci ob ij a ec'ekpr a eke b'ann tabl af ok wus a, -li b'ij.»²⁸ Ow ɔɲ Jesu dad'r nine: «Oy! ɔmn agb'ɲ gbɛ! B'ow eɲɲ low a ek'am erur a.» Eɲɲ wanci ab af cɛ, yow a ec'iy a ewl.

Jesu ewlm ólu nɔɔɔ

²⁹ Sica Jesu igb yogɲ im ey Galile eci mij lekpl a ogɲ. † L'uyu ligigl nyam af li sig es.³⁰ Agɲ nɔɔɔ ow eɲɲ'n. -L'ism akr kɛɛɛ eɛɛl, ány eflu, sos éyru, ebrmɛl, lele ólu ejeci nɔɔɔ ab. -L'ok wɛl es Jesu ec'any af eɲɲ l'ewlm wɛl.³¹ Eke -l'ɛkan ebrmɛl dad ów, sos éyru ewl, akr kɛɛɛ eɛɛl an es lele ány eflu ek'ɛkn es ab ab a, agɲ a low iti any afɲɲ es eɲɲ -n'am kɔklm Israel e Nyam a.

Jesu iyr agɲ fandi yar lok

Mark 8.1-10

³² Emɛny Jesu eɲɲ in e jam eɛɛl a eɲɲ dad nine: «Agɲ amua e low am ɔny'm sɔɲɲ, anke kin sɛɲɲ emum nyahan eke -n'annɲ em ab ke -n'onym ob kaka eke -li k'ij. M'erurm eke mi k'ɔɲ el -n'im namn; ejagb -l'ɔtu eke -li k'ɛɲɲ es abur.»³³ Jam eɛɛl a dad'r nine: «Kɔ usu saw em anja, bogɲ s'ɔtu eke si k'ɛɲɲ ob ij s'ɔɲ agɲ amua ij lok iy ee?»³⁴ Eɲɲ Jesu ibrm el nine: «Kɔ futufutu abi ɔnymn ab ee?» Eɲɲ -li dad nine: «Futufutu lɔbɲ lele ɔcn ekekey abi ka ab.»³⁵ Ca li dad agɲ a eke k'ok es wus.

³⁶ Eɲɲ l'ot futufutu lɔbɲ a lele ɔcn ab ab, l'elu Nyam bia, li bubr em n'ɔɲ in e jam eɛɛl a, eɲɲ -li cɛc agɲ a fɛɲ.³⁷ El fɛɲ -l'ij lok iy el. Jam eɛɛl a ot ekpr a eke wal es a as luku, eɲɲ ow iy mulu eɲɛɛl lɔbɲ.³⁸ Agɲ a ek'ij ob a ij agɲ fandi yar, wɛl awlm ɔyow lele etuey ab.³⁹ Eke sica Jesu ɔɲ bieku a im a, l'ey mijɛɲɲ ab em eɲɲ n'im Magadan † eci wus ab af.

16

Farisiel lele Sadusiɛl ab am ibrm eke Jesu ki kok mɛny ewr nyam

Mark 8.11-13; Luk 12.54-56

¹ Farisiel lele Sadusiɛl ab ow eɲɲ Jesu eke k'ɛbm'n. -L'ibrm ow nine: «Èlu mɛny ewr nyam ɔkm yɛgm ey ek'ow el Nyam erm'ɲ.»² Kɔ Jesu dad el nine: [«Lɛɲɲ es ew em bi dadr eɛɛɛ: “Efi e lɛɲɲ a b'ow akpl, anke afr ebl es.”³ Eɲɲ ibribr fafa, eke afr b'ibr es a, bi dadr eɛɛɛ: “Yɛfɛnyina nyam b'ow an.” Lɛɲɲ eci elel eke b'annɲ a b'uwr any, kɔ sɛɲɲ amua eci mɛny ewr a, ɔtumn uwmn any!][†]⁴ Yɛfɛnyina ec'agɲ eɲɲ amua eke íjm mɛny nyam Nyam ec'any af a am ibrm mɛny ewr; kɔ wɛl k'ow kokm mɛny ewr kaka ɔɔm el ek'ow elm Jonas ec'a cɛ.» † Eɲɲ l'elu wɛl es n'im.

Jam eɛɛl a low a k'okm es sos em kaka

Mark 8.14-21

⁵ Eke jam eɛɛl a im ok mij lekpl a e jam a, -l'ijl es eke -li k'oc futufutu.⁶ Jesu dad el nine: «Èwr erm! ɔsur sos Farisiel lele Sadusiɛl ab eci lijru a e lís.»⁷ Jam eɛɛl a am dadarir el ɔfr eɛe: «Eke s'ocm futufutu a sosiɛm anake n'am dad ów amua a.»⁸ Jesu uw odad a eke -n'am dad ab any eɲɲ li dad wɛl nine: «Bla sosiɛm eɲɲ am dadr ɔny ɔfr em eɛɛɛ: “Eke s'ebm futufutu a sosiɛm ee?” Kɔ k'irimn cɛ ee!⁹ Ow k'okm ɔny es sos em cɛ ee? Futufutu yen a eke mi bubr em, m'ɔɲ agɲ fandi yen lele ekpr a eke wal es eci mulu abi a eke otr imn a, kɔ k'ɔknm ow e low ee? †¹⁰ Eɲɲ kɔ futufutu lɔbɲ a eke mi

† 15:22 Yow a, Israel ec'efnu esig ab em ec'ɛɲɲ: ow elm Kana ek'ann Galile a e yow. † 15:23 Òɲɲ'n:odad na Grek em a, wɛl ɔtu ek'itɲɲ ejɛc'em dad eɛe ɔɲɲ'n ob a eke n'am ibrm a. † 15:26 mɔwr:Jwifɛl b'oc agɲ ek'elm Jwifɛl a eɛe mɔwr af. † 15:29 Jesu igb yogɲ im ey Galile eci mij lekpl a ogɲ:ow am yɛgm eke n'im l'ey Nyam any uwm eɛɛl eci wus ab af. Mark 7.31. † 15:39 Èkn Mark 8.10 ec'akr otar a. † 16:3 Matie eci silɛl esig nɔɔɔ em, wɛl éɲnm sodad ek'ann ob na [...] ec'araɲɲ em a. † 16:4 Bèbm Matie 12.39-40. † 16:9 Èkn Matie 14.15-21.

bubr em m'ow agn fandi yar a, lele ekpr a eke wal es a eci mulu egbel abi a eke otr inm a, k'oknmn ow e low ee? † 11 Ūsur sos Farisiel lele Sadusiel ab e lijru a e lís. Kó ayaf otur eke k'uwmn any ek'ow elm futufutu ec'odad mi dadm ony ee?» 12 Ca jam esel a iri ek'ow elm lijru a eke wél b'oc kokr futufutu a ec'odad Jesu dadm el, kó Farisiel lele Sadusiel ab e low yegm a e low.

Pier dad eke Jesu in el Mesi

Mark 8.27-30; Luk 9.18-21

13 Jesu im ey Sesare Filip ec'eb em. N'am ibrm in e jam esel a l'ese: «Ayaf agn bi dadr egn ec'Iy e lís ee?» 14 -Li dad nine: «Agn beb bi dad ese η Jan mij ok nuη es, beb bi dad ese η Eli, etη agn likpr ec'a, -li b'oc'η ese Jeremi oglog kokoba ob es ejeci nyam af.» 15 Etη Jesu ibrm el nine: «Kó ony obi ony obi a, ayaf b'ocar'm ee?» 16 Simo Pier dad nine: «Ū Mesi a, Nyam a ek'annj ovr ec'Iy.» 17 Ca Jesu dad'r nine: «Simo Jonas jim, † ehe él η eci, anke nawre ikη na, ow elm egn elum okm dadm'η, kó em Es ek'annj afr a. 18 Sica em, m'am dad'η m'ese: η Lob, † etη lob ikη na af, m'ow m'us em e Nyamel a.† Luw ec'abusu a k'otum onym lec in af. 19 M'ow m'ow'η Afr e gbrenghi usu a eci sisafue a: low fēη eke b'ow ignj wus af anja a, Afr b'ow ignj; low fēη eke b'ow eb wus af anja a, Afr yeji b'ow eb.» † 20 Jesu ijl in e jam esel a neny dad nine: «Kí dadr egn kaka eke m'el Mesi a.»

Jesu am ewar in e luw lele in e luw em annj igb ab e low

Mark 8.31-9.1; Luk 9.22-27

21 Legη a ce, Jesu ob nuη am dad ulm in e jam esel a es ese: «Ow it eke mi k'im Jerusalem ke yogη m'ij gbre nono, agn ekpekp, egb waw esel egbel, lel ol e low yegm esel ab ab ec'abu em. Wel b'ow

ibi'm etη segn nyahan m'ow m'igb luw em.» 22 Eben a, Pier oc'r ab im saw em etη am enym'n abr dad ese: «Egn gbel! Nyam ony oc'η es em! Low na k'ow egnm'η legη kaka!» 23 Gbeko Jesu ewl sos meny etη am dad Pier ese: «Satan, kpàb'm es lís! Nj el em ec'ejagb us e lirikip, anke η e tutr a elm Nyam e tutr, kó agn em eci.» 24 Emeny Jesu am dad in e jam esel a ese: «Ek'egη nyam am erur eke k'us'm jam a, ow it ke li kí tutrm in e lís owi, l'ábu in obi ec'olikh a, † ke l'ús'm jam. 25 Tasi em a, egn yec'eke b'ow erur eke ki dogη in e sel a, b'ow irmn. Gbeko egn yec'eke b'ow irmn in e sel a em sosiem a b'ow egn. 26 Eke batη egn nyam ony wus ec'ob fēη etη l'irmn in e sel a, ke bla ow b'ow eel il ab ee? Kó bla ob iy egn otu eke k'oc sogr in e sel ab ee? 27 Tasi em a, egn ec'Iy b'ow ow Es ec'anygbel ab em lele in ec'afr erm esel ab ab, etη egn egn in eci es an ab em, li b'ow li sog ow labm. 28 Low nawre m'am dad ony: agn amua ek'annj anja a e beb b'ow ekn egn ec'Iy ow ese eb ebu af gbun ke -l'uw.»

17

Jesu itηn sos

Mark 9.2-13; Luk 9.28-36

1 Eke segn nohon ec a, Jesu esη Pier, Jak lele Jan ek'el Jak lisijim ab etη -li kpab es -n'im saw em el sony lafeny gege nyam af. 2 Jesu itηn sos el ec'any af: any am jejn'n ese ligbn af etη in e mob sus em a ufu pum pum pum annj ese usuayl af. † 3 Etη kin, jam esel nyahan a ekn Mois lele Eli ab ek'ilm any am dad ów Jesu ab. 4 Etη Pier dad Jesu nine: «Egn gbel, ow akpl eke si k'annj anja! Ek'erur, anja m'otu eke mi k'us nuη ignj usu nyahan: η e nyam, Mois e nyam lele Eli e nyam ab.»

† 16:10 Ekn Matie 15.32-38. † 16:17 Simo Jonas jim: Pier es e nin a, Jan (Jan 1.42) kó Jonas el in ec'esη likpr em Grek em. † 16:18 Pier e nin a e nyandre el lob. † 16:18 m'ow m'us em e Nyamel a: odad na em, Nyam ec'agn e low wél am dad, kó ow elm él. Bèbm Efes 2.20. † 16:19 ... ignj...eb: Grek em odad eci iri tasi a el...awη es...momu es. Ol e low yegm esel e dad em a, es awη lele es momu ab e nyandre el: ignj low oglog éb low. Jwifel e Nyam nuη ignj em a, ol e low yegm esel a ony abusu ikη na, etη -li tutr eke ol eke -li b'onj -l'ew a, Afr yeji b'egη eb. Sica Jesu eb ol e low yegm esel ec'usu a ese Nyam nuη ignj em ec'es ew es af, etη n'am onj Pier abusu na. Etη ow e jam a, n'onj jam esel a yeji (Matie 18.18; Jan 20.23). † 16:24 l'ábu in obi ec'olikh a: èkn Matie 10.38 ec'akr otar a. † 17:2 Bèbm 2 Pier 1.16-18.

⁵ Odad anj Pier nenym am dad etj kpekj kin jru ek'am jejn ow ubur el es. Lebl nyam anj jru ab em am ikj dad ese: «Egij na el em ec'Iy eke m'erur tasi; m'oc em eci sos em injn fej m'elu'l em. Ìrir in e low!» † ⁶ Eke jam esel a iri lebl ikj na a, ernj ony el afjn es etj -li bubu any es wus. ⁷ Jesu im titm el, itjn el abu etj dad el nine: «Ìgbr, k'urur ernj.» ⁸ -Li gbigbl any ogj etj -l'eknm egj kaka ek'ow elm Jesu sony ce.

⁹ Eke -n'anjn lafeny ab af -n'am us es a, Jesu am ijl el neny dad ese: «Low na ek'ekan a, kì dadr kokr egj kaka tonj bake egj ec'Iy igb agj ek'uw ab em.» ¹⁰ Etj jam esel a am ibrm Jesu ese: «Dàd ey, kò bla sosiem etj ol e low yegm esel a bi dad ek'Eli in k'ow gbuñ ke Mesi in ow ee?» † ¹¹ Jesu dad el nine: «Tasi em a, Eli eke li k'ow ke ni nyímn ów a fej. ¹² Gbekò m'am dad ony ek'Eli ow legj a etj, agj egjm ebm'n etj kok'r low yec'eke -l'erurir a. Eben eke -li b'ow -li kok egj ec'Iy sos keskes ana.» ¹³ Sica jam esel a iri eke Jan mij ok nuñ es ec'odad anake Jesu am dad el a.

Jesu ewlm iy nyam ek'abj njñ b'ijr gbre
Mark 9.14-29; Luk 9.37-43a

¹⁴ Eke Jesu lele in e jam esel ab ab ow ok yogj a eke bieku a anj a, egj nyam ow titm Jesu, ok owrokp wus in ec'any af ¹⁵ etj dad'r nine: «Egij gbél, ony em ec'iy a eci sornj ikj. L'el krokro es etj ol a b'ijr'r gbre tonj sakp nonò ec'a li b'ey alm, oglog mij em. ¹⁶ M'oc'r m'is ij e jam esel a kò -l'otum -l'ewlam ow.» ¹⁷ Jesu igbl lebl ogj dad nine: «Wew! Ony eel agj enjñ eke onm anm em tasi! Emeny segj abi m'it eke mi k'anj ony ab ee? Etj emeny sakp abi ow it eke mi k'egj low na m'eb ee? Òcr iy a isr'm anj.» ¹⁸ Jesu òr abj njñ a abr ey òkm iy ab em etj l'ewl wanci ab af ce.

¹⁹ Jam esel a im titm Jesu saw em etj ibrm'n nine: «Kò bla etj ey s'otum s'onym abusu s'ogjm abj na ee?» ²⁰ Jesu

dad el nine: «Ony ec'omn a ufum es. Low nawre m'am dad ony: blel onyn onm ew likekli ese likj e liy af, otur eke ki dadr ligigl na esre: "Ìgb anj im yogj a", li b'ow n'im. Low kaka k'ow otum akam ony. [²¹ Abj akpasu na, Nyam njñ lele neny enj em ab ce wel otu eke k'ogj'n.]» †

Emeny Jesu am ewar in e luw lele in e luw em anj igb ab

Mark 9.30-32; Luk 9.43b-45

²² Legj nyam, jam esel a fej enjanin Galile, etj Jesu am dad el ese: «Wel b'ow ony egj ec'Iy elu agj abu em, ²³ ke -l'ibi ow; gbekò segj nyahan, li b'ow l'igb luw em.» Ow sosiem jam esel a sos ow es nonò.

Wus labm e sog

²⁴ Eke Jesu lele in e jam esel ab ab ow ok Kapernayum a, Nyamel gbél a eci wus labm eb esel a ow enj Pier etj am ibrm'n ese: «Kò ony eci low yegm es a, n'am sogm Nyamel gbél a eci wus labm ee?» † ²⁵ Pier dad nine: «Njan, li bi sog.»

Wanci ab af a eke Pier am ey akj a, Jesu ikj anym eb odad etj dad'r nine: «Simò, kò ayaf am tutar ee? Wus na eci éb ebu a, kò bwo ki sog wus labm onj el ee? El ec'eb eyj a, kò etu agj ab ee?» ²⁶ Pier dad nine: «Etu agj a ce.» Af yogj Jesu dad Pier nine: «Eb eyj a onym labm sog ij. ²⁷ Gbekò s'erurm eke si k'ebal agj amua erm es. Na sosiem im mij lekpl ab em owl ew; onk krekre a eke b'ow ony a, fig in e neny a, b'ow enj os eke b'ow ebm ij lele em ab eci wus labm a eci sog. Òc os a ow sog el ey ec'a.»

18

Egij ligbél ec'el

Mark 9.33-37; Luk 9.46-48

¹ Wanci ab af a, jam esel a ow enj Jesu etj am ibrm'n ese: «Afr eci gbrenjbi usu yogj, kò bwo ec'egj el ligbél ee?»

² Jesu esj iyli nyam ow, n'inymn ow es el ec'aranj ³ etj li dad nine: «Low nawre

† 17:5 Bèbmn Matie 3.17; Selu 2.7; Esayi 42.1. † 17:10 Èkn Matie 11.14 ec'akr otar a. † 17:21 Matie eci silel esig oglog em a, wel èjnm sodad ek'anj ob na [...] ec'aranj em a. † 17:24 Egj ignj ek'el Jwif fej k'ij akpo likj afj es a, it eke Nyamel gbél ab em k'òkl os lakpo lakpo fej (Òkm Ok 30.11-16). Ow bèbmn juma kok es nyam eci legj ikpr e labm sog ab.

m'am dad ɔny: eke itɔnmn ɔnymn erm eɛe etuey af, k'ow ɔtumn eymn Afr eci gbrenɔbi usu a. ⁴ Gbrenɔbi usu a ec'egɔn ligbɛl a, in l'el egɔn a eke b'is es ke b'ewl anɔn eɛe iy na af a.»

*Ɔw erm ke k'eym sikpl em
Mark 9.42-48; Luk 17.1-2*

⁵ «Eke egɔn eb ey amua em e nyam em sosiem a, ke em anake l'eb'm a. ⁶ Gbɛkɔ egɔn eke b'ow ɔny egɔn ek'ɔny ɔmn em em eɛe iy na af elu wus a, low nɔn a eke li k'ɛn a agb nɔnɔ. Eke wɛl oc meb ucur lob ligbɛl ucu'r emn, etɔn ɔny eman in okij a, ow akpl akm low nɔn a eke wɛl ki kok'r a. ⁷ Bogɔn e gbre ana! Wus na af, ɔw nɔnɔ anɔn low nɔn kok eci! Tasi ɔw amua b'ow anɔn sɛgɔn fɛn eci, gbɛkɔ gbre b'ow el egɔn a eke b'ow kok ɔw amua a eci! ⁸ Eke batɔn ow el n ec'abu a oglog n e lakr a anake b'ɔn ey sikpl owi em a, ke ɔbr'r es oc ɔwl'l kpekpe; ow akpl n eci eke k'ey sel etɔn tasi ab em abu nyam coco ab oglog lakr nyam coco ab, ow a eke k'eli sabu yony lele akr yony ab, ke wɛl ɔc ɔwl'n al a ek'iram es ab em a. ⁹ Etɔn ek'ow el n e nyamn a anake b'ɔn ey sikpl owi em a, ɔkr ɔny oc es oc'r ɔwl'l kpekpe; ow akpl n ec'eke k'ey sel etɔn tasi ab em nyamn nyam coco ab, ow a eke k'eli anyamn yony, ke wɛl ɔc ɔwl'n gbre ij usu ec'al ab em a.»

*Licɛb ek'irm ke wɛl etɔn
Luk 15.3-7*

¹⁰ «Ɔwr erm em e jam eɛel ey amua em e nyam ec'ifn owi em; tasi em a, m'am dad ɔny eke el ec'afr erm eɛel b'anɔn sɛgɔn fɛn em Ɔs ek'anɔn afr a ec'any af. † [¹¹] †
¹² Kin low nyam, ɔny e tutr el bogɔn ec'ee? Eke egɔn nyam ɔny mɛɛɛb ekɔn yen, etɔn el em eci nyam irm a, kɔ li k'ow l'ignɔm ekɔn yar lɛw libarm a l'elum es lafeny af yogɔn, n'iim l'ɔlm yec'a ek'irm a l'ocm ee?
¹³ M'am dad ɔny, eke n'ɛn ow, li b'ow n'ɔny sos em inɔn licɛb na e nɔn af l'akm

ekɔn yar lɛw libarm a ek'iram a. ¹⁴ Ɔben ek'ɔny Ɔs ek'anɔn afr a erurm eke em e jam eɛel ey amua em e nyam k'irm ana.»

Eke Krist em ec'esɔn jim nyam kok'n low nɔn

¹⁵ «Eke esɔn jim nyam kok low nɔn [n e lɔs], † ke im etɔn'n n ɔny, ke dád'r in e low nɔn a eke li kok a. Eke l'iri n ec'odad a, ke esɔn jim a l'el n ec'ɔn. ¹⁶ Kɔ eke l'egɔnm l'irim n ec'odad a, ɔc egɔn eɔeci nyam oglog agɔn yony ab im, yec'etɔn ke, eɛe elel eke Nyam Lɛl a am dadr ab af a: *odad fɛn eci nyinyimn em, adanɔku yony oglog nyahan anɔn em.* † ¹⁷ Gbɛkɔ eke l'egɔnm l'irim wɛl ec'odad a, dád ok Nyamel; etɔn eke l'egɔnm l'irim Nyamel ec'odad a, ɔc'r eɛe Nyam any uwm es af oglog wus labm eb es af.

¹⁸ Low nawre m'am dad ɔny: low fɛn eke b'ow ignɔn wus af anɔn a, Afr b'ow ignɔn; low fɛn eke b'ow ebr wus af anɔn a, Afr yeji b'ow eb. † ¹⁹ Emɛny m'am dad ɔny, eke wus af anɔn, ɔny em ec'agɔn yony okr af eke k'ibrm low kaka fɛn jɛj ok owi ec'a, em Ɔs ek'anɔn afr a b'ow ɔn el. ²⁰ Tasi em a, yogɔn ek'agɔn yony nyahan as luku em e nin em a, m'anɔn el ec'aranɔn.»

Nyandre em odad ek'el juma kok es a ek'ocm apm a eci

²¹ Etɔn Pier ow titm Jesu etɔn am ibrm'n eɛe: «Ɔgɔn gbɛl, ek'em lisijim bi kok'm low nɔn, ke sakp abi mi k'oc m'ap'r ee? Kɔ sakp lɔbn ee?» ²² Jesu dad'r ninɛ: «Njan, mi dadm'n m'esme toɔn sakp lɔbn, kɔ toɔn sakp ekɔn nyahan lele lɛw ab toɔn sakp lɔbn. † ²³ Na sosiem, kin Afr e gbrenɔbi usu a ec'elel ek'anɔn: eb ebu nyam erur eke k'ub in ec'ob a ek'in eci juma kok eɛel a ɔnym'n ab a. ²⁴ Eke l'ɔb nɔn n'am kok ow e low a, wɛl oc juma kok es nyam ek'ɔnym'n os bubute gbɛl ab is'r. ²⁵ Ɔgɔn a ɔnym ob kaka eke k'oc sɔgr in e labm a; ow sosiem eb ebu a ɔn abusu eke wɛl k'ɔl'l ij'r eɛe aduign af, ke wɛl ɔl in e yow,

† **18:10** Jwifel eci tutr em a, egɔn egɔn fɛn ɔny in eci afr erm es eke b'ɔsu'r, etɔn agɔn ek'ɔny any a ɛe eci afr erm eɛel a anake b'im Nyam ec'any af a. Kɔ Jesu am elu ɔkm yeɔm eke jam eɛel ekekey amua ɔny any Nyam ec'any af. Ɔkn akr 1. † **18:11** Matie eci silɛl esig beb em a, wɛl etɔn akr 11: *Ɔgɔn ec' Iy ow sɔg yec'a ek'irm a eb elu es.* † **18:15** Matie eci silɛl esig oglog em a, wɛl etɔnm sodad ek'anɔn ob na [...] ec'aranɔn a. † **18:16** Ol Ɔkn 19.15. † **18:18** Bɛbmɔn Matie 16.19 lele Jan 20.23 ab. † **18:22** *sakp ekɔn nyahan lele lɛw ab toɔn sakp lɔbn*: odad na Grek em a, wɛl ɔtu ek'itɔn eɔec'em dad eɛe *sakp ekɔn nyahan lele lɛw lɔbn ab*. Jwifel e low yeɔm em a, wɛl ɔtu eke k'oc low ap egɔn toɔn sakp nyahan.

in ec'ey lele ob fɛɲ eke n'ony ab ab ij yec'ɛtɲ ke l'ótu li sɔg labm a. ²⁶ Juma kok es a ok ɔwɔɔkp wus eb ebu a ec'any af ɛtɲ am dad'r esɛ: "Erm éy'ɲ es, èku bɛb, m'ow mi sɔg'ɲ fɛɲ!" ²⁷ Eb ebu a sɔɲɲ ɔny nɔɔ: l'oc labm a l'ap ow ɛtɲ l'ɛlu ow es ow im.

²⁸ Juma kok es a ec'im em a, l'ɔbr lawl juma kok es nyam ek'onym'n os tɛl ab. N'ony ow emn emn n'am bɔbrm ow l'atr ow sel li dad l'esɛ: "Sɔg em ec'os a ek'onym ab a!" ²⁹ Lawl a ok ɔwɔɔkp wus in ec'any af ɛtɲ am ɲɔɲɲ'n esɛ: "Erm éy'ɲ es, èku bɛb, m'ow mi sɔg'ɲ!" ³⁰ Gbɛkɔ l'ɛgɲm; n'ony l'ɛlu ow sobel em ek'ow k'annɲ em tɔɲ ke ow sɔg'r labm a.

³¹ Eke juma kok esɛl ejec'a ɛkn low a ek'ey a, sos ɔw ɛl es sɛnyn sɛnyn ɛtɲ - n'im -l'awl ów a fɛɲ -l'ok eb ebu a. ³² Af yogɲ, eb ebu a ɔɲ wɛl ɛɲɲ juma kok es a ow ɛtɲ li dad ow ninɛ: "Juma kok es ɲɲɲ! M'oc ɲ e labm a fɛɲ m'ap'ɲ eke ɲɔɲɲ'm a sɔsiɛm. ³³ ɲ yeji, blel óny awl'ɲ a eci sɔɲɲ ikɲ esɛ elel eke m'ony ɲ e sɔɲɲ ikɲ ab af." ³⁴ Eb ebu a erm ebl afɲɲ es ɛtɲ n'ony juma kok es a l'ɛlu sobel em milɔlu kokr eci tɔɲ ke li sɔg labm a fɛɲ.» ³⁵ ɛtɲ Jesu ignɲ af dad ninɛ: «Eben eke em ɛs ek'annɲ afr a b'ow kok ɔny ana, ek'ony em ec'ɛgɲ nyam nyam ocm low ɲɲɲ eke lisijim kok'r a apm'n erm nyam em.»

19

Igɲɲin owi

Mark 10.1-12

¹ Eke sica Jesu dad ów ɔm odad bake ow uwr a, l'igb Galile ɛtɲ n'im Jude wus af e mij jam ek'el Jurɔɔn a. ² Agɲ nɔɔɔ am us'r jam ɛtɲ l'ewlm ɛl em ec'ólú a.

³ Farisiel bɛb ow titm Jesu eke k'uk'r meb odad ebl em. -L'ibrm ow ninɛ: «Kɔ low kaka fɛɲ em, ey ec'ol a ɔɲ abusu eke ɛgɲ k'ogɲ in e yɔw ee?» ⁴ Jesu dad ninɛ: «Kɔ awlmn low yec'a eke Nyam Lɛl dad ab ee? Nuɲ ɔb em a, Nyam kok ignɲ lele yɔw ab, ⁵ ɛtɲ li dad ninɛ: *Na sɔsiɛm anake ignɲ b'ow ɲgbonɲ es lele lis ab ec'akɲ, ke l'ókr af in e yɔw ab ab -l'el sos megl nyam*

a.† ⁶ Ca -l'elm agɲ yony ij, kɔ sos megl nyam. Ke ɛgɲ k'onym yec'eke Nyam ɔny okr af a kpabm es.» ⁷ ɛmeny Farisiel am ibrm'n esɛ: «Kɔ ɛgɲ am ow ogɲ in e yɔw a, bla sɔsiɛm ɛtɲ Mois b'ibrm eke wɛl k'ɔɲ ow ignɲ in e lɛl ee?» † ⁸ Li dad ninɛ: «ɔny ec'erm tuɔtuɔ a sɔsiɛm anake Mois ɔɲ ɔny abusu eke k'ogɲɲ ɔny ec'oyɔw a. Kɔ nuɲ ɔb em a, ow elm ɛben ow ɛcrm. ⁹ M'am dad ɔny: ignɲ fɛɲ eke ɛlu in e yɔw es, ke ow elm ɛgɲ ot owi em, ke im ɛbi yɔw ejec'a, l'ij nfaci ɲ.»

¹⁰ In e jam esɛl a dad'r ninɛ: «Ek'ow el ɛben tasi ɛgɲ k'annɲ in e yɔw ab a, ke ow akplm ek'ɛgɲ k'ɛbi yɔw.» ¹¹ Jesu dad el ninɛ: «Agɲ a fɛɲ k'ɔtum ɛgɲm odad na ebm ek'ow elm agɲ a cɛ eke Nyam b'ɔɲ ow ec'abusu a. ¹² Ów nɔɔɔ annɲ eke b'ɛɔɲɲ agɲ yɔw ec'ɛbi agɲ: bɛb ec'a, mew em ɛtɲ -l'ijm ow e lɛc; bɛb ec'a ɛgɲ agbru, agɲ ɔɲ -n'onym ow ec'abusu; sica bɛb ec'a, Afr eci gbɛɲgɲbi usu e juma kok sɔsiɛm -l'erurmn eke -li k'ɛbi yɔw. Ke ɛgɲ yec'eke k'ɛgɲ low yeɲm na eb a, l'ɛgɲ l'eb!»

Jesu ɛɔɲ etuey ɔwɔ

Mark 10.13-16; Luk 18.15-17

¹³ Sica agɲ ot etuey am is Jesu eke li k'at wɛl abu nuɲ ni ɲɔɲɲ Nyam n'ɔɲ wɛl, kɔ jam esɛl a am ɛnym agɲ a abr. ¹⁴ Gbɛkɔ Jesu dad ninɛ: «Yèbr etuey ow em ogɲ! ɛgɲ k'ɛɔɲɲ ɛl, anke tasi em a, Afr e gbɛɲgɲbi usu a el agɲ a ek'annɲ esɛ el af a eci.» ¹⁵ L'at wɛl abu nuɲ l'ɛɔɲ wɛl ɔwɔ ɛtɲ l'igb yogɲ n'im.

Ígɲ fɛɲ ɛlu es ke ús Jesu jam

Mark 10.17-31; Luk 18.18-30

¹⁶ ɛtɲ kin ɛgɲ nyam ow ɛɲɲ Jesu ɛtɲ am ibrm'n esɛ: «Low yeɲm agɲ es, kɔ bla low mamn iy m'otu eke mi ki kok ke m'éɲɲ sel ek'onym uwr ee?» ¹⁷ Jesu dad'r ninɛ: «Kɔ bla sɔsiɛm ɛtɲ am ibrm im low yec'a eke k'akpl ab af ee? Nyam sɔny coco cɛ akpl. Eke batɲ am erur eke k'ey sel ek'onym uwr em a, ɛlum sol a.» ¹⁸ L'ibrm ninɛ: «Kɔ bogɲ eci sol ee?» Jesu dad ninɛ: «K'ibim ɛgɲ, k'ijm nfaci, k'iyim

† 19:5 Nuɲ ɔb 1.27; 2.24; 5.2. † 19:7 Ol ɔkn 24.1-4. ɛkn Matie 5.31 lel ow ec'akr otar ab ab.

mil, k'ijm danƙu yadƙa em eƙƙa e nuƙa af; 19 Èlum asƙa lele esƙa ab, ke èrur eƙƙa kaka fɛƙa esɛ ƙa obi af.»† 20 Nɔgbafɛrɛli a dad'r nine: «Mi b'elum sol amua fɛƙa. Emeny bogƙa ec'anake anƙa ab ee?» 21 Jesu dad'r nine: «Èk'am erur eke k'anƙa esɛ elɛl eke Nyam am erur ab af a, ke ìm ɔl ƙa ec'ob a eke ɔny a ij, òc ow ec'os a ɔƙa ɔgbòru, † ke b'ow eƙƙa ob ɔny af; ca èwl meny ow ke ús'm jam.» 22 Nɔgbafɛrɛli a b'iri low na a, n'aam sos es ɔw em anƙa tasi em a, n'ɔny ob nɔɔ.

23 Èƙa sica Jesu dad in e jam esɛl a nine: «Low nawrɛ m'am dad ɔny: ow ew tuɔtuɔ eke gbɛnɔgbi k'ey Afr eci gbɛnɔgbi usu a. 24 Èƙa emeny, kin low nyam eke m'am dad ɔny: gbafɛkɔ kedebnam eci fɛfn ɔmu em eke k'ècɛ a ew fuɛfuɛ akm gbɛnɔgbi eci Nyam e gbɛnɔgbi usu a ec'em ey a.» 25 Eke jam esɛl a iri ów amua a, low iti el any etƙa -n'am dad -l'èse: «Ke sica bwo ec'èƙa ɔtu eke k'èƙa sel ee?» 26 Jesu lɛr el etƙa dad el nine: «Aƙa ec'any af a ow ew tuɔtuɔ, kɔ ow elm Nyam ec'any af gbɛ, anƙa Nyam ec'a, fɛƙa ew fuɛfuɛ!»

27 Ca kin Pier eb odad etƙa dad'r nine: «Ƙa obi yeƙi èkƙa! Èy, s'igƙa fɛƙa s'ok es etƙa s'us'ƙa jam. Kɔ ey ec'a, ayaf ow b'ow ècɛ ab ee?» 28 Jesu dad el nine: «Low nawrɛ m'am dad ɔny: lɛƙa a eke èƙa ec'ly b'ow sig es in ec'anygbɛl ec'atufu lɛkƙa af, eb owr ab em yogƙa a, ɔny lɛw yony a ek'usr'm jam a, ɔny yeƙi b'ow sigr es atufu mɛkƙa af, ke jéƙr Israel ec'eb lɛw yony a ec'ów okr. 29 Èƙa aƙa a fɛƙa ek'igƙa el ec'akƙa oglog el lisijimɛl oglog el lisijowɛl, el esɛl, el lisɛl, el ec'ey, el e sɔgm ok es, em e nin a sosisem a, -li b'ow -n'èƙa sakƙa eƙa yen ok af etƙa -li b'ow -n'èƙa sel ek'ɔnym uwr. 30 Kɔ aƙa nɔɔ a eke caca em el ánymu a, b'ow el ajamu etƙa aƙa nɔɔ a eke caca em el ajamu a, b'ow el ánymu.»

20

Viny ɔgm a eci juma kok esɛl

1 «Tasi em a, kin elɛl eke Afr eci gbɛnɔgbi usu a anƙa: gbɛnɔgbi nyam ey

† 19:19 Ɔkm Ok 20.12-16; Ol Ɔkn 5.16-20; Ob Ap 19.18. † 19:21 òc ow ec'os a ɔƙa ɔgbòru:Jwifɛl ec'eb ir em a, -l'èƙa -l'eb eke wɛl k'ap ɔgbòru yeƙ'ob. Gbɛkɔ eke cɛc ob a ek'ony a sakƙa yen a, el ec'ol a èƙa eke k'apm ob afƙa

ɔkm ibribr fafa eke k'eb juma kok esɛl in e viny ɔgm a eci, etƙa n'èƙa. 2 Neny okr el af juma kok esɛl ab ab os nyam, ek'el lɛƙa nyam e labm sɔg eci, etƙa l'ot wɛl n'im in ec'ɔgm a. 3 Wanci libarm em a, l'ey ɔkm etƙa l'èkƙa bɛb ek'anƙa èbɛrƙa em ke ɔnym low kaka eke ki kok. 4 Li dad wɛl nine: «Ɔny yeƙi ìm em ec'ɔgm a kokr juma, m'ow m'ɔƙa ɔny labm sɔg ek'it a,» 5 etƙa -n'im ɔgm a. Lɛƙa b'uyu nuƙa, emeny ɔgm es a ey ɔkm ot aƙa etƙa emeny nɛbles eci wanci nyahan em yeƙi, l'ey ɔkm li kok èbɛn. 6 Sica nɛbles eci wanci yen em a, l'ey ɔkm etƙa emeny l'èkƙa aƙa èƙa ek'anƙa èbɛrƙa em yogƙa. L'ibrm wɛl nine: «Kɔ bla etƙa lɛƙa mum a b'anƙa ɔfr ɔfr nɛnɛ ee?» 7 -Li dad nine: «Èƙa kaka ebm ey juma.» Li dad wɛl nine: «Èk'ow el èbɛn, ke ɔny yeƙi, ìm em eci viny ɔgm a kokr juma.»

8 Eke lɛƙa ew es a, ɔgm es a dad in ec'ob awl es a nine: «Èƙa juma kok esɛl a ke sɔg èƙa èƙa e labm a. B'ow ɔb nuƙa ajamu ab em toƙa ke úwar ánymu ab em.» 9 Aƙa a ek'ɔb juma nuƙa nɛbles eci wanci yen em a ow, etƙa èƙa èƙa èƙa in ec'os nyam a. 10 Eke sica ow igƙa aƙa eke wɛl ikƙa anym eb a ogƙa a, -li tutr eke -li b'ow -n'èƙa ow afƙa es; gbɛkɔ el yeƙi, wɛl ɔƙa el èƙa èƙa os nyam. 11 Os a ec'eb em a, -n'am eny abr -l'ok ɔgm es ab af 12 -li dad -l'èse: «Juma kok esɛl amua eke wɛl anƙa jam eb a, wanci nyam eci juma cɛ -li kok etƙa sɔg el labm esɛ ey eke lɛƙa mum a s'ij gbɛrɛ ligbn kƙaƙa kƙaƙa na em ab af!» 13 Gbɛkɔ ɔgm es a dad el em ec'èƙa nyam nine: «Lawl, mi kokm enyembri yony owi ƙa lís. Neny okr ey af os nyam ek'el lɛƙa nyam juma eci, kɔ yadƙa ee? 14 Èb ƙa e labm sɔg a ke ìm. M'erur eke èƙa na eke wɛl anƙa jam eb a, m'ón'os a esɛ ƙa ec'ab af. 15 Kɔ m'ɔnym abusu eke em ec'os a, mi ki kokr low yec'èke m'erur ab ee? Kɔ em ec'erm mamn a e low a, nyamn eyr ow am ɔny'ƙa ee?» » 16 Èƙa sica Jesu igƙa af dad nine: «Aƙa ek'el ajamu a b'ow el ánymu, etƙa aƙa ek'el ánymu a, b'ow el ajamu.»

Jesu am ewar sakƙa nyahan em in e luw

*lele in e luw em anj igb ab**Mark 10.32-34; Luk 18.31-34*

¹⁷ Jesu lele in e jam esel ab ab am uyu im Jerusalem. Es an im em a, l'ot jam esel lew yony ab ab n'im saw em, etj n'am dad wel l'ese: ¹⁸ «Isr any ekan, kin Jerusalem anake s'am uyu s'im a; yogj, egn ec'Iy b'ow ey egb waw esel egbel lel ol e low yegm esel ab ab ec'abu em. -Li b'ow -l'ob ow low luw eci, ¹⁹ etj -li b'ow -l'oc ow -n'oj Nyam any uwm esel eke ki kokr'r miyer, or'r say em, ew'r olikj af luw eci. Eke ow b'ow kok segn nyahan a, li b'ow l'igb luw em.»

*Jak lele Jan ab ec'el lis e low ek'ibrm**Mark 10.35-45*

²⁰ Sica Sebede ec'ey yony a ec'el lis † a ow titm Jesu, l'ok owrokp wus ow ec'any af etj n'am ibrm ow ob. ²¹ Jesu ibrm'n nine: «Kɔ bla low iy am erur ee?» Li dad ow nine: «Egn eb eke em ec'ey yony amua b'ow ok es susu amamn legj eke b'ow eb η ec'eb eb e lekpn a; nyam anj lidr ogog ke nyam anj nemn ogog.» ²² Jesu dad el nine: «Low yec'a ek'am ibrmn a, k'uwmn any. Kɔ otur eke k'egjn gbre eci mij kpok a † eke m'ow m'egj ab ee?» - Li dad ow nine: «Ee, s'otu.» ²³ Jesu dad el nine: «Tasi em a, b'ow egn em e mij kpok a. Gbeko em e lidr abu af ec'es sig a, lele nemn abu af ec'ab ab a, ow elm em m'wom egn; susu amua, em Es kok agj a eke li bebmn sos a eci.»

²⁴ Eke jam esel agj lew a iri low na a, -l'eb l'erm -l'ok agj lisijimel yony ab af. ²⁵ Ow sosiem Jesu esj el fenj etj dad el nine: «Ekan eb ec'es ew esel a, -li b'ew eb ab es abusu ony em, etj el em ec'agj any esel ek'anj a b'elu el ec'abusu ony a okm dedeku a e nunj af. ²⁶ Gbeko ony ec'aranj ec'a, ow k'ecr eben. Eke batj ony em ec'egj kaka fenj am erur e k'el ony ec'es ew es a, ke l'el ony a fenj ec'ob oc oj es; ²⁷ etj emeny ek'onj em ec'egj kaka fenj am erur eke k'el ony ec'anymu a, ke l'el ony a fenj ec'adu. ²⁸ Eben nyam coco

egj ec'Iy yeji owm ek'agj ki kok in e lis e low, kɔ l'ow eke li ki kok agj e lis e low, ke l'oc in e sel a l'ew awoba li sojr agj nɔnɔ.» †

*Jesu ewlm any eflu yony**Mark 10.46-52; Luk 18.35-43*

²⁹ Eke -l'okr okm Jeriko a, agj nɔnɔ am us Jesu jam. ³⁰ Kpekj kin, any eflu yony eke sig es ejagb saw, -l'iri eke Jesu am ec. -N'am elu lebl -li dad -l'ese: «Egn gbel, David e lilaw, ikj ey sojn!» ³¹ Dedeku a am enym el abr eke -li ki yewal, gbeko ca -n'am elu lebl tuotuo -li dad -l'ese: «Egn gbel, David e lilaw, ikj ey sojn!» ³² Jesu inym es etj esj el am ibrm el ese: «Kɔ bla low iy am erurir eke mi ki kok m'oj ony ee?» ³³ -Li dad ow nine: «Egn gbel, kɔk ke ey ec'anyamn a ekn es.» ³⁴ El e low ony Jesu sojn etj l'itjn wel ec'anyamn a abu; kpekj agj a yony mum am ekn es, etj -n'am us Jesu jam.

21*Jesu am ey Jerusalem**Mark 11.1-11; Luk 19.28-40; Jan 12.12-19*

¹ Sica Jesu lele in e jam esel ab ab im titm Jerusalem. Eke -li titmn Betfaje banj, Olivie lafeny af a, † Jesu erm jam esel yony. ² Li dad wel nine: «Imn banj a ek'anj ony any af ab em; kpekj yogj b'ow enan gbanjo kpeten yow nyam eke wel ucur es ke in e liy a anj in ab. Mɔmun in es otr el isr'm. ³ Eke batj egn b'ibrm ony low, dadr esre: “Egn gbel a ony ow ec'es abur.” Etj kpekj wel b'ow elu el es oj ony.» ⁴ Low na ey yec'etj ke kokoba ob es eci sodad amua eke dad a iy neny:

⁵ Dadr Sion ec'agj a:

kin ony ec'eb ebu a am ow ony ogn a froro em,

l'uyu gbanjo yow lele in e liy ab af. †

⁶ Jam esel yony a im, etj kok yec'a eke Jesu dad el a. ⁷ -L'ot gbanjo kpeten yow a lele liy ab ab -l'ow, -l'ot el e sigbad a -l'ok wel af etj Jesu sig es af. ⁸ Agj nɔnɔ

† **20:20** Yow a, Salome; l'otu eke li k'el Jesu lis lisijow. Bèbmn Matie 27.56 lele Mark 16.1 ab ab. † **20:22** Ekn Mark 10.38 ec'akr otar a. † **20:28** Bèbmn Mark 14.24; 1 Timote 2.6. † **21:1** Ekn Mark 11.1 lele akr otar ab ab. † **21:5** Esayi 62.11; Zakari 9.9. Eke eb ebu nyam uyu gbanjo kpeten yow af, ke ow el erm es ey lele es is ab e meny ewr.

gbel ot el e sigbad a faf ejagb, beb am bubr ekñ ál ok ejagb. † 9 Agñ a ek'ann'n anym a lele beb a ek'ann'n jam ab ab am òg dad esε: «Hosana! Anygbel él David e lilaw eci. *Ke Nyam édn̄ egñ ek'am ow Es Kòtòkò e nin em a òwrò! Anygbel él Nyam ek'ann̄ afr kpekpe a eci!*»† 10 Etñ eke n'am ey Jerusalem a, bieku a fñ am bòbar. Wel am ibrm esε: «Kò bwo el egñ na ee?» 11 Agñ a am dad esε: «Egñ na, kokoba òb es Jesu, Nasaret ek'ann̄ Galile wus af a ec'egñ.»

Jesu ann̄ Nyamel gbel a e gbugñ a

Mark 11.15-19; Luk 19.45-48; Jan 2.13-22

12 Sica Jesu im ey Nyamel gbel a e gbugñ a, etñ ogñ agñ a fñ ek'am òl mob ij a, lele agñ a ek'am òl mob ab ab gbugñ yogñ. N'ony jete titñ esel a e sitabl a lele prèndre òl ij esel a e mekpñ ab ab l'ok wus. † 13 Etñ li dad wel nine: «Nyam Lel em a Nyam dad nine: *Wel b'ow esñ em ec'el a, Nyam ñòñ ec'el.*† Kò òny, am ocr kokr elu ec'egñanin usu.»

14 Any eflu lele akr kpece esel ab ow titm Jesu Nyamel gbel a e gbugñ a etñ l'ewlm wel. 15 Egb waw esel egbel a lele ol e low yegm esel ab ab ekn ów any iti owi † eke n'am kok, -l'ekn etuey ek'am òg Nyamel gbel ab em dad esε: «Anygbel él David e lilaw eci!» Erm ebl el, 16 etñ -li dad Jesu nine: «Kò am iri odad a eke -n'am dad ab ee?» Jesu dad el nine: «Eε, m'am iri kò legñ kaka awlmn Nyam Lel em ec'odad na ek'el: *Kok elel eke toñ etuey lele ey meny nenym ab bòbò yeji kòklm'ñ ab ee?*»† 17 Etñ l'elu wel es l'ey òkm eb ab em, n'im Betani l'eru.

Jesu ofn babm ikñ nyam

Mark 11.12-14, 20-24

18 Legñ b'eny akr af ec'ibribr fafa a, eke Jesu am ewl ow eb ab em a, namn ow'r sos. 19 L'ekn babm ikñ nyam † ek'inym es ejagb saw etñ n'im l'ey ow ec'ew a; gbekò n'egnm ob kaka ek'ow elm suw a ce. Li dad babm ikñ a nine: «Legñ kaka k'ow òsum liy ij!» Kpekñ wanci ab af ce babm ikñ a inym es uw es. 20 Jam esel a b'ekn eben a, low iti el any afñ es, etñ -n'am ibrm Jesu -l'esε: «Kò ayaf etñ babm ikñ na inym es kpekñ uw es ee?» 21 Jesu dad el nine: «Low nawre m'am dad òny: eke òyn òmn etñ bebar anm òny em a, òtur eke ki kokr low na eke mi kok babm ikñ na a. Ow elm low na òny ce, kò òtur yeji eke ki dadr ligigl na esre: “Ñgbon̄ aña, ke ím ey okij em,” etñ ow b'ow el. 22 Eke òyn òmn, b'ow egñan low fñ eke b'ow ibrmn Nyam ñòñ em a.»

Jesu ec'abusu òny

Mark 11.27-33; Luk 20.1-8

23 Jesu ewl ow Nyamel gbel a e gbugñ a etñ am yegm agñ low. Egb waw esel egbel lele Jwifel ec'agñ ekpekñ ab ab ow egñ'n etñ am ibrm'n esε: «Kò bogñ ec'abusu em bi kok ów amua ee? Etñ kò bwo b'òñ'ñ ow e kok ec'abusu ee?» 24 Jesu dad el nine: «Em yeji m'am ow m'ibrm òny low nyam ce; eke dadr'm a, em yeji mi b'ow mi dad òny abusu yec'em eke mi bi kok ów amua a. 25 Kò bwo òñ Jan abusu ow ok agñ mij nuñ ee? Kò Nyam oglog agñ ee?» Etñ ow ew el ów es atar el òfr etñ -n'am dad -l'esε: «Eke si dad eke Nyam òñ'n abusu l'ow, li b'ow l'ibrm ey l'esε: “Kò bla sosiem etñ ubmn in nawre ee?” 26 Etñ eke si dad eke agñ òñ'n abusu l'ow yeji, ow it eke si k'ony dedeku a e muru, anke tasi em a, agñ a fñ b'oc Jan esε kokoba òb es af.» 27 Etñ sica -li dad Jesu nine: «S'uwmm any.» Etñ Jesu yeji dad el nine: «Eke ow el eben

† 21:8 Eb ebu eke wel b'elum a ec'ow eke wel bi kok in ec'òbr eci (2 Eb Ebu 9.13). † 21:9 Tasi em a, *Hosana* e nyandre el òw *elum ey abu*. Selu 118.25-26. Wel bi dad odad na kòklm owi em. Pak ec'es gbegbl e legñ a, wel b'oc egññ ej eb etu a ek'am ow Jerusalem a. † 21:12 Jete titñ esel a b'eb usu im esel ec'os a itñ Nyamel gbel ab em ec'os ab ab, yec'etñ ke -l'otu -li sog wus labm, ke -l'ap ob yeji. Mindey tasi ek'el egb wawr ec'a, ob òl ij esel a b'ot òñ usu im esel a ol iju. -Li b'ok mob a an em afñ es. † 21:13 Esayi 56.7. † 21:15 any iti owi:ow elm án òlu a ce eke Jesu ogñ a e low elm any iti owi, kò li yeb any eflu lele akr kpece esel ab ok Nyamel ab em. Low na, Jwifel eci low yegm esel eci ol a edñ. † 21:16 Selu 8.3, Septant em ec'odad eke wel oc. † 21:19 *babm ikñ nyam*:Babm ikñ b'efi gbuñ ke suw ám ok'r òkm. Tasi em a, eke suw ann'n em, ke l'efi ñ. Babm ikñ na eke suw iy em gbòñ ke ey anm em a, bebmn agñ enyembri yony yony esel esε Jwifel ec'es ewel ab af.

a, em yeji mi k'ow mi dadm ɔny abusu yec'em eke mi bi kok ów amua fɛɲ a.»

Ey yony a e lís eci nyandre em odad

²⁸ Jesu usr af dad nine: «Kɔ ayaf am ekanin low na ee? Eɲɲ nyam ɔny ey yony. Lɛɲɲ nyam, li dad iy kpekɲ a nine: “Em jim, yefɛnyina ìm ɔgm kok juma.” ²⁹ Li dad nine: “M'iim”, gbekɔ ow b'innɲ ebr a, l'itɲɲ odad ebl etɲ n'im ɔgm a. ³⁰ Odad nyam a cɛ, iy es a dad ok jam es a. Iy a dad es nine: “M'ow m'im,” gbekɔ n'iim. ³¹ Agɲ yony na, bogɲ ec'anake kok es ec'erur ab ee?» -Li dad nine: «Iy kpekɲ a.» Etɲ Jesu dad el nine: «Low nawɛ m'am dad ɔny: wus labm eb esel lele afacyɔw ab b'ow ikɲ ɔny anym Nyam e gbrenɲɲ usu a. ³² Tasi em a, Jan mij ok nuɲ es ow ɔny ogɲ low nɛnyembri nyam e yɛgm eci, etɲ ubmn in nawɛ; gbekɔ wus labm eb esel lele afacyɔw ab ub'r nawɛ. Etɲ emɛny ów amua bobɔ ek'ekan a yeji, itɲɲmn erm em ubmn in nawɛ.»

Viny ɔgm e juma kok esel enɲɲ eci odad nyandre em

Mark 12.1-12; Luk 20.9-19

³³ «Ìrir nyandre em odad ejeci na: lɛɲɲ nyam, ɔgm es nyam ewl viny in ec'ɔgm a. N'awɲ lakɲ l'elul em, li kok usu eke wɛl k'ifi egb ey ab es, etɲ li kok usu gege eke wɛl k'anɲ ɔsu ɔgm a. † Etɲ l'oc egb ɔgm a l'abul ɔgm juma kok esel etɲ l'eb ejagb n'im usu. ³⁴ Eke egb ub e lakpo ow a, l'erm in ec'abu elum esel a im ɔgm juma kok esel a ogɲ eke li k'ɛɲɲ in ec'egb eke k'ɛbm'n a. ³⁵ ɔgm juma kok esel a ɔny in ec'abu elum esel a, ɔr nyam, ibi yec'a, etɲ nyahan em ec'a, -l'ibi ow mebn em. ³⁶ Sica ɔgm es a erm in ec'abu elum esel a im nɔnɔ em akm kɛkɛ em ec'a, kɔ ɔgm juma kok esel a kok el low nyam cɛ. ³⁷ Ów e jam a, l'erm in ec'iy a etɲ n'am tutr l'ɛsɛ: “-Li b'ow -n'ɔny em jim ec'elum.” ³⁸ Gbekɔ eke ɔgm juma kok esel a ekɲ iy a, -n'am dadarir el ɔfr em -l'ɛsɛ: “Kin eɲɲ a eke godo godo b'ow el aja ij es a! S'ímn, s'íbir ir ke egb ɔgm a él ey eci!” ³⁹ -N'ɔny

iy a, -l'oc -n'im -l'ɔwl ow ɔgm a e lakɲ jam a etɲ -l'ibi ow.»

⁴⁰ Jesu ibrm el nine: «Etɲ sica lɛɲɲ eke egb ɔgm es a b'ow ow a, bla lowi li b'ow li kok ɔgm juma kok esel ab ee?» ⁴¹ -Li dad ow nine: «Agɲ ibiu amua ec'a, sɔɲɲ ikɲ k'ow anm em, li b'ow l'ibi wɛl, l'éb ɔgm a l'abul ɔgm juma kok esel ejeci. Eke egb ub e lɛɲɲ a b'ow ow a, wɛl b'ow ɔɲ'n in ec'egb ek'it a.» ⁴² Etɲ Jesu dad el nine: «Kɔ awlɲn lɛɲɲ kaka Nyam Lɛl ec'odad eke dad ab ee?

Lebn a eke êl us esel a oc ɔwl a, ewl el êl loy em e lebn tasi.

Na low ek'anɲ Nyam ogɲ ow ke el low sobɔ ey ec'any af.» †

⁴³ Jesu igɲ af dad nine: «M'am dad ɔny, na sosiem wɛl b'ow eb ɔny Nyam e gbrenɲɲ usu a abu em ɔɲ ebr nyam ec'agɲ a eke b'ow kok ow e low a. [⁴⁴ Eɲɲ eke b'ow ey lebn na af a, b'ow kikɲ es, etɲ eɲɲ fɛɲ eke lebn a b'ow ey af a, b'ow pipɲ em el siflefl.]» † ⁴⁵ Egb waw esel eɲɲ lele Farisiel ab iri Jesu eci sodad a, etɲ -l'uw any eke ow am dad el ec'odad. ⁴⁶ -N'am ɔl akunda yec'em eke -li k'ɛdɲɲ Jesu, gbekɔ -n'am uru dedeku a, anke agɲ amua b'oc Jesu esɛ kokoba ɔb es af.

22

Mɛbi ec'es gbɛɲɲ ec'ob ij a eci nyandre em odad

Luk 14.15-24

¹ Emɛny Jesu oc nyandre em odad am dad ok agɲ a ek'ow low iri em a. N'am dad wɛl l'ɛsɛ: ² «Kin Afr eci gbrenɲɲ usu a ec'elɛl eke anɲɲ: es ew es nyam kok ob ij, jim e mɛbi ec'es gbɛɲɲ a eci. ³ L'erm in eci juma kok esel a im eke k'ɛsɲ agɲ a eke l'ew abu ob ij na ec'a, kɔ -l'ɛɲɲ -l'owm. ⁴ Emɛny l'erm juma kok esel ejeci etɲ li dad wɛl nine: “Dàdr agɲ a eke m'ew abu a: Sica wɛl iny ob ab ñ, wɛl ibi em eci sed a, mindey sobɔ fɛɲ iy nɛny. Ówr mɛbi a ec'es gbɛɲɲ a ec'ob ij ab em!” ⁵ Gbekɔ agɲ a eke wɛl ew abu a tutrm ow e low etɲ im el ec'ów em: nyam ec'a, in ec'ɔgm owi em, yec'a, in ec'an ɔl owi em; ⁶ bɛb

† 21:33 Èkn Mark 12.1 ec'akr otar a. † 21:42 Selu 118.22-23. † 21:44 Matie eci silɛl esig oglog em a, wɛl èɲɲm sodad ek'anɲ ob na [...] ec'araɲɲ em a. Èkn Luk 20.18.

ony juma kok esel a, ijr gbre etj ibi el.
 7 Es ew es a erm ebl: l'erm in ec'ar esel a im ibi agj ibiu amua etj etul el ec'eb a.
 8 Sica li dad juma kok esel a nine: "Mebi a ec'es gbegbl ec'ob ij a bebmn ab, gbeko agj a eke m'ew abu a itm. 9 Ìmn seberj em, ke ewr agj ek'otur eke k'engan a abu ob ij a eci." 10 Juma kok esel a im seberj ab em, as agj a fej eke -n'am ejn a luku, amamn lele enj ab, etj es gbegbl usu a agj iy gbñj.

11 Es ew es a ey akj eke k'ekn agj a eke wel im ot ow a, etj l'ekn egj nyam ek'ewm es gbegbl a ec'ob sos. 12 Li dad ow nine: "Lawl, kò ayaf eyr akj aja, etj ewm es gbegbl a ec'ob sos ee?" Egj a yewal tij. 13 Etj es ew es a dad juma kok esel a nine: "Àwñ in sabu lele akr ab, ke ócr owal il gberj ncebn ab em. Yogj anake onj ikj lele an em sasagr ab b'ow anj a." » 14 Jesu igj af dad nine: «Tasi em a, wel ew nono abu, kò tel ce wel sòsum ot.»

Kò wel sóg wus labm ee?

Mark 12.13-17; Luk 20.20-26

15 Sica ow onj Farisiel a im ut asre. - N'am bebmn el el eke -li k'uk Jesu meb ke -n'ony ow odad ebl em. 16 Ow b'uw r a, -l'erm el e jam esel ab em ec'agj beb lele Eròd ec'ogog ec'agj ab im dad Jesu nine: «Low yegm agj es, s'uw any eke ñ bi dad low nenyembri nyam: Nyam ec'elel eke am ibrm eke si k'iir eb a, bi yegm ow ec'ejagb a kpej. Ñnym egj kaka e muru; ñ ec'a, agj a fej el agj nenyembri nyam. 17 Dàd ey yec'ek'am tutr odad na af a: kò ey ec'ol ab em abusu eru es eke si ki sòg wus labm s'oj Sesar ee?» † 18 Gbeko Jesu uw el eci sow tutr enj ab any, etj li dad wel nine: «Enyembri yony yony esel, kò bla sosiem etj am ukr'm meb ee? 19 Yègm'n os a eke wel b'oc sògr wus labm a.» -L'oc os denj nyam -l'ow -li yegm ow, 20 etj Jesu ibrm el nine: «Meny ewr

na lele nin na eke wel non os na af a, bwo ec'egj ec'ow el ee?» 21 -Li dad nine: «Sesar eci.» Etj Jesu dad el nine: «Eke ow el eben a, ke onj Sesar yec'ek'el Sesar ec'a, ke onj Nyam yec'ek'el Nyam ec'a.» 22 Eke -l'irir odad a, low iti el any afñ es, etj -l'elu ow es -n'im.

Luw em anj igb

Mark 12.18-27; Luk 20.27-40

23 Legj a ce, Sadusi el beb ow ejn Jesu. (Ke Sadusi el anake bi dad ese luw em anj igb in anm a.) -N'am ibrm Jesu low na 24 -l'ese: «Low yegm agj es, kin Mois ec'elel eke dadr: *Eke egj nyam uw etj l'ewm ey a, ow it eke lisijim k'ebi injyow a ew ey in ab ew'r nin es.*† 25 Kin ey em ec'agj lisijim el lònj e low ek'ejn: likpekp a ebi yow, ewm iy kaka tonj etj l'uw. Eke l'ewm iy a, l'elu lisijim injyow ab es. 26 Lisijim yony em a yeji eben, nyahan em ec'a yeji eben; etj el lònj mum ec'a, ow el eben. 27 Eke el fej -l'uw r a, yow a yeji uw. 28 Sica legj eke agj ek'uw a b'ow igb luw em a, agj lisijim el lònj a, bwo ec'egj anake yow a b'ow el in ec'ab ee? Anke el fej -l'ebi ow, ow el el e yow!»

29 Jesu dad el nine: «Oñy, ek'am irmn, anke uwmn Nyam Lel a eke wel non a ab any, etj Nyam ec'abusu a yeji uwmn any. 30 Tasi em a, legj ek'agj ek'uw a b'ow igb a, egj lele yow ab k'ow ebirm okm es ij, kò -li b'ow -l'ir eb ese el el eke afr erm esel anj afr ab af. 31 Yec'a eke k'el agj eke k'igb luw em a, kò awlmn legj kaka low yec'a eke Nyam dad onj ab ee? Li dad nine: 32 *Em m'el Abraham e Nyam, Isak e Nyam, lele Jakob e Nyam ab.*»† Etj Jesu usr af dad nine: «Kò agj ek'uw a e Nyam li k'el ee? Njan, l'el agj ek'uw ke anj ow r a e Nyam.» 33 Eke dedeku a iri low na a, ow or el.

Ol ab em eci ligbel tasi a

Mark 12.28-34; Luk 10.25-28

† 22:17 Tasi em a, Eròd ec'ogog ec'agj lele Farisiel ab irirm. Eròd ec'agj a b'erur Rom eyj ec'es ew a, etj -li bi tutr ek'ow it eke wel ki sòg wus labm. Farisiel bi tutr eke Nyam anake el el ec'eb ebu a; ke sòg wus labm onj Sesar a, ow am yegm eke wel am eb in ec'es ew a, ke ígnj Nyam ec'a elu es. -Li tutr ek'ow otu eke k'is gbre ejn etj Israel eb em. † 22:24 Ol Òkn 25.5-6. † 22:32 Òkm Ok 3.6. Abraham, Isak lele Jakob ab uw ow ij akpo ekj yen yen sakp yen gbun etj Nyam am dad Mois odad na. Bèbmn Luk 20.37. Ow am yegm eke Abraham, Isak lele Jakob ab a, eke -l'uw yeji, -n'anj ow r etj legj nyam -li b'ow -l'igb luw em.

³⁴ Eke Farisiel iri eke Jesu abl Sadusiēl neny es odad ebl em a, -l'ut asre. ³⁵ Etn el em ec'ol e low yegm es gbēl nyam erur eke k'ebm Jesu. L'ibrm ow ninē: ³⁶ «Low yegm agn es, kō ol a fēn em e ligbēl el boggn ec'ee?» ³⁷ Jesu dad'r ninē: «*B'ow erur Asn Kōtōkō n e Nyam n ec'erm fēn em, n ec'abn fēn em, lele n e tutr pupukpan ab.*† ³⁸ Na anak'el ol ab em e ligbēl lele ow eci tasi ab a. ³⁹ Etn kin yony em ec'eke akpl ot krēkre ec'ab es: *b'ow erur egn kaka fēn esē n obi n obi af.*† ⁴⁰ Mois ec'ol a fēn lele kokoba ob esel eci low yegm ab ab anj ol yony na em.»

*Mesi a lele David ab e low
Mark 12.35-37; Luk 20.41-44*

⁴¹ Farisiel as luku etn Jesu am ibrm el low na: ⁴² «Tutr eke onyn Mesi a e līs el boggn ec'ee? Bwo e lilaw eel ee?» -Li dad ow ninē: «L'el David e lilaw.» ⁴³ Jesu dad el ninē: «Etn kō sica ayaf David ek'Abn Lala nyimn a otu esn'n "Es Kōtōkō" ee? Ke David dad ninē:

⁴⁴ Es Kōtōkō Nyam dad em Es Kōtōkō ninē: Òw sig es em e lidr abu af tonj bake m'ót n ec'efnu a m'ok n ec'akr ew. †

⁴⁵ Eke sica David b'esn'n "Es Kōtōkō", ke ayaf Mesi a otu eke k'el David e lilaw ee?» † ⁴⁶ El em ec'egn kaka otum pigm neny dadm odad nyam coco yeji, etn ow e legn a etn a, egn kaka úsm ibram'n low ij.

23

Kì kokr esē Farisiel lel ol e low yegm esel ec'ab af

Mark 12.38-39; Luk 11.43-46; 20.45-46

¹ Sica Jesu am dad bieku a lel in e jam esel ab ab esē: ² «Wēl abul ol e low yegm esel a lele Farisiel ab ab Mois ec'ol a ec'akr

otar. ³ Ow sosiem èlumn el, ke kókr low yec'a eke -li bi dad ony a, gbēkō k'èbr el ec'es an a e lakr, anke low a eke -li bi yegm agn a, -li kokmn. ⁴ Ow b'el erēkp leg leg eke -li b'awn -l'itm agn obi af, kō el obi em a, -l'eghmn -l'ocmn abuli em -l'eluumn agn abu uyum serekp leg leg amua. ⁵ El ec'ów fēn e kok em, -li b'erur ek'egn ki ler el. Ow em a, Nyam odad a eke -li b'oc -l'ucu el e sos a, b'ew low agbr em. Etn emeny el eci mob af ew a ec'enyembri a eke -li bi gign a yeji b'ar es afn es. † ⁶ Ek'ow el ob ij ec'es gbēgbl em yeji, -li b'erur susu amamn, etn Nyam nunj ign susu a, -li bi doggn mekpn anym es; ⁷ -li b'erur eke dedeku em wēl k'esn el elum em, etn emeny -li b'erur ek'agn k'esn el "Low yegm agn es". † ⁸ Gbēkō ony, k'ògn agn k'esn ony "Low yegm agn es", anke egn nyam coco cē bi yegm ony low etn ony fēn eel agn lisijimēl ofr. ⁹ Wus af anj, k'esn egn kaka ey "Es", anke egn Es nyam coco onyn, in a ek'ann afr a. ¹⁰ Etn emeny k'ògn egn k'esn ony "Es ew Es", anke Es ew Es nyam coco onyn, in l'el Mesi a. ¹¹ Ow it ek'onny em ec'egn ligbēl a k'el ony ec'ob oc on es. ¹² Egn eke b'ow igbl'l in sosi ogn a, wēl b'ow is'r es, gbēkō egn eke b'ow is es a, wēl b'ow igbl'l ogn.»

*Jesu am edn ol e low yegm esel lele
Farisiel ab ec'enyembri yony yony owi a
Mark 12.40; Luk 11.39-52; 20.47*

¹³ «Ol e low yegm esel lele Farisiel ab, ony agn enyembri yony yony esel, gbre él ony eci! Anke b'abal Afr eci gbrenjbi usu a e lisany a agn ec'any af. Ony obi ókmn em etn agn a eke b'erur eke k'ok em a, éghmn -l'okmn em. [¹⁴] † ¹⁵ Ol e low yegm esel lele Farisiel ab, ony, agn enyembri yony yony esel, gbre él ony eci! Anke

† **22:37** Ol Òkn 6.5. † **22:39** Ob Ap 19.18. † **22:44** Selu 110.1. † **22:45** Jwifēl am eku Mesi a eke k'el egn ow esē Mois af ke sōg el Rom ec'es ew a ec'abu em (Ol Òkn 18.15). Jesu am yegm el eke Mesi a b'ow el egn ke l'él Nyam yeji. † **23:5** Nyam nunj ign em, Jwifēl amamn bi non Mois ec'ol a ok ndey lel em ok meb oc ucu anyaf, oglog ucu nemn abu (Òkm Ok 13.9,16; Ol Òkn 6.8; 11.8). -Li b'oc ob esē truku ec'enyembri af -l'ew el eci mob af ew a ec'esr em a, el eci sol a ec'òkn sosiem eci (Awl 15.37-41; Ol Òkn 22.12). Nyam erur eke agn ki kok eben kō Farisiel ec'a, -li b'ew low agbr em yec'etn ke agn úw any eke -li b'ign Nyam nunj -l'akm agn ejeci. † **23:7** Jwifēl ec'ol em a, eke am esn egn ek'el low yegm agn es a, ow it eke ki dad esē "Low yegm agn es" elum sosiem. Eke ow elm eben, b'ow egn abr enym tuotuo. † **23:14** Matie eci silēl esig beb em a, wēl egn akr 14. [Ol e low yegm esel lele Farisiel ab, ony enyembri yony yony esel, gbre él ony eci! B'ufn enjyow eb es, etn bi kokr nyandē ofurir Nyam nōgn yec'etn ke wēl ót ony agn amamn. Na sosiem anake ony e jej ok a b'ow ew tuotuo a.]

b'escar mij af eci, wus wewe af eci imn susu fɛɲ eke k'ɛɲan ɛɲɲ nyam coco eke k'us ɔny jam; eke b'ɛɲan in a, bi kokar ir l'ot gbɛɛ ij usu ec'ɛɲɛ es sakp yony l'akm ɔny.

¹⁶ Nyimn ɛsɛl ek'any efl, gbɛɛ ɛl ɔny eci! ɔny bi dadɛ ɛsrɛ: "Ek'ɛɲɛ nyam ij nɛny Nyamel gbɛl a e nin ɛm, ke n'anm nɛny ij ab ɛm; kɔ eke l'ij nɛny sika a ek'anɲ Nyamel gbɛl ab ɛm a e nin ɛm, ke n'anɲ nɛny ij ab ɛm." ¹⁷ ɔny anyamb agɲ! Any eflu! Kɔ bogɲ ec'ob anake ɔny any ab ee? Sika a, kɔ Nyamel gbɛl a eke b'ɔɲ sika a ɔny any ab ee? ¹⁸ ɛmɛny bi dadɛ yɛji ɛsrɛ: "Ek'ɛɲɛ ij nɛny egb waw usu e nin ɛm, ke n'anm nɛny ij ab ɛm; kɔ eke l'ij nɛny ob ap a ek'anɲ egb waw usu a e nin ɛm a, ke n'anɲ nɛny ij ab ɛm." ¹⁹ Any eflu! Bogɲ ec'ob anake ɔny any ab ee? Ob ap a, kɔ egb waw usu a eke b'ɔɲ ob ap a ɔny any ab ee? ²⁰ ɛɲɛ ek'am ij nɛny egb waw usu a e nin ɛm a, am ij nɛny egb waw usu a lel ob fɛɲ ek'anɲ egb waw usu ab ab e nin ɛm. ²¹ ɛɲɛ ek'am ij nɛny Nyamel gbɛl a e nin ɛm a, am ij nɛny Nyamel gbɛl a lele Nyam ek'ir ɛm ab ab e nin ɛm. ²² ɛɲɛ ek'am ij nɛny afr e nin ɛm a, am ij nɛny Nyam e lɛkɲn a lele Nyam eke sig es af ab ab e nin ɛm.

²³ Ol e low yɛgm ɛsɛl lele Farisiel ab, ɔny agɲ ɛnyɛmbri yony yony ɛsɛl, gbɛɛ ɛl ɔny eci! Anke b'ɔɲɲ Nyam ɔny ec'ob ek'ewal a eci sakp lɛw ɛm toɲ mob sɔsɲɲ ob ab yɛji, † gbɛkɔ b'igɲɲ low yɛgm amamn a ek'el ol a ec'a ɛlul es, ɛsɛ jɛj ok nyim nyim, sɔɲɲ iɲɲ lele nɛny nyam ij ab. Ke tasi ɛm a, low na anake wɛl ki kok a, ke ow e likɲɲ a yɛji, wɛl k'igɲɲ ɛlum es. ²⁴ Nyimn ɛsɛl ek'any efl! B'ɔsr mij es eke k'ɔnyɲ kɲikɲi ek'anɲ ɛm a ocr es, † kɔ b'ɛman gbɛɲkɔ kedɛbnam! ²⁵ Ol e low yɛgm ɛsɛl lele Farisiel ab, ɔny agɲ ɛnyɛmbri yony

yony ɛsɛl, gbɛɛ ɛl ɔny eci! Anke ɔny e mij kɲok lel ɔny e kɲokɲo ab ab e jam jam a, b'ɛtɲɲ es, kɔ ow e lokm a, ɔw ɛɲɲɲ b'iy ɛm: sos es ɔnyɲ anm ɔny ɛm, b'erurir ob ɔny toɲ ɛl ɔny mil. ²⁶ Farisiel ek'any efl, tɛtɲɲ mij kɲok a e lokm ab es yɛ, ɛtɲ ow e jam jam a yɛji b'ow ayl.

²⁷ Ol e low yɛgm ɛsɛl lele Farisiel ab, ɔny agɲ ɛnyɛmbri yony yony ɛsɛl, gbɛɛ ɛl ɔny eci! Anke ɔny b'otr suwɔmu eke wɛl ufur es; † ow ec'af a b'akɲl, kɔ ow e lokm a, agɲ ek'uw ec'ew lele kɲɔtɔm owi ab b'anɲ. ²⁸ ɛbɛn nyam coco ɔny yɛji, sos af a, bi yɛgmɲ agɲ ek'ijr nɛny nyam Nyam ec'any af, kɔ ɔny e lokm a, ɔw ɛnyɛmbri yony yony lele ɔw ɛɲɲɲ ab iy ɛm gbɔɲ.

²⁹ Ol e low yɛgm ɛsɛl lele Farisiel ab, ɔny agɲ ɛnyɛmbri yony yony ɛsɛl, gbɛɛ ɛl ɔny eci! Anke bi kokɲ kokoba ɔb ɛsɛl eci suwɔmu a akɲl, ɛtɲ b'ijr mɛwl nɛny nyam ɛsɛl ec'ab af, ³⁰ ɛtɲ bi dadɛ ɛsrɛ: "Blɛl ɛy lagɲɛl e lɛɲɲ ab ɛm s'anɲ ana, ke blɛl nɛny okrm ɛy af s'ibim kokoba ɔb ɛsɛl a." ³¹ ɛbɛn a, ɔny obi ɛm uwar ɔny sosi any eke eel agɲ a ek'ibi kokoba ɔb ɛsɛl a ec'alaw. ³² Sika ɔny ec'a, abu ɔny ɔny ɛm! Ʋwarir low yec'a eke ɔny lagɲɛl ɔb nuɲ a! ³³ ɔny morɲɲ kɲu ec'eb amua, ayaf ɔtur eke k'anmn gbɛɛ ij usu ee? ³⁴ Na sosiɛm kin, m'ow m'ɛrm kokoba ɔb ɛsɛl, agɲ nuɲ ɛm ɔny ɛsɛl lele low yɛgm ɛsɛl tasi ab ɔny ogɲ. ɔny b'ow ibir bɛb, ɛwr bɛb ol likɲ af. ɔny e Nyam nuɲ igɲ usu a, b'ow ɔɔr bɛb say ɛm, ɛtɲ b'ow ogɲɲ ɛl es ɛb ɛb ɛm. ³⁵ Ow ɛm a, b'ow ɛɲan low nɛnyɛmbri nyam ɛsɛl eci low ɲɲ a eke wɛl kok a ec'abr ɛnym ek'it a. Ow ɔb nuɲ nɛny nyam ɛs Abɛl eci low ɲɲ a eke wɛl kok ab ɛm, ɛtɲ ow im toɲ ɛdɲ nuɲ Zakari Baraki jim ec'ab ɛm. Ibir ir egb waw usu a lele usu lala ab ab ec'araɲɲ a. † ³⁶ Low nawrɛ m'am dad ɔny: ɔw ɛɲɲɲ a ec'abr

† **23:23** Moiss ec'ol a b'ibrm eke ɛɲɛ ek'ɔɲ Nyam wus juma eke wɛl kok a ec'egb a eci sakp lɛw ɛm (Ol Ɔkn 14.22; Ob Ap 27.30), kɔ Farisiel b'oc ol na ɛw low agbr ɛm, toɲ ke l'ot egb ek'itm yɛji l'ok ɛm. † **23:24** Tasi ɛm a, Jwifɛl b'ɛkn mɔyu ɛsɛ sikɲl ec'ob af (Ob Ap 11.20-23). Farisiel b'os ob fɛɲ ek'el mij ob iy eke -li b'ɛɲɲ ab es yec'ɛtɲ ke -li k'ɛmnmɲ lɔyu. Eke -n'ɛmɲ a, -li bi tutɲ eke l'uwm anɲ Nyam ec'any af ij. † **23:27** Lakpo fɛɲ, gbɲɲ ke Pak ɛy Jerusalem a, agɲ b'ufur suwɔmu a, ow yɛgm usu im ɛsɛl a eke k'itɲɲm abu. Eke l'itɲɲ abu, ke l'uwm anɲ Nyam ec'any af nɛnɛɲɲ gber nyam eci, ɛtɲ ow k'ow ɔɔm ɛl abusu -n'anmn es gbɛgbl ab ɛm ij. † **23:35** Abɛl lele Zakari ab usr agɲ a fɛɲ ek'ɛknm low ke wɛl ibi a usu Ebre ɛm e Bibl ab ɛm, anke l'el agɲ kɲɛkɲɛ lele es abal ɛl ab ek'ɛknm low ke wɛl ibi. Bibl na ɛdɲ nuɲ Ɔw e Wɛl Nɔn e lel ɛm; ow elm Malaki ɛm. Nuɲ Ɔb 4.8; 2 Ɔw e Wɛl Nɔn 24.20-22.

enym a ek'it a b'ow ey yefenyana ec'agn a e nun af!»

Jesu am dad Jerusalem eci es ufj owi
Luk 13.34-35

³⁷ «Jerusalem Jerusalem, η eke b'ibi kokoba ob esel ke b'or agn eke Nyam b'erm ow η ogn a mebn em a! Sakp abi m'erur eke mi k'as η ec'ey luku em e lis, ese elel eke ηgos ey lis b'as in ec'ey luku ow ew ab af, etj egnm! ³⁸ Ow sosiem kin, *Nyam b'ow digj ony ec'akj a elu es foj.*† ³⁹ Tasi em m'am dad ony: k'ow eknmn'm tonj ba ke legj a ow; yogj anake b'ow dadr esre: “*Ke Nyam edj egj ek'am ow Es Kotoko e nin em a owro a!*” »†

24

Nyamel gbél a e ηujj
Mark 13.1-2; Luk 21.5-6

¹ Jesu ey okm Nyamel gbél ab em etj aam. In e jam esel a im etj'n eke ki yegm'n Nyamel gbél a ec'elel eke wél usr a. ² Jesu odu odad eb etj am dad el ese: «Am ekan ów amua fēj ee? Low nawre m'am dad ony: aña lebn kaka k'ow usrm lawl lebn af anm, fēj b'ow er ok wus.»

Legj es abal el e gbre a
Mark 13.3-13; Luk 21.7-19

³ Eke Jesu sig es Olivie lafeny af a, jam esel a im etj'n in sony em etj am ibrm'n ese: «Dàd ey o! Kò bogj legj iy low na b'ow ey, etj bogj eci meny ewr b'ow yegm η e mowrer lele wus na e nun edj ab ee?» ⁴ Jesu dad el nine: «Èwr erm! Kì yebr egj k'irmn ony. ⁵ Tasi em a, agj nono b'ow ow em e nin em dad ese: “Em Mesi a”, etj -li b'ow -l'irmn agj bubute. ⁶ B'ow irir ar ek'am ey aña e likekr lele ar owi eke b'ow ey akpoj a ec'amani ab; kì yebr erjn k'onj ony. Ow it ek'ow amua k'ey, kò ow k'elm wus na e nun edj. ⁷ Tasi em a, ebr nyam ec'agn b'ow im etj ebr ejeci nyam ogn ar; es ew nyam b'ow im etj es ew ejeci nyam ar ogn eci; lek b'ow ey etj wus b'ow umu susu susu af. ⁸ Ów amua fēj b'ow ew ese iy onyn eci dudu krekre ab af.

⁹ Ow sosiem agj b'ow ot im ony gbre ijr eci etj -li b'ow -l'ibi ony. Em sosiem ebr ebr a fēj b'ow ifn ony. ¹⁰ Etj ow e legj ab em a, agj nono b'ow irmn el ec'omn; -li b'ow -l'ejurir etj -li b'ow -l'ifanin el ofr yeji. ¹¹ Etj emeny kokoba ob esel ayadju nono b'ow ok okm etj b'ow irmn agj nono. ¹² Low ηujj kok b'ow eny eb es tonj ke agj beb ec'erur ek'onj a irm. ¹³ Gbeko egj eke b'ow inym es kikri tonj ow e nun edj em a, b'ow etj sel. ¹⁴ Wél b'ow ob gbrenjbi usu a ec'Amani Mamn na wus na nimum af, yec'etj ke ebr ebr a fēj ij danju; ke sica ow él ow e nun edj gōj.»

Musue ob iy
Mark 13.14-23; Luk 21.20-24

¹⁵ «Sica b'ow ekan ob yec'a eke wél b'esj “*Musue ob iyr*” eke kokoba ob es Daniel dad ow ec'odad a. †*Wél b'ow ew'r usu lala a.* (Ke egj eke b'ow awl ów amua a, iri senyn senyn!) ¹⁶ Ke kpekj agj a eke b'ow anj Jude wus af a, ow akpl ke -l'uru es -n'im mafeny em; ¹⁷ egj eke b'ow anj in ec'él af e lef eb usu a, † k'úsm es sym akj ocm ob; ¹⁸ etj egj eke b'ow anj ogm a, k'éwlm iim jam ocm in e mob af ew a ij. ¹⁹ Segj amua b'ow ew tuotuo molok ab lisel lel el ek'am oj ey meny ab ab eci. ²⁰ Njonan Nyam yec'etj ke es uru ikj na k'éym nyam es us em, oglog nenegj e legj! ²¹ Tasi em a, ow e legj ab em, *gbre ij a b'ow ew tuotuo afjn es. Ow b'ow akm gbre ij fēj eke wél ekj wus e nun ob em tonj ke k'it yefenyana ec'a.*† Legj kaka, gbre ij ikj na k'ow anm ij. ²² Etj blel Nyam egjm isrm segj amua em, ke egj kaka blel otum anm owr. L'isr segj amua em agj a eke li sosum l'ot a sosiem eci. ²³ Eke batj egj nyam bi dad ony ese: “Èkan, Mesi a anj aña!” oglog: “N'anj yogj a!” k'ùbr egj a nawre. ²⁴ Tasi em a, mesiel ayadju lele kokoba ob esel ayadju ab b'ow ok okm. -Li b'ow -li kok meny ewr egbél lele ów any iti owi ab agj ec'irmn eci, etj ek'ow it yeji, -l'otu -l'irmn agj a eke Nyam sosum ot a. ²⁵ Kin, irir! M'ikj anym m'ewar ony.

† 23:38 Jeremi 22.5. † 23:39 Selu 118.26. † 24:15 Daniel 9.27; 11.31; 12.11. † 24:17 Jwifel e mel eke b'us a, ow ec'af a b'ew pete. -Li b'anj yogj -l'eb sel. † 24:21 Daniel 12.1.

²⁶ Eke batɲ wɛl bi dad ɔny ɛsɛ: “Èkan, n’ann loj yogɲ!” k’imn. Oglog ek’ɛgɲ bi dad ɔny ɛsɛ: “Èkan, n’am lol ɛs anja!” k’ùbr ir nawrɛ. ²⁷ Ɛsɛ elɛl eke afr b’ɛɲɲ ke b’ayal yogɲ a eke ligbn b’igb, tonj ok yogɲ a eke ligbn b’ɛru ɛs a, ɛbɛn eke ɛgɲ ec’Iy b’ow owr ana. ²⁸ Yogɲ eke sos megl ugɲɲ ann a, yogɲ anake sikaka b’as luku a.» †

Ɛgɲ ec’Iy eci mowerer

Mark 13.24-27; Luk 21.25-28

²⁹ «Kpɛkɲ eke sɛgɲ ab ɛm eci gbɛrɛ ij owi a b’oc ɛs a, ligbn b’ow irm ɛs ɛtɲ awl yeji k’ow afɲɲ ij, mílél b’ow ann afr ok wus ɛtɲ afr ec’abusu owi fɛɲ b’ow wuwal.† ³⁰ Ɛtɲ sica ɛgɲ ec’Iy e mɛny ɛwr a b’ow ɛy ɔkm afr; ɛtɲ wus na nimum ec’ɛbr ɛbr a fɛɲ b’ow ikɲ ɔɲɲ kok sɔɲɲ, -li b’ow -l’ɛkn ɛgɲ ec’Iy eke b’ow ann afr e jru ɛm am ow abusu fɛɲ lel anygbɛl ab. † ³¹ Krɔkr gbɛl a b’ow ikɲ, ɛtɲ li b’ow n’ɔɲ in ec’afr ɛrm ɛsɛl a im wus na eci ɔy yar ab ɛm as agɲ a eke li sɔsum l’ot a luku; ow b’ow ɔb nuɲ ogog nyam tonj ogog yec’a.» †

Low yɛgm eke babm e likɲ a am ɛlu ɔkm

Mark 13.28-31; Luk 21.29-33

³² «Kin low yɛgm ek’el babm e likɲ a eci eke k’irir: kpɛkɲ eke in ec’ál a b’ɛw wrɔwrɔ, ke n’am gɲgɲ ɔdɔdɔ a, kpɛkɲ b’uwr any eke mewij ow titm ŋ. ³³ Ɛbɛn nyam coco, eke b’èkan ów amua ow a, ke kpɛkɲ úwr any eke low a titm, ɛtɲ ow b’ow ɛy. ³⁴ Low nawrɛ m’am dad ɔny: yɛfɛnyɲa ec’agɲ a fɛɲ k’ow uwm uwrɲ ɛtɲ ów amua b’ow ɛy. ³⁵ Afr lele wus ab b’ow ɛc, gbɛkɔ lɛgɲ kaka ɛm e sodad a k’ow ɛcm.»

Nyam sɔny coco uw lɛgɲ a e nuɲ ɛdɲ ab any

Mark 13.32-37; Luk 17.26-30, 34-36

³⁶ «Gbɛkɔ ów a e lɛgɲ lele wanci ab ab eke b’ow ɛy a, ɛgɲ kaka uwm any: afr ɛrm ɛsɛl yeji uwm any, ɛgɲ ec’Iy bɔbɔ yeji

uwɲ any, † ek’ow ɛlm ɛm Ɛs sɔny coco ɛɛ. ³⁷ Low yec’a ek’ɛy Noe e lɛgɲ ab ɛm a, lɛgɲ ek’ɛgɲ ec’Iy b’ow ow a, ow b’ow el ɛbɛn. ³⁸ Tasi ɛm a, ow e lɛgɲ a, gbɛɲ ke mij gbɛl a ek’an a eci lɛgɲ ów a, agɲ am ij ɛtɲ am ɛgɲ ɛsɛ sɛgɲ fɛɲ ec’ab af. - N’am ɛbi ɔyɔw, -n’am ɛbir ɛl ec’ɛy ɔyɔw ɛgɲ tonj batɲ it lɛgɲ a eke Noe ɛy mijɛtɲ gbɛl ab ɛm a; † ³⁹ -l’ɛwm ow e low ɛrm tonj ow it lɛgɲ a eke mij gbɛl a an ot ɛl fɛɲ ab im a. Lɛgɲ ek’ɛgɲ ec’Iy b’ow ow a, ɛbɛn ek’ow b’ow ɛcr ana. ⁴⁰ Ow ɛm a, ek’agɲ yony ann ɔgm, wɛl b’ow oc nyam ke wɛl ígɲ nyam ɛlu ɛs. ⁴¹ Ek’ɔyɔw yony am bɛbm sos ob iny eci, wɛl b’ow oc nyam ke wɛl ígɲ nyam ɛlu ɛs. ⁴² Ɔsur, anke uwmɲ lɛgɲ a eke ɔny Ɛs Kɔtɔkɔ b’ow ow ab any. ⁴³ Írir low na ow ók ɔny ɛs sos ɛm sɛnyɲ sɛnyɲ: blɛl akɲ ɛs b’uw ncok e wanci ek’ulu k’ow ab any ana, ke blɛl n’ánɲ any owr yec’ɛtɲ ke li kí yeɛbm ow ɛpirm ɛym’n akɲ. ⁴⁴ Na sɔsiɛm, ɔny yeji, bɛbmɲ sos, anke ɛgɲ ec’Iy b’ow ow wanci af eke k’ow ɔmnmɲ a.»

Juma kok ɛs mamɲ lele juma kok ɛs ɲɲ ab

Luk 12.41-48

⁴⁵ «Bwo ec’ɛgɲ el juma kok ɛs mamɲ lele nuɲ ɛm ɔny ɛs ab ee? Kin ɛgɲ nyam eke in ec’ɛs ɛw ɛs a ɔɲ abusu eke k’ɛkn juma kok ɛsɛl ɛjɛc’a e lís e low, n’ón wɛl ob ij wanci a ek’ow b’it a. ⁴⁶ Ehe él juma kok ɛs ikɲ na eci, eke in ec’ɛs ɛw ɛs a e mɛny ɛwl ow ɛm, b’ow ɛɲan am kok juma a! ⁴⁷ Low nawrɛ m’am dad ɔny: ɛs ɛw ɛs a b’ow afl in ec’ob ɔny a fɛɲ ɛs ɛlul il abu ɛm. ⁴⁸ Gbɛkɔ ek’ow el juma kok ɛs ɲɲ, li b’ow li dad in ec’ɛrm ɛm l’ɛsɛ: “Ɛm ec’ɛs ɛw ɛs a k’ow owɲ caca.” ⁴⁹ Ɛtɲ li b’ow l’ɔb nuɲ n’am ɔr in e juma ɛm e lawlɛl a, n’ám ij ke n’ám ɛgɲ, mar ɛgɲ ɛsɛl ab ab. ⁵⁰ Kɔ ɛs ɛw ɛs a b’ow ɛwl ow lɛgɲ nyam eke li k’ow n’ɔmnm, wanci nyam af eke li k’ow l’uwm any. ⁵¹ Li b’ow l’ogɲ juma

† **24:28** Akr 28 ec’iri a ɛw tuotuo; gbɛkɔ ek’akr 26, 27 am ayal a, wɛl ɔtu eke k’iri nɛnɛ: ɛsɛ elɛl eke sikaka ɛknm sos megl ugɲɲ eke -n’iim ow e saw a (Job 39.30), ɛbɛn nyam coco agɲ b’ow ɛw Krist ec’ow e lɛgɲ a ɛrm. † **24:29** Bɛbmɲ Esayi 13.10; 34.4; Ezekiel 32.7; Joel 2.10; 3.4. † **24:30** Daniel 7.13. † **24:31** Ol Ɔkn 30.4; Zakari 2.10; Nehemi 1.9; Ezekiel 37.9. † **24:36** Ɛgɲ ec’Iy bɔbɔ yeji uwm any:Matie eci silel ɛsig oglog ɛm a, wɛl ɛɲnm odad ikɲ na. † **24:38** Èkn Nuɲ Ɔb 6.9-7.6. † **24:51** Li b’ow l’ogɲ juma kok ɛs a:odad na Grek ɛm a, wɛl ɔtu ek’itɲɲ ɛjɛc’ɛm dad ɛsɛ li b’ow li kok juma kok ɛs a low ɲɲ afɲɲ ɛs.

kok es a † ke n'ón ow enyembri yony yony esel eci gbre ij a; yogñ anake òñ ikñ lele an em sasagr ab b'ow anñ a.»

25

Edeyow oto lew a eci nyandre em odad

1 «Afr eci gbrenḡbi usu a anñ ese ededyow oto lew a e low ab af. -L'ot el e mun al a etñ -l'ok òkm -n'aam -l'òbr mebi es a. † 2 El em a, yen éwm low erm etñ yen a gbε b'ew low erm. 3 El a eke éwm low erm a, ot el e mun al a, kò -l'ocm mun kaka -l'akñam abu ab. 4 Etñ el a eke b'ew low erm a, ot el e mun al a lele mun ek'anñ mun kpar em ab im. 5 Eke mebi es a ec'ow a am ibn, òyow oto a feñ memn eb sos, etñ am eru memn.

6 Eke legñ usu a, lebl nyam ikñ dad nine: "Kin mebi es a! Òkr òkm òbar ir!" 7 Ededyow oto lew a ufñm es igb etñ am bebñ el e mun al a sos. 8 Low erm éwm lisel a am dad likpr a ese: "Òñ ey òny e mun a tel, kò ey e mun al a am irm es." 9 -Li dad wel nine: "Njan, anke ow enym eke ow b'ow ebñ ey bake ow ebñ òny. Ìmn òl ij usu a, ke òl òny eci." 10 Low erm éwm lisel a im am òl mun, etñ wanci ab af ce mebi es a ow. Ededyow oto yen a eke bebñ sos a ok es gbεḡbl usu a in ab etñ wel abl èl a safue em. 11 Eke ow ibn tel a, òyow oto ejec'a yeji ow, etñ am elu lebl dad ese: "Egñ gbεl, egñ gbεl, fig ey lisany!" 12 Kò mebi es a dad nine: "Low nawre m'am dad òny: m'uwm òny any." » 13 Jesu ign af dad nine: «Òsur anke uwmn legñ a lele wanci ab ab any.»

Òc os òl an Luk 19.11-27

14 «Tasi em a, Afr eci gbrenḡbi usu a anñ ese egñ nyam ek'am ow im usu af. L'esñ in eci juma kok esel a etñ l'abul wel in ec'ob òny a. 15 N'òñ nyam sika em os † yen, yec'a yony, etñ nyahan em ec'a nyam. Egñ egñ eci læc ogn eke b'im

ok a, ow em li cεc wel os a, etñ n'im. 16 Kpekñ juma kok es a ek'egñ yen a oc im òl an etñ egñ sika em os ejeci yen. 17 Yec'a ek'egñ yony a yeji kok ebεn, etñ egñ sika em os ejeci yony. 18 Gbεkò yec'a ek'egñ ekñ nyam a im ur nòmu lól in egñ gbely ec'os ab es em. †

19 Eke ow kok seḡñ nòñ a, juma kok esel a ec'es ew es a ow, etñ wel ab n'am ub ob. 20 In a eke egñ sika em os yen a, eri ow etñ ok ejeci yen òkm etñ dad nine: "Es ew, òñ'm sika em os yen. M'egñ ekñ ejeci yen: kin ow." 21 In eci es ew es a dad'r nine: "Ow akpl, ñ juma kok es mamn neny nyam es. Ij neny nyam ów ekekey em, m'ow m'abul'ñ ów egbεl. Òw kok sos em inñ em ab." 22 Juma kok es a eke egñ sika em os yony a yeji ow dad nine: "Es ew, òñ'm sika em os yony. M'egñ ejeci yony: kin ow." 23 In ec'es ew es a dad'r nine: "Ow akpl, ñ juma kok es mamn neny nyam es. Ij neny nyam ów ekekey em, m'ow m'abul'ñ ów egbεl. Òw kok sos em inñ em ab."

24 Sica juma kok es a ek'egñ sika em os nyam a eri ow etñ dad nine: "Es ew, m'uw any eke ñ ew tuotuo: yogñ eke ewlm a, b'ow, yogñ eke elum egb nòmu em a yeji b'ub. 25 Ernñ òny'm etñ m'oc ñ ec'os a mi lól es nòmu em: kin ow." 26 In ec'es ew es a dad'r nine: "Ñ juma kok es ññ, òññ! Uw any eke mi b'ow egb yogñ eke m'ewlm a, etñ mi b'ub egb yogñ eke m'elum egb nòmu em. 27 Blel óc em ec'os a ew es ob es ew usu, ke em eci meny ewl ow em a, m'óc em ec'ob a lele ow eci mij ab ab. 28 Èbr ir sika em os nyam a abu em, ke ócr òñ egñ a ek'òny sika em os lew a. 29 Tasi em a, egñ feñ ek'ònym ob ab a, wel b'ow obn'ñ etñ ow b'ow ufu'r es, kò egñ ek'ònym ob kaka a, tel a eke n'òny a yeji, wel b'ow òdu eb'r abu em. 30 Juma kok es keskes na ec'a, ònyn òwal il gbεñ ncebñ ab em, yogñ anake òñ ikñ lele an em sasagr ab b'ow anñ a." »

† 25:1 Jwifel eci mebi es gbεḡbl em a, ncok em, yow éc a lele lawlel ab b'im oc yow a ke -l'òsn es n'am ow gbugñ. Yow a e lawlel a b'òbr el ejagb ke el yeji ok el em. Agñ a feñ eke b'òsn es a b'ònym mun al ab ow yeḡm eke el yeji -n'anñ es gbεḡbl ab em. † 25:15 Sika em os nyam bebñ juma kok es nyam ec'akpo lew yen eci labm sòḡ ab. † 25:18 Jwifel em a, eke wel abul'ñ os, etñ agbr nòmu elu em a, eke ulu ow iy, ke ow elm ñ e low ij. Egñ na erurm eke legñ nyam wel k'ok'r ów af, na sosome anake l'agbr nòmu l'elu em a.

Jɛj ok es abal el

³¹ «Lɛgɛn ek'ɛgɛn ec'Iy b'ow ow in ec'anygbɛl ab ɛm afr ɛrm ɛsɛl fɛn ab a, li b'ow li sigr in ec'ɛb ebu el e lɛkpn a.

³² Wus na nimum eci ɛbr ɛbr a fɛn b'ow as luku in ec'any af, ɛtɛn li b'ow l'ok agɛn a sakp yony ɛsɛ elɛl eke mɛbob ɔsu ɛs b'ok mɛcɛb ogog ke b'ok sican ogog ab af. †

³³ Li b'ow l'ok mɛcɛb in e lidr ogog a, ke l'ok sican in e nɛmn ogog a. ³⁴ ɛtɛn ɛb ebu a b'ow dad agɛn a ek'annɛn in e lidr ogog a ɛsɛ: «ɔny a eke ɛm ɛs ɛdɛn ɔwrɔ a, ɔwr ke ijɛr gbɛngbi usu a eke wɛl kok ɛw es wus e nuɛn ɔb ɛm ɛtɛn a ec'aja. ³⁵ Tasi ɛm a, namn ɔny'm ɛtɛn ɔɛn'm ob m'ij; mijamn ɔny'm ɛtɛn ɔɛn'm mij m'ɛgɛn; m'el utuɛgɛn ɛtɛn ɛbr ɛlul'm akɛn; ³⁶ m'annɛn sos ɔfr ɛtɛn ɛwr'm ob sos; m'annɛn ɔl ɛm, ɛtɛn kokr'm sos; m'annɛn sobel ɛm, ɛtɛn owr ɛkan'm.» ³⁷ ɛtɛn agɛn a eke kok Nyam ec'erur a b'ow ibrm'n ɛsɛ: «ɛs Kɔtɔkɔ, kɔ bogɛn e lɛgɛn s'ɛkn'ɛn namn ab ɛtɛn s'ɔɛn'ɛn ob ij, oglog mijamn ɛm ɛtɛn s'ɔɛn'ɛn mij ɛgɛn ee? ³⁸ Kɔ bogɛn e lɛgɛn s'ɛkn'ɛn ɛsɛ utu af, ɛtɛn s'ɛb s'ɛlu'ɛn akɛn, oglog sos ɔfr ɛtɛn s'ɛw'ɛn ob sos ee? ³⁹ Kɔ bogɛn e lɛgɛn s'ɛkn'ɛn ɔl ɛm oglog sobel ɛm ɛtɛn s'ow s'ɛkn'ɛn ee?» ⁴⁰ ɛb ebu a b'ow dad ɛl ɛsɛ: «Low nawrɛ m'am dad ɔny: sakp sakp fɛn a eke kokr ɔw amua ɔɛn ɛm lisijimɛl ey amua ɛm e likekli nyam a, ke ɛm anake kokr ɔɛn a.»

⁴¹ ɛtɛn ɛb ebu a b'ow dad agɛn a ek'annɛn nɛmn ogog a ɛsɛ: «ɔny agɛn eke wɛl ofn, kpàbr'm es lís imm kpekpe. Imm al a ek'iram es ab ɛm, al a eke wɛl kok ɛw agn lele in ec'erm ɛsɛl ab ab es a. ⁴² Tasi ɛm a, namn ɔny'm ɛtɛn ɔɔmn'm ob m'ijm; mijamn ɔny'm ɛtɛn ɔɔmn'm mij m'ɛgɛnm; ⁴³ m'el utuɛgɛn, ɛtɛn ebmn'm; m'annɛn sos ɔfr, ɛtɛn ɛwmn'm ob sos; m'annɛn ɔl ɛm, m'annɛn sobel ɛm, ɛtɛn kokmn ɛm e lís e low kaka.» ⁴⁴ ɛtɛn -li b'ow -l'ibrm ow -l'ɛsɛ: «ɛs Kɔtɔkɔ, kɔ bogɛn e lɛgɛn s'ɛkn'ɛn namn, mijamn, oglog utuɛgɛn, oglog sos ɔfr, oglog ɔl ɛm, oglog sobel ɛm, ɛtɛn s'ɛluam'ɛn abu ee?» ⁴⁵ ɛb ebu a b'ow dad ɛl ɛsɛ: «Low

nawrɛ m'am dad ɔny: sakp sakp fɛn eke kokmn ɔw amua ɔɔmn ɛm e jam ɛsɛl ey amua ɛm e nyam a, ke ɛm anake kokmn ɔɔmn a.» ⁴⁶ ɛtɛn -li b'ow -n'im gbɛr ij ek'onym uwr ab ɛm, ke agɛn a eke kok Nyam ec'erur a im sel ɛɛn ek'onym uwr ab ɛm.»

26

Es ew ɛsɛl am ut Jesu ec'ibi a ec'asre *Mark 14.1-2; Luk 22.1-2; Jan 11.45-53*

¹ Eke Jesu dad ɔw ɔm eci sodad amua bake ow uwr a, li dad in e jam ɛsɛl a nine: ² «Uwr any eke ow annɛn sɛgɛn yony ke Pak ec'es gbɛgbl a ɔw. Wɛl b'ow ɔl ɛgɛn ec'Iy ij yec'ɛtɛn ke wɛl ɔb'r ecigbrɔ olikɛn af.»

³ Ke ɛbɛn a, egb waw ɛsɛl egbɛl lele Jwifɛl ɛm ec'agɛn ekpekɛ ab ab as luku egb waw ɛs ligbɛl Kayif e gbɛgɛn a; ⁴ ɛl fɛn -l'okɛr af -l'ɛgɛn -l'ɛb eke ew ew ɛm -li k'ony Jesu ke -l'ibi ow. ⁵ -N'am dad -l'ɛsɛ: «Ow itm eke si k'ony'n es gbɛgbl na ɛm; ek'ow el ɛbɛn, bɔbar owi b'ow ey bieku ab ɛm.»

Yow nyam ok Jesu mijey nuɛn *Mark 14.3-9; Jan 12.1-8*

⁶ Jesu im Betani baɛn, Simɔ a eke lɛgɛn anym ɛm kokobe ok a ec'akɛn. ⁷ Eke Jesu annɛn ob ij lɔfu lís a, yow nyam ow titm'n. N'onym an gbɛl e mijey kɔk nyam eke wɛl kok lebn ɛm ab; lebn na, wɛl b'ɛsɛn'n albatr. L'ɛwl mijey a fɛn l'ok Jesu nuɛn. † ⁸ Eke jam ɛsɛl a b'ɛkn ɛbɛn a, ow e low ebl ɛl ɛrm ɛtɛn -n'am dad -l'ɛsɛ: «Kɔ bogɛn ec'ob nuɛn el na ee? ⁹ Kɔ ow itm eke mijey ikɛn na, wɛl k'ɔl ij an tuɔtuɔ oc ow ec'os a ɔɛn ɔgbɔru ee?» ¹⁰ Jesu iri low na eke -n'am dad a, ɛtɛn li dad wɛl nine: «Kɔ bla ɛtɛn am ijar yow na gbɛr ee? Low na eke li kok ɛm e lís a el low mamɛn. ¹¹ Tasi ɛm a, ɔgbɔru ec'a, -n'annɛn ɔny ab sɛgɛn a fɛn; † kɔ ɛm, mi k'ow m'anm ɔny ab sɛgɛn a fɛn. ¹² L'ok'm mijey na sos yec'ɛtɛn ke

† **25:32** Jwifɛl ogn a, sɛgɛn fɛn mɛbob ɔsu ɛsɛl b'ok mɛcɛb saw ɛtɛn -li b'ok sican yeji saw. Lɛgɛn owr ɛm a, -li b'osu wɛl usu nyam. Lɛgɛn b'uk a, mɛcɛb a b'erur eke k'ɛru gbɛn, kɔ sican a gbɛ b'erur eke k'annɛn ɛl ɛm. † **26:7** Mijey a ec'an a el juma kok ɛs nyam eci lakpo mum e labm ɔɔg. Low ikɛn na, low yɛgm ɛsɛl ek'ony any a anake sakp oglog wɛl bi kok ɔɛn any gbɛn a. † **26:11** ɛkn Ol ɔkn 15.11.

ow bébm im sos uwomu em eci. † 13 Low nawre m'am dad ony: wus na nimum af ec'usu kaka feŋ eke wel b'ow ob Amani Mamn a eci kokoba a, wel b'ow okn yow na e low, ke wel dad low a eke li kok a yeji.»

Judas am bebm eke b'ow ol Jesu ij

Mark 14.10-11; Luk 22.3-6

14 Jam esel lew yony ab em ec'egŋ nyam eke wel b'esŋ Judas Iskariot, im eŋŋ egb waw esel egbel a 15 etŋ dad el nine: «Kɔ eke m'onŋ Jesu m'onŋ ony, ke bla b'ow onŋ'm ee?» Agŋ a awl os likŋ lele lew ab onŋ'n. † 16 Wanci ab af ce, Judas am ol akunda senyn yec'em eke k'onŋ Jesu onŋ el.

Pak ec'ob ij a eci sos bebm

Mark 14.12-21; Luk 22.7-14, 21-23; Jan 13.21-30

17 Futufutu ek'ejrú ánm em ec'es gbebl e legŋ krekre a, jam esel a ow am ibrm Jesu ese: «Kɔ bogŋ am erur eke si k'im si bebm Pak eci ob ij a eci sos ee?» 18 Jesu dad el nine: «Ímn eb ab em, ey ec'egŋ a ogŋ ke dádr ir esre: "Low yegm agŋ es nine in eci wanci a in bebm ab; ŋ ogŋ a anake in eci jam esel ab ab, el b'ow el kok Pak a." » 19 Jam esel a kok yec'a eke Jesu dad el a, etŋ -li bebm Pak ec'ob ij a eci sos.

20 Eke legŋ ew es a, Jesu lele in e jam esel lew yony ab ab sig es ob ij lofu lís. 21 Eke -n'am ij ob a, Jesu dad nine: «Low nawre m'am dad ony: ony em ec'egŋ nyam b'ow ol ij'm.» 22 Jam esel a sos ow es afŋŋ es, etŋ egŋ egŋ am ibrm'n ese: «Egŋ gbél, kɔ ow otu eke k'el em ee?» 23 Jesu dad el nine: «Egŋ a eke em ab us abu lofu nyam em a, in anake li b'ow l'ol l'ij'm a. 24 Egŋ ec'Iy b'ow uw ese elel eke Nyam Lel ewar in e lís ab af; † gbeko gbre él egŋ a ek'am ol ij'r a eci! Egŋ ikŋ na, blel wel ewm'n bobo yeji!» 25 Judas a ek'am ol ij'r a am

ibrm'n ese: «Low yegm agŋ es, kɔ ow otu eke k'el em ee?» Jesu dad'r nine: «Ŋ obi dad.»

Ob ij lala

Mark 14.22-26; Luk 22.15-20; 1 Korent 11.23-25

26 Eke -n'am ij ob a, Jesu oc futufutu, l'elu Nyam bia, l'ubr em n'onŋ in e jam esel a, etŋ li dad nine: «Èbr ke íjr, na el em e sos megl.» 27 Emeny l'oc mij kpok eke mar anŋ em; eke l'elu Nyam bia a, n'onŋ in e jam esel a, etŋ li dad nine: «Ègŋŋ ony feŋ, 28 anke na el em e mebl, Nyam e sinm a e mebl ek'am ow ok es agŋ nɔnɔ e sikpl oc ap eci. † 29 M'am dad ony ek'igŋ yefeny na a, mi k'ow m'egŋm mar na sakp ejeci tonŋ ke ow ít legŋ a eke ony ab, em Es e gbrenŋbi usu a, m'ow m'egŋ mar owr a.» 30 Sica -l'egŋ es gbebl a ec'ej † ba ow b'uwr, etŋ -n'im Olivie lafeny af.

Pier b'ow egbr Jesu

Mark 14.27-31; Luk 22.31-34; Jan 13.36-38

31 Sica Jesu dad in e jam esel a nine: «Ncok na ce, low a eke b'ow eŋŋ'm a b'ow ok ony ec'omn a wus. Tasi em a, Nyam Lel ab em wel nɔn: *M'ow m'ibi meceb osu es a, etŋ meceb a feŋ b'ow omu es.*† 32 Gbeko em eci uwomu em anŋ igb em a, m'ow m'ikŋ anym m'im Galile m'eku ony.» 33 Pier dad nine: «Eke agŋ a feŋ igŋ elu'ŋ es yeji, em gbe legŋ kaka mi k'ow m'igŋm m'elum'ŋ es.» 34 Jesu dad'r nine: «Low nawre m'am dad'ŋ: ncok na ce, gbuŋ ke ŋɔs íkŋ a, b'ow egbr'm sakp nyahan dad eke uwm im any.» 35 Pier dad'r nine: «Eke ow it ŋ ab eci luw bobo yeji, mi k'ow mi dadm m'esme m'uwm'ŋ any.» Etŋ jam esel ejec'a yeji dad eben.

Jesu am ŋonŋ Nyam Jesemane

Mark 14.32-42; Luk 22.39-46

† 26:12 Jwifel eci low yegm em a, ów amamn feŋ e kok em a, eke kok egŋ ek'uw a sos in ec'uwomu em im elu ec'a, ow ony any akm ogboru ec'ob eke wel k'onŋ a. Etŋ emeny Rom eŋŋ ec'ol a edŋŋ eke wel ki kok low ŋuŋ es eke wel ibi a sos es oc eci. Gbeko Jesu ec'a, Nyam ikŋ anym kok ow e low a feŋ yow ab em gbuŋ etŋ wel ibi'r. † 26:15 *os likŋ lele lew ab*:Adu ec'an eke b'il (Matie 27.28). Ow bebm juma kok es nyam eci segŋ ekŋ nɔhɔn eci labm sɔg ab. Nyamel gbél ab em eci sikpl oc ap ec'os anake wel oc ɔol Jesu a. -L'uwm any eke Jesu el ey e sikpl ec'egb waw es abal el. † 26:24 Selu 22.2-19; Esayi 53. † 26:28 Okm Ok 24.8; Jeremi 31.31-34. † 26:30 Jwifel ec'ol em a, eke Pak ec'ob ij a b'uwr a, -li b'egŋ selu ese Selu 113-118 af. † 26:31 Zakari 13.7. † 26:36 *Jesemane*:nin eke Arame ebr em ow e nyandre el "mun es ifir ob".

³⁶ Ɛtɛ ɛsɛ Jesu lele in e jam ɛsɛl ab ab ow ok usu nyam eke wɛl b'ɛsɛ Ɔesemane, † ɛtɛ n'am dad wɛl l'ɛsɛ: «Eke m'aam yogɛ a mi nɔɔn Nyam a, òkr es aɲa.» ³⁷ L'oc Pier lele Sebede ec'ey yony ab ab l'igɛ sos af n'im. Sos ɔb nuɲ am ɔw'r es, ɛtɛ ermij yeji am ok'r afɛn es. ³⁸ Li dad wɛl ninɛ: «Sos es ɔw ek'el luw eci afɛn ɛm ec'abɲ ab es; òkr es aɲa ke ósur ɛm ab.» ³⁹ L'eri n'im kpekpe tɛl, l'ok ɔwrɔkp wus l'ubu any es ɛtɛ n'am nɔɔn Nyam li dad sodad amua: «Ɛm Ɛs, ek'ow it tasi, ke ɔny gbɛ eci mij kpɔk na kpab'm es lís. Ke fɛɲ ɛm a, ow k'él yec'a eke m'am erur a, kɔ yec'a eke ɲ am erur a.»

⁴⁰ Jesu ɛwl ow jam ɛsɛl nyahan a ogɛ a, ɛtɛ n'ɛɲan wɛl eke wɛl am ɛru mɛmn. Li dad Pier ninɛ: «Kɔ wanci nyam bɔbɔ yeji, ɔtumn ɔsumn ɛm ab ee? ⁴¹ Àɲɲ any owr ɔsur ke nɔɔn, yec'ɛtɛ ke k'éymn ɛbm ɛkn owi ɛm. Ɔny ec'abɲ a gbɛ inym es low fɛɲ e kok eci, kɔ ɔny e sos megl a gbɛ ijm lɛc.» ⁴² N'im akpoj sakp yony ɛm ɛtɛ n'am nɔɔn Nyam li dad sodad amua: «Ɛm Ɛs, eke mij kpɔk na k'ow ocm im es lís eke mi k'ɛgɲm ow e mij a, ke kòk ɲ ec'erur a!»

⁴³ Eke ɛmɛny l'ɛwl mɛny l'ow in e jam ɛsɛl a ogɛ a, n'ɛɲan wɛl mɛmn ɛru ɛm; mɛmn am bɔbm ɛl anyamn. ⁴⁴ Ɛmɛny Jesu ɛlu ɛl es im akpoj ɛtɛ am nɔɔn Nyam sakp nyahan ɛm. N'am ebr sodad nyam coco ab ɛm. ⁴⁵ Ɛmɛny l'ɛwl l'ow jam ɛsɛl a ogɛ a ɛtɛ n'am dad wɛl l'ɛsɛ: «Aɲ! Am erur mɛmn a cɛ ebr sel ee? Kin, wanci a eke wɛl b'ow ɔl ɛgɲ ec'ly ij sikpl ɛsɛl ec'abu ɛm a ow ɲ. ⁴⁶ Igbr s'ímn! Kin, ɛgɲ a eke am ɔl ij'm a ow titm ɲ!»

Jesu ec'ɔny

Mark 14.43-50; Luk 22.47-53; Jan 18.3-12

⁴⁷ Jesu odad aɲ nɛnym k'uwrɛm ɛtɛ kpekɲ Judas, jam ɛsɛl lɛw yony ab ɛm ec'ɛgɲ nyam a, ilm any. Agɲ nɔɔɔ a ek'ow in ab a ɔnym ɛkɲ ekpr lele mab ler ɛm ab. Egb waw ɛsɛl ɛgbɛl lele Jwifel ec'agɲ ekpekɲ ab ab anake ɛrm ɛl a. ⁴⁸ Judas eke

b'ow ɔl Jesu ij a, ikɲ anym yeɲm dedeku a in ec'akunda yec'ɛm eke -li k'ɔnyɲ ow a. Li dad ninɛ: «Ɛgɲ a eke m'ow mi joj nɛny a, in ana; ɔnyɲ in.» ⁴⁹ Ɛtɛ kpekɲ Judas ow titm Jesu ɛtɛ dad'r ninɛ: «Low yeɲm agɲ es, m'am ɛsɲn'ɲ!» Ɛtɛ li joj ow nɛny. ⁵⁰ Jesu dad'r ninɛ: «Ɛm lawl, low yec'a ek'ow eke ki kok a, kòk fafa.» Kpekɲ agɲ a ok'r af ɔny'n. ⁵¹ Agɲ a ek'anɲ Jesu ab a e nyam ɔdu in e lab ler ɛm a eb. L'iyɛ egb waw ɛs ligbɛl a ec'abu ɛlum ɛs a ɛtɛ l'ubr ow lɔru es. ⁵² Jesu dad'r ninɛ: «Òc ɲ e lab ler ɛm a ɛw ow eci usu a, aɲke agɲ a eke b'oc lab ler ɛm a, -li b'ow -l'uw lab ler ɛm ɛm. ⁵³ Kɔ uwm any eke m'ɔtu eke mi k'ibrm ɛm Ɛs abu ɛlum, ke kpekɲ l'ís'm afr ɛrm ɛsɛl áru eb lɛw yony ee? ⁵⁴ Ke low na eke kok ab ɛm, ayaf Nyam Lɛl a ɔtu eke k'iy nɛny ee? Nyam Lɛl a dad eke ów a k'ɛcr ɛbɛn.» ⁵⁵ Ɛtɛ Jesu am dad dedeku a ɛsɛ: «Kɔ ɛm eci ɔny a ibrm eke k'otr ɛkɲ ekpr lele mab ler ɛm ab owr ɛsɛ low ɲɲ kok ɛs ɛm el af ee? Sɛgɲ a fɛɲ mi bi sig es Nyamel gbɛl a e gbugɲ mi yeɲm agɲ low ɛtɛ ɔnymn'm. ⁵⁶ Kɔ ów amua ɛy yec'ɛtɛ ke kokoba ɔb ɛsɛl ec'odad a ek'anɲ Nyam Lɛl ɛm a íy nɛny.»

Ɛtɛ jam ɛsɛl a fɛɲ igɲ ɛlu'l es uru es im.

Jesu im Sanedrɛn ec'agɲ a ec'any af

Mark 14.53-65; Luk 22.54-55, 63-71; Jan 18.13-14, 19-24

⁵⁷ Agɲ a ek'ɔny Jesu a, -l'oc -n'im ow egb waw ɛs ligbɛl Kayif ec'any af, yogɲ a eke ol e low any uw ɛsɛl lele agɲ ekpekɲ ab ab as luku a. ⁵⁸ Pier aɲ akpoj ɛm am us Jesu jam toɲ l'ok egb waw ɛs ligbɛl a e gbugɲ a. L'ey gbugɲ a li sig es usu ɔsu ɛsɛl ab ab yec'ɛtɛ ke l'ɛkn eel eke low a b'ow ɛcr a. ⁵⁹ Egb waw ɛsɛl ɛgbɛl a lele Sanedrɛn a ec'agɲ ɛjec'a fɛɲ ab am ɔl danɲu ij nyam, eke k'obr Jesu low, ek'ow el yadɲ ɛm yeji, yec'ɛtɛ ke -l'ibi ow, ⁶⁰ kɔ -n'ɛɲnmn low kaka. † Ke agɲ nɔɔɔ ow cigr'r yadɲ ɛm cɛ. Sica ow ec'uwr ɛm a, agɲ yony ow ⁶¹ ɛtɛ am dad ɛsɛ: «Ɛgɲ na dad nɛny ij ɛm ninɛ: “M'ɔtu eke mi k'ɔny Nyamel gbɛl a mi ɲɲɲ, ke sɛgɲ nyahan

† 26:60 Jwifel ec'ol ɛm a, ow itm eke wɛl ki jej odad ok ncok ɛm. Ɛmɛny eke cigr owi aɲ eke b'ow ism ɛgɲ luw ab yeji, ow it eke jej ok a k'anɲ ij sɛgɲ yony. Ɛmɛny wɛl bi bibrm adanɲu a low saw ɛm. Jesu eci jej ok ab ɛm, -l'ɛluam ów amua kaka.

m'úsr em.» » ⁶² Egb waw es ligbél a igb etḡ dad Jesu niné: «Kó wél ám dad sodad amua ok'ḡ af, ke k'óbm kpu ee?» ⁶³ Kó Jesu yewal tiḡ. Etḡ egb waw es ligbél a dad'r niné: «Nyam ek'annḡ ovr e nin em, m'am ibrm'ḡ, dàd ey ofn em tasi ek'ow el ḡ el Mesi, Nyam ec'Iy a.» ⁶⁴ Jesu dad'r niné: «Ḳ obi dad. Emeny m'am dad ony: jam anḡ *b'ow ekan eḡḡ ec'Iy eke sig es Nyam Abusu Es eci lidr abu af, ke b'ow ann afr eci jru em ám ow.*»† ⁶⁵ Odad na sosiem egb waw es ligbél a ony in eci simob sus em a gbagbrm em, † etḡ dad niné: «L'óbr Nyam any! Ey s'ibram adanḡku ij! Ony yeji caca irir eke li dad low óbr any owi Nyam e lís a. ⁶⁶ Kó ony e tutr el bogḡ ec'ee?» -Li dad niné: «Ow ey'r af, l'it eke wél k'ibi'r góḡ.» ⁶⁷ Etḡ sica -n'am afl ow sar any -l'or ow kukuta em; beb gbé am dèdḡn any af, ⁶⁸ etḡ am dad ese: «Ḳ ek'el Mesi a, èlu es ekn ókm ke dád ey eḡḡ a ek'iy'rḡ ob a!»

Pier egbr Jesu

Mark 14.66-72; Luk 22.56-62; Jan 18.15-18, 25-27

⁶⁹ Pier sig es gbugḡ yogḡ. Ob oc óḡ lisel ab em e nyam ow titm'n etḡ dad'r niné: «Ḳ yeji, ann Jesu Galile iyli na ab!» ⁷⁰ Kó l'egbr ow dedeku a fèḡ ec'any af niné: «Low yec'a ek'am ól eke ki dad a, mi k'uwm any.» ⁷¹ L'igb n'aamn gbugḡ a e lisany a eci, etḡ ob oc óḡ lis ejeci nyam ekn'n etḡ am dad ok agḡ a ek'annḡ yogḡ a ese: «Eḡḡ na yeji, n'annḡ Nasaret iyli Jesu ab.» ⁷² Etḡ emeny Pier egbr'r dad ofn em niné: «Eḡḡ ikḡ na, m'uwm'n any.»

⁷³ Ow b'innḡn ebr tèl a, agḡ a ek'annḡ yogḡ a ow titm Pier etḡ am dad'r ese: «Tasi, ḡ, el em ec'eḡḡ nyam. Ḳ ec'odad a am ot'ḡ suw es af yeḡm yogḡ ek'annḡ ow a.» ⁷⁴ Pier ódu eb dad niné: «Ek'ow el yadḡ m'am ony, ke Nyam kók'm low ḡḡḡ! M'am ofn mi dad ek'eḡḡ na m'uwm'n any!» Odad na ann'n nenym n'am dad, etḡ kpekḡ ḡḡós ikḡ. ⁷⁵ Ow óḡ Pier ókn odad a eke Jesu dad'r a: «Gbuḡ ke ḡḡós

ikḡ a, b'ow dad sakp nyahan eke uwm'm any.» Etḡ Pier ey ókm im gbenḡ am ikḡ low dudu eci óḡḡ.

27

Wél oc Jesu im Pilat ec'any af

Mark 15.1; Luk 23.1-2; Jan 18.28-32

¹ Eke lèḡḡ eny a, ibribr fafa, egb waw esel eḡbél a fèḡ lele Jwifel ec'agḡ ekpekḡ ab ab okr af eḡḡ eb eke k'ibi Jesu. ² -N'óḡ wél ony awḡ'n, -l'oc -n'im -n'óḡ ow Pilat, Rom iy ek'el Jude ec'es ew es. †

Judas e luw owi

Ob Kok 1.18-19

³ Judas a eke ól Jesu ij a, iri eke wél ób Jesu low. Ow e low ey'r sos em, etḡ l'ewlm os likḡ lele lèw ab ab a meny n'im n'óḡ egb waw esel eḡbél a lele agḡ ekpekḡ ab ab. ⁴ Li dad wél niné: «M'ey lóbr, m'ól eḡḡ ek'eknm low a m'ij luw eci!» Kó -li dad ow niné: «Na ḡ e low ana, ey e low kaka anm em!» ⁵ Etḡ Judas, ókm ey em a, oc os a im ówl Nyamel gbél ab em. Etḡ n'im l'oc meb l'edḡn emn. ⁶ Egb waw esel eḡbél a ot os a etḡ dad niné: «Ey ec'ól a edḡn eke wél k'oc os ikḡ na wuwlm Nyamel gbél a ec'os ab ab, anḡke ow el mebl ec'os.»

⁷ Eke sica neny okr el af a, -l'oc os a -l'ól mijel kok es a ec'óḡm eke -li ki kok etu agḡ ec'es oc usu. ⁸ Na sosiem anake wél esḡ óḡm a "mebl ec'óḡm" toḡ k'ow it yefenyana a. ⁹ Ow óḡ kokoba ób es Jeremi eci sodad amua eke dad a iy neny: -*L'ot os likḡ lele lèw ab a, (an eke Israel eyḡ ew ana,*)† ¹⁰ -*l'óól mijel kok es a ec'óḡm a, ese el el eke Es Kótoko dadr'm ab af.*†

Pilat am ibrm Jesu low

Mark 15.2-5; Luk 23.3-5; Jan 18.33-38

¹¹ Jesu ann es ew es Pilat ec'any af etḡ ow am ibrm'n ese: «Kó ḡ Jwifel ec'eb ebu ab ana ee?» Jesu dad'r niné: «Ḳ obi dad.»

¹² Etḡ emeny eke egb waw esel eḡbél lele agḡ ekpekḡ ab ab am cicr'r a, li dadm odad kaka. ¹³ Etḡ Pilat dad'r niné: «Kó

† 26:64 Selu 110.1; Daniel 7.13. † 26:65 ony in eci simob sus em a gbagbrm em: Jwifel e low yeḡm em a, ek'eḡḡ nyam dad odad ḡḡḡ ok Nyam af a, ow it ek'agḡ a ek'iri low a k'igb, ke óny el eci simob sus em a gbagbrm em, ese low ḡḡḡ a eci meny ewr af. † 27:2 Rom eyḡ ócm Jwifel abusu eke k'ibi eḡḡ; na sosiem anake Jwifel a oc Jesu im Pilat oḡḡ a. † 27:9 Adu ec'an eke b'il. Èkn Matie 26.15 ec'akr otar a. † 27:10 Matie oc Zakari e lel lele Jeremi e lel ab eci sodad a okr af. Zakari 11.12-13; Jeremi 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15.

ów amua eke -n'am dad -l'ok'η af a, am iri ee?» ¹⁴ Kó Jesu óbm kpu low kaka af † ton es ew es a low iti any afηn es.

Wel ób Jesu low luw eci

Mark 15.6-15; Luk 23.13-25; Jan 18.39-19.6

¹⁵ Sakp sakp fηη eke Pak ec'es gbegbl e lηη b'ow a, es ew es a b'elu sobel em es nyam es, in a eke dedeku a b'erur a. ¹⁶ Ke lηη ab em, eb any óbr es ligbel nyam eke wel b'esη Barabas † anη sobel em. ¹⁷ Pilat am ibrm dedeku a ek'as luku a esε: «Kó bwo ec'εη am erurir eke mi k'elu es m'ónη óny ee? Barabas kó Jesu a eke wel b'esη Krist ab ee?» ¹⁸ Tasi em a, l'uw any senyn senyn eke nyamn eyr em wel oc Jesu is'r.

¹⁹ Eke Pilat sig es jej ok usu a, in e yow a óη wel is'r amani na: «K'èy εηη na eke εknm low kaka a e low na em, anke tasi em a, ncok na, memn em m'ij gbre nóno in sosiem.» ²⁰ Kpekη egb waw esel egbel a lele agη ekpekp ab ab am itr dedeku a eke k'ibrm Barabas ec'es elu lele Jesu ec'ibi ab e low. ²¹ Es ew es a emeny ódu odad eb εηη am ibrm el esε: «Agη yony a, bogη eci am erurir eke mi k'elu es m'ónη óny ee?» -Li dad ow ninε: «Barabas!» ²² Pilat ibrm el ninε: «Ke sica Jesu a eke wel b'esη Krist a ec'a, ayaf mi ki kokr'r ab ee?» El fηη -l'okr lebl af -li dad ninε: «Èw'r oliκη af!» ²³ Pilat ibrm el ninε: «Kó bla low óbr iy li kok ee?» Kó -n'am óg lebl tuótuó em -l'esε: «Èw'r oliκη af cε!» ²⁴ Eke sica Pilat εkn ek'ow akplm ij, ke emeny itarir a lele sóg ab ab am bobn a, l'oc mij li yóg sabu dedeku a ec'any af εηη li dad ninε: «Na óny e low ana! M'anm εηη na e luw owi em!» ²⁵ Dedeku a fηη ódu eb dad ninε: «Ke in e luw a e ligbow ánη ey lele ey ec'alaw ab ab e nuη af!» ²⁶ Pilat elu Barabas es εηη n'ónη wel ór Jesu say em gbunη εηη l'elu abusu es eke wel k'oc im ew ow oliκη af.

Sróda eyη a am kokr Jesu miyer
Mark 15.16-20; Jan 19.2-3

²⁷ Pilat eci sróda eyη a óny Jesu elu lakp lokm a ek'el Pilat e gbugη a, εηη el a fηη -l'iwr -li did -l'elul ow em. ²⁸ Wel óny in e mob a ot'r es sos εηη wel sus'r mob af ew ebl. ²⁹ -Li kok mirη em tufe, -l'oc -l'us ow εηη -l'elu ow anany in e lidr abu ab em. † -L'ok ówrókp wus ow ec'any af εηη -n'am kokr ow miyer -li dad -l'esε: «S'am esηn'η o, Jwifel ec'eb ebu!» ³⁰ -N'am fafl ow sar any εηη -l'oc anany a -n'am nenηn ow nuη. ³¹ Eke -li kokar ow miyer senyn senyn bake ow uwr a, -n'ónη mob af ew a -l'oc ow es, -l'ewl -li sus ow ow e mob a εηη -l'oc -n'im ow eke -li k'ew ow oliκη af.

Wel ew Jesu oliκη af

Mark 15.21-32; Luk 22.26-43; Jan 19.17-27

³² Eke -n'anηn baηn a -n'am ok ókm a, -l'óbr Siren iy nyam eke wel b'esη Simó; sróda eyη a óny'n lεc em eke li k'abu Jesu ec'oliκη a. † ³³ -N'im -l'ok usu nyam eke wel b'esη Gólgota ek'el nyandre em "Nuη kpók ec'usu." ³⁴ Yogh, -n'ónη Jesu mar eke wel wuwlm *ob lolo ab eke k'εgh;†* eke li tat anm a, l'erurm eke li k'εgh.

³⁵ -L'ew ow oliκη af εηη -li cεc ow eci *mob sus em a sósum oc kok em.†* ³⁶ εηη -l'ok es yogη -n'am ósu ow. ³⁷ In e nuη af a, -ni nón lel ek'am yeγm low a sosiem eke wel ób'r low a. Ow eke wel nón a el: "εgh na Jesu, Jwifel ec'eb ebu." ³⁸ In e saw saw a, wel ok elu yony oliκη af; nyam anη'n lidr abu af εηη nyam anη'n nemn abu af. †

³⁹ Agη ek'am εc a *am εghn nuη em wewr'r, †* ⁴⁰ εηη am dad'r esε: «Ŋ ek'am erur eke k'ufη Nyamel gbél ab es ke segh nyahan kpeη ús ejec'a, † eke el Nyam ec'Iy tasi,† èbr η sosi, ànη oliκη af yogη us es!» ⁴¹ εηη egb waw esel egbel a, ol e low yeγm esel a lele agη ekpekp ab ab yeji am kokr'r miyer dad esε: ⁴² «L'eb agη ejeci l'elu es, εηη l'ótum eke li k'eb'r in sosi! Kó Israel

† 27:14 Èkn Esayi 53.7. † 27:16 Barabas:Mark 15.7. Matie eci silel esig oglog em a, Jesu Barabas. † 27:29 -Li sus ow mob esε eb ebu af eke -li ki kokr ow miyer. Mob af ew ebl a ew esε eb ebu e gbad af. Mirη em tufe a ew esε eb ebu eci tufe af. Anany a ew esε eb ebu eci kpama af. † 27:32 Èkn Matie 5.41 ec'akr otar a. † 27:34 Selu 69.22. † 27:35 Selu 22.19. † 27:38 Èkn Esayi 53.12. † 27:39 Selu 22.7-8; 109.25. † 27:40 Èkn Matie 26.61; Jan 2.19. † 27:40 Eke el Nyam ec'Iy tasi:Bèbmn Matie 4.3-6 ab.

ec'eb ebu tasi ee? Sica n'ánn̄ olik̄n af yoḡn l'us es, ke s'úb'r nawr̄e. ⁴³ *L'oc in ec'om̄n a l'elu Nyam em* li dad nine: "M'el Nyam ec'Iy." *Εε! Eke Nyam ony in ec'erur tasi, ke l'éb l'elu ow es ḡon!*† ⁴⁴ *Ετη ów en̄n̄ kok esel eke w̄el ew olik̄n af in ab a yeji am w̄ewr'r dad eben.*

Jesu eci luw a

Mark 15.33-41; Luk 23.44-49; Jan 19.28-30

⁴⁵ Sica leḡn uyu nuñ em a, ncebn ey wus a nimum af toñ ok ncebles eci wanci nyahan em. ⁴⁶ Ek'ow am titm ncebles eci wanci nyahan a, Jesu barm lebl tuot̄u em nine: «*Eli, Eli, lema sabaktani?*» (ek'el nyandre em: «*Em e Nyam, em e Nyam, k̄o bla et̄n diḡn elu'm es ee?*»)† ⁴⁷ Aḡn nyam nyam ek'an̄n̄ yoḡn a iri odad na et̄n dad nine: «*N'am es̄n̄ Eli!*» † ⁴⁸ Kpek̄n̄ el em ec'eḡn nyam uru es im oc mbra usm el eci mar ab em et̄n oc ucur anany *ok̄n̄ Jesu eke k'eḡn.*† ⁴⁹ Gb̄ek̄o aḡn ejec'a am dad es̄e: «*Èku ye, si b'ow s'ek̄n eke Eli b'ow eb elu'l es!*»

⁵⁰ Em̄eny Jesu barm lebl liḡbel nyam et̄n ok sel es. ⁵¹ Kpek̄n̄, Nyamel ab em eci gbad gb̄el gbada a eke w̄el ew ed̄n̄ usu lala ab any a, † iḡn afr em a et̄n agbr em arañn̄ didi toñ ok esr em a. Wus umu, mób gbagbr̄m em, ⁵²⁻⁵³ suw̄omu f̄ifig. Eke Jesu igb luw em a, om̄n esel n̄on̄o a ek'uw a igb luw em; -n'an̄n̄ suw̄omu ab em -l'ok ok̄m. -L'ok Jerusalem, eb lala ab em; yoḡn aḡn n̄on̄o ek̄n el.

⁵⁴ Eke sr̄oda eyñ a eci anym es a lele sr̄oda eyñ ab ab ek'am osu Jesu a ek̄n wus umu a lele ów a ek'am ey ow ab ab a, er̄n̄n̄ ony el af̄n̄ es. -N'am dad -l'es̄e: «*Nj̄e, tasi eḡn na Nyam ec'Iy!*» ⁵⁵ Oyōw n̄on̄o ek'us Jesu jam Galile et̄n eke ki kok in e lís e low a † an̄n̄ yoḡn am ek̄n low a akpoj em. ⁵⁶ El em a, Mari, Magdala bañn̄ yowi a, Mari

Jak lele Josef ab e lis a, lele Sebede ec'ey a ec'el lis ab yeji an̄n̄.

Jesu ec'es oc owi

Mark 15.42-47; Luk 23.50-56; Jan 19.38-42

⁵⁷⁻⁵⁸ Eke leḡn ew es a, Arimate bañn̄ eci gbren̄gbi nyam, eke w̄el b'es̄n̄ Josef, ke in yeji el Jesu eci jam us es a im et̄n Pilat et̄n ibrm ek'ow k'oc Jesu eci sos megl a on̄n̄; † et̄n Pilat on̄n̄ abusu. ⁵⁹ Josef oc sos megl a wiwrm gbad ufu owr ab ⁶⁰ et̄n l'oc n'im l'oc ow es in obi eci uw̄omu lob owr eke n'on̄n̄ w̄el ur ab em. † Li wuwl lob nyam l'abl uw̄omu a ec'em ey usu ab es et̄n n'im. ⁶¹ Mari Magdala yowi a lele Mari yec'ab ab an̄n̄ yoḡn, -l'ok es -l'obr uw̄omu ab any.

Uw̄omu a ec'osu

⁶² Nen̄eḡn e sos beb̄m e leḡn ec; sica leḡn beny a, egb waw esel egb̄el a lele Farisiel ab ab okr af im Pilat oḡn a ⁶³ et̄n dad'r nine: «*Εḡn̄ gb̄el, low nyam ow ey nuñ em: yad̄n̄ na, in ec'owr an̄n̄ em a, li dad eke, ek'in uw ba ow'n̄ bi kok sēḡn nyahan a, in b'ow in igb luw em. ⁶⁴ Εḡn̄ on̄n̄ abusu ke w̄el ósu uw̄omu a toñ ow kok sēḡn nyahan, yec'et̄n ke in e jam esel a k'íym sos megl a bake -li dadmn dedeku a eke l'igb luw em. Sica eci, yad̄n̄ ik̄n na b'ow agb akm k̄ek̄re ec'a.*» ⁶⁵ Pilat dad el nine: «*On̄yn usu osu esel. Ìmn ke óñn̄ el -l'osu uw̄omu a es̄e eel eke am erurir ab af.*» ⁶⁶ -N'im -n'am beb̄m uw̄omu a ec'eel eke w̄el k'osur a. -L'ok̄r lob a ek'an̄n̄ uw̄omu neny a w̄el k̄okr saw saw ab es senyn senyn et̄n -l'ok usu osu esel.

28

Jesu eci luw em an̄n̄ igb a

Mark 16.1-10; Luk 24.1-12; Jan 20.1-10

¹ Nen̄eḡn e leḡn a b'ec eci dimas leḡn eny ow em a, Mari Magdala yowi a lele

† 27:43 Selu 22.9. † 27:46 Selu 22.2. † 27:47 Eke aḡn a iri Jesu am es̄n̄ "Eli" a (ow e nyandre el "Em e Nyam"), -li tutr eke kokoba ob es Eli ec'odad Jesu am dad. Eke Eli uwm ke l'igb n'im afr a (2 Eb Ebu 2.1-12), Jwifel e tutr em a, eke low n̄enyembri nyam es an̄n̄ gb̄re em, Eli b'ow eb elu'l es. † 27:48 Bèb̄mn Selu 69.22 ab. † 27:51 Èkn Ok̄m Ok 26.31-33. † 27:55 Oyōw a:èkn Luk 8.2-3. *Akpoj em:* bèb̄mn Selu 38.12. † 27:57-58 Jwifel ec'ol a ed̄n̄n̄ eke sos megl k'an̄n̄ olik̄n af leḡn ukr. Ow b'is abu eyr eb ab em (Ol Ok̄n 21.22-23). Rom ec'aḡn a gb̄e b'ew es olik̄n af ow uḡn es. Eke w̄el erur eke k'oc eḡn eke w̄el ibi olik̄n af a es a, ow it eke w̄el k'ibrm Rom ec'eḡn a ek'ew wus ogog ab es a abusu. Eke eḡn a ow el eb l'elu wus a, abusu érum es leḡn kaka. K̄o Jesu ec'a gb̄e Pilat on̄n̄ abusu. † 27:60 Jwifel oḡn a, w̄el b'ot aḡn en̄n̄ a eke b'uw a es uw̄omu nyam coco em.

Mari yec'ab ab ow am ekn uwomu a. ² Kpru em, wus umu lec em, etj Es Kotoke ec'afm erm es nyam anj afr us es, ow wuwl lob a oc es etj sig es af. ³ L'ew ese afr eke b'ejn af, etj in eci mob sus em a ufu ese nyamok af. ⁴ Usu osu esel a erjn ony afjn es, am ufj bobar, etj ew ese agj ek'uw ce af. ⁵ Afr erm es a dad oyow a nine: «Erjn k'onj ony. M'uw any ek'am ool Jesu a eke wel ew olikj af a; ⁶ n'anm anja. L'igb agj ek'uw ab em ese el el eke l'ikj anym li dad ab af. Owr ekan usu a eke l'eru es a. ⁷ Sica imn fafa dadr in e jam esel a esre: "L'igb agj ek'uw ab em n'aam l'eku ony Galile. † Yogn anake b'ow ekan in a." »

⁸ Erjn lele sos em injn ligbel em ab, -l'ogj es -n'ngbonj uwomu a ec'usu a, etj -l'uru es -n'aam -l'ewl Jesu e jam esel a amani. ⁹ Kpekj Jesu obr el etj am dad el ese: «M'am esjn ony!» -N'im -li titm ow, -n'onj ow akr es etj -n'am igj ow nun. ¹⁰ Jesu dad el nine: «Erjn k'onj ony. Imn dadr em lisijimel a im Galile: yogn anake -li b'ow -l'ekn'm a.»

Usu osu esel a ec'ow e dad

¹¹ Eke oyow a anj ejagb af yogn aam a, srada eyj ab em e beb ek'am osu usu a ewl ow banj a, etj awl ow a fej ek'ey a ok egb waw esel egbel a. ¹² Egb waw esel egbel a lele agj ekpek ab ab ony luku as. Sica eke neny okr el af a, -n'onj srada eyj a os noko, ¹³ etj -li dad wel nine: «Dadr esre: "S'am eru memn ncok em, etj kpekj egj a, in e jam esel a ow iy in e sos megl a." ¹⁴ Etj eke Pilat iri yeji, si b'ow s'eyr'r erm es; s'uw el el eke si k'ewr neny ke k'ejnmn es abur kaka ab any.» ¹⁵ Usu osu esel a eb os a etj kok ese el el eke wel dadr el ab af. Eben eke amani a eb es Jwifel em tonj it yefenyana ana.

Jesu yegm in e jam esel a sos

Mark 16.14-18; Luk 24.36-49; Jan 20.19-23; Ob Kok 1.6-8

¹⁶ Jam esel lew nyam a ec'a, -n'im Galile eci lafeny a eke Jesu yegm el ab af. ¹⁷ Yogn, eke -l'ekan ow a, -l'ok owrokp wus -l'ign ow nun, gbeko el em ec'agj beb gbe am bebar. ¹⁸ Jesu eri ow etj dad

el nine: «Afr lele wus ab ec'abusu a fej, Nyam onj'm. ¹⁹ Sica imn wus na eci ebr ebr a ec'agj a ogj, ke kókr el -l'el em e jam us esel; òkr el mij nun Es, Jim, lele Abj Lala e nin em ab; ²⁰ yegmn el -l'osu ow a fej eke mi dad ony a. Sica irir: sejn a fej m'ow m'anj ony ab tonj wus na e nun edj.»

† 28:7 Ekn Matie 26.32.

Mark ec'Amani Mamn eke non Ów ek'it eke wél k'uw any

Mark elm Jesu eci jam esél lew yony ab em ec'egh. Ob Kok e lel ab em a, wél b'esh'n Jan Mark. Li kok juma erm esél ek'el Pól lele Pier ab (Ob Kok 12.12; 13.4-13; 1 Pier 5.13). Jesu eci lís e low eke l'iri Pier dad a anake ni non a.

Mark am yegm ey eke Jesu el Nyam ec'Iy eke Nyam erur tasi. Eke Jesu ob juma kok nunj a, l'erurm eke wél k'uw'r any fafa ese Mesi af, ese eb ebu af, anke l'erur eke usu k'irm es ke l'ótu li yegm in e jam esél a low. Ow it eke li k'otar akr li yegm wél eb ebu yec'eke l'el a. Na sosiem anake l'edhñ agñ a eke l'ewlm a eke ki dad in e low ok agñ ejec'a (Mark 1.34,44; 3.12; 5.43; 7.36-37; 8.26,30; 9.9). Eke dedeku a iri eke l'el Mesi a, ow ibnm etñ Jwifel eci nunj af esél a ibi'r nyamn eyr eke -n'ónyn ow ec'a sosiem.

Mark non Amani Mamn na agñ a ek'elm Jwifel a eci. Legñ sig em a, -l'ign sisekp nunj, kó yefenyina em a, -l'ub Jesu nawre, etñ wél am ijr el gbre omñ eke n'ónyn a sosiem. Mark am non lel na atr el sos es yec'etñ ke -n'óny omñ Jesu eci abusu a eke ony ab em. N'am elu okm li yegm Jesu eci lec eke ij akm abñ enuj a e low. N'am elu okm li dad eke Jesu in b'ewlm ol fñ, ow'n ony abusu eke ow'n ki kok sakrowa. N'am yegm wél yej'eke Jesu eci jam us a in elm akrowa owi ce, anke Jesu in ekn gbre lele luw ab. Eke -l'okn eke Jesu igb luw em, in eci gbre ij a otu eke k'atr el sos es -n'inym es kikri el eci gbre ij em.

*Jan mij ok nunj es e Nyam odad eke dad
Matie 3.1-12; Luk 3.1-18; Jan 1.19-28*

¹ Anja anake Jesu Krist [Nyam Jim] † ec'Amani Mamn a ob nunj a, ² ese elel eke Nyam eci kokoba ob es Esayi non ab af:

† **1:1** Nyam Jim:Mark eci silel esig oglog em a, wél éhnm odad ikñ na. † **1:2** Malaki 3.1; bèbmn Matie 11.10.
† **1:3** Esayi 40.3. † **1:6** Ekn 2 Eb Ebu 1.8. † **1:7** Ekn Jan 1.27 ec'akr otar a. † **1:8** Ekn Ob Kok 2.1-4. † **1:11** Bèbmn Selu 2.7 lele Esayi 42.1 ab.

Em Nyam, m'ow m'ón em ec'erm es ikñ anym kok ñ ec'ejagb a. †

³ Egh nyam anñ loj am elu lebl dad ese: «Kòkr Es Kòtoko ec'ejagb a, kòkr in e sebr a inym nyim nyim!» †

⁴ Kin elel eke Jan mij ok nunj es ey okm loj, ke am elu lebl dad: «Itñnin erm em, òkr mij nunj, ke Nyam b'ow oc ony e sikpl a ap ony.» ⁵ Jude wus a nimum ec'agñ a fñ lele Jerusalem ec'ab ab am ow Jan ogñ. -N'am egh el e sikpl a -l'eb agñ a fñ ec'any af, etñ Jan am ok el mij nunj Jurden ern. ⁶ Jan sus mob eke wél kok gbanke kedebnam e suw em, etñ l'egñ ndey lel em e meb er em. In ec'ob eke li b'ij a el tete gbangban lele mow mun ab. † ⁷ N'am dad agñ a fñ l'ese: «Egh a ek'anñ'm jam b'ow a, ony abusu nono akm im, m'itm yeji eke mi k'is es bake m'óny in e cokrukpo meb a mi momu es. † ⁸ Em ec'a, m'am ok ony mij nunj mij em, kó in li b'ow l'ok ony mij nunj Abñ Lala em.» †

*Jesu e mij ok nunj lele ebn ekn owi ab
Matie 3.13-4.11; Luk 3.21-22; 4.1-13*

⁹ Legñ ab em, Jesu anñ Nasaret Galile wus af ow, etñ Jan ok'r mij nunj Jurden ern. ¹⁰ Eke n'anñ mij ab em n'am ey okm a, l'ekn afr agbr em etñ Abñ us'r es nunj af ese kel af. ¹¹ Etñ lebl nyam anñ afr ikñ am dad ese: «Ŋ el em ec'Iy eke m'erur tasi; m'oc em eci sos em inñ fñ m'elu'ñ em.» †

¹² Kpekñ eke ow b'uwr a, Abñ Lala oc im'n loj. ¹³ N'anñ yogñ l'ij segh ekn yony eke Satan eju'r. L'ir yogñ akp em e mindey ab, etñ afr erm esél ow am kok in e lís e low.

*Jesu e jam esél krekre ek'esñ
Matie 4.12-22; Luk 4.14-15; 5.1-11*

¹⁴ Legñ ab em eke wél elu Jan mij ok nunj es sobel em a, Jesu im Galile wus af etñ n'am ob Nyam ec'Amani Mamn a eci kokoba li dad l'ese: ¹⁵ «Legñ a eke Nyam ewar a ow ñ, anke Nyam ec'es ew a ow titm. Itñnin erm em ke ébr Amani Mamn a.»

16 Eke Jesu am εcr Galile eci mij lekpl a e saw saw a, l'ekn ɔcn ibi esel agn yony, Simɔ lele lisijim Andre ab ek'am ok muw mij lekpl ab em. 17 Jesu dad el nine: «Ùsr'm jam, m'ow mi kok ɔny éel agn eb esel.» 18 Kpekɛn -li digɛn el e muw a -l'ok es, etɛn -l'us ow jam. 19 Jesu b'imn anym eci tel a, l'ekn Sebede jimel a, Jak lele lisijim Jan ab. -N'ann el eci mijetɛn ab em -n'am kok el eci muw a. 20 Kpekɛn Jesu esɛn el; -li digɛn el es Sebede lele el e juma kok esel ab ab -l'elu es letɛn ab em, etɛn -l'us ow jam.

Jesu ewlm abɛn nɔn es a

Luk 4.31-37

21 Jesu lel in e jam esel ab ab im Kapernayum ec'eb ab em. Nenegn e legɛn a, Jesu ey Nyam nun igɛn usu a etɛn am yegm agn low. 22 Agɛn a ek'am iri in e low yegm a, low am iti any in ec'elel eke n'am yegmn agn low a sosiem, anke n'anm ese el ec'ol e low yegm esel ab af, kɔ n'am yegm wɛl low abusu ɔny em. 23 Ke Nyam nun igɛn usu yogɛn egɛn nyam ek'abɛn nɔn ann em a, am ɔg dad ese: 24 «Oy! Nasaret e Jesu, bla am erur eke ki kok ey ee? Kɔ ek'ow eke ki nɔn ey ee? Em, m'uw egɛn ek'el'ɛn ab any: Nyam ec'erm es lala.» 25 Jesu dad abɛn nɔn a odad lebl tuɔtuɔ em nine: «Yèwal, ke éy ɔkm egɛn na em!» 26 Abɛn nɔn a mumu egɛn a lɛc em, etɛn am ɔg ey ɔkm in em. † 27 Agɛn a fɛn low iti any afɛn es toɛn batɛn -n'am bibrmnin el ɔfr -l'ese: «Kɔ na bla lowi ana ee? Bogɛn ec'abusu ɔny em e low yegm owr ana ee? Egɛn ikɛn na ew abɛn enun yej'es, etɛn -li b'elum ow!» 28 Etɛn kpekɛn agɛn am dad Jesu e lís e low Galile wus nimum af.

Jesu ewlm ólu nɔnɔ

Matie 8.14-17; Luk 4.38-41

29 Eke -n'annɛn Nyam nun igɛn usu a -l'okr ɔkm a, Jesu, Jak lele Jan ab im Simɔ lele lisijim Andre ab ogɛn a. 30 Simɔ ey lis eke sos am etu es a, eru es. Etɛn kpekɛn wɛl dad in ec'ol owi ok Jesu. 31 Jesu im etɛn yow a, l'ucu abu n'ɔny l'igbm ow, etɛn

kpekɛn in ec'ol a oc'r es lís. Etɛn yow a am kok el e lís e low.

32 Ncebles em a, eke ligbn im eru es a, † agɛn ot el ec'ólu a fɛn is Jesu; abɛn enun esel yeji ann em. 33 Eb ab em ec'agn a fɛn as luku Simɔ eci lisany a. 34 Jesu ewlm ólu a lel el ec'ol erɛn erɛn a fɛn ab. N'am ogɛn abɛn enun a, etɛn l'élum wɛl abusu es eke wɛl ki dad odad, anke -l'uw egɛn a ek'el Jesu ab any. †

Jesu am nɔnɔn Kapernayum

Luk 4.42-44

35 Legɛn eny ow em a, eke usu k'otm es a, Jesu igb ey gben etɛn im usu saw em. Yogɛn, n'am nɔnɔn Nyam. 36 Simɔ lele lawlel a ek'ann in ab ab ok ɔkm in in ec'ol em. 37 Eke n'ɛnan ow a, -li dad ow nine: «Agɛn a fɛn am ɔl'ɛn.» 38 Jesu dad el nine: «S'ɛnɔnɔn anɛn, s'imn banɛn saw saw a, anke yogɛn yeji ow it eke mi ki dad el Amani Mamn a ec'odad. Na sosiem eci m'ow wus na af.» 39 Etɛn Jesu am ec Galile wus ab af nimum. N'am ɔb Amani Mamn a e kokoba Nyam nun igɛn usu a fɛn, etɛn n'am ogɛn abɛn enun yeji.

Jesu ewlm kokobe es nyam

Matie 8.1-4; Luk 5.12-16

40 Legɛn nyam kokobe es nyam ow am kok ɔɔn ibrm Jesu abu elum; l'ok ɔwrɔkp wus Jesu ec'any af, etɛn n'am dad l'ese: «Eke n erur, ɔtu eke k'ayal'm.» 41 In e low ɔny Jesu ɔɔn; † l'egɛn abu es l'itɛn ow etɛn li dad nine: «M'erur, àyl!» 42 Kpekɛn kokobe a oc'r es lís, etɛn l'ayl. 43 Jesu elu ɔlu a eke l'ewlm a abusu es eke k'im, etɛn l'ewar ow lebl tuɔtuɔ em nine: 44 «Ìri senyn senyn, kɛn dad low na k'ok egɛn kaka! Gbɛkɔ im yegm egb waw es a sos, ke wáw egb ese elel eke Mois ec'ol a ibrm ab af, ke ow ij danɛn.» † 45 ɔlu a im, etɛn usu a fɛn n'am dad low a eke etɛn'n a ec'odad. Na sosiem Jesu ɔtum ilam sos any eb em, kɔ li b'ann usu saw em ke agɛn am ann susu a fɛn ow in ogɛn.

† 1:26 Ekn Mark 9.26. † 1:32 Ncebles em a, eke ligbn im eru es a: ke nenegn e legɛn uwr nɛ; eke mílél krekre b'ok ɔkm a, ke legɛn ejeci ɔb nun nɛ. Jwifel ec'ol em a, wɛl ɔtu eke sica wɛl k'ot ólu is Jesu. † 1:34 Bèbmn Ob Kok 16.16-17. † 1:41 In e low ɔny Jesu ɔɔn: Mark eci silél esig oglog em a Jesu ebl erm ok'r af. † 1:44 Ekn Matie 8.4 ec'akr otar a.

2

Jesu ewlm sos es wew es nyam
Matie 9.1-8; Luk 5.17-26

¹ Eke sɛɣɲ beb ɛc a, Jesu ewl ow Kapɛrnayum, ɛtɲ dedeku a iri eke l'ɛc akɲ. † ² ɛtɲ kpɛkɲ agɲ nɔnɔ ow as luku gbugɲ a eb usu a fɛɲ; usu kaka anm, lisany a bɔbɔ yeji usu anm. N'am dad wɛl Nyam ec'odad, ³ ɛtɲ agɲ yar abu sos es wew es nyam am is Jesu. ⁴ Gbɛkɔ eke -li k'ɔtumɲ -l'okmɲ yogɲ a eke Jesu sig es agɲ a sosiɛm a, -li fig usu nyam ɛl luw af a, ɛtɲ -l'oc ɔlu a ek'anɲ in eci faja ɛm a -l'usm es Jesu ec'any af. ⁵ Eke Jesu b'ɛkn agɲ a ec'ɔmn a, li dad sos es wew es a ninɛ: «ɛm jim, m'oc ɲ e sikpl a m'ap'ɲ.»

⁶ Ol eci low any uw ɛsɛl beb sig es yogɲ, ɛtɲ am tutr ɛl ec'ɛrm ɛm dad ɛsɛ: ⁷ «Kɔ bla ɛtɲ ɛɣɲ na am dad odad nɛnɛ ee? N'am ɔbr Nyam any! Bwo ec'ɛɣɲ ɔtu eke k'oc sikpl ap ek'ow elm Nyam sɔny coco ee?» † ⁸ Eke Jesu uw ɛl e sow tutr ab any a, li dad wɛl ninɛ: «Kɔ bla ɛtɲ am tutar ɔw amua na ɔny ec'ɛrm ɛm ee? ⁹ Kɔ bogɲ ec'anake ɛw fuɛfuɛ eke wɛl ki dad sos es wew es ab ee? "M'oc ɲ e sikpl a m'ap'ɲ", oglog ke wɛl dád'r ɛsɛ: "Ígb oc ɲ eci faja a ke án es ee"? ¹⁰ Gbɛkɔ m'erur eke k'uwr low na any: wus na af, ɛɣɲ ec'Iy ɔny abusu eke k'oc sikpl ap.» ɛtɲ sica li dad sos es wew es a ninɛ: ¹¹ «M'am dad'ɲ, ígb oc ɲ eci faja a eb ejagb ím gbugɲ!» ¹² Kpɛkɲ ɛɣɲ a ígb agɲ a fɛɲ ec'any af, l'oc in eci faja a, ɛtɲ l'ɛy ɔkm n'am an es n'im. Ow e low a iti dedeku ab any, ɛtɲ -n'am kɔklm Nyam -li dad -l'ɛsɛ: «Lɛɣɲ kaka s'ɛknm low akpasu na.»

Jesu ɛsɲ Levi eke k'us'r jam
Matie 9.9-13; Luk 5.27-32

¹³ ɛmɛny Jesu ewl im Galile eci mij nɛny a. Agɲ nɔnɔ am ow in ogɲ, ɛtɲ n'am yɛgm wɛl low. ¹⁴ In ec'ɛc ɛm a, l'ɛkn Alfe jim Levi, eke sig es wus labm eb usu. Jesu dad'r ninɛ: «Ûs'm jam!» Levi ígb ɛtɲ us'r jam.

¹⁵ Ow e jam a, Jesu im Levi ec'akɲ a, ɛtɲ am ij ob. Wus labm eb ɛsɛl nɔnɔ lele sikpl ɛsɛl ab am ij ob Jesu lele in eci jam ɛsɛl ab ab, anke agɲ amua e nɔnɔ anake am us'r jam a. ¹⁶ ɛtɲ ol e low yɛgm ɛsɛl ek'el Farisiɛl ec'ogog ec'agɲ a, ɛkn eke Jesu am ij ob agɲ amua fɛɲ ab; ɛtɲ -li dad in eci jam ɛsɛl a ninɛ: «Kɔ bla ɛtɲ n'am ij ob wus labm eb ɛsɛl amua lele sikpl ɛsɛl † amua ab ee?» ¹⁷ Jesu iri odad a eke -n'am dad a, ɛtɲ dad ɛl ninɛ: «Agɲ a ek'anɲ sos tuɔtuɔ ɛm a, íbram sos kok ɛs, kɔ ɔlu anake b'íbrm sos kok ɛs a. M'owm eke mi k'ɛsɲ agɲ eke b'ubr ɛl sosi nɛnyɛmbri nyam ɛsɛl a, kɔ m'ow eke mi k'ɛsɲ "sikpl ɛsɛl".»

Ob owr lele ob sig ab ókrm af
Matie 9.14-17; Luk 5.33-39

¹⁸ Lɛɣɲ nyam, Jan mij ok nuɲ ɛs eci jam ɛsɛl a lele Farisiɛl ab am ɛnɲ nɛny. Agɲ ow am íbrm Jesu ɛsɛ: «Kɔ bla sosiɛm ɛtɲ Jan mij ok nuɲ ɛs eci jam ɛsɛl a lele Farisiɛl ec'ab ab b'ɛnɲ nɛny ɛtɲ ɲ e jam ɛsɛl a ɛnɲm nɛny ee?» ¹⁹ Jesu dad ɛl ninɛ: «Kɔ am tutar ek'agɲ lawlɛl eke wɛl ɛsɲ mɛbi eci es gbɛgbɛl ɛm a ɔtu eke k'ɛnɲ nɛny eke yɔw ɛc a anɲ ɛl ab ee? Njan! Sɛɣɲ a fɛɲ eke yɔw ɛc a b'ow anɲ ɛl ab a, -li b'ow -l'ij ɛtɲ -li b'ow -l'ɛɣɲ. ²⁰ Gbɛkɔ lɛɣɲ am ow eke wɛl b'ow ɔny yɔw ɛc a oc ɛs ɛl ec'araɲɲ, ke sica -n'ɛnɲ nɛny ɣɔɲ.»

²¹ ɛtɲ Jesu ub ɛl nyandre ninɛ: «ɛɣɲ ɔcm gbad owr lele gbad sig ab ɔbarm gígɲm. Eke kok ɛbɛn, ke gbad owr a b'ow ɔny gbad sig a agbr ɛm; ɛtɲ gbad a ec'ɛm agbr a b'ow agb nɔnɔ. ²² ɛtɲ ɛmɛny ɛɣɲ ɔcm mar owr okm marel sig ɛm. Eke kok ɛbɛn a, mar owr a b'ow inɲ toɲ ba ke ɔny marel sig a ɔb es. ɛtɲ wɛl b'ow irmn mar a lele marel ab ab. Tasi ɛm a, mar owr, marel owr ɛm wɛl k'ok.» †

ɛɣɲ ec'Iy ɛl nɛnɛɣɲ ec'ɛs ɛw ɛs
Matie 12.1-8; Luk 6.1-5

²³ Nɛnɛɣɲ e lɛɣɲ nyam, Jesu lel in eci jam ɛsɛl ab ab am ɛcr segb ɔgm eci. ɛl ec'ejagb us ɛm a, jam ɛsɛl a am bubm ɛgbey a. ²⁴ Farisiɛl ow ɛtɲ am íbrm Jesu

† **2:1** akɲ: Mark 1.29 ɛm a, ke wɛl tutr ek'ow el Simɔ Pier lele Andre ab ec'akɲ. † **2:7** Bèbmɲ Ob Ap 24.16; Selu 103.3; Esayi 43.25. † **2:16** ɛkn Luk 15.2 eci akr otar a. † **2:22** ɛkn Matie 9.17 ec'akr otar a. † **2:24** ɛkn Matie 12.2 eci akr otar a.

εσε: «Ἰς any εkn, kō bla sōsiem ετη η e jam εσεl a am kok low ek'ey ec'ol a cōm abusu eke wēl ki kok nēnegη e λεγη ee?» † 25 Jesu cōdu eb dad εl ninε: «Awlmn low eke εb ebu David in obi in obi lele in ec'agη ab ab kok λεγη nyam eke namn am cōny εl ab ee? 26 L'ey Nyamel εm, ετη in eci agη ab ab -l'ij egb waw eci futufutu a. Low na ey egb waw εs ligbel Abiatar e λεγη ab εm. Ey ec'ol a cōη abusu eke egb waw εσεl scōny coco k'ij egb waw e futufutu na.» † 27 Jesu ign af dad ninε: «Nyam kok nēnegη εγη e nimamn sōsiem kō ow elm nēnegη sōsiem Nyam kokm εγη. 28 Na sōsiem anake εγη ec'Iy el nēnegη yeji ec'es εw εs a.»

3

Jesu ewlm εγη ek'abu wew es nēnegη e λεγη

Matie 12.9-14; Luk 6.6-11

1 Εμεny Jesu ewl ow Nyam nun ign usu a. Yogη, l'εkn εγη nyam ek'abu wew es. 2 Agη a fεη ek'ann Nyam nun ign usu a ok'r anyamn af am ler gbiy εkn, eke li b'ow l'ewlm εγη na nēnegη e λεγη na, anke -n'am cō low nyam eke -li k'εbr ow af -l'ok ow ów af. † 3 Jesu εση εγη a ek'abu wew es a, ετη li dad ow ninε: «Ἰgb ow anη inym es agη a fεη ec'any afl!» 4 Ετη n'am ibrm agη a ek'ann yogη a l'εσε: «Nēnegη e λεγη a bla lowi ey ec'ol a cōη abusu eke wēl ki kok ee? Low nimamn kō low ηηη ee? Wēl cōtu eke ki scōg εγη oglog wēl εgb'r es luw ee?» Kō -l'cōbm kpu. 5 Ετη Jesu am ler εl erm bebl εm; sos yeji cōw'r es anke -n'cōnym scōρη ikη kaka. Li dad cōlu a ninε: «Ἐγηm abu es!» L'εγηm abu es ετη l'ewl. 6 Kpekη Farisiel a ok cōkm Nyam nun ign usu a, ετη Erōd Antipas ec'ogog ec'agη ab ab -n'im -n'am as luku, -l'cōl elel eke -li k'cōnyn Jesu bake -l'ibi ow.

Agη nōcō am ow Jesu ogn

Matie 4.25; 12.15-16; Luk 6.17-19

7 Jesu lel in e jam εσεl ab ab ocr sos es im Galile e mij saw a, ετη agη nōcō

am us'r jam. Agη am ann Galile, Jude, 8 Jerusalem, Idume, Jurden ogog eci wus ab af, Tir lele Sidon eci ban saw saw a ow. Bieku na am ow eke k'εkn Jesu anke -l'iri ów a fεη ek'ow am kok a. 9 Jesu dad in e jam εσεl a ninε: «Òcr mijετη nyam owr εwr es anη, yec'ετη ke dedeku a k'átram im sel.» 10 Eke Jesu ewlm agη nōcō a sōsiem, agη a fεη ek'cōny cōl ερη ερη a, am itarir eke k'εηη usu itηη in abu. 11 Ek'agη ek'abh εηηη ann εm a b'εkn Jesu a, -li b'ok wus ow ec'any af -n'am babarm -l'εσε: «Ἰ Nyam ec'Iy.» 12 Kō Jesu am ijl εl neny kponkpon dad εσε: «K'ùlmn'm es!»

Jesu scōsum erm εσεl lēw yony ot

Matie 10.1-4; Luk 6.12-16

13 Ca Jesu uyu lafeny af, l'εση agη eke l'erur a ετη wēl ow in ogn. 14 Εl εm a li scōsum agη lēw yony l'ot [ετη n'cōη wēl nin erm εσεl]. † Li scōsum l'ot wēl eke wēl k'ann in ab ke n'ám erm wēl -n'im -l'cōb gbrenḡbi usu a e kokoba. 15 N'cōη wēl abusu eke wēl k'ogn abη εηηη yeji. 16 Kin erm εσεl lēw yony a ec'en: Simō (Jesu ign'n nin af Pier), † 17 Jak lele lisijim Jan ab, εl Sebede ec'ey (Jesu cōη εl nin Bwanerges † ek'el nyandre εm: "agη ek'el e low kok b'ot nyamḡbrany es"), 18 Andre, Filip, Bartelemi, Matie, Toma, Jak Alfe jim, Tade, † Simō low dogηη εs, 19 lele Judas Iskariot ek'ol Jesu ij ab ab.

Wēl am cicr Jesu eke n'cōny agη ec'abh

Matie 12.22-32; Luk 11.14-23; 12.10

20 Εμεny Jesu ewl meny ow akη a. Agη nōcō ewl meny ow as luku yogη toη Jesu lel in e jam εσεl ab ab εηηm abusu eke k'ij ob yeji. 21 Jesu ec'akη ec'agη am ow eke k'oc'r ab im anke -n'am iri † eke Jesu in ki kokm εγη εm owi.

22 Ετη ol e low yeḡm εσεl ek'ann Jerusalem ow a am dad εσε: «Belsebul, abη εηηη ec'es εw a, ann Jesu εm! Ow anake ow b'cōη'n abusu ke li b'cōtu l'ogn abη εηηη a.» 23 Jesu εση εl ετη n'am dad wēl sodad nyandre εm l'εσε: «Ayaf Satan

† 2:26 Εkn 1 Samiel 21.2-7; 2 Samiel 15.35; Ob Ap 24.5-9. † 3:2 Εkn Matie 12.10 eci akr otar a. † 3:14 Mark eci silēl esig beb εm a, wēl εηηm sodad ek'ann ob na [...] ec'aranη εm a. † 3:16 Pier:ow e nyandre εl lebn. Εkn Matie 16.16-18; Jan 1.42. † 3:17 Bwanerges:bēbmn Luk 9.54. † 3:18 Εkn Matie 10.3 eci akr otar a. † 3:21 -n'am iri:odad na Grek εm a, wēl cōtu ek'itηη ejec'εm dad εσε -n'am dad.

ɔtu eke k'ogɲn in sosi ar ee? ²⁴ Eke batɲ es ɛw nyam ec'agɲ b'ogɲ ar el ɔfr ɛm, es ɛw a k'ɔtum anm ij. ²⁵ Ɛben nɛnyɛmbri nyam bosu nyam ec'agɲ ek'ubr ɛm el ɔfr a, k'ɔtum anm ij. ²⁶ Eke batɲ Satan b'ogɲn in sosi ar, oglog Satan nɛny ɔkrm af in obi ab ij a, ke in eci abusu a k'ɔtum ibnm ij; in eci es ɛw a uwr ɲ. ²⁷ Ɛtɲ ɛmɛny, eke wɛl erur eke k'im ɛy lɛc ɛs nyam ec'akɲ iy'r mil a, ow it ke wɛl ikɲ anym ɔny awɲ'n gbunɲ ke wɛl ɔtu ɛy in ec'akɲ a ot in eci mob a fɛɲ.»

²⁸ Ɛtɲ Jesu igɲ af dad ninɛ: «M'am dad ɔny nawrɛ ɛm tasi, agɲ ɔtu eke k'ɛɲn sikpl fɛɲ lele sodad ɛɲun fɛɲ eke -li b'ow -li dad -l'ok Nyam af ab ab ec'oc ap. ²⁹ Gbɛkɔ ek'ɛɲɲ nyam dad low ɲun ok Abɲ Lala af a, li k'ow n'ɛɲnm ow ec'oc ap lɛɲɲ kaka, aɲke low ɲun a b'ow anɲ'n af ɛɛɲɲ fɛɲ.» ³⁰ Jesu dad odad na ok ol e low yɛgm ɛsɛl ab af, aɲke -li dad ek'abɲ ɲun in anɲ ow ɛm sosiɛm.

Jesu lis lele lisijimɛl ab

Matie 12.46-50; Luk 8.19-21

³¹ Ɛtɲ Jesu lis lele lisijim jam ɛsɛl ab ab ow. -N'inym es gbenɲ a ɛtɲ -n'ɔɲ ɛɲɲ ɛy akɲ a eke k'ɛsɲ'n. ³² Agɲ nɔnɔ ok es iwr ɛlul Jesu ɛm, ɛtɲ wɛl dad'r eke: «Kin, ɛsɲ lele ɛsɲ jimɛl ab ek'ow inym es gbenɲ a. -N'am erur eke -li k'ɛkn'ɲ.» ³³ Ɛtɲ Jesu dad ninɛ: «Kɔ bwo el ɛm lis ee? Ɛtɲ kɔ bwo el el ɛm lisijimɛl ee?» ³⁴ Ɛtɲ eke l'ɛw nyamn li lɛr agɲ a ek'ok es iwr did ɛlul il ɛm a, li dad ninɛ: «Kin ɛm lis lel ɛm lisijimɛl ab ek'annɲ aɲa, ³⁵ aɲke ɛɲɲ kaka fɛɲ eke bi kok Nyam ec'erur a, el ɛm lisijim, ɛm lisijow, lel ɛm lis ab.»

4

Wus akpasu akpasu yar e nyandrɛ ɛm odad

Matie 13.1-9; Luk 8.4-8

¹ Sakp ɛjeci, Jesu ow Galile eci mij nɛny a, ɛtɲ n'am yɛgm agɲ low. Agɲ nɔnɔ ow ar did ɛlul il ɛm. Na sosiɛm l'ɛy mijɛtɲ nyam ek'annɲ mij af ab ɛm ɛtɲ li sig es. Bieku a nimum ok es mij nɛny a. ² Jesu am ot nyandrɛ ɛm ec'ow nɔnɔ yɛgmɲ el

low. In eci low yɛgm ab ɛm, n'am dad l'ɛsɛ: ³ «Iɲɲn lɔru es irir! Lɛɲɲ nyam, egb ewl ɛs nyam im ɔgm am ewl egb. ⁴ Eke n'am ufɲ egb ey ab es a, † beb ok ebr af ɛtɲ ɔr ow sus ij. ⁵ Beb ok mebn wus af, usu eke sɛc ɛnym. Kpɛkɲ -l'ɛli sɛc a ek'ɛnym a sosiɛm. ⁶ Kɔ eke ligbn ow afr a, l'ebal egb a eke ɛli ok ɔkm a ɛtɲ li wɛwr ow es aɲke min ɔnym el wus tasi. ⁷ Beb ɛjeci ok usu eke mirɲ anɲ. Mirɲ a ɛli ɔny awɲ el es. Na sosiɛm -l'ɔsum ey kaka. ⁸ Gbɛkɔ egb ey a e beb ok wus mamn af. -L'ɛli -l'ok ɔkm, -l'agb ɛtɲ -l'ɔsu ey. Beb ɔsu likɲ lele lɛw ab, beb ec'a ekɲ nyahan ɛtɲ ow e beb a ɔsu ekɲ yen.» ⁹ Ɛtɲ Jesu igɲ af dad ninɛ: «Ek'ɔnyn ɔru eke k'irir, ke irir sɛnyn sɛnyn!»

Low sosiɛm eke Jesu b'oc nyandrɛ odad yɛgmɲ agɲ low

Matie 13.10-17; Luk 8.9-10

¹⁰ Eke Jesu anm bieku ab ab ij a, in e jam ɛsɛl lɛw yony a lel agɲ a eke b'annɲ in ab a, am ibrm'n low sodad nyandrɛ ab af. ¹¹ Jesu dad el ninɛ: «ɔny ɛɲan Nyam eci gbrenɲɲbi usu a ec'ow a eke lol es a ec'any uw. Kɔ el ec'a, nyandrɛ ɛm cɛ m'am dad el, ¹² yec'ɛtɲ ke -li bi lɛr ke -li k'ɛknmɲ; -li b'iri ke ow k'okm el es sos ɛm, aɲke blɛl ow am ok el es sos ɛm, blɛl -l'ɛwl mɛny -l'ow Nyam ogɲ, ke blɛl ow ap el low.» †

Wus akpasu yar a ec'akr otar

Matie 13.18-23; Luk 8.11-15

¹³ Ɛtɲ Jesu dad agɲ a ek'annɲ yogɲ a ninɛ: «ɔny ɔtumn irimɲ egb ewl ɛs a ec'odad a e nyandrɛ? Ayaf b'ow ɔtur irir sodad nyandrɛ ɛm a fɛɲ ee? ¹⁴ Egb ewl ɛs a ewl Nyam odad. ¹⁵ Ebr ab af a eke egb a ok a, el agɲ eke b'iri odad a. Kpɛkɲ Satan ow ɔny odad eke wɛl ewl el ec'erm ɛm a oc es. ¹⁶ Mebn wus a eke egb a ok a, el agɲ eke b'iri odad a ke kpɛkɲ eb'r sos ɛm iɲn ɛm. ¹⁷ Gbɛkɔ, -li yɛbmɲ odad a okm min el ɛm, -li b'ɛw ɛrm af tɛl cɛ. Eke sica sos es ɔw owi oglog gbɛɲ ij owi b'ow Nyam odad a sosiɛm a, -li b'egbr ɔmn a fafa. ¹⁸ Wus a eke mirɲ nɔnɔ anɲ af ke egb a ok af a,

† 4:4 Ɛkn Matie 13.4 eci akr otar a. † 4:12 Esayi 6.9-10, Septant ɛm oc'odad eke wɛl oc.

el agņ eke b'iri odad a. ¹⁹ Gbeko wus aņa ec'erm mij ebr, ob ɔny e meju lele wus ec'ow aw ejeci nɔnɔ iy el erm em gbɔņ, etņ ɔny odad a awņ es el em, ke ɔtum ɔsum ey kaka. ²⁰ Wus mamn a el agņ eke b'iri odad a ke eb'r. Ow ɔsu ey el em. Bɛb ɔsu likņ lele lɛw ab, likpr ɔsu ekņ nyahan etņ bɛb a ɔsu ekņ yen!»

Kenie e nyandre em odad

Luk 8.16-18

²¹ Jesu ibrm el nine: «Kɔ kenie eke wɛl b'ign a, ob ew eke wɛl k'ubur es oglog kofa ew eke wɛl k'oc ew sosiem wɛl b'ign ee? Njan! Tasi em a, ob gege af wɛl b'itmn es. † ²² Eɛen low fɛņ eke lɔl es a b'ow ey ɔkm, etņ yec'ek'anņ ncebɔ em a b'ow ilm any usuayl em. ²³ Ke eņņ ek'ɔny ɔru eke k'iri a, iri gɔņ!»

²⁴ Etņ emeny Jesu dad el nine: «Ewr low fɛņ eke b'ow irir a erm senyn senyn! Anke akunda yec'em eke b'ow ocr ebmnin ob ɔņņ eņņ ejec'a, ow em cɛ Nyam yeji b'ow ebmn ɔņ ɔny, etņ li b'ow li kok l'akm ɔny ec'a. ²⁵ Tasi em a, eņņ ek'iri odad a ke ucu ɔny es a, Nyam b'ow obn'n; kɔ eņņ ek'irim kaka a, tɛl a eke l'iri a yeji, wɛl b'ow ɔny oc'r es erm af.»

Egb ey eke el obi eli ok ɔkm e nyandre em odad

²⁶ Emeny Jesu dad nine: «Nyam e gbrenḡbi usu a otarir es odad na ab: ign nyam ewl egb ey in ec'ɔgm a. ²⁷ Sica n'im etņ n'am ir eb, l'ɛru es l'igb, ncok lele lɛņņ owr ab eɛe sɛņņ fɛņ ec'ab af. Gbeko egb ey a eli ok ɔkm etņ am agb ek'eņņ a in obi uwm ow e low kaka any. ²⁸ Kɔ wus in obi li bi kok etņ egb ey a b'eli ok ɔkm, agb toņ usu sel em. ²⁹ Etņ ek'egb ey a usu a, kpɛkņ eņņ a ow el ec'ub em, anke ow it eke sica wɛl k'ub el gɔņ.» †

Likņ e liy ec'odad nyandre em

Matie 13.31-32, 34; Luk 13.18-19

³⁰ Emeny Jesu dad nine: «Bla lowi wɛl ɔtu eke k'oc bɛbmn Nyam e gbrenḡbi usu ab ab ee? Etņ bogņ ec'odad wɛl ɔtu eke k'oc dadr ow e low ee? ³¹ Nyam e

gbrenḡbi usu a anņ eɛe likņ e liy nyam eke wɛl ewl af. Gbuņ eke wɛl k'ewl'l a, l'el egb ey a fɛņ em eci likekli tasi. ³² Sica eke li b'eli l'ey ɔkm a, li b'agb l'akm wɛl fɛņ. Li b'ok al, li faf es toņ bake ɔr am ow sus mel in ec'al a eci low ew a.»

³³ Sodad nyandre amua em anake Jesu b'oc am dadr el Nyam ec'odad a, yec'a cɛ eke -l'ɔtur eke -li k'oc -l'ew es erm em a. ³⁴ Sakp sakp fɛņ Jesu b'oc sodad nyandre em am dadr el ow. Gbeko eke li b'anņ in e jam esel ab ab a, li b'otar ow a fɛņ akr l'ok wɛl.

Jesu adar lidgbegb

Matie 8.23-27; Luk 8.22-25

³⁵ Lɛņņ a cɛ eci ncebles a, Jesu dad in e jam esel a nine: «S'ubar mij jam a.» † ³⁶ Etņ eke -l'elul bieku ab es a, jam esel a ok lɛtņ a eke Jesu anņ em ab em, etņ -n'im. Metņ ejeci yeji anņ el saw. ³⁷ El ec'ubr em a, kpɛkņ lidgbegb okr el es etņ mra am elul el, toņ mij am bubm ok el lɛtņ em. ³⁸ Jesu gbɛ ekpɔ ob, ɛru es lɛtņ neny a am ɛru mɛmn. Jam esel a am uwr'r dad'r eɛe: «Low yɛgm agņ es, kɔ ey e luw na eke s'am ow s'uw a, ow am kokm'ņ low kaka ee?»

³⁹ Jesu ufņm es etņ dad lidgbegb a lele mij ab ab nine: «Irmn es! Adar!» Etņ lidgbegb a ec'elu a ubr es etņ usu a fɛņ irm es tiņ. ⁴⁰ Sica Jesu am dad in e jam esel a eɛe: «Kɔ bla etņ erņņ am ɔny ɔny ee? Kɔ ɔny k'ɔnymn ɔmn cɛ ee?» ⁴¹ Jam esel a erņņ ligbel am ɔny etņ am dad el ɔfr em eɛe: «Kɔ bwo el eņņ ikņ na eke lidgbegb lele mij ab b'ony in ec'elum ab ee?» †

5

Jesu ewlm abņ ņuņ es nyam

Matie 8.28-34; Luk 8.26-39

¹ Jesu lel in eci jam esel ab ab im ok Galile eci mij jam a, Geraseni † eņņ eci wus ab af. ² Eke n'anņ mijetņ ab em l'us es a, kpɛkņ eņņ nyam anņ eņņ es oc usu a ey ɔkm ow am ɔbr'r. Eņņ a, abņ ņuņ anņ'n em. ³ Suwɔmu ec'araņ anake li b'anņ a. Eņņ kaka ɔtum ucurm'n es, ņgbraka em

† 4:21 Bɛbmn Matie 5.15; Luk 11.33. † 4:29 Bɛbmn Joel 4.13. † 4:35 Ekn Luk 8.22 eci akr otar a. † 4:41 Bɛbmn Selu 65.8; 89.10; 107.23-32. † 5:1 Geraseni:Ekn Luk 8.26 lel in ec'akr otar ab ab.

bobo yeji, ⁴ anke sakp nɔnɔ wɛl b'awɛn'ɛn akr lele sabu ab ɛgbraka em, kɔ li b'ɔny fɛɛ li bubr es. Eɛɛ kaka ɔnym lɛc eke k'ɔtu ɔny'n yeji. ⁵ Sɛɛɛ fɛɛ, nɔcok lele lɛɛɛ ɔwr ab, li b'annɛ suwɔmu ek'annɛ mafɛny em a ec'araɛn; n'am babarm ke n'am ot mebn li kokr in sosi mob.

⁶ L'ɛkn Jesu akpoj em, l'uru es l'ow, l'ok ɔwrɔkp wus ow ec'any af, etɛ n'am elu lebl tuɔtuɔ li dad l'ɛsɛ: ⁷ «Jesu, Nyam ek'annɛ afr kpekpe ec'Iy, kɔ bla lowi annɛ ey araɛn ee? Nyam e nin em m'am ɛɔɔn'ɛn, kɔ kok'm low ɛɛɛ!» ⁸ Abɛn ɛɛɛ a ew lebl am dad ebɛn anke Jesu ikɛɛ anym dad'r ninɛ: «Abɛn ɛɛɛ, ɛy ɔkm ɛɛɛ na em!» ⁹ Ca Jesu am ibrm'n ɛsɛ: «Kɔ ayaf wɛl b'ɛsɛn'ɛn ee?» Li dad ninɛ: «Wɛl b'ɛsɛn'm "Bubute", anke s'ɛny nɔnɔ.» ¹⁰ Etɛ n'am at lebl es ni ɛɔɔn Jesu l'ɛsɛ: «K'ɔɔɛn abɛn ɛɛɛn amua k'ɛgɔɔn wus ikpr ab af.»

¹¹ Yɔɛɛ, gbroke nɔnɔ annɛ ek'am ij ob lafɛny a saw. † ¹² Abɛn ɛɛɛn a am ɛɔɔn Jesu dad ɛsɛ: «Oɔɛn ey s'im sigbroke amua oɔɛn a yec'etɛ ke s'ok el em!» ¹³ Jesu ɔɛ el ow ec'abusu. Abɛn ɛɛɛn a ok ɔkm ɛɛɛ ab em, etɛ im ok sigbroke ab em. Gbroke a fɛɛ ek'annɛ yɔɛɛn a ɔtu eke k'ij fandi yony. El a fɛɛ -n'annɛ lafɛny ab af -l'uru es -l'ok mij lekpl ab em, etɛ -n'emn.

¹⁴ Es uru em, sigbroke ɔsu ɛsɛl a ewl im am ɔb amani eb ab em lele sikpukpu em ab. Etɛ agɛ am ow ɛkn low yec'a ek'ey a. ¹⁵ -L'ow -n'ɛɛn Jesu, etɛ -l'ɛkn ɛɛɛn a eke lɛɛn sig em abɛn ɛɛɛn annɛ em a eke sig es. Sica li sus mob; nunɛ em ayal. Etɛ agɛ a ɛɛɛn am ɔny. ¹⁶ Agɛ a ek'ɛkn ɔw a fɛɛ ek'ɛɛn ɛɛɛn a ek'ɔny abɛn ɛɛɛn a, lele low yec'a ek'ɛɛn sigbroke ab ab a, am awl ow ec'ow ok el. ¹⁷ Etɛ agɛ a fɛɛ ek'ow a okr af am ɛɔɔn Jesu eke li k'ɛgɔɔn el eci wus ab af.

¹⁸ Eke Jesu am ey mijɛtɛ ab em a, ɛɛɛn a ek'ɔny abɛn ɛɛɛn bake ewl a am dad'r ɛsɛ: «Ek'ow akpl'ɛn sos em, ke m'am erur eke mi k'annɛ n ab!» ¹⁹ Jesu ɛɛɛn, gbekɔ li dad ow ninɛ: «Ewl im n ec'agɛn a oɔɛn a,

ke áwl ów a fɛɛ eke ɛs Kɔtɔkɔ kok ɔn'ɛn a, lele ɔwrɛ ikɛɛ e n'ɔny n ec'ab ab a ok el.» ²⁰ Eɛɛn a im, etɛ l'ɔb nunɛ ɛb Lɛw † ab em, n'am dad ɔw a fɛɛ eke Jesu kok ɔn'ɛn a l'ok agɛ. Etɛ agɛ a fɛɛ low iti any.

Jesu ewlm yɔw nyam etɛ igbm Jayirus jɔw a low em

Matie 9.18-26; Luk 8.40-56

²¹ Eke Jesu annɛ mij jam a owr mijɛtɛ em ec'a, agɛ nɔnɔ gbɛl ow iwr did elul il em mij nɛny yɔɛɛn. ²² Eɛɛn nyam eke wɛl b'ɛsɛn Jayirus, Nyam nunɛ igɛn usu a ec'es ew ɛs annɛ ow etɛ eke l'ɛkn Jesu a, l'ok ɔwrɔkp wus ow ec'any af. ²³ N'am at lebl es ni ɛɔɔn Jesu li dad l'ɛsɛ: «Em jɔwli am uw. Ow ke át'r abu nunɛ, yec'etɛ ke li k'úwm kɔ ke n'annɛ owr.» ²⁴ Jesu ab -n'im, etɛ agɛ nɔnɔ a ek'aam ewl'l a am itarir -l'ul il.

²⁵ Bieku na em, yɔw nyam eke b'ub abu ke mebl a ɛɛɛn es tonɛ ij akpo lɛw yony annɛ. ²⁶ L'ij gbɛ nɔnɔ gbɛl sos kok ɛsɛl nɔnɔ ec'abu em. Ni ɛɛɛn in ec'os fɛɛ, kɔ l'ewlm, gbekɔ catɛn anake ɔl a am ɔtu yej'a. ²⁷ Etɛ eke l'iri Jesu e lís e l'ow a, l'ow l'ey dedeku ab em, l'ec Jesu jam, etɛ l'itɛn ow eci mob sus em a abu. † ²⁸ Ke li dad in ec'erm em ninɛ: «Blɛl mi k'itɛn in e mob sus em a abu ɛɛ, ke m'ewl n'ɛ.» ²⁹ Kpekɛ l'ɛkn eke mebl a ek'am ok'r a ɛɛɛn es, etɛ l'ɛkan in sosi em eke l'ewl in ec'ɔl ab em. ³⁰ Akr af yɔɛɛn ɛɛ Jesu uw any eke lɛc nyam ey ɔkm in em. L'ɛɛn mɛny bieku ab em etɛ n'am ibrm wɛl li dad l'ɛsɛ: «Kɔ bwo ec'ɛɛn itɛn em eci mob sus em a abu ee?» ³¹ In e jam ɛsɛl a am dad'r ɛsɛ: «Ám ɛkn agɛ nɔnɔ na ek'am itarir -l'ul'ɛn a, ke ám ibrm ɛɛɛn ek'itɛn'ɛn abu ee?» ³² Etɛ Jesu am ew nyamn in e saw saw a, yec'etɛ ke l'ɛkn ɛɛɛn a eke kok low na a. ³³ Yɔw a ɛɛɛn am ɔny, n'am ufɛn, anke l'uw low a ek'ɛɛn'ɛn ab any. Na sosiem l'ow l'ok ɔwrɔkp wus Jesu ec'any af, etɛ l'ɛɛn low a l'eb. ³⁴ Jesu dad'r ninɛ: «Em jɔw, n ec'omn a ewlm'ɛn! † Ìm ɛrm es ey em, ke ewl n ec'ɔl ab em gɔɛn.»

† 5:11 Eke sigbroke annɛ eb ab em, ke ow am yeɛm eke low na am ey agɛ ek'elm Jwifel a eci eb em, anke gbroke el Jwifel e ɛɛɛ (Ob Ap 11.7; Ol ɔkn 14.8). † 5:20 ɛkn Matie 4.25 eci akr otar a. † 5:27 ɛkn Matie 9.20 ec'akr otar a. † 5:34 n ec'omn a ewlm'ɛn: odad na Grek em a, wɛl ɔtu ek'itɛn ejec'em dad ɛsɛ n ec'omn a ɔɔɛn.

³⁵ Jesu odad anη nenym am dad etη agη anη Jayirus ogη a ow. -N'am dad ow -l'ese: «Ejōη uw! K'ijr low yegm agη es gbre ɔfr ɔfr.» ³⁶ Jesu usm el e sodad ebl a jam † kɔ li dad Jayirus nine: «K'uru erηn, kɔ ɔny ɔmn ɔny coco ce.» ³⁷ N'ɔɔm egη kaka abusu eke k'im ewl'l ek'ow elm Pιer, Jak lele Jan ek'el Jak lisijim ab ce. ³⁸ -N'im -l'ok Jayirus ec'akη a; yogη, sɔg ɔnym nuη. Jesu ekn ek'agη am ikη ɔηη babarm. ³⁹ L'ey akη a, etη n'am ibrm wel l'ese: «Kɔ bla sosiem etη am ikηη ɔηη ɔgr ee? Dedyɔwli a, l'uwm kɔ memn n'am eru.» ⁴⁰ Etη dedeku a am kokr Jesu miyer. Ow sosiem l'ogη agη a feη ok ɔkm. Gbekɔ l'esη iy es a, iy lis a, lel in eci jam esel agη nyahan ab ab, etη -l'ok akη a eke dedyɔwli a anη a. ⁴¹ N'ony ow abu, etη li dad ow nine: «*Talita, kum!*»† (Ow e nyandre el: "Dedyɔwli, m'am dad'η, igb!") ⁴² Kpekη dedyɔwli a igb etη n'am an es. Ke dedyɔwli a, n'ony akpo lew yony. Agη a feη ek'ann yogη a, low iti any. ⁴³ Jesu am dad el lebl tuɔtuɔ em ese: «Ki dadr k'okr egη kaka.» Etη emeny l'ign af li dad nine: «Ōηan in ob tel l'ij.»

6

*Nasaret baηn eyη ubm Jesu nawre
Matie 13.53-58; Luk 4.16-30*

¹ Jesu ηgboη yogη, etη n'im Nasaret baηn a eke l'agb a. In eci jam esel a im ewl'l. ² Nenegη e legη a Jesu am yegm agη low Nyam nuη ign usu a. Yogη, agη nɔnɔ anη. Eke -n'am iri Jesu eci low yegm a, low am iti el any etη -n'am dad -l'ese: «Kɔ bogη low na anη ow'r ee? Etη bogη eci nuη em ɔny anake n'eyη ab ee? Ayaf li b'ɔtu li kok sakrowa amua yej'ee? ³ Kɔ egη na ow elm ɔgɔg es ɔdu es ab ee? Mari jim † ab ee? Jak, Jose, Jud lele Simɔ ab ec'el lisijim ee? Etη kɔ lisijowel gbε irm ey ab aηa ee?» Ów amua feη ɔɔm Nasaret eyη abusu eke k'ony ɔmn Jesu em. ⁴ Ow sosiem li dad wel nine: «Usu a feη wel b'ony kokoba ɔb es ec'elum, ek'ow elm in

ec'eb a, in ec'agη em, lel in ec'akη ab ce eke wel ɔnym in ec'elum.» † ⁵ Jesu ɔtum kokm akrowa kaka Nasaret yogη, ek'ow elm ɔlu beb eke l'at abu nuη ke ewl a. ⁶ Etη eb eyη a ec'ɔmn ɔnym a e low am at'r sel.

*Jesu erm in e jam esel lew yony a
Matie 10.5-15; Luk 9.1-6*

Emeny Jesu am ec baηn baηn a ek'ann saw saw yogη a, etη n'am yegm agη low. ⁷ L'esη jam esel lew yony a, etη l'ɔb nuη n'am erm wel agη yony yony. N'ɔη wel abusu abη eyη feη eci nuη af. ⁸ Etη n'am ijl wel neny li dad l'ese: «Ōny ec'ejagb us em a, k'ɔcr ob kaka ek'ow elm kpama ce. K'ɔcr futufutu, k'ɔcr ekpr, k'ɔcr os k'áηη ɔny ekpr em. ⁹ Ōkr ɔkrukpo gbε, ke éwal mob sus em nyam ce. ¹⁰ Eke batη okr akη nyam etη agη a eb ɔny a, ke áηηη yogη toη ɔny eci legη a eke k'imn a ow. ¹¹ Eke batη usu nyam ec'agη egηm ebm ɔny, oglog egηm eke k'iri ɔny e neny em ec'odad, ke ókr ɔkm yogη, cícr ɔny ec'akr sec a okr el es, † ke ow ij low ηuη a eke -li kokr a eci dan̄ku.» ¹² Jam esel a im etη -n'am ɔb erm em itηn eci kokoba. ¹³ -N'am ogη abη eyη nɔnɔ, etη -n'am udu ɔlu a mun nuη -l'ewlm wel. †

*Jan mij ok nuη es e luw owi
Matie 14.1-12; Luk 9.7-9*

¹⁴ Eke Jesu e nin a eb es usu a feη a, eb ebu Erɔd Antipas yeji iri in e lebl. Wel am dad ese: «Jan mij ok nuη es igb luw em; na sosiem anake n'am ɔny abusu li kok sakrowa a.» ¹⁵ Beb am dad ese: «Eli.» Oglog am dad ese: «Egη na anη ese kokoba ɔb esel esig ab af.» ¹⁶ Ek'ów amua na ok Erɔd ɔru em a, li dad nine: «Jan mij ok nuη es a eke m'ɔη abusu wel ubr nuη es a, anake igb luw em a!»

¹⁷⁻¹⁸ Kin elel eke Jan mij ok nuη es e luw owi a scr. Erɔd Antipas oc lisijim Filip e yɔw Erodiad. Jan im dad Erɔd nine: «Ow itm eke k'oc esη jim e yɔw.» † Etη ow sosiem Erɔd ɔη abusu wel ɔny Jan ok ηgbraka elu sobel em. ¹⁹ Erodiad ɔny Jan

† **5:36** Jesu usm el e sodad ebl a jam: odad na Grek em a, wel ɔtu eke itηn ejec'em dad ese: *marem*, Jesu iri el e sodad a. † **5:41** *Talita, kum*: Sebr a eke -li b'eb ab em e nyam ek'el Arame a, Jesu oc dadr odad. † **6:3** Ekη Jan 6.42. † **6:4** Bèbmn Luk 4.24 lele Jan 4.44 ab. † **6:11** Ekη Matie 10.14 ec'akr otar ab. † **6:13** Bèbmn Jak 5.14. † **6:17-18** Ekη Matie 14.4 ec'akr otar a.

e sifn; n'am erur eke li k'ibi ow kɔ n'ɛnɔm ow ec'abusu, ²⁰ anke Erɔd b'ony Jan eci muru. Tasi em a, li b'oc ow esɛ egn lala af, esɛ low neny nyam es af, etɔ li b'ew ow erm. Eke batɔ l'iri Jan ec'odad, ke ow ám ew'r sel at sos em. Gbɛkɔ li b'erur eke li k'iri ow ec'odad.

²¹ Sica legɔ nyam Erodiad eɔn abusu eke k'ibi Jan mij ok nuɔ es a. Ow el Erɔd e mew ec'es gbɛgbl e legɔ. Erɔd esɔ in eci saw saw e nyimn esɛl a fɛɔ, sɔɔda eyɔ fandi eci anym esɛl a, lele Galile ec'agn eɔbel ab ab ob ij em. ²² Yogn anake Erodiad jɔw ow ey ob ij usu a, ke am ub ej a. Erɔd lel agɔ a eke l'esɔ ob ij em ab ab erur dedyɔwli a e low. Etɔ Erɔd am dad dedyɔwli a esɛ: «Kɔ bla ob iy am ibrm eke mi k'ɔɔ ee?» ²³ N'am ij neny li dad l'esɛ: «Ibrm im ob fɛɔ ek'am erur a, m'ow m'ɔɔ. Ek'ow el em ec'es ew a eci likpr bɔbɔ yeji, m'ow m'ɔɔ.» ²⁴ Kpɛkɔ yɔwli a uru es im dad ok lis ninɛ: «Em lis, kɔ bla ob iy mi k'ibrm ee?» Lis dad'r ninɛ: «Ibrm Jan mij ok nuɔ es e nuɔ a.» ²⁵ Kpɛkɔ dedyɔwli a oɔɔ es im eb ebu a oɔɔ a, etɔ li dad ow ninɛ: «Is'm sicaca Jan mij ok nuɔ es a eci nuɔ a wayas em!» ²⁶ Eb ebu a sos ɔw es amani a eke l'iri a eci, gbɛkɔ li k'ɔtum l'ɔwrm sar ij, neny a eke l'ij lele agɔ a eke ok es ab ab sɔsiem. ²⁷ Kpɛkɔ n'ɔɔ usu ɔsu esɛl ab em ec'egɔ nyam abusu eke k'im ubr Jan nuɔ es. N'im sobel em yogn, etɔ l'ubr ow nuɔ es. ²⁸ L'oc l'ow n'ɔɔ dedyɔwli a, etɔ ow oc im ɔɔ lis. ²⁹ Eke Jan eci jam esɛl a b'iri low na a, -l'ow, etɔ -l'oc ow eci sos meɔl a -n'im -l'oc es.

Jesu iyr agɔ ek'afɔ fandi yen es lok

Matie 14.13-21; Luk 9.10-17; Jan 6.1-14

³⁰⁻³¹ Erm esɛl a eke Jesu erm a, ewl ow etɔ eke -l'okr es Jesu ab a, -n'am ɔb juma a fɛɔ eke -li kokr a lele low a eke -li yegmn agɔ ab ab a ec'amani -l'ok ow. Eke -n'am dad ow odad a, agɔ nɔɔ am ow etɔ am ewl toɔ -n'ɔnymn abusu kaka fɛɔ eke -li k'ij ob; etɔ Jesu dad in e jam esɛl a ninɛ: «Òwr s'imn saw em aɔa, bake ébr sel tel.»

³² El sɔny -l'ok mijetɔ em -n'aam usu saw em ek'irm es. ³³ El ec'im em a, agɔ ekn el, etɔ l'uw any ek'ow el Jesu lele in eci jam esɛl ab ab anake aam a. Kpɛkɔ agɔ amua anɔ banɔ a oɔɔ es ikɔ anym im ok usu a eke -n'aam a. ³⁴ Mijetɔ a b'itr es eke Jesu b'us es a, l'ekn agɔ nɔɔ ek'ok es esɛ meceb ek'onym ɔsu es af, † etɔ el owi ɔny'n sɔɔɔ. Ow sɔsiem, n'am yeɔm wel ów nɔɔ.

³⁵ Eke legɔ ec a, jam esɛl a ow eɔn Jesu etɔ am dad'r esɛ: «Legɔ ec, etɔ usu na yeji ew usu saw em. ³⁶ Òk agɔ ab es im sikpukpu a lele banɔ banɔ ek'anɔ saw saw aɔa ab ab em yec'etɔ ke -l'ol ob ij.» ³⁷ Jesu dad el ninɛ: «ɔny obi, ɔɔn el ob -l'ij!» -Li dad ow ninɛ: «Kɔ futufutu os ekɔ lew † si k'im s'ol s'ow s'ɔɔ el -l'ij ee?» ³⁸ Li dad wel ninɛ: «Imn ekan! Kɔ futufutu abi anɔ ɔny ee?» -N'im -l'ibrm etɔ -l'ewl meny -l'ow -li dad ninɛ: «Futufutu yen lele ɔcn yony ab ce anɔ.» ³⁹ Li dad jam esɛl a eke k'ɔɔ agɔ a ok es eku em eku em suw owr ab af. ⁴⁰ -N'ɔɔ agɔ a ok es sɛɔn em sɛɔn em. Bɛb ok es ekɔ yen yen, oglog ok es ekɔ yony lele lew lew ab. ⁴¹ Jesu oc futufutu yen a lele ɔcn yony ab ab, l'igbl any oɔɔ afr, etɔ l'elu Nyam bia. Li bubr em n'ɔɔ in e jam esɛl a eke ki cɛc ɔɔ agɔ a. Li cɛc wel ɔcn yony a yeji. ⁴² Agɔ a fɛɔ ij ob a lok iy. ⁴³ Jam esɛl a ot ekpr a eke wal es a as luku etɔ ow iy mulu lew yony. † ⁴⁴ Agɔ a fɛɔ ek'ij ob a, eɔn fandi yen anɔ em.

Jesu am an es mij lekpl ab af

Matie 14.22-33; Jan 6.15-21

⁴⁵ Kpɛkɔ eke low na ey oc es a, Jesu ɔɔ in e jam esɛl a ok mijetɔ ab em eke k'ikɔ anym im mij lekpl a e jam a, Betsayida eb ogog a, ke n'ánɔ in obi l'afl bieku ab es. ⁴⁶ Eke l'elu wel es a, l'uyu lafeny ab af eke li ki nɔɔn Nyam.

⁴⁷ Eke legɔ am uk a, jam esɛl a anɔ mijetɔ ab em, mij araɔn yogn, etɔ Jesu anɔ ákpaf a. ⁴⁸ Jesu ekn eke jam esɛl a am ij gbɛ mij ɔr ab em, anke lef am elu ɔbr el. Eke legɔ am eny ow a, Jesu am an es mij ab af im eɔn el, n'am ɔl eke li

† **6:34** ɔsu es:bèbmn Awl 27.16,17; 1 Eb Ebu 22.17. † **6:37** Os nyam el ɔgm juma kok es nyam eci legɔ nyam e labm sɔg. † **6:43** Bèbmn 2 Eb Ebu 4.42-44.

k'afn wɛl es. ⁴⁹ -L'ɛkn ow ek'ow am an es mij ab af ow; -li tutr ek'ow el ɔɲnabɲ, ɛtɲ -n'am babarm. ⁵⁰ El fɛɲ -l'ɛkn ow ɛtɲ -li kpikprɛm es. Kpɛkɲ Jesu dad ɛl ninɛ: «Erm úsu ɔny lokm! Ernɲ k'óny ɔny! Kɔ em!» ⁵¹ L'ɛy mijɛtɲ ab em li sig wɛl es em, ɛtɲ lɛf a irm es. Jam ɛsɛl a low iti any toɲ afɲn es, ⁵² aɲke akrowa a ek'ɛy futufutu a eci cɛc em a, -l'irim ow okm ɛl es sos em, ɛl ec'erm tuɔtuɔ a sɔsiɛm.

*Jesu ewlm ólu Genesaret wus af
Matie 14.34-36*

⁵³ Eke Jesu lel in eci jam ɛsɛl ab ab ubr mij lekpl a e jam a, -n'im -l'ok Genesaret ɛb em. -L'itr mijɛtɲ ab es, ɛtɲ -l'us es. ⁵⁴ El ec'es us em a, kpɛkɲ aɲɲ uw Jesu any, ⁵⁵ -l'ɛwl amani a wus ikpr a nimum af ɛtɲ aɲɲ ot ɛl ec'ólu ogo af am ow yogɲ a eke -l'irir eke Jesu aɲɲ a. ⁵⁶ Usu a fɛɲ eke Jesu am ɛy a, ke ow el baɲɲ gbɛl em o, ke ow el baɲɲ likekli em o, ke ow el kpukpu em o, aɲɲ am ot ólu ow ɛjɛm araɲɲ. -N'am ɲɔɲɲ ow eke ow ki yɛb wɛl itɲɲ in e mob sus em a ec'enyembri a cɛ abu, ɛtɲ aɲɲ a fɛɲ ek'am itɲɲ mob sus em a abu a, am ewl.

7

*Ɔy lagɲɛl ec'ɛb ir owi
Matie 15.1-9*

¹ Ca Farisiel lel ol e low yɛgm ɛsɛl bɛb ek'anɲ Jerusalem ow ab ab, iwr did ɛlul Jesu em. ² -L'ɛbmɲ nyamn eke Jesu e jam ɛsɛl ab em ec'agɲ bɛb yɔgm sabu ɛsɛ lele eke ɛl ec'ɛb ir a am ibrm ab af, ɛtɲ -n'am ij ob.

³ Ke tasi em a, Farisiel lele Jwifɛl bɛb ab ogɲ a, eke yɔgm abu, k'ɔtum ijm ob; aɲke -li b'ucu ɛl aɲɲiyɛl ec'ɛb ir owi amua -n'ɔny es. † ⁴ Na sɔsiɛm, eke -n'anɲ an ol usu batɲ -l'ow gbugɲ, -l'ijmɲ ob eke -l'akprɛm mij sos. † Ɔtɲ ɛmɛny -n'ɔny aɲɲ em ec'ɛb ir owi nɔnɔ yɛj'eke -li b'ɔsu ɛsɛ mij kpɔk, ob ijr kpokpo lele sijɔwɛ ab ec'elel eke wɛl k'ɛtɲɲ es ab af.

† **7:3** Luk 11.38. † **7:4** -l'ijmɲ ob eke -l'akprɛm mij sos:odad na Grek em a, wɛl ɔtu eke itɲɲ ɛjɛc'em dad ɛsɛ: -l'ijmɲ ob kaka fɛɲ eke b'anɲ ob an ɛw usu ow a eke -li yɔyɔgm es. † **7:5** Ɔkn Matie 15.2 ec'akr otar a. † **7:7** Esayi 29.13, Septant em ec'odad eke wɛl oc. † **7:10** Ɔkm Ok 20.12; Ol Ɔkn 5.16. † **7:10** Ɔkm Ok 21.17; Ob Ap 20.9. † **7:11** Ɔkn Matie 15.6 ec'akr otar a. † **7:16** Mark eci silel esig oglog a, wɛl ɛɲnm sodad ek'anɲ ob na [...] ec'araɲɲ em a.

⁵ Ow sɔsiɛm Farisiel a lel ol e low yɛgm ɛsɛl ab ab am ibrm Jesu ɛsɛ: «Kɔ bla ɛtɲ ɛy lagɲɛl ec'ɛb ir owi a ek'ɔɲ ɛy a, ɲ e jam ɛsɛl a ɛluam ee? -Li b'ot sabu ek'aylm -n'am ijr ob.» † ⁶ Jesu am dad ɛl ɛsɛ: «Ɔny, aɲɲ ɛnyembri yony yony ɛsɛl! Nawɛ tasi, Esayi dad ɔny e lís e low in e kokoba ɔb ab em:

Nyam dad eke aɲɲ amua na nɛny em ɔfr ɔfr
-n'am kɔklm im,
kɔ ɛl ec'erm a kpab es em e lís.

⁷ Nuɲ ɔfr ɔfr aɲɲ amua am igɲ'm, aɲke aɲɲ em ec'ów anake -li b'oc -n'am yɛgmɲ aɲɲ low a.»†

⁸ Ɔtɲ ɛmɛny Jesu usr af dad ninɛ: «Ɔny bi waal Nyam ec'ol a ec'ów a ɛlul es, ɛtɲ b'ucur aɲɲ em ec'a ɔnyɲ es.» ⁹ Ɔtɲ ɛmɛny l'igɲ af ninɛ: «Ɔny, ɔnyɲ nyandre nɔnɔ ek'ow em b'igɲɲ Nyam e sol a okr es, ke b'ucur ɔny ec'agɲ em ec'a ɔnyɲ es! ¹⁰ Tasi em a, Mois dad ninɛ: “*Ɔlum asɲ lel esɲ ab.*”† Ɔtɲ l'usr af ninɛ: “*Ɔgɲ eke yayr ɛs lele lis ab a, l'it eke wɛl k'ibi'r.*”† ¹¹ Ɔtɲ ɔny, ɔny e low yɛgm ab em bi dadr ɛsɛ, ek'ɛgɲ nyam in dad ow ɛs oglog ow lis in ɛsɛ: “Ob a eke mi k'ɔɲɲ ɲ eci abu ɛlum ec'a, ob a el Kɔrban” (ow e nyandre el, ob eke wɛl oc ɛw es Nyam ec'ɛgb wawɲ ɔɲ eci), † ¹² ɔny b'elul abusu es ek'ɛgɲ ikɲ na, kí kokm low kaka ɔɔm ɛs lele lis ab ij. ¹³ Ɔbɛn anake ɔny, b'ɔnyɲ Nyam ec'ów ek'elu abusu es eke wɛl ki kok a otr es, ke b'ucur ɔny ec'agɲ em ec'a ek'irir a ɔnyɲ es a. Ɔtɲ ɔnyɲ ów bubute gbɛl e bi kokɲ ɛsɛ low ikɲ na af.»

*Ów eke b'ɔɲ ke ɛgɲ úwm aɲɲ
Matie 15.10-20*

¹⁴ Ɔmɛny Jesu ɛsɲ aɲɲ a ɛtɲ am dad ɛl ɛsɛ: «Iɲɲɲ lɔru es ɔny fɛɲ k'irir. ¹⁵ Ow elm ob ek'ɛgɲ b'ij ok lokm a, ɔɔm'n l'uwm aɲɲ, kɔ ów tutr eke b'anɲ in ec'erm em ɛy ɔkm a anake b'ɔɲ'n l'uwm aɲɲ a. ¹⁶ [Ke ɛgɲ fɛɲ ek'ɔny ɔru eke k'iri a, íri gɔɲ!]

17 Eke Jesu elu agɲ ab es im ɛy akɲ a, in e jam ɛsel a im ɛɲn'n ɛtɲ am ibrm'n ɛsɛ: «Òtar nyandre a ek'ub a e low akr òk ɛy!» 18 ɛtɲ n'am dad wɛl l'ɛsɛ: «Kɔ ɔny yeji k'ɔtum k'irimn low na eci nyandre ee? Uwmn any ek'ow elm ob ek'ɛɲ b'ij ok lokm a, k'ɔtum ɔɔm'n l'uwm anɲ, 19 kɔ ów tutr eke b'anɲ in ec'erm ɛm ɛy ɔkm a anake b'ɔɲ'n ke l'uwm anɲ ab ee? Anke ob e li b'ij l'ok sos ɛm a, lokm ow b'ok'r kɔ ow elm ɛm ɛm, ɛtɲ li b'iny l'ok es.» (Odad ebl na ɛm a, Jesu am yeɣm ek'ob fɛɲ akpl iju.) † 20 ɛtɲ ɛmɛny Jesu dad nine: «Ów tutr eke b'anɲ ɛɲ ɛm ɛy ɔkm a b'ɔɲ ɛtɲ l'uwm anɲ. 21 Tasi ɛm a, ɛɲ ec'erm ɛm anake sow tutr ɛɲɲ a fɛɲ b'anɲ, ke b'ɔɲ'n l'ij nfaci, l'iy mil, l'ibi ɛɲ, 22 l'erum yɔw ɛjec'ab, l'erur lawl ec'ob; li kok low ɲɲ, l'ɛju ɛɲ, li wuwlm ów ab, n'ɔɲn ɛɲ nyamn ɛyɛ, li cak cak ɛɲ, n'ɔny tutre, ke l'ij nyamb a. 23 Ów amua fɛɲ eke b'anɲ ɛɲ ec'erm ɛm ok ɔkm a, anake b'ɔɲ ke l'uwm anɲ a.»

*Utuyɔw nyam ɔny ɔmn Jesu ɛm
Matie 15.21-28*

24 Jesu ɲɣboɲ yogɲ a e n'anɲ a, ɛtɲ n'im l'ɛy wus ikpr a eke titm Tir ab af. Eke l'ɛy akɲ nyam a, l'erurm eke wɛl k'uw any eke l'ow n'anɲ yogɲ, gbɛkɔ ow ibnm ɛtɲ amani a eb es eke Jesu in ow aɲa. 25 Yɔw nyam ek'in ec'iy yɔwli ɔny abɲ ɲɲ a, iri eke Jesu ow anɲ ɛb ab ɛm. L'ow n'ɛɲn ow ɛtɲ l'ok ɔwrɔkp wus ow ec'any af. 26 Yɔw a elm Jwif, wɛl ew'r Fenisi ɛb ɛm, Siri wus af. † N'am ɲɔɲn Jesu eke k'ogɲ abɲ ɲɲ ek'anɲ jɔwli ab ɛm a elu ɔkm. 27 Kɔ Jesu dad'r nine: «Yèb, wɛl ɔɲ etuey ob ij ye anke ow itm eke wɛl k'oc el ec'ob ij a ɔɲ mɔwr ey.» † 28 Yɔw a ɔdu eb ɛtɲ dad nine: «ɛɲ gbɛl, nawrɛ tasi dad. Gbɛkɔ mɔwr ey eke b'anɲ tabl ew a, b'ij etuey ec'ob eke b'akm el ok wus a.» 29 Jesu dad'r nine: «Low na eke dad a sosisɛm, ɔtu eke k'im gbugɲ. Abɲ ɲɲ a ɛy ɔkm ɲ ec'iy ab ɛm.» 30 Yɔw a im gbugɲ ɛtɲ ɛɲn in ec'iy a ek'eru es ob ɛrur ob af, ɛtɲ l'ɛkn yeji eke abɲ ɲɲ a ɛy ɔkm ow ɛm.

† 7:19 Bèbmn Ob Kok 10.9-16. † 7:26 Yɔw a, Israël ec'efnu esig ab ɛm ec'ɛɲ. † 7:27 mɔwr ey:èkn Matie 15.26 ec'akr otar a. † 7:34 Efata:Arame ebr ɛm Jesu dad.

Oru ablu ɛbrm nyam ec'ewlm owi

31 Sica Jesu ɲɣboɲ Tir eci wus ab af, ɛcr Sidɔn eci, ubr ɛb Lɛw a e wus ab af, im ok Galile e mij a ogɲ a. 32 Agɲ oc ɛɲ nyam ek'oru abl ke ɔtum dadm odad okm es a is Jesu, ɛtɲ am ɲɔɲn'n eke li k'at ow abu nɲ. 33 Jesu elu bieku ab es, oc ɔlu a im saw ɛm. L'ot sabu ey l'ok ow ɔru ɛm, ɛtɲ l'oc in e sar nɛnym a l'udu ow anm. 34 Sica Jesu igbl any ogɲ afr, bubm sel ok ɛtɲ dad ɛɲ a nine: «Efata!»† (Ow e nyandre el "Fig!") 35 Kpekɲ ɛɲ a am iri ów, anm kpab'r es nɛnym ɛtɲ l'ɔb nɲ n'am dad odad sɛnyn sɛnyn. 36 Jesu ijl agɲ a nɛny dad nine: «Kì dadr low na k'òkr ɛɲ kaka!» Sica eke li b'ijl wɛl nɛny eke wɛl kí dadm a, yogɲ anake agɲ a yeji, b'im am ɔb low a ec'amani a. 37 Agɲ a fɛɲ anɲ low any iti ligbɛl ɛm ton am dad ɛsɛ: «Fɛɲ eke li bi kok a b'el ów amamn ɔfr. Li bi kok ɔru ablu am iri ów ɛtɲ el a ek'ɔtum dadm odad a, yeji bi dad ów.»

8

*Jesu iyr agɲ fandi yar lok
Matie 15.32-39*

1 Lɛɲ ab ɛm, ɛmɛny agɲ nɔɔɔ gbɛl ow iwr did elul Jesu ɛm. Eke -n'ɔnym ob kaka eke -li k'ij a, Jesu ɛɲ in e jam ɛsel a, ɛtɲ dad el nine: 2 «Agɲ amua e low am ɔny'm ɔɔɲ, anke kin ɛɲ emum nyahan ɛtɲ eke -n'anɲn ɛm ab ke -n'ɔnym ob kaka eke -li k'ij. 3 Eke m'am elu el es -n'im namn, -li k'ow -n'ɔnymn lɛc el ec'ejagb us ɛm, anke el ɛm ec'agɲ nyam nyam anɲ susu kpekpe ow.» 4 In e jam ɛsel a am dad'r ɛsɛ: «ɛtɲ sica bogɲ si k'ɛɲn ob ij s'ɔɲ el usu saw ɛm na ek'ɛɲ irm ab ee?» 5 Jesu ibrm el nine: «Kɔ futufutu abi ɔnymn ab ee?» ɛtɲ jam ɛsel a dad nine: «Lɔbɲ.» 6 Sica Jesu ɔɲ abusu eke dedeku a k'ok es wus. L'ot futufutu lɔbɲ a, l'elu Nyam bia, li bubr ɛm, ɛtɲ n'ɔɲ in e jam ɛsel a eke ki cɛc dedeku a. ɛtɲ jam ɛsel a cɛc ɔɲ el fɛɲ. 7 -N'ɔnym ɔcn abi ka ab. Jesu oc yeci yeji elu Nyam bia ɛtɲ ɔɲ jam ɛsel a eke ki cɛc ɔɲ el. 8 Agɲ a ij ob molok iy el ton ob wawal es. Jam ɛsel a ɛc ot ob a fɛɲ eke wal

es a etj ow ij mulu egbel lobn. ⁹ Agn a fex ek'ij ob a, otu eke k'ij agn fandi yar. Sica Jesu on el abusu eke -li k'im, ¹⁰ etj kpekj in lel in e jam esel ab ab -l'ok mijetj ab em -n'im Dalmanuta † eci wus ab af.

Farisiel am ibrm eke Jesu ki kok meny ewr nyam

Matie 16.1-4

¹¹ Farisiel ow etj Jesu etj am atar ow es in ab. Eke -l'erurir eke -li k'uk ow meb a sosiem, -li dad ow nine: «Kòk meny ewr nyam on ey yec'etj ke s'uw any tasi ek'ow el Nyam erm'j ow.» ¹² Jesu bubm sel ok etj dad nine: «Bla sosiem etj yefenyana ec'agn amua am ibrm eke k'ekn meny ewr ee? M'am dad ony nawre em tasi: wel k'ow kokm meny ewr kaka om ony.» ¹³ Etj l'elu wel es, l'ey mijetj ab em l'ubr mij jam a.

Jam esel a low a k'okm es sos em kaka
Matie 16.5-12; Luk 12.1

¹⁴ Eke -n'im a, jam esel a ijl es eke k'eb futufutu, ek'ow elm futufutu nyam a ce eke -n'onymn ab mijetj ab em a. ¹⁵ Jesu am ijl el neny dad ese: «Èwr erm! Ke ósur sos Farisiel lele Eròd ab e lijru a e lís.» ¹⁶ Jam esel a ek'iri low na a am dadarir el ofr em ese: «Eke s'ebm futufutu a sosiem anake n'am dad ey ow amua a.»

¹⁷ Eke Jesu iri ow a eke -n'am dadarir el ofr em a, n'am dad wel l'ese: «Kò bla sosiem etj am dadr esre: "Eke s'ebm futufutu a sosiem ee?" Kò k'irimn ce ee? Kò ow k'okm ony es sos em ce ee? Kò ony ec'erm tuotuo a sosiem ee? ¹⁸⁻¹⁹ Ony elil anyamn etj éknmn es ee? Elil oru etj irimn ow ee?† K'oknmn legj a eke m'ubr futufutu yen em m'on agn fandi yen a ij a, ow a ek'akm el a, mulu abi anake scr otr ab ee?» -Li dad nine: «Lew yony.»† ²⁰ Emeny l'ibrm wel nine: «Legj a eke m'ubr futufutu lobn ab em m'on agn fandi yar a ij a, ow a ek'akm el a, mulu abi anake sc otr ab ee?» -Li dad nine: «Lobn.» † ²¹ Etj Jesu usr af dad el nine: «Etj emeny sica k'irimn ow k'okm ony es sos em ce ee?»

Jesu ewlm any eflu nyam Betsayida

²² Jesu lel in e jam esel ab ab im ok Betsayida. Yogn agn oc any eflu nyam ow etj am nògn'n eke li k'itjn ow abu. ²³ Jesu ucu any eflu a abu ony etj oc'r ab im banj saw a. Yogn l'oc sar l'ubr ow anyamn em, l'ok ow sabu any etj l'ibrm ow nine: «Kò am ekn es ee?» ²⁴ Any eflu a fifig anyamn etj dad nine: «M'am ekn agn ek'am an es, gbekò m'am ekn el ese ekj af.» ²⁵ Emeny Jesu ok'r sabu any etj n'am ekn es senyn senyn. Sica l'ewl tasi etj n'am ekn ob fex ese el el ek'ow it ab af. ²⁶ Etj Jesu dad'r nine: «Èb ejagb im gbugj; kò k'òkj any kpekj kpekj k'im k'ey agn ab em.»

Pier dad eke Jesu in el Mesi
Matie 16.13-20; Luk 9.18-21

²⁷ Ow e jam a, Jesu lel in e jam esel ab ab us ejagb aam banj banj a ek'anj Sesare Filip eci wus ab af a. Eke -n'anjn ejagb -n'aam a, Jesu ibrm in e jam esel a nine: «Kò ayaf agn bi dadr em e lís ee?» ²⁸ -Li dad ow nine: «Agn beb bi dad ese j Jan mij ok nun es, beb bi dad ese j Eli, etj agn likpr ec'a, -li b'oc'j ese kokoba ob esel ab em e nyam af.» ²⁹ Etj Jesu ibrm el nine: «Kò ony obi ony obi a, ayaf b'ocar'm ee?» Pier odu eb dad nine: «J el Mesi a.» ³⁰ Jesu ijl el neny kponj kponj eke -li ki dadmn in e lís e low -l'okmn egj kaka.

Jesu am ewar in e luw lel in e luw em any igb ab

Matie 16.21-28; Luk 9.22-27

³¹ Jesu am yegm in e jam esel a low dad el ese: «Ow it ek'egj ec'Iy k'ij gbre nono; ke agn ekpekj, egb waw esel egbel lel ol e low yegm esel ab ign elu'l es, ój wel ibi'r ke sejn nyahan, l'igb agn ek'uw ab em.» ³² N'am dad wel sodad amua l'erum mar. Na sosiem Pier oc'r ab im saw em etj am enym'n abr dad'r ese: «Kì dad odad nené.» ³³ Eke Jesu ewl meny ler in e jam esel a, li dad Pier lebl tuotuo em nine: «Satan, kpàb'm es lís, anke j e tutr a elm Nyam e tutr, kò na agn em e tutr.»

† 8:10 Dalmanuta:èkn Matie 15.39. Yefenyana em a, wel uwm Dalmanuta lele Magadan ab eci yogn ek'anj ab any. Ow otu eke k'el eb nyam ce eci en yony oglog eb yony ek'ob okr af eci nin. † 8:18-19 Jeremi 5.21; Ezekiel 12.2.

† 8:18-19 Èkn Mark 6.35-44. † 8:20 Èkn Mark 8.1-9.

Elle eke wel k'usr Jesu jam

³⁴ Eke Jesu esɲ dedeku a lel in e jam esel ab ab a, n'am dad wel l'ese: «Ek'egɲ nyam am erur eke k'us'm jam a, ow it ke li kí tutrm in e lís owi, l'ábu in obi ec'olikɲ a † ke l'ús'm jam. ³⁵ Tasi em a, egɲ yec'eke b'ow erur eke ki dogɲ in e sel a, b'ow irmn. Gbəkɔ egɲ yec'eke b'ow irmn in e sel a Amani Mamn a lel em sosiem ab a, b'ow eɲn. ³⁶ Eke batɲ egɲ nyam ɔny wus ec'ob fɛɲ etɲ l'irmn in e sel a, ke bla ow b'ow eel il ab ee? ³⁷ Etɲ bla ob iy egɲ ɔtu eke k'oc sɔgr in e sel ab ee? ³⁸ Yɛfɛnyana ec'agɲ amua el sikpl esel lel enyembri yony yony esel ab Nyam ec'any af. Ek'egɲ nyam és am ɔny em lel em e sodad ebl ab ab sosiem agɲ amua ec'araɲn, eben ce egɲ ec'Iy yeji és b'ow ɔny, lɛgɲ eke li b'ow l'ow Es ec'anygbel em, afr erm esel lala ab ab a.»

9

Jesu itɲn sos

Matie 17.1-13; Luk 9.28-36

¹ Emɛny Jesu dad el ninɛ: «Low nawre m'am dad ɔny: agɲ amua ek'anɲ aɲa a e beb b'ow ekɲ Nyam ec'es ew a ow abusu ɔny em gbunɲ ke -l'uw.»

² Eke seɲɲ nɔhɔn ec a, Jesu esɲ Pier, Jak lele Jan ab etɲ -li kpab es -n'im saw em el sɔny lafɛny gege nyam af. Yogɲ, Jesu itɲn sos el ec'any af. ³ In eci mob sus em a e jeɲn a afɲn es; wus af aɲa, egɲ kaka anm eke k'ɔɲ in eci mob sus em a jeɲn eben. † ⁴ Etɲ kpɛkɲ Eli lele Mois ab okm sos ɔkm etɲ am dad ów Jesu ab. ⁵ Eke Pier b'ekɲ eben a, li dad Jesu ninɛ: «Low yeɲm agɲ es, ow akpl eke si k'anɲ aɲa! S'ús nunɲ igɲ usu nyahan: ɲ e nyam, Mois e nyam lel Eli e nyam ab.» ⁶ Tasi em a, Pier eknm odad eke ki dad aɲke el nyahan mum erɲn am ɔny el. ⁷ Kpɛkɲ jru ey etɲ ubur el es. Etɲ lebl nyam anɲ jru ab em am ikɲ dad ese: «Egɲ na el em ec'Iy eke m'erur tasi; ìrir in e low.» † ⁸ Kpɛkɲ jam esel a am ɔl saw saw, gbəkɔ -l'eknm egɲ kaka ek'ow elm Jesu sɔny ce ek'anɲ el ab a.

⁹ Eke -n'anɲn lafɛny ab af -n'am us es a, Jesu ijl el nɛny dad ninɛ: «Low na ek'ekan a, kɪ dadr k'okr egɲ kaka, toɲ bake egɲ ec'Iy ígb agɲ ek'uw ab em.» ¹⁰ -L'egɲ low a -l'eb, gbəkɔ -n'am ibrmnin el ɔfr -l'ese: «Ke egɲ ec'Iy ígb agɲ ek'uw ab em e nyandre el ayaf ee?» ¹¹ Emɛny jam esel a am ibrm Jesu ese: «Dàd ey, kɔ bla sosiem etɲ ol e low yeɲm esel a bi dad ek'Eli in k'ow gbunɲ ke Mesi a in ów ee?» † ¹² Jesu dad el ninɛ: «Eɛ, Eli eke li k'ow ke ni nyímn ów a fɛɲ. Gbəkɔ bla sosiem Nyam Lel em wel nɔn ek'egɲ ec'Iy b'ow ij gbre nɔnɔ ke wel k'úbm'n ee? † ¹³ M'am dad ɔny ek'Eli ec'a, l'ow lɛgɲ a etɲ, etɲ agɲ kok'r low yec'a eke -l'erurir a ese elel eke wel nɔn ab af.»

*Jesu ewlm iy nyam ek'abɲ ɲunɲ b'ijr gbre
Matie 17.14-21; Luk 9.37-43a*

¹⁴ Eke -l'owr -n'ɛɲan jam esel likpr a, -l'ekɲ dedeku ek'elul wel em, etɲ wel am atar ów es ol e low yeɲm esel ab ab. ¹⁵ Eke dedeku a b'ekɲ Jesu a, low iti el any etɲ kpɛkɲ -n'am uru es -n'im -l'esɲn ow. ¹⁶ Jesu ibrm jam esel a ninɛ: «Kɔ bla owi am atarir es ee?» ¹⁷ Dedeku ab em a, egɲ nyam ɔdu eb dad ninɛ: «Low yeɲm agɲ es, m'oc em jim ek'ɔny abɲ ɲunɲ ke ɔm'n li dadm odad a m'is'ɲ. ¹⁸ Usu kaka fɛɲ ek'abɲ na b'ey'r af a, ow b'ɔny elu'l ow wus, sar ufu ám ifl'l nɛny, n'ám sasagr an em, ke n'ám ecan es. Mi dad ɲ e jam esel a eke k'ogɲ abɲ ikɲ na in em, etɲ -l'ɔtum -n'ɔnym ow ec'abusu.» ¹⁹ Jesu dad in e jam esel a ninɛ: «ɔny tasi, eel agɲ eke ɔmn anm em! Emɛny seɲɲ abi m'it eke mi k'anɲ ɔny ab ee? Etɲ emɛny sakp abi ow it eke mi k'egɲ low na m'eb ee? Òcr iy a isr'm aɲa!»

²⁰ Wel oc iy a is'r. Ek'abɲ ɲunɲ a b'ekɲ Jesu a, l'ufɲ iy a lɛc em, n'ɔny l'elu ow wus. Iy a am wuwl wus yogɲ etɲ sar ufu am ifl'l nɛny. ²¹ Jesu ibrm iy es a ninɛ: «Kɔ ow ij seɲɲ abi ek'abɲ ɲunɲ na anɲ'n af ee?» Iy es a dad ninɛ: «In e likekli em etɲ. ²² Sakp oglog abɲ a b'ɔny elu'l alm, oglog mij em eke k'ibi'r. Ek'ɔtu e ki kok,

† 8:34 ábu in obi ec'olikɲ a:ekɲ Matie 10.38 eci akr otar a. † 9:3 Bèbmɲ 2 Pier 1.16-18. † 9:7 Bèbmɲ Mark 1.11; Selu 2.7; Esayi 42.1. † 9:11 Èkn Matie 11.14 lele ow eci akr otar ab ab. † 9:12 Esayi 53.3; Selu 22.1-18.

ikn ey sorn ke elum ey abu!» ²³ Jesu am dad'r esε: «Kɔ bla etn am dad esε: "Ek'otu e ki kok ee?" Wel otu eke ki kok low low fen egɛ eke b'ony omn a eci.» ²⁴ Kpekɛn iy es a igbl lebl ogn etn am dad esε: «M'ub nawrε! Elum im abu ke em ec'omn onym a oc es em em.»

²⁵ Eke Jesu ekn agɛ a ek'am uru ow a, l'oc lebl tuotuo em n'am dad abn nɔn a l'esε: «Abn eke b'on egɛ el ebrm lel oru ablu ab, m'am dad'n: ey okm iy na em, k'ewl meny k'ow in em ij!» ²⁶ Abn nɔn a babarm, ufn iy a lεc em etn l'ey okm. Iy a ew esε ek'ow'n uw cε af, ton agɛ ek'ann yogɛ a am dad esε: «Iy a, l'uw.» ²⁷ Gbεko Jesu ony iy a abu etn ow on l'igb n'inym es.

²⁸ Eke Jesu im gbugɛ, ke in eci jam esel ab ab -n'ann el sony a, -n'am ibrm ow -l'esε: «Kɔ bla etn ey s'otum s'onym abusu s'ognm abn na ee?» ²⁹ Jesu am dad el esε: «Abn akpasu na, Nyam nɔn em cε wel b'ogn'n l'ey okm.»

Emeny Jesu am ewar in e luw lele in e luw em ann igb ab

Matie 17.22-23; Luk 9.43b-45

³⁰ Sica -n'ngbon usu a eke -n'ann a, etn -l'ubr Galile ogog a. Jesu e tutr em a, k'egɛ k'uwɔm yogɛ a eke n'ann ab any. ³¹ N'am yegm in e jam esel a low li dad wel l'esε: «Wel b'ow ony egɛ ec'Iy elu agɛ abu em, ke -l'ibi ow. Eke ow b'ow kok sεgɛ nyahan a, li b'ow l'igb luw em.» ³² Gbεko low yegm ikn na, jam esel a k'irim ow eci nyandre a, etn -n'am uru eke -li k'ibrm Jesu low na ec'akr otar a.

Egɛ ligbel ec'el owi

Matie 18.1-5; Luk 9.46-48

³³ -N'im -l'ey Kapernayum; eke -n'imn -l'okr akɛ a, Jesu am ibrm in e jam esel a esε: «Kɔ ejagb us em a, bla owi anake am atarir es ab ee?» ³⁴ El a fen -li yewal, anke ejagb af a, -l'atar ow es, -n'am dadarir el ofr em -l'esε: «Kɔ bwo el ey ec'anymu ee?» ³⁵ Sica Jesu sig es, etn l'esn jam esel lew yony a fen, etn n'am dad wel l'esε: «Eke egɛ nyam erur eke k'el ony ec'anymu, ke l'el ony a fen eci jam ablu,

l'el ony fen eci ob oc on es.» ³⁶ Etn Jesu ony iyli nyam abu ow arann yogɛ el ec'any af, l'oc ow etn n'am dad wel l'esε: ³⁷ «Ek'egɛ eb ey amua em e nyam em sosiem a, ke em anake l'eb'm a. Etn egɛ a ek'eb'm a, ow elm em obi l'ebm im, ko egɛ a ek'erm'm a anake l'eb eben a.»

Egɛ ek'elm ey ec'ifnu a el ey ec'egɛ

Luk 9.49-50

³⁸ Jan dad Jesu ninε: «Low yegm agɛ es, s'ekn egɛ nyam eke oc n e nin a am kokr juma ogn abn enɔn. S'edn in, eke l'elm ey ec'egɛ a sosiem.» ³⁹ Jesu dad ninε: «Egɛ k'edn in, anke egɛ kaka anm eke b'ow oc em e nin a kokr sakrowa, ke kpekɛn ow e jam a, otu dad em e nin nɔn ec'odad. ⁴⁰ Tasi em a, egɛ ek'ifnm ey a, el ey ec'egɛ. ⁴¹ Low nawrε m'am dad ony: egɛ kaka fen ek'on ony mij kpek em egɛn, Krist ec'agɛ ek'eel a sosiem a, egɛ ikn na, li b'ow n'en in e labm sɔg.»

Ew erm ke k'eyɔm sikpl em

Matie 18.6-9; Luk 17.1-2

⁴² Emeny Jesu usr af dad ninε: «Egɛ eke b'ow ony egɛ ek'on omn em em esε iy na af elu wus a, low nɔn a eke li k'en a agb nɔn. Eke wel oc meb ucur lob ligbel ucu'r emn, etn ony eman in okij a, ow akpl akm low nɔn a eke wel ki kok'r a. ⁴³ Eke batn ow el n ec'abu a anake b'on ey sikpl owi em a, ke ubr'r es, anke ow akpl n eci eke k'ey sel en tasi ab em abu nyam coco ab, ow a eke k'eli sabu yony ke im ann gbre ij usu, yogɛ a eke al ek'iram es ann a. [⁴⁴ *Yogɛ, sisɛ a eke b'ij sos megl a, -l'uwmn, etn al a ek'ann yogɛ a yeji iram es kaka.*]† ⁴⁵ Etn ek'ow el n e lakr a anake b'on ey sikpl owi em a, ke ubr'r es, anke ow akpl n eci eke k'ey sel en tasi ab em lakr nyam coco ab, ow a eke k'eli akr yony ke im gbre ij usu a. [⁴⁶ *Yogɛ, sisɛ a eke b'ij sos megl a, -l'uwmn, etn al a ek'ann yogɛ a yeji iram es kaka.*] ⁴⁷ Eke batn ow el n e nyamn a anake b'on ey sikpl owi em a, okr ony oc'r es, ow akpl n eci eke k'oc nyamn nyam ab ey Nyam eci gbrenghi usu ab em, ow a eke k'eli anyamn yony ke wel ony owl'n gbre ij usu a. ⁴⁸ *Yogɛ,*

† 9:44 Mark eci silel esig nɔn em a, wel ennm akr 44 lele 46 ab. Ekn akr 48. † 9:48 Esayi 66.24.

sisɲ a eke b'ij sos megl a, -l'uwmn, etɲ al a ek'ann yogɲ a yeji iram es kaka.† 49 Tasi em a, eɲ eɲ b'ow ecr al eci gbɛ ijr ab em, yec'etɲ ke ebm ekn na áyal il ese egb waw eke wɛl b'ok mok af ab af. † 50 Mok el ob mamn. Eke batɲ l'irmn in e ded a, † ayaf wɛl ki kokɛ ke l'éwl mɛny li ded ee? Ow akpl ek'ony em a, mok e ded ikɲ na k'ann, yec'etɲ ke ony ɔfr em a, ír erm es ey ec'eb.»

10

Iɲɲin owi

Matie 19.1-12; Luk 16.18

1 Jesu igb yogɲ im Jude wus af, etɲ l'ubr Jurden jam a. Emɛny aɲ nɔnɔ ow as luku elul il em; ese sɛɲ fɛɲ ec'a eke li bi kok ab af, n'am yɛgm aɲ a low. 2 Eke Farisiel k'ebm Jesu a sosiem, -l'ow -n'ɛɲn ow etɲ -n'am ibrm ow -l'ese: «Kɔ ey ec'ol ab em abusu eru es eke igɲ k'elu in e yɔw es ee?» 3 Jesu ibrm el ninɛ: «Kɔ low yɛgm eke Mois ɔɲ ony a el bogɲ ec'ee?» 4 -Li dad ninɛ: «Mois ɔɲ abusu *eke wɛl ki nɔn igɲɲin e lɛl gbun ke igɲ óɲɲ in e yɔw.*»† 5 Ow sosiem Jesu dad el ninɛ: «Mois nɔn ol ikɲ na aɲke ɔny, eel aɲ erm tuɔtuɔ esɛl. 6 Gbɛkɔ wus e nuɲ ɔb em a, eke Nyam kok ów a fɛɲ a, *li kok wɛl igɲ lele yɔw ab.*† 7 *Na sosiem anake igɲ b'ow ɲgbonɲ es lele lis ab ec'akɲ,* 8 *ke l'ókr af in e yɔw ab ab -l'el sos megl nyam a.*† Ca -l'elm aɲ yony ij, kɔ sos megl nyam. 9 Ke eɲ k'onym yec'eke Nyam ɔny okr af a, kpabm es.»

10 Sica eke Jesu lele in e jam esɛl ab ab im ok akɲ a, emɛny jam esɛl a am ibrm'n ów, odad a eke li dad ab af. 11 Jesu dad el ninɛ: «Iɲɲ fɛɲ eke elu in e yɔw es, ke im ebi yɔw ejec'a, l'ij nfaci kɛkɛ e yɔw a ec'any af ɲ. 12 Etɲ eke yɔw nyam elu in ec'igɲ es etɲ im oc igɲ ejec'a, in yeji l'ij nfaci ɲ.»

† **9:49** *eɲ eɲ b'ow ecr al eci gbɛ ijr ab em... wɛl b'ok mok af ab af:* Grɛk em odad eci iri tasi a el *eɲ eɲ mok af b'ow ɔb em*. Gbɛkɔ odad ebl na em, Jesu am otar akr yɛgm eke eɲ fɛɲ eke ub nawre a, ɔtu ek'uw any eke gbɛ ijr el low eke ow em wɛl bebɛ ekn'n ese elɛl eke al b'elu sika eci sayl ɔkm ab af (ɛkn 1 Pier 1.7). Sica Amani Sig em a, wɛl b'oc mok ok segb waw af ayal el (ɛkn Ob Ap 2.13). † **9:50** ɛkn Matie 5.13 ec'akr otar a. † **10:4** Ol ɔkn 24.1. ɛkn Matie 5.31 eci akr otar a. † **10:6** Nuɲ ɔb 1.27; 5.2. † **10:8** Nuɲ ɔb 2.24. † **10:19** ɔkm Ok 20.12-16; Ol ɔkn 5.16-20. *ki kokm lɛyr owi eɲ e lis:* sodad amua anm ol lew ab em. Matie lele Luk ab em yeji ow anm. † **10:21** ɛkn Matie 19.21 eci akr otar a.

Jesu eɲ etuey ɔwɔ

Matie 19.13-15; Luk 18.15-17

13 Aɲ ot etuey aam Jesu ogɲ eke li k'at wɛl abu nuɲ, gbɛkɔ jam esɛl a am enym el abr. 14 Eke Jesu b'ekn ebɛn a, ow e low ebl'l erm etɲ li dad in e jam esɛl a ninɛ: «Yèbr etuey ow em ogɲ! Eɲ k'éɲɲn el, aɲke tasi em a Nyam e gbɛɲgbɛ usu a, aɲ a ek'ann ese el af a eci. 15 Low nawre m'am dad ɔny, eɲ kaka fɛɲ ek'eɲɲm Nyam e gbɛɲgbɛ usu a ebm ese iyli af a, eɲ ikɲ na, lɛɲ kaka li k'ow l'otum l'eym em.» 16 Etɲ Jesu am ot ey a, at el abu nuɲ eɲ el ɔwɔ.

Íɲ fɛɲ elu es ke ús Jesu jam

Matie 19.16-30; Luk 18.18-30

17 Eɲagb cɛ eke Jesu us eke k'im a, kpɛkɲ eɲ nyam uru es ec'r anym ok ɔwɔɔkp wus etɲ am ibrm'n ese: «Low yɛgm aɲ es mamn, kɔ ayaf mi ki kokɛ ke m'ij sel eɲn ek'onym uwr ec'aja ee?» 18 Jesu dad'r ninɛ: «Kɔ bla etɲ am esɲ'm eɲ mamn ee? Eɲ kaka elm eɲ mamn, ek'ow elm Nyam sɔny coco cɛ. 19 Kɔ uw sol ab any ee? *K'íbim eɲ, k'íjm nfaci, k'íym mil, k'íjm danɲu yadɲ em eɲ e nuɲ af, kí kokm lɛyr owi eɲ e lis, élum asɲ lele esɲ ab.*»† 20 Eɲ a dad'r ninɛ: «Low yɛgm aɲ es, likekli em etɲ mi b'elum sol amua fɛɲ.» 21 Jesu ler'r, ɔny in ec'erur etɲ dad'r ninɛ: «Ow anɲ'ɲ low nyam cɛ. Ìm ɔl ɲ ec'ob ek'ony a ij, òc ow ec'os a ɔɲ ɔgbɔru, † ke b'ow eɲn ob ɔny afr, ca éwl mɛny ow us'm jam.» 22 Ek'eɲ a iri odad na a, ow e low eɲn'ɲ ermni es, etɲ n'aam sos es ɔw em, aɲke n'ony ob nɔnɔ.

23 Eke Jesu ler in e jam esɛl a ek'ann'n saw saw a, li dad wɛl ninɛ: «Nyam e gbɛɲgbɛ usu a ec'em ey a ew tuɔtuɔ aɲ a ek'ony ob nɔnɔ a eci gbɛ!» 24 Jam esɛl a low iti any low na eke -l'irir a sosiem; etɲ Jesu ewl am dad el ese: «Em jimɛl, Nyam eci gbɛɲgbɛ usu a ec'em ey a ew

tuotuo. † 25 Kin, gbanƙo kedebnam eci feƙn omu em eke k'ecr a, ew fueƙue akm gbrenjgbi eci Nyam e gbrenjgbi usu ec'em ey a.» 26 Ow on jam esel a eci low any iti a am afn es, etn -n'am dadarir el ofr em -l'ese: «Ƙo sica bwo ec'egh otu ek'ehn sel ee?» 27 Jesu ok el anyamn af, etn dad el nine: «Agh ec'any af a, ow ew tuotuo, ko ow elm Nyam ec'any af a gbɛ, anke Nyam ec'a, feƙ ew fueƙue!»

28 Af yogh Pier dad'r nine: «I obi yeji ekn! Ey, s'ign feƙ s'ok es etn s'us'n jam.» 29 Jesu dad'r nine: «Low nawre m'am dad ony: eke em lele Amani Mamn ab ab sosiem egh nyam ign in ec'akn, lisijimel, lisijowel, lis, es, in ec'ey, in e sogm elu es a, 30 segh amua eke s'anŋ em ab em, li b'ow n'ehn ow amua e sakp ekn yen ok af: akn, lisijimel, lisijowel, lisel, ey lele sogm ab. Etn li b'ow l'obr gbre ijr yeji. Ke sica segh a eke anŋ anym am ow ab em a, n'ehn sel ek'onym uwr. 31 Gbeko anymu ab em eci nono b'ow ewl el ajamu, etn ajamu ab em e nono, b'ow ewl el anymu.»

Jesu ewar sakp nyahan em in e luw lele in e luw em anŋ igb ab

Matie 20.17-19; Luk 18.31-34

32 Jesu us ejagb agh a ek'am us'r jam ab ab, l'ikn wel anym -n'am uyu -n'im Jerusalem. Jam esel a ermni edn es, etn agh a ek'am us'r jam a erhn ow sos. Jesu esn lew yony a saw em eke ki dad el low yec'a eke b'ow ehn'n a. 33-34 Li dad nine: «Isr any ekan, kin Jerusalem anake s'am uyu s'im a; yogh egh ec'Iy b'ow ey egb waw esel egbel lel ol e low yegm esel ab ab ec'abu em. -Li b'ow -l'ob ow low luw eci, etn -li b'ow -l'oc ow -n'on Nyam any uwm esel kokr'r miyer, afl'l sar any, or'r say em, ke -l'ibi ow. Gbeko eke segh nyahan b'ow ec a, li b'ow l'igb luw em.»

Jak lele Jan ab e low ek'ibrm

Matie 20.20-28; Luk 22.24-27

35 Sica Sebede jimel a, Jak lele Jan ab, ow ehn Jesu etn am dad'r ese: «Low yegm agh es, s'am erur eke low yec'eke si b'ow

s'ibrm'n a, kók on ey.» 36 Jesu ibrm el nine: «Ƙo bla lowi am erurir eke mi ki kok m'on ony ee?» 37 -Li dad ow nine: «Legh eke b'ow anŋ n ec'anygbel em a, egh on ey abusu ke s'ok es n ab: egh nyam sig'n es lidr ogog ke nyam sig'n es nemn ogog.» 38 Gbeko Jesu dad el nine: «Low yec'a ek'am ibrmn a, k'uwmn any. Ƙo otur eke b'ow eghn gbre e mij kpok a † eke m'ow m'egh a, oglog wel ok ony gbre e mij nun a eke wel b'ow ok'm ab ee?» 39 -Li dad ow nine: «Ee, s'otu.» Etn Jesu dad el nine: «B'ow eghn mij kpok a eke m'ow m'egh a, etn wel b'ow ok ony mij nun a eke wel b'ow ok'm a, † 40 gbeko em e lidr abu af ec'es sig a lele nemn abu af ec'ab ab a, ow elm em m'om egh. Susu amua el agh a eke el sosiem Nyam kok ew es a eci.»

41 Eke jam esel agh lew a iri low na a, -n'am ebl erm -l'ok Jak lele Jan ab af. 42 Ow sosiem Jesu esn el feƙ etn am dad el ese: «Ekan ek'agh a e si b'oc ese eb ec'es ew esel af a, b'ew eb ab es abusu ony em, ke el em ec'agh any esel ek'anŋ a, b'elu el ec'abusu ony a okm dedeku a e nun af a. 43 Gbeko ony eci araŋn ec'a, ow k'ecr eben. Eke batn ony em ec'egh kaka feƙ am erur eke k'el ony ec'es ew es a, ke l'el ony a feƙ ec'ob oc on es; 44 etn emeny ek'onny em ec'egh kaka feƙ am erur eke k'el ony ec'anymu, ke l'el agh a feƙ ec'adu. 45 Eben nyam coco egh ec'Iy yeji owm ek'agh ki kok in e lis e low, ko l'ow eke li ki kok agh e lis e low, ke l'oc in e sel a l'ew awoba li sogr agh nono.» †

Jesu ewlm any eflu Bartime

Matie 20.29-34; Luk 18.35-43

46 Jesu lel in e jam esel ab ab ow ok Jeriko eb em. Sica eke Jesu, in e jam esel a lel agh dedeku ab ab am ok okm ban a, -l'uyum any eflu nyam eke wel b'esn Bartime, Time jim ab, eke sig es ejagb saw ob sasm eci. 47 Eke l'iri ek'ow el Nasaret iy Jesu a, n'am elu lebl li dad l'ese: «Jesu, David eci lilaw, ikn'm sorn!» 48 Agh nono gbɛl erurm etn am enym'n

† 10:24 Mark e silel esig oglog b'ign af ese: agh a eke b'ocr el sosi elu ob ony em a eci. † 10:38 gbre e mij kpok:Amani Sig em a, ow el odad usu eke am yegm gbre ij owi. Selu 75.9; Esayi 51.17-22; Jeremi 25.15; Ezekiel 23.31-34. † 10:39 Bèbmn Ob Kok 12.2. † 10:45 Bèbmn Mark 14.24; 1 Timote 2.6.

abr eke li ki yewal, gbekɔ n'am at lebl es l'ɔg li dad l'ese: «David eci lilaw, ikn'm sɔrɔ!»⁴⁹ Jesu inym es etɔ dad eke wɛl k'esɔn any eflu a. -L'esɔn ow etɔ -li dad ow ninɛ: «Àtr sos es igb! N'am esɔn'ɔ.»⁵⁰ Any eflu a wɔg in e mob sus em a elu es, etɔ l'igb kpekɔ n'im n'ɛɔn ow.⁵¹ Jesu ibrm'n ninɛ: «Kɔ bla lowi am erur eke mi ki kok m'ɔn'ɔ ee?» Any eflu a dad'r ninɛ: «Low yegm agɔ es, m'am erur eke mi k'ewl m'ɛkn es.»⁵² Jesu dad'r ninɛ: «Ìm! Nj ec'ɔmn a ewlm'ɔ.» † Kpekɔ n'am ɛkn es, etɔ n'am us Jesu jam.

11

Jesu am ey Jerusalem

Matie 21.1-11; Luk 19.28-40; Jan 12.12-19

¹ Eke -n'imn bake -n'am titm Jerusalem, ke -n'annɔ Betfaje baɔn lele Betani baɔn ab eci nɛny nɛny a, Olivie lafeny † a ogɔ a, Jesu erm in e jam esɛl ab em ec'agɔ yony² etɔ li dad wɛl ninɛ: «Ìmn baɔn a ek'annɔ ɔny anym ab em, kpekɔ eke b'ow okr em a, b'ow ɛɔn gbaɔkɔ kpekɔ eke wɛl ucyr es, ke lɛgɔ kaka ɛgɔ sigm af. Mɔmun in es k'ocr isr'm aɔa.³ Eke batɔ ɛgɔ b'ibrm ɔny low a sɔsiem eke am mɔmun gbaɔkɔ kpekɔ na es a, dadr esre: “Egɔ gbɛl ɔny ow ec'es abur. Gbekɔ kpekɔ cɛ li b'ow l'ewl meny l'elu es ow ow ɛɔn'ɔ.” »

⁴ -N'im etɔ -n'ɛɔn gbaɔkɔ kpekɔ nyam ek'ucyr es gben lisany saw, ejagb nɛny, etɔ -ni mɔmu ow es.⁵ Agɔ nyam nyam ek'annɔ yogɔ a am ibrm el esɛ: «Kɔ bla anake am kokr ab ee? Bla sɔsiem am mɔmun gbaɔkɔ kpekɔ na es ee?»⁶ Jam esɛl a dad agɔ a yec'a eke Jesu dad el a, etɔ kpekɔ wɛl elu el es -l'eb ejagb -n'im.⁷ -L'oc gbaɔkɔ kpekɔ a -l'is Jesu, -l'ot el e sigbad a -l'ok ow af etɔ Jesu sig es af.⁸ Agɔ nɔnɔ am ot el e sigbad a ok ejagb, etɔ beb ec'a, ow el ekɔ al eke -l'ubr ɔgm ɔgm a. †⁹ Agɔ a ek'ikɔ Jesu anym lel el a ek'ann'n jam ab ab a, am ɔg dad

esɛ: «*Hosana! Anygbɛl el Nyam eci! Ke Nyam edɔ ɛgɔ ek'am ow Es Kɔtɔkɔ e nin em a ɔwɔ!*»¹⁰ Ke Nyam edɔ gbrenɔbi usu a ec'es ew a ek'am ow a ɔwɔ! Ey lagɔ David eci gbrenɔbi usu a ec'es ew a! *Anygbɛl el Nyam ek'annɔ afr kpekpe a eci!*» †

¹¹ Jesu ey Jerusalem etɔ n'im toɔ l'ey Nyamel gbɛl ab em. Eke l'ew mob a fen nyamn af uwr a, in lel in e jam esɛl ab ab, -l'eb ejagb -n'im Betani, anke lɛgɔ am uk.

Jesu ofn babm ikɔ nyam

Matie 21.18-19

¹² Eke lɛgɔ eny ke Jesu lel in e jam esɛl ab ab ok ɔkm Betani a, Jesu namn ow sos.¹³ Akpoj em a, l'ekn babm ikɔ nyam ek'ebu sɛny nɛny. Etɔ n'aam l'ekn eke li b'ow n'ɛɔn ey ow em. Kɔ eke n'im li titm likɔ a, l'ekn eke ow el suw ɔfr, † anke ow elm lakpo ek'ow it ek'ow k'osu ey a.¹⁴ Etɔ Jesu dad ninɛ: «Ke lɛgɔ kaka ɛgɔ k'ɛɔnm ɔ em e liy ijm.» Jam esɛl a iri odad a eke li dad a.

Jesu annɔ Nyamel gbɛl a e gbugɔ a

Matie 21.12-17; Luk 19.45-48; Jan 2.13-22

¹⁵ Sica -n'im -l'ok Jerusalem. Eke Jesu ey Nyamel gbɛl a eci gbugɔ a, n'am ogɔ an ɔlu a lel agɔ ek'am ɔ mob ab ab l'ok ɔkm. Etɔ n'ony jete titɔn esɛl e sitabl a lele prendre ɔl ij esɛl e mɛkɔn ab ab l'ok wus. †¹⁶ Etɔ l'egbm ɛgɔ kaka es eke k'oc ob ubr Nyamel ab em.¹⁷ Etɔ sica n'am yegm wɛl low li dad l'ese: «Nyam lel em Nyam dad ninɛ: *Wɛl b'ow esɔ em ec'el a Nyam ɔɔn ec'el, ebr ebr fen eci.* Kɔ ɔny, am ocr kokr elu eci ɛɔnɔn usu.» †

¹⁸ Ek'egb waw esɛl egbɛl lel ol e low yegm esɛl ab ab iri low ikɔ na a, -n'am ɔl akunda yec'em eke -li k'ibi Jesu. Ke tasi em a, -li b'ony ow e muru anke dedeku a b'erur in e low yegm a.¹⁹ Eke lɛgɔ ew es a, Jesu lel in e jam esɛl ab ab ok ɔkm eb ab em.

† **10:52** Nj ec'ɔmn a ewlm'ɔ: Odad na Grek em a, wɛl otu ek'itɔn ejeci em dad esɛ Nj ec'ɔmn a sɔg'ɔ. † **11:1** Betfajeel baɔn nyam ek'annɔ Olivie lafeny a e lidr ogog a, ke ibnm Jerusalem ab. Betani el baɔn ek'in annɔ Betfaje saw. Olivie lafeny el ligigl nyam ek'annɔ Jerusalem e lidr ogog; Sedrɔn eci mij ewl mij a annɔ el araɔn. † **11:8** ɛkn Matie 21.8 eci akr otar a. † **11:10** ɛkn Matie 21.9 eci akr otar a. † **11:13** ɛkn Matie 21.19 eci akr otar a. † **11:15** ɛkn Matie 21.12 eci akr otar a. † **11:17** Bɛbm Esayi 56.7; Jeremi 7.11.

Jny ɔmn Nyam em
Matie 21.20-22

²⁰ Ibribr em a, eke Jesu lel in e jam esel ab ab am εc ebr ab af a, -l'ekn babm ikη a e wεw es toη ok min em. ²¹ Pier ɔkn low a ek'εc a, εtη li dad Jesu nine: «Low yεgm agη es, lèr! Babm ikη a ek'ofn ok af a wεw es feη.» ²² Jesu am dad in e jam esel a εse: «Low nawre m'am dad ɔny: ɔnyɔn ɔmn Nyam em! ²³ Ek'εgη dad ligigl na eke k'ηgboη aηa im εy okij em, εtη bebar anm'n erm em, εtη l'ub nawre eke low a e li dad a b'ow el a, tasi ow b'ow el. ²⁴ Na sosiem m'am dad ɔny, ob feη eke b'ow ibrmn Nyam ηɔηɔn em a, ùbr nawre eke εηan εtη Nyam b'ow ɔη ɔny. ²⁵ Sica, eke am ηɔηɔn Nyam εtη ɔkan eke ɔnyɔn low ɔny lawl nyam ab a, òcr apr ir, yec'εtη ke ɔny εs ek'anη afr a yeji áp ɔny e sikpl a. [²⁶ Gbεkɔ eke k'ow apmn ɔny lawlɛl a, ɔny εs ek'anη afr a yeji k'ow apm ɔny ɔny e sikpl a.]) †

Jesu ec'abusu ɔny owi
Matie 21.23-27; Luk 20.1-8

²⁷ Emeny eke Jesu lel in e jam esel ab ab ow Jerusalem a, n'anη Nyamel gbɛl a eci gbugη a n'am nyinyamn es. Egb waw esel, ol e low yεgm esel lel agη ekpekp ab ab ow εηɔn'n, ²⁸ εtη -n'am ibrm ow -l'εse: «Kɔ bogη ec'abusu em bi kok ów amua ee? Etη kɔ bwo b'ɔη'η ow e kok ec'abusu ee?» ²⁹ Jesu dad el nine: «M'aam m'ibrm ɔny low nyam cε. Sica eke dadr'm a, em yeji mi b'ow mi dad ɔny abusu yec'em eke mi bi kok ów amua a. ³⁰ Kɔ bwo ɔη Jan abusu ow ok agη mij nuη ee? Kɔ Nyam oglog agη ee? Dàdr'm m'iri.» ³¹ Ow εw el ów es atar el ɔfr em εtη -n'am dad -l'εse: «Eke si dad eke Nyam ɔη'n abusu l'ow, li b'ow l'ibrm εy l'εse: “Kɔ bla sosiem εtη ubmn in nawre ee?” ³² Etη eke si dad eke agη ɔη'n abusu l'ow, yeci yeji es abur.» (-N'ɔny dedeku a e muru, anke el feη -li b'oc Jan kokoba ɔb es tasi.) ³³ Etη sica -li dad Jesu nine: «S'uwm any.» Etη Jesu yeji dad el nine: «Eke ow el εben a, em

yeji mi k'ow mi dadm ɔny abusu yec'em eke mi bi kok ów amua feη a.»

12

Viny ɔgm e juma kok esel εηuη ec'odad nyandre em

Matie 21.33-46; Luk 20.9-19

¹ Ow e jam a, emeny Jesu am dad el odad nyandre em εse: «Lεgη nyam ɔgm es nyam ewl viny in ec'egb ɔgm a. N'awη lakp l'elul em, li kok usu eke wɛl k'ifi egb ey ab es, εtη li kok usu gege eke wɛl k'anη ɔsu ɔgm a. † Etη l'oc egb ɔgm a l'abul ɔgm juma kok esel, εtη l'eb εjagb n'im usu. ² Ek'egb ub e lakpo ow a, egb ɔgm es a erm in ec'abu elum es nyam im eke juma kok esel a k'ɔη'n in ec'egb a eke k'εbm'n a. ³ Juma kok esel a ɔny abu elum es a, -l'or ow εtη -l'ewlm ow meny ow im abu ɔfr. ⁴ Emeny egb ɔgm es a erm abu elum es nyam im. In ec'a, -li kok ow ob nuη εtη -li kok ow sos keskes. ⁵ Emeny egb ɔgm es a erm abu elum es ejeci nyam im. In ec'a, -n'ɔny ow εtη -l'ibi ow. L'erm abu elum esel ejec'im, kɔ -li kok wɛl low nenymbri nyam a cε: -l'or beb εtη -l'ibi likpr. ⁶ Sica in ec'iy eke l'erur tasi a cε el εgη ek'anη'n abu em. Ow anake l'abal es l'erm ow ek'ow k'im εkn wɛl a, anke in e tutr em a, ek'ow el in ec'iy a, wɛl b'ow ɔny ow ec'elum. ⁷ Gbεkɔ eke juma kok esel a εkn iy a, -n'am dadarir el ɔfr em -l'εse: “Kin εgη a eke godo godo b'ow el aja ij es a. S'imn, s'ibir ir, ke egb ɔgm a él εy eci.” ⁸ -N'ɔny iy a, -l'ibi ow, εtη -l'oc ow e sos megl a -l'owl ɔgm a e jam a.»

⁹ Sica Jesu ibrm nine: «Egb ɔgm es a, bla li b'ow li kok ab ee? Li b'ow l'ow, l'ibi juma kok esel a, ke l'oc egb ɔgm a l'elul agη ejec'abu em. ¹⁰ Kɔ ɔny awlmn odad na eke wɛl non Nyam Lɛl em ab ee?

Lebn a eke êl us esel a oc owl a, ewl el êl loy em e lebn tasi.

¹¹ Na low eke anη Nyam ogη ow ke el low sobɔ εy ec'any af.» †

† **11:26** Mark eci silel esig oglog em a, wɛl éηnm sodad eke anη ob na [...] eci lokm a. Ékn Matie 6.15. † **12:1** Ékn Esayi 5.1-4. Em yogη, viny a el Israel ek'ɔsum ey a eke Nyam am eku a. Em aηa ec'a, ow el juma kok esel ab anake wɛl am ok ów af a. El -l'el egb waw esel εgbɛl, ol e low yεgm esel εgbɛl lel agη ekpekp ab. † **12:11** Selu 118.22-23.

¹² Sica Jwifel ec'es ewel a am ol akunda yec'em eke k'ew Jesu abu af, anke -l'uw any eke el ow dad odad nyandre em na ok el af. Gbeko dedeku a e muru sosiem a, -l'egb ow es etj -l'eb ejagb -n'im.

Ko wel sog wus labm ee?

Matie 22.15-22; Luk 20.20-26

¹³ Jwifel ec'es ewel a erm Farisiel ec'agn nyam nyam lele Eröd ec'ogog ec'agn nyam nyam ab ow eke k'uk Jesu meb ke -n'onny ow ow ec'odad ebl ab em. ¹⁴ -L'ow -n'ejn Jesu etj -li dad ow nine: «Low yegm agn es, s'uw any eke η bi dad low nenyembri nyam, onym egn kaka e muru; η ec'a, agn a fenj el agn nenyembri nyam, etj Nyam ec'elel eke am ibrm eke si k'iir eb a, bi yegm ow ec'ejagb a kpen. Däd ey o! Ko ey ec'ol ab em, abusu eru es eke si ki sog wus labm s'on Sesar es ee? Ow it eke si ki sog ee?» † ¹⁵ Gbeko Jesu ek'uw el e kprakpr ab any a dad el nine: «Bla sosiem etj am ukr'm meb ee? Öcr os a isr'm ke m'ekn.» ¹⁶ -L'oc os a -l'is ow, etj Jesu ibrm el nine: «Meny ewr na lele nin na eke wel non os na af a, bwo ec'egj ec'ow el ee?» -Li dad nine: «Sesar eci.» ¹⁷ Etj Jesu dad el nine: «Eke ow el eben a, on Sesar yec'ek'el Sesar ec'a, ke on Nyam yec'ek'el Nyam ec'a.» Etj Jesu eci low ikn na e dad el a ew el any iti.

Luw em anj igb

Matie 22.23-33; Luk 20.27-40

¹⁸ Legj nyam, Sadusi el em ec'agn likpr ow ejn Jesu. (Ke Sadusi el anake bi dad ese luw em anj igb in anm a.) -N'am ibrm Jesu low na -l'ese: ¹⁹ «Low yegm agn es, Mois non ol na on ey dad nine: *Eke ign nyam ebi yow etj l'ewm iy kaka ton l'uw, ow akpl ke lisijim eb innyow a ebi, ew ey in ab ew lisijim nin es.*» † ²⁰ Kin agn lisijim el lobn e low ek'ejn: likpekp a ebi yow, l'ewm iy kaka ow ab etj l'uw. ²¹ Yony em ec'a eb innyow a ebi, l'ewm iy kaka ow ab etj in yeji l'uw. Low nenyembri nyam a, ejn nyahan em ec'a yeji; ²² agn a lobn mum, egn egn ebi yow a ko l'ewm iy kaka,

etj el fenj -l'uw. Ek'el fenj -l'uwr a, yow a yeji uw. ²³ Sica legj a ek'agn ek'uw a b'ow igb luw em a, bwo ec'egj e yow tasi li b'ow l'el ab ee? Anke el a fenj egn egn ebi'r ow el in e yow.»

²⁴ Jesu dad el nine: «Nje, ony na irm anake am irmn a! Etj uwr low nun af ek'am irmn ab any ee? Ony uwmn Nyam Lel a eke wel non ab any, etj Nyam ec'abusu a yeji uwmn any. ²⁵ Tasi em a, legj ek'agn b'ow anj luw em igb a, egn lele yow ab k'ow ebirm okm es ij, ko -li b'ow -l'ir eb ese elel eke afr erm esel anjn afr ab af. ²⁶ Sica yec'ek'el uwomu em anj igb ec'a, awlmn Mois e lel e non ab em, yogj a eke wel dad kati ek'am iri ke etum es a ec'odad ab ee? Wel non dad eke Nyam dad Mois nine: *Em m'el Abraham e Nyam, Isak e Nyam, lele Jakob e Nyam ab.*» † ²⁷ Etj Jesu usr af dad nine: «Ko agn eke uw a e Nyam li k'el ee? Njan, l'el agn ek'uw ke anj owr a e Nyam. Nje, ony na irm anake am irmn a!»

Ol ab em eci ligbel tasi a

Matie 22.34-40; Luk 10.25-28

²⁸ Ol e low yegm es nyam iri el ec'ow es atar a, etj l'ekn eke Jesu ec'odad a e dad Sadusi el a el low tasi. L'eri l'ow li titm ow etj n'am ibrm ow l'ese: «Ol a fenj em e ligbel el bogj ec'ee?» ²⁹ Jesu dad'r nine: «Kin ol a fenj em e ligbel: *O Israel, ign loru es! Es Kotoko ey e Nyam el Nyam nyam coco.*» † ³⁰ *B'ow erur Anj Kotoko η e Nyam η ec'erm fenj em, η ec'abj fenj em, η e tutr fenj em lele η e lec pupukpan ab.* † ³¹ Etj kin ol a e yony em ek'ot krekre ec'ab es: *B'ow erur egn kaka fenj ese η obi af.* † Ol a fenj em, kaka anm agbm akam ol yony na.»

³² Ol e low yegm es a dad Jesu nine: «Low yegm agn es, ow akpl! Low nawre tasi anake dad a: *Es Kotoko el Nyam nyam coco, etj Nyam kaka anm ek'ow elm in sony ce.*» † ³³ *Nje ek'egj erur Nyam in ec'erm fenj em, in e tutr fenj em, lele in e lec pupukpan ab, etj l'erur egn kaka fenj ese in obi af a, na akpl akm mindey eke*

† 12:14 Ekn Matie 22.17 eci akr otar a. † 12:19 Ol Jkn 25.5-6. † 12:26 Jkm Ok 3.6. Ekn Matie 22.32 eci akr otar a. † 12:29 Es Kotoko ey e Nyam el Nyam nyam coco: odad na Grek em a, wel otu ek'itjn ejec'em dad ese Es Kotoko el ey e Nyam, Es Kotoko sony coco. † 12:30 Ol Jkn 6.4-5. † 12:31 Ob Ap 19.18. † 12:32 Ol Jkn 4.35. † 12:33 Bëbmn Ose 6.6.

li k'im Nyam ec'any af l'ofn, lel egb waw erj erj eke li ki kok n'oj ow ab ab.» †
 34 Jesu ekn ek'ol e low yegm es a dad low a nunj em ony em, etj li dad ow nine: «Ij, titm Nyam e gbrenjbi usu a.» Ow e jam a, egj kaka úsm ibram Jesu low ij.

Mesi a lele David ab

Matie 22.41-46; Luk 20.41-44

35 Eke Jesu anj Nyamel gbél ab em am yegm agj low a, l'ibrm nine: «Ayaf etj ol e low yegm esél otu e ki dad ese: Mesi el David e lilaw ee? 36 David, ek'Abj Lala ow'r af a, in obi li dad nine:

Es Kótókó Nyam dad em Es Kótókó nine: Òw sig es em e lidr abu af toj bake m'ót j ec'efnu a m'ok j ec'akr ew. †

37 Eke sica David b'esnj'n "Es Kótókó", ke ayaf Mesi a otu eke k'el David e lilaw ee?» † Agj nono gbél am erur Jesu ec'odad ek'am dad a.

Kì kokr ese ol e low yegm esél ec'ab af

Matie 23.1-36; Luk 20.45-47

38 Jesu in e low yegm ab em am dad el ese: «Èwr sos erm ol e low yegm esél amua eke bi sus mob akpakp am ok okm es a e lís. -Li b'erur eke dedeku em wel k'esjn el elum em, 39 etj Nyam nunj ignj e susu a, -li bi dogjn mekpj anym es; es gbegbl ec'ob ij owi em yeji, -li b'erur susu amamn. 40 -Li b'ufj enjyow eb es, etj -li bi kok nyandre -l'ofur Nyam njjn yec'etj ke wel ót el agj amamn. Na sosiem anake el e jej ok a b'ow ew tuotuo a.»

Ijnyow gbór yow a ec'ob ap a

Luk 21.1-4

41 Sica Jesu sig es obr usu a eke wel kok Nyamel gbél ab em ob ap ec'ab any, etj n'am ler elel eke agj a am apr ob a. Egbrenjbi nono am ok os nono kopro ebr mob ab em. 42 Ijnyow gbór yow nyam ow etj elu os ekekey yony ek'usm any yeji kopro ebr ob ab em. 43 Jesu am dad in e jam esél a ese: «Low nawre m'am dad ony, ijnyow gbór yow na ap ob akm agj likpr a fenj, 44 anjke el ec'a -n'oj el ec'ob e -n'onyn a ec'ow ek'ignj af a; kó ijnyow a

ec'a, n'oj in e gbór em ec'a eke n'onyn a, ow a fenj a eke li k'iir eb af a.»

13

Nyamel gbél a e njnj

Matie 24.1-2; Luk 21.5-6

1 Eke Jesu anj Nyamel gbél ab em ey okm a, in e jam esél ab em ec'egj nyam dad'r nine: «Low yegm agj es, is any ekn mebn egbél amua lele mel egbél amua ab o!» 2 Jesu dad'r nine: «Mel egbél amua ek'am ekn a, kaka k'ow anm; fenj b'ow er ok wus. Lebn kaka k'ow anm lawl af ij.»

Legj es abal el e gbre owi

Matie 24.3-14; Luk 21.7-19

3 Sica eke Jesu sig es Olivie lafeny af obr Nyamel gbél ab any a, Pier, Jak, Jan lele Andre ab ek'anj in ab el sony a, am ibrm'n low saw em ese: 4 «Dàd ey o! Kó bogj legj iy low na b'ow ey, etj ów amua fenj eke b'ow ey a e many ewr el bogj ec'ee?» 5 Jesu am dad el ese: «Èwr erm! Kì yebr egj k'irmn ony. 6 Tasi em a, agj nono b'ow ow em e nin em dad ese: "Em Mesi a," etj -li b'ow -l'irmn agj bubute. 7 Eke batj am irir ar ek'am ey anj e likekr lel ar owi eke b'ow ey akpoj a ec'amani ab a, erjn k'onyn ony. Ow it eke ów amua k'ey, kó ow elm wus e nunj edj. 8 Tasi em a, ebr nyam ec'agj b'ow im ejn ebr ejeci nyam ognj ar; es ew nyam b'ow im ejn es ew ejeci ar ognj eci. Susu nono wus b'ow umu etj lek yeji b'ow ey. Ów amua fenj b'ow ew ese iy onyn eci dudu krekre ab af.

9 Gbékó ony, ony obi ony obi a, èwr erm. Agj b'ow ot im ony jej ok ec'any af. Wel b'ow or ony Nyam njnj ignj susu. Em e nin a eci danjku ij sosiem, wel b'ow ot im ony es ew esél lele éb ebu ab ec'any af. 10 Ow it eke krekre em a, wel k'ob Amani Mamn a e kokoba ok ebr ebr a fenj. 11 Etj eke wel b'ow ot im ony jej ok ec'any af a, ermij k'íkj anym k'ok ony ow a eke b'ow dadr a eci. Dàdr wanci ab af ec'a ce eke Nyam b'ow oj ony a, anjke sodad a k'ow anm ony em owm, kó Abj Lala a b'ow dad odad a oj ony. 12 Agj lisijimél

† 12:36 Ekn Selu 110.1. † 12:37 Ekn Matie 22.45 eci akr otar a. † 13:12 Bèbmn Mise 7.6.

b'ow ot el lisijimel lokm ow ibi eci; ey esel yeji b'ow kok eben el ec'ey e lís, ey yeji b'ow obr el esel any, on wel ibi el. † 13 Em sosiem, agn a feñ b'ow ifn ony; gbekó egñ eke b'ow inym es kikri tonj ow e nunj edñ em a, b'ow eññ sel.»

Musue ob iy

Matie 24.15-28; Luk 21.20-24

14 «Ke sica b'ow ekan “Musue ob iy” anj yogñ ek'itm eke li k'anñ a. † (Ke egñ eke b'ow awl ów amua a, íri senyn senyn.) Ke kpekñ agñ a eke b'ow anj Jude wus af a, ow akpl ke -l'uru es -n'im mafeny em. 15 Egñ eke b'ow anj in ec'él afr e lef eb usu a, † k'úsm es eym akñ ocm ob; 16 etñ egñ eke b'ow anj ogm a, k'éwlm iim jam ocm in e mob af ew a ij. 17 Segrñ amua b'ow ew tuotuo molok ab lisel lel el ek'am on ey meny ab ab eci. 18 Nyam ñonñ a át es yec'etñ ke low na k'éym nyam es us em, 19 anke segrñ na em a, *gbre ij a b'ow ew tuotuo afññ es. Ow b'ow akm gbre ij feñ ek'anñ legñ a etñ eke Nyam kok ów a feñ tonj k'ít yefenyina ec'a.* † Legñ kaka gbre ij na k'ow anm ij. 20 Etñ blel Es Kótoko ísm segrñ amua em, ke egñ kaka blel otum anm owr. L'ísr segrñ amua em agñ a eke li sòsum l'ot a sosiem eci. 21 Eke batñ egñ nyam bi dad ony ese: “Èkan, Mesi a anj anja!” oglog: “N'anñ yogñ a!” k'ùbr egñ a nawre. 22 Tasi em a, mesiel ayadñu lele kokoba ob esel ayadñu ab b'ow ok okm. -Li b'ow -li kok meny ewr lele ów any iti owi ab agñ ec'irmn eci, ke ek'ow it yeji, -l'otu -l'irmn agñ a eke Nyam sòsum ot a. 23 Ony ec'a, èwr erm! M'ikñ anym m'ewar ony ów amua feñ eke b'ow ey a eci.»

Egñ ec'Iy eci mower

Matie 24.29-31; Luk 21.25-28

24 Emeny Jesu ign af nine: «Gbekó segrñ ab em, eke gbre ij owi na feñ b'ow ec ok es a, *ligbn b'ow irm es etñ awl yeji k'ow afññ ij.* 25 *Mílél b'ow ok wus etñ afr ec'abusu owi feñ b'ow wuwal.* † 26 Sica yogñ anake wel b'ow ekñ egñ ec'Iy eke b'ow anj afr

e jru em am ow, abusu feñ lele anygbel ab a. † 27 Li b'ow l'ism afr erm esel ab, etñ li b'ow l'as agñ a eke li sòsum l'ot a luku, wus na ec'oy yar ab em, tonj l'ok afr e nunj.» †

Low yegm eke babm e likñ a am elu okm Matie 24.32-35; Luk 21.29-33

28 Sica Jesu dad nine: «Kin low yegm ek'el babm e likñ a eci eke k'irir: kpekñ eke in ec'ál a b'ew wrowro, ke n'am gign ototo a, kpekñ b'uwr any eke mewij ow titm ñ. 29 Eben nyam coco eke b'ekan ów amua am ow a, ke kpekñ úwr any eke low a titm, etñ ow b'ow ey. † 30 Low nawre m'am dad ony: yefenyina ec'agn feñ k'ow uwm uwrñ etñ ów amua b'ow ey. 31 Afr lele wus ab b'ow ec, gbekó legñ kaka em e sodad a k'ow ecm.

Nyam sony coco uw legñ a e nunj edñ ab any

Matie 24.36-44

32 Gbekó ów a e legñ lele wanci ab ab eke b'ow ey a, egñ kaka uwm any, afr erm esel yeji uwm any, egñ ec'Iy bobo yeji uwm any, ek'ow elm em Es sony coco. 33 Èwr erm! Memn k'íbi ony, anke uwmñ legñ ab any. 34 Ow anj ese egñ nyam ek'aam usu, ke oc in ec'akñ a abul in eci juma kok esel a ke on el ów feñ ec'abusu af. N'onj egñ nyam nyam eci juma eke ki kok etñ li dad usu osu es a eke k'anñ any owr ke ám osu usu a. 35 Osur, anke uwmñ wanci a ek'akñ es a b'ow ewl meny ow ab any. Ow k'odm ke l'ów ncebles em, ncok eci legñ uyu nunj em, ñgós ikñ em, oglog ibribr. 36 Eke l'ow l'okr ony es kpru, li k'éññ ony memn eru em. 37 Odad na eke m'am dad ony a, agñ a feñ anake m'am dad a: Àñññ any owr!»

14

Es ew esel am ut Jesu ec'ibi a ec'asre Matie 26.1-5; Luk 22.1-2; Jan 11.45-53

1 Ow anj segrñ yony ke Pak lele Futufutu ek'ejrú ánm em ec'es gbegbl a e legñ ey.

† 13:14 *yogñ ek'itm eke li k'anñ a*: ke usu a, Nyamel gbél ab em. Daniel 9.27; 11.31; 12.11. † 13:15 Èkn Matie 24.17 ec'akr otar a. † 13:19 Daniel 12.1. † 13:25 Bèbmn Esayi 13.10; 34.4; Ezekiel 32.7; Joel 2.10; 3.4. † 13:26 Daniel 7.13. † 13:27 Bèbmn Ol Okn 30.4; Zakari 2.10; Nehemi 1.9. † 13:29 *Low na titm, etñ ow b'ow ey*: odad na Grék em a, wel otu eke itññ ejec'em dad ese *egñ ec'Iy titm, li b'ow l'ow.* † 14:1 Okm Ok 12.1-27.

†Egb waw esel egbel lele ol e low yegm esel ab ab am as luku ol e lele eke k'onyn Jesu ew ew em ke -l'ibi ow a. ² Gbeko -n'am dad el ofr em -l'esε: «Ow itm eke si k'onyn es gbegbl na em; ek'ow el eben, bobar a owi b'ow ey bieku ab em.»

Yow nyam ok Jesu mijey nun
Matie 26.6-13; Jan 12.1-8

³ Jesu im Betani ban, Simo a eke legη anym em kokobe ok a ec'akη. Eke Jesu anη ob ij lofu līs a, yow nyam ow titm'n. N'onym an gbēl e mijey kōk nyam eke wel kok lebn em ab; lebn na, wel b'esη'n albatr, ke mijey a el nar † tasi em. N'onyn l'ob es etη l'ewl l'ok Jesu nun. ⁴ Agη a ek'anη yogη a eci beb erurm etη am eny abr dad el ofr em esε: «Kō na, ow elm ob ηun ana ee? ⁵ Ow itm eke mijey ikη na, wel k'ol ij os ekη yen yen sakp nyahan, oc ow ec'os a oη ogboru ee?» Etη -n'am cak cak yow a erm bebl em. ⁶ Gbeko Jesu dad ninε: «Ègbr yow ab es tin! Kō bla etη am ijar ir gbre ee? Low na eke li kok em e līs a el low nimamn. ⁷ Tasi em a, ogboru ec'a, -n'anη ony ab seηη a feη, † legη kaka feη ek'erurir a, otur eke ki kokr el ow amamn; kō em, seηη a feη mi k'ow m'anm ony ab. ⁸ Yow na kok low yec'a eke l'otu eke li ki kok a. L'ikη anym l'ok'm mijey na sos, em ec'uwomu em anη a eci. † ⁹ Low nawre m'am dad ony, wus na nimum af ec'usu kaka feη eke wel b'ow ob Amani Mamn a eci kokoba a, wel b'ow okn yow na e low, ke wel dād low a eke li kok a yeji.»

Judas am beb eke b'ow ol Jesu ij
Matie 26.14-16; Luk 22.3-6

¹⁰ Sica, jam esel lew yony ab em ec'egη nyam eke wel b'esη Judas Iskariot, im enη egb waw esel egbel a, etη dad el eke k'onyn Jesu oη el. ¹¹ Eke -l'irir odad na a, sos em inη el toη -l'egη -l'eb eke -li k'onη ow os. Ow oη Judas am ol akunda senyn yec'em eke li k'onyn Jesu n'onη wel.

Pak ec'ob ij a eci sos beb

Matie 26.17-25; Luk 22.7-14, 21-23; Jan 13.21-30

¹² Futufutu ek'ejrη anm em e legη krekre eke wel b'ibi mεcεb Pak ec'es gbegbl ec'ob ij ec'a, jam esel a ibrm Jesu ninε: «Kō bogη am erur eke si k'im si beb Pak ec'ob ij a e sos ee?» ¹³ Etη Jesu dad in e jam esel ab em ec'agη yony ninε: «Ìmn ban a, b'ow obar egη nyam ek'uyu mijel. Úsr egη ikη na jam, ¹⁴ ke akη yec'eke li b'ow l'ey a, dādr akη es a eke low yegm agη es am ibrm usu a ek'in eci jam esel ab ab el k'ij Pak ec'ob a. ¹⁵ Li b'ow li yegm ony el afr yogη, oj gbēl nyam eke akη e mob a feη iy neny em. Yogη anake b'ow kokr Pak ec'ob ij a.» ¹⁶ Jam esel a im ok ban a, enη feη a esε e lele eke Es Kotoko dadr el ab af, etη -li beb Pak ec'ob ij a eci sos.

¹⁷ Legη es ew em a, Jesu lele jam esel lew yony ab ab im yogη. ¹⁸ Eke -n'anη ob ij usu ke -n'am ij ob a, Jesu dad el ninε: «Low nawre m'am dad ony: ony em ec'egη nyam ek'am ij ob em ab a, b'ow ol ij'm.» † ¹⁹ Jam esel a feη sos ow es etη egη egη am ibrm'n esε: «Kō ow otu eke k'el em ee?» ²⁰ Li dad wel ninε: «Ony lew yony ab em ec'egη nyam, in a ek'am us abu em ab lofu nyam em a. ²¹ Èε, tasi, egη ec'Iy b'ow uw esε e lele eke Nyam Lel ewar in e līs ab af; † gbeko gbre el egη a ek'am ol ij'r a eci! Egη ikη na, blel wel ewm'n bobo yeji.»

Ob ij lala

Matie 26.26-30; Luk 22.15-20; 1 Korent 11.23-25

²² Eke -n'am ij ob a, Jesu oc futufutu, l'elu Nyam bia, l'ubr em, n'onη in e jam esel a etη li dad ninε: «Èbr, na el em e sos megl.» ²³ Emeny l'oc mij kpok eke mar anη em, l'elu Nyam bia, n'onη in e jam esel a; etη el feη -l'egη. ²⁴ Sica Jesu dad el ninε: «Na el em e mebl, Nyam e sinm a † e mebl ek'am ow ok es agη nono

† **14:3** nar:likη mum nyam eke wel b'oc in e mij a kokr an tuotuo e mijey. Mijey a ec'an a el juma kok es nyam e labm soη lakpo mum eci. Low ikη na, low yegm esel ek'onyn any a anake sakp oglog wel bi kok oη any gben a.
† **14:7** Èkn Ol Okn 15.11. † **14:8** Jwifel ogη a, eke egη uw a, wel b'udu'r sekp sηosηo etη wel b'ok'r mijey yeji; na e low anake Jesu am dad a. Èkn Matie 26.12 ec'akr otar a. † **14:18** Bèbmn Selu 41.10. † **14:21** Selu 22.2-19; Esayi 53. † **14:24** sinm:bèbmn Okm Ok 24.8; Jeremi 31.31-34.

eci. ²⁵ Low nawre m'am dad ɔny: mi k'ow m'eghm mar na sakp ejeci tonj ke ow el Nyam e gbrenjgbi usu a eci mar owr eke mi k'egh.» ²⁶ Sica -l'egh es gbegbl a ec'ej † ba ow b'uwɔ; etj -n'im Olivie lafeny af.

Pier b'ow egbr Jesu

Matie 26.31-35; Luk 22.31-34; Jan 13.36-

38

²⁷ Jesu am dad in e jam esel a esɛ: «Low a eke b'ow eɣn'm a b'ow ok ɔny wus ɔny eci ɔmn ab em. Tasi em a, Nyam Lel ab em wel non eke m'ow m'ibi mɛɛɛb ɔsu es a etj mɛɛɛb a fɛɣ b'ow ɔmu es.† ²⁸ Gbɛkɔ em eci uwɔmu em anj igb em a, m'ow m'ikj anym m'im Galile m'eku ɔny.» ²⁹ Pier dad'r ninɛ: «Ek'agh a fɛɣ b'ow ignj elu nj es yeji, ow k'ow elm em gbɛ!» ³⁰ Jesu dad'r ninɛ: «Low nawre m'am dad'ɣ: ncok na cɛ, gbunj ke njɔs ikj sakp yony a, b'ow egbr'm sakp nyahan dad eke uwm im any.» ³¹ Kɔ Pier am dad lebl tuɔtuɔ em esɛ: «Eke ow it nj ab eci luw bɔbɔ yeji, mi k'ow m'ɔtum mi dadm m'esme m'uwm'nj any.» Etj jam esel ejec'a yeji dad ebɛn.

Jesu am njɔn Nyam Jɛsemane

Matie 26.36-46; Luk 22.39-46

³² Jesu lele in e jam esel ab ab im ok usu nyam eke wel b'esnj Jɛsemane. † Jesu dad in e jam esel a ninɛ: «Eke m'aam mi njɔn Nyam a, òkr es aɣa.»

³³ Etj l'esnj Pier, Jak lele Jan ab eke k'im in ab. Sos ɔb nuɣ am ɔw'r es etj erm mij yeji am ok'r afɣn in es. ³⁴ Li dad wel ninɛ: «Sos es ɔw ek'el luw eci afɣn em ec'abh ab es; òkr es aɣa ke ɔsur.»

³⁵ L'eri n'im kpekpe tɛl, l'ok ɔwrɔkp wus, l'ubu any es, etj n'am njɔn Nyam ek'ow it ke gbɛ ij eci wanci ikj na kpáb'r es lís. ³⁶ N'am dad l'esɛ: «Aba, em Es, † nj em ów fɛɣ ec'abusu a anj; ɔny gbɛ e mij kpɔk na kpab'm es lís. Ke fɛɣ em a, ow k'él yec'a eke m'am erur a, kɔ yec'a eke nj am erur a.»

³⁷ Etj l'ow n'ɛɣn jam esel nyahan a eke memn ibi. Li dad Pier ninɛ: «Simɔ, am eru memn! Kɔ wanci nyam bɔbɔ yeji ɔtum ɔsum ee? ³⁸ Ànjn any owr ɔsur ke

njɔn, yec'etj ke k'éymn ebm ekn owi em. ɔny ec'abh a gbɛ inym es low fɛɣ e kok eci, kɔ ɔny e sos megl a gbɛ ijm lɛɔ ij.»

³⁹ Emɛny l'ɛwl mɛny n'im etj Nyam njɔn a el nɛnyembri nyam a cɛ. ⁴⁰ Eke emɛny l'ɛwl mɛny l'ow in e jam esel ognj a, n'ɛɣn wel memn eru em. Memn am bɔbm el anyamn; ow ɔnj -l'uwmn low yec'eke -li ki dad Jesu ab any. ⁴¹ Sakp nyahan em ec'a eke Jesu ɛwl ow a, n'am dad in e jam esel a l'esɛ: «Am erur memn cɛ ebr sel ee? Sica ow bebmn ab ñ! Wanci a eke wel b'ow ɔl egɣ ec'Iy ij sikpl esel ec'abu em a, ow ñ. ⁴² Ìgbr, s'ímn! Kin, egɣ a eke am ɔl ij'm a ow titm ñ!»

Jesu ec'ɔny

Matie 26.47-56; Luk 22.47-53; Jan 18.3-

12

⁴³ Jesu odad anj nɛnym k'uwrn etj kpekj Judas, jam esel lɛw yony ab em ec'egh nyam ilm any. Agɣ a ek'ow in ab a, ɔnym ekj ekpr lele mab ler em ab. Egb waw esel egbɛl, ol e low yeɣm esel lel agɣ ekpekɔ ab ab anake erm el a. ⁴⁴ Judas eke b'ow ɔl Jesu ij a, ikj anym yeɣm dedeku a akunda yec'em eke -li k'ɔnyn ow a. Li dad ninɛ: «Egɣ a eke m'ow mi joj nɛny a, in ana; ɔnyn in, òcr imn in, ke ɔsur ir sɛnyn sɛnyn gɔɣ.» ⁴⁵ Kpekj eke Judas im titm Jesu a, li dad ninɛ: «Low yeɣm agɣ es!» Etj li joj ow nɛny. ⁴⁶ Kpekj agɣ a ok'r af ɔny'n. ⁴⁷ Jam esel ab em ec'egh nyam ɔdu in e lab ler em a eb, l'iyɣ egb waw es ligbɛl a ec'abu elum es a etj l'ubr ow lɔru es. †

⁴⁸ Jesu ɔdu odad eb etj am dad dedeku a esɛ: «Kɔ em eci ɔny a, ibrm eke k'otr ekj ekpr lele mab ler em ab owr, esɛ low njun kok es em el af ee? ⁴⁹ ɔny ab cɛ m'anj sɛɣn a fɛɣ. Mi bi yeɣm agɣ low Nyamel gbɛl a e gbugɣ etj ɔnymn'm. Gbɛkɔ ow ey, yec'etj ke Nyam Lel em ec'ów a eke wel non a íy nɛny.» ⁵⁰ Kpekj jam esel a fɛɣ ignj Jesu elu es, uru es im. † ⁵¹ Ngbafɛ nyam eke gbad ikpr nyam cɛ anj sos, am us Jesu jam. Wel k'ɔny'n, ⁵² gbɛkɔ l'ignj in e gbad a l'elu es, l'uru es sos ofr n'im.

† 14:26 Ekɣ Matie 26.30 eci akr otar a. † 14:27 Zakari 13.7. † 14:32 Jɛsemane:nin eke Arame em ow e nyandre el “mun es ifir ob”. † 14:36 Aba:ke Arame em ana. Ow e nyandre el “em Es”. † 14:47 Bèbmɣn Jan 18.26. † 14:50 Bèbmɣn Mark 14.27.

*Jesu im Sanedren ec'agñ a ec'any af
Matie 26.57-68; Luk 22.54-55, 63-71; Jan
18.13-14, 19-24*

⁵³ Agñ a oc Jesu im egb waw es ligbel a eci gbugñ a; yogñ egb waw esel egbel a fəñ, agñ ekpekp a, lel ol e low yegm esel ab ab as luku. ⁵⁴ Pier anñ akpoj em am us Jesu jam. N'im toñ l'ey egb waw es ligbel a eci gbugñ a. N'im n'əññ usu ɔsu esel a etñ li sig es al saw n'am ɔgbu al. ⁵⁵ Egb waw esel egbel a lele Sanedren ec'agñ ejec'a fəñ ab am ɔl danƙu ij nyam eke k'obr Jesu low yec'etñ ke -l'ibi ow, † kɔ -n'əññmn low kaka. ⁵⁶ Tasi em a, agñ nɔnɔ am ij danƙu yadñ em Jesu e nuñ af, † kɔ el ɔfr eci danƙu ij ab em yeji, neny ókrm el af. ⁵⁷ Agñ beb igb etñ am ij danƙu yadñ em in e nuñ af dad ese: ⁵⁸ «S'irir nenyam li dad ninɛ: "Nyamel gbəl na ek'agñ ec'abu in us a, in b'ow in ɔny in ɛr in ok; eke ow'n b'ow in ij seğñ nyahan a, in b'ow in us ejeci nyam ek'in elm agñ ec'abu em ec'ek'in us." » † ⁵⁹ Odad na af bɔbɔ yeji neny okrm el af el e danƙu ij ab em.

⁶⁰ Kpekñ egb waw es ligbel a igb agñ a fəñ ec'any af, etñ am ibrm Jesu ese: «Kɔ wəl ám dad sodad amua ok'ñ af, ke k'óbm kpu ee?» ⁶¹ Kɔ Jesu yewal tin; li cicm sar l'okm ow es. Eməny egb waw es ligbel a am ibrm'n sakp yony em ese: «Kɔ ñ Mesi, Nyam a eke si b'igñ nuñ a ec'Iy ee?» ⁶² Jesu eğñ dad ninɛ: «Ee, m'el; etñ ɔny fəñ, b'ow ekan eğñ ec'Iy eke sig es Nyam abusu Es eci lidr abu af, ke b'ow anñ afr eci jru em ám ow.» † ⁶³ Odad na sosiem, egb waw es ligbel a ɔny in eci simob sus em a gbagbrm em, † etñ dad ninɛ: «Ey, s'ibram adanƙu ij! ⁶⁴ ɔny obi yeji irir eke li dad low ɔbr any owi Nyam e lís. Kɔ ɔny e tutr el bogñ ec'ee?» Agñ a fəñ ɔb Jesu low ek'el in ec'ibi eci. † ⁶⁵ Etñ em yogñ ec'agñ beb am afl'l sar any. -N'awñ ow any es, -n'am ɔr ow kukuta em, etñ -n'am ibrm ow -l'ese: «Tùtr ke úlm eğñ a es!» ɔbowi a eb'r abu em etñ am dɛdñ'n any

af. †

*Pier egbr Jesu
Matie 26.69-75; Luk 22.56-62; Jan 18.15-
18, 25-27*

⁶⁶ Etñ eke Pier anñ wus a gbugñ yogñ ce a, egb waw es ligbel a eci ob oc ɔñ lisel ab e nyam ow, ⁶⁷ etñ ekn'n eke n'am ɔgbu al. L'ok any es li ler ow senyn senyn etñ li dad ow ninɛ: «Iñ yeji anñ Nasaret e Jesu ab.» ⁶⁸ Kɔ l'egbr li dad ninɛ: «Mi k'irim senyn senyn; low yec'a ek'am ɔl eke ki dad a, mi k'uwm any.» N'imn gben lisany a eci [etñ ñğɔs ikñ]. † ⁶⁹ Ob oc ɔñ lis a ekn'n, etñ eməny am dad agñ a ek'anñ yogñ a ese: «Eğñ na, jam esel ab em ec'eğñ nyam!» ⁷⁰ Kɔ Pier egbr sakp yony em dad ninɛ: «Njan! Kaka!» Ek'ow ibn təl a, agñ a ek'anñ yogñ a, am dad Pier ese: «Tasi, ñ jam esel ab em ec'eğñ nyam, anke ñ Galile wus af ec'eğñ!» ⁷¹ Gbekɔ Pier ɔdu eb dad ninɛ: «Ek'ow el yadñ m'am ɔny, ke Nyam kók'm low ñuñ! M'am ofn mi dad ek'eğñ na ek'am dadr in e low a m'uwm'n any.» ⁷² Odad na anñ'n nenyam n'am dad etñ kpekñ, ñğɔs ikñ sakp yony em. Ow ɔñ Pier ɔkn low a eke Jesu dad'r a: «Gbuñ ke ñğɔs íkñ sakp yony a, b'ow dad sakp nyahan eke uwm im any.» Ow sosiem, n'am ikñ ɔñn. †

15

*Wəl oc Jesu im Pilat ec'any af
Matie 27.1-2, 11-14; Luk 23.1-5; Jan
18.28-38*

¹ Ibribr fafa em a, egb waw esel egbel a, agñ ekpekp a, ol e low yegm esel a, lel agñ a fəñ ek'el el e Sanedren ec'agñ a, ec ok usu nyam eke ki bebñ low a ucu es. -N'ɔñ wəl ɔny Jesu awñ etñ -l'oc -n'im -n'ɔñ ow Pilat. † ² Pilat ibrm Jesu ninɛ: «Kɔ ñ Jwifel ec'eb ebu ee?» Jesu ɔdu eb ninɛ: «Iñ obi dad.» ³ Egb waw esel egbel a am dad ów enuñ nɔnɔ ok Jesu af. ⁴ Ow ɔñ eməny Pilat am ibrm Jesu ese: «Kɔ ñ ɔtum dadm low kaka ee? Etñ kɔ am iri

† 14:55 Ekn Matie 26.59 ec'akr otar a. † 14:56 Bèbmñ Selu 27.12; 35.11. † 14:58 Ekn Jan 2.19. † 14:62 Selu 110.1; Daniél 7.13 † 14:63 Ekn Matie 26.65 eci akr otar a. † 14:64 Ekn Ob Ap 24.16. † 14:65 Bèbmñ Esayi 50.6. † 14:68 Mark eci silɛl esig beb em a, wəl eññm sodad ek'anñ ob na [...] eci arañ a. † 14:72 Ekn Mark 14.30. N'am ikñ ɔñn: odad na Grək em a, wəl ɔtu eke itññ ejec'em dad ese: *l'ogñ es l'ey ɔkm etñ n'am ikñ ɔñn*, oglog li b'ɔkn ow e low etñ n'am ikñ ɔñn. † 15:1 Ekn Matie 27.2 ec'akr otar a.

ów amua fəŋ eke -n'am dad -l'ok'ŋ af ab ee?»⁵ Kɔ Jesu dadm low kaka ij, † etŋ ow e low iti Pilat any afŋn es.

Wel ɔb Jesu low luw eci

Matie 27.15-26; Luk 23.13-25; Jan 18.39-19.16

⁶ Eke sakp sakp fəŋ Pak ec'es gbegbl e læŋ b'ow a, Pilat b'elu sobel em es nyam eke dedeku a b'ibrm ab es. ⁷ Kɔ eŋ nyam eke wel b'esŋ Barabas lele lawlɛl ab ab ek'éŋŋm Rom ec'es ew e low ebm a, anŋ sobel em. -L'el agŋ ek'el ec'erm bebl em ibi eŋŋ. ⁸ Dedeku a uyu im eŋŋ Pilat, etŋ am ibrm'n esɛ: «Kòk low a eke lakpo lakpo fəŋ bi kok a ɔŋ ey.» ⁹ Pilat ewl am ibrm el esɛ: «Kɔ am erurir eke mi k'elu Jwifel ec'eb ebu ab es m'ɔŋ ɔny ee?» ¹⁰ Tasi em a, l'uw any eke nyamn eyr em egb waw esel egbel a oc Jesu is'r. ¹¹ Egb waw esel egbel a am ok dedeku a al em dad ek'ow k'elu Barabas es ɔŋ el. ¹² Pilat emeny am ibrm dedeku a esɛ: «Sica bla lowi mi ki kok eŋŋ a eke b'esŋŋ Jwifel ec'eb ebu ab ee?» ¹³ -N'am ɔg -li dad ow -l'esɛ: «Èw'r oliŋŋ af!» ¹⁴ Pilat ibrm el ninɛ: «Kɔ bla low ɔbr iy li kok ee?» Kɔ -n'am ɔg lebl tuɔtuɔ em -l'esɛ: «Èw'r oliŋŋ afl!» ¹⁵ Pilat erur eke ki kok dedeku a sos em inŋ; na sosiem l'elu Barabas es n'ɔŋ wel, etŋ n'ɔŋ wel ɔr Jesu say em gbun etŋ l'elu abusu es eke wel k'oc im ew ow oliŋŋ af.

Srɔda eyŋ a am kokr Jesu miyer

Matie 27.27-31; Jan 19.2-3

¹⁶ Srɔda eyŋ a ɔny Jesu elu lakp lokm a ek'el Pilat e gbugŋ a, etŋ -l'esŋ el lawlɛl likpr a fəŋ ow. ¹⁷ -Li sus ow mob sus em ebl kondon nyam, † -li kok mirŋ em tufe etŋ -l'oc -l'us ow. ¹⁸ Etŋ -n'am kokr ow miyer -l'ibrm ow -l'esɛ: «S'am esŋŋŋ o, Jwifel ec'eb ebu!» ¹⁹ -L'oc likŋŋi -n'am ɔr ow nunŋ nunŋ, -n'am fafl ow sar any, etŋ -n'am kok nyandre -l'ok ɔwrɔkp wus ow ec'any af. ²⁰ Eke -li kokar ow miyer bake ow uwr a, -n'ony mob sus em ebl kondon a -l'oc ow es, etŋ -l'ewl meny -l'ot ow e

mob tasi a -li sus ow. Etŋ sica -n'ony -l'elu ow gbenŋ -n'am oc -n'im -l'ew ow oliŋŋ af.

Jesu ec'olikh af ew owi

Matie 27.32-44; Luk 23.26-43; Jan 19.17-27

²¹ Sica eke -n'anŋŋ ejagb af -n'aam a, -l'ɔbr Simɔ, Siren banŋ iy nyam ek'el Alesandr lele Rufus † ab ec'el es ek'anŋ akp em am ow, etŋ srɔda eyŋ a ɔny'n læc em eke li k'abum Jesu oliŋŋ.† ²² -N'ony Jesu -n'im usu nyam eke wel b'esŋ Gɔlgota ek'el nyandre em "Nunŋ kpɔk ec'usu". ²³ Yogn srɔda eyŋ a wuwlm mar lele kpey ab ɔŋ Jesu eke k'egŋ, kɔ l'egŋŋm l'ebm. ²⁴ -L'ew Jesu oliŋŋ af etŋ -li cɛc ow eci mob sus em a sɔsum oc kok em,† -l'uw eŋŋ eŋŋ ec'ek'ebm ab any. ²⁵ Ibribr e wanci libarm af anake -l'ewr ow oliŋŋ af a. ²⁶ Etŋ ligɔg log nyam eke wel non aru in ec'olikh a, am yeŋm low a nunŋ af eke wel ɔb'r low luw ec'a. Odad a el: "Eŋŋ na el Jwifel ec'eb ebu." ²⁷ Yogn cɛ -l'ok ów enŋŋ kok esel yony yeji oliŋŋ af; nyam anŋ Jesu lidr abu af, etŋ nyam anŋ'n nemn abu af. [²⁸ Nene anake Nyam Lel ec'a e dad a iy neny a: *Wel awl'l ów enŋŋ kok esel ec'araŋŋ.*] †

²⁹ Agŋ ek'am ecr yogŋ ec'a, am eŋŋŋ nunŋ em wewr'r etŋ am dad'r esɛ: «Ŋ ek'am erur eke k'ufŋ Nyamel ab es ke sɛŋŋ nyahan kpeŋ ús ejec'a, † ³⁰ èbr ŋ sosi, ànŋ oliŋŋ af yogŋ us es!» ³¹ Etŋ egb waw esel egbel a, lel ol e low yeŋm esel ab ab yeji am kokr'r miyer dadarir el ɔfr em esɛ: «L'eb agŋ ejeci l'elu es, etŋ l'ótum eke li k'ebr in sosi! ³² Ke Mesi ikŋ na ek'el Israel ec'eb ebu a, ànŋ oliŋŋ af aŋa us es, ke s'ékn, ke s'úb'r nawre tasi.» Etŋ ów enŋŋ kok esel eke wel ew oliŋŋ af in ab a yeji am wewr'r.

Jesu e luw a

Matie 27.45-56; Luk 23.44-49; Jan 19.28-30

³³ Sica læŋŋ uyu nunŋ em a, ncebŋ ey wus a nimum af tonŋ ok ncebles e wanci nyahan em. ³⁴ Ncebles e wanci nyahan em a,

† 15:5 Èkn Esayi 53.7. † 15:17 Èkn Matie 27.29 eci akr otar a. † 15:21 Rufus: Bèbmn Rom 16.13. † 15:21 Èkn Matie 5.41 ec'akr otar a. † 15:24 Selu 22.19. † 15:28 Mark eci silel esig oglog em a, wel èŋŋm sodad ek'anŋ ob na [...] ec'araŋŋ a. Èkn Luk 22.37 lel Esayi 53.12 ab. † 15:29 Selu 22.7-8. Bèbmn Mark 14.58; Jan 2.19.

Jesu barm lebl tuotuo em nine: «*Eloi, Eloi, lama sabaktani?*» (ek'el nyandre em: «Em e Nyam, em e Nyam, ko bla etj digh elu'm es ee?») † ³⁵ Agñ nyam nyam ek'ann yogñ a iri odad na etj dad nine: «Ìrir, n'am esñ Eli!» † ³⁶ Etj el em ec'egñ nyam uru es im oc mbra † usm el eci mar ab em, oc ujr likñni nyam em etj oc am okñ Jesu ek'egñ. † Etj li dad nine: «S'éwr nyamn es s'ekan ek'Eli b'ow ony usm'n es olikñ na af!» ³⁷ Etj eke Jesu barm lebl ligbel nyam a, l'ok sel es. ³⁸ Wanci ab af ce Nyamel ab em eci gbad gbél gbada a eke wél ew edññ usu lala ab any a, † igñ afr em a etj agbr em araññ didi toñ ok esr em a. ³⁹ Rom e sróda eyñ a eci anym es a ek'obr Jesu any a, ekn luw a ec'elel eke ecr etj li dad nine: «Nje tasi egñ na Nyam ec'Iy!»

⁴⁰ Oyow beb yeji ann yogñ etj am ler low a akpoj em. † El em a, Mari, Magdala baññ yowi a, Salome lele Mari, Jak likekli lele Jose ec'el lis ab ann. ⁴¹ Oyow amua na, Galile etj -li b'us Jesu jam etj -li bi kok ow e lís e low fegñ. † Oyow nono beb yeji eke us Jesu jam ow Jerusalem a, ann yogñ.

Jesu ec'es oc owi

Matie 27.57-61; Luk 23.50-56; Jan 19.38-42

⁴²⁻⁴³ Sica eke legñ ew es a, Josef, Arimate baññ iy a, am ow. L'el Jwifel e Sanedren ab em ec'any es nyam ek'in yeji am eku omn em, Nyam e gbrenñbi usu a e mowrer e low. Ow el nenegñ e sos bebñ e legñ, ek'el legñ e wél b'ejñ gbuñ ke nenegñ b'ey wus a. Na sosiem l'oc lokm susu em, n'im n'ejñ Pilat etj l'ibrm ek'ow k'oc Jesu e sos megl a on'n. † ⁴⁴ Pilat low iti any eke Jesu k'uw fafa. Na sosiem l'esñ Rom e sróda eyñ eci nyimn es ligbel a ow etj l'ibrm ow eke Jesu uw ow ibn. ⁴⁵ Sica eke Pilat iri egñ ligbel a nenym a, n'on Josef abusu eke k'im oc Jesu e sos megl a. ⁴⁶ Josef im ol gbad ufu nimamn nyam, l'ow n'onny Jesu e sos megl a l'usm es olikñ ab af, l'oc gbad ufu a li wiwrm

ow ab etj l'oc n'im l'oc ow es uwomu lob nyam eke wél n'on ur ab em. Etj li wuwl lebn ligbel nyam l'ow l'abl ow ec'em ey usu ab es. ⁴⁷ Mari, Magdala baññ yowi a, lele Mari, Jose lis ab, am ler yogñ a eke wél am ew Jesu a.

16

Jesu eci luw em ann igb a

Matie 28.1-8; Luk 24.1-12; Jan 20.1-10

¹ Eke nenegñ e legñ a ec'a, Mari, Magdala baññ yowi a, Salome lele Mari, Jak lis ab, ol mun snosño eke k'im ok Jesu e sos megl ab af. ² Dimas eci ibribr fafa eke ligbn am ey okm a, -l'igb -n'aam uwomu ab af. ³ -N'am dadarir el ofr em -l'esé: «Ko bwo ec'egñ b'ow wuwl lebn na ek'ann uwomu a ec'em ey usu a oc es on ey ee?»

⁴ Gbeko eke -li b'igbl any ogñ -li ler a, -l'ekñ eke lob a oc es ann saw em. ⁵ -N'im -l'ok uwomu ab em, etj -l'ekñ ngbafre nyam eke sig es lidr ogog a, sus mob ufu kpaakp, etj oyow a erññ ligbel am ony. ⁶ Gbeko ngbafre a dad el nine: «Erññ k'onny ony; am ol Nasaret e Jesu a eke wél ew olikñ af a; l'igb agñ ek'uw ab em, n'anm aña. Lèer yogñ a eke wél ew'r a. ⁷ Sica imn ke dádr jam esel likpr a lele Pier ab eke in am ikñ ony anym in im in eku ony Galile; yogñ anake ony b'ow ony ekan in esé elel eke in dad ony ab af a.» †

⁸ Oyow a ok okm uwomu ab em etj es uru em eb ejagb aam, anke sos am ufñ el, etj erññ am ony el. -Li dadm egñ kaka low a, anke erññ a afññ el es.

Jesu e sos e yegm Mari, Magdala yowi a lel el em ec'agñ yony ab

Matie 28.9-10; Luk 24.13-35; Jan 20.11-18

[⁹ Eke sica Jesu igb luw em a, nenegñ e legñ krèkre a eci ibribr fafa a, l'ikñ anym li yegm Mari, Magdala yowi a ek'ow em l'ogñ abñ enññ lóññ a sos. ¹⁰ Kpekñ Mari im ejñ jam esel likpr a ek'ann sos es ow em ke am ikñ ony a, etj li dad wél low a fegñ eke l'ekñ a. ¹¹ Li dad agñ a nine: «Jesu

† 15:34 Selu 22.2. † 15:35 Èkn Matie 27.47 ec'akr otar a. † 15:36 mbra:ow elm mij okr mbra ko okij em ec'ob mum eke b'eb mij nono onym ab. † 15:36 Selu 69.22. † 15:38 Èkn Okm Ok 26.31-33. † 15:40 Bèbmn Selu 38.12. † 15:41 oyow a:èkn Luk 8.2-3. † 15:42-43 Èkn Matie 27.58 eci akr otar a. † 16:7 Èkn Mark 14.28.

anη owr, m'ekn'n!» Kɔ eke -l'irir odad na a, -l'ubm ow nawrɛ.

¹² Ow e jam a, Jesu elu sos ɔkm akunda ejec'em, yegm jam esel yony ek'us ejagb aam kpukpu em a. ¹³ -L'ewl meny -l'ow, etη -l'otar ow e low akr -l'ok jam esel likpr a, kɔ el yeji wel ubm el nawrɛ.

Jesu elu sos ɔkm yegm jam esel lew nyam a

Matie 28.16-20; Luk 24.36-53; Jan 20.19-23; Ob Kok 1.6-11

¹⁴ Sica eke jam esel lew nyam a am ij ob a, Jesu elu sos ɔkm yegm el; etη n'am enym wel abr el ec'ɔmn eke -n'ɔnym a lele el ec'erm tuɔtuɔ ab ab sosiem, anke wel egηm ubm agη a ek'ekn in ec'owr anη a e low a nawrɛ. ¹⁵ Etη li dad wel nine: «Imn wus na nimum af ke ɔbr Amani Mamn a e kokoba okr agη fɛη. † ¹⁶ Egη yec'eke b'ow ɔny ɔmn ke wel b'ow ok mij nun a, li b'ow n'ɛη sel; gbekɔ egη yec'eke k'ow ɔnym ɔmn a, Nyam b'ow ɔb'r low luw eci. ¹⁷ Agη a eke b'ow ɔny ɔmn a, kin meny ewr eke b'ow ok ɔkm: -li b'ow -l'ogη abη enη em e nin em; -li b'ow -l'ɛbr sɛbr ejeci; ¹⁸ eke -n'ɔny lorηn abu em, etη -l'egη ob kaka fɛη eke wel ok ob ηun em yeji, ow k'ow kokm el low kaka; -li b'ow -l'at ɔlu abu nun etη wel b'ow ewl.»

¹⁹ Sica eke Es Kɔtɔkɔ Jesu dad el odad bake ow uwr a, n'im afr etη li sig es Nyam e lidr abu af. † ²⁰ Jam esel a im etη am ɔb Amani Mamn a e kokoba susu a fɛη. Es Kɔtɔkɔ am elum el abu el e juma kok ab em, etη meny ewr fɛη eke -n'am elu ɔkm a, am yegm ek'el ec'odad a el nawrɛ tasi.]†

† **16:15** Bèbmn Ob Kok 1.8. † **16:19** Bèbmn Ob Kok 1.9-11. † **16:20** Mark e silɛl esig nonɔ em, wel éηnm akr 9-20.

Luk ec'Amani Mamn eke nɔn Ów ek'it eke wɛl k'uw any

Luk nɔn lɛl yony: Amani Mamn a ek'ij in e nin a lele Erm Esɛl ec'Ob Kok e lɛl ab ab. Li b'ɛbr Grɛk sɛnyn sɛnyn ɛtɛ l'el sɛkp kok ɛs yɛji. Lɛgɛ a eke erm ɛs Pɔl im am dad Amani Mamn ec'odad ok Nyam e low any uwm ɛsɛl a, l'oc Luk ab n'im, anke Luk el Nyam any uwm ɛs ek'itɛn erm ɛm el Krist e jam us ɛs.

Luk in obi l'uwm Jesu any, kɔ ni nɔn ow e lís e lɛl. Agɛ a eke ɛkn Jesu ke iri in ec'odad a ogɛ l'otar akr; ɛtɛ l'oc Mark e lɛl a li kokr juma, ɛsɛ elɛl eke Matie yɛji kok ab af. ɛsɛ Mark af, Luk nɔn in eci lɛl a Nyam any uwm ɛsɛl eci. N'am otar Jwifɛl ec'ów lele sodad eke -l'irim okm ɛl es sos ɛm a akr. ɛtɛ n'am ɔsɛm Jesu eci mew ab es Adam ɛm ɛtɛ, yec'ɛtɛ ke ow yɛgm eke Jesu el agɛ a fɛɛ ec'Eb ɛs.

ɛgɛ fɛɛ eke b'ow awl Luk e lɛl a, b'ow uw any eke Jesu b'ɛlu Nyam ec'erur ligbɛl ek'ɔny agɛ eke wɛl wal ok es a e lís e low ɔkm: ɔgbɔru, ɔlu, ɔkɔpm agɛ, ɔyɔw, lele etu agɛ ab. ɛmɛny Luk dad Abɛ Lala lele Nyam ɛtɛn ab e low nɔnɔ.

Kin elɛl eke Luk am otar Amani Mamn a e low akr ok Teofil

1-2 ɛgɛ gɛbɛl Teofil mamn, agɛ nɔnɔ gɛbɛl nɔn ów amua eke ɛy ɛy ɛm a ɛsɛ elɛl eke agɛ a ek'ɛkn low a nuɛ ɔb ɛm ɛtɛ, ke Nyam ɔɛ eke ki dad ɛy in ec'odad a dad ɛy ab af. ³ Na sɔsɛm ɛgɛ gɛbɛl Teofil, ɛm yɛji m'otar low a ek'ɛy nuɛ ɔb ɛm ɛtɛ a akr, ɛtɛ m'erur eke mi ki nɔn m'ɔsɛm es m'ɔɛɛ ɛsɛ elɛl eke m'ɛɛn ab af, ⁴ yec'ɛtɛ ke úw any eke low yɛgm a ek'ɛɛn a el nawrɛ tasi.

Afr erm ɛs nyam am dad Jan mij ok nuɛ ɛs e mew owi

† **1:5** Abia: David e lɛgɛ ɛm a, l'el egb waw ɛs. Egb waw ɛsɛl a, -li ɛɛɛ -n'inym es sɛkp likɛ lele yar ab, ɛtɛ Abia el eb nyam e nuɛ af ɛs. ɛkn 1 Ów e Wel Nɔn 24.10. † **1:11** ɛkn ɔkm Ok 30.1-6; 1 ɛb Ebu 7.48. † **1:15** ɛkn Awl 6.3. † **1:16** ɛkn Malaki 2.6. † **1:17** Malaki 3.23-24. † **1:19** Gabriele nyandre el Nyam e lɛc ɛs oglog Nyam el lɛc ɛs. ɛkn Daniel 8.16; 9.21; Luk 1.26.

⁵ Lɛgɛ a eke Erɔd el Jude wus af ec'eb ebu a, Nyam ec'egb waw ɛs nyam anɛ eke wɛl b'ɛsɛn Zakari, ke el Abia † ec'eb ɛm ec'egb waw ɛsɛl a ec'ɛgɛ nyam. Wɛl b'ɛsɛn ɛy a Elisabet, egb waw ɛsɛl ec'el lagɛ Arɔn ec'eb ɛm e yɔw. ⁶ ɛl yony mum -l'ij nɛnyɛmbri nyam Nyam ec'any af, ɛtɛ -li b'ɛlum ɛs Kɔtɔkɔ e sol a sɛnyn sɛnyn. ⁷ Kɔ -l'ewm iy kaka, anke Elisabet el itr yɔw ɛtɛ el yony mum -l'el agɛ ek'usu nɔnɔ.

⁸⁻⁹ Lɛgɛ nyam, Zakari am kok egb waw ɛs e juma Nyam ec'any af. Ow el ɛl ec'eb a e lɛgɛ, ɛtɛ in anake sɔsum oc ɛy'r af a. Ow sɔsɛm n'im l'ɛy ɛs Kɔtɔkɔ e Nyamel gɛbɛl a e Nyam ɛtɛn usu lala a eke li ki waw egb ogɛ ɛm, ɛsɛ elɛl eke egb waw ɛsɛl bi kok ab af. ¹⁰ Dedeku a fɛɛ anɛ gɛbɛn am ɛtɛn Nyam wanci a eke wɛl am ofɛ ogɛ a.

¹¹ Eke Zakari ɛy yogɛ a, ɛs Kɔtɔkɔ ec'afr erm ɛs nyam ɛlu sos ɔkm yɛgm'n; n'inym es egb waw usu a e lidr ogog a eke wɛl bi kok ogɛ ec'egb waw a. † ¹² Eke Zakari b'ɛkn'n a, l'ikprɛm es ɛtɛ ɛrɛn am ɔny'n. ¹³ Kɔ afr erm ɛs a dad'r ninɛ: «Zakari, k'uru ɛrɛn, anke Nyam iri ɛ ɛ ɛtɛn ebl a. Ayɛ Elisabet b'ow ew iy igɛ nyam ɔɛɛ, ɛtɛ b'ow ɛw'r nin Jan. ¹⁴ Ow b'ow el ɛ ec'ehe ligbɛl, ɛtɛ agɛ nɔnɔ gɛbɛl sos ɛm b'ow inɛ in e mew a sɔsɛm. ¹⁵ Li b'ow l'el ɛgɛ ligbɛl ɛs Kɔtɔkɔ ec'any af. Li k'ow l'ɛgɛm mar fɛɛ eke b'ɔny ɛgɛ a. † Lis e lokm ɛtɛ li b'ow n'ɛɛn Abɛ Lala. ¹⁶ Li b'ow l'ɛsɛn Israel ec'agɛ nɔnɔ eke digɛ Nyam ec'ɛjagb mamn a ɛlu es a ow ɛs Kɔtɔkɔ el e Nyam a ogɛ. † ¹⁷ Li b'ow n'ɛɛn Abɛ Lala ɛsɛ Nyam e kokoba ɔb ɛs Eli ec'ab af. ɛtɛ Abɛ a b'ow ɔɛɛn lɛc l'ɛy ɔkm Nyam ec'any af, *ke li dád ey lele ɛl ɛsɛl ab okr ɛm.* † Li b'ow n'ɔɛ low ɔbr any ɛsɛl tutr ów ɛsɛ ɛsɛwru nɛnyɛmbri nyam ɛsɛl af. Nɛnɛ anake li b'ow li bebɛm agɛ sos ɛs Kɔtɔkɔ ec'eb ec'a.»

¹⁸ Eke afr erm ɛs a dad ɛbɛn a, Zakari yɛji dad'r ninɛ: «Kɔ ayaf m'ow m'uw any eke low na el nawrɛ ee? Tasi ɛm a, ɛm lele

em ey ab s'usu.» 19 Etn erm es a dad'r nine: «Em Gabriel. † Mi b'ann Nyam ec'any af mi kok in e juma; l'erm'm eke mi k'ow m'oj'η amani mamn na. 20 Etn em ec'odad na b'ow iy neny eke ow b'ow sig ow e legn a, kō ubm nawre. Na sosome b'ow el ebrm, k'ow dadm odad ton bake ow it legn eke low a b'ow ey ekn η e nyamn em a.»

21 Agn a feg ek'ann yogη am eku Zakari a, † low am iti any anke n'am ibn Nyam ηoηn usu a. 22 Kō eke l'ey okm Nyam ηoηn usu yogη a, l'otum eke li ki dad wel odad, etη agη a uw any eke l'ekn low nyam. Neny abl'l es l'el ebrm, etη n'am dad wel odad sabu em sabu em.

23 Eke Zakari uwar in e segh a eke li k'ann Nyamel gbēl ab em li kok juma a, l'ewl meny n'im gbugη. 24 Gbugη e n'im a, eke segh beb b'ec a, ey Elisabet ann lok ab, etη n'ann akη sos osu em ton ij awl yen, etη n'am dad l'esē: 25 «Kin ow eke Es Kotoko kok oj'm; l'erur eke li k'oj'm iy m'ew, oc'm es es agη ec'any af.»

Afr erm es nyam am dad Jesu e mew owi

26 Eke Elisabet e lok a ij awl nohon a, Nyam erm in ec'afr erm es Gabriel, Galile eci banη nyam eke wel b'esη Nasaret, 27 dedyowli nyam ek'uwm ign any ogη. - L'el eb ebu David ec'eb em eci yow eke wel b'esη Mari. In eci ign ek'esu'r a Josef. 28 Afr erm es a im eηn'η etη esη in dad nine: «Sos em iηn'η! Nyam oj'η bibm, etη n'ann η ab!» 29 Odad na oj Mari ikprm es etη am ibrm in sosi esη akpasu na e nyandre.

30 Na em a, afr erm es a dad'r nine: «Mari, k'uru erηn, anke eηn Nyam ec'owro. 31 B'ow ann lok ab ew iy ign nyam etη b'ow ew'r nin Jesu. † 32 Li b'ow l'agb etη wel b'ow esη'n Nyam ek'ann afr usu kpekpe ec'Iy. Etn Es Kotoko Nyam b'ow oc lagη David ec'es ew lekpn a oj'n, 33 etη li b'ow l'ew Israel ec'agη ab es segh feg, etη in ec'es ew a k'ow onym uwr.» †

34 Kō Mari dad'r nine: «Em eke m'el dedyowli eke k'uwm ign any a, ayaf low na b'ow eel ee?» 35 Etn afr erm es a dad'r nine: «Abη Lala b'ow ow'η af, etη Nyam ek'ann afr kpekpe e low a b'ow ubur'η es. † Na sosome, iy eke b'ow ew a, wel b'ow esη'n Nyam ec'Iy lala. 36 Ekn! Elisabet ek'el η ec'akη e yow a ann iy ign nyam e lok ab, in e susu em. -Li b'esη ow itr yow, etη kin eke sica n'ann lok ab ow ij awl nohon, 37 anke low kaka otum eke k'akm Nyam.» † 38 Etn Mari dad nine: «M'el Es Kotoko ec'adyow, ke ow el ese elēl eke dad ab af.» Etn afr erm es a elu'l es im.

Mari aam ekn Elisabet

39 Segh ab em a ce eke low na ec a, Mari ogη es im Jude eci banη nyam ek'ann lafeny af. 40 Eke n'im a, l'ey Zakari e gbugη a etη l'esη Elisabet. 41 Kpekη eke Elisabet b'iri in ec'esη a, iy a eke ann'n lokm a mumu, etη Elisabet eηn Abη Lala. 42 Kpekη li barm lebl tuotuo l'esη Mari li dad nine: «Nyam edη'η owro akm oyow feg, etη in ec'owro a b'ow ann iy a eke b'ow ew ab af! 43 Kō bwo el'm, etη Es Kotoko e lis k'ow em ogη ee? 44 Kō kin, kpekη eke mi b'iri η ec'esη a e lebl a, iy a ek'ann'm lokm a mumu sos em iηn em. 45 Ehe el η eci, anke ub nawre eke Es Kotoko ec'odad eke wel dad'η a, b'ow iy neny!»

Mari ec'ej ek'am egh

46 Eke Elisabet dad eben ba b'ok es a, Mari am koklm Nyam dad ese: «Em e liy am koklm Es Kotoko, 47 etη em ec'abη sos em am iηn Nyam, em ec'Eb Es em; 48 anke l'erur eke li k'is any li ler'm, em, in ec'adyowli. † Ee, sica gbē wus na ec'agη feg b'ow dad'm eke m'el ehe lis, 49 anke Nyam Abusu Es kok'm ow amamn egbel: in e nin a el lala, 50 In e sorη ikη a b'ow ann alaw alaw, agη eke b'elum'n a eci.

† 1:21 Agn a feg am eku'r eke li k'ow l'afl wel es ese elēl eke Aron bi kok ab af. Ekn Awl 6.24-26. † 1:31 Jesue nyandre el Es Eb Elu Es. † 1:33 Ekn 2 Samiel 7.12,13,16; Selu 89.5; Esayi 9.6; Daniel 7.14. † 1:35 Nyam e low a b'ow ubur'η es: Abη Lala b'ow oj ann lok ab. † 1:37 Nunj Ob 18.14. † 1:48 Bēbmn 1 Samiel 1.11.

51 L'elu in ec'abusu a e læc ɔkm
 etɲ l'ogɲ es efuu, erm tuɔtuɔ esel n'ɔmun
 es,

52 l'itr eb ebu el e mækpn af l'ok wus,
 etɲ n'ɔny erm frɔrɔ esel l'igbl ogɲ.

53 L'iyɹ ámmu lok

etɲ l'ogɲ egbreɲgbi im abu ɔfr.

54 L'elum in e juma kok es Israel abu,
 l'ɔkn in e sɔrɲ ikɲ a ek'anɲ godo godo fɛɲ

55 esɛ elɛl eke l'ɛwar ey esɛl,

Abraham lele in ec'alaw alaw ab af a.»†

56 Etɲ Mari anɲ Elisabet ab ij awl
 nyahan, etɲ ewl mɛny im baɲn.

Jan mij ok nuɲ es e mew

57 Eke sɛɲɲ ec a, læɲɲ a eke Elisabet
 k'ew in ec'iy a ow, etɲ l'ew iy igɲ nyam.

58 Elisabet ec'akɲ a lele agɲ a eke -l'iir -
 li titmnin ab ab iri eke Es Kɔtɔkɔ elu in
 ec'erm mamn ɔkm in e lís, etɲ -n'am kok
 sos em iɲn ow ab.

59 Eke l'ew iy a bake ow ij sɛɲɲ niwn
 a, -l'oc -l'ow ow eke wɛl k'ubr ow likr
 es. † Ow em a, -l'erur eke wɛl k'ew iy
 a Zakari ek'el es e nin a; 60 kɔ lis dad
 nine: «Njan, wɛl b'ow esɲ'n Jan.» 61 Etɲ -
 li dad ow nine: «Iɲ ec'akɲ a, eɲɲ kaka ijm
 nin na.» 62 Etɲ -n'am ibrm iy es a sabu
 em, eke -li k'uw elɛl eke li k'ewr ow nin
 any. 63 Zakari ibrm ob eke li ki nɔn af;
 wɛl ɔɲ'n, etɲ ni nɔn: «In e nin a, Jan.»
 Low na iti el fɛɲ any. 64 Etɲ kpekɲ Zakari
 nɛny lele anm ab kpab es, etɲ n'am kɔklm
 Nyam lebl gege. 65 Agɲ a fɛɲ ek'ir elul el
 em a erɲn am ɔny, etɲ Jude mafɛny e wus
 ab af ec'agɲ a fɛɲ yeɲi iri ów amua etɲ am
 dad okarir el ɔfr. 66 Agɲ a fɛɲ ek'iri low
 na a am tutr ów erm em dad esɛ: «Kɔ iy
 na, bla li b'ow l'el ee?» Ow em a, agɲ a
 fɛɲ uw any eke Es Kɔtɔkɔ ec'abu a anɲ'n
 af.

Zakari e selu ek'ɔcu

67 Eke ów amua ec a, Zakari, iy es a, eɲɲ
 Abɲ Lala etɲ n'am ɔb kokoba li dad l'esɛ:

68 «Wɛl kɔklm Es Kɔtɔkɔ Israel e Nyam,
 anke l'oc in ec'any li lær in ec'agɲ etɲ li
 sɔg wɛl.

69 L'elu Eb Es Abusu Es nyam ɔkm n'ɔɲ
 ey,

in e juma kok es eb ebu David ec'alaw em.

70 Na anake l'ɛwar læɲɲ kpekpe em etɲ,
 in e kokoba ɔb esɛl lala em a.

71 L'ɛwar eke li b'ow li sɔg ey
 ey ec'efnu ec'abu em lele agɲ a fɛɲ
 ek'am ifn ey a ec'abusu a e lís ab.

72 Eɛɛn eke l'elu in ec'erm mamn ɔkm ey
 esɛl e lís,

ke l'ɔkn in e sinm lala a yeɲi ana.

73 Tasi em a, Nyam ɛwar ey lagɲ Abraham
 nɛny ij em, †

74 eke k'eb elu ey es, ey ec'efnu ec'abu em,
 ke n'óɲ ey abusu s'igɲ'n nuɲ,
 si kók in e juma erm susu em;

75 yec'etɲ ke s'él agɲ amamn ów tutr em
 lele nɛny nyam ij em ab in ec'any
 af,

ey ec'owr anɲ em sɛɲɲ fɛɲ.

76 Etɲ ɲ, em ec'iy, wɛl b'ow esɲ'ɲ Nyam
 ek'anɲ afr kpekpe e kokoba ɔb es,
 eke b'ow an es Es Kɔtɔkɔ ec'any af kok in
 ec'ejagb, †

77 ke yeɲm in ec'agɲ uw sel eɲn any,
 ke l'óc sikpl l'ap wɛl.

78 Ey e Nyam a el erm mamnu, low mamn
 Es.

Ow sosiɛm li b'ow l'eɲn afr ec'usuayl a
 l'ok ey af,

esɛ ligbn eke b'ey ɔkm am ow af,

79 ke l'áyal agɲ ek'anɲ ncebɲ em luw
 ec'abusu e gbɛɛ ij em,

ke ni nyímn ey e lakr ec'es an, erm es ey
 ec'ejagb ab af.» †

80 Iy a am agb etɲ am ɔny læc abɲ em.
 Etɲ l'ir loɲ † toɲ batɲ ow sig læɲɲ a eke
 l'ɔb nuɲ n'am kok Nyam e juma Israel eyɲ
 ec'any af a.

2

Jesu e mew

1 Læɲɲ ab em a, Sesar Ogust ɔɲ abusu
 eke wɛl k'awl eb a fɛɲ ek'anɲ Rom ec'es
 ew em a ec'agɲ a. 2 Krekrɛ em ec'agɲ awl
 na ey læɲɲ a eke Kirinus el Siri wus af ec'es
 ew es a. 3 Agɲ a fɛɲ aam wɛl áwl el, eɲɲ
 eɲɲ in e baɲn. 4 Josef igb Nasaret baɲn
 Galile wus af im Betlehem, Jude wus af
 ek'el eb ebu David e baɲn a. N'im yogɲ

† 1:55 Èkn 1 Samiel 2.1-10. † 1:59 Èkn Nuɲ ɔb 17.12; Ob Ap 12.3. † 1:73 Èkn Nuɲ ɔb 22.16-17. † 1:76 Èkn
 Malaki 3.1. † 1:79 Èkn Esayi 9.1. † 1:80 Èkn Mark 1.1-8.

an̄ke in yeji l'el David e lilaw. ⁵ L'oc Mari ek'el in e yow eke l'esu ke an̄j lokab ab ab n'im. ⁶ Eke -n'imn -l'okr Betlehem a, in ec'iy a e mew e leḡj ow. ⁷ Etn̄ l'ew in eci yejl̄ iy iḡj nyam. L'oc gbad ufu li bubur ow sos es, et̄j l'erum ow es mindey ec'ob ijr ofu em, † an̄ke usu anm ebam el etu eb usu a.

Mæceb ɔsu esel iri Jesu e mew owi a

⁸ Wus ab af yoḡj ce, mæceb ɔsu esel b'an̄j loj am ɔsu el mæceb a ncok em. ⁹ Kpek̄j Es Kɔtɔkɔ ec'afr erm es nyam ey ɔkm, et̄j Es Kɔtɔkɔ ec'anygbel a ejn usuayl ok el af, et̄j er̄jn am ɔny el. ¹⁰ Gbekɔ afr erm es a dad el nine: «K'urur er̄jn! M'am is ɔny amani mamn ligbel eke b'ow ijn aḡj a feḡj sos em: ¹¹ ncok a, David eci ban̄j a, wel ew ɔny ec'Eb Es ek'el Krist Es Kɔtɔkɔ a. ¹² Etn̄ kin meny ewr yeci eke b'ow ɔj ɔny uwr ir any: b'imn ba b'okr ban̄j a, b'ow ejan iy owrl̄i nyam eke wel bubur sos es gbad ufu em erum es mindey ec'ob ijr ofu em.»

¹³ Eke afr erm es a dad odad a bake ow uwr a, kpek̄j afr ec'erm esel nɔnɔ gbel ow ejan'n et̄j -n'am kɔklm Nyam -li dad -l'ese:

¹⁴ «Anygbel el Nyam ek'an̄j afr usu kpekpe eci, erm es ey el wus na ec'aḡj eke ejan in ec'erm mamn a eci!»

Mæceb ɔsu esel a aam Betlehem

¹⁵ Eke afr erm esel a elu el es aam afr a, mæceb ɔsu esel a am dadarir el ofr ese: «S'imn fafa s'okr Betlehem, ke s'ekan low a ek'ey, ke Es Kɔtɔkɔ kok elu ɔkm s'uw any a!»

¹⁶ -L'oḡj es -n'im -l'ok yoḡj, et̄j -n'ejn̄ Mari, Josef lele iy owrl̄i a ek'eru es mindey ec'ob ijr ofu em a. ¹⁷ Eke -l'ekan iy a, -n'am awl ow a eke afr erm es a dad el ow e lís a. ¹⁸ Etn̄ el a feḡj ek'am iri mæceb ɔsu esel a ec'odad a, low am iti any ijn sos em. ¹⁹ Kɔ Mari eb ow amua feḡj ew es in ec'erm em, yec'et̄j ke seḡj feḡj n'am tutr. ²⁰ Mæceb ɔsu esel a ewl meny aam. -N'am dad Nyam ec'anygbel

ec'odad -li kɔklm ow, ow a feḡj eke -l'ekan ke -l'irir a sosisem; tasi em a, ow an̄j ese yec'a eke afr erm es a dad el ab af.

Jesu e nin ew

²¹ Eke ow ij seḡj niwn a, wel ubr iy a likr es, et̄j wel ew'r nin Jesu, nin a eke afr erm es a ewar gbuñ ke lis an̄j in e lokab a.

Wel oc Jesu im Nyamel gbel ab em

²² Etn̄ leḡj a eke Josef lele Mari ab k'im ke Mari ki kok sos ayal owi, ese elel eke Mois ec'ol a dad ab af a ow. † -L'oc iy a -l'ow Jerusalem eke -li k'oc -n'im ow Es Kɔtɔkɔ ec'any af, ²³ an̄ke Es Kɔtɔkɔ ec'ol ab em, wel nɔn eke: *Iy iḡj krekre feḡj eke wel ew a, wel oc ew'r saw Es Kɔtɔkɔ e juma kok eci.*† ²⁴ Ke ca emeny -li kok egb waw yeji eke ol a ibrm a: *kel yony oglog prendre ekekey yony.*†

²⁵ Leḡj ab em a, Jerusalem ban̄j yoḡj iḡj nyam an̄j eke wel b'es̄j Simeon. Egn̄ na el egn̄ mamn; li b'elum Nyam et̄j n'am eku egn̄ eke k'ow soḡj Israel a. Etn̄ Ab̄j Lala an̄j in ab. ²⁶ Ab̄j Lala ewar ir eke li k'ow l'uwm ton̄j bake l'ek̄n Mesi a ek'Es Kɔtɔkɔ erm a. ²⁷ Eke Josef lele Mari ab oc el jim Jesu ow Nyamel gbel a gbuḡj a eke ki kok in e lís e low ese elel eke ol dad ab af a, Ab̄j nyimn Simeon yeji ow yoḡj. ²⁸ Eke li b'ek̄n iy a, l'eb ow in ec'abu em, et̄j l'elu Nyam bia li dad nine:

²⁹ «Sica Es Kɔtɔkɔ, elu η e juma kok es es úw erm es ey em,

ese elel eke dad ab af,

³⁰ an̄ke m'ek̄n η e sel ejn̄ a, †

³¹ sel ejn̄ a e kok ew es ebr ebr feḡj ec'a:

³² ke el usuayl eke b'ow ayal ebr ebr feḡj ek'uwm Nyam any,

ke b'ow el Israel ec'aḡj ec'anygbel a.»

Simeon ec'odad eke Nyam ɔj am dad ewar

³³ Jesu es lele lis ab low am iti any † Simeon ec'odad ek'am dad iy a e lís a sosisem. ³⁴ Simeon ηɔjn̄ Nyam ɔj el et̄j dad lis Mari nine: «Nyam sɔsum iy na oc;

† 2:7 L'erum ow es mindey ec'ob ijr ofu em yec'et̄j ke iy a lefr k'onym, an̄ke ob ijr ofu em a b'ew gbagba.
† 2:22 Bèbm̄n Ob Ap 12.3,6. Jesu eci mew ab ab ow ij seḡj ek̄j yony. † 2:23 ɔkm Ok 13.2,12. † 2:24 Ol ɔkn 12.8. † 2:30 Sel ejn̄e nyandre el egn̄ a eke in em Nyam b'eb aḡj elu es el eci sikpl em a. † 2:33 Low am iti el any:odad na Grek em, wel ɔtu ek'it̄jn̄ ejec'em dad ese sos em am ijn̄ el.

li b'ow l'el lirikp l'ok agn nɔnɔ wus Israel eb em, ke l'igbm nɔnɔ. Li b'ow l'el Nyam e meny ewr nyam eke agn k'ow egnm in e low ebm. ³⁵ Ow em anake agn nɔnɔ e tutr enun ek'ann merem em a b'ow ok ɔkm a; etn n yɔw, low b'ow dudu'n ey'n sos em ese labli eke b'ign egn af.»

An am elu Nyam bia

³⁶ Nyam e kokoba ɔb lis nyam ann eke wel b'esn An, Fanuel jɔw ek'el Aser ec'eb em e yɔwli. L'usu nɔnɔ. N'ann in ec'ign ab ab akpo lɔbn in e mɔwr yɔw em a, ³⁷ etn ec uw, l'el innyɔw. Sica l'ij akpo ekn yar lele yar ab, etn segn fen li b'im Nyamel gbɛl em li kok Nyam e juma ncok lele legn ovr ab, neny enn em lele Nyam nɔnɔ em ab. ³⁸ Wanci ab af ce in yeji l'ow n'am elu Nyam bia iy a, etn n'am dad ow e lis e low l'ok agn a fen ek'am eku Jerusalem ec'es eb elu owi a.

³⁹ Eke Mari lele Josef ab uwar ów a fen eke Es Kɔtɔkɔ ec'ol a ibrm a, iy ab ab - l'ewl meny -n'im Nasaret ban Galile wus. ⁴⁰ Yogn, Jesu am agb lele lec ab; etn Nyam ec'owro lele nun em ɔny ab ann in ab.

Jesu ek'ij akpo lew yony a im Nyamel gbɛl ab em

⁴¹ Lakpo lakpo fen, Mari lele Josef ab b'im Jerusalem Pak ec'es gbɛgbl em. ⁴² Eke Jesu ij akpo lew yony a, ese elel eke - li bi kok ab af, † -l'oc ow ab -n'im es gbɛgbl ab em. ⁴³ Eke es gbɛgbl a uwr ke -l'ewal meny -n'aam a, Jesu ann Jerusalem yogn, eke Mari lele Josef ab uwm any. ⁴⁴ -Li tutr eke Jesu us ejagb el lawlɛl ab aam. -N'an es ejagb af ton ij legn nimum nyam, etn - n'am ɔl ow el ec'agn ogn lele el lawlɛl em ab, ⁴⁵ gbɛkɔ -n'ennm ow. Ca -l'ewl meny -l'ow Jerusalem -n'am ɔl ow.

⁴⁶ Eke ow ij segn nyahan a, -n'enn ow Nyamel gbɛl a e gbugn a. Li sig es ol e low any uw esel ec'aran n'am iri wel ec'odad a etn in yeji n'am bibrm wel ów. ⁴⁷ Agn a fen ek'am iri in ec'odad a low am iti any, in e sodad eke n'am dad n'ɔn wel nun

em ɔny em a sosiem. ⁴⁸ Eke es lele lis ab b'ekn'n a, low iti el any etn Mari dad nine: «Em ec'iy, kɔ bla etn kok ey low nenɛ ee? Kin, em lele asn ab s'am ɔl'n erm mij ab.» ⁴⁹ Kɔ li dad wel nine: «Bla sosiem etn am ɔl'm ee? Uwr any eke ow it eke mi ki kok em Es e juma.» ⁵⁰ Kɔ -li k'irim yec'a eke ow am dad el a.

⁵¹ Etn Jesu im Nasaret el ab, n'am elum wel. Mari gbɛ, l'eb ów amua fen l'ew es erm em n'am tutr ow e low. ⁵² Etn Jesu am agb sos megl em lele nun em ɔny em ab. Nyam am ɔny in ec'erur, etn agn yeji am ɔny in ec'erur.

3

Jan mij ok nun es e Nyam odad eke dad Matie 3.1-12; Mark 1.1-8; Jan 1.19-28

¹⁻² Ow ij akpo lew yen eke Sesar Tiber ew eb a fen ek'ann Rom eyn ec'abu em a es. Pɔns Pilat ew Jude wus es. Erɔd Antipas ew Galile wus es, etn lisijim Filip ew Iture lele Trakonit wus ab es. Lisaniyas yeji ew Abilen wus es, etn An† lele Kayif ab el egb waw esel egbɛl. Yogn em anake Nyam dad Zakari jim Jan ek'ann loj a odad a.

³ Jan am ec elul Jurden e mij ewl mij a e wus ab em, etn n'am elu lebl li dad l'ese: «Itɔnin erm em, òkr mij nun, ke Nyam b'ow oc ɔny e sikpl a ap ɔny.» ⁴ Ese elel eke ow ann kokoba ɔb es Esayi e lel em ab af:

Egn nyam ann loj am elu lebl dad ese:

«Kòkr Es Kɔtɔkɔ ec'ejagb a,
kòkr in e sebr a ínym nyim nyim!

⁵ Yiyibar ɔmu a fen ek'ann mafeny aran
aran a;

bɔbmn mafeny lele egigl ab ab es síes es,
nyinyiman sebr eke kíkɔn a ínym,
ke wel ódu sejagb a fen es iy bebmn.

⁶ Etn agn fen b'ow ekn Nyam e sel enn a.»

⁷ Agn nɔnɔ a am ow Jan ogn eke li k'ok wel mij nun, etn n'am dad wel l'ese: «ɔny morɔn amua! Kɔ bwo dad ɔny eke, ek'okr mij nun ɔtur eke k'ngbronɔn Nyam ec'erm

† 2:42 Ekn ɔkm Ok 12.1-27; Ol ɔkn 16.1-8 Jwifel em a, iy ign ek'ij akpo lew yony afn es a, it eke k'im Pak ec'es gbɛgbl em Jerusalem e Nyamel gbɛl a b'em. † 3:1-2 An:egb waw es ligbel a eke wel ɔny oc es egb waw e juma kok em eke wel ew Jesu ton ke li k'ony akpo lew yen a. Wel oc in anwi Kayif usr'r usu. Ekn Jan 18.13; Ob Kok 4.6.

† 3:6 Esayi 40.3-5.

bebl ek'am ow ab em ee? ⁸ Sica yègmn òny ec'es an ab em eke itɲnin erm em, ke kí dadmn òny obi em esmn: "Ey lagɲ el Abraham!" † Kò m'am dad òny eke Nyam òtu eke ki kok mebn amua él Abraham ec'alaw. ⁹ Sica òs anɲ eke b'ow bubr ekɲ es min em. Likɲ fɛɲ ek'òsum ey amamn a, wɛl b'ow ubr'r es oc òwl'l alm.»

¹⁰ Kò agɲ a am ibrm'n dad esɛ: «Kò sica ey, ayaf si ki kokr ab ee?» ¹¹ Li dad wɛl ninɛ: «Egɲ ek'òny mob sus em yony a, l'óc nyam n'òɲ egɲ ek'ònym a. Ke egɲ ek'òny ob ij a yeji òɲ egɲ eke ònym a.»

¹² Wus labm eb esɛl ek'ow eke k'ok mij nuɲ a yeji am ibrm'n esɛ: «Low yègm agɲ es, kò sica ayaf si ki kokr ab ee?» ¹³ Li dad wɛl ninɛ: «Os yec'eke ol ew òɲ òny eke k'èbr a, k'ìgɲɲ ejeci kokr em.» ¹⁴ Sròda eyɲ bɛb yeji ow ibrm'n ninɛ: «Eɲɲ kò ey, ayaf si ki kokr ab ee?» Eɲɲ li dad wɛl ninɛ: «K'èbr egɲ kaka ec'ob lɛc em, oglog k'òbr egɲ kaka low yadɲ em. Kò èkur òny e labm sɔg a cɛ.»

¹⁵ Agɲ a fɛɲ ek'am eku a am òmn eɲɲ egɲ egɲ am dad in ec'erm em esɛ: «Kò Jan na k'el Mesi ab ee?» ¹⁶ Kò Jan dad el fɛɲ ninɛ: «Em ec'a, m'am ok òny mij nuɲ mij em. Kò egɲ eke òny abusu akm im, ke m'itm bòbò yeji eke mi k'òny in e còkrukɲò meb a mi mòmú es a am ow. † In li b'ow l'ok òny mij nuɲ Abɲ Lala lele al em ab.† ¹⁷ N'ònym waw ab eɲɲ li b'ow n'òɲ egb a lɛf, l'éb ey a, ke l'ìgɲ suw a l'ok es. Li b'ow l'éb egb a l'ok egbel em, ke l'òfɲ suw a al ek'iram es ab em.»

¹⁸ Èben eke Jan am òm agɲ ów nòɲò ke am dad el Amani Mamn ec'odad yej'ana. ¹⁹ Gbɛkò n'am enym Eròd abr anke ow eb ow lisijim e yow Erodiad ebi, † eɲɲ ow kok ów enuɲ nòɲò gbɛl yeji. ²⁰ Eɲɲ emeny l'elu Jan sobel em l'ìgɲ ów enuɲ amua eke li kok ab af.

Jesu e mij ok nuɲ owi

Matie 3.13-17; Mark 1.9-11

²¹ Eke Jan ok agɲ a fɛɲ mij nuɲ bake ow uwr a, l'ok Jesu yeji. Eke Jesu ok mij nuɲ oc es ke am ɲòɲɲ Nyam a, afr fig, ²² eɲɲ

Abɲ Lala us'r es nuɲ af esɛ kel af. Eɲɲ Nyam e lebl anɲ afr ikɲ dad ninɛ: «*Iɲ el em ec'iy eke m'erur tasi, m'oc em eci sos em iɲɲ fɛɲ m'elu'ɲ em.*» †

Jesu lagɲel ec'en ec'es òɲɲm

Matie 1.1-17

²³ Jesu òb nuɲ am yègm agɲ low, l'òtu eke li k'òny akpo likɲ lele lɛw ab. Agɲ bi tutr eke Jesu el Josef jim. Eɲɲ kin Josef lagɲel ec'en ec'es òɲɲm: †

²⁴ Eli, Matat, Levi, Mɛlki, Janayi, Josef.

²⁵ Matatias, Amòs, Nahum, Esli, Nagayi.

²⁶ Maat, Matatias, Semeyin, Josek, Joda.

²⁷ Joana, Resa, Sorobabel, Salatiel, Neri.

²⁸ Mɛlki, Adi, Kosam, Elmadam, Er.

²⁹ Joswe, Elieser, Jorim, Matat, Levi.

³⁰ Simeon, Juda, Josef, Jonam, Eliakim.

³¹ Meleya, Mena, Matata, Natan, David.

³² Jese, Jobed, Boas, Sala, Nason.

³³ Aminadab, Admin, Arni, Esròm, Fares, Juda.

³⁴ Jakob, Isak, Abraham, Tera, Nakor.

³⁵ Seruk, Rago, Falek, Eber, Sala.

³⁶ Kayinam, Arpasad, Sem, Noe, Lemek.

³⁷ Matusala, Enok, Yarad, Maleleyel, Kayinam.

³⁸ Enòs, Set, Adam eke Nyam in obi kok in ec'abu em.

4

Agɲ ebm Jesu

Matie 4.1-11; Mark 1.12-13

¹ Eke Jesu anɲ Jurden ow a, Abɲ Lala iy'r em, eɲɲ l'oc ow n'im loj. ² Yogn, agɲ eju'r tonɲ ow ij sɛgɲ ekɲ yony. Sɛgɲ a nimum fɛɲ em a, n'eny neny eke l'ijm ob kaka. Eke ow b'uwr a, namn ow'r sos, ³ eɲɲ agɲ dad'r ninɛ: «Eke el Nyam ec'Iy, ke dàd lebn na itɲn el ob ij.» ⁴ Jesu dad'r ninɛ: «Wɛl nòn Nyam Lɛl em eke: *Ow elm ob ij sòny cɛ óom egɲ sel.*» †

⁵ Emeny agɲ oc'r ab im lafeny gege nyam af, eɲɲ inym es yègm'n wus na nimum ec'es ew es ew a fɛɲ, ⁶⁻⁷ eɲɲ dad'r ninɛ: «M'ow m'òɲ'ɲ abusu lele anygbɛl fɛɲ ek'anɲ es ew na em a, eke ok òwròkp wus igɲ'm nuɲ, anke na fɛɲ, em wɛl

† 3:8 Èkn Matie 3.9 ec'akr otar a. † 3:16 mi k'òny in e còkrukɲò meb a mi mòmú es:Èkn Jan 1.27 ec'akr otar a.

† 3:16 Èkn Ob Kok 2.1-4. † 3:19 Èkn Matie 14.4 ec'akr otar. † 3:22 Selu 2.7; Esayi 42.1. † 3:23 Èkn Matie 1.16 ec'akr otar a. † 4:4 Ol Òkn 8.3.

ɔŋ'm, ɛtɛ m'ɔtu eke mi k'ɔŋ ɛŋɛ eke m'erur a.» ⁸ Kɔ Jesu dad'r ninɛ: «Wɛl nɔn Nyam Lɛl ɛm eke: *B'ow igɛ ɛs Kɔtɔkɔ ŋ e Nyam nun ke kɔk in sɔny coco ɛɛ e juma.*»

† ⁹ ɛtɛ ɛmɛny agn oc'r im uyum'n Jerusalem e Nyamel gbɛl a e luw af ec'usu gege a, ɛtɛ dad'r ninɛ: «Eke el Nyam ec'Iy tasi, ke ànɛ aŋa igb us es wus; ¹⁰ aŋke wɛl nɔn Nyam Lɛl ɛm eke: *Nyam b'ow ɔŋ in ec'afɛ erm ɛsɛl ɔsu'ŋ.* ¹¹ ɛtɛ ɛmɛny: *-Li b'ow -l'oc'ŋ abu ɛm abu ɛm yec'ɛtɛ ke lebn kaka kɔ kokm'ŋ ob lakr.*» † ¹² Jesu ɔdu eb dad'r ninɛ: «Nyam Lɛl dad eke: *K'ɛbam ɛs Kɔtɔkɔ ŋ e Nyam.*» †

¹³ Eke l'ɛju Jesu kprakpr amua na ɛm bake ow uwr a, agn ŋgboŋ ɛgb'r es im am eku'r lɛŋɛ ɛjɛci.

*Jesu ɔb juma nun Galile wus af
Matie 4.12-17; Mark 1.14-15*

¹⁴ Jesu ɛwl im Galile; Abɛ Lala ec'abusu a iy'r ɛm, ɛtɛ yogɛ agɛ am dad in e lɛs e low. ¹⁵ N'am yɛgm agɛ low Nyam nun igɛ susu, ɛtɛ agɛ a fɛŋ am aw'r.

*Nasaret baŋn ɛyɛ ebm Jesu
Matie 13.53-58; Mark 6.1-6*

¹⁶ Jesu im Nasaret baŋn, yogɛ eke wɛl gbagbl'l a. Nɛnɛŋɛ e lɛŋɛ a, n'im l'ɛy Nyam nun igɛ usu a ɛsɛ elɛl eke li bi kok god'ɛtɛ ab af. L'igb eke li k'awl Nyam odad eke wɛl nɔn a l'ok agɛ, ¹⁷ ɛtɛ wɛl oc kokoba ɔb ɛs Esayi e lɛl ɔŋ'n. Ni mɔmu lɛl ab es, † ɛtɛ n'ɛŋɛ usu a eke wɛl nɔn eke:

¹⁸ ɛs Kɔtɔkɔ ec'Abɛ anɛ ɛm ab, aŋke li sɔsum l'oc'm eke mi k'ɔb Amani Mamn a m'ok ɔgbɔru.

L'ɛrm im eke mi ki dad sobel ɛm ɛsɛl ec'es eb elu owi,

ke m'ɔŋ ány eflu ɛkn es,

ke m'ɛb agɛ eke am ij gbɛ a m'ɛlu es,

¹⁹ ke mi dád agɛ eke lakpo eke Nyam b'ow elu

in ec'ɛrm mamn ɔkm agɛ e lɛs a ow. †

²⁰ Eke Jesu awl lɛl a bake ow uwr a, l'ar lɛl a es l'oc n'ɔŋ ob oc ɔŋ ɛs a, ɛtɛ li sig ɛs. Agɛ a fɛŋ a ek'anɛ Nyam nun igɛ usu

a ok'r anyamn af. ²¹ ɛtɛ n'am dad wɛl l'ɛsɛ: «Yɛfɛnyɛna, Nyam Lɛl na ec'odad na eke wɛl awl ok ɔny ke irir a, ow e lɛŋɛ a ow ŋ.» ²² Agɛ a fɛŋ am aw Jesu, ɛtɛ ow am iti ɛl any sodad amamn amua eke ow am dad a sosiɛm. ɛtɛ -n'am dad -l'ɛsɛ: «Kɔ ow elm Josef jim ab ana ee?»

²³ Ow ɛm a, Jesu ɔdu eb dad ɛl ninɛ: «Nawɛ, b'ow dadr'm nyandɛ ɛm ec'odad na ɛsrɛ: “Sɛkp kok ɛs, kɔkr ŋ sosi sɛkp!” ɛtɛ ɛmɛny b'ow dadr'm ɛsrɛ: “S'iri yec'a fɛŋ eke kok Kapernayum a; aŋa ek'el ŋ e baŋn a yeji kɔk ɛben nyam coco gɔŋ!” ²⁴ Low nawɛ m'am dad ɔny: wɛl ɛbm kokoba ɔb ɛs kaka sɛnyɛn sɛnyɛn in ec'ɛb ɛm. † ²⁵ M'am dad ɔny nawɛ tasi eke Eli e lɛŋɛ ab ɛm a, ɛŋnyɔw nɔnɔ gbɛl anɛ Israel wus af. Lɛŋɛ a, nyam anm toŋ batɛ ow ij akpo nyahan lele likpr ab, ɛtɛ lek ligbɛl ɛy eb ɛb a nimum ɛm. † ²⁶ ɛben yeji Nyam ɛram Eli iim Israel wus af ec'ɛnyɔw kaka ogɛ, kɔ l'ɛrm ow *ɛnyɔw a ek'ir Sarepta, Sidon wus af a ogɛ.*† ²⁷ Kokoba ɔb ɛs Elise e lɛŋɛ ab ɛm yeji, kokobe ɛsɛl nɔnɔ gbɛl anɛ Israel wus af. Kɔ ɛben yeji, ɛl ɛm ec'ɛŋɛ kaka ewlm in e kokobe ec'ɔl ab ɛm, eke ow elm Nayma, Siri iy a sɔny ɛɛ.» †

²⁸ Eke Jesu dad ów amua a, agɛ a fɛŋ ek'anɛ Nyam nun igɛ usu a ke iri a am ebl erm. ²⁹ ɛtɛ -l'igb -n'ɔny ow l'oc ow ab -n'im ɛl eci baŋn a ek'anɛ ligigl af a eke -li ki pipig ow, ow ɛy nɔmu ab ɛm. ³⁰ Kɔ l'ɛpir wɛl araŋn l'eb ɛjagb n'im.

*Abɛ ŋun ɛs nyam ec'ewlm
Mark 1.21-28*

³¹ ɛmɛny Jesu im Kapernayum baŋn, Galile eb ɛm, ɛtɛ yogɛ n'am yɛgm agɛ low nɛnɛŋɛ e lɛŋɛ. ³² Agɛ a ek'am iri in e low yɛgm a, low am iti any in ec'elɛl eke n'am yɛgmn agɛ low ab ɛm, aŋke n'am dad wɛl odad abusu ɛm.

³³ Nyam nun igɛ usu yogɛ a, igɛ nyam anɛ ek'abɛ ŋun anɛ ɛm. N'am elu lebl tuɔtuɔ li dad l'ɛsɛ: ³⁴ «Oy! Nasaret e Jesu, kɔ bla am erur eke ki kok ɛy ee? Kɔ ek'ow eke ki ŋunɛ ɛy ee? ɛm, m'uw ɛŋɛ ek'el'ŋ

† 4:8 Ol ɔkn 6.13-14. † 4:11 Selu 91.11-12. † 4:12 Ol ɔkn 6.16. † 4:17 Lɛŋɛ ab ɛm, silɛl og akpakp eke wɛl ɔtu eke k'ar es a, af yogɛ anake wɛl bi nɔn lɛl a. † 4:19 Esayi 61.1-2. † 4:24 Bɛbmɛn Luk 4.24; Jan 4.44 lele Jan 6.42 ab. † 4:25 ɛkn 1 ɛb Ebu 17.1. † 4:26 1 ɛb Ebu 17.8-16. † 4:27 ɛkn 2 ɛb Ebu 5.1-14.

ab any: Nyam ec'erm es Lala!» ³⁵ Jesu dad abn nun a odad lebl tuotuo em nine: «Yewal! Ke ey okm egn na em!» Abn nun a ony ign a elu wus agn fen ec'any af, etn l'ey okm eke li kokm ow low nun kaka. ³⁶ Agn a fen low iti any afn es etn -n'am dadarir -l'ese: «Bogn ec'odad el na ee? Ign na bi dad odad lec em lele abusu em ab, ke kpekñ abn enun am ok okm!» ³⁷ Etn -n'am dad Jesu e lis e low wus ab af nimum.

Jesu ewlm ólu nɔnɔ

Matie 8.14-17; Mark 1.29-34

³⁸ Jesu anñ Nyam nun ign usu a ey okm etn im ign nyam e gbugñ. Ign a wel b'esñ'n Simo, etn ey lis lefr ol am ony tuotuo. Wel am dad Jesu eke k'ewlm yow a. ³⁹ N'im li titm ow etn l'is es li dad lefr ol a odad lebl tuotuo em, n'on ow ol, etn lefr ol a oc'r es lis. Kpekñ l'igb wus etn n'am kok Jesu lele in e jam esel ab ab e lis e low.

⁴⁰ Eke legñ ew es a, † agñ a fen eke ol akpasu akpasu am ony a, wel ot ow el Jesu ogn. Etn l'at egn nyam nyam abu nun, l'ewlm wel. ⁴¹ Abn enun nɔnɔ gbél anñ agñ ab em ok okm am og dad ese: «Ŋ el Nyam ec'Iy tasi!» Kɔ Jesu dad el odad lebl tuotuo em edñ el eke -li ki dadmn odad, anke -l'uw any eke Jesu el Mesi.

Jesu am dad Nyam odad Jwifél e wus af

Mark 1.35-39

⁴² Sica eke legñ am eny a, Jesu ey okm eb ab em im usu saw em. Agñ nɔnɔ am ol'l. Eke -n'enñan ow a, -l'erur eke -li k'ucu -n'onny ow es, ow áññ el ab. ⁴³ Kɔ Jesu dad el nine: «Ow akpl ke m'im seb ejec'em yeji mi dad Nyam e gbrenñbi usu a ec'amani ec'odad, anke na sosiem eci Nyam erm im m'ow.» ⁴⁴ Etn n'am dad Nyam ec'odad Jude wus af e Nyam nun ign susu a. †

5

Jesu e jam esel krekre ek'esñ

Matie 4.18-22; Mark 1.16-20

† 4:40 Ekn Mark 1.32 lele ow eci akr otar ab. † 4:44 Jwifél e wus af e Nyam nun ign susu: Luk eci silél esig oglog em a Galile wus af e Nyam nun ign susu. † 5:1 Genesaretel Galile e mij lekpl a e nin ejeci. † 5:14 Ekn Matie 8.4 eci akr otar a.

¹ Legñ nyam, Jesu inym es Genesaret e mij lekpl † a ec'any af a, etn agñ nɔnɔ ow iwr elul il em etn am itarir eke k'iri Nyam ec'odad. ² Eke Jesu b'edñ meny a, l'ekñ muwetñ yony ek'itr es nanu a. Etn onñ ibi esel anñ em us es am yoyog el e muw ab es. ³ Jesu ey metñ a e nyam em, ek'el Simo ec'a, etn n'am nɔnɔn ow eke ow k'odu letñ a eb jam tel ey mij ab em. Jesu sig es letñ ab em, etn emeny am yegm agñ a low.

⁴ Eke li yegm wel ów bake ow uwr a, li dad Simo nine: «Ódu letñ a eb im libn ab em, ke ñ lele awñel ab ab ókr ony e muw a onyn onñ.» ⁵ Etn Simo dad'r nine: «Em egn gbely, s'odu muw ncok a ton s'ejnm ob kaka. Kɔ eke dad a, m'ow m'odu muw a m'ekñ.»

⁶ -L'odu muw a, etn -n'onny onñ bubute gbél, ton batñ el e muw a am ol eke ki gbagbrm em. ⁷ Etn -n'am ibrm el lawlél a ek'anñ letñ ejec'ab em a, eke k'ow elum el abu. -L'ow etn -n'onny onñ a -l'ok metñ yony ab em iy gbɔñ gbɔñ, batñ metñ a am ol eke k'emñ. ⁸ Eke Simo Pier b'ekñ ebén a, l'ok owrɔkp wus Jesu ec'any af, etn li dad nine: «Egn gbél, k'òw ki titm'm, anke m'el sikpl es!»

⁹ Tasi em a, low na iti Simo lele agñ a ek'anñ in ab a any, onñ bubute a eke -n'onyn a sosiem. ¹⁰ Etn lawlél Jak lele Jan ab ek'el Sebede jimél a yeji, low iti any. Kɔ Jesu dad Simo nine: «K'uru erñ; kɔ jam anñ agñ anake b'ow eb on'm a.» ¹¹ Etn kpekñ -l'ot el e metñ a -l'ow itr es ákpaf, etn -l'ign fen -l'ok es -n'am us Jesu jam.

Jesu ewlm kokobe es nyam

Matie 8.1-4; Mark 1.40-45

¹² Eke Jesu anñ Galile wus af eci banñ nyam a, kokobe es nyam ow eññ'n. Eke li b'ekñ Jesu a, l'ey wus l'ubu any es ow ec'any af, etn n'am nɔnɔn ow li dad l'ese: «Egn gbél, eke erur, otu eke k'ayal'm.» ¹³ Jesu egnm abu es itñ in etn dad nine: «M'erur, ayl!» Etn kpekñ kokobe a oc'r es lis. ¹⁴ Gbékɔ Jesu edñ in dad'r nine: «Kì dad egn kaka ñ ec'ewl a e low; kɔ im yegm egb waw es a sos, ke wáw egb a ese

el el eke Mois ec'ol a ibrm ab af, ke ow íj dan ku.» †

¹⁵ Eβen a yeji, Jesu e nin a am eb es susu a feη. Etn agη nōnō gbēl b'ow in ogη am iri in ec'odad a, etη ólu a b'ibrm eke li k'ewlm wēl. ¹⁶ Kō Jesu b'ocr sos es im usu saw em am ηōηη Nyam.

*Jesu ewlm sos es wew es nyam
Matie 9.1-8; Mark 2.1-12*

¹⁷ Lēgη nyam, Jesu am yeγm agη low, etη Farisiel lele ol e low any uw esēl ab, anη Galile baηη baηη, Jude baηη baηη lele Jerusalem ab ow ok es yogη. Etn Nyam ec'abusu a anη Jesu ab etη am ōη'n l'ewlm ólu. ¹⁸ Etn kin agη oc sos es wew es nyam ek'eru es faja em ow, etη am ol eke k'oc elu'l akη Jesu ec'any af. ¹⁹ Gbēkō -l'eknmn usu eke -li k'ecr nōnō gbēl a sosiem. -L'oc -l'uyum ow ēl luw af etη -li fig usu nyam, -l'usm ow es faja ab agη a ec'araηη, Jesu ec'any af. ²⁰ Eke Jesu b'ekn el ec'ōmn a, li dad olu a ninē: «Lisijim, m'oc η e sikpl a m'ap'η!»

²¹ Eke Jesu dad eβen a, ol e low yeγm esēl a lele Farisiel ab ab am bibrmnin el ōfr esē: «Kō egη na, ayaf n'am ocr in sosi etη n'am ōbr Nyam any nēnē na ee? † Kō bwo ōtu ek'ap egη sikpl ek'ow elm Nyam sōny cē ee?» ²² Jesu uw el e sow tutr ab any etη dad el ninē: «Bla etη am ōnyn sow tutr nēnē ōny eci mērm ab em ee? ²³ Kō bogη ec'anake ew fuēfue eke wēl ki dad sos es wew es ab ee? "M'oc η e sikpl a m'ap'η" oglog ke wēl dād'r esē: "Ígb ke án es ee"? ²⁴ Gbēkō m'erur eke k'uw r low na any: wus af aηa, egη ec'Iy ōny abusu eke k'oc sikpl ap.» Etn sica li dad sos es wew es a ninē: «M'am dad η, ígb, òc η eci faja a eb ejagb im gbugη.» ²⁵ Etn kpēkη ign a igb wus agη a feη ec'any af oc in eci faja a eke l'erur a aam gbugη, etη n'am kōklm Nyam. ²⁶ Eke agη a ekn low na a, ow iti el any, erηη am ōny el, etη -n'am kōklm Nyam -li dad -l'esē: «Yefeny na s'ekn low any iti owi eke s'eknm lēgη kaka!»

*Jesu esη Levi eke k'us'r jam
Matie 9.9-13; Mark 2.13-17*

²⁷ Eke low na ec a, Jesu ey ōkm aam etη ekn wus labm eb es nyam eke wēl b'esη Levi. Li sig es wus labm eb usu, etη Jesu dad'r ninē: «Ūs'm jam!» ²⁸ Levi igb wus, digη wus labm eb e juma a elu es etη us'r jam.

²⁹ Ow e jam a, Levi kok ob ij ligbēl nyam in ogη a ōη Jesu. Wus labm eb esēl nōnō gbēl lele agη ejec'ab yeji anη ob ij ab em. ³⁰ Eke -n'am ij ob a, Farisiel lele el em ec'ol e low yeγm esēl ab ab am eny abr dad Jesu e jam esēl a esē: «Kō bla etη am ijr etη am egηη lōfu nyam em wus labm eb esēl lele sikpl esēl ab ee?» † ³¹ Jesu ōdu eb dad el ninē: «Agη ek'anη sos tuōtuō em a, íbram sos kok es. Kō ólu anake b'ibrm sos kok es a. ³² M'owm eke mi k'esη agη eke b'ubr el sosi nēnyembri nyam esēl a, kō m'ow eke mi k'esη "sikpl esēl" yec'etη ke -l'itηη erm em.»

*Ob owr lele ob sig ab ókrm af
Matie 9.14-17; Mark 2.18-22*

³³ Sica agη beb am dad Jesu esē: «Jan mij ok nun es e jam esēl a b'enη nēny ke ám ηōηη Nyam, etη Farisiel e jam esēl a yeji bi kok eβen. Kō η e jam esēl a am ij ob etη am egη!» ³⁴ Etn Jesu ōdu eb dad el ninē: «Kō ōtur eke k'edηnin agη eke wēl esη mēbi ec'es gbēgbl em a ob ij, eke yōw ec a anη el ab ee? Njan! ³⁵ Gbēkō lēgη am ow, eke wēl b'ow ōny yōw ec a oc es el ec'araηη, ke sica -n'enη nēny gōη.»

³⁶ Emēny Jesu dad el nyandre em odad na ninē: «Egη ócm gbad owr log elum gbad sig em gignm. Eke kok eβen, ke gbad owr a ηunη a; ow k'ow okrm af gbad sig ab ab. ³⁷ Etn emēny egη ócm mar owr okm marel sig em. † Eke kok eβen a, mar owr a b'ow inη tonη bake óny marel sig a ōb es: mar a b'ow ok es etη marel a b'ow un. ³⁸ Kō mar owr, marel owr em wēl b'ok'r. ³⁹ Egη ek'egη mar sig ecm ab a, k'ow erurm mar owr ec'egη anke li b'ow li dad eke mar sig a in akpl!»

6

*Egη ec'Iy el nēnēgη ec'es ew es
Matie 12.1-8; Mark 2.23-28*

† 5:21 Ekn Ob Ap 24.16; Selu 103.3; Esayi 43.25. † 5:30 Ekn Luk 15.2 ec'akr otar a. † 5:37 Ekn Matie 9.17 ec'akr otar a.

¹ Neneḡḡ nyam, † Jesu lele in e jam esel ab ab am ecr seḡb ɔgm eci. In e jam esel a am bubm eḡb a ec'ey a, etḡ -n'am gag es -l'ij. ² Ow ɔḡ etḡ Farisiel beb am dad el esε: «Kɔ bla sosiem am kokr low eke ey ec'ol a ɔɔm abusu eke wɛl ki kok neneḡḡ e leḡḡ ee?» † ³ Etḡ Jesu dad el ninε: «Awlmn low eke eb ebu David in obi in obi lele in ec'agḡ ab ab kok leḡḡ nyam eke namn am ɔny el ab ee? ⁴ L'ey Nyamel ab εm, etḡ in ec'agḡ ab ab -l'ij eḡb waw eci futufutu a; ke -n'ɔnym ow ec'ij ec'abusu kaka. Ey ec'ol a ɔḡ eḡb waw esel ɔny coco abusu eke k'ij.» † ⁵ Emeny Jesu dad el ninε: «Eḡḡ ec'Iy el neneḡḡ ec'es εw es.»

Jesu ewlm εḡḡ ek'abu wεw es neneḡḡ e leḡḡ

Matie 12.9-14; Mark 3.1-6

⁶ Neneḡḡ e leḡḡ ejeci nyam, Jesu im ey Nyam nuḡ igḡ usu a am yeḡm agḡ low. Yogḡ n'εḡḡ igḡ nyam eke lidr abu wεw es. ⁷ Etḡ ol e low yeḡm esel lele Farisiel ab am ɔsu Jesu eke -li k'εkn ek'ow b'ow ewlm εḡḡ neneḡḡ e leḡḡ, anke -n'am ɔ low ij nyam eke -li k'εbr ow af -n'ɔḡ ow dedeku. † ⁸ Kɔ Jesu uw el e sow tutr ab any, etḡ li dad igḡ a ek'abu wεw es a ninε: «Iḡb inym es araḡḡ anḡ agḡ a feḡ ec'any af!» Etḡ kpeḡḡ igḡ a iḡb inym es. ⁹ Ca Jesu dad el ninε: «Dàdr'm: neneḡḡ e leḡḡ a, bla lowi ey ec'ol a ɔḡ abusu eke wɛl ki kok ee? Low nimamn kɔ low ḡḡḡ ee? Wɛl ɔtu eke ki ɔḡ εḡḡ oglog wɛl eḡb'r es luw ee?» ¹⁰ Eke Jesu ibrm el ów amua bake ow uwr a, n'am ler wɛl etḡ li dad igḡ a ninε: «Eḡḡḡ abu es!» Etḡ eke li b'εḡḡḡ abu es a, in ec'abu a εwl meny akpl'l. ¹¹ Ol e low yeḡm esel a lele Farisiel ab ab εrm am ebl, etḡ -n'am dadarir el ɔfr elel eke -li ki kokr Jesu.

Jesu ɔsum εrm esel lew yony ot

Matie 10.1-4; Mark 3.13-19

¹² Ow e jam a, Jesu uyu lafeny nyam af eke ki ḡɔḡḡ Nyam, etḡ ni ḡɔḡḡ Nyam ncok nyam a nimum. ¹³ Eke leḡḡ eny a,

l'εḡḡ in e jam esel a etḡ li ɔsum lew yony l'ot, l'εw wɛl nin "εrm esel". ¹⁴ El ec'en el: Simɔ, eke Jesu igḡ nin af Pier; † lisijim Andre, Jak lele Jan ab, Filip lele Bartelemi ab, ¹⁵ Matie, Toma lele Jak, Alfe jim ab, Simɔ, eb dogḡḡ es, ¹⁶ Judas ek'el Jak jim lele Judas Iskariot ek'ol Jesu ij ab ab.

Jesu am yeḡm agḡ a low etḡ am ewlm ɔlu

Matie 4.23-25; Mark 3.7-11

¹⁷ Jesu anḡ lafeny ab af us es εrm esel ab ab, etḡ ow inym es lafeny a ec'esr pεε a. Yogḡ, in e jam esel nɔnɔ gbɛl lele bieku bieku ek'anḡ Jude, Jerusalem, Tir lele Sidon ek'el eb yony ek'anḡ okij any ab yeḡḡ, ow. ¹⁸ -L'ow eke -li k'iri ow ec'odad ke ow éwlm el ec'ol a yeḡḡ. Etḡ agḡ eke abḡ enḡḡ am ijr gbre a yeḡḡ ewl. ¹⁹ Agḡ a feḡ am ɔl eke k'itḡḡ in abu, anke ewlm ec'abusu e lec nyam b'ey ɔkm in εm ewlm agḡ a feḡ.

Ehe esel lele gbre esel ab

Matie 5.1-12

²⁰ Jesu is any ler in e jam esel a etḡ dad el ninε:

«ɔny ek'eel ɔḡbɔru a, ehe él ɔny eci anke Nyam e gbrenḡbi usu a el ɔny eci! †

²¹ ɔny eke sica namn am ɔny ɔny a, ehe él ɔny eci

anke leḡḡ nyam am ow eke Nyam b'ow iyr ɔny lok!

ɔny eke sica am ikḡḡ ɔḡḡ a, ehe él ɔny eci anke b'ow ifir miyer!

²² Ehe él ɔny eci, ɔny eke agḡ am ifn ɔny, ebm ɔny ke am wεwr ɔny,

ke am dad ɔny ec'odad enḡḡ, eke eel εḡḡ ec'Iy e jam esel a sosiem a!

²³ Sos εm iḡḡ ɔny! Iḡbr susr es eke ów nεε b'εḡḡ ɔny a,

anke afr, ob ap ligbɛl nyam am eku ɔny. Eben eke el lagḡel a ijr kokoba ɔb esel

gbre ana. †

²⁴ Kɔ ɔny eḡbrenḡbi a, gbre él ɔny eci, anke enḡḡ ɔny ec'ehe a god'etḡ!

²⁵ Gbre él ɔny eci, ɔny eke lok iy ɔny a anke namn b'ow ɔny ɔny!

† **6:1** *Neneḡḡ nyam:*Luk eci silel esig oglog εm a *Awl krekre e neneḡḡ yony εm.* Ow el neneḡḡ eke titm eḡb ub (Ob Ap 23.5-14). † **6:2** *εkn Matie 12.2 eci akr otar a.* † **6:4** *εkn 1 Samiel 21.2-7; Ob Ap 24.5-9.* † **6:7** *εkn Matie 12.10 eci akr otar a.* † **6:14** *εkn Mark 3.16 eci akr otar a.* † **6:20** *εkn Matie 5.3 ec'akr otar yony εm a.* † **6:23** *Bèbmn 2 Ów e Wɛl Nɔn 36.16; Ob Kok 7.52.*

Gbre él ony eci, ony eke am ifir miyer a anke b'ow ikn onn nono!

²⁶ Gbre él ony eci, eke agn a fen bi dad ony e lis e low mamn.

El lagnel yeji, eben eke godo godo a - li dadr kokoba ob esel ayadnu a ec'ow amamn ana!»

Efnu ec'erur owi

Matie 5.38-48; 7.12a

²⁷ «Ony ek'am irir em ec'odad a, kin yec'eke m'am dad ony: erurir ony ec'efnu ke kókr ów amamn onn agn eke b'ifn ony a. ²⁸ Afal agn a eke b'ofn ony ab es, ke nónan onn agn a eke bi kok ony ów enun a. ²⁹ Ek'egn b'edn'η any af lálwl ogog, † ke èwl ogog nyam a yeji on'n l'édn'η. Ek'egn b'eb'η gbad, ke yèb'r l'éb η e mob af ew a yeji.† ³⁰ Egn fen eke b'ibrm'η ob a, on'n. Etn ek'egn oc η ec'ob, ke k'ibrm'n k'eb. ³¹ Low fen ek'am erurir eke agn ki kok onn ony a, ony yeji kòkr eben kpen onn agn ejec'a. †

³² Eke b'erurir agn a ce eke b'erur ony a, ke bla low mamn iy am ekur eke b'ow enan ee? Sikpl esel bobo yeji b'erur agn eke b'erur el a! ³³ Etn eke bi kok low nimamn onn agn a sony ce eke bi kok ony low nimamn a, ke bla low mamn iy am ekur eke b'ow enan ee? Sikpl esel bobo yeji bi kok eben! ³⁴ Ko eke ow el agn a sony ce ek'am oman eke b'ow owr ob onn ony a b'abmnin ob, ke bla low mamn iy am ekur eke b'ow enan ee? Sikpl esel yeji b'abmn el lawlél sikpl esel ob, yec'etn ke el yeji wel ówr onn el eben kpen! ³⁵ Yec'eke ki kok a el: erurir ony ec'efnu, kòkr el ów amamn. Abmnin el ob ke k'ómnmn eke - li k'owr -n'onn ony. Eke bi kok eben a, b'ow enan ob ap ligbel etn b'ow eel Nyam ek'ann afr kpekpe ec'ey, anke Nyam akpl etn li bi kok low mamn n'onn agn enun lele agn ek'uwm low mamn any ab. ³⁶ Ony yeji, èl erm mamnu, ese el el eke ey Es el erm mamnu ab af.» †

Ew erm jej ok owi em

Matie 7.1-5, 15-20

³⁷ «Kì jejr agn ec'ow kok; yec'etn ke Nyam kí jejm okm ony. K'òbr agn low, yec'etn ke Nyam yeji k'óbm ony low. Òcr low apr agn ke Nyam yeji óc low ap ony. ³⁸ Onn agn ob, ke Nyam yeji ón onn ob yiyibr ony: ony e gbad a eke okn eke wel kok onn ob em a, wel b'ow ok onn ob ow íy gbón, tatakη es, gigign es. Akunda yec'em eke b'ocr ebmnin ob onn egn ejec'a, ow em ce Nyam yeji b'ow oc ebmn onn ony.» †

³⁹ Emeny Jesu dad el odad nyandre em nine: «Ko any eflu otu eke ki nyimn lawl any eflu ee? Eke ow el eben a, ke el yony mum -li b'ow -l'ok nomu nyam em. ⁴⁰ Low wewr es kaka ágbm akam in e low yegm es; ko low wewr es fen ek'uw low any senyn senyn a b'ow ann ese in e low yegm es ab af.

⁴¹ Ko bla etn am ler suwli ek'ann esn jim e nyamn em a, etn éwm likn ikpr ek'ann'η nyamn em a e low erm ee? ⁴² Etn ayaf otu eke ki dad esn jim ese: “Lisijim, yèb'm m'óny suwli ek'ann'η nyamn em a m'óc es, ke k'éknm likn ikpr ek'ann'η nyamn em ab ee?” Enyembri yony yony es, ikn anym onn likn ikpr ek'ann'η nyamn em a oc es, ke sica b'ow ekn es senyn senyn óny esn jim e suwli ek'ann nyamn em a oc es.»

Likn lele in ec'ey ab

Matie 12.33-37

⁴³ «Likn mamn ósum ey enun, etn likn nun ósum ey amamn. ⁴⁴ Tasi em a, wel b'uw likn nyam nyam any in ec'ey osu em: wel ówm babm librebr em, etn wel ówm kòkbri kati em. ⁴⁵ Egn mamn, in em ec'ow amamn eke b'ann a anake li b'oc l'elu okm a; etn egn nun, in em ec'ow enun eke b'ann a anake li b'oc l'elu okm a. Low yec'a ek'iy egn ec'erm em gbón a anake neny bi dad elu okm a.»

Ús èl lob af

Matie 7.21-29

⁴⁶ «Ko bla etn b'esn'n'm “Egn Gbel, Egn Gbel” etn am kokmn yec'a eke mi bi dad onn ab ee? ⁴⁷ Egn eke b'ow em ogn iri em ec'odad, ke b'ucu onn es kok a, m'am ow

† 6:29 Egn egn any af el Jwifel ogn eci wewr ligbel. † 6:29 yèb'r l'éb η e mob af ew a yeji:èkn Matie 5.40 ec'akr otar a. † 6:31 Bèbmn Rom 13.8-10. † 6:36 Bèbmn Okm Ok 34.6; Selu 86.15. † 6:38 Èkn Rut 3.15.

mi yegm ɔny ob eke li b'ot es a: ⁴⁸ n'anŋ eɛe eɣŋ nyam ek'am us êl af, l'agbr nɔmu im wus em kpekpe etŋ li sigm in ec'êl ab es lebn af. Eke mij iy am ewl ign êl a, êl a eym wus anke eɣŋ na us'r l'akpl. ⁴⁹ Kɔ eɣŋ eke am iri em ec'odad a ke úcum ɔnym es kokm eɛe elel eke n'am iri ab af a, anŋ eɛe eɣŋ nyam ek'am us êl sɛc af ke agbrm nɔmu yeji af. Eke mij iy am ewl ign êl a, kpekŋ êl a ey wus gbruu bubm es nimum!»

7

Jesu ewlm srɔda eyŋ eci anym es nyam e juma kok es

Matie 8.5-13

¹ Eke Jesu dad agŋ a odad bake ow uwr a, n'im Kapernayum. ² Yogŋ, Rom eci srɔda eyŋ ekŋ yen ec'anym es nyam ɔny in e juma kok es nyam eke l'erur nɔnɔ; etŋ juma kok es a ɔl am ɔny toŋ batŋ am ow uw. ³ Eke l'iri wel dad'r Jesu e low a, l'erm Jwifel ec'agŋ ekpekŋ beb im am esŋ'n eke li k'ow l'ewlm in e juma kok es a. ⁴ -N'im -n'eyŋ ow etŋ -n'am ŋɔŋŋ ow atrm em -li dad -l'ese: «Eɣŋ na ek'erm ey a it eke k'eyŋ in ec'abu elum. ⁵ L'erur ey ec'eb na etŋ in anake n'ɔŋ ke wel us ey e Nyam nun ign usu a.» ⁶ Eke Jwifel a dad ów amua ok Jesu a, l'eyŋ etŋ kpekŋ n'aam wel ab.

Ow anŋ tɛl ke -l'ok gbugŋ, etŋ emeny anym es a erm lawlɛl eke k'im dad'r eɛe: «Eɣŋ gbɛl, es ow es dad'ŋ eke ŋ k'ijr sos gbre ŋ k'ow yeji, kɔ in itm eke ŋ k'ey in e gbugŋ a; † ⁷ na sosiem anake in igbm in obi in owm toŋ bake in eyŋ'n a. Kɔ ŋ dád odad ebl nyam ɛɛ, ke kpekŋ in e juma kok es a in b'ow in ewl. ⁸ In obi yeji in anŋ abusu esɛl ekpekŋ ec'ew, etŋ in ɔny srɔda eyŋ eke in ew es. Eke in bi dad nyam in eɛe: “Ìm!”, kpekŋ ow'n b'im; in bi dad ejeci in eɛe: “Òw!”, kpekŋ ow'n b'ow; etŋ eke in bi dad in e juma kok es in eɛe: “Kòk low na!”, kpekŋ ow'n bi kok low a.»

⁹ Eke Jesu iri sodad amua eke wel ow dad'r a, l'erur anym es a e low. Sica l'ewl

meny n'am dad agŋ a ek'am us'r jam a l'ese: «M'am dad ɔny, m'eyŋnm ɔmn es nɛnɛ kaka Israel eyŋ em bɔbɔ yeji.» ¹⁰ Agŋ a eke wel erm a ewl meny im anym es a e gbugŋ a, etŋ -l'ekŋ eke juma kok es a ewl.

Jesu igbm innyow nyam ec'iy ek'uw

¹¹ Eke low na ɛc a, Jesu aam baŋŋ nyam eke wel b'esŋ Nayin; etŋ in e jam esɛl a lele agŋ nɔnɔ gbɛl ab am us'r jam. ¹² Eke n'am titm baŋŋ ec'em ey usu a, wel oc eɣŋ nyam ek'uw a aam oc es etŋ baŋŋ a ec'agŋ nɔnɔ gbɛl yeji aam el ab. Ow el innyow nyam ec'iy ekpɔbi. ¹³ Eke ɛs Kɔtɔkɔ ekŋ yow a, ow e low ɔny'n ɔɔŋ etŋ li dad ow nine: «K'ikŋ ɔŋŋ!» ¹⁴ Kpekŋ li tat n'im l'itŋŋ leblakp a abu, etŋ agŋ a inym es. Li dad nine: «Ŋgbafreli, m'am dad'ŋ, igb!» ¹⁵ Etŋ eɣŋ a ek'uw a igb inym es etŋ am dad odad. Etŋ Jesu dad lis nine: «Kin ŋ ec'iy a.» ¹⁶ Agŋ a feŋ ernŋ am ɔny etŋ am kòkŋm Nyam dad eɛe: «Kokoba ɔb es ligbɛl nyam ey ɔkm ey em! Nyam ow am elum in ec'agŋ abu!» ¹⁷ Etŋ Jude wus ab af lele baŋŋ a feŋ eke elulil em ab ab iri low a eke Jesu kok a.

Jan mij ok nun es lele Jesu ab

Matie 11.2-19

¹⁸ Jan e jam esɛl a im dad ów a feŋ eke Jesu kok a ok Jan. L'esŋ el em ec'agŋ yony, ¹⁹ etŋ l'erm wel ɛs Kɔtɔkɔ ogŋ eke -li k'ibrm ow eke ow el Mesi a eke ow a, oglog eɣŋ ejeci -li k'eku. ²⁰ Eke jam esɛl yony a im ok yogŋ a, -li dad Jesu nine: «Jan mij ok nun es erm ey s'ow eke si k'ibrm'ŋ: “Kɔ ŋ, ŋ el eɣŋ a eke el uw any eke in b'ow in ow a, oglog eɣŋ ejeci el k'eku ee?” » ²¹ Wanci ab af a, Jesu am ewlm agŋ nɔnɔ ek'ɔl akpasu akpasu am ɔny, n'am ogŋ agŋ nɔnɔ ec'abŋ enŋŋ; etŋ n'am ɔŋ ány eflu nɔnɔ ekŋ es. ²² Etŋ li dad agŋ a eke Jan erm a nine: «Ìmn ke dádŋr Jan low a eke ekan ke irir a: ány eflu am ekŋ es, akr kpeɛe esɛl am an es, kokobe esɛl yeji am ewl, ɔru ablu yeji am iri ów, agŋ ek'uw a yeji am igb, etŋ wel am ɔb Amani Mamn a e kokoba ok ɔgbɔru. †

† 7:6 Eke Jwif nyam ey eɣŋ ek'elm Jwif a ec'akŋ, ke in yeji Nyam ec'any af l'uwm anŋ ij. † 7:22 ɛkŋ Esayi 35.5-6; 61.1. † 7:23 in eci ɔmn eke n'ɔny em em a eci:odad na Grek em, wel ɔtu ek'itŋŋ ejec'em dad eɛe in ec'ɔmn eke n'ɔny em sosiem a.

23 Ehe él egñ a eke k'ow irmnm in ec'omn eke n'ony em em a eci!» †

24 Eke Jan ec'agn a ek'erm a ewl meny im a, Jesu oc Jan e lís e low am ibrm agñ a ese: «Kó loj yogñ bla immn eke k'ekan ee? Kó egñ ek'anñ ese anany eke lef am ony mumu af ee? Njan! 25 Ca eke ow elm eben a, ke bla immn ekan ee? Egñ eke sus mob senyn ee? Njan! Agñ eke bi sus mob senyn senyn ij eb a, éb ebu e gbugñ -li b'anñ. 26 Etñ ca bla tasi immn ekan ee? Kó kokoba ób es nyam ee? Ee, m'am dad ony eke egñ a ek'ekan a agb akm kokoba ób es. 27 Nyam lel em a, Nyam dad Jan e lís e low nine: *Kin, m'am óñ em ec'erm es ikññ anym kok ñ ec'ejagb a.*» † 28 Emeny Jesu dad el nine: «M'am dad ony eke agñ eke wel ew ab em, egñ kaka anm ek'agb akm Jan; kó Nyam e gbrenjbi usu a ec'agn ek'anñ a e likekli a agb akm'n.»

29 Agñ nónó tonj wus labm eb esel bóbo yeji ek'iri Jesu ec'odad a, uw any eke Nyam e low a nawre, anke -l'egñ Jan ok el mij nunj. 30 Kó Farisiel lele ol e low any uw esel ab ab egñm Nyam e low eke ki kok óñ el a ebm, anke -l'egñm eke Jan k'ok el mij nunj.

31 Emeny Jesu dad nine: «Bwo ec'egñ m'otu eke mi k'oc mi bebmn yefenyina ec'agn ab ab ee? Bogñ ec'agn -l'ot es ee? 32 -L'ot etuey ek'anñ an ol usu es ke am dad lebl gege em ese: "S'afl kete ej ub eci s'ok ony, etñ egñmn eke k'ubr ej! S'egñ sóñ ej s'ok ony, etñ egñmn okmn sabu ermni ikñmn óñ!" 33 Kin Jan ek'ow a, li b'enn neny, l'égñm mar, etñ ony bi dadr ek'ow'n ony abñ ññ! 34 Sica egñ ec'Iy ek'ow a, li b'ij ob, li b'egñ mar, etñ ony ce bi dadr eke egñ ikñ na, in el ob iju, mar egñu, wus labm eb esel lele sikpl esel ab e lawl! 35 Agñ a eke egñ Nyam e sewr a eb a uw any eke sewr a el low nenyembri nyam.»

Yow nyam eke nin un a ow yoyog Jesu akr

36 Legñ nyam, Farisi nyam eke wel b'esñ Simó esñ Jesu eke k'ow ij ob in ab. Jesu egñ etñ im ey in e gbugñ a sig es ob ij usu. 37 Banñ yogñ yow nyam eke nin un a anñ. Eke l'iri eke Jesu anñ ob ij usu Farisi a e gbugñ a, l'ow yogñ. N'onym mijey kók nyam eke wel kok lebn eke wel b'esñ albatr em ab, ke mijey sñósñó iy em gbón. † 38 L'is es Jesu ec'akr esr † n'am ikñ óññ l'opar ow akr es in e mikñ ab em, l'oc in e sin nunj a n'am tetñ ow es; n'am ey ow akr af li joj ow akr, etñ n'am ok ow mijey a. 39 Eke Farisi a b'ekñ eben a, n'am dad in em l'ese: «Blél igñ na el kokoba ób es tasi ana, ke blél l'úw any eke yow na ek'am titñ in sabu a el yow eke nin un.» 40 Kó Jesu dad Farisi a nine: «Simó, m'onny low eke mi ki dad'ñ.» Etñ Simó ódu eb dad nine: «Low yegm agñ es, dàd gón.»

41 Etñ l'ub ow nyandre nyam li dad nine: «Agñ yony abmn os egñ nyam ogñ: nyam ij os ekñ yen yen sakp yen e labm, etñ nyam a ij os ekñ yony lele lew ab e labm. † 42 El yony mum -l'otum -li sógm labm a, etñ igñ a oc ap el. Kó el yony na em a, bwo ec'egñ anake b'ow erur igñ a akm lawl ab ee?» 43 Etñ Simó nine: «M'am tutr ke egñ eke wel oc in e labm nónó a ap a.» Jesu egñ nine: «Ow tasi anake dad a.»

44 Etñ kpekñ l'ewl meny l'ókñ yow ab any etñ li dad Simó nine: «Kó am ekñ yow na! M'ow m'ey'ñ gbugñ etñ óom im mij akr es yog eci. Kó in, li yog'm akr es in e mikñ ab em etñ li tetñ es in e sin nunj ab em. 45 Eke m'ow a, eym im af. Kó in, anym etñ n'am ey'm akr af li jój'm akr. † 46 Okm im mun nunj, † kó in l'ok'm mijey akr. 47 Na sosiem m'am dad'ñ: erur ligbel na eke l'elu ókm a am yegm eke in e sikpl nónó gbél a yeji wel oc ap'r. Kó egñ eke wel ap sikpl tel a, erur tel ce li b'elu ókm.» 48 Etñ li dad yow a nine: «M'oc ñ e sikpl

† 7:27 Malaki 3.1. † 7:37 Ekñ Mark 14.3 eci akr otar a. † 7:38 l'is es Jesu ec'akr esr: Jwifel ec'ob ij em a, agñ a feñ bi gegñm es tat abu lekpl es ok akr jam. Na anake óñ ke yow a is es, ony Jesu akr am tetñ es in e sin nunj ab em, am ey'r akr af joj'r akr a. † 7:41 Os nyam ij juma kok es nyam eci leg nyam e labm sóg. † 7:45 Jwifel ogñ a, utu egñ eci eb em a, wel bi joj'r neny ke wel óñ madu a yoyog'r akr es. Jesu eke Farisi na ebm eben a, ow el low sos em ey mum. Ow am yegm eke Farisi a am wewr Jesu. Ekñ Nunj Ób 18.4; 19.2. † 7:46 Ekñ Selu 23.5; 92.11; 133.2; Odad Es 9.8.

a m'ap'η.» ⁴⁹ Agη a ek'annη yogη am ij ob el ab a am dad el ɔfr em εσε: «Κɔ bwo el εγη na ετη li k'ap εγη sikpl ee?» ⁵⁰ Κɔ Jesu dad yow a nine: «Ij ec'omn a eb elu'η es; im erm es ey em goη.»

8

Jam esel lew yony a lele ɔyow ab am us Jesu jam

¹⁻² Eke na b'ec a, Jesu am εc baηη egbel em lel ekekey em ab dad Nyam e gbrenḡbi usu a ec'Amani Mamn ec'odad. In e jam esel lew yony a lel ɔyow beb eke l'ogη abη enuη wel e lis ke l'ewlm wel ɔl em ab yeji am us'r jam: Mari Magdala yow i a eke ow em l'ogη abη enuη lobη a; ³ Jana, Erɔd e gbugη a ec'es εw es nyam eke wel b'εsη Kusa e yow; Susan lele ɔyow nɔnɔ gbɛl eke b'is Jesu lele in e jam esel ab ab abu elum.

Wus akpasu yar e nyandre em odad Matie 13.1-9; Mark 4.1-9

⁴ Eke agη nɔnɔ anη baηη baηη am ow Jesu ogη, ke sica el fεη -l'asr luku a, li dad wel odad nyandre em nine: ⁵ «Λεγη nyam, egb ewl es nyam im ɔgm am ewl egb. Eke n'am ufη egb ey ab es a, † beb ok ebr af: agη uyu af ετη ɔr ow sus ij. ⁶ Beb ok mebn wus af. Eke egb a eli a, -li wew es anke -n'εηnm sec prɔprɔ eke -li k'akpl. ⁷ Beb ok mirη wus af. Kpekη mirη a eli ok ɔkm egb amamn ab ab, ετη ɔny egb amamn a awη es. ⁸ Ετη emeny beb ok wus mamn af. Egb a eli ετη ɔsu ey: nyam ɔsu ey ekη yen.» Ετη Jesu igbl lebl ogη dad nine: «Ek'ɔnyn ɔru eke k'irir, ke irir senyn senyn!»

Low sɔsiem eke Jesu b'oc nyandre odad yegmn agη low a

Matie 13.10-17; Mark 4.10-12

⁹ Eke li dad nyandre em ec'odad na bake ow uwr a, in e jam esel a am ibrm'n odad a e nyandre. ¹⁰ Ετη li dad wel nine: «ɔny, εηan Nyam eci gbrenḡbi usu a ec'ow a eke lol es a ec'any uw. Κɔ agη εjec'a, el -l'uwmn any. Nyandre em wel ki dad yec'ετη ke -li bi ler yeji -li k'εknmn; -li b'iri yeji -li k'uwmn any.» †

Wus akpasu yar a ec'akr otar Matie 13.18-23; Mark 4.13-20

¹¹ «Kin odad a e nyandre: egb a el Nyam ec'odad. ¹² Ebr ab af a eke egb a ok a, el agη a eke b'iri Nyam odad, ke agn b'ony odad a oc es el ec'erm em yec'ετη ke -li k'ubmn nawre bake -n'εηη sel. ¹³ Mebn wus a eke egb a ok a, el agη a eke b'iri odad a ke b'eb'r sos em inη em a, kɔ ow ɔkm min el em. -L'ubmn nawre ow ibnm, ετη eke -li b'obr gbre a -li bi digη el ec'omn a -l'elu es. ¹⁴ Wus a eke mirη nɔnɔ anη af ke egb a ok af a, el agη a eke b'iri odad a ke b'eb'r wus na ec'owr anη ec'ermij a, b'ɔl ob ɔny lel εb ij owi ab es a. ɔw amua na b'ony awη el es, ετη -li kokmn ɔw amamn. ¹⁵ Wus mamn a el agη eke b'iri odad a ke b'eb εw es el ec'erm tasi ab em a; -li b'ij nenymbri nyam ετη -li bi kok ɔw amamn.»

Kenie e nyandre em ec'odad eke Jesu dad

Mark 4.21-25

¹⁶ Emeny Jesu dad nyandre em ec'odad na nine: «Εγη igηm kenie uburm es lɔfu ew, oglog kofa ew. Κɔ b'igη kenie a, ke itm es ob es itm ob af, yec'ετη ke agη eke b'ok akη a am εkn usuayl a. † ¹⁷ Low eke lol es agη εknm a, -li b'ow -l'εkn; ετη low eke agη ɔwm any a, -li b'ow -l'uw any ke -l'iri yeji. ¹⁸ Na sɔsiem, εwr erm el el eke am iririr ab em! Anke εγη ek'iri odad a ke ucu ɔny es a, Nyam b'ow obn'n; kɔ εγη ek'irim kaka a, tel a eke n'am tutr eke l'iri a yeji, wel b'ow ɔny oc'r es erm af.»

Jesu lis lele lisijimel ab

Matie 12.46-50; Mark 3.31-35

¹⁹ Jesu lis lele lisijimel ab ow ok yogη a eke Jesu anη a, kɔ -l'ɔtum eke -li k'im bake -li titm ow bieku a sɔsiem. ²⁰ Ετη agη a ek'annη yogη a am dad Jesu εσε: «Kin esη lele esη jimel ab ek'ow inym es gben. -N'am erur eke -li k'εkn'η.» ²¹ Κɔ Jesu dad agη a fεη nine: «Em lis lele em lisijimel ab a el agη a eke am iri Nyam ec'odad ke am elum a.»

Jesu adar lidgbeḡb

Matie 8.23-27; Mark 4.35-41

† **8:5** Εkn Matie 13.4 eci akr otar a. † **8:10** Esayi 6.9-10. Septant em ec'odad eke wel oc. † **8:16** Bèbmn Matie 5.15; Luk 11.33.

22 Լըցոյ նյամ Jesu lele in e jam esel ab ab ok mijetոյ նյամ Եմ Ետոյ Լի dad wել nine: «S'úbr mij lekpl na e jam a!» † Ետոյ -l'ok letոյ ab Եմ -n'aam. 23 Eke -n'am օր mij -n'im a, Jesu am Երու mեմոն. Kpru Եմ lidgbegb ligbել նյամ igb mij lekpl ab af, Ետոյ mij am ok Ել letոյ Եմ տոյ batոյ ow am iy, Ետոյ jam esel a anոյ Երմիյ Եմ. 24 -N'im -n'am uwr Jesu Ետոյ -n'am օց -li dad -l'եսե: «Եցոյ gbել, Եցոյ gbել, s'am uw!» Jesu ufոյոմ Ես Ետոյ dad lidgbegb a lele mra ab ab odad lebl tuotuo Եմ Ետոյ -l'adr. Ետոյ usu a fեյ Երմ Ես տիյ. 25 Sica l'ibrm in e jam esel a nine: «Bogոյ օոյ Եc'օոմոն ab a ee?» Kօ Երոյոն am օոյ Ել, low iti Ել any Ետոյ -n'am dadarir Ել օֆր -l'եսե: «Kօ bwo Եc'եցոյ Ել Եցոյ na ee? Li bi dad Լեֆ lele mij ab odad, Ետոյ wել b'elum'n!» †

Jesu ewlm igոյ նյամ eke abոյ Եոյոյ am iյր gbre

Matie 8.28-34; Mark 5.1-20

26 Jesu lele in e jam esel ab ab ubr mij lekpl a jam. Ca -n'im -l'ok Geraseni wus af † Եk'annոյ Galile any af a. 27 Eke Jesu anոյ letոյ Եմ us Ես wus a, baոյոն a Եc'եցոյ նյամ am ow օbr'ր. Եցոյ a abոյ Եոյոյ b'ijr'ր gbre. Լըցոյ kpekpe Ետոյ Լի b'annոյ sos օֆր; n'ánm akոյ kօ suwօոմու Եմ օֆր Լի b'annոյ.

28 Eke li b'եկոն Jesu a, li barm Ետոյ l'ey l'ubu Ես ow Եc'any af, Ետոյ n'am dad odad lebl tuotuo Եմ l'եսե: «Jesu, Nyam Եk'annոյ afr kpekpe Եc'Iy, kօ bla lowi anոյ Եյ araոյոն ee? M'am ոյոյոն'ոյ, k'ijr'm gbre!» 29 N'am dad Եben anոյke Jesu am ogոյ abոյ ոյոյոյ a eke k'ey օոմոն in Եմ. Sakp ոոոո, eke abոյ akpasu na b'ey'ր af a, wել b'awոյոն akr lele sabu ab ոյոյbraka Եմ am օsu'ր. Kօ Լի bi dեդոյ ոյոյbraka ab Ես, Ետոյ abոյ a b'oc Ելu'l loյ n'am adոյ Ես. 30 Jesu ibrm'n nine: «Kօ ayaf wել b'եսոյոն'ոյ ee?» Ետոյ Լի dad nine: «Եմ e nin Ել "Bubute" » (eke abոյ Եոյոյ ոոոո anոյոն Եմ a sosiem). 31 Ետոյ abոյ Եոյոյ a am ոյոյոն Jesu dad Եսե: «K'օցոյ Եյ si k'im si k'ok ոոոմու croոյ gbել ab Եմ.»

32 Lafenյ նյամ anոյ yogոյ eke gbroko † ոոոո anոյ af am ij ob. Abոյ Եոյոյ a am ոյոյոն Jesu eke ow k'օոյ Ել abusu -n'im -l'ok sigbroko ab Եմ, Ետոյ n'օոյ wել abusu.

33 Abոյ Եոյոյ a ok օոմոն igոյ ab Եմ im ok sigbroko ab Եմ, Ետոյ gbroko a fեյ anոյ lafenյ ab af uru Ես im ok mij lekpl ab Եմ, Ետոյ -n'եմոն.

34 Eke agոյ a Եk'am օոսու sigbroko a b'եկոն low na Եk'ey a, -l'uru Ես -n'im -l'օոն amani -l'ok baոյոն a lele sikpukpu Եմ ab ab Եc'agոյ a. 35 Agոյ a fեյ Եk'iri low na Եk'ey a ok օոմոն aam Եկոն. -L'ow -n'եյոն Jesu Ետոյ -l'եկոն igոյ a eke abոյ Եոյոյ anոյ Եմ ok օոմոն a eke sus mob sig Ես Jesu saw, ke nun Եմ ayal. Ետոյ agոյ a Երոյոն am օոյոյ. 36 Agոյ Եk'եկոն low na a am dad Ել Ելել eke abոյ Եոյոյ Ես a ewl a. 37 Ետոյ Geraseni Եյոյ a ow ոոոո am dad Jesu eke k'ոյոյոն Ել Ե wus ab af, eke Երոյոն am օոյոյ Ել a sosiem. Ետոյ Jesu Եյ letոյ Եմ eke k'im.

38 Sica igոյ a eke l'ogոյ abոյ Եոյոյ ok օոմոն in Եմ a am ոյոյոն'ն eke Լի k'annոյ ow ab. Kօ Jesu dad'ր nine: 39 «Èwl menյ im gbugոյ ke օոն low a eke Nyam kok'ոյ a Եc'amani ok agոյ.» Igոյ a ewl im Ետոյ am dad baոյոն a nimum Եc'agոյ a, low a eke Jesu kok օոյոն a Ե low.

Jesu ewlm yօw նյամ Ետոյ igbm Jayirus jօw a luw Եմ

Matie 9.18-26; Mark 5.21-43

40 Eke Jesu anոյ mij jam a ow a, agոյ a Եk'im am Եku'ր a Եb'ր. 41 Igոյ նյամ eke wել b'եսոյ Jayirus ow Եոյոն'ն; l'el Jwifel Ե Nyam nun igոյ usu a Եc'es Եw Ես նյամ. L'ok օwrokp wus Jesu Եc'any af, Ետոյ n'am ոյոյոն ow eke ow k'ow in ogոյ a, 42 anոյke n'օոյոյ iy yօwli Եkpօbi Եk'ij akpo Լեw yony ke am uw. Ետոյ kpekոյ Jesu igb aam yogոյ.

Eke n'aam a, agոյ ոոոո iwr Ելul il Եմ am atr'ր sel. 43 Yogոյ, yօw նյամ eke b'ub abu ke mebl a Եդոյոմ Ես տոյ ow ij akpo Լեw yony a anոյ. Ni ոյոյոն in Եc'ob eke n'օոյոյ a sos kok Եսել ogոյ, † kօ Եben yeյի Եցոյ kaka օոտոմ ewlam'n. 44 L'Եcr jam jam Եci l'ow Լի titm Jesu Ետոյ l'itոյոն ow Ե mob sus Եմ

† 8:22 Mij lekpla Ել Galile Ե mij lekpl. Ետոյ agոյ a Եk'ir mij lekpl na Ե jam a elm Jwifel. † 8:25 Bèbmn Selu 65.8; 89.10; 107.23-32. † 8:26 Geraseni wus af:Luk Եci silel esig oglog Եմ a, Gadareni Եյոյ wus af, Ետոյ bեb Եc'a Gergesi Եյոյ wus af. † 8:32 Եկոն Mark 5.11 Եci akr otar a. † 8:43 Ni ոյոյոն in Եc'ob eke n'օոյոյ a ewlm Եսել ogոյ:Luk Եci silel oglog Եմ a, odad na anm Եմ. † 8:44 Եկոն Matie 9.20 Եci akr otar a.

a eci enyembri a abu, † etɛ kpekɛ mebl a ek'am ok'r a edɛ es. ⁴⁵ Jesu ibrm ninɛ: «Kɔ bwo itɛn'm abu ee?» Etɛ el fɛɛ -n'am dad eke el eknm. Kɔ Pɛr dad ninɛ: «Low yegm agɛ es, kɔ eknm bieku na ek'iwr did elul'ɛ em am atr'ɛ sel ab ee?» ⁴⁶ Kɔ Jesu dad ninɛ: «Nawrɛ tasi, egɛ ekɛ piy etɛ itɛn'm abu, aɛke m'ekɛ eke lɛc nyam ey ɔkm em em.» ⁴⁷ Yɔw a b'ekɛ eke low a lolm es a, sos ufɛɛ em l'ow l'ey Jesu ec'akr af a, etɛ li dad agɛ a fɛɛ ec'any af low a sosiem eke l'itɛn ow abu, ke kpekɛ l'ewl a. ⁴⁸ Etɛ Jesu dad yɔw a ninɛ: «Em jɔw, ɛ ec'omn a ewlm'ɛ! † Ìm erm es ey em.»

⁴⁹ Jesu odad anɛ nɛnym am dad, etɛ wɛl erm egɛ nyam anɛ Jayirus ogɛ a ow. N'am dad ow l'esɛ: «Ejɔɛ uw! K'ijr low yegm agɛ es gbɛ ɔfr ɔfr.» ⁵⁰ Eke Jesu b'iri ebɛn a, li dad Jayirus ninɛ: «K'uru ernɛ, kɔ ɔny ɔmn ɔny coco cɛ; li b'ow l'igb.»

⁵¹ Eke n'im l'ey gbugɛ a, n'ɔɔm egɛ kaka abusu eke k'ey akɛ a in ab, ek'ow elm Pɛr, Jan, Jak, lele iy es a lele iy lis ab cɛ. ⁵² Agɛ a fɛɛ am ikɛ ɔɛn ok sabu ermni iy a sosiem. Kɔ Jesu dad el ninɛ: «K'ikɛɛn ɔɛn! Dedyɔwli a l'uwm kɔ mɛmn n'am eru.» ⁵³ Kɔ eke Jesu dad ebɛn a, -n'am kokr ow miyer aɛke -l'uw any eke dedyɔwli a uw. ⁵⁴ Kɔ Jesu im ucu iy a abu ɔny etɛ dad lebl tuɔtuɔ em ninɛ: «Dedyɔwli, igb wus!» ⁵⁵ Dedyɔwli a ewl anɛ owr etɛ kpekɛ igb wus. Etɛ Jesu dad el ninɛ: «Ɔɛn in ob l'ij.» ⁵⁶ Iy es a lele iy lis ab ab low iti any, kɔ Jesu edɛɛn el eke -li ki dadmn low a ek'ey a -l'okmn egɛ kaka.

9

*Jesu erm in e jam esel lɛw yony a
Matie 10.5-15; Mark 6.7-13*

¹ Lɛgɛ nyam Jesu as in e jam esel lɛw yony a luku, etɛ n'ɔɛ wɛl abusu lele lɛc ab eke -li k'ogɛ abɛ enɛɛ fɛɛ ke -l'ewlm ɔl esel. ² Etɛ l'erm wɛl eke -li k'im -li dad Nyam e gbɛɛgbi usu a ec'odad, ke -l'ewlm ɔlu. ³ N'ɔɔm wɛl ɔw ninɛ: «K'ɔcr usu im ec'ob kaka k'onymn ab: kpama, ekpr, ob ij, os yeji. Ke ɔny em ec'egɛ kaka k'ɔcm mob sus em ejeci akrm af. ⁴ Usu

fɛɛ eke wɛl b'ow eb ɔny a, ànɛn gbugɛ a cɛ tonɛ bɛke ɛgbɛɛɛn yogɛ a. ⁵ Usu fɛɛ eke agɛ k'ow egɛm ebm ɔny a, ɛgbɛɛɛn el ec'eb ab em, ke cɛcɛ ɔny ec'akr sɛc a okr el es. † Na b'ow ij el e nuɛ af e danɛ Nyam ec'any af.»

⁶ Jam esel a im etɛ am ec baɛn baɛn fɛɛ dad Amani Mamn a ec'odad, etɛ usu a fɛɛ -n'am ewlm ɔlu.

Erɔd ec'ermij owi

Matie 14.1-12; Mark 6.14-29

⁷ Lɛgɛ ab em a, Erɔd Antipas ek'el Galile wus af ec'es ew es a iri wɛl am dad ɔw a ek'am ey a ec'amani. Etɛ l'úwm el el eke li ki dadr any, aɛke agɛ beb am dad esɛ Jan mij ok nuɛ es ek'in uw a, in igb luw em. ⁸ Agɛ oglog am dad eke ow'n b'ow in el kokoba ɔb es Eli anake in ewl in ow a. Etɛ beb am dad eke ow'n b'ow in el godo godo e kokoba ɔb esel a e nyam anake in igb luw em a. ⁹ Kɔ Erɔd am tutr ɔw dad esɛ: «Kɔ m'ubr Jan nuɛ; etɛ bogɛ ec'egɛ anake m'am iri in e lis ec'ɔw ab ee?» Etɛ n'am ɔl eke li k'ekɛ Jesu.

Jesu iyr agɛ ek'afɛɛ fandi yen es lok

Matie 14.13-21; Mark 6.30-44; Jan 6.1-

¹⁰ Eke erm esel a ewl mɛny ow a, -n'am dad Jesu ɔw a fɛɛ eke -li kokr a e low. Etɛ Jesu ot el ab im baɛn nyam eke wɛl b'esɛ Betsayida e saw eke -li k'anɛ el ɔny. ¹¹ Kɔ eke -l'okr yogɛ a, agɛ nɔnɔ gbɛl uw any etɛ am us'r jam im. Jesu eb el etɛ am dad el Nyam e gbɛɛgbi usu a e low etɛ n'am ewlm ɔlu a ek'am ibrm eke k'ewl a.

¹² Eke lɛgɛ am ew es a, jam esel lɛw yony a ow eɛn Jesu etɛ dad'r ninɛ: «Egɛ gbɛl, ɔk bieku ab es ìm baɛn baɛn lele sikpukpu em ab yec'etɛ ke -n'ɛn ob ij lele es eru usu ab, aɛke aɛa eke s'anɛ a el usu saw em.» ¹³ Kɔ li dad wɛl ninɛ: «Ɔny obi, ɔɛn el ob -l'ij!» Etɛ jam esel a ɔdu eb ninɛ: «Futufutu yen lele ɔcn yony ab cɛ s'onym ab. Kɔ erur eke si k'im s'ɔl ob ij ebm agɛ nɔnɔ na ee?» ¹⁴ (Agɛ egɛ ek'anɛ el em yogɛ a ɔtu ek'ij agɛ fandi yen). Jesu dad in e jam esel ninɛ: «Dàdr el -l'ok es eku eku em ek'ɔtu eke k'ij agɛ ekɛ yony

† **8:48** ɛ ec'omn a ewlm'ɛ odad na Grek em, wɛl ɔtu ek'itɛn ejec'em dad esɛ ɛ ec'omn a eb sɔg'ɛ. † **9:5** cɛcɛ ɔny ec'akr sɛc okr es:Ekɛ Matie 10.14 ec'akr otar a.

lele ləw ləw ab.» ¹⁵ Jam esel a elum etj ɔj el -l'ok es eben. ¹⁶ Jesu oc futufutu yen a lele ɔcn yony ab ab igbl any ogn afr; etj elu Nyam bia. Li bubr em n'ɔj in jam esel a, etj -li cɛc -n'ɔj bieku a. ¹⁷ Agj a fɛj ij ob a lok iy, etj emeny ow wal es. Etj jam esel a ot ekpr a eke wal es a as luku, etj ow iy mulu ləw yony. †

Pier dad eke Jesu in el Mesi. Jesu am ewar in e luw lele in e luw em anj igb ab Matie 16.13-28; Mark 8.27-9.1

¹⁸ Lɛgɛ nyam, Jesu ocr sos es im Nyam ɲɔɲɛ em; jam esel a yeji im in ab. N'am ibrm wɛl l'ɛsɛ: «Kɔ ayaf agj a bi dadr em e lís ee?» ¹⁹ -L'ɔdu -l'eb -li dad nine: «Agj beb bi dad eke ɲ Jan mij ok nuɲ es. Agj oglog b'ɛsɛ ɲ Eli. Etj beb bi dad esɛ ɲ godo godo e kokoba ɔb esel ab em e nyam eke in igb luw em.» ²⁰ Eke -li dadr eben a, Jesu ibrm el nine: «Etj kɔ ɔny obi ɔny obi a ayaf b'ocar'm ee?» Etj Pier ɔdu eb dad nine: «Ŋ el Nyam e Mesi!»

²¹ Eke Pier dad eben a, Jesu ijl el neny kpon kpon kpon nine: «Kì dadr low na k'okr egj kaka.» ²² Etj emeny li dad nine: «Ow it ek'egj ec'Iy k'ij gbre nɔnɔ, ke agj ekpekp, egb waw esel egbɛl, lele ol e low yeɣm esel ab ígn elu'l es, ɔj wɛl ibi'r ke sɛgn nyahan l'ígb agj ek'uw ab em.»

²³ Etj li dad agj a fɛj nine: «Ek'egj nyam am erur eke k'us'm jam a, ow it ke li kí tutrm in e lís owi, ke sɛgn fɛj l'ábu in obi ec'olikh a, † ke l'ús'm jam. ²⁴ Tasi em a, egj yec'eke b'ow erur eke ki dogɲ in e sel a b'ow irmn. Gbɛkɔ egj yec'eke b'ow irmn in e sel a b'ow eɲn. ²⁵ Eke egj nyam ɔny wus ec'ob a fɛj etj l'irmn in e sel a, ke bla ow b'ow eel il ab ee? ²⁶ Ek'egj és b'ony em sosiem lele em ec'odad ab ec'a, eben egj ec'Iy yeji és b'ow ɔny in e lís, lɛgn eke li b'ow l'ow in ec'anygbɛl em a, anygbɛl ek'el Es lele afr erm esel lala ab eci. ²⁷ Low nawrɛ m'am dad ɔny: agj a eke anj aɲa a e beb b'ow ɛkn Nyam ec'es ew a gbun ke -l'uw.»

*Jesu itjɲ sos
Matie 17.1-8; Mark 9.2-8*

²⁸ Eke ow ij sɛgn niwn eke li dad odad na a, Jesu uyu lafɛny nyam af, in lele Pier, Jan lele Jak ab eke li ki ɲɔɲɛ Nyam. ²⁹ Eke n'am ɲɔɲɛ Nyam a, in ec'any a itjɲ etj in e mob sus em a yeji ufu tonj am jejn. ³⁰⁻³¹ Kpɛkɛ agj yony ok ɔkm am dad ów Jesu ab: ow el Mois lele Eli ab eke anj Nyam ec'usuayl ek'am jejn ab em okm sos ɔkm. -N'am dad eel eke Jesu b'ow uw Jerusalɛm, ke ow em in e juma b'ow iy neny a. ³² Low na ek'am ey a, Pier lele lawlɛl ab ab mɛmn ibi. Eke any b'ok el es a, -l'ɛkn Jesu ek'anj Nyam ec'usuayl ab em lele agj yony eke inym es ab. † ³³ Eke agj a k'elu Jesu es im a, Pier dad'r nine: «Egɲ gbɛl, ow akpl eke si k'anj aɲa! S'ús nuɲ ígn usu nyahan: ɲ e nyam, Mois e nyam lele Eli e nyam ab.» (Odad cɛ ek'ey'r neny ke li dad.)

³⁴ Eke n'am dad odad eben a, kpɛkɛ jru ey etj ubur el fɛj es. Eke -l'ɛkan jru na ow am ubur el es a, jam esel a erɲn am ɔny. ³⁵ Etj lebl nyam anj jru ab em am ikɲ dad esɛ: «Egɲ na el em ec'Iy eke mi sɔsum m'oc. Írir in e low!» † ³⁶ Eke lebl a ikɲ dad odad na bake ok es a, jam esel a ɛkn Jesu sɔny coco eke inym es. Low na eke jam esel a iri ke ɛkn a, lɛgn ab em a -li dadm -l'okm egj kaka.

*Jesu ewlm iy nyam ek'abɲ ɲun b'ijr gbre
Matie 17.14-18; Mark 9.14-27*

³⁷ Eke lɛgn eny a, Jesu lele in e jam esel ab ab anj lafɛny ab af us es etj agj nɔnɔ ow am ɔbr'r. ³⁸ Bieku ab em yogɲ, egj nyam am elu lebl ɔg dad esɛ: «Low yeɣm agj es, m'am ɲɔɲɛ ɲ, is any lɛr em ec'iy na, l'el em ec'iy ígn ekpɔbi! ³⁹ Abɲ ɲun a b'ey'r em a ke n'am ɔg, ow ám ɔny ufɲ'n lɛc em ke sar ám ifl'l neny. Ow b'ijr'r gbre tonj bake sos kikh'n es gbun ke ow élu'l es. ⁴⁰ Mi dad ɲ e jam esel a ow ek'ogn abɲ ikɲ na, kɔ -l'ɔtum.»

⁴¹ Eke ígn a dad eben a, Jesu igbl lebl ogn dad agj a fɛj nine: «Wew! ɔny eel agj enj eke ɔmn anm em tasi! Emeny sɛgn abi m'it eke mi k'anj ɔny ab ee? Etj emeny sakp abi ow it eke mi k'egj low na

† 9:17 Bèbmn 2 Èb Ebu 4.42-44. † 9:23 L'ábu in obi ec'olikh: ɛkn Matie 10.38 eci akr otar a. † 9:32 ɛkn 2 Pier 1.16-18. † 9:35 Bèbmn Esayi 42.1; Luk 3.22.

m'eb ee?» Etn ca li dad iy es a nine: «Òc η ec'iy a ow aña!» ⁴² Eke iy a am ow titm'n a, abη a ɔny elu'l wus etη am ɔny ufη'n lec em. Kɔ Jesu dad odad lebl tuɔtuɔ em ogh abη ηunη a, ewlm iy a, etη l'oc n'ɔη ow es. ⁴³ Low na ek'ey eben a, ow iti agη a feη any, Nyam ec'abusu ligbel na ek'ey ɔkm a sosiem.

Emeny Jesu am ewar in e luw lele in e luw em anη igb ab

Matie 17.22-23; Mark 9.30-32

Ek'egη egη low am iti any Jesu e low na eke kok a sosiem a, li dad in e jam esel a nine: ⁴⁴ «Low na eke ca m'am ow mi dad ɔny a, ùcur ɔny es: wel b'ow ɔny egη ec'Iy elu agη abu em.» ⁴⁵ Kɔ -l'irim odad a okm el es sos em, anke Nyam lol odad na e nyandre ab es yec'etη ke -li k'uwmn any; etη emeny -n'am uru eke -li k'ibrm Jesu low na ec'akr otar a.

Egη ligbel ec'el owi

Matie 18.1-5; Mark 9.33-37

⁴⁶ Sica jam esel a am atar ów es eke k'uw el em ec'egη eke k'el el ec'anymu ab any. ⁴⁷ Kɔ Jesu uw el e tutr ab any. L'esη iyli nyam ow inym'n es saw, ⁴⁸ etη li dad in e jam esel a nine: «Egη ek'eb iyli na em sosiem a, ke em anake l'eb'm a; etη egη ek'eb'm a, eb egη a ek'erm im a yeji. Tasi em a, egη ek'el ɔny em e likekli a, in ana l'agb l'akm ɔny a.»

Egη ek'elm ɔny eci ifnu a el ɔny ec'egη

Mark 9.38-40

⁴⁹ Eke Jesu dad eben a, Jan ɔdu eb dad nine: «Egη gbél, s'ekn egη nyam eke oc η e nin a am kokr juma oghη abη enη. S'edη in, eke l'elm ey ec'egη a sosiem.» ⁵⁰ Etn Jesu dad nine: «Egη k'édη in, anke egη eke ifnm ɔny a el ɔny eci.»

Samari wus af e baηη nyam egηm ebm Jesu

⁵¹ Eke segh a eke Jesu k'uyu afr a ow titm a, ca li bebηm tasi eke li k'im Jerusalem. ⁵² L'erm agη ikη'n anym. Eke érmu a us ejagb a, -n'im -l'ok Samari eyη

e baηη nyam eke -li ki bebηm ow e lís e low. ⁵³ Kɔ eb eyη a erurm eke k'eb'r anke -l'erurm eke Jwifel k'ecr el ogh a eci im Jerusalem. ⁵⁴ Eke jam esel Jak lele Jan ab b'ekn eben a, -li dad nine: «Egη gbél, kɔ erur eke si k'ɔη al anη afr ow etul el ee?» † ⁵⁵ Jesu ewl meny ler el etη enym el abr lebl tuɔtuɔ em. † ⁵⁶ Etn -n'im baηη ejeci.

Agη ek'erur eke k'us Jesu jam

Matie 8.19-22

⁵⁷ Eke -n'anηη ejagb -n'aam a, egη nyam dad Jesu nine: «M'ow m'us'η jam usu feη eke b'ow im a.» ⁵⁸ Jesu dad'r nine: «Èkre b'ɔny el ec'ɔmu wus em eke b'eru em, ɔr yeji b'ɔny el e mel; kɔ egη ec'Iy ɔnym usu nunη nyam ek'ɔtu eke k'eru es eb sel.»

⁵⁹ Emeny li dad egη ejeci nyam nine: «Ûs'm jam.» Kɔ egη a dad'r nine: «Egη gbél, ɔη'm abusu m'im m'oc em es es gbunη ke m'ów.» † ⁶⁰ Kɔ Jesu dad'r nine: «Yèb agη ek'uw abη em a ót el ec'agη ek'uw ab es; kɔ η, im dad Nyam e gbrenghi usu a ec'odad.»

⁶¹ Emeny egη ejeci nyam dad'r nine: «Egη gbél, m'ow m'us'η jam; gbeko yèb m'im m'ibrm em e gbugη ec'agη a abusu gbunη ke m'ów.» ⁶² Kɔ in yeji Jesu dad'r nine: «Egη eke b'agbr wus, ke b'edη meny a, akplm Nyam e gbrenghi usu a eci.»

10

Jesu am erm jam esel ejeci ekη nyahan lele lew yony ab

Matie 9.37-38; 10.7-16; Mark 6.8-11

¹ Eke na b'ec a, Es Kɔtɔkɔ Jesu sɔsum jam esel ejeci ekη nyahan lele lew yony ab † ot. L'erm wel yony yony wel ikη anym im eb eb em lele susu susu ek'in obi yeji li b'ow n'im a. ² Etn li dad wel nine: «Egb ub a ufu es nɔnɔ, kɔ juma kok esel enym. Ow sosiem, ibrmn egb ɔgm es a, ke l'erm juma kok esel nɔnɔ im in ec'egb ub ab em. ³ Ìmn gɔη! M'am erm ɔny ese mɛceb ey af sibotimbo ec'araη. ⁴ K'òcr os, ekpr, lele

† **9:54** Luk eci silel esig oglog em a wel b'igη af dad ese *Eli ec'ab af?* Bèbmn 2 Èb Ebu 1.10-12. † **9:55** Luk eci silel esig oglog b'igη af ese «Uwmn abη yec'ek'ɔη ɔny low na am dadr ab any, anke egη ec' Iy owm eke k'ibi agη, kɔ ke l'éb agη l'elu es.» † **9:59** Èkn Matie 8.21 ec'akr otar a. † **10:1** *ekη nyahan lele lew yony ab:*Luk eci silel esig oglog em a *ekη nyahan lele lew ab.*

cokrukpo ab. Eke aamn a, k'irmnin legn ejagb af k'eshnin egn. ⁵ Gbugn nyam eke b'ow im okr a, ikhn anym dadr esre: "Ke Nyam ec'erm es ey a anñ gbugn na ec'agn ab ab!" ⁶ Eke yogñ egn nyam anñ ek'erur Nyam ec'erm es ey a, ke ony ec'erm es ey a b'ow anñ in ab. Eke egn nenε anm a, erm es ey a b'ow ewl anñ ony ab. ⁷ Anññ gbugn yogñ ijr ob, ke egnñ yec'eke wel b'ow ony a, anke juma kok es it eke k'onny in e labm sog. † K'ecr gbugn gbugn. ⁸ Eke b'eyr eb nyam em etñ -l'eb ony a, ijr ob yec'eke -li b'ow -n'onny ony a. ⁹ Ewlmn ólu ek'anñ eb ab em a, ke dádr eb eyñ a esre: "Nyam e gbrenñbi usu a ow titm ony." ¹⁰ Kó eke b'eyr eb nyam em etñ -l'egñm -l'ebm ony a, ecr eb ab em, ke dádr esre: ¹¹ "S'am cic ony ec'eb ab em ec'akr sec a s'ók ony es. † Gbekó ùwr low na any: Nyam e gbrenñbi usu a ow titm ony." ¹² M'am dad ony: jej ok e legñ a, Sodóm † e low nññ a eke Nyam ki kok a b'ow ódñ tel akm eb na ec'a.»

Seb ek'erurm eke k'ub Jesu nawre

Matie 11.20-24

¹³ «Korasin ec'agn, gbre él ony eci! Betsayida ec'agn, † gbre él ony eci! Anke sakrowa a eke wel kok ony ogñ a, blel ow el Tir lele Sidón ab wel kok ana, ke blel -l'ew sorñ e sos, -li kpakp milakñ, -l'ok fandi† erm em itññ eci ow yégm eke -l'erur eke -li k'itññ erm em. ¹⁴ Na sosiem jej ok e legñ a, Tir lele Sidón ab e low nññ eke Nyam ki kok a b'ow ódñ akm ony ec'a. ¹⁵ Etñ ñ Kapernayum, *am tutr eke any ij em b'ow agb tonj bake ím titm afr ee? Njan, b'ow is es tonj bake ígn onnes banñ.*»†

¹⁶ Etñ emeny li dad jam esel a ninε: «Egn eke b'iri ony e low a, iri em e low. Egn eke ebm ony a, ebm im; etñ egn eke ebm im a, ebm egn a ek'erm im a.»

Jam esel agñ ekñ nyahan lew yony a eke Jesu erm a ewl ow

¹⁷ Agñ ekñ nyahan lele lew yony ab ab eke wel erm a ewl meny ow sos em inñ

em etñ am dad esε: «Egn gbél, eke s'im a, abñ enññ yeji elum ey ñ e nin em!» ¹⁸ Jesu ódu eb dad el ninε: «M'ekñ Satan ek'anñ afr ey wus esε nyam eke b'eyñ af. ¹⁹ Kin, m'onny ony abusu eke k'aan es morññ lele sibóban ab af, ke ákmñ ifnu ec'abusu fεñ es; etñ ob kaka k'ow kokm ony. ²⁰ Eben yeji sos em k'ígn ony eke abñ enññ elum ony a sosiem. Kó sos em inñ ony eke afr wel non ony ec'en a sosiem.» †

Jesu anñ sos em inñ em

Matie 11.25-27; 13.16-17

²¹ Wanci ab af cε, Abñ Lala ony Jesu sos em am inñ tonj batñ li dad ninε: «Em Es, ñ ek'el afr lele wus ab ec'Es Kotóko a, m'am elu'ñ bia, ów a ek'ot lol es, esεwru lele nññ em ony esel ab ec'any af, ke yeñm etuey uw any a eci. Eε! Em Es, erur ek'ow k'el eben. ²² Em Es ocr in sosi elul'm abu em. Egn kaka uwm Iy ab any eke ow elm Es sony coco cε, etñ egn kaka uwm Es any eke ow elm Iy a sony coco cε lele agñ eke Iy a erur eke k'elu okm yeñm'n ab ab.»

²³ Ca Jesu ewl sos meny etñ am dad in e jam esel a sony cε esε: «Na eke ekan a, ehe el ony ec'ñ! ²⁴ Kó m'am dad ony, godo godo e kokoba ob esel nonñ lele eb ebu nonñ ab erur eke k'ekñ low na ek'am ekan a, kó -l'ekñm, iri low na ek'am irir a, kó -l'irim.» †

Samari iy mamn

²⁵ Ca ol e low any uw es nyam ódu odad eb etñ ibrm Jesu ebm ekñ em ninε: «Low yeñm agñ es, kó ayaf mi ki kokr ke m'eyñ sel ek'onny uwr ee?» ²⁶ Jesu dad'r ninε: «Kó bla lowi wel nonñ ol ab em ee? Etñ eke b'awl a, ayaf b'irir ee?» ²⁷ Li dad ow ninε: «B'ow erur Anñ Kotóko ñ e Nyam ñ eci erm fεñ em, ñ ec'abñ fεñ em, ñ e lec fεñ em, lele ñ e tutr pupukpañ ab; ke éurur egn kaka fεñ esε ñ obi af.»† ²⁸ Etñ Jesu egn ninε: «Ow anake dad a. Kók eben cε ke b'ow enñ sel ek'onny uwr.» †

²⁹ Kó eke ol e low any uw es a erur eke in e low k'ij low a, li dad Jesu ninε: «Kó

† **10:7** Èkn 1 Korént 9.14; 1 Timote 5.18. † **10:11** Èkn Matie 10.14 ec'akr otar a. † **10:12** Èkn Nuñ Ob 19.24-28; Jud 7. † **10:13** Korasin lele Betsayida ab el eb yony ek'anñ Kapernayum saw. *Tir lele Sidón ab*: èkn Matie 11.21 ec'akr otar a. † **10:13** *fandi*: èkn Jeremi 6.26; Jonas 3.5-8. † **10:15** Èkn Matie 11.23 ec'akr otar a. † **10:20** Èkn Es Èkn 20.11-15. † **10:24** Èkn 1 Pier 1.10-12. † **10:27** Ol Ókn 6.5; Ob Ap 19.18. † **10:28** Bèbmñ Ob Ap 18.5.

bwo el eḡḡ ejec'ab ee?» ³⁰ Jesu ɔdu eb dad'r nine: «Eḡḡ nyam igb Jerusalem am us nuḡ es im Jeriko baḡḡ eḡḡ l'ey elu abu em. Wel ɔ'r, eb'r mob eḡḡ wel digḡ elu'l es im. Eḡḡ n'anḡ luw lele owr anḡ ab ec'araḡḡ. ³¹ Egb waw es nyam eb ejagb a aam. Eke li b'uyum ow ab a, l'aru l'egb ow es n'im. ³² Leviel em ec'eḡḡ nyam ek'eb ejagb a am ow a, ekn'n, eḡḡ in yeji l'aru l'egb ow es n'im. ³³ Kɔ Samari iy nyam ek'aam usu a, im ok yogḡ. Eke li b'ekn ow a, ow e low ɔny'n ɔrḡ. ³⁴ L'eri n'im li titm ow, l'oc mar li yoyog ow abi ab es, l'ok mun em † eḡḡ n'awḡ ow abi ab es. L'oc ow in e gbaḡkɔ ab af, l'oc n'im ow etu eb usu. ³⁵ Eke leḡḡ eny a, l'oc os yony † n'ɔḡ etu eb usu a ec'es ew es a, eḡḡ li dad ow nine: «Kòk eḡḡ na sekp senyn senyn. Ek'os a obn a, em e meny ewl ow em a, m'ow mi ɔɔḡḡ feḡ.» » ³⁶ Eḡḡ Jesu ibrm'n nine: «Kɔ aḡḡ nyahan amua em a, bwo el eḡḡ eke elu a ɔr eb mob a e lawl ee?» ³⁷ Eḡḡ ol e low any uw es a nine: «Eḡḡ a ek'ikḡ'n ɔrḡ a anake el lawl a.» Eḡḡ Jesu dad'r nine: «Ìm ke ḡ yeji kók eben.»

Jesu im am ekn Mart lele Mari ab

³⁸ Eke Jesu lele in e jam esel ab ab us ejagb aam a, -n'im -l'ok baḡḡ nyam. Yogḡ yow nyam eke wel b'esḡ Mart eb Jesu in e gbugḡ a. ³⁹ N'ony lisijow nyam eke wel b'esḡ Mari, † ke ow sig es Es Kɔtɔkɔ e saw am iri ow ec'odad a. ⁴⁰ Mart eke akḡ e juma kok afḡḡ es a ow eḡḡ Jesu eḡḡ dad nine: «Eḡḡ gbɛl, kɔ ow ám kokm'ḡ low kaka sos em eke em lisijow elu'm es em ɔony m'am kok akḡ e juma na ab ee? Dàd'r ke l'ów l'elum im abu.» ⁴¹ Es Kɔtɔkɔ dad'r nine: «Mart, Mart, am ebr ermij lul es ów nɔɔ eci, ⁴² kɔ low nyam ɔony coco ce akpl: Mari ɔosum yec'a eke akpl a oc, eḡḡ eḡḡ k'otum ebm'n abu em.»

11

Jesu am yeḡḡ jam esel a Nyam ḡḡḡḡ Matie 6.9-13; 7.7-11

¹ Leḡḡ nyam Jesu im usu nyam am ḡḡḡḡ Nyam. Eke ni ḡḡḡḡ Nyam bake ow uwr a, in e jam esel ab em ec'eḡḡ nyam ibrm'n nine: «Eḡḡ gbɛl, yeḡḡ ey elel eke si ki ḡḡḡḡḡ Nyam, ese elel eke Jan mij ok nuḡ es yeḡḡḡ in e jam esel ab af.» ² Jesu dad el nine: «Eke b'ow ḡḡḡḡḡ Nyam a, ke dàdr esre:

Es, ke ḡ e nin lala a óny elum, ke ḡ ec'es ew a ów.

³ ɔḡ ey leḡḡ leḡḡ ec'ob ij ek'it a.

⁴ Àp ey e sikpl, eke ey yeji si b'ap aḡḡ eke bi kok ey low ḡḡḡ a.

Kì yeḡḡ ey si k'ey ebm owi em.»

⁵ Emeny Jesu dad el nine: «S'óc low nyam s'ebm: ɔny em ec'eḡḡ nyam im ḡḡḡḡ em eḡḡ lawl nyam eḡḡ am ibrm'n ese: «Em lawl, àbmn'm futufutu nyahan.

⁶ Em lawl nyam ek'ec aam usu a ow em ogḡ a, eḡḡ m'onym ob kaka eke mi k'ɔḡ'n l'ij.» ⁷ Eḡḡ lawl a ek'anḡ akḡ a dad'r nine:

«K'ijr'm gbɛr! M'abl êl ḡ. Em lele em ec'ey ab s'eru es ḡ. Mi k'otum m'igbm m'ɔom'ḡ futufutu!» ⁸ Eke ow el lawl yeji,

li k'ow l'igbm n'ɔom ow futufutu a eke ow ibrm a. Kɔ eke n'am at l'ibrm ow a, li b'ow l'igb n'ɔḡ ow ob feḡ a eke ow am ibrm'n a, es eke k'onym'n a sosiem. †

⁹ Eke ow el eben a, m'am dad ɔny: ibrmn ob eke erurir a, Nyam b'ow ɔḡ ɔny.

ɔɔl es, eḡḡ Nyam b'ow ɔḡ ɔny eḡḡ'n. Ìcmn lisany abu, eḡḡ Nyam b'ow fig ɔny. ¹⁰ Kɔ eḡḡ feḡ eke b'ibrm ob eke l'erur a, Nyam b'ɔḡ'n; eḡḡ feḡ eke b'ɔl ob eke l'erur a es

a, Nyam b'ɔḡ n'eḡḡ; eḡḡ Nyam bi fig eḡḡ feḡ eke b'icm'n lisany abu a. ¹¹ ɔny em aḡḡ, bwo ec'eḡḡ el iy es eke jim b'ibrm'n futufutu, ke l'óc lebn n'ɔḡ ow ee? † Oglog jim b'ibrm'n ɔcn, ke l'óc lorḡḡ n'ɔḡ ow ee?

¹² Emeny ow b'ibrm'n ḡḡos mbue, ke l'óc boban n'ɔḡ ow ee? ¹³ ɔny nana ek'eel aḡḡ enuḡ a b'uwr ob amamn any ɔḡḡ ɔny ec'ey; ayaf Nyam ek'anḡ afr a k'ow kokm

† **10:34** Mar lele mun ab el sekp eke leḡḡ ab em a wel b'oc okr eḡḡ eke ob kok a sel es. Bèbmn Esayi 1.6. † **10:35** os yony:os ek'ebm seḡḡ lew yony e sekp kok e labm ɔɔḡ. † **10:39** Mart lele Mari ab: ekn Jan 11.1; 12.1-3. † **11:8** Kɔ eke n'am at l'ibrm... a sosiem:odad na Grɛk em, wel ɔtu ek'itḡḡ ejec'em dad ese Kɔ li b'ow l'igb n'ɔḡ ow ob feḡ eke ow am ibrm'n a, aḡḡ ow am at l'ibrm'n. † **11:11** Luk eci silɛl esig oglog em a, wel éḡḡḡ: ke jim b'ibrm'n futufutu, ke l'óc lebn n'ɔḡ ow ee? Ekn Matie 7.9.

ow afñm es ee? Agñ eke am ibrm'n Abñ Lala a, li b'ow n'õñ wel.»

Jesu in õny agñ ec'abñ

Matie 12.22-30; Mark 3.22-27

¹⁴ Lëgn nyam, Jesu am ogn abñ ññ ek'annñ ign nyam em, ke ow õñ'n l'el ebrm. Eke abñ ññ a ey òkm a, ebrm a am dad odad etñ agñ a low am iti any. ¹⁵ Kõ agñ oglog am dad esë: «Belsebul ek'el abñ enñ ec'es ew es a anake b'õñ'n abusu l'ogn abñ enñ amua a!»

¹⁶ Agñ oglog erur eke k'ebm'n odad ebl em. -N'am ibrm eke ow ki kok meny ewr yegm eke ow ec'abusu b'annñ Nyam ogn ow. ¹⁷ Kõ Jesu uw el ec'ów tutr ab any, etñ li dad wel ninë: «Es ew fëñ eke in ec'agn a ubr em a b'uy; eben nenymbri nyam akñ ek'ubr em a yeji b'uy. ¹⁸ Eke Satan ubr em sakp yony, ke in ec'es ew a õtu eke k'annñ ee? Õny bi dadr eke Belsebul ec'abusu em m'am ogn abñ enñ. ¹⁹ Eke ow el eben, ke õny agñiyel ec'a eke b'ogn a, kõ bwo b'õñ el abusu ee? El obi -n'am yegm eke õnymn low ij! ²⁰ Tasi em a, Nyam ec'abusu em anake m'am ogn abñ enñ a; ow am yegm eke Nyam ec'es ew a ow õny ec'aranñ ñ. †

²¹ Eke læc es nyam ok ar mob sos am õsu in e gbugñ a, in ec'ob õny fëñ b'annñ tñ. ²² Kõ eke læc es ejeci nyam ow enñ'n etñ akm'n es a, ow b'eb'r ar mob a eke n'am õmn a, ke ow eci mob eke l'eb a, li céc n'õñ agñ. ²³ Egñ ek'anm em ab a, el em ec'ifnu; etñ egñ eke éluam im abu s'asm Nyam ec'ey luku a, am õmun el es.»

Abñ ññ ek'ey òkm egñ em a õtu ek'ewl ow

Matie 12.43-45

²⁴ Emeny Jesu dad ninë: «Ek'abñ ññ nyam annñ egñ em ey òkm a, li b'annñ usu wëwë n'am rereb usu a, n'am òl usu eke li k'ir. Eke sica n'éñnm a, ke n'am dad in em l'esë: “Mi b'ow m'ewl m'im m'ey em ec'akñ a eke m'annñ m'ey òkm a.” ²⁵ Eke li b'ewl meny l'ow a, li b'ekñ eke wel apl akñ ab es ayl, wel nyinyimn ow akpl. ²⁶ Sica li b'ewl n'im l'esñ lawlël abñ enñ lobñ ek'uy akm'n, -li b'okr af -l'ir yogñ.

Ow e jam a, abñ amua b'ijr egñ na gbre akm krëkrë ec'a.»

Ehe tasi

²⁷ Eke Jesu dad odad na eben ok es a, yow nyam annñ bieku ab em õdu odad eb dad ninë: «Ehe el yow na eke ew'ñ ke õñ'ñ meny a eci!» ²⁸ Etñ Jesu dad ninë: «Nawrë, kõ ehe tasi el agñ a ek'am iri Nyam ec'odad ke am elum a eci!»

Farisiel am ibrm eke Jesu ki kok meny ewr nyam

Matie 12.38-42

²⁹ Eke agñ a am ow Jesu ogn egbekl em a, li dad wel ninë: «Yefenyina ec'agn enñ amua am ibrm meny ewr, kõ wel k'ow kokm meny ewr kaka òm el, eke ow elm Jonas ec'a cë. ³⁰ Tasi em a, esë elel eke Jonas el Ninif banñ eyñ e meny ewr ab af a, † eben cë egñ ec'ly yeji b'ow el yefenyina ec'agn a e meny ewr. ³¹ Jëj ok e lægn a, Seba ec'es ew lis a b'ow igb inym es yefenyina ec'agn a ec'any af, etñ b'ow õb el low, anke n'annñ usu kpekpe l'ow yec'etñ ke l'iri Salomõ e sewr e sodad a. † Etñ kin, egñ annñ ek'agb akm Salomõ! ³² Jëj ok e lægn a, Ninif banñ eyñ b'ow igb yefenyina ec'agn a ec'any af etñ b'ow õb el low, anke eke -l'irir Jonas eci Nyam odad a, -l'itñ erm em. Etñ kin, egñ annñ ek'agb akm Jonas!»

Kenie e nyandre

Matie 5.15; 6.22-23

³³ «Egñ ígnm kenie itam es ob ew, kõ wel b'ign kenie a, ob gege af wel b'itm es yec'etñ ke agñ eke b'ok akñ a ékn usuayl. ³⁴ Ñ ec'anyamn a el ñ e sos megl a e kenie: ek'anyamn akpl'ñ a, ñ e sos megl a fëñ annñ usuayl em; kõ ek'anyamn akplm'ñ a, ke ñ e sos megl a yeji annñ ncebñ em ñ. ³⁵ Na sosiem a, ew erm ke usuayl ek'annñ'ñ em a k'élm ncebñ. ³⁶ Eke ñ e sos megl ikpr kaka anm ncebñ em, etñ fëñ annñ usuayl em a, sos a nimum b'ow annñ usuayl em, esë elel eke kenie bi jëjn in ec'usuayl mamn ok'ñ af ab af.»

† 11:20 Jesu fifn Satan ec'es ew ab es. Ékn Luk 10.18. † 11:30 Ékn Jonas 3.3-5. † 11:31 Ékn 1 Eb Ebu 10.1-10.

Jesu am cicr Farisiel lele ol e low yegm esel ab

Matie 23.1-36; Mark 12.38-40

³⁷ Eke Jesu dad odad bake ow uwr a, Farisi nyam esɲ'n ob ij. Jesu eɲɲ etɲ im ey akɲ a sig es ob ij usu a in ab. ³⁸ Gbuɲ ke -l'ij ob a, Jesu yɔgm sabu ese elel eke el ec'ol a dad ab af; low na iti Farisi a any. ³⁹ Kɔ Es Kɔtɔkɔ uw in ec'ow tutr ab any etɲ dad'r ninɛ: «Kin elel eke ɔny Farisiel anɲnin: ɔny, b'etɲn mij kpɔk lele nagben ab eci jam jam ab es; kɔ ɔny e lokm a, ów eɲɲ b'iy em: b'erurir ob ɔny toɲ él ɔny mil, etɲ bi kokr lokm suɲ owi. ⁴⁰ Anyamb agɲ! Kɔ ow elm Nyam a eke kok sos af a kokm lokm a yej'ee? ⁴¹ Gbuɲ ke ɔny e low a áyl akpl tasi a, ɔɲn ɔgbɔru ɔny e magben em ec'ob a lele kpɔk em ec'ab ab.

⁴² Farisiel, gbre él ɔny eci! Anke b'ɔɲn Nyam ɔny ec'ob feɲ eke b'ewal a eci sakp lew em toɲ alaf mob yeji, † gbekɔ éwmn Nyam ec'erur a eke k'ɔny a lele low nenymbri nyam e kok ab e low any. Ke tasi em a, low na anake wél ki kok a, ke ow e likpr a yeji wél k'igɲm elum es.

⁴³ Farisiel, gbre él ɔny eci! Anke b'erurir Nyam nuɲ igɲ susu e mekpɲ anym e sisigr, etɲ dedeku em b'erurir eke wél k'esɲn ɔny elum em.

⁴⁴ Gbre él ɔny eci! Anke anɲn ese uwɔmu eke wél ewrm meny, ke any uwm em, wél b'uyu af af!» †

⁴⁵ Ol e low any uw esel em ec'egɲ nyam dad'r ninɛ: «Low yegm agɲ es, eke am dad eben, ke ey anake am wewr ey a!»

⁴⁶ Jesu ɔdu eb dad'r ninɛ: «Ol e low any uw esel, ɔny yeji gbre él ɔny eci! Anke b'uyulil agɲ erɛkp legleg etɲ érumn eke k'elumn el abu -l'uyu erɛkp a.

⁴⁷ Gbre él ɔny eci! Anke bi kokr suwɔmu amamn ɔɲ'n Nyam e kokoba ɔb esel ek'ɔny esel ibi a! ⁴⁸ Na bi yegm eke ɔny esel ec'ow eke kok a ɔny yeji erurir, anke -l'ibi kokoba ɔb esel, etɲ ɔny yeji bi kokr el eci suwɔmu! ⁴⁹ Na sosiem Nyam, in e sewr ab em dad ninɛ: "M'ow m'awɲ el kokoba ɔb esel lele erm esel ab; -li b'ow -l'ibi wél em ec'agɲ beb, etɲ -li b'ow -l'ijr

beb gbre." ⁵⁰ Na sosiem, Nyam b'ow kok yefeny na ec'agɲ a low ɲuɲ, kokoba ɔb esel eke el lagɲel ibi wus na eci kok em etɲ sosiem. ⁵¹ Ow ɔb nuɲ Abel ec'ibi em toɲ im igɲ Zakari eke wél ibi egb waw usu a lele usu lala ab ab ec'araɲn a. † Eɛ, low nawre m'am dad ɔny: Nyam b'ow kok yefeny na ec'agɲ a low ɲuɲ, agɲ na feɲ eke wél ibi a sosiem.

⁵² Ol e low any uw esel, gbre él ɔny eci! Anke ocr low any uw e safue a eke b'ɔɲ eɲɲ abusu uw low any a; ɔny obi a yeji ókmn em, etɲ b'edɲnin agɲ eke am erur eke k'ok em a yeji.»

⁵³ Eke Jesu ɲgboɲ yogɲ a, ol e low yegm esel lele Farisiel ab erm ebl ligbel etɲ -n'am bibrm ow ów nɔnɔ. ⁵⁴ -N'am uk ow meb eke -li k'ɔny ow eke batɲ yadɲ em ec'odad ka anɲ'n nenym ey ɔkm.

12

K'èel enymbri yony yony esel

Matie 10.26-27

¹ Legɲ ab em a, agɲ fandi fandi as luku toɲ batɲ am yuyurir af. Etɲ Jesu ikɲ anym am dad in e jam esel a odad ese: «M'am dad ɔny, ɔsur sos Farisiel e lijru a ek'el enymbri yony yony owi a e lís. ² Low feɲ eke lol es a b'ow ey ɔkm, etɲ low feɲ ek'el asre em ec'a, wél b'ow uw any. ³ Low feɲ eke b'ow dadr saw em a, wél b'ow dad ok ɔkm agɲ a feɲ ec'any af; etɲ yec'eke b'ow abal él anɲn akɲ dadr ów sesl em, okr ɔny lawlél ɔru em a, wél b'ow oc uyu luw af elul lebl agɲ iri.» †

Egɲ ek'it eke wél k'uru

Matie 10.28-31

⁴ «Em lawlél, m'am dad ɔny, k'urur agɲ a eke b'ibi sos megl, ke ow e jam a k'ɔtum kokm low kaka feɲ ij a. ⁵ M'am ow mi yegm ɔny eɲɲ eke k'urur a: urur Nyam eke luw e jam a, ɔny abusu ek'oc ɔwl ɔny gbre ij usu a. Eɛ, m'am dad ɔny, in anake ɔtur eke k'urur ir a!

⁶ Kɔ wél ólm yay yen íjm lel yony ee? Eben yeji Nyam íjlm el em e nyam es.

⁷ Etɲ emeny ɔny ec'a, ɔny e sin nuɲ bobo

† 11:42 Èkn Matie 23.23 ec'akr otar a. † 11:44 Èkn Matie 23.27 ec'akr otar a. † 11:51 Èkn Matie 23.35 ec'akr otar a. † 12:3 Èkn Matie 10.27 ec'akr otar a.

yeji Nyam awl uw any. K'urur erɛn: ɔny, iil an akmn siyay!»

*Jesu Krist ec'egbr lele egn eb ab
Matie 10.19-20; 10.32-33; 12.32*

⁸ «M'am dad ɔny, ek'egɛ nyam bi dad dedeku ec'any af eke in el em eci, afr, egn ec'Iy yeji b'ow dad Nyam ec'erm esel ec'any af esɛ: "L'el em eci." ⁹ Kɔ ek'egɛ nyam bi dad dedeku ec'any af ek'in uwm im any, eben afr, egn ec'Iy yeji b'ow dad Nyam ec'erm esel ec'any af esɛ: "M'uwm'n any." ¹⁰ Egn feɛ eke bi dad odad nuɛ ok egn ec'Iy af a, Nyam b'ow oc ap'r; kɔ egn yec'eke dad odad nuɛ ok Abɛ Lala af a, Nyam k'ow ocm apm'n.

¹¹ Eke wɛl b'ot im ɔny jej ok em Nyam nuɛ ign susu, ow k'odm es ew esel ec'any af, ke ermij k'ok ɔny low yec'eke ki dadr edɛnin ɔny sosi abu any a eci, ¹² anke wanci ab af cɛ Abɛ Lala b'ow yegm ɔny low yec'eke ki dadr a.»

Gbreɛgbi nyamb egn ec'odad nyandre em

¹³ Bieku ab em, egn nyam dad Jesu ninɛ: «Low yegm agɛ es, dad em lisijim cɛc in lel em ab ec'ob ɔny a eke ey es ew ey es a.» ¹⁴ Etn Jesu dad'r ninɛ: «Em lawl, wɛl ewm im eke mi ki jej ɔny ec'ow m'ok, ke mi cɛc ɔny yony a ec'ob ɔny a m'ɔɛ ɔny.» ¹⁵ Emɛny li dad wɛl feɛ ninɛ: «Èwr erm, ke ósur sos ob ɔny ec'erur feɛ e lís. Kɔ egn ec'owr anɛ tasi a anm in ec'ob ɔny ab em eke l'el gbreɛgbi yeji.»

¹⁶ Na sosiem li dad wɛl nyandre em ec'odad na ninɛ: «Gbreɛgbi nyam ɔny wus eke egb ɔsu af nɔɔɔ. ¹⁷ Etn in em n'am tutr ów li dad l'esɛ: "Kɔ ayaf mi ki kokr ee? M'ɔnym usu eke mi k'ub em ec'egb na feɛ m'ok." ¹⁸ Tutr nyam ow'r erm em etɛ li dad ninɛ: "Kin ow eke mi ki kok: mi b'ow m'ufɛ em ec'egbel amua feɛ es, ke m'us mel egbel ejeci, ke m'ás em ec'egb a feɛ lele ob ɔny a feɛ ab luku em yogɛ. ¹⁹ Ke mi dadr em sosi m'esɛ: M'ɔny nuɛ mamn gbe! M'ɔny ob nɔɔɔ m'ew es akpo nɔɔɔ eci. Ow it cɛ ke mi sig es m'am ij, ke m'am egn, ke m'am

kok sos em inɛ!" ²⁰ Kɔ Nyam dad'r ninɛ: "Nyamb egn! Ncok a cɛ ɛ ec'owr anɛ a b'ow uwr. Etn sica ob na feɛ eke ot ok es a, bwo ec'egɛ eci ow b'ow el ab ee?" » ²¹ Emɛny Jesu dad ninɛ: «Eben nenyembri nyam ow b'ow el egn eke b'as ob ɔny luku in obi eci, ke ólm Nyam ogɛ ec'ob ɔny es a.» †

*ɔny ɔmn Nyam em
Matie 6.25-34*

²² Emɛny li dad in e jam esel a ninɛ: «Na sosiem a, m'am dad ɔny: k'èbar ob eke k'ijr esɛn sel oglog ob sos ew e low ermij, ²³ anke owr anɛ akpl akm ob ij, etɛ sos megl akpl akm ob sos ew. ²⁴ Ekan ebl kɔɔm yeji: -l'ewlmn egb, -l'ubmn egb. -N'ɔnymn oj, -n'ɔnymn egbel -l'okmn egb em, gbe kɔ Nyam bi gbagbl el. ɔny iil an nɔɔɔ akmn ɔr amua! ²⁵ ɔny em, bwo ec'egɛ ɔtu eke in ec'ermij ebr em k'obn in ec'owr anɛ e seɛɛ a tel ee? † ²⁶ Eke low tɛeli em ɔtumn eke ki kokr low kaka, ke bla etɛ b'èbar low ejeci ek'anɛ a ec'ermij ee? ²⁷ L'èer ɔgm e suw ɔɔɔɔ ec'elel eke b'elil: -li kokmn juma, -l'olmn gbad. Gbe kɔ m'am dad ɔny eke Salomo ek'ɔny ob nɔɔɔ a yeji, † ɔnym ob sos ew ek'akpl akm suw ɔɔɔɔ amua em e nyam. ²⁸ Nyam b'ew ɔgm e suw ek'anɛ yefɛnyina, ke efi wɛl b'ow oc ɔwl alm a ob sos. Sakp abi ɔny yeji li k'ow l'ewm ɔny ob sos eben ee? ɔmn ufum ɔny es gbe! ²⁹ Kì lulil es k'ɔɔl ob yec'eke k'ijr ke égn a es. ³⁰ Tasi em a, wus na eci Nyam any uwm esel anake sakp sakp feɛ b'ɔl ów amua es a. ɔny ec'a, ɔny Es uw any eke ɔnyn ow ec'es abur. ³¹ Nyam e gbreɛgbi usu a e low ókr ɔny ermij, ke ow e likpr a feɛ Nyam b'ow ign af ɔɛ ɔny.»

*Afr ec'ob ɔny
Matie 6.19-21*

³² «ɔny agɛ lukuli na ek'am usr'm jam a, k'urur erɛn, anke ɔny Es erur eke k'ɔɛ ɔny in ec'es ew ab em ec'owrɔ. ³³ ɔɔl ɔny ec'ob ɔny a ijɛ, òcr ow ec'os ek'ɛɛan a apr ɔgbɔru. ɔɔl ob eke ugɛm es a es. Àsr ɔny ec'ob ɔny a luku afr, yogɛ ow k'ɔtum

† 12:21 Ekn Matie 6.20; Luk 12.33; 16.19; 18.22. † 12:25 k'obn in ec'owr anɛ e seɛɛ a tel: odad na Grɛk em, wɛl ɔtu ek'itɛn ejec'em k'igbl sos ogɛ agb tel in obi ee? † 12:27 Ekn 1 Eɛ Ebu 10.

iram, elu yeji k'otum itɔnm abu, etɔ sisɔ yeji k'otum nɔnm. ³⁴ Tasi em a, yogɔ eke ɔny ec'ob ɔny b'anɔ a, yogɔ ce ɔny ec'erm a yeji b'anɔ.»

Ànnɔ sos bɛbm em

³⁵ «Èwr ob sos, gìgɔn al ám iri, ke ínymn es juma kok eci. ³⁶ Ànnɔ esɛ juma kok esɛl ek'am eku el ec'akɔ es eke b'ow anɔ mɛbi ec'es gbɛgbl em ow af, yec'etɔ ke li b'ow eke li b'icm lisany abu a, ke -li fig ow. ³⁷ Ehe él juma kok esɛl amua eke gbugɔ es a b'ow eɔan any owr a eci! Low nawrɛ m'am dad ɔny: li b'ow l'ɛw ob sos, n'ón wɛl ok es, ke n'ón wɛl ob ij. ³⁸ Eke l'ow lɛgɔ usu em, oglog ow afɔ es yeji, etɔ n'ɛɔan wɛl any owr, ke ehe el el eci!

³⁹ Írir low na ow ók ɔny es sos em sɛnyn sɛnyn: blel akɔ es b'uw wanci eke ulu k'ow ab any ana, ke blel li kí yɛbm ow epirm eym'n akɔ. ⁴⁰ ɔny yeji bɛbm sos anke eɔn ec'Iy b'ow ow wanci af eke k'ow ɔnmn a.»

Juma kok es mamn lele juma kok es nɔn ab

Matie 24.45-51

⁴¹ Na sosiem Pier ibrm'n nine: «Eɔn gbɛl, kɔ ey ɔny ce ec'odad am dad nyandre em, kɔ aɔn a fɛɔ ec'ee?» ⁴² Etɔ Es Kɔtɔkɔ dad nine: «Bwo ec'eɔn el juma kok es mamn, nɔn em ɔny es ee? L'el eɔn eke in ec'es ɛw es a ɔn abusu eke k'ekn juma kok esɛl ejec'a e lís e low, ke n'ón wɛl ob ij wanci a ek'ow b'it a. ⁴³ Ehe él juma kok es ikɔ na eci, eke in eci es ɛw es a eci mɛny ɛwl ow em, b'ow eɔan am kok juma a! ⁴⁴ Low nawrɛ m'am dad ɔny: es ɛw es a b'ow afl in ec'ob ɔny a fɛɔ es elul il abu em. ⁴⁵ Gbɛkɔ eke sica juma kok es ikɔ na bi dadr in sosi eke in ec'es ɛw es a in k'ow in owm caca, etɔ li b'ow l'ɔb nɔn n'am ɔr juma kok esɛl ejec'a, eɔn lel ɔyɔw ab, n'am ij ob ke n'am eɔn mar ow ám ɔny'n, ⁴⁶ es ɛw es a b'ow ɛwl ow lɛgɔ eke li k'ow n'ɔnm, wanci af eke li k'ow l'uwmm any. Li b'ow l'ogɔ juma kok es a, † ke n'ón ow Nyam any uwm esɛl eci gbɛ ij a. ⁴⁷ Juma kok es yec'ek'uw low yec'eke in

e es ɛw es a b'erur any ke am kokm a, wɛl b'ow ɔr'r ngbre em sakp nɔnɔ. ⁴⁸ Gbɛkɔ juma kok es yec'ek'uwmm low yec'eke in e es ɛw es erur ab any ke kok low ek'it eke wɛl k'or'r a, wɛl b'ow ɔr'r ngbre abi ka em ce. Eɔn a eke wɛl ɔn nɔnɔ a, wɛl b'ow ibrm'n nɔnɔ; eɔn yec'eke wɛl abul nɔnɔ a, wɛl b'ow ibrm'n ow ok af.»

Jesu sosiem ec'em bubr owi

Matie 10.34-36

⁴⁹ «M'ism Nyam e jej ok ec'al ab wus na, † etɔ m'am erur eke jej ok a k'el caca. ⁵⁰ M'ow m'ey gbɛ ij ligbɛl em ek'el mij ok nɔn mum nyam, etɔ ow am ijr'm gbɛ erm em ton lɛgɔ a eke low na b'ow iy nɛny a. ⁵¹ Kɔ am tutar ek'erm es ey m'is wus ee? Njan, m'am dad ɔny eke na em bubr! ⁵² Sica jam anɔ, bosu nyam em ec'agɔ yen ek'anɔ a b'ow ubr em: nyahan b'ow inym es, etɔ yony yeji b'ow inym es ke -n'am ifanin. ⁵³ Iy es b'ow ifn jim etɔ jim yeji b'ow ifn'n. Iy lis b'ow ifn jɔw etɔ jɔw yeji b'ow ifn'n. Jim ey b'ow ifn ec lis etɔ ec lis yeji b'ow ifn'n.»

Sɛgɔ ec'any uw e nyandre

Matie 16.2-3

⁵⁴ Sica Jesu dad bieku a yeji nine: «Eke b'ɛkan afr ibr es ligbn es eru usu a, kpekɔ bi dadr eke Nyam b'ow an, etɔ ow b'el ɛben. ⁵⁵ Etɔ eke b'ɛkan eke lɛf gbagba igb ɛb esr a, bi dadr eke elubu b'ow ow, etɔ ow b'el ɛben. ⁵⁶ ɛnyembri yony yony esɛl! Eke bi lær afr lele wus ab a, b'uw lɛgɔ ec'elɛl eke ow b'ow anɔn ab any: bla etɔ úwmn lɛgɔ na ek'anɔ ɔny any af a e nyandre ab any ee?»

Ifnu ab ec'em okr owi

Matie 5.25-26

⁵⁷ «Kɔ bla etɔ ɔny obi em am jejmn okmn kokmn yec'eke akpl ab ee? ⁵⁸ Eke batɔ eɔn ɔn'ɔ dedeku etɔ aamn jej ok usu ɔny yony mum a, ke ejagb ek'aamn a, dàdr low a okar em yec'etɔ ke li k'ócmm n'iim'ɔ jej ok es ogɔ; ke jej ok es yeji k'ócmm elum'ɔ usu ɔsu esɛl abu em elum'ɔ sobel em. ⁵⁹ M'am dad'ɔ eke k'ow eym

† 12:46 li b'ow l'ogɔ juma kok es:odad na Grɛk em, wɛl ɔtu ek'itɔn ejec'em dad esɛ li b'ow li kok juma kok es a low nɔn afɔn es. † 12:49 Bɛbm Esayi 66.15-16.

ɔkm yogŋ eke sɔgm ŋ e labm a fɛŋ ek'ony a uwarm.»

13

Erm em itŋn owi

¹ Lɛŋŋ ab em, agŋ beb ow am dad Jesu: «Es ew es Pilat ɔŋ wɛl ibi Galile ec'agŋ ek'im am kok egb waw ɔŋ Nyam a.» ² Jesu dad el ninɛ: «Kɔ am tutar eke Galile ec'agŋ amua eke wɛl ibi a, -l'el sikpl esɛl egbɛl -l'akm Galile ec'agŋ a fɛŋ ee? ³ Njan! M'am dad ɔny; eke itŋnmn erm em, ɔny fɛŋ b'ow uwr esɛ el af. ⁴ Etŋ kɔ agŋ lɛw niwn a eke Silowe † yogŋ, ɛl gege a bubm ok af ibi a, kɔ el -l'el agŋ eŋuŋ -l'akm Jerusalem ec'eb eyŋ a fɛŋ ee? ⁵ Njan! M'am dad ɔny: eke itŋnmn erm em, ɔny yeji b'ow uwr esɛ el af.»

Babm e likŋ a eke ɔsum ey

⁶ Etŋ Jesu dad el odad nyandre em ninɛ: «Iŋŋ nyam ewl babm e likŋ in ec'egb ɔgm a. Li b'ow ɔgm a eke li k'ow babm a, n'ɛŋnm. ⁷ Etŋ li dad juma kok es a ninɛ: “Èkn: akpo nyahan etŋ eke mi b'ow e mi k'ow babm na, kɔ m'ɛŋnm. Ùbr'r es! Kɔ bla etŋ li k'eb wus n'ɔnym ab ɔfr ɔfr nenɛ!” ⁸ Kɔ juma es a ninɛ: “Ègŋ gbɛl, yèb'r n'áŋŋ lakpo na yeji; m'ow m'agbr wus mi díd'r, m'ók'r suw eŋuŋ. ⁹ Ow k'odm lakpo ek'am ow a, li b'ow l'ɔsu ey. Ek'ow elm eɛen a, ke ɔŋ wɛl ubr'r es.” »

Jesu ewlm ɔl lis nyam nenɛŋ e lɛŋŋ

¹⁰ Nenɛŋ nyam, Jesu am yeŋm agŋ low Jwifel e Nyam nuŋ iŋŋ usu. ¹¹ Yogŋ a ɔl lis nyam anŋ. Ow ij akpo lɛw niwn, eke abŋ ŋuŋ nyam ɔny ibn'n es etŋ l'ótum eke li k'inym es. ¹² Eke Jesu b'ekn'n a, l'ɛsŋ ow etŋ li dad ow ninɛ: «Wɛl eb elu'ŋ es ŋ ec'ɔl na em ŋ!» ¹³ Jesu at'r abu nuŋ, etŋ kɛkɛŋ n'inym es ceŋ etŋ n'am kɔklm Nyam.

¹⁴ Èɛen a, Nyamel a ec'es ew es a ebl erm ewlm owi na eke Jesu kok nenɛŋ e lɛŋŋ a sosiem. Li dad dedeku a ninɛ: «Sɛgŋ nɔhɔn anŋ eke wɛl ki kok juma; † blel ówr lɛŋŋ ab em wɛl éwlm ɔny, ke ow k'elm nenɛŋ e lɛŋŋ!» ¹⁵ Es Kɔtɔkɔ eb odad etŋ am dad'r esɛ: «Ènyembri yony

yony esɛl! Nenɛŋ e lɛŋŋ ɔny em ec'ɛŋŋ nyam nyam bi mɔmu in ec'id ek'anŋ ob ij usu a es ey ɔkm, ow k'odm ni mɔmu in e gbaŋkɔ es n'im n'ɔŋ ow mij ow éŋŋ. Kɔ yadŋ ee? ¹⁶ Etŋ yɔw na ek'el Abraham e lilaw, ke Satan ɔny ibn es ij akpo lɛw niwn a, ke ow akplm eke wɛl ki mɔmu'n es éb elu'l es nenɛŋ e lɛŋŋ ee?» ¹⁷ Jesu ec'odad ebl na eke dad a, ɔŋ in ec'efnu a fɛŋ és. Kɔ dedeku a fɛŋ gbɛ sos em am iŋŋ sijuma egbɛl amamn amua eke n'am kok a sosiem.

Likŋ e liy ec'odad nyandre em

Matie 13.31-32; Mark 4.30-32

¹⁸ Jesu dad ninɛ: «Kɔ bla lowi Nyam e gbɛŋgbi usu a ot es ee? Bla lowi wɛl k'oc eɛmn ab ee? ¹⁹ N'anŋ esɛ likŋ e liy nyam eke eŋŋ nyam oc ewl in ec'ɔgm af. L'eli l'agb l'el likŋ ligbɛl etŋ ɔr ow us mel in ec'ál ab em.»

Nyandre em odad ek'el lijru eci

Matie 13.33

²⁰ Èmeny Jesu dad ninɛ: «Kɔ bla lowi mi k'oc m'ɛɛmn Nyam e gbɛŋgbi usu ab ab ee? ²¹ Ow anŋ esɛ lijru eke yɔw nyam oc wuwlm ma † toy likŋ lele yen ab toŋ bake ma a nimum inŋ eb es ab af.»

Lisany likekli ec'odad

Matie 7.13-14, 21-23

²² Jesu am ec baŋŋ ekekey lele egbɛl em ab yeŋm agŋ low ejagb a ek'aamn Jerusalem ogŋ ogŋ a. ²³ Ègŋ nyam ibrm'n ninɛ: «Ègŋ gbɛl, kɔ agŋ tɛl cɛ b'ow eŋŋ sel ee?» Jesu dad el ninɛ: ²⁴ «Àtar sos es okr akŋ lisany likekli em ogŋ. Kɔ low nawrɛ m'am dad ɔny: agŋ nɔhɔ b'ow eɛm eke k'ok akŋ, kɔ -li k'ow -l'ɔtumn. ²⁵ Eke gbugŋ es a b'ow igb abl lisany a safuɛ em a, ɔny b'ow anŋŋ gbeŋ icmn lisany abu ke dádr esrɛ: “Gbugŋ es, fig ey lisany!” Li b'ow li dad ɔny l'ɛsɛ: “M'uwm yogŋ ek'anŋŋ am owr ab any!” ²⁶ Etŋ ɔny b'ow dadr ir esrɛ: “S'ij ob, s'ɛŋŋ ŋ ab; yeŋm agŋ low ey ec'eb ab em.” ²⁷ Èmeny li b'ow li dad ɔny l'ɛsɛ: “M'uwm yogŋ ek'anŋŋ am owr any. *Nybroŋŋ em e lís, ɔny eke bi kokr ów eŋuŋ a!*” † ²⁸ Lɛŋŋ eke b'ow

† 13:4 SiloweJerusalem ec'ebɛrŋ nyam e nin. † 13:14 Èkn ɔkm Ok 20.9; Ol ɔkn 5.13-14. † 13:21 ma:Grek em odad eci irir tasi el farin. † 13:27 Selu 6.9.

εkan Abraham, Isak, Jakob lele kokoba ob esel a feη ab Nyam e gbrenḡbi usu a, ke wel b'ow oḡη ok ony gben a, yogη anake ca b'ow ikηη onη sasagar an em a! ²⁹ Agη b'ow anη susu susu feη ow ok es Nyam e gbrenḡbi usu ec'ob ij usu a. ³⁰ Etη agη beb a ek'el ajamu a, sica b'ow el anymu. Etη anymu a b'ow el ajamu.»

*Jesu am dad Jerusalem ec'es ufη owi
Matie 23.37-39*

³¹ Legη ab em a, Farisiel ec'agη beb ow titm Jesu etη dad'r nine: «Ŋgbonη anη im usu ejeci, ko Erōd Antipas am erur eke k'ibi'η.» ³² Etη Jesu dad el nine: «Imn dadr kprakpru na esre: "M'ow m'ogη abη eηη, m'ewlm olu yefenyana lele efi ab, etη seḡη nyahan m'ow m'uar em e juma." ³³ Ow akpl eke mi k'imn anym eci em ec'ejagb us ab em, yefenyana, efi lele legη ek'anη anym am ow ab ab. Tasi em a, ow akplm eke Nyam e kokoba ob es k'uw usu ejeci, ke ow k'elm Jerusalem.»

³⁴ Emeny Jesu low am ey sos em toη batη n'am dad l'esε: «Jerusalem, Jerusalem, η eke b'ibi kokoba ob esel ke b'or agη eke Nyam b'erm ow η oḡη a mebn em a! Sakp abi m'erur eke mi k'as η ec'ey luku em e lis, εε elel eke ηḡos ey lis b'as in ec'ey luku ow ew ab af, etη εḡηmn! ³⁵ Ow sosiem kin, Nyam b'ow digη ony ec'akη a elu es foη. M'am dad ony: k'ow eknmn'm toη bake legη a ow; yogη anake b'ow dadr esre: "Ke Nyam εdη εḡη a ek'am ow Es Kōtōkō e nin em a owrō a!" »†

14

Jesu ewlm ol es nyam nenεḡη e legη

¹ Nenεḡη nyam, Jesu im Farisiel ec'es ew es nyam oḡη ob ij em. Agη ek'anη yogη a am ew'r nyamn. ² Etη igη nyam ek'ol ony bake ir ew foη a ow inym'n es any af. ³ Jesu odu odad eb etη ibrm ol e low any uw esel a lele Farisiel ab ab nine: «Ko ey ec'ol a onη abusu eke nenεḡη e legη wel k'ewlm εḡη ee?» ⁴ Ko -l'erurm eke -li ki dad odad. Etη Jesu itηη olu a abu, ewlm'n etη elu'l es n'im. ⁵ Etη li dad wel

nine: «Ko eke ony em ec'εḡη nyam ony in ec'iy, ow k'odm in ec'id ek'ey mijomu em, ko li k'ow n'iim kpekη n'onym l'ocm ow es eke ow el nenεḡη e legη yeηi ee?» ⁶ Low na em a, -l'otum -li dadm ow odad kaka ij.

Dedeku em e susu amamn e sosum oc owi

⁷ Jesu ebmn nyamn ekη eke agη eke wel b'esη ob ij a, b'erur eke ki sig es susu amamn. Na sosiem li dad agη a feη nyandre em ec'odad na: ⁸ «Ek'εḡη nyam esη'η mebi ec'ob ij em, ke k'im ki sig es usu mamn a. Ow k'odm ke wel εsη εḡη nyam ek'onny any akm'η a yeηi ob ij ab em; ⁹ εḡη a ek'esη ony, ony yony mum a, b'ow ow dad'η εε: "Iḡb anη im sig es jam a!", kpekη εs em b'ow igb im sig es jam a. ¹⁰ Ko eke wel esη'η ob ij etη im a, sig es jam. Eke ow e wanci a b'ow ow a, εḡη a ek'esη'η ob ij a b'ow dad'η εε: "εḡη gbēl, ow anym anη sig es any esel ec'usu na."† Ow em a, ow b'ow el η ec'anygbenη agη a feη ek'anη ob ij usu a ec'any af. ¹¹ Tasi em a, εḡη feη eke am igbl'l in sosi oḡη a, Nyam b'ow ony is'r es, etη εḡη ek'am is es a Nyam b'ow ony igbl'l oḡη.»

Kin agη yec'eke wel k'esη ob ij

¹² Etη sica Jesu dad εḡη a ek'esη'n ob ij a nine: «Eke b'ow esη agη ob ij em a, ke k'εsη awlηel, esη jimel, η ec'akη ec'agη lele awlηel egbrenḡbi ab; el yeηi -l'otu eke -li k'esη'η ob ij, ke yec'a eke kok a e labm -n'am soḡ'η a. ¹³ Ko ek'am kok low etη k'esη agη ob ij a, ke εsη oḡboru, sos εyru, akr kpece esel lele any eflu ab. ¹⁴ Ehe b'ow el η eci anke agη amua k'ow otum owrm oom'η. Ko Nyam b'ow soḡ'η ow e labm legη eke agη eke kok ow amamn a b'ow igb luw em anη owr a.»

Ob ij ligbel e nyandre em ec'odad

Matie 22.1-10

¹⁵ Agη ek'anη ob ij usu a ec'εḡη nyam ek'iri odad na a, dad Jesu nine: «Ehe el εḡη eke b'ow ij ob Nyam e gbrenḡbi usu a eci!» ¹⁶ Etη Jesu dad'r nyandre em ec'odad na nine: «Iḡη nyam esη agη nono gbēl ob ij. ¹⁷ Ek'ow sig ob ij e wanci a,

† 13:35 Selu 118.26 † 14:10 Bèbmn Nyandre 25.6-7.

l'erm in e juma kok es a im am esñ agñ a eke l'esñ ob ij a eke k'ow, anke sica fññ iy neny ñ. ¹⁸ Kò el fññ, egn egn am dad in ec'es abur owi. Kerekre em es a dad juma kok es a nine: "Dàd egn gbèl a, m'ól ògm nyam, ow it eke mi k'im m'èkn. M'am ñòñn'n, m'ony es abur; mi k'ow m'òtum m'owm." ¹⁹ Yony em es a dad juma kok es a nine: "Dàd egn gbèl a, m'ól sed lèw eke mi k'im m'èbm m'èkn el, m'am ñòñn'n, m'ony es abur; mi k'ow m'òtum m'owm." ²⁰ Nyahan em es a yeji dad juma kok es a nine: "Dàd egn gbèl a, catñ m'èbi yow m'oc m'ow m'èlu akñ. Na sosiem mi k'ow m'òtum m'owm." †

²¹ Juma kok es a ewl meny im eññ in ec'es ew es a, etñ dad'r agñ a ec'odad eke dad a. Kò es ew es a ebl erm etñ dad in e juma kok es a nine: "Ìm fafa seberñ em, sejagb af lele susu fññ ab esñ ògbòru, sos éyru, ány eflu lele akr kpece esel ab!"

²² Eke ow b'ibn tel a juma kok es a ow etñ dad nine: "Em ec'es ew es, ow eke dad a, wel kok etñ emeny usu anñ." ²³ Es ew es a dad in e juma kok es a nine: "Ìm sakp em ejagb lele sebr af ab, ke átrm agñ ów ok akñ yec'etñ ke em ec'èl a íy gbòñ."

²⁴ Kò m'am dad òny, agñ amua eke m'esñ ob ij ke egnm owm a, el em ec'egñ kaka k'ow ijm em ec'ob na!»

Digñ low fññ elu es ke ús Jesu jam
Matie 10.37-38

²⁵ Agñ ñòñò gbèl am us Jesu jam ejagb af. L'ewl meny l'òkñ wel any etñ li dad wel nine: ²⁶ «Egn ek'erur eke k'us'm jam a, l'éru'r'm l'akm es, lis, in e yow, in ec'ey, lisijimel, lisijowel, lele in obi in obi ec'owr anñ ab. Ek'ow elm eben a, li k'òtum l'elm em e jam es. ²⁷ Etñ egn ek'ocm in obi ec'olikñ abum † usm im jam a, òtum eke k'el em e jam us es.

²⁸ Òny em a, ek'egñ erur eke k'us èl ligbèl nyam, li b'ow li sig es l'ub os abi eke li k'òny ke l'úwar èl a. ²⁹ Eke ow elm eben, etñ l'èlu lebn ñomu em, etñ

ca l'òtum l'usm èl a l'uwarm a, agñ a fññ eke b'ow èkn èl a, b'ow kokr'r miyer, ³⁰ dad esè: "Egn na am us èl etñ ca ow akm'n!" ³¹ Eben nenyembri nyam, ek'es ew es nyam erur eke k'ogñ ar lawl es ew es ejec'ab a, li b'ow sig es li bebm l'èkn, eke l'òtu eke agñ fandi lèw ab li b'ow l'ogñ lawl a ek'am an es òbr'r agñ fandi likñ ab a ar. ³² Eke l'òtum ij a, ke l'èrm agñ im ibrm es ew es yec'a ek'anñ akpoj am ow a erm es ey.» ³³ Etñ Jesu dad uwar nine: «Òny em ec'egñ kaka k'òtum elm em e jam us es, eke l'igñm ów fññ eke n'ony a l'elum es.»

Mok eke ded anm em
Matie 5.13; Mark 9.50

³⁴ «Mok el ob mamn. Kò eke l'irmn in e ded a, † ayaf wel òtu eke ki kokr'r ke l'ewl li ded ee? ³⁵ Egn k'òtum ocm kokrm wus e juma kaka; kò lirñ af cè ow it eke wel k'oc owl'l. Ek'òny òru eke k'irir, ke írir senyn senyn!»

15

Licèb ek'irm ke wel eññ
Matie 18.12-14

¹ Wus labm eb esel lele sikpl esel ab ow eññ Jesu eke k'iri in ec'odad. ² Kò Farisiel lele ol e low yegm esel ab am ebl erm el òfr em etñ am dad esè: «Ign na b'eb sikpl esel etñ b'ij ob el ab!» †

³ Na em a, Jesu dad el odad nyandre em nine: ⁴ «Ek'òny em ec'egñ nyam òny məcèb ekñ yen etñ nyam irm a, kò li k'ow l'okm ekñ yar lele lèw libarm ab ab es egb ij usu yogñ, n'iim l'òlm yec'a ek'irm a tonj bake n'éñnm ow ee? ⁵ Eke n'èññ ow a, n'anñ sos em inñ em. L'oc l'ew ow òbow af, ⁶ etñ l'ow l'ey gbugñ. L'esñ lawlèl lele agñ ek'ir titm'n ab ab, etñ li dad wel nine: "Kòkr sos em inñ em ab, kò em e licèbli a ek'irm a, m'èñn'n ñ!" ⁷ Eben nenyembri nyam m'am dad òny, eke sikpl es nyam itññ erm em a, afr yogñ wel b'ow kok sos em inñ ligbèl akm agñ ekñ yar lèw libarm

† **14:20** Agñ amua erurm eke k'im es gbègbl ab em, na sosiem anake -n'am dad el ec'abusu éñnm ec'odad a. Egn kaka anm eke b'ow òl ògm oglog sed eke li k'ow l'ikñm l'èknm ow e low. Eke egn ebi owr yeji, legñ owr a, l'òtu eke li k'èlu ow es n'im es gbègbl em. † **14:27** Èkn Matie 10.38 eci akr otar a. † **14:34** Èkn Matie 5.13 ec'akr otar a. † **15:2** Jwifel e low yegm esel e sol ab em, egn eke b'us abu ij ob agñ ek'èluam ol ab a, l'el egn ek' aylm.

eke b'ocr el sosi nenyembri nyam esel ke ibram erm em itjn a.»

Os ek'irm ke wel eɲn

⁸ «Eke yow nyam ony os † lew, etj nyam irm a, ko li k'ow l'igɲm kenie, li paplm akj ab es, l'olm erm ew em toj bake n'ɲɲm l'ocm ee? ⁹ Eke n'ɲɲn l'oc a, li b'ow l'esɲ lawlɛl lele agɲ a ek'ir in ab ab, ke li dad wel l'esɛ: “Kòkr sos em inɲ em ab, aɲke em ec'os a ek'irm a, m'ekn m'oc ŋ!” ¹⁰ Eɛen nenyembri nyam m'am dad ony, eke sikpl es nyam cɛ itjn erm em a, Nyam ec'afr erm esel sos em b'ow inɲ!»

Iy ek'irm im

¹¹ Emɛny Jesu dad nine: «Iɲɲ nyam ony in ec'ey yony. ¹² Lɛɲɲ nyam, jam es a dad es nine: “Em es, onj m em ec'ob ony ek'otu eke k'ɛbm im a.” Etj es cɛc el in ec'ob ony a. ¹³ Eke sɛɲɲ bɛb b'ɛc a, jam es a oc in ec'aja ol ij oc ow ec'os a fɛɲ ab im usu kpekpe, eb ejec'em. Yogɲ ni ɲɲɲn in ec'ob ony a fɛɲ nfaci ij em.

¹⁴ Eke ni ɲɲɲn in ec'ob ony fɛɲ bake ow uwr a, lek ligbɛl ey eb ab em, etj sica n'am ony low fɛɲ ec'es abur. ¹⁵ N'im eb ab em ec'igɲ nyam ogɲ, etj ow erm'n ogm eke li k'im l'osu gbroke. † ¹⁶ Namn ony'n toj batj n'am erur eke li k'ij gbroke a ec'ob eke b'ij a, ko yeci yeji wel ɔɔm'n.

¹⁷ Eke li b'ekn eke low a e li kok a akplm a, ow onj etj n'am tutr in ec'erm em li dad l'esɛ: “Juma kok esel a fɛɲ ek'annɲ em es ogɲ a b'ɲɲn el ec'ob ij sɛɲɲn sɛɲɲn. Etj em, m'annɲ aɲa namn am ony'm toj afɲɲ es! ¹⁸ M'ow m'igb m'im em es ogɲ a, ke mi dád'r m'esɛ: Em es, mi kok sikpl Nyam ec'any af lele ɲ e lís ab. ¹⁹ M'itm eke k'esɲ'm ɲ ec'iy ij, ko èb'm esɛ ɲ e juma kok esel ab em e nyam af.”

²⁰ Etj kpekɲ l'igb n'aam es ogɲ a. Eke n'im toj bake n'am ok yogɲ a, n'annɲ akpoj etj es ekn'n. Ow e low ony'n sɔɲɲ, etj l'uru es n'im l'ey ow af. ²¹ Iy a dad'r nine: “Em es, mi kok sikpl Nyam ec'any af lele ɲ e lís ab. M'itm eke k'esɲ'm ɲ ec'iy ij.” ²² Kpekɲ es dad in eci juma kok esel a nine: “Òcr mob sus em mamn a

owr susr ir, èlul il kpatrowa abuli, ke ókr ir còkrupò! ²³ Onyn id igɲ mamn a owr ibir; s'ijr ob si kokr sos em inɲ! ²⁴ Kò em ec'iy na ek'em gbɛ m'esɛ l'uw a, nje n'annɲ owr. L'irm etj wel eɲn'n.” Etj n'am kok es gbɛgbl a sos em inɲ em.

²⁵ Ke lɛɲɲ a, igɲ a ec'iy kpekɲ a im akp em. Eke n'am ow bake n'am titm gbugɲ a, n'am iri ej ub e likekr. ²⁶ L'esɲ juma kok esel ab em e nyam etj l'ibrm ow nine: “Kò bla lowi am ey ee?” ²⁷ Juma kok es a dad'r nine: “Esɲ jim ewl ow. Eke es ekn'n eke n'annɲ sɛɲɲn sɛɲɲn a, l'ibi id igɲ mamn a.” ²⁸ Eke iy kpekɲ a iri eɛen a, l'ɛbl erm etj l'erurm eke li k'ey gbugɲ a. Es ey ɔkm ow am ɲɔɲn'n eke li k'ey gbugɲ, ²⁹ ko li dad es nine: “Kin akpo akpo eke m'annɲ ɲ ab, ke lɛɲɲ fɛɲ mi bi kok yec'a eke bi dad'm a. Etj lɛɲɲ kaka ɔɔm im cani mi kokrm sos em inɲ em lawlɛl ab yeji. ³⁰ Eke sica ejimɲ ow a, in eke ni ɲɲɲn ɲ ec'ob afacyow ab a, in sosiem ibi id igɲ mamn a.” ³¹ Es dad'r nine: “Em jim, annɲ em ab sɛɲɲ fɛɲ, etj fɛɲ a eke m'onny a, ɲ eci. ³² Ow akpl ke si kók sos em inɲ, aɲke esɲ jim na eke s'esɛ l'uw a, nje n'annɲ owr. L'irm, etj sica wel eɲn'n!” »

16

Ob ɔsu es nyam e nyandre em odad

¹ Jesu dad in e jam esel a nine: «Gbɛɲɲɲɲɲ nyam ony in ec'ob ɔsu es nyam. Etj wel ow dad'r eke ob ɔsu es a in am ɲɲɲn ɲ ec'ob ony a fɛɲ. ² Gbɛɲɲɲɲɲ a esɲ'n etj ibrm'n nine: “Kò bla lowi anake m'am iri ɲ e lís ab ee? B'ow awl ob a eke m'abul'ɲ a ec'elɛl eke kokr a ok'm. Kò k'otum elm em ec'ob ɔsu es ij.”

³ Eke ow ewar ir eɛen a, ob ɔsu es a am dad in em esɛ: “Em eɲɲ gbɛliɲ am ow ogɲ'm juma em; ke sica ayaf mi ki kokr ab ee? M'ijm lɛc wus ob kok owi em, etj ob sasm owi em yeji és b'onny'm. ⁴ M'uw yec'eke m'ow mi kok ab any ba eke l'ogɲ'm juma em a, ke agɲ èb'm el ogɲ a!”

⁵ Etj n'am esɲ agɲ a fɛɲ a ek'ij in eɲɲ gbɛliɲ eci labm a nyam nyam em. Li dad

† 15:8 Os nyam b'ij juma kok es nyam eci lɛɲɲ nyam e labm sɔɲ. † 15:15 Juma na elm juma ek'it eke Jwif ki kok, aɲke gbroke el Jwifel e criɛ (Ob Ap 11.7; Ol ɔkn 14.8).

krēkre em es a ninε: “Kō os abi e labm ij em εγη gbēliy oγη ee?” ⁶ Ow dad’r ninε: “Mun baro ekη yen e labm.” Etη ob ɔsu es dad’r ninε: “Eke η e labm a el na, ke sig es fafa, ke nōn ekη yony lele lεw ab.” ⁷ Emeny li dad yony em es a ninε: “Etη kō η, os abi e labm ij ee?” Etη ow dad ninε: “Egb ey eke wēl ok fandi em toη ij ekη yen.” Etη ob ɔsu es a dad’r ninε: “Ek’ow el na, ke nōn ekη yar.” ⁸ Eke - l’awal mob a, gbrenḡbi a am aw in e juma kok es a eke kok juma kprakpr em a. Tasi em a, wus na ec’agη bi kok ów kprakpr em ɔhanin akm usuayl ec’agη a.» ⁹ Emeny Jesu dad igη af ninε: «Kō m’am dad ɔny, òcr wus na ec’ob ɔny a eke b’εju εγη a, ke ow em εηan alawl. Sica lεγη eke k’ow ɔnym os ij a, ke Afr éb ok ɔny eb ir usu a ek’ɔnym uwr ab em.

¹⁰ Εγη ek’ij nenyembri nyam ów ekekey em a, b’ow ij nenyembri nyam ów εgbel em yeji. Εγη ek’ijm nenyembri nyam ów ekekey em a, k’ow ijm nenyembri nyam ów εgbel em yeji. ¹¹ Eke ijm neny nyam wus na ec’ob ɔny e lís, ke b’ow ec’εγη anake b’ow abul ɔny ob ɔny tasi ab ee? ¹² Ek’ijm neny nyam ob ek’el εγη ec’a ec’ɔsu em, ke bwo ec’εγη anake b’ow ɔη ɔny ob él ɔny ec’ab ee?

¹³ Aduign kaka k’otum kokm es εw esel yony e juma; oglog li b’ow l’ifn krēkre ec’a ke l’érur yony em ec’a; oglog li b’ow l’ij neny nyam, nyam e lís, ke li k’εwm nyam e low any. ɔtumn eke ki kokr Nyam e juma ke kokr jetε yeji eci juma.» †

Jesu am enym Farisiel abr

Matie 11.12-13; 5.31-32; Mark 10.11-12

¹⁴ Farisiel ek’am iri Jesu e sodad amua a am kokr’r miyεr, anke -li b’erur os owi. ¹⁵ Jesu am dad el εse: «Aγη ec’any af a b’ocar ɔny sosi εse nenyembri nyam esel af, kō Nyam uw ɔny ec’erm ab any. Yec’eke agη b’oc εw low ligbel a, el low eke Nyam ifn. ¹⁶ Mois ec’ol a e lεγη a lele kokoba ɔb esel a ec’odad ab ab anη toη ok Jan mij ok nun es e lεγη a. Lεγη a etη wēl am ɔb Nyam e gbrenḡbi usu a ec’Amani Mamn a, etη εγη εγη am atr sos es eke

k’ey em. ¹⁷ Afr lele wus ab b’ow εc gbuη ke ol a e mōni nyam oc es.

¹⁸ Igη fεη eke elu in e yow es, ke im εbi εjec’a, ij nfaci η; etη igη eke εbi yow ek’εc oγη a yeji ij nfaci.»

Gbrenḡbi erm sunj es lele gbōru Lasar ab

¹⁹ Emeny Jesu oc nyandre em odad am dad εse: «Gbrenḡbi nyam anη eke bi sus mob amamn eke b’il an, εw dandany ebl af. Sεγη fεη li bi kok sos, n’am ij, n’am εγη, n’am kok sos em iηn. ²⁰ Gbōru nyam eke wēl b’εsη Lasar ke abi ok a, b’anη’n lisany. ²¹ Li b’erur eke li k’ij gbrenḡbi a ec’ob eke b’ij ec’ekprey a eke b’ok es wus a. Etη emeny mōwr b’ow ám irm’n abi a. ²² Eben eben toη batη gbōru a uw, etη afr erm esel ow oc in ec’abη a im sigm es Abraham † e lís. Eke ow b’ibn tel a, gbrenḡbi a yeji uw, etη wēl oc’r es.

²³ Kō ɔηnes baηη yogη, gbrenḡbi a am ij gbre nōnɔ gbēl. Eke li b’igbl any oγη a, l’εkn Lasar akpoj em eke sig es Abraham e lís. ²⁴ Etη n’am elu lebl li dad l’εse: “Em es Abraham ikη’m ɔɔrη, ke érm Lasar usm abuli mij em ow tat’m anm adar’m erm, anke m’am ij gbre nōnɔ al na em.”

²⁵ Kō Abraham dad’r ninε: “Em jim, ɔkn eke η ec’owr anη em anη ehe em etη Lasar anη gbre em. Ca kin eke anη n’anη erm es ey em ke η am ij gbre. ²⁶ Etη emeny ey lele ɔny ab ec’araηn a, nōmu ligbel nyam anη. Ek’εγη erur eke k’ow ɔny oγη a, oglog ow ey yogη a yeji, li k’otum.”

²⁷ Etη gbrenḡbi a dad ninε: “Eke ow el eben, ke m’am ηɔηn’η: èrm Lasar im em es e gbuη a, ²⁸ anke m’ony em lisijimel yen. N’im l’εwar wēl yec’etη ke el yeji -li k’owmn gbre ij usu na.” ²⁹ Abraham ɔdu eb dad ninε: “Eση jimel ec’a, -n’ɔny Mois lele kokoba ɔb esel ab eke am εwar el. Ow akpl ke -l’iri wēl ec’a!” ³⁰ Kō gbrenḡbi a dad ninε: “Em es Abraham, ow elm ow. Kō eke agη ek’uw ab em ec’εγη b’im dad el a, -li b’ow -l’itηn erm em.” ³¹ Etη Abraham dad’r ninε: “Eke -l’erurm eke -li k’iri Mois lele kokoba ɔb esel ab ec’a, eben cε -li k’ow -l’irimn εγη ek’uw ke b’ow igb im dad el a ec’a yeji.” »

† 16:13 Bèbmn Matie 6.24. † 16:22 Εkn Luk 13.28.

17

Sikpl kok lele low oc ap owi ab
Matie 18.6-7, 21-22; Mark 11.22-26

¹ Sica emeny Jesu dad in e jam esel a nine: «Ów eke b'óny agñ kok sikpl a, b'ow any sagn fñ. Gbəkó gbre él egn a eke sikpl b'escr in em ow egn egn a eci! ² Egn eke b'óny egn ek'óny omn em em ese iy af elu wus a, low ñny a eke li k'eyñ a agb nónó. Eke wél oc meb ucur lob ligbel ucu'r emn etñ wél ony eman in okij a, ow akpl akm low ñny a eke wél ki kok'r a. ³ Ony obi a, ewr erm senyn senyn!

Eke esñ jim kok low obr ñ e lís, ke om'n ów mawl em. Eke l'iri etñ l'uw in ec'ów obr ab any a, òc ap'r. ⁴ Eke legñ nyam af li kok low obr sakp lobñ ñ e lís etñ l'ow sakp lobñ mum n'am ñonyñ a, ke òc ap'r.» †

Omni owi

⁵ Erm esel a dad Jesu nine: «Egn gbél, òbn ey ec'omn a.» ⁶ Etñ Es Kótókó dad él nine: «Blél onyn omn ew likekli ese likñ e liy af ana, otur eke ki dadr likñ gbél na esre: "Ìil es im inym es okij em!", li b'ow l'elum ony.»

Juma kok es itam eke k'eku bia elu

⁷ Emeny Jesu dad nine: «Kin low nyam: ony em a, egn nyam ony juma kok es eke bi kok ogm juma oglog b'osu mindey. Eke li b'any juma kok em ba li b'ow a, kó in ec'akñ es a b'ow dad'r eke li k'ow fafa li sig es l'ij ob ee? ⁸ Kó li k'ow li dadm ow kpekñ l'esme: "Kòk em ec'ob ij a! Èw ob sos, ke óñ'm ob m'ij m'egñ gbuñ ke ñ yeji ij ob egn ee?" ⁹ Ekan eke n'óm in e juma kok es a bia, ów a eke li dad ow, ke ow kok on'n a ec'ab ee? ¹⁰ Eben ony yeji, eke kokr low fñ eke Nyam ony eke ki kokr a yeji, dadr esre: "Èy juma kok esel ce s'el; ow ek'it eke si ki kok a, ow ana." »

Kokobe es nyam ow elu Jesu bia

¹¹ Sica Jesu eb ejañb aam Jerusalem, etñ n'am ecr Samari lele Galile ab e ligber a ogn ogn. ¹² Eke n'im bake n'am titm bañ nyam a, kokobe esel agñ lèw any akpoj †

am ow obr'r, ¹³ etñ -n'am elu ow lebl -li dad -l'ese: «Egn gbél Jesu, ìkñ ey sòñ!» ¹⁴ Jesu ekn él etñ dad él nine: «Ìmn yegmn egn waw esel sos!» † Etñ -l'ewl meny -n'aam.

Eke -n'aam a, él fñ -l'ewl. ¹⁵ El em ec'egñ nyam ek'ekñ eke l'ewl a, l'ewl meny l'ow yogñ, etñ n'am kòkkm Nyam lebl gege. ¹⁶ L'ok owrókp wus, l'ubu any es Jesu ec'any af, etñ n'am ony ow bia. Ign na elm Jwif kó Samari ec'egñ. ¹⁷ Jesu ibrm'n nine: «Kó ow elm ony lèw mum ewlmn ee? Etñ kó bogñ libarm ab a ee? ¹⁸ Kó ñ sony ce ek'el utu egn a anake ow am elu Nyam bia ab ee? Etñ kó él a gbé, egn kaka tutrm eke k'ow elu Nyam bia ee?» ¹⁹ Etñ Jesu dad'r nine: «Ìgb ke ím, kó ñ ec'omn a eb elu'ñ es.»

Nyam ec'es ew a e mower

Matie 24.23-28, 37-41

²⁰ Legñ nyam Farisiel ow am ibrm Jesu ese: «Kó bogñ legñ iy Nyam ec'es ew a b'ow ow bake agñ ekn ee?» Etñ li dad wél nine: «Nyam ec'es ew a k'ow owm ese ob eke wél b'ekñ af. ²¹ Wél k'ow dadm esme: "Kin n'any aña, ow k'odm n'any yogñ a!" Tasi em a, Nyam ec'es ew a any ony ec'arañ.» †

²² Etñ emeny n'am dad jam esel a l'ese: «Sagn am ow eke b'ow erurir eke k'ekan egn ec'Iy legñ nyam ce, gbəkó k'ow eknmn in. ²³ Wél b'ow dad ony ese: "N'any aña!", ow k'odm "N'any yogñ a!", kó k'urur es k'usr jam k'ìmn! ²⁴ Esee elé eke nyam b'eyñ ke b'ayal afr nimum fñ a, eben nenyembri nyam ow b'ow ecr egn ec'Iy e mower e legñ a yeji. ²⁵ Gbəkó gbuñ ke low na éy a, ow it ke l'ij gbre nónó, ke yefenyana ec'agn ígn elu'l es. ²⁶ Low a eke ey Noe e legñ a, eben ce ow b'ow ey egn ec'Iy e mower e legñ a yeji. ²⁷ Legñ a, agñ a fñ am ij ob, etñ am egn. Egn lel oyow ab am ebirir ton batñ ow it legñ a eke Noe ey mijetñ gbél ab em a, etñ mij gbél a iy ow bubur él es ibi él. † ²⁸ Emeny ow b'ow any ese Lot e legñ a ec'ab af: yogñ yeji agñ am ij ob, am egn,

† 17:4 Jwifel e low yegm em a, wél otu eke k'oc low ap egn ton sakp nyahan. † 17:12 Ekn Ob Ap 13.45-46.

† 17:14 Ekn Ob Ap 14.2-3. † 17:21 any ony ec'arañnodad na Grek em, wél otu ek'itññ ejec'em dad ese any ony em. † 17:27 Ekn Nun Ob 6.9-7.24.

am ol án, am ewl egb, am us mel. ²⁹ Etn eke Lot anj Sodóm banj ey okm a, Nyam onj al lele mebn eke ler ab am an ok wus ese mij af, tonj ibi agj a feñ. ³⁰ Eβen ce ow b'ow ey egn ec'Iy e mowrer e legj a yeji.

³¹ Legj ab em a, egn eke b'ow anj in ec'el af e lef eb usu a, † ke b'ow ony in e mob anj akj a, k'úsm es eym akj ocm ob. Eβen egn eke b'ow anj ogm a yeji, k'éwlm ij. ³² Okan Lot e yow a eke ler jam a e low a yeji. † ³³ Egn eke b'erur eke ki dogjn in e sel a, b'ow irmn; ko egn a eke b'ow irmn in e sel a, b'ow anj owr. ³⁴ M'am dad ony, legj a eci ncok a, agj yony eke b'ow eru es ob erur ob nyam af a, wel b'ow oc nyam, ke wel ígn nyam elu es. ³⁵ Ek'oyow yony am bebm sos ob iny eci, wel b'ow oc nyam, ke wel ígn nyam elu es. ³⁶ [Eke agj yony anj ogm, wel b'ow oc nyam, ke wel ígn nyam elu es.]» †

³⁷ Sica in e jam esel a ibrm'n nine: «Egn gbel, ko low na bogj ow b'ow ey ee?» Etn Jesu dad el nine: «Yogj eke sos megl ugjn b'ow anj a, yogj anake sikaka b'ow as luku a.» †

18

Jej ok es nyam lele innyow nyam ab

¹ Emeny Jesu dad in e jam esel a nyandre em odad yegm el ek'ow akpl ke segn feñ -ni njonj Nyam, sos k'ówm el es. ² Li dad wel nine: «Eb nyam em a, jeñ ok es nyam anj eke eluam Nyam ke ám tutrm egn yeji. ³ Eb nyam ab em ce, innyow nyam yeji anj eke sakp nɔnɔ b'ow eñ'n ke ám ibrm'n eke ow ki jeñ in lele in ec'ifnu ab e low ok nenyembri nyam em óñ'n. ⁴ Legj kpekpe em etj, jeñ ok es a égnm jejm in e low a okm, etj n'am dad in em l'ese: "Nawre tasi m'eluam Nyam, etj m'am tutrm egn yeji, ⁵ gbeko innyow na am ijr'm gbre nɔnɔ. Mi b'ow mi jeñ in e low a m'ok, yec'etj ke li k'ówm l'ijrm im gbre ij." »

⁶ Etn emeny Es Kotoko ign af dad nine: «Ko irir jeñ ok es njn na ec'odad eke dad

ab ee? ⁷ Etn Nyam ek'onj in ec'agn eke b'elu'l lebl ncok lele legj owr ab a, li b'ow l'ew wel eci jeñ ok owi a es ow ibn ee? ⁸ Low nawre m'am dad ony: li b'ow l'ogñ es li jeñ wel e low l'ok. Ko legj eke egn ec'Iy b'ow ow a, li b'ow n'ejn onm esel wus na af ee?»

Farisi nyam lele wus labm eb es nyam ab

⁹ Emeny Jesu dad nyandre em odad ok agj a eke b'ubr el sosi nenyembri nyam esel ke b'ifn agj ejec'a nine: ¹⁰ «Agj yony im ok Nyamel gbel a e gbugj a Nyam njonj eci; nyam el Farisi etj nyam el wus labm eb es. ¹¹ Farisi a igb inym es am njonj Nyam erm em dad ese: "O Nyam, m'am elu'ñ bia eke m'anm ese agj amua na ek'el elu, ów enj kok esel, afacu, oglog ese wus labm eb es na af a. ¹² Nenegj gber nyam af, mi b'ejn neny sakp yony. Etn mi b'oc em ec'ob feñ eke mi kok a eci lew em m'ap'ñ." ¹³ Ko wus labm eb es a gbɛ kpab es agj a e lís inym es saw em, ótum eke k'igbl any ogñ ler afr yeji, etj am ok sabu ermni dad ese: "O Nyam, ikñ'm sɔnj anke m'el sikpl es." ¹⁴ Low nawre m'am dad ony: wus labm eb es a, eke l'ewl meny n'aam akj a, Nyam oc in e sikpl a ap'r; † ko ow elm Farisi a gbɛ. Tasi em a, egn feñ eke b'igbl'l in sosi ogñ a, Nyam b'ow ony is'r es; etj egn eke b'isr in sosi es a, Nyam b'ow ony igbl'l ogñ.»

Jesu lele etuey ab

Matie 19.13-15; Mark 10.13-16

¹⁵ Ca agj ot ey meny nenym yeji ow eke Jesu k'at el abu nunj. Eke jam esel a b'ekn eβen a, -n'am enym agj a abr. ¹⁶ Ko Jesu onj wel ot etuey a ow'r lís etj li dad nine: «Yèbr etuey ow em ogñ! Egn k'édnj el, anke tasi em a, Nyam e gbrenjbi usu a, agj a ek'anj ese el af a eci. ¹⁷ Low nawre m'am dad ony: egn kaka feñ ek'égnm Nyam e gbrenjbi usu a ebm ese iyli af a, egn ikñ na, legj kaka li k'ow l'ótum l'eym em.»

† **17:31** Ekn Matie 24.17 ec'akr otar a. † **17:32** Ekn Nunj Ob 19.26. † **17:36** Luk eci silel esig beb em a, wel égnm sodad ek'anj ob na [...] ec'arajñ em a. Ekn Matie 24.40. † **17:37** Ekn Matie 24.28 eci akr otar a. † **18:14** Nyam oc in e sikpl ap'r:odad na Grek em, wel otu ek'itjn ejec'em dad ese Nyam oc'r nenyembri nyam es in ec'any af.

*Ígn fəŋ elu es ke ús Jesu jam**Matie 19.16-30; Mark 10.17-31*

¹⁸ Jwifəl ec'any es nyam ibrm Jesu ninε: «Low yəgm agŋ es mamn, kɔ ayaf mi ki kokr ke m'íj sel ek'onym uwr ec'aja ee?»

¹⁹ Jesu dad'r ninε: «Kɔ bla etŋ am esŋ'm εgŋ mamn ee? Eŋŋ kaka elm εgŋ mamn, ek'ow elm Nyam sɔny coco cε. ²⁰ Kɔ uw sol ab any ee? *K'íjm nfaci, k'íbim εgŋ, k'íym mil, k'íym danŋku yadh em εgŋ e nuŋ af, élum asŋ lele esŋ ab.*»† ²¹ Any es a dad ninε: «Likekli em etŋ mi b'elum sol amua fəŋ.» ²² Eke Jesu b'iri odad na a, li dad ow ninε: «Eke kok εben ke ow akpl, gbəkɔ ow anŋ'ŋ low nyam: ɔl ŋ ec'ob fəŋ ek'ony a ij, ɔc ow ec'os a cεc ɔgbɔru, † ke b'ow εŋn ob ɔny afr, ca éwl meny ow us'm jam.» ²³ Eke any es a iri odad na a, sos ɔw'r es anŋke n'ony ob nɔnɔ. ²⁴ Jesu is any lər'r etŋ ekn eke sos ɔw'r es; li dad ninε: «Nyam e gbrenŋbi usu a ec'em εy a εw tuɔtuɔ agŋ a ek'ony ob nɔnɔ a eci gbε! ²⁵ Gbanŋkɔ kedebnam eci fəfn ɔmu em eke k'εcr a εw fuεfuε akm gbrenŋbi eci Nyam e gbrenŋbi usu a ec'em εy a.»

²⁶ Agŋ a eke iri odad na a am dad εse: «Kɔ sica bwo ec'εgŋ ɔtu ek'εŋn sel ee?» ²⁷ Jesu ɔdu eb dad ninε: «Yec'εke εw tuɔtuɔ agŋ ec'a, Nyam ogn a ow εw fuεfuε.» ²⁸ Pier dad ninε: «Í obi yeji ekn, s'ígn εy ec'ob ɔny fəŋ s'elu es s'am us'ŋ jam!» ²⁹ Jesu dad el ninε: «Low nawre m'am dad ɔny: ek'εgŋ ígn in ec'akŋ, in e yow, lisijimel, in ec'agŋ oglog in ec'ey ab elu es Nyam e gbrenŋbi usu a sosiem, ³⁰ li b'ow n'εŋn amua na fəŋ bubu af ləgŋ na em, etŋ ləgŋ ek'anŋ anym am ow ab em a, li b'ow n'εŋn sel ek'onym uwr.»

Jesu ewar sakp nyahan em in e luw lele in e luw em anŋ igb ab

Matie 20.17-19; Mark 10.32-34

³¹ Jesu esŋ in e jam esel ləw yony a ow εŋn'n saw em etŋ am dad el εse: «Ísr any ekn, kin Jerusalem anake s'am uyu s'im a. Yogn anake low a fəŋ eke kokoba ɔb esel nɔn εgŋ ec'ly e lís a b'ow iy neny a. ³² Wel b'ow oc elu'l Nyam e low any uwm esel ec'abu em. -Li b'ow -li kokr ow miyer,

-li wəwr ow, -l'afl ow sar any. ³³ -Li b'ow -l'or ow ŋgbre em, ke ca -l'ibi ow. Etŋ sɛgŋ nyahan li b'ow l'igb luw em.» ³⁴ Kɔ jam esel a irim odad eke n'am dad wel a okm el es sos em; odad a eci liy a k'eym ɔkm, etŋ -l'uwm low yec'a eke Jesu am dad a e nyandre ab any.

*Jesu ewlm Jeriko ec'any eflu nyam**Matie 20.29-34; Mark 10.46-52*

³⁵ Eke -n'imn toŋ bake -n'am titm Jeriko a, any eflu nyam sig es ejagb saw am sasm ob. ³⁶ N'am iri dedeku a ek'am ow a e lebl, etŋ n'am ibrm l'εse: «Kɔ bla lowi ee?» ³⁷ Wel dad'r ek'ow el Nasaret e Jesu anake am εc a. ³⁸ Etŋ kpəkŋ n'am ɔg li dad l'εse: «Jesu, David eci lilaw, íkŋ'm sɔrŋ!» ³⁹ Agŋ ek'anŋ anym am an es im a, am enym'n abr eke li ki yewal, gbəkɔ n'am at lebl es l'ɔg li dad l'εse: «David e lilaw, íkŋ'm sɔrŋ!» ⁴⁰ Eke n'am ɔg εben a, Jesu inym es etŋ ɔŋ εgŋ esŋ'n. Eke any eflu a ow titm'n a, Jesu ibrm'n ninε: ⁴¹ «Kɔ bla lowi am erur eke mi ki kok m'ɔŋ'ŋ ee?» Any eflu a dad'r ninε: «Egŋ gbεl, m'am erur eke mi k'ekn es.» ⁴² Jesu dad'r ninε: «Í ec'ɔmn a ewlm'n; èkn es gɔŋ!» ⁴³ Kpəkŋ any eflu a am ekn es, etŋ n'am us Jesu jam li kɔklm Nyam. Etŋ agŋ a fəŋ eke ekn low na a yeji am kɔklm Nyam.

19*Jesu im Zashe e gbugŋ a*

¹ Eke Jesu εy Jeriko banŋ am ubr im a, ² gbrenŋbi nyam eke wel b'εsŋ Zashe, ke el wus labm eb esel ec'εgŋ ligbεl a anŋ yogŋ. ³ N'am ɔl eke li k'ekn εgŋ a eke el Jesu a, kɔ bieku a sosiem, l'ɔtum eke li k'ekn ow anŋke l'el εgŋ kpεtεŋni. ⁴ Etŋ l'uru es n'im l'uyu sikomor íkŋ nyam l'ey em eke li k'ekn Jesu, eke ow b'ow εcr yogŋ ec'a sosiem.

⁵ Eke Jesu ow ba b'ígn yogŋ a, l'igbl any ogn etŋ li dad ow ninε: «Zashe, ɔgn es fafa us es; ow it eke yeŋeny na mi k'ey ŋ e gbugŋ a.» ⁶ Etŋ kpəkŋ Zashe ogn es us es, oc Jesu ab im gbugŋ etŋ eb'r sos em inŋ em. ⁷ Agŋ a fəŋ ek'ekn low na a am esel ów dad εse: «Egŋ na gbε, sikpl es ogn

† 18:20 ɔkm Ok 20.12-16; Ol ɔkn 5.16-20. † 18:22 Èkn Matie 19.21 eci akr otar a.

anake n'im n'am ij etu a!»⁸ Kɔ Zashē igb inym es Ɛs Kɔtɔkɔ ec'any af ɛtɛ dad ninɛ: «Ɛgɛ gbɛl, m'ow m'oc ɛm ec'ob e m'ony a e likpr m'ap ɔgbɔru. Ɛtɛ eke m'eb ɛgɛ nyam ec'ob dufre ɛm, mil ɛm, ke m'owr sakp yar m'ony'n.»⁹ Ɛtɛ Jesu dad'r ninɛ: «Yɛfɛnyina sel ɛɛn ɛy akɛ aɲa, aɲke ɛgɛ na yeji el Abraham e lilaw.¹⁰ Tasi ɛm a, ɛgɛ ec'Iy ow am ɔl eke k'eb agɛ ek'irm a ɛlu es.»

*Òc os ɔɔl an!
Matie 25.14-30*

¹¹ Eke -n'am iri sodad amua a, ɛmeny Jesu dad nyandre ɛm ec'odad nyam aɲke n'am titm Jerusalem, ɛtɛ agɛ a am tutr eke Nyam ec'es ɛw a am ow ɛy ɔkm kpekɛ. ¹² Ɛtɛ kin odad eke l'oc n'am dad: «Akɛ nyam ec'any ɛs nyam aam usu kpekpe ɛb nyam ɛm eke k'eb es ɛw ec'abusu, ke ɛwl meny ow.¹³ Gbuɲ eke li k'im a, l'ɛsɛ in eci juma kok ɛsel ab ɛm e lɛw, ɛtɛ n'ony ɛgɛ ɛgɛ os † ekɛ yen, ɛtɛ li dad wɛl ninɛ: “Òcr kokar juma ɛɲan mij toɲ ke m'ɛwl meny m'ow.”¹⁴ Kɔ in ec'eb ɛyɛ a ifn'n, ɛtɛ -l'ɛrm agɛ us'r jam im dad eke el erurm eke ɛgɛ ikɛ na in k'ɛw el es.

¹⁵ Eke n'im l'eb ɛs ɛw ec'abusu a bake l'ɛwl l'ow a, l'ɛsɛ in eci juma kok ɛsel a eke li ɛɛc os n'ony a eke li k'uw ɛgɛ ɛgɛ e juma e kok a e mij ek'ɛɛn ab any.¹⁶ Kɛkɛ ɛs a ow ɛtɛ dad'r ninɛ: “Ɛgɛ gbɛl, ɛ e os ekɛ yen ab ɛm, m'ɛɛn os fandi.”¹⁷ Es ɛw ɛs a dad'r ninɛ: “Juma kok ɛs mamɲ, ow akpl gbɛ! Eke ij nɛny nyam low likekli na ɛm a, ow sɔsiɛm m'am ɔɲ'ɲ abusu ek'ɛw ɛb lɛw es.”¹⁸ Yony ɛm ec'a yeji ow ɛtɛ dad'r ninɛ: “Ɛgɛ gbɛl, ɛ e os ekɛ yen ab ɛm, m'ɛɛn os ekɛ yen yen sakp yen.”¹⁹ Li dad ow ninɛ: “M'am ɔɲ'ɲ abusu ek'ɛw ɛb yen es.”²⁰ Nyahan ɛm e juma kok ɛs a ow ɛtɛ dad ninɛ: “Ɛgɛ gbɛl, kin ɛ e os a eke m'ucu es ɔhɔny ɛm m'ɛw'ɲ es.”²¹ M'uru'ɲ aɲke m'uw any eke ɛ el ɛgɛ tuɔtuɔ. Ɛtɛ b'oc ob yec'eke ɛ ɛwm es a, b'ub egb yec'eke ɛwlm a.”²² Eke li dad ɛben a, es ɛw ɛs a dad'r ninɛ: “N' el juma kok ɛs ɲɲ; m'ow m'oc ɛ ec'odad

ebl a m'obr'ɲ low. Uw any eke m'el ɛgɛ tuɔtuɔ, ke mi b'oc ob yec'eke m'ɛwm es, ke mi b'ub egb yec'eke m'ɛwlm a;²³ ɛtɛ kɔ bla ɛtɛ ocm ɛm e os a iim ɛwm es os es ɛw usu, ow kokm juma bake, ɛsɛ elɛl eke m'ow ab af a, ke m'oc os a lele ow e mij ab ab ee?”²⁴ Kɛkɛ ɛs ɛw ɛs a ɛwl meny ɛtɛ dad agɛ a ek'ann yɔgɛ a ninɛ: “Èbr ir os a abu ɛm ɔɲɛ ɛgɛ a ek'ony fandi a.”²⁵ Kɔ -li dad ow ninɛ: “Ɛgɛ gbɛl, in n'ony os fandi ɛtɛ, ke ɛmeny wɛl ɔɲ'n ee?”²⁶ L'odu l'eb li dad ninɛ: “Low nawrɛ m'am dad ɔny: ɛgɛ fɛɲ eke ɔnym ob ab a, wɛl b'ow obn'n; kɔ ɛgɛ eke ɔnym ob kaka a, tɛl a eke n'ony a yeji, wɛl b'ow ɔdu eb'r abu ɛm.”²⁷ Kɔ sica ɛm ec'efnu a ek'erurm eke mi k'el el ec'es ɛw ɛs a, ɔnyɲ owr el aɲa, ke ìbir el ɛm ec'any af!” »

Jesu am ɛy Jerusalem

Matie 21.1-11; Mark 11.1-11; Jan 12.12-19

²⁸ Eke li dad ɛben a, Jesu ikɛ bieku a anym am uyu im Jerusalem.²⁹ Eke n'im bake n'am titm Betfaje lele Betani ab ek'el Olivie lafɛny a ec'ogog a, † Jesu ɛrm in e jam ɛsel ab ɛm ec'agɛ yony,³⁰ ɛtɛ li dad wɛl ninɛ: «Ìmn baɲn a ek'ann anym a. Eke b'ow okr ɛm a, b'ow ɛkan gbɛɲkɔ kɛtɛɲni nyam eke wɛl ucyr es, ke ɛgɛ kaka k'uyum af. ɔnyɲ mɔmun in es ocr owr ir.³¹ Ek'ɛgɛ b'ibrm ɔny low a sɔsiɛm eke am mɔmun gbɛɲkɔli ab es a, dàdr ir ɛsrɛ: “Ɛgɛ gbɛl a ɔny ow ec'es abur.” »

³² Agɛ a eke l'ɛrm a im ɛtɛ -l'ɛkn low a ɛsɛ elɛl eke Jesu dad el ab af.³³ Eke -n'am mɔmu gbɛɲkɔli a es a, ow ec'ɛsel a am ibrm el ɛsɛ: «Kɔ bla ɛtɛ am mɔmun gbɛɲkɔli ab es ee?»³⁴ Ɛtɛ ɛrm ɛsel yony a dad el ninɛ: «Ɛgɛ gbɛl a ɔny ow es'abur.»³⁵ Ɛtɛ kɛkɛ -l'oc gbɛɲkɔ kɛtɛɲni a -l'is Jesu. -L'oc el eci sigbad -li faf ow af, ɛtɛ -n'ony Jesu uyu af. †

³⁶ Eke -n'am an es -n'imn anym ec'a, agɛ am ot el e sigbad faf ejagb. †³⁷ Eke n'am titm Jerusalem, ejagb a ek'am us nɲ es imn Olivie lafɛny af ec'a, agɛ a fɛɲ ek'am us'r jam a sos ɛm inɲ ɛm am

† 19:13 Os nyam a el juma kok ɛs nyam e legɲ nyam e labm sog. † 19:29 Èkn Mark 11.1 ec'akr otar a. † 19:35 Bèbmɲ Zakari 9.9. Èkn Matie 21.5 eci akr otar a. † 19:36 Èkn Matie 21.8 ec'akr otar a.

koklm Nyam lebl gege, sakrowa a fəŋ eke -l'ėkan a sosiem eci. ³⁸ -N'am dad -l'ese: «*Ke Nyam  d  Eb Ebu ek'am ow Es K t k  e nin em a  wr !*† S'am k klm Nyam, erm es ey lele anygbel ab ek'ann  fr a sosiem eci!»

³⁹ Farisiel beb ek'ann  gn ab em a, dad Jesu nine: «Low yegm  gn es,  dn   e jam esel a y wal.» ⁴⁰ K  Jesu dad el nine: «Eke -li yewal yeji, mebn amua b'ow  g k klm im!»

Jesu am ik  Jerusalem ec' gn

⁴¹⁻⁴² Eke Jesu im titm Jerusalem ke b'ėkn eb a, n'am ik  ow ec' gn li dad l'ese: «O Jerusalem, blel   yeji uw leg  na em ec'eled eke k'ėgn erm es ey any ana! K  sica ow l l'  es any af. ⁴³ K  leg  am ow eke   ec'efnu b'ow aw  lakp iwr did elul'  em, eb'  susu f ŋ, abur'  es atr'  sel. ⁴⁴ -Li b'ow -ni  gn'  nimum,   lele   ec'eb ey  ab ab.  t  lebn kaka k'ow anm lawl lebn af ij, anke   uwm leg  eke Nyam ow eke k'elumn'  abu ab any!»

Jesu og   n  lu a ok  km Nyamel gb l ab em

Matie 21.12-17; Mark 11.15-19; Jan 2.13-22

⁴⁵ Sica Jesu im l'ey Nyamel gb l a e gbug  a, l'ogn  n  lu a l'ok  km, ⁴⁶  t  li dad w l nine: «Nyam L l em a, Nyam dad nine: *Em ec' l a b'ow el Nyam  gn ec' l.*  t   ny, am ocr kokr *elu eci  nanin usu!*» †

⁴⁷ S gn f ŋ Jesu b'im yegm  gn low Nyamel gb l ab em.  t  egb waw esel egb l a, ol e low yegm esel a, lele Jwifel em ec'any esel ab ab, am  l eke k'ibi'r. ⁴⁸ K  -l'uwmn elel eke -li k'ėnan ow any, anke  gn a f ŋ b'iri in e low s nyn s nyn.

20

Jesu ec'abusu  ny owi

Matie 21.23-27; Mark 11.27-33

¹ Leg  nyam, Jesu am yegm  gn low Nyamel gb l a e gbug  a,  t  n'am dad Amani Mamn ec'odad. Egb waw esel egb l a, ol e low yegm esel a lele  gn ekpekp ab ab ow ²  t  am ibrm ese: «D d

ey  ! K  bog  ec'abusu em am kok  w amua ee? K  bwo  n'  na eci kok ec'abusu ee?» ³  t  Jesu dad el nine: «Em yeji m'am ow m'ibrm  ny low nyam c . D dr'm, ⁴ k  bwo  n Jan abusu ow ok  gn mij nu  ee? K  Nyam oglog  gn ee?» ⁵  t  -n'am dadarir el  fr em -l'ese: «Eke si dad eke Nyam  n'  l'ow, li b'ow l'ibrm ey l'ese: “K  bla sosiem ubmn in nawre ee?” ⁶  t  emeny eke si dad eke  gn  n'  abusu l'ow, ow b'ow  n  gn a f ŋ ot mebn eke k'ibi ey, anke -l'uw any eke Jan el Nyam e kokoba  b es tasi.» ⁷  t  sica -li dad Jesu nine: «S'uwm  gn ek' n'  abusu l'ow l'ok  gn mij nu  ab any.» ⁸  t  in yeji li dad w l nine: «Eke ow el eben a, em yeji mi k'ow mi dadm  ny abusu yec'em eke mi bi kok  w amua f ŋ a.»

Viny  gm e juma kok esel  ny  c'odad nyandre em

Matie 21.33-46; Mark 12.1-12

⁹ Emeny Jesu am dad  gn a nyandre odad na ese: «Leg  nyam  gm es nyam ewl viny in ec' gm a, l'oc l'abul  gm juma kok esel, †  t  n'im usu leg  kpekpe eci. ¹⁰ Eke egb ub e leg  ow a, l'erm in ec'abu elum es nyam im  gn juma esel a eke w l k' n'  egb a, in ec'eke k'ebm'n a. Eke abu elum es a im a, juma esel a  r'r,  t  -l'ogn ow ow ewl abu  fr. ¹¹ Emeny  gm es a erm abu elum es ejeci nyam. K  in yeji juma esel a  r'r, wewr'r,  t  -l'ogn ow; ow ewl eke -n' om ow ob kaka. ¹² Emeny sakp nyahan em, l'erm abu elum es nyam im. Na ec'a gb , -l'or ow -li kok ow mob,  t  -n' ny -l'owl ow lakp jam a. ¹³ Eke egb  gm es a b'ėkn eben a, li dad nine: “Oho! K  sica ayaf mi ki kokr ab ee? Mi b'ow m'erm em ec'iy eke m'erur tasi a; ow k'odm ke -n' ny ow ec'elum.”  t  l'erm jim im. ¹⁴ Gb k  eke -l'ėkan ow a, -n'am dadarir el  fr -l'ese: “Kin  gn a eke godo godo b'ow el aja ij es a! S'ibi'r ke  gm a  l ey eci.” ¹⁵  t  -n' ny -l'owl ow  gm a e lakp jam a,  t  -l'ibi ow.»

Sica Jesu ibrm el nine: «K  na, bla lowi  gm es a b'ow kok  gm juma kok esel ab

† 19:38 Selu 118.26.  kn Matie 21.9 ec'akr otar a. † 19:46 B bmn Esayi 56.7; Jeremi 7.11. † 20:9  kn Mark 12.1 ec'akr otar a.

ee? ¹⁶ Li b'ow l'ow, l'ibi juma kok esel a, ke l'oc ogm a n'ow agn ejeci.»

Eke agn a iri sodad amua a, -li dad nine: «Ow k'ow eym eben!» ¹⁷ Ko Jesu ler el etn ibrm el nine: «Ko Nyam odad na e nyandre el ayaf ee?

Lebn a eke el us esel a oc owl a, ewl el el loy em e lebn tasi. †

¹⁸ Egn fen eke b'ow ey lebn na af a, b'ow kkn es, etn egn fen eke lebn a b'ow ey af a, b'ow pipm em el siflefl.»

Ko wel sog wus labm ee?

Matie 22.15-22; Mark 12.13-17

¹⁹ Eke ol e low yegm esel lele egb waw esel egebel ab ab uw any eke el sosiem anake Jesu ub nyandre na a, -n'am ol eke li k'ony ow ke -l'edn ow e juma a, gbeko -n'am uru agn a. ²⁰ Ow sosiem -n'am osu Jesu kprakpr em. -Li b'erm agn ow ese nenyembri nyam esel af, eke k'ony Jesu in ec'odad ebl em, yec'etn ke -l'oc -l'elu ow Jude ec'es ew es a abu em. ²¹ -N'am ibrm Jesu low ikn na -l'ese: «Low yegm agn es, s'uw any eke n e Nyam e low eke bi dad ke bi yegm agn a el nawre etn urum egn any es; Nyam ec'el el eke am ibrm eke si k'iir eb a, bi yegm ow ec'ejagb a kpen. ²² Ko dad ey o! Ey ec'ol on abusu eke si ki sog wus labm s'ow Sesar ee?» † ²³ Eke -li dadr eben a, Jesu uw el e kprakpr ab any, etn dad el nine: ²⁴ «Yegmn'm os nyam.» Etn -l'oc el ec'os a e nyam -n'am yegm ow. Etn Jesu ibrm el nine: «Meny ewr na lele nin na eke wel non os na af a, bwo ec'egn ec'ow el ee?» Etn -li dad nine: «Sesare eci.» ²⁵ Etn Jesu dad el nine: «Eke ow el eben a, ke on Sesar yec'ek'el in ec'a, ke on Nyam yeji yec'ek'el in ec'a.» ²⁶ Na em yeji -l'otum -n'onym ow odad ebl em agn a ec'any af. Ko odad eke li dad wel a iti el any, etn -li bubur enyembri.

Luw em anj igb

Matie 22.23-33; Mark 12.18-27

²⁷ Ow e jam a, Sadusi el ec'agn beb ow enn Jesu. (Ke Sadusi el anake bi dad ese

luw em anj igb in anm a.) -N'am ibrm Jesu low na l'ese: ²⁸ «Low yegm agn es, Mois non ol na on ey dad nine: Eke ign nyam ebi yow etn l'ewm iy kaka ton l'uw, ow akpl ke lisijim eb innyow a ebi, ke ew ey in ab ew lisijim nin es. † ²⁹ Kin agn lisijimel lobn e low ek'enn: likpekp a ebi yow, l'ewm iy kaka ow ab etn l'uw. ³⁰ Li b'uw a, yony em ec'a eb innyow a ebi. In yeji l'ewm iy ton batn l'uw. ³¹ Eke in yeji li b'uw a, nyahan em ec'a yeji eb innyow a ebi. Eben eben ton el lobn mum -l'ebi innyow a etn -l'uw eke -l'ewm ey kaka. ³² Etn ow ec'uwur em a, yow a yeji uw. ³³ Ko sica legn eke agn ek'uw a b'ow igb luw em a, bwo ec'egn e yow tasi li b'ow l'el ab ee? Anke el a fen egn egn ebi'r ow el in e yow.»

³⁴ Jesu dad el nine: «Wus na ec'egn lele yow ab b'ebirir; ³⁵ ko egn a lele yow ab ab ek'it eke k'ann luw em igb, ke ir eb afr a k'ow ebirm ij. ³⁶ -Li k'ow -l'otumn -l'uwmn ij anke -n'ann ese afr erm esel af. Sica -l'el Nyam ec'ey, anke -n'ann luw em -l'igb. ³⁷ Mois dad ayal eke agn ek'uw a b'ow ann owr, anke kati a ek'am iri al ab em a, l'enn Es Kotoko Abraham e Nyam, Isak e Nyam, Jakob e Nyam.† ³⁸ Ko agn eke uw a e Nyam li k'el ee? Njan, l'el agn ek'uw ke ann owr a e Nyam, anke in ec'a agn amua fen ann owr.» ³⁹ Etn ol e low yegm esel beb eb odad etn dad nine: «Low yegm agn es, uw dad.» † ⁴⁰ Low na eke li dad wel eben a, egn kaka usm af ibram'n low ij.

Mesi a lele David ab

Matie 22.41-46; Mark 12.35-37

⁴¹ Sica Jesu ibrm ol e low any uw esel a nine: «Ayaf wel otu eke ki dad eke Mesi el David eci lilaw ee? ⁴² Anke Selu e lel ab em a, David in obi am dad ese: Es Kotoko Nyam dad em e Kotoko nine: «Ow sig es em e lidr abu af ⁴³ ton bake m'ot n ec'efnu a m'ok'n akr ew.» †

† 20:17 Selu 118.22. † 20:22 Ekn Matie 22.17 ec'akr otar a. † 20:28 Ol Okn 25.5-6. † 20:37 Okm Ok 3.6. Ekn Matie 22.32 ec'akr otar a. † 20:39 Sadusi el lele Farisi el ab ec'odad nyam eke b'ann el arann a e liy a el luw em anj igb owi. Ol e low yegm esel non el Farisi el. -Li b'ub luw em anj igb e low a nawre. El anake -n'am on Jesu low ij a, anke -n'am ekn eke Jesu ann el ec'ogog. † 20:43 Selu 110.1.

⁴⁴ Έκαν, eke sica David b'εση'n "Ές Κωτοκο", ke ayaf Mesi a otu eke k'el David e lilaw ab ee?" †

*Ki kokr εσε ol e low yeγm εσεl ec'ab af
Matie 23.1-36; Mark 12.38-40*

⁴⁵ Eke agη dedeku a am iri in ec'odad a, Jesu dad in e jam εσεl a nine: ⁴⁶ «Όsur sos ol e low yeγm εσεl e lís, el eke -li b'erur eke -li ki sus mob akpakp -n'am εcm ab, ke -li b'erur eke dedeku em wel k'εσηn el elum em, ετη Nyam nuη igη susu a -li bi dogηn mekpη anym es. Es gbεgbl ec'ob ij owi em yeji -li b'erur susu amamn. ⁴⁷ -Li b'ufη eηnyow eb es, ετη -li bi kok nyandre -l'ofur Nyam ηoηn yec'ετη ke wel ot el agη amamn. Na sosiem anake el e jej ok a b'ow εw tuotuo a.»

21

*ηnyow gbop yow a ec'ob ap a
Mark 12.41-44*

¹ Ow e jam a, Nyamel gbεl ab em yogη ce, eke Jesu b'is any a, l'εkn egbrengbi ek'am elu Nyam bia ok el ec'ob ap a kopro ebr mob ab em. ² Emeny l'εkn ηnyow gbop yow nyam yeji ek'am elu os ekekey yony kopro ebr ob ab em; ³ ετη li dad nine: «Low nawre m'am dad ony: ηnyow gbop yow na ap ob akm agη a feη ec'a, ⁴ anke el ec'a -n'on el ec'ob eke -n'onyn a ec'ow ek'igη af a, ko ηnyow a ec'a, n'on in e gbop em ec'a eke n'onyn a, ow kpη kpη a eke li k'iir eb af a.» †

*Nyamel gbεl a e ηnyη
Matie 24.1-2; Mark 13.1-2*

⁵ Sica agη beb am dad Nyamel gbεl a e sakpl owi, mebn amamn lele mob amamn ab eke wel ap Nyam a e low. Eke Jesu b'iri a, li dad nine: ⁶ «Λεγη am ow eke mebn amua ek'am εkan a, kaka k'ow usrm lawl lebn af anm, anke feη b'ow er ok wus.»

*Λεγη es abal el e gbpe owi
Matie 24.3-14; Mark 13.3-13*

⁷ Odad na eke Jesu dad ab em -l'ibrm ow nine: «Low yeγm agη es, ko bogη λεγη iy low na b'ow ey ee? Ετη bogη e meny ewr em, wel b'ow uw wanci a eke ow amua b'ow ey ab any ee?» ⁸ Ετη Jesu dad nine:

«Έwr erm! Ki yebr εγη k'irmn ony! Tasi em a, agη nono b'ow ow em e nin em dad eke el el Mesi a, ετη -li b'ow -li dad eke λεγη es abal el a in ow η! Ko k'usr el jam. ⁹ Eke batη am irir wel am dad ony ar owi lele eb e bobop owi ab a, ke erηn k'onyn ony. Ow it eke ow amua k'ey, ko ow elm wus na e nuη εdη. ¹⁰ Tasi em a, ebr nyam ec'agη b'ow im εηη ebr ejeci nyam ogη ar; es ew nyam b'ow im εηη es ew ejeci nyam ar ogη eci; ¹¹ wus b'ow umu tuotuo, ετη susu nono gbεl af lek b'ow ey, ol eηη b'ow ony agη nono; ow erηn erηn b'ow ey ετη meny ewr εgbel εgbel b'ow anη afr ok okm.

¹² Gbεko gbunη ke ow amua ey a, wel b'ow ony ony ke wel ijr ony gbpe, wel b'ow ot im ony jej ok em Nyam nuη igη susu ετη wel b'ow ok ony sobel em, ετη wel b'ow ot ok ony eb ebu lele es ew εσεl ab abu em, ek'eel em e jam εσεl a sosiem. ¹³ Na anake b'ow ony ijr em e danku. ¹⁴ Ow sosiem a εbr ewr es nuη em ke ermij k'ikηm anym okm ony low eke b'ow dadr dogηnin ony sosi a eci. ¹⁵ Em obi m'ow m'on ony sodad ebl lele sewr ab eke b'ow ony ony ec'efnu a ec'εγη kaka k'ow otum dadm odad akam ony es. ¹⁶ Ony εσεl bobo yeji, ony lisel, ony lisijimel, ony ec'agη lele ony lawlel ab b'ow ony ony ot im ony abusu εσεl ec'any af; wel b'ow ob ony low, ibi ony em ec'agη nono. ¹⁷ Em sosiem agη a feη b'ow ifn ony, ¹⁸ ko ony e sin nuη bobo yeji, kaka k'ow iram. ¹⁹ Inymn es kikri eben ce; na em anake b'ow εηan sel a.»

*Jesu am dad Jerusalem e ηnyη owi
Matie 24.15-21; Mark 13.14-19*

²⁰ Emeny Jesu dad nine: «Eke b'εkan aru ek'iwr did elul Jerusalem em a, ke λεγη ab anake b'ow uwr any eke wel b'ow ηnyη'n a. ²¹ Kpekη agη a eke b'ow anη Jude a, ow akpl ke -l'uru es -n'im mafeny em; agη eke b'ow anη Jerusalem baηη a -n'im akpoj, ke agη eke b'ow anη sikpukpu em a k'eym baηη a ij, ²² anke ow b'ow el jej ok e seγη. Yogη anake ow a feη eke Nyam lel dad a b'ow iy neny a. † ²³ Seγη

† 20:44 Έkn Matie 22.45 ec'akr otar a. † 21:4 Έkn 2 Korēt 8.1-6. † 21:22 Έkn Ose 9.7.

amua b'ow ew tuotuo molok ab lisel lele el ek'am on ey meny ab ab eci, anke segn a ow b'ow el sorh ligbel eke b'ow ey eb ab em. Ee, Nyam b'ow elu in ec'erm bebl okm agn a e lis! ²⁴ Wel b'ow ibi el ar em, etn wel b'ow ot im el madu okr em ebr ebr fen em; etn Nyam e low any uwm esel b'ow eb Jerusalem onym ab ton bake el e legn yeji úwr.»

Egn ec'Iy e mower

Matie 24.29-31; Mark 13.24-27

²⁵ Eke li dad na a, emeny Jesu nine: «Segn am ow eke meny ewr b'ow anj ligbn em, awl em lele mílél em ab ok okm. † Eke wus na af ec'abr ebr a fen b'ow iri okij lele mra ab e likekr a, -li b'ow -n'onj ermij. ²⁶ Agn ernn b'ow onj ton úw, eke -li b'ow -li tutr ów a eke b'ow ey wus na af e low, anke nyam afr ec'abusu a b'ow ufj. ²⁷ Yogn anake wel b'ow ekn egn ec'Iy eke b'ow anj jru em ow, abusu ligbel lele anygbel em ab a. † ²⁸ Eke ów amua b'ow ob nuj am ow a, ke átar sos es inymn es leer afr, anke ony ec'es eb elu e legn a ow titm ij.»

Low yegm eke babm e likj a am elu okm

Matie 24.32-35; Mark 13.28-31

²⁹ Emeny Jesu oc nyandre em ec'odad na etn am dad ese: «Ékan babm e likj lele ekn ejec'ab ab; ³⁰ eke -n'am gign ododo a, kpekj b'owr any eke mewij ow titm. ³¹ Eben nyam coco, eke b'ow ékan ów amua ow a, ke kpekj úwr any eke Nyam e gbrengbi usu a ow titm. ³² Low nawre m'am dad ony: yefeny na ec'agn a fen k'ow uwm ow uwrn, etn ów amua b'ow ey. ³³ Afr lele wus ab b'ow ec, ko em ec'odad ebl a k'ow ecm.»

Egn ec'Iy e mower ec'erm ew owi

³⁴ «Ow sosiem, ewr erm! K'ocar ony sosi k'elulil es gbebl owi, mar ony owi, lele owr anj ec'ermij ebr owi ab em, bake íjal sos es legn a ów okr ony es kpuru, ³⁵ ese asawa eke b'ok ob af ony af; tasi em a, ow b'ow okr wus na ec'agn a fen es. ³⁶ K'erur memn, ko segn fen njan Nyam yec'etj ke onyn lec akmn ów amua eke b'ow ey

ab es, ke otur inymn es egn ec'Iy ec'any af.»

³⁷ Segn fen Jesu b'im yegm agn low Nyamel gbél a e gbugn a etn legn uk em, li b'im l'eru Olivie lafeny af. ³⁸ Etn ibribr fafa agn a fen b'ow Nyamel gbél a e gbugn a eke k'iri in ec'odad.

22

Es ew esel am ut Jesu ec'ibi a ec'asre

Matie 26.1-5; Mark 14.1-2; Jan 11.45-53

¹ Sica Futufutu eke ejru ánm em ec'es gbebl ek'el Pak a e legn a ow titm. † ² Egb waw esel egbel lele ol e low yegm esel ab am ol ew em elel eke -li ki kokr bake -l'ibi Jesu, gbeko ernn am ony el agn a sosiem.

Judas am bebm eke b'ow ol Jesu ij

Matie 26.14-16; Mark 14.10-11

³ Eben a, kpekj Satan ey Judas eke wel b'esj Iskariot, jam esel lew yony a ec'egn nyam em. ⁴ Ow onj etn n'im n'enn Jwifel ec'egb waw esel egbel a lele Nyamel gbél a ec'osu esel ekpek ab ab, etn -l'iririr elel eke li k'oc Jesu l'elu wel abu em a. ⁵ Low na eke Judas dad el a inj el sos em ton afjn es, etn -l'ewar ow eke -li b'ow -li sog ow labm. ⁶ Judas egn eb, etn sica n'am ol akunda senyn yec'em eke li k'onj Jesu n'onj wel yec'etj ke dedeku a k'úwm any.

Pak ec'ob ij a eci sos bebm

Matie 26.17-25; Mark 14.12-21; Jan 13.21-30

⁷ Legn a ek'el Futufutu ek'ejru ánm em ec'es gbebl e legn eke wel k'ibi mecéb kok Pak ec'ob ij a ow. ⁸ Etn Jesu erm Pier lele Jan ab dad el nine: «Ímn bebmn ey e Pak † ec'ob ij a ec'usu.» ⁹ Odad na eke ow dad ab em, -l'ibrm ow nine: «Ko bogj erur eke si k'im si bebmn ow e sos ee?» ¹⁰ Etn Jesu dad el nine: «Kin, eke b'imn ba b'eyr banj a, b'ow enan ign nyam ek'uyu mijel. Úsr ir jam ton ony yeji ókr gbugn a eke li b'ow l'ey a. ¹¹ Eke b'okr gbugn a, dàdr gbugn es a esre: "Low yegm agn es am ibrm akj yec'eke in k'ij Pak ec'es gbebl ec'ob in e jam esel ab ab." ¹² Etn li

† 21:25 awl em, lele mílél em ab ok okm:bebmn Esayi 13.10; Ezekiel 32.7; Joel 3.3-4. † 21:27 Ekn Daniel 7.13.

† 22:1 Ekn Okm Ok 12.1-27. † 22:8 Ekn Okm Ok 12.3-9.

b'ow li yegm ɔny êl afr a ec'akɛ gbɛl nyam ek'akɛ eci mob fɛɛ iy nɛny ɛm. Yogn anake b'ow bɛbmɛn ɛy ec'ob ij a e sos a.»
 13 Eke -n'imn a, -l'ɛkn low a fɛɛ eke Jesu dad ɛl a, ɛtɛ -li bɛbm Pak ec'ob ij a e sos -l'ɛw es.

Ob ij lala

Matie 26.26-30; Mark 14.22-26

14 Eke wanci ow bɛbmɛn ab a, Jesu lele in ec'ɛrm ɛsɛl ab ab ow ok es ob ij usu a. 15 Eke -n'am ij ob a, Jesu dad ɛl ninɛ: «M'ɛrur tasi eke mi k'ij Pak ec'ob na ɔny ab gbun ke m'ij gbɛ. 16 Kɔ m'am dad ɔny eke mi k'ow m'ijm ob na ij, toɛ bake es gbɛgbɛl ikɛ na e liy a ɛy ɔkm Nyam e gbɛngbi usu a.» 17 Eke li dad odad na a, kpɛkɛ l'oc mij kpɔk, l'ɛlu Nyam bia ɛtɛ li dad ninɛ: «Èbr mij kpɔk na ke ɛgɛɛn ɔny fɛɛ. 18 Kɔ m'am dad ɔny eke ɛmɛny mi k'ow m'ɛgɛm mar na ij toɛ bake Nyam ec'es ɛw a ów.» 19 ɛmɛny l'oc futufutu. L'ɛlu Nyam bia ɛtɛ n'ɔny l'ubr ɛm, n'ɔny wɛl ɛtɛ li dad ninɛ: «Na el ɛm e sos megl [eke m'am ɔny ɔny. Kòkr low na ɛm ec'ɔkn eci.]» 20 Eke -l'ijr ob bake ow uwr a yeji, l'oc mij kpɔk eke mar anɛ ɛm n'ɔny wɛl ɛtɛ li dad ninɛ: «Mij kpɔk na el sinm owr eke Nyam kok ɛm e mebl eke ok es ɔny sosiɛm a eci.»† 21 Gbɛkɔ kin: ɔny ɛm ec'ɛgɛ nyam ek'am ɔl ij'm a anɛ ob ij usu na ɛm ab! † 22 Nawrɛ ɛm, ɛgɛ ec'Iy b'ow uw ɛsɛ elɛl eke Nyam bɛbm ɛw es ab af, kɔ gbɛr ɛl ɛgɛ a ek'ɔl ij'r a eci!» 23 Low na eke -l'irir a ɔny ɛtɛ -n'am bibrmn ɛl ofr -l'ɛsɛ: «Kɔ bwo ec'ɛgɛ anake ki kok low na ɛy ɛm ab ee?»

Jam ɛsɛl a am atar anymu el e low es

Matie 18.1-4; Mark 10.35-45; Jan 13.2-

17

24 Eke low na ɛc a, jam ɛsɛl a am atar ów es tuɔtuɔ eke k'uw ɛgɛ eke ɛl ɛm a k'el anymu ab any. 25 Ow sosiɛm Jesu dad ɛl ninɛ: «Èb ɛb ɛm eci ɛb ɛbu b'ɛw agɛ es, ɛtɛ ɛl ec'abusu ab ɛm -li bi dad wɛl eke wɛl k'ɛsɛ ɛl ów amamn kok ɛsɛl. 26 Kɔ ɔny ec'a, ow k'ow elm ɛbɛn. ɛgɛ eke k'el ɔny ec'anymu a, n'ánnɛ ɛsɛ iyli af; ke ɛgɛ

eke k'el es ɛw ɛs a, ánnɛ ɛsɛ ob oc ɔny ɛs af. 27 Tasi ɛm a, bwo ec'ɛgɛ el anymu ee? Kɔ ɛgɛ eke bi sig es am ij ob a, oglog ɛgɛ eke b'oc ob ɔny agɛ ab ee? Nawrɛ ɛm, ɛgɛ eke sig es am ij ob a el anymu, kɔ yadɛ ee? ɛtɛ kin, ɛm m'anɛ ɔny ec'aranɛ ɛsɛ ob oc ɔny ɛs af. 28 ɛtɛ ɔny yeji anɛn ɛm ab, ɛm e gbɛr ijr fɛɛ ɛm. 29 ɛsɛ elɛl eke ɛm ɛs ɔny m'abusu eke mi k'ɛw agɛ es a, ɛbɛn ɛm yeji m'ow m'ɔny ɔny abusu nɛnyɛmbri nyam a ɛɛ. 30 ɛm ec'es ɛw ab ɛm a, b'ow ijr ob, ɛgɛn, ɛtɛ b'ow ɛcr okr es mekpɛn af ɛwr Israel ec'eb lɛw yony a es.»

Pier b'ow ɛgbr Jesu

Matie 26.31-35; Mark 14.21-31; Jan 13.36-38

31 Eke li dad low na bake ow uwr a, Jesu am ler Pier ɛtɛ dad ninɛ: «Simɔ, ìgɛ lɔru es iri! Satan ibrm abusu eke b'ow ɔny ufnɛ ɔny ɛsɛ egbey eke wɛl bi cic suw es ɛm af. 32 Kɔ mi nɔɔn Nyam m'ɔny ɛy ec'ɛtɛ ke ɛ ec'ɔmn a k'ɔbm mɛny. Kɔ ɛ yeji, lɛgɛ eke b'ow ɛwl ow el ɛm ec'a, àtr ɛsɛ jimɛl a sos es.» 33 Low na eke li dad a, Pier ɔdu odad eb ɛtɛ dad'r ninɛ: «ɛgɛ gbɛl, mi bɛbm sos eke mi k'ɛy sobel ɛm ɛ ab, ke m'úw ɛ ab.» 34 Kɔ Jesu dad'r ninɛ: «Pier m'am dad'ɛ, ncok a ɛɛ, nɔɔs k'ow ikɛm ɛtɛ b'ow ɛgbr sakp nyahan dad eke uwm im any.»

Os, ekpr lele lab ab

35 ɛmɛny Jesu dad ɛl ninɛ: «Lɛgɛ a eke m'ɛrm ɔny ke ocmn os, ekpr lele ɔkrukɔ ab ke imn a, kɔ ɔny low nyam ec'es abur ee?» -Li dad ow ninɛ: «S'ɔnym low kaka ec'es abur!» 36 ɛtɛ ninɛ: «Kɔ sica, ɔny ec'ɛgɛ ek'ɔny os a, l'óc gɔɛ. ɛgɛ ek'ɔny ekpr a yeji l'óc; ke ɛgɛ ek'ɔnym lab a, l'ól in e mob sus ɛm a l'ij ke l'ól lab. 37 Kɔ m'am dad ɔny nawrɛ ɛm, ow akpl ke Nyam Lɛl ɛm ec'odad na eke wɛl nɔn ɛm e lís a íy nɛny: *Wɛl awl'l low nɔn kok ɛsɛl ɛm a.*† ɛɛ, ɛm e lís e low a eke wɛl nɔn a b'ow iy nɛny!» 38 ɛtɛ jam ɛsɛl a dad'r ninɛ: «ɛgɛ gbɛl, kin s'ɔnym mab ler ɛm yony ab!» ɛtɛ Jesu ubr odad a es ninɛ: «Na ɛɛ ow ɛny ɛɛ!» †

† 22:20 Luk eci silɛl ɛsig bɛb ɛm a, wɛl ɛɛnm sodad ek'anɛ ob na [...] ɛm a. Bɛbmɛn ɔkm Ok 24.8; Jeremi 31.31-34.

† 22:21 Bɛbmɛn Selu 41.10. † 22:37 Esayi 53.12. † 22:38 Na ɛɛ ow ɛny ɛɛ! Odad na Grek ɛm, wɛl ɔtu ek'itɛn sjec'ɛm dad ɛsɛ Ow úbr es gɔɛ!

*Jesu im Nyam ηοηη em Olivie lafeny af
Matie 26.36-46; Mark 14.32-42*

³⁹ Sica Jesu ey okm im Olivie lafeny af ese eke li bi kok god'etj ab af. In e jam esel a yeji us'r jam ab im. ⁴⁰ Eke -n'imn ba -li b'ok yogj a, li dad wel nine: «Ijohan Nyam, yec'etj ke k'eymn ebm ekn owi em.» ⁴¹ L'elu wel es n'im anym kpekpe tel, etj yogj l'ok owrokp wus n'am ηοηη Nyam li dad l'ese: ⁴² «Es, eke erur, ke ony gbre ij e mij kpok na kpab'm es lis. Ke fen em a, ow k'el yec'a eke m'am erur a, ko yec'a eke am erur a.» ⁴³ [Kpekj afr erm es nyam ow en'n etj am atr'r sos es. ⁴⁴ Ko eben yeji, Jesu am ij erm em e gbre etj am ηοηη Nyam lec em toj law am ok'r. Etj in e law a am sus ok wus ese mebl ekuey af.]†

⁴⁵ Eke ni ηοηη Nyam bake ow uwr a, l'igb wus etj l'ewl meny l'ow n'ehj jam esel a, ko sos ow el es toj ow el el memn. ⁴⁶ Eke n'ehjan wel memn eru em a, l'uwr wel etj li dad nine: «Ko bla etj am erur memn ee? Igbr wus ke ηοηη yec'etj ke k'eymn ebm ekn owi em.»

Jesu ec'onj

Matie 26.47-56; Mark 14.43-50; Jan 18.3-11

⁴⁷ Jesu odad anj nenym am dad, etj kpekj agj nono gbél ilm any. Etj Judas ek'el jam esel lew yony ab em e nyam a anake am nyimn el a. Eke -l'owr -l'okr yogj a, Judas im titm Jesu eke k'ey'r. ⁴⁸ Ko Jesu ibrm'n nine: «Judas, ko af ey em am ol egj ec'Iy ij ee?» ⁴⁹ Eke jam esel a am ekn low a eke am ow ey a, -l'ibrm Jesu nine: «Egj gbél, ko s'ogj el mum ey e mab ler em ab ab ee?» ⁵⁰ Etj kpekj el em ec'egj nyam iyr egb waw es ligbél ec'abu elum es a lab, etj l'ubr ow lidr e loru ab es. † ⁵¹ Ko Jesu dad nine: «Ow inym es gon!» Etj l'itjn igj a e loru a abu, etj l'ewlm ow. ⁵² Sica li dad egb waw esel a, Nyamel gbél a ec'osu esel ec'agj egbél a lele Jwifel ec'agj ekpekj a eke ow el ab in ec'onj ec'a nine: «Ko em ec'onj a ibrm eke k'otr ekj ekpr lele mab ler em ab owr ese low ηuj kok es em el af ee?

⁵³ Sagn eke m'anj ony ab Nyamel gbél ab em a onymn'm. Ko sica ony e wanci eke k'onyn'm a ow η; catj ncebn ec'abusu a ow a.»

Pier egbr Jesu

Matie 26.57-58, 69-75; Mark 14.53-54, 66-72; Jan 18.12-18, 25-27

⁵⁴ Sica -n'onj Jesu etj -l'oc ow ab -n'im egb waw es ligbél a e gbugj a. Pier anj akpoj em am us el jam. ⁵⁵ Wel fuf al lakp a ec'aranj, agj ok es did al elul em a, etj Pier yeji im sig es el ab. ⁵⁶ Ob oc onj lis nyam ekn'n eke li sig es al saw a, l'ok ow anyamn af n'am ler ow gbiy, etj nine: «Igj na yeji, n'anj Jesu ab!» ⁵⁷ Ko Pier egbr Jesu etj dad ob oc onj lis a nine: «Yow, m'uwm'n any.» ⁵⁸ Eke ow ibn tel a, egj ejeci nyam yeji ekn'n etj dad'r nine: «Ij yeji, el el em ec'egj nyam.» Ko li dad igj a nine: «Njan, m'anm el em!» ⁵⁹ Ow ibn toj k'ij wanci nyam ka, etj emeny egj ejeci nyam at dad nine: «Nawre tasi egj na yeji el in ec'agj ab em e nyam, anke l'el Galile iy.» ⁶⁰ Ko Pier dad'r nine: «M'uwm η e low yeci eke am erur eke ki dad ab any!»

Odad na anj'n nenym n'am dad etj kpekj ηgos ikj. ⁶¹ Etj Es Kotoko ewl meny okj'n any am ler'r gbiy. Ow onj Pier okn odad a eke Es Kotoko dad'r a: «Gbuη ke yefenyina ηgos ikj a, b'ow dad sakp nyahan eke uwm im any.» ⁶² Etj Pier ey okm im gbenj am ikj low dudu ec'onj.

Jesu e miyer kokr lele or ab

Matie 26.67-68; Mark 14.65

⁶³ Agj ek'am osu Jesu a am kokr'r miyer etj am or'r. ⁶⁴ -N'awj ow any es, -n'am or ow kukuta em, -n'am ibrm ow -l'ese: «Ek'el Nyam e kokoba ob es, ke dad ey egj ek'iy'r η ob a!» ⁶⁵ Etj -n'am dad ow enj onj nono gbél -l'ok ow af miyer kokr em.

Jesu ow Sanedren ec'agj a ec'any af

Matie 26.59-66; Mark 14.55-64; Jan 18.19-24

⁶⁶ Eke legj eny a, Jwifel em ec'agj ekpekj a ek'el egb waw esel egbél a lele ol e low yegm esel ab ab as luku. -N'onj wel oc Jesu ow Sanedren ec'agj a ec'any

† 22:44 Luk eci silel oglog em a, akr 43-44 ab a anm em. † 22:50 Bèbm'n Jan 18.10,26.

af, ⁶⁷ etj -l'ibrm ow nine: «Dàd ey s'iri gɔŋ! Kɔ ŋ el Mesi ee?» Etj li dad wɛl nine: «Eke mi dad ɔny yeji, k'ow ubmn nawrɛ; ⁶⁸ etj eke m'ibrm ɔny low yeji, k'ow eɣnmn dadmn'm. ⁶⁹ Kɔ jam aŋa eɣŋ ec'Iy b'ow sig es Nyam Abusu Es e lidr abu af.» † ⁷⁰ El fɛŋ -li dad nine: «Ke Nyam ec'Iy el a!» Etj li dad wɛl nine: «Ow kpeŋ anake ɔny obi dadr a.» ⁷¹ Etj -li dad nine: «Ow akplm eke si k'ibrm adanƙu ij! Sica ey obi yeji s'iri'r nɛnym ŋ!»

23

Wɛl oc Jesu im Pilat ec'any af

Matie 27.1-2, 11-14; Mark 15.1-5; Jan 18.28-38; Ob Kok 4.25-28

¹ Eke -li jɛjr Jesu ec'ow -l'okr bake ow uwr a, dedeku a nimum igb wus etj oc Jesu ab im Pilat ec'any af. † ² Yogŋ, kpɛkŋ -n'am cicr ow -li dad -l'ɛsɛ: «S'ɛbmn nyamn s'ɛkn eke eɣŋ na am irmn ey ec'agŋ a; li bi dad wɛl eke wɛl kí sɔgm wus labm † etj li b'ocr in sosi Mesi, eb ebu nyam.» ³ Etj Pilat ibrm'n nine: «Kɔ nawrɛ, ŋ Jwifɛl ec'eb ebu ee?» Etj Jesu dad'r nine: «Ŋ obi dad.» ⁴ Eɛben a, Pilat dad egb waw ɛsɛl eɣbɛl a lele bieku ab ab nine: «M'ɛŋnm low ɔbr kaka igŋ na em.» ⁵ Gbɛkɔ -n'am at lebl es -li dad lɛc em -l'ɛsɛ: «Eɣŋ na bi dad agŋ eke k'ɔbr eb any. L'ɔb ow e low yeɣm nuŋ Galile etj, toŋ l'ow l'ok Jude wus af, etj sica l'ow aŋa yeji.»

Wɛl oc Jesu im Erɔd ec'any af

⁶ Eke Pilat iri odad na a, l'ibrm nine: «Kɔ eɣŋ na Galile ec'eɣŋ ee?» ⁷ Eke wɛl dad'r eke Jesu el Galile ec'eɣŋ, ke l'uw any eke yogŋ anŋ Erɔd ec'es ɛw em a, n'ɔŋ wɛl oc Jesu im ow ec'any af, anke Erɔd in obi yeji lɛɣŋ ab em a, n'anŋ Jerusalem. ⁸ Eke l'ɛkn ow a, sos em am inŋ'n anke l'iri wɛl dad'r ow e lís e low, etj lɛɣŋ kpɛkpe etj n'am erur eke li k'ɛŋŋ ow † bake ow kok mɛny ɛwr nyam l'ɛkn. ⁹ Li bibrm ow ów nɔnɔ, kɔ Jesu ɔbm kpu kaka ɔɔm'n. † ¹⁰ Egb waw ɛsɛl eɣbɛl a lele ol e low yeɣm ɛsɛl ab ab yeji ek'anŋ yogŋ a

am cicr Jesu lɛc em. ¹¹ Etj Erɔd lele in eci srɔda eyŋ ab ab am kokr Jesu miyer, etj am oc'r ɛsɛ eɣŋ keskes af. -L'ɛw ow mob sus em mamn sos, etj l'ɛwlm ow mɛny ow im Pilat ogŋ a. ¹² Lɛɣŋ a cɛ, Erɔd lele Pilat ab eke lɛɣŋ ek'ɛc ab em ijarm a, ɛwl el agŋ lawlɛl.

Wɛl ɔb Jesu low luw eci

Matie 27.15-26; Mark 15.6-15; Jan 18.39-19.16

¹³ Eke Pilat am ɛkn eke low ɔbr kaka anm Jesu em a, l'as egb waw ɛsɛl eɣbɛl a, es ɛw ɛsɛl a lele dedeku a fɛŋ ab luku, ¹⁴ etj li dad wɛl nine: «Ocr eɣŋ na isr'm etj am dadr eke ow'n am irmn agŋ. Na sosiem m'ibrm'n low ɔny ec'any af. Kɔ kin, m'ɛŋnm low ŋuŋ kaka eke li kok ke ow sosiem am ɔŋŋ in dedeku a. ¹⁵ Eɛben nyam coco, Erɔd yeji eŋnm low ɔbr kaka in em, etj ow sosiem l'ɛwlm ow mɛny. M'am ɛkn ke eɣŋ na kokm low ɔbr kaka ek'it eke wɛl k'ibi'r. ¹⁶ Gbɛkɔ m'ow m'ɔŋ wɛl ɔr'r ŋgbre em, ke m'ɛlu'l es.» ¹⁷ [Pak ec'es gbɛɣbl fɛŋ e lɛɣŋ a, ow akpl ke Pilat ɛlu sobel em ɛs nyam eke dedeku a b'erur a es.] †

¹⁸ Eke Pilat dad el eɛben a, kpɛkŋ -n'am ɔg el fɛŋ -li dad -l'ɛsɛ: «Ŋbi eɣŋ na, ke ɛlu Barabas es ɔŋ ey!» ¹⁹ (Ke Barabas na, lɛɣŋ ab em eke ɔɔbar ey Jerusalem baŋŋ a, in anake wɛl ɛlu'l sobel em a, anke l'ɔbr eb any, etj l'ibi eɣŋ yeji.) ²⁰ Gbɛkɔ eke Pilat am erur eke k'ɛlu Jesu es a, emɛny l'ibrm eke li k'iri dedeku a nɛnym. ²¹ Kɔ -n'am ɛlu Pilat lebl -li dad -l'ɛsɛ: «Éw'r olikŋ af! Éw'r olikŋ af!» ²² Emɛny Pilat eb odad sakp nyahan em etj ibrm el nine: «Bla low ɔbr iy li kok ee? Em gbɛ m'ɛknm low ɔbr kaka in em ek'it eke wɛl k'ibi'r; gbɛkɔ m'ow m'ɔŋ wɛl ɔr'r ŋgbre em, ke m'ɛlu'l es.» ²³ Kɔ dedeku a nɛny anŋ em cɛ am ibrm sɔg em eke wɛl k'ɛw Jesu olikŋ af. Etj el e sɔg e lebl a akm Pilat es.

²⁴ Etj Pilat eɣŋ dedeku a ec'a ek'am ibrm a eb. ²⁵ L'ɛlu Barabas ek'ɔbr eb any, ibi eɣŋ ke ow sosiem wɛl ɛlu sobel em a

† 22:69 ɛkn Selu 110.1; Daniel 7.13-14. † 23:1 ɛkn Matie 27.2 ec'akr otar a. † 23:2 ɛkn Luk 20.20-25. † 23:8 ɛkn Luk 9.7-9. † 23:9 ɛkn Esayi 53.7. † 23:17 Luk eci silɛl esig oglog em a, wɛl ɛŋnm sodad ek'anŋ ob na [...] ec'aranŋ em a. ɛkn Matie 27.15; Mark 15.6.

es. Etn l'oc Jesu n'ɔŋ dedeku a yec'etŋ -li kok ow el e low eke -n'am erur a.

Wel ew Jesu olikŋ af

Matie 27.32-44; Mark 15.21-32; Jan 19.17-27

²⁶ Eke -l'ocr ow ab -n'aam a, -l'ɔbr Siren baŋŋ iy nyam eke wel b'esiŋ Simɔ ek'annŋ akp em am ow. Eke srɔda eyŋ a b'ekn'n a, -n'ɔny ow læc em etŋ -l'oc Jesu ec'olikŋ a -n'ɔŋ ow eke ow k'abu us ow jam. †
²⁷ Agŋ nɔɔɔ gbɛl am us'r jam, etŋ ɔyɔw nɔɔɔ ek'annŋ el em a am ikŋ ɔŋŋ ok sabu ermni in sosiem. ²⁸ Eke Jesu b'ewl meny a, n'am ler wel etŋ li dad ninɛ: «Jerusalem ec'ɔyɔw, k'ikŋŋ ɔŋŋ em sosiem; kɔ ikŋŋ ɔny lele ɔny ec'ey ab eci! ²⁹ Kɔ læŋŋ am ow eke agŋ b'ow dad esɛ: “Ehe el etr yɔw eke ewm ey, ke ɔɔm ey meny læŋŋ kaka a eci!” ³⁰ Læŋŋ ab anake agŋ b'ow dad esɛ: “Mafeny, búbmn okr ey af! Egigl, búburir ey es a!”† ³¹ Tasi em a, eke wel am kok likŋ ek'annŋ owr a nɛnɛ, ke likŋ wɛwɛ ec'a ayaf wel b'ow kokr'r ab ee?»

³² Srɔda eyŋ a oc agŋ ejeci yony ek'el ów enŋŋ kok esɛl yeji ow eke wel k'ibi el Jesu ab. ³³ Eke -n'imn usu a eke wel b'esiŋ “Nunŋ kpɔk ec'usu a”, -l'ew Jesu lele ów enŋŋ kok esɛl yony ab ab olikŋ af; Jesu annŋ araŋŋ, nyam annŋ'n lidr abu af, etŋ nyam annŋ'n nɛmn abu af. † ³⁴ Etn Jesu dad ninɛ: «Em Es, òc ap el anke -l'uwm yec'eke -n'am kok ab any.» † Srɔda eyŋ a cɛc in e mob sus em sɔsum oc kok em.

³⁵ Agŋ a ek'annŋ yogŋ a am ler'r. Etn Jwifel ec'es ew esɛl a am kokr'r miyer † dad esɛ: «L'eb agŋ ejeci l'elu es; eke l'el Mesi eke Nyam sɔsum oc a, ke l'ébr in sosi s'ekn!» ³⁶ Srɔda eyŋ a yeji am kokr'r miyer. -Li b'im -li titm ow, -l'oc el e mar a † -n'am ɔkŋ ow ke -n'am dad -l'esɛ: ³⁷ «Ek'el Jwifel ec'eb ebu, ke ébr ŋ sosi elu es gɔŋ!» ³⁸ In ec'olikŋ a e nunŋ af a, -ni nɔn odad na -l'aru: “Egŋ na el Jwifel ec'eb ebu.”

³⁹ Ów enŋŋ esɛl a eke wel ok olikŋ af ab em a yeji, nyam am wɛwr Jesu dad esɛ:

«Kɔ ow elm ŋ elm Mesi ee? Ek'el Mesi, ke èbr ŋ sosi elu es, bake ey yeji éb elu ey es ɔ!» ⁴⁰ Odad na eke li dad a, lawl a am eym'n abr dad esɛ: «Kɔ éluam Nyam ee? Nŋ yeji am ij gbɛɛ in af. ⁴¹ Ey ec'a, ow it eke si k'ij gbɛɛ, anke ey ec'ów enŋŋ e si kok a e labm sɔg anake s'esiŋ a. Kɔ in, li kokm low ŋunŋ kaka!» ⁴² Eke li dad odad na a, emeny li dad ninɛ: «Jesu, k'ijl'm es læŋŋ eke b'ow ow ŋ ec'es ew ab em a.» ⁴³ Etn Jesu dad'r ninɛ: «M'am dad'ŋ nawrɛ em, yefeny na cɛ b'ow annŋ em ab Nyam ec'usu mamn a.»

Jesu e luw a

Matie 27.45-56; Mark 15.33-41; Jan 19.28-30

⁴⁴ Sica ow annŋ tɛl ke læŋŋ úyu nunŋ, etŋ ligbn a ek'am afŋ a irm es; ncebn ey wus na nimum af toŋ ncebles eci wanci nyahan em. ⁴⁵ Etn Nyamel ab em eci gbɛl gbɛl gbada a eke wel ew edŋŋ usu lala ab any a, † igŋ afr em a etŋ agbr em araŋŋ didi toŋ ok esr em a. ⁴⁶ Etn Jesu barm lebl tuɔtuɔ dad ninɛ: «Em Es, m'oc em ec'abŋ a m'elu'ŋ abu em.» † Li dad odad na ba li b'ok es, etŋ l'uw. ⁴⁷ Eke Rom eci srɔda eyŋ a ec'anym es a ekn low a ek'ey a, n'am kɔkŋm Nyam li dad l'esɛ: «Nawrɛ tasi, egŋ na el nɛny nyam es!» ⁴⁸ Agŋ a ek'ow yogŋ a yeji ekn low a ek'ey a. El e meny ewl em a, -n'am ok sabu ermni low dudu em -n'im. ⁴⁹ Etn Jesu lawlɛl lele ɔyɔw a ek'us'r jam Galile etŋ a, inym es akpoj, † etŋ am ekn low na ek'am ey a.

Jesu ec'es oc owi

Matie 27.57-61; Mark 15.42-47; Jan 19.38-42

⁵⁰⁻⁵¹ Egŋ nyam eke wel b'esiŋ Josef, Jwifel eci baŋŋ eke wel b'esiŋ Arimate ec'egŋ, erur eke k'oc Jesu im oc es. L'el egŋ mamn, nɛny nyam es, ek'ɔmn em am eku Nyam e gbɛngbi usu a e mowrer. Etn emeny l'el Jwifel e Sanedren ab em ec'egŋ nyam, kɔ l'erurm low a eke lawlɛl a bɛbm Jesu ec'ibi ec'a. ⁵² Na sosiem, n'im

† 23:26 Èkn Matie 5.41 ec'akr otar a. † 23:30 Ose 10.8. † 23:33 Èkn Esayi 53.12. † 23:34 Em Es, òc ap el anke -l'uwm yec'eke -n'am kok ab any: Luk eci silɛl esig oglog em a, wel éŋnm odad na. Èkn Selu 22.19. † 23:35 Èkn Selu 22.8-9. † 23:36 Èkn Selu 69.22. † 23:45 Èkn ɔkm Ok 26.31-33. † 23:46 Èkn Selu 31.6. † 23:49 ɔyɔw a: Èkn Luk 8.2-3. inym es akpoj em: bèbm Selu 38.12. † 23:52 Èkn Matie 27.58 eci akr otar a.

n'ehñ Pilat etñ l'ibrm eke ow k'oc Jesu eci sos megl a òñ'n. † ⁵³ Eke Pilat elu abusu es a, Josef òny sos megl a usm es oliķñ ab af, l'oc gbad ufu nyam li wiwrm ow ab, etñ l'oc n'im l'oc ow es uwòmú lob eke n'òñ wel ur ab em, ke legñ kaka wel ocm egñ es em. ⁵⁴ Legñ a el nenegñ e sos bebñ e legñ, † etñ nenegñ a yeji ow titm.

⁵⁵ Eke Josef aam oc Jesu es a, òyow a eke am us Jesu jam Galile etñ a, ow yogñ etñ ekñ uwòmú a lele elel eke wel erum'n es ab ab. ⁵⁶ -L'ewl meny -n'im el ogñ a, etñ -li kok mun sñosñò lele simijey ab eke -li ki kpakp Jesu e sos megl a. Gbekò eke legñ a el nenegñ e legñ a, ow sosiem -n'am eb sel ese elel eke jwifel ec'ol a dad ab af.

24

Jesu e luw em anñ igb a

Matie 28.1-10; Mark 16.1-8; Jan 20.1-10

¹ Sica legñ kreķre a ec'ibribr fafa a, òyow a ot mun sñosñò eke -li kokr ab ab aam Jesu ec'uwòmú ab af. ² Eke -li b'ok yogñ a, -l'ekñ eke lob a eke abl uwòmú a ec'em ey usu ab es a wuwl oc es, ³ etñ -l'ok uwòmú ab em. Gbekò -l'eknm Es Kòtòkò Jesu e sos megl a, ⁴ etñ ca -l'uwmn elel eke -li ki dadr any. Kpekñ Nyam ec'afr erm esel yony eke sus mob ek'am jejn a ok òkm el ec'any af. ⁵ Eke òyow a b'ekñ el a, erññ am òny el -li sis any es, etñ ow òdm eke -li ki ler wel. Etñ erm esel a dad el nine: «Kò bla etñ am òol agñ ek'uw ab em, egñ ek'anñ owr ab ee? ⁶ N'anm aña; l'igb luw em. Òkan ow a eke li dad òny legñ a eke n'anñ Galile a: ⁷ "Ow akpl ke wel óc egñ ec'Iy élú sikpl esel ec'abu em, ke wel bábl'l ecigbrò oliķñ af, ke seğñ nyahan n'ánñ luw em l'igb." » † ⁸ Etñ òyow a òkn odad a eke Jesu dad el a. ⁹ -N'ngboñ uwòmú ab af, etñ -n'im -n'am dad ów a feñ ek'ey a -l'ok jam esel lew nyam a lele agñ ejec'a feñ ab. ¹⁰ Òyow a el: Mari, Magdala yowi a, Jana, lele Mari, Jak lis ab. Etñ òyow beb a ek'anñ el ab yeji, dad odad nenyembri nyam a ce ok erm esel a. ¹¹ Kò erm esel a am tutr eke ow

el yadñ owi, etñ -n'ònym òmn odad a eke òyow a dad el ab em. ¹² Eben a Pier uru es im uwòmú ab af, l'is any li ler uwòmú ab em, etñ l'ekñ gbad a eke wel oc wiwrm sos megl ab ab a ce ek'eru es. Low na eke l'ekñ a iti'r any, etñ l'ewl meny n'im. †

Emayus ejagb af

Mark 16.12-13

¹³ Legñ a ce, jam esel ab em ec'agñ yony aam baññ nyam eke wel b'esñ Emayus, ke Jerusalem ab a, án es wanci yony † gbuñ ke ók yogñ. ¹⁴ Ejagb ab af eke -n'aam a, -n'am dad low a ek'ey a ec'odad. ¹⁵ Eke -n'am dad odad -l'atar ów es a, Jesu in obi ow eññ el, etñ us ejagb el ab aam. ¹⁶ -N'am ekñ ow gòñ, kò -l'uwmn ow any. ¹⁷ Etñ Jesu ibrm el nine: «Bla ów iy am atarir es ee?» Sos ow el es, etñ -l'uk -n'inym es.

¹⁸ El em ec'egñ nyam eke wel b'esñ Kleopas dad'r nine: «Kò ñ sony ce el egñ ek'ir Jerusalem aña, ke uwm low na ek'ey seğñ amua em ab any ee?» ¹⁹ Jesu ibrm nine: «Kò bla lowi ey?» Etñ -li dad ow nine: «Nasaret iy Jesu e lís e low. Egñ na el kokoba òb es abusu es; etñ l'elu ow e low òkm in e juma kok em lele in ec'odad ebl em ab, Nyam ec'any af lele agñ ec'any af ab. ²⁰ Kò ey ec'egb waw esel egbel a lele ey e Nyamel ec'es ew esel ab oc im'n wel òb'r low, ew'r oliķñ af wel ibi'r. ²¹ Ey s'òmn eke in anake li b'ow li sòg Israel a. Etñ kin, yefenyana ab ow ij seğñ nyahan eke l'uw wel oc'r es. ²² Gbekò ey em ec'òyow beb dad ey low any iti owi tasi. Ibribr a -l'igb fafa -n'im uwòmú ab af, ²³ etñ -l'eknm ow e sos megl a. -L'ewl meny -l'ow -li dad ey eke afr erm esel yony in ok òkm in dad el eke Jesu in anñ owr. † ²⁴ Ey em ec'agñ beb yeji im uwòmú ab af etñ -l'ekñ low a ese elel eke òyow a dad ey ab af. Gbekò ow gbè, -l'eknm ow.»

²⁵ -Li dad odad na ba -li b'ok es, etñ Jesu dad el nine: «Oy! Anyamb agñ, úbmn kokoba òb esel ec'odad eke dad a nawrè! ²⁶ Kò uwmn any eke Mesi a k'ij gbre eben gbuñ ke l'éy in ec'anygbel ab em ee?» ²⁷ Etñ n'am otar ów a feñ eke Nyam Lel

† **23:54** Legñ na el seğñ yen ncebles. † **24:7** Ekñ Luk 9.22; 17.25; 18.32-33. † **24:12** Luk eci silél esig oglog em a, wel éñnm sodad ikñ na ec'akr 12. † **24:13** án es wanci yony: odad na Grek em a, wel òtu ek'itññ ejec'em dad ese kilo lew nyam. † **24:23** Ekñ Luk 24.1-11.

dad in e lís a e low akr l'ok wél. L'ób nuñ Mois ec'ol ab em ton l'igh kokoba ób esel ec'ów a e dad ab em. †

²⁸ Eke -n'imn bake -n'am titm bañ a, Jesu kok ese anym eci ow'n k'imn af. ²⁹ Kó agñ yony a dad'r nine: «K'im; àññ ey ab eke legñ am uk, ke ncebn am ow a sosiem.» Eññ n'im n'ehñ wél -n'anñ. ³⁰ Eke ow sig wanci eke -li k'ij ob a, Jesu oc futufutu a, l'elu Nyam bia, l'ubr em n'ón wél. ³¹ Kpekñ jam esel yony a anyamn em ayl, eññ -l'uw ow any; kpekñ l'irm wél ec'any af. ³² Eññ -n'am dadarir -l'ese: «Eke s'us ejagb s'am ow, ke n'am otar Nyam Lél em ec'ów akr l'ok ey a, lefr menñ am itr ey sos!» ³³ Kpekñ -l'ewl meny -n'im Jerusalem, eññ -n'ehñ jam esel lew nyam a eke as luku lele el lawlel ab ab, ³⁴ ke ok es am dad ese: «Nawre tasi, Es Kótoko igb luw em batñ Simó ekn'n!» ³⁵ Eññ el yeji -n'am dad low a eke -l'ekan ejagb af a, lele elel eke -l'uwr Jesu any, futufutu a eke n'am ubr em ab em.

Jesu yegm in e jam esel a sos

Matie 28.16-20; Mark 16.14-18; Jan 20.19-23; Ob Kok 1.6-8

³⁶ Eke odad anñ el nenym -n'am dad a, Jesu in obi ey ókm el ec'araññ eññ esññ el: «Erm es ey àññ óny ab!» † ³⁷ Kpekñ erññ ligbel am óny el anke -n'am tutr eke óññ abñ anake -l'ekan a. ³⁸ Kó Jesu dad el nine: «Kó bla eññ erññ am óny óny ufññ ee? Bla eññ úbmn nawre ee? ³⁹ Ekan em e sabu araññ a lele em ec'akr ab ab; em obi ana! Itñnin'm abu ke ékan. Óñnabñ élim sos megl lele ew ab ese elel eke m'eli am ekan ab af!»

⁴⁰ Eke li dad wél odad na a, li yegm wél in e sabu araññ a lele in ec'akr ab ab. † ⁴¹ Sos em am iññ el, gbekó ow am iti el any eññ -li k'ubm nawre tasi. Ow óññ Jesu ibrm el nine: «Kó ónyamn ob ij tel ab anja ee?» ⁴² Eññ -l'oc ócn ikpr eke wél ow a -n'ón ow. ⁴³ Jesu eb ócn a ij el ec'any af.

⁴⁴ Sica li dad wél nine: «Ékan ów amua, mi dad óny ow e low legñ a eke m'anñ óny

ab a. Mi dad óny eke ów a feñ eke wél non em e lís ke anñ Mois ec'ol ab em, kokoba ób esel e lel em, ton igñ Selu e lel em a b'ow iy neny.» ⁴⁵ Eññ n'ón wél abusu eke wél k'iri Nyam Lél em ec'odad a ók el es sos em. ⁴⁶ Ca l'ókn wél ów a li dad nine: «Kin ow eke wél non: ow akpl ke Mesi úw, ke seññ nyahan n'ánñ luw em l'igb, † ⁴⁷ ke wél yégm ebr ebr feñ low in e nin em, yec'etñ ke agñ ítññ erm em, ke -n'ehñ el e sikpl a ec'oc ap. Ow ób nuñ Jerusalem, ⁴⁸ eññ óny b'ow eel ów amua ec'adanju. ⁴⁹ Eññ m'ow m'awñ óny Abñ Lala a eke em Es ewar ow e low a. Gbekó àñññ baññ ton bake afr ec'abusu a ów eññ óny.» †

Jesu aam afr

Mark 16.19-20; Ob Kok 1.9-11

⁵⁰ Eke li dad wél ów amua bake ow uwr a, ca Jesu ot ok el ókm, eññ el ab -n'im -li titm Betani, † eññ yogñ li gbigbl sabu ogñ l'edñ wél ówro. ⁵¹ Eke n'am edñ wél ówro a, l'elu wél es eññ n'im afr. † ⁵² Jam esel a igñ'n nuñ, eññ ewl meny ow Jerusalem sos em iññ ligbel em. ⁵³ Seññ feñ -li b'anñ Nyamel gbél ab em -li kóklm Nyam.

† 24:27 Ekn Ol Ókn 18.15-18; Selu 22.2-9; Esayi 53. † 24:36 erm es ey àññ óny ab:Luk eci silél esig oglog em a, wél éñnm sodad ikñ na. † 24:40 Luk eci silél esig oglog em a, wél éñnm akr ekñ yony ec'odad na. † 24:46 Bèbmn Selu 16.9-11; Esayi 53.10-11; Ose 6.2. † 24:49 Ekn Ob Kok 1.4-5. † 24:50 Ekn Mark 11.1. † 24:51 Ekn Ob Kok 1.9.

Jan ec'Amani Mamn eke nɔn Ów ek'it eke wɛl k'uw any

Lɛl na, Jesu eci jam us ɛs Jan nɔn. In Jwif, Sebede jim, l'el ɔcn ibi ɛs. Lɛl na ɛm, eke li bi dad in obi ec'odad a, li bi dad l'ɛsɛ "jam us ɛs a eke Jesu b'erur a". Jesu ec'Amani Mamn a eke Jan nɔn a otarm ɛs Matie ec'a, Mark ec'a lele Luk ec'ab ab. Ów lele sodad ab anɲ eke anm Amani Mamn ejec'ab ɛm. Amani Mamn a eci nɔn ɛm a, Jan anake anɲ jam nɔn in ec'a; ow k'ɔdm n'am tutr eke agɲ ikɲ anym awl silɛl ejec'a ɲ.

Sodad eke ow ec'iri a lɔl ɛs a, li b'erur ow e low. Li b'oc mob eke sɛgɲ a fɛɲ b'anɲ ɛy any af s'am ɛkn a ɛsɛ low nɛnyɛmbri nyam eke lɔl ɛs eci mɛny ɛwr af. Usuayl lele ncebn ab, mij, viny, futufutu, mɛbob ɔsu ɛs, owr anɲ: amua na anake li b'oc li yɛgm low nɛnyɛmbri nyam eke lɔl ɛs a. Tasi Jan ec'Amani Mamn na eke nɔn ab ɛm, nyandre odad eke bi dad low ek'ɛy eci odad kaka anm ɛm. In ec'a sɔny coco ɛm anake Jesu dad eke "ɛm, anɲ anɲ", eke el nyandre ɛm *m'el Nyam*. Jan eci lɛl ab ɛm, ow b'el akrowa owi a, li b'ur "mɛny ɛwr" nin, anɲke in ec'a ow elm ɛgɲ a eke ewl a e low cɛ ɔnym any, kɔ mɛny ɛwr a e low tasi eke am ɛlu ɔkm a: Mesi a anake am kok juma a.

Jan sɔny coco anake ɔb in e lɛl nɔn a nun Nun ɔb owi ɛm a. N'am ɛlu ɔkm li yɛgm eke Jesu el Nyam Odad eke ow ɛm Nyam kok wus nimum ke sica odad a el ɛgɲ. Grɛkel eci nun ɛm ɔny ɛsɛl a yɛji bi dad "odad" a eci lɛc ek'ij, ke ucu afr lele wus ab ɔny ɛs a e low, ɛl eci low yɛgm ɛm; ow k'ɔdm Jan erur eke ki dad ɛl Jesu e lís e low odad eke -l'uwɛr any ɛm, yec'ɛtɲ ke ow ɛm -l'iri eke Jesu el ɛl eci ɛs Eb ɛlu ɛs yɛji. Jan am ayal low a sosisɛm eke ni nɔn Amani Mamn a n'ɔɲ in e lɛl awl ɛsɛl a, ke ow ɛl Jwif oglog Grɛk: «Gbɛkɔ yec'a eke

anɲ lɛl na ɛm a, wɛl nɔn yec'ɛtɲ ke úbr nawrɛ eke Jesu el Mesi, Nyam ec'Iy. ɛtɲ eke b'ɔnyɲ ɔmn in ɛm a, b'ow ɛɲan sel in ɛm (Jan 20.31).»

Jesu Krist el sel ec'odad

¹ Nun ɔb ɛm e low fɛɲ e kok ɛm a, ke Odad anɲ ɲ. ɛgɲ a eke el odad a okr af Nyam ab, ɛtɲ Odad a el Nyam. ² Nun ɔb ɛm ɛtɲ Odad okr af Nyam ab.† ³ Nyam oc'r kokr'r ob fɛɲ; ob kaka anm eke wɛl kok ke n'anm ɛm; ⁴ fɛɲ a eke wɛl kok a ɛɲn sel in ɛm. Sel ikɲ na el agɲ eci usuayl. ⁵ Usuayl am afɲ ncebn ɛm ɛtɲ ncebn ebn'n. †

⁶ Nyam ɛrm ɛgɲ nyam eke wɛl b'ɛsɲ Jan ow. ⁷ N'am ow ɛsɛ danɲku af, ke l'ij usuayl e danɲku yec'ɛtɲ ke in ɛm agɲ a fɛɲ úb nawrɛ. ⁸ In obi a l'elm usuayl, kɔ usuayl eci danɲku cɛ l'ij. ⁹ Usuayl ikɲ na el usuayl tasi a ek'am ow wus af anɲ ayal agɲ fɛɲ a.

¹⁰ Odad a anɲ wus af anɲ. Nyam oc'r kokr'r wus, kɔ wus uwm'n any. ¹¹ L'ow in ec'agɲ ɛm, kɔ in ec'agɲ ɛgɲm ebn'n. ¹² Gbɛkɔ agɲ bɛb eb'r ɛtɲ ɔny ɔmn in ɛm; n'ɔɲ wɛl abusu eke wɛl k'el Nyam ec'ey. ¹³ Ow elm sos megl af e mew ab ɛm, oglog ɛgɲ ec'erur ɛm -l'elm Nyam ec'ey, kɔ Nyam ec'erur ɛm -l'el Nyam ec'ey.

¹⁴ Odad a ewl el ɛgɲ ɛtɲ ir ɛb ɛy ab; Nyam ec'erur eke ítɲnm lele nɛny nyam ij ab iy'r ɛm gbɔɲ. S'ɛkn in ec'anygbɛl a, anygbɛl eke Iy b'ɛɲn ɛs ɛm. ¹⁵ Jan ij in e danɲku. L'ɛlu lebl ninɛ: «Lɛgɲ a eke m'am dad m'ɛsɛ: "ɛgɲ nyam anɲ'm jam am ow, kɔ n'ɔny any l'akm'm anɲke l'ikɲ anym n'anɲ gbun ɛtɲ m'anɲ a," ke in ec'odad anake m'am dad a.»

¹⁶ Tasi ɛm a, ɛy fɛɲ s'ɛɲn in eci aja ab ɛm eci ɔwrɔ a, tasi li yibr ɛy ow bobn. ¹⁷ S'ɛɲn ol Moiss ɛm, kɔ Nyam ec'erur ek'ítɲnm a lele nɛny nyam ij ab a, anɲ Jesu Krist ɛm ow. ¹⁸ Lɛgɲ kaka ɛgɲ ɛknm Nyam, kɔ Iy ekpɔbi a sɔny coco eke el Nyam ke anɲ ɛs ab a cɛ ɛlu'l ɔkm.

*Jan mij ok nun ɛs eci danɲku ij
Matie 3.1-12; Mark 1.1-8; Luk 3.1-18*

† 1:2 Bèbmn Nyandre 8.22-26. † 1:5 ncebn ebn'n: odad na Grɛk ɛm a, wɛl ɔtu ek'ítɲn ejec'ɛm dad ɛsɛ ncebn irmnm'n ɛs.

19 Jwifel e nuŋ af esel ek'el Jerusalem ec'a erm egb waw esel lele Leviel ab Jan ogn a eke -li k'ibrm ow -l'ese: «Kɔ η bwo el η ee?» Kin Jan eci danƙu ek'ij. 20 Jan ɔnynm sos es odad a e dad em etŋ agŋ a feŋ eci any af li dad l'erum mar nine: «Em, m'elm Mesi a.» 21 -L'ibrm ow nine: «Etŋ η bwo ee? Kɔ η Eli ee?» Li dad nine: «Njan, m'elm Eli.» -L'ibrm ow nine: «Kɔ η Kokoba ɔb es ab ee?» † Nine: «Njan.» 22 Emeny -l'ibrm ow nine: «Ke sica η bwo el η ee? Agŋ a ek'erm ey a, odad si k'ɔny si dad el. Kɔ η ayaf am ocr η sosi ee?» 23 Li dad nine: «Em, m'el *egŋ a ek'anŋ loj am elu lebl dad ese: Kòkr Es Kòtòkò ec'ejagb a ínym senyn senyn a!*»† (Kokoba ɔb es Esayi ec'odad eke dad ab ana.) 24-25 Ke érmu ab em Farisiel anŋ † eke emeny am ibrm'n ese: «Eke batŋ elm Mesi a, elm Eli, elm Kokoba ɔb es a, ke bla k'ɔŋ k'am ok agŋ mij nuŋ ee?» 26 Jan dad el nine: «Em, m'am ok ɔny mij nuŋ mij em; gbekɔ ɔny ec'araŋn a, egŋ nyam anŋ eke uwmm any. 27 N'anŋ'm jam n'am ow, etŋ m'itm bɔbɔ yeji eke mi ki mɔmu in e còkrukɔ meb ab es.» † 28 Ów amua feŋ am ey Betani eb em Jurden jam, yogŋ a eke Jan am ok agŋ mij nuŋ a.

Jesu, Nyam e licɛbli

29 Eke legŋ eny akr af a, Jan ekn Jesu ek'am ow in ogn etŋ li dad nine: «Kin Nyam e licɛbli a eke b'ow ɔny wus na e sikpl oc es a. † 30 Legŋ a eke m'am dad m'ese: “Egŋ nyam anŋ'm jam am ow, n'ɔny any l'akm'm, anke l'ikŋ anym n'anŋ gbuŋ etŋ m'anŋ a,” ke in ec'odad anake m'am dad a. 31 M'uwm egŋ a ek'ow k'el ab any, gbekɔ m'ow eke mi k'ok agŋ mij nuŋ mij em, yec'etŋ ke m'ón Israel ec'agŋ a uw'r any.» 32 Emeny l'ij danƙu li dad nine: «M'ekn Abŋ Lala ek'anŋ afr

us es ese kel af ke sig'r es af. 33 Ke mi k'uwm egŋ eke l'el ab any, gbekɔ Nyam eke erm'm m'ow eke mi k'ok agŋ mij nuŋ mij em a dad'm nine: “B'ow ekn Abŋ eke b'ow us es ke sig es egŋ nyam af, in anake li b'ow l'ok agŋ mij nuŋ Abŋ Lala em a.” 34 M'ekn low na etŋ m'am ij danƙu eke egŋ na el Nyam ec'Iy.»

Jesu eci jam esel krekre a

35 Eke legŋ eny akr af a, emeny Jan lele in e jam esel yony ab anŋ yogŋ. 36 Eke l'ekn Jesu ek'am ec a, li dad nine: «Kin Nyam eci licɛbli a ɔ!» 37 Eke Jan eci jam esel yony a iri odad na a, -l'us ow jam. 38 Jesu ewl sos meny, l'ekn eke agŋ yony am us'r jam, etŋ l'ibrm wel nine: «Kɔ ɔny, bla am ɔɔl ee?» -L'ibrm ow nine: «Rabi, kɔ η bogŋ ir ee?» (Rabi e nyandre el “Low yegm agŋ es.”) 39 Li dad wel nine: «Ówr, b'ow ekan.» Ke ow am titm ncebles eci wanci yar. -N'im -l'ekn yogŋ a eke l'ir a, etŋ -n'anŋ ow ab legŋ ikpr a.

40 Agŋ a ek'iri Jan eci sodad a ke us Jesu jam a e nyam el Andre, Simɔ Pier lisijim. 41 L'ikŋ anym n'im l'ekn lisijim Simɔ etŋ li dad ow nine: «S'eyŋ Mesi a.» (Mesi a e nyandre el “Krist”.) 42 Andre ewl Simɔ Jesu ogn a. Jesu ler'r sen etŋ dad'r nine: «Ŋ Simɔ, Jan jim; wel b'ow esŋŋ Kefas.» (Ow e nyandre el “Lob”.) †

43 Eke legŋ eny akr af a, Jesu ew eke k'im Galile etŋ l'obr Filip. Li dad ow nine: «Ús'm jam!» 44 (Filip a Betsayida eb em ec'egŋ; eb na anake Andre lele Pier ab yeji el ow ec'agŋ a.) 45 Filip obr Natanael etŋ dad'r nine: «Natanael, egŋ a eke Mois dad in ec'odad ol e lel ab em, † ke kokoba ɔb esel dad ow ec'odad a, † s'eyŋ'n. Egŋ a, Nasaret e Jesu, Josef jim.» 46 Natanael dad'r nine: «Kɔ Nasaret yeji, low mamn ɔtu eke k'anŋ ow ee?» † Filip dad'r nine:

† 1:21 Jwifel a am eku Kokoba ɔb es nyam ese Mois af, eke segŋ es abal el em a k'ow. Agŋ beb am tutr eke kokoba ɔb es a b'ow el Mesi a. Ekn ɔkm Ok 18.15-18; Ob Kok 3.22. † 1:23 Esayi 40.3, Septant em ec'odad a eke wel oc. † 1:24-25 *érmu ab em Farisiel anŋ*: Jan eci silel esig oglog em a, *érmu a Farisiel*. † 1:27 Jwifel ogn a, ke éb utu egŋ a, mɔmu'n còkrukɔ meb es, yoyog'r akr es. Juma ikŋ na elm Jwifel eci, kɔ madu eci. † 1:29 *Nyam e licɛbli*: Odad eke Jwifel ogn a, ow ec'iri a ok nɔnɔ. Bèbmn Nuŋ ɔb 22.8; ɔkm Ok 12.21-27; Ob Ap 14.12; Awl 28.3-4; Esayi 53.6-7. † 1:42 *Simɔ, Jan jim*: Ekn Matie 16.17 lele ow ec'akr otar ab ab. *Kefas*: ke Arame em ana. Grek em a, Pier. † 1:45 *Ol e lel*: nin eke Jwifel ew Bibl em e silel yen krekre a. Wel dad kokoba ɔb es ec'ow a e low Ol ɔkn 18.15-18 em. † 1:45 Bèbmn Ol ɔkn 18.18; Esayi 9.5-6; Ezekiel 34.23. † 1:46 *Nasaret*: Ekn Matie 2.23 ec'akr otar a.

«Òw, ke ékn.» ⁴⁷ Eke Jesu ékn Natanael ek'am ow titm'n a, n'am dad ow e lís e low l'ése: «Kin Israel iy tasi; in em meju owi kaka anm.» † ⁴⁸ Natanael ibrm'n niné: «Kó ayaf uwr'm any ee?» Li dad niné: «Eke anj babm e likj a ec'ew a, † gbuñ ke Filip ésj'j a, ke m'ekn'j.» ⁴⁹ Af yogj Natanael dad'r niné: «Low yegm agj es, j Nyam ec'Iy tasi, j Israel ec'eb ebu tasi!» ⁵⁰ Jesu dad'r niné: «Mi bi dad m'ése, m'ekn'j babm e likj a ec'ew a ek'anj a, ke kpekj úb'm nawre ee? B'ow ékn ów ek'agb akm na!» ⁵¹ Etj l'ignj af li dad niné: «Low nawre m'am dad ony: b'ow ékan afr eke b'ow fig ke Nyam ec'afr erm esel ám uyu, ke ám us es egj ec'Iy e nuñ af.» †

2

Kana e mebi es gbebl a

¹ Eke segj yony ec a, mebi ec'es gbebl nyam ey Kana eb em, Galile wus af; Jesu lis yeji anj em. ² Wel ew Jesu lele in e jam esel ab ab yeji abu. ³ Eke ow b'injn ebr a, mar uwr. Jesu lis am dad Jesu ese: «Mar uwr el.» ⁴ Kó li dad ow niné: «Em lis, bla etj am elu'm low na em ee? Em e wanci a k'owm.» ⁵ Eben yeji lis dad juma kok esel a niné: «Kòkr low yec'a eke li b'ow l'ibrm ony a.»

⁶ Ke yogj mijel nõhon eke wel kok lebn em anj. Mijel amua eke nyam otu eke k'ij litr ekj yen a anake Jwifel b'oc kokr el eci sayl owi Nyam ec'any af a. † ⁷ Jesu dad juma kok esel a niné: «Òkr mij mijel amua em ow íy.» -L'ok em ow iy ok enyembri a. ⁸ Etj Jesu dad el niné: «Sica àwr mij a tel ke ócr imn onj es gbebl a e nyimn es a.» Juma kok esel a kok eben. ⁹ Li tat mij a ek'itjn el mar a anm, l'uwm yogj eke mar a anj ow ab any, gbeko juma kok esel a ek'aw mij a gbé uw any. L'ésj mebi es a, ¹⁰ l'igbl ow abu ogj etj sica niné: «Agj a fej mar mamn -li b'ob nuñ -n'onj agj

egj; eke agj a e wel ew abu a egj mar nõnõ a, ke sica -n'onj wel mar mij mij a gõj. Gbeko j ec'a, ew mar mamn a es tonj it wanci na!» ¹¹ Kin elel eke Kana eb em Galile wus af, Jesu elul in eci meny ewr krekre a okm. L'elu in ec'any gbél okm etj jam esel a ub'r nawre.

¹² Eke low na ey oc es a, in obi in obi, lis, lisijimel lele in e jam esel ab ab -l'us nuñ es -n'im Kapernayum. -N'anj yogj -li kok segj waa ce.

Jesu anj Nyamel gbél a e gbugj a

Matie 21.12-13; Mark 11.15-17; Luk 19.45-46

¹³ Jwifel eci Pak ec'es gbebl a titm, etj Jesu uyu im Jerusalem. ¹⁴ Nyamel gbél a e gbugj a, l'ekn agj ek'am ol sed, meceb lele prendre ab ij; n'ejn jete titjn esel yeji eke ok es el eci an ol usu a. † ¹⁵ Li kok say etj el fej eke -n'annj Nyamel gbél a e gbugj a, l'ogn l'ok wel okm, el e meceb lele el e sed ab ab; n'onj jete titjn esel ec'os a lele el eci sitabl ab ab l'ok wus; ¹⁶ etj l'ewar prendre ol ij esel a niné: «K'òcr em Es ec'él a ese an ol él af! Onyn mob amua fej otr es aja!» ¹⁷ In eci jam esel a okn Nyam Lél ab em e sodad amua: *O Admaga, j ec'él a ec'erur eke m'onj a, b'ow etul'm ese al eke b'etul ob af.*†

¹⁸ Af yogj, Jwifel ec'es ewel a am ibrm'n ese: «Bogj e meny ewr otu eke ki kok, ke ow yegm ey eke low na eke kok a, ony ow ec'abusu eke ki kok eben ee?» ¹⁹ Jesu dad el niné: «Eke njan Nyamel na, ow bi kok segj nyahan m'ow m'usr em.» ²⁰ -Li dad ow niné: «Wel ew akpo ekj yony mij nõhon us Nyamel gbél na, etj j am dad eke b'ow usr em segj nyahan ee?» ²¹ Ke Nyamel a eke Jesu am dad ow ec'odad a, in e sos megl ab ana. ²² Ow onj, legj a eke Jesu igb agj ek'uw ab em a, in e jam esel a okn eke l'ikj anym li dad odad na; etj ow em -l'ub Nyam Lél lele Jesu eci sodad eke dad ab ab a nawre.

† **1:47** *Israel iy... meju owi:* Israel el Jakób e nin owr; Jakób e nyandre nyam el *egj eju es*. Ékn Nuñ Jb 25.26 lele ow ec'akr otar ab ab. † **1:48** *Babm e likj a ec'ew:* likj a ec'al a bibn es titm wus. Wel b'ocr sos es im yogj tutr ów Nyam odad ab af, njonj Nyam, awl Nyam lel. † **1:51** Jesu em a, jam esel a b'ow ékn Nyam ec'anygbél a ese Jakób ec'es ékn ab af. Nuñ Jb 28.12-13. † **2:6** Gbuñ ke -l'ij ob, eke ob ij anj el abu em lele ob ij ec'uwr em ab a, Jwifel beb b'akpr mij sos yec'etj ke -l'ayl Nyam ec'any af. Na ssiem anake mij amua anj el a. † **2:14** Ékn *Matie 21.12 ec'akr otar a.* † **2:17** Selu 69.10.

Εγη em e low fεη eke anη a, Jesu uw any

²³ Λεγη ab em a eke Jesu anη Jerusalem, Pak ec'es gbεgbl a ec'a, αγη nοnο ub'r nawρε simeny εwr eke n'am kok ab em. ²⁴ Gβεkο Jesu οnym οmn el em anke el fεη l'uw wel any senyn senyn. ²⁵ L'ibram eke wel k'otar εγη kaka fεη e līs e low akr ok'r, anke in obi em li b'uw εγη e low eke b'ann erm em ab any.

3

Jesu lele Nikodem ab

¹ Λεγη ab em a, Farisiel em ec'εγη nyam anη eke wel b'εση Nikodem, l'el Jwifel ec'anym εσεl ab em ec'εγη nyam. ² Ncok nyam, l'ow n'εηη Jesu ετη n'am ibrm ow l'εσε: «Low yεgm αγη ες, s'uw any eke Nyam εrm'η ow eke ki yεgm εy low, anke ow it ke Nyam άνη εγη ab ab gbuη ke l'όtu li kok meny εwr amua εσε el el eke am kok ab af.» ³ Jesu dad'r ninε: «Low nawρε m'am dad'η: εγη kaka k'otum εknm Nyam e gbρεηgbi usu a, eke ow elm afr ec'abusu em wel ewrm'n em.» † ⁴ Nikodem ibrm Jesu ninε: «Εγη ek'usu a, ayaf wel οtu eke k'ewar em ee? Κο l'otυ eke li k'im l'εy lis e lokm wel ewar em ee?» ⁵ Jesu dad' ninε: «Εε, low nawρε m'am dad'η, εγη kaka k'otum εym Nyam eci gbρεηgbi usu a eke wel ewm'n mij em lele abη ab em. † ⁶ L'ow yec'eke b'ann αγη em ow a, b'el sos megl eci; ετη low yec'eke b'ann Nyam ec'Abη em ow a, b'el Abη eci. ⁷ Eke mi dad'η eke οny fεη wel k'ewr οny em afr ec'abusu em, ke ow k'iti'η any. ⁸ Yogη eke lef † b'erur a, li b'εlu n'imn; b'iri in ec'εlu a, gbεkο úwm yogη eke li b'ann l'ow lele yogη eke li b'im ab any. Εγη fεη eke wel ew Nyam ec'Abη em a, εben ek'ow b'εcr ana.»

⁹ Af yogη, Nikodem dad'r ninε: «Κο ayaf ow οtu eke k'εcr ee?» ¹⁰ Jesu dad'r ninε: «Iη k'el Israel wus af eci low yεgm ες ligbel nyam, ke k'úwm ów amua any ee? ¹¹ Εε, low nawρε m'am dad'η: low

yec'a eke s'uw any a, ow ec'odad s'am dad, ετη low yec'a eke s'εkn a, s'am ij ow eci danku; gbεkο εy eci danku ij a, εγηmn ebmn. ¹² Eke mi bi dad οny wus ec'ów a, úbmn'm nawρε; eke sica m'am dad οny Afr ec'ów, ke ayaf b'ow ubr'm nawρε ab ee? ¹³ Εγη kaka uyum afr ek'ow elm εγη ec'Iy sony ce ek'ann afr us es a! † ¹⁴ Εσε el el eke Mois oc lowi em lοrηn ucu likη k'igbl ογη loj a, † εben ow it eke wel k'igbl εγη ec'Iy yeji ογη, ¹⁵ yec'ετη ke εγη kaka fεη eke b'ow ub'r nawρε a, εηη sel ek'ονym uwr. ¹⁶ Tasi em a, Nyam erur wus ec'αγη a afηη es toη n'οη wel in ec'Iy ekpobi a, yec'ετη ke εγη kaka fεη ek'ονy οmn in em a k'úwm, kο ke n'εηη sel ek'ονym uwr. ¹⁷ Tasi em a, Nyam οom in ec'Iy owm wus ec'αγη ογη eke li k'ob wel low, kο ke Jim em a, li sóg wel. ¹⁸ Εγη ek'ub Iy a nawρε a, Nyam k'ow οbm'n low; gbεkο εγη ek'ubm nawρε a, ke Nyam οb'r low η, anke l'ubm Nyam ec'Iy ekpobi a nawρε. ¹⁹ Sica kin el el eke low οb a b'εcr: usuayl ow wus ec'αγη ογη, ετη αγη erur ncebn akm usuayl anke -li bi kok ów εηη. ²⁰ Εγη kaka fεη ek'am kok low ηηη a, οny usuayl eci sifn ετη am kpab'r es līs, anke n'am uru eke in ec'ów εηηη a k'ok οkm usuayl em. ²¹ Gβεkο αγη a eke bi kok Nyam ec'erur a, b'im titm usuayl, yec'ετη ke αγη έkn senyn senyn eke el ec'ów a e kok a εcr Nyam em.»

Jesu lele Jan ab

²² Sica eke ów amua εc a, Jesu lele in e jam εσεl ab ab im Jude ec'ogog a. N'ann yogη wel ab l'ok αγη mij nun σεηη beb. ²³ Jan yeji, Ayinon a eke titm Salim a, n'am ok αγη mij nun anke yogη mij nοnο anη. Αγη am ow in ογη ok mij nun. ²⁴ Ke wel k'elum Jan sobel em.

²⁵ Sica ów es atar εy Jan eci jam εσεl beb lele Jwif nyam † ab ec'αραηη, ów eke wel bi kok Nyam ec'any af sos ayal ec'a sοsiem. ²⁶ -N'im -n'εηηη Jan ετη -n'am dad

† **3:3** Jwifel bi tutr eke -li b'ow -l'ok Nyam e gbρεηgbi usu a eke -li b'osu ol a sοsiem. Jesu am οny tutr na oc el es nun em. Ow it ke εγη a nimum itηη ye. † **3:5** Amani Sig a eke Nikodem uw any senyn senyn a, mij el erm em itηη lele sayl ab eci meny εwr. Eke Jesu dad abη e low, ow el εγη em ec'itηη owi. Ezekiel 36.25-27. † **3:8** Lef lele abη ab a, odad nyam coco Grek em. Odad eke wel am wewlm meny. † **3:13** Jwifel beb bi tutr eke Mois yu afr im eb ol. † **3:14** Έkn Awl 21.4-9. † **3:25** Jwif nyam: Jan eci sil el esig oglog em ec'a, Jwifel.

ow -l'ese: «Low yegm agn es, Jurden jam a ec'egn a eke anj n ab, ke ij in e danju a, ko am okn in e low ee? Anj! Sicaca em a, n'am ok agn mij nun etj agn a fej b'im am ekn'n!»²⁷ Jan dad el nine: «Egn kaka k'otum ennm low ec'abusu eke Afr oom'n.²⁸ Otur eke ony obi yeji k'ijr danju; mi dad m'ese: "M'elm Mesi a, ko eke wel ikj anym erm'm ce." ²⁹ Mebi es anake mebi lis b'el in ec'a; ko mebi es e lawl a, mebi es a e saw li b'annj ke n'am iri ow e low; etj eke li b'iri mebi es a e lebl a, li b'annj sos em in em. Em eci sos em in ab ana, etj sicaca em a, ow iy neny fej. ³⁰ Ow it eke in ec'any gbela a am agb, ke em ec'a is es.

³¹ Egn ek'el Afr ec'a, anj fej eci nun af; egn ek'el wus ec'a el wus eci, etj bi dad wus ec'ow. Egn ek'ow Afr eci nin em a, [anj fej eci nun af;] † ³² li b'ij low eke l'ekn ke l'iri a eci danju, ko egn egn in e danju ij a ebm. ³³ Egn eke b'egn in e danju ij a eb a, am egn eb eke Nyam el low nenyembri nyam. ³⁴ Egn eke Nyam erm a bi dad Nyam ec'odad, anke Nyam b'elu egn a in ec'Abj a nimum fej em. ³⁵ Nyam erur Iy a etj n'oj ow abusu a fej. ³⁶ Egn yec'eke ony omn Iy ab em a, enj sel ek'onym uwr; egn eke bi yayr Iy a k'ow ennm sel ikj na, etj li b'ow n'annj Nyam ec'erm bebl a ec'any af.»

4

Jesu lele Samari yowi ab ab

¹⁻³ Farisiel iri wel am dad eke Jesu am oj wel am ok agn mij nun onon akm Jan, etj n'am enj jam esel yeji l'akm ow. (Tasi em a, Jesu in obi l'okm egn kaka mij nun, ko in e jam esel anake am ok agn mij nun a.) Eke Jesu iri ow amua eke wel am dad a, n'ngbon Jude etj l'ewl n'im Galile. ⁴ Ke n'im a, ow it eke li k'ecr Samari wus af eci. ⁵ L'ow li titm Samari eci banj nyam eke wel b'esj Sikar. Banj a titm Jakob ec'ogm

a ek'oj jim Josef a. † ⁶ Yogn anake Jakob eci mijomu a anj a. Eke Jesu sos kkn es usu im ab em a, li sig es mijomu a e saw. Ow otu eke ki bebmn legj uyu nun ab.

⁷ Samari yowi nyam ow am aw mij, etj Jesu dad'r nine: «Yow na ee! Oj'm mij tel m'egn.» ⁸ (Ke in e jam esel a im banj a eke k'ol ob ij.) ⁹ Samari yowi a dad Jesu nine: «Ko n, eke el Jwif a, ayaf tasi em eke m'el Samari yowi a, am sus tasi ibrm im mij eke k'egn ee?» (Tasi em a, Samari enj lele Jwifel ab neny okrm af.) † ¹⁰ Jesu dad'r nine: «Blél uw Nyam ec'ob ap a, † lele egn a ek'am ibrm'n mij eke k'egn ab any ana, ke n anake blél ewl ibrm'n mij eke k'egn, ke blél n'oj mij ewl mij a.»†

¹¹ Yow a odu eb dad nine: «Egn gbela, mijomu a im em, etj emeny sonu yeji onyam ab; bogj b'ow enj mij ewl mij ikj na ee? ¹² Mijomu na, ey lagj Jakob oj ey, in obi l'egn mij a, in ec'ey lele in e mebob ab yeji egn mij na. Ko am tutr eke agb akm Jakob ee?» ¹³ Jesu dad'r nine: «Egn fej eke b'ow egn mij na a, emeny mijamn b'ow ony'n; ¹⁴ gbekw egn eke b'ow egn mij a eke m'ow m'oj'n a, mijamn k'ow onym'n legj kaka. Mij a eke m'ow m'oj'n a b'ow ewl el mij ewl mij ek'ow em sel ek'onym uwr b'ow jajn ok okm.» ¹⁵ Yow a dad'r nine: «Egn gbela, oj'm mij ikj na yec'etj ke mijamn k'onym im m'owm anj m'awm mij ij.»

¹⁶ Jesu dad'r nine: «Im esj acj ke ewl meny ow anj.» ¹⁷ Yow a dad'r nine: «M'onym ign.» Jesu dad'r nine: «Ij e low ij eke dad ek'onym ign a, ¹⁸ anke ikj anym ony egn yen, etj legj na em ec'egn a ek'in ab ir a yeji elm n ec'ign. Dad low nenyembri nyam.» ¹⁹ Etj yow a dad'r nine: «Egn gbela, m'am uw any eke n kokoba ob es. ²⁰ Ey lagjel Samari enj ign Nyam nun lafeny na af, etj ony Jwifel bi dadr eke yogn eke wel k'ign Nyam nun a

† **3:31** Jan eci silél esig oglog em a, wel éjnm sodad ek'annj ob na [...] ec'arajn a. † **4:5** Ekn Nun Ob 48.21-22; Joswe 24.32. † **4:9** Jwifel b'oc Samari enj ese agn ek'aylm Nyam ec'any af af, brobro oyow a. Ow sosisem -l'erurmn eke wel k'itjn el, etj -l'egjmn mij kpok nyam em. † **4:10** Nyam ec'ob ap a: Jwif eci low yegm esel bi dad Bibl em eci krakra em e silél yen a ec'odad ese "Nyam ec'ob ap" af. † **4:10** Jesu eci mij ewl mij a ek'am ur nin a el nyandre em odad. Abj Lala a eke b'ow anj ese mij af, ke b'ow ony abj em eci mijamn oc es, ke b'ow oj egn Nyam em e sel ek'onym uwr a ec'odad Jesu am dad. Ekn Jan 7.38-39.

el Jerusalem.» † 21 Jesu dad'r nine: «Yow, ùb'm nawre: legn am ow etn yogn eke b'ow ignn Es Nyam nun a, ow k'ow elm lafeny na af, ow k'ow elm Jerusalem yeji. 22 Ony, Samari eyñ, ony e Nyam eke b'ignn nun a, uwmn in any; ey Jwifel, ey ec'a eke si b'ignn nun a, s'uw'r any, anke Jwifel em es eb elu anny ow. 23 Legn am ow, etn legn a ow yej'ñ, yogñ, Nyam nun ign esel tasi a b'ow ign Es nun abñ em, ese el el eke Jim elu'l okm ab af; tasi em a, Nyam nun ign esel amua anake Es am ol es a. † 24 Nyam el abñ, ow sosiem agñ a eke k'ign'n nun a, -l'it eke -li k'ign ow nun abñ em ese el el eke Jim elu'l okm ab af.» 25 Yow a dad'r nine: «M'uw any eke Mesi a b'ow ow. (Mesi a ow e nyandre el Krist.) Legn a eke li b'ow l'ow a, li b'ow l'otar ów a fñ akr l'ok ey.» 26 Jesu dad'r nine: «Em eke m'am dad'ñ odad a, em ana.»

27 Etn wanci ab af, Jesu eci jam esel a ewl ow, etn -n'ñan ow eke ow am dad odad yow ab; eke -l'ekan ow a, ow e low iti el any. † Gbeko el em ec'egñ kaka otum ibram'n low esme: «Ko bla am ol ee? Ko bla etn am dad ów in ab ee?»

28 Yow a ew in e mijel a es yogñ, etn l'ewl n'im banñ a, n'am dad agñ l'ese: 29 «Òwr ekan egñ eke dad'm em e low fñ eke mi kok a. Ko ow k'elm Mesi ab ee?» 30 Agñ a ok okm banñ a etn aam yogñ a eke Jesu anny a.

31 Ke ow eci wanci ab af, jam esel a am ñonñ Jesu ese: «Egñ gbél, ij ob tel ol!» 32 Ko li dad wél nine: «M'ony ob ij eke uwmn any.» 33 Jam esel a am bibrmn in el ofr ese: «Ko egñ ka k'is'r ob ij ee?» 34 Jesu dad el nine: «Eke mi kok egñ a ek'erm'm a ec'erur, etn m'uar juma a eke l'abul'm a, ke em ec'ob ij ab ana. 35 Ony, b'ewal egb a, bi dadr esre: «Emeny ow anny awl yar gbuñ ke egb ub e legñ bébmn ab.» Gbeko em, m'am dad ony eke ki lær soñm a senyn senyn: egb a ebl, ow bébmn ub

ab! 36 Egñ ek'am ub egb a, kpekñ b'eyñ in e labm soñ a, etn li b'as egb a luku sel ek'onym uwr eci; ow em a, egñ ek'am ewl lele egñ ek'am ub ab ab b'okr af kok sos em inñ. 37 Ee, nyandre odad na ek'am dad ese: «Egñ nyam b'ewl, ke egñ ejeci nyam b'ub a,» el low nawre. 38 Ogm nyam em eke kokmn juma a, m'erm ony imn ubr egb yogñ; agñ ejeci ikñ anym kok juma yogñ, etn ony ñan gbre eke -l'ijr a e liy.»

39 Yow a dad Samari eyñ a nine: «Egñ na dad'm low fñ eke mi kok a.» Ow em a, agñ a ub nawre anke yow a dad el. 40 Ow sosiem, eke Samari eyñ a im eyñ Jesu a, -ni ñonñ ow ek'ow k'egñ anny el ab; etn Jesu anny yogñ segn yony. 41 Etn sica Jesu, in obi ec'odad eke n'am dad a sosiem, agñ a ek'am ub'r nawre a am eny afñ es; 42 etn -n'am dad yow a -l'ese: «Sica ow elm ñ ec'odad a eke dad a sosiem ce s'ubm nawre ij, ko ey obi s'iri'r nenym, etn s'uw any eke l'el wus na ec'Es Eb Elu Es tasi.»

Jesu ewlm juma idr es ligbel nyam ec'iy

43 Eke sica Jesu kok segn yony usu a, l'igb yogñ n'im Galile. 44 Tasi em a, in obi l'ikñ anym li dad nine: «Kokoba ob es onym any in ec'eb tasi ab em.» 45 Gbeko sica eke n'im l'ey Galile wus af a, yogñ ec'agñ a eb'r senyn senyn, anke agñ amua yeji im Jerusalem Pak ec'es gbegbl ab em etn -l'ekñ ów a fñ eke Jesu kok es gbegbl a e legñ a. 46 Sica emeny l'ewl l'ow Galile Kana banñ, yogñ a eke l'oc mij li kokr mar a. Eb ebu a eci juma idr es ligbel a anny yogñ. In ec'iy ek'anny Kapernayum a ol am ony. 47 Eke juma idr es a iri eke Jesu anny Jude ow Galile a, n'im n'eyñ ow etn n'am ñonñ ow ek'ow k'ow Kapernayum ewlm jim ek'am uw a. 48 Jesu dad'r nine: «Ony gbé segn fñ, eke eknmn meny ewr lele ów any iti owi ab a, k'otumn ubmn nawre.» 49 Juma idr es a dad'r nine: «Egñ gbél, òw em ogn a gbuñ ke em ec'iy a úw.»

† 4:20 Lafeny a eke wél b'esñ Garisim a, Samari eyñ b'ub eke yogñ anake el Nyam nun ign usu a. Jwifel gbe b'ub ek'ow el Jerusalem. Low na is el ar el ofr em. Tasi em a, lafeny Garisim el Israel eyñ e Nyam nun ign usu (Nun Ob 12.7; 33.20; Ol Okn 11.29; 27.12), ton anake Nyam on Salomó abusu us Jerusalem eci Nyamel gbél a Sion eci lafeny af a (2 Ów e Wél Non 7.11-12). Samari eyñ b'egñ Moïs eci silél a ce eci low eb ese Nyam odad af. Ow b'on -l'egñmn Salomó e low eke kok a -l'ebmn. † 4:23 Ekn Malaki 1.11. † 4:27 Jam esel a low iti any anke Jwifel ec'eb ir em a, low yeñm es itm eke ki dad odad yow ab legñ kaka; etn emeny Samari eyñ lele Jwifel ab ijarm.

⁵⁰ Jesu dad'r nine: «Ēwl im η ogn a, ko ejimn sos ok es.» L'ub odad a eke Jesu dad'r a nawre etn n'im gbugn.

⁵¹ Eke kpekñ l'us ejagb n'aam a, in eci juma kok esel a ek'am us'r jam ow a obr'r etn dad'r nine: «Ejimn sos ok es!»

⁵² Kpekñ n'am ibrm wel wanci ab af eke in ec'iy a sos ok es a, etn -li dad ow nine: «Efi ncebles eci wanci nyam em, legn na af anake lefr a oc'r es lís a.» ⁵³ Odad a ok iy es a es sos em ek'ow el wanci ab af a ce eke Jesu dad'r eke ejimn sos ok es a, etn in lele in ec'akñ ab ab a feñ -n'ony omn Jesu em. ⁵⁴ Sakp yony em e meny ewr eke Jesu kok, Jude eke n'ann n'im Galile ab ana.

5

Jesu ewlm sos es wew es nyam

¹ Eke ów amua ec a, Jwifel am kok Nyam nunñ ign em ec'es gbegbl nyam Jerusalem, etn Jesu im yogñ. ² Banñ a e lakp a e lisany nyam eke wel b'esñ Mceb e lisany a, ow e saw a usu nyam anñ eke wel kok ok mij em, ke ony lef eb usu yen, usu a Ebre em wel b'esñ'n Betesda. † ³ Yogñ, ólu nono gbél ese ány eflu, akr kpece esel, lele sos es wew esel ab leru es. [⁴] † ⁵ Ólu nyam ek'ann ol em akpo likñ lele lew lele niwn ab anñ yogñ. ⁶ Eke Jesu ekn ólu a eke egñm es wus yogñ, ke l'iri eke ow'n anñ ol em legñ kpekpe etn a, l'ibrm ow nine: «Kó erur eke k'ewl ee?» ⁷ Li dad ow nine: «Egn gbél, em ec'a mij a b'umu a, m'onym egñ eke k'onny elu'm em. Eke mi b'ol eke mi k'im m'ey mij ab em a, egñ ejeci b'ec afñ'm es ey em.» ⁸ Li dad ow nine: «Ígb, òc η eci ajranka a ke án es.» ⁹ Kpekñ ólu a ewl, l'oc in ec'ajranka a etn n'am an es.

Ke low na, nenegñ e legñ ow am ey. ¹⁰ Jwifel ec'es ewel a am ibrm egñ a eke wel ewlm a ese: «Yefenyana nenegñ e legñ, abusu erum'ñ es eke k'oc η ec'ajranka onym ab.» † ¹¹ Li dad wel nine: «Egn a eke ewlm im a dad'm eke mi k'oc em

ec'ajranka a ke m'án es.» ¹² Etn -l'ibrm ow nine: «Bwo ec'egñ dad'ñ eke k'oc η ec'ajranka a ke án es ee?» ¹³ Kó egñ a uwm egñ a ek'ewlm'n ab any, anke Jesu irm agñ a ek'anñ yogñ ab em.

¹⁴ Eke ow b'inñn ebr a, Jesu eñn'n Nyamel gbél a e gbugñ a etn dad'r nine: «Sica kin eke ewl. Kì kok sikpl ij bake eñn low eke agb akm na.» ¹⁵ Ólu a im etn dad Jwifel ec'es ewel a ek'ow el Jesu anake ewlm'n a.

Iy lele Es el nyam

¹⁶ Ow sosiem Jwifel a at eñn Jesu, low na eke li kok nenegñ a eci. ¹⁷ Gbeko Jesu dad el nine: «Segn feñ em Es abu anñ juma kok em † etn em yeji abu anñ'm juma kok em.» ¹⁸ Odad na sosiem, sica emeny Jwifel ec'es ewel a am at tasi eke k'ibi Jesu anke ow elm nenegñ ec'ol a eke l'ob es a ce, ko emeny n'am dad eke Nyam in el Es tasi. Na em a, n'am ocr in sosi ese Nyam af. ¹⁹ Ow em a, Jesu ewl eb odad etn dad nine: «Ee, low nawre m'am dad ony: Iy k'otum kokm low kaka in obi em; yec'eke li b'ekñ Es kok a, ow li bi kok. Tasi em a, low feñ eke Es a bi kok a, low nyam coco a ce Iy a yeji bi kok, ²⁰ anke Iy Es a b'erur Iy a etn li bi yegm ow in obi e low eke li bi kok a. Etn emeny li b'ow li yegm ow ów eke b'ow agb akm amua, etn ow b'ow iti ony any. ²¹ Tasi em a, ese elel eke Iy Es a b'igbm agñ ek'uw a ke b'onñ el sel a, eben nyam coco Iy a yeji b'onñ egñ eke li b'erur a sel. ²² Etn emeny egñ feñ e lís e jej ok owi a, Iy Es a éknm ow e low, ko n'onñ Iy a jej ok owi ec'abusu a feñ, ²³ yec'etn ke agñ a feñ onny Iy a eci sos usr ese elel eke -li b'onny Iy Es a eci sos usr ab af. Egn yec'eke usrm Iy a sos a, usrm Iy Es a ek'erm'n a yeji sos.

²⁴ Ee, low nawre m'am dad ony: egñ kaka feñ eke b'iri em e sodad a, ke b'ub egñ a eke erm'm a nawre a, n'eñn sel ek'onym uwr ñ. N'onym jej ok ij, etn ow

† **5:2** *Betsata*: Jan eci silél esig oglog em a, *Betsata*. † **5:4** Jan eci silél esig beb em a, wel eñn sodad na: [*p5.3b* -N'am eku eke mij a k'umu; *p5.4* anke wanci beb anñ eke Es Kótoko ec'erm es a b'us es mij ab em umu mij a. Ólu krekre a eke b'ey mij a ek'am umu ab em a, b'ewl in ec'ol ab em ek'ow el ol gbél yeji.] † **5:10** Jwifel ec'ol a edñn nenegñ e juma kok. Eke batñ oc ob onym ab, ke juma kok a. Ekn Matie 12.10 ec'akr otar a. † **5:17** Nunñ Ob 2.2-3 am dad ese Nyam eb sel in e juma ab em nenegñ e legñ. Jwifel a ubm yadñ, gbeko el eci tutr em a, -li b'egñ -l'eb eke nenegñ e legñ yeji Nyam bi nyimn afr lel wus ab. Eke ow el eben, ke ow itm eke -li k'ob Jesu low.

ῶη l'ub̄r luw em l'ey owr an̄η em. ²⁵ Εε, low naw̄re m'am dad ῶny: λε̄γη am ow, ε̄τη λε̄γη a l'ow yēj'η̄; λε̄γη na em aḡη ek'uw a b'ow iri Nyam ec'Iy e lebl, ε̄τη aḡη a eke b'ow iri lebl a, b'ow an̄η owr. ²⁶ Εσε̄ elel eke tasi em a Iy Εs a el sel e nūη a, ε̄ben nyam coco n'ῶη Iy a yēji abusu eke k'el sel e nūη. ²⁷ Ε̄τη eke Iy a el ε̄γη ec'Iy a sosiem a, † n'ῶη ow jej ok owi ec'abusu. ²⁸ Ow k'iti ῶny any. Λε̄γη am ow, ε̄τη ow em, aḡη a fēη ek'uw w̄el ot es a b'ow iri in e lebl, ²⁹ ε̄τη ε̄γη ε̄γη b'ow an̄η uwῶmu em ey ῶkm. Aḡη a eke kok ὀw amam̄n a b'ow igb ke ε̄η̄n sel, gbek̄o aḡη a eke kok ὀw ε̄η̄n a, b'ow igb jej ok eci. † ³⁰ Em obi em, mi k'otum mi kokm low kaka fēη. Nyam e low eke bi dad'm ab af mi bi jej ε̄γη e low m'ok, ε̄τη em e jej ok a el naw̄re, an̄ke m'ῶlm em e low eke m'am erur ab es, kῶ ε̄γη a eke erm'm a ec'a eke b'erur a, m'am ῶl es.»

Iy a ec'adan̄ku

³¹ «Eke em, m'am ij em e nūη af e dan̄ku, liy k'ow anm em e dan̄ku ij ab em. ³² Kῶ ε̄γη ε̄jeci anake am ij em e nūη af e dan̄ku a, ε̄τη m'uw any eke dan̄ku ij na el naw̄re. ³³ ῶny, erm̄n aḡη Jan oḡη, † ε̄τη l'ij low nen̄yembri nyam e dan̄ku. ³⁴ Em, m'ibram eke ε̄γη k'ij em e nūη af e dan̄ku, kῶ m'am dad ε̄ben yec'ε̄τη ke Nyam sῶg ῶny. ³⁵ Jan ε̄w ε̄σε̄ ken̄ie eke w̄el iḡη k'am iri ayal usu af, ε̄τη ε̄γη̄n ebr kokr sos em īη̄n in ec'usuayl ab ab wanci t̄el eci c̄ε. ³⁶ Kῶ em e dan̄ku ij a eke m'ῶny a, agb akm Jan ec'a: ὀw amua eke m'am kok a, amua tasi eke em Εs ῶη'm eke mi ki kok a, am ij em e nūη af e dan̄ku, ε̄τη am yēgm eke em Εs erm'm. ³⁷ Ε̄τη em Εs eke erm'm a yēji am ij em e nūη af e dan̄ku. Gbek̄o tasi λε̄γη kaka irim̄n in e lebl ε̄τη emeny λε̄γη kaka ε̄knm̄n in ec'elel eke n'an̄η̄n a. ³⁸ In eci sodad a írm ῶny em, an̄ke úbm̄n ε̄γη a eke l'erm a naw̄re. ³⁹ Bi wewar Nyam e Sil̄el a m̄ewl em eke k'uwr any, an̄ke bi tutar eke k'ε̄η̄n sel ek'ῶnym uwr el em. Ke tasi em a, sodad amua anake am ij em e nūη af e dan̄ku a! ⁴⁰ Ε̄τη ε̄ben yēji,

é̄rurmn eke k'owr em oḡη ε̄η̄n sel tasi a ek'ῶnym uwr a.

⁴¹ Em, m'ῶlm aḡη ec'es susm ab es. ⁴² Kῶ ῶny ec'a, m'uw ῶny any: m'uw any eke ῶnym̄n Nyam ec'erur. ⁴³ M'ow em Εs e nin em ε̄τη ε̄γη̄m̄n ebm̄n'm. Gbek̄o ek'ε̄γη ε̄jeci nyam ow in obi e nin em b'ow ebr ir! ⁴⁴ B'erurir ῶny ῶfr em ec'es susm̄n owi, ε̄τη ὀlm̄n Nyam sῶny coco oḡη ec'es susm owi ab es; ke ayaf ῶtur eke k'ubr'm naw̄re ab ee? ⁴⁵ Em Εs ec'any af a, k̄i tutar eke m'ow m'ok ῶny ὀw af; kῶ Mois anake b'ow ok ῶny ὀw af a, in em eke ocr ῶny ec'ῶm̄n a ε̄lul a. ⁴⁶ Tasi em a, eke ubr Mois naw̄re ke em yēji b'ow ubr'm naw̄re, an̄ke em e l̄is e low anake Mois nῶn a. † ⁴⁷ Kῶ eke sica yec'a eke Mois nῶn em e l̄is a ubm̄n naw̄re, ke ayaf ῶtur eke k'ubr em e sodad a naw̄re ee?»

6

Jesu iyr aḡη ek'af̄η fandi yen es lok

Matie 14.13-21; Mark 6.30-44; Luk 9.10-

17

¹ Eke low na ε̄c a, Jesu im̄n Galile ogog a e mij lekpl a eke w̄el b'ε̄s̄η̄ Tiberiad yēj'a e jam. ² Aḡη nῶnῶ am us'r jam an̄ke -n'am ε̄kn men̄y ε̄wr eke n'am kok ὀlu a ec'ewlm em. ³ Ow ῶη Jesu uyu ligigl nyam af ε̄τη sig es yoḡη jam ε̄sel ab ab. ⁴ Pak ek'el Jwifel ec'es gbegbl a e λε̄γη titm. ⁵ Eke Jesu b'igbl any oḡη a, l'ε̄kn aḡη nῶnῶ ek'am ow in oḡη, ε̄τη l'ibrm Filip nine: «Boḡη s'ῶtu eke si k'ῶl futufutu s'ῶη aḡη a fēη ij ee?» ⁶ Tasi em a, low a eke Jesu am ow kok a, in obi l'uw any, kῶ l'ibrm Filip low na eke li k'ε̄bm ow a sosiem. ⁷ Filip dad'r nine: «Eke ow el os ek̄η l̄ew yēji, † si k'otum s'ε̄η̄nm futufutu ek'ε̄γη ε̄γη k'ε̄η̄n likpr liy nyam bῶbῶ yēji.» ⁸ Andre, Simῶ Pier lisijim ek'el in e jam ε̄sel ab em ec'ε̄γη nyam a dad'r nine: ⁹ «An̄a, iyli nyam ῶnym futufutu yen lele ῶcn yony ab. Gbek̄o na yēji ow elm low kaka aḡη bubute na ec'any af.» ¹⁰ Ε̄τη Jesu dad nine: «ῶη̄n aḡη a fēη ok es.» (Ke usu a, suw owr an̄η nῶnῶ.) Sica el fēη -l'ok es; -l'ῶtu eke -li k'ij ε̄γη fandi yen. ¹¹ Jesu ot futufutu

† 5:27 Ε̄kn Daniel 7.13-14. † 5:29 Ε̄kn Daniel 12.2. † 5:33 Ε̄kn Jan 1.19. † 5:46 Ε̄kn Ol ῶkn 18.15. † 6:7 Os ek̄η l̄ew:Os na ij juma kok ε̄s nyam eci sēγη ek̄η l̄ew e labm sog.

a, l'elu Nyam bia, etj n'ɔŋ wɛl ɛɛ ɔŋ agɔ a ek'ok es yogɔ a. Li kok ɛbɛn ɔɔn ab ab yeji, n'ɔŋ wɛl ow a fɛŋ eke -n'am ibrm a. ¹² Eke sica agɔ a fɛŋ ij ob lok iy a, Jesu dad in e jam ɛsɛl a ninɛ: «Kɔkɔŋ ekpr a eke wawal es a yec'ɛtɔ ke kaka k'iram.» ¹³ -Li kɔkɔ futufutu yen a eke -l'ijr a ec'ekpr eke wawal es a, etj ow iy mulu ɛgbɛl lɛw yony. † ¹⁴ Eke agɔ a ɛkn mɛny ɛwr na eke Jesu kok a, -li dad ninɛ: «ɛgɔ na, Kokoba ɔb ɛs tasi a eke k'ow wus af aɔa ab ana.» † ¹⁵ Jesu uw any ek'agɔ a b'ow ɔny'n lɛc ɛm ɛw'r ɛb ɛbu. Ow sosiɛm ɛmɛny l'ɛwl mɛny n'im ligigl ab af in ɔny.

*Jesu am an es mij lekpl ab af
Matie 14.22-33; Mark 6.45-52*

¹⁶ Eke lɛgɔ ew es a, Jesu e jam ɛsɛl a us nuɔ es mij nɛny a, ¹⁷ etj ok mijɛtɔ nyam ɛm am ubr mij lekpl a imn Kapɛrnayum eci. Lɛgɔ yeji am ukm ab, etj Jesu yeji k'iim k'ɛɔnm ɛl. ¹⁸ Lɛf am ɛlu lɛc ɛm etj mra am ɛlu mij lekpl ab af. ¹⁹ -L'ɔr mij ba ow k'ij kilo yen oglog nɔhɔn etj kpɛkɔ -l'ɛkn Jesu ek'am an es mij ab af ow titm mijɛtɔ a, etj ɛrɔn am ɔny ɛl. ²⁰ Gbɛkɔ Jesu dad ɛl ninɛ: «ɛrɔn k'ɔny ɔny, kɔ ɛm!» ²¹ Jam ɛsɛl a erur eke k'ɔny ɛlu'l mijɛtɔ ab ɛm, etj kpɛkɔ mijɛtɔ a itr es yogɔ a eke -n'aam a e nanu a. †

Agɔ am ɔl Jesu

²² Eke lɛgɔ ɛny akr af a, agɔ a ek'anɔ mij lekpl a e jam a, ɛkn ek'ow el mijɛtɔ nyam ɛɛ anake anɔ yogɔ nɛbles ɛm a; -l'uw any eke jam ɛsɛl a im ɛl ɔny, eke Jesu ɛym ɛl e mijɛtɔ ab ɛm. ²³ Gbɛkɔ simijɛtɔ ejeci ek'anɔ Tiberiad am ow a, ow itr es usu a eke ɛs Kɔtɔkɔ ɔc futufutu ɛlu Nyam bia ke -l'ijr a. ²⁴ Eke agɔ a ɛkn eke Jesu lele in e jam ɛsɛl ab ab anm yogɔ a, -l'ok simijɛtɔ ab ɛm -n'im Kapɛrnayum -n'am ɔl Jesu.

Jesu el futufutu eke b'ɔŋ ɛgɔ sel

²⁵ ɛtj eke -n'ɛɔn Jesu mij lekpl a e jam a, -n'am ibrm ow -l'ɛsɛ: «Low yɛgm agɔ ɛs, kɔ bogɔ eci wanci af etj ow aɔa ee?»

²⁶ Jesu dad ɛl ninɛ: «Low nawrɛ m'am dad ɔny: am ɔɔl'm ek'ijr futufutu molok iy ɔny a sosiɛm, kɔ ow elm ɛm e mɛny ɛwr a e nyandrɛ a eke irir a eci. ²⁷ Kɔ kokr ob eke b'ugɔ es a e juma, kɔ kɔkr yec'a eke b'ibn ke el sel ek'ɔnym uwr a e juma. ɛgɔ ec'Iy b'ow ɔŋ ɔny ob ij ikɔ na, anke tasi ɛm a, ɛs Nyam in obi ɔc in ec'abusu a e mɛny ɛwr a ɛw'r af.» ²⁸ ɛtj sica -n'am ibrm ow -l'ɛsɛ: «Kɔ juma a eke Nyam am erur a, ayaf si ki kokr ab ee?» ²⁹ Jesu dad ɛl ninɛ: «Juma a eke Nyam am ibrm ɔny a el: ke ɔnyɔn ɔmn ɛgɔ a eke l'ɛrm ab ɛm.» † ³⁰ -Li dad ow ninɛ: «Bogɔ eci mɛny ɛwr ɔtu eke ki kok yɛgm ɛy ke ow af, s'úb'ɔŋ nawrɛ ee? Nj eci juma ek'am kok a el bogɔ ec'ee? ³¹ Loj yogɔ, ɛy lagɔɛl ij futufutu ɛsɛ elɛl eke wɛl nɔn Nyam lɛl ɛm ab af: *n'ɔŋ wɛl futufutu ek'anɔ afr ow a -l'ij.*» † ³² ɛtj Jesu dad ɛl ninɛ: «Low nawrɛ, m'am dad ɔny: afr eci futufutu a, ow elm Mois ɔɔm ɔny, kɔ ɛm ɛs anake ɔŋ ɔny afr eci futufutu tasi a. ³³ Tasi ɛm a, Nyam eci futufutu a eke b'ɔŋ ɛgɔ a, el ɛgɔ a eke b'anɔ afr ow, ke b'ɔŋ wus na nimum ec'agɔ a fɛŋ sel a.» ³⁴ ɛtj -li dad ow ninɛ: «ɛgɔ gbɛl, ɛgɔ fɛŋ ɔŋ ɛy futufutu ikɔ na.» ³⁵ Jesu dad ɛl ninɛ: «M'el sel e futufutu. † ɛgɔ yec'ɛke b'ow ow ɛm ogɔ a, lɛgɔ kaka namn k'ow ɔnym'n, etj ɛgɔ yec'ɛke b'ow ɔny ɔmn ɛm ɛm a, lɛgɔ kaka mijamn k'ow ɔnym'n. ³⁶ Gbɛkɔ m'ikɔ anym mi dad ɔny: ɛkan'm etj ubmn nawrɛ. ³⁷ ɛgɔ liy nyam nyam fɛŋ eke ɛm ɛs b'ow ɔŋ'm a, b'ow ow ɛm ogɔ, etj lɛgɔ kaka mi k'ow m'ogɔm ɛgɔ eke b'ow ow ɛm ogɔ a, ³⁸ anke m'anɔ afr m'ow wus af aɔa, ow elm ɛm ec'erur kok eci, kɔ ɛgɔ ek'ɛrm'm a ec'erur mi ki kok. ³⁹ ɛtj kin ɛgɔ a ek'ɛrm'm a e low ek'am erur: ke mi k'irmnm agɔ a fɛŋ a eke l'abul'm a e nyam, kɔ ke lɛgɔ es abal el ɛm a, m'igbm ɛl luw ɛm. ⁴⁰ ɛɛ, tasi ɛm a, kin low ek'ɛm ɛs am erur: ke agɔ a fɛŋ ek'ɛkn Iy a ke ɔny ɔmn in ɛm a, ɛɔn

† **6:13** Bèbmɔ 2 ɛb Ebu 4.42-44. † **6:14** Jwifel a am eku Kokoba ɔb ɛs a eke wɛl ɛwar Ol ɔkn e lɛl ab ɛm (Ol ɔkn 18.15) ke b'ow el Mesi a. Bɛb eci low yɛgm ɛm a, -li bi dad eke Mesi a in b'ow in ɔŋ futufutu in anɔ afr in ok wus ɛsɛ Mois ec'a eke in kok ab af. † **6:21** Selu 107.23-32. † **6:29** Bèbmɔ Rom 3.28. † **6:31** ɔkm Ok 16.4,15; Selu 78.24. † **6:35** Futufutu el Jwifel ec'ob ij tasi ɛsɛ ɔjukru ec'a eke ɛgb el ɛl eci ob ij tasi ab af.

sel ek'onym uwr, ke læŋ es abal el em a, m'igbm el luw em.»

⁴¹ Jwifel a am eny abr ok Jesu af anke li dad nine: «M'el futufutu ek'anŋ afr us es.» ⁴² Ow sosiem -n'am dad -l'ese: «Kɔ ow elm Josef jim Jesu ee? Es lele lis ab a, s'uw el any senyn senyn. Ke sica ayaf l'otu eke li ki dad l'ese: "M'anŋ afr m'us es" ee?» ⁴³ Jesu dad el nine: «K'enyin abr ɔny ɔfr em ɔ! ⁴⁴ Eŋŋ kaka k'otum owm em oŋŋ eke em Es ek'erm'm a nyimnm'n; ke sica em, læŋ es abal el em a, m'igbm'n luw em. ⁴⁵ Kokoba ɔb esel e silɛl ab em e nyam em wɛl nɔn: *Nyam b'ow yegm el fɛŋ low any uw.*† Eŋŋ fɛŋ ek'iri em Es ec'odad ke eŋŋ in e low yegm a e low eb a, ke em oŋŋ n'am ow a. ⁴⁶ Ow elm ke eŋŋ ekn em Es nyamn em; eŋŋ a ce eke Nyam erm a ce ekn Es. ⁴⁷ Low nawre m'am dad ɔny: eŋŋ ek'ony ɔmn em em a, ɔny sel ek'onym uwr. ⁴⁸ Em anake m'el futufutu a eke b'ɔŋ eŋŋ sel a.

⁴⁹ Ke loj yogŋ ɔny lagŋel ij futufutu ce etŋ -l'uw. ⁵⁰ Gbɛkɔ futufutu a ek'anŋ afr us es a, el futufutu ek'eŋŋ b'ij ke úwm. ⁵¹ Em, m'el owr anŋ eci futufutu ek'anŋ afr us es. Eŋŋ yec'eke b'ow ij futufutu ikŋ na a, b'ow eŋŋ sel sɛŋŋ fɛŋ. Futufutu a eke m'am ɔŋ ɔny a, ke em eci sos meŋl ana; m'am oc m'ɔŋ ɔny yec'etŋ ke wus nimum éŋŋ sel.»

⁵² Ow sosiem, Jwifel a el ɔfr em am atar ów es lebl tuɔtuɔ em dad ese: «Kɔ ayaf eŋŋ na k'ɔŋŋ sy in eci sos meŋl a s'ij ee?» ⁵³ Jesu dad el nine: «Low nawre m'am dad ɔny: eke ijmn eŋŋ ec'Iy eci sos meŋl, etŋ eŋŋmn in eci mebl a, sel eŋŋ k'ow anm ɔny em. ⁵⁴ Eŋŋ yec'eke b'ow ij em eci sos meŋl ke b'ow eŋŋ em eci mebl a ɔny sel ek'onym uwr; etŋ læŋ es abal el em, m'ow m'igbm'n luw em; ⁵⁵ anke em eci sos meŋl a el ob ij tasi, etŋ em eci mebl a el mar tasi eke wɛl b'eŋŋ. ⁵⁶ Eŋŋ yec'eke b'ij em eci sos meŋl a, ke b'eŋŋ em eci mebl a okr af em ab, etŋ em yeji in yɔny s'okr af. ⁵⁷ Em Es ek'erm'm a anŋ owr etŋ in em, em yeji m'anŋ owr; eɛen nyam coco, eŋŋ yec'eke b'ow oc'm gbagbal in sosi a, b'ow anŋ owr em em. ⁵⁸ Futufutu

a ek'anŋ afr us es a, in ec'eled eke n'anŋ ana. N'anm ese yec'a ek'ony lagŋel ikŋ anym ij ke uw ab af. Gbɛkɔ eŋŋ eke b'ow ij futufutu na a, b'ow anŋ owr sɛŋŋ fɛŋ.» ⁵⁹ Ke Kapernayum eci Nyam nunŋ igŋ usu a eke n'anŋ n'am yegm agŋ low a anake n'am dad sodad amua a.

Jam esel beb igŋ Jesu elu es

⁶⁰ Eke -l'irir Jesu ec'odad a bake ow uwr a, jam esel ab em ec'agŋ nɔnɔ am dad ese: «Sica anŋa ow am ew low agbr em! Bwo ec'eŋŋ ɔtu eke k'eŋŋ odad tuɔtuɔ na e low eb ee?» ⁶¹ Jesu uw any eke jam esel a am cacak'r odad na af. Na sosiem anake n'am dad wɛl l'ese: «Kɔ low na gbre ow am ijr ɔny ee? ⁶² Kɔ sica læŋŋ eke b'ow ekan eŋŋ ec'Iy uyu im yogŋ a eke l'ikŋ anym n'anŋ l'ow a, ke ayaf ow b'ow kokr ɔny ab ee? ⁶³ Nyam ec'Abŋ a anake b'ɔŋ eŋŋ sel a; sos meŋl ɔny ɔnym low kaka ec'abusu. Sodad a eke mi dad ɔny a el abŋ lele sel ab. † ⁶⁴ Gbɛkɔ ɔny em ec'agŋ nyam nyam ubm nawre.» (Ke tasi em a, nunŋ ɔb em etŋ, Jesu uw agŋ a ek'ubm nawre ab any, etŋ l'uw eŋŋ a eke b'ow ɔl ijr ab any.) ⁶⁵ L'igŋ af li dad nine: «Na sosiem anake mi dad ɔny, eke eŋŋ kaka k'otum owm em oŋŋ eke Nyam ɔɔm'n ow ec'abusu.»

⁶⁶ Ow eci wanci ab af, jam esel nɔnɔ ocr sos es etŋ eŋŋm usm'n jam ij. ⁶⁷ Jesu am dad jam esel læw yony a ese: «ɔny yeji erurir eke k'imn ee?» ⁶⁸ Simɔ Pier dad'r nine: «Eŋŋ gbɛl, kɔ bwo ec'eŋŋ oŋŋ si k'im ee? N'ɔny sodad eke b'ɔŋ eŋŋ sel ek'onym uwr a. ⁶⁹ S'uw any etŋ s'ub nawre: ŋ el Eŋŋ Lala eke Nyam erm ow.» ⁷⁰ Jesu dad el nine: «Kɔ ow elm ɔny læw yony mum mi sɔsuam m'otm ɔny ee? Gbɛkɔ ɔny em ec'eŋŋ nyam el agn!» ⁷¹ Ke Judas, Simɔ Iskariot iy a ec'iy ec'odad Jesu am dad, anke Judas, eke l'el jam esel læw yony ab em ec'eŋŋ yeji, li b'ow l'ɔl Jesu l'ij.

7

Jesu lisijimɛl úbm Jesu nawre

¹ Ów amua e jam a, Jesu am ec elul Galile em; l'erurm eke li k'im Jude anke Jwifel ec'es ew esel a am ɔl eke k'ɔŋ wɛl

† 6:45 Esayi 54.13. † 6:63 Bèbm'n Jan 5.24 ab ab.

ibi'r. ² Jwifel eci Mef ec'es gbegbl e legɲ ow titm, † ³ etɲ Jesu lisijimel am dad'r esɛ: «Ìgb im Jude yec'etɲ ke ɲ e jam esel a yeji ékn ów a eke am kok a. ⁴ Eɲ ek'am erur eke k'il nin a, ótum kokm low es lol em. Esɛ el el eke am kok ów amua ab af a, èlu sos ókm yec'etɲ ke agɲ ékn'ɲ.» ⁵ Tasi em a, lisijimel bobo yeji ónym ómn in em. ⁶ Jesu dad el nine: «Em ec'es gbegbl em a eke mi k'im a e legɲ tasi ki bebmm ab. Óny ec'a, sɛɲ a fɛɲ akpl. ⁷ Óny, wus ec'agɲ k'ótum ónym óny e sifn; gbekó em, -n'óny em e sifn anke mi bi dad el eci ów enɲ a eke -li bi kok a ec'odad. † ⁸ Óny, imn es gbegbl ab em. Em mi k'owm ye † anke em ec'a, ow ki bebmm ab.» ⁹ Eke li dad odad na bake ow uwr a, in gbɛ n'ann Galile.

Jesu im Mef ec'es gbegbl ab em

¹⁰ Eke lisijimel a im es gbegbl ab em a, Jesu yeji im, gbekó l'elum sos ókm ek'agɲ k'ékn'n: ow ew es lol em. ¹¹ Jwifel ec'es ew esel a am ol'l es gbegbl ab em etɲ am ibrm agɲ esɛ: «Kó bogɲ n'ann ee?» ¹² Bieku ab em, wel am sɛsl ów nóno in e nuɲ af. Bɛb am dad esɛ: «L'el nimamn kok es.» Etɲ likpr am dad esɛ: «Njan, li b'irmn agɲ.» ¹³ Gbekó eɲ kaka élum sos ókm dadm in ec'odad anke el fɛɲ -n'am uru Jwifel ec'es ew esel a.

¹⁴ Es gbegbl a ok araɲn, etɲ ca Jesu ow ey Nyamel gbɛl a e gbugɲ a etɲ am yeɲm agɲ low. ¹⁵ Jwifel a low iti any etɲ am dad esɛ: «Eɲ na eke wewrm low yej'a, ayaf li b'ótu l'uw ów amua any ee?» † ¹⁶ Jesu dad el nine: «Low a eke mi bi yeɲm agɲ a ánm em em owm, kó Nyam ek'erm'm

a ogɲ ow b'ann ow. ¹⁷ Eke eɲ am erur eke ki kok Nyam ec'erur a, li b'ow l'uw any eke em e low yeɲm a b'ann Nyam em ow, oglog em obi em. ¹⁸ Eɲ eke bi dad in obi e nin em ec'odad a, b'ól in obi ec'any gbɛl es. Gbekó eɲ eke am kok juma ol eɲ a ek'erm'n a ec'any gbɛl es a am dad low nenyembri nyam; yadɲ owi kaka anm in em. ¹⁹ Kó bla etɲ am ol eke k'ibir'm ee? Moiss óm óny ol a ee? Gbekó óny em ec'eɲ kaka ánm es ol ab af.» ²⁰ Agɲ a dad'r nine: «Abɲ ɲuɲ anɲ'ɲ em tasi, kó bwo am ol eke k'ibi'ɲ ee?» ²¹ Jesu dad el nine: «Meny ewr nyam cɛ mi kok, etɲ kin eke óny fɛɲ low a am iti óny any! † ²² Moiss óɲ abusu eke wel k'ubr agɲ likr es, etɲ eɲ ow e kok e low ebr nenɛɲ e legɲ yeji. (Ke tasi em a, low na anm Moiss em owm, kó lagɲel krekre ab em ow anɲ ow.) † ²³ Eke wel b'ubr eɲ likr es nenɛɲ e legɲ etɲ ow ónym Moiss ec'ol a ocm es, ke sica bla sosiem etɲ am ebal erm okr'm af, eɲ nimum eke m'ewlm nenɛɲ e legɲ ab ee? † ²⁴ Ewr óny e sos af e jej ok ab es, kó jèjr okr low nenyembri nyam em.»

Kó Jesu Mesi ee?

²⁵ Agɲ a ek'ir Jerusalem a eci beb am dad esɛ: «Kó ow elm eɲ a eke wel am ol eke k'ibi ab ana ee? ²⁶ Ékan, n'am dad odad dedeku ec'any af etɲ wel óbm kpu yeji óm'n! Kó ey ec'es ewel a k'uw any eɲ eb tasi eke l'el Mesi ab ee? ²⁷ Gbekó legɲ a eke Mesi a b'ow ow a, eɲ kaka k'ow uwm yogɲ eke li b'ow n'ann l'ow ab any, † kó eɲ na ec'a, s'uw yogɲ eke n'ann l'ow ab any.» ²⁸ Jesu ek'ann Nyamel gbɛl a e gbugɲ a am yeɲm agɲ low a, igbl lebl

† **7:2** Es gbegbl na em, wel b'elu Nyam bia egb eke wel ub a eci lele Nyam ec'erm mamn a ek'ónyn Israel eke -n'ann loj a (Ob Ap 23.33-43; Ol Ókn 16.13-15; Zakari 14.16-19). Low na ec'ókn em a, sɛɲ lobɲ eke es gbegbl a b'ow ij a, agɲ b'ann mɛf ew esɛ el el eke el esel kok loj ab af. † **7:7** Bèbmɲ Jan 15.19. † **7:8** *Mi k'owm ye:* Jan eci silel esig oglog em a *mi k'ow m'owm*. † **7:15** Jwifel ec'a, low yeɲm es b'ɛɲn in ec'abusu low yeɲm agɲ es a eke yeɲm'n low a ogɲ; eɲ eke legɲ kaka wel yeɲm low a, ónym abusu eke ki yeɲm agɲ ejeci low. † **7:21** Jan 5.1-8. † **7:22** Jesu am yeɲm el eke nenɛɲ e legɲ a, el yeji -li bi kok ewlm owi. Ol a ibrm eke iy eke wel ew ow ij sɛɲ niwn a, wel úbr'r likr es. Etɲ emeny ol a ibrm eke nenɛɲ e legɲ a, wel ki kokm juma. Eke likr es ubr eci sɛɲ niwn a ey nenɛɲ e legɲ af a, wel k'ótum eluam sol a yony mum ij! Bla lowi wel ótu eke ki kok ee? Jwifel ogɲ a, ol yec'ee wel b'ikɲ anym ew a b'óny any. Eke likr es ubr owi ób nuɲ Abraham em etɲ a (Nuɲ Ób 17.10-13), n'óny any l'akm Moiss ec'ol a ek'am edɲn nenɛɲ e juma kok a (Ókm Ok 20.8-10). Ow it ke wel úbr etuey eke wel ew ow kok sɛɲ niwn a likr es (Ob Ap 12.3), eke ow ey nenɛɲ bobo yeji. † **7:23** Jwifel ogɲ a, eke iy ubr likr es, ke ow el ewlm mum; Nyam ec'any af l'uw es inym ɲ. † **7:27** Jwifel beb bi tutr eke Mesi a b'ow ey ókm kpu em eke eɲ k'ow ótum uwm yogɲ eke li b'ow n'ann l'ow ab any.

ogñ dad nine: «Uwr egn a tasi eke m'el ab any, etñ uwr yogñ eke m'ann m'ow ab any ee? Ow elm em obi em m'owm, kò egn a ek'erm'm a el nenymbri nyam es, kò uwmn in any. ²⁹ Em, m'uw'r any anke in ogñ m'ann m'ow etñ in l'erm'm yeji.» ³⁰ Ow sosiem, -n'am ol eke -li k'ony Jesu, kò egn otum onym'n, anke in e wanci a ki bebmm ab. ³¹ Gbekò dedeku ab em, agñ nòtò ub'r nawre etñ am dad ese: «Lègn a eke Mesi a b'ow ow a, kò li b'ow li kok meny ewr l'akm egn na ec'ab ee?»

Wel erm usu osu esel ow Jesu ec'ony em

³² Farisiel a iri Jesu e lís ec'ów eke bieku ab em wel am dad ów esel em. Ow sosiem, egb waw esel egbel a lele Farisiel ab ab erm usu osu esel eke k'im ony'n. ³³ Jesu dad nine: «Emeny m'ann ony ab legñ tel eci gbuñ ke m'éwl m'im egn a ek'erm'm a ogñ. ³⁴ B'ow òl'm etñ k'ow eñnm'n, anke k'ow otumn iimn yogñ a eke m'ow m'ann a.» ³⁵ Jwifel a am ibrmn el sosi ese: «Kò bogñ li b'ow n'im etñ si k'ow s'otum s'eñnm'n ee? Kò tutr n'ony eke li k'im Jwifel a eke momun es agñ a ek'elm Jwifel a ogñ ee? L'erur eke li k'im li yegm agñ ek'elm Jwifel a low ee? ³⁶ Sodad amua eke li dad: "B'ow òl'm etñ k'ow eñnm'n, k'ow otumn iimn yogñ a eke m'ow m'ann a" e nyandre el bogñ ec'ee?»

Mij ewl mij

³⁷ Es gbegbl a e legñ es abal el a, el es gbegbl a eci legñ ligbel. Ow e legñ a, Jesu igb inym es etñ igbl lebl ogñ dad nine: «Eke egn mij amn am ony, l'ów em ogñ ke l'égn mij. † ³⁸ Egn eke b'ow ub'm nawre a, mij ewl mij b'ow ewl'l erm em ok okm ese elel eke Nyam Lèl dad ab af.» ³⁹ Jesu am dad eben yegm Abñ Lala a eke agñ a ek'ony omn in em a k'eñn a ec'odad. Tasi

em a, legñ ab em, wel k'éñnm Abñ Lala anke Jesu k'eym anygbel em.

Dedeku a ubr em Jesu sosiem

⁴⁰ Sica eke dedeku ab em ec'agn iri sodad amua a, nyam nyam am dad ese: «Egn na Kokoba ob es a tasi ana!» ⁴¹ Bèb am dad ese: «Mesi ab ana!» Etñ likpr am dad ese: «Kò Mesi a gbè otu eke k'ann Galile ow ee? ⁴² Kò Nyam Lèl dadm eke Mesi a b'ow el David e bosu em ec'egñ eke b'ow anñ Betlehem, David e banñ a ow ee?» ⁴³ Jesu sosiem dedeku a ubr em. ⁴⁴ Agñ nyam nyam erur eke wel k'ony'n, gbekò egn kaka ewm'n abu af.

Jwifel eci nawre ubm

⁴⁵ Usu osu esel a ewl meny im egb waw esel egbel a lele Farisiel ab ab ogñ, etñ wel am ibrm el ese: «Kò bla sosiem etñ ocmn Jesu ab owmn ee?» ⁴⁶ Usu osu esel a dad nine: «Lègn kaka egn dadm odad ese in ec'ab af!» ⁴⁷ Farisiel a am ibrm el ese: «Ony yeji, yebr l'èju ony ee? ⁴⁸ Kò es ew esel ab em ec'egñ nyam oglog Farisiel em ec'egñ nyam ub'r nawre ee? ⁴⁹ Dedeku a ek'ub'r nawre a uwm ol ab any, -l'el agñ eke wel ofn!» † ⁵⁰ Nikodem eke legñ ek'ec ab em im ekn Jesu a, el Farisiel ab em ec'egñ ek'ann low ab em. N'am dad wel l'ese: ⁵¹ «Kò ey ec'ol a b'ob egn low eke wel irim'n nenym oglog wel uwm low a eke li kok ab any ee?» ⁵² -Li dad ow nine: «Ŋ yeji, kò Galile iy el ee? Àpl Nyam e Silèl ab em b'ow ekn eke legñ kaka kokoba ob es ánm Galile owm.» † [⁵³ Etñ egn egn eb ejagb im gbuñ.] †

8

Facyow a e low

¹ [Kò Jesu gbè im Olivie lafeny af. ² Eke legñ eny akr af a, ibribr fafa em a, l'ewl meny l'ow Nyamel gbèl a e gbuñ a etñ

† **7:37** Mef ec'es gbegbl e legñ a, ów egbel anñ eke wel bi kok mij ab. Ow ony nyandre nyahan: krekre em a, ow b'okn loj em eci mij eke Nyam onñ el (Okm Ok 17.1-7; Awl 20.8-13); yony em a, ow b'ibrm Nyam eke k'an (Zakari 14.16-17); etñ nyahan em a, ow b'okn Abñ Lala eke k'ow Mesi a e legñ a (Zakari 13.1; Esayi 44.3). Eke agñ a feñ am ekn mij ec'ob mamn ek'el a, Jesu am dad eke in el mij ewl mij tasi, etñ in anñ kokoba ob esel ec'ewar owi a feñ em. † **7:49** Farisiel b'ifn dedeku a anke -li wewrmm ol. -Li bi tutr eke egn ek'uwm ol e low any a k'otum kokm low kaka feñ, etñ wè'n k'otum in eñnm Nyam ec'owro. -Li b'esñ wel sikpl esel. † **7:52** Tasi em a, kokoba ob esel ese Jonas af, ese Nahum af el Galile ec'agn. Jwifel ec'es ewel a am dad eben anke -li b'ifn Galile ec'agn a. † **7:53** Jan eci silèl esig tasi ab em a, wel éñnm Jan 7.53-8.11a.

agn a feŋ ow eŋn'n. Li sig es etŋ n'am yeŋm wel low. ³ Ol e low yeŋm esel lele Farisiel ab oc yow nyam eke wel okr es nfaci okr em a is'r. -N'ony -n'inymn ow es dedeku a feŋ ec'any af ⁴ etŋ -li dad Jesu nine: «Low yeŋm agn es, wel okr yow na es nfaci okr em. ⁵ Mois dad ey ol ab em eke oyow nene a, wel k'or el mebn em ibi el. † Kɔ ŋ b'ese ayaf ee?» ⁶ -N'am dad eben -l'uk ow meb yec'etŋ ke -l'otu -l'ok ow ow af. Gbeko Jesu is any es etŋ am non wus abuli em. ⁷ Eke -n'am at -l'ibrm ow l'ow a, Jesu igbl sos ogn etŋ dad el nine: «Ke ony em ec'egn nyam eke legŋ kaka kokm sikpl a, ikŋ anym owl lebn krekre.» ⁸ Emeny l'ewl l'is any es etŋ n'am non wus. ⁹ Eke -l'irir ow amua a, -n'im nyam nyam, ow ob nuŋ agn eŋbel ab em ton batŋ Jesu anŋ in sony, yow a eke inym'n es any af ab ab. ¹⁰ Jesu ewl igbl sos ogn etŋ dad'r nine: «Sica yow, bogŋ agn a im ee? Kɔ eŋ kaka dadm ŋ ec'ibi e low ee?» ¹¹ Li dad nine: «Low yeŋm agn es, eŋ kaka dadm em ec'ibi e low.» Jesu dad'r nine: «Em yeji mi dadm ŋ ec'ibi owi. Otu eke k'im, gbeko jam ki kok sikpl ij.» †

Jesu eci danŋu ij a el nawre

¹² Emeny Jesu am dad dedeku a ese: «M'el wus nimum ec'usuayl. † Eŋ eke b'ow us'm jam a, b'ow eŋn ovr anŋ eci usuayl etŋ legŋ kaka li k'ow n'anm es ncebŋ em.» ¹³ Farisiel a dad'r nine: «Ŋ, am ij ŋ obi e danŋu; ŋ e danŋu ij na onym any.» ¹⁴ Jesu dad el nine: «Eke m'am ij em obi e danŋu yeji, em e danŋu ij a el nawre, anŋke m'uw yogŋ eke m'anŋ m'ow ab any etŋ m'uw yogŋ eke m'aam ab any; kɔ ony, uwmn yogŋ eke m'anŋ m'ow ab any, etŋ yogŋ eke m'aam a yeji uwmn any. ¹⁵ Ony, bi jejr okr agn em eci; em, mi jejm eŋ e low m'okm eben. ¹⁶ Etŋ eke batŋ mi jejr low m'ok, ke em e jej ok a b'el neny

nyam em eci, anŋke mi jejm m'okm em sony, kɔ em Es eke erm'm a b'anŋ em ab. ¹⁷ Ony ec'ol ab em wel non: ek'agn yony neny okr af danŋu ij nyam em, ke danŋu ij ek'el nawre ana. † ¹⁸ M'am ij em obi e danŋu etŋ em Es ek'erm'm a yeji am ij em e danŋu.» ¹⁹ -N'am ibrm ow -l'ese: «Kɔ bogŋ asŋ a ee?» Jesu dad el nine: «Uwmn'm any, uwmn em Es yej'any. Blel uwr'm any, ke blel uwr em Es yej'any.»

²⁰ N'am dad sodad amua Nyamel gbɛl a e gbugŋ a, eke n'anŋ n'am yeŋm agn low a, yogŋ a eke kopro ebr mob anŋ a. Etŋ eŋ kaka edŋnm'n anŋke in e wanci a k'owm.

Yogŋ a eke m'aam a, k'otumn iimn yogŋ

²¹ Emeny Jesu am dad el ese: «M'ow m'im; b'ow owl m'gbeko b'ow uwr ony e sikpl ab em. K'otumn iimn yogŋ a eke m'aam a.» ²² Jwifel a am dadarir el ofr ese: «Eke n'am dad l'ese es k'otum es iimn yogŋ a eke in aam a, kɔ emn n'am ow n'im l'edŋn ee?» ²³ Jesu dad el nine: «Ony wus ec'agn, kɔ em afr m'anŋ m'ow. Ony eel wus na eci, kɔ em m'elm wus na eci. ²⁴ Na sosiem anake mi dad ony eke b'ow uwr ony e sikpl ab em a. Tasi em a, eke ubmn nawre eke “Em, anŋ anŋ” † b'ow uwr ony e sikpl ab em.» ²⁵ -N'am ibrm ow -l'ese: «Ke ŋ bwo el ŋ ee?» Jesu dad el nine: «In a eke mi dad ony in e low nuŋ ob em etŋ a. ²⁶ Ony e lís a, m'onny ow nono eke mi ki dad ke mi jejm m'ok yeji. Gbeko eŋ a ek'erm'm m'ow a el neny nyam es, yec'a eke mi wewr in e lís a, m'am ob ow ec'amani m'ok ony ek'eel wus ec'agn a.» ²⁷ -L'irim eke ow el Es ec'odad eke n'am dad wel a. ²⁸ Etŋ Jesu dad el nine: «Legŋ a eke b'ow igbal eŋ ec'ly ogn a, b'ow uwr any eke “Em, anŋ anŋ”; b'ow uwr any yej'eke mi kókm low kaka em obi em: yec'a ce eke em Es yeŋm'm a e low ce mi bi dad. ²⁹ Eŋ a ek'erm'm a anŋ em ab;

† **8:5** Ob Ap 20.10; Ol Okn 22.22-24. Ol em a, ow it eke wel k'ibi yow a lele ign ab ab. † **8:11** Jan eci silel esig tasi ab em a, wel eŋnm Jan 7.53-8.11a. † **8:12** Mef ec'es gbeŋbl em a, ow anŋ ek'el al owi ec'eke wel bi kok: wel bi gign mrabri eŋbel Nyamel gbɛl a e gbugŋ a, ke ncok nimum a, agn onym mrabri ekekey ab am ub ej. Al amua b'okn al a eke osu ke nyimn Israel ec'ey loj a (Okm Ok 13.21; 14.19-25; Selu 27.1); ow el Mesi a eci usu ayl a eke b'ow oc is wus na ec'agn a eci meny ewr yeji (Esayi 42.6; 49.6). † **8:17** Ekn Ol Okn 19.15; 17.6; Awl 35.30. † **8:24** Em, anŋ anŋ: Eke batŋ Jesu bi dad ese “Em, anŋ anŋ,” ke in e Nyam eke l'el a ec'odad n'am dad, anŋke em, anŋ anŋ el odad eke Jwifel oc ew es saw. Legŋ eke -li b'erur eke -li k'ur Nyam nin a, yogŋ anake -li b'oc a. Esayi 43.10; Ol Okn 32.39; Okm Ok 3.13-14.

l'élum im es em sony anke sɛɣɲ fɛɲ mi bi kok low yec'a eke li b'erur a.»³⁰ Eke Jesu am dad ɛben a, agɲ nɔnɔ ub'r nawrɛ.

Ewi lele madu ab

³¹ Jesu am dad Jwifel a ek'ub'r nawrɛ a ɛsɛ: «Eke b'inymn es em e sodad ab af a, b'ow eel em e jam ɛsɛl tasi; ³² af yogɲ b'ow uwr low nɛnyɛmbri nyam any ɛɲ low nɛnyɛmbri nyam a b'ow ɔɲ ɔny eel ewi.» † ³³ -L'ɔdu -l'eb -li dad ow ninɛ: «Ɛy, Abraham ec'alaw; lɛɣɲ kaka s'elm ɛɣɲ kaka e madu. † Ayaf ɔtu eke ki dad ɛy ɛsɛ si b'ow s'el ewi ee?» ³⁴ Jesu dad el ninɛ: «Ɛɛ, low nawrɛ m'am dad ɔny: ɛɣɲ fɛɲ ek'am kok sikpl a, el sikpl ec'adu. ³⁵ Adu ɛlm akɲ a ec'ɛɣɲ sɛɣɲ fɛɲ eci; kɔ iy ec'a, sɛɣɲ a fɛɲ li b'el akɲ a ec'ɛɣɲ. ³⁶ Eke Iy a bi sɔɣ ɔny, b'ow eel ewi tasi. ³⁷ M'uw any eke eel Abraham ec'alaw; gbɛkɔ am ɔɔl eke k'ibir'm, anke em e sodad a anm ɔny ɛrm em. ³⁸ Em, m'am dad low yec'a eke m'ɛkn em Ɛs ogɲ a, kɔ ɔny, am kokr low yec'a eke ɔny ɛs dad ɔny a.» ³⁹ -L'eb ow odad nɛnym ninɛ: «Ɛy ɛs a, Abraham.» Jesu dad el ninɛ: «Blel eel Abraham ec'ey tasi ana, ke blel kókr ów eke li kok a. † ⁴⁰ Mi dad ɔny low nawrɛ a eke m'uw any Nyam e lís a, ɛɲ am ɔɔl eke k'ibir'm. Lɛɣɲ kaka Abraham kokm low nɛnɛ! ⁴¹ ɔny, bi kokr ów nyam a cɛ ɛsɛ ɔny ɛs af.» -L'ɔdu -l'eb li dad ow ninɛ: «Ɛy s'elm ɛɣɲ ot iy. S'ony ɛy ɛs nyam coco, in l'el Nyam.» ⁴² Jesu dad el ninɛ: «Blel Nyam el ɔny ɛs ana, ke blel ɛrurir'm, anke Nyam ogɲ m'anɲ m'ow, ɛɲ m'anɲ aɲa in e nin em. Ow elm em obi em m'owm, kɔ in l'erm'm. ⁴³ Bla sosiɛm ɛɲ ɔtumɲ irimɲ odad a eke mi bi dad ab ee? Anke ijmn em e sodad a ec'iri e lɛc. ⁴⁴ ɔny ɛs a el agɲ, ɛɲ b'erurir eke ki kokr low yec'a eke ɔny ɛs b'erur a. Nuɲ ɔb em ɛɲ l'el ɛɣɲ ibiu. Lɛɣɲ kaka n'anm low nɛnyɛmbri nyam owi em, anke low nɛnyɛmbri nyam anm in em. Eke li b'ony

yadɲ, ke in ec'elɛl eke n'anɲn ke ɛcm'n ab a ana, anke l'el yadɲu ɛɲ l'el yadɲ ec'ɛs. ⁴⁵ Gbɛkɔ em ec'a, low nawrɛ eke mi bi dad a sosiɛm anake úbmn'm nawrɛ a. ⁴⁶ ɔny em aɲa, bwo ec'ɛɣɲ ɔtu eke ki dad ɛlu ɔkm eke mi kok sikpl ee? Ɛɲ sica eke m'am dad ɔny low nɛnyɛmbri nyam, bla sosiɛm ɛɲ úbmn'm nawrɛ ee? ⁴⁷ Ɛɣɲ ek'el Nyam ec'a, b'iri Nyam e sodad a. Gbɛkɔ ɔny, elmɲ Nyam eci, na sosiɛm anake írimɲ a.»

Jesu lele Abraham ab

⁴⁸ Jwifel a dad'r ninɛ: «S'am dad eke ɲ Samari iy † ɛɲ ɔny abɲ ɲuɲ yeji. Kɔ yadɲ s'ony ee?» ⁴⁹ Jesu dad ninɛ: «M'onym abɲ ɲuɲ, kɔ em Ɛs mi b'élum ɛɲ ɔny, ɛɣɲm eke k'elumn'm. ⁵⁰ M'ɔlm em obi ec'anygbɛl es; ɛɣɲ anɲ ek'am kok ow e low ke am jɛj ok. ⁵¹ Ɛɛ, low nawrɛ m'am dad ɔny: ɛɣɲ eke b'élum em e sodad a, lɛɣɲ kaka li k'ow l'uwm.» ⁵² Jwifel a dad'r ninɛ: «Sica s'uw any eke ɔny abɲ ɲuɲ tasi! Abraham uw, kokoba ɔb ɛsɛl a yeji uw, ɛɲ ɲ, am dad ɛsɛ: “Ɛɣɲ eke b'élum em e sodad a, lɛɣɲ kaka li k'ow l'uwm.” ⁵³ Ɛy ɛs Abraham uw. Kɔ am tutr eke ɔny any akm'n ee? Kokoba ɔb ɛsɛl a yeji uw. Kɔ ayaf b'ocr ɲ sosi ee?» ⁵⁴ Jesu dad ninɛ: «Blel m'am ɔɲɲ em sosi any ana, ke blel ow elm low kaka. Ɛɣɲ a eke am ɔɲ'm any a, em Ɛs. In e lís e low eke bi dadr a el: “L'el ɛy e Nyam”, ⁵⁵ ke uwmɲ in any. Kɔ em, m'uw'r any. Blel mi dad eke m'uwm'n any, blel m'él yadɲu ɛsɛ ɔny af. Gbɛkɔ m'uw'r any ɛɲ mi b'élum in e sodad a. ⁵⁶ ɔny ɛs Abraham in e tutr em ɛlu sos em iɲɲ ɔkm em e mowrer a ec'ɛkn eci; l'ɛkn ɛɲ n'ony sos em iɲɲ.» ⁵⁷ Ow ɔɲ Jwifel a dad'r ninɛ: «Kɔ ɲ, k'onym akpo ekɲ yony lele lɛw ab yeji ke kɲɛkɲ ɛkn Abraham ee?» ⁵⁸ Jesu dad el ninɛ: «Ɛɛ, low nawrɛ m'am dad ɔny: gbunɲ ke wel éw Abraham a, “Em, anɲ anɲ.” » † ⁵⁹ Ow sosiɛm -l'ot mebn eke -li k'ɔɔr ow. †

† **8:32** Jwifel bi tutr eke ol ec'any uw anake b'ɔɲ ɛɣɲ el lewi a. † **8:33** Tasi em a, Israel ɛyɲ el madu Ejipt, Babilon, Pɛrs lele Siri eb em ab. Lɛɣɲ ab em a, -n'anɲ Rom ec'ɛs ɛw em. Gbɛkɔ Nyam ec'any af a, -li bi tutr eke -l'el ɛbr eke wel sɔɣ (Ol ɔkn 7.6). † **8:39** *Blel eel Abraham ec'ey tasi ana, ke blel kókr ów eke li kok a:* odad na Grɛk em, wel ɔtu ek'itɲɲ ɛjɛc'em dad ɛsɛ: *Eke eel Abraham ec'ey, ke kókr Abraham ec'ów.* † **8:48** *ɲ Samari iy:* Jwifel am oc nin na wewar Jesu. -Li b'ifn Samari ɛyɲ -l'akm Nyam any uwm ɛsɛl. † **8:58** Ɛkn Jan 1.1-3. † **8:59** Jwifel ec'ol em a, ek'ɛɣɲ wɛwr Nyam, l'it eke wel k'ɔr'r mebn em.

Gbeko Jesu ey okm Nyamel gbél a e gbugh a es lol em.

9

Jesu ewlm any eflu nyam

¹ Eke Jesu am ec a, l'ekn eg̃n nyam ek'any efl mew em et̃n. ² In e jam esel a am ibrm'n es̃e: «Low yegm ag̃n es, bla sosiem et̃n eg̃n na any efl in e mew em et̃n ee? Kɔ in obi em e sikpl, oglog es lele lis ab e sikpl sosiem ee?» † ³ Jesu dad niñe: «Ow elm in obi em e sikpl, oglog es lele lis ab e sikpl sosiem. Kɔ any efl'l yec'et̃n ke Nyam e juma kok a e low éy okm in em. ⁴ Eke leg̃n añn owr a, ow akpl eke si ki kokr eg̃n a ek'erm'm a e juma. Leg̃n uk am ow, ek'eg̃n k'ow otum kokm juma. ⁵ Eke m'añn wus af aña a, m'ow m'el wus na ec'usuayl.» ⁶ Eke li dad sodad amua bake uwr a, l'ifi sar l'ok wus et̃n li kok kɔdɔg sar ab ab, l'oc l'udu any eflu a ec'anyamn a, ⁷ et̃n li dad niñe: «Im yɔg any Silowe e mij ab em.» † (Silowe e nyandre el "ermu".) Any eflu a im yɔg any, et̃n eke l'ewl l'ow a, n'am ekn es!

⁸ In e saw saw ec'ag̃n lele ag̃n ejec'eke leg̃n sig em ekn'n n'am sasm ob a am ibrm es̃e: «We! Kɔ ow elm eg̃n a eke bi sig es am sasm ob ab ee?» ⁹ Ag̃n nyam nyam am dad eke ow in ana. Béb am dad es̃e: Njañ, ow'n elm ow, kɔ es ce ow'n b'ot ow. Et̃n eg̃n a dad niñe: «Tasi, em ana.» ¹⁰ -N'am ibrm ow -l'es̃e: «Kɔ ayaf kokr et̃n ñ ec'anyamn a ayl ee?» ¹¹ Li dad niñe: «Eg̃n a eke wél b'és̃n Jesu a kok kɔdɔg udu'm anyamn et̃n li dad'm eke mi k'im Silowe e mij ab em mi yɔg any. M'im yog̃n, et̃n eke mi yɔg any uwr a, m'am ekn es.» ¹² -L'ibrm ow niñe: «Eg̃n a, bog̃n in a!» Li dad niñe: «M'eknm'n.»

Farisiel am ibrm any eflu a ek'ewl a low

¹³ Sica wél ewl eg̃n a eke wél ewlm a Farisiel og̃n. ¹⁴ Ke neñeg̃n e leg̃n † anake Jesu oc kɔdɔg kok ewlm'n anyamn a. ¹⁵ Na sosiem Farisiel a yeji am ibrm eg̃n

a es̃e: «Kɔ ayaf kokr et̃n am ekn es ee?» Li dad niñe: «L'udu'm kɔdɔg t̃el anyamn, mi yɔg any et̃n m'am ekn es.» ¹⁶ Farisiel beb am dad es̃e: «Eg̃n ik̃n na eke kok low na a k'otum anm Nyam og̃n owm, añke l'eluum neñeg̃n e ec'ol a.» Gbeko ag̃n likpr a otu eb et̃n am dad es̃e: «Kɔ ayaf sikpl es nyam otu eke ki kok meñy ewr amua ee?» Et̃n el ofr a -li bubr em.

¹⁷ Em̃eny Farisiel a am ibrm any eflu a ek'ewl a es̃e: «Et̃n kɔ ñ eke l'ewlm'ñ anyamn a, ayaf am dadr ee?» Li dad niñe: «L'el kokoba ot̃ es.» ¹⁸⁻¹⁹ Jwifel ec'es ewél a k'ubm nawr̃e eke li k'el any eflu ke sica l'éwl n'am ekn es. Ow sosiem -l'és̃n es lele lis ab low ibrm eci, et̃n -n'am ibrm wél -l'es̃e: «Kɔ iy na ot̃n ec'iy ee? Am eg̃n ebr eke l'el any eflu mew em et̃n ee? Ayaf et̃n sica n'am ekn es ee?» ²⁰ In ec'ag̃n a dad niñe: «S'uw any ce eke l'el ey jim et̃n wél ew'r any eflu. ²¹ Gbeko ekel eke ow ec̃r ke sica n'am ekn es a s'uwm any, et̃n eg̃n a eke k'ewlm'ñ anyamn a yeji s'uwm'ñ any. Any at'r es, ibrmn in, in obi l'ot̃u eke li ki dad!» ²² -N'am dad eben añke -n'am uru Jwifel ec'es ewél a. Tasi em a, Jwifel ec'es ewél a ik̃n anym iririr eke eg̃n f̃en eke b'ow eg̃n eb eke Jesu el Mesi a, -l'og̃n ow el e Nyam nuñn ign usu a. † ²³ Low na sosiem anake iy es a lele iy lis ab ab dad niñe: «Any at'r es, ibrmn in, in obi l'ot̃u eke li ki dad a.»

²⁴ Em̃eny Farisiel es̃n eg̃n a eke wél ewlm a sakp yony em et̃n am dad'r es̃e: «Ey s'uw any eke eg̃n na sikpl es! Dàd low neñyembri nyam Nyam ec'any af.» ²⁵ Li dad niñe: «Ke l'él sikpl es oglog li k'elm sikpl es yeji, m'uwm any. Gbeko low nyam ce m'uw any: m'el any eflu, et̃n sica m'am ekn es.» ²⁶ -N'am ibrm ow -l'es̃e: «Kɔ ayaf li kokr'ñ ee? Ayaf l'ewlm'ñ anyamn ab ee?» ²⁷ Li dad niñe: «M'ik̃n anym mi dad et̃n erurmn eke k'irir. Kɔ bla et̃n am erurir eke em̃eny mi ki dadr em ee? Kɔ ot̃n yeji in e jam esel am erurir eke k'eel ee?» ²⁸ -N'am wewr ow -li dad

† 9:2 Okm Ok 20.5. † 9:7 Silowe: Mij ewl mij ek'ann Jerusalem. Mef ec'es gbegbl em a, mij na anake wél b'aw kokr ów a. Ow el ot̃wɔ a eke b'ow añn Nyam e gbreñgbi usu a e meñy ewr. † 9:14 Jwifel ec'ol a ed̃ñn neñeg̃n e juma kok f̃en. -Li bi tutr eke éwlm eg̃n oglog ofr kɔdɔg a, el juma eke wél kok. Na wél ed̃ñn. † 9:22 Eke wél og̃n eg̃n Nyam nuñn ign usu a, ag̃n ejec'a b'oc'r es̃e eg̃n ek'uw af. Eg̃n ik̃n na, -l'ubmn ow ij.

-l'ese: «Ŋ el egn nene na e jam us es! Ey Mois e jam us esel s'el. ²⁹ Mois ec'a Nyam dad'r odad; kɔ egn ikɔ na ec'a, yogɔ eke n'ann l'ow bɔbɔ yeji s'uwm any!» ³⁰ Egn a eke wɛl ewlm a dad el nine: «Kin low ek'ew any iti owi: uwmn yogɔ eke n'ann l'ow ab any, gbekɔ l'ewlm im!» ³¹ S'uw any eke Nyam irim sikpl esel e lebl; gbekɔ egn fɛɔ eke b'elum Nyam ke bi kok in ec'erur a, Nyam b'iri'r lebl. ³² Legɔ kaka wɛl dadm ey s'irim eke egn nyam ewlm egn eke mew em etɔ el any eflu. ³³ Blel egn na anm Nyam ogɔ owm, blel l'otum li kokm low kaka.» ³⁴ -L'odu -l'eb -li dad ow nine: «Ŋ e mew em etɔ, ɔ nimum a ann sikpl em etɔ am erur eke ki yeɔm ey low ee?» Etɔ -l'ogɔ ow Nyam nun ɔgn usu a.

Any efl tasi

³⁵ Eke Jesu iri eke wɛl ogɔ any eflu a, n'im n'ɛɔn ow etɔ li dad ow nine: «Kɔ ɔny ɔmn egn ec'Iy em ee?» ³⁶ Egn a dad'r nine: «Egn gbɛl, dād'm egn a yec'etɔ ke m'ony ɔmn in em ɔ!» ³⁷ Jesu dad'r nine: «Aah! Am ɛkn'n; caca em a, in anake n'am dad'ɔ odad a!» ³⁸ Egn a dad'r nine: «Egn gbɛl, m'ony ɔmn.» Etɔ l'ok ɔwrɔkp wus Jesu ec'any af. ³⁹ Etɔ Jesu dad nine: «M'ow wus af ana jej ok eci: ke any eflu ɛkn es, ke agɔ ek'am ɛkn es a any ɛfl.» ⁴⁰ Farisiel beb a eke ann in ab a iri sodad amua, etɔ am ibrm'n ese: «Kɔ ey yeji any eflu si k'el ee?» ⁴¹ Jesu dad el nine: «Blel eel any eflu, blel elmn sikpl esel; gbekɔ eke am dadr eke am ɛkan es a, eel sikpl esel.»

10

Jesu el mɛceb ɔsu es mamn

¹ Jesu dad nine: «Ee, low nawre m'am dad ɔny: egn eke ɛcrm lisany a eci eym mɛceb lakp ab em, ke b'uyu usu ejeci ey em a, egn a ulu, ɔw ganɔan es. ² Gbekɔ egn eke b'ecr lisany a ec'a, el mɛceb a ec'ɔsu es. ³ Egn a, usu ɔsu es a bi fig'r lisany etɔ mɛceb a b'iri'r lebl. Li b'esɔ in e mɛceb a ec'en nyam nyam em, etɔ li

b'ok wɛl ɔkm. ⁴ Eke li b'ok wɛl ɔkm fɛɔ a, li b'ikɔ wɛl anym ke wɛl am us'r jam, anke mɛceb a uw'r lebl any. ⁵ Gbekɔ egn eke -l'uwm any a, -l'usmn ow jam. Eke -l'ɛkn ow, -li b'uru -n'ɔmu es anke -l'uwm ow lebl any.» ⁶ Jesu oc nyandre em odad na am dad el, kɔ low yec'a eke n'am erur eke li k'elu ɔkm a k'okm agɔ a es sos em.

⁷ Emɛny Jesu dad nine: «Ee, low nawre m'am dad ɔny: m'el mɛceb lakp a e lisany. ⁸ Agɔ a fɛɔ eke ikɔ anym ow a, elu, ɔw ganɔan esel; † kɔ mɛceb a egnm irim el ec'odad a. ⁹ Em, m'el lisany. Egn eke b'ow ɛcr em em ey em a, b'ow ɛɔn sel; l'otu eke li k'ey em l'ey ɔkm etɔ li b'ow n'ɛɔn in ec'ob ij. ¹⁰ Ulu ec'a, li b'ow ce eke li k'iy, l'ibi ke ni ɔɔɔn. Em, m'ow eke agɔ k'ɛɔn sel, ke -n'ɛɔn sel a nɔnɔ em.

¹¹ Em, m'el mɛceb ɔsu es mamn. † Mɛceb ɔsu es mamn b'oc in e sel a ɔɔ in e mɛceb a. ¹² Egn ek'am kok juma ke ow el os sosiem ce ec'a, elm mɛceb ɔsu es tasi; mɛceb a elm in eci. Eke li b'ɛkn botimbo ek'am ow a, li b'igɔ l'ok wɛl es, ke l'uru es n'im. Ke sica botimbo a ɔny mɛceb a beb ke ɔmun el es. ¹³ Egn a ek'am kok juma ke ow el os sosiem ce ec'a, ɛben eke ow b'ecr ana. L'utrɔm mɛceb a e low. ¹⁴⁻¹⁵ Em, m'el mɛceb ɔsu es mamn a. Ee elel eke em ɛs uw'm any ke em yeji m'uw'r any ab af a, ɛben nyam coco m'uw em e mɛceb ab any, etɔ el yeji -l'uw'm any. Em e sel a m'ɛgn m'eb eke mi k'oc m'ɔɔ el. ¹⁶ Emɛny m'ony mɛceb ejeci eke anm lakp na em. † El yeji ow it ke mi nyimn el; -li b'ow -l'iri'm lebl etɔ -li b'ow -l'el mɛbob nyam eke b'ow ɔny ɔsu es nyam coco. ¹⁷ Em ɛs b'erur'm anke m'ɛgn m'eb eke mi k'oc em e sel a m'ɔɔ el, ke emɛny m'ɛwl m'oc. ¹⁸ Egn kaka ɛbm im sel a abu em, kɔ em obi mi b'oc sel a m'ɔɔ el; † m'ony abusu eke mi k'oc sel a m'ɔɔ el, etɔ emɛny m'ony abusu eke mi k'eb. Em ɛs ec'ol a eke ɔɔ'm ab ana.»

¹⁹ Sodad amua sosiem, emɛny Jwifel a ubr em. ²⁰ El em ec'agɔ nɔnɔ am dad ese: «N'ony abɔ ɔɔ! Nun em uɔ'n! Kɔ bla etɔ am irir in ec'odad ab ee?» ²¹ Beb am

† **10:8** ɛkn Jeremi 23.1-8; Ezekiel 34. Odad na em a, Israel ec'idr esel a anake el mɛceb ɔsu esel egn a. † **10:11** ɛkn Selu 23; Esayi 40.11. † **10:16** Ana Jesu am dad agɔ a ek'elm Jwifel ke b'ow ub'r nawre a ec'odad. † **10:18** ɛkn Ob Kok 4.27-28.

dad esε: «Egɛ eke ɔny abɛ ɛɛɛ a k'ɔtum dadm odad nɛnɛ. Abɛ ɛɛɛ es ɔtu eke k'ewlm ɛny eflu ee?»

Jwifɛl bɛb igɛ Jesu

²² Sica Nyamel gbɛl a e fig ec'es gbɛgbl ɛy Jerusalem ɛɛɛ ow el lɛfr lɛgɛ iy. †
²³ Jesu am nyinyɛm es Nyamel gbɛgɛ a, lɛf eb usu a eke ij Salomɔ e nin a. ²⁴ Jwifɛl a iwr did ɛlul il ɛm ɛɛɛ am ibrm'n esε: «Kɔ b'ow ɔny ɛy es bɛbar na ɛm cɛ ee? Dɔd ɛy nɛnyɛmbri nyam eke ow el ɛ el Mesi a.»
²⁵ Jesu dad ɛl ninɛ: «M'ikɛ anym mi dad ɔny, kɔ ubmɛn'm nawrɛ. Ów a eke m'am kok ɛm ɛs e nin ɛm a am ij ɛm e danɛu.
²⁶ ɛɛɛ ɔny, úbmɛn nawrɛ anɛke elmn mɛcɛb a ek'el ɛm ec'a. ²⁷ ɛm e mɛcɛb a b'iri'm lebl, m'uw ɛl any ɛɛɛ -li b'us'm jam. ²⁸ Mi b'ɔɛ ɛl sel eke ɔnym uwr; lɛgɛ kaka -li k'ow -l'uwɛm ɛɛɛ lɛgɛ kaka ɛgɛ k'ɔtum dɔgrm ebm ɛl ɛm ec'abu ɛm. ²⁹ ɛm ɛs a eke ot ɛl ɔɛɛ'm a, l'agb l'akm ob ob fɛɛɛ, ɛɛɛ ɛgɛ kaka ɔnym abusu eke ki dɔgr ob eke anɛ ɛm ɛs abu ɛm a eb. ³⁰ ɛm lele ɛm ɛs ab a, s'el nyam coco.»

³¹ ɛmɛny Jwifɛl a ot mebn as luku eke ki wɔwl'l. ³² Kɔ Jesu dad ɛl ninɛ: «ɛm ɛs ɛm, mi kok ów amamn nɔnɔ mi yɛgm ɔny. Ów amua, bogɛ ec'anake ow af am ɔɔl eke k'ibir'm mebn ɛm ab ee?» ³³ Jwifɛl a dad'r ninɛ: «Ow elm ke bi kok low nimamn ke s'ibi'ɛ mebn ɛm, kɔ Nyam eke am wɛwr a sosiɛm. ɛgɛ cɛ el'ɛ, ɛɛɛ am ocr ɛ sosi Nyam!» ³⁴ Jesu dad ninɛ: «Nyam dad wɛl nɔn ɔny ec'ol ab ɛm ninɛ: *ɔny eel "sinyam"*.† ³⁵ Agɛ a eke Nyam odad a ot es a, Nyam ɛsɛ el "sinyam". Ke s'uw any eke Nyam Lɛl ec'odad eke dad a, wɛl k'ɔtum ɔnym ocm es. ³⁶ ɛɛɛ ɛm, ɛm ɛs usm'm abu es ɛɛɛ ɛrm'm wus na af; ayaf ɔtur eke ki dadr ɛsrɛ m'am wɛwr Nyam anɛke mi dad eke m'el Nyam ec'Iy ee? ³⁷ Eke mi kokm ɛm ɛs ec'ów a, k'ubr'm nawrɛ. ³⁸ Gbɛkɔ eke mi bi kok a, eke ubmɛn ɛm e sodad a nawrɛ yɛɛɛ, úbr ów amua nawrɛ yec'ɛɛɛ

ke ow ók ɔny es sos ɛm kɛkɛɛ kɛkɛɛ eke ɛm ɛs ir ɛm ɛm ɛɛɛ ɛm yɛɛɛ m'anɛ ɛm ɛs ɛm.» ³⁹ -N'am ɔl ek'ɛmɛny -li k'ew ow abu af, kɔ l'akm wɛl.

⁴⁰ ɛmɛny Jesu ɛwl im mij ɛwl mij a ek'el Jurɛn a e jam a, yogɛ a eke Jan ikɛ anym ok agɛ mij nɛɛ a, ɛɛɛ n'anɛ yogɛ. ⁴¹ Agɛ nɔnɔ am ow in ogɛ ɛɛɛ -n'am dad -l'ɛsε: «Jan kokm mɛny ɛwr kaka, gbɛkɔ ɛgɛ a e low a eke li dad a el nawrɛ.» ⁴² ɛɛɛ sica agɛ nɔnɔ ub'r nawrɛ.

11

Lasar e luw owi a

¹⁻² ɛgɛ nyam eke wɛl b'ɛsɛ Lasar ɔny lisijowɛl yony, Mart lele Mari ab; -l'ir Betani baɛɛ. † Mari a, ke yow a eke ok ɛs Kɔtɔkɔ mijɛy akr ke oc in e sin nɛɛ tɛɛɛ es ab ana.† Lisijim Lasar ɛy ɔl tuɔtuɔ. ³ Agɛ lisijowɛl yony a ɛrm ɛgɛ eke k'im dad Jesu eke in ec'ɛgɛ a eke li b'erur a ɔl am ɔny.

⁴ Eke Jesu iri amani na a, li dad ninɛ: «ɔl ikɛ na k'ow ibim'n, ow el Nyam ec'anygbɛl a eci, yec'ɛɛɛ ke Nyam ec'Iy ec'anygbɛl a ɛy ɔkm.» ⁵ Ke Jesu b'erur Mart, ow lisijow lele Lasar ab sɛnyɛn sɛnyɛn. ⁶ Ow sosiɛm Lasar ec'ol owi a eke l'iri a, n'anɛ usu a eke n'anɛ a li kok sɛgɛ yony l'ok af. † ⁷ ɛɛɛ ca li dad in e jam ɛsɛl a ninɛ: «S'ɛwal s'imɛn Jude.» ⁸ Jam ɛsɛl a dad'r ninɛ: «Low yɛgm agɛ ɛs, yogɛ anake wɛl ɔl eke k'ibi'ɛ mebn ɛm a, ɔɔɛɛ k'ɛtum es yɛɛɛ ɛɛɛ ɛmɛny am erur eke k'ewl im ee?» ⁹ Jesu dad ɛl ninɛ: «Lɛgɛ mum ɛm a wanci lew yony b'anɛ, kɔ yadɛ ee? Eke lɛgɛ owr ɛgɛ am an es, l'uyɛam ob ab anɛke n'am ɛkn wus na ec'usuayl a. ¹⁰ Kɔ eke ɛgɛ am an es nɔk ɛm, li b'uyum ob ab anɛke usuayl anm in ɛm.»

¹¹ Eke li dad ów amua bake ow uwr a, l'igɛ af li dad ninɛ: «ɛy lawl a mɛmɛn n'am ɛru, kɔ m'ow m'im m'uwr'r.» ¹² Jam ɛsɛl a dad ninɛ: «Egɛ gbɛl, eke ow el mɛmɛn n'am ɛru tasi, li b'ow l'ewl.» ¹³ Tasi ɛm a, Lasar e luw a ec'odad anake Jesu am dad

† **10:22** *Nyamel gbɛl a e fig ec'es gbɛgbl*: Akpo 167 gbɛɛ ke wɛl ɛw Jesu a, Jwifɛl ec'efnu a eb Jerusalem eci Nyamel gbɛl a. -L'igɛ ɛl e nyam a nɛɛ Nyamel gbɛl ab ɛm ɛɛɛ ow ɔɛɛ -n'ɔny ow e sayl a -l'oc es. Eke ow bi kok akpo nyahan a, Jwifɛl a ogɛ ɛl, ɛɛɛ ayal Nyamel gbɛl a ɛwl oc ɔɛɛ Nyam. Low na ec'okm ɛlu a anake el es gbɛgbl a.
 † **10:34** *ɔny eel "sinyam"*: Selu 82.6 ɛm a, Nyam am dad Israel ec'es ɛw ɛsɛl a odad esε "sinyam" wɛ'n el af, anɛke -li bi kok ow eci juma Israel ec'es ɛw eci. † **11:1-2** ɛkn Luk 10.38-42. † **11:1-2** ɛkn Jan 12.1-8. † **11:6** ɛkn Jan 11.15.

a, etɲ jam esel a e tutr em a, ow el memn ce. ¹⁴ Ow ɔɲ Jesu dad ulm el es ninɛ: «Lasar uw. ¹⁵ Eke m'iim yogɲ a, sos em am inɲ'm ɔny eci yec'etɲ ke úbr'm nawrɛ. Gbɛkɔ ey fɛɲ s'ímn in ogɲ a.» ¹⁶ Etɲ Toma, eke wɛl igɲ nin af Oli a, dad jam esel ejec'a ninɛ: «Ey yeji, s'ímn yogɲ ke s'úwr in ab.»

Jesu el luw em anɲ igb lele sel ab

¹⁷ Eke Jesu im ok yogɲ a, l'iri eke Lasar anɲ uwɔmu em ij sɛɲɲ yar. † ¹⁸ Eke Betani titm Jerusalem ke ow ijm kilo nyahan yej'a, ¹⁹ Jwifel nɔnɔ ow Mart lele Mari ab ogɲ eke k'atr el sos es el lisijim e luw na sosiɛm. ²⁰ Eke Mart iri eke Jesu am ow a, n'im ow ec'obr em, kɔ Mari gbɛ sig es gbugɲ. ²¹ Mart dad Jesu ninɛ: «Egɲ gbɛl, blel anɲ aɲa, em lisijim blel uwm. ²² Gbɛkɔ m'uw any, eke caca em yeji, low fɛɲ eke b'ow ibrm Nyam a, li b'ow n'ɔɲ'ɲ.» ²³ Jesu dad'r ninɛ: «Eɲɲ jim b'ow igb luw em.» ²⁴ Mart dad ninɛ: «M'uw any eke lɛɲɲ es abal el em a eke agɲ ek'uw a b'ow igb luw em a, in yeji li b'ow l'igb.» ²⁵ Jesu dad'r ninɛ: «M'el luw em anɲ igb lele sel ab. Egɲ ek'ɔny ɔmn em em a, eke l'uw yeji, li b'ow n'anɲ owr abɲ em; ²⁶ etɲ egɲ ek'anɲ owr ke ɔny ɔmn em em a, li k'ow l'uwm lɛɲɲ kaka. Kɔ ɔny ɔmn low na em ee?» ²⁷ Li dad ninɛ: «Egɲ gbɛl, m'ub nawrɛ eke el Mesi a, Nyam ec'Iy eke k'ow wus na af a.»

²⁸ Eke l'ɛw nɛny es a, n'im l'ɛɲɲ lisijɔw Mari etɲ n'am dad ow lebl es is em l'ɛsɛ: «Low yeɲm agɲ es a ow anɲ aɲa, etɲ n'am ɛɲɲ'ɲ.» ²⁹ Eke Mari b'iri sodad amua a, kpɛkɲ l'igb es ogɲ em n'im n'ɛɲɲ Jesu. ³⁰ Ke Jesu k'ɛym baɲɲ a yeji, kɔ n'anɲ usu a cɛ eke Mart ɔbr'r a. ³¹ Eke Jwifel a anɲ akɲ am atr Mari sos es, ke l'igb es ogɲ em l'ɛy ɔkm a, -l'us ow jam. -Li tutr ek'ow aam uwɔmu af ikɲ ɔɲɲ. ³² Mari im ok yogɲ a eke Jesu anɲ a. Kpɛkɲ eke li b'ɛkn ow a, l'ok ɔwrɔkp wus ow ec'any af etɲ n'am dad ow l'ɛsɛ: «Egɲ gbɛl, blel anɲ aɲa, em lisijim blel uwm.» ³³ Jesu ɛkn eke n'am ikɲ ɔɲɲ agɲ a ek'igɲ'n ab ow ab ab. Ow e low a ɔwr'r sos es afɲɲ es, ³⁴ etɲ

n'am ibrm wɛl l'ɛsɛ: «Kɔ bogɲ ɛwr ir ee?» -Li dad ow ninɛ: «Egɲ gbɛl, òw cɛ b'ow ɛkn.» ³⁵ Jesu ikɲ ɔɲɲ. ³⁶ Jwifel a dad ninɛ: «Èkan, l'erur ow tasi!» ³⁷ Gbɛkɔ el em ec'agɲ nyam nyam am dad ɛsɛ: «In eke l'ewlm any eflu a, † kɔ li k'ɔtum l'ɛdɲnm Lasar eke k'úwm ee?»

Lasar igb luw em

³⁸ Emɛny Jesu low ey sos em toɲ ow afɲɲ es, etɲ im uwɔmu ab af. Ow el nɔmu ek'anɲ mób em, ke wɛl oc lob abl ow ec'em ey usu ab es. ³⁹ Jesu dad ninɛ: «Ònyn lob a ocr es.» Lɛɲɲuw a e lisijɔw Mart dad'r ninɛ: «Egɲ gbɛl, sɛɲɲ emum yar etɲ anake n'anɲ aɲa a, l'it eke li k'ewɲ.» ⁴⁰ Jesu dad'r ninɛ: «Kɔ mi dadm'ɲ m'ɛsmɛ, eke ɔny ɔmn, b'ow ɛkn Nyam ec'anygbɛl ab ee?»

⁴¹ Sica wɛl ɔny lob a oc es, etɲ Jesu igbl any ogɲ afr etɲ dad ninɛ: «Em ɛs, m'elu'ɲ bia eke iri em e lebl. ⁴² M'uw any eke sɛɲɲ a fɛɲ b'iri'm lebl, gbɛkɔ m'am dad'ɲ agɲ amua ek'elul'm em a eci, yec'etɲ ke -l'ub nawrɛ eke ɛrm'm.» ⁴³ Li b'umar odad a etɲ li barm lebl tuɔtuɔ em ninɛ: «Lasar, èy ɔkm!» ⁴⁴ Lɛɲɲuw a ey ɔkm, gbɛd og wiwrm'n sabu lele akr ab etɲ gbɛd wiwrm'n nuɲ ab. Jesu dad el ninɛ: «Mòmun in es, ke égbɛr ir es n'im.»

Es ew esel am ut Jesu ec'ibi ec'asre

⁴⁵ Jwifel a ek'ow Mari ogɲ a ɛkn ów a eke Jesu kok a etɲ el em e nɔnɔ ub nawrɛ. ⁴⁶ Gbɛkɔ el em ec'agɲ bɛb gbɛ im ɛɲɲ Farisiel a etɲ otar ów a eke Jesu kok a e low akr ok el. ⁴⁷ Egb waw esel egbɛl lele Farisiel ab ɛɲɲ Sanɛdrɛn ec'agɲ a luku as em, etɲ am dad ɛsɛ: «Egɲ na am kok mɛny ɛwr owi nɔnɔ! Kɔ ayaf si ki kokr ab ee? ⁴⁸ Eke s'am yebr' li kok ɛbɛn, agɲ a fɛɲ b'ow ub'r nawrɛ; ow b'ow ɔɲ Rom ec'es ɛwɛl a ow ok low na em ɲuɲɲ ey e Nyamel gbɛl na lele ey ec'ɛb na nimum ab!» ⁴⁹ El em ec'ɛɲɲ nyam eke wɛl b'ɛɲɲ Kayif, ke lakpo ab af el egb waw ɛs ligbɛl a am dad el ɛsɛ: «Low na k'okm ɔny es sos em kaka! ⁵⁰ K'uwmn any eke ow akpl ɔny eci ek'ɛɲɲ nyam k'uw dedeku a fɛɲ

† 11:17 Jwifel e low yeɲm esel a bi tutr eke egɲ ek'uw a, in ec'abɲ a b'anɲ'n saw ow kok sɛɲɲ nyahan. Eke sica sɛɲɲ nyahan ec a, ke egɲ a k'ɔtum igbm ij. † 11:37 Èkn Jan 9.1-12.

eci, ke ow em a eb a nimum k'unjm ee?»
 51 Ke ow elm in em li dadm odad na, gbeko eke lakpo ab af l'el egb waw es ligbel a, † n'am ewar li dad eke ow'n it eke Jesu in k'uw Jwifel feŋ eci, 52 ke ow'n k'elm wel sony ce eci, ko ke in as Nyam ec'ey a eke in momun es a luku sos megl nyam em.

53 Legŋ a ce, Jwifel ec'es ewel a bebem eke k'ibi Jesu. 54 Ow sosiem Jesu ecm Jwifel a ec'any af ij. N'im wus ikpr nyam eke titm loj a, banŋ a eke wel b'esŋ Efrayim ab em; n'ann yogŋ in e jam esel ab ab.

55 Pak ec'es gbegbl ek'el Jwifel ec'a e legŋ titm, etŋ wus ab af ec'agŋ nono im Jerusalem eke k'ayal sos gbuŋ ke es gbegbl a e legŋ ow. 56 -N'am ol Jesu, etŋ eke -n'annŋ Nyamel gbek ab em a, -n'am ibrmnin el ofr -l'esŋ: «Ko ayaf am ekanin ee? Li b'ow l'ow, ko li k'ow l'owm es gbegbl na em ee?» 57 Ke egb waw esel egbel a lele Farisiel ab ab dad ek'egŋ in uw yogŋ eke Jesu in ann any, ow'n yeŋm el yec'etŋ k'el ony ow.

12

Mari ok Jesu mijey akr

Matie 26.6-13; Mark 14.3-9

1 Sica ow ann seŋŋ nonon ke Pak ey, etŋ Jesu im Betani, yogŋ a eke Lasar eke l'igbm luw em a ann a. 2 Yogŋ, Mart kok ob ij on'n. Agŋ a ek'ann ob ij lofu lis Jesu ab a, Lasar yeji ann em. 3 Mari oc mijey litr ikpr ek'il an ke wel kok nar tasi em ok Jesu akr; † etŋ l'oc in e sin nuŋ a li tetŋ ow akr es. Akŋ a nimum el mijey soŋŋ ofr. 4 Etŋ Judas Iskariot, Jesu e jam esel ab em ec'egŋ nyam, in a tasi eke b'ow ol ij'r a dad nine: 5 «Wel otu eke k'ol mijey na ij os ekŋ yen yen sakp nyahan, oc ow ec'os a on ogboru.» 6 N'am dad odad na ow elm ogboru e soŋŋ ikŋ eke li k'onny eci, ko eke l'el ulu a sosiem eci, anke os ekpr a eke li b'onny ab a, li b'ot os a eke wel b'ok em a. 7 Etŋ Jesu dad nine: «Egb'r es tin!»

Li kok low na legŋ a eke wel b'ow elu'm uwomu em a eci. † 8 Ogboru ann ony ab seŋŋ feŋ, † ko em ec'a, mi k'ow m'ann ony ab seŋŋ feŋ.»

9 Jwifel a ec'agŋ nono iri eke Jesu ann Betani. -N'im yogŋ ow elm Jesu sosiem eci ce, ko Lasar yeji eke Jesu igbm luw em a sosiem eci. 10 Egb waw esel egbel a eŋ eb eke k'ibi Lasar yeji, 11 anke Jwifel nono am ngbon el em Lasar sosiem etŋ am ub Jesu nawre.

Jesu aam ey Jerusalem

Matie 21.1-11; Mark 11.1-11; Luk 19.28-40

12 Eke legŋ eny akr af a, agŋ nono a eke ow Pak ec'es gbegbl ab em a iri eke Jesu am ow Jerusalem. 13 Agŋ a feŋ ot sarikŋ ay etŋ ok okm banŋ a aam obr'r, -n'am og -li dad -l'esŋ: «Hosana! Ke Nyam edŋ egŋ a ek'am ow Es Kotoko e nin em a owro!† Ke Nyam edŋ Israel ec'eb ebu a owro!»

14 Jesu eŋŋ gbanke kpeteŋni nyam etŋ sig es af ese el el eke Nyam Lel dadr ab af:

15 *Sion eci dedyowli, erŋŋ k'onny'ŋ! Is any ler, ŋ ec'eb ebu a am ow, li sig gbanke kpeteŋni e liy af.†* 16 Ke ow amua k'okm in e jam esel a es sos em; gbeko eke Jesu ey in ec'anygbel em bake ow uwr a, -l'okn eke Nyam Lel ikŋ anym dad in e lis e low na, etŋ ow anake ow ey a.

17 Bieku ab em ec'agŋ a eke ekn Jesu igbm Lasar luw em a, am dad low a eke -l'ekan a ec'odad. 18 Bieku a iri meny ewr a e li kok a ec'odad: na sosiem anake -l'owr -n'am obr ow a. 19 Ca Farisiel a am dad el ofr em ese: «Am ekan, si k'otumn low kaka feŋ ec'ij! Agŋ a feŋ am us'r jam!»

Jesu am dad in ec'anygbel lele in e luw ab ec'odad

20 Es gbegbl a e legŋ a, agŋ a ek'uyu im Jerusalem eke k'ign Nyam nuŋ a, Grekel a e beb ann el em. 21 El, -n'im -n'eŋŋ Filip ek'el Betsayida banŋ Galile wus af ec'egŋ a, etŋ -li dad ow nine: «Egŋ gbek, s'am erur eke si k'ekn Jesu.» 22 Filip im dad ok

† 11:51 Amani Sig em a, egb waw es ligbel b'onny ob ese srigbi af eke b'ibrm low uw Nyam e low ek'am erur ab any (Okm Ok 28.30; 1 Samiel 14.36-44). Amani Owr em a, wel ibram ob na ij, ko Jwifel a uw any eke Nyam b'ecr egb waw es em dad odad. † 12:3 Ekn Mark 14.3 ec'akr otar a. † 12:7 Ekn Matie 26.12 ec'akr otar a. † 12:8 Ekn Ol Okn 15.11. † 12:13 Selu 118.25-26. Ekn Matie 21.9 ec'akr otar a. † 12:15 Zakari 9.9. Ekn Matie 21.5 eci akr otar a.

Andre etj el yony mum -n'im -li dad -l'ok ow. ²³ Jesu dad el nine: «Wanci ow eke egn ec'Iy b'ow ey in anygbel em. ²⁴ Low nawre m'am dad ony: likn e liy nyam eke wel elu nomu em ke anj tin ugnm es a b'ann in ec'elel a ce. Gbeko eke sel a ugn es, li b'osu ey nono. ²⁵ Egn eke b'erur in e sel a, li b'ow l'irmn ow; ko egn eke wus af aja k'ow ebrm in e sel a e low erm mij a, b'ow egn sel ek'onym uwr. ²⁶ Egn eke am erur e ki kok em e lis e low a, ow it ke l'us'm jam; ow em a, li b'ow n'ann yogj a eke m'ow m'ann a. Egn a eke b'ow kok em e lis e low a, em Es b'ow usr'r sos. ²⁷ Wanci na af ermni edj'm es. Etj ayaf mi ki dadr ee? Mi dad m'ese: em Es, ony oc'm es gbre e wanci na af ee? Ke tasi em a, wanci na ec'anake m'ow a. ²⁸ Em Es, onj n e nin a anygbel!» Etj kpekj lebl nyam anj afr dad nine: «M'onj'n anygbel legj etj, etj emeny m'ow m'onj'n anygbel sakp yony em.»

²⁹ Bieku a eke anj yogj ke iri lebl a am dad ese: «Na nyambrany!» Etj agj beb am dad ese: «Afr erm es nyam dad'r odad!» ³⁰ Etj Jesu dad el nine: «Lebl na ikjm em sosisem, ko ony sosisem. ³¹ Catj anake wus na e jej ok e wanci a ow a; sicaca em a, wel b'ow ogn wus na ec'es ew es a. ³² Etj em ec'a, legj eke wel b'ow igbl'm ogn afr a, m'ow m'odu agj a fej m'eb.» ³³ Sodad amua em, Jesu am yegm in e luw a ec'elel eke b'ow ecr.

³⁴ Agj a dad'r nine: «Ey e sol a e sil el ab em s'iri eke Mesi a b'ow anj owr segj fej. † Ayaf otu eke ki dad eke ow it eke wel k'igbl egn ec'Iy ogn afr ee? Egn ec'Iy a, ke bwo ec'egj ana ee?» ³⁵ Jesu am dad el ese: «Emeny usuayl anj ony ec'aranj legj tel eci ce. Eke onyn usuayl a, aan es usuayl em, yec'etj ke ncebn k'okrm ony es. Egn eke am an es ncebn em a uwu usu eke n'aam ab any. ³⁶ Eke onyn egn a eke el usuayl a, onyn onm in em yec'etj ke eel usuayl ec'ey.» Eke li dad sodad amua uwr a, Jesu ocr sos es agj a sosisem im kpekpe lol es.

³⁷ Meny ewr nono na eke li kok bieku a ec'any af a yeji om el -l'ubm ow nawre. ³⁸ Ow em kokoba ob es Esayi ec'odad eke dad a iy neny: *Es Kotoko, ko bwo ec'egj iri ey eci odad ab ee? Ko bwo ec'egj Es Kotoko okm sos okm yegm ee?*† ³⁹ Etj emeny Esayi in ce li dad low a sosisem eke agj amua k'otum ubm nawre a:

⁴⁰ Nyam efal el any, l'irmn wel e nuj em ony a yec'etj ke el eci anyamn a k'ekm es, ke -li k'uwmn low any. Etj kin low a sosisem eke -li k'ewlmn - l'owmn Nyam ogn

bake l'ewlm wel a. †

⁴¹ Esayi dad odad na anke l'ekn Jesu ec'anygbel a, etj ow el ow ec'odad anake n'am dad a. ⁴² Gbeko, Jwifel ec'es ewel a, el em a yeji agj nono ub Jesu nawre. Gbeko Farisiel a sosisem, -l'okamn sos okm bake wel ogn el Nyam nuj ign usu a. ⁴³ - Li b'erur sos usr a eke b'ann agj em ow a -l'akm Nyam em ec'a.

Jesu Krist eci odad ab em e jej ok

⁴⁴ Jesu igbl lebl ogn dad nine: «Egn eke ony om em em a, ow elm em em ony ce n'onym om, ko egn a ek'erm'm ab em yeji. ⁴⁵ Egn eke am ekn'm a, am ekn egn a eke erm'm a. ⁴⁶ Em, m'el usuayl, m'ow wus af aja yec'etj ke egn kaka fej eke ony om em em a, k'anm ncebn em. ⁴⁷ Eke batj egn am iri em e sodad a, etj l'osum a, ke ow elm em m'obm'n low ij, anke tasi em a, m'ow eke mi ki sog wus ec'agn a, ko ow elm el e low ob eci. ⁴⁸ Egn eke am ign'm, ke ebn em e sodad a, b'ejn in e low ob a ow em; legj es abal el em a, em e low yegm a anake b'ow ob'r low a. ⁴⁹ Tasi em a, ow elm em obi em mi dadm, ko em Es eke erm'm a in obi, n'onj'm yec'a eke mi ki dad ke mi yegm agj a ec'abusu. ⁵⁰ Etj m'uw any eke yec'a eke li bi dad a b'onj egn sel ek'onym uwr. Yec'a eke m'am dad a, m'am dad ese elel eke em Es onj'm ow ec'abusu ab af.»

13

Jwifel a ubm Jesu nawre

Jesu am yoyog in e jam esel a akr es

¹ Gbuɲ ke Pak ec'es gbegbl a e læɲ ɛy a, Jesu uw any eke læɲ ow'r eke li k'ngbon wus af aɲa n'im ɛs oɲɲ. L'erur in ec'agɲ a eke anɲ wus af aɲa a, etɲ sica li b'ow li yegm wɛl eke n'ony wɛl ec'erur kpekɲ kpekɲ. ² Jesu lele in eci jam esel ab ab am ij ncebles ec'ob; ke Judas, Simo Iskariot jim gbɛ, †agn eb'r eke li k'ol Jesu l'ij. ³ Jesu in obi l'uw any eke n'anɲ Nyam oɲɲ l'ow eke li b'ow l'ɛwl n'im ow oɲɲ, etɲ ɛs ɔɲ'n low fɛɲ ec'abusu. ⁴ L'igb ob ij lofu lís yogɲ, n'ony in e mob af ɛw a l'oc es, etɲ l'oc gbad l'ucu er. ⁵ Ow e jam a, l'oc mij l'ok kpokpo em etɲ n'am yoyog jam esel a akr es; li b'oc gbad a eke l'ucu er a li tɛtɲn wɛl akr es. † ⁶ Li b'ok Simo Pier oɲɲ a, ow dad'r ninɛ: «ɛɲɲ gbɛl, kɔ ɲ ki yoyog'm akr es ee?» ⁷ Jesu dad'r ninɛ: «Caca em e low eke m'am kok a k'irim, gbɛkɔ læɲ ek'am ow ab em b'ow iri.» ⁸ Pier ninɛ: «K'ow yoyogm im akr es læɲ kaka!» Jesu ninɛ: «Eke mi yoyogm'ɲ es, k'ow elm em eci.» ⁹ Simo Pier ninɛ: «ɛɲɲ gbɛl, ow k'él akr sony ij, kɔ nuɲ lele sabu ab yeji!» ¹⁰ Jesu ninɛ: «Ow itm eke ɛɲɲ eke ok mij a k'ok mij ij, ek'ow elm akr cɛ, † anke l'ayl fɛɲ. ɔny, ayal, gbɛkɔ ow elm ɔny fɛɲ gbɛ.» ¹¹ Jesu uw ɛɲɲ a eke b'ow ol ij'r ab any senyn senyn; na sosiem anake li dad eke ow'n elm wɛl fɛɲ wɛ'n aylm a.

¹² Eke li yoyog wɛl akr es bake ow uwr a, l'us in e mob sus em a, l'ɛwl n'im ob ij lofu lís a li sig es etɲ n'am dad wɛl l'ɛsɛ: «Kɔ low a eke mi kok ɔny a, uwr ow e nyandre ab any ee? ¹³ B'ɛsɲn'm "Low yegm agɲ es" lele "ɛɲɲ gbɛl" ab etɲ ɔny e low yeji ij anke m'el. ¹⁴ Eke batɲ em eke m'el ɛɲɲ gbɛl lele Low yegm agɲ es ab a mi yoyog ɔny akr es, ke ɔny yeji, ɔny ɔfr a, ow it eke ki yoyogr ir akr es. ¹⁵ M'ɔɲ ɔny sɛwl eke ki kokr ɛsɛ elel eke mi kok ab af. ¹⁶ ɛɛ, low nawrɛ m'am dad ɔny: adu ágbm akam in

ec'es ɛw, etɲ ɛrmu yeji ágbm akam ɛɲɲ a ek'erm'n a. ¹⁷ Sica eke uwr ów amua any a, eke kokr ow e low, ehe b'ow el ɔny eci.

¹⁸ Ow elm ɔny fɛɲ ec'odad mi dadm; agɲ a eke mi sɔsum m'ot a, m'uw el any. Gbɛkɔ ow it ke Nyam Lɛl ec'odad a iy nɛny: *ɛɲɲ a eke in ɔny s'ij ob a ɛwl ow'm ar.*† ¹⁹ Sica em a, m'am dad ɔny kpekɲ gbuɲ ke low a ów, yec'etɲ ke læɲ a eke low a b'ow ɛy a, úbr nawrɛ eke *em, anɲ anɲ.*† ²⁰ ɛɛ, low nawrɛ m'am dad ɔny: ɛɲɲ kaka fɛɲ ek'eb ɛɲɲ eke m'erm a, em yeji l'eb'm; etɲ ɛɲɲ kaka fɛɲ eke eb'm a, eb ɛɲɲ a eke erm'm a.»

Jesu am dad in ec'ol ij a ec'odad

Matie 26.20-25; Mark 14.17-21; Luk 22.21-23

²¹ Eke Jesu dad ów amua bake ɛw nɛny es a, low ɛy'r sos em afɲn es. Li dad l'erum mar ninɛ: «ɛɛ, low nawrɛ m'am dad ɔny: ɔny em ec'ɛɲɲ nyam b'ow ol ij'm.» ²² Jam esel a am lerir el ɔfr etɲ - l'uwmn ɛɲɲ yec'a eke odad a ot es ab any. ²³ Jam esel ab em e nyam a eke Jesu b'erur a akɲm'n ab. ²⁴ Simo Pier ɛw sos nyam yegm'n eke li k'ibrm Jesu ɛɲɲ yec'a ek'ow am dad ow ec'odad a. ²⁵ Jam ɛs a igɲ Jesu lɔru etɲ am ibrm'n ɛsɛ: «ɛɲɲ gbɛl, kɔ bwo ec'ɛɲɲ ee?» ²⁶ Jesu dad ninɛ: «M'ow m'ubr futufutu m'usm mredi em; ɛɲɲ a eke m'ow m'oc m'ɔɲ a, ke in ana.» L'ubr futufutu l'usm mredi em etɲ n'ɔɲ Simo Iskariot jim Judas. ²⁷ Eke kpekɲ Judas eb futufutu ikpr a, Satan ɛy'r em. † Jesu dad'r ninɛ: «Low yec'a eke ki kok a, kòk fafa.» ²⁸ Low a sosiem eke li dad ow odad na a, agɲ a eke ok es ob ij lofu lís a, ɛɲɲ kaka uwm any. ²⁹ Eke ow el Judas anake b'onym os ab ab a, agɲ nɔɲɔ am tutr eke Jesu am erm'n eke li k'im l'ol ob ek'it es gbegbl a eci, oglog n'im l'ap ɔgbɔru ob. †

† **13:2** *Judas, Simo Iskariot jim:*Jan eci silɛl esig oglog em a, *Judas Iskariot, Simo jim.* † **13:5** Jesu eci mob sus na el adu eci mob sus, etɲ akr es yoyog a yeji el adu eci juma. † **13:10** *ek'ow elm akr cɛ:*Jan eci silɛl esig oglog em, wɛl éɲnm sodad amua. † **13:18** Selu 41.10. † **13:19** ɛkn Jan 8.24 ec'akr otar a. † **13:27** Jwifel oɲɲ a, eke etu eb ɛs nyam, ob ij lofu lís itl ob ɔɲ etu ab em ec'ɛɲɲ nyam, ow el erur mum eke n'ony ɛɲɲ a eci. Jesu elu in ec'erur es abal el ɔkm ɔɲ Judas. Gbɛkɔ Judas ɔtur erm etɲ ow em anake Satan ɛy'r em a. Ow elm ke agɲ ec'abusu mum nyam anɲ futufutu ab em, oglog ke Judas k'onym low ec'abusu. Judas in obi n'ɔɲ sikpl abusu ɛy in ec'eb ir ab em (Jan 12.6), etɲ l'iri Satan eci low yegm a yeji (Jan 13.2). † **13:29** Pak eci ncok a, Nyamel gbɛl a eci masany a fɛɲ b'anɲ froro yec'etɲ ke ɔgbɔru a áɲɲ yogɲ ke agɲ ów ap el ob.

³⁰ Judas eb futufutu a etj kpekj l'ey okm. Ke legj am uk.

Ol owr

³¹ Eke sica Judas ey okm a, Jesu dad nine: «Sica egj ec'Iy ec'anygbel a e lisany a fig etj Nyam ec'anygbel a b'ow ey okm in em. ³² [Etj eke Nyam ec'anygbel a ey okm in em,] † Nyam yeji in obi b'ow elu Iy a ec'anygbel okm, etj ow k'ow ibnm. ³³ Em ec'ey, m'annj ony ab legj tel ce eci. B'ow wól'm, kó m'am m'ow mi dad ony low a eke mi dad m'ok Jwifel ejec'a: "K'ow otum iimn yogj a eke m'aam a." ³⁴ M'am onj ony ol owr: erurir ony ofr. Tasi ow it eke k'erurir ony ofr ese el el eke m'erur ony ab af. ³⁵ Eke erur anj ony ofr em tasi, ke agj a fej b'ow uw any eke eel em e jam us esel.»

Pier b'ow egbr Jesu

³⁶ Simo Pier am ibrm Jesu ese: «Egj gbel, kó bogj aam ee?» Li dad ow nine: «Sicaca em k'otum usm im jam owm yogj a eke m'aam a; gbekó legj ejec'em b'ow us'm jam ow.» ³⁷ Pier dad'r nine: «Egj gbel, kó bla sosiem etj caca em mi k'otum m'usm'j jam m'owm ee? Em, m'uw es inym eke mi k'irmn em e sel a j eci!» ³⁸ Jesu dad nine: «Kó tasi uw es inym eke k'irmn j e sel a onj'm ee? Ee, low nawre m'am dad'j: gbuñ ke njos íkj a, b'ow dad sakp nyahan eke uwm'm any.»

14

Jesu el ejagb eke b'ewl egj Es ogj

¹ Jesu dad in e jam esel a nine: «Erm mij k'ók ony. Onyn omn Nyam em, ke em yeji onyn omn em em. ² Eb ir usu noko anj em Es e gbugj a; kó blel ow anm tasi, ke mi dad m'ese m'aam mi kok ony usu eke k'iir ee? ³ Eke m'ow m'im mi kok ony usu a, m'ow m'ewl meny m'ow ke m'ót ony, yec'etj ke ony yeji ánnj yogj a eke m'annj

a. ⁴ Yogj a eke m'aam a ec'ejagb a uwr any.» ⁵ Toma dad'r nine: «Egj gbel, yogj a eke aam a, s'uwm any, ke sica ayaf s'otu eke si k'uw ejagb ab any ee?» ⁶ Jesu dad'r nine: «M'el ejagb, m'el low nenyembri nyam, m'el sel. Egj kaka k'otum iim Es ogj eke l'ecrm em em. ⁷ Eke uwr'm any, b'ow uwr em Es yej'any. † Etj sicaca em a, uwr ir any etj ekan in yeji.»

⁸ Filip dad'r nine: «Egj gbel, yègm ey Es ce ke ow b'ow eyr ey erm es.» ⁹ Jesu dad'r nine: «Filip, m'annj ony ab legj ibn etj uwm im any ee? Egj eke ekn'm a, ekn em Es. Etj kó bla sosiem am dad eke mi ki yegm'j em Es ee? ¹⁰ M'annj em Es em etj em Es yeji anj em em; kó ub nawre ee? Sodad a eke m'am dad ony a, ow elm em em ow ánm owm. Em Es eke ir em em a anake bi kok in ec'ow fej a. ¹¹ Eke mi bi dad m'ese m'annj em Es em etj em Es yeji anj em em, ke ùbr'm nawre. Eke egjmn, ke ów amua sosiem gbe ùbr nawre. ¹² Ee, low nawre m'am dad ony. Ów a eke m'am kok a, egj yec'eke ony omn em em a, in yeji li b'ow li kok. Etj li b'ow li kok ow agb afjn es anke m'aam em Es ogj. † ¹³ Low fej eke b'ow ibrmn em e nin em a, m'ow mi kok, yec'etj ke Iy élú Es ec'anygbel a okm. ¹⁴ Eke batj am ibrmn'm low em e nin em a, m'ow mi kok.»

Abj Lala a eke Jesu ewar a

¹⁵ «Eke b'erurir'm, b'ow osur em e sol a. ¹⁶ Etj m'ow m'ibrm em Es eke k'onj ony Abu Elum Es ejeci eke k'annj ony ab segj fej. † ¹⁷ In l'el low nenyembri nyam ec'Abj. Wus k'otum ebm'n, anke li k'otum l'eknm ow, li k'otum l'uwm ow any. Gbekó ony, uwr ir any anke n'annj ony ab etj li b'ow n'annj ony em segj fej. † ¹⁸ Mi k'ow m'elum ony es ony sony ese uwiynel af, kó m'ow m'ewl m'ow ony ogj.»

† **13:32** Jan eci silel esig oglog em a, wel énnm sodad ek'annj ob na [...] ec'arajn a. † **14:7** Eke uwr'm any, b'ow uwr em Es yej'any: Jan eci silel esig oglog em a, Blel uwr'm any ana, úwr em Es yej'any. † **14:12** Gbuñ ke Jesu ígb uwomu em a, Nyam eci es eb elu owi eym okm tasi. Jam esel a bobo yeji uwm any eke Jesu elm egj ce, kó l'afj egj el es. Eke l'ígb luw em a, ow ayl eke l'el Nyam ec'Iy. In eci owr anj em a, usu a eke li b'annj a, yogj ce wel b'ekn'n; li b'ígb uwomu em a, n'onj in ec'Abj Lala a im wus na nimum etj anj nawre ub es fej em. † **14:16** Abu Elum Es ejeci: Odad na ec'iri Grek em a ufu es noko. Wel b'iri ese: ów om es, erm es eyr es, abu edjn any es oglog sos es atr es. † **14:17** li b'ow n'annj ony em segj fej: odad na Grek em a, wel otu ek'itjn ejec'em dad ese n'annj ony em segj fej.

19 Ow anj legñ tɛl eke wus k'ow ɛknm im ij; kɔ ɔny, b'ow ɛkan'm, anke m'ow m'ewl m'annj owr ɛtj ɔny yeji b'ow anjn owr. 20 Ow e legñ a, ow b'ow ok ɔny es sos em eke m'annj em ɛs em, ɛtj ɔny yeji anjn'm em, ɛtj em yeji m'annj ɔny em. 21 ɛgñ a eke b'eb em e sol a, ke b'osu a, ke ɛgñ a eke b'erur'm ab ana. ɛgñ eke b'erur'm a, em ɛs b'ow erur ir; em yeji m'ow m'erur ir ɛtj m'ow m'okm sos ɔkm in ec'any af.» 22 Jud (ow elm Judas Iskariot) dad'r ninɛ: «ɛgñ gbɛl, kɔ bla sosiɛm dad eke k'okm sos ɔkm yeɣm ey ke ow k'elm wus ec'agñ ab ee?» † 23 Jesu dad'r ninɛ: «Low fɛñ eke m'am dad a, ɛgñ eke b'erur'm a b'ow ɔsu. Em ɛs b'ow erur ir, ɛtj em lele em ɛs ab si b'ow s'im in ogñ, ɛtj si b'ow s'ir in em. 24 ɛgñ eke ɛrurm im a, ɔsum em e sodad a. Low na eke m'am dad irir a, ow elm em eci, kɔ em ɛs eke ɛrm'm a ogñ ow anj ow.

25 Eke m'annj ɔny ab a, m'am dad ɔny low na. 26 Abu ɛlum ɛs a, Abñ Lala a eke em ɛs b'ow ɔj ow em e nin em a, b'ow yeɣm ɔny low a fɛñ ɛtj b'ow ɔkn ɔny ów fɛñ eke mi dad ɔny a. 27 M'am ɛw ɔny ɛrm es ey es, m'am ɔj ɔny em eci ɛrm es ey a. M'ɔɔm ɔny ɛsɛ elɛl eke wus b'ɔñ ɛgñ ab af. ɛrm mij k'ók ɔny, ɛrñ yeji k'óny ɔny. 28 Irir mi dad m'ɛsɛ: “M'aam kɔ m'ow m'ewl mɛny m'ow.” Bɛl b'erurir'm tasi ana, ow ññ ɔny sos em uwr any eke m'aam em ɛs ogñ, anke em ɛs agb akm'm. 29 M'am dad ɔny caca em gbunj ke ów amua ów, yec'ɛtj ke legñ a eke ów amua b'ow a, úbr nawrɛ. 30 Mi k'ow mi dadm ów nɔnɔ ɔny ab ij, anke wus na ec'ɛs ɛw ɛs a am ow. Ow elm ke n'óny abusu em e nun af, 31 kɔ ow it eke wus k'uw any eke m'ɔny em ɛs ec'erur. Ow sosiɛm low yec'a eke em ɛs b'ibrm a, mi bi kok. Ìgbr, s'ñgbrɔñ anja!»

15

Jesu el viny likñ lis tasi a

1 «M'el viny e likñ lis tasi a, ɛtj em ɛs el ɔgm a e juma kok ɛs. 2 Likñ lal fɛñ eke b'ucu'm ke ɔsum ey a, li b'ubr ow es,

gbɛkɔ lal fɛñ eke b'osu ey a, li b'ot ow em es, l'ayal ow, yec'ɛtj ke emɛny l'osu ey nɔnɔ l'obn. 3 Low yeɣm a eke m'ɔñ ɔny a, ayal ɔny legñ a ɛtj. 4 Úcur'm ɛsɛ elɛl eke m'ucu ɔny ab af. Likñ lal k'ɔtum ɔsum ey in obi em, eke l'ucum likñ lis a; ɛben nyam coco ɔny yeji, k'ɔtum ɔsum ey eke ucum'm.

5 M'el viny e likñ a eci lis, ɛtj ɔny eel likñ a ec'ál a. ɛgñ eke ucu'm ke em yeji m'ucu'r a b'osu ey nɔnɔ. Tasi em a, k'ɔtum kokm low kaka fɛñ eke m'anm em. 6 ɛgñ eke ucum im a, wɛl b'oc ɔwl'l gben ɛsɛ likñ lal eke ɔsum ey af; li bi wɛw es, ɛtj wɛl b'ot ɛkñ ál wɛwɛ a wɔwl alm iri ok es. 7 Eke b'anjn em em ɛtj em e sodad a yeji b'annj ɔny em a, ñbrm em ɛs low yec'a eke erurir a, li b'ow n'ɔñ ɔny. 8 Eke b'osur ey nɔnɔ a, b'ow yeɣm eke eel em e jam us ɛsɛl; ow em anake em ɛs ec'anygbɛl a b'ow ey ɔkm a.

9 ɛsɛ elɛl eke em ɛs b'erur'm ab af a, em yeji mi b'erur ɔny ɛben. Anjn em ec'erur ab em. 10 B'ow anjn em ec'erur ab em eke b'osur em e sol a, ɛsɛ elɛl eke m'osu em ɛs e sol a ke m'annj in ec'erur ab em ab af.

11 Mi dad ɔny low na yec'ɛtj ke em eci sos em ññ a anj ɔny em, ke ow ɔñ ɔny e sos em ññ a iy nɛny. 12 Kin em ec'ol a eke m'am ɔñ ɔny a: ɛruririr ɔny ɔfr ɛsɛ elɛl eke m'erur ɔny ab af. 13 Erur ligbɛl a eke ɛgñ ɔtu eke k'ɛlu ɔkm a cɛ el ke l'irm in e sel a lawlɛl e nun af. 14 Eke bi kokr low yec'a eke m'am ñbrm ɔny a, ke eel em lawlɛl ñ. 15 Mi k'ow m'ɛsñ'm ɔny madu ij, anke adu úwm in ec'ɛs ɛw ɛs e low eke bi kok ab any. M'am ɛñ ɔny em lawlɛl anke em ɛs em e low fɛñ eke mi wɛwr a, mi yeɣm ɔny. 16 Ow elm ɔny ɔsuamn ocmn'm, kɔ em mi ɔsum m'ot ɔny; m'ew ɔny eke k'imn ɔsur ey, ɔsur ey eke b'annj ñbn. Ow b'ow ɔñ em ɛs ɔñ ɔny low fɛñ eke am ñbrm em e nin em a. 17 Low a eke m'am ñbrm ɔny a el: ɛruririr ɔny ɔfr.»

Wus ec'agñ ifn Jesu lele in ec'agñ ab ab

† 14:22 Jwifɛl a am tutr eke Mesi a b'ow ow anygbɛl em agñ fɛñ ec'any af, li jej agñ ek'elm Jwifɛl a e low l'ok ke li kókr Israel em.

18 «Eke wus ɔny ɔny e sifn, ɔkan eke em l'ikɔ anym l'ifn'm. 19 Blel eel wus ec'ana, wus ɔny ɔny ec'erur eke eel in ec'a sosisem. Kɔ mi sɔsum m'ot m'ok ɔny saw, elmn wus ec'ij: na sosisem anake wus b'ifn ɔny a. 20 ɔkan low a eke mi dad ɔny a: "Adu ágbm akam in ec'es ew a." Eke agɔn ijr'm gbre, ɔny yeji -li b'ow -l'ijr ɔny gbre; eke -l'elum em e low yeɔm a, -li b'ow -n'ɔny ɔny ec'a yeji ec'elum. 21 Eɔn em sosisem -li b'ow -li kok ɔny ów amua feɔn, aɔke eɔn a eke erm'm a, -l'uwm ow any. 22 Blel m'owm, eɔn blel mi dadm el odad ana, ke blel ow elm el sikpl. Kɔ caca em a, -n'ɔnym low eke -li ki dad -li dogɔn sos ij. 23 Eɔn ek'ɔny em e sifn a, ɔny em Es yeji eci sifn. 24 Blel el ec'araɔn a mi kokm ów eke eɔn ejeci k'ɔtum kokm ana, ke blel ow elm el sikpl. Kin, ca -l'ekn em ec'ów a eɔn em lele em Es ab -n'am ifn ey. 25 Gbeɔ ów amua am ey yec'eɔn ke odad na eke wɛl nɔn el ec'ol ab em a íy neny: -N'ɔny em e sifn ów ɔbr em.† 26 Abu Elum Es a b'ow ow: in l'el low nenyembri nyam ec'Abɔn eke aɔn em Es oɔn am ow. Em Es b'ow oc'r ɔn'm m'ɔn ɔny, eɔn li b'ow l'ij em e danɔku. † 27 Eɔn ɔny yeji, b'ow ijr em e danɔku aɔke aɔn em ab nuɔn ɔb em eɔn.»

16

1 «M'am dad ɔny ów amua yec'eɔn ke k'ówrɔm ɔny ec'ɔmɔn a. 2 Wɛl b'ow oɔn ɔny Nyam nuɔn igɔn susu. Eɔn emeny leɔn aɔn anym am ow eke agɔn a eke b'ow ibi ɔny a b'ow tutr eke ow el Nyam juma anake -n'am kok a. 3 -Li b'ow -li kok ebɛn aɔke -l'uwm em Es any, eɔn em obi em obi yeji -l'uwm'm any. 4 Gbeɔ mi dad ɔny low na yec'eɔn ke leɔn a eke ow b'ow ow a, ókan eke m'ikɔ anym mi dad ɔny.»

Abɔn Lala e juma

«Mi dadm ɔny low na nuɔn ɔb em eɔn aɔke m'aɔn ɔny ab. 5 Sica m'aam eɔn a ek'erm'm a oɔn, eɔn ɔny em ec'eɔn kaka íbram im yogɔn a eke m'aam a. 6 Nene eke mi dad a, sos ɔw ɔny es nimum. 7 Gbeɔ

m'am dad ɔny tasi eke ow akpl ɔny eci eke mi k'im; tasi em a, eke m'iim, Abu Elum Es a k'ow owm. Kɔ eke m'im a, m'ow m'ɔn l'ow. 8 Eɔn leɔn eke li b'ow l'ow a, li b'ow li yeɔm wus ec'agɔn a el eci wus ey sikpl owi ab em, low nenyembri nyam owi ab em, lele Nyam e jej ok owi ab em ab. 9 -L'ok wus sikpl owi em aɔke -l'ubmɔm nawɔ; 10 -l'ok wus low nenyembri nyam owi em aɔke m'aam em Es oɔn eɔn -li k'ow -l'ekmɔm ij; † 11 -l'ok wus jej ok owi em aɔke wus ec'abusu es a, wɛl ɔb'r low íj.

12 Sicaca em a, m'ɔny ów nɔnɔ eke mi ki dad ɔny, kɔ k'ow ɔtum irimɔn ij. 13 Gbeɔ leɔn a eke low nenyembri nyam ec'Abɔn a b'ow ow a, li b'ow ni nyimɔn ɔny low nenyembri nyam feɔn em. Li k'ow li dadm in obi e nin em ec'odad, kɔ li b'ow li dad yec'a eke l'iri a, eɔn li b'ow l'ewar ɔny low yec'eke b'ow ey a. 14 Li b'ow l'elu em ec'anygbɛl a ɔkm, aɔke li b'ow l'ot yec'a ek'el em ec'a, eɔn li b'ow li dad ɔny ow e low. 15 Em Es ec'ob feɔn eke ɔny a, el em eci; ow sosisem anake mi dad m'ese: Abɔn b'ow eb yec'ek'el em ec'a eɔn li b'ow li dad ɔny ow e low.»

Sos es ɔw b'ow itɔn el sos em itɔn

16 «Ow k'ow ibnɔm eke k'ow ekmɔm ij, eɔn emeny eke ow b'ow kok seɔn waa a, b'ow ewal ekan'm.» 17 Eɔn in e jam esɛl ab em e beb am dad el ɔfr em ese: «Ke na in e nyandɔ el ayaf ee? Li dad ey eke ow'n k'ow in ibnɔm eke es k'ow es ekm'n ij; eɔn emeny ow'n b'ow in kok seɔn waa, es b'ow es ewl es ek'n. Eɔn emeny li dad eke in aam Es oɔn. 18 Seɔn waa a eke n'am dad ow ec'odad a e nyandɔ el bogɔn ec'ee? Low yec'a eke n'am erur eke li ki dad a, si k'irim!» 19 Jesu am uw any eke jam esɛl a am ɔl eke k'ibm'n low. Ow ɔn li dad wɛl nine: «Mi dad ɔny eke ow k'ow ibnɔm eke k'ow ekmɔm ij, eɔn emeny eke ow b'ow kok seɔn waa a, b'ow ewal ekan'm. Kɔ na ec'anake ɔny ɔfr em a am ɔl ow e nyandɔ ab ee? 20 Eɛ, low nawɔ m'am

† 15:25 Selu 35.19; 69.5. † 15:26 Ekɔn Jan 14.16 lele ow ec'akr otar ab ab. † 16:10 Jwifɛl bi tutr eke el eci ol a ec'elum em, Nyam b'ow eb el. Abɔn Lala b'ow yeɔm el eke Nyam b'eb agɔn a eke b'oc el ec'ɔmɔn a elu Jesu Krist em, ke b'oc'r ese el eci Sog Es af a (Rom 1.17; 3.21-22). Jesu b'im Es oɔn ba ow b'uwr a, Abɔn b'ow ayal ow ok agɔn a es sos em, eke low a eke n'am dad a el nawɔ tasi, l'el Nyam ec'Iy.

dad ɔny: b'ow ikɔn ɔɔn kokr ɔɔn, kɔ wus gbɛ b'ow anɔ sos em iɔn em; b'ow anɔn sos es ɔw em, kɔ ɔny eci sos es ɔw a b'ow itɔn el sos em iɔn. ²¹ Yɔw ám ew iy a, li b'anɔ gbɛ ij em, anke in e gbɛ ij e lɛɔɔ a ow ŋ. Kɔ li b'ew iy a, li b'ijl gbɛ ij ab es, iy a eke l'ew a eci sos em eke am iɔn'n a sosiem. ²² Eɓen eke sicaca em a, anɔn gbɛ ij em ana, gbɛkɔ emɛny m'ow m'ewl m'ekn ɔny etɔ b'ow anɔn sos em iɔn em; sos em iɔn ikɔ na, eɔɔ kaka k'ɔtum eɓm ɔny abu em. ²³ Eke lɛɔɔ ikɔ na b'ow a, k'ow ibramn'm low kaka fɛɔ ij. Eɛ, low nawrɛ m'am dad ɔny: ob fɛɔ eke b'ow ibrmn em Es em e nin em a, li b'ow n'ɔɔ ɔny. ²⁴ Tɔɔ ke it yɛfɛnyina a, ibramn low kaka em e nin em. Ke ɔny e sos em iɔn a ágb a, ibrmn, b'ow ɛɔan.»

Jesu akm wus es

²⁵ «M'oc nyandre em odad mi dad ɔny ów amua fɛɔ. Lɛɔɔ am ow eke mi k'ow mi dadm ɔny eɓen ij, kɔ yogɔ anake m'ow mi dad ɔny em Es e lís e low a lala em a. ²⁶ Ow e lɛɔɔ ab em a, b'ow ibrmn em Es low em e nin em; mi dadm ɔny eke m'ow mi ɔɔɔn'n m'ɔɔ ɔny, ²⁷ anke em Es in obi li b'erur ɔny. Li b'erur ɔny anke b'erurir'm etɔ b'ubr nawrɛ eke m'anɔ Nyam oɔɔ m'ow. ²⁸ M'anɔ em Es oɔɔ m'ow m'ey wus af aɔa. Sica m'am elu wus es ke m'ewl m'im em Es oɔɔ a.» ²⁹ In e jam esɛl a am dad'r esɛ: «Sica am dad ów a erum mar, ócm odad nyandre em dadrm odad ij. ³⁰ Sica s'uw any eke uw low low fɛɔ any, etɔ b'ikɔ anym uw low yec'a eke wɛl k'ibrm ɔ ab any. Em aɔa anake s'ub nawrɛ eke anɔ Nyam oɔɔ ow a.» ³¹ Jesu dad el nine: «Catɔ ubr nawrɛ ee? ³² Eɛ, wanci am ow, etɔ wanci a ow yeji ŋ; yogɔ ɔny fɛɔ b'ow ɔmun es, ke eɔɔ eɔɔ ím in oɔɔ ke ow ɔɔ igɔn elul'm es em ɔny. Njan, tasi em a, m'anm em ɔny anke em Es anɔ em ab. ³³ Mi dad ɔny ów amua fɛɔ yec'etɔ ke em em a, éɔan erm es ey. B'ow ijr gbɛ wus af aɔa, kɔ erm úsu ɔny lokm anke m'akm wus es.»

† 17:12 Selu 41.10; Jan 13.18.

17

Jesu am ɔɔɔ Nyam in ec'anygbɛl a ek'ey ɔkm a eci

¹ Sica eke Jesu dad sodad amua bake ow uwr a, l'igbl any oɔɔ afr etɔ li dad nine: «Em Es, wanci a ow ŋ; èlu Ejimɔ ec'anygbɛl a ɔkm yec'etɔ ke Ejimɔ yeji èlu ɔ ec'a ɔkm, ² ke n'ɔɔ agɔ a eke ot abul il a sel ek'ɔnym uwr, abusu a eke ɔɔ'n agɔ e nuɔ af ab em. ³ Sel ek'ɔnym uwr a el: ke wɛl úw'ɔ any, ɔ eke el Nyam nawrɛ nyam coco a, ke wɛl úw Jesu Krist eke erm a yej'any. ⁴ M'elu ɔ ec'anygbɛl a ɔkm wus af aɔa, juma a eke ɔɔ'm eke mi ki kok ab em. ⁵ Sica em Es, anygbɛl a eke m'eyɔ ɔ e lís gbun ke wus anɔ a, èlu'm anygbɛl ikɔ na ɔkm ɔ ec'any af.»

Jesu am ɔɔɔ Nyam ɔɔ in e jam esɛl a

⁶ «Wus ec'agɔ a eke ot abul'm a, m'oc'ɔ mi yeɔm el. -L'el ɔ eci etɔ ot abul'm etɔ -l'osu ɔ ec'odad eɓl a. ⁷ Sica -l'uw any eke ob fɛɔ eke m'ɔny a, ɔ oɔɔ ow anɔ ow, ⁸ anke m'ɔɔ el odad a eke ɔɔ'm a, etɔ -l'eb. Tasi -l'egɔ -l'eb eke m'anɔ ɔ oɔɔ a m'ow, etɔ -l'ub nawrɛ eke erm'm. ⁹ M'am ɔɔɔn'ɔ el eci; ow elm wus eci mi ɔɔɔn, kɔ agɔ a eke abul'm a sosiem anke -l'el ɔ eci. ¹⁰ Ob fɛɔ eke m'ɔny a ɔ eci, etɔ ɔ ec'eke ɔny a yeji el em eci, etɔ em ec'anygbɛl a b'ey ɔkm el em.

¹¹ Mi k'ow m'anm wus ij, kɔ el gbɛ -n'anɔ; em, m'am ow ɔ oɔɔ. Em Es lala, ɔsu el ɔ e nin a ek'ɔɔ'm ab em, yec'etɔ ke -l'el nyam, esɛ elɛl eke em lele ɔ ab s'el nyam ab af. ¹² Eke m'anɔ el ab a, m'ɔsu el ɔ e nin em, nin a eke ɔɔ'm ab em. Mi b'ew el nyamn af, etɔ el em ec'egɔ kaka iram, ek'ow elm in a cɛ ek'it eke k'irm, ke Nyam Lɛl a íy neny a. † ¹³ Sica m'am ow ɔ oɔɔ, etɔ emɛny eke m'anɔ wus a, m'am dad eɓen yec'etɔ ke el em a, -n'eyɔ em e sos em iɔn a, sos em iɔn a nimum. ¹⁴ M'ɔɔ el ɔ ec'odad a etɔ wus ɔny el e sifn, anke -l'elm wus eci esɛ elɛl eke em yeji m'elm wus ec'ab af. ¹⁵ Mi ɔɔɔn eke k'ɔny ot el es wus af aɔa, kɔ eke k'ɔsu el Low Nɔɔ Es e lís. ¹⁶ -L'elm wus eci esɛ elɛl eke m'elm wus ec'ab af.

¹⁷ N̄ ec'odad a el low nenyembri nyam. Low nenyembri nyam ab em, kòk el -l'el η eci kpekη kpekη. ¹⁸ M'am erm el wus ec'agn em ese elel eke em yeji erm'm wus ec'agn em ab af. ¹⁹ M'am ocr em sosi nimum m'oj'η el eci, yec'etη ke el yeji -l'el η eci kpekη kpekη.»

Jesu am ηojη Nyam oj agη a fηη eke b'ow ub'r nawre a

²⁰ «Ow elm el sony ce eci Nyam mi ηojηnm kò agη a eke el yeji b'ow ub'm nawre jam esel a eci dan̄ku ij ab em a. ²¹ M'am ηojη eke el fηη -li k'el nyam. Em Es, ow it eke -li k'okr af ey ab ese elel eke m'ann η em ke η yeji ann em em ab af, yec'etη ke wus ec'agn a ub nawre eke ow el η erm'm. ²² Etη m'oj el anygbel a eke oj'm a yec'etη ke -l'el nyam ese elel eke η lele em ab s'el nyam ab af. ²³ M'ann el em etη η yeji ann em em; ow em anake -li b'ow -l'otu -l'el nyam tasi a, yec'etη ke wus úw any eke erm'm etη b'erur el ese elel eke b'erur'm ab af.

²⁴ Em Es, ot el oj'm, etη m'erur eke yogη a eke m'ann a, el yeji -n'ann em ab yec'etη ke -l'ekn em ec'anygbel a, anygbel a ek'oj'm a, an̄ke erur'm gbuη eke wel ki kok wus a. ²⁵ Em Es, Low Nyim Nyim Es, wus uwm'η any, kò em m'uw'η any etη agη amua uw any eke ow el η erm'm. ²⁶ M'oc'η mi yegm el etη emeny m'ow m'oc'η mi yegm el yec'etη ke em ec'erur a eke ojny a áηη el em, ke em obi yeji m'áηη el em.»

18

Jesu ec'ojny

Matie 26.47-56; Mark 14.43-50; Luk 22.47-53

¹ Eke Jesu dad ów amua bake ow uwr a, in e jam esel ab ab, -n'im Sedron eci mij ewl mij a e jam a. Yogn, egb lakp nyam ann eke in e jam esel ab ab -n'imn -l'okr em. ² Judas eke am ol Jesu ij a yeji uw usu ab any, an̄ke sakp n̄on̄o Jesu lele in e jam esel ab ab b'as luku yogη. ³ Egb waw esel ec'agn egbel a lele Farisiel ec'ogog ec'agn ab ab ot sr̄oda eyη lele usu osu esel ab oj Judas, etη l'ot wel ab n'im egb lakp ab

em. Ar mob ann el abu em etη -n'onym es ekan mob lele mrabri ab. ⁴ Etη eke Jesu uw low a fηη eke b'ow etη n' ab any a, n'im li titm wel etη n'am ibrm wel l'ese: «Kò bwo am ol ee?» ⁵ -Li dad ow nine: «Nasaret e Jesu.» Jesu dad el nine: «Em ana.» Ke Judas eke am ojny Jesu oj el a ann el ab.

⁶ Kpekη eke Jesu bi dad el ek'ow el in a, -li kpukη -n'im jam etη -l'ok wus. ⁷ Emeny Jesu am ibrm el ese: «Kò bwo am ol ee?» -Li dad nine: «Nasaret e Jesu.» ⁸ Jesu dad el nine: «M'ikη anym mi dad ojny eke em ana. Eke ow el em am ol'm, ke egbr agη likpr a es im.» ⁹ Elel eke odad a eke li dad a k'iyr neny ana: «Em Es, m'irmnm η ec'agn a eke abul'm a e nyam yeji.» †

¹⁰ Sica Simo Pier ojny lab ler em eke n'onym ab a l'osm es, etη l'iyrg eb waw es ligbel a ec'abu elum es a, etη l'ubr ow lidr e loru ab es. (Abu elum es a e nin a el Malkus.) ¹¹ Kò Jesu dad Pier nine: «Òc η e lab ler em a elu ow ec'ekpr ab em. Kò am tutr eke mi k'ow m'egηm gbre e mij kpok a eke em Es oj'm ab ee?»

¹² Sr̄oda eyη a lele el eci nyimn es ab ab, Jwifel ec'es ew el a eci usu osu esel a okr af ojny Jesu etη -n'awη ow. ¹³ -L'ikη anym -l'oc ow -n'im An ogη a. † An el Kayif eke lakpo ab af el egb waw es ligbel a eci anu. ¹⁴ Ke Kayif anake om Jwifel ec'es ew el a ów dad eke: ow'n akpl ojny eci eke egη nyam in k'uw dedeku a fηη ec'a.

Pier egbr Jesu

Matie 26.69-70; Mark 14.66-68; Luk 22.55-57

¹⁵ Simo Pier lele jam es ejeci nyam ab am us Jesu jam. Eke jam es na el egη eke egb waw es ligbel a uw any a, ow oj l'ey ow e gbugη a Jesu ab. ¹⁶ Kò Pier gbe ann gben lisany a. Etη jam es a eke egb waw es ligbel a uw any a ey okm ow dad yow a eke am osu lisany a odad etη n'oj Pier yeji ey gbugη a. ¹⁷ Yow a dad Pier nine: «Kò η yeji, elm egη na e jam esel ab em ec'egη nyam ee?» Pier dad'r nine: «M'elm in e jam es.» ¹⁸ Ow el lefr legη iy, ow sosiem anake madu a lele usu osu esel ab ab fuf

† 18:9 Jan 17.12. † 18:13 Ekn Luk 3.2 ec'akr otar a.

al ke ok es am oḡbu a. Pier yeji anḡ el em etḡ am oḡbu al a.

Egb waw es ligbel a am ibrm Jesu low
Matie 26.59-66; Mark 14.55-64; Luk
22.66-71

¹⁹ Egb waw es ligbel a am ibrm Jesu low eke on in e jam esel a lele in e low yegm ab ab es. ²⁰ Jesu dad'r ninε: «Mi dad agḡ a feḡ ec'any af; seḡḡ a feḡ mi bi yegm agḡ low Nyam nuḡ ign susu a lele Nyamel gbel em ab, yogḡ eke Jwifel feḡ b'as luku a etḡ mi dádm low kaka es lol em. ²¹ Kɔ bla sosiem etḡ am ibrm im low ee? Ìbrm agḡ a eke iri yec'a eke mi dad el a; el, -l'uw yec'a eke mi dad el ab any senyn senyn.» ²² Eke Jesu dad nεne a, usu osu esel ab em e nyam ek'ann yogḡ a edḡ Jesu any af etḡ am dad εse: «Kɔ eben eke am dad egb waw es ligbel odad ana ee?» ²³ Jesu dad'r ninε: «Eke mi dad low eke akplm, èlu okm; sica eke low a eke mi dad a akpl, ke bla sosiem etḡ am or'm ee?» ²⁴ Etḡ An on wel oc Jesu eke anḡ meb em a im egb waw es ligbel Kayif ogḡ a.

Emeny Pier egbr Jesu

Matie 26.71-75; Mark 14.69-72; Luk
22.58-62

²⁵ Wanci ab af ce, Simo Pier gbe anḡ yogḡ a ce am oḡbu al. Wel am ibrm'n εse: «Kɔ ḡ yeji elm eḡḡ na e jam esel ab em ec'eḡḡ nyam ee?» Kɔ Pier egbr dad ninε: «M'elm in e jam esel ab em ec'eḡḡ.» ²⁶ Egb waw es ligbel a e madu ab em e nyam, eke el eḡḡ a eke Pier akpr loru es a ec'eḡḡ a, dad'r ninε: «Kɔ m'eknm'ḡ in ab egb lakp ab em ee?» ²⁷ Kɔ emeny Pier egbr. Etḡ ow e wanci ab af ce ḡḡos ikḡ.

Wel oc Jesu im Pilat ec'any af

Matie 27.1-2, 11-14; Mark 15.1-5; Luk
23.1-5

²⁸ Ibribr fafa em a, wel ign Kayif ogḡ a etḡ oc Jesu im Pilat eke Rom ew Jude ec'es ew es a eci gbugḡ a. † Jwifel ec'es ewel a okm gbugḡ a bake -li k' uwmn anḡ, Pak ec'ob eke -li k'otu -l'ij a sosiem.† ²⁹ Ow sosiem Pilat ow eḡḡ el gben etḡ am ibrm el εse: «Kɔ bla lowi af am cicar eḡḡ na

ee?» ³⁰ -Li dad ow ninε: «Blel l'elm low ḡḡḡ kok es, blel s'ocm'n s'ism'ḡ.» ³¹ Pilat dad el ninε: «Òcr ir ony obi ke ony ec'ol ab em, jéjr in e low okr.» -Li dad ninε: «S'onym abusu eke si k'ob eḡḡ low luw eci.» ³² Jesu eci luw owi a eke dad ow ec'odad a ec'eel eke k'iyr neny ana. †

³³ Etḡ Pilat ewl ey gbugḡ; n'on wel esḡ Jesu ow etḡ n'am ibrm ow l'εse: «Kɔ ḡ, Jwifel ec'eb ebu ab ana ee?» ³⁴ Jesu dad ninε: «Kɔ eke tutr ḡ obi etḡ am dad, oglog agḡ dad'ḡ em e lís e low ee?» ³⁵ Pilat dad ninε: «Kɔ em Jwif m'el ee? ḡ ec'εbr ec'agḡ lele egb waw esel eḡḡ ab oc'ḡ is'm; kɔ bla kok ee?» ³⁶ Jesu dad ninε: «Em ec'es ew a elm wus na eci; blel em ec'es ew a el wus na eci, ke blel em eci juma kok esel a óḡḡ mum. -Li k'eḡḡm wel ocm im ocm Jwifel ec'es ewel a. Njan, em ec'es ew a elm wus na eci.» ³⁷ Etḡ Pilat dad'r ninε: «Nje ḡ, eb ebu ee?» Jesu dad ninε: «ḡ dad eke m'el eb ebu. Em, wel ew'm m'ow wus af aḡa eke mi k'ij low nenyembri nyam e danḡu. Eḡḡ feḡ eke el low nenyembri nyam ec'a b'iri em ec'odad.» ³⁸ Pilat dad ninε: «Low nenyembri nyam, ke bla?»

Wel ob Jesu low luw eci

Matie 27.15-31; Mark 15.6-20; Luk
23.13-25

Eke Pilat dad ów amua bake ow uwr a, emeny l'ewl n'im gben n'eḡḡ Jwifel a, etḡ li dad wel ninε: «Mi k'eknm low sosiem eke mi k'ob eḡḡ na low a. ³⁹ Gbeko ony ec'ol a eke onyn ab em, sakp sakp feḡ Pak ec'es gbegbl e leḡḡ a, mi b'elu ony sobel em es nyam es. Kɔ am erurir eke mi k'elu Jwifel ec'eb ebu ab es m'on ony ee?» ⁴⁰ -Li dad ow soḡ em ninε: «Njan, ow elm in! Ey, Barabas s'am erur!» Ke Barabas a eḡḡ ḡḡḡ.

19

¹ Etḡ Pilat on abusu wel oc Jesu ow eke wel k'or'r ḡḡbre em. ² Srɔda eyḡ a ol mirḡ tufe etḡ us'r; -l'us ow mob sus em ebl yeji. ³ -L'ow -li titm ow etḡ -li dad ow ninε: «Jwifel ec'eb ebu, s'am ibrm'ḡ!»

† 18:28 Ekn Matie 27.1 ec'akr otar a. † 18:28 Jwifel ec'ol em a, eke Jwif nyam ey eḡḡ ek'elm Jwif ec'akḡ, ke l' uwm anḡ ij ton seḡḡ lobḡ ḡḡḡ. Ow on li k'otum n'anm Pak ec'es gbegbl ab em ij. † 18:32 Ekn Jan 12.32-33. † 19:3 Ekn Matie 27.29 ec'akr otar a.

† Etn -n'am dædnj ow any af. ⁴ Emeny Pilat ewl ey ðkm etn am dad dedeku a esæ: «M'ow m'oc'r m'is ðny gbenj aña yec'etn ke úwr any eke m'ejnm low eke mi k'obr egñ na low.» ⁵ Ca Jesu ey ðkm; l'us mirnj tufe a lele mob sus em ebl ab ab. Pilat dad el ninæ: «Kin egñ a!» ⁶ Gbækò kpækñ eke egb waw esel ec'es ewel a lele usu ðsu esel ab ab ekñ'n a, -n'am ðg -li dad -l'esæ: «Èw'r oliknj af! Èw'r oliknj af!» Pilat dad el ninæ: «Ìmn ðny obi ewr ir oliknj af, † kò em em tasi a, m'ejnm low kaka eke mi k'oc m'obr'r low.» ⁷ Jwifel a dad'r ninæ: «Ey s'ony ol, etn ol ab em l'it eke li k'uw, anke l'urum etn li dad ek'in Nyam ec'Iy.» †

⁸ Eke Pilat iri sodad amua a, in eci ernj a obn. ⁹ L'ewl l'ey gbugñ etn n'am ibrm Jesu l'esæ: «Kò ñ, bogñ iy ee?» Kò Jesu cìcm sar okm'n es. † ¹⁰ Etn Pilat dad'r ninæ: «Erurm eke ki dad'm odad ee? Kò uwm any eke m'ony abusu eke mi k'elun' es, etn emeny m'ony abusu yeji eke mi k'wñ wæl ew'ñ oliknj af ee?» ¹¹ Jesu dad'r ninæ: «Ìj obi em a, ðnym abusu kaka em af eke ow elm yec'a eke Nyam wñ'ñ a. Na sosiem anake egñ a eke oc ow'm ñ ogñ a † kok sikpl akm ñ a.»

¹² Wanci ab af cæ Pilat am ðl el el eke k'elul Jesu es. Gbækò Jwifel a am ðg dad esæ: «Eke elu egñ na es, k'ow elm Sesar e lawl ij! † Egñ fegñ eke urum ke am ocr in sosi eb ebu a, el Sesar ec'ifnu!» ¹³ Eke Pilat iri sodad amua a, n'wñ wæl oc Jesu ow gbenj; n'wñ ow ow sig es jej ok usu a eke wæl b'esñ "Usu eke wæl kok mebn em" † (ke Ebre em wæl b'esñ "Gabata"). ¹⁴ Ow el Pak ec'es gbegbl a e nenegñ krekre a e sos bæbm e legñ. Eke legñ am uyu nuñ a, Pilat dad Jwifel a ninæ: «Kin ðny eci eb ebu a!» ¹⁵ Gbækò -n'am ðg -li dad -l'esæ: «Wæl íbi'r! Wæl íbi'r! Èw'r oliknj af!» Pilat

dad el ninæ: «Kò ow it eke mi k'ew ðny ec'eb ebu a oliknj af ee?» Egb waw esel egbel a dad ninæ: «S'onym eb ebu ejeci eke ow elm Sesar cæ.» † ¹⁶ Etn sica Pilat elu Jesu es wñ el eke -li k'ew ow oliknj af.

Wæl ew Jesu oliknj af

Matie 27.32-44; Mark 15.21-32; Luk 23.26-43

Etn -n'ony Jesu -l'oc ab -n'im. ¹⁷ L'abu in ec'olikh a in obi † etn l'ey ðkm banj a n'im usu nyam eke wæl b'esñ "Nuñ kpòk ec'usu" (ke Ebre em wæl b'esñ "Gòlgota"). ¹⁸ Yogn anake sròda eyñ a ew Jesu oliknj af a. -L'ew agñ ejeci yony yeji oliknj af, etn Jesu anñ el aranñ. ¹⁹ Pilat wñ wæl non lel aru oliknj a; kin ow eke wæl non: "Nasaret e Jesu, Jwifel ec'eb ebu". ²⁰ Jwifel non awl lel a anke yogn a eke wæl ew Jesu oliknj af a titm banj a, † etn lel a eke wæl non a el Ebre em, Laten em lele Græk em ab. ²¹ Ow wñ Jwifel ec'egb waw esel ec'es ewel a im am dad Pilat esæ: «"Jwifel ec'eb ebu a" eke wæl non a, k'ew es, kò non dad esæ: "Egñ na ninæ: m'el Jwifel ec'eb ebu".» ²² Pilat dad ninæ: «Ow a eke mi ki non a ow mi non a.»

²³ Eke sròda eyñ a ew Jesu oliknj af a, -l'oc ow eci mob sos ew a, etn -li cæc sakp yar; egñ egñ akp nyam ebm. † -L'oc ow eci mob sus em gbæl a ek'el mrumru, ke ow el ol em wæl ol a. ²⁴ Sròda eyñ a am dadarir esæ: «Si k'wynn mob sus em gbæl na si ki gbagbrmn em, kò si kókr sòsum oc, s'uwur egñ eke ow k'el in ec'ab any.» Ow wñ Nyam Lel a íy nený: *-Li cæc em ec'ob sos ew a el ðfr etn -li kok em e mob sus em gbæl a eci sòsum oc.* † Sròda eyñ a e low a eke kok ab ana.

²⁵ Jesu lis ena, lis lisijow, Klopas ey Mari lele Mari Magdala banj yowi ab ab anñ oliknj a e saw. ²⁶ Jesu ekñ lis etn l'ekñ jam es a eke li b'erur a ek'anñ lis saw. Li dad

† **19:6** *Ìmn ðny obi ewr ir oliknj af:* odad na em Pilat am kokr el miyer; l'uw any senyn senyn eke Rom eyñ óom Jwifel abusu eke k'ob egñ low luw eci. † **19:7** Ob Ap 24.16. † **19:9** Ekñ Esayi 53.7. † **19:11** Ekñ Mark 15.1. † **19:12** *Sesar e lawl:* nin eke wæl b'wñ egñ eke bi kok low ligbel wñ Sesar. El em ec'egñ eke in e low ókm Sesar es sos em a, li b'ijr ow gbre luw eci. † **19:13** *Usu eke wæl kok mebn em:* yogn anake Pilat b'wñ dedeku a jej ok egbel ec'amani a. † **19:15** Jwifel égnm ebm eke Nyam any uwm es k'el el ec'eb ebu. Odad na em -n'am titñ anm. † **19:17** Rom eyñ ec'ol em a, wæl b'or egñ a eke wæl wñ low a say eke mowi ey anñ enyembri a, ba ow b'uwur, ke wæl wñ'n l'abu in obi ec'olikh a tonj l'ok usu a eke wæl b'ow kok'r low nuñ a. † **19:20** Rom eyñ bi kok nyandæ ew egñ oliknj af banj saw yec'etn ke agñ ékn ke -n'ony tutr. † **19:23** Rom eci sròda eyñ a, gbunñ ke -l'ibi egñ eke wæl wñ low a, -li b'ot ow mob es sos, ke mob a él el eci. † **19:24** Selu 22.19.

ow nine: «Em lis, kin ejimn.» ²⁷ Etn li dad jam es a nine: «Kin esn.» Ow e legn a etn anake jam es a eb ew'r es in ogn a.

Jesu eci luw a

Matie 27.45-56; Mark 15.33-41; Luk 23.44-49

²⁸ Eke low na b'ec a, Jesu uw any eke low fen uwr n̄. Ke sica Nyam Lel ec'odad a iy neny a, li dad nine: «Mij amn am ony'm.» † ²⁹ Mijel nyam anj yogj eke srɔda eyj a eci mar anj em, etj -l'oc mbra -l'usm mar ab em, -l'oc -l'ucur likj etj -l'ign Jesu neny. ³⁰ Eke l'egj mar a, li dad nine: «Fen iy neny n̄.» Li b'is any es, etj l'ok sel es.

Srɔda eyj a upr Jesu menegb em

³¹ Legn a el nenegj e sos beb̄m e legj; Jwifel erurm eke legnuw k'anj olikn af nenegj e legj, † etj emeny nenegj e legj na yeji el nenegj ligbel; ow sosiem, -l'ibrm eke Pilat k'onj wel bubm agj a eke anj olikn af a akr† ke wel ony ot el es. ³² Srɔda eyj a im etj bubm agj a eke wel ew olikn af Jesu ab a akr. ³³ Eke -li b'ok Jesu ogn a, -l'ekn eke ow uw n̄; ow sosiem anake -li bubam ow akr a. ³⁴ Gbeko srɔda eyj ab em e nyam oc in eci mpragb a ign Jesu menegb em etj kpekj mebl lele mij ab am ok es. ³⁵ Egn a ek'am ij ów amua e danju a ekn ów a etj in e danju ij a el nawre; in, l'uw any eke low nawre n'am dad. N'am ij ow e danju yec'etj ke ony yeji úbr nawre. ³⁶ Tasi em a, ów amua ey yec'etj ke Nyam Lel ec'odad a iy neny: *Wel k'ow ubm'n luw kaka es.*† ³⁷ Etn emeny Nyam Lel ejec'am dad ese: *-Li b'ow -li ler egn a eke -l'upar menegb em a.*†

Jesu ec'es oc owi

Matie 27.57-61; Mark 15.42-47; Luk 23.50-56

³⁸ Ów amua b'ec a, Josef, Arimate banj iy a ow ibrm Pilat abusu eke k'oc Jesu eci

sos megl a. † Ke Josef a, Jesu eci jam es ko es lol em, anke li b'uru Jwifel ec'es ewel a. Pilat onj'n abusu l'oc Jesu eci sos megl ab ab n'im. ³⁹ Nikodem a eke ncok nyam im enj Jesu a yeji ow. L'ism kpey eke wel wuwlm mijey ejec'ab ke ow eci leg a otu eke k'ij kilo likj lele lew ab. ⁴⁰ Agj a yony mum oc Jesu eci sos megl a, ok sekp snɔsnɔ sigbad og ab af etj oc wiwrm'n sos ab ese elel eke Jwifel bi kok egn es oc em ab af. ⁴¹ Usu a eke wel ew Jesu olikn af a, egb lakp nyam anj; em yogj, uwomu owr nyam anj eke wel ocm egn es em. ⁴² Eke ow el Jwifel a eci nenegj eci sos beb̄m e legj, ke uwomu a yeji titm a, -l'oc ow es em yogj.

20

Jesu eci luw em anj igb owi

Matie 28.1-8; Mark 16.1-8; Luk 24.1-12

¹ Dimas ibribr fafa a, ek'usu k'otm es a, Mari, Magdala yowi a im uwomu ab af. L'ekn uwomu neny a eci lob a ek'oc es anj saw. ² Ow onj l'uru es n'im n'ejn Simo Pier lele jam es a eke Jesu b'erur ab ab, etj li dad wel nine: «Wel ony Egn gbel a oc es uwomu ab em, etj s'uwj yogj eke wel oc ew'r ab any.» ³ Etn Pier lele jam es yec'ab ab im yogj a eke uwomu a anj a. ⁴ Agj a yony mum okr af am uru es im, gbeko jam es yec'a uru es fafa akm Pier etj ikj anym im ok uwomu ab af. ⁵ L'is es li ler uwomu ab em, etj l'ekn sigbad og eke ok es wus, ko l'eym uwomu ab em gbe. ⁶ Simo Pier eke am us'r jam a yeji im ok yogj etj ey uwomu ab em. L'ekn sigbad og eke ok es wus yogj, ⁷ lele gbad a eke wiwrm Jesu nunj ab a; gbad na anm sigbad og ab ab, ko wel ar es ew es usu ejeci. ⁸ Etn jam es ejec'a, in a eke ikj anym im uwomu ab af a yeji ey uwomu ab em. L'ekn etj l'ub nawre. ⁹ (Ke tasi em a, tonj wanci ab af a, jam esel a k'irim

† 19:28 Selu 69.22b. † 19:31 *Nenegj e legj*: ekn Matie 27.58 ec'akr otar a. † 19:31 Agj eke wel b'ew olikn af a, sel b'at el tonj ke -l'uw. Ke sel k'atm el a, -li b'ot el ec'akr a -li tat likj a ke ow onj -l'egnm tel. -Li bi kok eben a, ow b'onj -l'ok sel, -l'uwmn fafa. Gbeko eke wel bubm el akr a, -l'otumn -li kokmn ij, ow b'onj -li b'uw fafa. † 19:36 Okm Ok 12.46; Awl 9.12. Lakpo lakpo fen eci Pak a, Israel ec'ey a bi gbegbl Ejipt eke -l'okr okm madu okr em a ec'es. Es gbegbl ab em -li b'ibi licibli -li kokr egb waw el e sikpl a eci. Ow itm eke licibli a eci luw kaka k'ub es. Ow anj ese Jesu ec'a eke Nyam om abusu eke in e luw k'ub es ab af. Ow el Jesu eke eb licibli a ec'usu a. † 19:37 Zakari 12.10. † 19:38 Ek n Matie 27.58 ec'akr otar a.

Nyam Lel ec'odad ek'am dad eke Jesu in b'ow in igb agn ek'in uw ab em a e low.)
 10 Etn jam esel yony a ewl im el ogn a.

Jesu elu sos okm yegm Mari, Magdala banj yowi a

Matie 28.9-10; Mark 16.9-11

11 Mari anj gbenj uwomu a saw, etn am ikn onn. Onn ikn ab ab, l'is any es eke li k'ekn uwomu ab em; 12 l'ekn afr erm esel yony eke sus mob efu ok es usu a eke wel ew Jesu eci sos megl a: nyam anj nun af etn nyam anj akr esr a. 13 Afr erm esel a am ibrm'n esε: «Yow, ko bla etn am ikn onn ee?» Li dad wel nine: «Wel ony em Egn gbely oc es etn m'uwm yogj eke wel ew'r es ab any.» 14 Eke n'am dad ebēn a, l'ewl sos meny etn l'ekn Jesu ek'ann yogj, ko l'uwm any eke ow el ow. 15 Jesu ibrm'n nine: «Yow, ko bla etn am ikn onn ee? Ko bwo am ol ee?» N'am tutr eke ow el egb lakp a eci juma kok es a, na sosiem li dad ow nine: «Egn gbēl, eke ow el η oc'r ab im, ke yegm'm usu eke ew'r a, ke m'im m'oc'r.» 16 Jesu esj'n: «Mari!» L'ewl sos meny etn li dad ow Ebre em nine: «Rabuni!» (ek'el nyandre em "Low yegm agn es"). 17 Jesu dad'r nine: «Njan, k'ucu k'onny'm es! Mi k'iim em Es ogn a, ko im dad em lisijimel a eke m'aam em Es a eke ony yeji el ony Es a ogn, m'aam em e Nyam a eke ony yeji el ony e Nyam a ogn.» 18 Etn Mari, Magdala yowi a im enj jam esel a etn am ob el amani dad esε: «M'ekn Egn gbēl a!» Etn n'am dad wel low yec'a eke ow dad'r a.

Jesu yegm in e jam esel a sos

Matie 28.16-20; Mark 16.14-18; Luk 24.36-49

19 Dimas a ce eci ncebles a, jam esel a as luku el nyam em. -Li babl masany a fej safue em anke -n'am uru Jwifel ec'es ewel a. Jesu ey okm el ec'arañ inym es etn am dad el esε: «Erm es ey anj ony ab!» 20 Li b'ok odad ab es a, n'am yegm wel in e sabu a lele in eci menegb em ab ab. Jam esel a sos em am inj, Es Kotoko eke -l'ekan a sosiem eci. 21 Emeny Jesu am dad el esε: «Erm es ey anj ony ab!

Esε el el eke em Es erm'm ab af a, em yeji m'am erm ony.» 22 Sodad amua b'uwr a, li fuf wel sel etn li dad wel nine: «Enan Abn Lala! 23 Agn a eke b'ow ocr sikpl apr a, b'ow enj oc ap; agn a eke k'ow ocmn sikpl apm a, k'ow enjm oc ap.»

Jesu lele Toma ab

24 Legj a eke Jesu ow el ec'arañ a, jam esel lew yony ab em ec'egj nyam, Toma (eke wel ign nin af Oli a) anm el ab. 25 Jam esel ejec'a am dad'r esε: «S'ekn Es Kotoko!» Ko Toma dad el nine: «Eke m'eknm ecigbro enyembri in e sabu arañ a, eke m'ocm em ec'abuli a m'elum ecigbro a ec'omu a eke kok ab em, etn m'ocm em ec'abu a m'ujrm'n menegb em, mi k'ow m'ubm nawre.»

26 Dimas gber mum b'ec a, emeny Jesu eci jam esel a as luku el ab em, etn na ec'a, Toma yeji anj el em. Wel babl mel a safue em, ko Jesu ey okm inym es el ec'arañ etn am dad esε: «Erm es ey anj ony ab!» 27 Etn li dad Toma nine: «Ew η ec'abuli a anj ke lér em e sabu a; egjm η ec'abu ab es ujr'm menegb em. Ki bebar, ko ub nawre.» 28 Toma dad'r nine: «Em Es Kotoko em e Nyam!» 29 Jesu dad'r nine: «Eke ekn'm a anake ub nawre ab ee? Ehe b'ow el agn a eke k'ow eknm im ke b'ow ub'm nawre a eci!»

Lel a e liy a

30 Jesu kok meny ewr nono jam esel a ec'any af eke wel dadm ow ec'odad lel na em. 31 Gbēko yec'a eke anj lel na em a, wel non yec'etj ke ubr nawre † eke Jesu el Mesi, Nyam ec'Iy. Etn eke b'onyn omn in em a, b'ow enjan sel in em.

21

Jesu okm sos okm yegm in e jam esel

1 Eke segn beb ec a, emeny Jesu okm sos okm yegm in e jam esel a, Tiberiad eci mij lekpl a † e nanu a. Kin el el eke Jesu okm sos okm a: 2 Simo Pier, Toma (eke wel ign nin af Oli a), Natanael (Kana banj Galile wus af ec'a), Sebede ec'ey a, lele Jesu eci jam esel ejeci yony ab anake

† 20:31 yec'etj ke ubr nawre: Jan eci silel esig oglog em ec'a, yec'etj ke abu anj ony em am ubr nawre. † 21:1 Galile eci mij lekpl a eci nin ejeci nyam el Tiberiad.

any usu nyam a. ³ Simo Pier dad el nine: «M'aam mij af.» -Li dad ow nine: «Ey yeji s'am ow η ab.» -N'im -l'ok mijetη ab em etη -n'im mij af. Gbeko ncok a gbε, -n'onym ocn kaka.

⁴ Eke lεgη am εny ow a, Jesu inym es nanu yogη, kō jam esel a uwm any eke ow el in. ⁵ Etη Jesu dad el nine: «Em jimel, kō onyn ocn tēl ee?» -Li dad ow nine: «Njan o.» ⁶ Li dad wēl nine: «Òkr muw a mijetη a eci lidr ogog a, b'ow onyn ocn.» -L'ok muw a, etη -l'otumn -n'onymn -l'elumn okm mij ab em anke ocn nōnō iy em. ⁷ Jam es a eke Jesu b'erur a dad Pier nine: «Egη a Es Kōtoko!» Eke Simo Pier iri eke egη a Es Kōtoko a, l'us in e mob sus em a eke n'onny l'oc es a, etη l'ey mij ab em. ⁸ Jam esel likpr a am odu muw a eke ocn iy em a, etη -n'am owr nanu eci mijetη ab em. -L'ibnm nanu ab; ow otu eke k'ij abu ekη yen.

⁹ Eke -li b'us es wus a, yogη -l'ekn malel eke wēl ok ocn lele futufutu ab es af. ¹⁰ Jesu dad el nine: «Òtr ocn a eke caca onyn a eci beb owr.» ¹¹ Simo Pier ewl ey mijetη ab em, etη usm muw a eke ocn egbel nōnō anη em ab es. Ocn a ij ekη lobη lele lew lele nyahan ab. Ocn a ek'iy em a bōbō yeji, ocm muw a gbagbram es. ¹² Jesu dad el nine: «Òwr ijr ob.» Jam esel ab em ec'egη kaka ócm any tuotuo em dadm εsmε: «Kō η, bwo el'η ee?» Tasi em a, -l'uw any senyn senyn eke Es Kōtoko ana. ¹³ Jesu kpukη im eηη el, oc futufutu a etη cεc el; n'onny wēl ocn a yeji. ¹⁴ Luw em a eke Jesu igb a etη a, sakp nyahan em eke n'am yegm in e jam esel a sos ana.

Jesu ewl oη Pier abusu Nyam e juma kok eci

¹⁵ Eke -l'ijr ob ow uwr a, Jesu ibrm Simo Pier nine: «Jan jim Simo, kō em eci erur a eke ony a agb akm agη amua ec'a ee?» Li dad nine: «Eε, Es Kōtoko, mi b'erur'η, uw any.» Jesu dad'r nine: «Òsu em e mεceb ey a.» ¹⁶ Emeny l'ibrm ow sakp yony em nine: «Jan jim Simo, kō erur'm ee?» Li dad nine: «Eε, Es Kōtoko, mi b'erur'η, uw

any.» Jesu dad'r nine: «Òsu em e mεceb a.» ¹⁷ Emeny l'ibrm ow sakp nyahan em nine: «Jan jim Simo, kō erur'm ee?» Pier sos ow es eke Jesu k'ibrm'n odad nyam a cε sakp nyahan. Etη li dad ow nine: «Es Kōtoko, η uw low fεη any; uw any eke mi b'erur'η!» Jesu dad'r nine: «Òsu em e mεceb a. ¹⁸ Eε, low nawrε m'am dad ony: eke anη ηgbafre a, η obi bi sus η e mob, † etη b'im yogη eke b'erur a; gbeko susu b'ow'η sos a b'ow gegηm sabu es,† egη ejeci b'ow sus'η mob etη b'ow oc im η yogη eke k'ow erurm eke k'im a.» ¹⁹ Sodad amua em, Jesu am yegm Pier ec'elel eke b'ow uwr ke ow em n'onny Nyam anygbel a. Sica Jesu dad'r nine: «Ùs'm jam!»

Jesu e jam es a eke b'erur a e low

²⁰ Pier b'edη sos meny a, l'ekn jam es a eke Jesu b'erur a ek'anη el jam. (Ke egη a eke ub nuη ew Jesu af, ob ij lofu līs a eke -n'anηη, ke am ibrm'n egη a eke b'ow ol'l ij'r a e low a, in ana.) ²¹ Pier ekn'n etη dad Jesu nine: «Es Kōtoko, etη kō in, bla lowi b'ow eηη'n ee?» ²² Jesu dad'r nine: «Etη eke m'erur eke li k'anη owr toη ke m'ēwl m'ow, ke η e low ee? Nj ec'a, ùs'm jam cε!» ²³ Amani a eb es agη lisijimel ab em eke jam es na in k'ow in uwm ij. Ke tasi em a, Jesu dadm Pier eke ow'n k'ow in uwm, kō li dad: etη eke in erur eke ow'n k'anη owr toη ke in ēwl in ow, ke ow e low ee? ²⁴ Jam es nyam na cε anake am ij ów amua e danku ke nōn yej'a, etη s'uw any eke in e danku ij a el nawrε.

Es abal el em ec'odad

²⁵ Emeny Jesu kok ów ejeci nōnō. Blel wēl am nōn ów amua nyam nyam, ke em e tutr em a, blel yec'a eke wēl nōn a íy wus na nimum wal es.

† 21:18 η obi bi sus η e mob:Grek em odad a ec'iri tasi a el η obi b'egη η e meb er em a. † 21:18 Gegηm sabu es:nyandre em odad mum eke am yegm oliqη af ew owi.

Ερμ εσελ εκ'οβ kok e λελ Ów ek'it eke wελ k'uw any

Ob Kok e λελ na el Luk eci λελ yony em eke non on in iwl Teofil. Luk in obi a sekp kok es, gbekó li b'im Pól ab -l'ób Amani Mamn e kokoba. Jesu Krist ec'Amani Mamn a eke Luk non ab em a, l'otar "fex eke Jesu kok, ke yegm nun ob em etj ton ign legj a eke Nyam oc im'n afr a" e low akr (Ob Kok 1.1-2). Ob Kok e λελ ab em, Luk am dad jam esel a eci juma eke kok lele lele eke -l'ocr Amani Mamn -n'imn -l'okr wus na e nun a ec'odad ab (Ob Kok 1.8). Wel b'ekn Jesu eci juma kok a Luk ec'Amani Mamn a eke non ab em, etj wel b'ekn Abj Lala eci juma kok a Ob Kok e λελ ab em.

Ob Kok e λελ ab em, Amani Owr a fafj ereb fex es. Erm esel a ob in ec'amani Jwifel a ec'arañ, eb egbel em a eke wel b'ign sekp nun ab em, Grekel e nun em ony esel a ec'arañ, -l'ób -l'ok Etiopi iy a, ton -l'ok Rom bobo yeji ek'el eb gbél ek'ew wus na nimum es ab em. Wel ob Amani Mamn a e kokoba ok egj lele oyow ab, wel ob sob el em, jej ok usu, an ol usu, eb em ec'ow bebmu usu. Usu a fex eke Amani Mamn a ec a, agj beb egj ow e low eb, ko likpr egjm ebm; sakp nono agj a eke egjm ebm a b'ijr erm esel a gbre.

Ob Kok e λελ ab em, agj nono ob erm esel a low, etj erm esel a dad el ów nono el eci onn a e dogjn eci. Eke -li bi dad Jwifel odad a, -li b'elu okm -li yegm eke Jesu el ol a lele kokoba ob owi ab ab eci neny eke iy, etj l'el Mesi a. Agj a eke am ign sekp nun a, -li bi dad wel eke Nyam el egj a eke -n'am ol es segn a fex ke -li k'ejnm a. -N'am dad ólu a eke Nyam ony abusu eke k'ewlm ke ony egj oc es agn ec'abu em.

Kin low ligbel a eke wel ayal ow e low Ob Kok e λελ em a: ke el kretien a, ow it ke

élum Jwifel ec'ol ab ee? Nun ob em a, erm esel a ony tutr na, ko Abj Lala ayal on el eke Amani Mamn a agj a fex eci, eb ir erj erj a fex eci. Eke -n'onyn ów a -l'ekan a, erm esel a egj eb eke agj a ek'elm Jwifel ke ub Jesu nawre a eci likr es ubr a elm lec em, ow itm eke -li k'elum Jwifel eci sol a fex.

Erm es Pól ec'erm a e liy a tasi el: ke l'ób Amani Mamn e kokoba l'ok agj ek'elm Jwifel a. Lel na am dad in eci sakp nyahan a ec'usu im owi a ek'ow em li sigm Nyamel es Azi wus af lele Gres wus af ab a e low.

Erm esel ec'Abj Lala e wel ewar

¹ Egj gbél Teofil, em eci λελ krekre ab em, † mi dad ów a fex eke Jesu kok, ke yegm nun ob em etj ² ton ign legj a eke Nyam oc im'n afr a. Gbuñ ke l'úyu afr a, agj a eke li solum l'ot ese erm esel af a, n'on wel sol Abj Lala ec'abusu em. ³ Tasi em a, in e luw a e jam a, l'elu sos okm li yegm in ec'erm esel a sakp erj erj em eke n'anñ owr. Segj ekj yony etj eke l'elu sos okm li yegm wel, ke li dad wel Nyam e gbrenjbi usu a ec'odad. ⁴ Legj nyam, eke n'am ij ob wel ab a, l'ijl wel neny nine: «Ki kpabr es Jerusalem e lís, ko àññ low a ek'em Es ewar ony a, ob ap a eke mi dad ony ow e low a ec'eku em: † ⁵ Jan ok agj mij nun mij em, ko ony, legj tel em, wel b'ow ok ony mij nun Abj Lala em.» †

Jesu am uyu afr

⁶ Erm esel a ek'elul Jesu em a ibrm'n nine: «Es Kotoko, ko legj na em anake b'ow ewl sigm Israel ec'es ew ab es ab ee?» † ⁷ Jesu dad el nine: «Ow elm ony itm eke k'uwr segn a lele wanci ab ab e low any, ko em Es bebmu ew es in obi ec'abusu em. ⁸ Gbeko ony b'ow enan lec nyam legj a ek'Abj Lala b'ow us ony es nun af a. Etj ony b'ow eel em ec'adanju, dadr em ec'odad Jerusalem, Jude e wus a

† 1:1 *lel krekre ab em*: Luk eci λελ krekre eke non a el Luk ec'Amani Mamn a. (Ekn Luk 1.1-4). Ob Kok esel e λελ na anake el Luk eci λελ yony em eke non na. † 1:4 Ekn Luk 24.49. † 1:5 Ekn Matie 3.11; Mark 1.8; Luk 3.16; Jan 1.33. † 1:6 Ese Jwifel fex af, erm esel a am eku eke Mesi a ki sog el Rom eci gbre ijr ab em, ke l'ewl li sigm Israel ec'es ew ab es ese David lele Salomo ab e legj em ec'ab af. † 1:8 Ekn Matie 28.19; Mark 16.15; Luk 24.47-48.

nimum af lele Samari ab, toņ okr wus e nunj.» †

⁹ Eke li dad ów amua uwr ke -n'am ler ow a, Jesu am uyu afr; etņ jru ow edņn el any. ¹⁰ Eke erm esel a ec'any a kōkņ afr cē ke -n'am ler yogņ a eke Jesu am uyu im a, kpekņ agņ yony eke sus mob efu anņ el any af ¹¹ etņ dad el ninē: «Galile ec'agņ, bla sosiēm etņ iymn es aņa am lær afr ee? Jesu na eke ngbōņ ɔny ec'araņn aam afr a, b'ow ewl meny ow elel a cē eke ekan in n'aam a.»

Matias usr Judas usu

¹² Sica erm esel a anņ lafeny eke wēl b'esņ Olivie lafeny a ogņ, etņ ewl meny ow Jerusalem. Lafeny a, baņn a e saw cē ow anņ: yogņ lele baņn ab ab kilo nyam cē. † ¹³ Eke -l'owr -l'okr Jerusalem a, -l'uyu -n'im ēl afr a eke -li b'anņ seņņ fēņ a. Kin erm esel a ek'anņ yogņ a ec'en: Pier, Jan, Jak lele Andre ab, Filip lele Toma ab, Bartelemi lele Matie ab, Jak ek'el Alfe jim, Simō eb dogņn es lele Jud ek'el Jak jim ab. ¹⁴ El lele ɔyow a lele Jesu lis Mari lele Jesu lisijimēl ab ab seņņ fēņ -li b'as luku usu nyam -ni nōņn Nyam.

¹⁵ Seņņ ab em e nyam em, ɔmn esel ek'ɔtu eke k'ij agņ ekņ nōhōn as luku. Pier igb el ec'araņn etņ dad el ninē: ¹⁶ «Agņ lisijimēl, ow it eke yec'a ek'Abņ Lala dad Nyam e Lel em a k'iy neny. L'ikņ anym l'ecr David em, l'ewar Judas eke nyimn agņ a ek'edņn Jesu a e līs e low. ¹⁷ Ke Judas yeji, ey erm esel ab em e nyam ek'in yeji ɔny in eci juma. ¹⁸ Etņ in eci low nūņ e li kok a eci labm eke wēl sōg'r ab em, l'ol ɔgm nyam, etņ yogņ n'anņ afr l'ey wus nunj nunj l'ob lok es etņ in e sugņ a fēņ ok ɔkm. ¹⁹ Jerusalem ec'agņ a fēņ iri low na, ow sosiēm el ec'ēbr ab em -l'esņ ɔgm a "Akeldama", ek'el nyandre em "Mebl ec'ɔgm". ²⁰ Etņ Selu e lel ab em kin yec'eke wēl nōn: *Ke in ec'él a éru es ɔfr; ke eņņ kaka k'írm em. Etņ emeny wēl nōn: Ke eņņ ejeci úsr'r usu in eci juma ab em.* † ²¹⁻²² Ow sosiēm, ow akpl ek'eņņ

nyam k'ow akr ey af ij Es Kōtōkō Jesu e luw em anņ igb a e danķu. Ke eņņ a él agņ a eke b'anņ ey ab seņņ fēņ, usu a fēņ eke s'ec Es Kōtōkō Jesu ab a ec'eņņ nyam, leņņ a etņ eke Jan ok'r mij nunj a toņ ke igņ leņņ a eke n'ngbōņ ey ec'araņn n'im afr a.»

²³ Wēl ok agņ yony ɔkm el ec'araņn: Josef eke wēl b'esņ Barsabas ke wēl b'ok en es Justus, lele Matias ab. ²⁴ Etņ dedeku a nimum nōņn Nyam dad ninē: «Es Kōtōkō, ŋ eke uw agņ fēņ ec'erm ab any a, yēgm ey el yony na em ec'eņņ eke sōsum oc ²⁵ eke k'el erm es, ke ídr juma a eke Judas igņ elu es im usu a ek'el in ec'a.» ²⁶ -Li kok sōsum oc etņ ow ey Matias af; etņ l'ey erm esel lew nyam a ec'eb ab em.

2

ɔmn esel a eņņ Abņ Lala

¹ Eke Pantekōt ec'es gbēgbl e leņņ ow a, ɔmn esel a fēņ as luku usu nyam. ² Kpru em, likekr ligbel nyam anņ afr ow. Likekr a anņ ese lef ligbel eke b'elu ab af, etņ ow eb akņ a nimum eke -n'anņ a. ³ Kpekņ -l'ekn mob ek'anņ ese sanm al af eke ok ɔkm; -li kpakpab es etņ -n'im -li sisig es eņņ nyam nyam e nunj af. ⁴ Kpekņ Abņ Lala iy el fēņ em, etņ -n'am dad odad sebr ejec'em ese elel eke Abņ Lala am ɔņ el eke -li ki dad ab af.

⁵ Ke Jwifel ek'anņ susu susu a ow ir Jerusalem; -l'el Nyam nunj igņ esel tasi. ⁶ Eke likekr a ikņ wēl iri a, -l'uru es -l'ow -l'as luku. El fēņ low am at el sel afņn es, anķe el em ec'eņņ fēņ am iri ɔmn esel a dad odad in ec'ēbr ab em. ⁷ El fēņ low am iti el any etņ am iņn el sos em. -N'am dad -l'ese: «Agņ amua fēņ ek'am dad sodad a, kō -l'elm Galile ec'agņ ee? ⁸ Etņ sica ayaf etņ ey em ec'eņņ fēņ am iri -li dad odad in ec'ēbr eke wēl ew'r ow em ab ee? † ⁹ Ey ec'araņn a, agņ anņ Part, Medi lele Elam wus af ab ow: beb anņ Mesopotami, Jude, Kapadōs, Pōņ lele Azi wus af ab ow; ¹⁰ beb yeji anņ Friji, Panfili, Ejipt lele Siren

† **1:12** *Kilo nyam cē:usu* im eci sōfu eke Jwifel ec'ol a edņ ɔņ agņ nenēņ eci. † **1:20** Selu 69.25; 109.8. † **2:8** Israel ec'eb a ey wus ar em ow afņ akpo ekņ yen yen sakp yen es. Agņ a ek'ey lec a ɔny Jwifel a lec em im ir lutu eb. Yogņ, el ec'ey lele el lael ab wewr eb ejec'a eci sebr a ese el ec'ēbr eke wēl ew el ow em af. Na sosiēm anake Jwifel b'ēbr sebr eņņ eņņ amua fēņ a.

e wus ikpr ek'ann Libi ab ab ow. Etn agn ann Rom yeji ow, ¹¹ (Rom ec'agn eke mew em etn el Jwif, lele agn ek'egn el eci Nyam nun ign a e low eb ab ab), Kret ec'agn lele Arabi eyn ab. Etn kin eke s'am iri -n'am dad Nyam ec'ow egbel eke kok a ey e sebr ab em!» ¹² El fen -n'ann low any iti ligbel em, etn -l'uwmn low eke -li ki tutr any. - N'am dadarir el ofr em -l'ese: «Ke na, ow e nyandre el bogh ec'ee?» ¹³ Gbeko agn beb am kokr omn esel a miyer dad ese: «-L'egn mar am ony el!»

Pier ec'odad eke dad dedeku a

¹⁴ Sica Pier ek'ann erm esel lew nyam ab ab a, igb inym es etn lebl tuotuo em am dad dedeku a ese: «Ony Jwifel lele agn a fen ek'ir Jerusalem ab ab, ow it eke k'uwur low ek'am ey ab any, ke ignn loru es irir yec'a eke m'ow mi dad a. ¹⁵ Agn amua ow elm mar onym el ese elel ek'am tutar ab af, anke s'ann ibribr e wanci libarm em. ¹⁶ Gbeko sica low a eke kokoba ob es Joel dad a ey tasi n. ¹⁷ Kin low eke Nyam dad eke b'ow ey segh es abal el em a:

Mi b'ow m'omun em ec'Abn ab es agn a fen af;

ony ec'ey egn a lel ey oyow ab ab b'ow ob em e kokoba,

ony eci ngbafre a b'ow ekan nun em,

etn ony ec'agn esu a b'ow ekn ow memn erur em.

¹⁸ Ee, segh amua em, mi b'ow m'omun em ec'Abn ab es

em eci juma kok esel a lele juma kok lisel ab ab af,

etn -li b'ow -l'ob em e kokoba.

¹⁹ Mi b'ow mi kok ow egbel nono afr,

etn mi b'ow mi kok meny ewr owi nono wus ana.

Mebl, al, lele mregbn eke ann ese jru af b'ow ann em,

²⁰ ligbn b'ow irmn in ec'afn a,

etn awl b'ow ebl es kondon ese mebl af,

gbun ke Es Kotoko e legn a ow, anygbel e legn ligbel a.

²¹ Etn egn kaka fen eke b'ow esn Es Kotoko e nin a, b'ow egn sel. †

²² Israel ec'agn, ignn loru es irir low a eke m'am m'ow mi dad a: Nyam yegm ony eke n'on Nasaret e Jesu in eci abusu a. Nawre em a, Nyam ecr in em kok sakrowa nono ony ec'aran, li kok ow egbel nono eke b'iti any, lele meny ewr owi ab; ony uwr any yeji. ²³ Egn ikn na, wel elu'l es ony ony ese elel eke Nyam tutr ke ikn anym bebem ow e low ew es ab af. Etn ony, ibir ir olikn af eke onn agn ek'uwm Nyam any a ew'r ab em. † ²⁴ Gbeko Nyam igbm'n luw em, n'onny l'oc ow es luw e gbre ijr ab em, anke ow itm eke luw ec'abusu a k'ucu ony'n es. † ²⁵ Tasi em a, kin yec'eke David dad in e lis:

Segh fen m'am ekn Es Kotoko em ec'any af,

n'ann'm saw yec'etn ke mi ki mumum.

²⁶ Na sosiem, em ec'erm sos em am in, etn em e neny am egn ehe ec'ej.

Etn uwomu em yeji,

em e sos megl a b'ow eru es am omn low.

²⁷ Nawre tasi, k'ow ignm elum im es onnes ban, k'ow yebm n e libowi mamn e sos megl a ugnm es uwomu em.

²⁸ N, yegm'm sebr a eke bi nyimn egn sel egn em a,

etn n e sos eke b'ow elu okm em ec'any af a, b'ow on'm sos em in. †

²⁹ Agn lisijimel, abusu eru'm es eke mi ki dad ony lala em ey lagh David e lis e low. L'uw, wel oc'r es etn in ec'uwomu a yefeny na yeji ann ey ogn ana. ³⁰ Gbeko l'el kokoba ob es etn l'uw any eke Nyam ij neny ewar ir ek'in ec'alaw ab em egn nyam b'ow usr'r usu el eb ebu. † ³¹ David ikn anym ekn low a eke b'ow ey a, etn ow sosiem li dad Mesi ec'uwomu em ann igb a e low nine: Wel ignm elum'n es onnes ban, etn in e sos megl a ugnm es uwomu em. † ³² Jesu na eke m'am dad in e low a, Nyam igbm'n agn ek'uw ab em, etn ey fen s'ij ow e danke. ³³ Sica, wel igbl'l ogn

† 2:21 Joel 3.1-5, Septant em ec'odad eke wel oc. † 2:23 Ekn Matie 27.35; Mark 15.24; Luk 23.33; Jan 19.18.

† 2:24 Ekn Matie 28.5; Mark 16.6; Luk 24.5. † 2:28 Selu 16.8-11, Septant em ec'odad eke wel oc. † 2:30 Selu 132.11; bebmn 2 Samiel 7.12-13. † 2:31 Selu 16.10. † 2:33 wel igbl'l ogn Nyam e lidr abu af:odad na Grek em a, wel otu ek'itn ejec'em dad ese Nyam e lidr abu a ony igbl'l ogn.

Nyam e lidr abu af, † etj Es em n'ejn Abj Lala a eke wel ewar ow e low a, etj n'omun es ey af. Ow e low anake am ekan, ke am irir a. ³⁴ Tasi em a, David in obi l'uyum afr, gbeko li dad nine:

Es Kotoko Nyam dad em Es Kotoko nine:

“Ow sig es em e lidr abu af,

³⁵ tonj bake m'ot η ec'efnu m'ok η ec'akr ew a.” †

³⁶ Sica ow it eke Israel ec'agn fex k'uw any tasi eke Jesu a ek'ewr olikj af a ce anake Nyam oc ew Kotoko lele Mesi ab a.»

Agj fandi nyahan obn omn esel a

³⁷ Eke agj a iri sodad amua a, ow ey el sos em nono. -L'ibrm Pier lele erm esel likpr ab ab nine: «Agj lisijimel, ayaf si ki kokr ab ee?» ³⁸ Pier odu eb nine: «Itjnin erm em, ke ony em ec'egj fex egj eb wel ok'r mij nun Jesu Krist e nin em, yec'etj ke Nyam oc ony e sikpl a ap ony, ke ejan Nyam ec'ob ap a ek'el Abj Lala a, ³⁹ anke Nyam ec'ob ek'ewar a, ony lele ony eyjel ab eci, etj ow el agj a ek'elm Jwifel a yeji eci, agj a fex eke Es Kotoko Nyam b'ow esj a.» ⁴⁰ Emeny Pier dad el sodad nono, om el ow, atr el sos es nine: «Egjn sel etj a e low ebr, yec'etj ke k'onymn abu eyr ese agj a ek'irm ab af.» ⁴¹ El em ec'agn nono egj Pier e sodad a eb, etj wel ok el mij nun. Legj a, agj ek'otu eke k'ij agj fandi nyahan ow obn el a ek'onny omn a.

Agj a ek'onny omn a ec'eb ir

⁴² Segj fex ari at em, -li b'as luku -n'am iri erm esel a e low yegm a, -l'ir eb ese agj lisijimel af, -l'ij ob lofu nyam em, -ni ηonj Nyam usu nyam. ⁴³ Agj a fex am ony Nyam ec'elum, anke Nyam am ecr erm esel ab em kok meny ewr nono lele sakrowa ab. ⁴⁴ Agj a fex ek'onny omn a b'okr af etj el ofr -li bi cec ob eke -n'onyn a. ⁴⁵ -Li b'ol el ec'ob eke -n'onyn a -l'ij etj ow em ec'os eke -li b'ejn a, -li bi cec el fex, egj egj ec'es abur ek'onny a e kokr eci. ⁴⁶ Legj nyam nyam fex, ow opim, -li b'as luku Nyamel gbex ab em, el ec'akj akj a -li b'ij ob usu nyam etj ob ij a b'el

sos em injn em lel erm froro em ab. ⁴⁷ -N'am koklm Nyam etj agj a fex am ony el ec'erur. Etj legj nyam nyam fex Es Kotoko b'ot agj eke n'am eb l'elu es a, l'ok wel em.

3

Pier lele Jan ab ewlm egj nyam e bubm es

¹ Legj nyam, Pier lele Jan ab aam Nyamel gbex ab em ncebles e wanci nyahan e Nyam ηonj em. ² Nyamel gbex a e gbugj e lisany nyam eke wel b'esj “Lisany Soboc” a e saw, egj nyam anj eke in e mew em etj bubm es. Legj nyam nyam fex, wel b'oc ow'r sigm'n es yogj, yec'etj ke l'otu li sism agj a eke b'ok Nyamel gbex a e gbugj a os. ³ Eke olu a b'ekn Pier lele Jan ab ek'am ow ok akj a, n'am sism wel ob. ⁴ Pier lele Jan ab ok'r anyamn af, etj Pier dad'r nine: «Ler ey!» ⁵ Egj a am ler el gbiy, anke n'am tutr eke wel b'ow onj'n ob. ⁶ Ko Pier dad'r nine: «M'onym jete, m'onym sika, ko m'am onj'η yec'a e m'onny a: Nasaret e Jesu e nin em, igb ke an es.» ⁷ Etj Pier ucu lidr abu ony'n, elum'n abu l'igb. Krekj olu a ec'akr a lel akr emn em ab ab ok em fex; ⁸ l'igb l'us es, n'inym es cej etj n'am an es. L'igj Pier lele Jan ab l'ey Nyamel gbex a e gbugj a, n'am an es, n'am igb li sus es etj n'am koklm Nyam. † ⁹ Agj a fex ekn'n eke n'am an es, ke n'am koklm Nyam. ¹⁰ Sica eke -l'uwr any eke ow el olu a eke bi sig es Lisany Soboc a saw sism ob a, el fex ow ew el erjn etj ow am iti el any yeji, low a ek'ejn ow a sosisem.

Pier ec'odad eke dad Nyamel gbex a e gbugj a

¹¹ Sica ek'egj a elum Pier lele Jan ab es a, agj a fex anj low any iti em, etj -l'uru es -l'ow -n'ejn wel Nyamel gbex a eci lef eb usu a ek'ij Salomoc e nin a. ¹² Eke Pier b'ekn eben a, li dad agj a nine: «Israel eyj, bla sosisem egj na ec'ewlm a e low am iti ony any ee? Ki leer ey eben! Egj na, ow elm ey obi ec'abusu em, oglog ey e Nyam nun igj senyn em n'anm es, ¹³ ko

† 2:35 Selu 110.1. † 3:8 Legj krekre eke egj na k'ey Nyamel gbex a e gbugj ana, anke Jwifel ec'ol a edjn eke sos eyru k'ey Nyamel gbex a e gbugj a. Ekn Matie 21.15 lele akr otar ab ab.

Nyam a ek'el Abraham, Isak lele Jakob ab e Nyam, ke el ey laghel e Nyam a, elu in e libowi Jesu any okm. Ony obi a wol ijr ir es ew esel ec'abu em, etj igjn elul il es Pilat ec'any af, ke l'erur eke li k'elu ow es ce. ¹⁴ Ony igjn Egn Lala a, Nenyembri Nyam Es a elul es etj ibrmn eke Pilat k'elu egn ibiu ab es ony ony. ¹⁵ Etj ibir Sel Egn ec'Idr Es a. Gbeko Nyam igbm'n luw em etj s'el ow ec'adan'ku. ¹⁶ Egn na ek'am ekan a, uwr ir any. Jesu e nin a ec'abusu a eke ow em s'onny omn a anake ewlm'n a. Jesu em ec'omn a eke s'onny a anake ony egn na ewl nimum ony fenj ec'any af a.

¹⁷ Gbeko agn lisijimel, m'uw any eke ony lele ony ec'es ew esel ab ab, ow el low any uwm em e low eke kokr Jesu e lis. ¹⁸ Gbeko Nyam kok yec'a eke likj anym l'ewar legj ek'ec ab em kokoba ob esel fenj e neny em a. Li dad eke Mesi a k'ij gbre. ¹⁹ Itjnin erm em gonj, ke ewal -leer Nyam, yec'etj ke li tetj ony e sikpl ab es, ²⁰ etj Nyam b'ow ony ony sel eb mamn e segj, etj li b'ow l'is ony Mesi a eke l'ikj anym li solum l'oc ony ec'a: ke Jesu ana. ²¹ Gbeko sicaca em a, ow it eke Jesu Krist k'ann afr, tonj ow ok legj ek'ow a fenj b'ow ewl el owr a. God'etj Nyam ewar low na in e kokoba ob esel lala a e neny em. ²² Tasi em a, Mois dad nine: *Es Kotoke ony e Nyam b'ow ony kokoba ob es nyam ese em af, eke b'ow el ony em ec'egj nyam. B'ow irir ow a fenj eke li b'ow li dad ony a.* ²³ Etj egn kaka fenj eke k'ow irim kokoba ob es na e low a, wel b'ow ogj'n Nyam ec'agn a ec'aragn ke wel ibi'r.† ²⁴ Etj kokoba ob esel a fenj eke Samiel e legj em etj dad ow tonj ke igj yefenyina a, egn egn dad ow amua eke am ey segj amua em a e low. ²⁵ Low a eke Nyam ecr kokoba ob esel em ewar a el ony eci, etj ony yeji anjn sinm a eke Nyam kok ony laghel ab a em, legj a eke li dad Abraham nine: *Nec'alaw em m'ow m'ecr m'edj eb eb a fenj ek'ann wus na a owro.*† ²⁶ Etj ony sosiem Nyam solum in e libowi oc, etj l'ikj anym l'oc n'onny ony. L'erm ow ow ow eke ow k'edj ony owro, etj li b'ow n'onny ony em ec'egj

nyam nyam ign in ec'ow enun kok a elu es.»

4

Wel ot Pier lele Jan ab im Sanedren ec'any af

¹ Eke Pier lele Jan ab odad anj neny am dad agn a, egb waw esel, Nyamel gbél a ec'osu esel ec'egj ligbél a, lele Sadusiél ab ow egn el. ² Erm am ebl el nono eke erm esel yony a am yegm agn a low, ke am dad el Jesu e luw em ek'igb a e low, ke ow em am ij neny eke agn eke in b'uw a yeji in otu eke in k'igb luw em. ³ -N'onny Pier lele Jan ab, etj -l'ot -n'im -l'ok wel sobel em tonj legj eny, anke legj ler im nono. ⁴ Eben yeji, agn a ek'iri erm esel a ec'amani a e nono gbél ub nawre, etj ow ony omn esel a e neny a obn tonj otu ek'ij agn fandi yen.

⁵ Eke legj eny akr af a, Jwifel ec'es ew esel, agn ekpekp lele ol e low yegm esel ab ab as luku Jerusalem. ⁶ Agn a ek'ann el em a el: egb waw es ligbél An, Kayif, Jan, Alesandr lel egb waw es ligbél a ec'agn a fenj ab. ⁷ -N'onny wel ony Pier lele Jan ab ow el ec'any af etj -l'ibrm wel nine: «Bwo ec'egj ec'abusu em oglog bwo ec'egj e nin em ewlmn egn na ee?»

⁸ Etj Pier ek'Abj Lala iy em a dad el nine: «Eb ec'es ew esel lele agn ekpekp ab, ⁹ yefenyina wel am ibrm ey low, low nimamn eke si kok s'onny egn nyam eke hubm es a sosiem, etj wel am ibrm ey elel ek'egj ikj na k'ewl a e low. ¹⁰ Ee, ony fenj ow it eke k'uwir any, ke Israel eyj fenj yeji úw any: ek'egj na inym ony es any af sos tuotuo ab, ke Jesu Krist, Nasaret iy a e nin a ec'abusu em. Ewr ir olikj af ko Nyam igbm'n agn ek'uw ab em. ¹¹ Jesu el egn a eke Nyam Lel dad in e low nine: *Lebn a eke ony, el us esel, waal elul es a ewl el el loy em e lebn tasi.*† ¹² In em ce anake s'otu eke si k'ejn sel a, anke wus na nimum af, Nyam wom agn egn ejeci kaka ek'in em si k'ejn sel.»

¹³ Sanedren ec'agn a low am iti any, anke -n'am ekn elel eke Pier lele Jan ab am dad odad erm susu em a, etj ow am

† 3:23 Ol Okn 18.15,18,19. † 3:25 Nunj Ob 22.18. † 4:11 Selu 118.22.

ok el es sos em eke ow el agn nene ce eke weurm low yej'a. Etn -l'uw wel any eke wel b'ann Jesu ab. ¹⁴ Gbeko, eke -n'am ekn egn a ek'ewl inym el es saw a, Sanedren ec'agn a eknm low eke ki dad. ¹⁵ Ow sosome, -n'on wel ok okm luku as usu a etn el ofr -n'am bebmn ow. ¹⁶ -N'am dadarir -l'es: «Ke sica bla lowi si ki kok agn amua ab ee? Tasi em a, Jerusalem ec'agn a feg uw any tasi ek'ow el el -li kokr akrowa na; si k'otum s'egbrm kaka. ¹⁷ Gbeko, ke low na ec'amani a ki cecrm es dedeku ab em feg a; s'ok el erjn lokm s'edjn el yec'etn ke -li ki dadmn egn kaka feg odad Jesu e nin em.»

¹⁸ Eke -li bebmn ow a uwr a, -l'esn Pier lele Jan ab etn -l'ijl wel neny, -l'edjn wel eke wel ki dadm Jesu e nin a ec'odad, yegam agn Jesu e lis e low kaka feg. ¹⁹ Gbeko Pier lele Jan ab dad el nine: «J'ejr okr ony obi em, eke tasi Nyam ec'any af ow el ony si k'elum ony oglog Nyam si k'elum. ²⁰ Gbeko ey, si k'otum s'ablm neny low yec'eke s'ekn ke s'iri a eci.»

²¹ Emeny Sanedren ec'agn a ok el erjn lokm etn wal ok el es. -L'eknm elel eke -li ki kokr wel low ngn, anke dedeku a nimum am koklm Nyam low a ek'ey a eci. ²² Egn a eke in ec'ewlm a e low ew any iti a, ij akpo ekn yony afn es.

Om̄n esel a e Nyam ngn

²³ Kpekñ eke wel elu el es a, Pier lele Jan ab im ejn el lawlel a, etn otar ow a feg ek'egb waw esel ec'es ew esel a lele agn ekpek ab ab dad a e low akr. ²⁴ Eke -l'irir odad na a, neny af okr em, om̄n esel a feg ngn Nyam dad nine: «*Es ew, n anake kok afr, wus, okij lele ob feg ek'ann el em ab ab a.*» ²⁵ N anake ecr Abñ Lala em on ey lagñ David ek'el n e juma kok es a am dad es:

Ko bla sosome eb eb ec'agn ab em likekr am ey ee?

Eb eyñ a ut em ec'asre ko ow el ofr ofr!

²⁶ Wus ec'eb ebu a bebmn sos ar ogn eci etn es ew esel okr af sifn em im Nyam lel in e Mesi ab ab ar. †

²⁷ Nawre tasi, eb na em Erød Antipas, Pons Pilat, etu agn lel Israel ec'agn ab ab okr af ogn Jesu ek'el n e libowi lala a eke sosome oc a ar. † ²⁸ Ow on -li kok ow a feg eke n ec'abusu em lele n ec'erur em ab ikñ anym bebmn ew es a iy neny. ²⁹ Sica Es Kotoko, ekn el e gbre e -n'am ol eke -li k'ijr ey a, ke on n ec'obowi a dad n ec'odad a lokm susu em tasi. ³⁰ Elu n ec'abusu a okm yec'etn ke wel ewlm agn, kok sakrowa lele meny ewr ab n e libowi lala Jesu e nin em.»

³¹ Eke -ni ngn Nyam uwr a, yogñ a eke -l'asr luku a umu. El feg Abñ Lala iy el em etn sica -n'am dad Nyam ec'odad a erm susu em.

Om̄n esel a ec'eb ir usu nyam

³² Om̄n esel a feg okr af tasi, erm em lele ow tutr em ab. El em ec'egn kaka esme in ec'ob ek'in ony a, in sony ce eci, ko el ofr em a, ob feg eke -n'onyn a el dedeku a feg ec'ob. † ³³ Abusu ligbel em, erm esel a am ij Es Kotoko Jesu ec'uwmu em anñ igb a e danke, etn el feg Nyam am edñ el owro nno. ³⁴⁻³⁵ El em ec'egn kaka onym ob kaka ec'es abur. Tasi em a, agn a feg ek'onny sogm oglog mel a b'ol ij, etn b'eb ow ec'os eke b'ann em ey okm a ow on erm esel a, etn wel bi cec os a egn egn ec'es abur ek'onny a eci.

³⁶ Kin low any okñ nyam: ign nyam anñ eke wel b'esn Josef, ke erm esel a ign'n nin af Barnabas. (Ow e nyandre el "egn eke b'atr egn sos es".) L'el Levi ec'eb em ec'egn eke wel ew Sivr. ³⁷ N'onny ogm nyam eke l'ol l'ij, etn l'oc ow ec'os a l'is erm esel a.

5

Ananias lele Safira ab

¹ Gbeko ign nyam eke wel b'esn Ananias, lele ey Safira ab, neny af okr em, ol el ec'ogm nyam ij. ² -L'iririr ey ab etn ogm a eke l'ol l'ij a, l'ubr ow ec'os ab es, etn l'oc likpr a n'im n'on erm esel a. Li dad wel eke os a feg ce ana. ³ Ko Pier dad'r nine: «Ananias, bla sosome etn Satan otu ey'n erm em, ony yadñ on Abñ Lala etn

† 4:24 Okm Ok 20.11; Selu 146.6. † 4:26 Selu 2.1-2, Septant em ec'odad wel oc. † 4:27 Ekn Luk 23.7-11.

† 4:32 Bebmn Ob Kok 2.44-45.

edjn ɔgm a ek'ɔl ij a ec'os a e likpr ew es ee? ⁴ Gbuɲ ke ɔl ɔgm a ij a, ow el η eci, etj ek'ɔl ij a yeji ow ec'os a el η eci, kɔ yadɲ ee? Ayaf etj ɔny tutr kok low akpasu na ee? Ow elm agɲ ɔnym yadɲ ɔɔm, kɔ Nyam.» ⁵ Eke Ananias iri sodad amua a, l'ey wus etj l'uw. Agɲ a fɛɲ ek'iri low na a erɲn ligbɛl am ɔny. ⁶ Nɲbafre oto ow oc sos megl a wiwrm gbad ab etj im oc es.

⁷ Eke wanci nyahan ec a, Ananias e yɔw a ek'uwm low a ek'ey ab any a ow ey akɲ. ⁸ Pier ibrm'n nine: «Dàd'm ɔ! ɔny ec'ɔgm a ek'ɔl ijr a ec'os a e nɛny a, ow ow el na ce ee?» Etj l'odu l'eb nine: «Eɛ, ow e nɛny a ce ana.» ⁹ Etj Pier dad'r nine: «Ayaf tasi ɔtur okar nɛny af η lel acɲ ab ebmn Nyam ec'Abɲ ab ee? Kin, agɲ a ek'oc acɲ es a ow igɲ lisany, etj η yeji -li b'ow -l'oc -n'im'η.» ¹⁰ Wanci ab af ce l'ey wus Pier ec'akr esr a etj l'uw. Nɲbafre oto a ok akɲ etj ekn'n eke l'uw; -l'oc ow -n'im etj -l'oc ow es ec eci saw yogɲ. ¹¹ Sica Nyamel nimum lel agɲ a fɛɲ ek'iri ów amua a erɲn ligbɛl am ɔny.

Erm esel a e meny ewr owi e kok

¹² Erm esel a am kok meny ewr lele low any iti owi nɔnɔ gbɛl ab bieku a ec'araɲn. ɔmn esel a fɛɲ b'as luku Nyamel gbɛl a e lef eb usu a ek'ij Salomɔ e nin a. ¹³ Eɲɲ ejeci kaka éɲɲm owm eym el em; ke agɲ a b'aw el nɔnɔ ce. ¹⁴ Kɔ agɲ nɔnɔ gbɛl, eɲɲ lel ɔyɔw ab, am ub Es Kɔtɔkɔ nawre etj -n'am eny, ¹⁵ toɲ wɛl am ot ɔlu yeji ow eberɲ em, érum el es faja em oglog sogo af yec'etj ke ba Pier b'ubr ec a, ke in e low a écr el em ec'agɲ abi ka af. ¹⁶ Agɲ nɔnɔ am anɲ Jerusalem eci baɲn saw saw ab em ow; -li b'ism ɔlu lel agɲ ek'ɔny abɲ enɲ ab, etj el fɛɲ -li b'ewl.

¹⁷ Ow sosiem, egb waw es ligbɛl a lel agɲ a fɛɲ ek'anɲ in ab, ke el Sadusiɛl ec'ogog ec'agɲ a, erm esel a e low ɔny el nyamn eyr afɲn es toɲ batɲ -l'egɲ -l'eb eke -li ki kok ow e low. ¹⁸ -N'ɔɲ wɛl ɔny erm esel a ok dedeku fɛɲ eci sobel ab em. ¹⁹ Gbɛkɔ ncok em, Es Kɔtɔkɔ ec'afɲ erm es nyam ow fifig sobel a e masany a, ɔny erm esel a ok ɔkm etj dad el nine: ²⁰ «Ìmn Nyamel

gbɛl a e gbugɲ a, ke óbr sel etj owr a e kokoba okr bieku a nimum.» ²¹ Erm esel a elum etj ibribr fafa, igb im Nyamel gbɛl a e gbugɲ a am yeɲm agɲ low.

Eke egb waw es ligbɛl a lel agɲ a fɛɲ ek'anɲ in ab a ow a, -l'as Sanedren ek'el Jwifɛl ec'ów bebɲ esel a fɛɲ luku, etj -l'erm Nyamel gbɛl a ec'abu af esel a eke k'im sobel ab em esɲ erm esel a ow. ²² Kɔ eke -n'imn -l'okɲ sobel ab em a, -n'ɛɲnm erm esel a. -L'ewl meny -l'ow -n'ɔɲ Sanedren ec'agɲ a amani; ²³ -li dad nine: «Eke s'im a, s'ekn sobel a ek'abl anɲ tiɲ, ke usu ɔsu esel a inym es lisany, eɲɲ eɲɲ ec'usu a ek'it a. Kɔ eke si fifig masany a, s'ɛɲnm eɲɲ kaka lokm yogɲ.»

²⁴ Eke Nyamel gbɛl a eci abu af esel a ec'es ew es a lel egb waw esel egbɛl a ec'es ew esel ab ab iri amani na a, -l'uwm low yec'eke -li ki tutr ab any, etj -n'am ibrm low yec'ek'etj erm esel a. ²⁵ Kɔ eɲɲ nyam anɲ ow etj dad el nine: «Ìrir ɔ! Agɲ a ek'ɔny okr sobel em a anɲ Nyamel gbɛl a e gbugɲ a, etj -n'am yeɲm bieku a low yogɲ.» ²⁶ Kɲekɲ abu af esel a ec'es ew es a lele in ec'agɲ ab ab im etj ot erm esel a ow. Gbɛkɔ -l'ewm lec em, anke -n'am uru eke bieku a ki wɔwl el mebn.

Wɛl ɔny erm esel a im Sanedren ec'agɲ a ec'any af

²⁷ Sica eke -l'otr wɛl -l'owr a, -l'ot wɛl -n'im Sanedren ec'agɲ a ec'any af, etj egb waw es ligbɛl a am bibrm el ów. ²⁸ Li dad wɛl nine: «Ey, s'edɲn ɔny kɲon kɲon eke kí yeɲamn agɲ low eɲɲ na e nin em. Kɔ kin, ɔmunin ɔny e low yeɲm ab es Jerusalem ec'eb a nimum em etj am ocr in e luw a e low ewr ey af.» † ²⁹ Kɔ Pier lel erm esel beb ab ab dad nine: «Ow it eke si k'elum Nyam, kɔ ow elm agɲ. ³⁰ ɔny, ewr Jesu oliɲ af, ibir ir, kɔ ey lagɲel e Nyam a igbm'n luw em. ³¹ Nyam ɔny igbl'l ogɲ in e lidr abu af etj ew'r Es Ew Es lele Sɔg Es ab, yec'etj ke ow óɲ Israel eyɲ abusu itɲn erm em, ke éɲn el e sikpl a ec'oc ap. ³² Ey, s'ij ów amua e danɲu, ey lel Abɲ Lala a eke Nyam ɔɲ agɲ a eke b'ɔny in ec'elum ab ab.»

† 5:28 Ékn Matie 27.25.

³³ Eke Sanedren ec'agn a iri sodad amua a, erm ebl el afñn es, etñ -n'am erur eke -li k'ibi erm esel a. ³⁴ Gbeko el em a, Farisi nyam anñ eke wel b'esñ Gamaliel, † ol e low yegm es ligbel eke dedeku a b'elum. L'igb Sanedren ec'agn a ec'araññ etñ l'ibrm eke wel k'õñ erm esel a ok òkm tel ye; ³⁵ etñ li dad wel ninè: «Israel ec'agn, low yec'eke b'ow kokr agñ amua na a, ewr ow e low erm. ³⁶ Òkan eke ow ibnm yeji, etñ Tedas ey òkm am ocr in sosi any es ligbel, etñ agñ eke k'ij agñ duw im eñn'n. Kò eke wel ibi'r a, agñ a fegñ ek'us'r jam a òmu es, etñ el e low a yeji oc es. ³⁷ In e jam a, agñ awl e lakpo ab af, Judas Galile iy a ey òkm, etñ agñ nõnõ us'r jam. Kò in yeji, eke wel ibi'r a, agñ a fegñ ek'us'r jam a òmu es. ³⁸ Ow sosiem a, m'am dad òny, k'usr agñ amua e low jam ij, kò èlul el es -n'im. Eke el e low a lel el e juma ab ab el agñ em eci, ow b'ow oc es. ³⁹ Gbeko ek'ow el Nyam em eci tasi, k'òtumñ ònymñ ñññmñ. Ewr erm ke ow k'elm Nyam oghmñ ar!»

Sanedren ec'agn a egnñ Gamaliel ec'odad a eb. ⁴⁰ -L'ewl -l'esñ erm esel a ow, -n'õñ wel or wel etñ -l'ijl wel neny eke wel ki dadm odad Jesu e nin em ij, etñ -li wal -l'ok wel es. ⁴¹ Erm esel a ok òkm Sanedren ec'agn a ec'araññ sos em iññ em, anke Nyam ekn eke -l'el agñ ek'it eke wel k'ijr gbre Jesu e nin a sosiem. ⁴² Etñ segn fegñ, Nyamel gbèl a e gbugñ a lel akñ akñ ab, abu anñ el em -n'am yegm agñ low etñ -n'am òb Mesi a ek'el Jesu a ec'Amani Mamn a e kokoba.

6

Wel sòsum agñ lònñ ot eke k'elum erm esel a abu

¹ Lègn ab em eke jam esel a e neny a am bobn a, el em eci Jwifel eke b'èbr Grèk a am ebl erm ok el a eke b'èbr Ebre ab af, dad eke wè'n éwm el ec'èñnyow a e

low any eke ow'n bi sig ob cèc e wanci a. † ² Erm esel lew yony a as jam esel a nimum luku etñ dad el ninè: «Ow ebam eke si k'ew Nyam ec'odad a e dad es, ke s'am ekn ob ij e cèc owi. ³ Ow sosiem agñ lisijimèl, sòsumñ òny ec'araññ a agñ amamn lònñ ek'Abñ Lala lele sewr ab iy em gbõñ otr, ke s'òc juma ikñ na e low s'abul el. ⁴ Ow b'ow òñ ey abusu ke s'ucu Nyam ññññ lele Nyam odad dad ab e low s'òny es s'am kok.»

⁵ Jam esel a nimum egnñ low a eb, etñ kin agñ a eke -li sòsumñ -l'otr a ec'en: Etièn ek'òmñ lel Abñ Lala ab iy em gbõñ, Filip, Prokòr, Nikanòr, Timò, Parmenas lele Nikola ek'el Antios eb em ec'ègn, ke lègn ek'ec ab em egnñ Jwifel e Nyam nunñ igñ a e low eb a. ⁶ Sica -l'ot -li yegm wel erm esel a etñ -l'at wel abu nunñ -ni ññññ Nyam -n'õñ wel.

⁷ Nyam ec'odad a am eb es, jam esel a am bobn nõnõ Jerusalem eb em, etñ egn waw esel nõnõ am òny òmñ Jesu em.

Etièn ec'òny owi

⁸ Etièn eke Nyam ec'òwrò lele lèc ab iy em gbõñ a, am kok low any iti owi lele meny ewr egnèl ab eb eyñ a ec'araññ. ⁹ Nyam nunñ igñ usu a eke wel b'esñ "Madu e wel eb elu es" ec'agn nyam nyam am atar ów es Etièn ab. -L'el Jwifel ek'anñ Siren eb em, Alesandri eb em, Silisi wus af lele Azi wus af ab ec'agn ek'ir Jerusalem. ¹⁰ -L'òtumñ -l'akamñ ow es ów es atar ab em, anke n'am dad ów Abñ Lala e sewr a ek'am òñ'n ab em. ¹¹ Ow sosiem, -l'ub agñ abu es, yec'etñ ke agñ a dád esè: «S'iri -li dad ów -l'òbr Mois lele Nyam ab any!» † ¹² Nèné em anake -n'am ok dedeku a, agñ ekpekp a lele ol e low yegm esel ab ab al lokm a. -L'okr Etièn es, -n'õny ow etñ -l'oc -n'im ow Sanedren ec'agn a ec'any af. ¹³ -L'ot agñ ek'am ij danke yadñ em ok Etièn af a yeji -l'ow, etñ -n'am dad -l'esè: «Egn na, wanci kpañ neny b'anñ'n

† **5:34** Gamaliel el Jwifel ec'ol e low yegm esel ab em ec'ègn ligbel nyam. L'el Sanedren ec'agn ab em e nyam, etñ in ec'agn eke li yegm low ab em e nyam el Pòl (Ob Kok 22.3). † **6:1** Madu òkr em yogñ etñ, Jwifel a cec sakp yony: 1) agñ eke irm Israel wus af ke b'èbr Grèk ek'el el ec'èbr e wel ew el ow em a; 2) agñ ek'ir Israel wus af ke b'èbr Ebre. Agñ sakp yony mum eci tutr a lele eb ir ab ab ókrm af. Agñ a eke ir etu eb a el eci susu em b'ewl ow ir Israel anke Jwifel b'erur eke wel k'oc im oc el es Israel wus af. -Li b'uw -l'ign el ec'ònyow a -l'ok es. Ow anake Jerusalem, eñnyow nõnõ anñ eke b'èbr Grèk a. † **6:11** Bèbmñ Matie 26.59-61; Mark 14.55-58.

em n'am dad ów enun l'ok ey e Nyamel gbél lala na lele Mois ec'ol ab ab af! ¹⁴S'iri li dad eke Nasaret e Jesu in b'ow in bubm ey e Nyamel gbél na in ok, ke ow'n titn eb ir a eke Mois in on ey a.» ¹⁵Agñ a fñ ek'ann Sanedren e luku as ab em a am ler Etien gbiy etn -l'ekn eke ow ec'any a ann esε afr erm es ec'any ab af.

7

Etien ec'odad e dad

¹Egb waw es ligbél a ibrm Etien nine: «Ów amua eke wél am dad n e lís a, kó nawrε ee?» ²Etien odu eb dad nine: «Agñ lisijimél lel agñ esél ab, ìgnn lóru es irir: eke ey lagñ Abraham ann Mesopotami wus af a, gbuñ eke li k'im l'ir Aran a, anygbél e Nyam elu sos okm yegm'n. ³Li dad ow nine: *“Ngbon n ec'eb na lele n ec'eb na em ab, ke im eb a eke mi b'ow m'okñ n abu ab em!”*† ⁴Ow sosisem Abraham ngbon Kalde eyñ ec'eb ab em etn im ir Aran. Sica eke es uw oc es a, Nyam oc ow'r eb na em eke iir legñ na em a. ⁵Eb na em, Nyam oom Abraham usu kaka, l'ubrm usu logli yeji n'oom ow; gbekó Nyam ij neny eke b'ow oc wus a nimum on'n, ke in ec'alaw a eke b'ow ann in em ok okm a, el yeji idr wus a. Ke legñ ab em a, Abraham onym iy kaka. † ⁶Kin yec'eke Nyam dad'r: *“N ec'alaw b'ow ir etu eb, etn yogñ -li b'ow -l'el madu wél ijr el gbre ton akpo duw. ⁷Gbekó eb a eke n ec'alaw a b'ow el madu el ec'abu em a, mi b'ow mi jej el e low m'ok. Ow e jam a, -li b'ow -l'igb yogñ ke -l'ow -l'ign'm nun ana na.”*† ⁸Etñ Nyam kok sinm na Abraham ab ek'ow e meny ewr el likr es ubr. Ow em Abraham ubr jim Isak likr es eke l'ew ow ba ow b'ij sagn niwn a; eben neny nyam Isak yeji bubr Jakób likr es, etñ Jakób yeji bubr jimél ek'el ey lagñel lew yony a ekr es. †

⁹Sica ey lagñel onyn Josef nyamn eyr, etñ -l'ol -l'ij ow eke ow k'el adu Ejipt. Gbekó Nyam ann in ab; ¹⁰l'eb l'elu ow es gbre fñ em. N'on ow nun em ony etñ Faraon ek'el Ejipt ec'eb ebu a ec'any af, l'akpal ow. Faraon ew Josef Ejipt eb a lel in ec'akñ a ec'ob fñ ab ec'es ew es. ¹¹Lek ligbél ey Ejipt eb em lele Kana eb em ab. Ow on gbre am afñ es, etñ ey lagñel égnm ob kaka eke k'ij. ¹²Eke Jakób iri ek'ob ij ann Ejipt a, l'erm jimél ek'el ey lagñel a im akp nyam. ¹³Sica eke - n'imn sakp yony em a, Josef okm sos okm lisijimél a uw'r any, etñ ow on Faraon uw Josef ec'agn ab any. ¹⁴Etñ Josef on wél im oc es Jakób lel in ec'agn a fñ ek'ij agñ ekñ nyahan agñ lew yen a ow. ¹⁵Jakób ow ir Ejipt ton uw yogñ, ey lagñel a yeji. ¹⁶Wél ot el e sos megl a im Sikem, etñ uwomu a ek'Abraham ol os em Amor jimél ec'abu em Sikem ban a wél ot el es. †

¹⁷Sica eke legñ ow titm eke Nyam ki kok ów a fñ eke l'ewar Abraham a, ey ec'agn a am eny bobn Ejipt eb ab em. ¹⁸Etñ eb ebu ejeci nyam eke uwm Josef any a, ey okm am nyimn eb a. ¹⁹Eb ebu na eju ey ec'agn a etñ onyn ey lagñel milolu, ony el lec em -li digñ el ec'ey meny neny -l'ok es eke k'uw. † ²⁰Legñ ab em anake wél ew Mois a; l'el iy ek'akpl ke Nyam erur. Wél gbagbl'l es ec'akñ a ton awl nyahan. ²¹Sica eke wél ign elu'l es a, Faraon jow a oc'r etñ gbagbl'l esε in ec'iy lokm af. † ²²Ow on Mois uw Ejipt eyñ e low fñ any, etñ l'el egn gbawru odad ebl em lel ów kok em ab.

²³Eke Mois ony akpo ekñ yony a, l'erur eke li k'im l'ekn Israel eyñ ek'el in ec'abr ec'agn a. ²⁴L'ekn Ejipt iy nyam ek'am onyn Israel iy nyam milolu; l'eb ow ec'usu a eke li ki dogñ ow, etñ low a eke li ki kok l'obar any ab em l'ibi Ejipt iy a. ²⁵Li tutr eke lisijimél Israel eyñ a b'ow iri eke Nyam am ow scr in em eb elu el es, kó -

† **7:3** Èkn Nun Jb 12.1. † **7:5** Akr 4: èkn Nun Jb 11.31; 12.4. Akr 5: èkn Nun Jb 17.8. † **7:7** Nun Jb 15.13-14; Okm Ok 3.12. † **7:8** Èkn Nun Jb 17.10-14; 21.4. † **7:16** Akr 9: èkn Nun Jb 37.11,28; 39.2,21. Akr 10: èkn Nun Jb 41.39-41. Akr 11: èkn Nun Jb 41.57; 42.1-2. Akr 13: èkn Nun Jb 45.1,16. Akr 14: èkn Nun Jb 45.9-10, 17-18; *agn ekñ nyahan agñ lew yen*: Nun Jb 46.27, Septant em ec'odad wél oc. Akr 15: èkn Nun Jb 46.1-7; 49.33. Akr 16: èkn Nun Jb 23.3-16; 33.19; 50.7-13; Joswe 24.32. † **7:19** Akr 17-18: Okm Ok 1.7-8; Akr 19: Èkn Okm Ok 1.10,11,22. † **7:21** Èkn Okm Ok 2.3-10.

l'irim eben. ²⁶ Eke leg̃n eny a, Mois uyum Israel eỹn yony ek'am ogñ mum ab, et̃n l'erur eke li k'ony l'okr w̃el em. Li dad w̃el nine: "Em lawl̃el, ony ag̃n lisijim̃el ɔfr eel, bla s̃osiem̃ et̃n am ɔnyanin mil̃olu ee?" ²⁷ K̃o eg̃n nyam a ek'am ɔnyn lawl̃ a mil̃olu a itr Mois et̃n dad'r nine: "K̃o η, bwo ew'η es̃e ey ec'es ew es af, es̃e ey e jej ok es af ee?" ²⁸ Am erur eke k'ibi'm̃ es̃e elel eke efi c̃e, ibi Ejipt̃ iy ab af ee?" ²⁹ Eke Mois iri sodad amua a, l'uru es n'im l'ir Madian et̃n l'ew ey yony yog̃n. †

³⁰ Eke akpo ek̃n yony ec'a, loj a e titm̃ Sinayi laf̃eny ab em, afr erm̃ es nyam yegm̃ Mois sos, duw luku ek'am iri al ab em. ³¹ Eke Mois ek̃n eben a, ow ew'r any iti. Gb̃ek̃o eke l'erur e li k'eri n'im li titm̃ ke l'ek̃n a, l'iri Es K̃ot̃ok̃o e lebl ek'am dad'r es̃e: ³² "M'el alag̃nel e Nyam, Abraham, Isak lele Jakob̃ ab e Nyam." Mois er̃ñ am ɔny uf̃ñ et̃n ɔtum̃ igblm̃ any ogñ. ³³ Et̃n Es K̃ot̃ok̃o dad'r nine: "ɔny η eci c̃okruk̃p̃o a ot es akr̃ em, añke usu a ek'inym̃ es a, usu lala. ³⁴ M'ek̃n em ec'ag̃n a e gb̃re ek'am ij Ejipt̃ a, m'iri el e s̃om̃u ik̃n a et̃n m'us es eke mi ki s̃og̃ el. Òw, ke sica m'erm'η Ejipt̃." †

³⁵ Mois nyam a c̃e eke Israel eỹn ogñ ke dad'r nine: "Bwo ec'eg̃n ew'η es̃e ey ec'es ew es lele ey e jej ok es af a,"† in c̃e Nyam erm'ñ es̃e es ew es lele s̃og̃ es af, afr erm̃ es a eke elu sos ɔkm̃ yegm'ñ duw luku ab em a ec'abu elum̃ em. ³⁶ Mois anake ɔny Israel eỹn ok ɔkm̃ Ejipt̃, low any iti owi lele meny ewr̃ owi e li kok̃ eb ab em, Okij Ebl a ogñ a lele loj ab em eke -n'aññ toj ij akpo ek̃n yony a. † ³⁷ Em̃eny Mois na c̃e anake dad Israel eỹn nine: "Nyam b'ow aw̃ñ ɔnykokobaɔb̃ es nyam es̃e em af̃eke b'ow el ɔny ec'ag̃n ab em ec'eg̃n nyam." ³⁸ Eke Israel eỹn as luku loj a, Mois anake

aññ ey lag̃nel lele afr erm̃ es a eke am dad'r odad Sinayi laf̃eny af a ec'araññ a; et̃n l'eb sel eññ e sodad Nyam ogñ l'ow n'ɔñ ey. †

³⁹ Gb̃ek̃o ey lag̃nel eg̃ñm̃ ɔnym̃ in ec'elum̃; -l'igñ ow et̃n -l'erur eke -li k'ewl̃ meny -n'im̃ Ejipt̃. ⁴⁰ -Li dad Ar̃oñ nine: "K̃ok̃ sinyam̃ eke b'añ es ey ec'any af ɔñ ey, k̃o Mois ek'ɔny ok ey ɔkm̃ Ejipt̃ a, s'uwm̃ low yec'eke eññ ab any." ⁴¹ -Li kok̃ id ewli es̃e nyam̃ af et̃n -li waw egb̃ -n'ɔñ ow, -li gb̃eg̃bl̃ es nyam̃ na ek'el̃ obi -li kok̃r a eci. † ⁴² Nyam̃ ɔny nyamñ oc̃ el es af et̃n egb̃ el es -l'igñ afr e mil̃él̃ nuñ, es̃e elel eke w̃el ñoñ kokoba ɔb̃ es̃el e lel̃ em ab af: Israel eỹn, tasi, em̃ apr'm̃ mindey lele segb̃ waw ejec'ab

loj a eke aññ toj ow ij akpo ek̃n yony ab ee?

⁴³ Njañ! Gb̃ek̃o abur ɔny e nyam̃ Mol̃ok̃ eci nuñ igñ êl a

lele ɔny e lel̃ nyam̃ Refan e meny ewr̃ ab ab owr̃,

ek̃n em̃ nyam̃ amua eke kok̃r eke k'igñ nuñ a.

Na s̃osiem̃ anake mi b'ow m'ewl̃ ɔny madu ɔkr̃ em,

usu eke ibñ akm̃ Babil̃oñ. †

⁴⁴ Gbad̃ em̃ êl a eke sinm̃ a e lel̃ aññ em̃ a, ey lag̃nel ɔnym̃ ab loj a. W̃el us'r̃ k̃pe k̃pe es̃e elel eke Nyam̃ yegm̃ñ Mois ab af. ⁴⁵ Gbad̃ em̃ êl ik̃ñ na w̃el oc'r̃ ɔñ ey a ek'usr̃ ey lag̃nel usu a; -l'oc̃ ab -n'im̃ leg̃ñ ab em̃ eke Joswe am̃ nyim̃ñ el a. Nyam̃ ogñ eb̃ eb̃ a ek'aññ el̃ anym̃ a, et̃n -l'eb̃ s̃eb̃ a. Êl a gb̃e aññ toj igñ David e leg̃ñ em̃ a. † ⁴⁶ David eññ bibm̃ Nyam̃ ec'any af et̃n l'ib̃rm̃ ow abusu eke li k'us̃ êl nyam̃ n'ɔñ Jakob̃ e Nyam̃ a. † ⁴⁷ Gb̃ek̃o, Salom̃o anake us̃ êl a. † ⁴⁸ Ke Afr̃ K̃pek̃pe e Nyam̃ a irm̃ mel̃ ek'ag̃ñ ec'abu b'us̃ ab em̃, es̃e elel eke kokoba ɔb̃ es̃ a dad ab af:

† 7:29 Akr 23-29; ɔkm̃ Ok 2.11-15, 21-22; 18.3-4. † 7:34 Akr 30 toj 34; ɔkm̃ Ok 3.1-10. † 7:35 ɔkm̃ Ok 2.14.

† 7:36 Akr 35; ɔkm̃ Ok 2.14. Akr 36; ɔkm̃ Ok 7.3; 14.21; Awl 14.33. † 7:37 es̃e em̃ af̃: odad na Grek̃ em̃ a, w̃el ɔtu ek'it̃ñ ejec'em̃ dad̃ es̃e es̃e elel eke l'erm̃ im̃ ab af. Ol̃ ɔkñ 18.15-18. † 7:38 Ek̃ñ ɔkm̃ Ok 19.1-20.17; Ol̃ ɔkñ 5.1-33. † 7:41 Akr 39; Ek̃ñ Awl 14.3; Akr 40; ɔkm̃ Ok 32.1; Akr 41; ɔkm̃ Ok 32.2-6. † 7:43 Akr 42 toj 43; Am̃os 5.25-27, Septant̃ em̃ ec'odad̃ w̃el oc̃.

Mol̃ok̃: Amori eỹn e nyam̃ eke Nyam̃ ifñ akm̃ sinyam̃ a f̃eñ. Iñ eci nuñ igñ ab em̃ li b'ib̃rm̃ eke w̃el k'oc̃ etuey wawr̃ egb̃ ɔñ'ñ (Ob Ap 18.21; 20.2-5; 1 Eb̃ Ebu 11.7; 2 Eb̃ Ebu 23.10; Jeremi 32.35). Refan: nyam̃ sig̃ nyam̃ eke w̃el b'igñ nuñ es̃e lel̃ lig̃bel̃ nyam̃ Saturñ ec'es̃ ew̃ es̃ af. † 7:45 Ek̃ñ ɔkm̃ Ok 25.9,40; Joswe 3.14-17. † 7:46 Jakob̃ e Nyam̃: Ob Kok̃ eci sil̃el̃ esig̃ oglog̃ em̃ a Jakob̃ ec'alaw̃. 2 Samĩel̃ 7.1-16; 1 Ów e W̃el Ñoñ 17.1-14. † 7:47 Ek̃ñ 1 Eb̃ Ebu 6.1-38; Ów e W̃el Ñoñ 3.1-17.

49 Nyam dad nine: “Afr el em ec’eb ir usu, etj wus el em ec’akr es ok usu.

Bogj ec’el tasi otur eke k’usr otj n’m ee?
Bogj ogj tasi m’otu eke mi k’ir ee?

50 Etj ko ow elm em obi mi kokm mob amua fej ee?” †

51 Ony agj es efuu ek’ony ec’erm lel oru ab babl Nyam ec’esn a e lis; sejn fej am atarir Abj Lala ab ce! Ony anjn ese ony lagnel ab af! 52 Bogj eci kokoba ob es ony lagnel ijrm gbre ee? -L’ibi agj a ek’ob el Neny Nyam Es nyam coco a eke k’ow a e kokoba a; etj sica in anake ony ejur ir ke ibir ir a. † 53 Ony eke Nyam ecr in ec’afr erm esel ab em otj ony in ec’ol a, † ony, eluamn ol ikj na!»

Etien e luw owi

54 Sanedren ec’agj a erm ebl afjn es sodad amua eke -l’irir a sosisem, etj -n’am sasagr an em -l’ok Etien af. 55 Ko ek’Abj Lala iy’r em a, n’am ler afr, etj l’ekn Nyam ec’anygbel a lele Jesu ek’inym es Nyam e lidr abu af ab. 56 Li dad nine: «Ekan, m’am ekn afr eke fig lele egn ec’Iy ek’inym es Nyam e lidr abu af ab.»

57 Eke -li b’iri eben a, -li babl oru es etj -n’am babarm. El fej -l’ok Etien af, 58 -l’odu -l’elu ow okm banj a, etj -n’am or ow mebn em eke -li k’ibi ow. Adanjku a ok el e mob sus em ab es ngbafre nyam eke wel b’esj Sol a ec’anym eke k’osu. 59 Eke wel am or’r mebn em a, Etien am njonj Nyam ese: «Es Kotoko Jesu, eb em ec’abj a!» 60 Ow e jam a, l’ok orwokr wus etj li barm lebl tuotuo em nine: «Es Kotoko, k’onj el -li k’ebr em e luw na e ligbow!» † Eke li dad sodad amua ba ow b’uwr a, l’ok sel es.

8

Sol am ijr Nyamel gbre

1 Sol egn Etien ec’ibi a e low eb. †

Legn a ce gbre ijr ligbel obr Nyamel ek’ann Jerusalem a. Agj a ek’ony omn a fej uru omu es Jude lele Samari ab e

wus ab af; erm esel a gbre urum es. 2 Agj ek’ony Nyam e muru a oc Etien im oc es etj ikj in e luw a ec’otj n’ok. 3 Ko Sol ek’erur eke ki njonj Nyamel a, aam akj akj ony agj a fej ek’ony omn a, egn lele otjow ab ok sobel em. †

Filip am ob Amani Mamn e kokoba Samari ec’eb ligbel ab em

4 Sica agj a ek’ony omn ke omu es a, am ob Amani Mamn e kokoba usu a fej. 5 Filip im Samari ec’eb ligbel ab em etj am dad eb eynj a Mesi a ec’odad. 6 Dedeku a neny af okr em am ew Filip ec’odad a erm af, anke -n’am iri etj -n’am ekn meny ewr a eke n’am kok a. 7 Tasi em a, abj enj am babarm ok okm olu n’ok em, etj agj e bubm es lel akr kpece esel n’ok ab yeji am ewl. 8 Ow otj sos em inj ligbel ey eb ab em.

9 Ijn nyam eke wel b’esj Simo ikj anym anj banj a. Li bi kok cam owi etj li b’otj Samari eynj nimum anj low any iti ligbel em. Li b’ocr in sosi any es, 10 etj agj a fej, inj ngbafre tonj agj ekpekp a b’ew in e low erm af. Wel bi dad ese: «Egn na “Nyam ec’abusu”, yec’a eke wel b’esj “Abusu Ligbel a.” » † 11 -Li b’ew ow e low erm af n’ok, anke legj kpeke etj, li kok ow any iti owi n’otj wel in e cam owi ab em. 12 Gbeko sica Filip ob el Amani Mamn a, Nyam e gbrenjbi usu a lele Jesu Krist e nin ab ab e kokoba. Agj a fej ek’ub nawre a, egn lele otjow ab, wel ok el mij nunj. 13 Simo in obi yeji ub nawre etj wel ok’r mij nunj; li b’ann Filip saw etj meny ewr egeb a lele sakrowa ab ab eke n’am ekn ow am kok a e low am iti’r any.

14 Eke erm esel ek’ann Jerusalem a iri eke Samari eynj egn Nyam ec’odad a eb a, -l’erm Pier lele Jan ab im yogj. 15 Eke -n’imm -l’okr yogj a, -ni njonj Nyam agj a ek’ub nawre a eci, yec’etj ke wel ejn Abj Lala. 16 Tasi em a, Abj Lala k’usm es el em ec’egn kaka af; ko mij nunj gbre wel ok el Es Kotoko Jesu e nin em. 17 Ca Pier

† 7:50 Esayi 66.1-2. † 7:52 Bèbmn Esayi 63.10; 2 Ów e Wel Kok 36.16; Matie 23.31. † 7:53 Amani Sig em a, ow elm afr erm esel e low wel dadm (Okm Ok 19), ko ol e low yegm esel beb e tutr em a, Nyam ec’ol a eke Mois eb Sinayi lafeny af a, ow el afr erm esel em ow ecr. Bèbmn Galat 3.19; Ebre 2.2. † 7:60 Bèbmn Luk 23.34. † 8:1 Bèbmn Ob Kok 22.20. † 8:3 Bèbmn Ob Kok 22.4-5; 26.9-11. † 8:10 *Abusu Ligbel a*: Nyam e nin nyam; agj bi tutr eke Simo el Nyam in obi eke am ey okm.

lele Jan ab at el abu nun etj -n'ejn Abj Lala.

¹⁸ Eke Simo ekn eke erm esel a am at agj a ek'ub nawre a abu nun ke -n'am ejn Abj Lala a, n'am ol eke li k'oj Pier lele Jan ab os. ¹⁹ N'am dad l'ese: «Em yeji, ojnm'abusu ikj na, yec'etj ke egj yec'eke mi b'at abu nun a ejn Abj Lala.»

²⁰ Ko Pier dad'r nine: «Ke nj ec'os a lele nj obi ab ujgn es, anke nj e tutr em a, wel otu eke k'ol Nyam ec'ob ap a os em! ²¹ Low na otm'j es etj nj e low yeji anm em, anke nj ec'erm a inyam Nyam ec'any af. ²² Igj nj ec'ow tutr enuj a ok es, ke njgn Es Kotoko yec'etj ke ek'ow it, l'oc tutr na ek'onj a l'ap'j. ²³ Tasi em a, m'am ekn ek'ow tutr lolo iy'j em gbogj etj el sikpl ec'adu.» ²⁴ Simo dad Pier lele Jan ab nine: «Onj obi njgn Es Kotoko ojnm', yec'etj ke ow amua fenj eke dadr a k'ejnm im.»

²⁵ Sica eke erm esel yony a ij danju ke dad Es Kotoko ec'odad a, -l'ewl -n'im Jerusalem. Ejagb eke -l'usr -n'aam a, -l'ob Amani Mamn e kokoba Samari e seb nono em.

Filip lel Etiopi iy igj agbru ab ab

²⁶ Sica Es Kotoko ec'afr erm es nyam dad Filip nine: «B'ow imn esr em ec'a, ebr a ek'am usr meny es Jerusalem etj imn Gaza ec'ab af, yec'a ek'ecr loj a.» ²⁷ Kpekj Filip igb im. Etj ebr ab af, n'ejn igj nyam; ow el Etiopi iy igj agbru nyam, juma es ligbel eke b'osu Etiopi ec'eb eb yow Kandas a ec'ob onj a fenj. † L'ow Jerusalem l'igj Nyam nun ²⁸ batj n'am ewl meny n'im in ogj a. Li sig es in e letj a eke gbanjo b'odu ab em n'am awl kokoba ob es Esayi e lel a. ²⁹ Abj Lala dad Filip nine: «Im toj ke titm letj a.»

³⁰ Filip uru es im titm letj a etj iri Etiopi iy a ek'am awl kokoba ob es Esayi e lel a. L'ibrm ow nine: «Ko lel a ek'am awl a ow am ok'j es sos em ee?» ³¹ Igj a odu eb nine: «Ayaf ow otu eke k'ok'm es sos em ek'egj otarm akr okm im ee?» Etj li dad

Filip eke k'ey letj ab em ke sig'r es saw.

³² Lel a e n'am awl a el na:

Esse licēb eke wel b'oc im ibi usu af,
esse licēbli eke baram agj a ek'am iri'r
suw es a ec'any af ab af,

li dadm low kaka.

³³ N'ejn es etj emeny wel egjm in e low ij a oom'n.

Ko bwo b'ow dad in ec'ey ec'odad ee?

Tasi em a, in e sel uwr wus na af.†

³⁴ Igj a ibrm Filip nine: «M'am njgn'j dad'm, kokoba ob es a, bwo ec'egj ec'odad n'am dad ee? Ko in obi e low oglog egj ejeci e low n'am dad ee?»

³⁵ Filip ob nun odad ikpr na af, etj am otar Jesu ec'Amani Mamn a ec'ow akr ok'r. ³⁶ Eke -n'anjn ejagb ab af -n'aam a, -l'ok usu nyam eke mij anj etj igj a dad nine: «Kin mij, bla lowi am edjn'm eke mi k'ok mij nun ee?» [³⁷ Filip dad'r nine: «Eke onj oom nj ec'erm fenj em, otu eke k'ok mij nun.» Etj egj a dad'r nine: «M'onj oom eke Jesu Krist el Nyam ec'Iy.»] † ³⁸ Etj n'oj letj a inym es. Filip lele igj ab ab us es mij ab em etj Filip ok'r mij nun. ³⁹ Eke -n'anjn mij ab em -l'okr okm a, kpekj Es Kotoko ec'Abj onj Filip oc es etj igj a eknm'n ij; gbeko sos em inj em Etiopi iy a eb ejagb aam. ⁴⁰ Etj kpekj Filip ekn eke ow el Asot banj † anake n'anj a, etj n'am ec l'ob Amani Mamn e kokoba banj banj a toj l'ok Sesare.

9

Sol ec'erm em itjn owi

¹ Legj ab em a, Sol ec'ermij ebr a el ke n'am ocr Es Kotoko e jam esel a abr wel ec'ibi eci. N'im n'ejn egb waw es ligbel a ² etj l'ibrm ow eke ow k'oj'n silēl ek'ow em Damas eb em e Nyam nun igj susu a wel k'uwr'r any, yec'etj eke n'ejn agj, egj oglog oyow ek'am us Es Kotoko Jesu ec'ejagb a, l'otu n'onj wel ke l'ot wel l'ow Jerusalem.

† **8:27** Legj ab em, eb nono em agj a eke b'ekn eb ebu a ec'oyow a e lis e low a, wel b'ot el ori ey es yec'etj ke -li k'eruamj oyow amua ab. Jwifel erurm low na. Ol edjn eke agj amua k'anj Jwifel e luku as em (Ol Okn 23.2). Gbeko Nyam e gbrenjbi usu a ek'am ow ab em, -li b'ow -n'ejn usu. Ekn Esayi 56.3-6. † **8:33** Esayi 53.7-8, Septant em ec'odad eke wel oc. † **8:37** Ob Kok e silēl esig nono em a, wel ejnm sodad ek'anj ob na [...] ec'aranj a. † **8:40** Asot el Filisiel eci banj sig e wel b'esj Asidod. 1 Samiel 5.1-7.

³ Eke Sól us ejagb aam Damas ke n'am titm yogŋ a, kpru em, usu ayl anŋ afr ejn iwr elul il em. ⁴ L'ey wus etŋ l'iri lebl nyam eke am dad'r ese: «Sól, Sól, kó bla sosiem etŋ am ijr'm gbre ee?» ⁵ L'ibrm ow nine: «Egŋ gbél, kó bwo el'ŋ ee?» Etŋ lebl a ɔdu eb dad'r nine: «Em Jesu ek'am ijr gbre a. ⁶ Sica igb wus, im eb ab em, yogŋ wél b'ow dad'ŋ low yec'ek'it eke ki kok a.»

⁷ Agŋ a ek'us ejagb Sól ab a uk inym es etŋ -l'ótumn -li dadmn low kaka; -n'am iri lebl a gɔŋ, kó -l'eknmn egŋ kaka. ⁸ Sól anŋ wus igb etŋ pig pig anyamn, kó l'ótum l'eknm low kaka. Wél ɔny'n abu oc'r im Damas. ⁹ Segŋ emum nyahan eke l'ótum l'eknm es, l'ijm ob kaka ke l'egŋm mij yeji.

¹⁰ Damas yogŋ jam es nyam anŋ eke wél b'esŋ Ananias. Es Kótókó yegm'n sos es ekn em etŋ dad'r nine: «Ananias!» L'egŋ nine: «Es Kótókó, kin em.» ¹¹ Es Kótókó dad'r nine: «Igb caca ce im eberŋ eke wél b'esŋ "Nyim Nyim" ab em, ke Judas ec'akŋ a, ibrm egŋ nyam eke wél b'esŋ Sól, Tars iy. N'anŋ Nyam ŋɔŋn em wanci na af. ¹² Etŋ es ekn em, l'ekn egŋ nyam eke wél b'esŋ Ananias ek'am ey akŋ at'r abu nuŋ yec'etŋ ke emeny l'ótu l'ekn es.» ¹³ Ananias ɔdu eb dad'r nine: «Es Kótókó, agŋ nɔnɔ dad'm egŋ na e low etŋ -li dad'm ów enuŋ fegŋ eke li kok ŋ ec'agŋ ek'anŋ Jerusalem a e lís. ¹⁴ Etŋ l'ow anŋ abusu a ek'egb waw esél egbél ɔŋ'n ab ab eke li k'ony agŋ a eke b'esŋ ŋ e nin a.» ¹⁵ Gbekó Es Kótókó dad'r nine: «Im, anke mi sɔsum egŋ na m'oc etŋ mi b'ow m'ecr in em m'elu em e nin a ɔkm ebr ebr ejec'a ec'agŋ eci, el eci éb ebu a lel Israel ec'agŋ ab ab ec'any af. ¹⁶ Em obi em obi mi b'ow mi yegm'n gbre fegŋ eke li b'ow l'ij em e nin a ec'a.»

¹⁷ Sica Ananias im etŋ eke l'ey akŋ a, l'at Sól abu nuŋ etŋ li dad ow nine: «Em lisijim Sól, ejagb a eke ebr am ow a, Es Kótókó elu sos ɔkm yegm'ŋ. In anake l'erm'm m'ow a. L'erm'm m'ow yec'etŋ ke emeny ótu ekn es, ke Abŋ Lala íy'ŋ em gbɔŋ.» ¹⁸ Kpekŋ ob ek'anŋ ese ɔcn sel af a anŋ Sól ec'anyamn ab em ok wus etŋ

emeny l'ótu l'ekn es. L'igb etŋ wél ok'r mij nuŋ; ¹⁹ etŋ eke l'ij ob a, læc ow'r em.

Sól am ij Krist e danju

Sól anŋ jam esél a ek'ir Damas ab ab segŋ beb. ²⁰ Kpekŋ n'am ɔb kokoba Nyam nuŋ igŋ susu, li dad eke Jesu in el Nyam jim. ²¹ Agŋ a fegŋ ek'am iri'r lebl a low am iti any etŋ am dad ese: «Kó ow elm egŋ a eke Jerusalem am ijr agŋ a eke b'esŋ Jesu e nin a gbre ab ee? Etŋ anŋ eke l'ow a gbé, ow elm eke li k'ony wél ke l'éwl wél egb waw esél ec'es ewél a ogŋ ee?» ²² Eke Sól am yegm Jwifel a ek'ir Damas a eke Jesu in el Mesi a, n'am dad low a læc em toŋ Jwifel a éknm low eke ki dad.

²³ Eke ow ibn a, Jwifel a ut asre eke k'ɔŋ wél ibi Sól, ²⁴ kó Sól iri el ec'asre ut a e low. Ow ɔŋ ncok lele lægŋ owr ab, wél am ɔsu baŋn a e masany a yec'etŋ ke wél ibi'r. ²⁵ Ow sosiem, ncok nyam Sól e jam esél a ɔny elu'l ulu nyam em etŋ ɔny usm'n es baŋn a e lakp jam a. †

Sól im Jerusalem

²⁶ Eke Sól im ey Jerusalem a, l'ól eke li k'ey jam esél ab em, kó el fegŋ in e low am ɔny el erŋn, anke -li k'ubm nawre eke ow k'el jam es tasi. ²⁷ Barnabas oc'r ab im etŋ ewl'l erm esél a ogŋ. Etŋ l'otar elel eke Sól ekan Es Kótókó ejagb af, lele elel eke Es Kótókó dadr Sól odad ab a, e low akr l'ok wél. Emeny l'otar elel eke lokm susu em Sól ɔb Jesu e nin a e kokoba Damas a yeji e low akr l'ok wél. ²⁸ Yogŋ etŋ Sól anŋ el ab, etŋ Jerusalem eb ab em n'am ec l'ɔb kokoba ɔmn em tasi Es Kótókó e nin em. ²⁹ Li bi dad odad l'ok Jwifel eke b'ebŋ Grék a yeji, etŋ wél ab li b'atar ów es; kó agŋ amua am erur eke k'ɔŋ wél ibi'r. ³⁰ Eke agŋ lisijimel a iri ow e low a, -l'oc Sól -l'us nuŋ es -n'im Sesare eb em etŋ -n'ɔŋ ow imn Tars eci.

³¹ Sica Nyamel anŋ erm es ey em Jude wus af nimum, Galile lele Samari ab. N'am agb ɔmn em etŋ n'am ir eb Es Kótókó ec'elum em. Abŋ Lala ec'abu elum em a, nawre ub esél a am bobn.

Ene ec'ewlm owi

³² Eke Pier am ec usu a fɛɲ a, lɛɲ nyam n'im l'ok Lida baɲɲ ec'agɲ a ek'ub nawre a ogɲ. ³³ Yogɲ, n'ɛɲɲ igɲ nyam eke wɛl b'ɛsɲ Ene eke ɛru es ob ɛru ob af toɲ akpo niwn, aɲke li bubm es. ³⁴ Pier dad'r ninɛ: «Ene, Jesu Krist am ewlm'ɲ! Ìgb ke ár ɲ ec'ob ɛru ob ab es ɲ obi.» Kpɛkɲ Ene anɲ wus igb. ³⁵ Lida baɲɲ ec'agɲ a fɛɲ lele Sarɔn wus pɛtɛ ab af ec'agɲ a ek'ɛkn Ene ec'ewlm owi a, itɲɲ ɛrm ɛm ɛtɲ el ɛs Kɔtɔkɔ eci.

Pier igbm Dɔrkas luw ɛm

³⁶ Jope baɲɲ, jam us lis nyam anɲ eke wɛl b'ɛsɲ Tabita. (Nin a Grɛk ɛm a "Dɔrkas", ɛtɲ ow e nyandre el "ndeyɛɲɲ".) Sɛɲɲ fɛɲ abu b'anɲ'n low nimamn e kok ɛm lele ɔgbɔru ec'abu ɛlum owi ɛm ab. ³⁷ Lɛɲɲ nyam l'ɛy ɔl ɛtɲ luw ibi'r. Eke wɛl ok'r mij bake ow uwr a, wɛl kok'r sos ɛtɲ wɛl oc'r im ɛrum'n es ɛl afr a ec'oj nyam ɛm. ³⁸ Eke Lida titm Jope † ke jam ɛsɛl a ek'anɲ Jope a iri eke Pier in anɲ yogɲ a, -l'ɛrm agɲ yony eke k'im ɔɲ'n amani na: «S'am ɲɔɲɲ'ɲ, ìgbm ab kpɛkɲ ow ɛy ogɲ aɲa.» ³⁹ Eke Pier ɛɲɲ amani a, kpɛkɲ l'ìgb n'im ɛrmu ab ab.

Eke l'ow l'ɛy yogɲ a, wɛl oc im'n ɛl afr a ec'oj ab ɛm. Eɲnyɔw a fɛɲ ow titm'n am ikɲ ɔɲɲ, ɛtɲ am yɛgm'n sikotu a lele simob af ɛw a eke Tabita kok in ec'owr anɲ ɛm a. ⁴⁰ Pier ɔɲ agɲ a fɛɲ ok gbenɲ ɛtɲ l'ok ɔwrɔkp wus ni ɲɔɲɲ Nyam. Sica l'ɛwl l'ɔkɲ lɛɲɲuw ab any ɛtɲ li dad ninɛ: «Tabita, ìgb wus!» Lɛɲɲuw a fig fig anyamn ɛtɲ eke l'ɛkn Pier a, l'ìgb li sig es. ⁴¹ Pier ucu abu ɔny'n ɛlum'n abu l'ìgb n'inym es. Ow e jam a, l'ɛsɲ ɛɲnyɔw a lele ɔmn ɔny ɛsɛl ab ab ɛtɲ li yɛgm wɛl Tabita ek'anɲ owr. ⁴² Low a eb es Jope baɲɲ a nimum ɛtɲ agɲ nɔnɔ ɔny ɔmn ɛs Kɔtɔkɔ ɛm. ⁴³ Pier anɲ Jope kok sɛɲɲ nɔnɔ, ndey lɛl juma kok ɛs nyam eke wɛl b'ɛsɲ Simɔ a ec'akɲ. †

10

Pier lele Kɔrney ab owi

¹ Sesare ɛb ɛm, igɲ nyam anɲ eke wɛl b'ɛsɲ Kɔrney. Rom eci srɔda ɛyɲ ekɲ yen ec'eb nyam eke wɛl b'ɛsɲ "Itali eb a", l'el ow ec'anym ɛs. ² L'el Nyam nuɲ igɲ ɛs tasi; in lel in ec'akɲ a fɛɲ ab - l'ɔpimn Nyam nuɲ igɲ. Sɛkp nɔnɔ li b'ɛlum Jwifel ɛm ec'ɔgbɔru abu ɛtɲ li bi ɲɔɲɲ Nyam sɛɲɲ fɛɲ. ³ Ncebles nyam eci wanci nyahan ɛm, † l'ɛkn es, kpata Nyam ec'afr ɛrm ɛs nyam ek'ɛy in ec'akɲ a ke ɛsɲ'n: «Kɔrney!» ⁴ Li lɛr afr ɛrm ɛs a ɛrɲɲ ab ɛtɲ l'ibrm ow ninɛ: «ɛɲɲ gbɛl, kɔ bla lowi ee?» Afr ɛrm ɛs a dad'r ninɛ: «Nyam ɛɲɲ ɲ e ɲɔɲɲ a lele ɔgbɔru ec'abu eke b'ɛlum ab ab e low eb, ɛtɲ l'ijlm ɲ es. ⁵ Sica, ɔɲ agɲ ìm Jope ɛsɲ ɛɲɲ nyam eke wɛl b'ɛsɲ Simɔ Pier a ow. ⁶ N'anɲ ndey lɛl juma kok ɛs nyam eke wɛl b'ɛsɲ Simɔ, ek'in ec'ɛl a anɲ okij nɛny a ogɲ.»

⁷ Ek'afr ɛrm ɛs a e dad'r odad a im a, Kɔrney ɛsɲ in ec'akɲ juma kok ɛsɛl ab ɛm e yony lel in e srɔda ɛyɲ ab ɛm e nyam eke b'anɲ'n saw, ke el Nyam nuɲ igɲ ɛs tasi ab ab ow. ⁸ L'otar low a fɛɲ ek'ɛy a akr l'ok wɛl ɛtɲ l'ɛrm wɛl Jope.

⁹ Eke lɛɲɲ ɛny akr af, ke ɛrmu nyahan a ek'us ejagb a am titm Jope a, Pier uyu ɛl luw af pɛtɛ ab af Nyam ɲɔɲɲ eci. Ke lɛɲɲ uyu nuɲ ɲ, ¹⁰ ɛtɲ namn ow'r sos; eke wɛl am kok in ec'ob ij owi a, n'am ɛkan nuɲ ɛm. ¹¹ L'ɛkn afr ek'agbr ɛm ɛtɲ ob nyam anɲ ɛm am us es: ob ek'anɲ ɛsɛ gbad ligbɛl af eke wɛl ucu ow ec'ɛnyembri yar a ɔny es ke am is es wus. ¹² Gbad ab af mindey ɛrɲ ɛrɲ a fɛɲ ek'ɛli akr yar, lel ɛl eke b'ɛrir es wus wus, lele ɔr ɛrɲ ɛrɲ a fɛɲ ab anɲ ɛm. ¹³ Lebl nyam dad ninɛ: «Pier, ìgb, ìbi ke ìj!» ¹⁴ Gbɛkɔ Pier ɔdu eb dad ninɛ: «ɛs Kɔtɔkɔ, mi k'ɔtum, aɲke lɛɲɲ kaka m'ijm ob eke wɛl ɛdɲɲ oglog ob ek'aylm ɲ eci any af a.» † ¹⁵ ɛmɛny lebl a ikɲɲ ɛm ɛtɲ dad ninɛ: «Kì lɛr ob yec'eke Nyam ayal a ɛsɛ ob ek'aylm af.» † ¹⁶ Low

† **9:38** Jope lele Lida ab a kilo likɲ anɲ el araɲɲ. † **9:43** Jwifel b'ɛkn ndey lɛl e juma kok a ɛsɛ juma eke b'ɔɲ ɛɲɲ úwm anɲ Nyam ec'any af af. ɛɲɲ eke bi kok ndey lɛl e juma a, -n'iimn ow saw. Eke Pier ek'el Jwif a ɛɲɲ eb anɲ Simɔ ogɲ a, ow am yɛgm eke Pier ɔb nuɲ am itɲɲ sow tutr agɲ ec'elel eke k'usr Nyam jam a eci. † **10:3** Ncebles eci wanci nyahan el Jwifel eci Nyam ɲɔɲɲ eci wanci. Wanci na af anake Nyamel gbɛl e gbugɲ a, wɛl bi waw egb a. † **10:14** ɛkn Ob Ap 11.1-47; Ezekiel 4.14. † **10:15** Bèbm Mark 7.15,19.

a ey ɔkm kpa kpa kpa sakp nyahan etj kpekɛɛ ob a ewl meny im afr.

¹⁷ Pier am tutr low na eke l'ekn es ekɛɛ em a e nyandre. Kɔ wanci ab af, agɛ a eke Kɔrney erm a bi bibrm uw yogɛ eke Simɔ ec'el a k'ann ab any, etj sica -l'ow -l'ok lisany a. ¹⁸ -N'am ibrm -l'ese: «Kɔ aɲa anake Simɔ Pier ann ab ee?» ¹⁹ Pier ann am tutr es ekɛɛ a e nyandre, etj Abɛ dad'r nine: «Kin agɛ nyahan ann aɲa am ɔl'ɲ. ²⁰ Igɛ, us es, ke im el ab; kɛ bebar anke em m'erm el -l'ow.» ²¹ Pier us es im eɲn agɛ a etj dad el nine: «Em, eɲn a ek'am ɔɔl ab ana. Kɔ bla sosiem owr ee?» ²² -Li dad nine: «Ey, ey ec'anym es Kɔrney e nin em s'ow. L'el neny nyam es eke b'ign Nyam nun etj Jwifel a fɛɲ b'aw'r. Nyam ec'erm es nyam ow dad'r eke li k'esɲ'ɲ ow in ogn a, ke l'iri yec'a eke b'ow ɔny dad'r a.» ²³ Etj sica Pier eb ok el akɛ ncok a eci. Eke legɛ eny a, l'us ejagɛ wɛl ab, etj Joɛ ec'agɛ lisijimɛl beb ewl'l.

²⁴ Eke emeny legɛ eny akr af a, l'ey Sesare. Kɔrney lel in ec'akɛ ec'agɛ a lele lawlɛl tasi eke l'ew abu ow a, ann el ec'eku em. ²⁵ Wanci ab af eke Pier am ow ey akɛ a, Kɔrney igɛ ow ɔbr'r etj ok ɔwrɔkp wus in ec'anym af, esɲn in elum ligɛl em. ²⁶ Kɔ Pier ɔny igbm'n etj dad'r nine: «Igɛ, anke em yeɲi eɲn ce m'el.» ²⁷ Etj eke n'am ot nenym Kɔrney ab a, l'ey akɛ a; yogɛ, l'ekɛ agɛ nɔnɔ eke as luku. ²⁸ Li dad wɛl nine: «Uwr any eke Jwifel eci Nyam nun igɛ ebr a ɔɔm abusu eke li k'im l'ekɛ utu eɲn oglog l'ey ow ec'akɛ a. Kɔ em, Nyam yeɲm'm eke mi k'ocm eɲn kaka fɛɲ ese eɲn eke aylm oglog eɲn ek'itm eke wɛl k'im ekɛ af. ²⁹ Na sosiem, eke esɲn'm a, m'ɔnym neny m'ocm es etj m'ow. Sica m'am erur eke mi k'uw low a nun af eke esɲ'm ab any.»

³⁰ Kɔrney ɔdu eb dad nine: «Ow ij seɲn nyahan eke wanci nene af ek'el ncebles e wanci nyahan em a eke m'ann em ogn a Nyam nɔɲn em a, kpɛr em eɲn nyam eke sus mob ek'am jeɲn a inym'm es anym. ³¹ Li dad'm nine: «Kɔrney, Nyam iri ɲ e nɔɲn e lebl a etj l'ijlm abu elum ek'ɔɲ ɔgbɔru ab es. ³² Erm agɛ im Joɛ esɲ

Simɔ Pier ow. N'ann ndey lel juma kok es nyam eke wɛl b'esɲ Simɔ a ec'el ek'ann okij neny ab em.» ³³ Kpekɛ m'erm agɛ ow esɲ'ɲ etj erur ow. Sica ey fɛɲ s'ann aɲa Nyam ec'anym af eke si k'iri ow a fɛɲ eke Es Kɔtɔkɔ abul'ɲ eke ki dad ey a.»

Pier ec'ow e dad Kɔrney ogn a

³⁴ Pier eb odad etj dad nine: «Sica ow am ok'm es sos em tasi eke nɲe Nyam am jeɲm agɛ es, † ³⁵ kɔ eb kaka fɛɲ em, eɲn kaka fɛɲ eke b'ony in ec'elum ke bi kok low nyim nyim a, li b'eb ow. ³⁶ N'awɲ Israel ec'agɛ in ec'amani a: Amani Mamn a el erm es ey a ek'ann Jesu Krist a ek'el agɛ fɛɲ ec'Es Kɔtɔkɔ ab em. ³⁷ Eke Jan ɔb kokoba ke ok agɛ mij nun bake ow uwr a, low yec'a eke ikɛ anym ey Galile toɲ ke eb Israel nimum em a, uwr any. ³⁸ Uwr elel eke Nyam ɔɲn Nasaret e Jesu in ec'Abɛ Lala a lele abusu ab ab any. Uwr elel yeɲ'eke Jesu ecr wus nimum af kok ow amann, ke ewlm agɛ a fɛɲ ek'ann agɛ ec'es ew ab em a, anke Nyam ann in ab. ³⁹ Etj ey s'ij ow a fɛɲ eke li kok Jerusalem lele Israel wus af ab a e danɲu. Wɛl ew'r olikɛ af etj l'uw, ⁴⁰ gbekɔ eke ow bi kok seɲn nyahan a, Nyam ɔɲ'n n'ann owr, etj ow ɔɲ'n abusu eke li k'elu sos ɔkm. ⁴¹ Ow elm agɛ a fɛɲ ec'anym af l'elum sos ɔkm, kɔ ey a ce eke Nyam ikɛ anym sɔsum ot ese adanɲu af a ec'anym af. Eke Nyam igbm'n agɛ ek'uw ab em a, s'ij etj s'eyɲ in ab. † ⁴² N'ɔɲ ey abusu eke si k'ɔb kokoba s'ok agɛ a, ke si dad eke in anake Nyam ew'r eke li ki jeɲ agɛ ek'uw lel agɛ ek'ann owr ab ab e low l'ok a. ⁴³ Kokoba ɔb esɛl a fɛɲ dad in e low ek'eyɲ kaka fɛɲ ek'in ub ow nawre a, eɲn a e sikpl a in b'ow in ɔny oc ap ow e nin a ec'abusu ab em.»

Agɛ ek'elm Jwifel a yeɲi eɲn Abɛ Lala

⁴⁴ Eke Pier odad ann nenym k'uwrm a, Abɛ Lala us es agɛ a fɛɲ eke am iri in ec'odad ab af. ⁴⁵ ɔmn esɛl a ek'el Jwifel ke igɛ Pier ab ow a, low am iti any eke Nyam ec'Abɛ Lala a eke b'ɔɲ agɛ a, k'im eɲn agɛ ek'elm Jwifel a. ⁴⁶ Tasi em a, -n'am iri wɛl am dad sodad sebr eke wɛl uwm any em, etj wɛl am kɔklm Nyam e sagb a.

† 10:34 Ekɛ Ol ɔkn 10.17. † 10:41 Ekɛ Luk 24.30,42.

Ow sosisem Pier dad nine: ⁴⁷ «Kɔ wɛl ɔtu eke k'ɛdɛn agɛ amua mij ok nuɲ, sica eke -n'ɛɲan Abɲ Lala ɛsɛ ɛy af ab ee?» ⁴⁸ Ɛtɲ n'ɔɲ abusu eke wɛl k'ok wɛl mij nuɲ Jesu Krist e nin ɛm. Ow e jam a, -l'ibrm eke Pier k'anɲ ɛl ab ɛɛɲ bɛb.

11

Pier am otar low a ek'ey a akr ok Jerusalem e Nyamel a

¹ Ɛrm ɛsɛl a lel agɲ lisijimɛl a ek'anɲ Jude ab ab iri ek'agɲ ek'elm Jwifel a yeji ɛɲɲ Nyam ec'odad a eb. ² Eke Pier ɛwl mɛny uyu ow Jerusalem a, Jwifel ek'ɔny ɔmn a † am ok'r ów af ³ dad ɛsɛ: «Ɛ́é! Im ɛy agɲ ek'elm Jwifel a † ogɲ ɛtɲ ij ob ɛl ab!»

⁴ Ow sosisem, Pier otar low a ek'ey a akr mɛwl ɛm ok ɛl. Li dad nine: ⁵ «M'anɲ Jope ɛb ab ɛm, ɛtɲ eke m'am ɲɔɲɲ Nyam a, m'am ɛkn es. M'ɛkn ob nyam ek'am us es ow ɛɲɲ'm, ob ek'anɲ ɛsɛ gbɛd ligbɛl af ke wɛl cucu ow ec'ɛnyembri yar a ɔny es, ke anɲ afr am us es toɲ ow titm'm. ⁶ M'ok any es mi lɛr lokm a ɛtɲ m'ɛkn mindey eke b'ɛli akr yar, akp ɛm ndey, mindey eke b'ɛrir es lele ɔr ab. ⁷ Ɛtɲ m'iri lebl nyam ek'am dad'm ɛsɛ: "Pier, igb, ibi ke ij!" ⁸ Gbɛkɔ mi dad m'ɛsɛ: "Njan o, Ɛs Kɔtɔkɔ! Anke lɛɲɲ kaka ob e wɛl ɛdɲɲ oglog ob ek'aylm ɲ ec'any af a ɛym'm nɛnym." ⁹ Ɛmɛny lebl a anɲ afr ikɲ dad nine: "Ob eke Nyam dad eke ow ayl a, ɲ, kɪ dad k'ɛsɛ ow aylm." ¹⁰ Low a ɛy ɛbɛn ɛbɛn sakp nyahan ɛtɲ ob a ɛwl im afr.

¹¹ Wanci ab af ɛɛ, agɲ nyahan ow ok ɛl a eke s'anɲ ɛm a ogɲ; Sesare ɛb ɛm ɛtɲ wɛl ɛrm ɛl -l'ow ɛm eci. ¹² Abɲ Lala dad'm eke mi k'im ɛl ab, ke bɛbar k'anm ɛm ɛm. Agɲ lisijimɛl nɔɲɔn na eke m'ot ab m'ow anja a, ɛwl'm Sesare, ɛtɲ ɛy fɛɲ s'ok Kɔrɲey ec'akɲ a. ¹³ L'otar elɛl eke l'ɛkan afr ɛrm ɛs nyam ek'inym es in ec'akɲ a, ke am dad'r eke li k'ɛrm agɲ im Jope ɛsɲ'm m'ów, ¹⁴ mi dád'r sodad eke b'ow el in lele

in ec'akɲ a nimum ab e sɔg eci. ¹⁵ M'ob nuɲ m'am dad ɛl odad, ɛtɲ kɛkɛɲ Abɲ Lala us ɛl es af ɛsɛ elɛl eke ɛy yeji l'us ɛy es af nuɲ ɔb ɛm ab af. † ¹⁶ Kɛkɛɲ m'okn low yec'a eke Ɛs Kɔtɔkɔ dad a: "Jan ok agɲ mij nuɲ mij ɛm, kɔ ɔny, wɛl b'ow ok ɔny mij nuɲ Abɲ Lala ɛm." † ¹⁷ Ɛl yeji Nyam ɔɲ ɛl ob ap nɛnyembri nyam a eke n'ɔɲ ɛy lɛɲɲ a eke s'ub Ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist nawrɛ a: sica bwo el'm eke mi k'ɛdɛn Nyam, low yec'eke l'erur eke li ki kok ab ee?»

¹⁸ Eke sica -l'irir sodad amua bake ow uwr a, -n'ɔny ɛrm es ɛy ɛtɲ -li kɔklm Nyam -li dad nine: «Nawrɛ tasi, Nyam ɔɲ agɲ ek'elm Jwifel a yeji abusu eke k'itɲɲ ɛrm ɛm ke ɛɲɲ owr anɲ tasi a.»

Siri ec'Antios e Nyamel a

¹⁹ Etiɛn ek'uw oc es e gbɛre ijr ek'ey a, ɔɲ ɔmn ɛsɛl a ɔmu es; ɛl ɛm ec'agɲ bɛb im toɲ ok Fenisi, Sipr lele Antios † ɛb ɛm ab, gbɛkɔ agɲ ek'el Jwifel a sɔny ɛɛ -n'am dad Nyam ec'odad a -l'ok. ²⁰ Kɔ ɔmn ɛsɛl bɛb ek'el Sipr lele Siren ɛb ɛm ec'a, ow ok Antios, ɛtɲ dad agɲ ek'elm Jwifel a Ɛs Kɔtɔkɔ Jesu e lís ec'Amani Mamn a ec'odad. ²¹ Ɛs Kɔtɔkɔ ec'abusu a anɲ ɛl ab, ow ɔɲ agɲ nɔɲɔ gbɛl ub nawrɛ ɛtɲ itɲɲ ɛrm ɛm el Ɛs Kɔtɔkɔ eci.

²² Jerusalem e Nyamel ec'agɲ a iri low na ɛtɲ -l'ɛrm Barnabas im Antios. ²³ Eke n'im l'ey yogɲ ke l'ɛkn elɛl eke Nyam eci bibm a kokr ɔmn ɛsɛl a, sos ɛm iɲɲ'n ɛtɲ l'atr wɛl sos es eke wɛl k'ɔny ɛrm susu, úcu Ɛs Kɔtɔkɔ ɔny es. ²⁴ Tasi ɛm a, Barnabas el ɛɲɲ sɛnyn sɛnyn eke Abɲ Lala lele ɔmn ab iy ɛm gbɔɲ. Agɲ nɔɲɔ gbɛl ɛɲɲ Ɛs Kɔtɔkɔ owi eb. ²⁵ Ow ɔɲ Barnabas im Tars eke k'ɛsɲ Sɔl. ²⁶ Eke n'ɛɲɲ ow a, l'oc ow ab l'ɛwl l'ow Antios. -N'anɲ yogɲ e Nyamel ab ɛm ɛl yony mum toɲ lakpo mum, ɛtɲ -li yeɲm agɲ nɔɲɔ gbɛl low. Antios ɛb ɛm anake wɛl ɔg es ɛsɲ jam ɛsɛl a "kretienɛl a".

† **11:2** *Jwifel ek'ɔny ɔmn a*:Grek ɛm a, odad a ec'iri tasi a el *ɛɲɲ ek'ubr likr es*. † **11:3** *agɲ ek'elm Jwifel a*:Grek ɛm a, odad a ec'iri tasi a el *agɲ ek'ubrm likr es a*. Ɛkn Ob Kok 10.28 lele Luk 15.2 eci akr otar ab ab. † **11:15** Ɛkn Ob Kok 2.1-4. † **11:16** Ɛkn Ob Kok 1.5. † **11:19** Antios el Rom eci seb a eke ɛw es a eci nyahan ɛm ec'ɛb gbɛl. Wɛl b'ikɲ anym awl Rom lele Alesandri ab. Sɛny ɛm a, l'ij agɲ 500.000. Antios el nyám gbɛl Apolɔs lele sinyam ɛjec'ab eci nuɲ igɲ usu. Antios anake agɲ ek'elm Jwifel a eci Nyamel kɛkɛre ɛy ɔkm a, ɛtɲ Nyamel na anake ɛrm Pol a.

²⁷ Lɛgɛn ab ɛm a, kokoba ɔb ɛsɛl anɛ Jerusalem ow Antios. ²⁸ Abɛn Lala nyimn ɛl ɛm ec'ɛgɛn nyam eke wɛl b'ɛsɛn Agabus † ɛtɛn am ɔb amani dad eke ow'n k'ow in ibnm ɛtɛn lek ligbɛl in b'ow in ɛy wus na nimum af. (Lek a ɛy tasi, lakpo ab af eke Klod el Sesar a.)† ²⁹ Ow ɔn jam ɛsɛl a ɛgɛn eb eke ɛgɛn ɛgɛn k'ɔn yec'a eke n'ɔny ow ec'abusu a, yec'a ek'ɔtu eke k'ɛlum lisijimɛl ek'annɛ Jude a abu a. ³⁰ -Li kok ɛbɛn, ɛtɛn -l'oc abu ɛlum a -n'ɔn Barnabas lele Sol ab oc im ɔn Jude wus af e Nyamel a ec'agɛn ekpɛkp a.

12

Jak ec'ibi owi lele Pier ec'ɔny owi ab

¹ Lɛgɛn ab ɛm a, ɛb ebu Erɔd Agripa am ijr Nyamel ec'agɛn nyam nyam gbɛrɛ. ² N'ɔn wɛl ibi Jak ek'el Jan lisijim a lab ɛm ɛm. ³⁻⁴ Sica eke l'ɛkn ek'ow akpl Jwifɛl a sos ɛm a, Futufutu eke ejru ɛnm ɛm ec'es gbɛgbl e lɛgɛn ab ɛm, n'ɔn wɛl ɔny Pier ɛlu sobɛl ɛm, ɛtɛn n'ɔn srɔda ɛyɛn eb yar yar sakp yar am ɔsu ow. N'ɔny tutr eke li ki jɛj ow e low l'ok dedeku a ec'any af eke Pak ec'es gbɛgbl a b'oc es. ⁵ Kɔ eke Pier anɛn sobɛl ɛm a, Nyamel ec'agɛn a am nɔɔn Nyam ɔn'ɔn ɔmn ɛm tasi.

Pier ɛy ɔkm sobɛl ɛm

⁶ Ncok a eke lɛgɛn k'ɛny ke Erɔd jɛj in e low ok dedeku a ec'any af a, Pier am ɛru mɛmn srɔda ɛyɛn yony ec'aranɛn. Wɛl ok'r ngbraka yony ɛtɛn usu ɔsu ɛsɛl inym es, ɛgɛn ɛgɛn anɛn in ec'usu sobɛl lisany a. ⁷ Kpru ɛm ɛs Kɔtɔkɔ ec'afr ɛrm ɛs nyam ilm any ɛtɛn usuayl ɛjn ok sobɛl akɛn a. Afr ɛrm ɛs a iyr Pier abu mɛnɛgb ɛm, uwr'r ɛtɛn dad'r ninɛ: «İgb fafa!» Ngbraka a ek'ann'n sabu a ɛr ok wus. ⁸ ɛtɛn afr ɛrm ɛs a dad'r ninɛ: «Sùs n e mob a, † ke ók n e cɔkrukɔ a.» Pier ɛlum'n ɛtɛn afr ɛrm ɛs a igɛn af dad ninɛ: «Sùs n e mob af ɛw a ke

ús'm jam.» ⁹ Pier igɛn afr ɛrm ɛs a ugɛn ɛy ɔkm sobɛl ab ɛm. Li k'ɔnym ɔmn eke low a eke afr ɛrm ɛs a am kok a k'el nawrɛ tasi: n'am tutr eke ow el es ɛkn ɛm. ¹⁰ -L'afɛn krɛkrɛ ec'usu ɔsu usu ab es, yony ɛm ec'a yeji ɛtɛn -n'im -l'ok lowi lisany a ek'ɔkn banɛn ab any a ogɛn. ɛl ec'any af lisany a fig in obi ɛtɛn -l'ok ɔkm. -N'im -l'ok ɛbɛrɛn nyam ɛm, ɛtɛn kpru ɛm afr ɛrm ɛs a ɛlu'l es.

¹¹ Sica low a ek'ɛy a ok Pier es sos ɛm ɛtɛn li dad ninɛ: «Ca gbɛ, m'am ɛkn ek'ow el nawrɛ tasi: ɛs Kɔtɔkɔ anake ɔn in ec'afr ɛrm ɛs ow eb ɛlu'm es Erɔd ec'abusu ab ɛm eke m'annɛ lele Jwifɛl e low nɔn fɛn ek'am tutr eke ki kok ɛm e lís ab ab a.» ¹² Sica eke ow ok'r es sos ɛm a, n'im Mari ek'el Jan Mark lis ec'akɛn a. Yogɛn agɛn nɔnɔ gbɛl as luku anɛn Nyam nɔɔn ɛm. ¹³ Pier cɛm lisany abu, ɛtɛn akɛn juma kok lis nyam eke wɛl b'ɛsɛn Rod igb ow eke ki fig'r lisany a. ¹⁴ Eke l'iri lebl a ke l'uw any ek'ow el Pier a, sos ɛm inɛn ton l'ijl es eke li ki fig ow lisany a, kɔ l'uru es n'im li dad agɛn a eke Pier in anɛn lisany. ¹⁵ -Li dad ow ninɛ: «Nun ɛm am un'ɛn!» Kɔ nɛny am at'r es eke ow el low nawrɛ tasi. ɛtɛn -li dad -l'usr af ninɛ: «ɛbɛn ke in ec'afr ɛrm ɛs ana.» † ¹⁶ ɛbɛn yeji Pier abu anɛn ɛm am cɛm lisany a abu. Eke sica -li figr lisany a, -l'ɛkn ow ɛtɛn ow ɛw el any iti. ¹⁷ Li tat wɛl abu eke wɛl ki yewal ɛtɛn l'otar elɛl eke ɛs Kɔtɔkɔ ɔny ɛlu'l ɔkm sobɛl ab ɛm a e low akr l'ok wɛl. ɛtɛn li dad ninɛ: «Dàdr low a okr Jak † lel agɛn lisijimɛl beb ab ab.» ɛtɛn l'ɛy ɔkm l'eb ɛjagb n'im usu ɛjɛci.

¹⁸ Sica eke usu ot es a, bɔbar ligbɛl ɛy srɔda ɛyɛn a ec'aranɛn ɛtɛn -n'am ibrm ɛl sosi low yec'ek'ɛnɛn Pier a. ¹⁹ Erɔd ɔn wɛl ɔl Pier es, kɔ wɛl ɛnɛm'n. Li bibrm usu ɔsu ɛsɛl a low ɛtɛn n'ɔn abusu eke wɛl k'ibi ɛl. † Ow e jam a, n'annɛ Jude n'im Sesare ɛtɛn yogɛn n'annɛ sɛgɛn beb.

† 11:28 Agabus:ɛkn Ob Kok 21.10. † 11:28 Klod el Sesar a:Rom eci Sesar yen ɛm ek'ɛw eb ab es 41 tonɛ 54 eke wɛl ew Jesu Krist a. Lek na ɛy in ec'es ɛw ec'akpo 46 tonɛ 48 eke wɛl ew Jesu Krist a. † 12:8 Sùs n e mob a:Gɛk ɛm a, odad a ec'iri tasi a el ɛgɛn n e meb er ɛm a. † 12:15 Jwifɛl bi tutr eke ɛgɛn ɛgɛn b'ɔny in ec'afr ɛrm ɛs eke b'ɛkn in e lís e low (Matie 18.10; Ebre 1.14). -Li bi tutr eke sakp oglog afr ɛrm ɛs a b'okm sos ɔkm ɛtɛn ɛgɛn a eke li bi kok ow e lís e low a, li b'ot ow es. † 12:17 Jak na eke wɛl am ur nin anɛn a, Jesu lisijim ab ana. † 12:19 Rom ɛyɛn ogɛn a, eke usu ɔsu ɛs nyam ɔsum sobɛl ɛm ɛs nyam sɛnyn sɛnyn batɛn l'uru es n'im a, ow e low a in eci. Eke ow el luw eci yeji, usu ɔsu ɛs a anake b'ow eb sobɛl ɛm ɛs a ec'usu a.

Erød Agripa e luw owi

²⁰ Sica lægɲ nyam Erød ɔny ɛrm bebl ligbɛl Tir baɲɲ eɲɲ lele Sidon baɲɲ eɲɲ ab e lís. Baɲɲ a yony mum nɛny okr af eke k'im ɛkn'n. In e saw ec'ɛgɲ ek'el Blastus ɛm -l'ɛcr -n'im -l'ibrm Erød eke ɛrm es ɛy k'annɲ, anke ɛl e baɲɲ a yony mum b'ɔl ob ij ɛb ebu ec'ɛb ab ɛm. ²¹ Eke lægɲ a eke wɛl ɛw a ow a, Erød sus in ec'ɛb es ɛw es e mob sus ɛm a, li sig es ɛb ebu e lekpn af ɛtɲ n'am dad wɛl ów dedeku ɛm. ²² Dedeku a ɔg dad ninɛ: «Na nyàm anake am dad odad a, kɔ ow elm ɛgɲ.» † ²³ Kɔ, kpru ɛm, ɛs Kɔtɔkɔ ec'afr ɛrm es nyam kok Erød low, anke anygbɛl a ek'el Nyam ec'a l'ɛgɲm n'ɔɔm ow, ɛtɲ sɛgɲ bɛb b'ɛc a sisɲ ij'r l'uw.

²⁴ Nyam ec'odad a gbɛ am eb es obn.

²⁵ Eke Barnabas lele Sɔl ab uwar ɛl e juma Jerusalem a, -l'oc Jan Mark -l'ɛwl mɛny ab -n'im Antios.

13

Wɛl sɔsum Barnabas lele Sɔl ab ot

¹ Antios e Nyamel ab ɛm, kokoba ɔb ɛsɛl lele low yɛgm ɛsɛl ab ek'annɲ a ec'en el: Barnabas, Simeɔn (eke wɛl igɲ nin af Nijɛr), Lusius (Siren baɲɲ iy), Manayɛn (ek'el Galile ec'es ɛw es Erød Antipas e mew ɛm e lawl), lele Sɔl ab. ² Lægɲ nyam, eke -n'am ɲɔɲɲ Nyam ke -n'am ɛɲɲ nɛny a, Abɲ Lala dad ɛl ninɛ: «Òcr Barnabas lele Sɔl ab ɛwr saw yec'ɛtɲ ke -li kok juma a eke m'ɛsɲ ɛl ow ec'a.» ³ Ow sosiɛm, eke -n'ɛɲɲ nɛny, -ni ɲɔɲɲ Nyam toɲ ke ow uwr a, -l'at Barnabas lele Sɔl ab abu nuɲ ɛtɲ -n'ɔɲ wɛl abusu wɛl im.

Barnabas lele Sɔl ab im Sipr ɛb ɛm

⁴ Ek'Abɲ Lala ɛrm Barnabas lele Sɔl ab a, -n'im -l'ok Selesi baɲɲ ɛtɲ yogɲ, -l'eb mijɛtɲ -n'im Sipr lekr ɛm. ⁵ Eke -n'imn -l'okr Salamin baɲɲ a, -n'am dad Nyam odad Jwifɛl e Nyam nuɲ igɲ susu a. Jan Mark yeji anɲ ɛl ab ɛl eci abu ɛlum eci.

⁶ -L'ubr lekr a kɛkɲ kɛkɲ toɲ -l'ok Pafɔs ek'annɲ nuɲ a. Yogɲ, -n'ɛɲɲ cam ɛs nyam eke wɛl b'ɛsɲ Bar Jesu; l'el Jwif

nyam eke b'ocr in sosi kokoba ɔb ɛs. ⁷ L'ir Sɛrgius Polus, lekr a ec'es ɛw ɛs ek'el nuɲ ɛm ɔny ɛs a ogɲ. N'ɔɲ wɛl ɛsɲ Barnabas lele Sɔl ab anke l'erur eke li k'iri Nyam odad. ⁸ Gbɛkɔ cam ɛs eke wɛl b'ɛsɲ Grɛk ɛm Elimas a b'atar Barnabas lele Sɔl ab ów es ɛtɲ am ɔl eke k'irmn es ɛw ɛs a ec'ɔmn a eke k'ɔny a. ⁹ Sɔl eke wɛl b'ɛsɲ Pɔl yeji, † ke Abɲ Lala iy ɛm a, ɔkɲ cam ɛs ab any ¹⁰ ɛtɲ dad'r ninɛ: «Yadɲ gbɛl ɛs eke low ɲuɲ kok eb sos! Agɲ e liy! Low mamn fɛɲ ec'ifnu! ɛs Kɔtɔkɔ ec'ów amamn a eke bɛbm ok es a, b'ɔl eke k'ɔny wuwal. Kɔ k'ow walm ow e low ɛlum es ee? ¹¹ Sica iri gɔɲ: ɛs Kɔtɔkɔ b'ow efal'ɲ any ɛtɲ k'ow ɛknm ligbn ec'usuayl a sɛgɲ bɛb.» Kɛkɲ Elimas any efl ɛtɲ anɲ ncebɲ ɛm; n'am bɔbrm l'ɔl ɛgɲ eke k'ɔny'n abu. ¹² Eke es ɛw ɛs ɛkn low a ek'ɛy a, l'ub nawrɛ ɛtɲ ɛs Kɔtɔkɔ e lís e low yɛgm a ok'r es sos ɛm nɔnɔ.

Pɔl lele Barnabas ab im ok Pisidi ec'Antios a

¹³ Sica Pɔl lele agɲ a ek'am us'r jam ab ab eb mijɛtɲ Pafɔs nanu ɛtɲ im ok Pɛrj, Panfili wus af. ɛtɲ Jan Mark ɛlu ɛl es yogɲ ɛwl im Jerusalem. ¹⁴ ɛl gbɛ, -l'igɲ Pɛrj -l'us ejagb kɛkɲ kɛkɲ toɲ -n'im -l'ok Pisidi wus af ec'Antios a. Eke nɛnɛgɲ e lægɲ ow a, -l'ok Nyam nuɲ igɲ usu a -l'ok es. ¹⁵ Eke wɛl awl lɛl ol e silɛl ab ɛm lele kokoba ɔb ɛsɛl ec'ab ɛm uwr a, Nyam nuɲ igɲ usu a ec'es ɛw ɛsɛl a ɔɲ ɛgɲ im dad ɛl ninɛ: «Agɲ lisijimɛl, ek'ɔnyɲn ów ɔm ec'odad eke ki dadr atar dedeku a sos es, ke ɔtur eke ki dadr gɔɲ.»

¹⁶ Pɔl igb tat ɛl abu ɛtɲ dad ninɛ: «Israel ec'agɲ lele ɔny ek'elmn Jwifɛl ke anɲ anɲ Nyam nuɲ igɲ ec'a, igɲɲ lɔru es irir! ¹⁷ Nyam ek'el Israel ec'agɲ a e Nyam a sɔsum ɛy lagnɛl ot. N'ɛnyɲ agɲ amua lægɲ ab ɛm eke -l'iir etuɛb Ejipt wus af a. ɛtɲ in e læc ab ɛm n'ɔny l'ot wɛl es Ejipt. ¹⁸ Loj yogɲ, n'ɔnym wɛl ab ow ij akpo ɛkɲ yony. † ¹⁹ Kana wus af a, ni ɲuɲɲ eb lɔbɲ ɛtɲ l'oc wɛl eci wus a n'ɔɲ in ec'agɲ a ɛsɛ ɛl ec'aja ob cɛ af. † ²⁰ Ów amua fɛɲ ɔtu eke k'ij akpo duw akpo ɛkɲ yony lele læw ab.

† 12:22 Bɛbmɲ Ezekiel 28.2. † 13:9 Sɔl ɔny ɛn yony: Jwifɛl b'ɛsɲ'n Sɔl ɛtɲ Rom eɲɲ b'ɛsɲ'n Pɔl. ɛkn Ob Kok 22.27-29. † 13:18 n'ɔnym ow ab:odad na Grɛk ɛm a, wɛl ɔtu ek'itɲɲ ɛjɛc'ɛm dad ɛsɛ l'ɛgɲ wɛl e low l'eb.

† 13:19 ɛkn Ol ɔkn 7.1; Joswe 14.1.

Low na b'ec a, n'ong ey lagnel jej ok esel ton ow ok kokoba ob es Samiel e legn em a. † 21 Sica -l'ibrm eb ebu nyam etn Nyam on el Saul, Kis jim, Benjame ec'eb em ec'egn ek'ew eb ab es ow ij akpo ekon yony. 22 Eke sica Nyam ign Saul elu es a, n'ong wel David ese eb ebu af. N'am dad David e lis e low l'ese: *M'ehn Jese jim David: l'el em ec'erm ec'erur, li b'ow li kok low fen e m'erur eke li ki kok a.* † 23 David ec'alaw ab em e nyam el Jesu eke Nyam oc ew Israel eci Es Eb Elu Es, ese el el eke l'ewar l'ew es ab af. 24 Gbuñ ke Jesu ow a, Jan dad Nyam odad ibrm ek'Israel ec'agn a nimum k'itn erm em ke ok mij nuñ. † 25 Eke sica Jan am uwar in e juma a, n'am dad l'ese: "Ko ony, bwo ec'egn am ocr'm eke m'el ee? M'elm egn a ek'am ekur a. Gbeko irir, egn nyam anj'm jam am ow, etn m'itm bobo yeji eke mi k'onny in e cokrukpo meb a mi momu'n es akr em." †

26 Agn lisijimel, ony ek'eel Abraham ec'alaw lele ony ek'elmn Jwifel ke anjn anja Nyam nuñ ign ec'a, ey fen anake wel is ey es eb elu ec'odad na a. 27 Tasi em a, Jerusalem ec'agn a lele el eci es ew esel ab ab uwm egn a ek'el Jesu ab any, etn kokoba ob esel eci sil el eke wel b'awl nenegn fen a, -l'irim ow okm el es sos em. Gbeko eke -l'obr Jesu low a, -n'ong sodad a fen iy neny. 28 -N'ehnm low kaka ek'ow em -li k'ibi ow, ko -li dad Pilat eke k'ibi'r. 29 Eke -li kokr fen a eke Nyam lel ewar Jesu eci lis a, -l'usm ow es olikn af etn -l'elu ow uwomu em. † 30 Gbeko Nyam igbm'n luw em. 31 Segn nono gb el, agn a ek'us Jesu jam Galile etn ton im ok Jerusalem a ec'any af, l'okm sos okm etn sica agn a el in ec'adan ku Israel ec'agn ec'any af. 32-33 Ey obi yeji, s'am is ony Amani Mamn na. Sica eke Nyam igbm Jesu luw em a, low yec'a eke l'ewar ey lagnel a, li kok ow iy neny ey eke s'el el ec'ey a eci, ese el el eke wel non Selu yony em ab af: *"N em ec'iy, yefeny na em a, m'el*

asñ". †

34 Nyam ikn anym ewar eke in b'ow in igbm Jesu luw em yec'etn ke ow'n k'ewlm in ugnm es ij. Li dad nine: *"M'ow m'ong ony ow amamn a eke em obi m'ewar eke mi k'ong David a, etn otur eke k'onny onn ow em."* 35 Na sosiem anake Nyam lel ejec'em n'am dad l'ese: *K'ow yebm n e libowi mamn ugnm es uwomu em.* † 36 David e legn em a, li kok Nyam e juma e bebm ew es a ton batn l'uw, wel oc'r es lagnel e saw etn l'ugn es; † 37 ko in a eke Nyam igbm luw em a, l'ugn es. 38-39 Agn lisijimel, ow it eke k'uwr any eke Jesu em anake otur onny sikpl eci oc ap a. Mois ec'ol a otum ebm elum onny es onny e sikpl ab em, ko agn fen eke onny onn Jesu em a, Nyam ot el ese agn nyim nyim af. 40 Sica ewr erm yec'etn ke low na eke kokoba ob esel dad a k'ehnm onny:

41 "Ekan, onny, Nyam e miyer kokr esel, low a iti onny any, ke irmn ocr es!

Anke onny ec'owr anj em, m'ow mi kok low nyam eke k'ow ubmn nawre, eke egn am dad onny ow ec'odad bobo yeji." » †

42 Eke Pol lele Barnabas ab ok okm Nyam nuñ ign usu a, wel ibrm eke nenegn ek'am ow a, -li k'ewl meny -l'ow -li dad odad nyam na ce. 43 Eke luku as a uwr a, Jwifel nono lele agn a ek'egn el e Nyam nuñ ign e low eb a, am us Pol lele Barnabas ab jam. -N'am dad wel eke -li k'inym es kikri Nyam eci lec a eke b'ong el ab em.

44 Eke nenegn ow a, ow anj ese eb ab em ec'agn a fen ce in im in am iri Es Kotoko ec'odad af. 45 Eke Jwifel ekn dedeku na a, ow onny el nyamneyr; -n'am wewr Pol etn -n'am onny odad -l'oc ow es nenym. 46 Pol lele Barnabas ab am dad el odad tasi ese: «Onny, ow it eke wel k'ikn anym dad onny Nyam ec'odad a ye; gbeko eke ebmn odad a, ke am ocar onny sosi ese agn eke k'otum ehnm sel ek'onny uwr

† 13:20 Ekn 1 Samiel 3.20. † 13:22 1 Samiel 13.14; Selu 89.21; Esayi 44.28. Ekn 1 Samiel 8.5, 19; 10.21; 16.12 yeji. † 13:24 Ekn Mark 1.4; Luk 3.3. † 13:25 Ekn Jan 1.20; Matie 3.11; Mark 1.7; Luk 3.16; Jan 1.27. † 13:29 Ekn Matie 27.22-23, 57-61; Mark 15.13-14, 42-47; Luk 23.21-23, 50-56; Jan 19.15,38,42. † 13:32-33 Selu 2.7. † 13:35 Akr 34; Esayi 55.3, Septant em ec'odad eke wel oc. Akr 35; Selu 16.10. † 13:36 Ekn 1 Eb Ebu 2.10. † 13:41 Abakuk 1.5, Septant em ec'odad eke wel oc.

a, sica si b'ow s'im agn ek'elm Jwifel a ogn! ⁴⁷ Kin low yec'eke Es Kotoko on ey ow ec'abusu a: *M'oc'η ese ebr ebr a feη ec'usuayl af, yec'etη ke yegm wus na nimum ec'agn a, eel eke -li k'ehan sel a.*†

⁴⁸ Eke agn ek'elm Jwifel a iri ow amua a, sos em inη el etη -n'am elu Es Kotoko bia odad na eci; etη agn a feη eke Nyam ikη anym ew sel ek'onym uwr ec'a, ub nawre.

⁴⁹ Nyam ec'odad a eb es wus a nimum af. ⁵⁰ Ko Jwifel a ok bosu amamn em ec'oyow a eke b'ign Nyam nun a lele eb a eci nyimn esel ab ab al lokm; -l'ijr Pol lele Barnabas ab gbre etη -l'ogn wel el eci wus ab af. ⁵¹ Pol lele Barnabas ab cic akr sec ok el es † etη im Ikoniom. ⁵² Jam esel a ek'ann Antios a ec'a, sos em inη ligbel lele Abη Lala eke -n'ehan ab a afηn el es.

14

Pol lele Barnabas ab im ok Ikoniom

¹ Ese Antios ec'ab af, eke Pol lele Barnabas ab im ok Ikoniom eb em yogη a, -n'im -l'ok Jwifel e Nyam nun ign usu a, etη -n'am dad Nyam odad ton batη Jwifel lele agn ek'elm Jwifel ab ab e nono ub nawre. ² Gbeko Jwifel a ek'erurm eke k'ub nawre a, itr agn a ek'elm Jwifel a ton -n'onny agn lisijimel a e tutr ηun. ³ Ko Pol lele Barnabas ab ubrm el e legη ab es. Eke -n'onyn onn nono Es Kotoko em a, -n'am dad Nyam eci sorη ikη a ec'odad erm susu em. Es Kotoko am on el abusu -li kok simeny ewr lele ow any iti owi ab, etη ow em a, n'am yegm eke wel ec'odad a el nawre. ⁴ Eb ab em ec'agn a ubr em yony: agn likpr inym es Jwifel a eci, etη beb inym es erm esel a eci.

⁵ Jwifel lele el ek'elm Jwifel a lele el ec'es ew esel ab ab, am bebm eke k'ijr Pol lele Barnabas ab gbre ke ibi el mebn em. ⁶ Eke -li b'uw any a, -l'uru es -n'imn Likaoni wus af e seb ab a ek'el Lisr, Derb, lele ow e saw saw ab ab eci. ⁷ Yogη yeji, -n'am ob Amani Mamn a e kokoba.

Pol lele Barnabas ab im ok Lisr

⁸ Lisr yogη, egη nyam ann eke bi sig es ce anke li bubm es. In e mew em etη sos eyr'r etη legη kaka l'otum n'am es. ⁹ Legη nyam Pol am dad odad etη n'am iri. Pol ok'r anyamn af am ler'r etη l'ekn eke egη a ony onn eke k'ewl. ¹⁰ Li dad ow lebl tuotuo em nine: «Igb, inym es cen!» Egη a igb us es etη am an es.

¹¹ Eke dedeku a ekn low a eke Pol kok a, -l'og -li dad el ec'abr ek'el Likaoni ab em nine: «Sinyam itηn sos el agn ow eηn ey!» † ¹² -N'am esη Barnabas "Zes" etη -n'am esη Pol "Ermes", † anke Pol anake b'ob amani a. ¹³ Zes eci nyam ηonη usu a ann eb a ec'em ey usu a. In ec'egb waw es a ot sed lele suw amamn ab ow lisany a ec'any af; l'erur eke dedeku ab ab -li ki waw egb -n'onη Barnabas lele Pol ab. ¹⁴ Gbeko eke Barnabas lele Pol ab iri low na a, -n'onny el eci mob sus em a -li gbagbrm em, † etη -l'uru es -l'ok dedeku ab em -n'am elu lebl -li dad -l'ese: ¹⁵ «Agη lisijimel, ko bla etη am kokr ebηn ee? Agη ce s'el ese ony af. S'am is ony Amani Mamn a eke k'ignη ony e sinyam ekekey na ek'el ob ofr ofr a okr es, ke ewal ler Nyam ek'ann owr *ke kok af; wus, okij lele ob feη ek'ann em ab ab a.*† ¹⁶ Godo godo a, li yeb ebr ebr a feη eb el obi ec'ejagb eke -l'erurir. ¹⁷ Gbeko seη feη li b'okm sos okm in ec'erm mamn ony ab em: li b'onη mij ann afr etη an ok ony wus etη li b'onη ony egb eke k'ubr ek'ow e legη b'ow a; † li b'onη ony ob ij etη li bi yibr ony ec'erm a sos em inη.» ¹⁸ Sodad amua e dad em bobo yeji, erm esel a ij gbre eke k'edηn dedeku a eke ki waw egb on el.

¹⁹ Jwifel ek'ann Pisidi eci Antios a lele Ikoniom ab a ow etη eb dedeku a. -L'or Pol mebn em ibi eci, etη -l'odu -l'elu ow okm banη a anke -li tutr ek'ow uw η. ²⁰ Sica eke jam esel a ow ar elul il em a, l'igb wus l'ewl l'ey banη a. Eke legη b'eny a, Barnabas ab -n'im Derb.

Siri eci Antios a ec'ewl im owi

²¹ Pol lele Barnabas ab im ob Amani Mamn e kokoba Derb eb em; yogη, -li kok

† 13:47 Esayi 49.6. † 13:51 cic akr sec ok el es:ow el meny ewr eke bi yegm egη ab ec'ijarm. Ekn Matie 10.14 lele akr otar ab ab. † 14:11 Bèbmn Ob Kok 28.6 ab. † 14:12 Grekel e Nyam nun ign em a, Zes el sinyam ec'es ew etη Ermes el el eci nyam eke -li b'erm. † 14:14 Ekn Matie 26.65 ec'akr otar a. † 14:15 Okm Ok 20.11; Selu 146.6. † 14:17 Bèbmn Selu 147.8; Jeremi 5.24.

agn̄ n̄on̄o el jam esel. Sica -l'ewl meny -n'im Lisr, Ikoniom, lele Pisidi eci Antios ab ab. ²² -L'usur jam esel a erm, -l'atr wel sos es eke wel k'inym es tuotuo wel ec'omn ab em et̄n -n'am dad wel -l'es̄e: «Ow it eke si k'ijr gbre n̄on̄o gbuñ ke s'ók Nyam e gbren̄gbi usu a.» ²³ Nyamel f̄en̄ em, -li b'enn̄ agn̄ ekpekp -n'õñ wel et̄n eke -li b'enn̄ n̄eny -ni ñõññ Nyam a, -li b'afl wel es -n'õñ Es Kotoko eke agn̄ amua õny õmn in em a. ²⁴ Em̄eny -l'ubr Pisidi wus a et̄n -n'im -l'ok Panfili eci wus ab af. ²⁵ Perj eb em yogñ, -l'õb Nyam ec'Amani Mamn a e kokoba et̄n sica -n'im -l'ok Atali eb em. ²⁶ -L'igb yogñ mijet̄n em -n'aam Siri ec'Antios a. Eb na em anake wel ot ok el Nyam eci nyimn mamn ab em juma na eke sica -li kokr -l'uwarir a ec'a. ²⁷ Eke -n'imn -l'okr yogñ a, -l'as Nyamel ec'agn̄ a luku -li dad wel ów a f̄en̄ eke Nyam ecr el em kok a, lele elel eke Nyam figr agn̄ ek'elm Jwifel a yeji õmn e lakp a. ²⁸ -N'ann̄ yogñ jam esel ab ab ow ibn̄ n̄on̄o.

15

Jerusalem eci luku as gb̄el a

¹ Agn̄ beb̄ ann̄ Jude ow Siri eci Antios a et̄n am yeḡm agn̄ lisijimel a low dad es̄e: «Eke ubrmn likr es es̄e elel eke Mois ec'ol a am ibrm ab af a, k'ow õtumn eñmn es eb elu.» † ² Põl lele Barnabas ab eḡm low na ebm et̄n -l'atar ów es ligb̄el agn̄ ab ab. Wel eḡn̄ eb eke Põl, Barnabas lele Antios ec'agn̄ beb̄ ab k'im Jerusalem ke erm esel a lele agn̄ ekpekp ab ab -li dad odad na. ³ Et̄n Nyamel a ekn̄ el ec'usu im a e low. † -L'ecr Fenisi lele Samari ab eci, et̄n -n'am awl elel ek'agn̄ ek'elm Jwifel a ocr any õkññ Nyam a e low; amani na õñ agn̄ lisijimel a õny sos em in̄ñ ligb̄el.

⁴ Eke -l'okr Jerusalem a, Nyamel a, erm esel a, lele agn̄ ekpekp ab ab eb el, et̄n ów a f̄en̄ eke Nyam ecr el em kok a, -n'am awl -l'ok wel. ⁵ Gb̄eko Farisiel ec'ogog ec'agn̄ beb̄ ek'õny õmn a, igb̄ et̄n am dad es̄e: «Ke wel búbr agn̄ a ek'õny õmn k'elm Jwifel a ekr es ke wel óñ el -l'elum Mois ec'ol a.»

⁶ Erm esel a lele agn̄ ekpekp ab ab as luku et̄n am õny odad na igbl ogñ ekn̄. ⁷ Eke -l'atarir ów es kpekp̄e a, Pier eb odad et̄n dad nin̄e: «Agn̄ lisijimel, uwr any eke legñ a et̄n Nyam s̄osum oc'm õny ec'araññ eke mi k'õb Amani Mamn e kokoba m'ók agn̄ ek'elm Jwifel a, yec'et̄n ke -l'iri ke -l'ub nawr̄e. † ⁸ Et̄n Nyam eke uw agn̄ eci m̄erm ab any a, elu õkm yeḡm eke l'eb wel; n'õñ wel Abñ Lala es̄e ey af. ⁹ El lele ey ab ec'araññ a, l'okm ereb kaka: l'ayal wel ec'erm a an̄ke -n'õny õmn. ¹⁰ Et̄n sica bla sosiem am sismn Nyam odad agn̄ a ek'õny õmn a ec'er̄ekp leg leg ec'uyul em, er̄ekp ek'ey lagñel lele ey obi ey obi ab, s'õtum s'uyum ab ee? ¹¹ Ke tasi em a, s'ub nawr̄e eke Es Kotoko Jesu eci s̄orñ ikñ ab em wel s̄og ey es̄e el af.»

¹² Sica dedeku a f̄en̄ yewal tin̄, et̄n wel am iri Põl lele Barnabas ab dad meny ewr lele low any iti owi ab eke Nyam ecr el em kok õñ agn̄ a ek'elm Jwifel a. ¹³ Eke Põl lele Barnabas ab dad odad a ok es a, Jak † õdu eb et̄n dad nin̄e: «Agn̄ lisijimel, irir em ec'odad na! ¹⁴ Simõ dad elel eke kp̄okp̄o em et̄n Nyam ew eb eb ec'agn̄ ek'elm Jwifel a e low any, ke el em a ot agn̄ eb mum nyam el in eci. ¹⁵ Et̄n low na lele kokoba õb esel ec'odad ab ab okr af, an̄ke Nyam Lel am dad es̄e:

¹⁶ Ow e jam a, m'ow m'ewl m'ow, ke David ec'êl a ek'ey wus a m'úsr em, in e êl ek'uȳ a, mi kókr em, ke m'ínymn in es.

¹⁷ Et̄n agn̄ ejec'a f̄en̄ b'ow õl Es Kotoko es; es̄e, ebr ebr a f̄en̄ eke m'es̄ñ eke k'el em ec'a,

b'ow õl'm es.

Na el Es Kotoko ec'odad eke dad;

¹⁸ legñ a et̄n l'elu in ec'ów amua õkm li yeḡm.» †

¹⁹ Jak ign̄ af dad nin̄e: «Na sosiem, m'erurm eke wel k'ijr agn̄ a ek'elm Jwifel ke oc any õkñ Nyam a gbre. ²⁰ Gb̄eko s'áwn̄ el lel si dad el eke -li k'ijmn ndey eke wel oc wawr eḡb õñ sekp, -l'ijmn

† 15:1 Ekn̄ Ob Ap 12.3. † 15:3 Nyamel a ekn̄ el ec'usu im a e low:odad na Grek em a, wel õtu ek'it̄ññ ejec'em dad es̄e Nyamel a ewl el ejagb. † 15:7 Ekn̄ Ob Kok 10. † 15:13 Ekn̄ Ob Kok 12.17 lele akr otar ab ab. † 15:18 Amos 9.11-12, Septant em ec'odad eke wel oc.

nfaci, -l'ijmn ndey eke wɛl okm mebl es, -l'ɛgɛnmn mebl; †²¹ anke godo godo ɛtɛ, ɛb ɛb fɛɛn ɛm, wɛl am dad Mois eci sol amua ec'odad ɛtɛ Nyam nuɛn igɛn susu yeɛji sɛgɛn fɛɛn nɛnɛgɛn e lɛgɛn wɛl b'awl.»

Lɛl eke wɛl awɛn ɔmn ɛsɛl a ek'elm Jwifɛl a

²² Ow sɔsiɛm ɛrm ɛsɛl a, agɛn ekpɛkp a, lele Nyamel a fɛɛn ab ɛgɛn ɛb eke k'ot ɛl ɛm ec'agɛn igɛn Pɔl lele Barnabas ab af im Siri ec'Antios a. -Li sɔsum Jud eke wɛl b'ɛsɛn Barsabas lele Silas ab -l'ot; -l'el agɛn lisijimɛl ab ɛm ec'any ɛsɛl yony. ²³ Kin lɛl eke wɛl ɔɛn ɛl a: «ɛrm ɛsɛl a lele agɛn ekpɛkp ab ab, ek'el ɔny lisijimɛl a, am ɔɛn agɛn lisijimɛl a ek'elm Jwif k'ir Antios, Siri lele Silisi ab a lebl. ²⁴ S'iri ek'agɛn anɛn ɛy ogɛn anɛn ow ɔɛn ɔny ɛwr jɛnɛn, ɛbr ɛrmij ɛl eci sodad ebl ab ɛm. Ow elm ɛy s'ɔɔm ɛl abusu low na e kok eci. ²⁵ Na sɔsiɛm, ɛy a fɛɛn eci nɛny af okr ɛm, si sɔsum agɛn s'ot eke si k'ɛrm ɛl ɔny ogɛn a, -l'ɛwl ɛy lawlɛl Barnabas lele Pɔl ab, ²⁶ eke blel irmn ɛl ec'owr anɛn a ɛy ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist e juma kok ɛm. ²⁷ S'am ɛrm Jud lele Silas ab ɔny ogɛn a eke ki dad ɔny ɛl obi ɛm, lɛl na eke s'am nɔn anɛn a e low. ²⁸ Tasi ɛm a, ɛy lele Abɛn Lala ab, s'ɛgɛn s'eb eke si k'ɔɔm ɔny ɛrɛkp ɛjɛci ek'ow elm sol amua ek'it a ɛɛ: ²⁹ k'ijr ndey eke wɛl oc wawr egb ɔɛn sɛkp, k'ɛgɛn mebl, k'ijr ndey eke wɛl okm mebl es, k'ijmn nfaci. Eke ɔsur ɔw amua, ow b'ow akpl. Agɛn lisijimɛl, s'am ɛsɛn ɔny!»

³⁰ Wɛl ɛlu agɛn a eke wɛl ɛrm ab es, ɛtɛn -n'im -l'ok Antios. Yogɛn -l'as agɛn a fɛɛn ek'ɔny ɔmn a luku ɛtɛn -n'ɔɛn wɛl lɛl a. ³¹ Wɛl awl lɛl a ɛtɛn agɛn a fɛɛn sos ɛm am inɛn, sos es atr ec'odad ek'anɛn ɛm a eci. ³² Jud lele Silas ab ek'el obi yeɛji ɛl kokoba ɔb ɛsɛl a, dad ɔmn ɛsɛl a odad kpɛkpɛ sos es atr eci; -n'ɔɛn wɛl ec'ɔmn a ij lec obn.

† **15:20** -li k'ijmn ndey eke wɛl oc wawr egb: ɛkn ɔkm Ok 34.15; 1 Korɛnt 8.7-13. Grɛkel ec'ob ɔl ij usu eci ndey eke anɛn a, ɛl ndey eke wɛl oc wawr egb ɔɛn sɛkp. -L'ijmn nfaci: bɛbmɛn Ob Ap 18.6-23. Ow ɛl sikpl ek'afɛn es Grɛkel ɛm ana. -Li k'ijmn ndey eke wɛl okm mebl es, -l'ɛgɛnmn mebl: ɛkn Nuɛn ɔb 9.4; Ob Ap 17.10-16. Sol yony amua b'ɔɛn Jwifɛl eke ɛl kretienɛl a abusu ij ob kretienɛl ek'elm Jwifɛl ab ab, ɛtɛn -n'ɔnyɛm ɛl ec'aylm a ec'ɛrm mij. † **15:34** Ob Kok eci silɛl esig nɔnɔ ɛm, wɛl ɛɛnm akr 34. † **15:38** ɛkn Ob Kok 13.13. † **16:1** Bɛbmɛn Ob Kok 14.8,21. † **16:3** Eke Timote lis ɛl Jwif a, wɛl b'oc Timote yeɛji Jwif. Gbɛkɔ gbuɛn ke Jwifɛl a ɔc'r tasi ɛsɛ Jwif mamn af a, ow it ke l'ubɛr likr es. Pɔl ɔɛn wɛl ubr'r likr es yec'ɛtɛn ke l'ɛl Krist eci danɛn ij es mamn Jwifɛl ab ɛm. † **16:4** ɛkn Ob Kok 15.23-29.

³³ -N'anɛn yogɛn sɛgɛn bɛb, ɛtɛn ɛrm es ɛy ɛm, ɔmn ɛsɛl a ɔɛn ɛl ɛjagb -l'ɛwl -n'im agɛn a ek'ɛrm ɛl a ogɛn. [³⁴ Silas gbɛ ɛgɛn ɛb eke k'anɛn yogɛn.] †

³⁵ Gbɛkɔ Pɔl lele Barnabas ab gbɛ anɛn Antios. Agɛn ɛjɛci nɔnɔ ab -n'am yeɛgm agɛn low, ɛtɛn -n'am ɔb ɛs Kɔtɔkɔ ec'odad a ec'amani.

Pɔl lele Barnabas ab ɛlulil es

³⁶ Eke -n'anɛn Antios yogɛn toɛn ow ibn a, Pɔl dad Barnabas ninɛ: «S'ɛwl mɛny s'im ɛb a fɛɛn ɛm eke s'ɔb ɛs Kɔtɔkɔ ec'odad a ec'amani a, s'ɛkn agɛn lisijimɛl a ek'ɔny ɔmn a, s'ɛkn ɛlɛl eke -n'am aan es a.» ³⁷ Barnabas erur eke Jan Mark k'igɛn ɛl ab im, ³⁸ kɔ Pɔl gbɛ erurm anɛn Jan Mark igɛn ɛlu ɛl es Panfili, ɛtɛn ɛmɛny l'ɛwlm wɛl juma ab ɛm ij. † ³⁹ -L'atar ɔw es sɛnyn sɛnyn toɛn -l'ɛlulil es. Barnabas oc Mark ɛtɛn ɛb mijɛtɛn im Sipr; ⁴⁰ Pɔl gbɛ oc Silas, ɛtɛn eke ɔmn ɛsɛl a ot ok ɛl ɛs Kɔtɔkɔ eci nyimn mamn ab ɛm a, n'im. ⁴¹ L'ɛcr Siri lele Silisi wus af ab eci n'am atr Nyamel a fɛɛn sos es ɔmn ɛm.

16

Timote am ɛwl Pɔl lele Silas ab

¹ Pɔl im ɛy Derb ɛtɛn ɛmɛny im ɛy Lisr. † Yogɛn, jam es nyam anɛn eke wɛl b'ɛsɛn Timote; lis a Jwif ek'in yeɛji ɔny ɔmn; es a gbɛ Grɛk. ² Agɛn lisijimɛl a e k'ir Lisr lele Ikonioɛm baɛn ab a, bi dad Timote e lís ec'ów amamn nɔnɔ. ³ Pɔl erur eke k'ɔny ɛcm'n ab; l'oc ow ab n'im ɛtɛn l'ubr ow likr es, Jwifɛl a ek'anɛn yogɛn a eke -li b'ow -l'ɛc a sɔsiɛm, anɛn agɛn a fɛɛn uw any eke es a Grɛk. † ⁴ ɛb a fɛɛn ɛm eke -n'am ɛc a, -n'am dad agɛn a ek'ɔny ɔmn a ɔw a fɛɛn eke ɛrm ɛsɛl a lele Jerusalem ec'agɛn ekpɛkp ab ab dad ucu es a, ɛtɛn -n'am ibrm eke wɛl k'elɛm ɔw amua. † ⁵ Sinyamel a am

ey lec ɔmn em, etj læɣj liy nyam nyam fɛɣ agɣ am bobn.

Pɔl erur mɛmn Troas

⁶ Abɣ Lala ɛgbm Pɔl lele Silas ab es eke -li ki dad Nyam ec'odad a Azi ogog a; ow ɔɣ -l'ubr Friji lele Galasi ab eci wus ab af. ⁷ Eke -li titmn Misi wus af a, -n'am bebɛm eke -li k'im Bitini wus af, gbɛkɔ Jesu ec'Abɣ a yɛbm el. ⁸ Ow sosiem -l'ubr Misi etj -n'im Troas baɣɣ eci nanu a. ⁹ Ncok em a, Pɔl erur mɛmn: l'ɛkn Maseduan iy nyam ek'inym es ke am ɣɔɣn'n dad esɛ: «Ɛc Maseduan ke ów elum ey abu!» ¹⁰ Kpɛkɣ eke mɛmn erur na b'oc es a, si bebɛm sos s'us ejagb Maseduan im eci, † aɣke s'ub nawrɛ eke Nyam esɣ ey eke si k'ɛwl yogɣ ec'agɣ a Amani Mamn a.

Filip eb em, Lidi ub Es Kɔtɔkɔ nawrɛ

¹¹ S'eb mijetj Troas, s'igb yogɣ kpɛkɣ kpɛkɣ toɣ s'im s'ok Samotras lekr em, etj eke læɣj eny a, s'im s'ok Neapolis baɣɣ. ¹² S'igb yogɣ s'im Filip, Maseduan eci wus a eci eb gbɛl ek'anɣ Rom ec'es ɛw em a. † S'anɣ eb ab em si kok sɛɣ wa cɛ. ¹³ Nɛnɛɣ e læɣj a, s'ok ɔkm baɣɣ a s'im mij nɛny a; yogɣ si tutr eke si b'ow s'ɛɣɣ Jwifɛl ek'anɣ Nyam ɣɔɣɣ em usu nyam. † S'ok es yogɣ etj ɔɔw a ek'as luku anɣ yogɣ a, si dad el odad. ¹⁴ ɔɔw ab em e nyam e nin el Lidi, Tiatir baɣɣ ɔwi eke b'ɔl sigbad ebl amamn ij ke b'igɣ Nyam nuɣ. N'am iri ey ec'odad a, etj Nyam ɔɣn'n abɣ eke li k'ɛw Pɔl e sodad a erm af. ¹⁵ Ow ɔɣ wɛl ok'r mij nuɣ, in lele in ec'akɣ ab ab. † L'ɛw ey abu li dad nine: «Eke am ɛkan eke m'ub Es Kɔtɔkɔ nawrɛ tasi, ke òwr anɣ em ogɣ a.» Etj l'atrm ey s'ɛɣ s'eb.

Wɛl ok Pɔl lele Silas ab sobel em Filip eb em

† **16:10** Akr læw na em eke Luk am dad esɛ “ey” a, ke ow am yɛgm eke yogɣ anake Pɔl ab -l'okar af -n'am kok juma a. † **16:12** Eke eb anɣ Rom ec'es ɛw em, ow el low mamn. Eb eyɣ a b'ɛɣn ów nɔnɔ ec'abusu eke eb ejɛc'a ɔtum enɣm. † **16:13** Filip yogɣ, Jwifɛl agɣ egɣ læw anm eke ow k'ɔɣ wɛl ɔny Nyam nuɣ igɣ usu tasi. Ow sosiem, Jwifɛl b'ɛɣanin gbɛɣ, mij saw eke it el eci sos ayal a ec'ów e kok eci. Ow k'ɔdm Rom ec'es ɛwɛl a ɔɔm Jwifɛl a abusu eke k'ɛɣanin baɣɣ a. Mij ewl mij a ogɣ eke anɣ a lele baɣɣ ab ab a, ow ij kilo nyahan. † **16:15** Bɛbm Ob Kok 16:33; 18:8. † **16:16** Abɣ nuɣ a el lorɣn ec'abɣ. Lorɣn na anake b'osu nyam nuɣ igɣ usu gbɛl nyam eke wɛl b'ɛɣ Dɛlfi a. Agɣ nɔnɔ b'im yogɣ ibrm sos. † **16:21** Rom ɔɣ Jwifɛl abusu eke k'igɣ Nyam nuɣ el ec'elɛl eke -n'am erur a, kɔ -l'érurm eke wɛl ki dad agɣ ejɛci Nyam odad. † **16:22** Agɣ a ek'elm Rom eyɣ a, jɛj ok ɛsɛl a b'ɔɣ wɛl ɔr el gbun ke wɛl jɛj el e lís e low ok. Agɣ ek'el Rom eyɣ a, wɛl ɛɣɣn eke wɛl ki kok el ɛbɛn. Pɔl lele Silas ab a, Rom eyɣ; ow itm eke wɛl k'ɔr el.

¹⁶ Læɣj nyam s'aam Nyam ɣɔɣɣ em, etj adyɔwli nyam am ɔbr ey. In em a, abɣ nuɣ nyam † anɣ eke b'ɔɣn l'ɛkn efi e low ek'am ow a li dad. Ów amua eke li b'ɛkn li dad a b'ɔɣn in ec'es ɛwɛl a os nɔnɔ. ¹⁷ Ey lele Pɔl ab, n'am us ey jam l'ɛlu lebl li dad l'ɛsɛ: «Agɣ amua, Afr Kpɛkpe e Nyam a e juma kok ɛsɛl! -N'am dad ɔny ejagb a eke b'ɛwl ɛɣɣ sel ɛɣɣ em a ec'odad!» ¹⁸ Yɔwli a am kok ɛbɛn sɛɣɣ nɔnɔ. Ow b'afɣn es a, Pɔl erm ebl toɣ batɣ ɛwl mɛny dad abɣ nuɣ a nine: «Jesu Krist e nin em, ɛy ɔkm in em!» Etj wanci ab af cɛ abɣ a ey ɔkm yowli ab em.

¹⁹ Eke adyɔwli a ec'es ɛwɛl a am ɛkn eke -li k'ow -n'ɛɣnm os ow em ij a, -n'ɔny Pɔl lele Silas ab -l'ow ɛbɛɣ em es ɛwɛl ec'any af. ²⁰ -L'ot wɛl -n'im Rom e jɛj ok ɛsɛl ek'anɣ yogɣ a ec'any af, etj -li dad nine: «Agɣ amua am is odad ey ec'eb na em; ²¹ el Jwifɛl, etj -n'am yɛgm agɣ eb ir owr. Ey Rom eyɣ; ey ec'ol a ɔɔm abusu eke si k'ɛɣ s'eb oglog si kok ow e low.» † ²² Dedeku a yɛji ebl erm ok Pɔl lele Silas ab af. Jɛj ok ɛsɛl a ɔɣ wɛl eb Pɔl lele Silas ab mob sos etj ɔɣ abusu eke wɛl k'ɔr el likɣni em. † ²³ Etj eke wɛl ɔr el sɛnyɣ sɛnyɣ bake ow uwr a, wɛl ok el sobel em, etj wɛl ɔɣ usu ɔsu ɛs eke k'ɛw el nyamn af sɛnyɣ sɛnyɣ. ²⁴ Eke n'ɛɣn abusu ikɣ na a, l'ot l'ok wɛl sobel ab em ec'akɣni nyam ek'anɣ sobel a e nuɣ kɔkɔ a, etj n'awɣm wɛl akr ekɣ ekpr ab.

²⁵ Ncok eci læɣj uyu nuɣ em a, Pɔl lele Silas ab am ɣɔɣɣ Nyam ɛɣɣ ej kɔklm'n etj sobel em ɛsɛl a am iri. ²⁶ Kpru em, wus umu tuɔtuɔ, ɔny sobel a mumu. Kpɛkɣ masany a fɛɣ fifig ok es etj sobel em ɛsɛl a eci ɣgbraka a fɛɣ mɔmu es. ²⁷ Usu ɔsu ɛs a ufɣm es, eke li b'ɛkn eke sobel a eci masany a fifig a, l'ɔdu in e lab ler em a

l'elu okm eke li k'ibir in sosi, anke n'am tutr eke sobel em esel a uru es im. † 28 Kō Pōl barm in e læc fəŋ em ninε: «Kì kokr ŋ sosi low ŋuŋ! Ey fəŋ s'ann aŋa!»

29 Usu osu es a ibrm eke wəl k'ign al; l'uru es l'ey akŋ a, sos ufŋ em, erŋn ab, l'ok ɔwrɔkp wus Pōl lele Silas ab ec'any af. 30 N'ɔŋ wəl ok okm etŋ li dad wəl ninε: «Agŋ egbəl, kō ayaf mi ki kokr ke m'ēŋn sel ee?» 31 -Li dad ow ninε: «Ūb Es Kōtōkō Jesu nawrε ke ŋ lele ŋ ec'akŋ ab ēŋan sel.» 32 Etŋ -n'am dad ow Es Kōtōkō ec'odad, in lele agŋ a fəŋ ek'ann' n akŋ ab ab. 33 Ncok a eci wanci ab af cε, usu osu es a ot el ab im etŋ yoyɔg el abi enyembri ab es. Kpɛkŋ in ec'agŋ ab ab wəl ok el mij nuŋ. † 34 L'oc Pōl lele Silas ab n'im in ec'akŋ a etŋ n'ɔŋ wəl ob ij. Eŋŋ na lele in ec'akŋ ab ab sos em am iŋn anke -l'ub Nyam nawrε.

35 Eke læŋŋ eny a, Rom e jεj ok esel a erm agŋ ow dad usu osu es a ninε: «Èlu agŋ a es.» 36 Usu osu es a ow dad Pōl ninε: «Jεj ok esel a ɔŋ abusu eke wəl k'elu ɔny es. ɔtur eke sica k'okr okm imn erm es ey em.» 37 Kō Pōl dad agŋ a ninε: «Wəl jεjm ey e low okm, etŋ -n'ɔŋ wəl ɔr ey dedeku ec'any af, ke ey Rom ec'agŋ cε! Etŋ -n'ɔny -l'ok ey sobel em. Sica -n'am erur eke -li k'ok ey okm es ləl em ee? S'εŋŋm! -L'ow el obi -l'ok ey es!»

38 Agŋ a im ewl jεj ok esel a sodad a eke Pōl dad a. Eke -l'irir eke Pōl lele Silas ab el Rom eyŋ tasi a, ermni edŋ el es. 39 -L'ow -l'εŋŋ low ij -n'ɔŋ wəl, etŋ -n'ɔny -l'ok wəl okm sobel ab em etŋ -ni ŋɔŋn wəl eke wəl k'ok okm baŋn a. 40 Eke Pōl lele Silas ab ok okm sobel ab em a, -n'im Lidi ogŋ a. Eke -l'εkan agŋ lisijimel a, ke -l'atar wəl sos es a, -n'im.

17

Pōl lele Silas ab im ok Tesaloni baŋn

1 Sica Pōl lele Silas ab ecr Anfipolis baŋn lele Apoloni baŋn ab eci im ok Tesaloni; yogŋ, Jwifel eci Nyam nuŋ ign usu ann. 2 Eεe lele eke sakp sakp fəŋ li bi kok ab af a, Pōl im ey Nyam nuŋ ign usu a. Nεnεŋŋ kpa kpa kpa sakp nyahan, l'atar ów es Nyam odad nuŋ af agŋ a ek'ann yogŋ ab

ab. 3 N'am ayal l'ok wəl etŋ n'am yeŋm wəl eke Nyam Ləl em a, ow akpl eke Mesi a k'ij gbre ke áŋŋ luw em igb. N'am dad wəl l'εεε: «Jesu na eke m'am dad ɔny in ec'odad a, in anake l'el Mesi a.» 4 Jwifel ab em e beb odad a ok es sos em etŋ -l'ow -n'εŋn Pōl lele Silas ab. Grɛkel nɔnɔ ek'am ign Nyam nuŋ a lele bosu amamn em ec'oyɔw nɔnɔ ab yeji kok eβen.

5 Gbɛkō Jwifel a nyamnεyr am ɔny. - L'as ów marem marem esel eke -n'εŋan eβerŋ em a luku, -n'am is odad agŋ ab em, etŋ -n'am bubr agŋ em baŋn a. Ca -l'igb -l'ok Jason ec'akŋ a, -n'am ɔl Pōl lele Silas ab eke -li k'ony -l'ot -n'im dedeku a ec'any af. 6 Eke -n'εŋnm wəl a, -l'odu Jason lele agŋ lisijimel beb ab es -l'ow baŋn a ec'es ew esel a ec'any af, etŋ -n'am ɔg -li dad -l'εεε: «Agŋ amua inymn wus na nimum es afr; sica ey ogŋ a -l'ok a! 7 Etŋ Jason eb ok el akŋ! Agŋ amua fəŋ am kok ów ek'elm Sesar ec'ol a eci, anke -n'am dad eke es ew es ejeci nyam in ann eke wε'n b'εŋŋ Jesu.»

8 Sodad amua ɔŋ dedeku a lele eb a ec'es ew esel ab ab sos inym es afr. 9 - N'ɔŋ Jason lele agŋ lisijimel ab ab ew os es gbun etŋ -l'elu wəl es.

Pōl lele Silas ab im ok Bere baŋn

10 Kpɛkŋ eke læŋŋ uk a, agŋ lisijimel a ɔŋ Pōl lele Silas ab im Bere. Eke -l'okr yogŋ a, -n'im Jwifel e Nyam nuŋ ign usu a. 11 Bere e Jwifel a b'εŋŋ low eb akm Tesaloni ec'a; -l'eb Nyam odad a el e sos em iŋn fəŋ em. Etŋ sεŋŋ fəŋ -li bi wewr Nyam Ləl a, yec'etŋ ke -l'εkn eke Pōl ec'odad eke bi dad el a el nawrε. 12 El em ec'agŋ nɔnɔ ub nawrε; etŋ Grɛkel ab em, bosu amamn em ec'oyɔw nɔnɔ lele egŋ nɔnɔ ab yeji ub nawrε.

13 Kō eke Tesaloni e Jwifel a iri eke Pōl am dad Nyam odad Bere baŋn em yej'a, -l'ow -n'am ŋuŋn dedeku a merm em -n'ɔŋ wəl ew jεj jεj. 14 Ow sosiem, kpɛkŋ agŋ lisijimel a ɔŋ Pōl imn okij any a eci; gbɛkō Silas lele Timote ab gbε ann Bere. 15 Agŋ a ek'aam nyimn Pōl a im ewl' l tonŋ ok Aten baŋn, etŋ -l'ewl -n'im Bere Silas lele Timote ab ec'amani a eke Pōl ɔŋ ab

† 16:27 Èkn Ob Kok 12.19 eci akr otar a. † 16:33 Bèbm̄n Ob Kok 16.15; 18.8.

ab. Amani ab em, n'am ibrm eke wel k'ow fafa eyn'n.

Pól anη Aten baηη

¹⁶ Eke Pól am eku Silas lele Timote ab Aten yogη a, low am ey'r sos em eke eb na k'el sekp eci nuη ign ɔfr. ¹⁷ Nyam nuη ign usu yogη, li b'atar ów es Jwifel lele agη a ek'elm Jwifel ke am ign Nyam nuη ab ab, etη eberη em yeji seηη fēη li b'atar ów es agη ejeci eke li b'eηη ab ab. ¹⁸ Epikurel lele Sitoyikel eci low yegm esel ab ab † yeji am atar ów es Pól ab. El em ec'agη beb am ibrm ese: «Nenym gbēl es na, bla odad iy n'am dad gbē ee?» Eke agη beb am iri Pól dad Jesu ec'odad lele luw em anη igb owi ab a,† -n'am dad -l'ese: «Egη na, ese etu e sinyam a ce ec'odad ow'n am dad af.»

¹⁹ Ow sosiem -l'oc Pól ab -n'im baηη a ec'ów bebē esel a † ec'any af, etη -li dad ow nine: «Kɔ s'otu eke si k'uw low yegm owr na eke am dad ow ec'odad ab any ee? ²⁰ Eke am dad ey ów eke am iti ey any a sosiem, s'am erur eke si k'uw ow e nyandre ab any.» ²¹ Tasi em a, Aten eyη a fēη lele etu agη a ek'ir el ab a, b'eb seηη nɔnɔ am iri oglog am dad ów owr ec'odad ce.

²² Pól inym es ów bebē esel a ec'any af etη dad nine: «Aten eyη, m'am ebmn nyamn eke low low fēη em eel Nyam nuη ign esel tasi. ²³ Tasi em a, eke m'am ec ɔny eci baηη em a ke m'am ekn ɔny e sinyam nuη ign e mob a, m'ekn egb waw usu nyam eke wel nɔn: "Nyàm eke wel uwm any eci". † Ee! Yec'a eke am ignη nuη ke uwmn any a anake m'am ow mi dad ɔny in ec'odad a. ²⁴ Nyam a eke kok wus na nimum lele mob fēη ek'anη em ab a, anake el afr lele wus ab eci Es Kɔtɔkɔ a, etη l'irm Sinyamel ek'agη us ab em.

²⁵ L'ibram eke agη k'ɔη'n ob kaka fēη ese ow'n ɔnym ob af; tasi em a, in anake li b'ɔη agη a fēη owr anη, sel lele mob mob fēη ab a. ²⁶ Egη nyam coco em, li kok ebr ebr a fēη etη l'ok wel wus na nimum af. L'ok akpo n'ɔη wel, etη susu susu a eke -li k'ir a yeji, l'edη ow e sereb a. † ²⁷ Li kok ebēn yec'etη ke agη a ól'l es. Etη eke es ɔl a am ew bɔbrm em yeji, k'aw ke -l'otu eke -li k'eηη ow, anke Nyam anm kpekpe egη kaka eci. ²⁸ Tasi em a, ɔny e lel nɔn esel a yeji dad nine: "In em s'anη owr, s'otu eke si k'an es s'ec, etη s'anη." Etη lel nɔn es ejeci nyam yeji dad nine: "S'el in ec'ey." †

²⁹ Eke s'el in ec'ey a, si k'ónyn tutr eke Nyam anη ese sika em nyàm, os em nyàm oglog lebn em nyàm ek'agη ij mēwl kok el ec'ów tutr em af. ³⁰ Agη ec'any uwm em ec'ów eke kok legη a ek'ec ab em a, Nyam ewm erm af ij, kɔ n'am ibrm susu a fēη ec'agη a eke k'itηη el ec'es an a. ³¹ L'oc legη nyam l'ew es, eke egη a eke li sɔsum l'oc ab em, li b'ow li jej wus e low l'ok nenyembri nyam em. L'elu ow e low ɔkm agη fēη ec'any af egη na eke l'igbm luw em ab em!»

³² Eke -l'irir Pól dad luw em anη igb ec'odad a, agη beb am kokr'r miyer, etη oglog am dad ese: «Legη ejeci ke s'iri η ec'odad na.» ³³ Af anη anake Pól elu el es a. ³⁴ Kɔ agη beb gbē egη in e low a eb etη ub nawrē. El em a, Denis ek'el ów bebē esel ab em ec'egη a, yow nyam eke wel b'esη Damaris a lele agη ejec'ab anη em.

18

Pól im ey Korent baηη

¹ Eke ów amua b'ec a, Pól igb Aten im ey Korent. † ² Yogη n'eηη Jwif nyam eke

† **17:18** Epikurel eci low yegm esel a bi tutr eke wel b'anη owr losηη owi eci ce. -Li bi tutr eke Nyam éwm wus e low any, kɔ marem marem ce ów in b'ow. Sitoyikel eci low yegm esel a égnm losηη e low ebm. -Li bi tutr eke sol anη eke bi nyimn wus etη ow it eke wel k'atr sos es elum sol amua. † **17:18** *luw em anη igb*: Luw Em Anη Igb, Grēk em a yow e nin (*Anastasis*). Eke Pól am dad Jesu lele luw em anη igb owi ab a, ow ɔtu eke k'ɔη Aten baηη eyη a tutr eke Pól am dad nyàm yony ec'odad: Jesu ek'el nyàm ign lele Luw Em Anη Igb ek'el nyàm yow ab ab e low. † **17:19** *baηη a ec'ów bebē esel a*: Grēk em a, *Ayeropaj*. Aten e lafeny nyam e nin; yogη ów bebē esel b'ony el e luku as. † **17:23** Egb waw usu na eke wel kok ɔη nyàm eke wel uwm any a, Aten eyη e tutr em a, nyàm ejeci nyam ek'ow k'odm -l'ijal es sosiem eci. † **17:26** *Egη nyam coco em*: Adam em, Nuη ɔb 1.28. *L'edη ow e sereb a*: Ol ɔkn 32.8. † **17:28** Pól am ebr el e lel nɔn esel a, Epimenid lele Aratɔs ab ec'odad a eke dad ab em. † **18:1** Korent el Akayi wus af ec'eb gbēl; eb na em, agη ufu es em etη in eci nfaci ij owi a agb nɔnɔ.

wel b'ēsñ Akilas; wel ew'r Pōñ eci wus ab af. N'ann Rom, Itali wus af l'ow ey Prisil ab ow k'ibnm, anke yogñ Sesar Klod òñ abusu wel ogñ Jwifel a fēñ. Pōl im ēññ el, ³ etñ eke -n'ònyñ juma nyam ek'el ndey lel em léf e kok a, l'ir wel ab etñ -li b'okr af -li kok juma. ⁴ Nēñēññ fēñ, Pōl b'im Nyam nuñ ign usu a, etñ eke li b'eb odad a, li b'ól eke li k'eb Grēkel lele Jwifel ab.

⁵ Sica eke Silas lele Timote ab ann Maseduan ow a, † Pōl b'oc in e lēññ a fēñ am dad Jwifel a Nyam odad am ij nēny dad eke Mesi a Jesu. ⁶ Kō Jwifel a égnm in e low a ebm etñ bi wēwr'r; ow sosiem l'ufñ in e mob sus em a e siflefl ab es l'ok wel es, † etñ li dad wel ninē: «Eke batñ irmñ, ke òny obi em ana; ow elm em e low ij. Sicaca em a, m'ow m'oc any m'òkñ agñ ek'elm Jwifel a.»

⁷ Pōl igb yogñ im ir Titius Justus ogñ, ek'in ec'él a titm Nyam nuñ ign usu a. L'elm Jwif kō l'el ēgn nyam eke ēgn el eci Nyam nuñ ign owi a eb. ⁸ Krispus ek'el Nyam nuñ ign usu a ec'es ēw a, lele in ec'akñ ab ab † ub Es Kōtōkō nawrē. Korent baññ eyñ nōñō ek'iri Pōl ec'odad a yeji ub nawrē etñ ok mij nuñ. ⁹ Sica ncok nyam, Pōl am erur mēmn etñ Es Kōtōkō am dad'r esē: «K'ùru erññ! Nēny áññ'ñ em am dad! K'àbl nēny, ¹⁰ anke m'ann ñ ab. Egn kaka k'òtum kokm'ñ low ñññ anke eb na em, agñ nōñō el em eci.» ¹¹ Pōl ann Korent kok lakpo nyam awl nōhōn etñ am yegm agñ Nyam odad.

¹² Lakpo ab af eke Galion eb Rom ec'es ēw Akayi ogog ec'a, Jwifel okr af irññ Pōl. -L'oc ow -n'im jēj ok ec'any af ¹³ etñ -li dad ninē: «Egn na am ol eke k'eb agñ ign Nyam nuñ ek'otm ol a ec'ab es.» † ¹⁴ Eke Pōl ol eke ki dad odad a, Galion dad Jwifel a ninē: «Òny Jwifel, tasi em a, blel ow el low ñññ li kok, oglog low ligbel marem

anake li kok a, ke blel m'ók sos es m'iri òny ec'odad a. ¹⁵ Kō ek'ow el ów es atar odad ebl owi af, en owi af lele òny obi e sol owi af ab a, na òny obi e low eke k'ēkan ana. Sodad nēñē a, m'érurm eke mi k'el ow e jēj ok es!» ¹⁶ Etñ l'ogñ wel jēj ok usu a. ¹⁷ El fēñ -n'òny Sōsten ek'el Nyam nuñ ign usu a ec'es ēw es a, etñ -n'am òr ow jēj ok esel a ec'any af; gbekō Galion cicm sar okm el es.

Pōl ewl im Antios

¹⁸ Pōl ann Korent ibn. Sica l'elu agñ lisijimel a es, etñ l'eb mijetñ l'ot Prisil lele Akilas ab n'im Siri. Gbuñ ke -l'eb mijetñ a, Sankre eb em yogñ, Pōl òñ wel er'r sin anke l'ij nēny. † ¹⁹ -N'im -l'ok Efes etñ Pōl elu el es yogñ. N'im l'ey Nyam nuñ ign usu a etñ Jwifel ab ab -n'am atar ów es. ²⁰ -L'ibrm ow ek'ow k'ann el ab ibn, kō l'ēgnm. ²¹ Ke l'élú wel es a, li dad wel ninē: «Eke Nyam ēgn, lēññ ejeci m'ow m'ewl mēny m'ow òny ogñ aña.» Etñ l'igb Efes n'imn mijetñ em eci. ²² Eke l'itr es Sesare a, l'uyu n'im Jerusalem l'ēsññ Nyamel ec'agn a, gbuñ etñ n'im Antios. ²³ Li kok sēgn beb yogñ etñ n'im. In ec'im em a, l'ēcr Galasi lele Friji e wus ab af eci etñ n'am atr jam esel a sos es.

Apolos im Efes

²⁴ Jwif nyam eke wel b'ēsñ Apolos ke wel ew Alesandri a, ow ey Efes. L'el odad ebl mamn es eke uw Nyam Lel any senyn senyn yeji. ²⁵ Wel yegm'n Es Kōtōkō Jesu ec'ejagb a e low, etñ ari at em, n'am òb kokoba li yegm agñ Jesu e lís e low fēñ cēcē em; gbekō Jan eci mij ok nuñ a cē e low l'uw any. † ²⁶ N'am dad ów òmn em tasi Nyam nuñ ign usu yogñ. Eke Prisil lele Akilas ab iri'r lebl a, -l'oc ow etñ -l'otar Es Kōtōkō Jesu ec'ejagb a e low akr tasi -l'ok ow.

† **18:5** Filip e Nyamel a òñ Silas lele Timote ab os is Pōl. Ow òñ Pōl sos ok es in e Nyam juma kok ab em. Li kókm juma a eke ow em li b'ēññ os a ij. Èkn 2 Korent 11.9; Filip 4.14-15; Ob Kok 17.15. † **18:6** *l'ufñ in e mob sus em a e siflefl ab es l'ok wel es:ow* e nyandre el ēgn ab ec'ijarm. Èkn Matie 10.14 lele ow ec'akr otar ab ab. † **18:8** Bēbmn Ob Kok 16.15,33. † **18:13** Rom eyñ òñ abusu eke wel ki kok Nyam nuñ ign owi esē Jwifel ec'ab af, kō ow elm Nyam nuñ ign owi fēñ gbē. Jwifel am ok Pōl ów af anke el ec'a, Pōl am yegm agñ Nyam nuñ ign owi ejeci; ow el low ligbel ek'itm Rom eyñ ec'ol ab em. Galion gbē am oc Pōl eci low yegm a esē Jwifel ec'ab af. † **18:18** Pōl edñ sēgn eb ij nēny Nyam ec'any af eke k'ēgnm mar, erm sin (Awl 6.1-21). Sakp nōñō Jwifel bi kok ēben Nyam bia elu eci. Ba wel b'er sin, ke lēññ a eke wel edñ eb a uwr ñ. Èkn Ob Kok 21.24 lele akr otar ab ab yeji. † **18:25** Bēbmn Ob Kok 19.3-4.

²⁷ Sica eke Apolos am erur eke k'im Akayi wus af a, agn lisijimel a atr'r sos es, etn -li kok lel -n'awn eb ab em eci jam esel a yec'etn ke wel eb'r senyn senyn. Eke n'im l'ey yogn a, agn a eke Nyam e bibm em ony onn a, l'elum wel abu nono. ²⁸ Tasi em a, dedeku fen ec'any af n'am ot ow tasi li yegm eke Jwifel a onym low ij: Nyam Lel em, n'am elu okm eke Mesi a Jesu.

19

Pol im ok Efes eb em

¹ Ek'Apolos anj Korent a, Pol ebr mafeny em eci im ey Efes. N'ejn jam esel beb yogn ² etn l'ibrm wel nine: «Ko eke ubr nawre a, enan Abn Lala ee?» -Li dad ow nine: «Ek'Abn Lala nyam anj yeji, s'irim; wel dadm ey ow e low.» ³ Ow on Pol ibrm el nine: «Ke sica bogh e mij ok nun enan ee?» -Li dad ow nine: «Jan eci mij ok nun a eke yegm agn a.» ⁴ Pol dad el nine: «Legn ab em a, Jan am ok agn a ek'egn eb eke k'itjn erm a mij nun etn n'am dad Israel ec'agn a eke k'ub egn a eke b'ow anj'n jam ow a nawre, egn a el Jesu.» † ⁵ Eke -l'irir ow amua a, -n'on wel ok el mij nun Es Kotoko Jesu e nin em. ⁶ Pol at el abu nun etn -n'ejn Abn Lala. -N'am ebr sebr eke wel uwm any etn -n'am iri Nyam ogn ec'odad -li dad. ⁷ Agn a fen otu ek'ij agn lew yony.

⁸ Pol b'im Nyam nun ign usu a, etn yogn awl emum nyahan, li bi dad ow onn em tasi. N'am dad Nyam e gbrenghi usu a ec'odad etn n'am ol elel eke li k'eb agn a ek'am iri in ec'odad a. ⁹ Gbeko agn nono am ony loru aru, egnm ek'ub nawre etn dedeku a ec'any af, am cak Es Kotoko Jesu ec'ejagb a e low. Ow sosiem Pol elu el es, ot jam esel ab ab im, etn segn fen am dad Nyam odad Tiranus e lel el em a. ¹⁰ Low na ibn ton ij akpo yony; ow on agn a ek'ir Azi ogog a, Jwifel lele agn ek'elm Jwifel ab ab iri Es Kotoko ec'odad a.

Seva ec'ey a

¹¹⁻¹² Pol em, Nyam am kok sakrowa egbel ton batn agn b'ot sigbad, oglog nun es awn eke Pol ew sos a is olu a: ol a b'oc el es lis etn abn enun a b'ok okm el em. ¹³ Jwifel beb eke b'ec susu susu ogn abn enun eke b'ann olu em a, el yeji am ebm oc Es Kotoko Jesu e nin a ogn abn enun ok okm. -Li bi dad abn enun a -l'es: «Jesu a eke Pol am dad in e low a e nin em, m'am dad ony eke k'okr okm!» ¹⁴ Eben eke egn waw es ligbel nyam, Jwif eke wel b'esn Seva a, ec'ey lobn a yeji bi kok ana. ¹⁵ Ko legn nyam, abn nun nyam dad el nine: «M'uw Jesu any etn m'uw egn ek'el Pol ab any, etn ko ony, bwo el ony ee?» ¹⁶ Etn egn a eke abn nun ir em a ey el af, etn l'ey lec l'akm wel fen; l'or wel lec em ton batn mob kok kok el; -l'uru es -l'ok okm akn a -n'im sos ofr.

¹⁷ Efes ec'agn a, Jwifel lel agn ek'elm Jwifel ab ab, iri low na; el fen erjn am ony el etn agn am ony Es Kotoko Jesu e nin a ec'elum ligbel. ¹⁸ Agn nono a eke ub nawre a ow dedeku a fen ec'any af egn ow enun a eke -li kokr a e low eb. ¹⁹ Agn nono a eke kok cam owi a ot el e silel a ow, etn dedeku a fen ec'any af -l'ofn. Wel ub silel a ec'os abi ek'otu eke k'ij a, etn el ec'os ab em, ow ij jete efu fandi ekn yony lele lew ab. † ²⁰ Elel eke Es Kotoko ec'abusu em, Nyam ec'odad a am eb es ke am elu in e lec a okm ana.

Efes eb em e dedeku a ec'erm bebl

²¹ Eke ow amua ec ok es a, Abn Lala nyimn Pol † eke k'ecr Maseduan lele Akayi ab eci, ke im Jerusalem. N'am dad eke ek'in im yogn, ow'n it ke in im Rom yeji. ²² Ow sosiem n'on in ec'abu elum esel yony, Timote lele Eras ab ikn anym im Maseduan, ko in obi a gbe emeny n'ann Azi segn beb.

²³ Legn na af, erm bebl ligbel ey Es Kotoko Jesu ec'ejagb a sosiem. ²⁴ Sika iny es nyam eke wel b'esn Demetrius b'oc jete

† 19:4 Ekn Matie 3.11; Mark 1.4, 7-8. † 19:19 El eci os, jete ufu nyam el juna kok es nyam e legn nyam eci labm sog. † 19:21 Abn Lala nyimn Pol:odad na Grek em a, wel otu ek'itjn ejec'em dad ese Pol egn eb. † 19:24 Artemis el nyam yow eke Azi ec'agn nono b'ign nun. -Li bi tutr eke ow b'on agn ey ew, ow b'akpal egn. N'onny nun ign susu likj lele lew lele nyahan ab, etn Efes anake el ow eci usu ligbel a. Legn ab em a, in e nyamel gbel a el wus na nimum eci mob amamn ab em e ligbel marem nyam.

ufu kokr nyàm yow Artemis † eci nyamel ekekey, etj ow b'ow juma kok esel a b'ejn os nōnō. ²⁵ L'as in e juma kok esel a lele agj ejec'a eke el e juma a ot in ec'a es a luku etj li dad wēl ninε: «Agj o, uwr any eke ow el juma na anake b'ow ey s'ir eb senyn senyn a. ²⁶ Am ekan etj am irir low eke Pōl ikj na am kok a: tasi em a, n'am dad eke sinyam a eke agj in kok a, in elm nyàm, etj l'eb agj nōnō, ow elm Efes aṇa sōny cε, kō Azi wus nimum af yeji. ²⁷ Low na otu eke ki ṇuṇ ey e juma a, ke emeny ow ōṇ nyàm yow Artemis e nyamel gbēl a irmn in ec'any a; nyàm yow na eke Azi lele wus na nimum ec'agj a fēṇ ab b'igj ṇuṇ a e sagb a b'ow oc es!»

²⁸ Eke -l'irir sodad amua a, agj a erm ebl afjṇ es etj am og dad εse: «Efes eci Artemis a el ligbēl!» ²⁹ Erm bebl a eb es eb a fēṇ em. Agj a ony Gayus lele Aritak ab, Maseduan wus af eyṇ yony eke b'ewl Pōl usu, etj dedeku em -l'ub -l'ok dedeku a e luku as usu a. ³⁰ Pōl am erur eke k'okm sos okm dedeku a ec'any af, kō jam esel a εdṇ in. ³¹ Azi wus ab af eci idr esel beb a ek'el lawlēl a, oṇ'n bōwl ṇoṇ'n eke li k'iim dedeku a e luku as usu a. ³² Wanci ab af a, luku as a wuwal: agj beb b'ow na ke dad, amua b'ow na ke dad, etj nōnō gbēl ec'a, -l'uwm low a sosiem eke -n'anṇ luku as ab em ab any. ³³ Jwifel a akj ów a ok Alesandr nenym etj -l'ikjṇ ow anym eke li ki dad. Alesandr igbl abu ogj: l'erur eke dedeku a ec'any af li k'eb odad li dad l'otar akr. ³⁴ Gbēkō sica eke ow ok el es sos em eke ow el Jwif a, el fēṇ -l'og lebl nyam toṇ ow kok wanci omu yony: «Efes eci Artemis a el ligbēl!»

³⁵ Sog a anṇ em toṇ etj sica eb a eci es εw es a otu εdṇ dedeku a etj dad ninε: «Efes ec'agj, yewalil o! Agj a fēṇ uw any eke Efes ec'eb a b'osu Artemis gbēl a e ṇuṇ igj usu a lele in e lebn em nyàm ek'anṇ afr ey wus ab ab. ³⁶ Ow itim εgṇ kaka any. Ow sosiem otur eke ki yewalil tiṇ, kī kokr nyamb owi. ³⁷ Kin, otr agj amua owr aṇa, -l'iym nyamel gbēl a e mil

etj -li wēwrm ey e nyàm yow a yeji. ³⁸ Eke Demetrius lele in e juma kok esel ab ab ony low εgṇ ab a, ow ony sēgṇ eke wēl bi jej ów ok etj es εw esel yeji anṇ: yogṇ anake -li k'im -li jej -l'ok a. ³⁹ Etj emeny eke onyn low eke k'ibrmn a, wēl b'ow dad ow ec'odad luku as gbēl a eke b'an es ol af a ec'any af. ⁴⁰ Tasi em a, yefenyana e low na ek'ey a, af yogṇ a, wēl otu eke k'ot ey εse agj low εgṇm ebm esel af, anke low kaka anm ek'am ayal ey ec'εṇanin na, etj si k'ow s'onym odad ebl ek'ow af si k'otar εṇanin na e low akr senyn senyn.» ⁴¹ Eke li dad ów amua uwr a, l'igbl luku as a ec'agj a sos ogj.

20

Pōl im Maseduan lele Gres ab

¹ Eke ów wuwal a fēṇ ok sel a, Pōl as jam esel a luku etj am atr el sos es. Ow b'uwr a, l'elu wēl es n'im Maseduan. ² L'εcr wus ab af eci, l'atr omn esel a sos es, sodad nōnō a eke li dad wēl ab em. Etj n'im Gres, ³ n'anṇ yogṇ l'ij awl nyahan. Sica eke n'am bebm sos eke li k'eb mijetj n'im Siri a, l'iri eke Jwifel a am ut in ec'asre. Ow sosiem l'ewl meny l'εbr Maseduan eci. ⁴ Agj a ek'im am ewl'l a † el: Sopater Pirus jim, Bere iy, Aritak lele Sekundus ab ek'el Tesaloni eyṇ, Gayus, Derb iy, Timote, Tisik lele Trofim ab, Azi wus af ec'agj. ⁵ Agj amua ikj anym im Troas am eku ey. ⁶ Ey gbε, eke Futufutu eke ejru anm em ec'es gbεgbl a uwr a, s'eb mijetj Filip eb em Maseduan wus af; etj eke sēgṇ yen ec a, s'im s'εṇ el Troas, s'anṇ yogṇ si kok sēgṇ lōbṇ.

Pōl eci Troas eyṇ ek'im εkn abal es

⁷ Ma ey ncebles a, s'εṇanin eke si k'ubr futufutu em, † etj Pōl am dad dedeku a odad. Eke lēgṇ b'ow eny ke li b'ow n'im a sosiem, li dad odad toṇ lēgṇ usu ubr em. ⁸ Oj ab em a eke s'as luku él afr yogṇ a, keniε nōnō anṇ. ⁹ Ngbafrε nyam eke wēl b'εsṇ Etikus sig es finetr nenyn af a. Pōl ec'odad a ek'am ofu nenym a, oṇ memn

† 20:4 agj a ek'im ewl'l a: Ob Kok esel e silēl esig oglog b'igj af dad εse toṇ Azi. † 20:7 Ma ey ncebles a: Grēk em odad eci iri tasi el *Lēgṇ krekre*; wēl otu ek'itjṇ ejec'em dad εse *Dimas ncebles*; s'εṇanin eke si k'ubr futufutu em: kretienel krekre a b'okr af am ij ob a, -li b'ebm ob ij lala ab kpekṇ.

ewl'l. Memn a afɔn in es toɔn n'anɔ ɛl afr nyahan em a l'ey wus. Wel ɔny igbl'l oɔn, kɔ l'uw. ¹⁰ Pɔl us es, im ubu'r af, oc'r etɔ dad agɔ a ninɛ: «Ermij k'ók ɔny: n'anɔ owr!»

¹¹ Emeny Pɔl ewl uyu ɛl afr a, l'ubr futufutu ab em li cɛc, etɔ in yeɔi l'ij. Emeny li dad odad ibn kpekpe toɔn ligbn ejn ey ɔkm etɔ n'im. ¹² Iy a gbɛ anɔ owr, wel oc'r im etɔ ow el agɔ a fɛɔn ec'erm es ey.

Pɔl igb Troas im Mile

¹³ S'ikɔ anym s'im eke si k'eb mijetɔ ot im ey Asos; yogɔ anake si k'oc Pɔl a, anke tasi em a, li dad eke li k'ecr wus wus eci. ¹⁴ Eke l'ow n'ɛɔn ey Asos a, s'oc'r mijetɔ ab em etɔ s'im Mitilen. ¹⁵ S'igb yogɔ s'im etɔ lɛɔn b'eny a, s'ow s'ok lekr a eke wel b'ɛɔn Kio a ec'any af. Lɛɔn b'eny a, s'ow s'ok Samɔs, etɔ emeny lɛɔn b'eny akr af a, † s'ow s'ok Mile. ¹⁶ Tasi em a, Pɔl eɔn eb eke k'inyam es Efɛs irmnm lɛɔn Azi wus af. N'am oɔn es yec'etɔ ek'ow it ke n'anɔ Jerusalem Pantekɔt e lɛɔn a.

Pɔl am dad Efɛs ec'agɔ ekpekɔ a ów

¹⁷ Pɔl anɔ Mile awɔ bowl Efɛs eke Nyamel ec'agɔ ekpekɔ a k'ow. ¹⁸ Eke - l'owr -n'ɛɔn ow a, li dad wel ninɛ: «Sɛɔn a fɛɔn eke m'anɔ ɔny ab a, uwr elel eke m'aan es ab any, lɛɔn krekrɛ a etɔ eke m'ow Azi wus na af a. ¹⁹ Es is em, mi kok Es Kɔtɔkɔ e juma ɔɔn ikɔ em, Jwifel eci asre eke b'ut em e gbɛ ij ec'a sosiem. ²⁰ Uwr any ekan eke low fɛɔn ek'ɔtu eke k'akpl ɔny ec'a, m'ocm mi lɔlm es. Dedeku fɛɔn ec'any af, ɔny ec'akɔ akɔ, mi dad ɔny etɔ mi yeɔm ɔny yeɔi. ²¹ M'ɛɔn Jwifel lele agɔ ek'elm Jwifel ab ab eke k'itɔn erm em, oc any ɔkɔ Nyam ke ɔny ɔmn ey Es Kɔtɔkɔ Jesu em. ²² Sica m'aam Jerusalem ɛɛ elel eke Abɔ Lala am at'm eke mi ki kok ab af. Low yec'a eke b'ow eɔn'm yogɔ a, m'uwm any. ²³ Low a cɛ eke m'uw any a el: eb fɛɔn em eke mi b'ec a, Abɔ Lala b'ɛwar'm em e gbɛ ij nɔnɔ lele sobel em eke m'ow m'ey ab ab a e

low. † ²⁴ Gbɛkɔ m'am ɛkn eke em ec'a, em ec'owr anɔ a ɔnym any; low a cɛ ek'ɔny any a el ke m'im toɔn m'igɔ em eci es uru a e nun, ke mi kók juma a eke Es Kɔtɔkɔ Jesu abul'm a, toɔn ke m'úwar; juma a el ke m'ób Amani Mamn a ek'el Nyam eci ɔɔn ikɔ a e kokoba. †

²⁵ M'ec ɔny fɛɔn ec'araɔn mi dad Nyam e gbɛɔgbɛ usu a ec'odad; gbɛkɔ sicaca em a, m'uw any ek'ɔny em ec'ɛɔn kaka k'ow ɛknm im ij. ²⁶ Na sosiem anake yeɔenyina m'am igbl lebl oɔn mi dad m'ɛɛ: ek'ɔny em ec'ɛɔn nyam am irm, ke ow elm em e low ij, ²⁷ anke mi dad ɔny Nyam e low a fɛɔn eke bɛbm ɛw es a; m'ocm kaka mi lɔlm es. ²⁸ ɔsurir ɔny obi lele Abɔ Lala eci mɛbob a ek'ɔn ɔny eke k'osur ab ab. ɛɛ elel eke mɛcɛb ɔsu es b'ɛw in e mɛcɛb a nyamn af ab af a, ɛwr Nyamel a eke Nyam ɔl jim lokm e mebl ab em † a e low erm. ²⁹ M'uw any tasi eke em eci im em a, agɔ ek'anɔ ɛɛ mindɛy eɔn af b'ow ok ɔny ec'araɔn etɔ k'ow yeɔm mɛbob a kaka. ³⁰ Etɔ ɔny em a yeɔi, agɔ b'ow ok ɔkm am ɔny yadɔ, yec'etɔ ke ɔmn ɛsel a ús el jam. ³¹ ɔsur sos! Ke ɔkan ek'akpo emum nyahan, ncok lele lɛɔn owr ab, ɔɔn ikɔ em, m'ɔpim ɔny em ec'ɛɔn nyam nyam ec'ów ɔm.

³² Sica m'am oc m'elul ɔny Nyam lele in eci ɔɔn ikɔ eci odad ab ab abu em. N'ɔny abusu eke li k'agbr ɔny ɔmn em ke n'ɔn ɔny aja a fɛɔn eke l'oc l'ɛw es agɔ a ek'el in ec'a ec'a. ³³ M'ocm nyamn m'ɛwm eɔn kaka fɛɔn ec'os, sika, lele simob sus em ab af. ³⁴ ɔny obi yeɔi uwr any eke ow el em e sabu ab em mi kok juma m'ɛɔn yec'ek'it a agɔ a ek'am ewl'm a, lele em obi ab ec'a. † ³⁵ Sɛɔn a fɛɔn mi yeɔm ɔny eke ki kokr juma ɛben ke ɛlumn ɔgbɔru abu. ɔkan Es Kɔtɔkɔ Jesu eci sodad amua eke dad a: “Eke wel b'ɔn eɔn ob a, wel b'ɛɔn sos em inɔ nɔnɔ akm yec'eke wel b'ɛɔn eɔn em a.” » †

³⁶ Eke odad a uwr a, Pɔl ok ɔwrɔkp wus el fɛɔn ab nɔnɔ Nyam. ³⁷ Agɔ a fɛɔn am ikɔ ɔɔn etɔ am ey Pɔl af es ɛlulil eci. ³⁸ Sos

† **20:15** Lɛɔn b'eny akr af a: Ob Kok eci silɛl esig oglog b'igɔ af dad ɛɛ eke wel inym es Trojilion a. † **20:23** Bɛbm Ob Kok 21.4,11. † **20:24** Bɛbm 2 Timote 4.7. † **20:28** jim lokm e mebl ab em: odad na Grɛk em, wel ɔtu ek'itɔn ejec'em dad ɛɛ in obi e mebl ab em. † **20:34** Bɛbm Ob Kok 18.3a. † **20:35** Jesu ec'odad na, wel ocm ewm es Matie, Mark, Luk lele Jan ab eci lel ab em.

ow el es nono anke Pól dad el eke wé'n k'ow in eknm'n ij. Etn -l'éwl ow ton -l'ok mijetn a e lís.

21

Pól aam Jerusalem

¹ Eke sica s'elu el es a, s'imn mijetn em eci, kpekñ kpekñ ton s'ok Kós lekr em; legñ b'eny a, s'im s'ok Rod lekr em, etn s'igb yogñ s'im s'ok Patara banñ. ² Yogñ, s'ejñ mijetn nyam ek'am ow im Fenisi etn s'ok em s'im. ³ S'ekñ Sipr lekr a kpekpe em, s'ecr ow ec'esr em a, etn s'imn Siri eci. S'itr es Tir eci nanu gbél a, yogñ a eke mijetn a k'usm in ec'érekp ab es a. ⁴ Yogñ s'ejñ jam esél etn s'ann el ab ow ij nenegñ mum nyam. Eke Abñ Lala ewar el a, -li dad Pól eke k'úyum iim Jerusalem. ⁵ Gbékó eke nenegñ gber mum a oc es a, s'ewl s'ebr ey ec'usu im ab em. El fegñ -l'ow -l'éwl ey, el ec'oyow lele el ec'ey ab ton s'ok okm banñ a. Okij neny yogñ, s'ok owrókp wus si ñonñ Nyam. ⁶ Eke sica s'elulil es a, s'ok mijetn ab em etn el gbé -l'éwl -n'im gbugñ gbugñ.

⁷ Sica eke s'igb Tir a, s'im s'ok Pitolemais, etn s'uwar ey ec'usu im mij af ec'a. Yogñ s'ekanin eb ab em ec'agn lisijimél ab ab, etn s'ann el ab legñ nyam cé. ⁸ Legñ b'eny a, s'im s'ok Sesare. Yogñ, s'ok Amani Mamn a ec'es omun es Filip ec'akñ a etn s'ann in ogn a. L'el agñ lobñ a eke wél s'osum ot Jerusalem a e nyam. † ⁹ N'ony ey oyow yar eke ebim egñ, ke b'ób kokoba dad odad eke Nyam b'ón el a. ¹⁰ S'ann yogñ ow kok segn nono ton etn kokoba ob es nyam eke wél b'esñ Agabus † ann Jude ow. ¹¹ L'ow ey ogn a, l'oc Pól eci meb er em a, n'awn in ec'akr a lele sabu ab ab, etn li dad niné: «Kin Abñ Lala ec'odad eke am dad: egñ a eke meb er em na el in ec'a, Jerusalem yogñ, Jwifel b'ow awñ'n eben, ke -l'oc -l'elu ow agñ ek'elm Jwifel a abu em.»

¹² Eke s'iri ów amua a, ey obi ey obi lele Sesare ec'ey lisijimél ab ab, si ñonñ Pól eke k'úyum iim Jerusalem. ¹³ Gbékó li dad niné: «Kó bla sosisem etn am ikññ onñ owar'm sos es ee? Em, mi bebñ sos, ow elm em ec'awn a cé eci, kó ke m'úw Jerusalem Es Kótoko Jesu sosisem.» ¹⁴ Eke s'otum s'ebm'n odad ebl em a, s'atram'n ij etn si dad s'esé: «Ke ow él yec'a ek'Es Kótoko am erur a!»

¹⁵ Eke sica s'ann yogñ si kok segn beb a, si bebñ sos s'am uyu s'imn Jerusalem eci. ¹⁶ Sesare eci jam esél a ow ewl ey Jerusalem; -l'oc ey -n'im egñ nyam eke k'eb ok ey akñ a ogn; wél b'esñ'n Minason, Sipr lekr em ec'egñ ek'el jam es legñ kpekpe, ke ir Jerusalem. ¹⁷ Yogñ eke s'ok a, ey lisijimél a eb ey sos em inñ em.

Pól im Jak ogn a

¹⁸ Eke legñ eny a, Pól ot ey ab im Jak ogn a; yogñ, Nyamel ec'agn ekpekñ a fegñ as luku. ¹⁹ Pól esññ el, etn mewl em am dad el in e juma ab em ec'ów fegñ eke Nyam kok agñ a ek'elm Jwifel a ec'aranñ a. † ²⁰ Eke -l'irir ow ec'odad a uwr a, -li kóklm Nyam; etn -li dad Pól niné: «Ey lisijim, am ekñ eke Jwifel fandi fandi ub Jesu nawre, ke el fegñ -li b'ucu ol a -n'ony es senyn senyn a. ²¹ Wél dad el eke ñ bi yegm Jwifel a fegñ ek'in ir lutu a low eke wé'n k'ign Mois ec'ol a in elu es, etn emeny ñ bi dad wél eke wé'n k'úbrm wél ec'ey a ekr es, wé'n kí kokm Jwifel ec'ów a. ²² -Li b'ow -l'iri tasi eke ñ ow anja. Ayaf si ki kokr ab ee? ²³ Ow akpl ke kók ow a eke si b'ow si dad'ñ a. Anja, s'ony agñ yar ek'ij neny Nyam ec'any af. ²⁴ Òc el ab im, àññ el ab sos ayal eci low kok ab em, ke sóg el e low kok a e labm, yec'etn ke -l'otu -l'er sin. † Ow em a, agñ a fegñ b'ow uw any eke ów a fegñ e wél dad ñ e lís a elm nawre; ow b'ow yegm eke ñ yeji ann Mois ec'ol a ec'elum em. ²⁵ Agñ a ek'elm Jwifel ke ub nawre a ec'a, si kok lel s'awn el si dad el ów yec'a

† **21:8** Ekñ Ob Kok 6.5; 8.5. † **21:10** Ekñ Ob Kok 11.28. † **21:19** Ow k'odm Pól eci samani a eke am onñ el a, Azi wus af eci Sinyamel a eci ob ap a eke l'eb a, n'ón wél. Ekñ 1 Korént 16.1-4; Rom 15.25-28. † **21:24** Jwifel beb b'ij neny Nyam ec'any af edññ legñ eb -li k'egñmn mar, -li k'ermm sin. Pól egñ eb eke k'el agñ yar amua e low kok a ec'idr es. Ow sosisem, egb waw eke wél ibrm a (Awl 6.14-15), ow it ke li sóg ow e labm. Sica sos ayal eci low kok a b'uwr a, ow it ke l'éwar Nyamel gbél ab em eci egb waw esél a, yec'etn ke -li bebñ sos egb waw a eci. Legñ ab af anake agñ yar a b'ow er sin, ke ofñ sin a lele egb waw ab ab a.

eke si bæbm a. Kin ów a: -li k'ijmn ndey eke wêl oc wawr egb òḡ sêkp, -l'êgḡmn mebl, -l'ijmn ndey eke wêl okm mebl es, -l'ijmn nfaci.» †

²⁶ Af yogḡ, Pól oc agḡ yar amua ab im, êḡḡ eke lêgḡ êny a, -n'im wêl ab sos ayal eci low kok ab em. † Êmeny n'im Nyamel gbêl ab em êḡḡ n'am dad wêl dedeku em lêgḡ yec'af eke sos ayal eci low kok a b'ow uwr ke wêl b'ow waw êl em ec'êgḡ nyam nyam ec'êgḡ a.†

Wêl êdḡḡ Pól Nyamel gbêl ab em

²⁷ Eke sos ayal eci sêgḡ lóḡḡ a am ow uwr a, kpêkḡ Azi ogog eci Jwifêl a êkn Pól Nyamel gbêl a e gbugḡ a. -L'ij abra -n'òḡ dedeku a fêḡ êḡḡ -n'òny ow; ²⁸ -n'am òḡ -li dad -l'êse: «Israel ec'agḡ, êlumn êy abu! Kin êgḡ a eke usu fêḡ, agḡ fêḡ ec'any af bi dad ów êḡḡ ok Israel ec'agḡ af, Moïs ec'ol ab af lele Nyamel gbêl na af ab a. Êḡḡ sicaca em a, l'ot agḡ ek'elm Jwifêl l'ok Nyamel gbêl ab em; † ow em a, -ni ḡḡḡḡ usu lala a Nyam ec'any af.» ²⁹ Tasi em a, -n'am dad êben anke -l'êkn Efes iy Trofim † Pól ab êb ab em. -N'am tutr eke Pól oc êlu'l Nyamel gbêl a e gbugḡ lokm a.

³⁰ Likekr a eb es eb ab em êḡḡ òy òy a fêḡ em agḡ am anḡ ow. -N'òny Pól -l'òdu -l'êlu ow òkm Nyamel gbêl a e gbugḡ a êḡḡ kpêkḡ -li babl masany a. ³¹ -N'am òl eke -li k'ibi Pól, êḡḡ kpêkḡ wêl im dad Rom e kumada a ek'anḡ Jerusalem a likekr a eke eb es eb a fêḡ em a e low. ³² Kpêkḡ l'ot sróda eyḡ lele êl ec'anym êsel ab ab êḡḡ l'uru es n'im dedeku a ogḡ a. Eke -li b'êkn kumada a lele sróda eyḡ ab ab a, -l'orm Pól ij. ³³ Kumada a eri im titm Pól, òḡ wêl òny'n êḡḡ òḡ abusu eke wêl k'oc ḡḡbraka yony awḡḡ'n; êḡḡ l'ibrm êgḡ yec'a eke l'el a lele low yec'a eke n'am kok ab ab. ³⁴ Gbêkó dedeku ab em, agḡ amua ám dad odad na, ke bæb ám dad êjeci. Kumada a

ótum irim low a tasi likekr na em; n'òḡ abusu eke wêl k'oc Pól im in eci frutu lakp ab em. ³⁵ Eke Pól anḡ êl a ec'af uyu usu a, sróda eyḡ a oc'r abu em abu em, dedeku a e læc ek'am êlu òkm a sosiem, ³⁶ anke agḡ a fêḡ am us'r jam òḡ dad êse: «Wêl íbi'r! Wêl íbi'r!»

Pól ibrm odad

³⁷ Wanci ab af eke sróda eyḡ a am òl eke k'òny Pól êlu frutu lakp ab em a, li dad kumada a ninê: «Kó m'òny abusu eke mi ki dad'ḡ odad têl ee?» Kumada a ninê: «Kó b'êbr Grêk ee? ³⁸ Njê elm Ejipt iy a eke efneny a cê is ar ke ot áru fandi yar ab im loj ab ee?» † ³⁹ Pól dad ninê: «Êm Jwif, wêl ew'm Tars eb em, Silisi wus af, eb ek'òny any ec'êgḡ. M'am ḡḡḡḡ'ḡ, òḡ'm abusu mi dád dedeku a odad.» ⁴⁰ Kumada a òḡ'n abusu. Pól inym es êl a ec'af uyu usu a êḡḡ l'owl wêl abu eke -li ki yewal. Eke -li yewalil a, Pól am dad êl odad Ebre em: †

22

¹ «Agḡ lisijimêl lele agḡ êsel ab, ìḡḡḡ lóru es ke írir low yec'a eke sica m'am ow mi dad em e dogḡḡ ec'a.» ² Eke sica -l'írir ek'ow am dad êl odad Ebre em a, usu a irm es tinḡ êḡḡ Pól dad ninê: ³ «Êm Jwif, wêl ew'm Tars eb em, Silisi wus af, gbêkó Jerusalem anḡ wêl gbagbl'm, êḡḡ Gamaliel el em e low yegm es. † Li yegm'm m'uw êy lagḡel ec'ol ab any sênyḡ sênyḡ. Nyam eci juma kok a eci læc a iy'm em nõḡ nõḡ êse elêl eke yefenyḡa òny fêḡ ow iy òny em ab af. ⁴ M'ijr agḡ a ek'am us Ês Kótókó Jesu ec'ejagb na a gbre luw eci. M'òny egḡ lele òyow ab m'ok sobel em. ⁵ Egb waw es ligbêl a lele Sanedren a nimum ab òtu ek'ij danḡu ek'ow el odad nawrê eke m'am dad. Êl ec'abu em, m'êḡḡ silêl êy lisijimêl Jwifêl ek'anḡ Damas a eci eke ow em -li k'uwr'm any; êḡḡ m'im eke

† **21:25** Êkn Ob Kok 15.20 lele ow ec'akr otar ab ab. † **21:26** Pól eci usu im em a, eb eb a eke l'ec em a ec'agḡ a elm Jwifêl; ow òḡ l'aylm Nyam ec'any af. Ow it eke li k'ayal sos gbuḡ ke l'êy Nyamel gbêl ab em. Low kok na b'eb sêgḡ lóḡḡ. † **21:26** Bèbm 1 Korênt 9.20. † **21:28** *l'ot agḡ ek'elm Jwifêl a l'ok Nyamel gbêl ab em:* Ow itm eke agḡ ek'elm Jwifêl a k'ok Nyamel gbêl a e gbugḡ lokm a. Êkn Ezekiel 44.7. Yogḡ wêl nõḡ læl ek'am dad êse: *Eke êgḡ ek'elm Jwifêl afḡ erêb na es, ke in obi eci luw n'am òl es a.* † **21:29** Êkn Ob Kok 20.4. † **21:38** Lêgḡ ab em a, Rom am òny ses babur nõḡ nõḡ Jude eke li k'ew es ab em. Low êḡḡḡ ebm êsel nõḡ nõḡ anḡ eke b'at Rom low. † **21:40** *Ebre êbr em:* odad na Grêk em a, wêl òtu ek'itḡḡ êjec'em dad êse *Arame êbr em.* † **22:3** *Gamaliel:* Êkn Ob Kok 5.34 lele akr otar ab ab.

mi k'ony ɔmn esel a ek'anŋ a, m'ók el ŋgbraka ke m'ót el ab m'ow Jerusalem ke mi kók el low ŋuŋ.»†

Pɔl am dad in ec'erm em itŋn a ec'odad

⁶ «M'us ejagb m'aam etŋ eke m'am titm Damas a, læŋ uyu nuŋ em, kpekŋ usuayl ligbɛl nyam eci jɛjn a anŋ afr ow ubur'm es. ⁷ M'ey wus etŋ m'iri lebl nyam ek'am dad'm esɛ: “Sɔl, Sɔl, kɔ bla etŋ am ijr'm gbɛ ee?” ⁸ M'ibrm m'esɛ: “Egŋ gbɛl, kɔ ŋ bwo el'ŋ ee?” Lebl a dad ninɛ: “Em Nasaret e Jesu ek'am ijr gbɛ a.” ⁹ Agŋ a ek'anŋ em ab a ekn usuayl a, kɔ -l'irim egŋ a ek'am dad'm odad a e lebl a. ¹⁰ M'ibrm m'esɛ: “Es Kɔtɔkɔ, ayaf mi ki kokr ab ee?” Etŋ li dad'm ninɛ: “Ìgb wus, ìm Damas, yogŋ wɛl b'ow dad'ŋ low yec'eke Nyam am dad'ŋ eke ki kok a.” ¹¹ Eke usuayl na ek'am jɛjn a efal'm any a, agŋ a ek'anŋ em ab a ɔny'm abu etŋ ewl'm Damas.

¹² Yogŋ, egŋ nyam anŋ eke wɛl b'esŋ Ananias, Nyam nuŋ igŋ es sɛnyn eke b'elum ey ec'ol a, ke Damas e Jwifel a fɛŋ b'erur in e low. ¹³ L'ow n'ɛŋn'm, li titm'm etŋ li dad'm ninɛ: “Em lisijim Sɔl, èkn es!” Wanci ab af cɛ, any efl a oc es etŋ m'am ekn'n. ¹⁴ L'igŋ af li dad ninɛ: “Ey lagŋel e Nyam a ikŋ anym sɔsum oc'ŋ yec'etŋ ke úw low yec'a eke l'erur ab any, èkn Nɛnyembri Nyam Es a, ke ìri in obi e nɛny em ec'odad. ¹⁵ Tasi em a, ow it eke k'ij in e danŋku yec'etŋ ke agŋ a fɛŋ ec'any af, dád low yec'a ek'ekn ke ìri a. ¹⁶ Etŋ sica bla sosiem k'eku ee? Ìgb, òk mij nuŋ, ke ŋ eci sikpl a fɛŋ tétŋ es in e nin a ec'esŋ em.”

¹⁷ M'ewl m'im Jerusalem, etŋ eke m'am ŋɔŋn Nyam Nyamel gbɛl a e gbugŋ a, m'ekan nuŋ em. ¹⁸ M'ekn Es Kɔtɔkɔ etŋ li dad'm ninɛ: “Ògŋ es ey ɔkm Jerusalem fafa, anŋke em e lís e low a eke am dad a, eb eyŋ a k'ow egŋm ow e low ebm.” ¹⁹ Mi dad m'esɛ: “Es Kɔtɔkɔ, -l'uw any tasi eke mi b'im Nyam nuŋ igŋ susu m'ony agŋ m'ók sobel em etŋ mi b'ɔŋ wɛl ɔr agŋ eke b'ub'ŋ nawɛ a. ²⁰ Etŋ læŋ a eke wɛl ibi ŋ e danŋku ij es Etien a, em yeji m'anŋ yogŋ.

Agŋ a ek'am ibi Etien a, m'egŋ el e low a m'eb etŋ m'osu el e mob sus em a.” † ²¹ Es Kɔtɔkɔ dad'm ninɛ: “Ìm, anŋke m'ow m'erm'ŋ usu kpekpe, agŋ a ek'elm Jwifel a ogŋ.” »

Pɔl lele kumada ab ab owi

²² Dedeku a ìri Pɔl ec'odad a toŋ batŋ igŋ yogŋ a eke li dad ów amua na a; kɔ sica -n'am ɔg -li dad -l'esɛ: «Ìrmnin egŋ na! Ìbir ir! L'itm eke li k'anŋ owr!» ²³ -N'am ɔg, -n'am ufŋ el e mob sus em ab es, etŋ -n'am wɔwl sɛc afr. ²⁴ Kumada a ibrm eke wɛl k'ony Pɔl elu in eci frutu lakp ab em, ke wɛl ɔr'r ŋgbɛ em, ow ɔŋ'n li dád odad, yec'etŋ ke l'úw low a sosiem eke dedeku a am ɔgr'r ab any. ²⁵ Gbɛkɔ eke wɛl awŋ'n eke k'or'r a, li dad srɔda eyŋ ekŋ yen ec'anym es a ek'anŋ yogŋ a ninɛ: «Kɔ ɔny abusu eke k'or Rom iy tasi eke wɛl jɛjm in e low okm ee?» † ²⁶ Eke l'iri ów amua a, n'im n'am ɔŋ in eci kumada a amani li dad l'esɛ: «Bogŋ e low anake blel kok ab ee? Egŋ na Rom iy tasi!» ²⁷ Kumada a ow eŋn Pɔl etŋ am ibrm'n esɛ: «Dád'm ɔ, kɔ ŋ Rom iy tasi ee?» Pɔl dad'r ninɛ: «Èɛ, em Rom iy.» ²⁸ Etŋ kumada a dad ninɛ: «Em labm ligbɛl mi sɔg gbuŋ etŋ m'el Rom iy tasi.» Pɔl dad ninɛ: «Em ec'a gbɛ, mew em etŋ.» ²⁹ Kpekŋ agŋ a ek'am ow ɔr'r yec'etŋ ke li dád odad a, ewl sos mɛny; kumada a in obi yeji erŋn ɔny eke Pɔl k'el Rom iy tasi ke n'ɔŋ wɛl ɔny awŋ ow ŋgbraka em a.

Pɔl anŋ Sanedren ec'agŋ a ec'any af

³⁰ Kumada a am erur eke k'uw low a tasi ek'ow sosiem Jwifel a am ok Pɔl ów af ab any; na sosiem, eke læŋ eny a, n'ɔŋ wɛl mɔmu Pɔl es ŋgbraka ab em, etŋ l'ibrm egb waw esel ec'es ewɛl a lele Sanedren a fɛŋ ab eke k'as luku. L'oc Pɔl l'ow etŋ n'inymn ow es el ec'any af.

23

¹ Pɔl ok Sanedren ec'agŋ a anyamn af etŋ am dad el esɛ: «Agŋ lisijimɛl, Nyam ab ec'eb eke m'ir toŋ ke k'it yɛfɛnyana a, em tutr em a, m'onym low kaka eke mi kokr em sosi ów af.» ² Egb waw es ligbɛl

† 22:5 Èkn Ob Kok 8.3; 9.1-2.

† 22:20 Èkn Ob Kok 7.58; 8.1.

† 22:25 Èkn Ob Kok 16.22 lele akr otar ab ab.

Ananias ɔŋ abusu ek'agŋ a ek'anŋ Pɔl saw a, ki bɔbm'n neny es. ³ Ow ɔŋ Pɔl dad'r ninɛ: «Ŋ anake Nyam b'ow ɔr'ŋ a; ŋ, êl eke wɛl ufur! † Anŋ aŋa eke ki jɛj ɛm e low ok ol ɛm, kɔ ol ibrm eke k'ɔŋ wɛl ɔr'm ee?» ⁴ Agŋ a ek'anŋ Pɔl saw a am dad'r ɛsɛ: «Nyam ec'egb waw ɛs ligbɛl a am wɛwr ee?» ⁵ Pɔl dad ninɛ: «Lisijimɛl, m'uwm any ek'ow el egb waw ɛs ligbɛl ab ab ɔ! Tasi ɛm a, Nyam Lɛl am dad ɛsɛ: *Kí dadm ŋ ec'eb ec'es ɛw a e nin ŋuŋ.*»†

⁶ Pɔl uw any eke Sanedren ec'agŋ a e bɛb a el Sadusiɛl ɛtŋ likpr a Farisiɛl; na sosiɛm anake el ec'any af l'agbr lebl es li dad eke: «Lisijimɛl, ɛm Farisi, Farisi ec'iy. † Eke m'ub luw ɛm anŋ igb owi nawrɛ a sosiɛm anake wɛl am jɛj ɛm e low ok a.» ⁷ Kpɛkŋ eke Pɔl dad ów amua a, Farisiɛl a lele Sadusiɛl ab ab ów es atar ɛy ɛm, ɛtŋ luku as a ec'agŋ a ubr ɛm sakp yony. ⁸ (Tasi ɛm a, Sadusiɛl bi dad eke luw ɛm anŋ igb in anm ɛtŋ afr ɛrm ɛsɛl lele abŋ ab yeji in anm; gbɛkɔ Farisiɛl ɔny ɔmn ów amua fɛŋ ɛm.) † ⁹ Likekr a am at es, ɛtŋ ol eci low yɛgm ɛsɛl bɛb ek'el Farisiɛl ec'ogog ec'agŋ a igb ɛrm bebl ɛm am dad ɛsɛ: «S'ɛŋnm low ɔbr kaka ɛŋŋ na ɛm. Ow k'ɔdm abŋ nyam oglog afr ɛrm ɛs nyam dad'r odad!» ¹⁰ Ów es atar a am uyu afr toŋ kumada a ɛrŋŋ am ɔny bake wɛl píplm Pɔl ɛm. Na sosiɛm anake n'ɔŋ in eci sɔɔda ɛyŋ a eke k'im dedeku ab ɛm ɔny Pɔl oc es el ec'araŋŋ, ke -l'oc -n'im ow frutu lakp ab ɛm a.

¹¹ Lɛŋŋ b'uk a, ɛs Kɔtɔkɔ ɛlu sos ɔkm Pɔl ec'any af ɛtŋ dad'r ninɛ: «Sos át'ŋ es! Ij ɛm e danŋku Jerusalem aŋa, ɛtŋ ow it eke Rom yeji ow k'el ɛbɛn.»

Wɛl ut Pɔl ec'ibi ec'asre

¹² Lɛŋŋ b'eny eci ibribr a, Jwifel bɛb ut asre; -l'ɛŋŋ -l'eb -l'ij neny eke -li k'ijmn ob, -l'ɛŋŋm mij eke -li k'ibim Pɔl. ¹³ Agŋ a ek'ut asre ikŋ na a, ij agŋ ekŋ yony afŋ es. ¹⁴ -N'im -n'ɛŋŋ egb waw ɛsɛl ec'es ɛw ɛsɛl a lel agŋ ekpɛkp ab ab ɛtŋ -li dad wɛl ninɛ: «S'ɛŋŋ s'eb s'ij neny eke si k'ijm ob kaka eke si k'ibim Pɔl. ¹⁵ Sica ɔny lele

Sanedren ec'agŋ ab ab, ibrmn kumada a eke k'oc Pɔl is ɔny; dàdr eke am erurir eke k'ɛkanin in e low ab ɛm sɛnyn sɛnyn. ɛy obi ɛm a, si bɛbm sos eke si k'ibi'r gbunŋ ke l'ów l'ok aŋa.»

¹⁶ Gbɛkɔ Pɔl lisijow iyŋ nyam iri asre ut a ec'odad a. N'im l'ey frutu lakp ab ɛm l'ɛwar ɛyu. ¹⁷ Ow ɔŋ Pɔl ɛsŋ sɔɔda ɛyŋ ekŋ yen ec'anym ɛsɛl ab ɛm e nyam ɛtŋ dad'r ninɛ: «Êwl ŋgbafɛli na ŋ e kumada a ogŋ; n'ɔny low eke li ki dad ow.»

¹⁸ Sɔɔda ɛyŋ ec'anym ɛs a oc'r ab im kumada a ogŋ ɛtŋ dad ninɛ: «Pɔl, sobel ɛm ɛs a ɛsŋ'm ɛtŋ dad'm eke mi k'is'ŋ ŋgbafɛli na, n'ɔny low eke li dad'ŋ.» ¹⁹ Kumada a ɔny ŋgbafɛli a abu ab im saw ɛm, ɛtŋ am ibrm'n ɛsɛ: «Bla odad iy ki dad'm ee?» ²⁰ Li dad ninɛ: «Jwifel neny okr af eke efi k'ibrm'ŋ oc Pɔl ow Sanedren ec'agŋ ec'any af; -n'am iwr -li dad eke Sanedren ec'agŋ a in am ɔl eke in k'ɛkan low ab ɛm sɛnyn sɛnyn. ²¹ Gbɛkɔ k'ub ɛl nawrɛ! Anke ɛl ɛm ec'agŋ ekŋ yony ek'afŋ es b'ow lol es ɔny'n. -L'ɛŋŋ -l'eb -l'ij neny eke -li k'ijmn ob, -l'ɛŋŋm mij toŋ ke -l'ibi ow. Caca ɛm a, -li bɛbm sos, -n'am eku ŋ ec'odad ebl ɛ.» ²² Li dad ŋgbafɛli a ninɛ: «Kì dad odad na eke dad'm a k'ok ɛŋŋ kaka.» ɛtŋ kumada a ɛlu'l es n'im.

Wɛl oc Pɔl im es ɛw ɛs Felis ec'any af

²³ Ow e jam a, kumada a ɛsŋ in e sɔɔda ɛyŋ ekŋ yen ec'anym ɛsɛl ab ɛm e yony ɛtŋ li dad wɛl ninɛ: «Àsr sɔɔda ɛyŋ agŋ ekŋ lɛw, gbɛŋkɔ af uyu ɛsɛl agŋ ekŋ nyahan lele lɛw, lele mpioro ɔwl ɛsɛl agŋ ekŋ lɛw ab luku ke ɔny fɛŋ bɛbm sos imm Sesare ncebɛs e wanci libarm ɛm. ²⁴ Sigbɛŋkɔ a yeji eke k'oc Pɔl im sɛnyn sɛnyn es ɛw ɛs Felis ogŋ a, bɛbm ɛl sos.» ²⁵ ɛtŋ kumada a non lɛl na: ²⁶ «Klod Lisias am ɛsŋŋ in ec'es ɛw ɛs mamn Felis. ²⁷ Jwifel ɔny ɛŋŋ na aam ibi; eke m'iri eke l'el Rom iy tasi a, m'im ɛm e sɔɔda ɛyŋ ab ab m'ɛdŋŋ in abu any ɛtŋ m'eb m'ɛlu'l es. ²⁸ Eke m'erur eke mi k'uw low a sosiɛm eke Jwifel am ok'r ów af ab any a, m'oc'r m'im ɛl e Sanedren ec'agŋ

† 23:3 êl eke wɛl ufur:ow e nyandre el ɛŋŋ eke b'ew sos ɛsɛ ɛŋŋ mamn af, ke tasi ɛm a elm ɛŋŋ mamn. Bɛbm Matie 23.27-28. † 23:5 ɔkm Ok 22.27. † 23:6 ɛkn Ob Kok 26.5; Filip 3.5. † 23:8 Bɛbm Matie 22.23; Mark 12.18; Luk 20.27.

a ec'any af. ²⁹ M'ekn eke ów a eke -n'am dad -l'ok ow af a, el el obi em ec'ol a ec'ów, gbekó wél ɔtum eɲnm low ɔbr ek'ow em li k'ɛɲn luw oglog ke wél elu'l sobel em. ³⁰ Etɲ eke wél ɛwar'm eke Jwifel am ut in ec'asre a, m'erur eke mi k'oc'r m'is ɲ etɲ m'ibrm agɲ a ek'am ok'r ów af a eke k'ɔɲ'n dedeku ɲ ec'any af.»

³¹ Srɔda eyɲ a elum ol a eke wél ɔɲ el a: -l'oc Pɔl etɲ ncok em -l'ɛwl ow toɲ -l'ok Antipatris. ³² Lɛɲɲ b'eny a, srɔda eyɲ a ek'im lakr em a, ɛwl ow frutu lakp ab em etɲ elu gbaɲkɔ af uyu ɛsɛl ab es aam usu a Pɔl ab. ³³ Eke -n'imn -l'okr Sesare a, gbaɲkɔ af uyu ɛsɛl a oc lel a ɔɲ es ɛw ɛs a etɲ -l'oc Pɔl -l'elu ow abu em. ³⁴ Es ɛw ɛs a awl lel a etɲ ibrm Pɔl wus yec'af ec'ɛɲɲ eke li k'el a. † Eke l'iri ek'ow el Silisi wus af ec'ɛɲɲ a, ³⁵ li dad ow ninɛ: «ɲ ec'agɲ a ek'am ok'ɲ ów af a b'ow ow a, m'ow m'ibrm'ɲ low.» Etɲ n'ɔɲ abusu eke wél k'ɛw Pɔl es Erɔd ec'él gbɛl ab em. †

24

Jwifel am ok Pɔl ów af Felis ec'any af

¹ Sɛɲɲ yen b'ɛc a, egb waw ɛs ligbɛl Ananias ow Sesare agɲ ekpekp beb ab lele awoka nyam eke wél b'ɛsɲ Tertulus ab. -L'ow es ɛw ɛs Felis ec'any af eke -li k'ɔɲ Pɔl dedeku. ² Wél ɛsɲ Pɔl, etɲ Tertulus am ok'r ów af sodad amua em: «Es ɛw mamn, ɲ e nin em, s'am ir ɛb erm es ɛy em, etɲ ɲ e nyimn sɛnyɲ em anake ów amua tititɲn akpl ɛy ec'ɛb na ec'a. ³ Sɛɲɲ fɛɲ, usu fɛɲ ec'ów eke si b'ɛɲɲ a, s'am elu'ɲ ow e bia erm nyam em. ⁴ Gbɛkɔ m'erurm eke mi k'irmn'ɲ lɛɲɲ nɔɲɔ, na sosiɛm anake m'am ɲɔɲɲ ɲ ek'erm k'ɛy ɲ es, ke íri ɛy ec'odad a; ow k'ow ibnm. ⁵ S'ekn ek'ɛɲɲ na el ɛɲɲ em e nuɲɲɲ: li b'is odad wus na nimum eci Jwifel ab em, etɲ l'el Nasariel † ec'ogog a ec'ɛs ɛw ɛs. ⁶ L'ɛw eke li ki ɲɲɲɲ Nyamel gbɛl a sos; † ow sosiɛm s'ɛw'r abu af. [S'erur eke si ki jɛj in e low s'ok ɛy ec'ol ab em, ⁷ kɔ

kumada Lisias ɛdɲɲ abu any etɲ lɛc em l'eb ow ɛy ec'abu em. ⁸ N'ɔɲ abusu eke agɲ a ek'am ok'r ów af a k'ow ɲ ec'any af.] † Eke ibrm'n low, ɔtu eke ɲ obi yeji k'uw low a tasi ek'ow sosiɛm s'am ok'r ów af ab any.» ⁹ Jwifel a akr lebl af, dad ek'ow el low nawrɛ.

Pɔl am ayal in e lís e low a Felis ec'any af

¹⁰ Es ɛw ɛs Felis ɔwl Pɔl abu eke ki dad odad etɲ Pɔl eb odad dad ninɛ: «M'uw any eke akpo nɔɲɔ em el ɛb na eci jɛj ok ɛs, ow anake m'ɔɲɲ ɔmn ke m'am ow ɲ ec'any af eke mi k'ayal sos a. ¹¹ ɛsɛ elɛl eke ɔtu eke ɲ obi k'otar akr ab af a, ow kokm sɛɲɲ lɛw yony afɲm es eke m'ow Jerusalem Nyam nuɲ ɲɲ eci. ¹² Wél ɛɲnm im m'atarm ów es Nyamel gbɛl a e gbugɲ a ɛɲɲ kaka fɛɲ ab, etɲ m'okm dedeku a al em Nyam nuɲ ɲɲ ɲɲ susu oglog ɛb ab em. ¹³ Etɲ sicaca em a, agɲ amua k'ɔtum ayalm ów a eke -n'am ok'm af a e low. ¹⁴ Gbɛkɔ low na gbɛ, ɲ ec'any af, m'am m'ɛɲɲ m'eb: ɛs Kɔtɔkɔ Jesu ec'ejagb a ec'us em a, ke em lagnɛl e Nyam a anake m'am ɲɲ nuɲ a. Jwifel bi dad ek'ow el ejagb yadɲ, kɔ em m'ub ol e silɛl a lele kokoba ɔb ɛsɛl e silɛl ab ab nawrɛ. ¹⁵ M'ɔɲɲ ɔmn ikɲ na Nyam em, ɔmn a eke el obi yeji -n'ɔɲɲɲ, eke Nyam b'ow igbm agɲ amamn lele eɲɲɲ ab luw em a. ¹⁶ Na sosiɛm anake m'am atr sos es eke mi kokrm em sosi ów af Nyam ec'any af lele agɲ ec'any af ab a.

¹⁷ Eke m'ɔpi Jerusalem akpo nɔɲɔ a, m'ɛwl mɛny m'im eke mi k'elum em ec'ɛb a abu os em, ke m'áp Nyam ob. ¹⁸ Eke -n'ɛɲan'm Nyamel gbɛl a e gbugɲ a, ke m'uwar sos ayal ec'ɛs gbɛgbɛl a ɲ; agɲ nɔɲɔ anm em ab, etɲ s'óg yeji anm. † ¹⁹ Gbɛkɔ Azi eci Jwifel nyam nyam anɲ yogɲ, etɲ blɛl -n'ɔɲɲɲ low em ab, el anake blɛl -n'inym es ɲ ec'any af aɲa ke -l'ok'm ów af a. ²⁰ Oglog ek'agɲ amua ek'anɲ aɲa a ɛkn low ɲɲɲ eke mi kok lɛɲɲ a eke

† 23:34 Felis am ibrm eke k'uw any, eke tasi Pɔl el in ec'ɛs ɛw ab em ec'ɛɲɲ, yec'etɲ ke li jɛj ow e low l'ok.

† 23:35 Erɔd ligbɛl a anake us él gbɛl na Sesare a, etɲ ow el Rom ec'ɛs ɛw ɛsɛl a fɛɲ ec'él eke l'us l'ɛw es. † 24:5 Nasariel: Wel b'oc nin na ɛsɲɲ agɲ a eke b'us Nasarɛt e Jesu jam a. ɛkn Matie 2.23 lele ow ec'akr otar ab ab.

† 24:6 ɛkn Ob Kok 21.28 lele akr otar ab ab. † 24:8 Ob Kok eci silɛl esig beb em a, wél ɛɲnm sodad ek'anɲ ob na [...] ec'araɲɲ em a. † 24:18 ɛkn Ob Kok 21.17-28.

m'ann Sanedren ec'agn a ec'any af a, -l'otu eke -li ki dad. ²¹ M'inym es el ec'any af m'igbl lebl ogn mi dad eke m'ub luw em ann igb e low nawre; ko low na ce eci anake yefenyana wel inymn'm es ony ec'any af jej ok ec'ab ee?» †

²² Felis ek'iri Es Kotoko Jesu eci ejagb owi a ok es sos em senyn senyn a, oc jej ok a ew legn ejeci etn dad el nine: «Legn eke kumada Lisias b'ow ow a, m'ow mi dad ony ec'odad a.» ²³ N'on srada eyn ekn yen ec'anym es a abusu eke k'ew Pol es sobel em, gbeko l'ew ow abusu es eke ow lawlel a ki kok ow e lis e low.

Pol ann Felis lele Drusiy ab ec'any af

²⁴ Segn beb b'ec a, Felis lele ey Drusiy Jwif yowi ab ab ow. N'on wel esn Pol ow etn n'am iri omn eke ow ony Jesu Krist em a ec'odad. ²⁵ Gbeko eke Pol ob nun am dad es an mamn ec'odad, sos es onyn e low lele jej ok e legn e low ab a, ow am or Felis etn li dad nine: «Sica otu eke k'im gona. Legn eke m'ow m'eyn abusu a, m'ow m'ewl m'esn'eta.» ²⁶ In ec'omn em a ke Pol b'ow on'os; na sosiem anake sakp nono li b'esn Pol ow ot nenym in ab a.

²⁷ Eben eben a ce ton akpo yony ec, etn Porsius Festus usr Felis usu ese es ew es af. Eke Felis erur eke k'eb sodn Jwifel ogn a, l'ew Pol es sobel em.

25

Pol ann es ew es Festus ec'any af

¹ Sica Festus ow ey in eci wus ab af eb juma; kpeketa ek'ow ij segn nyahan a, l'igb Sesare l'uyu n'im Jerusalem. ² Egb waw esel egbel a lele Jwifel ec'any esel tasi ab ab ow in ogn a am ok Pol dedeku es. -N'am at -l'ibrm ow ³ eke ow k'egn el nenym on Pol ow Jerusalem; tasi em a, -l'ut Pol ec'asre etn -l'erur eke -li k'ibi ow ejagb us ab em. ⁴ Gbeko Festus dad nine: «Pol ann sobel em Sesare etn; em obi yeji ow k'ow ibnm m'ow m'ewl m'im yogeta. ⁵ Ow akpl ke ony e any esel a ow ewl'm Sesare ke ek'egn iketa na kok low nun a, okar ir dedeku es.»

⁶ Festus kok segn niwn oglog segn lew ce el ab, etn l'ewl n'im Sesare. Legn b'eny a, n'im jej ok em etn n'on abusu eke wel k'oc Pol ow. ⁷ Eke Pol ow a, Jwifel a ek'ann Jerusalem ow a, elul il em etn am ony yadn egbel ok'r af ek'el obi yeji -l'otumn eke -li k'ayal. ⁸ Gbeko Pol am doghna sos dad ese: «Mi kokm low obr kaka Jwifel ec'ol a e lis, Nyamel gbel a e lis lele Sesar e lis ab.» ⁹ Festus ek'erur eke k'eb sodn Jwifel ec'any af a, ibrm Pol nine: «Erur eke k'im Jerusalem wel jej low na ok em ec'any af ee?» ¹⁰ Pol dad nine: «Aha eke m'inym es a, el Sesar eci jej ok usu nyam, etn aha anake wel ki jej em e low ok a. Ese eke eta obi eta obi uw any ab af a, mi kokm Jwifel low nun kaka. ¹¹ Eke mi kok low ek'ow em mi k'uw, ke m'egbrm eke mi k'uw. Gbeko eke ow a eke -n'am dad -l'ok'm af a elm nawre a, egna kaka k'otum ocm im om el. M'am ibrm eke mi k'ekn Sesar!»

¹² Sica eke Festus dad ow in ec'ow om esel ab ab bake ow uwr a, li dad nine: «Ibrm eke k'ekn Sesar, b'ow im in ec'any af.» †

Pol ann Agripa lele Berenis ab ec'any af

¹³ Segn beb b'ec a, eb ebu Erud Agripa lele lisijow Berenis ab ow Sesare eke k'esn Festus. ¹⁴ Eke -n'annn yogeta -li kokr segn nono a, Festus dad Pol ec'odad ok Agripa. Kin odad a: «Egn nyam ann aha eke Felis ew es sobel em. ¹⁵ Eke m'im Jerusalem a, egb waw esel egbel a lele Jwifel ec'agn ekpekpa ab ab ok'r dedeku es etn ibrm eke mi k'ob'r low. ¹⁶ Mi dad el eke ow scam Rom eyn ab eke k'elu egna eke wel am cicr ab es on agna eke ok'r dedeku es a, eke l'obarm any wel ab; ow it eke wel k'on'os abusu li dad in e cicr a ec'odad ye. ¹⁷ Ow sosiem -l'ow aha em ab etn m'irmnm legna; eke legna eny a, m'im jej ok usu a etn n'on abusu eke wel k'oc egna a ow. ¹⁸ In eci cicr esel a ow, gbeko -li cicrm ow ow enun a ek'ow em m'onu tutra e kaka af. ¹⁹ -L'atar ow es ow ab el obi eci Nyam nun igna owi em lele egna nyam eke wel b'esn Jesu eke uw ke Pol am at dad eke ow'n n'ann owa a e low af.

† 24:21 Ekn Ob Kok 23.6. † 25:12 Rom eyn tasi a ony abusu eke k'ibrm Sesar in obi jej el e low ok jej ok usu gbel a.

²⁰ M'uw'm elel eke mi ki kokr low nene em ab any; na sosome anake m'ibrm Pól eke k'im Jerusalem yec'etj ke yogj wel jéj low na ok a. ²¹ Gbékó Pól egjnm; l'ibrm eke li k'el sobel em es tonj ke Sesar ony low dad'r. M'onj abusu eke wel k'ew'r es tonj ke m'onj'n n'im Sesar ogj a.» ²² Agripa dad Festus nine: «M'erur tasi ek'em obi yeji mi k'iri egj na nenym.» Festus dad nine: «Efi b'ow iri'r nenym.»

²³ Legj b'eny a, Agripa lele Berenis ab ow agj ek'us any ab etj ok luku as usu a ec'arabu ab em kumadael lele eb ab em ec'any esel ab. Festus ibrm eke wel k'oc Pól ow. ²⁴ Etj li dad nine: «Eb ebu Agripa lele ony fej eke anjn aja ey ab a, am ekan egj na: in sosome Jwifel nono ow ekn'm Jerusalem lele aja ab, etj am dad ek'ow'n k'anm owr ij. ²⁵ Em gbe, m'ekn eke li kokm low kaka ek'ow em li k'uw. Gbékó eke in obi l'ibrm eke li k'ekn Sesar a, m'egj m'eb eke mi k'onj'n n'im yogj. ²⁶ M'onym low tasi eke mi ki non in e nunj af m'onj Sesar; na sosome anake m'oc'r m'ow ony ec'any af, j eb ebu Agripa ec'any af tasi, yec'etj ke wel b'ibrm'n low, ke m'onj low nyam mi non. ²⁷ Ow am ew'm es adj sos em eke tasi em a, wel k'oc sobel em es im Rom, ke wel k'ayalm ów a sosome eke ow af wel am cicr'r a!»

26

Pól am dad odad dogjn sos Agripa ec'any af

¹ Eród Agripa dad Pól nine: «Abusu eru'j es eke ki dad odad dogjn sos.» Etj Pól igbl abu ogj am dogjn sos sodad amua em: ² «Eb ebu Agripa, sos em am injn'm eke yefenyina mi k'ow j ec'any af mi dad odad mi dogjn sos ów a fej eke ow af Jwifel am cicr'm a eci. ³ Tasi em a, uw Jwifel ec'eb ir owi lele el eci ów es atar ab ab any. Ow sosome, m'am njonj'j eke k'iri em ec'odad a erm es ok em.

⁴ Em eci ngbafre em etj ec'es eke m'an a, Jwifel fej uw any; -l'uw elel eke nunj ob em etj m'iir em ec'abr a ec'aranj lele

Jerusalem ab ab any. ⁵ -L'uw'm any legj kpekpe; eke -l'erur; -l'otu eke -li ki dad low nawre: m'el Farisiel ec'ogog ec'egj † ek'el e Nyam nunj igj owi ew tuotuo akm el lawlel a fej ec'a. ⁶ Etj sicaca em m'anj jej ok ec'any af anke m'onj onn Nyam e low a ek'ewar ey lagjel ew es ab em. ⁷ Ey ec'eb lew yony a ec'agj a yeji am onn ewar na eke k'ey okm; ow sosome -n'am igj Nyam nunj ari at em, ncok lele legj owr ab. Eb ebu Agripa, onn ikj na sosome ec'anake Jwifel am ok'm ów af a! ⁸ Onj Jwifel, ke Nyam igbm agj luw em a, bla etj am ubr ek'ow el low ek'otu ee?

⁹ Em obi yeji, legj sig em a, m'onj tutr eke akunda kaka fej em ow akpl eke mi k'ogj Nasaret e Jesu e nin a ar. ¹⁰ Low na anake mi kok Jerusalem a. Egb waw esel egbel a onj'm abusu akpasu mum nyam eke mi k'ok onn esel nono sobel em, etj mi b'elu abusu es legj eke wel b'ob el low luw ec'a. ¹¹ Sakp nono mi b'im Nyam nunj igj susu m'onj wel ijr el gbre yec'etj ke -l'owr sar el ec'onn ony ab em. El ec'erm bebl eke m'onj a agb nono, tonj ow b'onj m'im seb ejec'em m'ijr el gbre.»†

¹² «Eben legj nyam egb waw esel egbel a onj'm abusu eke mi k'im Damas mi kok juma.† ¹³ Eb ebu Agripa, m'us ejagb etj legj uyu nunj em a, m'ekn usuayl ek'anj afr am ejn ow; jejn a afjn ligbn ec'ab es, etj am ok em lele agj a eke el ab m'us ejagb ab ab af. ¹⁴ Ey fej s'ok wus etj m'iri lebl nyam ek'am ikj dad'm Ebre em ese: “Sól, Sól, bla etj am ijr'm gbre ee? Kó bla etj am elu læc okm ese id eke in ec'es ew es b'iyer likj af ee? Læc ofr ofr ce am ij.”

¹⁵ M'ibrm m'ese: “Egñ gbel, kó bwo el j ee?” Etj Es Kótókó dad nine: “Em Jesu a eke am ij gbre a. ¹⁶ Sica igb inym es. M'elu sos okm mi yegm'j eke mi k'oc'j el em e juma kok es; b'ow ij em e danju dá d ok agj elel eke ekan'm † yefenyina, ke dá d yec'a eke emeny m'ow mi yegm'j a yeji. ¹⁷ M'ow m'osu'j Jwifel ec'any af lele agj ejec'a eke m'ow m'erm'j el ogj ab ab ec'any af. ¹⁸ M'am erm'j eke k'im fig fig el anyamn, ony ot el es ncebn em ot ok

† 26:5 Ekn Ob Kok 23.6; Filip 3.5. † 26:11 Ekn Ob Kok 8.3; 9.1-2; 22.4-5. † 26:12 Ekn Ob Kok 9.1-19; 22.6-16.

† 26:16 *elel eke ekan'm: odad na Grek em a, wel otu ek'itjn ejec'em dad ese low yec'a ek'ekn a.*

el usuayl em, Satan ec'abusu ab em eke -n'annj a ot ɔŋ el Nyam. Eke -li b'ony ɔmn em em a, -li b'ow -n'ejn el e sikpl a ec'oc ap lele es sig usu nyam agj a ek'el Nyam ec'ab ab." »

Pɔl am dad in e juma e li kok a ec'odad

¹⁹ «Eb ebu Agripa, eben a, es ekn owi a ek'annj afr ow ke m'ekn a, m'egbrm ow e low ij. ²⁰ Kɔ m'ikj anym mi dad Nyam odad m'ok Damas ec'agj a lele Jerusalem ec'ab ab, Jude ec'agj a lele eb ejec'em ec'agj ab; el fɛŋ, m'ibrm el eke -li k'itjn erm em, -l'ewl -li lɛr Nyam, ke -li kok ɔw eke bi yegm el ec'itjn ikj na tasi a. ²¹ Na sosiem anake Nyamel gbɛl a e gbugj a eke m'annj a, Jwifel ɔny'm ke ɔl eke k'ibi'm a. ²² Gbɛkɔ Nyam ɔsu'm toŋ it yɛfɛnyina etj m'annj eke mi k'ij danju agj fɛŋ ec'any af, k'ow el agj ek'ony any, k'ow el agj ek'onym any. Mi dadm odad ejeci ek'ow elm kokoba ɔb esɛl lele Mois ab ec'a eke dad eke b'ow ey a cɛ: ²³ Mesi a b'ow ij gbɛr, b'ow el eŋj kɛkɛrɛ ek'igb luw em, b'ow ɔb usuayl a e kokoba ok ey ec'eb a lele ebr ejeci ec'agj ek'elm Jwifel a.» †

Pɔl am ibrm eke Agripa k'ub nawrɛ

²⁴ Eke Pɔl am dad ɔw in e sos dogjn ec'a, Fɛstus barm'n es lebl tuɔtuɔ em nine: «Pɔl, nuŋ em am uŋ'ŋ! Wewr lɛl nɔnɔ toŋ ow am ew'ŋ nuŋ em uŋ!» ²⁵ Pɔl dad'r nine: «Egŋ gbɛl, nuŋ em uŋm'm. Sodad a eke m'am dad a el nuŋ em es ok e sodad lele low nawrɛ tasi ab. ²⁶ Eb ebu Agripa otar ɔw amua akr uw any, ow sosiem in ec'any af m'ɔtu eke mi ki dad ɔmn em. M'uw any tasi eke l'uw ɔw a fɛŋ any, anke ow elm es lɔl em e low. ²⁷ Eb ebu Agripa, kokoba ɔb esɛl ec'odad a eke dad a ub nawrɛ ee? M'uw any ek'ub nawrɛ!» ²⁸ Agripa dad Pɔl nine: «Am tutr eke lɛgŋ tɛl na em cɛ ɔtu eke k'itjn'm m'el kɛtɛn ee?» † ²⁹ Pɔl dad'r nine: «K'ow ɛl lɛgŋ tɛl em oglog sɛgŋ nɔnɔ em, m'am ŋɔŋ Nyam ek'ow k'ɛlm ŋ sɔny cɛ, kɔ ɔny fɛŋ ek'am irir em ec'odad yɛfɛnyina

a anake k'annj esɛ elɛl eke m'annj ab af a, kɔ ŋgbraka amua gbɛ k'annm em!»

³⁰ Eb ebu a, es ew es a, Berenis lele agj a eke -n'annj yogj ab ab igb, ³¹ etj eke -n'imn saw em a, -n'am dadarir el ɔfr em -l'esɛ: «Egŋ na kokm low ɔbr owi ek'ow em li k'uw, oglog k'ow em wɛl elu'l sobel em.» ³² Etj Agripa dad Fɛstus nine: «Blɛl eŋj na ibram eke k'ekn Sesar ana, ke blɛl wɛl elu'l es.»

27

Wɛl am ewl Pɔl Rom

¹ Sica wɛl eŋj eb eke si b'ow s'im Itali mijɛtj em eci. Wɛl oc Pɔl lele sobel em esɛl ejeci bɛb ab abul srɔda eyŋ ekj yen ec'anym es nyam eke wɛl b'esŋ Julius. L'el Rom eci srɔda eyŋ a ec'eb a eke wɛl b'esŋ "Sesar Ogust eci eb" a ec'anym es. ² S'ok Adramit eci mijɛtj nyam eke k'imn Azi e manu a ec'a, etj s'im. Aritak yeji annj ey ab; l'el Tesaloni, Maseduan wus af a ec'eŋj. ³ Eke lɛgŋ b'eny a, s'ow s'ok Sidɔn. Julius eke am ɔny Pɔl sɛnyŋ sɛnyŋ a, ɔŋ'n abusu eke li k'im l'ekn lawlɛl yec'etj ke wɛl kɔk in e lɛs e low. ⁴ Eke emeny s'annj yogj s'igb s'aam a, s'aru Sipr lekr a eke b'ɛdŋ lɛf any a, anke lɛf am elu ɔbr ey. ⁵ S'ubr okij a eke titm Silisi wus lele Panfli wus ab a, etj s'im s'ok Mira, Lisi wus af. ⁶ Yogj, Julius eŋj Alesandri eci mijɛtj nyam ek'aam Itali etj l'ot l'ok ey em.

⁷ S'us mij pɛtɛ pɛtɛ sɛgŋ nɔnɔ etj gbɛr em kpa, s'im s'ok Nid banj any af. Eke lɛf a yɛbm ey eke si k'ɔkŋ any s'im kɛkɛpɛ a, s'ɛcr wus a ek'usm owr Salamone eb a ec'a s'ok Kɛt lekr a ec'esr em a eke b'ɛdŋ lɛf any a. ⁸ Gbɛr em eben, s'aru ligigl a s'im s'ok usu nyam eke wɛl b'esŋ Manu Amamn, ek'annj Lase banj saw.

⁹ S'irmn lɛgŋ nɔnɔ, etj mij us a yeji am ew tuɔtuɔ anke lakpo am uwr. † Ow sosiem Pɔl am ewar el dad esɛ: ¹⁰ «Agj lawlɛl, m'am ekn eke usu im a b'ow ew tuɔtuɔ: mijɛtj a lele sɛrɛkp ab ab b'ow uŋ, etj ey obi yeji s'ɔtu eke si k'uw.»

† 26:23 Bɛbm'n 1 Korɛnt 15.20; Esayi 42.6; 49.6. † 26:28 am tutr... kɛtɛn ee:odad na Grɛk em wɛl ɔtu ek'itjn ejec'em dad esɛ B'ow ɔŋ m'el kɛtɛn caca em! † 27:9 lakpo am uwr:Grɛk em ec'elɛl eke wɛl b'irir el nɛny eŋj e lɛgŋ. Ow el Sikpl oc ap ec'es gbɛgbl eke b'ey awl libarm em oglog awl lɛw em Jerusalem. Awl amua af lɛf eŋbɛl b'ɛlu, ow b'ɔŋ mij fɛŋ ec'ubr a b'ew tuɔtuɔ.

11 Gbəkɔ srɔda eyɛ ekɛ yen ec'anym ɛs a ɔny ɔmn mijetɛ nyimn ɛs a lele mijetɛ ɛs ab ab ɛm akm Pɔl e sodad a. 12 Ɛtɛ ɛmeny nanu a akplm eke letɛ k'anɛ yogɛ lefr legɛ iy na ɛm. Na sosiɛm agɛ nɔnɔ a ek'anɛ mijetɛ ab ɛm a erur eke k'igb yogɛ: -l'erur eke -l'ɔtu, ke -n'im -l'ok Fenis, Kret eci nanu nyam eke ɔkɛ esr ɛm eci nɛmn ogog a lele afr ɛm eci nɛmn ogog ab ab. Yogɛ anake -li k'anɛ -l'uwar lefr legɛ iy a.

Lɛf ligbɛl ɛy okij ab af

13 Esr ɛm eci lɛf a am ɛlu pɛtɛ pɛtɛ, ɛtɛ -n'am tutr eke ɛl eci tutr a b'ow ɛy af. -N'ɔn mijetɛ a aam ɛtɛ am aru Kret eci ligigl a saw saw. 14 Gbəkɔ wanci ab af ɛ lɛf ligbɛl nyam eke wɛl b'ɛsɛ "afr ɛm e lidr ogog e lɛf" anɛ lekr a e mafɛny ab ɛm am ɛlu ow. 15 Lɛf a oc mijetɛ ab ab aam: ow ɛw tuɔtuɔ eke wɛl k'ɔny mijetɛ ab es, ɛtɛ si yɛb ow oc ɛy ab im. 16 S'ɛcr esr ogog eci lekr liy nyam eke wɛl b'ɛsɛ Koda a, ɛtɛ ow ɛdɛn ɛy abu any. Gbre ij kpa ɛm, s'ɔtu s'ɔny es eb ɛlu e letɛ likekli a ek'ucur mijetɛ gbɛl a. 17 Mij ɛsɛl a ɛwl oc ɛlu'l mijetɛ ab ɛm. Sica -l'oc meɛ -li cucu mijetɛ gbɛl a -l'ɛlul ɛm. Eke -n'am uru eke li k'im -l'itr es mrici af Libi ogog a, -l'ɛlu dondo nuɛn a ɛrɛn ɛtɛ -li yɛb lɛf a am oc ɛl ab im. 18 Lidgbegb a abu anɛ ɛm am ɛlul ɛy tuɔtuɔ toɛ legɛ ɛnyɛn ɛy ɛtɛ -n'am ot sɛrɛkp a -l'ok ɛrɛn. 19 Lɛgɛ b'ɛny akr af a, ɛl obi ec'abu ɛm -l'ot mijetɛ a e mob a -li wɔwl ɛrɛn. 20 Sɛgɛ nɔnɔ eke wɛl ɛknm ligbn, ɛknm mɛlɛl ɛtɛ lidgbegb a abu anɛ ɛm am ɛlu lɛc ɛm ɛɛ. S'ɔnym ɔmn kaka eke si b'ow s'ɔtu s'anɛ owr.

21 Lɛgɛ kpekpe ek'agɛ a ek'us mij a ijm ob kaka. Pɔl igb ɛl ec'any af ɛtɛ am dad ɛl ɛsɛ: «Agɛ lawlɛl, blɛl irir ɛm ec'odad a eke m'am dad eke si k'okmn ɔkm Kret a, ke blɛl s'obrɛmn es abur na, s'irmnɛmn mob. 22 Gbəkɔ sicaca ɛm a, m'am ibrm eke k'ɔnyɛn ɛrm susu, anɛke ɔny ɛm ec'ɛgɛ kaka k'ow irmnɛn in e sel a, kɔ mijetɛ a sɔny coco ɛɛ b'ow uɛ. 23 Tasi ɛm a, ncok a ɛm e Nyam a eke mi bi kok in e juma a ec'afr ɛrm ɛs nyam ow'm saw 24 ɛtɛ dad'm ninɛ: "Pɔl, ɛrɛn k'ɔny'ɛ! Ow it eke k'im Sesar ec'any af, ke Nyam ec'erur

a eke ɔny ɛ ec'a sosiɛm, li sɔg agɛ a ek'us mij ɛ ab a." 25 Na sosiɛm, agɛ lawlɛl, ɔnyɛn ɛrm susu anɛke m'ɔny ɔmn Nyam ɛm: ow b'ow ɛl ɛsɛ eke li dadr'm ab af. 26 Gbəkɔ si b'ow s'uɛ s'inym es lekr nyam af.»

27 Ncok lew yar ɛm eke s'anɛ mij af ke lidgbegb a am oc ɛy ab im Mediterane eci okij ab af ana. Ncok eci legɛ uyu nuɛn ɛm, mij ɛsɛl a am ɛkn ɛsɛ wus ɛɛ wɛ'n am titm af. 28 -L'ɛlu meɛ eke wɛl ucu ob leg leg ɛrɛn eke -li ki bɛbmn ɛtɛ -l'ɛkn eke mij a eci sibn a ij abu likɛ lele lew lɔbɛn ab; -li b'im kpekpe tɛl a, ɛmeny -l'ɛlu meɛ a ɛrɛn ɛtɛ yogɛ ow ij abu likɛ lele niwn ab. 29 -N'am uru eke mijetɛ a k'ɔb lob, ow sosiɛm, letɛ jam a -l'ɛlu magbis yar ɛrɛn eke -li k'ɔny letɛ ab es, ɛtɛ -n'am eku es ogɛ ɛm eke legɛ k'ɛny. 30 Mij ɛsɛl a am ɔl eke k'ok ɔkm letɛ ab ɛm; -l'usm es eb ɛlu e letɛ ab es ɛrɛn ɛtɛ -n'am ub nyandre -l'ɛsɛ: «S'aam letɛ a ec'anym a s'ucur letɛ es ɔnyɛn ob ab es.» 31 Gbəkɔ Pɔl dad Julius lele srɔda eyɛ a ab ab ninɛ: «Eke agɛ amua anm mijetɛ ab ɛm, k'ow ɔtumɛn anmɛn owr.» 32 Ow sosiɛm, srɔda eyɛ a bubr simeɛ a ek'ɔnyɛn es eb ɛlu e letɛ ab es a ɛtɛ -li yɛb ow im.

33 Gbuɛn ke usu ɔt es a, Pɔl ibrm ek'agɛ a fɛn k'ij ob ɛtɛ am dad ɛsɛ: «Kin, yɛfɛnyɛna ab a, sɛgɛ lew yar eke am ekur ɛrm mij ab ke k'ijmɛn ob kaka. 34 M'am ibrm eke k'ijr ob anɛke ow ɛl ɔny e sel ɛrɛn eci. ɔny ɛm ec'ɛgɛ kaka k'ow irmnɛn in e sin nuɛn a e nyam.» 35 Eke li dad ɔw amua uwr a, l'oc futufutu, l'ɛlu Nyam bia wɛl ec'any af, l'ubr ɛm ɛtɛ n'am ij. 36 Agɛ a fɛn sos at es ɛtɛ ɛl yɛji -l'ij ob a. 37 Ɛy fɛn eke s'anɛ mijetɛ ab ɛm a, s'ij agɛ ekɛ yen yen sakp yony agɛ ekɛ nyahan agɛ lew nɔhɔn. 38 Eke -l'ijr ob molok iy ɛl a, -l'ot egb a eke -l'otr ab -n'aam a -l'ok ɛrɛn eke mijetɛ a k'ɛw fuefue.

39 Eke legɛ ɛny a, mij ɛsɛl a uwm wus a eke -li titmɛn ab any, gbəkɔ -n'am ɛkn wus ek'usm ɛw lɔy k'ɛlu mrici ɛtɛ -l'erur ek'abusu ɛru es, -l'itr mijetɛ ab es yogɛ. 40 -Ni mɔmu magbis ab es -l'ok ɛrɛn, ɛtɛ -ni mɔmu mɛtɛnɛbar eke wɛl bi nyiman letɛ a e simeɛ a yɛj'es. Ɛben a, -l'ɛw gbɛd letɛ nɛny a eke lɛf k'itr letɛ a, ɛtɛ -n'imn mrici

a ogn. ⁴¹ Kɔ -n'im -l'obr sɛc ek'anŋ mij any yony ec'araŋn etŋ mijetŋ a abal inym es yogŋ. Letŋ anym a emn mrici ab em etŋ otum iim ij, etŋ mra am bɔbm letŋ jam ab es lɛc em.

⁴² Srɔda eyŋ a am erur eke k'ibi sobel em esɛl a yec'etŋ ke el em ec'egŋ kaka k'ábŋm mij eym ɔkm. ⁴³ Gbɛkɔ Julius a am erur eke k'eb Pɔl elu es, etŋ l'edŋn wɛl eke -li ki kokmn low a eke -n'ɔnyn ow e tutr a. N'ɔŋ agŋ a eke b'abŋ mij a abusu eke k'ikŋ anym ok ern im ákpaf; ⁴⁴ agŋ likpr a ot ɔgɔg og oglog mijetŋ a eci mob ekpr a us el jam. Eɓen ek'agŋ a fɛŋ im itr es ke sos irm es ana.

28

Pɔl anŋ Malt lekr em

¹ Eke sica s'ok ɔkm es abur na em a, s'iri eke wɛl b'ɛsŋ lekr a Malt. ² In ec'ɛb eyŋ a eb ey sɛnyn sɛnyn, etŋ eke mij am an ok wus ke lɛfr yeji am ow a, -li fuf al ligbɛl nyam ek'ey fɛŋ s'iwr s'elul em. ³ Pɔl oc milɛl eke wɛl abal eke k'ok al, kɔ al a ɔŋ lorŋn ey ɔkm arum'n abu ab. ⁴ Eke lekr a ec'agŋ a ɛkn lorŋn ek'arum Pɔl abu ab a, -n'am dad el ɔfr em -l'ɛsɛ: «ɛgŋ na ɛgŋ ibiu tasi; l'ey ɔkm okij ab em, kɔ Nyam em e jej ok a ɔɔm abusu eke li k'anŋ owr.» ⁵ Gbɛkɔ Pɔl ufŋ abu es ɔwl lorŋn a alm, etŋ ob kaka kokm'n. ⁶ Agŋ a am eku eke k'ɛkn'n l'ew oglog l'ey luw kpru em. Gbɛkɔ eke -l'ɛkur ow ibn ke -l'ɛkan eke ob kaka kokm Pɔl a, -l'itŋn tutr etŋ -n'am dad ek'ow el nyàm mum nyam.

⁷ Saw yogŋ, lekr a ec'es ɛw ɛs gbɛl a eke wɛl b'ɛsŋ Publius a ec'usu anŋ. ɛgŋ ikŋ na eb ey erur em etŋ ɔŋ ey es eru usu ton segŋ nyahan. ⁸ Publius es a eru es anke lɛfr ɔl am ɔny'n etŋ n'am ɔs sob yeji. Pɔl im ɛkn'n, at'r abu nun, ŋɔŋn Nyam ɔŋ'n etŋ ewlm'n. ⁹ Na b'ɛc a, lekr a ec'ólú ejec'a yeji ow etŋ -l'ewl. ¹⁰ Agŋ a elu el ec'elum fɛŋ ɔkm ey e lís, etŋ wanci a eke s'am ow s'igb s'im a, -n'ɔŋ ey ob fɛŋ ek'it usu inm ec'a.

Pɔl im ey Rom

¹¹ Eke ow kok awl nyahan a, s'eb Alesandri eci mijetŋ nyam eke anŋ lekr ab em lɛfr lɛgŋ iy a nimum a s'im. Wɛl b'ɛsŋ mijetŋ a "Sinyam Oli". † ¹² S'ow s'ok Sirakus ec'ɛb ab em, s'anŋ yogŋ segŋ nyahan. ¹³ Yogŋ s'ɛcr ligigl a eci s'im s'ok Rejio ɛb em. Lɛgŋ b'ɛny a, esr em eci lɛf a ɔb nun am elu etŋ s'eb segŋ yony s'im s'ok Pusɔl. ¹⁴ ɛb ab em, s'ɛŋn agŋ lisijimɛl ek'ibrm eke si k'anŋ el ab segŋ lɔbŋ, etŋ sica s'igb s'aam Rom. ¹⁵ Rom ec'agŋ lisijimɛl a iri ey ec'amani etŋ ow ton ok usu eke wɛl b'ɛsŋ Apius ec'An ɔl Usu a ey ec'obr eci. Agŋ ejeci ɛŋn ey usu eke wɛl b'ɛsŋ ɛŋanin Usu Nyahan a. Eke Pɔl ɛkn el a, l'elu Nyam bia etŋ sos at'r es. ¹⁶ Eke s'ow s'ok Rom a, wɛl ɔŋ Pɔl abusu eke k'ir in ogn a ke srɔda iy nyam am ɔsu'r.

Pɔl am dad Nyam odad Rom

¹⁷ Ow bi kok segŋ nyahan a, Pɔl ɛw Rom eci Jwifɛl ec'es ɛwɛl a abu in ogn a. Eke -l'asr luku a, Pɔl dad el nine: «Agŋ lisijimɛl, mi kokm low ŋuŋ ey ec'agŋ a e lís, ey lagŋɛl a ec'ɛb ir owi e lís etŋ wɛl ɛw'm abu af Jerusalem, oc'm ɔŋ Rom eyŋ. ¹⁸ -L'ibrm im ów etŋ -l'erur eke -li k'elu'm es anke em em a, -n'ɛŋnm low ek'ow af -li k'ɔb'm low luw eci. ¹⁹ Gbɛkɔ Jwifɛl a erurm etŋ ow ɔŋ m'ibrm eke mi k'ɛkn Sesar ke wɛl ebr em ec'odad ab em, kɔ ow elm em ec'ɛb a eke mi k'ɔŋ dedeku eci. † ²⁰ Kin low a sosiɛm eke m'erur eke mi k'ɛkn ɔny ke mi dad ɔny odad a. Tasi em a, m'anŋ ŋgbraka na em ɛgŋ a eke Israel ec'agŋ a b'ɔny ɔmn in em a sosiɛm.» ²¹ -Li dad ow nine: «S'ɛŋnm ŋ e lís e lel kaka eke k'anŋ Jude ow etŋ ey lisijimɛl kaka anm yogŋ owm tɔkŋm ów okm ey oglog dadm ey ŋ ec'odad ŋuŋ. ²² Kɔ s'am erur eke ki dad low yec'a ek'am tutr a s'iri, anke s'uw any ek'usu a fɛŋ agŋ erurm Nyam eb na ek'anŋ em a e low.»

²³ -L'ew lɛgŋ nyam Pɔl ab etŋ lɛgŋ a b'ow a, -l'ow nɔnɔ -n'ɛŋn ow yogŋ a eke l'ir a. Ibribr ton nɛbles, Pɔl am otar ów a akr ok el: n'am dad wɛl Nyam ec'es ɛw a ec'odad etŋ Mois ec'ol a lele kokoba ɔb

† 28:6 Bɛbm̄n Ob Kok 14.11. † 28:11 Sinyam Oli:Ow el nyàm yony, Kastɔr lele Polus ab eke mij esɛl b'igŋ nun yec'etŋ ke wɛl ɔsu el mij af. † 28:19 ɛkn Ob Kok 25.11 lele akr otar ab ab.

esɛl e silɛl a eke n'am dad ow ec'odad ab em, n'am ɔl eke li k'eb wɛl Jesu eci. ²⁴ Agɛ bɛb ów a ok es sos em, kɔ likpr a ɛgɛm eke k'ub nawrɛ. ²⁵ El ɔfr em a nɛny okrm el af, ɛtɛ -l'igb -n'aam. Pɔl dad el odad na ninɛ: «Abɛ Lala ɔny low ij tasi lɛgɛ a eke n'am dad ɔny lagɛl odad kokoba ɔb ɛs Esayi e nɛny em l'ɛsɛ:

²⁶ Ìm dad agɛ amua a:

Ow b'ow ok ɔny ɔru em sɛnyn sɛnyn, kɔ k'ow irimn;

b'ow lɛɛr sɛnyn sɛnyn, kɔ k'ow ɛknm.

²⁷ Tasi em a, agɛ amua itɛn ɛw tuɔtuɔ;

-li babl ɔru es, -li bubur anyamn,

yec'ɛtɛ ke el eci anyamn a k'ɛknm es,

el ec'ɔru a k'irim ów,

el e nuɛn em ɔny a k'anm es,

-l'ɛwlmn -l'owmn em ogɛ bake m'ɛwlm
el.» †

²⁸ Pɔl igɛ af dad ninɛ: «Sica úwr any eke Nyam eci sel ɛɛn ec'odad a ow agɛ a ek'elm Jwifel a eci: † el gbɛ, -li b'ow -l'iri!»

[²⁹ Eke Pɔl dad ów amua a, Jwifel a el ɔfr am atar ów es im lebl tuɔtuɔ em.] †

³⁰ Pɔl anɛ êl a eke l'eb ab em akpo yony.

Li b'eb agɛ a fɛɛn eke b'ow ɛkn'n a. ³¹ Li

bi dad Nyam eci es ɛw a ec'odad ɛtɛ li bi

yɛgm agɛ ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist owi ɔmn

em tasi, ɛtɛ ɛgɛ ɛdɛnm'n.

† **28:27** Esayi 6.9-10, Septant em ec'odad eke wɛl oc. † **28:28** Bɛbm̄n Selu 67.3; Luk 3.6. † **28:29** Ob Kok eci silɛl esig nonɔ em a, wɛl ɛɛnm̄n akr 29.

Pɔl e lɛl ek'awɲ Rom eyɲ Ów ek'it eke wɛl k'uw any

Akpo 57 oglog 58 em, Jesu Krist e mew a e jam, anake erm es Pɔl nɔn lɛl na awɲ kretienɛl ek'ir Rom ec'eb gbɛl na, ek'el Rom e wus a nimum ek'ew es a e lɔɲ any a.

Lɛɲ ab em, Pɔl, in obi a n'ann Korɛnt ek'el Gres wus af ec'eb ab em. Eɲ ow el in ec'Amani Mamn e kokoba ɔb ec'usu im sakp nyahan em a ec'uwɛr em.

Sica eke Pɔl as Sinyamel a fɛɲ ec'ob ap a eke ɔkl a luku a, kpekɲ n'am tutr eke li k'oc ob ap a n'im n'ɔɲ kretienɛl ɔgbɔru a ek'ann Israel a. Li b'im Jerusalem n'ɔɲ wɛl ob ap a ba ow b'uwɛr a, n'am ɔny tutr eke li k'im Espany wus af, l'ób Amani Mamn a e kokoba. In ec'im em a, n'am erur eke li k'ec l'ekn Nyamel ek'ann Rom a. Lɛɲ kaka, l'eknm Nyamel na. In eci ec em gbɛ, l'uyum yogɲ eci kretienɛl beb ab.

Pɔl awɲ Rom eyɲ lɛl na eke k'otar Amani Mamn a e low tasi akr ok el. Low nyam ann eke ow sosiɛm, Nyam b'ot agɲ esɛ agɲ nyim nyim af in ec'any af. Low a el agɲ ec'ɔmn eke b'oc elu Jim Jesu, wus nimum e Sɔɲ Es em a. Eɲ ɔmn ikɲ na el Nyam ec'ob ap ɔfr em.

Lɛl a ec'ogog krekre ab em (nuɲ 1 lele nuɲ 2 em ab a), n'am otar akr li yegm eke egɲ fɛɲ ek'ann wus af anja a el sikpl ec'adu eɲ ɔny Sɔɲ Es nyam ec'es abur. Agɲ ek'elm Jwifel a ɔny es abur ikɲ na, gbɛkɔ Jwifel yeji.

Sica Nyam e Lɛl ab em, n'am otar sel eɲn ec'ejagb e low akr. Nyam b'ot agɲ esɛ agɲ nyim nyim af el ec'ɔmn a sosiɛm, esɛ elɛl eke ow ɛcr Abraham ec'ab af. Nuɲ 3 toɲ nuɲ 5 em a, agɲ a fɛɲ Adam e sikpl a sosiɛm ɔny low ɔbr luw eci, gbɛkɔ agɲ a fɛɲ ɔtu eke k'eɲn sel eke -li b'oc el ec'ɔmn a -l'ew Jesu ek'el Mesi ab af. Nuɲ 7 em a, eke egɲ b'atr sos es eke Nyam k'egɲ in owi eb, Mois ec'ol a ec'elɛm em, li k'ɔtum

sikpl sosiɛm. Gbɛkɔ nuɲ 8 em a eke li b'oc in ec'ɔmn a l'elu Jesu Krist ec'olikɲ af ec'egb waw ab em a, Abɲ Lala b'ir in em eɲ b'ɔɲ'n abusu n'ɔny eb ir eke b'akpl Nyam sos em.

Nuɲ 9 toɲ 11 em a, caca em eke Jesu Krist e Nyamel a el Nyam ec'agɲ a, Pɔl am dad Israel e saw ek'ann a e low. Eke batɲ Jwifel em agɲ beb igɲ Mesi a ɔwl yeji, Nyam in obi a, l'igɲm in ec'agɲ a l'ɔwlm. In ec'erm mamn ab em, li b'ow li kok elɛl eke li ki kokr toɲ ke lɛɲ nyam, Israel yeji eɲn sel Jesu Krist em.

Lɛc a ec'uwɛr em a, Pɔl am yegm ey eke erur k'ann esɛ ey ec'ol eke si k'osu af, ey ec'eb ir e low low fɛɲ e kok em, Nyamel em lele agɲ em ab yeji (nuɲ 12 em toɲ nuɲ 16 em).

Esɲn

¹ Em Pɔl Jesu Krist e juma kok es, em m'am awɲ ɔny lɛl na. Nyam esɲ'm eke mi k'el erm es eɲ l'oc l'ew'm saw eke mi k'ob in ec'Amani Mamn a e kokoba.

² Amani Mamn na, Nyam ɛcr in e kokoba ɔb esɛl em ɛwar ow e low god'eɲ in eci Silɛl lala ab em. ³ Amani Mamn a am dad Jim Jesu Krist ey Es Kɔtɔkɔ ec'odad. Yec'ek'el in e mew em ec'a, wɛl ew'r eb ebu David, lagɲ ec'eb ab em.

⁴ Eke Abɲ Lala igbm'n luw em a, Nyam yegm eke l'el Nyam ec'Iy ek'ɔny abusu fɛɲ. † ⁵ Jesu Krist kok'm bibm m'el erm es, yec'eɲ ke in e nin a e sos usr sosiɛm a, m'óɲ ebr ebr fɛɲ ec'agɲ eke uwm Nyam any a, úb'r nawrɛ ke ɔny in ec'elɛm. ⁶ ɔny yeji, anɲn agɲ amua em, eke Jesu Krist esɲ ɔny a sosiɛm.

⁷ ɔny fɛɲ eke anɲn Rom a, ɔny eel Nyam ec'erm erur eɲ l'esɲ ɔny eke k'ow anɲn in ec'agɲ ab em, ke úr eb in eci. Ke Nyam ey Es lele Es Kɔtɔkɔ Jesu Krist ab éɲ ɔny ɔwrɔ ke óɲ ɔny erm es ey!

Pɔl am erur eke k'im ekn Rom e kretienɛl a

⁸ M'am ikɲ anym m'ɛcr Jesu Krist em m'elu Nyam bia, ɔny fɛɲ eci, anke wɛl am dad ɔny ec'ɔmn a ec'odad wus nimum

† 1:4 Nyam yegm eke l'el Nyam ec'Iy ek'ɔny abusu fɛɲ: odad na Grɛk em wɛl ɔtu ek'itɲn ejec'em dad esɛ: Nyam yegm abusu em eke l'el Nyam ec'Iy.

af. ⁹ Tasi em a, eke mi b'ob Nyam Jim ec'Amani Mamn a, ke Nyam eci juma anake m'am kok em ec'erm fen em a. † Etn in, l'ij em e danke eke m'opim ony ec'okn em e Nyam nton fen em. ¹⁰ Mi b'ibrm'n sagn fen eke li k'on'm abusu m'ow ony ogn a, eke ow el in ec'erur tasi, ¹¹ anke ony ec'ekn am aw'm tasi yec'etn ke m'ism ony Abn Lala eci ob ap ab, ke inymn es kikri. ¹² Nawre tasi em a, k'aw ke mi b'ow m'ehn ony a, omn a eke ony lele em ab s'onny a, ony ke s'atarir sos es.

¹³ Agn lisijimel, m'erur eke k'uw any eke sakp nton mi tutr eke mi k'ow ony ogn yogh, ko ton sicaca em a, m'otum m'ehnm ow ec'abusu. M'am omn eke em e juma a, ony ogn yogh yeji b'ow osu ey amamn ese ebr ejec'em ec'ab af. ¹⁴ Ow it eke mi ki kok agn fen e juma, Grekel lele Barbarel ab, † agn ek'uw low any lele agn eke uwm low any ab ab. ¹⁵ Ow sosiem anake, ow am aw'm tasi eke mi k'ob ony Amani Mamn e kokoba, ony yeji eke iir Rom a.

Kin Amani Mamn a

¹⁶ Tasi em a, Amani Mamn a ec'ob a onym im es, anke l'el Nyam e lec egn kaka fen ek'ub nawre a e sog eci: krekre em a Jwifel, ke sica agn ek'elm Jwifel a yeji. ¹⁷ Amani Mamn a bi yegm elel eke Nyam b'ocr agn nyim nyim in ec'any af a: ow b'ob nun omn a eke -li b'oc -l'elu ow em ab em etn ow b'uw omn ab em ce. Ee, Nyam Lel em a wel b'awl: *Egn yec'ek'el nyim nyim Nyam ec'any af a b'ow anny owr in ec'omn a eke l'oc l'elu ow em a sosiem.*†

Agn a ek'elm Jwifel a ony low obr Nyam ec'any af

¹⁸ Afr kpekpe etn Nyam am elu in ec'erm bebl a okm anke agn el sikpl esel etn -li bi kok low nun. El ec'ow enun kok ab em, -li b'edhn low nenymbri nyam eke ki kok low. ¹⁹ Ee, low eke wel otu eke

k'uw any Nyam e lis a, ayl el eci, anke Nyam in obi ayal ony el. ²⁰ Nyam ec'abusu a ek'onym nun a lele fen a eke in obi in obi a l'el ab ab a, el ow nawre eke wel eknm. Gbeko legn a etn eke wel kok wus a, egn fen otu eke k'ekn el eke li bi ler ow a fen eke Nyam kok a. Ow sosiem a, agn onym sos doghn eb kaka ij. ²¹ Tasi em a, -l'uw Nyam any, ko -l'usrm ow sos etn -n'om ow bia. Ke ow tasi ek'ow it eke wel ki kok Nyam ec'ana. Ko el e sow tutr a itn el nyamb e sow tutr, etn el ec'erm a eke low any uw anm em a, irmn usuayl a. ²² -Li b'ocr el sosi esewru, ko -l'el en em enun esel. ²³ Ow a eke -li k'ign anygbel e Nyam a ek'uw a nun a, -l'ign ekn ekpr nun. Ekn ekpr amua wel aku el n'ann ese egn eke b'uw, oglog or, oglog mindey ek'eli akr yar lele morhn ab af.

²⁴ Ow sosiem a, Nyam egn el es -li kok el ec'erm em ec'ow eke b'aw el a, etn eben a el obi em, -li b'ibar el eci sos megl a es em. ²⁵ -N'onny Nyam e lis e low nawre a -l'itn ow yadn em, yec'a eke Nyam kok a -l'ign ow nun etn -li kok ow e lis owi Kok Es a ec'usu a. Anygbel el in eci sagn fen! Amen!

²⁶ Na sosiem anake Nyam egn el es -l'usr ow aw a eke b'on el es a jam a. El ec'ow a eruam egn ab ij, ko ow ebr ejec'ab -li b'eru, etn ow el low eke wel am kokm agn em. ²⁷ Egn yeji bi kok low nyam a ce. -L'eruam ow ow ab ij, ko el lawlel egn ec'erur b'aw el. -Li b'eru el egn ofr etn ow el es! Ow ony -li b'ehn el obi em a es abur eke el eci es an nun a ism ab.

²⁸ Eke -l'erurm eke -li k'uw Nyam any a, Nyam egn el es -l'us el eci sow tutr yadn a jam, etn -n'am kok yec'ek'itm eke wel ki kok a. ²⁹ Ow enymbri yony yony iy el em gbhn. -Li bi kok low nun, -li b'erur ob ek'el el lawlel ec'a, -l'el agn enun etn nyamnyr iy el em gbhn. -Li b'ibi agn, -li b'atar ow es, -li b'aju el lawlel etn -li bi kok

† **1:9** ke in eci juma anake m'am kok... em a: odad na Grek em wel otu ek'itn ejec'em dad ese: ke in anake m'am ign'n nun em ec'erm fen em a. † **1:14** Grekel lele Barbarel ab: odad ebl ek'el Grekel a bi yegm agn agn a fen ek'ir wus eke Grekel ew es ab af a. Agn amua wel b'ot el ese agn eke irm eb ese Grekel af. Barbarel el agn a ek'anm Grekel ec'es ew owi em a. Wel b'ot el ese mebey af, el ec'eb ir owi eke -l'uwm any a sosiem. † **1:17** Ekn Abakuk 2.4, Galat 3.11. Egn... b'ow anny owr in ec'omn a eke l'oc l'elu ow em a sosiem: odad na Grek em wel otu ek'itn ejec'em dad ese: Egn yec'ek'el nyim nyim Nyam ec'any af anke l'oc in ec'omn a l'elu Nyam em a b'ow anny owr.

low meju ec'abn ab. -Li bi dad ów enun -l'ok agn af, ³⁰ etn -li bi cacak wel. -L'el Nyam ec'efnu, -li bi wewr el lawlél, es efu iy el em, -li b'ij neny, etn -li b'ecr akunda fex em -li kok low nun. -L'eluamn agn a eke ew el a. ³¹ -L'el anyambu, -l'eluamn el eci neny eke -li b'ij a, etn -l'el agn eke onym erm lele sorn ikn ab. ³² Ke -l'uw Nyam eci jej ok ab any tasi ce. Agn a eke bi kok nene a it eke k'uw. Sica -li bi kok ów amua, kó emeny, -li b'erur agn a eke bi kok a yeji.

2

Egn eke bi jej lawlél e low ok a am obr in sosi low

¹ Ow sosiem anake, n eke bi jej awlhél ec'ów ok a, ke él Jwif, ke k'elm Jwif, n ec'a onym sos doghn eb kaka, anke n bi jej awlhél ec'ów ok, kó bi kok ese el af! Na sosiem, eke bi jej el ec'ów ok a, ow el n sosi eke am obr low. ² Ee, ey s'uw any eke Nyam eci jej ok a el tasi agn eke bi kok nene a e lís. ³ N bi jej agn a eke bi kok ów amua a ok, gbekó bi kok ese el af! N am ony onn tasi eke Nyam eci jej ok a k'ow obm'ñ low ee? ⁴ Nyam ony erm mamn, li b'egn low l'eb, etn li b'eku low. Kó na anake erurm ab ee? Kó n, uwm any eke Nyam ec'erm mamn na am on abusu eke k'itn n ec'es an ab ee? ⁵ Gbekó k'erurm eke k'iri, k'erurm eke k'itn. Na sosiem anake am eb erm bebl ligbel ew es n e lís erm bebl e legn a ec'a. Legn a, Nyam b'ow elu okm eke nenyembri nyam em li bi jej agn ec'ów l'ok. ⁶ Etñ li b'ow n'ón egn egn ec'ów eke kok a e yec'a ek'it a.† ⁷ Agn beb b'ucu ony es kok low mamn, yec'etn ke -n'ann Nyam ec'anygbel ab em. -Li b'ól yej'eke Nyam ki susm el es, etn -li b'ól owr ann a eke úwrm ab es. Agn amua, Nyam b'ow on el -n'ann owr in ab segn fex eci. ⁸ Agn beb b'obr'r any, -l'eluamn low nenyembri nyam kó -li bi yeb low nun am nyimn el. Agn amua ec'a, Nyam b'ow yegm el in ec'erm bebl ligbel a. ⁹ Gbre lele ernn ab b'ow ony agn a fex eke bi kok low nun a, ow b'ow ob nun Jwifel em, ke ow

égn agn ek'elm Jwifel a yeji. ¹⁰ Sica Nyam ec'anygbel a, es susm a lele erm es ey ab ab, li b'ow n'ón agn a fex eke bi kok low mamn a, ow b'ow ob nun Jwifel em, ke ow égn agn ek'elm Jwifel a yeji. ¹¹ Tasi em a, Nyam okm ereb agn em.

¹² Agn a fex eke am kok sikpl ke úwrm Mois e sol ab any a, b'ow uw eke -l'uwm ol ab any yeji. Gbekó agn a fex eke uw Mois ec'ol ab any ke eben yeji am kok sikpl a, ol a b'ow jej el e low ok. ¹³ Bwo ec'egn Nyam b'oc ese egn nyim nyim af in ec'any af ee? Ow elm agn a eke b'iri Mois ec'ol a nene ce a. Njan, kó agn eke b'elum ol a. ¹⁴ Agn a eke elm Jwifel a uwm Mois ec'ol ab any. Gbekó el em ec'agn beb bi kok ese el el eke ol a bi dad ab af. Agn amua -l'uwm ol any, gbekó ow ann ese eben ol a ce wel yeji we'n uw any af. ¹⁵ Anja em a, -li bi yegm low nyam: ów a eke ol bi dad a non el ec'erm ab em, sow tutr eke -li b'onny el obi em a b'elu ow e low okm. Sakp oglog el e sow tutr a bi dad eke -l'uwm kok, ke sakp beb ec'a wel dad eke -l'uw kok. ¹⁶ Ów amua fex eke mi dad a b'ow ok okm kpata jej ok e legn a, ese el el eke Amani Mamn na eke m'am ob a am dad ab af. Legn a, Nyam b'ow scr Jesu Krist em jej fex a eke lol es agn ec'eb ir em a e low ok.

Jwifel ony low obr Nyam ec'any af

¹⁷ N eke b'ij en ese in Jwif a, ol af anake b'eb lec a etn ntotn b'ok'ñ n e Nyam a eci. ¹⁸ N uw yec'a eke li b'erur ab any, etn ol b'elum'ñ abu sòsum yec'a eke akpl a oc. ¹⁹ N bi tutr eke otu eke ki nyimn ány eflu, ke él agn ek'ann ncebn em a ec'usuayl, ²⁰ agn ek'uwm low any a lel el ek'ew fuefue onn em ab ab eci low yegm es. Ee, n bi tutr eke ol eke ony a on'ñ ony low any uw lele low nenyembri nyam tasi ab. ²¹ Eke ow el eben, n eke bi yegm awlhél low a, ám yegmm'ñ sosi low! N bi dad eke egn k'iy mil, ke n ám iy! ²² N b'edn nfaci ij, ke n ám ij. N b'onny sinyam yadn eci sifn, kó b'iy el e Sinyamel ab em e simob a! † ²³ N ntotn b'ok'ñ ol ek'onny a eci, gbekó élum ol, ow b'onny ony Nyam

† 2:6 Ekn Selu 62.13; Nyandre 24.12. † 2:22 Anja k'aw ke ow el Nyam any uwm esel eci Sinyamel ab em eci Nyam nun ign mob a eke b'ann a, ec'ól ij owi.

ec'any a oc es. ²⁴ Tasi em, kin yec'eke wel b'awl Nyam Lel em: *ony sosiem, agn a eke elm Jwifel a bi yayr Nyam e nin a.*†

²⁵ Eke bi kok low yec'a eke ol bi dad a, ke nawre tasi likr es ubr el low akplu. Kɔ eke eluam ol, etɔ ubr likr es bobo yeji, anɔ esε egn eke ubrm es ab af. ²⁶ Kin low nyam: egn nyam ubrm likr es, gbeko li b'elum Nyam ec'ol a. Kɔ Nyam k'ow egnm ebm'n esε likr ce ow'n ubr es af ee? ²⁷ Egn ikɔ na ubrm sos megl af e likr es, gbeko li b'elum ol. Eke ow el eben a, in anake li b'ow li jej η owi l'ok, η eke eluam ol a. Ke η nana ony ol a eke wel non a lele likr es ubr ab! ²⁸ Tasi em a, Jwif tasi a, elm egn a eke b'an es sos megl af esε Jwif af a, etɔ likr es ubr tasi a yeji, elm sos lel a eke wel b'ubr es a. ²⁹ Kɔ Jwif tasi a, in l'el egn a eke el Jwif erm em a, etɔ likr es ubr tasi a, el erm em ec'a. † Likr es ubr na, Nyam ec'Abɔ ab em li b'anɔ l'ow, kɔ ow elm ol eke wel non ab em. Jwif tasi a egnm in ec'aw a agn em, kɔ Nyam em li b'ehn.

3

Agn a fεɔ ony low obr; Jwifel lele agn eke elm Jwifel ab ab

¹ Eke ow el eben, ke bla lowi Jwifel ony eke agn likpr a onym ee? Etɔ kɔ ob nyam anɔ eke wel b'ehn likr es ubr ab em ee? ² Es, wel bi ler ekn a, ob ligbel anɔ em! Anke Jwifel anake Nyam ikɔ anym abul in e sodad ebl a. ³ Kɔ sica, eke Jwifel beb ijm neny nyam, ke ow b'ow edɔn Nyam eke k'ij neny nyam ee? ⁴ Njan ow k'ow elm eben! Kin yec'ek'it eke si k'uw any: Nyam el neny nyam es, kɔ agn a fεɔ anake el ayadɔu a. Tasi em a, Nyam Lel dad Nyam e lís nine: *Ow it eke wel k'uw'η any nyim nyim η e sodad ebl em. Etɔ eke wel bi jej η owi ok, ke ony low ij jej ok ab em.*† ⁵ Kɔ eke egn nyam bi tutr eke low nɔn eke s'am kok a am elum abu wel ekn eke Nyam el neny nyam es, wel otu eke ki dad esε Nyam ijm neny nyam eke li b'or ey in ec'erm bebl ab em ab ee? (Anɔ m'am dad odad esε egn kaka fεɔ af.) ⁶ Njan ow k'ow

elm eben! Tasi em a, blel Nyam ijm neny nyam, ke ayaf l'otu eke li ki jej wus e low l'ok ee? ⁷ Egn nyam otu eke ki dadr in sosi esε: eke em eci yadɔ ab em Nyam e low nenyembri nyam a b'ey okm kpata in ec'anygbel a eci, ke sica bla sosiem etɔ, em, emeny m'onny es abur esε sikpl es af ee? ⁸ Ow otarir es eke wel ki dad esε: «Si kók low nɔn, yec'etɔ ke low nimamn ánɔ em ey okm!» Agn beb b'ok ey ów af etɔ bi dad esε low na anake es bi yegm a. Ow it eke agn amua na k'ehn gbre.

⁹ Sica ayaf s'otu eke si ki dadr a? Kɔ ey Jwifel, s'agb s'akm agn likpr a fεɔ ee? Njan ow elm eben! M'ikɔ anym m'elu low nyam okm: Jwifel lele agn a fεɔ eke elm Jwifel ab ab anɔ sikpl ec'abu em. ¹⁰ Etɔ kin yec'eke Nyam Lel dad:

Egn kaka anm eke el nyim nyim, egn nyamni bobo yeji anm!

¹¹ Egn kaka onym nɔn em,

egn kaka ólm Nyam es!

¹² El fεɔ -n'ngbon ejagb mamn ab af, etɔ -n'ur el fεɔ.

Egn kaka am kokm low mamn, egn nyamni bobo yeji!

¹³ El eci emn geg a el uwomu eke anɔ fon;

el eci anm ab em li b'ewl meju,

etɔ el eci nenyem lokm a, labɔ eci sar a anɔ.

¹⁴ El e neny ab em ofn e sodad lele sodad eke bi bubm egn ew es ab iy gbɔn.

¹⁵ Egn ibi ec'a, -li b'uru es fafa -n'im -l'ibi.

¹⁶ -Li bi nɔn ob fεɔ el eci ejagb ab af

etɔ -li b'ewl gbre usu a fεɔ.

¹⁷ El, -l'uwm erm es ey eci ejagb ab any,

¹⁸ etɔ -l'el agn eke onym Nyam ec'elum kaka. †

¹⁹ Gbeko s'uw any eke low fεɔ eke ol am dad a, ow el agn a eke k'elum ol a n'am dad. Ow sosiem egn kaka k'otum dogɔnm sos, kɔ wus nimum ey udu Nyam ec'any af. ²⁰ Na sosiem anake egn yec'eke k'elum Nyam ec'ol a e low fεɔ ek'anɔ em a, ke ow sosiem Nyam óc'r esε egn nyim nyim af in ec'any af a, egn kaka k'anm eke k'otu kok eben a. Tasi em a, ol, low nyam ce li bi

† **2:24** Ekn Esayi 52.5, Septant em ec'odad eke wel oc. † **2:29** Jeremi 4.4; 9.24-25; Ol Okn 30.6. † **3:4** Ekn Selu 51.6, Septant em ec'odad eke wel oc. † **3:18** Ekn Selu 5.10; 10.7; 14.1-3; 36.2; 53.2-4; 140.4, Septant em eci sodad eke wel ot. Emeny ekn Esayi 59.7-8 yeji.

kok: li b'ow agn abusu uw any eke -n'ony sikpl.

Kin elel eke Nyam b'ow egn el nyim nyim in ec'any af a

²¹ Sica gbε, Nyam elu elel eke li b'ow ey s'el nyim nyim in ec'any af ke ow elm ol eci elum em a okm. Etn Moiss ec'ol a lele kokoba ob esel ab yeji dad ow e low. ²² Nyam b'ow agn el nyim nyim in ec'any af el ec'omn a eke -li b'oc -l'elu Jesu Krist em a sosisem. Li bi kok low na n'ow agn a fen eke b'ony omn Krist em a, anke el fen -l'el kpen kpen: ²³ el fen -n'ony sikpl, etn egn kaka otum kokm low sobo a eke Nyam am ibrm a iym neny. † ²⁴ Gbεko Nyam in ec'erm mamn ab em, b'ecr Jesu Krist eke bi sog el sikpl ec'abu em a, ow el -l'el nyim nyim ofr em. ²⁵⁻²⁶ Nyam ikn anym bebem ew es eke Jesu k'ok in e mebl ab es egb waw em. Etn in ec'egb waw ab em, Jesu enn agn a ek'ony omn in em a e sikpl a ec'oc ap. Nene a, Nyam erur eke ki yegm elel eke l'el nyim nyim segn fen a: legn sig em a, l'eku low etn l'ewm low n'ow agn el e sikpl a eci. Ko yefenyina em a, Nyam am yegm elel eke li b'ow agn el nyim nyim in ec'any af a. Tasi em a, n'am erur eke li k'el nyim nyim ke n'ow agn a ek'ony omn Jesu em a yeji el nyim nyim.

²⁷ Sica, ko s'ony ow ejeci eke ow em si k'ew sos ee? Njan, ow anm ij! Bla sosisem ec'ee? Anke yec'eke el ow tasi a, ow elm ol ec'elum a, ko ke ony omn. ²⁸ Eε, kin ow eke s'am tutr a: agn b'el nyim nyim anke -li b'ony omn, ko ow elm eke -li bi kok ol ec'ow a fen ek'am ibrm a sosisem. ²⁹ Sica Nyam na, ko Jwifel sony ce eci Nyam l'el ee? Ko l'elm agn ejec'a gbε e Nyam ee? Kaka! L'el ebr ejeci ec'agn a yeji e Nyam, ³⁰ anke Nyam nyam coco ce anj. In anake li b'ow n'ow Jwifel eke wel bubr ekr es a, el nyim nyim el ec'omn a sosisem a, etn emeny in ce anake li b'ow n'ow ebr ejeci ec'agn a eke wel bubr ekr es a yeji el nyim nyim el ec'omn a sosisem a. ³¹ Nene a, eke si b'ony omn, ke ol ob ofr ofr s'am

ow n'el ab ee? Njan, ow elm eben! Ko ol ec'any a nana anake s'am elu okm tasi a.

4

Nyam oc Abraham ese egn nyim nyim af

¹ Sica bla lowi s'otu eke si ki dad Abraham ey lagh eci lis ab ee? In obi e lec em, bla obi l'otu n'enn ee? ² Blel ow el in ec'ow eke li kok a sosisem Nyam oc'r ese egn nyim nyim af ana, l'otu eke li k'ij neny, ko ow elm Nyam ec'any af gbε. ³ Tasi em a, bla Nyam Lel dad ee? *Abraham ony omn Nyam em, ow ow Nyam oc'r ese egn nyim nyim af in ec'omn a sosisem.*† ⁴ Eke egn bi kok juma a, wel bi sog'r labm. Labm sog na elm ob ap, ko ob ek'it eke wel k'ow'n. ⁵ Sica, egn nyam ki kokm juma kaka, ke n'ony omn Nyam eke b'ow sikpl es el nyim nyim ab em, egn ikn na, Nyam b'oc'r ese egn nyim nyim af, in ec'omn a eke n'ony a sosisem. ⁶ Na sosisem anake David am dad egn a eke Nyam b'oc ese egn nyim nyim af, ke ow elm in ec'ow kok sosisem a e low ese:

⁷ Ehe esel a el agn a eke Nyam ony el ec'ow obr oc es, ke tetn el eci sikpl ab es a.

⁸ Ehe el egn a eke Nyam usm in e low obr e low jam a eci. †

Ow elm likr es ubr om egn elm nyim nyim

⁹ Ko ehe na, Jwifel eke bi bubr ekr es a sony ce ec'ee? Agn ejec'a eke am bubr ekr es a el gbε ow elm el ec'ee? M'ikn anym mi dad m'ese: *Abraham ony omn Nyam em, ow ow Nyam oc'r ese egn nyim nyim af in ec'omn a sosisem.*† ¹⁰ Etn ko bogh e legn em Nyam oc'r ese egn nyim nyim af ee? Ko legn ab em eke l'ubr likr es a, oglog ow a eke li k'ubrm es ab ee? Njan, ow elm legn ab em eke l'ubr likr es a, ko legn ab em eke li k'ubrm es a. ¹¹ Gbun ke l'ubr likr es a, ke Abraham el nyim nyim Nyam ec'any af n, in ec'omn a eke l'oc l'elu ow em a sosisem, etn sica ow e jam a, n'enn likr a eke l'ubr es a

† 3:23 Egn kaka otum kokm low sobo a eke Nyam am ibrm a iym neny: odad na Grek em wel otu ek'itn ejec'em dad ese: *el fen -li k'otumn -l'owmn Nyam ec'anygbel a ec'any af.* † 4:3 Ekn Nun Ob 15.6. † 4:8 Ekn Selu 32.1-2.

† 4:9 Nun Ob 15.6.

eci meny ewr. Etn meny ewr na bi yegm eke in ec'omn a eke l'oc l'elu Nyam em a sosiem ow ony etn Nyam oc'r ese egn nyim nyim af. Nene a ow ony Abraham el agn a feg ek'onny omn Nyam em a ec'el es, eke -l'ubrm likr es yeji. Etn agn amua ek'ubrm likr es a, Nyam b'oc el ese agn nyim nyim af. ¹² Etn Abraham ce, el Jwifel eke hubr ekr es a ec'el es. Ana m'erur eke mi ki dad agn eke el eci likr es ubr a elm sos af eci ce, ko ke emeny b'ucu ey es Abraham eci sewl a ony es a e low: in, l'ikn anym l'oc omn l'elu Nyam em gbuñ etn l'ow l'ubr likr es.

Nyam e low a eke ewar ew es a el agn a feg ek'onny omn a eci

¹³ Nyam ewar Abraham lel in ec'alaw a eke b'ow ok okm in em a, eke -li b'ow -l'ij wus aja. † Gbeko low ewar na, ow elm eke Abraham elum ol a sosiem Nyam dadm ewm es. Li dad anke l'oc Abraham ese egn nyim nyim af ow ec'omn a sosiem. ¹⁴ Sica eke aja a eci ij a el ke kók ol ec'ow a eke am ibrm a, ke omn elm low kaka, etn Nyam eci low a eke ewar a yeji elm low ij. ¹⁵ Tasi em a, ol ec'eluum a b'esn Nyam ec'erm bebl, ko eke ol anm a, wel k'otum omn ol es.

¹⁶ Ow sosiem a, omn eke wel b'oc elu Nyam em a anake b'onny egn ij aja a, etn ow el bibm eke wel b'eyn ofr em tasi. Na sosiem ob a eke Nyam ewar ew es a el agn a feg eke el Abraham ec'alaw a eci. Etn ow elm agn a eke b'elum ol a sonny, ko agn a ek'onny omn Nyam em ese Abraham eke el ey feg eci ey es af a yeji. ¹⁷ Ee, Nyam Lel dad nine: *Mi kok'ñ el bieku nono ec'el lagñ.*† Abraham el ey es Nyam ec'any af. Ow em anake n'onny omn a, Nyam a eke b'onny agn eke uw a igb anny owr, ke onny abusu eke ob ek'anm wel éknm a, kok ow anny wel am ékn a. ¹⁸ Low omn kaka anm low a eke Nyam ewar a eci lís ij, gbeko eben yeji Abraham omn ce. L'oc in ec'omn a l'elu Nyam em etn ow sosiem, l'el bieku nono ec'el es. Nyam Lel dad nine: *Agñ eke b'ow anny ñ em ok okm a b'ow enny nono.*† ¹⁹ Etn eke ow anny akpo tel ce ke n'onny akpo ekñ yen a yeji, in ec'omn

a digrm kaka. Etn l'uw any yej'eke in e sos megl a anny ese ob eke uw af, etn ey Sara yeji k'otum ewm iy ij. ²⁰ Eben yeji, Abraham irmnm in ec'omn a etn bebarm kaka, Nyam e low ewar a e lís. Catn nana anake in ec'omn a obn ke li kóklm Nyam a. ²¹ L'uw low nyam gbé any tasi: yec'a eke Nyam ewar a, n'onny abusu nono eke li ki kok. ²² Na sosiem *Nyam oc'r ese egn nyim nyim af.*† ²³ Ba Nyam Lel bi dad ese: *Nyam oc Abraham ese egn nyim nyim af,* ke sodad amua elm Abraham ce eci. ²⁴ Ko ey yeji ow ot ey es, etn Nyam b'ow ler ey ec'omn a. Tasi em a, in eke l'igbm ey Es Kótko Jesu luw em a, in em s'onny omn. ²⁵ Ey e sikpl a sosiem Nyam ony wel ibi Jesu, gbeko Nyam igbm'n luw em yec'etn ke s'el agn nyim nyim.

5

Nyam ecr Jesu em okr ey em in ab

¹ Nene anake Nyam oc ey ese agn nyim nyim af ey ec'omn a sosiem a; etn sica s'anñ erm es ey em in ab, ey Es Kótko Jesu Krist sosiem. ² Jesu anake kok ke s'otu s'ucu omn em, bibm eke s'eyn a s'onny es a. Etn s'anñ sos em inñ em anke s'am omn eke si b'ow s'anñ Nyam ec'anygbel ab em. ³ Ow eke akpl tasi a el, si b'anñ sos em inñ em eke ow el gbre s'am ij yeji. Etn s'uw any tasi eke gbre ij b'onny egn ony erm susu, ⁴ etn egn eke b'onny erm susu a, li b'ij léc eke ses babur b'anñ yeji. Egn eke b'ij léc es abur em a, li b'onny low omn, ⁵ etn low omn na éjum egn. Tasi em a, Abñ Lala em Nyam ecr yibr ey e merm a in ec'erur a.

⁶ Tasi, eke s'anñ ke s'onny léc kaka sikpl ec'any af a, yogñ anake Krist egn eb uw ów enny esel eci, legñ ab af eke Nyam bebarm ew es a. ⁷ S'uw any eke ow ew tuotuo eke egn k'egñ eb uw egn nyim nyim eci. Sica ów amamn kok es ec'a, k'aw ke egn átr sos es egn eb uw. ⁸ Gbeko kin lele eke Nyam yegm ey in ec'erur eke n'onny ey ec'a: n'onny Krist ow uw ey eci, legñ ab em eke s'el sikpl esel a. ⁹ Sica, eke in ec'egb waw a ony ey s'el agn nyim nyim,

† 4:13 Nunñ Ob 12.2-3; 17.4-6; 22.15-18. † 4:17 Ékn Nunñ Ob 17.5. † 4:18 Ékn Nunñ Ob 15.5. † 4:22 Ékn Nunñ Ob 15.6.

ow ayl tasi yej'eke li b'ow li sɔg ey Nyam ec'erm bebl a e lís. ¹⁰ Ɛε, lɛgɛn ab ɛm eke s'el Nyam ec'efnu a, n'ɔny l'okɔr ey ɛm in ab Jim eci luw ab ɛm. Sica eke n'ɔny l'okɔr ey ɛm a, ow ayl tasi yeji eke li b'ow li sɔg ey Jim eci sel ab ɛm. ¹¹ Ɛtɛn ow elm na cɛ! Ey si b'oc ey eci sos ɛm inɔn a s'elu Nyam ɛm ey Ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist sosiɛm, in eke sica n'ɔny l'okɔr ey ɛm Nyam ab a.

Adam ɛm s'ok wus ɛtɛn Krist ɛm s'el nyim nyim

¹² Ɛgɛn nyam sosiɛm anake sikpl ow wus af anɔa a. Ɛgɛn a el Adam. Ɛtɛn sikpl ism luw ab. Ɛtɛn luw ɛbmɔn agɛn fɛn es, anɔke agɛn fɛn ɔny sikpl. ¹³ Gbuɔn ke Nyam ɔnɔn Moiss ol a, ke sikpl ikɛn anym anɔn wus na n̄. Gbɛkɔ eke ol anm a, Nyam usm sikpl e low jam tasi. ¹⁴ Kɔ ɛben yeji, igɛn Adam e lɛgɛn ab ɛm tɔn Moiss a, luw eb wus nimum ɔnym ab. Ɛtɛn agɛn eke kokm sikpl eke otarir es Adam ec'a eke ɛgɛnm ɛluam Nyam ec'odad a yeji, luw b'ibi ɛl.

Adam anake el ɛgɛn a eke k'ow a eci any ɔkɛnɔn a. ¹⁵ Gbɛkɔ ereb ligbɛl anɔn Nyam ec'ob ap ɔfr ɛm a lele Adam eci sikpl ab ab ec'aranɔn. Ɛε, Adam, ɛgɛnɔn nyam a eci sikpl a sosiɛm cɛ anake agɛn nɔnɔ gbɛl uw a. Gbɛkɔ Nyam ec'ob ap ɔfr ɛm a leg nɔnɔ ligbɛl. Ob ap na, Nyam ɛcr ɛgɛn nyam ɛm ɛlu'l ɔkm. Ɛgɛn a in l'el Jesu Krist. Ɛtɛn ɛben a, n'ɔmun in eci ów amamn ab es ɔfr ɛm agɛn nɔnɔ gbɛl af. ¹⁶ Nyam ec'ob ap a bi kok low eke otarm es ɛgɛn nyam a eci sikpl a ec'ab ab. Tasi ɛm a, Adam ɛgɛnɔn nyam a eci sikpl a e jam a, Nyam eci jɛj ok a el ke ɛgɛn fɛn úw. Gbɛkɔ, kin eke ɛl e sikpl nɔnɔ gbɛl a e jam a, Nyam ec'ob ap ɔfr ɛm a ɔn ɛl -l'eel agɛn nyim nyim. ¹⁷ Ɛε, ɛgɛn nyam cɛ kok sikpl ɛtɛn luw ibi agɛn fɛn ɛgɛn nyam a cɛ e sikpl a sosiɛm. Gbɛkɔ, Jesu Krist ɛgɛn nyam sosiɛm cɛ agɛn fɛn ɛl yeji b'ɛnɔn ów nɔnɔ Nyam e lís: -li b'ɛnɔn Nyam ec'erm mamn ligbɛl a, ɛtɛn ow eci ob ap ɔfr ɛm a b'ɔn ɛl -l'el agɛn nyim nyim ow ec'any af. Krist sosiɛm, -li b'ow -n'ann owɔr ɛtɛn -li b'ow -l'ɛw es ow ab.

¹⁸ Ow eke si ki dad s'uwɔr a el, s'am ɛkn eke ɛgɛn nyam cɛ eci sikpl a eke kok a anake is agɛn fɛn e luw a. Ɛben cɛ, ɛgɛn nyam eci low nyim nyim e kok a, ɔn ɛtɛn

Nyam oc agɛn fɛn ɛsɛ agɛn nyim nyim af in ec'any af, ɛtɛn li b'ɔn wɛl sel. ¹⁹ Lɛgɛn sig ɛm a, ɛgɛn nyam ɛgɛnm eke k'elɛm Nyam, ɛtɛn ow ɔn agɛn nɔnɔ gbɛl el sikpl ɛsɛl. Ɛben cɛ, ɛgɛn nyam eke ɛlum Nyam a sosiɛm, agɛn nɔnɔ gbɛl el nyim nyim Nyam ec'any af. ²⁰ Sica ol ow, ɛtɛn sikpl ɛny eb es nɔnɔ ligbɛl. Gbɛkɔ yogɛn a eke sikpl ɛny eb es a, Nyam eci ɔɔnɔn ikɛn a b'ɛny bubu af. ²¹ Lɛgɛn sig ɛm a, sikpl ɔny abusu fɛn eke k'ɔn agɛn uw. Ɛben lɛgɛn na ɛm, Nyam eci ɔɔnɔn ikɛn a ɔny abusu fɛn eke k'ɔn agɛn el nyim nyim Nyam ec'any af. Ɛtɛn ɛben a, s'ɔtu eke si k'ɛnɔn sel ek'ɔnym uwr Nyam ab, ey Ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist sosiɛm.

6

Eke ok mij nuɔn ke uw Krist ab ɛtɛn anɔn owɔr in ab

¹ Sica ayaf si ki dadɔr ab ee? Kɔ sikpl ow it eke abu k'ann ey ɛm s'am kok yec'ɛtɛn ke Nyam e ɔɔnɔn ikɛn a ám ɛny bobn ee? ² Njan, ow elm ɛben! Ey s'ɛcr luw eke ɔny kpab ey es sikpl e lís ab ɛm. Ayaf ɛmeny s'ɔtu eke si k'ir sikpl ec'eb ee? ³ ɔny uwr any tasi eke: eke wɛl ok ey mij nuɔn Jesu Krist e nin ɛm a, yogɛn ɛtɛn s'okɔr af in e luw ab ab. ⁴ Ow sosiɛm, eke wɛl ok ey mij nuɔn a, s'uw ɛtɛn wɛl oc ey es in ab. Gbɛkɔ, Nyam ec'anygbɛl ec'abusu ligbɛl a igbm Krist agɛn ek'uw ab ɛm, yec'ɛtɛn ke ey yeji, s'óny eb ir owɔr.

⁵ Tasi ɛm a, s'okɔr af nimum in ab lɛgɛn a eke s'uw in ab a. Ɛben cɛ, si b'ow s'okɔr af in ab lɛgɛn a eke ey yeji si b'ow s'igb luw ɛm ɛsɛ lele eke l'igb ab af a. ⁶ S'írir low na sɛnyn sɛnyn: ey ec'elele eke s'annɔn anym ɛm a, wɛl oc lele Krist ab ɔbm oliɔn. Ow ɔn, sikpl a eke anɔn ey ɛm a un, ɛtɛn s'elm in eci madu ij. ⁷ Ɛε, ɛgɛn eke uw a anm sikpl e low ɛm ij. ⁸ Eke sica s'uw Krist ab a, s'ub nawɔr eke ow el in ab si b'ow s'annɔn owɔr. ⁹ S'uw any tasi eke lɛgɛn a ɛtɛn eke Krist igb agɛn ek'uw ab ɛm a, li k'ow l'uwm ij, ɛtɛn luw ɔnym abusu kaka in af. ¹⁰ Krist uw, ɛtɛn in e luw a ɔny kpab'r es sikpl e lís nimum nimum, akp nyam ɛgɛn fɛn eci. Sica n'annɔn owɔr, ɛtɛn in ec'owɔr anɔn a nimum el Nyam eci. ¹¹ ɔny yeji, ocar ɔny sosi ɛsɛ agɛn eke sikpl ec'abusu a ɛwm es

ij, ke Jesu Krist ab ec'af okr ab em am ir eb Nyam ec'af.

¹² Ɔny, sikpl ɔtum eke k'ony abusu ɔny af ij. Ɔny eci sos megl a b'ow uw legɲ nyam. Ow sosiem, ow itm eke k'elumn in ec'ow enɲ a eke b'aw'r a ij. ¹³ K'òcr ɔny eci sos a eci susu susu a k'ewr es sikpl eci, esɛ ejagb eke eru es low ɲɲ kok ec'af. Kɔ nana, òcr ɔny nimum kokr Nyam e low, esɛ agɲ ek'anɲ luw em igb anɲ owr af. Òcr ɔny eci sos a eci susu susu a ewr es esɛ ejagb eke eru es low nyim nyim e kok ec'af. ¹⁴ Sica eke ow elm ol ewm ɔny es ij, ke ow el Nyam eci sɔɲɲ ikɲ ab anake ew ɔny es a, sikpl k'ɔtum ɔnym abusu ɔny af ij.

Madu eke b'ony eb ir eke b'akpl Nyam sos em

¹⁵ Nawrɛ, ey ow elm ol ewm ey es ij, kɔ Nyam eci sɔɲɲ ikɲ a ew ey es. Ow sosiem a, kɔ abusu éru ey es eke si ki kok sikpl ab ee? Njan, ow elm eben! ¹⁶ Ɔny uwr any tasi eke, eke b'egɲn ebr am kokr egɲ eci juma esɛ madu af a, ɔny eel egɲ a eke am elumn a eci madu. Ow sosiem a, oglog ɔny eel sikpl e madu, ke sikpl óc im elu ɔny luw em, oglog ɔny eel Nyam e madu, ke ɔnyɲ eb ir nyim nyim in ec'any af, anke b'ɔnyɲ in ec'elum. ¹⁷ S'ónɲ Nyam bia! Legɲ sig em a, ɔny eel sikpl eci madu. Jam anja em a, ɔny egɲn ebr eke k'elumn ɔny ec'erm fɛɲ em, Amani Mamn a eke wɛl babul agɲ fɛɲ a. ¹⁸ Ɔny dogɲnin sos ebr sikpl ec'abu em etɲ am kokr low nyim nyim eci juma. ¹⁹ M'am oc agɲ em e low mi bɛbmɲ anke ɔny eci low iri a b'ɔtu nɔnɔ. Legɲ sig em a, esɛ madu af, ɔny ocr ɔny eci sos megl a ewr es eb ir eke el sikpl lele suksuk ab eci, etɲ ow eci low ek'anɲ em ey ɔkm a, el Nyam eci any ɔbr. Eben, yɛfɛnyɲa yɛji esɛ madu af, òcr ɔny eci sos megl a ewr es eb ir eke el low nyim nyim eci, etɲ ow eci low eke b'ow anɲ em ey ɔkm a, b'ow el eb ir lala eke b'akpl Nyam sos em.

²⁰ Ow a eke eel sikpl eci madu a, low nyim nyim eci kok a áwm ɔny. ²¹ Ow e legɲ ab af a, bogɲ ec'ey ɔsur ee? Yɛfɛnyɲa, ow am ɔny ɔny és, anke ow eci

ey eke ow ɔsu a el luw. ²² Sica jam anja, wɛl sɔg ɔny sikpl e lís etɲ ewal eel Nyam eci madu. Na sosiem am ir eb eke b'akpl Nyam sos em, etɲ ow eci low ek'anɲ em ey ɔkm a, el Nyam ab ec'eb ir sɛgɲ fɛɲ a. ²³ Nawrɛ, anke sikpl eci labm sɔg ek'anɲ em a el luw; kɔ Nyam eci ob ap a el sel a ek'onym uwr, ke li b'ɔɲ ey, ey Es Kɔtɔkɔ Jesu Krist ab ec'af okr ab em a.

7

Wɛl sɔg ey ol ec'abu em eke si ki kok Nyam e low

¹ Agɲ lisijimɛl, em m'uw any eke ow el agɲ eke uw Nyam ec'ol ab any a, m'am dad odad. Ol ɔny abusu ey af eke s'anɲ owr a cɛ. Etɲ ow el low eke uwr any tasi. ² Kin low ebmɲ nyam: ol em a, yɔw eke ebi igɲ a okr af in ec'igɲ ab ab eke igɲ a anɲ owr a. Kɔ eke igɲ a b'uw a, yɔw a sos b'ok es ol a ek'ony okr'r af ec ab a e lís. ³ Legɲ ab em eke ec anɲ owr a, eke n'im l'ébi igɲ ejeci, ke nfaci l'ij a. Kɔ eke ec uw a, ol em a abusu eru'r es; l'ɔtu eke li k'ébi igɲ ejeci gɔɲ, li k'ow l'elm facyɔw. ⁴ Em lisijimɛl, ɔny ec'a yɛji eben cɛ. Ɔny okar af Krist eke uw ey sosiem olikɲ af ab ab; ow sosiem, ɔny kpabr es nimum Mois ec'ol a e lís. Sica eel egɲ ejeci nyam eci; egɲ ejec'a, in l'el egɲ a ek'igb luw em a. Etɲ eben em a s'ɔtu eke ey fɛɲ si k'ɔsu ey Nyam e juma kok ab em. ⁵ Eɛ, legɲ sig em a, eke s'am kok ów eke b'akpl ey sos em a, Mois ec'ol a ec'ow a tasi eke bi dɛdɲn a b'itr ów aw enɲ a eke ki kok low ey e sos ab em, etɲ ow e low ek'anɲ em ey ɔkm a, el luw. ⁶ Gbɛkɔ sica, si kpab es nimum nimum Mois ec'ol a eke ɔny awɲ ey es a e lís; s'ɔtu eke sica si ki kok Nyam e low a sɛwl owr em, s'ám elum Abɲ Lala, ke si kí kokm Nyam e low a esɛ legɲ sig em ec'a eke s'anɲ ol a eke wɛl nɔn a eci es ew em ab af.

Sikpl b'ecr ol em ok ey wus

⁷ Sica ayaf si ki dadr ab ee? Kɔ Mois ec'ol na, sikpl eci juma n'am kok ee? Njan, ow elm eben! Gbɛkɔ ol anake ɔɲ m'uw sikpl any a. Tasi em a, blel ol dadm

εσμε: *K'ow ocm nyamnɛyr em erurm awlh ec'ob*,† blel mi k'uwm any eke ow el low ηη. ⁸ Gbɛkɔ sikpl ɛcr ol na em ɛtɪ ɔsu em em ów aw ɛηη ɔɪη ɔɪη a fɛη, aηke blel ol anm ana, sikpl blel ɔnym abusu kaka. ⁹ Λɛγɪ sig em a, eke m'uwm ol any a, m'el ɛγɪ ɛk'anη ɔwr. Kɔ sica eke m'uw ol any a, sikpl anake ɛwl mɛny anη ɔwr a, ¹⁰ ɛtɪ em, m'el ɛγɪ eke uw. ɛtɪ ol a eke ki nyimn'm m'anη ɔwr a, nyimn'm luw em. ¹¹ ɛɛ, sikpl ɛcr ol em elu'm wus ɛtɪ ɛβɛn a, n'ɔη'm m'uw.

¹² Gbɛkɔ ol, in obi a l'el lala, ɛtɪ ów ey nyam nyam eke anη'n em a yeji el lala, nyim nyim lele nimamn ab. ¹³ Sica eke ow el ɛβɛn, ke ob mamn ɔtu eke k'ism'm luw ab ee? Njan, ow elm ɛβɛn! Gbɛkɔ sikpl ɛcr ob mamn em ɔη'm luw. Nɛnɛ anake ol ɔη wɛl ɛkn elɛl eke sikpl e lɛc a el ob ηηη kɔ kɔ kɔ a.

ɛy lele sikpl ab ec'ar oγɪ

¹⁴ ɛɛ, ɛy s'uw any eke ol, Nyam oγɪ ow anη ow, gbɛkɔ em, m'el ɛγɪ fuɛfuɛ eke wɛl ɔl ij ɛsɛ adu af sikpl oγɪ. ¹⁵ Nawrɛ tasi, yec'a eke m'am kok a mi k'irim, aηke yec'a eke m'am erur a, mi kókm, ɛtɪ mi bi kok yec'a eke m'érurm a. ¹⁶ Eke mi bi kok yec'a eke m'érurm a, mi b'ɛγɪ m'eb eke ol el ob mamn. ¹⁷ Sica m'uw any eke ow elm em mi kókm ɛβɛn, kɔ sikpl a eke ir em em a anake b'itr'm mi kok ɛβɛn a. ¹⁸ ɛɛ, m'uw any eke low mamn irm em em, em e sos ɔnym ab em. ɛm ec'a, mi b'erur eke mi ki kok ów eke akpl a, kɔ m'ótum mi kokm. ¹⁹ Tasi em a, low nimamn eke mi b'erur a, m'ótum mi kokm, ɛtɪ low ηηη eke m'érurm a, mi bi kok. ²⁰ Sica, eke mi bi kok low eke m'érurm a, ke ow elm em mi kokm ɛβɛn, kɔ sikpl a eke ir em em a anake b'itr'm mi kok ɛβɛn a.

²¹ ɛtɪ kin ol ɛjeci nyam eke m'uyum ab: eke mi b'erur eke mi ki kok low mamn a, ke low ηηη kɛkɛη inym'm es any af. ²² ɛm ec'erm ab em, mi b'erur Nyam ec'ol a. ²³ Gbɛkɔ em obi em a, mi b'uyum ol ɛjeci nyam ab, eke b'atarir Nyam ec'ol a eke in ab nɛny okr ɛy af ab ab. ɛtɪ ol na, in l'el sikpl ec'ol a eke bi kok juma em em, ke b'ɔny'm ɛsɛ in eci sobel em ɛs af a. ²⁴ Kin eke m'el gbɛr ec'ɛγɪ! Bwo ec'ɛγɪ

b'ow ɔɔγ'm sos megl na eke b'oc im elu'm luw em a e lís ee? ²⁵ S'élɪ Nyam bia, aηke Jesu Krist ɛy ɛs Kɔtɔkɔ ɔɔγ'm! ɛtɪ ɛβɛn a, em eci tutr ab em, mi b'ɛγɪ Nyam ec'ol a m'eb, gbɛkɔ em eci sos ɔnym em a, mi b'elɪm sikpl ec'ol a.

8

Nyam ec'Abɪ a b'ɔη sos ok ɛy es

¹ Sica low ɔb kaka anm aγɪ a eke okr af Jesu Krist ab a eci ij. ² Nawrɛ tasi, eke wɛl okr af Jesu Krist ab a, ke Abɪ Lala ec'ol a anake b'ɔη ɛγɪ sel a, ɛtɪ ol na ɔɔγ'm sikpl ec'ol a eke b'ɔη ɛγɪ luw a ec'abu em. ³ Mois ec'ol a ɔtum eke ki kok ɛβɛn, aηke aγɪ eci sos ɔnym a ɔɔm'n ow e kok ec'abusu. Gbɛkɔ Nyam ɔtu kok: l'erm Jim ɛli sos eke otarir es sikpl ɛsɛl ec'ab ab ow ɔɔγ ɛl sikpl ec'abu em. ɛtɪ nɛnɛ a, Nyam ɔη sikpl a eke am kok juma aγɪ e sos em a abur es. ⁴ Li kok nɛnɛ, yec'ɛtɪ ke s'óny abusu s'ir ɛb nyim nyim a eke ol am ibrm a. Sica, ow elm elɛl eke aγɪ b'ir ɛb a s'irm ij, kɔ ɛsɛ elɛl eke Abɪ Lala b'erur ab af. ⁵ Tasi em a, aγɪ a eke b'ir ɛb ɛsɛ elɛl eke -n'am ɛkan ab af a, b'elɪm ɛl ec'ów eke b'akpl ɛl sos em a, gbɛkɔ aγɪ eke b'ir ɛb ɛsɛ elɛl eke Abɪ Lala b'erur ab af a, b'elɪm yec'a eke Abɪ Lala b'erur a. ⁶ ɛγɪ eke b'us ów eke li b'erur a jam a, li b'im luw em, kɔ eke li b'us Abɪ Lala jam a, li b'im sel eke ɔnym uwr lele erm es ɛy ab oγɪ. ⁷ Tasi, ɛγɪ ec'ów eke b'erur a ókrm af Nyam ec'ab ab, -l'elɪamn Nyam ec'ol a. ɛl ec'a, ow el low eke -li k'ótumn -li kokmn. ⁸ ɛtɪ aγɪ a eke b'us ów aw amua jam a, e low k'ótum akplm Nyam sos em ij.

⁹ Gbɛkɔ ɔny ec'a, írmn ɛb ɛsɛ elɛl eke b'erurir ab af, kɔ ɛsɛ Abɪ Lala ec'elɛl eke b'erur ab af, aηke Nyam ec'Abɪ a anη ɔny ec'erm ab em. Eke Krist ec'Abɪ a anm ɛγɪ em, ɛγɪ ikɪ a, l'elm Krist eci. ¹⁰ Nawrɛ eke ɔny e sos megl a b'ow uw sikpl sosiɛm, gbɛkɔ eke Krist anη ɔny em a, Abɪ Lala b'ow ɔη ɔny sel, aηke Nyam oc ɔny ɛsɛ aγɪ nyim nyim af. ¹¹ Nyam igbm Jesu luw em. Eke in ec'Abɪ a anη ɔny em, in a cɛ eke l'igbm Jesu aγɪ ɛk'uw ab em a, li b'ow

l'ecr Abη Lala em n'ɔη ɔny e sos megl a eke b'ow uw a bɔbɔ yeji sel.

12 Na sosiem agη lisijimel, s'ɔny labm. Gbɛkɔ ow elm ey ec'ow a eke b'aw ey a e labm s'ɔnym. Ow sosiem, ow itm eke si k'ir eb eke ey ec'ow aw a b'erur a. 13 Eke am iir eb ow a eke b'aw ɔny ke b'erurir a e kok eci, b'ow uwr; kɔ eke Abη Lala ec'abu elum em waal ɔny e sos megl ec'ow a e b'erur e ki kok a elul es a, b'ow anηn owr. 14 Nawre em a, agη a fηη eke Nyam ec'Abη a bi nyimn a, el Nyam ec'ey. 15 Etη Abη a eke eηan a, ɔɔm ɔny elmn madu eke emeny am uru Nyam, kɔ li b'ɔη ɔny eel Nyam ec'ey. Etη Abη na eci abu elum em, si b'elu Nyam lebl si dad s'ese: «Aba! † Es!» 16 Abη Lala in obi b'ij danju dad ey ec'abη a eke s'el Nyam ec'ey. 17 Ow sosiem, eke s'el Nyam ec'ey a, si b'ow s'ij aja a eke Nyam beb̄m ew in ec'agη es a, etη aja na, Krist ab si b'ow s'ij. Ee, eke s'anη in e gbre ij a e low em, si b'ow s'anη in ec'anygbel a yeji e low em.

Nyam erur eke k'ɔη ey s'anη in ec'anygbel ab em

18 Ayaf s'ɔtu eke si k'oc yefenyina e gbre a si beb̄mn lɛgη ek'am ow ab em eci anygbel a eke Nyam b'ow yegm ey kpata ab ab ee? Em e sos em a, yefenyina e gbre a elm low kaka. 19 Am ekan eke wus nimum a eke Nyam kok a am eku lɛgη a eke Nyam b'ow elu in ec'ey ec'anygbel ɔkm a. 20 Mob amua fηη eke Nyam kok a, itηn el mob ɔfr ɔfr. Ow elm mob a eke Nyam kok a erurm eben, kɔ Nyam anake ɔη el -n'anηn nene a. † Gbɛkɔ wus nimum a eke Nyam kok a ɔtu eke emeny k'ɔmn low. 21 Etη ese el el eke adu b'ηgbonη adu el em a, mob mob a fηη eke Nyam kok a b'ow ηgbonη el e mob ek'am ugηn el es ab em. Etη -li b'ow -n'anη Nyam ec'ey a e lewi ij a lele anygbel ab ab e low em. 22 S'uw any tasi eke mob mob a fηη eke Nyam kok a am ikη sɔmu etη emeny am ij gbre caca em a, ese yow eke b'ew iy ab af, 23 gbɛkɔ ow elm el sɔny cɛ. Ey obi yeji, s'am ikη sɔmu ey e merm ab em, etη s'am eku eke Nyam k'eb ey ese in ec'ey

tasi af, ke s'el ewi kpɛkη kpɛkη. Gbɛkɔ s'ikη anym s'ɛηn Abη Lala, ese ob ap a eke Nyam ewar ew es ab em eci krekre af. 24 Tasi em a, s'ɛηn sel, kɔ ow el low ɔmn em cɛ. Eke wɛl b'ekn ob eke wɛl am ɔmn a, ke wɛl ubm'n ese low ɔmn ob af ij. Ob eke wɛl am ekn a, kɔ wɛl ɔtu eke emeny wɛl k'ɔmn'n ee? 25 Gbɛkɔ eke s'am ɔmn ob eke s'eknm a, si b'anη ow eci eku em erm susu em.

26 Etη emeny, ey eke s'ɔnym sos a, Abη Lala b'elum ey abu. S'uw̄m any si ηɔηnm Nyam ese el el eke ow it ab af. Ow b'ɔη Abη Lala in obi bi ηɔηn Nyam ey usu iy, ibrm ow sɔmu ikη ebl em eke eηη e neny k'ɔtum dadm. 27 Gbɛkɔ Nyam eke b'ekn merm lokm a, b'uw yec'eke Abη Lala erur eke k'ibrm ab any. Ee, Abη Lala bi ηɔηn Nyam ese el el eke Nyam b'erur ab af ɔη agη a eke el Nyam ec'a.

28 Emeny s'uw any eke agη a ek'ɔny Nyam ec'erur ec'a, low fηη eke b'ɛηn ey a, Nyam anake bi kok a, yec'etη ke ow elum ey abu s'ɛηn low nimamn. Ow el agη a eke l'ikη anym li beb̄m wɛl ec'ɛsη e low l'ew es a. 29 Tasi em a, agη amua eke Nyam ikη anym sɔsum ot ec'a, l'ikη anym li beb̄m yeji eke li ki kok wɛl, wɛl ot in ec'Iy ab es, ke ow ɔη in ec'Iy a el bosu ligbel a e liy likpɛkp. 30 Sica agη a eke Nyam ikη anym sɔsum ot a, l'ɛsη wɛl yeji. Agη a eke l'ɛsη a, l'ot wɛl ese agη nyim nyim af, etη agη a eke l'ot ese agη nyim nyim af a, l'ot l'ok wɛl in ec'anygbel a yeji em.

Ob kaka k'ɔtum ɔnym kpabm ey es Nyam ec'erur ek'ɔny ey ec'a e līs

31 Bla odad iy si ki dad s'igη af ee? Eke Nyam anη ey ec'ogog, ke bwo ɔtu eke ki kok ey low ηuη ee? 32 In eke l'ɛdηnm in ec'Iy lokm a abu any, ke n'ɔη ow uw ey fηη e sel eηn sosiem ec'a, ayaf eke s'okr af ow ab, li k'ow n'ɔɔm ey ɔfr em, ow amamn fηη ee? 33 Bwo ec'ɛgη ɔtu eke k'ok agη a eke Nyam sɔsum ot a ow af ee? Eηη kaka anm! Anke Nyam in obi ot el ese agη nyim nyim af. 34 Bwo ec'ɛgη ɔtu eke k'ɔb agη low luw ec'ee? Eηη kaka anm! Tasi em a, Jesu Krist uw, gbɛkɔ n'anη luw em

† 8:15 Aba:Arame ebr em ana. Mɔjukru em a, em es. † 8:20 Ekn Nuη ɔb 3.18.

l'igb, n'ann Nyam e lidr abu af a etn n'am n'ann Nyam ey eci. ³⁵ Bla obi otu eke k'onny kpab ey es Krist ec'erur ek'onny ey ec'a e lis ee? Ko es abur oglog ermij ebr ee? Ko agn eci milolu e b'onny ey ey ec'omn a sosisem ab ee? Ko namn oglog gbör ee? Ko low eyr eke b'okr ey es a oglog luw ee? ³⁶ Nyam Lel dad nine: *η sosisem anake segn fen s'am uw, ke wel am kok ey ese mēceb eke wel b'onny im ibi usu af a.*†

³⁷ Gbeko fen em a, si b'ok okm agbawru, egn a eke erur ey a eci abu elum em. ³⁸⁻³⁹ Ee, m'onny omn tasi, eke ob kaka k'otum onym kpabm ey es erur a eke Nyam elu okm, ey Es Kotoko Jesu Krist em a e lis. Ke ow el luw oglog ovr ann, ke ow el afr erm esel† oglog es ew esel oglog lec ek'ann lef em, ke ow el legn na em, legn ek'ann anym am ow ab em, ke ow el afr e lec oglog wus ana e lec, ke ow el mob mob fen eke wel kok, ob kaka k'otum onym kpabm ey es Nyam ec'erur ek'onny ey ec'a e lis!

9

Nyam sōsum Israel eyn oc

¹ Em m'el Krist eci, ow sosisem, low a eke m'am m'ow mi dad a el low nawre, mi k'otum m'onny yadn. Em e tutr a eke Abn Lala am nyimn a yeji am dad'm eke ow el low nawre. ² Em ec'erm a sos ow es nōnō ligbel etn m'am ij gbre eke úwrm. ³ Mi b'ow m'egn m'eb eke Nyam k'ign owl'm ke mi kpáb es Krist e lis, eke ow otu ce eke k'eb em lisijimel Jwifel elu es. ⁴ Bla ec'ee? -L'el Israel eyn, Nyam ot el -l'el ow ec'ey. Wel ec'aran n'ann in ec'anygbel ab em, l'egn sinm wel ab, n'ōn wel in ec'ol a, li yegm wel sewl yec'em eke wel k'ign'n nun a, etn li dad wel ów eke li bebm l'ew es wel ec'a. ⁵ El -l'el el laghel ekpek a eci alaw. † El ec'aran anake wel ew Krist ese egn ovr af, in eke l'el Nyam ek'ann ob fen e nun af a! Kōklm el in eci segn fen! Amen!

Nyam ec'ey tasi eke sōsum ot

⁶ Ow elm ke wel dad ese Nyam e low a eke ewar ew es a elu ok es. Tasi em a, agn a eke wel ew ey lagh Israel em a, el fen -l'elm Israel eyn tasi. ⁷ Etn agn a bobo eke wel ew ey lagh Abraham ec'eb ab em a yeji, ow elm el fen -l'elm ow ec'ey tasi, anke Nyam dad Abraham nine: *Isak em anake b'ow egn alaw eke b'ow elu η e nin a okm a.*† ⁸ Kin sodad na ec'iri tasi a: ow elm ey a eke wel ew ign nyam lele yow nyam ab ec'erur em a elm Nyam ec'ey. ⁹ Kin ewar a e sodad a: *m'ow m'ewl meny m'ow η ogn a lakpo yec'a, legn nene af, etn ayh Sara b'ow ew iy ign nyam.*†

¹⁰ Etn ow elm na sōny ce: ko Rebeka ec'a yeji. L'ew ey yony ey lagh Isak ab. ¹¹⁻¹³ Ey yony a, wel k'ewm kokm el wus, -li ki kokm low nun oglog low nimamn. Gbeko Nyam dad Isak ew es eke: *likpek a b'ow ann jam es a eci es ew em.*† Etn usu ejec'em a, Nyam Lel dad nine: *m'erur Jakob m'oc etn mi wal Esayu m'elu es.*† Low na scr nene, yec'etn ke Nyam e low a eke bebem ew es a eli any. Nyam bi sōsum agn ot ese el el eke li b'erur ab af, etn sōsum oc a elm agn a ec'ow e bi kok a sosisem, ko Nyam ce eke b'esn egn ab em ow b'ann ow.

¹⁴ Sica ayaf si ki dadr ab ee? Ko Nyam enyembri yony yony es l'el ee? Njan, ow elm eben! ¹⁵ Tasi em a, li dad Mois nine: *Mi b'ow m'ikn egn e m'erur eke mi k'ikn sōrn a sōrn, etn mi b'ow m'onny egn eke m'erur eke mi k'onny erm mamn a erm mamn.*† ¹⁶ Ow sosisem a, Nyam e sōrn ikn a ánm agn e low e b'erur ab em, oglog sos eke b'atr es ab em, ko Nyam ce eke ony sōrn ikn ab em ow b'ann ow. ¹⁷ Nyam Lel em, Nyam dad Ejipt ec'eb ebu a nine: *M'ew'η eb ebu, yec'etn ke η em m'elu em ec'abusu a okm, ke mi kók em e nin a eb es wus na nimum af.*† ¹⁸ Wel b'ekn eke Nyam b'ikn egn eke l'erur eke li k'ikn sōrn a sōrn, etn li b'otur egn eke l'erur eke li k'otur erm a erm.

† 8:36 Ekn Selu 44.23. † 8:38-39 es ew esel: èkn Efes 1.21; 2.2; Kolos 1.16; 2.15 lele 1 Korent 15.24 ab. † 9:5 el laghel ekpek a: el Abraham, Isak, Jakob lele in ec'ey ab ab. † 9:7 Nun Ob 21.12. † 9:9 Nun Ob 18.10. † 9:11-13 Nun Ob 25.23. † 9:11-13 Malaki 1.2-3. † 9:15 Okm Ok 33.19. † 9:17 Okm Ok 9.16, Septant em ec'odad eke wel oc.

Nyam bi sɔsum agɛ ot ɛsɛ elɛl eke li b'erur ab af

¹⁹ Gbɛkɔ, k'aw ke ɛɣɛ ɪbrm im ɛsɛ: sica, eke ow el nɛnɛ, bla sɔsiɛm ɛmɛny Nyam k'ɛnym ɛy abr ee? Bwo ec'ɛɣɛ ɔtu eke ki dogɣɛn low eke li b'erur ab ee? ²⁰ Kɔ ɛ gbɛ, bwo el'ɛ eke k'atar Nyam ab ee? *Kɔ mijel b'ibrm ɛɣɛ a eke kok'r a ɛsɛ: bla sɔsiɛm ɛtɛ kok'm mijel ee?*† ²¹ Kɔ mijel kok ɛs ɔtum eke ki kok low e l'erur kɛɣɛ ab ab ee? Kɔ l'ɔtum eke kɛɣɛ nyam a ɛɛ, li k'itl li kok lɛw sɔbɔ nyam oglog lɛw kɛɣɛ nyam ee?

²² Nyam erur eke k'ɛlu in ec'ɛrm bebl ɔkm ke yɛgm in ec'abusu a. Gbɛkɔ agɛ a eke n'ɔny ɛrm bebl wɛl ab, ke it eke k'irm ɔgbu es a, l'ɛɣɛ wɛl e low l'eb low eku ligbɛl ɛm. ²³ L'ɛɣɛ low nɛnɛ l'eb, yec'ɛtɛ ke l'ɛlu in eci anygbɛl a e sagb a ɔkm agɛ eke l'erur eke li ki yɛgm in e sɔɣɛ ikɛ a e lɪs. Ow el agɛ a eke l'ikɛ anym li bɛbm l'ɛw es eke k'ɛɣɛ anygbɛl na a. ²⁴ ɛtɛ ɛy s'el agɛ amua eke l'ɛsɛ a. Ow elm Jwifɛl ec'araɣɛn ɛ l'ɛsɛɣɛ ɛy, kɔ agɛ eke elm Jwifɛl ec'araɣɛn ec'agɛ a yɛji. ²⁵ Nyam dad low na kokoba ɔb ɛs Ose e lɛl ab ɛm: Agɛ a eke elm ɛm ec'agɛ a, mi b'ow m'ɛsɛ ɛl "ɛm ec'agɛ". ɛtɛ agɛ a eke m'ɛrurm a, mi b'ow m'ɛsɛ ɛl "agɛ e m'erur".

²⁶ ɛtɛ yɔɣɛ a eke wɛl dad agɛ eke:

«ɔny elmn ɛm ec'agɛ a,»

wɛl b'ow ɛsɛ ɛl Nyam ek'anɛ owr ec'ey. †

²⁷ ɛsayi, in am ɛlu lebl Israel ec'agɛ e lɪs ɛsɛ:

Eke batɛ Israel ɛyɛ ɛny nɔnɔ ɛsɛ okij any e mirici af yɛji,

agɛ tɛl a eke wal es a ɛɛ b'ow ɛɣɛn sel.

²⁸ Tasi ɛm a, Nyam Admaga b'ow kok low a eke li dad a wus af aɣa,

li b'ow li kok fafa toɣ l'igɛ nun.†

²⁹ ɛtɛ low na anake ɛsayi yɛji ikɛ anym dad a:

blel Nyam Abusu ɛs okm ɛy alaw bɛb es,

ke blel s'anɛ ɛsɛ Sodɔm ɛyɛ af,

ke s'otarir es Gomɔr ɛyɛ ab. †

Agɛ a fɛɣ eke b'ɔny ɔmn Krist ɛm a Nyam b'oc ɛl agɛ nyim nyim

³⁰ Ke ayaf si ki dadr ab ee? Nawrɛ, agɛ eke elm Jwifɛl a, ɔlm eke k'el nyim nyim Nyam ec'any af. Gbɛkɔ -l'ɛkn eke Nyam ɛɣɛ eb ɛl, ɛl ec'ɔmn a sɔsiɛm. ³¹ Ke Israel ec'agɛ a am ɔl eke k'el nyim nyim eke -li b'elum Nyam ec'ol a sɔsiɛm. Kɔ ɛl -l'ɔwl -l'ok es. ³² Bla sɔsiɛm ee? -l'ɔwl -l'ok es, aɣke -l'ɔlm nyim nyim el na es ɔmn ɛm, -li tutr eke ɛl ec'ow kok ɛm -li b'ow -n'ɛɣɛn. ɛben a, -l'uyum lebn a eke b'ɛlu ɛɣɛ wus ab ab. ³³ Tasi ɛm a, Nyam Lɛl dad ninɛ: Sion ɛb ɛm, m'am ɛw lebn nyam eke b'eb agɛ akr,

lob eke b'ɛlu ɛɣɛ wus es.

ɛɣɛ yec'ɛke b'oc ɔmn ɛlu'l ɛm a,

sos k'ow ɔwm es lɛɣɛ kaka. †

10

Jwifɛl lele agɛ eke elm Jwifɛl ab ab ɔny ɛs Kɔtɔkɔ nyam

¹ Agɛ lisijimɛl, m'am erur ɛm ec'ɛrm fɛɣ ɛm eke Jwifɛl k'ɛɣɛn sel, ɛtɛ m'am ɪbrm Nyam low na ɛl eci. ² Nawrɛ, m'ɔtu eke mi k'ij ɛl e lɪs e danɣu m'ɛsɛ: Nyam e kok owi anɛ ɛl ɛrm ɛm tasi, kɔ -l'uwm ow ec'ɛjagb ab any tasi. ³ -L'irim elɛl eke Nyam b'ocr agɛ nyim nyim a, ɛtɛ -l'ɔl ɛl ec'elɛl eke agɛ b'eel nyim nyim ab es. Ow ɔɣ -l'ɛɣɛm -l'ebm elɛl a eke Nyam b'ocr agɛ ɛsɛ agɛ nyim nyim af a. ⁴ Tasi ɛm a, Krist kok Mois ec'ol a e low iy nɛny, yec'ɛtɛ ke Nyam ɔc agɛ fɛɣ eke b'ub Krist nawrɛ a agɛ nyim nyim.

⁵ Mois in obi nɔn elɛl eke wɛl ɔtu eke k'eel nyim nyim ol ec'elum sɔsiɛm a ninɛ: *ɛɣɛ yec'ɛke bi kok ol ec'ow a fɛɣ ek'anɛ ɛm a, b'ow anɛ owr in ɛm.*† ⁶ Gbɛkɔ kin yec'ɛke li dad agɛ a eke Nyam b'oc ɛsɛ agɛ nyim nyim af ɛl ec'ɔmn a sɔsiɛm a e lɪs: *kɪ dad ɛ ec'erm ab ɛm k'ɛsɛ: bwo ec'ɛɣɛ b'ow uyu afr ee?* ɛsɛ ɛben eke wɛl am ɪbrm, kɔ bwo b'ow uyu afr ɔny Krist usm es ee?

⁷ ɛmɛny *kɪ dad k'ɛsɛ: bwo ec'ɛɣɛ b'ow us es wus lokm ee?* ɛsɛ ɛben eke wɛl am ɪbrm, kɔ bwo b'ow us es yɔɣɛ ɔny Krist

† 9:20 Bɛbmɛn ɛsayi 29.16; 45.9. † 9:26 Bɛbmɛn Ose 2.1-3; 2.25. † 9:28 ɛkn ɛsayi 10.22-23. Akr 27 toɣ akr 33 ab ɛm a e sodad a, Pɔl ot kokoba ɔb ɛs ɛsayi e sodad a eke dad a ɛsɛ elɛl eke wɛl b'ɛɣɛn Septant ɛm ab af. † 9:29 ɛkn ɛsayi 1.9, ke ɛkn Nun ɔb 19.23-28 yɛji. † 9:33 Bɛbmɛn ɛsayi 8.14; 28.16. † 10:5 Ob Ap 18.5.

el u okm agn ek'uw ab em ee? ⁸ Ow elm eben, anke wel non: *odad a anj'j saw, j e neny ab em lele j ec'erm em ab ab.* † Etn odad na, in anake l'el omn ec'amani a eke s'am ob a. ⁹ Eke j e neny bi dad agn fen ec'any af ese Jesu el Es Kotoko, † etn ub nawre j ec'erm ab em eke Nyam igbm'n luw em a, ow b'ow on'j ejn sel. ¹⁰ Tasi em a, eke si b'ub nawre ey ec'erm fen em a, Nyam b'oc ey ese agn nyim nyim af, etn eke si b'elu ey ec'omn a okm agn fen ec'any af a, li bi sog ey. ¹¹ Ee, Nyam Lel dad nine: *Egn yec'eke b'oc omn elu'l em a, sos k'ow om es legj kaka.* † ¹² Ow sosiem a, ereb anm Jwifel lel agn ek'elm Jwifel ab ab ec'aran ij. El fen Es Kotoko nyam ce -n'onj, etn li b'onj agn a fen eke b'elu'l lebl a in ec'ow amam a. ¹³ Nyam Lel dad nine: *Es Kotoko b'ow sog agn a fen eke b'ow elu'l lebl a.* †

Amani Mamn e kokoba ec'ob

¹⁴ Sica ayaf -li b'ow -l'elul Es Kotoko lebl, eke -l'ubm ow nawre ee? Etn ayaf -li b'ow -l'ub ow nawre, eke -l'irim ow e lis owi ee? Etn emeny ayaf -li b'ow -l'iri ow e lis owi, eke egn obm el ow ec'amani ee? ¹⁵ Etn ayaf egn k'obr ow ec'amani, eke wel eram egn ow ec'ee? Ow sosiem wel non Nyam Lel em: *Eben tasi eke ow akpl eke wel ki ler agn a eke b'ob samani amam a eci mowrer ana!* † ¹⁶ Gbeko, ow elm agn a fen eluam Amani Mamn a. Tasi em a, Esayi dad ow e low nine: *Es Kotoko, ko bwo ec'egj ub ey e Nyam odad a nawre ee?* † ¹⁷ Nje, eke egn b'iri amani a, ow anake li b'ub Es Kotoko nawre a, etn amani na, ow ow el Krist e lis ec'odad a.

¹⁸ Ow sosiem m'am ibrm m'ese: ko Jwifel amua, -l'irim odad na e low ee? Yadn, -l'iri! Tasi em a, Nyam Lel dad nine: Wel iri el e lebl wus nimum af

etn el e sodad ebl im ton ok wus e nuj. † ¹⁹ Ow sosiem emeny m'am ibrm m'ese: Ko Israel ec'agn na, -li k'irim low a k'okm el es sos em ee? Ke Mois ikn anym dad el Nyam ec'odad a nine:

Mi b'ow m'onj nyamn eyr onj onj agn na ek'el agn ek'onym any a e lis.

Mi b'ow m'onj erm ebl onj agn ek'onym low any uw kaka a e lis. †

²⁰ Etn Esayi oc lokm susu em dad nine: kin low eke Nyam dad:

Agn a eke olm'm es a, el -n'ejn'm.

Etn m'elu sos okm mi yegm agn a eke ibram im low kaka a. †

²¹ Gbeko Israel ec'agn a e lis a, Nyam dad nine:

Legj nimum a,

m'egnm abu es bieku nyam

eke eluam low, ke egnm em e low ebm a e lis. †

11

Nyam ignm Israel ejn elum es

¹ Sica m'am ibrm m'ese: ko Nyam in ec'agn na es l'ign l'ok wel ee? Njan! Anke em m'el Israel iy, Abraham e lilaw lele Benjame ec'eb em ec'egj ab. ² Nyam ignm in ec'agn a eke in obi l'ikn anym li solum l'ot a, l'elum es. Eke m'onym yadn, ke uwr Eli e sodad eke anj Nyam Lel em ab any, yogj a eke n'am ok Israel ejn dedeku es Nyam ogn a. ³ Etn kin odad a: *Es Kotoko, -l'ibi j eci kokoba ob esel a, -ni njun j e segb waw usu a. Em sonj ce anake m'anj a, etn em yeji -n'am erur eke -li k'ibi'm.* † ⁴ Etn Nyam ec'eke dad on'n a el bogj ec'ee? *Anm j sonj! M'edjn agn fandi lobn m'ew es em eci, agn a eke okm owrop wus ignm Baal nuj a.* † ⁵ Yefeny na yeji low nyam a ce. Agn tel anj eke Nyam

† **10:8** Ol Okn 30.12-14. † **10:9** *Es Kotoko*: Grek em a *Kurios*. Sica eke Jwifel a erur eke k'itjn Amani Sig a eke wel non Ebre em a, Grek em a, Nyam eci nin a eke ij Ebre em, ke el YAHWEH (Admaga), -n'onj -l'itjn ow el *Kurios* (Es Kotoko). Anja wel am egn eb eke Jesu in obi a el Es Kotoko. † **10:11** Esayi 28.16, Septant em ec'odad eke wel oc. Esayi e lel ab em e sodad eke wel b'ejn Rom nuj 10 na em a, Septant em wel ot. † **10:13** Joel 3.5. † **10:15** Esayi 52.7. † **10:16** Esayi 53.1. † **10:18** Selu 19.5, Septant em ec'odad eke wel oc. *El e lebl... el e sodad...*: Selu na em a, ow el Nyam e mob e kok anj afr a e danju ek'ij. Pol am oc selu na ec'odad ebl a bebmn Krist e jam us esel ec'Amani Mamn a eke k'oc im omun es susu susu fen ab ab. † **10:19** Ol Okn 32.21. † **10:20** Esayi 65.1. † **10:21** Esayi 65.2. † **11:3** 1 Eb Ebu 19.10,14. † **11:4** 1 Eb Ebu 19.18. *Baal*: el ob mum nyam eke bieku ejeci ejec'a eke ir titm Israel ejn a b'ign nuj ese nyam af. Israel ejn nono yeji ob nuj am ign nyam na nuj.

in ec'erm mamn ab em edhñ ew es. ⁶ Eke Nyam in ec'erm mamn ab em sòsum ot el, ke ow elm el ec'ów eke -li kokr a sosiem. Blél ow el eben, ke Nyam ec'erm mamn em ec'ob ap a elm bibm òfr em ij.

⁷ Sica ayaf si ki dadr ab ee? Israel eyñ eñnm ob a eke -n'am òl es a, kò agñ a cè eke Nyam sòsum ot a eññ ob a; agñ likpr a òny erm tuòtuò, ⁸ etñ ese eled eke wél nòn Nyam Lèl em ab af: *tonj ke ign yefenyina a, Nyam òñ el eci low iri a anñ ese ob eke uw af, n'òòm abusu eke el ec'anyamn a k'ekn es, ke el ec'òru a iri ów.*† ⁹ Èb ebu David yeji dad nine: *Ke el eci ob ij egbel a itññ el meb eke wél uk el, nòmu e wél edh, el e wus ok eci, ke Nyam kók el ow e low.* ¹⁰ *Ke -l'el ány eflu, -li k'eknmn low kaka fññ! Ke Nyam úyul el erèkp leg leg òny ibn el es sègñ fññ!*†

Agñ a eke elm Jwifel a eci sel eññ owi

¹¹ Sica m'am ibrm m'ese: kò Jwifel na wus -l'ok kpekñ kpekñ ab ee? Njan! Gbèkò el eci low any òbr a òñ etñ bieku ejeci ec'agñ a òtu eññ sel. Eben a, ow òñ Israel eyñ am ogñ el ñkre. ¹² Israel eci low any òbr a ism wus ów amamn egbel egbel ab, etñ in eci wus ey a ism agñ ek'elm Jwifel a ów amamn egbel egbel ab. Sica, legñ a eke Jwifel a fññ b'ow ewl eññ Nyam e low eb a, ow ayl tasi eke Nyam ec'ów amamn egbel a emeny b'ow agb bobn.

¹³ Sica, òny eke elmn Jwifel a, òny anake m'am dad òny odad a. Em m'el Krist ec'erm es agñ a ek'elm Jwifel a eci, etñ m'òny sos em inñ em e juma na em. ¹⁴ Juma na eci kok em a, m'am òny tutr eke mi b'ow m'obn em lisijimel Jwifel eci ñkre ogñ a, ke ow óñ m'eb agñ nyam nyam el em. ¹⁵ Tasi em a, eke Nyam ew el saw a, l'okr em wus ab. Sica, legñ a eke li b'ow l'ewl l'eb wél a, bla lowi b'ow ey ab ee? Agñ eke uw a b'ow ewl anñ owr.

¹⁶ Eke futufutu ec'ogog nyam el Nyam eci, ke futufutu a nimum yeji in ec'ana. † Etñ eke likñ nyam eci min a fññ el Nyam eci, ke ál a yeji in ec'ana. ¹⁷ Israel eyñ anñ ese olivie ikñ eke wél ewl ògm, ke Nyam bubr in ec'ál bèb es af. Etñ ñ, eke elm

Jwif ke anñ ese akp òfr em ec'olivie ikñ af a, l'oc l'ujr'ñ likñ lis ab em, wuwlm ekñ ál tasi a eke cucu likñ lis a eke wél ewl ab ab. Etñ sica, òtu eke in ec'ekñ ál ab ab k'èññ mij a eke b'anñ in e min ab em ow a. ¹⁸ Ow sosiem, k'im ekñ ál a ec'any af k'ij en! Eke erur eke k'ij en, òkn eke ow elm ñ ec'abu em likñ a e min a anm, kò ñ likñ a e min a ec'abu em anñ.

¹⁹ Ñ b'ow dad ese: wél bubr ekñ ál es etñ em, wél oc ujr'm likñ lis ab em. ²⁰ Na low nawre! Wél bubr el es anke -n'onym òmn, etñ ñ akñm likñ lis ab ab, anke òny òmn. Ñ k'èw sos, kò erññ anake k'òny'ñ a. ²¹ Èe, anke eke Nyam egbm Jwifel eke el likñ can a ec'ál ab es, ñ yeji li k'ow l'egbm'ñ es. ²² Èbmn nyamn ekñ eled eke Nyam b'elu in ec'erm mamn òny lel in e tuòtuò el ab ab òkm a: l'elu in e tuòtuò el a òkm agñ eke ok wus a e lís, etñ l'elu erm mamn òkm ñ e lís. Gbèkò ow it eke k'anñ in ec'erm mamn òny ab em, ek'ow elm eben, ñ yeji li b'ow l'ubr'ñ es ese likñ lal af. ²³ Eke batñ Jwifel ign el eci erm tuòtuò a elu es, Nyam b'ow ewl oc ujr el yogñ a eke anym em a -n'anñ a, anke n'ony abusu eke li k'ujr wél em. ²⁴ Tasi em a, ñ, akp òfr em e likñ lal el. Nyam ubr'ñ es etñ oc ujr'ñ likñ eke wél ewl em, ñ ec'a ow elm eled eke wél ki kokr a. Jwifel ec'a, el -l'el likñ a eke wél ewl a ec'ál. Ow sosiem, ow b'ow ew fuèfue eke Nyam k'ujr el likñ na eke ow el ow em -l'elil -l'okr òkm a.

Israel eyñ fññ e sel eññ

²⁵ Agñ lisijimel, kin Nyam e lís e low e lól es ke m'erur eke mi ki yegm òny uwr any, yec'etñ ke òny eke elmn Jwifel a, k'òcrmn òny sosi eke eel esewru. Israel eyñ ec'ogog nyam k'ow eññ eke k'iri low, etñ ow b'ow anñ ibn tonj bake èb èb ejec'a e neny a nimum ewl ow Nyam ogñ. ²⁶ Etñ eben a Israel eyñ tasi a fññ b'ow eññ sel, ese eled eke wél nòn Nyam Lèl em ab af: *Es Eb Elu Es a b'ow anñ Jerusalem ow. Li b'ow n'òny Jakob ec'eb a eci low any òbr a l'oc es.* ²⁷ Etñ Admaga ign af dad nine: *kin sinm a eke mi b'ow mi kok el ab legñ a eke mi b'ow m'òny el e sikpl a m'oc es a.*†

† 11:8 Ol òkn 29.3; Esayi 6.10. † 11:10 Selu 69.23-24, Septant em ec'odad eke wél oc. † 11:16 Èkn Awl 15.19-21. † 11:27 Esayi 59.20-21, Septant em ec'odad eke wél oc.

28 -L'eghnm Amani Mamn a -l'ebm, ow òh -l'ewl -l'el Nyam ec'efnu etn eben a, òny, ow akpl òny eci. Ke Nyam eke sòsum ot el a, in ec'agh eke wel k'el eci. Li b'erur wel el laghel sosiem. † 29 Tasi em a, legn kaka Nyam ewlm ébm ob eke li b'òh egj a, etn agh a eke li bi sòsum l'ot a, l'íghm l'elum wel es legn kaka. 30 Legn sig em a, òny òbar Nyam any, kò caca em a, Jwifel anake òbr Nyam any, ke ow òh, òny etn Nyam eci sòrh ikh a. 31 Etñ el ec'a yeji eben ce ow b'ow el: sica el yeji, -li b'ow -l'òtu -n'etn Nyam e sòrh ikh a, òny eci sòrh ikh a eke Nyam òny a sosiem eci. 32 Tasi em a, agh a fegh ònym elum, ow sosiem Nyam egb el es -li kok ów eke -l'erurir a, yec'etñ ke li yégm wel fegh in eci sòrh ikh a.

Nyam agb

33 Nyam ec'ob òny a agb nawre tasi! In e sewr a lel in e low any uw ab ab òtu nòh, egj kaka k'òtum uwm in ec'ów eke li bi dad l'ucu es ab any, egj kaka k'òtum irim in ec'ów eke li bebmm l'ok es a. Nyam Lel dad nine: 34 *Bwo uw Es Kòtòkò eci tutr ab any ee? Bwo òtu eke k'òm'n ów ee?*† 35 *Bwo ikh anym òh Nyam ob, eke sica Nyam yeji k'òwr òh'n ee?*†

36 Egj kaka, anke in em fegh b'ann ow, in em fegh ecr anñ etñ el in eci. Anygbel él Nyam eci segh fegh! Amen!

12

Krist ab ec'eb ir owr

1 Agñ lisijimel, Nyam òny ey eci sòrh ikh. Ow sosiem, m'am òm òny ów eke k'ocr òny ec'egh el a nimum lele òny ec'owr anñ ab ab ápr ir, ese egb waw ek'ayl ke akpl af. Na anake el nuñ ign tasi a ek'it eke k'òhñ in a. 2 K'ùsr wus eke s'ir af a ec'agh em ec'ów a jam, kò yebr Nyam itñ òny e tutr a nimum. Eben ke ótur uwr yec'eke l'erur ab any: yec'eke akpl, yec'eke akpl'l sos em lele yec'eke iy neny bebmm ab ab.

† 11:28 *el laghel:ese Abraham, Isak lele Jakòb ab af.*

† 11:35 Job 41.3. † 12:6 Èkn 1 Kòrent 12.4-11, 27-31; 1 Pier 4.10-11.

† 12:14 Bèbmm Matie 5.44 lele Luk 6.28 ab. † 12:16 *èghn es is em e juma kok ebr:odad na Grek em wel òtu ek'itñ ejec'em dad ese: èghn òghòru ab ec'iririr ebr.*

3 Bibm em ec'ob ap òfr em a eke Nyam òh'm a sosiem, m'am dad òny em ec'eghni nyam nyam fegh eke k'ocrm in sosi egj ligbel. Kò òkr nuñ em es, ke jéjr òny sosi okr òmn a eke Nyam òh ey ab em. 4 Tasi em a, ey e sos megl ab em susu ogog nòh anñ, kò el fegh -li kokmn juma nenyembri nyam a. 5 Nene anake s'ann Krist ab ec'af okr ab em a. S'eny nòh, kò ey fegh a s'el sos megl nyam. Etñ ey fegh s'okr af ey òfr em, egj egj ec'usu ek'ann a, ese sos megl nyam ec'ogog ogog ec'ab af. 6 Bibm em, Nyam òh ey sob ap òfr em, etñ egj egj etñ in eci. † Ow sosiem, ek'egh nyam etñ bibm ek'el odad dad eci ese kokoba òb es af a, ke li dad yec'a eke okr af ey ec'òmn ab ab a. 7 Ek'egh nyam etñ bibm ek'el juma ec'abu elum eci, ke n'am kok abu elum es e juma, ek'egh nyam etñ bibm ek'el low yegm eci, ke n'am yegm agñ low, 8 ke egj ek'etñ bibm egj e sos es atr ec'a, ám atr agñ sos es. Egj ek'am òh agñ ob a, òh erm nyam em, egj ek'am nyimn agñ a, nyimn el gbragbra kok em. Egj ek'am elum òghòru abu a, élum el abu sos em in em.

9 Ke òny ec'erur a él nenyembri nyam em; ifan low nuñ kok, ke úcur low mamn e kok òny es. 10 Èrurir òny òfr erm fròh em, ese Krist em ec'agh lisijimel af. Èel agñ eke b'ogh es elum el lawlél. 11 Kòkr Es Kòtòkò eci juma gbragbra kok em, ke sos am kaka k'ánn em, ke ow él òny ec'erm fegh em. 12 Àhñ sos em in em òny e low òmn a sosiem. Òny erm susu gbre ij em, úcur Nyam òhñ òny es. 13 Èlum Nyam ec'agh ek'òny es abur a abu, ke segh fegh bebmm sos ebr agñ a eke b'ow òny ogñ a senyn senyn.

14 Ìbrmn Nyam e low mamn òhñ agñ eke b'ijr òny gbre a, ìbrmn low mamn, kò ow k'él low nuñ. † 15 Àhñ sos em in em agñ a eke b'ann sos em in em ab ab, ke íkñ òhñ, agñ a eke am ikh òhñ ab ab. 16 Neny ókr òny af òny òfr em. K'èel es efuu, kò èghn es is em e juma kok ebr. †

† 11:34 Esayi 40.13, Septant em ec'odad eke wel oc.

K'ònyyn tutr eke òny eel agñ eke uw low fəñ any.

¹⁷ Low ñny eke egn kok òny a, kì kokr k'òbar ir any, kò òl low mamn kok es agñ fəñ ec'any af. ¹⁸ Eke ow el òny obi em, etñ ow òtu eke ow k'el eβen, ìir eb erm es ey em agñ fəñ ab. ¹⁹ Erur em ec'agñ lawlél, low eke egn kok òny a, òny obi kì kokr ir, kò ègbr Nyam ec'erm bebl ab es kok ow e low. Tasi em a, Nyam Lél em a, Nyam dad nine: *Em mi b'usr egn usu mi kok low eke wél kok'r a! Em mi b'ow m'òñ egn egn ec'ek'it eke k'ebm a!†* ²⁰ Gbəkò li dad yəj'eke: *Eke ñ ec'ifnu namn am òny, òñ'n ob l'ij, eke mij amn am òny'n, òñ'n mij l'égñ. Eke batñ bi kok eβen a, ow anñ ese almali ek'am ot ok'r nun af.†* ²¹ Kì yeb low ñny k'akm'ñ es, kò òc low mamn akmn low ñny es.

13

Èlum agñ ek'ònym es ew ab a

¹ Ow it ek'egñ fəñ k'elum agñ ek'ònym es ew ab a. Tasi em a, Nyam em es ew fəñ b'ann ow, etñ agñ a ek'ònym es ew ab a, b'ew agñ es anke Nyam òñ abusu. ² Ow sosiem, eke egn nyam am òny low es ew esél ab a, ke Nyam e low a eke egn eb ab ab anake n'òny low a, etñ agñ a eke égnm eluam el a, el obi el obi am eb jəj ok ew sos. ³ Eke wél am kok low mamn, wél òtum eke k'uru agñ ek'ew ey es a, kò wél òtu eke k'uru el eke wél am kok low ñny. Erurm eke k'uru es ew esél ee? Ek'ow el eβen a, kòk low mamn, -li b'ow -l'aw'ñ. ⁴ Tasi em a, es ew esél am kok Nyam eci juma yec'etñ ke -ni nyimn'ñ ey low mamn em. Gbəkò eke am kok low ñny, ow it eke erñ k'òny'ñ. Tasi em a, es ew esél òny abusu eke k'ew low òñ'ñ, † etñ ow elm òfr òfr nənə cə! Eke es ew esél b'ew low òñ egn, ke -n'am kok Nyam e juma, -n'am elu Nyam ec'erm bebl a òkm egn eke bi kok low ñny a e lís. ⁵ Na sosiem ow it eke si k'elum es ew esél, etñ ow elm Nyam ec'erm bebl a eke si k'aru s'egb es a cə

† **12:19** Ol Òkn 32.35. † **12:20** Nyandɛ 25.21-22, Septant em ec'odad eke wél oc. † **13:4** es ew esél òny abusu eke k'ew low òñ'ñ: Grək em ec'elél eke wél b'irir a el: *ow elm òfr òfr es ew abum lab any yony.* † **13:9** Òkm Ok 20.13-17; Ol Òkn 5.17-21; Ob Ap 19.18.

eci, kò eke ey e tutr em a, s'uw any eke ow el low mamn a sosiem.

⁶ Etñ low na sosiem yəji anake b'ennm nempo a. Tasi em a, juma kok esél a eke b'ibr ow eci labm a, Nyam in obi abul el ow e juma. ⁷ Òñ egn egn fəñ yec'a ek'it eke kì kokr òñ in a: nempo fəñ ek'it eke kì sògr òñ in a, sògr òñ in; ke kòprə ek'it eke kì sògr òñ in a, sògr òñ in. Eke ow el elum k'elum egn, èlum in. Etñ ek'ow el sos k'usar egn, usar ir sos.

Erur eke wél b'òny egn kaka fəñ ec'a, el ol a tasi

⁸ K'ònym egn kaka ec'ob ab, ek'ow elm erur eke k'òny òny òfr em a cə e labm. Egn yec'eke b'erur agñ ejec'a, kok ol a e low fəñ iy neny. ⁹ Tasi em a, sol a fəñ eke uwr any esə: *K'éjum ñ e yow oglog ñ ec'igñ. K'ibim egn. K'iyim mil. K'óc m nyam eyr em erurm ob ek'elm ñ ec'a,†* lele ejec'a fəñ ab, òb okr af anñ ol nyam na em: *B'ow erur egn kaka fəñ esə ñ obi af.* ¹⁰ Eke egn òny erur, li k'òtum li kokm egn ejeci low ñny, etñ eβen a, ow b'òñ wél kok ol a e low fəñ iy neny.

Bèbmn sos legñ eke Krist b'ow ow a eci

¹¹ Òny uwr legñ eke s'ann em ab any: ow el wanci eke k'ufñm es òny e memn eru ab em! Tasi em a, sel eñ a titm ey akm legñ a eke s'ub Krist nawrə a. ¹² Ow k'ow ibnm, legñ uk b'ow uwr etñ legñ owr b'ow ey òkm. Ow sosiem, s'ìil ey ec'ów eñny a fəñ eke si bi kok ncok em ab es. Ke si bébm sos usuayl em ec'eb ir eci. ¹³ S'ìir eb low nenyembri nyam em, esə legñ owr fitañ af: s'áru ob ij nònc lele mar egn nònc ab s'egb es. Si k'ágbr ləsn egn kaka fəñ ab, si k'ír eb suksuk kok owi em, ke si k'ánm ów es atar lele uwerñ ogñ ab e low em. ¹⁴ Àññ esə elél eke Es Kòtòkò Jesu Krist anñ ab af. Eke ów aw eñny a ek'anñ òny em a b'erur eke k'òdu im ok òny low ñny em, k'òñan in abusu.

14

Kí jəjm esñ jim Krist em e low okm

¹ Ξενην εγη eke εω fuεfuε ομν em a ebr, ke ki dadmn low ηνη in e tutr eke li b'ony ab af. ² Oglog ke εγη nyam οny tutr eke l'otu e li k'ij ob fηη, ke εγη εjeci nyam eke εω fuεfuε ομν em a, k'ijm ndey ke n'am ij suw obi. ³ Ξγη a eke b'ij ob fηη a itm eke k'ifn εγη a eke ijm ob beb a. Eτη εγη a eke ijm ob beb a itm eke ki jej εγη a eke b'ij ob fηη a e low ok, anke Nyam in obi εγη eb'r. ⁴ η, bwo el'η eke ki jej Ξs Kōtōkō e juma kok εs e low ok ee? Ke n'inym es afr oglog ke l'έy wus, na in ec'Es εw εs a e low. Eτη li b'ow n'inym es afr, anke Ξs Kōtōkō οny abusu eke k'ucu οny'n es.

⁵ Ξγη nyam οtu ek'am tutr eke σεγη beb οny any akm σεγη εjec'a, ke εγη εjeci nyam in am tutr eke -li bebmn el fηη. † Ow akpl ce ek'εγη εγη k'ony ομν tasi ow eke n'am tutr ab em. ⁶ Ξγη a ek'am ok ereb σεγη ec'αραηη a, am kok eben Ξs Kōtōkō eci. Ξγη a ek'am ij ob fηη a, am kok eben Ξs Kōtōkō eci, anke li b'ōη Nyam bia in ec'ob ij a eci. Eτη εγη a ek'ijm ob fηη a, am kok eben Ξs Kōtōkō eci, anke in yeji li b'ōη Nyam bia. ⁷ Ey em a, εγη kaka ánm owr in obi eci, ετη εγη kaka úwm in obi eci. ⁸ Eke s'annah owr, ke Ξs Kōtōkō eci s'annah owr, eke s'am uw, ke Ξs Kōtōkō eci s'am uw. Fηη em a, s'el Ξs Kōtōkō eci. ⁹ Ξε, Krist uw ετη n'annah luw em l'igb, yec'ετη ke l'έw agη a fηη ek'ub'r nawre ab es, el a eke uw lele el a eke anη owr ab ab. ¹⁰ Kō η, bla sosiem am jej esη jim e low ok ee? Eτη η gbε, bla sosiem am ifn esη jim ee? Tasi em a, ey fηη si b'ow s'im Nyam ec'any af, ke li jέj ey e low l'ok. ¹¹ Nyam Lel em wel nōn: *Em, Ξs Kōtōkō ek'annah owr, m'am ij neny m'εσε: ob ob pupukpαη b'ow ok οwrōkp wus em ec'any af ετη el fηη -li b'ow -li kōklm em ec'anygbel a.*†

¹² Ow sosiem, ey em ec'εγηni nyam nyam fηη b'ow jej in e lís e low ok Nyam ec'any af.

S'ól low yec'a eke b'is erm es ey ab es

† **14:5** Έkn Galat 4.10; Kolos 2.16-18. † **14:11** Esayi 45.23, Septant em ec'odad eke wel oc. † **14:21** k'ijm ndey: ow elm ob eke wel k'ij a Pol edηnm. Agη ce n'am om ów eke εγη k'εγη lawl ec'elel eke b'ekn'n low a eb, ke li kí kokm low kaka fηη eke k'ey ow sos em a.

¹³ Sica s'èwr ey ofr eci jej ok owi ab es. Ke ow tasi eke k'εγη ebr a el: k'ócmm ob kaka εwmn es οny lisijim anym in eci wus elu eci oglog in e low ηνη em ey eci. ¹⁴ M'uw any ετη Ξs Kōtōkō Jesu em ow ayl'm sos em eke ob kaka in obi em a elm ob ek'aylm. Gbεkō ek'εγη nyam am tutr ek'ob nyam el ob ek'aylm, ke ow el ob ek'aylm in eci. ¹⁵ Eke am οη esη jim ij gbre ob ek'am ij a sosiem, ke irm εb erur em ij. Ob ij owi nuη af, kí ηνη esη jim nyam eke in sosiem Krist uw a! ¹⁶ Ob yec'εke am εkan εσε οny ec'ob mamn af a, οtum eke k'ōη agη εjec'a abusu cak οny. ¹⁷ Tasi em a, Nyam e gbrenηbi usu a elm ob ij lele mar εγη ab e low. Kō Nyam e gbrenηbi usu a, nyim nyim el, erm es ey lele sos em iηη a eke wel b'εηη Abη Lala em a e low. ¹⁸ Ξγη a eke b'igη Krist nuη eben a e low b'akpl Nyam sos em, ετη agη yeji b'aw'r.

¹⁹ Ow sosiem, s'ól low yec'a eke b'is erm es ey, ke b'elum ey abu s'okr af s'imn anym eci ομν em ab es. ²⁰ Kí ηνη Nyam eci juma a ob ij owi nuη af! Tasi, ob a fηη wel οtu eke k'ij, gbεkō ow akplm eke wel k'ij ob, eke ow b'ow οη εγη lisijim nyam ey low eke n'am εkn εσε sikpl af ab em. ²¹ Ow akpl eke k'ijm ndey, † k'εγηm mar, s'úbr es s'εσε: kí kokm low kaka fηη ek'otu eke k'ōη esη jim ey wus a. ²² Yec'εke am tutr low na af a, ow áηηη erm em Nyam ec'any af. Ehe él εγη a eke low éym sos em wanci ab af eke li b'ucu low n'ony eke li ki kok a eci. ²³ Gbεkō εγη nyam ek'am ij ob ke am bebar in em eke ow akplm a, εγη ikη a, Nyam b'ow οb'r low. Tasi em a, l'el εγη eke neny okrm af in ec'ομν ab ab, ετη low fηη eke wel am kok ke elm ομν em a, el sikpl.

15

S'ébr Krist e sewl a

¹ Sica, ey a eke s'ij læc ομν em a, ow it eke si k'εγη el a ek'onym læc na a ec'elel eke b'εkan ów a s'éb, ke si k'ólmm ey e low eke si b'erur a ce es. ² Ow it eke ey

em ec'egh feh ki kok low eke b'akpl lawl sos em in e low nimamn eci, ke ow elum ey abu s'okr af s'imn anym eci omn em. ³ Krist olm low eke l'erur ab es. Ko ese elel eke wel non Nyam Lel em a: *Wewr a eke wel wewr'η a ewl meny ok'm af.*† ⁴ Tasi em a, legη sig em e Nyam e Silel a feh eke wel non a, el ey e low yegm eci. -L'it eke -li k'on ey erm susu lele sos es atr ab, yec'etη ke s'on y low omn. ⁵ Ke Nyam ek'in em erm susu lele sos es atr ab anη a, on ony otur ony ofr em a iir eb neny af okr em, ese elel eke Jesu Krist yegm ony sewl ab af. ⁶ Etη erm nyam em lele lebl nyam em ab, b'ow otur koklmn Nyam ey Es Kotoko Jesu Krist ec'Es ec'anygbel a.

⁷ Ow sosiem a, egηn ebarir ony ofr, ese elel eke Krist eb ony Nyam ec'anygbel a ec'ab af. ⁸ M'am dad ony, Nyam ij neny nyam. Ow sosiem Krist ow el Jwifel e juma kok es, † yec'etη ke ow a eke Nyam ewar ey lagηel a, li kók ow iy neny. ⁹ Etη agη a ek'elm Jwifel a am koklm Nyam ec'anygbel a, in e sorn ikη a sosiem. Tasi em a, Nyam e Silel ab em wel non:

Na sosiem, mi b'ow mi koklm'η ebr ebr feh ec'aranη

etη mi b'ow m'egη η e nin a ec'ej. †

¹⁰ Etη emeny Nyam e Silel a dad nine:

Eb eb ec'agη, kòkr sos em inη Nyam ec'agη ab ab. †

¹¹ Eb eb a feh ec'agη, koklmn Es Kotoko!

Ke agη a feh kóklm'n! †

¹² Etη Esayi yeji dad nine:

Jese eci bosu em ec'egh nyam b'ow ow.

Li b'ow l'igb l'ew ebr ebr ab es,

etη ebr ebr a b'ow oc el eci low omn a ew'r af. †

¹³ Ke Nyam eke b'on agη low omn a yibr ony erm es ey lele sos em inη ab, ony ec'omn a sosiem. Eben ke ow onη low omn iy ony em Abη Lala e lec ab em.

Low nun af eke Pól am awη lel a

¹⁴ Agη lisijimel, em obi em a, m'uw any tasi eke ony, onyn low erur tasi ony

obi em, uwr ów nono any etη otur eke k'omnin ów ony ofr em. ¹⁵ Gbeko lel na e susu beb em a, m'otu mi dad erm susu em ów beb ek'it eke mi ki kokn ony a. Mi kok eben, anke Nyam, in ec'erm mamn ab em ¹⁶ ew'm Jesu Krist e juma kok es, agη a ek'elm Jwifel a eci. L'oc l'ew'm saw eke mi k'ob Nyam ec'Amani Mamn a e kokoba, yec'etη ke agη a ek'elm Jwifel a él egb waw ek'apkl Nyam sos em, etη Abη Lala anake bi kok ke ob ap na b'el Nyam ec'a. ¹⁷ Na sosiem, eke m'okr af Jesu Krist ab a, ntotη otu eke k'ok'm, juma a eke mi kok m'on Nyam a eci. ¹⁸ Tasi em a, eke erm susu em m'otu mi dad low nyam, ke ow el yec'a ce eke Krist scr em em kok a. L'ecr em em, n'on agη a feh ek'elm Jwifel a ony Nyam ec'elum. Li kok low na sodad ebl em lele ów kok em ab, ¹⁹ li yegm in e lec a simeny ewr em lele ów any iti owi em ab, † Nyam ec'Abη a e lec ab ab. Etη ow igη Jerusalem im ton ok Iliri e wus ab af,† mi cecr Krist ec'Amani Mamn ab es nimum. ²⁰ Gbeko m'erur eke mi ki cecr Amani Mamn ab es susu a ce eke agη k'uwm Krist any a. Mi kok eben eke mi k'úsm él egη ejeci ec'él lebn eke elu nomu em ab af. ²¹ Mi kok ese elel eke wel non Nyam Lel em ab af:

Agη a eke wel obm in ec'amani a okm a b'ow ekn'n,

etη agη ek'irim in e lís owi kaka a b'ow iri. †

Pól erur eke k'im ekn Rom e Nyamel a

²² Sica susu nono eke m'im m'ob Nyam e kokoba a, el low a eke segη feh óom im abusu eke mi k'ow ony ogη a. ²³ Caca em a, m'ubar em e juma ogog anη. Etη eke akpo nono em m'erur eke mi k'ow ony ogη a, ²⁴ em eci Espany wus af eci ec im em a, mi b'ow m'ow yogη. Ee, m'on y omn eke mi k'ekn ony, em e yogη eci ec im em a, etη m'am omn ony ec'abu eke k'elumn'm ke m'im a. Kaka feh yeji, m'erur eke mi k'anη ony ab segη beb.

²⁵ Gbeko caca em a, m'aam Jerusalem,

† 15:3 Selu 69.10. † 15:8 *Jwifel*:Grek em ec'elel eke wel b'iri a el: agη a ek'ubr likr es a. † 15:9 2 Samiel 22.50; Selu 18.50. † 15:10 Ol Okn 32.43. † 15:11 Selu 117.1. † 15:12 Esayi 11.10. † 15:19 *simeny ewr lele ów any iti owi em ab*:Ob Kok 14.8-10; 16.16-18, 25-26; 20.9-12; 28.8-9; 2 Korent 12.12; Ebre 2.3-4. † 15:19 *Iliriel Rom ec'es ew ab em eci wus ogog nyam, ek'anη Gres ec'afr em a.* † 15:21 Esayi 52.15, Septant em ec'odad eke wel oc.

Nyam ec'agñ a ek'ann̄ yogñ a ec'abu elum eci. ²⁶ Tasi em a, Maseduan lel Akayi ab eci òmn esel a bəbm eke k'òkl os òñ Jerusalem e Nyamel ab em ec'ògbòru ek'ann̄ a. † ²⁷ -Li bəbm eke -li k'elum wel abu, gbekò nawre em a, ow el labm ek'ann̄ el af. Maseduan lel Akayi ab eci òmn esel a elm Jwifel, gbekò, -n'èññ Jerusalem e Jwifel eke b'us Krist jam a ec'abu em, ob òny a ek'el Nyam ec'a. Sica el yeji, ow akpl eke el e wus af aña ec'ob eke -n'ònyñ a, -li ki cəc wel ab. ²⁸ Mi b'oc os a eke -l'òkal a m'elu Jerusalem e Nyamel ec'agñ a abu em a, sica ow e jam a, mi b'ow m'im Espany a, mi b'ow m'ecr òny ogñ a. ²⁹ Ètñ m'uw any eke legñ a eke mi b'ow m'ow òny ogñ a, mi b'ow m'ow lele Krist ec'òwrò a nimum ab.

³⁰ Gbekò agñ lisijimel, kin yec'eke m'am ibrm òny a, ey Ès Kòtòkò Jesu Krist sosisem lele Abñ Lala ec'erur a eke b'òñ ey ab ab sosisem: dògññin em ab Nyam eke b'ow ñòñan òññ'm ab em. ³¹ Ñòñan, yec'ètñ ke mi k'èym Jude wus ab af ec'agñ a eke úbm Krist nawre a ec'abu em. † Ñòñan, yec'ètñ ke Nyam ec'agñ a égn̄ abu elum a eke m'am oc m'im Jerusalem a eb, ³² ow òñ ke m'òtu m'ow òny ogñ yogñ sos em in̄ em, ètñ eke Nyam erur, ke m'òtu m'eb sel bəb òny ab. ³³ Ke erm es ey e Nyam a àññ òny fəñ ab! Amen!

16

Èsññ

¹ Em obi m'am erm ey lisijow senyn Febe, eke el abu elum lis Sanjkre e Nyamel ab em a. † ² Èbr ir Ès Kòtòkò e nin em, ese el el ek'ow it Nyam ec'agñ ec'aran̄ ab af. Èlumn in̄ abu sakp sakp fəñ eke li b'òny òny ec'es abur a, an̄ke l'elum agñ ònò abu ètñ em obi yeji l'elum im abu.

³ Èsññin Prisil lele ec Akilas ab, † eke s'am kok juma nyam Jesu Krist ec'a. ⁴ -L'ow eke -li k'irmn el e sel a em ec'a e

sog sosisem eci, ètñ ow elm em sony cə ow itm eke mi k'elu el bia. Sinyamel a fəñ ec'agñ ek'elm Jwifel a yeji it eke k'òñ el bia. ⁵ Èsññin Nyamel a yej'eke b'as luku el ec'akñ igñ Nyam nun̄ a. † Èsññin em lawl Epenet yeji. In l'el egñ krekre ek'itññ erm em el Krist eci Azi wus ab af. ⁶ Èsññin Mari eke kok juma ònò òny ec'a. ⁷ Èsññin Andronikus lele Junias ab. † -L'el em ec'agñ ètñ el ern̄ em anake legñ ek'ec ab em s'ann̄ sobel em a. -L'el erm esel eke leg ònò,† ètñ -l'ikñ anym -l'ub Krist nawre gbun̄ ètñ m'ann̄ jam.

⁸ Èsññin agñ amua fəñ yeji: Ampliatu ek'el em lawl senyn Ès Kòtòkò em. ⁹ Urbən ek'am kok Krist eci juma ey ab a lele em lawl Sakis ab. ¹⁰ Apeles ek'elu in e cəcə kok òkm Krist e nawre ub em, lele Aristobul ec'akñ ec'agñ ab ab. ¹¹ Erodion ek'el em ec'egñ a, lele Narsis ec'akñ ec'agñ ek'ub Ès Kòtòkò nawre ab ab. ¹² Èsññin agñ lisijowel a ek'el Trifen lele Trifos ab a. -N'am kok juma ònò Ès Kòtòkò eci. Èsññin agñ ese: em lisijow senyn Persida eke in yeji kok Ès Kòtòkò eci juma ònò a. ¹³ Rufus ek'el Ès Kòtòkò ec'egñ senyn eke sòsum oc, † lele lis ek'em yeji ann̄ ese em lis af a. ¹⁴ Asenkrit, Flegon, Ermes, Patrobas, Ermas lele agñ lisijimel lele agñ lisijowel ek'ann̄ el ab a. ¹⁵ Filolog lel ey Juli ab, Nere lele lisijow ab, Olompas lele Nyam ec'agñ a fəñ ek'ann̄ el ab a.

¹⁶ Èsññin òny ofr ke éyarir af ese Krist em ec'agñ lisijimel lele agñ lisijowel ab af. Krist e Sinyamel a fəñ am esññ òny.

Èwar es abal el

¹⁷ Agñ lisijimel, kin low yec'eke m'am dad òny: èwr sos erm agñ a eke bi bubr Nyamel ec'agñ em a e lis. -L'òtu eke -li k'òny òmn esel a -l'ok wus, sodad a eke -li b'ow -li dad -l'ok low yegm a eke en̄an ab af a. Kpàbr es el e lis, ¹⁸ an̄ke agñ amua am kokm Krist ey Ès Kòtòkò eci juma ij.

† 15:26 1 Korənt 16.1-4; 2 Korənt 8.9. Akayi ann̄ Gres esr em a. † 15:31 Ob Kok 20.22-23. † 16:1 abu elum lis:bəbm̄n 1 Timote 3.11. Sanjkre el Korənt eb em e nanu nyam. Ob Kok 18.18. † 16:3 Prisil lele Akilas ab:Ob Kok 18.2-3. † 16:5 Nyamel a eke b'as luku el ec'akñ a:legñ ab em a, agñ a ek'egñ Krist e low eb a b'as luku egñ ec'akñ. Bəbm̄n akr 10,11 lele 23 ab. † 16:7 Juniasel yow e nin. † 16:7 em ec'agñ:wel òtu eke k'iri yeji ese: em ec'èbr ec'agñ. erm esel eke leg ònò: odad na Grek em a wel òtu ek'itññ ejec'em dad ese: agñ eke wel b'aw ònò Krist eci erm esel ab em. † 16:13 Rufus:Èkn Mark 15.21.

El obi e lok a e juma nana -li bi kok. El e sodad ebl eke -li b'ok mij ab em lele el e nenyam ob e sodad eke b'inj sos em ab ab, -li b'aju agj a ek'uwm low njn any a. ¹⁹ Nawre, ony ec'elum a, agj a fej uw any; ow on, ony sosiem, m'anj sos em inj em. Gbeko m'am erur eke sewr k'iy ony em gbog low mamn kok eci, ke sejn fej ewr erm arur low njn egbr es. ²⁰ Ow k'ow ibnm, erm es ey e Nyam a b'ow kkn Satan es ony ec'akr ew.†

²¹ Timote ek'am kok juma em ab a, am esjn ony. Lusius, Jason, lele Sosipater ab ek'el em ec'agj a, el yeji am esjn ony.

²² Em, Tersius eke mi non lel na a, † m'am esjn ony Es Kotoko ek'onj okr ey af ab em.

²³ Gayus am esjn ony,† m'ij utu in ogn yogj etj Nyamel nimum b'as luku in ec'akj a. Eras ek'el eb ec'os es ew es a lele ey lisijim Kartus ab am esjn ony.†

Anybel el Nyam eci

[²⁴ Ke ey Es Kotoko Jesu ec'owro a anj ony fej ab. Amen.] † ²⁵ Anybel el Nyam eci! N'onj abusu eke li k'onj ony ijr lec onn em ese el el eke m'am dad Amani Mamn ab em Jesu Krist e lis ab af. Amani Mamn na em, Nyam elu low a eke lol es god'etj a okm, ²⁶ etj sica, ow eru es usuayl em. Sica agj a fej ek'elm Jwifel a otu eke k'uw'r any kokoba ob esel e sil el ab em. Nyam a ek'anj sejn fej a elu abusu na es, yec'etj ke agj a fej ub'r nawre ke elum'n.

²⁷ Anybel el Nyam ek'in sonj coco ony sewr a eci! Anybel el in eci Jesu Krist em sejn fej eci! Amen!

† **16:20** Akrlaw lobnj tonj akr likj a, am okn Nunj Ob nunj 3.1-15 e low a. † **16:22** Tersiusel Pol eci lel non es. † **16:23** Gayus: Ekn Ob Kok 19.29; 1 Korent 1.14. † **16:23** Eras: Ekn Ob Kok 19.22; 2 Timote 4.20. † **16:24** Rom eyj e sil el esig oglog em a, wel ennm sodad ek'anj ob na [...] ec'arajn a.

ՔՈԼ Ե ԼԵԼ ԿՐԵԿՐԷ ԵՄ ԵԿ՝ԱՅՆ ԿՈՐԵՆՏ ԵՅՆ ՕՎ ԵԿ՝ԻՏ ԵԿԵ ՎԵԼ Կ՝ՍՎ ԱՆՅ

Երմ ԵՏ ՔՈԼ ԵՆԿԵ ՆՈՆ ԼԵԼ ՆԱ ԱՅՆ ՆՅԱՄ ԵԿ՝ԱՅՆ ԿՈՐԵՆՏ ԵԲ ԵՄ Ա. ԻՆ ՕԲԻ ԱՆԿԵ ԼԻ ՏԻԳՄ ՆՅԱՄԵԼ ՆԱ ԵՏ ԵԲ ՆԱ ԵՄ ԱԿՔՈ 51 ԵՄ, ԵՍՍԵ Ե ՄԵՎ Ա Ե ԵՄ Ա (ՕԲ ԿՈԿ 18.1-18). ԳԵՅՈՒ ԵԿԵ ՔՈԼ ԱՅՆ ԵՖԵՏ ԵԲ ԵՄ Ա (ՕԲ ԿՈԿ 19), ՆՅԱՄԵԼ ԵԿ՝ԱՅՆ ԿՈՐԵՆՏ Ա Ե ԼԻՏ Ե ՏԱՄԱՆԻ ԵՅՆՅՆ ՕՎ ՕԿ՝Ր ԱՖ (1.11). Ն՝ԵՅՆ ԼԵԼ ՆՅԱՄ ԵԿԵ ՎԵԼ ԱՅՆ՝Ն ԱՄ ԲԻԲՐՄ՝Ն ՕՎ ԵԿԵ ԵՅՅԻ ԵՅՅԻ (7.1). 1 ԿՈՐԵՆՏ Ե ԼԵԼ ՆԱ ԵՄ ԱՆԿԵ ՆԻ ՆՈՆ ԻՆ ԵԿ՝ԵԼԵԼ ԵԿԵ Ն՝ԱՄ ԵԿԱՆ ՕՎ Ա ԵԿԵ ՎԵԼ ԲԻԲՐՄ՝Ն Ա, ԱԿՔՈ 54 ԵՄ 55 ԵՄ, ԵՍՍԵ Ե ՄԵՎ Ա Ե ԵՄ Ա.

ԿՈՐԵՆՏ ԵԿ՝ԵԲ Ա ԱԳԲ ՆՈՒՈ, ԱՆԿԵ ԱԳՆ Ա ԵԿ՝ԱՅՆ՝Ն ԵՄ Ա ՕՏՍ ԵԿԵ Կ՝ԻՅ ԱԳՆ ՖԱՆԴԻ ԵԿՆ ՅԵՆ ՅԵՆ ՏԱԿՔ ՅԵՆ ՕԳԼՈԳ ՖԱՆԴԻ ԵԿՆ ՅԵՆ ՅԵՆ ՏԱԿՔ ԼՈԲՆ. Լ՝ԵԼ ԳՐԵՏ ՎՍԱԲ ԱՖ Ե ՏԵԲ ԵԳԵԼ ԱԲ ԵՄ Ե ՆՅԱՄ. Ն՝ԱՅՆ ՄԵԴԻՏԵՐԱՆԵ ԵԿ՝ՕԿԻՅ Ա ՏԱՎ ԵՏՆ Ն՝ՕՆՅ ՄԱՆՍ ՅՈՆՅ, ՕՎ ՕՆ ԱՆ ՕԼ ՕՎԻ Բ՝ԱՆ ԵՏ ՆՈՒՈ.

ԿՈՐԵՆՏ ԵԲ ԱԲ ԵՄ, ՏԻՆՅԱՄ ՅԱԴՆ Ե ՆՍՆ ԻԳՆ ԵՏԵԼ ԼԵԼ ԵԿՆ ԵԿՔՐ Ե ՆՍՆ ԻԳՆ ԵՏԵԼ ԱԲ ԵՆՅ ՆՈՒՈ; ԵՏՆ ԵԲԻՐԻՐ ՄԱՐԵՄ ՄԱՐԵՄ ՅԵՅԻ ՕՆՅՄ ՆՍՆ. ՕՎ ԱՄՍԱ Բ՝ՕԼ ԵԿԵ Կ՝ՕՆ ԱԳՆ Ա ԵԿԵ ԵԼ ԿՐԵՏԻԵՆ ՕՎՐ ՕՎՐ Ա ԵԲ ԵԼ Ե ՏԵՅԱԳԲ ԵՏԻԳ Ա. ՔՈԼ ԻՐԻ ՅԵՅ՝ԵԿԵ ԻՐԻՐԻՐ ԱՆՄ ԱԳՆ ԱԲ ԵՄ ԵՄ ԵՏՆ -ԼԻ ԲՍԲՐ ԵՄ (1.10 ԵՄ 4.21). ՕՎ ՏՈՏԻԵՄ, ՔՈԼ ԱՄ ԱՅՆ ԼԵԼ ՆԱ ՕՎ ԱՄՍԱ ԵԿԵ Լ՝ԻՐԻ Ա ՆՍՆ ԱՖ, ԿԵ ԼԻ ՅԵՅՄ ՎԵԼ ԼՈՎ ՅԵՅԻ ՕՎ ԵՅՅԵԿԻ ԵԿԵ ԱՖ ԵՏԵ: ՄԵԲԻ ՕՎԻ (ՆՍՆ 7), ՏՈՏ ԵՐՄ ԵՎ ՏԵԳԲ ՎԱՎ ԵԿԵ ՎԵԼ ԲԻ ԿՈԿ ՕՆ ՏԻՆՅԱՄ ՅԱԴՆ Ա Ե ԼԻՏ (ՆՍՆ 8 ԵՄ 10), ՆՅԱՄ Ե ՆՍՆ ԻԳՆ ԼԵԼ ԱԲՆ ԼԱԼԱ Ե ՏՈԲ ԱՔ ԱԲ ԱԲ (ՆՍՆ 11 ԵՄ 14), ԿՐԻՏ ԼԵԼԵ ԱԳՆ ԵԿ՝ՍԲ՝Ր ՆԱՎՐԷ ԱԲ Ե ԼՍՎ ԵՄ ԱՆՆ ԻԳԲ Ե ԼՈՎ (ՆՍՆ 15). ԼԵԼ Ա ԵԿ՝ՍՎՐ ԵՄ Ա (ՆՍՆ 16), ՔՈԼ ԱՄ ԴԱԴ ԵԼ ԵԿԵ ԼԻ Բ՝ՕՎ Լ՝ԵԿ ՎԵԼ ՕԳՆ ՅՈԳՆ, ԿԵ Լ՝ՕՐ ԵՐՍԱԼԵՄ ԵԿ՝ՕԳԲՈՐԱ Ա ԵԿ՝ՕԲ ԱՔ Ա; ԵՏՆ Ն՝ԱՄ ԵՏՆՆ ՎԵԼ.

ԵՏՆ

† 1:1 *Տօժեն*: ԷճՆ ՕԲ ԿՈԿ 18.17. ՔՈԼ Ե ԿՈՐԵՆՏ ԵԲ ԵՄ ԵԿԵ ԱՆՆ ՏԵԳՆ ԵԿԵ ԵԿ՝Ա, ԷճՆ ՕԲ ԿՈԿ 18.1-18. † 1:11 *Կլօւե*: ԵԳՆ ՅՈՎ, Կ՝ԱՎ ԿԵ ՕՎ ԵԼ ԱՆ ՕԼ ԼԻՏ ՆՅԱՄ ԵԿ՝ԻՐ ԵՖԵՏ, ԿԵ Բ՝ՕՆ ԱԳՆ ԻՄ ՕԼ ԱՆ ԿՈՐԵՆՏ ԵԿ՝ԱԳՆ ԱԲ. † 1:12 *Ափօլօժ*: ԷճՆ ՕԲ ԿՈԿ 18.24; *Փիւր*: ԳՐԵԿ ԵՄ Ե ՆԻՆ ԵԿԵ ՎԵԼ ՕՐ, ԵՏՆ ԱՐԱՄԵ ԵՄ Ա, ՕՎ ԵԼ *Կեֆաս* ԵԿԵ ԵԼ ՆՅԱՆԴՐԷ ԵՄ ԼԵԲՆ (ԷճՆ ԵՄ 1.42).

1 ԵՄ ՔՈԼ, ՆՅԱՄ ԵՏՆ՝Մ ԱՆԿԵ Լ՝ԵՐՐԱՐ ԵԿԵ ՄԻ Կ՝ԵԼ ԵՍՍԵ ԿՐԻՏ ԵԿ՝ԵՐՄ ԵՏ. ԵՅ ԼԻՏԻՅԻՄ ՏՈՏԵՆ ԱԲ Ե ՆԻՆ ԵՄ, † 2 Մ՝ԱՄ ԱՅՆ ՆՅԱՄԵԼ ԵԿ՝ԱՅՆ ԿՈՐԵՆՏ, ԱԳՆ Ա ԵԿԵ ԵԼ ՆՅԱՄ ԵԿԻ ԵԼ ԵԿ՝ՕՄՆ Ա ԵԿԵ ՕԿՐ ԱՖ ԿՐԻՏ ԵՄ Ա, ԼԵԼ ՆԱ. ՆՅԱՄ ԱՄ ԵՏՆ ԵԼ ԵԿԵ -ԼԻ Կ՝ԻՐ ԵԲ ՕՎ ԵԿԻ, ԵՏԵ ԱԳՆ Ա ԵԿԵ ՍՍԱ ՖԵՆ ԲԻ ՆՅՈՆՆ ՆՅԱՄ ԵՅ ԵՏ ԿՈՒՈՒՈ ԵՍՍԵ ԿՐԻՏ Ե ՆԻՆ ԵՄ ԱԲ ԱՖ. Լ՝ԵԼ ՎԵԼ ԵԿԻ ԵՏ ԿՈՒՈՒՈ, ԵՏ՝ԵԼԵԼ ԵԿԵ ԵՅ ՅԵՅԻ Լ՝ԵԼ ԵՅ ԵԿ՝ԱԲ ԱՖ.

3 ԿԵ ՆՅԱՄ ԵՅ ԵՏ ԼԵԼԵ ԵՏ ԿՈՒՈՒՈ ԵՍՍԵ ԿՐԻՏ ԱԲ ԵԴՆ ՕՆՅ ՕՎՐՈ ԿԵ ՕՆ ՕՆՅ ԵՐՄ ԵՏ ԵՅ!

ՔՈԼ ԱՄ ԵԼՍ ՆՅԱՄ ԲԻԱ ԿՈՐԵՆՏ Ե ՆՅԱՄԵԼ Ա ԵԿ՝ՕՎ ԱՄԱՄՆ ԵԿԵ ՆՅԱՄ ԿՈԿ ՕՆ Ա ԵԿԻ

4 Մ՝ՕՓԻՄ ԵԿԵ ՄԻ Կ՝ԵԼՍ ՆՅԱՄ ԲԻԱ ՕՆՅ ԵԿԻ, ՕՎ ԱՄԱՄՆ Ա ԵԿԵ ԵՍՍԵ ԿՐԻՏ ԱԲ ԵԿ՝ԱՖ ՕԿՐ ԵՄ Ն՝ՕՆ ՕՆՅ Ա ԵԿԻ. 5 ԵԵ, ՆՅԱՄ ԵԿՐ ԿՐԻՏ ԵՄ ՕՆ ՕՆՅ ՕՎ ԱՄԱՄՆ ՖԵՆ ԻՆ Ե ԵՄԱ Ա ԵԿԻ, ԿԵ ՕՎ ԵԼ ԻՆ ԵԿ՝ԵՅԱԳԲ Ա ԵԿ՝ԱՆՅ ՍՎ, ԿԵ ՕՎ ԵԼ ԼԵԿ ԵԿԵ ՎԵԼ Կ՝ՕՆՅ ՕԲ ՄԵՎԼ ԵՄ ԻՆ ԵԿ՝ՕԴԱԴ Ա Ե ԿՈԿՈԲԱ. 6 ԼՈՎ ՆԱՎՐԷ, ԱՆԿԵ ՎԵԼ ՕԲ ԿՐԻՏ ԵԿ՝ԱՄԱՆԻ ՕԿ ՕՆՅ ԵՏՆ ՍՎՐԱՐ ՕՎ Ե ԼՈՎ ՕՆՅՆ ԵՏ ԿԻԿՐԻ. 7 ՕՎ ՕՆ ԿԱԿԱ ԵՄ Ա, ՆՅԱՄ ԵԿ՝ՕԲ ԱՔ ԿԱԿԱ ԱՆՄ ԵԿ՝ԱԿՄ ՕՆՅ, ԼԵԳՆ ՆԱ ԵԿԵ ԱՄ ԵԿՐ ԵԿԵ ԵՅ ԵՏ ԿՈՒՈՒՈ ԵՍՍԵ Կ՝ԵԼՍ ՏՈՏ ՕԿՄ Ա. 8 ԻՆ ԱՆԿԵ ԼԻ Բ՝ՕՎ Ն՝ՕՆ ՕՆՅ ԻՆՅՄՆ ԵՏ ԿԻԿՐԻ ԵՄ ԵՄ ԵԿՐ ՆՍՆ Ա. ԵԲԵՆ Ա Կ՝ՕՎ ՕՆՅՄՆ ԼՈՎ ՕԲՐ ԿԱԿԱ, ԼԵԳՆ Ա ԵԿԵ ԵՏ ԿՈՒՈՒՈ ԵՍՍԵ ԿՐԻՏ Բ՝ՕՎ ՕՎ Ա. 9 ՆՅԱՄ ԵԼ ԵԿԵ, ԻՆ ԱՆԿԵ Լ՝ԵՏՆ ՕՆՅ ԵԿԵ ԿԻ ԵԿՐ ՏԵԼ ԵՅՆ ԵՅՆ ԵԿ՝ԵԼ ԵՅ ԵՏ ԿՈՒՈՒՈ ԵՍՍԵ ԿՐԻՏ ԱԲ Ա.

ԿՈՐԵՆՏ Ե ՆՅԱՄԵԼ ԱԲ ԵՄ ԵԿ՝ԵՄ ԲՍԲՐ

10 ԱԳՆ ԼԻՏԻՅԻՄԵԼ, ԵՅ ԵՏ ԿՈՒՈՒՈ ԵՍՍԵ ԿՐԻՏ Ե ՆԻՆ ԵՄ, Մ՝ԱՄ ՆՅՈՆՆ ՕՆՅ ԵԿԵ ՆԵՆՅ Կ՝ՕԿՐ ՕՆՅ ԱՖ, ԿԵ ԵՄ ԲՍԲՐ ՕՎԻ Կ՝ԱՆՄ ՕՆՅ ԵԿ՝ԱՐԱՆՆ Ա. ՕՒԿԱՐ ԱՖ ՏԱՏԻ ԱԲՆ ԵՄ ԼԵԼԵ ԵՄ ԵՄ ԱԲ. 11 ԵԵ, ԱԳՆ ԼԻՏԻՅԻՄԵԼ, ԿԼՈՎԵ ԵԿ՝ԱԿՆ ԵԿ՝ԱԳՆ Ա ԴԱԴ՝Մ ԵԿԵ ԻՐԻՐՄ ԻՆ ԱՆՆ ՕՆՅ ԵՄ. † 12 ԿԻՆ ԼՈՎ Ա ԵԿԵ Մ՝ԵՐՐԱՐ ԵԿԵ ՄԻ ԿԻ ԴԱԴ Ա: ՕՆՅ ԵՄ ԵԿ՝ԵԳՆ ՖԵՆ ԱՄ ԴԱԴ ԻՆ ԵԿ՝ԵԿ՝ԵՐՐԱՐ. ԵԳՆ ՆԱ Բ՝ԻԳԲ ԿԵ ԴԱԴ ԵՏԵ: «ԵՄ, ՔՈԼ ԵԿԻ.» ԵՅՅԵԿԻ ՆԱ Բ՝ԻԳԲ ԿԵ ԴԱԴ ԵՏԵ: «ԵՄ, ԱՓՈԼՈՏ ԵԿԻ.» ԵՅՅԵԿԻ ՆԱ Բ՝ԻԳԲ ԿԵ ԴԱԴ ԵՏԵ: «ԵՄ, ՓԻՐ ԵԿԻ.» † ԵՅՅԵԿԻ ՆՅԱՄ ՅԵՅԻ Բ՝ԻԳԲ ԿԵ ԴԱԴ ԵՏԵ: «ԵՄ, ԿՐԻՏ ԵԿԻ.» 13 ԿՈ ԿՐԻՏ Ե ԼԻ ԵԿԵ ԵԵ? ԿՈ

Pɔl wɛl ɛw olikɔ af ɔny ec'ee? Kɔ Pɔl e nin em wɛl ok ɔny mij nuɔ ee?

¹⁴ M'am ɔɔ Nyam bia, aɔke m'okm ɔny em ec'egɔ kaka mij nuɔ, ek'ow elm Krispus lele Gayus ab cɛ. † ¹⁵ Nɛnɛ a, egɔ kaka k'otum dadm eke em e nin em wɛl ok ɔny mij nuɔ. ¹⁶ Ɛɛ! Nawrɛ, m'am ɔkn eke m'ok Stefanas ec'akɔ a yeji mij nuɔ. † Ow e jam a, mi k'onym ɔmn eke mi k'ok egɔ ejeci mij nuɔ. ¹⁷ Krist ɛram im mij ok nuɔ owi em, kɔ Amani Mamn a ec'ɔb eci l'erm'm, etɔ ow elm agɔ e "sɛwr" † e sodad a n'ɔɔm im abusu eke mi k'oc mi kokr juma, yec'etɔ ke Krist ec'olikh af e luw a k'irmnm in ec'abusu a.

Jesu Krist, Nyam ec'abusu lele sɛwr ab

¹⁸ Tasi em a, Krist ec'olikh af e luw a ec'odad a el nuɔ em ɔny owi, agɔ a ek'am irm kpab es Nyam e lis a eci. Gbɛkɔ ɛy a eke s'anɔ sel ɛɔn ec'ejagb af a ec'a, si b'ɛkn Nyam ec'abusu ɔny a. ¹⁹ Kin yec'eke wɛl nɔn Nyam Lɛl em:

M'ow m'ɔɔ ɛsɛwr e sɛwr a sel at etɔ m'ow m'ɔny nuɔ em ɔny ɛsɛl eci nuɔ em ɔny a

m'oc es. †

²⁰ Sica bla lowi ɛsɛwr ɔtu eke ɛmeny ki dad ee? Bla low any uw ɛsɛl ɔtu eke ki dad ee? Etɔ bla ɔw em apl ɛsɛl ɔtu eke ki dad ee? Bla lowi tasi -l'ɔtu eke ɛmeny -li ki dad ee? Nyam yeɔm eke wus na eci sɛwr a el nuɔ em ɔny.

²¹ Tasi em a, Nyam in e sɛwr ab em kok eke wus na ec'agɔ a ɔtum uwm'n any ɛl obi e sɛwr ab em. Ow sosiɛm, Nyam egɔ eb sɔg agɔ a eke b'ub amani a eke s'am ɔb a nawrɛ a, eke agɔ am tutr eke amani a el nuɔ em ɔny owi bɔbɔ yeji. ²² Jwifel am ibrm simeny ɛwr eke b'iti any, etɔ Grɛkel am ɔl yec'a eke -li b'ɛsɔ "sɛwr" ab es. † ²³ Ɛy ec'a gbɛ, Mesi a eke wɛl ɛw olikɔ af ec'amani s'am ɔb. Na, low eke Jwifel k'otum egɔm ebm, ke Grɛkel b'ɛkn ɛsɛ nuɔ em ɔny owi af. ²⁴ Gbɛkɔ agɔ a eke Nyam ɛsɔ a, Jwifel lele agɔ ek'elm

Jwifel ab ec'a, -l'uw any eke Krist el Nyam ec'abusu ɔny a lele sɛwr ab ab. ²⁵ Ɛɛ, yec'a eke wɛl b'ɛkn Nyam em ɛsɛ "nuɔ em ɔny" af a, ɔny sɛwr akm agɔ eci sɛwr a; etɔ yec'a eke wɛl b'ɛkn Nyam em ɛsɛ "sos ɔnym" af a, ɔny lɛc akm agɔ e lɛc a.

²⁶ Agɔ lisijimɛl, ɔny eke egɔn Nyam ec'ɛsɔ a ebr a, ɛkan ɔny ec'ob eke eel. ɔny em a, "ɛsɛwr" ɛsɛ elɛl eke agɔ b'ɛkan ab af a, nɔnɔ anm, lɛc ɛsɛl nɔnɔ yeji anm, etɔ agɔ nɔnɔ eke wɛl ew bosu amamn em a yeji anm. ²⁷ Gbɛkɔ Nyam sɔsum yec'a ek'anɔ ɛsɛ nuɔ em ɔny af wus aɔa a, kokr ɛsɛwr ɛs. Nyam sɔsum yec'a ek'onym sos wus na a, kokr agɔ a ek'ɔny lɛc a ɛs.

²⁸ Etɔ Nyam sɔsum yec'a eke ɔnym any a oc, yec'a eke ɔny sifn, elm ob kaka a, ɔny yec'a eke agɔ b'ɛkn ɛsɛ ob ek'ɔny any af a. ²⁹ Nyam kok ɛben, yec'etɔ ke egɔ kaka k'ɛlum mɛgɔnɛl ɔkm in ec'any af. ³⁰ In anake l'okr ɔny af Jesu Krist ab a, etɔ ɛy ec'a, Krist el sɛwr a eke b'anɔ Nyam ogɔ ow a. Nyam b'ɛcr in em, ɔc ɛy ɛsɛ agɔ nyim nyim af in ec'any af. Krist em, li b'ayal ɛy s'ir eb in eci, etɔ li bi sɔg ɛy sikpl ec'abu em. ³¹ Ow sosiɛm, ɛsɛ elɛl eke Nyam Lɛl dad ab af:

Eke egɔ nyam erur eke k'ɛw sos, ke l'ɛw sos Ɛs Kɔtɔkɔ sosiɛm. †

2

Pɔl ɔb Krist a eke wɛl ɛw olikɔ af a ec'amani

¹ Agɔ lisijimɛl, lɛgɔ a eke em obi m'ow ɔny ogɔ a eke mi k'ɔb ɔny Nyam e low a eke lɔl es ec'amani a, † ow elm sodad ebl amamn m'otm oglog agɔ e "sɛwr" a m'ocm. ² Tasi em a, ɔny ec'araɔn eke m'anɔ a, low nyam cɛ m'egɔ m'eb eke mi k'ɔb ow ec'amani: Jesu Krist lel in ec'olikh af e luw ab ab. ³ Etɔ eke m'ow yogɔ a, m'onym sos, erɔn am ɔny'm etɔ erm mij am ok'm. ⁴ Ɛm ec'odad a lele low yeɔm ab ab ɔnym low kaka agɔ e "sɛwr"

† **1:14** Krispus: Ɛkn Ob Kok 18.18; Gayus: Ɛkn Ob Kok 19.29. † **1:16** Stefanas: Ɛkn 1 Korɛnt 16.15. † **1:17** agɔ e sɛwr: lɛgɔ ab em a, Grɛkel b'ɔɔ agɔ a eke bi yeɔm agɔ low sɛwr owi af ke nɛnym b'ok es a, any nɔnɔ (bɛbm ak 20-22). † **1:19** Esayi 29.14. † **1:22** "sɛwr": Ɛkn 1 Korɛnt 1.17 lele ow ec'akr otar ab ab. † **1:31** Jeremi 9.22-23. † **2:1** eke mi k'ɔb ɔny Nyam e low a eke lɔl es ec'amani a: odad na Grɛk em a, wɛl ɔtu ek'itɔn ejec'em dad ɛsɛ: eke mi k'ɔb Nyam e danɔ ij a ec'amani a; ow e nyandre el, odad tasi a eke Nyam ɔɔ ɛy eke si ki dad a. Nyam e low e lɔl es: Ɛkn Rom 16.25-26; Efɛs 3.4-5; 1 Timote 3.16.

a e sodad ebl amamn ab ab. Gbɛkɔ Abɛ Lala ec'abusu em anake irir yec'a eke mi dad a ayl ɔny sos em a. ⁵ Nɛnɛ a, ɔny ec'ɔmn a k'ɔtum anm agɛ e "sɛwr" ab af, kɔ tasi a, Nyam ec'abusu ɔny ab af.

Nyam ɛcr in ec'Abɛ Lala ab em ɔɛ ɛy in e sɛwr a

⁶ Sica ɛy, sɛwr tasi nyam s'am yɛgm agɛ a eke iy nɛny ɔmn em a, gbɛkɔ sɛwr na elm wus na ec'a; ow elm wus na ec'es ɛw ɛsɛl e "sɛwr" a eke wɛl b'ow nɛnɛ a. † ⁷ ɛy, s'am yɛgm agɛ sɛwr a eke am dad Nyam e low a e lɔl es agɛ ec'any af a e low. Gbɛkɔ gbun ke wus ánn a, ke Nyam kok sɛwr na ñ, yec'ɛtɛ ke si céc in ec'anygbɛl a in ab. ⁸ Wus na ec'es ɛw ɛsɛl ab em e kaka uwm sɛwr ikɛ na any, anke blɛl -l'uwɛr ow any ana, blɛl -n'ɔɔm wɛl ɛwm ɛs kɔtɔkɔ a eke anygbɛl fɛɛ el in ec'a olikɛ af. ⁹ Tasi em a, Nyam Lɛl dad ninɛ: *Ów anɛ ek'ɛgɛ ɛknm ke irim lɛgɛ kaka, ów eke n'ɔnym ow e tutr kaka; ów amua tasi anake Nyam bɛbm ok agɛ a † ek'ɔny in ec'erur ab es a.* ¹⁰ ɛtɛ ɛy anake Nyam ɛcr in ec'Abɛ Lala ab em yɛgm ɛy ów amua a. Tasi em a, Abɛ Lala uw fɛɛ any, tɔɛ yec'ɛke lɔl es Nyam e tutr em a yɛji, l'uw any. ¹¹ Kɔ ɛgɛ e lokm e tutr e lɔl es a, bwo b'uw any ek'ow elm ɛgɛ a in obi ec'abɛ a cɛ ee? ɛbɛn nyam coco, Nyam e tutr e b'ɔny a yɛji, ow b'el Abɛ Lala cɛ b'uw any. ¹² Gbɛkɔ ɛy, Nyam ɔɛ ɛy in ec'Abɛ a. Na sosiɛm anake s'am tutrm ów ɛsɛ wus ec'agɛ ec'ab af a. ɛtɛ na sosiɛm yɛji anake s'ɔtu eke si k'uw sob ap a eke Nyam ɔɛ ɛy ab any a. ¹³ ɛtɛ s'am dadm sob ap amua e low agɛ e "sɛwr" e sodad ebl eke s'uw any ab em; si bi dad ɛl e low sodad ebl eke Nyam ec'Abɛ a bi yɛgm ɛy ab em. Nɛnɛ a, si b'otar Nyam ec'Abɛ a ec'ów akr sodad ebl eke b'anɛ Abɛ ikɛ na em cɛ ow a. †

¹⁴ ɛgɛ eke b'us in ec'ów eke b'aw'r a cɛ jam a, ɛgɛm yec'a eke b'anɛ Nyam ec'Abɛ a ogɛ ow a ebm. In ec'a, na nuɛ em nɛnɛ owi, ɛtɛ li k'ɔtum l'irim kaka. Tasi em a,

Abɛ Lala cɛ b'ɔɛ ɛgɛ uw ów amua e jɛj ok owi any. ¹⁵ ɛtɛ ɛgɛ yec'ɛke Abɛ Lala anɛ em a, ɔtu eke ki jɛj ów fɛɛ ok, kɔ in, ɛgɛ kaka k'ɔtum jɛjm in e low okm. ¹⁶ Nyam Lɛl dad ninɛ: *Bwo uw ɛs kɔtɔkɔ eci tutr ab any ee? Bwo ɔtu eke k'ɔm'n ów ee?†* Gbɛkɔ ɛy, s'ɔny Krist e tutr a anɛ ɛy em.

3

Juma kok ɛsɛl a fɛɛ okr af am kok juma Nyam eci

¹ Agɛ lisijimɛl, em ec'a, m'ɔtum mi dadm ɔny odad ɛsɛ agɛ eke Nyam ec'Abɛ Lala a am nyimn af. Kɔ mi dad ɔny odad ɛsɛ agɛ eke erur eke k'ir ɛb ɛsɛ agɛ ek'ɔnym Abɛ Lala af. ɔny anɛn ɛsɛ ɛy abu em af yec'ek'el ɔny ec'ɔmn Krist em a. ² M'ɔɛ ɔny mɛny mij ɛgɛn, ow eke ow k'el ob ij leg leg a, anke k'ɔtum ijmn ob leg leg. ɛtɛ yɛfɛnyina em yɛji, k'ɔtum cɛ, ³ anke am erurir eke k'ir ɛb ɛsɛ agɛ ek'ɔnym Abɛ Lala af. Tasi em a, ek'ɔny ɔfr em a, nyamnɛyr lele ów ɛsu ab b'anɛ, ke anmn ɛsɛ agɛ ɛjɛc'ab af ee? Ke ɔny ec'ɛb ir a anm sɛgɛ fɛɛ ɛsɛ agɛ a ek'ɔnym Abɛ Lala ec'ab af ee? ⁴ Eke ɔny em ec'ɛgɛ nyam bi dad ɛsɛ: «Em, Pɔl eci m'el,» ɛtɛ ɛjɛci nyam bi dad ɛsɛ: «Em gbɛ Apolɔs eci m'el a,» ke ki dadm odad ɛsɛ eɛl eke agɛ ɛjɛc'a bi dad ab af ee?

⁵ Apolɔs, ke bwo ee? ɛtɛ Pɔl, ke bwo ee? ɛy Nyam e juma kok ɛsɛl cɛ. ɛy em Nyam ɛcr ɔɛ ɔny eel ɔmn ɛsɛl, ɛtɛ ɛy em ec'ɛgɛni nyam nyam kok juma in ec'ob ap a eke Nyam ɔɛ'n ab em. ⁶ Em, m'ewl egb a, ɛtɛ Apolɔs ok'r mij, kɔ Nyam anake ɔɛ'n l'agb a. ⁷ Ow anake ɛgɛ a ek'ewl egb a lele ɛgɛ a eke ok'r mij ab ab elm low kaka a. Kɔ ɛgɛ a ek'ɔɛ'n l'agb a anake kok low a fɛɛ a, ɛtɛ ɛgɛ a, in l'el Nyam. ⁸ ɛgɛ a eke b'ewl a lele ɛgɛ a eke b'ok mij ab ab el kɛɛɛ. Nyam b'ɔɛ ɛgɛ ɛgɛ e juma a eke kok a e labm ɔgɛ. ⁹ Tasi em a, ɛy fɛɛ Nyam ab s'am kok juma, ɛtɛ ɔny eel

† **2:6** wus na ec'es ɛw ɛsɛl e "sɛwr" a:anɛ, oglog ke ow ɛl es ɛw ɛsɛl ɛnɛn a lele ɛl e lɛc ɛnɛn a eke wɛl ɛknm ke b'itr ɛl -li kok ów ɛnɛn a e low Pɔl am dad. † **2:9** Esayi 64.3; Jeremi 3.16. † **2:13** si b'otar Nyam ec'Abɛ a ec'ów akr sodad ebl eke b'anɛ Abɛ ikɛ na em cɛ ow a:odad na Grɛk em a, wɛl ɔtu ek'itɛn ɛjɛc'ɛm dad ɛsɛ: si b'otar Nyam ec'Abɛ a ec'ów akr s'ok agɛ a eke ɔny Abɛ ikɛ na anɛ ɛl em a. † **2:16** Esayi 40.13, Septant em ec'odad eke wɛl oc.

Nyam eci ɔgm a. ɔny cɛ emɛny eel in ec'êl a eke l'us a.

Wɛl us Nyam ec'êl a Krist ek'el lebn eke wɛl elu nɔmu em ab af

¹⁰ Em ec'ob ap a eke Nyam ɔj'm ab em, mi sigm lebn nɔmu em ab es esɛ êl us es mamn af, etɛn eɣn ejeci fɛn am us af yogɛn. Gbɛkɔ eɣn fɛn éw erm, af yogɛn ec'us ab em. ¹¹ Lebn nɔmu em a anɛn lɛɣn a etɛn: ow ow el Jesu Krist. Etɛn eɣn kaka k'ɔtum elum lebn ejeci nɔmu em. ¹² Eɣn ɔtu eke k'oc sika, jɛtɛ, mebn ey amamn, oglog likɛn, bɛny oglog papo, us lebn nɔmu em na af. ¹³ Gbɛkɔ, eɣn fɛn e juma a b'ow eru es kpata wɛl ɛkn jɛj ok e lɛɣn a, anke lɛɣn a, al ligbɛl nyam b'ow anɛn eke b'ow elu eɣn fɛn e juma e kok a e sakpl a ɔkm. ¹⁴ Eke eɣn nyam us êl ek'ij lɛc al a ec'any af, li b'ow n'ɛɣn ob ap. ¹⁵ Eke ow ɛcrm ɛben, etɛn in e juma a etu al ab em a, li b'ow l'irmn fɛn. In, li b'ow n'ɛɣn sel, gbɛkɔ ow b'ow anɛn esɛ eɣn eke uru es ubr al em af.

¹⁶ ɔny uwmn any eke eel Nyam ec'êl a, ke Nyam ec'Abɛn a ir ɔny em ee? ¹⁷ Ek'eɣn nyam nɛɣn Nyam ec'êl a, Nyam b'ow nɛɣn'n, † anke in ec'êl a el lala etɛn êl a, ow ow el ɔny.

¹⁸ ɔny em ec'eɣn kaka k'éjur in sosi. Ek'eɣn nyam ɔny ec'araɣn a am ocr in sosi sɛwru, esɛ wus ec'agɛn ec'elel eke bi tutar ab af, ow akpl eke “nɛɣn em k'ɛɣn'n” ke l'él sɛwru tasi. ¹⁹ Tasi em a, wus ec'agɛn e sɛwr a, Nyam ec'a nɛɣn em nɛɣn. Na sosiem anake Nyam Lɛl dad ninɛ: *Nyam b'ɔny esɛwru, el obi eci kprakpr ab em.*† ²⁰ Etɛn Nyam Lɛl cɛ emɛny dad ninɛ: *Es Kɔtɔkɔ uw esɛwru e tutr ab any, l'uw any eke ow elm low kaka.*† ²¹ Eɣn kaka ɔtum eke k'ew sos eke n'am us any es kaka fɛn jam a sosiem. Tasi em a, fɛn el ɔny eci: ²² Pɔl, Apolɔs oglog Pɛɛr, wus na, sel, luw, caca em lele lɛɣn ek'anɛn anym am ow ab ab. ²³ Fɛn el ɔny eci, gbɛkɔ ɔny, eel Krist eci etɛn Krist el Nyam eci.

4

S'el Krist ec'erm esɛl

¹ Ow akpl cɛ eke ki lɛɛr ey esɛ Krist e juma kok esɛl lele ob nyamn af ɛw esɛl eke l'abul Nyam ec'ow nawrɛ eke lol es ab af. ² Low cɛ eke wɛl b'ibrm ob nyamn af ɛw esɛl a el: ke -l'el cɛcɛ. ³ Em ec'a, ɔtur eke ki jɛjr em e low okr, eɣn kaka fɛn ɔtu eke ki jɛj em e juma a ok, ow ɔnym any kaka; tasi a, mi jɛjm em obi e juma m'okm. ⁴ Tasi em a, m'am ɛkn eke em e tutr em a, m'ɔnym low kaka eke mi k'okr em sosi ow af, gbɛkɔ ow elm ke ɛben a mi k'ɔnym low ɔbr eci. Es Kɔtɔkɔ anake bi jɛj em e low ok a. ⁵ Ow sosiem a, gbunɛ eke Es Kɔtɔkɔ e lɛɣn a k'ow a, kɛ jɛjr k'okr. In anake li b'ow l'elu yec'a eke lol es ncebɛn em a ɔkm a, etɛn li b'ow n'ɔny sow tutr ek'anɛn mɛrm em a l'ok ɔkm usu ayl em. Etɛn Nyam b'ow aw eɣn eɣn esɛ lelel ek'ow it ab af.

⁶ Agɛn lisijimɛl, low a eke mi dad a ec'a, ɔny sosiem m'oc Apolɔs lele em obi em obi ab m'okɛn any. M'erur eke mi ki yɛgm ɔny nyandre na e liy a: «K'afɛn ow a eke wɛl nɔn ab es k'im.» ɔny em ec'eɣn kaka k'éw sos ki dad k'esɛ low yɛgm es na ɔny any akm lawl nyam a. ⁷ Tasi em a, bwo am ɔn agb akm awlɛl ejec'a jɛj el owi ok ee? Kɔ fɛn a ek'ɔny a, ow elm Nyam ɔm'n ee? Etɛn ek'ow el Nyam ɔn'n, bla sosiem k'ew sos, esɛ ɛben ow'n elm ob eke n eɣn ɔfr em af ee? ⁸ Am kokr esɛ ɛben ow a fɛn cɛ ɔny uwr any af. Am ocar ɔny sosi ób ɔnyu! ɔbr nɛɣn kɛkɛn am eel éb ebu ek'ey s'anm em yɛji! Ow akpal ɔny gbɛ! Blel ɔny eel éb ebu ana, ey yɛji, blel s'el ɔny ab! ⁹ Em e tutr em a, ey erm esɛl a, Nyam ot ok ey agɛn a ek'ɔnɛ es a e jam, esɛ agɛn eke wɛl ɔb low luw ec'af. Etɛn wɛl ɛw ey an wus nimum ec'any af lele afr erm esɛl ec'any af ab. ¹⁰ Ey, wɛl am ot ey esɛ “eɣn em eɣn” esɛl af Krist sosiem, kɔ ɔny, am otar ɔny sosi esɛ “esɛwru” af ɔny lel Krist ab ec'af okr ab em. Ey, wɛl am ot ey agɛn fuɛfuɛ, kɔ ɔny, am otar ɔny sosi lɛc esɛl. ɔny, wɛl b'elum ɔny nɔnɔ, kɔ ey, wɛl úbm ey. ¹¹ Ton sicaca em, emɛny namn

† 3:17 *nɛɣn Nyam ec'êl a:* nɛɣn 1 ton 4 em a, Nyam ec'êl nɛɣn owi a, el Nyamɛl em ec'agɛn a ec'em eke wɛl b'ɔny bubr inym es ogog ogog a e low. † 3:19 Job 5.13. † 3:20 Selu 94.11, Septant em ec'odad eke wɛl oc.

am ɔny ey, mij amn am ɔny ey, s'ɔnym mob sus em. Wel am ijr ey gbre etɛ ow ɔɛ s'am adɛ es s'ec. ¹² S'am ij gbre si kok juma ey obi ec'abu em. † Wel bi wewr ey, ke s'am ibrm Nyam ec'owrɔ s'ɔɛ agɛ a. Wel b'ijr ey gbre, ke s'am egɛ s'eb. ¹³ Wel bi cak ey, kɔ si b'atr agɛ ejec'a sos es. Ton yefenyana, agɛ ec'a, s'ann esɛ lirɛ af suw egɛn eke agɛ papl es ɔwl ab af.

¹⁴ Mi nɔnm ów amua m'awm ɔny és eke mi k'ɔɛ ɔny eci. Kɔ eke eel em ec'ey amamn eke mi b'erur a, ow sosiem anake m'am ewar ɔny a. ¹⁵ Tasi em a, eke agɛ fandi lɛw am ow yegm ɔny Krist ab ec'eb ir owi yeji, ɔnymn ey esɛl nɔnɔ. Kɔ ow elm em anake esɛ egɛ es af, m'ɔɛ ɔny sel etɛ a ek'ann Jesu Krist em a, lɛgɛ a eke m'is ɔny Amani Mamn ab ee? ¹⁶ Ow sosiem a, m'am ibrm ɔny eke k'ebɛ em e sewl a. ¹⁷ Etɛ ow nuɛ af, m'erm Timote em ec'iy e m'erur tasi ke el cɛcɛ Es Kɔtɔkɔ em a ɔny ec'araɛn. Li b'ow li kɔkn ɔny sebr a eke bi nyimn'm em lele Krist ab ec'eb ir ab em a, yec'a eke mi bi yegm susu fɛɛ lele Sinyamel fɛɛ em ab a.

¹⁸ ɔny em ec'agɛ beb tutr eke mi k'ow m'ewlm m'owm ɔny ogɛ a ij, etɛ ow sosiem am ew sos. ¹⁹ Gbekɔ eke Es Kɔtɔkɔ erur, waa na em cɛ, mi b'ow m'ow ɔny ogɛ yogɛ, etɛ mi b'ow m'ekn tasi sós ewu amua e sodad ebl a, ke m'ekn tasi el ec'abusu a yej'eke -n'ɔnyɛ eke -li ki kokr Nyam e juma a. ²⁰ Tasi em a, Nyam e gbɛɛgɛbi usu a elm sodad ebl e low, kɔ abusu ɔny e low. † ²¹ Lɛgɛ a eke mi b'ow m'ow ɔny ogɛ yogɛ a, bla lowi am erurir ee? Kɔ m'ábu likɛni ab m'ow oglog kɔ m'ów erm ek'erur iy em gbɔɛ lele erm

frɔrɔ ab ee?

5

Nyamel ab em eci nfaci edɛɛ

¹ Wel am iri usu a fɛɛ ek'ɔny ec'araɛn a, nfaci ij owi nyam in ann, etɛ low ikɛ a, in el low nuɛ kɔ kɔ kɔ eke Nyam any uwm esɛl ec'araɛn bɔbɔ yeji in anm. ɔny em ec'egɛ nyam in am erum ow es ey ab. † ² ɔny, low nɛnɛ na am ok ɔny ntotɛ! Sos nana ow it eke ow k'owr ɔny es; egɛ nɛnɛ na, ow it eke ki kokr elɛ eke ɔtur eke ki kokr bake ógɛn in ɔny ec'araɛn a! ³ Em ec'a, eke m'ann kɛkɛ yeji, abɛ em a m'ann ɔny ab. Ow ɔɛ egɛ a eke kok low nɛnɛ a, mi jej in owi m'ok god'etɛ, esɛ ebɛn ɔny ec'araɛn cɛ em ann af. ⁴ Ásr luku Es Kɔtɔkɔ Jesu e nin em, m'ow m'ann ɔny ab abɛ em. Ke ey Es Kɔtɔkɔ Jesu ec'abusu ab ab, ⁵ ócr egɛ ikɛ na elul Satan abu em † eke li k'ij gbre in e sos megl ab em, † yec'etɛ ke in e liy a etɛ sel, lɛgɛ a eke Es Kɔtɔkɔ b'ow ow a.

⁶ Sica ɔny, eke am ewr sos ke ɔnyɛ low ɔbr! ɔny, uwr elɛ eke lijru tɛl cɛ b'ɔɛ farin a nimum inɛ ab any; ⁷ ɔnyɛ sikpl e lijru sig a ocr es, ke éel agɛ ek'ayl. Ebɛn a b'ow ann esɛ futufutu owr eke wel kok ke lijru anm em ab af, anke Nyam yoyɔg ɔny es etɛ Krist ec'egb waw e luw a ann esɛ ey e Pak e licɛbli ab af. † ⁸ Ow sosiem, si kókr Pak a futufutu eke lijru anm em lele erm ek'ayl ke ij nawrɛ ab. Si k'ijr futufutu eke wel kok lijru sig ab a ij, lijru ek'el ów enɛɛ lele erm suɛ ab ec'a.

⁹ Em e lel a eke m'ikɛ anym m'awɛ ɔny ab em, † mi nɔn eke k'ɔnymn mɛcrɛr agɛ

† **4:12** Pɔl kok ndey lel em mel: Èkn Ob Kok 18.3. † **4:20** *abusu ɔny ikɛ nael* Abɛ Lala ec'a eke b'itɛn kretienel ec'eb ir a, ke b'ɔɛ el -li kok esɛ elɛ eke Nyam b'erur ab af a. † **5:1** Yɔw a elm lis. Ow b'ow el es e yow ejeci eke ebi. Jwifɛl ec'ol a edɛn mebi akpasu na. Èkn Ob Ap 18.18; Ol ɔkn 23.1; 27.20. † **5:5** *ócr egɛ ikɛ na elul Satan abu em*: Pɔl am erur eke oglog ki dad esɛ: *ógɛn egɛ ikɛ na Nyamel ec'agɛ a ec'araɛn a*. (Èkn 1 Timote 1.20 em a yeji.) † **5:5** *eke li k'ij gbre in e sos megl ab em*: odad na Grɛk em a wel ɔtu ek'itɛn ejec'em dad esɛ: *ócr egɛ na elul Satan abu em, yec'etɛ ke sikpl a ek'ann in e sos em a úw*. † **5:7** *Pak*: lakpo fɛɛ Jwifɛl bi kok Pak ec'es gbɛgbl a Jerusalem, ókn el eci Ejipt ec'ókɛ ok a. Etɛ esɛ elɛ eke ow ann ol em ab af, -li b'ɔny el e mel akɛ akɛ a fɛɛ e futufutu eke lijru ann em a -l'ot es segɛ lobɛn a nimum eke -li b'ann es gbɛgbl ab em a. (ɔkm Ok 13.6-7). Es gbɛgbl a eci nuɛ ɔb em a, akɛ fɛɛ b'ibi licɛbli nyam ókn Ejipt eci mebl a eke wel oc udu masany, ke ow ɔɛ el ec'ey egɛ kɛkɛrɛ a uwm a (ɔkm Ok 12.1-30; Ol ɔkn 16.3). Akr 8 em a, Pɔl am ɔm kretien fɛɛ ów eke legɛni nyam nyam fɛɛ, li k'ir eb esɛ elɛ eke ow it tasi ab af, l'élɛ es gbɛgbl a e nyandre a ɔkm. † **5:9** *Em e lel a eke m'ikɛ anym m'awɛ ɔny ab em*: Pɔl ikɛ anym nɔn lel nyam awɛ Korɛnt eyɛ gbunɛ etɛ l'ow ni nɔn na eke el kɛkɛrɛ em Korɛnt a. Kɔ kɛkɛrɛ e lel a eke ni nɔn n'awɛ wel a, wel uwm yogɛ nuɛ nyam eke ow ey ab any.

a eke b'ij nfaci ab ab. ¹⁰ Gbeko lel ab em a, mi dadm ony eke ki kpabr es wus ec'agn a fen e lis! Nawre, agn anj eke b'ij nfaci, b'erur os owi nono, b'uju agn eb ob ij, ke b'ign sinyam yadn nun. Blel ow el agn amua ana, ke wus na af k'ngbronj nimum nimum a! ¹¹ Njan, m'erur ce e mi ki dad ony eke k'onymn mæcrer agn a eke b'ij nin ek'el Krist em ec'agn lisijimel, ke b'ij nfaci, b'iy mil, b'ign sinyam yadn nun oglog bi cak el lawlel a. Agn a eke b'egn mar afjn es oglog b'uju agn eb ob ij a, k'usr abu agn nene ab, k'ijr ob bobo yeji!

¹²⁻¹³ Tasi em a, ko em ow it eke mi ki jej agn a ek'ubm Nyam nawre a e low m'ok ee? El ec'a, Nyam anake b'ow jej el owi ok a. Ony, agn a ek'el ony ec'aranj ec'agn a e low ki jejr okr. Nyam Lel dad nine: *Òggn eggn njn ony ec'aranj a.†*

6

Krist em ec'agn lisijimel e dedeku onjanin

¹ Eke odad b'anj ony ofr em a, bla sosiem etj b'ocr low a im onj jej ok esel eke uwm Nyam any a jej ok, ow a eke k'oc imn agn a ek'el Nyam ec'a ogn ab ee? ² Ony, uwmn any eke agn a ek'el Nyam ec'a b'ow jej wus e low ok ee? † Etj eke b'ow jejr wus e low okr, ke ow ekekey nene anake k'otumn jejm okmn ab ee? ³ Ony, uwmn any eke si b'ow si jej afr erm esel ec'ow s'ok ee? Sica ayaf si k'otum si jejm wus anj ec'ow s'okmn ee? ⁴ Gbeko, eke b'onyn jej ok owi ow amua ec'a, b'imn otr jej ok esel eke onym low kaka Nyamel ab a! ⁵ Etj na eke m'am dad a, ony ec'és. Ony ec'aranj anj, eggn nyamni yeji anm elm sawru eke k'otu jej low eke b'anj agn lisijimel ofr ec'aranj a ok ee? ⁶ Ko ow akpl tasi eke Krist em ec'egn lisijim nyam k'onj lawl nyam dedeku jej ok esel ek'uwm Nyam any a ogn ee?

⁷ Ony ec'a, ow akpl ek'uwr any eke ony ofr e dedeku onjanin a el low ek'elu ony wus! Bla sosiem etj k'eggnm enyembri yony e jej ok a nana ebmn ee? Bla sosiem k'eggnm eke ony lawlel ejec'a k'iy ob

ek'el ony ec'a nana ee? ⁸ Ony nana anake eel enyembri yony yony esel a, ony anake am iyr agn ejec'a mil a! Ke agn ejec'a, Krist em ec'onj lisijimel ce. ⁹ Ony uwmn any eke enyembri yony yony esel k'ow ijm Nyam e gbrenjbi usu a ec'aja ab ee? Egn k'uju ony! Agn a eke b'ij nfaci, b'ign sinyam yadn nun, ign oglog yow eke b'uju lawl mebi owi em, eggn a eke b'erum el lawlel eggn ab ese el ec'ow af a lele eggn a eke b'agbr losgn ngbafre oto ab a, k'ow okm Nyam e gbrenjbi usu a. ¹⁰ Eben nyam coco elu, agn a eke b'erur os owi nono, mar eggn, agn a eke bi cak el lawlel lele agn a eke b'uju agn eb ob ij ab ab yeji, k'ow okm Nyam e gbrenjbi usu a! ¹¹ Leggn sig em a, nene anake ony em ec'agn beb anj a. Gbeko ey e Nyam a yowog ony e sikpl ab es, l'ayal ony eke k'ir eb in ab, n'onj ony eel nyim nyim in ec'any af. Etj ow amua fen, ey Es Kotoko Jesu Krist e nin em lele Abj Lala ab ec'abusu em li kok.

Onj Nyam anygbel ony e sos megl ab ab

¹² Ony em ec'agn nyam nyam bi dad ese: «Fen e kok ec'abusu eru'm es.» Nawre, gbeko em, m'am dad eke ow elm fen akplm ey eci. Mi k'ow mi yebm ob kaka fen wom im m'elm in ec'adu. ¹³ Bi dadr yeji esre: «Ob ij, lok eci n'anj, etj lok yeji anj ob ij eci.» Nawre, gbeko leggn nyam, Nyam b'ow njn el a yony mum. Es Kotoko anake kok ey e sos megl a, etj ey e sos megl a el in eci. Li kokm ow nfaci ijr eci. ¹⁴ Nyam eke igbm Es Kotoko luw em a, b'ow oc in ec'abusu ab em, ey yeji igbm ey luw em.

¹⁵ Ony uwmn any eke ony e sos a el Krist e sos ogog ogog ab ee? Ko m'otu eke mi k'oc Krist e sos ogog nyam m'okr af facyow ab ee? Njan, mi k'otum! ¹⁶ Uwmn any eke eggn nyam eke okr af facyow ab a el sos megl nyam in ab ee? Tasi em a, Nyam Lel dad nine: *Ke -l'okr af -l'el sos megl nyam.†* ¹⁷ Gbeko eggn yec'eke b'okr af Es Kotoko ab a, b'el nyam coco in ab abj em.

† **5:12-13** Ol Onk 17.7, Septant em ec'odad eke wel oc. 2.12; Es Ekn 20.4. † **6:16** Nunj Ob 2.24.

† **6:2** b'ow jej wus e low ok: Ekn Matie 19.28; 2 Timote

¹⁸ K'òcr òny e sos megl a k'ijmn nfaci ab. Sikpl ejeci fəŋ eke agŋ ɔtu eke ki kok a, elm sikpl eke wəl bi kokm sos megl ab. Kɔ eke eŋŋ nyam oc in e sos megl a am ijm nfaci ab, ow el low ŋuŋ eke n'am kok l'òbr in e sos megl a. ¹⁹ Uwmn any eke ɔny e sos megl a el usu lala a ek'el Abŋ Lala ec'eb ir usu ab ee? Abŋ Lala na anŋ ɔny em etŋ l'el Nyam ec'ob ek'ɔŋ ɔny. Ow sosiem a, ɔny, elmn ɔny obi ɔny obi ec'ij. ²⁰ Nyam ɔl ɔny an ligbəl em eke k'eel ewi. Ow sosiem, òcr ɔny e sos megl a elul in ec'anygbəl a ɔkm.

7

Pɔl am dad ów a eke wəl bibrmn məbi owi af a

¹ Sica, m'am m'ow mi dad ɔny ów a eke bibrmn'm ɔny e lel ab em a e low. † ɔny bi dadr eke ow'n akpl eke eŋŋ igŋ in k'ónym yow. ² Gbəkɔ agŋ eke b'ij nfaci a sosiem, ke igŋ fəŋ ɔny in e yow, ke yow fəŋ ɔny in ec'igŋ. ³ Ke igŋ fəŋ kók low yec'ek'el igŋ ec'eke ki kók in e yow e lís a, ke yow fəŋ yeji kók in ec'igŋ e lís ec'ek'it a, ⁴ anke yow k'ɔtum ocm in e sos a kokrm low yec'eke l'erur a: in e sos a, in ec'igŋ a eci. Eben nenyembri nyam, igŋ yeji k'ɔtum ocm in e sos a, kokrm low yec'eke l'erur a: in e sos a in e yow a eci. ⁵ Eŋŋ lawl k'ónyn sos es lawl e lís, ek'ow elm Nyam eke k'ónyn abusu ŋɔŋan eci cə. Eke b'ow kokr eben legŋ tel eci yeji, ke ow él neny af okr em ki kokr. Kɔ ow e jam a, èwal am erur usu nyam; ek'ow elm eben, k'ɔtum ɔnynmn sos es ij, etŋ Satan ɔtu eke k'ebr ow em eju ɔny.

⁶ Low na eke m'am dad a, elm ol eke m'am ɔŋ ɔny, kɔ low cə eke m'am ew es m'ɔŋ ɔny. ⁷ M'am erur tasi eke agŋ a fəŋ k'anŋ el ɔny esə em af, gbəkɔ Nyam b'ɔŋ ey em ec'egŋni nyam nyam fəŋ bibm nyam eke k'el in ɔny cə eci.

⁸ Gbəkɔ agŋ a ek'anŋ el ɔny a lele eŋnyow ab ab, m'am dad ɔny m'esə: eke b'anŋ esə em af, ow el low nimamn ɔny eci. ⁹ Gbəkɔ eke k'ɔtum ɔnynmn sos es

a, èbirir! Ow akpl eke k'èbirir, ow a eke k'anŋ low ám aw ɔny ijr ɔny gbre a.

¹⁰⁻¹¹ Agŋ a eke ebirir a, m'am dad eke k'anŋ usu nyam, es'eel eke Es Kɔtɔkɔ in obi dad ab af. Igŋ itm eke k'ogŋ in e yow a, etŋ yow itm eke k'elu in ec'igŋ ab es. Eke l'elu in ec'igŋ ab es a, ke n'anŋ in ɔny oglog ke l'éŋŋ l'eb l'okr em ow ab.

¹² Agŋ a eke ebirir ke el e yow a oglog igŋ a ubm Nyam nawre a, m'ɔny ów eke el yeji mi k'om el, etŋ na ec'a, ow elm Es Kɔtɔkɔ dadm, kɔ em m'am dad. Eke Krist em ec'egŋ lisijim nyam ɔny yow eke ubm Nyam nawre, etŋ ow erur eke ow k'ir eb in ab a, ow itm eke li k'ogŋ ow, ek'ow elm nawre ub lis a sosiem. ¹³ Eben nenyembri nyam, eke nawre ub lis nyam ɔny igŋ ek'ubm Nyam nawre, etŋ ow erur eke ow k'ir eb in ab a, ow itm eke li k'ngboŋ ow ab, ek'ow elm nawre ub es a sosiem. ¹⁴ Tasi em a, yow ec na ek'elm nawre ub es a titm Nyam nɔnɔ, in e yow a eke l'ebi a sosiem. Eben nyam coco, igŋ ey a ek'elm nawre ub lis a yeji titm Nyam nɔnɔ, in ec'igŋ a eke l'ebi a sosiem. Blel ow elm nene ana, ɔny ec'ey a blel anŋ esə ey ek'itm eke Nyam k'egŋ eb af, kɔ nawre em a, -l'ebm eke Nyam k'egŋ eb el. ¹⁵ Gbəkɔ, ek'el em ec'egŋ nyam ek'ubm Nyam nawre a am erur eke k'im a, l'ɔtu eke li k'im. Eke ow scr nene a, eŋŋ lisijim a oglog eŋŋ lisijow a ɔnym low kaka eŋŋ yec'ab ab ij. Úwr any cə eke Nyam, in ec'a erm es ey ec'eb ir em l'esŋ ɔny. ¹⁶ Kɔ igŋ ey, ɔtu eke k'uw any eke b'ow sɔŋ ŋ ec'igŋ ab ee? Etŋ kɔ yow ec, ɔtu eke k'uw any eke ŋ yeji b'ow sɔŋ ŋ e yow ab ee?

Nyam ec'esŋ a itŋnm ɔny ec'eel eke anŋ a

¹⁷ Legŋ a eke Nyam esŋ ɔny a, ɔny ec'eel a eke Es Kɔtɔkɔ ewr ɔny anŋ ab em, am iir eb. Sica, eke ow elm məbi e low na eke mi dad a, ow it ek'egŋ fəŋ k'ir eb eel eke n'anŋ ab em. Ol na anake m'am ew es Sinyamel a fəŋ em a. ¹⁸ Legŋ a eke Nyam esŋ'ŋ a, ke ubr likr es ŋ ee? Ek'ow el eben, anŋ eel a ek'anŋ a! Eke l'esŋ'ŋ a, ke k'ubrm likr es ee? Ek'ow el

† 7:1 Korent e Nyamel a bibrm ów beb lel nyam eke -li kokr -n'ɔŋn érmu nyahan oc im ɔŋ Pɔl ab em (1 Korent 16.17).

εβεν, k'im catη k'ubr es! ¹⁹ Ke wεl úbr likr es oglog ke wεl k'úbrm es, elm low a eke el low tasi a. Low tasi a eke wεl ki kok a el Nyam e low a eke dad a ec'elum a. ²⁰ Ke εγη φηη άνη in ec'eel a eke n'annah ke Nyam εση'η a. ²¹ Eke Nyam εση'η a, kó adu el ee? Eke ow el adu el ke k'εbr ow e low erm mij! Kó ek'otu ek'el lewi, ke él kpekη. ²² Tasi em a, εγη nyam ek'el adu ke εs Kótoko εση a, el lewi ετη el εs Kótoko eci. Εβεν nyam coco, εγη nyam ek'el lewi ke εs Kótoko εση a, el Krist ec'adu. ²³ An ligbεl Nyam εnm τη τny eel ewi. Ow sosiem, k'εel εγη ejeci e madu. ²⁴ Agη lisijimεl, ke εγη φηη άνη in ec'eel a eke n'annah ke Nyam εση'η a.

Agη a eke k'εbirm a e lís owi

²⁵ Ibrmη em ec'eel eke m'am εkan ededyow oto eke εbim εγη a e lís owi. M'εηnm ol kaka anm εs Kótoko oγη owm low na eci. Gbεkó m'am dad τny em ec'eel eke m'am εkan low a. εs Kótoko eci τνη ikη a ek'ony em e lís a sosiem, τtur eke k'onyη τmn em em.

²⁶ Kin yec'eke m'am tutr a: λεγη na em e ses babur a sosiem, ek'agη εbirm, ow akpl εβεν. Εε, ow akpl ek'εγη φηη k'annah εσε eel eke n'annah ab af. ²⁷ Kó εbi yow ee? Ek'εbi yow ke k'ól in ec'es εlu ij. Εbim yow ee? Ek'εbim yow ke k'ól e k'εbi ij. ²⁸ Gbεkó, eke am εbi yow, ow elm sikpl kokm. Ετη eke dedyowli nyam εbi igη, in yeji ow elm sikpl li kokm. Gbεkó agη a eke εbirir a b'ow ij gbρε nóno el e σεγη φηη ec'εb ir ab em, ετη em, m'erur eke low nenε k'έηnm τny.

²⁹ Sica agη lisijimεl, m'am dad τny eke εs Kótoko e mowrer e σεγη a τfum ij. Caca em ec'agη ek'εbi τyow a, kók εσε wε'n εbim af. ³⁰ El a ek'am ikη τηη a, kók εσε wε'n ikηm ij af. El a ek'annah sos em iηη em a, kók εσε ow'n iηnm wεl af. Ke el a ek'am ol mob a, kók εs'εβεν mob a eke wε'n ol a in elm wεl ec'af. ³¹ El a eke am εηη ob ij wus ec'εb ir na em a, kók εs'εβεν wε'n εηnm in ijm af. Εε, wus na ec'ów a ec'eel eke anηη yeφenyηa a, k'ow anm εβεν σεγη φηη.

³² M'am erur eke k'onymn erm mij kaka. Εγη nyam eke εbim yow a, b'εbr

εs Kótoko ec'ów erm mij nóno, kok eel eke in owi k'awr ow. ³³ Kó εγη nyam eke εbi yow a, b'εbr wus ec'ów ec'erm mij nóno, kók eel eke in owi k'awr in e yow a, ³⁴ ετη εβεν a, ów yony a ec'araηη li bi cεc. Εβεν nyam coco, yow nyam oglog dedyowli nyam eke εbim igη a, b'εbr εs Kótoko ec'ów erm mij nóno. -Li b'erur eke -li k'el ow eci nimum nimum, -l'oc el ec'εγη el a pupukpaη -n'τη ow. Kó yow nyam ek'εbi igη a, b'εbr wus ec'ów erm mij nóno, kók eel eke in owi k'awr in ec'igη a.

³⁵ M'am dad low na τny e nimamn eci, kó ow elm gbρε eke mi k'τη τny ijr eci. M'am erur eke ki τsumn yec'eke akpl a ocr, ow τη ke úcur εs Kótoko τnyη es, éel in τny coco eci.

Ededu a eke b'εγη eb eke k'εbim yow a

³⁶ Sica, eke igη nyam ek'εsu yow a, ow ec'erur a am afηη in es, ετη n'am uru eke li ki kok low τbr ow e lís eke -li k'anm ow yony a, ow akpl eke igη a ki kok low e n'am εkn ek'el low tasi a. -L'otu eke -li k'εbirir -l'ok es. Eke -l'εbirir a, ke na elm sikpl eke -li kokr. ³⁷ Gbεkó l'otu eke li dad n'τη in ec'erm a eke li k'ow l'εbim in e dedyow a, l'εruam ow ab yeji. Eke li dad tasi n'τη in ec'erm a, ek'ow elm atrm em ετη l'otu eke li k'onyη sos es ow ec'erur a eke b'aw'r afηη es a e lís, eke l'εbim ow ke ow akpl εβεν. ³⁸ Ow sosiem, εγη a ek'εbi in e dedyow a kok low mamn, gbεkó in a ek'εγηm eke k'εbi in e dedyow a kok ow akpl nóno.

Εηnyow e lís owi

³⁹ Igη εy φηη b'annah in ec'igη ab σεγη a nimum eke n'annah owr a. Eke in ec'igη a b'uw a, n'ony abusu eke li k'εbi igη eke l'erur a, gbε ke l'él igη ek'ony τmn εs Kótoko em cε. ⁴⁰ Gbεkó em em ec'a, m'am εkn eke li b'ow n'annah ehe em eke n'annah εσε eel eke n'annah ab af. Ετη m'ony tutr eke Nyam ec'Abη a anη'm em.

8

Segb waw eke wεl bi kok τη sinyam yadh

¹ Sica ɔny e lel ek'awɔn'm ab em, ibrn'm eke wɛl ɔtu ek'ij mindey eke wɛl bi kokr egb waw ɔɲ sinyam yadɲ a. Ow a eke am dadr a, low nawrɛ: «Ey fɛɲ s'ɔny low na ec'any uw tasi.» † Gbɛkɔ low any uw na b'ɔɲ ɛɲɲ ɛw sos. Kɔ erur b'ɔɲ Nyam ec'agn a agb ɔmn em. ² Ek'ɛɲɲ nyam am ɔny tutr eke in uw low nyam any, ke li k'uwm elel eke wɛl b'uwr low any a. ³ Gbɛkɔ ek'ɛɲɲ nyam b'erur Nyam, ɛɲɲ a, in yeji Nyam b'uw'r any.

⁴ Low a ek'ibrn'm a el: «Kɔ wɛl ɔtu eke k'ij ndey eke wɛl wawr egb ɔɲ sinyam yadɲ ab ee?» Ey s'uw any tasi eke Nyam nyam cɛ anɲ, ɛɲɲ sinyam yadɲ a elm low kaka. ⁵ Nawrɛ, agɲ beb bi dad eke sinyam in anɲ afr lele wus aɲa ab. El ec'a, sinyam a nɔnɔ gbɛl ɛɲɲ -li b'oc wɛl ɛsɛ ɛs Kɔtɔkɔ af. ⁶ Gbɛkɔ ɛy ec'a, s'uw any eke Nyam nyam coco cɛ anɲ, ek'el ɛy ɛs. In anake li kok ob ob fɛɲ a, ɛɲɲ in eci anake s'anɲ owr a. ɛs Kɔtɔkɔ yeji, nyam cɛ anɲ, in l'el Jesu Krist. In e sabu em li kok ob ob fɛɲ ɛɲɲ yeji, in ec'abu ab em s'anɲ owr.

⁷ Gbɛkɔ ow elm ɔmn ɛsɛl a fɛɲ uwm low nawrɛ na any! Lɛɲɲ sig em a, agɲ beb sinyam yadɲ e nuɲ igɲ a ɛcm ab. Ow ɔɲ caca em a, eke -li b'ij ndey eke wɛl kokr egb waw a, ke -n'am ɔny tutr eke ndey a, sinyam nawrɛ tasi wɛl oc kokr egb waw ɔɲ. ɛɲɲ eke -l'eel fuɛfuɛ ɔmn em a, -li bi tutr eke ndey a b'ɔɲ -l'el agɲ ek'aylm Nyam ec'any af. ⁸ Ke ow elm ob ij k'ow ɔmn ɛy si titam Nyam. Eke s'ijm yeji, s'irmnm ob kaka, ɛɲɲ eke s'ij yeji, si k'ow s'ɛɲnm ob kaka.

⁹ Abusu ɛru ɔny es low fɛɲ ek'erurir e kok eci. Gbɛkɔ ɛwr ɛrm, abusu na ek'ɛru ɔny es a itm eke k'ɔny agɲ a ek'ɛw fuɛfuɛ ɔmn em a ok wus! ¹⁰ Tasi em a, ɲ ek'ɔny "low any uw" a, eke ɛɲɲ nyam ek'ɛw fuɛfuɛ ɔmn em a ɛkn'ɲ ek'anɲ sinyam yadɲ e nuɲ igɲ usu am ij ob, kɔ ow k'ow atrm'n sos es eke li k'ij ndey eke wɛl kokr egb waw ɔɲ sinyam yadɲ ab ee? ¹¹ ɲ e low any uw a sosiɛm, ɛsɲ jim a eke ɛw fuɛfuɛ ɔmn em a, b'ow ɛy wus, in eke Krist uw in sosiɛm a! ¹² Eke bi kokr sikpl ɛɲɲ na

ɔbar ɔny lisijimɛl, ɔɲɲ el ec'ɔmn fuɛfuɛ a abur es, ke Krist anake am kokr sikpl ɔbar a. ¹³ Na sosiɛm anake ob nyam eke mi b'ow mij, ke b'ow ɔny em lisijim nyam elu sikpl em a sosiɛm, mi k'ow m'ijm ndey ij, yec'ɛɲɲ ke mi k'ɛlum'n wus a.

9

Pɔl ɔwr in ec'erm ɛs eke l'el ec'abusu eke n'ɔny a

¹ Em yeji, abusu ɛru'm es eke mi ki kok low eke m'erur. Kɔ m'elm ɛrm ɛs ee? Kɔ m'ɛknm ɛy ɛs Kɔtɔkɔ Jesu ee? Kɔ elm ɛs Kɔtɔkɔ e juma eke m'am kok a ec'ey ek'ɔsu ee? ² Eke agɲ beb ec'a m'elm ɛrm ɛs yeji, ɔny ec'a gbɛ, m'el. Tasi em a, ɔny anake eel em e juma eke m'uw kok ɛs Kɔtɔkɔ ec'a, ec'ey eke ɔsu a.

³ Kin odad eke m'am dad agɲ a eke am ok'm ɔw af a: ⁴ Kɔ ɛy s'ɔnym abusu eke si k'ɛɲɲ ob ij lele mar ab ɛy e juma a ec'ee? ⁵ Kɔ ɛy s'ɔnym abusu eke si k'ɛbirir nawrɛ ub lɛs nyam ab ee? ɛrm ɛsɛl beb a, ɛs Kɔtɔkɔ lisijimɛl a lele Pier ab kok ɛben! ⁶ Kɔ em lele Barnabas ab cɛ anake ow it eke si ki kok juma ɛjeci gbunɲ ke s'ɛɲɲ ob s'ij ab ee? ⁷ Eke wɛl b'ɛsɲ ɛɲɲ aɲgase a, ɛɲɲ a am sɔgm labm kokm aɲgase e juma. Eke wɛl b'ewl likɲni a, wɛl b'ij in ec'ey a. ɛɲɲ eke wɛl b'ɔsu mɛbob a, wɛl b'ɛɲɲ el e mɛny mij a.

⁸ Kɔ ɔw amua eke m'am dad a, agɲ ec'ɛb ir em cɛ ow anɲ ee? Kɔ Mois ec'ol a am dadm low nyam coco ab ee? ⁹ Tasi em a, Mois ec'ol ab em wɛl nɔn: *K'ow ocmn meb ɔnynmn id eke wɛl ucu meb am kɲkɲ may es a nɛny es.*† Am tutar eke Nyam, sed ec'ermij n'am ebr ee? ¹⁰ Oglog ɛy e low n'am tutr sodad na em ee? Nawrɛ em a, ɛy sosiɛm wɛl nɔn sodad amua. ɛɲɲ eke b'ewl egb a, b'ɔmn egb ey eke li k'ɛɲɲ l'ub. ɛɲɲ in a eke egb ub e lɛɲɲ a, bi kok juma a yeji b'ɔmn egb ey a eke k'ɛbm'n a. ¹¹ ɛsɛ agɲ eke b'ewl egb af, s'ewl Abɲ Lala ec'ow amamn a ek'anɲ afr ow a ɔny em. Eke s'am ub ɔny e wus af aɲa e mob a ek'ɔny a e tɛl, ke ow ɛny nɔnɔ gbɛl ee? ¹² Eke agɲ beb ɔny abusu kok ɛben ɔny

† 8:1 Ey fɛɲ s'ɔny low na ec'any uw tasi: eke agɲ e b'igɲ sinyam yadɲ nuɲ a b'oc ndey ow kok egb waw a, wɛl b'oc ndey a ɔɲ egb waw ɛsɛl a, oglog wɛl b'iny ob kok es gbɛgbɛl sinyam a e nuɲ igɲ usu a. † 9:9 Ol ɔkn 25.4; 1 Timote 5.18.

af, ke ey tasi anake s'ony abusu na s'akm el a! Gbɛkɔ ey s'egɲm s'elum abusu na e s'ony a e low ɔkm. Kɔ s'egɲ nana low fɛɲ s'eb, Krist ec'Amani Mamn a e wus eke k'eym eci. ¹³ ɔny, uwr any ek'agɲ a e bi kok juma Nyamel gbɛl ab em a, b'ɛɲɲ el ec'ob ij, mob a eke wɛl b'is Nyamel gbɛl ab em a. † Ke el a eke bi kok segb waw a, b'ɛɲɲ ow eke k'ɛbm el a segb waw a eke -li bi kok ow e low ab em. ¹⁴ Ɛben nɛnyembri nyam, Ɛs Kɔtɔkɔ ɔɲ abusu eke agɲ ek'am ɔb Amani Mamn a, k'ɛɲɲ el ec'ob ij juma na eke -n'am kok ab em.

¹⁵ Gbɛkɔ em, abusu na eke m'ony a, m'ibram ow e low kaka, ɛɲɲ eke mi nɔn ow e low aɲa, ke ow elm ow ec'ibrm eci. Nɲaɲ, m'atm m'ibram em ec'abusu na e m'ony a, ɛɲɲ ow b'ok'm ntotɲ. Mi b'ow m'erur e mi k'uw, ow a eke mi ki yɛb ɛɲɲ ɔny em eci ntotɲ na oc es a. ¹⁶ Ow elm ów m'erurm eke mi k'opr Amani Mamn a eke m'am ɔb a sɔsiem. Tasi em a, ow el low ek'it eke mi ki kok. Gbre él em eci eke m'ɔbm Amani Mamn a e kokoba! ¹⁷ Blel ow el em obi mi sɔsum juma na m'oc m'am kok, m'ony ow e labm sɔg. Kɔ ek'ow el juma ek'it eke mi ki kok a, m'am kok yec'a cɛ ek'it a. ¹⁸ Ɛɲɲ em e labm sɔg el bogɲ ec'ee? Ɛm e labm sɔg a el ke m'ɔb Amani Mamn a ɔfr em, ke mi k'úsm em ec'abusu ec'ów ek'anɲ em a e low jam.

¹⁹ Ɛm, m'elm ɛɲɲ kaka ec'adu; gbɛkɔ m'erur eke mi k'el agɲ fɛɲ ec'adu, yec'ɛɲɲ ke m'éb agɲ nɔnɔ gbɛl m'ɔɲ Krist. ²⁰ Eke m'anɲ Jwifɛl ab, m'am ir ɛb ɛsɛ Jwif af, el ec'eb sɔsiem eci. Ow elm ke m'anɲ el ec'ol a ec'es ɛw em, kɔ eke m'anɲ el ab, mi b'elum ol a yec'ɛɲɲ ke m'éb agɲ a eke b'elum ol a. ²¹ Gbɛkɔ eke mi b'anɲ el a eke uwm Mois ec'ol ab any ab ab a, m'am ir ɛb ɛsɛ em anm ol ec'es ɛw em af, agɲ a ek'uwm ol ab any a ec'eb eci. Gbɛkɔ ow elm ke mi k'élum Nyam ec'ol a, anke mi b'elum Krist ec'ol a. ²² Eke m'anɲ ɔmn

fuɛfuɛ ɛsɛl ab, † m'am ir ɛb ɛsɛ em yeji ɔmn fuɛfuɛ em ɔny af, el ec'eb sɔsiem eci. Mi bi kok fɛɲ a eke m'ɔtu eke mi ki kok a, yec'ɛɲɲ ke saan agɲ nyam nyam ɛɲɲ sel. ²³ Ɛɲɲ ów amua fɛɲ, Amani Mamn a sɔsiem cɛ mi bi kok, yec'ɛɲɲ ke em yeji m'ánɲ in e bibm a e low em.

Es uru ɛsɛl e sos bɛbm

²⁴ Uwr any eke es uru usu, ow el es uru ɛsɛl a fɛɲ b'uru es, gbɛkɔ ɛɲɲ nyam cɛ b'ɛɲɲ ow e nin awr ob a. Ow sɔsiem, ùrur es nin awr ob a ec'ɛɲɲ eci! ²⁵ Es uru ɛsɛl fɛɲ, sos bɛbm em a, bi dɛdɲɲ el sosi ów nɔnɔ e kok. -Li b'ɔnyɲ el sosi milɔlu nin awr ob nyam eke íbnm sɔsiem eci. Kɔ ey, s'am atr sos es eke si k'ɛɲɲ nin awr ob nyam eke b'ow anɲ sɛɲɲ fɛɲ. ²⁶ Na sɔsiem, em, m'am uru es, kɔ ow elm marem marem. M'anɲ ɛsɛ mum ogɲ ɛs af, kɔ mi w'ówlm kukuta marem marem. ²⁷ Ɛm, m'am ɔnyɲ em e sos a milɔlu, m'akm'n es nɔnɔ, yec'ɛɲɲ ke mi k'óbm Amani Mamn eci kokoba m'okm agɲ, ke em wɛl k'ɛbm im.

10

K'igɲɲ sinyam yadɲ nɲɲ

¹ Agɲ lisijimɛl, m'erur eke mi k'ɔkn ɔny low yec'a eke ɛɲɲ ey lagɲɛl Mois e læɲɲ em a. Jru a ek'anɲ afr ow a nyimn el, † ɛɲɲ -l'ubr okij ebl a, ² ɛɲɲ ow anɲ ɛsɛ mij nɲɲ eke wɛl ok el af, Mois e jam us eci. ³⁻⁴ Ɛl fɛɲ -l'ij ob nyam a ɛɲɲ -l'ɛɲɲ mar nyam a ek'anɲ Nyam em ow a. Tasi em a, lob a ek'anɲ Nyam em ow am us el jam ab em -l'ɛɲɲ mij el fɛɲ, † ɛɲɲ lob a, in anake l'el Krist a. ⁵ Gbɛkɔ ɛben yeji, el em ec'agɲ nɔnɔ kokm Nyam ec'erur, ɛɲɲ ow sɔsiem -l'uw loj ab em. †

⁶ Ów amua fɛɲ ey eke k'el sɛwl ey eci, yec'ɛɲɲ ke si kí kokm ów ɛɲɲ eke b'aw ey a ɛsɛ ey lagɲɛl ec'ab af. † ⁷ K'igɲɲ sinyam yadɲ nɲɲ, ɛsɛ elɛl ek'el em ec'agɲ bɛb kok

† **9:13** Aɲa, Pɔl am dad Jerusalem e Nyamel gbɛl a eke egb waw usu anɲ em a ec'odad. † **9:22** ɔmn fuɛfuɛ ɛsɛl ab:bɛbm Rom 14 lele ow ec'akr otar ab ab. † **10:1** Jru:aɲa ow am ɔkn ey ɔkm Ok e lel ab em e jru a ek'ey am nyimn Israel ɛɲɲ, ke anɲ ɛsɛ mregbn ek'am iwr uyu im afr ab af e low. Ɛkn ɔkm Ok 13.21-22; 14.22-29. † **10:3-4** lob a ek'anɲ Nyam em ow am us el jam ab em -l'ɛɲɲ mij el fɛɲ:aɲa Pɔl am ebr Jwifɛl e low yɛgm ɛsɛl esig a e low e dad ab em. Low yɛgm ab em -li dad eke lob a b'ɛwl Israel ɛɲɲ usu fɛɲ loj ab em. Lob na wɛl b'awl in e low a Awl 20.8-11 em. Ɛkn ɔkm Ok 16.4-35; Ol ɔkn 8.3 em yeji. † **10:5** Awl 14.16,23, 29-30. † **10:6** Awl 11.4,34.

ab af. Kin yec'eke Nyam Lel dad: *Dedeku a nimum sig es ob ij lele mar egn ab eci. Etn ow e jam a, -l'igb el fen -n'am gbegbl es.*† 8 Si k'ócr ey e sos a si kí kokr nfaci ij owi, ese elel ek'el em ec'agn beb kok, ke agn fandi likn lele nyahan ab uw legn nyam coco ab af. 9 Si k'ébmn Krist, † ese elel ek'el em ec'agn beb kok, ke morjn gúgn el -l'uwr ab af. 10 Ow ec'uwr em a, m'am dad m'ese: si k'ényin abr, ese elel ek'el em ec'agn beb kok, ke afr erm es a ek'ism luw ab a, ibi el ab af.

11 Ów amua egn ey lagnel, yec'etj ke ow él sewl ey eci. Wel non ew es ey ec'ewar eci, ey eke s'ann sagn es abal el em a. 12 Ow sosiem, egn yeci ek'am tutr eke n'inym es kikri a, ew erm ke li k'éym wus. 13 Ebn ekn a fen eke obar a el ow a eke b'ehn agn fen a. Nyam el cec egn li k'ow li yebm eke wel k'ébm ony ton ow afn ony e lec ab es. Eke ebn ekn b'ow owr ony a, Nyam b'ow on ony lec inymn es kikri etj li b'ow n'on ony sos dogjn ec'abusu.

Es Kotoko ec'ob ij a ecm sinyam yadn e ses gbegbl ab ab

14 Ow sosiem a, erur em ec'agn lawlel, arur sinyam yadn e nun ign owi egbr es! 15 M'am dad ony odad ese nun em es ok esel af. Ony obi yeji onyn odad eke m'am dad a igbal ogn ekan. 16 Ob ij lala ab em, eke si b'on Nyam bia mij kpok a e si b'egn a ec'a, ke ow elm af s'okrm Krist eci mebl ab ab a ee? Kó futufutu a eke si bi cec s'onjanin ob ij em a, onym okrm ey af Krist e sos megl ab ab ee? 17 Futufutu a, nyam coco. Etn ey fen s'okr af s'el sos megl nyam coco, anke futufutu nyam coco a ey fen si b'ij.

18 Lèer Israel eyj: el a eke b'ij mindey eke wel bi wawr egb ann egb waw usu a, okr af Nyam ab. 19 Nene a, bla lowi m'am erur eke mi ki dad ee? Kó mindey eke wel bi wawr egb on sinyam yadn a lele sinyam yadn a el obi ab a el low tasi ee? 20 Njan! M'erur ce eke mi ki dad eke segb waw amua, abn enun a wel bi kok

on, kó ow elm ey e Nyam a. Etn m'erurm eke k'okar af abn enun ab ab. 21 K'otumn am egn Es Kotoko e mij kpok a, ke ám egn abn enun e mij kpok a yeji. K'otumn am ijr Es Kotoko ec'ob ij lala a, ke ám ijr abn enun ec'ob a yeji. † 22 Kó Es Kotoko s'am erur eke si k'on nyamneyr ony ee? Kó s'onny lec s'akm'n ee?

Kòkr fen Nyam ec'anygbel a eci

23 Ony em ec'agn beb bi dad ese: «Fen e kok ec'abusu eru es.» Nawre, gbeko em, m'am dad eke ow elm fen akplm ey eci. «Fen e kok ec'abusu eru es.» Nawre, kó ow elm fen on Nyamel agbm on em. 24 Egn kaka k'ól in obi ce e low mamn es, kó ke l'ól agn ejec'a nana ec'es.

25 Ndey fen eke wel b'ól ij an ejem a, ijr erm es ey em, ke ów awl kaka k'anm em. 26 *Tasi em a, ob a fen Es Kotoko eci: wus lele ob fen ek'ann'n em ab ab.*†

27 Kin low ebnm nyam: eke Nyam any uwm es nyam esn ony ob ij em etj egn ebr imn a, ow akpl eke k'ijr ob a eke wel on ony a erm es ey em, ke ów awl k'anm em. 28 Gbeko eke egn nyam dad ony nine: «Ndey a ek'am ijr a sinyam yadn ec'egb waw,» ow akpl eke k'ijm egn a e dad ony odad a e sos keskes eke ow k'ewm lele in ec'elel eke li b'ekan ów ab ab sosiem. 29 Eke batn fen akpl ony eci yeji, ow on eke k'akplm egn a eci. Sica bla sosiem egn ki yeb egn ejeci, in ec'elel eke li b'ekan ów ab em, jej in ec'abusu a ek'eru'r es a e low ok ee? 30 Eke l'otu eke li k'on Nyam bia ob a eke n'am ij a eci, bla sosiem wel ki cacak'r ob ij a sosiem ee? 31 Ow ce eke mi ki dad a: eke am ijr ob, am egn mar etj am kokr low fen yeji, kòkr fen Nyam ec'anygbel a eci. 32 K'elul egn kaka wus ony ec'elel eke bi kokr ab em: ke ow el Jwifel, ke ow el agn ek'elm Jwifel, ke ow el Nyamel; k'elul egn kaka wus. 33 Kòkr ese em af! Mi bi kok eke em e low kok fen em, em e low k'akpl agn a fen sos em. M'ól m em obi e low mamn es, kó agn fen e low mamn mi b'ól es yec'etj ke el fen -n'ehn sel.

† 10:7 Ekn Okm Ok 32.6. † 10:9 Krist:1 Korent e silé esig beb em wel b'ehn Es Kotoko, Krist ec'usu a. † 10:21 Nyam any uwm esel a bi waw egb on el e sinyam yadn a ba ow b'uwr a, ow ecm el ab eke -li b'ij ob usu nyam el fen. Ob ij a el el e nyam a e sos usr ec'ob ij. † 10:26 Selu 24.1.

11

Egñ lel ɔɔw ab ec'elel eke k'anññ ek'agñ b'as luku Nyam nuñ ign ec'a

¹ Wèwrmn'm ów, εσε elel eke m'am wewrm Krist ów ab af. ² M'am aw ɔny eke seğñ feñ b'okan em e low, ke b'osur em e low yeğm a εσε elel eke m'ɔññ ɔny ab af. ³ Gbəkɔ kin low e m'am erur eke k'irir senyn senyn: ign feñ ec'es εw εs el Krist, yow feñ ec'es εw εs el ign, etñ Krist ec'es εw εs a el Nyam. ⁴ Eke ign nyam bubur nuñ es am ñɔññ Nyam oglog am dad odad eke Nyam ɔñ'n a, l'eluum Krist ek'el in ec'es εw a. † ⁵ Sica eke yow nyam buburm nuñ es in e Nyam ñɔññ em oglog odad eke Nyam ɔñ'n a e dad em a, l'eluum in ec'es εw εs a ek'el in ec'ign a. Ow anñ εσε eben nuñ kprokpro ce ow'n er af. † ⁶ Eke yow nyam erurm eke ki bubur nuñ es, l'égñ l'eb l'er nuñ kprokpro ce gɔñ! Gbəkɔ ow el és owi yow nyam eke bubr sin es oglog er nuñ kprokpro a eci; ow sosiem li búbur nuñ es ce gɔñ! ⁷ Ign ec'a ow ibram eke li ki bubur nuñ es eke l'el Nyam ec'es otarir lel ow ec'anygbel ab a sosiem. Kɔ yow, in ign ec'anygbel l'el. † ⁸ Tasi em a, ow elm yow em Nyam kokm ign, kɔ ign em li kok yow. ⁹ Etñ Nyam kokm ign yow sosiem eci, kɔ yow li kok ign sosiem eci. † ¹⁰ Low na sosiem lele afr erm esel eke bi ler ɔny e Nyam nuñ ign ab ab sosiem, ow it eke yow k'ew meny ewr nyam nuñ af yeğm eke n'ɔny abusu Nyam ñɔññ eci. ¹¹ Gbəkɔ Es Kɔtɔkɔ ec'any af a, yow anñ ign eci etñ ign yeji anñ yow eci, ¹² anke ek'ow el ign em Nyam εcr kok yow, ke yow em anake ign b'εcr wel ew'r a; ów a feñ Nyam ogñ ow b'anñ ow.

¹³ ɔny obi em yeji, ɔnyñ igbal ogñ ekan: eke yow nyam am ñɔññ Nyam etñ li buburm nuñ es ke ow akpl gbε ee? ¹⁴ Eke ign nyam ɔfur sin nuñ, ow el és owi! Wus ec'ów a bɔbɔ yeji am yeğm eke ow el és owi. ¹⁵ Gbəkɔ yow ec'a eke sin ɔfu'r nuñ, ke anygben ana! Tasi em a, yow sin b'ɔfu nuñ yec'etñ ke ow el in e nuñ es bubur ob.

¹⁶ Etñ ek'egñ nyam erur eke k'atar ów es low na af a, l'úw any eke ey e Sinyamel a feñ em ow εcam ey ab eke yow nyam kí buburm nuñ es ke ñɔññ Nyam.

Es Kɔtɔkɔ ec'ob ij lala a

¹⁷ Eke ow el ɔny e siluku as a ec'ów m'am dad a, low nyam anñ eke ow sosiem mi k'otum m'awm ɔny. Tasi em a, ɔny e siluku as a bi kok ɔny low ñññ akm low mamn. ¹⁸ Eke b'asr luku usu nyam a, b'inymn es eb eb a eke bubar em a. † M'iri ow e low wel εσε em, etñ m'ɔny ɔmn eke low nawre tel anñ em. ¹⁹ Tasi em a, em bubr ɔtu eke k'anñ ɔny em, yec'etñ ke wel ɔtu ekn kpata agñ a eke el cece tasi ɔny ec'araññ a. ²⁰ Eke b'asr luku usu nyam a, ow elm Es Kɔtɔkɔ ec'ob ij lala a ijmn. ²¹ Eε, egñ egñ b'ogñ es eke k'ij in obi eci ob a, etñ eke agñ beb, el namn b'ɔny a, likpr el b'egñ mar am ɔny. ²² ɔny na, ɔnymn mel eke k'anññ yogñ ijr ke egñ ee? Kɔ Nyamel am erurir eke ki kokar miyer ee? Kɔ agñ a ek'el ɔkɔpm agñ a erurir eke ki kokr és ee? Bla am ekur eke mi ki dad ɔny ee? Kɔ aw mi k'aw ɔny ee? Njan, low na af gbε mi k'áwm ɔny!

²³ Tasi em a, kin low yeğm a eke m'eb Es Kɔtɔkɔ ogñ ke m'ɔññ ɔny a: Es Kɔtɔkɔ Jesu ncok a eke wel ɔl ij'r a, l'oc futufutu, ²⁴ l'elu Nyam bia, etñ ow e jam a, l'ubr futufutu ab em li dad nine: «Futufutu na el em e sos megl. L'el ɔny eci. Ijr ke ám ɔkan em owi.» ²⁵ Eben nyam coco, eke - l'ijr ob uwr a, Es Kɔtɔkɔ oc ven kpɔk a etñ dad nine: «Ven kpɔk na el em e mebl a, etñ Nyam oc'r am kok in e sinm owr a ɔny ab. Sakp sakp feñ eke b'ow egññ a, ɔkan em owi.» ²⁶ Tasi em a, sakp sakp feñ eke b'ijr futufutu na ke b'egññ ven kpɔk na a, ow el Es Kɔtɔkɔ e luw a ec'amani ek'am ɔbr toñ ke l'éwl l'ow.

²⁷ Ow sosiem egñ ek'am ij Es Kɔtɔkɔ eci futufutu na, oglog am egñ in e kpɔk na ke ow elm elel ek'ow it a, el egñ ek'am eb sikpl ok sos Es Kɔtɔkɔ eci sos megl a lel in e mebl ab ab ec'any af. ²⁸ Ow akpl ek'egñ

† 11:4 es εw εs:Grek em a, nuñ lele es εw εs ab odad ebl nyam coco. † 11:5 nuñ kprokpro:legñ ab em, wel ekn yow e sin nuñ a εσε in e sakpl ob iy af (èkn akr 15 em a). Eke yow nyam bubr in e sin ab es oglog er nuñ kprokpro anñ εσε ign af a, ow el és owi. † 11:7 Nuñ ɔb 1.26-27. † 11:9 Nuñ ɔb 2.18-23. † 11:18 Ekn 1 Korent 1.10-17.

εγῆ κ'οτάρ ἰν σοσί ἀκρ γβυῆ κε λ'ῆγ futufutu na, κε λ'έγῆ κρῶκ na. ²⁹ Tasi εἰς α, εῆγ yec'ek'am ij futufutu na κε αμ εῆγ κρῶκ na, κε uwm low ek'annah εἰ εἰς Κοτόκο eci sos ab ab ec'annah a, εἰ εῆγ ek'am eb jej ok ew es ἰν e lís. ³⁰ Low na sosiem anake ony ec'annah a, ólu nono lele sos éyru ab anḡ, κε agḡ nono uw a. ³¹ Eke si b'ekan ey ec'es an ab εἰς, Nyam k'ow jejm okm ey. ³² Gbeko εἰς Κοτόκο bi jej ok ey etḡ bi nyimn ey e low, yec'etḡ κε wél k'óbm ey low wus nimum ab.

³³ Ow sosiem erur εἰς ec'agḡ lisijimel, legḡ eke b'asr luku usu nyam ob ij ec'a, èkurir ony ofr. ³⁴ Eke εῆγ nyam namn am ony nono, ow akpl eke li k'ij ob ἰν ogḡ a, yec'etḡ κε ony e luku as usu nyam a k'ésḡm Nyam e jej ok a ism ony. Ów likpr a eke bibrmn'm a ec'a, legḡ a eke mi b'ow m'ow ony ogḡ a, mi b'ow m'ekn ow e low.

12

Sob ap ek'Abḡ Lala b'ōḡ agḡ a

¹ Agḡ lisijimel, yec'ek'el Abḡ Lala e sob ap ec'a, m'erurm eke k'úwmn ow e lís e low kaka any.

² Legḡ sig εἰς α eke k'uwmm Nyam any a, wél b'ódum ony ab imn sinyam yadḡ ek'am dadm odad ogḡ, etḡ am dogḡnmn sos kaka. ³ Ow sosiem m'erur eke mi ki dad ony low nyam: eke εῆγ nyam dad: «Ke abu eyr éḡḡ Jesu!», ow k'ótum elm Abḡ Lala óm'n eke li ki dad eben. Etḡ emeny εῆγ k'ótum dadm: «Jesu el εἰς Κοτόκο!», eke ow elm Abḡ Lala nyimnm'n. †

⁴ Sica yec'ek'el Abḡ Lala e sob ap ec'a, Nyam onḡ agḡ ἰν e bibm ab εἰς sob ap erḡ erḡ, gbeko Abḡ nyam a ce b'ōḡ agḡ sob ap a. ⁵ Ow ony juma erḡ erḡ eke wél bi kok, gbeko εἰς Κοτόκο nyam a ce e juma. ⁶ Ów erḡ erḡ anḡ eke wél bi kok, gbeko Nyam nyam a ce bi kok juma ey fēḡ εἰς, etḡ b'elum ey abu fēḡ a eke si bi kok ab εἰς. ⁷ Abḡ Lala b'ōḡ ey εἰς ec'εḡḡ fēḡ bibm nyam ἰν sony ce eci, agḡ

likpr a e nimamn eci. ⁸ Li b'ōḡ εῆγ nyam odad sēwr εἰς eke b'annah Nyam ogḡ ow a e bibm, κε Abḡ nyam a ce, n'ōḡ εῆγ ejeci nyam low any uw a eke b'annah Nyam ogḡ ow a e bibm. ⁹ Abḡ nyam a ce b'ōḡ εῆγ nyam onn leg leg e bibm, κε n'ōḡ εῆγ ejeci nyam agḡ ewlm ec'a. ¹⁰ Li b'ōḡ εῆγ nyam akrowa kok e bibm, κε n'ōḡ ejeci nyam odad eke b'annah Nyam ogḡ ow a e dad ec'a, κε n'ōḡ ejeci nyam yeji eke k'uw ów yec'ek'el Nyam ec'Abḡ ec'ów ab any lele εἰ ek'elm ab ab e bibm. Li b'ōḡ εῆγ nyam am otu ebr sēbr e wél uwm any e bibm, κε n'ōḡ ejeci nyam ow ec'itḡḡ e bibm. ¹¹ Gbeko amua fēḡ a, Abḡ Lala nyam coco a ce bi kok ow e low. Li b'ōḡ εῆγ εῆγ ἰν e sob ap a εἰς elel eke li b'erur ab af.

Ony fēḡ eel Krist e sos megl a

¹² Anḡ s'óc low nyam s'ebmn. Eḡḡ e sos megl a el ob nyam coco, gbeko n'enyin susu nono ce. Etḡ eke n'enyin susu yeji, susu susu a fēḡ okr af el sos megl nyam; Krist ec'a yeji eben ce. ¹³ Ey fēḡ, Jwifel, agḡ ek'elm Jwifel, madu lele ewi ab, Abḡ Lala nyam ab εἰς s'ēḡḡ mij ok nunḡ, sos megl nyam coco eke si k'okr af s'el Krist εἰς α eci. Etḡ ey fēḡ, s'ēḡḡ Abḡ nyam coco na anḡ ey εἰς.

¹⁴ Tasi εἰς α, sos megl nimum a ónym sos ogog nyam ce, kó sos ogog nono li b'eli. ¹⁵ Lakr otu e ki dad εἰς: «εἰς, eke m'elm abu a, m'elm sos megl ec'ogog nyam.» Kó eben yeji, l'el sos ogog nyam ce. ¹⁶ Loru otu e ki dad εἰς: «εἰς, eke m'elm nyamn a, m'elm sos megl ec'ogog nyam.» Kó eben yeji, l'el sos ogog nyam ce. ¹⁷ Blel sos megl a nimum el anyamn, ayaf s'otu e si k'irir low ee? Etḡ blel ow el oru ofr ce, κε ayaf s'otu eke si k'odur ob sōḡḡ s'eb ee? ¹⁸ Gbeko, Nyam sisigm sos ogog ogog fēḡ es sos megl a nimum εἰς, εἰς elel eke l'erur ab af. ¹⁹ Eke sos megl a nimum el sos ogog nyam ce, κε l'elm sos megl ij. ²⁰ Sos ogog ogog a anake b'okr af el sos megl nimum nyam a.

† 12:3 Jesu el εἰς Κοτόκο:lel non es a am elu okm eke Jesu el Nyam. Grék εἰς ec'odad ebl a eke anḡ wél am itḡḡ dad εἰς Κοτόκο a (Kurios): ow el odad ebl nyam a ce eke Jwifel oc εἰςḡḡ Nyam e nin a (Yahweh), legḡ ab εἰς eke Amani Sig eke wél non Ebre εἰς α, -l'itḡḡnin Grék ebr εἰς α. (Ékn Ów ec'akr otar usu a, odad ebl na: *Septant.*)

²¹ Nyamn k'otum dadm abu esme: «Em, m'onym η ec'es abur!» Etn nun k'otum dadm akr esme: «Em, m'onym ony ec'es abur!» ²² Nawre em a, sos ogog ogog a ek'onym any noko a bobo yeji, ony low e bi kok sos a nimum em. ²³ Susu a eke si b'ekn ese el ek'elm low kaka af a, si bi tat el abu af noko. Etn el a eke wel otum eke k'ekn a, si b'onny mewl si sus el mob. ²⁴ Ey e sos a e susu susu a e wel otu eke k'ekn a, ibram mob sus na fenj. Gbeko Nyam eke kok sos megl a, n'onny susu a eke wel b'ekn ese susu eke elm low kaka af a elum noko. ²⁵ Eben a, sos megl a ow elm em ow bubrm. Ko nana, sos ogog ogog a fenj b'eb el ofr ec'erm mij. ²⁶ Eke sos ogog nyam am ij gbre, sos ogog ogog a fenj am ij gbre in ab. Eke wel kok sos ogog nyam anygben, sos ogog likpr a fenj am kok sos em in in ab.

²⁷ Ony ec'a, eel Krist e sos megl a, etn ony em ec'egny nyam nyam el sos megl a ec'ogog nyam. ²⁸ Ow sosiem anake Nyamel em, Nyam ikn anym krekre em ew: erm esel, yony em: kokoba ob esel, nyahan em: low yegm esel. Ke sica ow e jam a, wel b'egny sakrowa kok esel lel el a ek'egny egny ewlm e bibm ab a. Sica ow ony abu elum esel lele agny nyimn esel ab, etn el a eke egny sebr eke wel uwm any ec'eb e bibm a yeji anj. ²⁹ Ko el fenj -l'el erm esel ee? El fenj -l'el kokoba ob esel ee? El fenj -li bi yegm agny low ee? El fenj -li bi kok sakrowa ee? ³⁰ Etn emeny, ow elm el fenj yeji -l'ewlamn olu, -li dadmn odad sebr eke wel uwm any em, -l'itnmmn sodad a. ³¹ Ow sosiem a col sob ap ek'onny any a ec'egny es!

Gbeko sica, m'am ow mi yegm ony e jagb nyam ek'el sobo akm beb a fenj.

13

Erur el low a tasi eke ony any a

¹ Tasi em a, blel m'otu eke mi k'eb agny e sebr a fenj lele afr erm esel ec'ab ab yeji, eke m'onym erur agny ejec'a eci, ke m'ann ese kpokpo obr ce eke wel am ar ke am

ikn, banj kpakpaca ek'am bobar af. ² Blel m'otu eke mi k'eb odad eke b'ann Nyam ogny ow a m'onny agny, m'egny low any uw a fenj eke b'ann Nyam ogny ow a, m'iri ow a eke lol es Nyam em a ok'm es sos em, ke m'onny onn a ek'otu eke k'onny mafeny fafny susu a yeji, eke m'onnym erur agny ejec'a eci, m'elm low kaka! ³ Etn blel m'otu eke mi ki ces em ec'ob fenj eke m'onny a m'onny agny a eke namn am ony a, ke m'oc em e sos a m'ew awoba ke ow in m' sos em yeji, † eke m'onnym erur agny ejec'a eci, ow elm im low kaka!

⁴ Erur b'eku low, erm mamn iy'r em gbony, l'ogny uwerj, l'ewm sos, l'elum megnel okm. ⁵ Erur am kokm es owi. L'olm in e low mamn ce es, l'elbm erm etn l'elbm low nyj l'ewm es lokm. ⁶ Erur sos em in m' ow enyembri yony yony eci, ko sos em gb e b'in n' low nenyembri nyam eci. ⁷ Erur b'egny low fenj eb, b'ub low fenj nawre, b'onn low fenj etn b'usur erm low fenj em.

⁸ Legny nyam sodad eke b'ann Nyam ogny ow ke si b'eb s'onny agny a b'ow ec. Sebr eke wel uwm any ke wel b'eb e bibm a b'ow irm, etn Nyam e lis e low fenj eke wel uw any a yeji b'ow uwr. Gbeko erur onym uwr. ⁹ Tasi em a, s'uwm ow a fenj any, etn sodad eke b'ann Nyam ogny ow si dad a yeji iym neny in m' nun. ¹⁰ Gbeko, legny a eke fenj b'ow iy neny in m' nun a, yec'a fenj ek'iy neny in m' nun a, b'ow oc es.

¹¹ Sica, kin low a eke m'am ow mi dad a: ow a eke m'el iy likekli a, mi bi tutr ow etn mi bi dad ow ese iy likekli af. Sica eke m'el any es edny a, mi kókm ese iy likekli af ij. ¹² Legny na em, si k'eknm Nyam ec'ow a lala em tasi, s'am ekn el ese akrono flanj em af, † gbeko legny anym em a, si b'ow s'ekn any af any af. Sica em a, m'uwm fenj any, ko legny anym em a, mi b'ow m'uw Nyam any m'ign nun ese lele eke l'uw'r'm any ab af. ¹³ Legny na em a, ow nyahan anj segny fenj: onn, low onn lele erur ab. Gbeko el em e ligbel tasi a el erur.

† 13:3 ke m'oc em e sos a m'ew awoba ke ow in m' sos em yeji: odad na Grek em a wel otu eke itjn ejec'em dad ese: ke m'oc em e sos a m'elu alm yeji. † 13:12 Legny sig em e sakrono a, lowi eke wel b'etn em wel bi kokr. Ow b'onny any a ew flanj, aylm tasi.

14

Sob ap ek'el Abñ Lala ec'a it eke k'õñ Nyamel agb

¹ Ow sosiem a, ikñn anym òol erur es. Òol erm fññ em Abñ Lala e sob ap ab es, ab brobro sodad eke b'ann Nyam ogn ow ke si b'eb s'õñ agñ a, ec'ob ap a. ² Eke batñ òny em a egn nyam am dad odad sebr eke wel uwm any em, ow elm agñ li dadm odad, kò Nyam n'am dad, anke egn kaka irim. Abñ Lala ec'abu elum em, li bi dad ów ek'õtu nõnõ ke lól es. ³ Gbèkò eke egn nyam am dad odad eke b'ann Nyam ogn ow a, ke agñ n'am dad l'ok, l'élum abu agb òmn em, l'átr sos es ke l'éyr erm es. ⁴ Egn a eke am dad odad sebr eke wel uwm any em a, am òtur in sosi cè sos. Kò egn a ek'in am dad odad eke b'ann Nyam ogn ow ok agñ a, am òtur Nyamel a nimum sos.

⁵ M'erur eke òny fññ k'èbar sebr eke wel uwm any a, gbèkò yec'eke m'erur tasi a el ke ám dadr sodad eke b'ann Nyam ogn ow a. Dád sodad eke b'ann Nyam ogn ow a, akpl nõnõ akm sebr eke wel uwm any ec'èbr a. Sica ek'ègn nyam ann eke k'itññ ebr a eke wel uwm any ec'odad a, yec'etñ ke ow óñ Nyamel a nimum agb òmn em a, ke ow akpl. ⁶ Agñ lisijimel, s'ócr low nyam s'òbar any: eke m'ow m'am èkn òny etñ m'am dad òny odad ebr nyam eke írimn em, ke mi kok low nyam m'õñ òny ee? Gbèkò eke m'otar ów a eke Nyam òñ'm a akr senyn senyn irir, oglog eke mi dad òny Nyam e lís ec'any uw e low ayl, oglog mi dad òny odad eke b'ann in ogn ow a, oglog eke mi yegm òny low, ow òtu eke k'elum òny abu.

⁷ Simob eke wel b'ot egnñ ej a yeji, am òñ ey low any òbar nyam: eñe kete af oglog sanjo af, eke el ec'ikñ a kpakpabm es aylm, ayaf wel k'uwr ej yec'eke -n'am afl ab any ee? ⁸ Etñ eke kòkr a ec'ikñ a aylm okm es, bwo ec'ègn b'ow bèbm ar ogn e sos ee? ⁹ Òny ec'a yeji eben! Eke am dadr ów sodad ebl eke wel írim ab, ayaf wel k'uwr yec'a ek'am dadr ab any ee?

Ow ann eñe odad ek'am dadr okr wus af. ¹⁰ Sebr egn egn ann wus af anja, etñ -li bi dad ów eke b'ok agñ a e b'iri a es sos em. ¹¹ Eke m'uwm egn a ek'am dad'm odad a ec'èbr ab any, m'el utu egn in ec'any af etñ em yeji l'el utu egn em ec'any af. ¹² Òny yeji eben cè! Sica eke am erurir Abñ Lala eci sob ap a, ìbrmn Nyam atrm em el a ek'õtu eke k'õñ Nyamel agb a.

¹³ Na sosiem anake egn a eke am dad odad sebr eke wel uwm any em a, ki nõññ Nyam, ow óñ'n odad itññ e bibm a. ¹⁴ Eke mi bi nõññ Nyam sebr eke wel uwm any em a, em ec'abñ a bi nõññ Nyam a, kò em e nuñ em òny a am kokm low kaka. ¹⁵ Ayaf mi ki kokr ab ee? Mi b'ow mi nõññ Nyam em ec'abñ ab ab, gbèkò mi b'ow mi nõññ sodad ebl eke b'ok es em. Mi b'ow m'ègn ej em ec'abñ ab ab, gbèkò mi b'ow m'ègn ej a sodad ebl e b'ok es em. ¹⁶ Sica ek'ow el abñ em b'õñ Nyam bia, egn a eke irim low a ewm es, ke uwm yec'eke am dad ab any a, ayaf li k'õtu li dad «amen», ñ e Nyam bia elu e nõññ a ec'ee? ¹⁷ Eke ñ e Nyam bia elu e nõññ a akpl nõnõ yeji, ow élum agñ ejec'a abu agbm òmn em.

¹⁸ M'am òñ Nyam bia eke mi b'èbr sebr nõnõ eke wel uwm any m'akm òny fññ. ¹⁹ Gbèkò Nyamel b'as luku a, m'erur eke mi ki dad sodad ebl yen eke ayl wel b'iri mi yegm agñ low, ow a eke mi ki dad sodad fandi lew eke wel írim kaka a.

²⁰ Agñ lisijimel, kì tutar ów eñe etuey af, kò tutar ów eñe agñ any es edñu af. Sica low ññ ec'a gbè, àññ eñe etuey eke èknm low em af. ²¹ Nyam ec'ol ab em † Es Kòtòkò dad ninè: Mi b'ow m'ècr agñ eke b'èbr etu ec'èbr em,†

mi dad Israel eyn odad, mi b'ow m'oc etu agñ e neny mi dadr el odad.

Etñ eben yeji, -li k'ow -l'irimn em owi.

²² Ow am yegm eke sebr eke wel uwm any ec'èbr a, el meny ewr agñ a ek'ubm nawre a eci, gbèkò ow elm low kaka nawre ub eñel a eci. Eben neny nyam, sodad eke b'ann Nyam ogn ow a, el meny

† 14:21 Nyam ec'ol:sakp oglog wel b'èsn Amani Sig a nimum "ol" (bèbm Rom 3.19). † 14:21 Esayi 28.11-12. agñ eke b'èbr etu ec'èbr em: Nyam b'ow erm Asiri eyn eke b'èbr etu ebr a im eb Israel nimum. Ow b'ow el Israel eyn e jej ok a e meny ewr.

εωρ αγη a ek'el nawρε ub εσελ a eci, gbεkω ow elm low kaka αγη ek'ubm nawρε a eci.

²³ K'aw ke Nyamel nimum ás luku, ke αγη a pupukpanj ám dad odad σεbr eke wel uwm any em. Eke αγη ek'irim ey e low a oglog αγη eke ubm nawρε ow ok ony em, -li b'ow -li tutr eke nunj em unj ony! ²⁴ Gbεkω eke αγη a fεj am dad sodad ek'annj Nyam ogj ow, εtj εgj nyam ek'ubm nawρε oglog irim ey e low a kaka ow ey ony em, li b'ow l'itjn erm em sodad eke n'am iri a sosiem. ²⁵ Ow b'ow onj εtj ów a eke lol es in ec'erm ab em a b'ow ayl, εtj li b'ow l'ok owrōkp wus, l'ubu any es. Li b'ow l'ignj Nyam nunj ke li dád l'εσε: «Εε, Nyam annj ony aranjn tasi!»

Nyam nunj ignj em ec'ów sisigm

²⁶ Sica αγη lisijimel ayaf si ki dadr ab ee? Eke b'asr luku Nyam nunj ignj ec'a, εgj nyam otu eke k'εgjn εj nyam, εjeci nyam εjn low e ki yejm αγη, εjeci nyam élú Nyam e lís e low nyam okm, εjeci nyam dád odad εbr eke wel uwm any em, ke εjeci nyam, in itjn odad a eke wel dad a. Gbεkω ke fεj élum Nyamel a abu agb omn em. ²⁷ Eke wel am dad ów σεbr eke wel uwm any em, αγη yony oglog nyahan otu eke ki kok, kō ke ow él εgjn nyam nyam, ke εgjn ánj am itjn yec'a eke -n'am dad a. ²⁸ Sica ek'εgjn anm yogj eke k'itjn el e sodad a, ow akpl eke -li ki yewal tinj αγη a ec'aranj, ke εgjn εgjn dad odad a lokm em in obi in obi lele Nyam ab eci. ²⁹ Agj a eke el, bi dad sodad eke b'annj Nyam ogj ow a ec'a, αγη yony oglog nyahan otu eke ki dad ów a eke -n'εjan a, ke αγη likpr a óny el e dad ebl a igbl ogj εkn. ³⁰ Eke αγη ab em, Nyam onj εgjn nyam odad eke ki dad, εtj εgjn εjeci nyam odad annj nenym am dad a, l'ók odad ab es ke yec'a yeji dád. ³¹ Nawρε, otur eke ony fεj k'εjan sodad eke b'annj Nyam ogj ow a, gbεkω ke ow él εgjn nyam nyam ki dad, yec'εtj ke αγη a fεj íri low yejm ek'annj em a, ke óny sos es atr. ³² Agj a eke b'εjn sodad eke b'annj Nyam ogj ow a, otu eke k'onyn sos es bibm a eke -n'εjan a e low kok em.

³³ Nyam elm ów wuwal εs, kō erm es ey e Nyam.

Εtj εσε elel eke ow b'εcr Nyam nunj ignj εσελ fεj ec'aranj ab af, ³⁴ ow it eke otōw ki yewal tinj αγη aranjn. -N'onym abusu eke -li k'igb -l'eb odad -l'ibrm low, kō -l'ok es tinj ke -l'iri low, εσε elel eke Jwifel ec'ol a am dad ab af. ³⁵ Eke -n'onny low eke -li k'ibrm -l'iri a, -l'ibrm el εσελ akj em. Ow akplm eke otōw k'igb αγη aranjn eb odad.†

³⁶ Ony bi tutar a ke Nyam odad a, ony ogj yogj ow annj ow ee? Ony sony ce eel αγη ek'εjn'n ee? ³⁷ Ek'εgjn nyam am ocr in sosi Nyam e kokoba otb εs, oglog εgjn ek'εjn Abj Lala ec'ob ap ab em e nyam, ke l'otu eke li k'εkn odad na eke m'am non m'awnj ony a εσε εs kōtōkō ec'ol af. ³⁸ Gbεkω eke l'uwm any eben a, in yeji Nyam k'ow uwm'n any. †

³⁹ Agj lisijimel, ow ec'uwrn em a, m'am dad m'εσε: ow akpl eke k'erurir εjan sodad eke b'annj Nyam ogj ow a; ke k'édjnmn αγη a eke b'εbr σεbr eke wel uwm any a. ⁴⁰ Gbεkω, ke ony ec'aranj a, ów a fεj él σεjem σεjem lele sisigm em ab.

15

Amani Mamn a eke bi otōg εgjn a

¹ Agj lisijimel, m'am okn ony Amani Mamn a eke m'otb ony in e kokoba a. Εgjn ebr εtj yeftenyna em yeji, ucur onyn in es. ² Amani Mamn na b'eb elu ony es, eke b'εgjn ucur onyn in es εσε elel eke m'otj ony ab af ce. Ek'ow elm eben, nawρε otōr otōr ce am ubr.

³ M'ikj anym m'otj ony low yejm a eke em obi yeji m'εjn a: ey e sikpl a sosiem Krist uw, εσε elel eke Nyam Lél ikj anym dad ab af. ⁴ Wel elu'l uwōmu em, εtj Nyam igbm'n luw em σεgjn nyahan em, εσε elel eke Nyam Lél ikj anym dad ab af. ⁵ L'okm sos okm li yejm Pier † εtj ow e jam a erm εσελ lew yony a yeji εkn'n. ⁶ Εmeny, l'okm sos okm li yejm in e jam εσελ ekj yen yen sakp yen ek'annj usu nyam a εkn'n wanci nyam af. El em ec'agj nyam nyam uw, gbεkω kōnō gbél

† 14:35 εkn 1 Korent 11.5 em a yeji. † 14:38 in yeji Nyam k'ow uwm'n any: odad na Grék em wel otu ek'itjn εjec'em dad εσε: in yeji wel otum eke k'uw'r any. † 15:5 Pier:εkn 1 Korent 1.12 lel ow ec'akr otar ab ab.

anη owr cε. ⁷ Etnη ow e jam a, l'okm sos okm li yegm Jak lele erm esel a fεη ab εkn'n.

⁸ Sica eke l'okm sos okm li yegm agη likpr a fεη toη bake ow uwr a, em yeji l'okm sos okm li yegm'm, em eke m'itm tasi a. † ⁹ Tasi em a, em, erm esel a fεη em e likekli tasi. M'itm yej'eke wel k'esη'm erm es, anke m'ijr Nyamel gbre nɔnɔ. ¹⁰ Gbekɔ Nyam e sɔrη ikη a anake ɔη ke m'el εηη na eke m'el a, εtnη in e bibm na eke m'εηη a ɔsu ey amamn em em. Tasi em a, mi kok juma m'akm erm esel a fεη. Gbekɔ ow elm em obi tasi mi kokm juma a, Nyam e bibm a ek'anη em ab a kok. ¹¹ Amua fεη a, ek'ow el em m'ɔb Amani Mamn a e kokoba oglog em lawlɛl likpr a ɔb yeji, ow elm na elm low a. Nene anake si b'ɔb Amani Mamn e kokoba a, εtnη nene anake ubr nawrε a.

Ey yeji, Nyam b'ow igbm ey luw em

¹² Ey s'am ɔb amani si dad s'εse: Krist igb luw em. Gbekɔ ɔny em a, agη beb am dad εse: agη ek'in uw a, in ɔnym igb ij. Ayaf -l'ɔtu eke -li ki dad low nene ee? ¹³ Eke agη ek'uw a igbm luw em, ke Krist in obi yeji igbm luw em. ¹⁴ Etnη eke tasi Krist igbm luw em, ke ey e Nyam odad eke s'am dad a ɔnym liy kaka, εtnη low a ek'ɔnyn ɔmn ow em a yeji, ɔnym liy kaka. ¹⁵ Emeny eke agη ek'uw a igbm luw em, ow am yegm yej'eke s'el Nyam ec'adanke ayadηu. S'el adanke ayadηu, anke l'igbam Krist luw em εtnη si dad eke l'igbm ow. ¹⁶ Eε, ek'agη ek'uw a igbm luw em, ke Krist in obi yeji igbm luw em. ¹⁷ Etnη eke Krist igbm luw em ke ɔmn ɔfr ɔfr cε ɔnyn, εtnη emeny anηη ɔny e sikpl ab em cε. ¹⁸ Ow am yegm yej'eke agη a ek'oc el ec'ɔmn a nimum elu Krist em gbuη ke ca uw a irm. ¹⁹ Etnη ek'ow el owr anη na cε eci s'oc ey e low ɔmn a s'elu Krist em, ke s'el agη fεη em e gbre esel tasi!

²⁰ Gbekɔ nawrε em a, Krist igb luw em. Agη a fεη ek'uw ab em, Krist anake ikη

anym igb a, εtnη eben a ow yegm eke agη likpr a ek'ɔny ɔmn ke uw a yeji b'ow igb.

²¹ Low na wel am εkn eben, anke εηη nyam cε, ek'el Adam ab em anake luw anη ow a. Etnη εηη nyam cε, ek'el Krist ab em anake agη b'ow igb luw em a. ²² Agη fεη b'uw, anke -l'okr af Adam ab. Eben nyam coco, agη fεη b'ow εηη sel, anke -l'okr af Krist ab, ²³ gbekɔ εηη εηη ec'elel eke ow ɔsη es anη ab em: Krist anake ikη anum igb luw em a. Ow e jam a, lεηη a eke li b'ow l'εwl meny l'ow a, agη a ek'el in ec'a, el yeji b'ow igb gɔη. ²⁴ Sica nun εdη em a, Krist b'ow ηuηη es εw εηη fεη, abusu εηη fεη lele lεc εηη fεη ab ey af. † Etnη li b'ow l'oc in ec'es εw a n'ɔη Es Nyam. ²⁵ Tasi em a, ow it eke Krist k'ɔnym es εw ab ab toη ke Nyam ɔt in ec'efnu a fεη ok'r akr ew. ²⁶ Es abal el em ec'ifnu eke wel b'ow ηuηη a el luw. ²⁷ Nyam Lel em, kin ow eke wel b'awl: *Nyam ot fεη ok'r es akr ew.*† Gbekɔ eke Lel a bi dad eke Nyam in ot "fεη" in ok ow es akr ew, ow ayl tasi eke Nyam anm "fεη" ab em, anke Nyam, in anake li b'ɔη Krist abusu ɔw a fεη af a. ²⁸ Etnη eke Iy a b'ow ɔny abusu ɔw a fεη af a, in obi in obi a, li b'ow l'is es Nyam ek'ɔη'n abusu na a ec'any af. Etnη eben a, Nyam b'ow εw fεη es nimum nimum.

²⁹ Sica eke ow elm nene, bla sɔsiem agη beb b'εgη eb wel ok el mij nun agη ek'uw a ec'ee? Bla ow b'ow eel el eke agη ek'uw a igbm luw em ee? ³⁰ Etnη ey obi gbε, bla sɔsiem sεgη a fεη s'am ir eb ek'ɔtu eke k'ibi ey ee? ³¹ Sεgη fεη, luw anη'm saw. Agη lisijimel na low nawrε. Etnη ow el low nawrε yej'eke ntotη b'ok'm ɔny eci, ey Es Kɔtɔkɔ Jesu Krist em. ³² Efes eb em, m'ogη mum agη ek'anη εse mindey εηη af ab. Eke ow el agη em ec'ɔw cε eci, ke bla m'εηη em tasi ee? Eke agη e b'uw a igbm luw em, si dád s'εse: *s'ijr ke s'εgηη, anke efi si b'ow s'uw.*†

³³ Ewr erm ɔny ec'ɔw e dad em! Mεcrer ηuη bi ηuηη εηη ek'am ir eb sɛnyn a. †

† 15:8 em eke m'itm tasi a: Grek em a odad na ec'iri tasi el: em eke m'anη εse iy eke k'usum ke wel ew af. Krist okm sos okm yegm Pɔl eke n'anη sikpl kok owi em a, ow ɔη εtnη l'itηη erm em (εkn Ob Kok 9.1-18). † 15:24 Bεbm Efes 1.21; Kolɔs 1.16. † 15:27 Selu 110.1. † 15:32 Esayi 22.13. † 15:33 Anη, Grek iy Menandr ek'el sow awl es a ec'odad nyam anake Pɔl oc dadr odad a.

³⁴ Ɔwal ebar ɔny e nuɲ em es ok ab em ɛsɛ elɛl ek'ow it ab af, ke kɪ kokmn sikpl ij! Ɔɛ, ɔny em a aɲɲ anɲ ek'uwm Nyam any. Ɔtɲ na eke m'am dad a, ɔny ec'ɛs.

Ayaf aɲɲ ek'uw a b'igbr luw em ee?

³⁵ Gbɛkɔ ɛɲɲ nyam ɔtu eke k'ibrm ɛsɛ: ayaf aɲɲ ek'uw a b'igbr luw em ee? Bogɲ e sos meɲl -li b'ow -l'ɛli ee? ³⁶ Kɪ tutr ɔw ɛs'ɛɲɲ ek'ɔnym nuɲ em af! Eke b'ewl eɲɲ liy a, ow elm eke li b'uw yɛ, gbuɲ ɛtɲ li b'ɛli l'el likɲ ek'anɲ owr ee? ³⁷ Ɔtɲ bla b'ewl ee? Ow elm likɲ a eke b'ow agb a ɛwlm, kɔ eɲɲ liy nyam ɛɛ b'oc ɛlu wus em, ow ɔtu eke k'el ble liy oglog eɲɲ liy kaka fɛɲ. ³⁸ Ɔtɲ ow e jam a, Nyam b'ɔɲ eɲɲ liy a sos yec'eke l'erur e li k'ɔɲ ow a, ɛtɲ li b'ɔɲ eɲɲ liy fɛɲ sos eke k'el ow ec'a.

³⁹ Mob fɛɲ ek'anɲ owr a ɛlim sos nɛny nyam. Aɲɲ e sos a lele mindey ec'ab ab elm nɛny nyam; ɛtɲ ɔr lele sɔcn ab ec'a yeji bɛbmnm.

⁴⁰ Eke wɛl ɔtu e ki dad ɛsɛ mob ek'anɲ afr a ɛli "sos" ɛsɛ wus aɲɲ ec'a ek'anɲ ab af yeji, ɛl e jɛjn a elm nɛny nyam. ⁴¹ Ligbn e jɛjn a elm kɛɲɲ awl ec'ab ab, ɛtɲ ɛl yony mum e jɛjn elm kɛɲɲ mɪlɛl ec'ab ab. Ɔtɲ lɛl nyam nyam e jɛjn a bɔbɔ yeji elm kɛɲɲ mɪlɛl ɛjɛc'a ec'ab ab.

⁴² Lɛɲɲ a ek'aɲɲ b'ow igb luw em a, ɛbɛn eke ow b'ow ɛcr ana. Yec'a eke wɛl b'ɛlu nɔmu em ɛsɛ likɲ liy af a, ɛl sos meɲl ek'it eke k'ugɲ es. Gbɛkɔ eke li b'igb luw em a, li k'ɔtum l'ugɲ es ij. ⁴³ Yec'a eke wɛl b'ɛlu nɔmu em a, ɛl sos meɲl ek'elm low kaka. Gbɛkɔ eke li b'igb luw em a, anygbɛl b'iy'r em gbɔɲ. Yec'a eke wɛl b'ɛlu nɔmu em a, ɛl sos meɲl ek'ɔnym sos kaka. Gbɛkɔ eke li b'igb luw em a, lɛc b'iy'r em gbɔɲ. ⁴⁴ Sos meɲl eke wɛl b'ɛlu nɔmu em ɛsɛ likɲ liy af a, ɛl sos meɲl nɛnɛ ɛɛ. Gbɛkɔ eke li b'igb luw em a, Abɲ Lala b'ɔɲ'n n'anɲ owr. Ow ɔny sos meɲl nyam ek'el sos meɲl nɛnɛ ɛɛ. Gbɛkɔ ow ɔny sos meɲl nyam yeji eke b'ɛɲɲ owr anɲ Abɲ Lala em. ⁴⁵ Nyam Lɛl em wɛl dad ninɛ: *Adam ek'el kɛkɛɛ ec'ɛɲɲ a, ɛl ɛɲɲ nɛnɛ ɛɛ ek'ɛɲɲ owr anɲ.*† Gbɛkɔ Adam es abal ɛl

a, in ɛɲɲ owr anɲ Abɲ Lala em ɛtɲ li b'ɔɲ aɲɲ ɛjɛc'a owr anɲ. ⁴⁶ Gbɛkɔ ɔw a ec'ɛs ɔɲɲ em a, Adam a eke b'ikɲ anym ow a elm in a eke Abɲ Lala ɔɲ anɲ owr a, kɔ Adam a ek'el ɛɲɲ nɛnɛ ɛɛ a. In e jam a gbuɲ ɛtɲ Adam es abal ɛl a eke Abɲ Lala ɔɲ anɲ owr a b'ow. ⁴⁷ Nyam kok kɛkɛɛ ec'ɛɲɲ a wus e siflɛf ab, gbɛkɔ yony em ec'ɛɲɲ a afr n'anɲ l'ow. ⁴⁸ Wus ec'aɲɲ a fɛɲ ɛli sos meɲl ek'otarir es ɛɲɲ a ek'anɲ wus em ɛy ɔkm ec'ab ab. Afr ec'aɲɲ a fɛɲ ek'anɲ a ɛli sos meɲl ek'otarir es ɛɲɲ a ek'anɲ afr ow ec'ab ab. ⁴⁹ Ɔtɲ ɛsɛ elɛl eke si b'otarir es ɛɲɲ a ek'anɲ wus em ɛy ɔkm ab ab a, lɛɲɲ anym em a, si b'ow s'otarir es ɛɲɲ a ek'anɲ afr ow ab ab yeji.

⁵⁰ Aɲɲ lisijimɛl, kin low tasi eke m'am dad: ob yec'eke wɛl kok sos meɲl lele mebl ab em a, k'ɔtum ɛym Nyam e gbɛɲɲɲɲ usu a. Ɔtɲ yec'a eke b'ugɲ es a, k'ɔtum ɛɲɲ owr anɲ ek'ɔnym uwr a.

⁵¹ Sica m'am ow mi dad ɔny low nyam eke lɔl es: si k'ow s'uwm ɛy fɛɲ, gbɛkɔ Nyam b'ow itɲɲ ɛy fɛɲ e sos meɲl a.

⁵² Low na b'ow ɛc fafa, ow b'ow ɛc fafa mɛɛm, wanci ab af eke kɔkr es abal ɛl a b'ow ikɲ a. Ɔɛ, kɔkr a b'ow ikɲ ɛtɲ aɲɲ a ek'uw a b'ow igb owr anɲ ek'ɔnym uwr a eci, ɛtɲ ɛy fɛɲ si b'ow s'itɲɲ. ⁵³ Tasi em a, ow it eke ɛy e sos meɲl a eke b'uw ke b'ugɲ es a, k'itɲɲ ɛl sos meɲl eke k'ow uwm lɛɲɲ kaka ke k'ow ugɲ es ij. ⁵⁴ Sica ɛy e sos meɲl a ɔtu eke k'uw ke ugɲ es, gbɛkɔ, -li b'ow -l'itɲɲ -l'el sos meɲl eke b'ow anɲ sɛɲɲ fɛɲ. Eke low na b'ow ɛy a, ow b'ow ɔɲ ɔw a fɛɲ ɛy ɛsɛ elɛl eke Nyam Lɛl dad ab af: *any eb ɔny luw ɛmn nimum nimum.*† ⁵⁵ *Luw, bogɲ ɲ ec'any eb ab a ee?* ⁵⁶ *Luw eci mbe a, sikpl ogɲ ow b'anɲ ow, ɛtɲ sikpl b'ɛɲɲ in ec'abusu a ol ogɲ.* ⁵⁷ Gbɛkɔ s'ɔɲ Nyam eke b'ɛcr ɛy Ɔs Kɔtɔkɔ Jesu Krist em ɔɲ ɛy any eb a bia.

⁵⁸ Ow sosiɛm, erur em ec'aɲɲ lisijimɛl, ɛlul lɛc ɔkm, inymn es kikri! Sɛɲɲ fɛɲ, kɔkr Ɔs Kɔtɔkɔ e juma a mɛwl em. Ɔny obi yeji uwr any eke in e juma eke am kokr a, elm gbɛɛ ɔfr ɔfr ek'am ijr.

† 15:45 Adam kɛkɛɛ a ec'a, ɛkn Nuɲ Ɔb 2.7. Adam es abal ɛl a, in l'el Krist. † 15:54 Esayi 25.8. Septant em ec'odad eke wɛl oc. † 15:55 Ose 13.14. Septant em ec'odad eke wɛl oc.

16

Os eke wel òkl eke k'elum Jerusalem e Nyamel a abu

¹ Sica si dádr os a eke wel am òkl eke k'elum Jerusalem e Nyamel a ec'òmñ esel a abu a e low. Kòkr low nenyembri nyam a ce eke mi dad m'òñ Sinyamel ek'ann Galasi wus af a: ² dimas fəj, egn egn akñ etñ, b'ow oc os am ew es saw; ow óñ ke wel k'ékum eke mi k'ann m'ow gbuñ ke wel ás os a luku. ³ Ləgn a eke mi b'ow m'ow a, agñ a eke sòsumn otr a, mi b'ow m'erm el Jerusalem. Mi b'ow m'òñ el abusu e lel, ke -l'oc òny ec'ob ap a -n'im. ⁴ Sica ek'ow it ek'em obi yeji mi k'im a, ke -n'im lel em ab.

Pól am bebñ eke k'im usu

⁵ Mi b'ow m'ow òny ogn yogñ eke mi b'ec Maseduan a, anke mi b'ow m'ecr yogñ eci. ⁶ K'aw ke m'ann òny ab segn beb, oglog ke ow él lefr legn iy a nimum. Ow óñ ke élum'n abu m'òkn any m'im em ec'usu a. ⁷ Tasi em a, m'erurm eke ow k'el ekn ce mi k'ekn òny ke m'áfñ es m'aam. M'am òny tutr eke mi k'ann òny ab segn beb eke Es Kòtòkò egn ce.

⁸ Gbəkò mi b'ow m'ann Efes tonj ke Pantekot ec'es gbəgbl a ów, ⁹ anke em e juma kok ec'abusu nòñò eru'm es aña, eke agñ nòñò am atar em ab yeji.

¹⁰ Eke Timote ow a, èwr in e lís e low erm, yec'etñ ke l'ékn eke ebr ir senyn senyn òny ogn yogñ, anke in yeji Es Kòtòkò e juma n'am kok ese em af. ¹¹ Egn kaka òny em a k'íir ir es. Kò òñan in ob eke k'elum'n abu, l'éwl l'ow n'ehñ'm erm es ey em, anke m'am eku'r in lele agñ lisijimel a eke b'ow ewl'l ab ab.

¹² Sica ey lisijim Apolòs e lís ec'a, † m'atr'r sos es sakp nòñò eke li k'ow l'ekn òny agñ lisijimel beb ab ab, gbəkò sicaca em a, li k'erurm eke li k'im usu. Eke abusu b'ow eru'r es a, li b'ow l'ow.

Ów òm es abal el lele esñ ab

¹³ Àñññ any owr, ìnymn es kikri òmn em! Àtar sos es, òyn lec! ¹⁴ Kòkr fəj erur em.

¹⁵ Agñ lisijimel, emeny kin low òm nyam: òny uwr any eke Stefanas lel in ec'akñ ab ab el Akayi † wus ogog ec'agñ krekrə eke itññ erm em, ke egn òmn esel ejec'a e juma eke -li ki kok -n'òñ a e low -l'ebr. ¹⁶ Ow sosiem, èlumñ agñ nene a lele agñ a fəj eke am atr sos es kok juma el ab a.

¹⁷ Sos em am iñn'm Stefanas, Fortunatus lele Akayikus ab ec'ow na eke ow am ekn'm a eci. † El eci saw eke -n'ann'm a, ow ann ese òny yeji saw ce òny ann'm af. ¹⁸ Ee, -n'òñ'm erm es ey etñ òny yeji -n'òñ òny. Ow akpl eke k'uwr agñ nene a e leg ab any.

¹⁹ Azi wus af † e Sinyamel a fəj am esññ òny. Akilas, Prisil lele agñ a eke b'as luku el ec'akñ a, am esññ òny senyn senyn Es Kòtòkò e nin em.† ²⁰ Òmn esel a fəj ek'ann aña a am esññ òny. Esññnin òny òfr ke éyarir af ese Krist em ec'agñ lisijimel lele lisijowel ab af.

²¹ Em Pól, em obi ec'abu em mi non esññ na.

²² Eke egn nyam érurm Es Kòtòkò, ke Nyam ígn òwl'l! *Marana ta!* Ey Es Kòtòkò òw. †

²³ Ke Es Kòtòkò Jesu édn òny òwrò!

²⁴ M'erur òny fəj Es Kòtòkò Jesu Krist em.

† 16:12 Apolòs:Èkn Ob Kok 18.24; 19.1; 1 Korənt 1.12; Tit 3.13. † 16:15 Akayi:el Gres esr em a e wus ogog. Af yogñ anake Korənt ec'eb a ann a. † 16:17 Stefanas, Fortunatus lele Akayikus ab:wel bi tutr eke agñ nyahan na anake oc Korənt e Nyamel a e lel ek'awñ Pól a is'r a. † 16:19 Azi wus afel wus ogog nyam eke Rom ec'es ew es a ew es. Yefenyña em a, usu na anake wel b'esñ Turki a. Efes ec'eb a eke Pól ann em non lel na a, el wus ogog yogñ e seb a e logñ any. † 16:19 Akilas lele Prisil ab:Èkn Ob Kok 18.2, 18-19. † 16:22 Marana ta:na odad ek'el Arame ebr em, ow e nyandrə el: ey Es Kòtòkò òw! Jesu lele Paləstin e kretienel krekrə ab ab ec'ebr nyam ek'ebr.

Ɔɔl e lel yony em ek'awɔ Korent eyɔ Ów ek'it eke wɛl k'uw any

Erm es Ɔɔl ij akpo nyahan Efes eb em, in e sɔkp nyahan em ec'usu im ab em, ec a eke li b'ec susu susu n'am ɔb Amani Mamn eci kokoba a. Yogɔ anake ni nɔn krɛkrɛ em Korent e lel a n'awɔ Nyamel ek'annɔ Korent a. Eke ow ibn tel a, wuwal owi ey Efes eb ab em, toɔ Ɔɔl tel ce ke írnm in e sel a (Ob Kok 19; 2 Korent 1.8-10).

Ow e jam a, Timote annɔ Korent ow lele amani enɔɔ ab eke em bubr owi a in annɔ ce etɔ nyimn esel beb in am cacak ow. Ow ɔɔ Ɔɔl in obi im yogɔ etɔ ɔm el ów eke -li k'itɔn es an. In ec'im na eke n'im n'am ekn wɛl ab em anake Nyamel ab em ec'idr es nyam kok'r es, ɔwr'r sos es a (2.5-11; 7.12). Low na nuɔ af, Ɔɔl ewl kpra im Efes etɔ ni nɔn lel ejeci nyam sos es ɔw nɔnɔ ab (2.4; 7.8); Tit anake oc lel a im a, kɔ lel ikɔ a, yefenyana em a, s'uwm usu nuɔ nyam ek'ow ey ab any. Ow e jam a, Ɔɔl nɔɔɔ Efes etɔ us ejagb aam Korent, gbekɔ l'ecr Maseduan eci eke li k'ekn Sinyamel ek'annɔ Filip eb em lele Tesaloni eb em ab a. Yogɔ, l'ɔbr Tit (7.5-6) ek'ism amani amamn ab eke lel es abal el a in ɔsu ey amamn Korent yogɔ (7.7).

Eben yeji, Ɔɔl uw any eke agɔ annɔ Korent yogɔ eke am cacak'r. Etɔ ni nɔn lel na eke s'esɔ Ɔɔl e lel yony em eke awɔ Korent eyɔ a. Lel na anake el silɛl a eke ni nɔn n'awɔ Korent e Nyamel a ec'es abal el a.

Nuɔ 1 toɔ nuɔ 7 a, am otar low sosiem eke n'ony wɛl ec'im ekn e low a eke li bebɔm l'ew es a l'itɔn lele low nuɔ af eke ni nɔn lel lebl kpankpan n'awɔ wɛl a. Gbekɔ, sos em inɔn' n' eke lel ikɔ a ɔsu ey amamn a.

Ɔɔl am tutr eke k'im annɔ el ab ibn etɔ n'am atr wɛl sos es eke -li ki yibr ob ap a eke wɛl am kok Jerusalem ec'ɔgbɔru a

† **1:1** Akayianɔ Gres esr em a. Ɔɔl eci yogɔ eke ɔg es im ec'a, ekn Ob Kok 18.1-18. † **1:8** Azi wus af a: ekn 1 Korent 16.19 lel ow ec'akr otar ab ab.

sosiem ec'a, ke -l'elu el ec'erm mamn a ɔkm (Nuɔ 8 toɔ nuɔ 9).

Nuɔ 10 toɔ nuɔ 13 em a, Ɔɔl agbr lebl es lel ab em etɔ n'am dogɔn in ec'erm es e l'el ec'abusu eke n'ony a e low. Etɔ li dad eke in e jam ec'ow eke in b'ow in ow wɛl ec'araɔn a, in b'ow in elu in ec'abusu ɔny a ɔkm eke ow'n it ek'in ki kok eben. Eke n'awɔ lel a, ow ibnm etɔ l'ow l'ey Korent etɔ n'annɔ lefr legɔ iy a nimum ese ekel eke li bebɔm l'ew es ab af (1 Korent 16.5-6). In eci Korent eke n'im n'am ekn a anake ni nɔn Rom eyɔ eci lel a.

Esɔn

¹ Em Ɔɔl, m'el Jesu Krist ec'erm es anke Nyam erur. Ey lisijim Timote ab e nin em, m'am awɔ Nyamel ek'annɔ Korent a lele Nyam ec'agɔ a fɛɔ ek'annɔ Akayi nimum ab a lel na. †

² Ke Nyam ey Es lele Es Kotokɔ Jesu Krist ab edɔ ɔny ɔwrɔ ke óɔ ɔny erm es ey!

Ɔɔl am ɔɔ Nyam bia

³ Si kóklm Nyam ek'el ey Es Kotokɔ Jesu Krist ec'Es a! L'el egɔ Es ek'ij gbrenɔɔbi ɔɔɔ ikɔ em etɔ l'el Nyam eke b'atr ey sos es low low fɛɔ em. ⁴ Li b'atr ey sos es ey e ses babur fɛɔ em, yec'etɔ ke ey yeji s'átr agɔ ek'am ij gbre a sos es. Etɔ eben a, si b'ɔɔ el yec'a eke ey obi yeji si b'eb Nyam ogɔ a. ⁵ Tasi em a, ekel a eke si b'ij gbrenɔɔ Krist e nin a ec'a, eben nenyembri nyam si b'etɔn sos es atr nɔnɔ in em. ⁶ Eke s'annɔ es abur em, ke ɔny e sos es atr lele ɔny e ɔɔg ab eci. Eke s'am etɔn sos es atr, ke ɔny e sos eke si k'atr ɔny es egɔn gbrenenyembri nyam a eke s'am ij ese ɔny af a ebr eci. ⁷ S'ony ɔmn tasi ey em eke si bi tutr ɔny e lís owi a, anke s'uw low nyam any: ek'am ijr gbrenenyembri ey ab a, ɔny yeji sos es atr eke s'etɔn a el ɔny eci.

⁸ Agɔ lisijimɛl, ow it e k'uwr any eke Azi wus af a, † s'egɔ gbrenenyembri ijr egbel nɔnɔ s'eb, gbrenenyembri ijr ek'el e leg a agb afɔn ey e lɛc ab es, toɔ ke s'irmn owr annɔ ec'omn fɛɔ. ⁹ Etɔ ey obi yeji s'uw any tasi eke si b'ow s'uw. Eben a, si k'otum s'ocm ey

ec'omn s'elum ey obi em ij, kɔ Nyam eke b'igbm agɲ luw em a sɔny coco em si k'oc s'elu. ¹⁰ Nyam anake ɔny oc ey es luw na em a etɲ emeny li b'ow n'ɔny l'oc ey es. Eɛ, s'ɔny ɔmn in em eke emeny li b'ow n'ɔny l'oc ey es. ¹¹ ɔny yeji, eke bi ɲɔɲan Nyam ɔɲɲ ey, ke abu elumn ey a. Etɲ si b'ow s'ɛɲɲ bibm Nyam em, agɲ nɔɲɔ eci ɲɔɲɲ a sosiem. Etɲ na sosiem agɲ nɔɲɔ b'ow ɔtu ɔɲ Nyam bia ey eci.

Pɔl itɲɲ in ec'usu im ec'ow a eke li bebɲm a

¹² Eke low nyam anɲ eke k'ɔɲ ntotɲ ok ey, ke ey ec'ow tutr a ec'ow eke okm ey af a. N'am dad ey tasi eke si kok low elum em lele nenyembri nyam em ab agɲ fɛɲ ab, ab brobro ɔny e lɪs. Na low ek'anɲ Nyam ogɲ ow, Nyam eci erm mamn a anake nyimn ey a, kɔ ow elm agɲ e sɛwr a gbɛ. ¹³⁻¹⁴ Tasi em a, awal yec'a eke si nɔn ey e silɛl ab em a, irir etɲ si lolam ɔny low kaka es em yogɲ. Low nyam gbɛ anɲ eke irimn okm ɔny es sos em, kɔ m'am ɔny ɔmn eke ow b'ow ok ɔny es sos em tasi: lɛɲɲ a eke Eɛ Kɔtɔkɔ Jesu b'ow ow a,† ntotɲ b'ow ok ɔny ey eci, eɛe lele eke ey yeji ow b'ow ok ey ɔny ec'ab af.

¹⁵⁻¹⁶ Eke m'uw ɔny eci ntotɲ ab any tasi a, mi bebɲm eke mi k'ikɲ anym m'ec ɔny ogɲ a, ke m'anɲ yogɲ m'im Maseduan, ba em e meny ewl ow em a, ke mi gbár es ɔny ogɲ yogɲ. Eɛen a, ow b'ow ɔɲ ɔny abusu kokr sos em iɲɲ sakp yony etɲ b'ow elumn'm abu m'im Jude. † ¹⁷ Eke mi bebɲm low na a, kɔ mi tutrm ów ee? Oglog eke mi bi bebɲm ów a, kɔ em obi ec'erur a eke mi ki kok a sosiem mi b'ɛɲɲ “eɛ”, ke emeny m'ítɲɲ m'ɛsɛ “ɲɲɲɲ” ee? ¹⁸ M'am eb Nyam danɲku, odad eke s'am dad ɔny a, elm “eɛ” lele “ɲɲɲɲ” ab. ¹⁹ Silas, Timote lele em ab, s'ɔb ɔny Nyam Jim Jesu Krist ec'amani a. Ow akpl ke úwr any eke Jesu elm “eɛ” lele “ɲɲɲɲ” ab, kɔ seɲɲ fɛɲ “eɛ” cɛ li b'el. ²⁰ Tasi em a, Jesu el ów a fɛɲ eke

Nyam ɛwar ey ɛw es a eci “eɛ”. Etɲ Jesu em anake si bi dad ey eci “amen” a, ke si bi kɔkɪm Nyam ec'anygbɛl a. ²¹ Nyam in obi anake b'ɔɲ ke ɔny lele ey ab, si b'ɔny lɛc Krist em a. In anake li sɔsum l'ot ey, ²² ke l'ɛw ey in e meny ɛwr a ek'am yeɲm eke s'el in ec'a af a. L'oc Abɲ Lala l'ɛlu ey erm em, eke k'el aja a eke li b'ow n'ɔɲ ey a eci asmanu.

²³ Bla sosiem etɲ mi k'ewlm mi k'owm Korent ee? M'am eb Nyam danɲku, l'uw'm any etɲ l'uw any eke m'ɔnym yadɲ. Mi k'owm, anɲke m'erurm eke mi k'ijr ɔny gbɛ. ²⁴ S'ɔlm eke si k'ɔɲ ɔny low lɛc em ubr nawrɛ. Tasi em a, ijr lɛc ɔmn em, gbɛkɔ s'am erur eke si k'okr af si kok juma ɔny e sos em iɲɲ a eci.

2

¹ Kin low yec'eke mi bebɲm a: m'erurm eke mi k'ewl m'ow ɔny ogɲ yogɲ, eke emeny ow b'ow ɔwr ɔny sos es. † ² Eke em m'owr ɔny sos es, ke bwo ec'ɛɲɲ b'ow ɔɲ'm sos em iɲɲ, eke ow elm ɔny a cɛ eke m'owr ɔny sos es ab ee? ³ M'erurm eke mi k'ow m'ekɲ ɔny, ke m'owr ɔny sos es. Ow akplm ek'agɲ a ek'it eke k'ɔɲ'm sos em iɲɲ a, k'el agɲ a eke b'owr'm sos es a. Na ec'anake m'awɲ ɔny lel es abal el a. † M'uw any tasi eke low yec'eke b'ɔɲ'm sos em iɲɲ a, ɔny yeji b'ɔɲ ɔny sos em iɲɲ. ⁴ Eɛ, mikɲ ab mi nɔn lel a m'awɲ ɔny, sos es ɔw lel erm mij ab iy'm erm em gbɔɲ. Gbɛkɔ m'awɲɲm ɔny lel a eke mi k'owr ɔny sos es, m'awɲ ɔny yec'etɲ ke ékan erur ligbɛl a eke m'ɔny ɔny ec'a.

Pɔl am oc low ap ɛɲɲ a eke wɛwr'r a

⁵ Nawrɛ, ɛɲɲ na eke is sos es ɔw owi na a, ow elm ów a m'erurm eke mi k'agbr gbɛ, kɔ m'am dad m'ɛsɛ li kok Nyamel low ɲɲɲ l'akm em obi a. Etɲ ek'ow elm ɔny fɛɲ yeji, ɔny em ec'agɲ beb gbɛ low a ɔn es. ⁶ ɛɲɲ ikɲ a ec'a, abr a cɛ eke ɔny em ec'agɲ enym'n a ɔɲɲ cɛ ɲ. ⁷ Ow

† **1:13-14** lɛɲɲ a eke Eɛ Kɔtɔkɔ Jesu b'ow ow a:ékɲ 1 Tesaloni 2.19-20. † **1:15-16** Pɔl ɔny tutr eke k'im Korent (ékɲ 1 Korent 16.5-9); aja n'am otar low a nuɲ af eke li k'ewlm li k'owm li k'eknm wɛl a akr (ékɲ akr 23-24 em a). † **2:1** eke emeny ow b'ow ɔwr ɔny sos es:low any uw esel beb tutr eke Pɔl im Korent kok seɲɲ abi ka eke ni nɔn 1 Korent uwr a (ékɲ 2 Korent 13.1). Gbɛkɔ wɛl ebm Pɔl senyn senyn etɲ Nyamel ec'ɛɲɲ nyam kok'r éɛ eke Nyamel dadm low kaka (ékɲ akr 5 tonɲ akr 11 em a). † **2:3** Pɔl am dad lel nyam eke n'awɲ wɛl a e low. Lɛl a, s'uwm yogɲ nuɲ nyam eke l'ey ab any.

sosiem, caca em a, ow akpl eke k'ocr apr ir ke atar ir sos es; ek'ow elm eben, sos es ow ligbel otu eke k'ow'r'r sos es nimum nimum. ⁸ Sica m'am ibrm eke k'elul erur okm in e lis. ⁹ Tasi em a, kin low a nun af eke m'awη ony lel a: m'erur eke mi k'ekn eke b'ow onyn elumn low low fηη em. ¹⁰ Eke b'apr εγη low, em yeji mi b'ap'r. Eke low anη eke mi k'ap yeji, mi b'oc m'ap ony sosiem, Krist ec'any af. ¹¹ Etη nene a, Satan otum ejum ey. Eε, s'uw in e sow tutr ab any tasi.

Pɔl im Troas eb em

¹² Eke m'im m'ey Troas eb em, Krist ec'Amani Mamn a ec'ob ec'a, Es Kɔtɔkɔ onη'm m'εηη juma na e kok ec'abusu mamn. ¹³ Gbekɔ m'onny ermij nɔnɔ, anke m'otum m'εηηm ey lisijim Tit. Na sosiem m'ibrm Troas ec'agη a abusu etη m'eb ejagb m'im Maseduan wus af.

Jesu Krist b'eb any onη ey

¹⁴ S'onη Nyam bia! Sεγη fηη, li b'εcr Krist em l'ot l'ok ey in ec'agη a ek'eb any ke am ij facue ab em, etη li b'εcr ey em n'onη wel uw Krist any usu a fηη. Ow anη εse sɔsη mamn eke b'eb es usu a fηη af. † ¹⁵ Eε, ey s'anη εse mijey sηɔsηɔ eke Krist am onη Nyam af. Etη ow eci sɔsη a ok sakp yony: agη a ek'anη sel εηη ec'ejagb ab af a lele el a ek'am irmn el e sel ab ab eci. ¹⁶ Agη a ek'am irm ec'a, ow el luw e sɔsη eke b'ism luw ab. Kɔ agη likpr a ec'a, ow el owr anη e sɔsη eke b'ism owr anη ab. Etη kɔ bwo ec'εγη ony abusu eke ki kok juma nene ee? ¹⁷ Ey s'anm εse agη nɔnɔ gbɛl eke b'oc Nyam odad am ɔɔl an, os eke -li k'εηη sosiem ec'ab af. Ey, Nyam am εkn eke s'am dad odad eke b'anη in ogη ow a neny nyam em, etη s'am dad lele Krist ec'abusu ab ab.

3

Sinnm owr a e juma kok εsel

¹ Nene eke s'am dad a, kɔ ey obi ey obi s'am aw abusu s'eb ab ee? Agη beb ec'a ow it eke -li ki yegm ony el ec'abusu ony e silel oglog -l'ibrm ony e lis. Kɔ ey yeji eben si ki kok ab ee? ² Ey e lel a, ow ow el ony. Ey e merm ab em wel nɔn, agη a fηη uw any etη b'awl. ³ Eε, ow ayl, Krist in obi nɔn lel na, etη ey anake s'oc s'ow a. N'anm εse lel eke wel oc lel mij nɔn ab af, kɔ Nyam ek'anη owr ec'Abη a l'oc ni nɔn. Ow elm lebn af ni nɔnm, † kɔ agη e merm ab em ni nɔn.

⁴ Nyam ec'any af a, s'onny ɔmn low na em, anke Krist onη ey ɔmn ony ligbel. ⁵ Si ki tutrm eke si k'onny abusu si kok low ey sɔny coco, kɔ Nyam anake onη ey s'onny abusu si kok low a eke s'am kok a. ⁶ In anake n'onη ey s'onny abusu s'am kok sinnm owr na e juma a. Sinnm na anm ol eke wel nɔn a e low em, kɔ Abη Lala e low em n'anη. Ol eke wel nɔn a b'ism luw ab, kɔ Abη Lala, in, b'ism sel ab.

⁷ Ol a eci sodad a lebn af wel nɔn, etη luw ce l'ism ab. Gbekɔ eben yeji, Nyam ec'anygbɛl a jejn Mois ec'any ab af. In ec'any a am jejn afηη es tonη Israel ec'ey a otum eke ki ler'r, eke jejn a ɔb nun am is es a bɔbɔ yeji. † ⁸ Gbekɔ Abη Lala e juma a eke am kok a b'ow εηη anygbɛl agb akm na. ⁹ Eke ol eke b'ism agη luw ab a e juma a εηη anygbɛl ligbel, ow ayl tasi eke Abη Lala eke b'onη agη el nyim nyim a eci juma a, b'ow εηη anygbɛl eke b'ow agb nɔnɔ ligbel. ¹⁰ Ow onη a, anygbɛl a eke legη sig em a jejn a, elm low kaka ij anygbɛl liplemu na ec'any af. ¹¹ Eke ow a eke ibnm a anygbɛl iy em gbɔη, eben ke el a eke hibn a, b'ow εηη anygbɛl ek'agb nɔnɔ ligbel.

¹² Low ɔmn na ab, s'onny ɔmn iy ey em gbɔη. ¹³ Ey si kɔkm εse Mois eke oc gbɔd bubur any es, yec'etη ke Israel ec'ey a k'onnym abusu εknm anygbɛl a e jejn a eke ibnm, ke am uwr a. ¹⁴ Gbekɔ el e nun

† **2:14** Ow anη εse sɔsη mamn eke b'eb es usu a fηη af: eke wel b'ogη ar uwr a, ar ogη εsel a eke eb any a b'ɔsη es, el e madu a eke -n'onyn ar em a anη el jam, ke -n'am ok baηη. Eb eyη a sos em inη em, bi kpakpab suw amamn am wɔwl eberη em a ke am ofη sekp sηɔsηɔ. Sɔsη mamn a eke b'ɔsη ok okm a akpl agη a ek'eb any a eci; kɔ madu a ec'a, ow b'el luw e sɔsη. † **3:3** Anη, Mois ec'ol a e low Pɔl am tutr. Ekη Okm Ok 24.12. Kokoba ɔb es Jeremi dad eke Nyam in b'ow in nɔn ol owr a agη e merm ab em. Ekη Jeremi 31.33; Ezekiel 11.19; 36.26-27. † **3:7** Ekη Okm Ok 34.29. † **3:14** sinnm sig e silel a: el -l'el Amani Sig e silel a.

em ony a ótum irim low kaka. Etn ton yefenyina em, eke -li b'awl sinm sig e silél a, † gbad nyam a ce emeny bi bubur ów a es, anke gbad a, Krist ab ec'af okr a ce b'ony oc'r es. ¹⁵ Tasi em a, ton yefenyina em, sakp sakp fen eke Israel ey b'awl Mois e silél a, gbad nyam bi bubur el e nuñ em ony ab es. ¹⁶ Gbeko sakp sakp fen eke egn nyam b'ewl ow Es Kotoko ogn a, gbad a b'oc es. † ¹⁷ Odad na eke el "Es Kotoko" a, ke Abñ Lala ana. Etn eke Es Kotoko ec'Abñ a anñ usu nyam, in anake li b'onñ ey s'ngbonñ ey e madu el ab em a. ¹⁸ Ey fen ec'any a gbé gbad anm buburm es, etñ Es Kotoko ec'anygbél a am onñ'n li jeñ esé akronñ em es am ler af. Etn Es Kotoko ek'el Abñ a b'itñ ey. Li b'onñ s'anñ esé in af, anygbél ligbél nyam eke segn fen anñ esé in ec'ab af ab em.

4

Jesu ab s'am ijr gbre

¹ Nyam, in ec'erm mamn ab em, abul ey juma na; ow sosiem anake sos ówm ey es a. ² Ey si wal yadñ owi fen eke wél b'oc kokr és owi es lol em a s'elu es. S'am kok low nenymbri nyam em etñ s'onym Nyam ec'odad ebl a s'itñm. Kó nana, si b'elu low nawre ókm kpata, etñ eben a, ow b'onñ agñ fen el e tutr ab em, b'uw agñ yec'eke s'el ab any. ³ Gbeko eben yeji, ey ec'Amani Mamn a b'el ob eke lol es agñ beb a eke am irmn el e sel a eci. ⁴ -N'onymn ómn anke Satan, wus na e nyàm ñun a efal el e nuñ em ony a any, etñ ow onñ -l'eknmn Amani Mamn ab em ec'usuayl a eke am jeñ ow a. Amani Mamn a am dad Krist ek'in obi a el Nyam ec'es otarir kpenñ ec'anygbél a ec'odad. ⁵ Tasi em a, amani a eke s'am ób a, ow elm ey obi, kó Es Kotoko Jesu Krist s'am ób. Etn ey, s'el ony e juma kok esél Jesu Krist sosiem. ⁶ Nyam dad nine: *ke usuayl áfñ ncebñ ec'aranñ!*† Etn ow el in obi eke l'afñ ey e merm ab em ey ec'es ekan eci, ke n'onñ ey s'ekn in ec'anygbél a ek'am jeñ Krist ec'any a.

⁷ Gbeko ey eke s'am abu ob ony na a, s'anñ esé kpenñ em mew af. Ow b'onñ wél

b'uw any senyn senyn eke abusu gbél na ow elm ey em ow ánm eym ókm, kó Nyam ogn a ow b'anñ ow. ⁸ Ses babur b'eb ey susu fen, gbeko -li kiknmn ey es. Etn eke si b'anñ sel at em a bobo yeji, s'ígnm low a s'elum es. ⁹ Wél b'ijr ey gbre ey ec'ómn a sosiem, gbeko Nyam ígnm elum ey es. Wél b'onñ ok ey wus, kó s'úwm gbé. ¹⁰ Gbre ij na em, si b'uw Jesu e luw a ek'anñ ey sos megl em ab any, yec'etñ ke s'ótu s'uw in ec'owr anñ a ek'anñ ey sos megl em a yeji any. ¹¹ Tasi em a, s'anñ owr, gbeko segn fen si b'onñ low luw ab eke s'am us Jesu jam a sosiem. Etn eben a yeji, ow b'onñ wél b'ekn eke Jesu anñ owr ey e sos megl a eke b'uw ab em. ¹² Low eke wél b'ekn em a el: luw eke am kok low ey em, ke owr anñ in am kok low ony em a.

¹³ Nyam Lél dad nine: *M'onny ómn, ow sosiem mi dad.*† Ómn nyam a ce b'onñ ey si kok low. Ey yeji s'onny ómn, ow sosiem s'am dad. ¹⁴ Éé, s'uw any eke Nyam ek'igbm Es Kotoko Jesu luw em a, ey yeji b'ow igbm ey luw em in ab, etñ ony lel ey ab, li b'ow l'ot l'ok ey es ow e saw. ¹⁵ Gbre fen eke s'am ij a ony sosiem, yec'etñ ke Nyam ec'ów amamn a eke am agb eb es a, óñ segn fen am enyn nonñ onñ in bia, ke ókar af ony fen kóklmn in.

Sos ówm ey es luw ec'any af

¹⁶ Na sosiem anake sos ówm ey es a. Etn eke ey e sos megl a am unñ tél tél yeji, yec'a ek'el ey ec'abñ em ec'a, legñni nyam nyam fen b'el owr. ¹⁷ Éé, ey e yefenyina em e gbre ij nonñ a ew fuéfué etñ bibñ segn tél ce, gbeko ow bi bebñ anygbél liplemu nyam ey eci. Anygbél ikñ a b'anñ segn fen etñ l'agb nonñ l'akm ey e yefenyina e gbre ij a fen. ¹⁸ Ey, s'ólm yec'a eke wél ótu eke k'ekn ab es, kó yec'a eke wél éknm a s'am ól es. Tasi em a, yec'a eke wél ótu eke k'ekn a íbnm nonñ, kó yec'a eke wél éknm a b'anñ segn fen.

5

Afr e sos megl a e low

† 3:16 Ékn Ókm Ok 34.34. † 4:6 Ékn Nuñ Ób 1.3. † 4:13 Ékn Selu 116.10.

¹ Wus af aña, s'ir sos megl nyam ek'any ese ndey lel em êl † eke legñ nyam b'ow ufñ es ab em. Gbêkò s'uw any eke afr Nyam ew ey êl nyam eke b'ow any sègñ fèñ ab es. Êl eke Nyam us in obi, ke ow elm agñ ec'abu usm. ² Sicaca em a, s'am ikññ sòmu, † etñ s'am òòl ey e lèc fèñ em eke si k'oc mob sus em ejec'a s'ew sos af, mob sus em a ek'el ey ec'afr ec'êl a. ³ Èè, low na anake s'am òòl es a, yec'etñ ke si k'èlmn abñ eke ònym sos megl. ⁴ Lègñ na em eke s'iir ey e wus aña ec'êl ab em a, s'am ikññ sòmu ese èrèkp leg leg ec'ew es any af. Ow elm ke s'am erur eke si k'uw ke si k'ònymn sos megl eci. Njan, s'am erur eke si ki sus ey ec'afr e sos megl a ese mob sus em af, yec'etñ ke sel ek'ònym uwr a òny ey e sos megl a eke b'uw a emn. ⁵ Nyam in obi anake bèbm ey eb ir na eci sos a. Etñ n'òñ ey Abñ Lala eke el aja a eke li b'ow n'òñ ey a eci asmanu.

⁶ Ow sosièm a, sègñ fèñ sos es atr iy ey em gbòñ. Gbêkò ey s'uw any, legñ na em eke s'iir ey e sos megl na em a, si kpab es Ès Kòtòkò e lís. ⁷ Tasi em a, òmn em s'am ir eb, kò ow elm es eke s'am èkn ab em. ⁸ Èè, sos es atr iy ey em gbòñ etñ s'am erur tasi eke si k'ngbòñ sos megl na em, s'im s'ir eb Ès Kòtòkò eci saw. ⁹ Gbêkò low krèkrè eke s'am erur a el ke ey owi aw'r, eke s'any sos megl na em etñ s'anm em yeji. ¹⁰ Ey fèñ ow ibrm eke si b'ow s'imn Krist e jèj ok a ec'any af, yec'etñ ke egñ egñ èññ yec'a ek'it eke k'èbm, in ec'ów amamn lel enññ eke li kok in e wus aña ec'eb ir ab em a. †

Nyam ecr Krist em òny okr ey em in ab

¹¹ Èlum Nyam òmn em a, s'uw low yec'èke ow am dad ab any. Na sosièm anake s'am òòl elel eke si ki dadr ow e low ok agñ es sos em a. Nyam uw ey any ign nunn etñ l'uw any eke s'òny neny nyam, òny yeji m'am òmn eke òny e merm ab em, uwr any èben. ¹² Ey, emeny si k'ow s'òlm eke si k'aw abusu s'eb, kò s'am erur eke si k'òñ òny abusu ntotñ ok òny ey eci, yec'etñ ke ònyn low dadr òññ agñ a eke

† **5:1** ndey lel em êl:ow el êl mum nyam eke wèl bi kok ndey lel em oglog gbad em, eke wèl k'ònym êl tasi eke k'èru em a. Pòl in obi yeji, kok mel akpasu na e juma. † **5:2** s'am ikññ sòmu:Bèbm Rom 8.23. † **5:10** Bèbm Rom 14.10. † **6:2** Èkn Esayi 49.8.

b'ew sos ów eke wèl b'èkn nyamn em a eci, ke ow elm ów a eke b'any egñ erm em ec'a. ¹³ Eke agñ am dad eke en em in un ey, ke Nyam sosièm eci. Etñ eke wèl am ot ey ány es oku, ke òny e low nimamn eci. ¹⁴ Erur eke Krist òny ey ec'a am ucu òny ey es, anke s'uw any tasi eke egñ nyam cè uw agñ fèñ eci; egñ a el Krist, etñ ey fèñ in e luw a el ey eci. ¹⁵ L'uw ey fèñ eci, yec'etñ ke agñ ek'any owr a k'írm eb el obi el obi ec'ij, kò ke -l'ir eb Krist ek'uw ke igb luw em el ec'a eci.

¹⁶ Low na sosièm anake jam aña, si k'ow si lèrm egñ ese elel ek'agñ bi lèer egñ ab af a. Etñ ek'ow el èben anake si lèr Krist a, ke jam aña, ow elm èben s'am lèrm'n ij. ¹⁷ Ow sosièm, eke egñ nyam okr af Krist ab, n'any ese egñ eke Nyam kokr em af. Low yec'èke el lisig a uwr, etñ yec'a ek'el owr a eb usu. ¹⁸ Amua fèñ Nyam ogñ ow b'any ow. L'ècr Krist em n'òny l'okr ey em in obi in obi ab, etñ l'abul ey agñ ejec'a lele in ab ec'em okr a e juma. ¹⁹ Nawrè, Nyam erm Krist ow in lele agñ ab ec'em okr a eci, etñ l'úsm wèl ec'ów obr in e lís a e low jam ij. Etñ l'abul ey in ec'em okr ec'amani òb a.

²⁰ Ey s'any ese èrmu eke Krist am erm af. Etñ Nyam b'ècr ey em dad òny odad ese: «Krist e nin em, s'am ok òny merm sabu af, yèbr Nyam òny òkr òny em in ab!» ²¹ Krist ònym sikpl kaka, gbekò Nyam òb'r low luw eci ese sikpl es af ey usu iy, yec'etñ ke si b'okr af Krist ab a, Nyam ót ey ese agñ nyim nyim af.

6

¹ Sica ey eke s'am kok juma Nyam ab a, s'am dad òny eke k'ocr bibm a ek'èñan in ec'abu em a kokar low senyn. ² Tasi em a, Nyam dad nine:

Lègñ mamn em a, m'ègñ'ñ neny, etñ sel èññ e lègñ a yeji, m'eb m'èlu'ñ es.

†
Sica yèfenyna tasi anake el lègñ mamn a, yèfenyna anake el sel èññ e lègñ a.

³ Eke s'erurm ek'agn ki cak ey e juma a, ow on ey e low fen em, si kok elel eke si k'elm lirikp egn kaka fen eci. ⁴ Ko nana, si bi yegm low fen em eke s'el Nyam e juma kok esel. Etn eben a, si b'egn erm susu em sos es ow, ses babur, erm mij ebr; ⁵ or eke wel b'or ey, sobel em eke wel b'ok ey lele dedeku ec'af eke b'ok ey ab ab e low s'eb. Si b'egn sos es kkn ern ern, memn erum lele namn ab s'eb. ⁶ Si b'ir eb lala em si yegm eke s'uw Nyam e lis ec'ow any; s'onny low eku, s'el erm mamnu, Abn Lala anny ey ab, s'onny erur tasi, ⁷ etn si b'ob low nawre e kokoba, Nyam ec'abusu ab em. Si b'oc yec'a ek'el nyim nyim Nyam ec'any af a, ese ar oggn ob af, s'im agn ar oglog si doggn sos. ⁸ Wel b'usr ey sos oglog wel bi kok ey es. Wel bi dad ey e low nun lel ey e low mamn ab. Wel b'ot ey ayadnu, ke low nawre ce si bi dad. ⁹ Wel bi kok ey ese agn eke wel uwm any af, ke wel uw ey any senyn senyn ce. Wel bi ler ey ese agn ek'am uw af, gbeko si b'ann owr segn fen. Wel b'or ey ey ec'omn a sosisem, gbeko wel ibim ey. ¹⁰ Wel b'ekn ey ese agn eke sos ow es af, gbeko segn fen si b'ann sos em inny em. Wel b'ot ey ogboru, gbeko si b'onny agn ejec'a onny ob. Wel bi tutr eke s'onny ob kaka, ke ey nana anake s'onny ob fen a.

¹¹ Korent ec'agn lisijimel, nenyembri nyam em si fig ey ec'erm a si dad onny odad. ¹² S'abl m ey ec'erm a onny e lis, ko onny anake b'abal onny ec'a ey e lis a. ¹³ Sica m'am dad onny odad ese iy es lel in ec'ey ab af m'ese: kokr ese ey af, onny yeji figr ey onny e merm a fon.

Èel cee Nyam e lis

¹⁴ K'ewr mæcrer agn a ek'onny omn Nyam em ab ab, k'otumn okrmn eb ir af el ab. Ko low nenyembri nyam otu eke k'okr af enyembri yony owi eke Nyam erurm ab ab ee? Ko usuayl lele ncebn ab b'otu okr af ee? ¹⁵ Ko Krist neny otu eke k'okr af Satan ab ee? † Ko nawre ub es nyam lele nawre ubm es nyam ab ec'aran a low otu eke k'ann ee? ¹⁶ Boggn ec'iririr k'ann

Nyam ec'el a lele sinyam yadn ec'ab ab ec'aran ee? Ey anake s'el Nyam ek'ann owr ec'el a, ese elel eke in obi li dad nine: Mi b'ow m'ann el aran ke m'ir eb el ab. Mi b'ow m'el el e Nyam etn -li b'ow -l'el em ec'agn.

¹⁷ Ow sosisem Es Kotoko dad nine: Njbrogn agn amua ec'aran ke k'abr el es lis!

K'itn nin ob yec'eke aym a abu, etn em, mi b'ow m'eb onny.

¹⁸ Etn emeny Nyam Abusu Es dad nine:

Mi b'ow m'el onny Es,

etn onny b'ow el em ec'ey egn lel onny ab.†

7

¹ Erur em ec'agn lisijimel, ow ewar amua fen el ey eci. Ow sosisem a, si yoyog ob fen eke b'ibar ey e sos a lel erm ab ab a es, ke s'eel Nyam eci nimum nimum elum em.

Pol sos em am inny Nyam ec'agn a ec'itn a eci

² Kokr ey usu onny e merm ab em! Si kokm enyembri yony yony owi egn kaka e lis, si nunnm egn kaka ec'omn, etn s'ebm egn kaka ec'ob s'ijm. ³ Mi dadm odad nene low e mi k'ob onny eci. Ese elel eke m'ikn anym mi dad ab af: onny owi anny ey erm em, etn s'okr af owr anny em tonny luw em. ⁴ M'onny omn ligbel onny em etn ntotn b'ok'm onny eci. Eke s'onny ses babur noko yeji, m'onny sos es atr noko etn sos em inny iy'm em gbony.

⁵ Tasi em a, eke s'im s'ok Maseduan a, s'enn sel es ok kaka. Ko nana, gbre ern ern s'enn ese: agn eke ok ey af lele erm em ec'ern ab. ⁶ Gbeko Nyam eke b'atr agn eke sos b'ow es a sos es a, atr ey sos es Tit ec'ow a ek'ann ow ab em. ⁷ Etn ow elm Tit ec'ow a sony ce atrm ey sos es, ko onny e sos a eke atar ir es ec'amani a eke n'onny ey a yeji. Li dad eke onny onny em ec'ekn ec'erur noko. Etn li dad ey onny e sos em ey owi low a ek'ey a eci lele em e doggn eke doggnin'm gbragbra kok em

† 6:15 *Satan*: odad ebl na Grek em a *Beliar*. Grek em ec'odad ebl na otarir es Ebre em ec'odad na ab: *Belial*, ow e nyandre el "ob ofr ofr". Jwifel oc odad ebl na ese Satan e nin nyam af. † 6:18 Ekn Ob Ap 26.12; 2 Samiel 7.14; Esayi 43.6; 52.11; Jeremi 31.9; Ezekiel 20.34; 37.27; Ose 2.1.

ab ab. Ów amua anake òḡ em e sos em inḡ a agb òḡḡ a.

⁸ Tasi em a, eke em e lel es abal el a òwr òny sos es, ke em, ow e low eym im sos em ij. † Èè, m'uw any tasi eke lel a òwr òny sos es læḡḡ tæl eci, etḡ nawrè ow e low ey'm sos em, ⁹ gbekò caca em a, m'ann sos em inḡ em. Ow elm òny e sos es òw a sosiem, kò eke òny e sos es òw a òḡ òny itḡnin es an a sosiem. Sos es òw a eke Nyam b'erur in ec'agḡ ec'ab ana, etḡ nenè a, ow am yegm eke si kokm òny low ḡḡ. ¹⁰ Tasi em a, sos es òw a eke b'akpl Nyam sos em a, b'òḡ ey s'itḡn es an etḡ bi nyimn ey sel etḡ em. Sos es òw nenè a òtum eke k'ey ey sos em. Gbekò wus ec'ów ec'erm mij ebr a eci sos es òw a, ek'itḡnm egḡ ec'es an a, bi nyimn egḡ luw em. ¹¹ Òny eci sos es òw a akpl Nyam sos em. Sica læèr ow ec'ey eke ow òsu: ow òḡ òny low es ogḡ kok lele low oc ap ec'ibrm ab! Ow òḡ òny low sos em ey lele low uru low kok em ab! Ow òḡ òny em ec'ekn ec'aw lele em e dogḡn gbragbra kok em ab! Etḡ ow òḡ òny low ḡḡ kok es a eci low ew òḡ! Low na em a, yegmn eke ònymn low af ok kaka.

¹² Sica m'awḡm òny lel egḡ a eke kok low ḡḡ a sosiem oglog egḡ a eke wæl kok low òbr a sosiem. Kò m'erur eke mi ki yegm òny Nyam ec'any af, èkan eke b'erurir ey owi tasi. ¹³ Na anake el low ek'atr ey sos es a.

Etḡ sos es atr na e low ek'igḡ af, ke obn ey e sos em inḡ a el Tit eci sos em inḡ a ek'etḡn a. Èè, òny fèḡ eyar ir erm es. ¹⁴ Nawrè, in ec'any af mi dad òny ec'odad neney ij em, etḡ òḡm'm ès. Sèḡḡ fèḡ si bi dad òny low neneyembri nyam em, etḡ kin ow e low ek'ow ism ab: m'òny low ij eke mi dad òny e lís owi neney ij em Tit ec'any af. ¹⁵ N'am òkn eel a eke òny fèḡ elumn low lele òny ec'eel a eke ebr ir elum ligbèl em lele sos ufḡ em ab a. Etḡ ow sosiem in ec'erur a e n'òny òny ec'a emeny agb obn. ¹⁶ Sos em am inḡ'm eke m'òtu eke mi k'òmn òny low fèḡ em a.

8

Jerusalem ec'òmn esel a ec'abu elum a

¹ Agḡ lisijimèl, kin yec'eke s'am erur eke k'uwḡ any: Nyam elu in ec'erm mamn a òkm bibm eke n'òḡ Maseduan e Sinyamel ab em. † ² -L'òbr ses babur òḡḡ èsè ebm èkn af, gbekò òmn esel a sos em inḡ iy em gbòḡ. -L'ij gbòr òḡḡ, gbekò -l'èlu erm mamn òny òḡḡ òkm el ec'ob eke -l'apr ab em. ³ -N'òḡ yec'a eke -l'òtur a, etḡ -n'òḡ ow afḡ es yeji, m'ij ow e danḡu. Ow elm læc em wæl ònym el -n'òḡ; kò el obi tasi ec'erur em -li kok. ⁴ Tasi em a, -l'ibrm ey atrm em eke el yeji, el ec'abu k'ann Jerusalem ec'òmn esel a ec'abu elum owi ab em. ⁵ -L'ikḡ anym -l'ocr el sosi -n'òḡ Ès Kòtòkò, etḡ ow e jam a, -l'ocr el sosi -n'òḡ ey yeji, èsè eel eke Ès Kòtòkò erur ab af. Etḡ na el low eke s'òmnm kaka. ⁶ Na sosiem anake s'atr Tit sos es eke li k'ewl l'ow òny ogḡ yogḡ, ke l'úwar òny ec'erm mamn òny e juma mamn a eke l'òb nuḡ a. ⁷ Òny ijr læc ów ów a fèḡ em: ijr læc òmn em, Nyam odad dad em, uwḡ Nyam ec'ów ab any, sèḡḡ fèḡ bebmn sos low kok eci, etḡ òny ey ec'erur yeji. Na sosiem, ow it eke ki yegmn òny e læc ij a, òny ec'erm mamn òny ab em yeji.

⁸ Ow elm ol m'ewm m'òḡm òny, kò Nyamel beb a ec'eel eke gbragbra kok em kokr low a cè m'am dad òny. Nenè ke m'òḡ òny abusu yegmn eke òny ec'erur a el nawrè tasi. ⁹ Tasi em a, òny uwḡ ey Ès Kòtòkò Jesu Krist e bibm a lele erm mamn ab ab any. L'el gbrenḡbi, gbekò òny sosiem l'egḡ gbòr l'eb, yec'etḡ ke in e gbòr a òḡ òny eel egbrenḡbi. ¹⁰ Em ec'eel eke m'am èkan low a el, ke kókr low a ek'òbr nuḡ lakpo jam a yibar, anḡe òny eel agḡ krèkrè eke is ob ap na e tutr a, etḡ òny cè eel emeny agḡ krèkrè ek'ob nuḡ kok ow e low. ¹¹ Eke isr ow e low a, yegmn òny ec'erur ek'òny a. Ow sosiem erur nyam ab em cè, ùcur low a òny es toḡ ke igḡn nuḡ egḡ egḡ ec'ob ek'òny ab em. ¹² Eke wæl b'òḡ erm fròrò em a, Nyam

† **7:8** Lèl na eke Pòl awḡ Korent e Nyamel a s'ònym ow ann usu kaka. Lèl a eke si b'èḡḡ 1 Korent a e jam anake ni non lel na ek'irm a. Èkn 2 Korent 2.3 lel ow ec'akr otar ab ab. † **8:1** *Maseduan e Sinyamel*:ow el Sinyamel èsè: Filip baḡn ec'a, Tesaloni baḡn ec'a lele oglog Bere baḡn ec'ab ab.

b'ekn ow e s'ony a etj li b'eb ow eke si b'ap a. L'ibram eke si k'ap ow eke s'onym a.

¹³ Ow elm ke wel ój ony ijr gbör agj ejec'a ec'abu elum a sosiem. Njan, kpenj kpenj eke k'eel a wel am ol. ¹⁴ Legj na em a, ow a ek'onyn bubu af a otu eke k'elum agj ejec'a ek'onym a abu, yec'etj eke legj nyam onyn es abur etj el -n'onny ob noko a, ke el yeji -l'elum ony abu. Nene ke ony fenj eel kpenj kpenj. ¹⁵ Nyam Lel dad ninε: Egnj a eke ot noko a, onym ob ij afjnm es. Egnj a eke ot tel a, opim ob ij legj kaka. †

Tit lele kretienel ejec'ab im Korent

¹⁶ M'am onj Nyam bia, anke n'onj Tit gbragbra kok nyam a ce eke li k'oc l'elum ony abu, l'akm em obi ec'a e m'onny a. ¹⁷ Tit egnj ey ec'erm a ek'el ony ec'ow ekn a emeny eb, etj n'am ognj es eke kpekj li k'ow ony ognj yognj. ¹⁸ S'am onj'n l'ow egnj lisijim nyam ab. Egnj lisijim a, Sinyamel a fenj b'aw'r, in ec'Amani Mamn ec'ob e juma kok a sosiem. ¹⁹ Etj ow elm na ce! Sinyamel a sosum oc'r, yec'etj ke l'ignj ey ab s'oc bibm na s'im. Ow el juma eke si ki kok, ke am elu Es Kotoko in obi ec'anygbel okm, ke am yegm ey ec'abu elum ec'erur e s'onny a. ²⁰ Wel abul ey os noko, etj s'am erur eke wel ki cakm ey ec'eel eke s'am kokr ow e juma a. ²¹ S'am ol low yec'eke akpl ab es, etj ow elm Nyam ec'any af ce, ko agj ec'any af yeji.

²² S'onj ey lisijim nyam yeji ignj Tit lele egnj lisijim nyam a eke k'ewl'l ab ab af. Egnj lisijim na yegm ey sakp noko in ec'eel eke li b'erur tasi l'elum agj ejeci abu a. Caca em a, li b'erur es ognj em tasi l'elum agj abu, anke n'onny onm noko ony em. ²³ M'am onj Tit ek'el em lawl ke bi kok juma em ab ony sosiem ec'a, lele agj lisijimel ejeci amua ek'el Sinyamel ec'erm esel a ow ekn ony. El fenj Krist ec'anygbel a e juma -n'am kok. ²⁴ Ow sosiem yegmn el eke b'erurir el, yec'etj ke ow onj Sinyamel a úw any nawre, ke -l'ekn yej'eke ntotj otu eke k'ok ey ony eci.

9

Nyam b'erur egnj eke b'onj sos em inj em a

¹ Jerusalem ec'onm esel a ec'abu elum eke wel k'oc im onj ec'a, † ow ebam eke mi k'awj ony ow e lel. ² M'uw ony e sow tutr amamn ab any. Maseduan ec'agnj lisijimel a ec'any af, m'ij neny mi dad el eke Akayi † ogog ec'agnj lisijimel a, lakpo jam etj bebim sos abu elum na ec'os a eci. Etj ony e low na eke ognj es egnj ebr a, atr agj noko sos es. ³ Ow sosiem m'erm agj lisijimel amua, † yec'etj ke -l'ekn tasi eke bebim sos. Ow onj ke wel ekn eke ey e neny a e s'ij ony ec'a elm ofr ofr. ⁴ Sica eke Maseduan ec'agnj ignj'm ab ow etj ekn eke bebamn sos, ow b'ow ony ey es noko eke s'oc onm s'elu ony em, etj ony yeji ow b'ow el ony ec'es. ⁵ Na sosiem m'onny tutr eke ow akpl ke m'ikj anym m'onj agj lisijimel amua ow ony ec'aranj bebim ob ap mamn a eke dadr ow e low ewr es a, ba mi b'anj m'ow a, ke fenj iy neny ij, ke wel ekn eke ow el erm froro em onj, ko ow elm atrm em.

⁶ Kin yec'ek'it eke k'uw'r any: egnj eke b'ewl tel a, b'ub tel, etj egnj eke b'ewl noko a, b'ub noko. ⁷ Ow akpl ek'egj egnj k'onj ese elel eke li tutr in ec'erm em ab af, ow k'elm sos es ow em lele atrm em ab. Tasi em, Nyam b'erur egnj eke b'onj sos em inj em a. ⁸ Nyam ony abusu eke k'onj ony ow amamn fenj ow afj ony es. Ow onj segnj fenj onyn ow ek'it a, ke onyn ow bubu af, ocr kokr ow amamn. ⁹ Nyam Lel dad Nyam ec'egj e lis ninε:

Li b'onj ogboru erm mamn ony em, etj li bi kok segnj fenj yec'ek'el nyim nyim a. †

¹⁰ Nyam anake b'onj egb ewl es egb ey lele futufutu eke li k'ij ab ab a. Ony yeji in ce li b'ow n'onj ony egb ey, li kok ow eny ke n'onj ow agb. Etj eben a, ony ec'ow nyim nyim e kok a b'ow osu ey amamn noko. ¹¹ Kaka fenj, Nyam b'ow onj ony onyn ob, etj b'ow elul ony ec'erm mamn ony a okm. Etj agj noko b'ow onj Nyam

† 8:15 Ekn Okm Ok 16.18. † 9:1 Ekn Rom 15.25; 1 Korent 16.1-4. † 9:2 Akayi:ekn 2 Korent 1.1 lel ow ec'akr otar ab ab. † 9:3 agj lisijimel amua:anja Tit lele agj lisijimel yony ab ab e low wel am dad, ekn 2 Korent 8.17-24. † 9:9 Ekn Selu 112.9.

bia sob ap amua eke si b'ow s'ow el ony e nin em a eci. ¹² Ob ap na em, am elumn Nyam ec'agħ lala a abu. Eħtj ow elm ke 3ħn el feħ a eke -n'3ħnym a ce, k3 emeny b'atar el sos es eke -li ki ħ3ħn Nyam n3ħ3 -l'elul ow bia. ¹³ 3w amua feħ sosiem, -li b'ow -l'ekħ juma na e leg a eħtj -li b'ow -li k3ħħm Nyam, aħke bi ceħr erm mamħ 3ħy em yec'a eke 3ħyn a, Jerusalem ec'3ħm esel a lele ejec'a feħ ab, eħtj am yeħm eke b'elumn Krist ec'Amani Mamħ a. ¹⁴ Nyam in ec'erm mamħ ab em 3ħy 3ħy in e bħm a ow bubu af. Ow sosiem, -li b'ow -li yeħm 3ħy el ec'erur a, Nyam eke -li bi ħ3ħn -n'3ħ 3ħy ab em. ¹⁵ S'3ħn Nyam bia in ec'ob ap mamħ a eke wel k'3ħm ocm beħmħm ab a eci.

10

P3l am dogħn sos agħ a ek'am okr 3w af a e l3s

¹ Em P3l, em anake m'am ĩbrm 3ħy low Krist ec'erm fr3ħ3 lel erm mamħ ab ab em a. Wel am dad eke em b'annħ tħy eke em b'annħ 3ħy ec'any af a, k3 em b'annħ akpoj a, neħy in b'3ħt'm n3ħ3. ² M'am ħ3ħn 3ħy, k'3ħn mi k'ew gbagba leħy a eke mi b'ow m'ow 3ħy ec'araħn a! Agħ beħ bi tutr eke s'am kok low ese wus ec'agħ es el af. Ee, agħ neħe e l3s a, m'am tutr eke mi b'ow m'elul em ec'erm susu a 3ħm eħtj ek'ow it yeħi mi b'ow m'ew gbagba. ³ Nawre eke s'el agħ g3ħ, k3 mum a eke s'am ogħ a elm agħ em eci. ⁴ Mum a e mob a eke s'am ot s'ogħn a elm agħ ec'a. El e lec a, Nyam ogħ a ow b'annħ ow ħ3ħn ob feħ eke b'atar in ab a. Si bi ħ3ħn sow tutr yadh em a feħ. ⁵ Si b'3ħy tutr feħ e b'3ħ eke k'edħn agħ Nyam ec'any uw a s'oc es. Tutr feħ eke b'atar Nyam ab a, si b'3ħy'n lec em eke li k'elul Krist. ⁶ Eħtj eħen a, s'ħnym es eke low eluam feħ ec'a, si k'ew low s'3ħy eħy, gbek3 ow akpl eke k'3ħyn abusu 3ħlul 3ħy ec'elul a nimum 3ħm ye.

⁷ L3er 3w a ec'elul ek'annħ a senyn senyn! Eke eħy nyam 3ħy tutr eke in 3ħny ce l'el Krist eci, ow it ke emeny li t3ħr senyn senyn: ey yeħi s'el Krist eci ese in af. ⁸ Es K3ħk3 3ħ ey abusu eke si k'3ħ

3ħy e Nyamel a agb 3ħm em, k3 ow elm in e ħ3ħn eci. Nawre eke low na 3ħ nt3ħy ok'm n3ħ3, gbek3 mi k'ow m'ururm 3s na sosiem. ⁹ M'erurm eke k'ekħn'm ese eħy eke b'ok agħ erħn lokm, in e silel e li b'awħ ab em af. ¹⁰ Tasi em a, agħ beħ bi dad ese: «P3l e silel a b'ew kpaħ kpaħ lele lec em ab. Gbek3 eke li b'annħ ey ec'araħn a, li b'ew fuefue eħtj sodad eke li bi dad a 3ħm low kaka.» ¹¹ Ke eħy a ek'am dad odad neħe a, 3w low na gb3 any: eke si b'annħ kpekpe a, si b'awħ silel kpaħ kpaħ. Leħy eke si b'ow s'annħ 3ħy ec'any af a, si b'ow si kok eħen kpaħ.

¹² Agħ beħ b'awr el sosi n3ħ3, si k'3ħm si beħmħm el ab oglog s'3ħm el es. -Li b'ocr el sosi ese ob beħmħm ob af -li beħmħm el sosi, ke -n'3ħyn el sosi -l'igbl ogħ -l'ekħ. Na nuħ em ħ3ħ! ¹³ Ey ec'a, si k'ow si yeħm ey eci nt3ħy ok a ĩim n3ħ3 neħe. Eke Nyam nyħm ey s'ow s'3ħn 3ħy a, li yeħm ey yogħ ek'ey e juma e l'abul ey a k'ħm ok a, eħtj si b'ow s'oc ereb a ese ey ec'ob beħmħm ob af. ¹⁴ Blel s'owm t3ħ s'okm 3ħy ogħ aħa ana, wel 3ħt e k'3ħy tutr dad eke s'am afħ ey ec'abusu a ec'ereb ab es. K3 ey tasi anake s'ħkħ anym s'oc Krist ec'Amani Mamħ a s'ħm 3ħy ab a. ¹⁵ Eħen a, ey s'ewm sos ese eħen agħ ejeci e juma e kok a e low ce es am ĩbrm af. K3 ey s'am 3ħm eke 3ħy ec'3ħm a b'ow obħ eħtj emeny s'3ħt eke si ki kok juma n3ħ3 3ħy ogħ yogħ. Gbek3 s'erurm eke si k'afħ ereb a eke Nyam ew 3ħ ey ab es. † ¹⁶ Ow e jam a, si b'ow s'ħm s'3ħ Amani Mamħ a e kokoba susu eke ĩbħ akm 3ħy ogħ aħa. S'erurm eke si ki kok juma agħ ejeci e juma kok usu a, ke s'ew sos 3w a eke -l'ħkħn anym -li kokr a eci.

¹⁷ Eke eħy nyam erur eke k'ew sos, ke l'ew sos Es K3ħk3 sosiem. † ¹⁸ Tasi em a, ow elm eħy a eke b'awr in sosi a wel 3ħm, k3 eħy a eke Es K3ħk3 b'aw a.

11

P3l lele erm esel ayadhħ ab ab

¹ Oy! Blel k'3ħn ebr ke em yeħi mi d3d 3w ese nuħ em ħ3ħ es af! Ee, na ec'a eħn ebr'm eħen! ² Erur eke m'3ħy

† 10:15 Ĕħn Rom 15.17-21. † 10:17 Ĕħn Jeremi 9.23; 1 Korent 1.31.

ony ec'a b'ogñ uwern, etñ el uwern eke b'ann Nyam ogn ow. Tasi em a, ign ebiu nyam ce m'ewar ony in e low m'ew es: in l'el Krist. Ee, mi b'ow m'oc ony mi yegm'n ese dedyowli ek'itam em kaka af. † ³ Gbeko okan low na: lorñn oc yadñ em eju Ev. Ow on erñn am ony'm ek'onny yeji, wel ki dad ony sow tutr yadñ, ke ow onny kpab ony es ow cee a lele lala ab ab eke eñan Krist ab ec'af okr ab em a e lis. ⁴ S'ob ony Jesu ec'amani, eñan Abñ Lala etñ ubr Amani Mamn a nawre. Ko sica b'ow egnñ ebr fafa nene eke egnñ ejeci nyam k'ow dad ony Jesu ejeci nyam ec'odad, abñ ejeci nyam ec'odad, ke ob ony amani ejeci nyam eke irimn ow e low legñ kaka ab ee?

⁵ Ko em e tutr em a gbè, mi k'eknm eke ony eci "erm esel egbel" a k'onny any akm im. † ⁶ Nawre eke nenyim okm im es odad dad em ese el af, gbeko Nyam ec'any uw ec'a, in yeji low ejeci! Etñ na, legñ feñ si yegm ony kpata low feñ eke si kok ab em.

⁷ Eke m'ob ony Nyam ec'Amani Mamn a, em m'is es anke m'ibram ony os kaka. Gbeko ow el sos eke mi k'usr ony eci. Ko na low eyr e mi kok ana ee? ⁸ Eke m'am kok juma ony ogn a, Sinyamel ejeci anake ony'm os a, etñ m'oc el ec'os a m'elum ony abu. ⁹ Ke ony ec'arañ eke m'ann a, m'onny os ec'es abur ce, gbeko m'ibram ony low kaka. Maseduan ec'agn lisijimel ek'ann ow a ism'm feñ a eke m'onny ow ec'es abur ab ab. Seññ feñ mi kok el el eke mi ki legm ony etñ m'erur eke legñ kaka mi ki legm ony. ¹⁰ Ntotñ am ok'm ow eci etñ Akayi wus ogog a ec'egñ kaka k'otum obm im yadñ onym em eci ntotñ na ocm es. † Low nawre tasi m'am dad anke m'onny low nenyembri nyam ek'ann Krist em a. ¹¹ Bla sosiem m'am dad odad nene ee? Eke m'erurm ony a sosiem ec'ee? Njan, Nyam uw any eke mi b'erur ony. ¹² Etñ mi b'ow m'ucu m'onny es m'am kok eben, ow ony agñ ek'am ol abusu eke k'eru es ke ij neny eke el erñ em si bebmn a, k'ègnm abusu na kaka! ¹³ Agñ amua

el erm esel ayadñu lele juma kok esel ek'onny enyembri yony yony ab. -Li bi kok nyandre ese Krist ec'erm esel ce we'n el af. ¹⁴ Nawre, low kaka onym any iti anja, anke Satan in obi yeji bi kok nyandre ese usuayl ec'af erm es ce ow'n el af. ¹⁵ Etñ in e juma kok esel ec'a yeji eben ce. Ow ewm any iti eke -n'am kok nyandre -l'el juma kok esel ek'am kok yec'ek'el nyim nyim Nyam ec'any af a. Gbeko el ec'owr anñ a b'ow uwr ese el el ek'ow it eke k'ebm el ab af, el ec'el el eke -li kokr ab em.

Pól e gbre erñ erñ ek'ij

¹⁶ M'am ebr em m'ese: kì tutar eke nun em un'm! Oglog ègnñ ebr eke nun em un'm, yec'etñ ke em yeji m'otu m'ij neny tel. ¹⁷ Sica odad na eke m'am ow mi dad a, mi dadm ese el el eke Es Kotoko erur ab af, ko ese nun em nun es af. Gbeko m'onny ow tasi e m'otu eke mi k'eb ow af m'am ij neny. ¹⁸ Agñ noko b'ij neny agñ em ec'ow sosiem, ow sosiem em yeji mi b'ow m'ij neny. ¹⁹ Ony eke b'ocar ony sosi esewru a, ony obi em b'egñ en em enun esel ebr! ²⁰ B'egñ ebr wel kok ony ese madu af, wel eb ony ob feñ ek'onny a, wel iy ony mil! B'egñ ebr wel itar ony any, wel dedñ ony any af! ²¹ Es am ony'm eke mi ki dad, eke s'onny sos si kokm eben a!

Eke egn nyam am egn eb ij neny low nyam eci, anja m'am dad odad ese nun em nun es af, em yeji mi b'ow m'egñ m'eb mi kok eben. ²² -L'el Ebre eyñ, em yeji m'el! -L'el Israel eyñ, em yeji m'el! -L'el Abraham ec'alaw, em yeji m'el! ²³ -L'el Krist e juma kok esel, em m'el m'akm el feñ! Etñ low na eke anja m'am m'ow mi dad m'usr af a yeji, anñ ese nun em nun owi af: mi kok juma m'akm el feñ, m'ey sobel em sakp noko m'akm el. Or yeji, em wel or'm sakp noko akm el, etñ sakp noko ar okr'm es akm el. ²⁴ Sakp yen eke Jwifel iyr'm ngbre likñ lele lew libarm

† **11:2** Bèbmn Efes 5.25-27 ab. † **11:5** "erm esel egbel": anja Korent e Nyamel ab em eci low yegm esel beb a eke am yegm agñ amani mamn ejec'a e low Pól am dad. † **11:10** Akayi: Korent banñ a Akayi wus af ow anñ; èkn 2 Korent 1.1 lel ow eci akr otar ab ab.

ab. † 25 Sakp nyahan eke Rom eyη or'm lɛc ɛm lɛc ɛm, akp nyam eke wɛl wɔwɔl'm mebn ɛm ec'ibi eci. Sakp nyahan eke mij blel oc'm, ɛtɛ akp nyam ec'a, m'ann lɛgɛ owr nyam lele ncok nyam ab mij ɛm. † 26 ɛm eci usu im nɔnɔ ab ɛm, ar okr'm es sakp nɔnɔ: simij ec'any af, agɛ ibiu ec'any af, ɛm lisijimɛl Jwifɛl ɛm oglog ɛl ek'ɛlm Jwifɛl ɛm. M'obr ar ɛb ɛb ɛm, loj ɛm, okij af lele agɛ lisijimɛl ayadɛu ab e lɪs. 27 Mi kok juma eke kɪkn'm sos ɛtɛ sakp oglog m'otum m'erum mɛmɛn. Namn lele mij amn ab ony'm ɛtɛ sakp oglog m'otum m'ɛɛnm ob m'ijm. Lɛfr ony'm ɛtɛ m'onym mob mi susm. 28 ɛtɛ mi dadm low a tasi ek'onny any a ec'odad: sɛgɛ fɛɛ mi b'ɛbr ɛm e Sinyamel a fɛɛ e low ec'erm mij. 29 Eke ɛgɛ nyam cɛ ɛw fuɛfuɛ, ɛm yeji kɛkɛɛ m'ɛw fuɛfuɛ. Eke ɛgɛ nyam cɛ ɛy sikpl owi ɛm, ow e low am ɛy'm sos ɛm nɔnɔ.

30 Ek'ow it nɛny ij, mi b'ow m'ij nɛny eke m'el fuɛfuɛ. 31 M'onym yadɛ, Nyam ɛy ɛs Kɔtɔkɔ Jesu ec'ɛs uw any. Si kɔkɛlm'n akpo akpo fɛɛ! 32 Eke m'ann Damas ɛb ɛm a, ɛb ɔsu ɛs ek'am kok ɛs ɛw ɛs Aretas e juma a, ɔɛ wɛl am ɔsu ɛb a e masany a fɛɛ ɛm ec'ɛdɛɛ eci. 33 Gbɛkɔ agɛ lisijimɛl a ɔɛ wɛl ony ɛlu'm ulu ligbɛl nyam ɛm, ɛtɛ usm'm ɛs finɛtr ɛm, ɛb a e lakp ogog kpakp a e jam a, ɛtɛ m'otu m'akm'n. †

12

Pɔl sos ɛm am ijɛn eke li k'ij Krist eci gbre

1 Kɔ ow it eke mi k'ij nɛny ee? Ow k'ow ɛlm im low kaka. Gbɛkɔ m'am m'ow mi dad ow eke ɛs Kɔtɔkɔ yeɛgm'm m'ɛkn lele ow eke n'onny l'ok ɔkm ab ab e low. 2 M'uw Krist e jam us ɛs nyam any, † ɛtɛ

ow ij akpo lɛw yar η, Nyam ony ɛgɛ na uyum afr kɛkɛɛ. Kɔ in e sos meɛl ab ab ee? M'uwm any. Kɔ ow ɛlm in e sos meɛl ab ab ee? M'uwm any, kɔ Nyam gbɛ uw any. 3-4 M'uw any gbɛ eke Nyam oc ɛgɛ a im afr ec'usu mamn a. Kɔ in e sos meɛl ab ab oglog ow ɛlm ow ab ee? M'uwm any, kɔ Nyam gbɛ uw any. Yogɛ, l'iri sodad eke ɛgɛ e nɛny k'otum dadm. Ow el sodad eke ɛgɛ kaka onym abusu eke ki dad. 5 ɛgɛ nɛnɛ na eci gbɛ mi b'ow m'ij nɛny. Gbɛkɔ ɛm ec'a, ɛlɛl eke m'ann a sosiɛm mi b'ow m'ij nɛny ɛm e fuɛfuɛ el a eci. 6 Eke batɛ m'erur nɛny eke mi k'ij a, mi k'ow m'ijm nyamb, low eke el nawrɛ a cɛ mi b'ow mi dad. Gbɛkɔ m'ijm nɛny, yec'ɛtɛ ke wɛl dád ɛm e lɪs owi, ow a cɛ eke wɛl am ɛkn'm mi kok lele ow a cɛ eke wɛl am iri mi dad ab ab af, ke low ɛjeci kaka k'igɛm af.

7 Ow a eke ɛs Kɔtɔkɔ yeɛgm'm m'ɛkn a agb nɔnɔ. Gbɛkɔ l'erurm eke mi k'ij nɛny na eci. Ow sosiɛm l'oc ɛbm ɛkn nyam l'ɛlu'm sos ɛm, b'ijr'm gbɛrɛ ɛsɛ mirɛ eke b'ub ɛs ann ɛgɛ sos ɛm ab af. ɛtɛ ow ann ɛsɛ Satan ec'erm ɛs nyam eke wɛl ɔɛ eke k'or'm ke ɛdɛɛn'm nɛny ij af. 8 Sakp nyahan eke mi ηɔɛn ɛs Kɔtɔkɔ eke k'onny oc'm ɛs gbɛrɛ ij na ɛm, 9 kɔ li dad'm ninɛ: «ɛm ec'erm mamn a cɛ ɔdɛɛɛ. Eke b'ann fuɛfuɛ a, yogɛ ɛm tasi anake ɛm e lɛc a b'ɛy ɔkm a.» Ow sosiɛm, ɛm e nɛny ij a tasi b'ow el ɛm e fuɛfuɛ el a, yec'ɛtɛ ke Krist e lɛc a ann'm af. 10 Na sosiɛm m'am ɛgɛ fɛɛ m'eb sos ɛm ijɛn ɛm: lɛc onym, wɛwr, ses babur, ɛm ec'omn a sosiɛm e gbɛrɛ ijr lele ɛrm mij ɛbr fɛɛ ab. M'am ɛgɛ fɛɛ m'eb Krist sosiɛm eci, anke eke mi b'ann fuɛfuɛ a, yogɛ ɛm anake mi b'ij lɛc a.

Pɔl am ɛbr Korent ec'omn ɛsɛl a ec'erm

† 11:24 ɛkn Ol ɔkn 25.3. *Jwifɛl iyr'm ηgbɛrɛ likɛ lele lɛw libarm ab a*: ol ɛdɛɛn eke wɛl k'iyɛr ɛgɛ eke kok low a ηgbɛrɛ ow afɛɛ ɛkn yony ɛs. Ke ow ayɛl'ɛn sos ɛm tasi eke iyrm ow afɛɛm ɛs a, Jwifɛl am iyr ɛgɛ a ηgbɛrɛ a ba ow b'ij likɛ lele lɛw libarm ab a ke l'ɛw abu ɛs. Ow sosiɛm anake wɛl bi dad *ɛkɛɛ yony ke onny nyam oc ɛs ɛm a*. † 11:25 *Rom eyη or'm*: bɛbmn Ob Kok 16.22-23 ab; *wɛl wɔwɔl'm mebn*: Ob Kok 14.19-20; *mij blel oc'm*: Ob Kok 27.39-44 ɛm a, si b'awl mijɛtɛ nyam eke mij oc im e low, gbɛkɔ Pɔl nɔn lɛl na oc ɛs gbun ɛtɛ low a ɛy. Anɛ ow am yeɛgm ɛy eke ow ɛlm Ob Kok 27.39-44 ɛm e low a li dadm, kɔ sakp ɛjeci nyahan eke mij blel oc'r a e low anake n'am dad a. † 11:33 ɛkn Ob Kok 9.23-25. † 12:2 *Krist e jam us ɛs nyam any*: Pɔl, in obi e low n'am dad. *afr kɛkɛɛ*: odad ebl na Grek ɛm a afr nyahan ɛm. Jwifɛl e nawrɛ ub ɛm a, ow el usu a eke Nyam ir ke wɛl b'ɛsɛn Paradis a (ɛkn akr 4 ɛm a). Yogɛ cɛ anake agɛ a ek'el Nyam e lawlɛl a b'ann a.

ij

¹¹ Sica am ekan eke m'am kok nuñ em nuñ owi a! Òny anake òñ ke m'am kok eben a. Òny anake blel dadr em ec'ów amamn ek'ann'm em a, anke eke m'elm low kaka yeji, low kaka anm eke òny eci "erm esel egbel" a òny akm'm!
¹² Òny ogh yogh ekan em ec'erm susu ligbel a, simeny ewr a, ów any iti owi a lele sakrowa ab ab. Ów amua feñ am yegm eke m'el erm es wewe tasi. ¹³ Bla obi Sinyamel ejec'a òny eke òny ònymn ee? Ee, nawre gbe, m'óom òny labm kaka! Kò na anake el low nuñ ab ee? Eben ke òc apr'm ò!

¹⁴ Mi bebm òny ogh yogh e sakp nyahan em ec'ow e sos † etñ mi k'ow m'óom òny labm kaka. Em, ow elm òny ec'os a m'ólm es, kò òny obi òny obi. Nawre em a, ow elm etuey am kokm os òom el esel, kò ey esel anake it eke ki kok os òñ el ec'ey a.
¹⁵ Em gbe, sos em b'ow iñn'm eke mi kí nuñ os òny eci, ke m'óc em obi e sel a nimum yeji m'ign af. Kò eke m'erur òny òñ òne a sosiem anake òny k'ow erurmn'm òñ ab ee?

¹⁶ Nawre eke m'óom òny labm kaka, gbekò agñ beb dad eke yadñ em am òny etñ em e kprakpr ab em, em eju òny. ¹⁷ Kò eke b'ewr nyamn ekan agñ a feñ eke m'òñ ow òny ec'arañ a, el em ec'egñ nyam anñ eke m'ecr in em m'ij òny os ee? ¹⁸ Mi dad toñ Tit egñ eb eke k'ow ekñ òny, etñ m'òñ egñ lisijim nyam ign'n ab ow. † Kò Tit ij òny os ee? Kò in lel em ab, s'ònym tutr nyam coco ejagb nyam a eke s'òkñ any ab em ee?

¹⁹ Ow ibn ek'am tutar eke s'am dogñ sos òny ec'any af. Njan! Nyam ec'any af s'am dogñ sos ese Krist e jam us esel af. Erur em ec'agñ lisijimel, s'am kok eben eke si k'elum òny abu agbr òmn em.
²⁰ Legñ a eke mi b'ow m'ow òny ogh yogh a, ow am òny'm erñ eke mi k'èñnm òny ese el el eke m'am erur eke k'anñ ab af. Ke oglog em yeji, k'erurmn em eci el el eke

mi b'ow mi kokr a. Erñ am òny'm eke yogh mi k'uyum ów esu, nyamneyr, erm bebl, agñ ec'ów ònyanin, agñ wewr owi, agñ cacak owi, megñel lele suksuk owi ab.

²¹ Emeny low nyam ec'erñ yeji am ònym: em ec'ow ab em, oglog ke Nyam kók'm és òny ec'any af. M'am uru eke mi k'ikñ òñ òny em ec'agñ òñ eke abu anñ em am kok legñ sig em e sikpl a eci. Tasi em a, yefenyina yeji -li k'ewlm -li ki lerm Nyam. -N'am ir eb eke óom el -l'aylmn, -n'am ij nfaci etñ -n'am ebirir marem marem.

13

Ów òm es abal el

¹ M'am bebm sos eke mi k'ow òny ogh yogh sakp nyahan em, † etñ ese el el eke Nyam Lel dad ab af: *Gbuñ ke wel jéj odad feñ ok a, ow it eke wel k'iri adanñku yony oglog nyahan nenym.* † ² Sica legñ sig em ec'agñ a eke kok sikpl a lele agñ ejec'ab ab anake m'am dad odad a. Yefenyina m'anm òny arañ, gbekò emeny m'am ebr low a eke mi dad eke m'ow òny ogh yogh sakp yony em a m'ese: legñ a eke mi b'ow m'ewl m'ow a, mi b'ow mi kok lec owi òny feñ ab, ³ anke am erurir eke k'ekan low ek'am yegm eke Krist b'ecr em em dad odad a. Eke li bi kok low n'òñ òny a, l'elm sos ònymu, kò nana, li b'elu in ec'abusu òny a òkm òny ec'arañ.
⁴ Nawre, wel ew Krist olikñ af, eke n'ònym sos a sosiem, gbekò n'anñ owr Nyam ec'abusu ab em. Ey yeji, in ab eke s'okr af a anake s'ònym sos a; gbekò si b'ow si yegm òny eke s'anñ owr in ab Nyam ec'abusu ab em.

⁵ Sica ìbrmn òny sosi low eke am iir eb ese òmn esel af, igbal òny sosi ogh ekan. Kò k'eknmn eke Krist anñ òny ab ee? Eke ow ecrm eben, ke es òwal okr a. ⁶ Gbekò ey ec'a, m'am òny òmn eke b'ow egñ uwr any eke ey s'òwlm s'okm es. ⁷ Ey s'am ñòñ Nyam eke kí kokmn low nuñ kaka. Etñ ow elm ke si yégm òny eke s'òny low ij. Njan, low mamn ce s'erur eke ki

† 12:14 Ekñ 2 Korént 13.1 em a lele ow ec'akr otar ab ab. † 12:18 Pól dad egñ lisijim na e low nuñ 8 ec'akr 22 em a. † 13:1 *Sakp nyahan em:* krekre e Korént eke n'im a, yogh anake li sigm yogh e Nyamel ab es a (Ob Kok 18); yony em e Korént e n'im ke n'am dad ow ec'odad akr 2 em a, el ubr eke l'ubr yogh seññ abi ce, legñ ab em eke n'anñ Efes a (Ob Kok 19). † 13:1 Ekñ Ol Òkn 19.15; Matie 18.16; 1 Timote 5.19; Ebre 10.28.

kokr. Etn ɔfr ɔfr eke low a am yegm eke s'ony lɔbr. ⁸ Tasi em a, si k'otum si kokm low kaka low nawre ec'any af, in e juma ce s'otu eke si ki kok. ⁹ Ee, sos em b'ihn ey sakp sakp feɲ eke si b'anɲ sos onym em ke ony b'onyn lɛc a. Ow sosiem yec'eke s'am ibrm ey e nɔɲn em a el: ke emeny ɛwal ijr lɛc ɔmn em. ¹⁰ Low na sosiem anake m'am awɲ ony lel eke m'anɲ kpekpe a. M'erurm eke mi k'elu lɛc ɔkm lɛɲ eke mi b'ow m'anɲ ony ec'araɲn a. Tasi em a, Es Kɔtɔkɔ ɔɲ'm abusu eke mi k'elum Nyamel a abu agb ɔmn em, kɔ ow elm in e nɲɲn eci.

¹¹ Sica agɲ lisijimɛl, ànɲn sos em iɲn em. Ɔɔl ɔmn em e lɛc eke k'onyn es, àtarir sos es ke nɛny ókr ony af ɔny ɔfr em. Ìir eb erm es ey em, etɲ erur lele erm es ey ab e Nyam a b'ow anɲ ony ab.

¹² Eɲɲninin ony ɔfr, ke éyarir af ese Krist em ec'agɲ lisijimɛl lele agɲ lisijɔwɛl ab af. Agɲ lala a feɲ am esɲn ony.

¹³ Ke ey Es Kɔtɔkɔ Jesu Krist ec'ɔwrɔ, Nyam ec'erur lel Abɲ Lala ec'af okr a áɲɲ ony feɲ ab.

Pól e lel ek'awñ Galat eyñ Ów ek'it eke wél k'uw any

Pól nòn lel na awñ Sinyamel ek'ann Galasi wus af a. (Yefenyina em a, Galasi wus na anñ Turki em). In obi li sigm Sinyamel amua em e beb es, gbekò eke n'ngbon wus ab af a, low yegm esel ejeci ow am òny yec'a eke li yegm Jesu Krist ec'Amani Mamn a e lís a titñ. Low yegm esel amua el Jwifel eke egn Jesu eb, ke am at neny es dad eke nawre ub es in it eke in k'ann Jwifel ec'ol a feñ ec'elum em: ow it ke wél úbr'r likr es, l'élum sol ek'el ob ij ec'a, ke l'òsu ses gbegbl e segn a. Agñ amua am dad yej'eke Pól in elm erm es tasi etñ ow'n itm eke wé'n k'iri ow ec'odad a.

Pól nòn lel awñ Galat eyñ, yec'etñ ke n'òñ Krist e nawre ub esel a uw Amani Mamn eci low nenyembri nyam ab any. L'ikñ anym l'otar low nuñ af ek'ow it eke wél k'esñ'n Jesu Krist ec'erm es a e low akr. N'am at neny es li dad eke Nyam in esñ'n, kò ow'n elm agñ. Emeny n'am otar akr eke in e juma a tasi in el ke in óc Amani Mamn a in yegm agñ a ek'in elm Jwifel a. Ow òñ n'am yegm eke òmn a ce eke wé'n b'oc in elu Jesu Krist em a, in b'òñ agñ in el nyim nyim Nyam ec'any af. In e lel a ec'ey es abal el em a, Pól am yegm eke nawre ub es ec'es an a e nuñ in el erur eke ow'n òny Jesu Krist ec'a lel òmn a eke ow'n oc in elu ow em ab ab. Eke nawre ub es nyam b'òny erur na lele òmn na ab a, in ec'es an a b'ow ey òkm in obi em.

Esñ

1-2 Em Pól, lel em lisijimel a feñ ek'ann aña ab ab e nin em, m'am awñ Galat e Sinyamel a lel na. M'el erm es, gbekò ow elm agñ mum oglog egn kaka feñ ewm'm erm es. Tasi em a, Jesu Krist in obi lel Es Nyam ek'igbm'n luw em ab ab, ew'm

erm es. ³ Ke Nyam ey Es lel Es Kòtòkò Jesu Krist ab édn òny òwro ke éñan erm es ey. ⁴ Es Kòtòkò Jesu ewr in sosi awoba, yec'etñ ke l'éb l'elu ey es ey e sikpl ab em. Li sòg ey wus na e suñ ab em, esé elel eke Nyam ey Es erur ab af. ⁵ Anygbel él Nyam eci segn feñ! Amen.

Amani Mamn tasi a

⁶ Nyam esñ òny bibm a ek'eyan Krist sosiem a eci; sica ow am ew'm any iti eke k'upñ in ij fafa nene, ke éwal am leer "Amani Mamn" ejeci nyam. ⁷ Nawre em a, Amani Mamn tasi ejeci anm; agñ gbé anñ ek'am wuwal òny nuñ em, ke am erur ek'itñ Amani Mamn a eke bi dad Krist ec'odad a. ⁸ Na sosiem, ek'egñ kaka feñ am dad òny Amani Mamn ejeci ek'elm ow a eke si dad òny a ec'odad, ke Nyam ógn òwl'l, ek'ow el ey oglog erm es nyam ek'ann afr ow bòbò yeji. ⁹ M'ikñ anym mi dad etñ emeny m'am dadr em: ek'egñ kaka feñ am dad òny Amani Mamn ejeci ec'odad ek'ótarm es yec'a eke s'òñ òny ab ab, ke Nyam ógn òwl'l.

¹⁰ Sica kò agñ ec'aw eke k'aw'm a m'am òl es, kò Nyam ec'ab ee? Kò agñ m'am òl eke k'erur'm ee? Njan! Blel m'am òl ek'agñ k'òny em ec'erur ana, mi k'òtum m'elm Krist e libòwi.

Elel eke Pól eel erm es

¹¹ Agñ lisijimel, m'am dad òny eke k'uwr any ek'Amani Mamn a eke m'òb m'ok òny a, elm egn e low eke òkn. ¹² Ow elm egn ogñ m'ebm, etñ egn kaka feñ yeji yegam im ow e low, kò Jesu Krist in obi elu ow e low òkm yegm'm. †

¹³ Etñ irir wél dad òny elel eke mi kokr legñ ab em eke m'ann Jwifel e Nyam nuñ ign ebr ab em a e low. Uwr elel eke m'ijr agñ a feñ ek'el Nyamel ec'agñ a gbre, ke m'ew lec em eke mi ki nuñ el ab any. ¹⁴ Legñ ab em a, wél b'ekn tasi, eke m'afñ em lawlél a feñ ek'el em ec'òwòñ ab es, Jwifel e Nyam nuñ ign ebr a ec'ów feñ e kok em. M'òny lec m'akm el feñ ey lagñel e Nyam nuñ ign ebr ab em e sol esig e dogñ owi em.

† 1:12 Pól e lís e low ec'a, èkn Ob Kok 9.3-6.

¹⁵ Gbəkɔ, gbuɲ ke wɛl ɛw'm a ɛtɲ Nyam sɔsum oc'm in eci sɔɲɲ iɲɲ ab ɛm, ɛtɲ l'ɛsɲ'm eke mi ki kok in e juma. ¹⁶ ɛtɲ eke l'ɛgɲ l'eb eke li k'ɛlu Jim ɔkm li yɛgm'm, yec'ɛtɲ ke m'ɔtu m'im m'ɔb in ec'Amani Mamn a e kokoba m'ok agɲ ek'elm Jwifel a, m'iim m'ibram ɛgɲ kaka eke ki yɛgm'm low. ¹⁷ ɛtɲ m'ɛwlm m'iim Jerusalem m'ɛknm agɲ a ek'ikɲ anym el ɛrm ɛsɛl gbuɲ ke ɛm yɛji m'el a; kɔ kɛkɛɲ m'ɔkɲ any m'im Arabi wus af, yogɲ anake m'ann m'ɛwl m'ow Damas ɛb ɛm a. ¹⁸ Akpo nyahan ɛc gbuɲ ɛtɲ m'im m'ɛy Jerusalem; yogɲ anake m'uw Pier † any, ke m'ann in ab toɲ sɛgɲ lɛw yen a. ¹⁹ M'ɛknm ɛrm ɛs ɛjeci kaka, ek'ow elm ɛs Kɔtɔkɔ lisijim Jak cɛ. ²⁰ Low na eke m'am awɲ ɔny ow e lɛl a, el low nawrɛ tasi; m'am eb Nyam danɲu ek'ow elm yadɲ m'ɔnym.

²¹ Ow e jam a, m'im Siri lele Silisi ab eci wus ab af. ²² Gbəkɔ Jude ec'agɲ a ek'ub Krist nawrɛ a, k'ɛknm im any af lɛgɲ kaka. ²³ Low cɛ eke -l'irir wɛl dad ɛm e lɛs a el: «ɛgɲ a eke lɛgɲ sig ɛm a, b'ijr ɛy gbre a, lɛgɲ na ɛm am dad Amani Mamn a eke s'ub nawrɛ ke l'erur eke li ki ɲɲɲ a e low.» ²⁴ ɛtɲ -n'am kɔklm Nyam ɛm sosiɛm.

2

Erm ɛsɛl ɛjec'a ɛgɲ Amani Mamn a eke Pɔl am ɔb a eb

¹ Sica ek'akpo lɛw yar ɛc a, m'ɛwl mɛny m'im Jerusalem Barnabas ab; m'oc Tit yɛj'ab m'im. ² M'ɛwl mɛny m'im anɲe Nyam ɛlu ow e low ɔkm yɛgm'm eke mi ki kok ɛbɛn. Jerusalem yogɲ, luku eke m'as saw ɛm Nyamel ec'idr ɛsɛl ab a, m'otar Amani Mamn a eke m'am ɔb m'ok agɲ ek'elm Jwifel a e low akr m'ok ɛl. Tasi ɛm a, m'erurm ek'ɛm e juma eke m'am kok lel ow eke mi kok lɛgɲ sig ɛm ab ab a, e low k'ɛl ɔfr ɔfr. ³ ɛtɲ Tit ek'ann ɛm ab, ke el Grɛk iy, ke wɛl ubrm likr es a, wɛl ɔnym'n lɛc ɛm eke li k'ubr likr es. ⁴ Gbəkɔ agɲ lisijimɛl ayadɲu ek'ann ɛy ec'araɲɲ a erur eke wɛl k'ubr'r likr es. Agɲ amua ow ann ɛy ɛm es lɔl ɛm, eke k'otar ɛy akr úw ɛy ec'ewi e s'el Jesu Krist ɛm a e low any.

† 1:18 Pier:Arame ebr ɛm a, Kefas.

-N'am erur eke si k'el ol e madu. ⁵ ɛtɲ s'ɛlum ɛl abusu es wanci kaka, yec'ɛtɲ ke s'ucu Amani Mamn a e low nɛnyembri nyam a s'ɔny es ɔny eci.

⁶ Gbəkɔ, Nyamel ec'idr ɛsɛl ɛgbɛl a ɔɔm im low owr kaka eke mi ki kok. ɛtɲ ɛm ec'a, ow elm ɛl ec'idr ɛsɛl ɛgbɛl eke -l'eel a elm low tasi ɛm ec'any af, anɲe Nyam ec'any af a, agɲ a fɛɲ el kɛɲɲ kɛɲɲ. ⁷ Kɔ tasi ɛm a, -l'ɛkn nana eke Nyam abul'm agɲ ek'elm Jwifel a ec'Amani Mamn e kokoba eke mi k'ɔb, ɛsɛ elɛl eke l'abul Pier eke k'ɔb ok Jwifel ab af. ⁸ ɛtɲ -l'iri yɛj'ɛke Nyam ɛw'm agɲ ek'elm Jwifel a ec'ɛrm ɛs, ɛsɛ elɛl eke l'ɛw Pier Jwifel ec'ɛrm ɛs ab af. ⁹ Jak, Pier lel Jan ab, eke wɛl b'oc ɛsɛ Nyamel ec'ɛs ɛwɛl af a, uw any ɛkn eke Nyam anake bibm ɛm abul'm juma na a; -l'eb ɛy abu, ɛm lele Barnabas ab, -li yɛgm eke -l'erur. Sica si dad s'okarir ɛy fɛɲ eke, ɛy si b'ow s'im si kok juma agɲ ek'elm Jwifel a ec'araɲɲ, ke ɛl -n'imn Jwifel ɛm eci. ¹⁰ Low cɛ eke -l'ibrmn ɛy a el, ke s'ɔkn Jerusalem e Nyamel ab ɛm ec'ɔgbɔru a e low. ɛtɲ ɛm obi mi kok ow e low ɛrm nyam ɛm.

Pɔl ec'abr ek'ɛnym Pier

¹¹ Gbəkɔ eke Pier ow Antioɲ ek'ann Siri wus af a, m'atar in ab agɲ fɛɲ ec'any af, anɲe n'ɔny low ɔbr. ¹² Tasi ɛm a, gbuɲ ke agɲ nyam nyam eke Jak ɛrm a ow a, Pier am us abu agɲ lisijimɛl ek'elm Jwifel ab ab. Gbəkɔ lɛgɲ ek'agɲ a eke bi dogɲɲ likr es ubr owi es a ow a, Pier ocr sos es ɛtɲ ɛgɲm eke k'ij ob agɲ lisijimɛl ek'elm Jwifel ab ab ij, anɲe n'ɔny agɲ a eke bi dogɲɲ likr es ubr owi es a e muru. ¹³ Jwifel ab ɛm ec'agɲ lisijimɛl bɛb yɛji am kok ɛnyembri yony yony owi na ɛsɛ Pier af, ɛtɲ Barnabas in obi yɛji igb ɛy ɛl ec'ɛnyembri yony yony owi na ɛm. ¹⁴ ɛtɲ eke m'ɛkn eke ɛl ec'ɛs an a k'elm nyim nyim ke k'otarm es Amani Mamn e low nɛnyembri nyam ab ab a, agɲ a fɛɲ ec'any af mi dad Pier m'ɛsɛ: «Iɲ ek'el Jwif a, ir ɛb anɲa ɛsɛ agɲ ek'elm Jwifel ab af ɛtɲ kokm yec'a eke Jwifel ec'ol a dad a. Bla sosiɛm ɛtɲ am erur eke k'ɔny agɲ ek'elm Jwifel a lɛc ɛm ir ɛb ɛsɛ Jwifel af ee?»

*Jwifel lele agɲ ek'elm Jwifel ab e sel eɲɲ
Krist e nawrɛ ub em*

¹⁵ Ey s'el Jwifel ey e mew em, kɔ s'elm biekɛ eɲeci ec'agɲ ek'uwm Nyam ec'ol ab any a. ¹⁶ Gbɛkɔ s'uw any ek'egɲ ec'elɛ eke Nyam b'oc'r esɛ egɲ nyim nyim af a, anɲ egɲ a ec'ɔmn eke b'ɔny Jesu Krist em a, kɔ ow elm Mois ec'ol a eke li b'elɛm a sosiɛm. Na sosiɛm anake ey yɛj'ɛke s'el Jwifel a, s'ub Jesu Krist nawrɛ, yec'ɛtɲ ke l'uw ey any esɛ agɲ nyim nyim af, ey ec'ɔmn eke s'ɔny Krist em a eci, ke ow k'ɛlm eke si kok ol a ec'ow a fɛɲ iy nɛny a eci. Tasi em a, *egɲ kaka k'ow elm nyim nyim Nyam ec'any af* eke li kok ol a ec'ow fɛɲ ek'am dad a iy nɛny yɛji. † ¹⁷ Ey, s'am ɔl eke Nyam k'oc ey esɛ agɲ nyim nyim af Krist sosiɛm. Sica, eke wɛl b'ɛkn ey esɛ sikpl esɛl af a, ke ayaf wɛl ki dadr ab ee? Ke Krist sikpl e juma n'am kok ee? Njan, ow elm ɛbɛn! ¹⁸ Tasi em a, eke m'ɛwl mɛny m'im ol a eke m'igɲ m'ɛlu es ab em, ke em sosi m'am ɔbr low a. ¹⁹ Em, ol sosiɛm anake m'erurm eke mi k'ir ɛb ol ec'ij a. † Etɲ ow amua fɛɲ ɛcr ɛbɛn, yec'ɛtɲ ke m'ir ɛb Nyam eci. Em m'uw olikɲ af Krist ab, ²⁰ etɲ m'anɲ owr, gbɛkɔ ow elm em m'anm owr ij, kɔ Krist anake anɲ owr em em a. Jam aɲa, em ec'owr anɲ a, mi bi kok ow e low Nyam Jim e nawrɛ e m'ub ab em, in eke l'erur'm toɲ ke l'oc in e sel a l'irmn em sosiɛm a. ²¹ Mi k'ɔtum m'ocm Nyam e bibm na m'owlm. Tasi em a, ek'ow el ol em egɲ b'ɛcr el nyim nyim es Nyam ec'any af, ke Krist e luw a, ɔfr ɔfr ana!

3

Ol em kɔ ɔmn em wɛl b'el nyim nyim ee?

¹ ɔny Galat eyɲ, kɔ nuɲ em am uɲ ɔny! ɔny bwo ec'egɲ kokr ɔny agɲ ee? Ke, ɔny ec'any af kpata wɛl otar Jesu Krist ec'olikɲ af e luw a e low akr. ² M'am erur eke ki kpabr low ibrm na es: kɔ ɔny ec'Abɲ Lala a ek'ɛɲan a, ol ec'ow

a fɛɲ eke kokr iy nɛny a sosiɛm oglog Amani Mamn a ek'irir ke ɔnyɲ ɔmn ow em a sosiɛm ee? ³ Bla sosiɛm etɲ k'ɔtumɲ ɔnymɲ nuɲ em ee? ɔny, ɔbr nuɲ Abɲ Lala em, sica ɔny obi e lɛc em am erurir eke k'uwarir ab ee? ⁴ Ow amua fɛɲ ek'ɛɲɲ ɔny a, ɔfr ɔfr cɛ ow k'el ee? Ow itm ek'ow k'el ɔfr ɔfr. ⁵ Nyam b'ɔɲ ɔny in ec'Abɲ a, etɲ li bi kok sakrowa ɔny ec'araɲɲ. Kɔ ol ec'ow a fɛɲ eke bi kokr iy nɛny a sosiɛm li bi kok ow amua n'ɔɲ ɔny oglog Amani Mamn a ek'irir ke ɔnyɲ ɔmn ow em a sosiɛm ec'ee? ⁶ Kin yec'ɛke Nyam Lɛl dad Abraham e lís: *n'ɔny ɔmn Nyam em, ow ɔɲ Nyam oc'r esɛ egɲ nyim nyim af, in ec'ɔmn a sosiɛm.* ⁷ Sica ow it eke k'uwr any ek'agɲ a fɛɲ eke b'ir ɛb ɔmn em a, el Abraham ec'alaw tasi. ⁸ Nyam Lɛl ɛwar eke Nyam b'ow oc agɲ ek'elm Jwifel a, esɛ agɲ nyim nyim af in ec'any af, ɛl ec'ɔmn a sosiɛm. Na sosiɛm anake Nyam Lɛl ikɲ anym ɔb Amani Mamn na ok Abraham eke: *Nyam b'ow ɛcr η em, ɛdɲ wus na nimum ec'agɲ a ɔwrɔ.* † ⁹ Eke Abraham ub nawrɛ a, wɛl ɛdɲ'n ɔwrɔ; ɛbɛn nɛny nyam, wɛl b'ɛdɲ agɲ a fɛɲ ek'ub nawrɛ a ɔwrɔ, esɛ elɛl eke wɛl ɛdɲn Abraham ab af.

¹⁰ Sica agɲ eke bi tutr eke, eke b'elɛm ol ke Nyam ɔc'ɲ esɛ nɛnyɛmbri nyam es af a, musue el ɛl eci. Tasi em a, Nyam Lɛl dad ninɛ: *Gbre ɛl egɲ yec'ɛke sɛgɲ fɛɲ k'ow ɛluam ow a fɛɲ eke wɛl nɔn anɲ ol e lɛl ab em a eci.* † ¹¹ Etɲ ow ayl yɛj'ɛke, egɲ kaka k'ɔtum elm nyim nyim Nyam ec'any af ol ec'elɛm a sosiɛm, anɲke Nyam Lɛl dad ninɛ: *egɲ yeci ek'el nyim nyim Nyam ec'any af a, b'ow anɲ owr in ec'ɔmn a eke l'oc l'ɛlu ow em a sosiɛm.* † ¹² Gbɛkɔ ol ɔnym low kaka ɔmn ab. Ow eke Nyam Lɛl nana dad a el: *egɲ yec'ɛke bi kok ol ec'ow a fɛɲ ek'anɲ'n em a, b'ow anɲ owr in em.* †

¹³ Gbɛkɔ Krist sɔg ey an ligbɛl em ol e musue a e lís. In anake ey e musue a eke k'ɛɲɲ ey a, ey'r af a. Tasi em a, Nyam

† **2:16** Selu 143.2; Rom 3.20-22. † **2:19** Lɛgɲ sig em a, eke n'am ɔl eke li k'el nyim nyim es Nyam ec'any af a, Pol ir ɛb Mois ec'ol ab em. Eke sica l'ub Krist nawrɛ a, l'ɛkn eke Mois ec'ol a ɔɔm egɲ elm nyim nyim. Na sosiɛm anake l'erurm eke li k'ir ɛb ol eci ij a. Ol ec'a: l'uw ŋ. † **3:6** Nuɲ ɔb 15.6. † **3:8** Nuɲ ɔb 12.3. † **3:10** Ol ɔkn 27.26. † **3:11** Abakuk 2.4; ɛkn Rom 1.17 lele ow eci akr otar ab ab. † **3:12** Ob Ap 18.5; Rom 10.5. † **3:13** Ol ɔkn 21.23.

Lel em wel dad: *Gbre el egn fen ek'uw ke wel pag es likh af a eci.*† 14 Na sosiem anake ɔwɔ a eke Nyam ewar eke k'edh Abraham a, b'ow ebm agh ek'elm Jwifel a yeji Krist sosiem, ke ey fen si b'ehn ɔmn em Abh Lala a eke Nyam ewar a.

Ol lele low ewar ab

15 Agn lisijimel, s'ocr ey ec'eb ir em e low nyam s'obar any: ek'egh nyam kok aja e lel ew es ese el el ek'ow it ab af, egn kaka k'otum ɔnym aja e lel na tetnm es oglog nɔnm low ejeci elum em. 16 Eben eke Nyam ewar Abraham lele iy a eke k'ann in em ey ɔkm ab ab e low ana. Wel dadm esme: *lele alaw a eke k'ann in em ok ɔkm a*, ese agh nɔnɔ owi af. Njan, egn nyam ce e low. Tasi em a, ow eke wel b'awl a el: *lele iy a eke b'ow ann η em ey ɔkm ab ab.*† Etn egn a, in l'el Krist. 17 Kin low a e m'erur eke mi ki dad a: Nyam kok aja e lel nyam ew es, etn ewar eke b'ow ucu ow e low ɔny es. Ol a eke akpo duw akpo likh lele lew ab ec, gbuɔ ke ey ɔkm a, k'otum ɔnym abusu tetnm low a eke Nyam ewar ow e low ew es ab es. 18 Sica, ek'ob ap a eke Nyam ɔn ese aja af a, el ol sosiem, ke ow elm ewar a sosiem ij. Ke, tasi em a, ewar a sosiem Nyam elu in ec'erm mamn ɔkm Abraham e lis.

Bla lowi tasi ol bi kok ee?

19 Etn ek'ow el eben, ke bla sosiem Nyam ɔn agh ol ee? Ol el ob eke Nyam ign af, yec'etn ke n'ɔn agh uw el ec'ow ek'akplm in ec'any af ab any, etn ow it eke li k'ann ton ke egn a eke k'ann Abraham em ey ɔkm a ow; anke in sosiem wel ewar low a ew es. Ol a, afr erm esel elu ow e low ɔkm, etn egn nyam ann ow ec'aran a. † 20 Gbeko ow ibram ek'egh nyam k'ann ow ec'aran ij, eke ow el egn nyam ce eke low a ot es a, etn Nyam ce anake low a ot es a. †

21 Sica low na e nyandre el bogh ec'ee? Ol lele Nyam e low a eke ewar ew es ab ab okrm af ee? Ow elm eben! Blel ol nyam ɔtu eke k'ɔn egn sel, etn blel agh egn ol ikh na ana, ke blel nimamn ana, blel ol a ɔn el -l'el nenyembri nyam esel Nyam ec'any af. 22 Gbeko, Nyam Lel dad eke wus nimum in ann sikpl ec'abusu a ec'ew. Na sosiem anake ow it eke Nyam e low a ek'ewar ew es a, k'el tasi agh a fen ek'ub nawre a eci, el ec'ɔmn eke -n'ɔnyn Jesu Krist em a sosiem.

23 Gbuɔ ke ɔmn e legn a ow a, ol ɔnym ey ab ese sobel em esel af, etn s'am eku legn a ek'ɔmn k'elu sos ɔkm a. 24 Ow ɔn, ol el ey e nyimn es ton Krist ow; yec'etn ke Nyam oc ey ese agh nyim nyim af in ec'any af ey ec'ɔmn a sosiem. 25 Sica eke ɔmn e legn ow a, si k'otum s'anm nyimn es na ec'abu em ij.

26 ɔny fen, eel Nyam ec'ey ɔmn a ek'ony okr ɔny af Jesu Krist ab a sosiem. 27 Tasi em a, ɔny fen okar af Krist ab mij nuɔ a eke wel ok ɔny ab em, etn ewal anhn ese Krist in obi af. 28 Sica ereb anm agh ek'el Jwifel lel agh ek'elm ab ec'aran, madu lel ewi ab ec'aran, ɔyow lel egn ab ec'aran; ɔny fen, eel nyam coco Jesu Krist ab ec'af okr ab em. 29 Etn ek'eel Krist eci, ke ɔny eel Abraham ec'ey etn eel aja ij esel ese el el eke Nyam ewar ew es ab af.

4

Ny elm adu ij, ko iy

1 Kin em e tutr e m'ony a: ek'iy a ek'el aja ij es a ann gɔhni a, li b'ew ese adu af. Ke tasi em a, ob a fen in eci ce. 2 Gbeko, ow it ke n'am elum agh a ek'am ekn in e lis e low, ke am ɔsu in ec'ob a fen a, ton ke legn a ek'es ew a ow. 3 Ey yeji eben neny nyam. Eke s'ann ese etuey af a, s'el wus

† 3:16 *iy lel alaw ab*: eke wel b'awl Nuɔ ɔb 12.7 a, yogh wel b'awl alaw; gbeko low a eke Pol am elu ɔkm aja a el Ebre em ec'odad ebl a ek'ann a "egb ewl". Gbeko in ec'iri tasi a el *likr mij e liy* oglog *likr mij ec'ey*. Pol am dad eke low a eke Nyam ewar Abraham a, ow ec'egh ek'ow ɔkh any tasi a el Krist. Bèbmn Nuɔ ɔb 3.15. † 3:19 Sinayi lafny af a, Jwifel ec'ow ek'ec ab em a wel bi dad ese: Nyam elu in ec'ol a ɔkm yegm Mois in ec'erm esel ab em. Mois anake el egn ek'ann erm esel a lele dedeku ab ab ec'aran a. † 3:20 Ol ɔkn 6.4. † 4:3 *wus ana e sabusu e lec a e madu*: agh beb ec'a, ow el wus e sabusu enuɔ eke b'ijr egn gbre eke li k'itnm erm em a. Agn likpr ec'a, Pol odad ebl na em, am yegm sol ey eke Nyam any uwm esel beb b'egh eb, ke wel ɔtu eke k'oc bebmn likr es ubr ec'ol, ses gbegbl ec'ol lele ow eke wel dedhn Jwifel em e sol ab ab. Bèbmn Galat 4.9; Kolos 2.8,20.

an̄a e sabusu e læc a e madu. † 4 Gbɛkɔ, eke læŋ a e Nyam b'ɛbm ɛw es a ow a, l'erm Jim ow. Wɛl ew'r yow em et̄n l'ir eb ol em, 5 yec'et̄n ke li sɔg aḡn a fɛn ek'an̄n ol ec'abusu ab em a, ke s'otu s'el Nyam ec'ey.

6 Gbɛkɔ, ke wɛl úw any eke eel in ec'ey a, Nyam ɔn̄ Jim ec'Ab̄n a ow ey ey ec'erm ab em; et̄n Ab̄n na anake b'ɔn̄ ey si dad «Aba!» ow e nyandre el, «em ɛs!» 7 Ow sosiem a, n̄ elm adu ij, kɔ iy; et̄n ek'el iy a sosiem, Nyam b'ow ɔn̄ aja eke li beb̄m l'ew in ec'ey ab es a.

Eke Galat eȳn ɛwm erm -li b'ow -l'ewl mɛny -l'el ol e madu

8 Lɛŋn̄ sig em a, uwmm̄ Nyam any et̄n eel sabusu ek'elm sinyam tasi yej'a e madu. 9 Sica yɛfɛnȳna em ek'uwr Nyam any, oglog yɛfɛnȳna em eke Nyam uw ɔny any a, ayaf ow it eke k'ɛwal elumn̄ wus an̄a e sabusu e læc ek'elm low kaka ab ee? Ayaf emeny ɔtur eke k'ɛwal eel el e madu ee? 10 B'ucur sɛŋn̄ beb̄, awl beb̄, akpo e sɛŋn̄ beb̄ lel akpo beb̄ ab e low ɔnȳn es. 11 M'am ɔny ermij ɔny eci: eke juma e mi kok ɔny ec'arañ̄n a k'elm ɔfr ɔfr sosiem.

12 Aḡn̄ lisijimel m'am n̄ɔn̄n ɔny, kòkr ɛsɛ em af, an̄ke em yɛji mi kok ɛsɛ ɔny af. Kokm̄'m low n̄n̄n̄ kaka. 13 ɔny, am ɔkan low em eke m'ɔg es m'ɔb ɔny Amani Mamn e kokoba a, ow el em ec'ol em. 14 Et̄n em e sos megl̄ a eke em ec'ol ab em itm eke wɛl ki lær a, ɔnym ɔny nɛn̄n̄n̄ walmm̄ elumn̄'m es. Kɔ ɔny kɔtɔkɔ, ebr'm ɛsɛ Nyam ec'erm ɛs nyam af, oglog ɛsɛ Jesu Krist af. 15 Lɛŋn̄ a, an̄n̄n̄ sos em in̄n̄ em. Et̄n sica bla lowi ɛn̄n̄ ɔny ee? M'otu eke mi dad m'ɛsɛ: læŋn̄ a, blel ɔnȳn abusu eke ki sɔsm̄n̄ ɔny ec'anyamn̄ ab es ɔn̄n̄'m, blel kokr. 16 Kɔ sica ɔny ec'ifnu m'ewl m'el low nɛnyembri nyam e m'am dad ɔny a sosiem ee?

17 Aḡn̄ amua † ek'am kok ɛsɛ ɔny e lís e low cɛ wɛ'n̄ am ɛw any af a, el e sow tutr a akplm̄ ɔny eci. El e low eke -n'am

ɔl a cɛ el: ke -n'ony -li kpab ɔny es em e lís, yec'et̄n ke ɔtur lær el. 18 Tasi, ow akpl ek'ɛŋn̄ k'ony ɔny e lís ec'erur, gbɛkɔ ke ow el low nimamn̄ eci, ow it ek'ow k'el sɛŋn̄ fɛn, kɔ ke ow k'elm læŋn̄ eke mi b'an̄n̄ ɔny ec'arañ̄n a cɛ. 19 Em ec'ey, emeny m'am ij ɔny e gb̄re, gb̄re ek'otarir es ɛsɛ yow ek'am ew iy ec'ab af, et̄n mi b'ow m'an̄n̄ em ɛben̄ ton̄ ow áyl'm sos em ek'ony fɛn̄ Krist ir ɔny em. 20 M'erur eke blel m'an̄n̄ ɔny saw wanci na af, ke m'otu mi dad ɔny odad akunda ejec'em. Tasi em a, mi k'uwm̄ el el eke mi ki kokr ɔny e lís ab any.

Agar lele Sara ab

21 Dàdr'm, ɔny ek'am erurir ek'ol k'ew ɔny es a: irim̄n̄ yec'a ek'ol a am dad ab ee? 22 Nyam Lɛl dad eke Abraham in ew ey yony, Agar ek'el adyow ab ab ow'n̄ ew nyam et̄n Sara ek'el yow lewi ab ab yɛji ow'n̄ ew nyam. † 23 Adyow iyn̄ a, wɛl ew'r iḡn̄ nyam lele yow nyam ab ec'erur em, kɔ yow lewi a ec'iy a, wɛl ew'r Nyam e low a eke ɛwar ab em. † 24 Odad na ɔny akr otar ejeci. ɔyow yony a an̄n̄ ɛsɛ sinm̄ yony af. Krɛkrɛ e sinm̄ a, el Sinayi lafɛny af ec'a, et̄n li b'ew ey eke b'el madu: ke Agar ana, 25 et̄n Agar anake el Sinayi lafɛny a ek'an̄n̄ Arabi wus af a. Et̄n in̄ cɛ anake yɛfɛnȳna em a, n'an̄n̄ ɛsɛ Jerusalem † ec'eb̄ a ek'in̄ ec'ey ab ab el madu a. 26 Kɔ Jerusalem ek'an̄n̄ afr a el lewi, et̄n in̄ anake l'el ey lis a. 27 Tasi em a, Nyam Lɛl dad ninɛ: Sos em in̄n̄'n̄ itr yow!

Elu sos em in̄n̄ e lebl,

n̄ ek'uwm̄ iy ew e dudu any a;

an̄ke yow a eke wɛl iḡn̄ elu es a,

b'ow ew ey akm̄ yow a ek'ony iḡn̄ a. †

28 Sica aḡn̄ lisijimel ɔny ec'a, ɛsɛ Isak af, eel ey eke wɛl ew ɛsɛ el el eke Nyam ɛwar ab af. 29 Gbɛkɔ ɛsɛ læŋn̄ sig em ec'a eke Abraham ec'iy a eke wɛl ew iḡn̄ lele yow ab ec'erur em a, ijr iy a eke wɛl ew Nyam ec'Ab̄n̄ ec'erur em a gb̄re a, yɛfɛnȳna em yɛji, ɛben̄ cɛ ow an̄n̄. 30 Kɔ Nyam Lɛl em a, ayaf wɛl dadr ee? Wɛl dad ninɛ: òŋn̄

† 4:17 Aḡn̄ amuael Jwifel ek'ub Jesu nawrɛ, ke am ec Galasi e Sinyamel ab em, eke sica Pol anm̄ yogn̄ ij a, nɛny es at em dad aḡn̄ Mois ec'ol ec'elum e low (ɛkn̄ Galat 2.4-12). † 4:22 Abraham ew Ismael Agar ab et̄n l'ew Isak Sara ab. Nun̄ ɔb 16.15; 21.2. † 4:23 Nun̄ ɔb 17.16. † 4:25 An̄a wɛl am oc Jerusalem beb̄m̄n̄ Jwifel e Nyam nun̄ iḡn̄ ebr a, eke b'ucu ol e low ɔny es ton̄ ke -l'ewr ɛsɛ madu af a. ɛkn̄ 4.3 lele ow ec'akr otar ab ab. † 4:27 Esay 54.1.

adyow a lel in ec'iy ab ab, anke adyow iyn a k'otum ijm aja yow lewi a ec'iy ab ab.† 31 Na sosiem a, agn lisijimel, ey s'elm adyow a ec'ey, ko ey yow lewi a ec'ey.

5

Krist sog ey

1 Krist sog ey, yec'etn ke s'el ewi tasi. Na sosiem inymn es kikri lewi el na em, ke onyn sos osu, ke k'ewlmn elmn madu ij.

2 Em Pol, m'am dad ony: eke yebr wel ubr ony likr es, ke Krist elm low kaka ony ec'ij. 3 Emeny m'am usr lebl af mi dad egn fex eke b'egh likr es ubr owi eb a, ow it eke li k'elum ol a nimum. 4 Ony ek'am col eke k'eel neny nyam esel Nyam ec'any af ol ec'elum em a, ony obi em anake kpabr es Krist e lis a; etn ony irmnin Nyam e bibm a ek'ejan a. 5 Sica ey ec'a, s'oc ey e nawre ub a s'elu Nyam em. In li b'ow n'on ey s'el neny nyam esel in ec'any af; low na anake s'am eku Abn Lala ec'abusu a eke b'ecr ey ec'omn ab em kok juma a. 6 M'am dad tasi em m'ese, eke s'okr af Jesu Krist ab a, ke wel ubr ey likr es oglog ke wel k'ubrm ey likr es, ow elm low kaka. Ko low tasi a ce el: ub nawre, ke yegm n ec'omn a erur owi em.

7 Ony obr nun senyn senyn! Bwo ec'egh edhn ony eke k'eluamn low nenyembri nyam ee? 8 Low yec'a eke wel dad ony ke ok ony es sos em a, anm Nyam ek'esn ony a ogn owm. 9 Ow ane ese: «Lijru tæli ce eke b'ann ma em, ke b'on ma a nimum inn ab af.» 10 Gbeko, Es Kotoko obn'm omn ony e lis: k'ow onymn tutr ejeci eke k'ow otarm es em ec'ab ab. Etn egn a ek'am mumu ony a, ke ow el in ec'elel eke n'ann a, Nyam b'ow ob'r low gbre ij eci.

11 Agn lisijimel, ko em, likr eke wel k'ubr ony es e kokoba emeny m'am ob ony ee? Ek'ow el nawre, bla sosiem etn emeny wel am ijr'm gbre ee? Tasi em a, eke m'am ob likr es ubr owi e kokoba ke Krist ec'olikh a elm egn kaka e wus elu owi ij. 12 M'am erur ek'agn amua ek'am

mumu ony likr es ubr sosiem a, blel -li kok ow afn na es; -li kok -l'el egn agbru.

Yèbr Abn Lala nyimn ony ec'eb ir a

13 Agn lisijimel, Nyam esn ony in e lewi ij ab em, gbeko lewi ij ikn na itm eke k'on ony abusu kokr ony e sos af ec'ow eke b'aw ony a. Ow tasi eke ki kokr a el, ke erur em, kókr ow onanin ony ofr.

14 Ol na nimum ane ol nyam na em: *Ow it eke k'erur egn kaka fex ese n obi af.*†

15 Sica eke bi kokr ese akp em ndey af, am gughnin ke am onyn ijarir ony ofr, ke ewr erm, b'ow njanin ony ofr.

16 Na sosiem mi dad m'ese: yebr Abn Lala nyimn ony ec'eb ir a, yec'etn ke ki kókmn ony e sos af ec'ow eke b'aw ony a. 17 Sos af ec'ow amua eke b'aw ony a, eghm Abn Lala e low ebm etn Abn Lala yeji eghm sos af ec'ow amua eke b'aw ony a e low ebm. El yony mum ec'aran a atarir, etn ow e liy eke b'ann em ey okm a el, ke k'otumn kokmn yec'a ek'am erurir a. 18 Gbeko eke Abn Lala bi nyimn ony, ke ony anmn ol ec'es ew em ij.

19 Ow a eke ey e sos af ec'ow aw b'osu, ke wel b'ekn a el: agn e loshn e b'agbr egn kaka fex ab, eb eke -li b'ir sikpl em, ow obr obr eke -li bi kok el ec'erur em; 20 sinyam yadn e nun ign, agn kok owi; agn ec'ifn owi, ow esu, nyamneyr onyanin; erm bebl, agn fex ec'es ew owi, em bubr owi lel el ofr em ec'ijarm owi ab. 21 -N'am erur eke el lawlel ec'ob ek'onny a el yeji -n'onny, -l'el mar eghu, ob iju, etn emeny -li bi kok ow ejeci noko ek'otarir es amua eke wel dad ab ab. M'am ewar ony etn m'ikh anym mi dad yeji: agn a eke bi kok ow amua a, k'ow eghm usu Nyam e gbrenghi usu a.

22 Sica kin ey yec'eke Abn Lala b'osu ey em: erur, sos em inn, erm es ey, low eku, erm mamn, low kok on egn, cecel, 23 erm froro, sos es onyn. Mi k'onny omn eke ol k'ifn ow amua. 24 Agn a ek'el Jesu Krist ec'a, oc el e sos af ec'ow aw a eke b'irmn el a ew olikh af. 25 Sica, ek'ow el Abn Lala em s'am ir eb a, ke si yeb Abn ikn na nyimn ey. 26 Si k'eel es efuu, ow

† 4:30 Nun Jb 21.10. † 5:14 Ob Ap 19.18.

esu k'ánn̄ ey ec'araññ, nyamn̄eyr ònyanin
yeji k'ánn̄ ey ec'araññ.

6

Òkmm̄nin sel es

¹ Agñ̄ lisijim̄el, eke b'èkan òny em
ec'egñ̄ nyam ek'am kok low ek'akplm̄ a,
òny eke Nyam ec'Abñ̄ a am nyimn̄ òny
a, èlum̄n in abu l'èwl l'eb ejagb mamn̄ a;
gbek̄o ke ow él erm fr̄or̄o em. Etn̄ m'am
dad eke òny em ec'egñ̄ f̄eñ k'èw sos erm,
ke kí yebm̄n meju owrm̄ òny. ² Òkmm̄nin
sel es òny e s̄erekp leg leg ec'uyu em:
ow em anake b'ow elum̄n̄ Krist ec'ol a.
³ Ek'egñ̄ nyam bi tutr̄ es̄e in el any es etñ̄
l'elm̄ ob kaka a, ke in sosi n'am ejur. ⁴ Ow
akpl̄ ek'egñ̄ egñ̄ k'òny in ec'es an a igbl̄
ogñ̄ ekn̄; ek'ow akpl̄ l' sos em, ke ow él
in s̄ony eci, k̄o ke li k'ócm̄ l'òbarm̄ lawl̄el
ec'ab ab, ⁵ an̄ke egñ̄ egñ̄ b'ow uyu in obi
ec'erekp.

⁶ Egñ̄ yec'eke b'èññ̄ Nyam ec'odad a e
low yegm̄ a, it eke kí c̄ec in ec'ob e n'òny
a, egñ̄ a eke bi yegm̄'n low ab ab.

⁷ K'èjurir òny sosi: ow itm̄ eke w̄el kí
kokr̄ Nyam miyer. Egñ̄, ow a c̄e eke lí
b'ewl a, lí b'ub. ⁸ Eke egñ̄ ewl ów eññ̄
eke b'aw'r a in ec'ògm̄ a, lí b'ow l'ub luw;
k̄o eke l'ewl yec'a ek'Abñ̄ Lala b'erur a, lí
b'ow l'ub sel ek'ònym̄ uwr. ⁹ Sos k'ám
ey low nimam̄n e kok em, an̄ke e s'amnm̄
sos, ow e wanci b'ow a, si b'ow s'ub. ¹⁰ Na
sosiem, eke s'òny abusu a, si kók egñ̄ f̄eñ
low nimam̄n, ab brobro òmn̄ em ec'agñ̄
lisijim̄el a.

Èwar es abal el lel esñ̄n ab

¹¹ Sica em obi ec'abu em anake m'am
n̄on lel a, es̄e el̄el eke lel m̄oni a e sagb
a am yegm̄ ab af. ¹² Agñ̄ a ek'am erur
ek'òny òny l̄ec em ubar likr̄ es a, el agñ̄
ek'am erur eke k'ij any agñ̄ em. Etn̄ -
n'am kok eb̄en, yec'etñ̄ ke w̄el k'íjrm̄ el
gbre Krist ec'olikñ̄ a sosiem. ¹³ Agñ̄ amua
ek'egñ̄ likr̄ es ubr̄ owi eb a, el obi a -
l'èluam̄n ol a; -l'erur eke k'ubar likr̄ es,
yec'etñ̄ ke -n'òny abusu -l'òpr̄ ów, eke l̄ec
em egñ̄n̄ m̄eny ewr ikñ̄ na e low ebr. ¹⁴ Em
ec'a, ey Ès K̄ot̄ok̄o Jesu Krist ec'olikñ̄ af e
luw a ec'ów c̄e m'erur eke mi k'òpr̄, an̄ke
Krist ec'olikñ̄ af e luw a, em ec'a, ow ew

es̄e wus ec'ob a f̄eñ eke w̄e'n uw af, etñ̄ em
yeji m'ew̄ es̄e egñ̄ eke uw wus ec'ob a f̄eñ
ec'any af af. ¹⁵ Na sosiem, eke w̄el ubr'ñ̄
likr̄ es oglog w̄el ubrm'ñ̄ es yeji, low kaka
anm̄ em, k̄o yeci tasi ek'el low a el: ke él
egñ̄ owr. ¹⁶ Sica agñ̄ a f̄eñ eke b'elum̄ em
e low yegm̄ a el ec'eb̄ ir em a, m'am dad
eke: Nyam ec'erm̄ es ey a lel erm̄ mamn̄
ab ab k'ánn̄ el af, el, lel agñ̄ a f̄eñ ek'el
Nyam ec'Israel ab ab.

¹⁷ Yef̄enyina em a, em̄eny egñ̄ kaka f̄eñ
k'ow k'íjr'm̄ gb̄re ij, an̄ke em e sos af e
m̄eny ewr amua, el Jesu e gb̄re e m'ij a
e m̄eny ewr. ¹⁸ Agñ̄ lisijim̄el, ke ey Ès
K̄ot̄ok̄o Jesu Krist ec'òwr̄o a, ánn̄ òny f̄eñ
ab. Amen.

ՔՈԼ Ե ԼԵԼ ԵԿ՝ԱՄՆ ԵԲԵՏ ԵՅՆ ՕՎ ԵԿ՝ԻՏ ԵԿԵ ՎԵԼ Կ՝ՍԿ ԱՆՅ

Եկե Քոլ անյ սոբել Եմ Րոմ ա, ու ռոն Լել նա Եկե Լի Կ՝ատր կրեյենել Եկ՝անյ Ազի ա սոս ԵՏ. Կիսիկ անաքե Բ՝ոք Լել ա Իմ յոյ Տինյամել ա; օւ Իկոյ անյմ Եյոյ ԵբեՏ Ե Նյամել ա Եկե Քոլ անյ Եմ յեցմ Եգոյ Լօւ տոյ Եկոյո նյահան ա. ԵբեՏ ԵԿ՝ԵԲ ա անաքե Ել Ազի յուս Եֆ Ե ՏԵԲ ա Ե Լօյոյ անյ ա.

Քոլ Եմ Ել Լել Եմ Եմ Ել Նյամ Ե Լօւ ա Եկե ԵԵԲԵՄ ԵՄ ԵՏ ա Ե Լօւ, “Եկե Լի Կ՝ԵՏ օԲ ԲԵՆ ԵԿ՝ԱՄՆ Եֆր ԼԵԼԵ յուս ԵԲ ա Լուք ԵՏ ԵՄ Նյամ ԵՕՕ ԵԿԵ ԵԼ ԿրիՏ ԵԲ ԵՄ” (1.10). Նյամ, Ին ԵԿ՝ԵՐԱՐ ԵԲ ԵՄ, Բ՝ԻԿոյ անյմ յոյ օԿր ԵՅ Եֆ Ին ԵԲ (2.1-10). Տիկա օւ Ե յամ, Լի Բ՝Յոյ Լ՝օԿր ԵՅ Եֆ ԵՅ յօֆր; Լի ԲՅԵՄ ՏԻՖՆ Ե ԼԵԿՔ ա ԵԿԵ ԵԵԿ ԵՅԻՖԵԼ ԼԵԼԵ ԵԳՆ ԵԿ՝ԵԼՄ ԵՅԻՖԵԼ ԵԲ ԵԲ ԵՏ, յԵԿ՝ԵՏՆ ԵԿԵ Լ՝օԿր Եֆ Լ՝ԵԼ ՏՕՍ ՄԵԳԼ Նյամ (2.11-22). Տոս ՄԵԳԼ ԻԿոյ ա ԵԼ Ին Ե Նյամել ա, ԵՏՆ օւ ԵԿ՝Եֆ օԿր ԵԲ ԵՄ, օւ Բ՝օւ յեցմ ԵԲՆ ԵԲՆ ա ԲԵՆ Նյամ Ե Լօւ ա ԵԿԵ ԵԵԲԵՄ ԵՄ ԵՏ ա Ե ՏԵՄՐ ա (3.9-13).

Եֆր օԿր նա Ե Լօւ Բ՝ԵՅ յօԿՄ Նյամել Եմ: Նյամ ՆՅՆ ԻԿոյ ԵՏԵԼ ա ԵԼ ԵԳՆ ԵՆ ԵՆ, ԵԵԵԿՕ ԵԳՆ ԵԳՆ յոյ Ին ԵԿ՝ԵԲՍ ԵԼՄ ԵԿԵ Կ՝ԻՏ ԵԿԵ ՕՆ Նյամել Եմ ԵԳԲ, ԵՏՆ յԵԼ յՕՒ ԵԿԵ ԿԻ ԿՕԿ Լօւ նա, ԵԿԵ Նյամ ՆՅՆ ԻԿոյ ԵՏԵԼ ա ԵԵ ԵԳՆ ԵԲ օԿր Եֆր ԿրիՏ ԵԲ. ԱԿոյ Եմ ԵԿ՝ԵԲ ԻՐ ԵՄ յԵՅԻ, ԿրիՏ ԵԲ ԵԿ՝Եֆ օԿր ԼԵԼԵ ԵԳՆ ԼԻԿՔՐ ԵԲ ԵԲ ԵԿ՝Ա, ԻՏ ԵԿԵ Կ՝ԵԼ Լօւ ՆԱՄՐԵ, յԵԼ ԵՄ ԵԿՆ: յՅՕՎ ԼԵԼԵ ԵԼ ԵԵԼ ԵԲ ԵԿ՝ԱՐԱՆՆ, ԵՅ ԼԵԼ ԵԼ ԵՏԵԼ ԵԲ ԵԿ՝ԱՐԱՆՆ, ՄԱԴՍ ԼԵԼԵ ԵԼ ԵԿ՝ԵՏ ԵՄ ԵՏԵԼ ԵԲ ԵԿ՝ԱՐԱՆՆ.

Քոլ օտ օՎ նյահան Եմ օԿ յօԿՄ ԵԼՄ ԵՅ ԵԲՍ Տ՝ԻՐԻ Եֆր օԿր ա Ե Լօւ:

- 1) ՏՕՍ ՄԵԳԼ ԵԿ՝Ա: ԿրիՏ ԵԼ ՆՅՆ ԵՏՆ Նյամել ԵԼ ՏՕՍ ՄԵԳԼ.
- 2) ԵԼ ԵԿ՝Ա: ԿրիՏ ԵԼ ԼՅՅ ԵՄ Ե ԼԵԲՆ.
- 3) ՄԵԲԻ ԵԿ՝Ա: ԿրիՏ ԵԼ Նյամել ԵԿ՝ԻԿոյ.

ԵՏՆՆ

† 1:1 ԵբեՏ ԵՅՆ Ե ՏԻԼԵԼ ԵՏԻԳ ԵԵԲ ԵՄ ա, յԵԼ ԵՆՆՄ օԴԱԴ ՆԱ ԵԿ՝ԵԼ: *ԵԿ՝ԱՄՆ ԵԲԵՏ ԵՅՆ*. ԵԿՆ ՕԲ ԿՕԿ 18.19-21. † 1:7 *Ին Ե ՄԵԼԼ ԵԲ ԵՄ: ԿրիՏ ԵՄ ԵՏՆ Ին Ե ԼՍ ա ԵՄ ԵՏԵ ԵԳԲ յԱՎ Եֆ. † 1:11 ԵՅՆ ա ԵԿԵ Կ՝ԵԲՄ ԵՅ: օՒՐ ԵՏ ԵՎԱՐ Ե յՍ ԵԿԵ յԵԼ ԵԵԿ ԻՏՐԱԵԼ ԵԿ՝ԵՅ, ԵԼ ԵՄ ա ԵԳՆ ԵԳՆ ԵՆՆ Ին Ե յՍ ԻԿՔՐ ա. ԵԿՆ ԵՅՍՎԵ 13-19. յԵԼ յՕՒ ԵԿԵ ԻՏՆ ԵՅԵԿ՝ԵՄ ԴԱԴ ԵՏԵ: Տ՝ԵԼ Ին ԵԿ՝օԲ ԵԿԵ ԵԲՄ՝Ն. † 1:13 ՄԵՆՅ ԵՎՐ Նյամ: ՄԵՆՅ ԵՎՐ ԵԿԵ յԵԼ Բ՝ԵՄ օԲ Եֆ ա, ԲԻ յԵԳՄ ԵԿԵ օԲ ա ԵԼ ԵԳՆ ա ԵԿԵ ԵՎՐ՝Ր ՄԵՆՅ ա ԵԿԻ.*

1 Եմ Քոլ, ԵՅՍ ԿրիՏ ԵԿ՝ԵՐՄ ԵՏ ԵՆՅԵ Նյամ ԵՐԱՐ, Մ՝ԱՄ ԵՄՆ Նյամ ԵԿ՝ԱԳՆ ԼԱԼԱ ԵԿ՝ԱՄՆ ԵԲԵՏ ԵՅՆ, † ԵԿԵ Բ՝Ս ԵՅՍ ԿրիՏ յԱՄ ՆԵՆՅ Նյամ ԵՄ ա, ԼԵԼ ՆԱ. 2 ԵԿԵ Նյամ ԵՅ ԵՏ ԼԵԼ ԵՅ ԵՏ ԿՕՒԿՕ ԵՅՍ ԿրիՏ ԵԲ ԵԴՆ յոյ յՐՕՐ ԵԿԵ ՕՆ յոյ ԵՐՄ ԵՏ ԵՅ.

Նյամ Բ՝Յոյ ԵՅ Ին ԵԿ՝ՕՎ ԵՄԱՄՆ ԲԵՆ ԿրիՏ ԵՄ

3 ՏԻ ԿՕԿԼՄՆ Նյամ ԵԿԵ ԵԼ ԵՅ ԵՏ ԿՕՒԿՕ ԵՅՍ ԿրիՏ ԵԿ՝ԵՏ ա! Ն՝Յոյ ԵՅ ԵԲՆ ԼԱԼԱ ԵԿ՝ՕՐՕ ԲԵՆ ԵԿԵ ԵՄՆ Եֆր ա, ԵՅ ԼԵԼԵ ԿրիՏ ԵԲ ԵԿ՝Եֆ օԿր ԵԲ ԵՄ. 4 ԵԲՅՆ ԵԿԵ յԵԼ ԿՕԿ յՍ ա, Նյամ ԵԿՐ ԿրիՏ ԵՄ ՏՕՍՄ օՒ ԵՅ Տ՝ԵԼ Ին ԵԿԻ, յԵԿ՝ԵՏՆ ԵԿԵ Տ՝ԵԼ ԼԱԼԱ ԵԿԵ ՏԻ Կ՝ԻՏԱՄ ԵՄ ԿԱԿԱ Ին ԵԿ՝ԱՆՅ Եֆ. Նյամ ԵՐԱՐ ԵՅ ԵՏՆ Լ՝ԻԿոյ անյմ ԼԻ ԵԵԲՄ 5 ԵԿԵ ԼԻ Բ՝ՕՎ Լ՝ԵԿՐ ԵՅՍ ԿրիՏ ԵՄ Լ՝ԵԲ ԵՅ ԵՏԵ Ին ԵԿ՝ԵՅ Եֆ. Ին ԵԿ՝ԵՐՄ ՄԱՄՆ ԵԲ ԵՄ Լ՝ԵՐԱՐ Լօւ ՆԱ, 6 յԵԿ՝ԵՏՆ ԵԿԵ ՏԻ ԿՕԿԼՄ Նյամ, Ին ԵԿ՝ԱՆՅԵԼ ԵԿ՝ՕՎ ԵՄԱՄՆ Ե ՏԱԳԲ ա ԵԿԻ. ՕՎ ԵՄԱՄՆ ԲԵՆ, Ին ԵԿ՝ԻՅ Ե Լ՝ԵՐԱՐ ԵԲ ԵՄ ԼԻ Բ՝ԵԿՐ Ն՝Յոյ ԵՅ. 7 Տ՝ԱՄՆ ԿրիՏ ԵՄ ԵՏՆ Ին Ե ՄԵԼԼ ԵԲ ԵՄ ԼԻ ՏՕԳ ԵՅ, † Լ՝ՕԿ ԵՅ Ե ՏԻԿՔԼ ա Լ՝ԱՐ ԵՅ; ԵՏՆ օՎ ԵԼՍ Նյամ ԵԿ՝ԵՐՄ ՄԱՄՆ ԼԻԳԵԼ ա ԵԿԵ յոյ ա Ե Լօւ յՕԿՄ. 8 ԵԵ, Նյամ յոյն ԵՅ ԵՐՄ ՄԱՄՆ Եֆր ԵՏ. Ն՝Յոյ ԵՅ ՏԵՄՐ ԲԵՆ ԼԵԼԵ Լօւ անյ ՍՎ ԵԲ. 9 Ն՝Յոյ ԵՅ Տ՝ՍՎ Ին Ե Լօւ ա ԵԿԵ ԼՕԼ ԵՏ ԵԲ անյ, Լօւ ա ԵԿԵ Ին ԵԿ՝ԵՐՄ ՄԱՄՆ ԵԲ ԵՄ, Լ՝ԻԿոյ անյմ ԼԻ ԵԵԲՄ Լ՝ԵՄ ԵՏ ԵԿԵ ԼԻ Կ՝ԵԿՐ ԿրիՏ ԵՄ ԼԻ ԿՕԿ ա. 10 Լօւ ԻԿոյ ա ԵԿԵ Նյամ ԿԻ ԿՕԿ ՍՎ ԵԳՆ ա ԵԿԵ ԼԻ ՏՕՍՄ Լ՝ԵՄ ԵՏ ԵԲ ԵՄ ա, ԵԼ ԵԿԵ Լ՝ԱՏ օԲ ԲԵՆ ԵԿ՝ԱՄՆ Եֆր ԼԵԼԵ յուս ԵԲ ա Լուք ԵՏ ԵՄ Նյամ ԵՕՕ ԵԿԵ ԵԼ ԿրիՏ ԵԲ ԵՄ.

11 ԵՏՆ ԵՅ ԵԿԻ ԿրիՏ ԵԲ ԵԿ՝Եֆ օԿր ԵՄ ա, Նյամ յոյ ԵՅ ԵՅՆ ա ԵԿԵ Կ՝ԵԲՄ ԵՅ, † ԵԿԵ Լ՝ԻԿոյ անյմ ԼԻ ԵԵԲՄ օՎ Ե Լօւ Լ՝ԵՄ ԵՏ ա. ԼԻ ԿՕԿ Լօւ ՆԱ ԲԵՆ ԵՆՅԵ Լ՝ԵԳՆ Լ՝ԵԲ ԵՏՆ Լ՝ԵՐԱՐ, 12 յԵԿ՝ԵՏՆ ԵԿԵ ԵՅ Ե Տ՝ԵԼ ԵԳՆ ԿՐԵԿՐԵ ԵԿ՝ՕԿ ԵԼ ԵԿ՝ՕՄՆ ԵԼՍ ԿրիՏ ԵՄ ա, ՏԻ ԿՕԿԼՄ Նյամ, Ին ԵԿ՝ԱՆՅԵԼ ա ԵԿԻ! 13 յոյ յԵՅԻ, ԵՄՆ ԿրիՏ ԵՄ ԵՆՅԵ ԻՐԻՐ օԴԱԴ ՏԱՏԻ ա ԵԿ՝ԵԼ ԱՄԱՆԻ ՄԱՄՆ ա ԵԿԵ ԲԻ ՏՕԳ յոյ ա. ԵԿԵ օԿր յոյ ԵԿ՝ԵՐՄ ա յոյն ԿրիՏ ա ՏՕՏԵՄ, Նյամ ԵՄ յոյ ՄԵՆՅ ԵՎՐ Նյամ Եֆ. † ՄԵՆՅ ԵՎՐ ա, օՎ օՎ ԵԼ ԵԲՆ ԼԱԼԱ ա ԵԿԵ Լ՝ԵՎԱՐ ԵԿԵ ԼԻ Բ՝ՕՎ Ն՝Յոյ

ey a. ¹⁴ Abñ Lala na, el aja a eke si b'ow s'eyñ Nyam ec'abu em a eci krekre. Etn li bi yegm ey tasi eke si b'ow s'eyñ aja na legñ a eke Nyam b'ow soğ ey low ññ fñ em a. Ow sosiem si kóklmn Nyam, in ec'anygbel a eci!

Pól am ñññ Nyam Efes e nawre ub esel a eci

¹⁵ Ow sosiem, legñ a etñ eke m'iri wel dad eke ñny ñnyñ ñmn Es Kótóko Jesu em etñ ñny b'erurir agñ a ek'in el Nyam ec'agñ lala a, ¹⁶ m'ópim eke mi k'elu Nyam bia seğñ fñ ñny eci em e Nyam ñññ fñ em. ¹⁷ M'am ibrm ek'ey Es Kótóko Jesu Krist e Nyam a, anygbel ec'Es a k'ññ ñny sewr, ke l'élú sos ñkm li yegm ñny, yec'etñ ke úwr ir any tasi. ¹⁸ M'am ibrm'n eke li k'ekan ñny ec'erm em e tutr ab es, yec'etñ ke úwr low ñmn a eke n'ññ ñny legñ a eke l'esñ ñny a, ke úwr in ec'aja ec'ob ñny ligbel sobó a eke l'ew es agñ lala a ec'ab any. ¹⁹ Etn ñny b'ow uwr lec liplemu a eke Nyam elu ñkm ey eke si b'ub'r nawre ec'a. In ec'abusu a lel in e lec ab ab, ²⁰ l'élú ow e low ñkm Krist em, legñ eke l'igbm ow luw em, ke n'ññ ow ow sig'r es lidr abu af afr a. † ²¹ Yogn, Krist anñ es ew fñ, abusu fñ, lec fñ, es akm fñ lele nin ejeci fñ eke wel ñtu eke k'esñ a e nuñ af. Tasi, n'ann ob fñ ek'ann a e nuñ af, † etñ ow elm yefenyña e legñ na em ce, kó legñ eke b'ow ow ab em yeji. ²² Ee, Nyam oc mob mob a pupukpañ ew es Krist ec'akr ew a, † etñ l'ew ow ese Nyamel nimum eci nuñ af, ²³ etñ Nyamel el Krist eci sos megl a. In em wel b'ekñ Krist nimum, etñ Krist, in iy afr lele wus ab nimum. †

2

Sel eke s'eyñ Krist em a el bibm

¹ Legñ ek'ec ab em, uwr ñny ec'ów ñbr lel ñny e sikpl ab ab sosiem. ² Ñny iir eb ese elel eke wus ec'agñ b'ir eb ab af; elumn sabusu enñ ec'es ew es a ek'in ec'es ew anñ lef em a. Es ew es a, in l'el low ñññ ec'abñ a eke caca em a am

kok juma agñ a ek'élum Nyam ab em a. ³ Legñ ab em, ey yeji s'ann ese agñ amua af, ow a eke s'am ir eb ese elel ek'ey ec'ów aw enñ b'ññ ey ab af a. S'elum ey ec'ów aw enñ a lel ey e sow tutr enñ ab ab. Etn ey ec'elel tasi a eke s'annñ a sosiem, s'it eke Nyam eci jej ok a k'ññ ey s'abur es ese agñ likpr ab af.

⁴ Gbékó Nyam eci s'ññ ikñ a agb ñññ etñ in ec'erur eke n'ñny ey ec'a ñnym any ññññ; ⁵ na sosiem anake ey eke s'ann ese agñ ek'uw abñ em ey ec'ów enñ a sosiem a, n'ññ ey s'annñ owr Krist ab a. Ee, Nyam e s'ññ ikñ a anake soğ ey a. ⁶ Jesu Krist ab ec'af okr ab em Nyam igbm ey luw em, etñ Krist ab ce n'ññ ey si sig es afr. ⁷ Nyam elu in ec'erm mamn eke n'ñny ey a ñkm Jesu Krist em, yec'etñ ke li yegm ey seğñ fñ in e s'ññ ikñ ligbel ab em eci gbrenğbi eke l'ij a. ⁸ Tasi em a, in eci s'ññ ikñ ab em anake li soğ ñny a, anke ñny ubr nawre. Ow elm ñny em ow anm owm, kó Nyam in obi eci bibm eke ññ ñny. ⁹ Sel eyñ na, eyñmn in ñny ec'ów kok em; ow sosiem a eğñ kaka k'ew sos. ¹⁰ Tasi em a, Jesu Krist ab ec'af okr em anake Nyam kok ey a. Li kok ey yec'etñ ke s'ir eb ów amamn kok em. Etn ów amamn amua, Nyam ikñ anym bebñ ew es eke si ki kok.

Krist eci luw a ññ Jwifel lel agñ ek'elm Jwifel ab ab okr af

¹¹ Ñny uwr any eke Jwifel el agñ eke wel ubr likr es, ke b'erur esññ el sosi "agñ ek'ubr likr es". Ñny ek'elmn Jwifel mew em etñ a, wel ubrm ñny likr es etñ ow b'ññ -li b'esñ ñny "agñ ek'ubrm likr es." Ow sosiem, ñny ñkan legñ ab em ec'ob eke eel a: ¹² ñny eel agñ ek'uwm Krist any, agñ eke wel awlm Nyam ec'agñ ab em, ke anm sinn a fñ eke Nyam ewar a e low em, ñnym low ñmn kaka, ke uwm Nyam any el ec'eb ir em wus af aña. ¹³ Gbékó sica, Krist ab ec'af okr ab em, ñny eke legñ ab em kpabr es a, legñ na em a, Krist eci mebl a ññ ñny okar af. ¹⁴ Ee, in l'el ey ec'erm es ey. Li kok Jwifel lel agñ ek'elm Jwifel ab

† 1:20 Bèbmn Selu 110.1. † 1:21 Bèbmn Kolos 1.16; 2.15 lele 1 Korent 15.24 ab. Ob fñ ek'ann a: Filip 2.6-11.

† 1:22 Bèbmn Selu 8.7. † 1:23 etñ Krist, in iy afr lele wus ab nimum:odad na Grék em a wel ñtu eke k'itññ ejec'em dad ese: etñ Krist, Nyam iy'r em nimum nimum (bèbmn Kolos 1.19 ab)

ab el agn nyam coco. Li bubm sifn e lakp a † eke cec el ab es, in eci sos megl a eke li wawr egb olikn af ab em. ¹⁵ N'ony Mois ec'ol a ec'es ew a lel ow ec'ow kpeti kpeti ab ab l'owr es. Etn Jwifel lel agn ek'elm Jwifel ab ab, li kok wel el agn nyam coco ek'okr af in ab, etn eben a ow el erm es ey. ¹⁶ In ec'olikh af e luw ab em, n'ony Jwifel lel agn ek'elm Jwifel ab ab l'okr af el sos megl nyam coco etn n'ony l'okr wel em Nyam ab, etn eben a l'ibi ifanin. ¹⁷ Ow am yegm eke Krist, erm es ey ec'Amani Mamn e kokoba l'ow l'ob l'ok ony ek'elm Jwifel ke kpabr es Nyam e lis a, lele Jwifel eke titm Nyam ab ab. † ¹⁸ Tasi em a, Krist em anake si k'ecr ey fen, Jwifel lel agn ek'elm Jwifel ab ab, ke s'otu si titm Nyam ey Es, Abn Lala nyam a ce ec'abu elum em.

¹⁹ Ow sosiem a, ony ek'elmn Jwifel a, elmn etu agn ij oglog gben ec'agn. Ko ony anhn Nyam ec'agn lala ab em, onyn ow a fen ec'abusu etn eel Nyam e bosu ab em ec'agn. ²⁰ Sica ony eel el a ek'in eci misigrer a el Krist ec'erm esel a lele kokoba ob esel ab ab a. Etn loy em eci lebn tasi a, el Jesu Krist in obi. ²¹ Krist ab ec'af okr em anake el a eci mebn a fen b'okr af inym es kikri a. Etn in ce li b'on el a agb el Nyamel lala eke Es Kotoko oc ew saw. ²² Eke okar af Krist ab a sosiem anake ony yeji anhn el a eke wel us ab em a. Etn agn likpr a fen ab, okar af eel el eke Nyam ecr in ec'Abn ab em ir em.

3

Pol am ob low e lol es Krist em a ec'amani

¹ Em Pol, m'el Jesu Krist e sobel em es, ony ek'elmn Jwifel a sosiem eci. ² Ony, m'ony onn eke irir juma eke Nyam, in ec'erm mamn ab em abul'm eke mi ki kok ony ec'a e low. ³ L'elu low a eke lol es a okm m'ekn, low a eke mi non ow e low tel ce afr em a. ⁴ Em e lel a ec'awl em, b'ow ekan elel eke m'uw Krist e lis e low eke lol es ab any a. ⁵ Low ikn a, legn ek'ec ab em a, Nyam elum'n okm yegam ey lagnel. Ko yefenyana em a, l'ecr in ec'Abn ab em

l'elu ow okm, li yegm in ec'erm esel a lele kokoba ob esel lala ab ab eke li solum l'ot l'ok saw a. ⁶ Kin low a eke lol es a: agn a eke elm Jwifel ke okr af Jesu Krist ab Amani Mamn ab em a, b'ow ehn aja nyam a ce ese Jwifel ab af. -Li b'ow -l'el sos megl nyam ec'agn, etn low a eke Nyam ewar ew es a -li b'ow -n'ann em.

⁷ Nyam, in ec'erm mamn ab em, on'm abusu eke mi k'el Amani Mamn na e juma kok es, in e lec a ec'abu elum em. ⁸ Em, m'el nawre ub esel ab em ec'egn saka sakali. Gbeko m'ehn bibm na eke mi k'ob Krist ec'ob ony a ek'onym nun a ec'amani, m'ok agn a ek'elm Jwifel a. ⁹ Tasi em a, god'etn, Nyam eke el mob mob fen eci kok es a, lol low a eke li beb m l'ew es ab es in em. Etn elel eke Nyam b'ow kokr low na eke lol es a e low iy neny a, m'ehn bibm eke mi ki yegm kpata. ¹⁰ Ow b'ow on etn Nyam b'ow ecr Nyamel a eke l'esn ab em, n'on mob a fen ek'ann afr ke ony es ew lel abusu ony ab a † uw in e sewr ab any. Nun em ony na Nyam b'elu'l okm sakunda ern ern em, ¹¹ low a eke l'ikn anym li beb m l'ew es god'etn a sosiem eci. Low ikn na, l'ecr ey Es Kotoko Jesu Krist em, li kok ow iy neny. ¹² Ey eke s'okr af Krist ab ke s'ub'r nawre a, sica abusu eru ey es eke si k'owl abu s'im Nyam ec'any af onn em. ¹³ Na sosiem anake m'am nohn ony ek'em e gbre e m'am egn m'eb ony sosiem a, k'owrm ony sos es a. Tasi em a, ow b'ow el ony ec'anygben ligbel.

Krist ec'erur a

¹⁴ Ow sosiem m'am ok owokp wus Nyam ey Es ec'any af, ¹⁵ in em eke bosu fen ek'ann afr lele wus ab any a. ¹⁶ M'am nohn'n ek'in ec'anygbel e gbrenjbi eke l'ij ab em, li k'ecr in ec'Abn ab em n'on ony lec inymn es kikri ony ec'erm ab em. ¹⁷ Ke Krist ir ony ec'erm ab em ony ec'onn a sosiem, yec'etn ke okr min erur em, ke ony nimum a sigr es erur ab em. ¹⁸ Etn b'ow onyn abusu, ony lele Nyam ec'agn lala a fen ab, irir mewl em tasi

† 2:14 *sifn e lakp* a:k'aw ke ow el brik em lakp a eke Jerusalem eci Nyamel ab em bi cec usu a ek'agn ek'elm Jwifel itm eke k'ok em, ke el Jwifel sony eci usu a. † 2:17 Bèbmn Esayi 57:19. † 3:10 Kolos 1.16.

Krist ec'erur a ec'es ar, sofu, sigb lel ow e sibn ab ab. ¹⁹ Εε, m'am erur eke k'uw Krist ec'erur ab any, eke l'agb l'akm low fεη ek'εγη otu eke k'uw any a yeji, yec'ετη ke εηan Nyam ec'owr anη a, ke l'ir ony em nimum.

²⁰ Nyam e lec a am kok juma εy em ετη eke si b'ibrm'n low a, l'otu eke li ki kok ow afη es! In e lec a agb akm yec'a e s'otu eke si ki tutr a. ²¹ Anygbel εl in eci, in e Nyamel ab em lele Jesu Krist em ab akpo akpo fεη lele σεγη fεη ab! Amen.

4

Krist em ec'af okr

¹ Em eke m'el sobel em εs εs Kotoκο sosome a, kin yec'eke m'am ok ony merm sabu af mi dad ony: ony eke Nyam εση ony a, onyn es an ek'ot ony ec'εση ab es.

² Σεγη fεη isr es, εel froro, onyan sos es low em, εγηη εγη εγη ec'el el eke anη a ebr erur em. ³ Atar sos es ucyr af okr a eke Abη Lala b'onη ony a onyn es, erm es εy a eke b'onη okr ony af ony ofr em a; ⁴ anke Nyam kok sos megl nyam, n'onη ony Abη Lala nyam, ετη low onn nyam em ce l'εση ony. ⁵ Ετη onyn εs Kotoκο nyam, onn nyam lele mij ok nun nyam ab, ⁶ Nyam nyam ce eke el agη fεη ec'εs eke εw fεη es, bi kok low fεη agη fεη em, ke ir agη fεη em a.

⁷ Gbeko εy em ec'εγηη ni nyam nyam εηη in ec'ob ap ek'it a, ob ap ab em eci yec'a eke Krist onyn'n erm mamn on'n a. ⁸ Kin yec'eke Nyam Lel dad:

Eke l'uyu afr kponη em a,
l'ot sobel em εsel ab n'im;
ετη li cεc agη sob ap. †

⁹ Ko l'uyu afr a, in ec'iri tasi a el bogη ec'ee? Ow am yeγm eke l'ikη anym l'us es n'im esr em a, ek'el wus af anη a. † ¹⁰ Ετη εγη a ek'us es a, in ce l'el εγη a ek'uyu afr kponη em a, yec'ετη ke li faf es l'eb wus na nimum. † ¹¹ In anake li cεc ob ap ek'it a n'onη agη, ke ow onη agη beb el Krist ec'erm εsel, beb el kokoba ob εsel, beb el Amani Mamn a ec'es onun εsel, beb el pasterel oglog low yeγm εsel a. † ¹² Li cεc agη

amua sob ap amua, yec'ετη ke wel onη agη lala a ek'el Nyam ec'a uw juma e ki kok, ke onη Krist e sos megl a imn anym ec'ab any. ¹³ Nene anake εy fεη si b'ow s'onη onn lele Nyam ec'Iy a ec'any uw nyam coco ab a. Ετη si b'ow s'el agη ek'onη onn ek'usu ετη si b'ow s'agb s'anη εse el el eke Krist anη ab af. ¹⁴ Sica si k'ow s'elm ey abu em ij. Si k'ow s'anm εse mijετη γονη eke okij e mra am ony wowl usu fεη eke l'erur ab af ij. Ετη si k'ow si yeβm sow tutr yadη eci lεf a elulm εy, ocm εcm ey usu fεη ij. Agη k'ow otum irmnm ey el eci meju ab em ij. ¹⁵ Ετη eke si bi dad low nenymbri nyam erur em, si b'ow s'agb fεη em s'imn Krist ek'el nun a ogη. ¹⁶ In em anake sos ogog ogog a fεη b'inym es kikri, ke b'okr af a. Sos ηgigηηel usu noko b'onη sos megl a nimum okr af, ετη eke sos ogog nyam nyam fεη bi kok in e juma ek'it a, sos megl a nimum b'agb ετη b'onη lec erur em.

Krist em ec'eb ir owr

¹⁷ Kin low yec'a eke m'am dad, ke nenyn am at'm es mi dad εs Kotoκο e nin em a: ow itm eke k'aan es εse Nyam any uwm εsel eke b'us el e sow tutr eke low kaka anm em a jam a. ¹⁸ Tasi em a, el e nun em ony a anη ncebn em ετη sel εηη a eke Nyam b'onη agη a, -n'onym el eci kaka anm em, anke -l'uwm ow e low kaka any ετη -n'onη erm tuotuo yeji. ¹⁹ -L'irmn agη em ec'eb ir a e mawl a fεη, -l'ocr el sosi -l'elu es an keskes em ετη -n'am kok sikpl owi fεη eke b'aw el a.

²⁰ Ony, ow elm nene wewrmn Krist eci any uw a! ²¹ Ony, nawre tasi em irir in e lis e low fεη ετη wel yeγm ony low nenymbri nyam ek'anη Jesu em a. ²² Eke ow el εben a, igηη ony ec'eb ir sig a elul es. Lεγη ab em a, eel agη eke meju ec'ow aw iy em ke am ηunη. Ow sosome, el el a eke anηnin lεγη ab em a, ow it eke k'igηη elul es εse mob sus em sig af, ²³ ke yeβr wel itηη ony nimum ony ec'erm em lel tutr em ab, ²⁴ ke εse mob sus em owr eke wel bi sus af, εel agη owr. Εγη owr ikη

† 4:8 Selu 68.19. † 4:9 l'ikη anym l'us es n'im esr em a ek'el wus af anη: odad na Grek em a wel otu eke k'itηη ejec'em dad εse: l'ikη anym l'us es n'im wus lokm kponη a. † 4:10 Jeremi 23.24. † 4:11 1 Korent 12.28; Ob Kok 2.33.

na wel kok'r esε el el eke Nyam erur ab af. † Low nenyembri nyam b'ɔŋ'n l'el nyim nyim lele lala ab.

²⁵ Na sosiem, igŋn yadh ɔny elul es, ke ɔny em ec'egŋ feŋ dád lawl low nenyembri nyam em, anke ey feŋ s'el sos megl nyam ec'agŋ. ²⁶ Eke batŋ erm am ebl ɔny, ki kokr sikpl; ki yebr toŋ legŋ es ew k'éŋan ɔny ec'erm bebl a. ²⁷ K'égbr agn usu kaka feŋ es ɔny em. ²⁸ Ke egŋ eke b'iy mil a, élú mil iy ab es; ke kók juma nenyembri nyam em in obi e sabu ab em, yec'etŋ ke n'éŋn ob l'elum es abur esel abu. ²⁹ Odad ŋuŋ kaka k'áŋŋ ɔny nenyim k'ey ɔkm; kɔ dád low akpal e sodad eke b'elum low abu, ke b'atr ɔny lawlél sos es óŋ el léc a, yec'etŋ ke sodad eke b'ow dadr a él low mamn agŋ eke b'ow iri a eci. ³⁰ K'òwar Nyam ec'Abŋ Lala a ek'ɔŋ ɔny a sos es, † anke in anake Nyam oc'r ɔŋ ɔny esε meny ewr af a. Etŋ meny ewr na b'ɔŋ ɔny ónyn ɔmn eke legŋ nyam, Nyam b'ow sɔg ɔny nimum ɔny e sikpl ab em. ³¹ Low ŋuŋ feŋ ek'egŋ kok ɔny a, k'èbr k'ewr es ɔny ec'erm ab em. K'ùcur lokm es, k'èbal erm; ke likekr owi, wewr owi lel ów eŋuŋ feŋ ab óc es ɔny ec'araŋn. ³² Ke egŋ egŋ ákpl lawl eci, ke sɔŋ ikŋ iy ɔny erm em gbɔŋ. Ke áparir low esε el el eke Nyam ap ɔny low Jesu Krist sosiem ab af.

5

Usuayl em ec'eb ir

¹ Sica eke eel ey eke Nyam b'erur a, àtar sos es kokr esε in af. ² Ke ɔny ec'eb ir a él erur em, ót Krist ec'erur ek'ɔny ey eci ke oc in e sel irmn ey sosiem, esε ob ap lel egb waw ab ek'ow eci sɔŋ mamn a † akpl Nyam sos em ab af.

³ ɔny eel Nyam ec'agŋ lala a, ow sosiem ɔny ogŋ a, ów anŋ ek'itm eke k'anŋ ɔny ec'araŋn, esε: yɔw kaka feŋ ab ec'erum ab, low feŋ ek'áyalm egŋ eci kok, éru eke ŋ sɔny cε k'ɔny ob feŋ. ⁴ Ow akplm yej'eke kí dadr és odad, nyamb odad lele

sodad eŋuŋ ab. Kɔ ow tasi eke ki kokr a el ke dád odad elul Nyam bia. ⁵ Kin yec'ek'it eke k'uw any: agŋ a eke b'erum yɔw kaka feŋ ab oglog bi kok low feŋ ek'áyalm egŋ a, k'ow eŋnm aja kakali Nyam lele Krist ab eci gbreŋgbi usu yogŋ. Eben neny nyam ow b'ow el agŋ a eke b'erur eke k'ɔny ob feŋ el sɔny cε ec'a, anke éru eke k'ɔny ob feŋ ŋ sɔny cε a, anŋ esε sinyam yadh e nuŋ igŋ af.

⁶ Ke egŋ kaka k'irmnm ɔny meju e sodad ebl ɔfr ɔfr em. Ów amua sosiem anake Nyam ec'erm bebl a b'ow ok agŋ a ek'éŋŋm eke k'elum'n ab af a. ⁷ Ki kokr esε el ec'ab af! ⁸ Legŋ ek'ec ab em a, anŋ ncebn em, kɔ jam aŋa ek'okar af Es Kɔtɔkɔ ab a, anŋ usuayl em. Ow sosiem, àan es esε agŋ ek'el usuayl ec'ey af gɔŋ, ⁹ anke usuayl b'osu ey ek'el ów amamn kok, ów nyim nyim lel nenyembri nyam em ec'ów ab. ¹⁰ Àtar sos es uwr low eke b'akpl Es Kɔtɔkɔ sos em ab any. ¹¹ Ów a ek'el ncebn ec'a ósum ey amamn kaka. Ow sosiem k'anŋ ow e low em, kɔ kòkr el ec'ów a ók ɔkm. ¹² Tasi em a, ów a ek'agŋ amua bi kok es lól em a eci dad b'ɔny és. ¹³ Gbεkɔ low yec'eke wel elu ɔkm a, sos b'eru es usuayl em tasi; ¹⁴ etŋ sica low yec'a ek'anŋ usuayl em a, b'ewl el usuayl. Na sosiem anake wel dad nine: «Ŋ ek'am eru memn a, ùŋŋm es.

Anŋ agŋ ek'uw a ec'araŋn igb, ke Krist éjn in ec'usuayl a ok'ŋ af.» †

¹⁵ Éwr erm ɔny ec'es an ab em. K'iir eb nyamb em, kɔ iir eb esε esεwru ¹⁶ eke b'uw any kok low wanci feŋ em eke Nyam b'ɔŋ el ab af, anke seŋŋ a eke s'anŋ em a akplm. ¹⁷ Na sosiem k'èel anyambu, kɔ òkr nuŋ em es senyn senyn irir yec'ek'el Es Kɔtɔkɔ ec'erur a.

¹⁸ K'éŋŋ mar k'ɔny ɔny: mar egŋ nɔnɔ bi ŋuŋn egŋ; kɔ yebr Abŋ Lala iy ɔny em gbɔŋ. ¹⁹ ɔny ɔfr em a, àtarir sos es selu ebl em, Nyam ej em lel ej ek'Abŋ b'ɔŋ ɔny ab ab em, éŋŋn kɔklm ec'ej ɔny ec'erm feŋ em Es Kɔtɔkɔ eci. ²⁰ ɔŋŋ ɔny Es Nyam bia

† 4:24 Nuŋ ɔb 1.26-27. † 4:30 Esayi 63.10 ab. † 5:2 ɔkm Ok 29.18. † 5:14 low yec'a ek'anŋ usuayl em a, b'ewl el usuayl: odad na Grek em a wel ɔtu eke k'itŋn ejec'em dad esε: usuayl anake b'elu low feŋ ɔkm tasi a. Etŋ «Ŋ ek'am eru memn a... ok'ŋ af.» Ow el odad eke lel nɔn es a dad ke wel uwm yogŋ ek'ow anŋ am ow ab any, oglog ke ow él nawre ub esel eci selu sig nyam. Esayi 26.19; 51.17; 52.1; 60.1.

sɛɣɲ fɛɲ low fɛɲ eci, ɛy ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist e nin ɛm.

Eɣɲ ɛyɛl lel ɔyɔw ɛcɛl ab ec'ów ɔm

²¹ Ɔnyɲ es is ɔny ɔfr ɛm Krist ec'ɛlum ek'ɔnyɲ a sosiɛm. ²² Eɣɲ ɛyɛl, ɔnyɲ es is ɔny ɛcɛl eci ɛsɛ elɛl ek'ɔnyɲ ɛs Kɔtɔkɔ ec'ab af, ²³ aɲke igɲ el in e yɔw a ec'es ɛw, ɛsɛ elɛl eke Krist el Nyamel ec'es ɛw ab af. Krist in obi el Nyamel ek'el in e sos meɣl a eci sɔɣ ɛs. ²⁴ Na sosiɛm ow it eke eɣɲ ɛyɛl k'ɔny es is low fɛɲ ɛm el ɛcɛl eci, ɛsɛ elɛl eke Nyamel b'ɔny es is Krist ec'ab af.

²⁵ Ɔyɔw ɛcɛl, ɛrurir ɔny ɛyɛl ɛsɛ elɛl eke Krist erur Nyamel toɲ ke l'oc in e sel a l'irmɲ ow ec'ab af. ²⁶ L'erur eke ɛbɛn a, li k'ɔɲ Nyamel el ob ek'it eke k'el Nyam eci, eke l'ayal ow mij ɛm lel odad ebl ɛm ab a, † ²⁷ aɲke l'erur eke li k'ɛlu Nyamel ɔkm in obi in obi ec'any af, ow e sakpl a fɛɲ ɛm, ow ɛl ob lala ek'ob kaka itam ɛm, ɛwm duɔduɔ ke ɔnym abr ɛnym kaka fɛɲ. ²⁸ Nɛnɛ anake ow it ek'ɔyɔw ɛcɛl k'erur el ɛyɛl ɛsɛ elɛl eke -li b'erur el obi e sos meɣl ab af a. Eɣɲ yec'ɛke b'erur in e yɔw a, b'erur in obi in obi. ²⁹ Tasi ɛm a, lɛɣɲ kaka eɣɲ ifnm in obi e sos meɣl a, kɔ ob ij li b'ɔɲ ow, li kok ow e lís e low fɛɲ sɛɣɲ fɛɲ sɛj ɛm, ɛs'elɛl eke Krist bi kok Nyamel ec'ab af, ³⁰ aɲke ow el in e sos meɣl ek'ɛy fɛɲ s'any ɛm. ³¹ Nyam Lɛl ɛm a, wɛl b'awl eke: *Na sosiɛm anake igɲ b'ow ɲɣboɲ ɛs lele lís ab ec'akɲ, ke l'ókr af in e yɔw ab ab -l'el sos meɣl nyam a.*† ³² Low na eke lɔl es a agb nɔnɔ ɛtɲ ɛm, m'am dad ɔny ek'ow el Krist lele Nyamel ab e low. ³³ Gbɛkɔ ow el low ek'ɔny yeji ɔn ɔny es: ke yɔw ɛc fɛɲ ɛrur in e yɔw ɛsɛ in obi af, ke igɲ ɛy fɛɲ yeji ɛlum in ec'igɲ a.

6

Ey lel el ec'agɲ eke ew el ab ab

¹ Ey, ɛlumɲ ɔny ec'agɲ ek'ew ɔny a ɛsɛ elɛl eke ɛs Kɔtɔkɔ erur ab af; na ɔny e low eke ki kokr. ² *ɛlum asɲ lel ɛsɲ ab* anake el ol ab ɛm e kɛkɛɛ eke Nyam ɔɲ agɲ ke low ɛwar any af a. ³ ɛtɲ kin low ɛwar a:

yec'ɛtɲ ke áɲɲ sos ɛm iɲɲ ɛm ke ij usu wus af aɲa.†

⁴ Ey ɛsɛl, k'òɲɲ ɔny ec'ey a k'ɔny ɛrm bebl. Kɔ gbàgbal ɛl, yèɣmɲ ɛl low ke ómɲ el ów ɛsɛ elɛl eke ɛs Kɔtɔkɔ erur ab af.

Madu lel el ec'agɲ ek'ɔnym el ab a

⁵ Madu, ɛlumɲ ɔny e wus af aɲa ec'es ɛw ɛsɛl a, muru ɛm, ɛlum ɛm lel ɛrm nyam ɛm ab ɛsɛ elɛl eke b'ɛlumɲ Krist ab af. ⁶ Ow elm eke -li b'ew ɔny nyamɲ af a cɛ, kí kokmɲ ɛl e lís e low mɛwl ɛm, yec'ɛtɲ ke -l'aw ɔny, kɔ ɛlumɲ ɛsɛ Krist eci madu eke bi kok ɛrm nyam ɛm juma fɛɲ eke Nyam b'erur ab af. ⁷ ɛɛ! ɛrm frɔɔ ɛm ki kokr ɔny ec'es ɛw ɛsɛl a eci juma, ɛsɛ ɛbɛn ɛs Kɔtɔkɔ eci juma ɔny am kokr af, kɔ ke ow k'élɲ ɛsɛ agɲ ec'af. ⁸ Sica yec'ɛke k'ɔkan a el: ke ɛl adu oglog lewi, low nimamɲ a eke kok a ec'ob ap a eke k'ɛbm'ɲ a, ɛs Kɔtɔkɔ b'ow ɔɲ.

⁹ Ɔny es ɛw ɛsɛl ek'ɔnymɲ madu ab a, ɔnyɲ es an nɛny nyam a ɔny eci madu a e lís; ɔny k'òrɔrɔr ɛl abr. Sica ɔkan ek'ɔny lel ɔny e madu ab ab, ɛs ɛw ɛs nyam cɛ ɔnyɲ, in eke n'any afr ke l'ijm ɲɣopɛ low eke li bi kok n'ɔɲ in ec'agɲ ab ɛm a.

Ar ogɲɲ e mob eke Nyam ɔɲ ɛy

¹⁰ Sica uwar ɛm ec'ɛke m'am dad a el, ke ɛbr lɛc ɛs Kɔtɔkɔ ab ec'af okr ɛm, in ec'abusu ligbɛl ab ɛm. ¹¹ ɛwr Nyam ec'ar ogɲɲ e mob a fɛɲ eke ɔɲ ɔny a sos, yec'ɛtɲ ke ótur akmɲ agɲ eci mɛju a fɛɲ es, ¹² aɲke ow elm agɲ eke si b'ɛkn any af ab ab si k'ow s'ogɲm ar a, kɔ ow el mob fɛɲ ek'ɔny lɛc ɛɲɲɲ ke ɔny es ɛw lel abusu ab a. Ey ec'ar ogɲ a b'ow el lɛc fɛɲ ek'el nɛbn ɛm ec'ab ab, lele abɲ ɛɲɲɲ ek'ɔny abusu ke any lef ɛm ab ab. ¹³ Ow sosiɛm a, ɛwr Nyam ec'ar mob fɛɲ sos, yec'ɛtɲ ke wanci ɲɲɲ fɛɲ af, ótur inymɲ es kikri ifnu ec'any af, ke b'ogɲɲ ar a ba ow b'uwr a, ke ɛmɛny inymɲ es lɛc ab.

¹⁴ Kin elɛl eke ki bɛbmɲ sos ar ogɲ a eci: ke low nɛnyɛmbri nyam áɲɲ ɛsɛ ɔny eci meɛ er ɛm eke k'ɛɣɲ af, ke es an nyim nyim ɛl ɔny ec'ar mob sus ɛm eke k'ocr ɛwr ɛr af; ¹⁵ ke ɔny eci gbɛragbra kok ɛrm es ɛy ec'Amani Mamɲ ɔb ɛm a, ɛl ɔny eci

† 5:26 Bèbmɲ Tit 2.14; 3.5. † 5:31 Nuɲ Ɔb 2.24. † 6:3 Ɔkm Ok 20.12; Ol Ɔkn 5.16.

cokrukpo eke k'anny ony akr em. ¹⁶ Ke ony ec'omn a anny ese ony ec'erkpo af, elum ony abu irmnin agn low nyu es eci sabin a, ek'al b'anny neny af ke b'owl im ign ob ab es. ¹⁷ Òcr sel egn anny ese ony eci kpokpo tufe af, ke Nyam odad anny ese ony eci lab any yony ek'Abn Lala ony ony af.† ¹⁸ Ów amua feñ ìbrmn Nyam, Nyam nyon em. Ee, nyon Nyam low feñ em Abn ec'abu elum em. Ke low na nuñ af, any ók ony es ke anny cece kok em. Nyon Nyam in ec'agn lala a feñ yej'eci; ¹⁹ em yeji nyon Nyam em eci, yec'etn ke Nyam elu'm in ec'odad ebl a neny, ke m'ony lokm susu mi dad low a eke lol es Amani Mamn ab em a. ²⁰ Eke m'anny sobel em yeji, m'el Amani Mamn a eci lebl elu es. Ow sosiem nyon Nyam ke m'ony lokm susu mi dad es'elel ek'ow it ab af.

Esñ es abal el

²¹ M'erur ek'onny yeji k'uwr em e lís e low any, ke úwr low yec'eke m'am kok a yej'any. Tisik † ek'el egn lisijim lel egn lawl mamn ab, ke am kok Es Kótoko e juma cece em a, b'ow ony amani a feñ.

²² M'am erm'n l'ow ce eke li ki dad ony ey e lís e low, ke l'átr ony sos es.

²³ Ke Nyam lel ey Es Kótoko Jesu Krist ab ony agn lisijimel a feñ erm es ey, erur lel omn ab! ²⁴ Ke Nyam ec'owro a anny agn a feñ eke b'erur ey Es Kótoko Jesu Krist ab ab, erur a ek'onny itñ ab em.

† **6:17** Akr 14; òkn Esayi 11.5; 59.17; akr 15: Esayi 52.7; akr 16: *agn low nyu es*: Matie 6.13; Jan 17.15; akr 17: Esayi 59.17; 49.2. † **6:21** *Tisik*:Ob Kok 20.4; Kolos 4.7; 2 Timote 4.12; Tit 3.12.

Pól e lel ek'awñ Filip eyñ Ów ek'it eke wél k'uw any

Filip el Maseduan ec'eb nyam ek'annñ Gres wus af. L'el Rom e seb a eke ew es a e nyam. Filip eyñ ntotñ b'ok eke -l'eel Rom ec'es ew a ec'agnñ. Ow sosiem, -li bi sus mob ese Rom eyñ af etñ -li b'erur Laten eke el wél ec'abr a ec'abr. Filip eb ab em, Jwifel ijm abi. -L'ufum es yeji -l'ijm agñ lew a eke b'ónñ abusu ke -li b'ónñ Nyam nuñ ign usu a. Eke Pól am ec'ob Amani Mamn eci kokoba sakp yony em ec'a, ow em li sigm Nyamel es Filip eb em (èkn Ob Kok 16.11-40). Nyamel ab em, agñ a eke elm Jwifel a ufu es nònò.

Pól eci juma kok ec'ab em, es ew esel ew'r abu af. Eke Filip eci Nyamel a iri eke Pól annñ sobel em a, -li kok ob ap -n'ónñ el em ec'egñ nyam eke wél b'esñ Epafrodit a im on ow. Ow on, Pól nòn lel na eke k'elu el bia, ke n'ónñ wél in e lís ec'amani yeji. Eke batñ ow el sobel em Pól annñ nòn lel a yeji, in eci lel a eci liy a el kretien eci sos em ign eke b'ónñ eke ow el ses babur nònò ec'any af bóbò yeji.

Sica Filip eci Nyamel ab em, irirm nònò annñ Nyam nuñ ign esel a ec'araññ. Pól am dad el eke -li k'eb Krist eci es is a eci sewl a, ke -l'ebarrir el ofr. Yogn low yegm esel ayadñu yeji annñ. El em eci beb erur eke kretienel a, lec em, k'elum Jwifel ec'ol a. Etñ beb a am ir eb wus ec'ów aw a ce eci. Yadñ em ec'ów yony na e lís anake Pól am om kretienel a ów eke k'osu sos a.

Lél na am yegm eke Pól ony Filip eci kretienel a ec'erur nònò.

Esññ

¹ Pól lele Timote ab, ek'el Jesu Krist ec'obowi a, e lel ek'am awñ Filip baññ e Nyam ec'agnñ ek'annñ Jesu Krist ab, Nyamel ec'idr esel lele diakrel ab. ² Ke Nyam ey Es lele Es Kótoko Jesu Krist ab édn ony ówrò ke óñ ony erm es ey.

Pól am elu Nyam bia

† 1:5 Ob Kok 16.13-16. † 1:13 Ob Kok 28.30, Efes 3.1.

³ Mi b'ónñ Nyam bia sakp sakp feñ eke mi b'okn ony e low a. ⁴ Segñ a feñ e Nyam eke mi bi ñonñ m'ónñ ony a, sos em ign em mi bi ñonñ, ⁵ Amani Mamn a ec'el el ek'elumn'm abu mi momun es legñ krekre em etñ tonñ ign yefenyña em a sosiem eci. † ⁶ M'uw any tasi eke Nyam ek'ob nuñ am kok juma mamn na ony ec'erm ab em a, b'ow ucu ony es tonñ ign nuñ, tonñ ow ók legñ eke Jesu Krist b'ow ow a. ⁷ M'ony low ij, eke m'ony tutr nené ony feñ e lís. M'oc ony em ec'erm feñ em, anke ke ow el ngbraka em eke m'annñ, ke ow el legñ a eke m'ony abusu eke mi ki dogññ, ke m'omun Amani Mamn ab es a yeji, ony a feñ enan Nyam eci bibm a ese em af. ⁸ Etñ Nyam ij em e danke eke ony feñ m'erur ony tasi, es'el el eke Jesu Krist ony erur ligbel ony ec'ab af.

⁹ Etñ ow eke m'am ibrm em e ñonñ em a el: ke erur na ek'onyn a ágb afññ es, ke ow óñ onyn low any uw lele nuñ em ony ab, ¹⁰ yec'etñ ke úwr ów tasi eke el nawre ab any. Ow b'ow onñ ayal, abr enym k'ánn ony lís, legñ a eke Jesu Krist b'ow ow a, ¹¹ etñ ów amamn eci ey eke wél b'eyññ Jesu Krist em a, b'ow ok okm ony em; ke ow el Nyam ec'anygbel lele kóklm ab.

Jesu Krist el sel enñ

¹² Sica lisijimel, m'erur eke k'uw any eke es abur na ek'enñ'm a, tasi em a, onñ Amani Mamn a imm anym eci, ¹³ anke sica agñ a feñ ek'annñ es ew es a e gbugñ a lele susu ejec'ab a uw any eke Krist sosiem m'annñ ngbraka em. † ¹⁴ Etñ agñ lisijimel nònò ec'omn ek'onny Es Kótoko em a obn, ngbraka na em eke m'annñ a; ow onñ erññ onym el etñ lokm susu em -n'am dad Nyam ec'odad.

¹⁵ Nawre tasi ek'el em ec'agnñ nyam nyam, em sosiem, b'ob Krist ec'Amani a ñkre em, ów es atar em, eben yeji, likpr b'ob Krist ec'Amani a erur em tasi. ¹⁶ El akpasu a, -li b'ob Krist ec'Amani a erur em, anke -l'uw any eke em eci sobel em anja eke m'annñ a, el Amani Mamn a e dogññ eci. ¹⁷ Etñ el a eke b'ob Krist ec'amani a sow tutr enññ em, em eci ñkre ogñ em a, el e tutr a el, ke -l'obn

em e gbre ij a sobel em anja eke m'any a. ¹⁸ Yeji ofr ofr! Ek'el eci sow tutr a el enun oglog amamn yeji, em e sos em in a el: Krist ec'amani a ec'a, wel am ob etj ow b'ow in m' sos em segj fej, ¹⁹ anke m'uw any eke ony e Nyam non lele Jesu Krist ec'Abn Lala ec'abu elum ab ab, b'ow el em eci sog. ²⁰ Sica ese elel eke m'am eku ke m'am onn tasi a, mi k'eknm low yec'eke k'onny'm es. Ko ke ow el sicaca oglog ke ow el segj fej, m'onny onn tasi etj mi b'ow m'elu Krist eci sagb a okm em ec'egj el fej em, em ec'owr anj em oglog em e luw em bobo yeji. ²¹ Em ec'a, tasi em a Krist anake el em e sel a, etj luw el em eci ngrusi. ²² Gbeko ek'ow it eke mi k'anj owr ke mi kok juma mamn, ke mi k'uw low yec'eke mi ki solum m'oc ab any. ²³ M'anj sow tutr yony ec'aran: m'am erur eke mi k'uw ke m'im m'anj Krist ab, na anake akpl afjn es a. ²⁴ Gbeko ow it ke m'anj owr sos megl em ony e nimamn eci. ²⁵ Ca m'uw any tasi n! M'ow m'anj owr, mi b'ow m'ir ony fej ab yec'etj ke ow elum ony abu iman anym eci, ke onny sos em in onn em. ²⁶ Ke legj eke emeny mi b'ewl m'ow m'ejn ony a, ony e sos em in a eke onny Jesu Krist ab ec'af okr em a, agb non.

Krist ec'Amani Mamn ab af ec'es an

²⁷ Gbeko ow e tasi a ce el: ke aan es nyim nyim Krist ec'Amani Mamn ab af, yec'etj ke, eke m'ow m'ekn ony etj m'owm yeji, m'iri ek'inymn es kikri etj okar af ow tutr nyam em, etj am dogjn low abn nyam em, onn ek'Amani Mamn on ony a eci. ²⁸ Ki yebr ony ec'efnu a akunda kaka fej em k'onj erjn k'onny ony; low na b'ow yegm el eke -l'irm n, ke ony ec'a, ow yegm ony ek'anjn ony e sog ec'abr af; etj ow el low ek'anj Nyam ogj ow, ²⁹ anke Nyam on ony bibm eke k'ubr Krist nawre, etj ow elm na ce ko ke emeny ijr in e gbre yeji. ³⁰ Sicaca em a,

ony lel em ab anake s'okr af s'am dogjn low a. Low dogjn nyam a ce eke legj ek'ec ab em † mi dogjn, ke emeny m'am dogjn ese elel ek'uw any ab af a.

2

Krist ec'es is lel in e sagb ab

¹ Ony ec'onn ek'onny Krist em a b'on ony lec ee? In ec'erur a b'atr ony sos es ee? B'okar af in ec'Abn Lala ab ab ee? B'onny sornj ikj lel erm mamn ab ony ofr em ee? ² Eke ow el ebem, ke m'am ibrm eke k'onny'm sos em in tasi ony e neny af okr em, ke onny erur nyam, ke okar af erm em lel ow tutr em ab. ³ Ki kokr low kaka em bubr ec'abn em oglog eke agj k'ekn ony eci, ko es is em, òcr ony lawlel ese agj eke igbl ogj akm ony af. ⁴ Ke egj kaka k'olm in sony coco e nimamn es, ko ke egj egj ol lawlel yej'ec'a es. ⁵ Ony ofr em a, onny es an ese elel eke agj eke b'uw Krist any a bi kok ab af. ⁶ In, n'anj ese elel eke Nyam anjn ab af, anke god'etj l'el Nyam. Gbeko l'egnm l'atm bebmn ikj na e low any. † ⁷ Ko in obi em, li wal low fej eke n'onny a l'elu es, l'ocr in sosi libowi, † l'el egj ofr ofrli agj ec'aran, etj agj a fej ek'n es ese egj ce af. ⁸ L'egj in obi em l'eb eke li k'ir eb es is em, etj l'elum Nyam tonj l'ign luw em, olikj af † e luw em bobo yeji. ⁹ Es is na sosiem, Nyam ony igbl'l ogj, ew'r low fej e nuj af etj on'n nin ek'agb akm nin fej. ¹⁰ Ow b'ow on ob ob fej eke anj afr, wus af anja lele onnes ab a, ok owropk wus eke -li b'iri Jesu e nin a. ¹¹ Ke neny neny fej kóklm eke Jesu Krist el Es Kotoko, Es Nyam ec'anygbel eci. †

Jèjan ese mrabri af wus af anja

† **1:30** legj ek'ec ab em:Ob Kok 16.19-40. † **2:6** l'atm bebmn ikj na e low any:odad na Grek em wel otu eke k'itjn ejec'em dad ese: l'olm eke li k'onny lec nyam coco li bebmn Nyam ab. † **2:7** libowi:bebmn Esayi 52.13; 53.12; Matie 20.28. † **2:8** Jesu e legj ab em a, ow enun kok esel egbel tasi a wel b'ew olikj af. † **2:11** Akr 10 tonj 11 ab a b'otarir es Esayi 45.23 ab, Septant em ec'odad eke wel oc; akr 6 tonj 11 a, am elu kretienel ec'ej sig sig nyam e low okm.

12 Na sosisem, erur em ec'agñ lawlel, ese el el eke seğñ feñ b'elumn Nyam ab af, ùcur ònyn es eben ke kókr juma òny e sel a eke eñan a eci, muru em lel elum em ab, ke ow k'élm em ec'any af ce, kò em e jam jam yeji, 13 anke Nyam in obi li b'òñ òny low eğñ eb lele ow e kok ab ec'abusu ese el el eke li bebem ab af.

14 Low feñ eke b'ow kokr a, k'élm abr eny em lele ów es kpakpab em ab, 15 yec'etñ ke éel agñ eke abr enym anm lís ke ayl, Nyam ec'ey eke ònym wewr, ke ir agñ eke òny enyembri yony yony lele ów eñuñ ab ec'arañ. Ow it ke ám jejan el ec'arañ ese mrabri af, 16 anke ònymn sel eññ ec'odad ab ab. Eke bi kokr eben, m'b'ow m'òny sos em iññ òny eci, leğñ eke Krist b'ow ow a, anke ow b'ow yeğm'm eke ow elm òfr òfr m'urum es, m'ijm gbre mi kokm juma.

17 Ow k'òdm ke em e mebl a ók es, él egb waw eke wel kok am iğñ òny ec'òmñ eke ònyn Nyam em ab af. Eke ow el eben ow k'ecr a, sos em am iññ'm etñ m'am cec sos em iññ ikn na òny feñ ab. 18 Eben nenyembri nyam, òny yeji ow it eke sos em k'iññ òny ke cécr sos em iññ ikn na em ab.

Pòl am erm Timote lel Epafrodit ab Filip baññ

19 M'am òny tutr eke Es Kòtòkò Jesu e nin em, leğñ tel em mi k'òñ Timote ow ekn òny, yec'etñ ke m'íri òny e lís e low, ke ow átr'm sos es em obi em. 20 Tasi em a, Timote ce anake el eğñ eke ese em af, òny e low b'òkr ermij, ke bi tutr òny e low tasi a. 21 Agñ likpr a feñ ec'a, el obi e lís ec'ów ec'ermij ce -li b'ebr, kò ow elm Jesu Krist ec'ów a gbè. 22 Timote ec'a, uwr any yej'eke l'elu in e nawre ij a òkm, el el eke li kokr juma em ab ese iy lele es ab af, Amani Mamn sosisem ec'a. 23 In anake m'am tutr eke mi k'erm'n l'ow òny oğñ yogñ kpekñ eke em e lís owi a b'ow ayl'm sos em a; 24 etñ m'òny òmn Es Kòtòkò em, eke leğñ tel em, mi b'ow m'ow m'ekn òny em obi yeji.

25 Gbèkò mi tutr yej'eke ow akpl e mi k'òñ ey lisijim Epafrodit † eke el em lawl juma kok em lele low dogññ em ab a, ów ekn òny, in eke erm'n in l'ow l'is'm abu elum a eke m'am eku a. 26 N'am erur tasi eke emeny li k'ekn òny feñ etñ n'am òny ermij yeji, anke irir in ec'ól a e low. 27 Nawre, òl òny'n tasi toñ ow anñ tel ce ke blel l'úw, kò Nyam ikn'n sòrñ; etñ ow elm in sosisem s'òny ce, kò em sosisem yej'eci, yec'etñ ke sos k'ówm im es emeny obnm na eke òw'm es a. 28 Ow sosisem a, m'am oğñ es eke mi k'òñ'n l'ow n'eññ òny, yec'etñ ke emeny b'èkan in a, ow òñ òny sos em iññ, ke em eci sos es òw a óc es. 29 Ow akpl eke k'ebr ir sos em iññ em, ese eğñ lisijim af Es Kòtòkò em. Ow it ke ònyn agñ akpasu nenè a eci sos usr, 30 anke Krist e juma sosisem anake blel l'úw a. Etñ blel l'írmn in ec'owr anñ a, abu elum a eke òtumn eke òny obi k'ocr isr'm, ke in l'oc l'is'm ab em.

3

Eğñ eke b'òny òmn Krist em a, el neny nyam es

1 Sica em lisijimel, sos em iññ òny eke okar af Es Kòtòkò ab a. Etñ ow sym'm sos em eke m'am ebr low yec'a eke m'ikñ anym m'awñ òny ow e lel ab em; òny ec'a ow akpl eben. 2 Èwr sos erm juma eñuñ kok esel amua, mòwr amua, † eke am ucu yadñ em e likr es ubr owi òny es a e lís! 3 Agñ eke el eci likr es ubr el tasi a, ow ow el ey, anke ey si b'igñ Nyam nuñ in ec'Abñ a ec'abu elum em, si b'elu ey e sos em iññ òkm Jesu Krist sosisem etñ s'òcm ey ec'òmñ a s'elum ów amua eke el agñ em ec'ów ab em. 4 Ke m'òtu ce eke em yeji, m'óc em ec'òmñ a m'elu ów amua e kok em. Etñ eke eğñ nyam òny tutr eke ów amua e kok b'ism eğñ bibm ab, ke em tasi anake m'òtu eke mi k'òny tutr akpasu na a. 5 Em, wel ubr'm likr es eke wel ew'm bake ow ij seğñ niwn a. Em, Israel iyli tasi mew em etñ, Benjame ec'eb em ec'eğñ, Ebre e liy mebl em etñ. Yec'eke el Jwifel ec'ól ec'elum ec'a, ke em Farisiel ec'ogog m'ann; 6 etñ em ec'ól ec'elum ligbèl eke

† 2:25 Epafroditel Filip e Nyamel a ec'eğñ eke erm in anñ Pòl saw. † 3:2 Jwifel oğñ a òwr el ndey nyam ek'aylm, ke el sikpl ec'ob. Ekn Matie 7.6. Anja, wewr.

m'ony a, ɔŋ'm m'ijr agŋ ek'el Krist ec'a gbre. † Sica yec'eke el ol e jej ok neny nyam em a, m'onym abr enym kaka.

7 Gbɛkɔ, ɔw amua feŋ eke mi ler ese ob ɔny tasi af a, Krist sosiem a, sica m'am ler el ese ɔw ɔfr ɔfr ek'onym any af. 8-9 Jesu Krist em Es Kɔtɔkɔ ec'any eke mi k'uw a, anake el low tasi eke ɔny any a. Em e tutr em a, low feŋ eke wel b'ɛŋn a, elm low kaka Krist ec'any uw a ec'any af. Krist sosiem, m'igŋ feŋ m'elu es. M'ony Krist anŋ em ab, ke m'okr af in ab a sosiem, m'am ler ɔw amua feŋ ese lirŋ af e suw af. Ow elm ol e m'am elum a sosiem m'elm low nenyembri nyam es, kɔ ɔmn eke m'ony Krist em a sosiem. Nyam anake b'ɔŋ eŋŋ el low nenyembri nyam es a, etŋ eŋŋ eke b'ony ɔmn in em a, li b'ɔŋ ow ow el neny nyam es. 10 Low a ce eke m'am erur a el: ke m'uw Krist any, ke m'uw abusu a yeji ek'ɔŋ'n l'igb luw em ab any. Etŋ ow eke emeny m'am erur a el: ke m'ij gbre in ab, ke m'uw ese in ec'ab af. 11 Eɓen eke m'am ɔny ɔmn eke batŋ m'uw, ke em yeji m'annŋ agŋ ek'uw ab em m'igb ana.

Uru es im ke ɛŋn

12 Mi dadm m'esme m'ɛŋn ow e m'am ɔl ab ŋ, oglog ke mi kok ow iy neny ŋ! Gbɛkɔ m'am uru es † m'im ce eke mi k'ɛŋn es uru a eci labm sɔg a, anke Jesu Krist jej ɔny'm lɛŋŋ a etŋ. 13 Njan, agŋ lisijimɛl, mi dadm eke m'ɛŋn labm sɔg a ŋ; gbɛkɔ low nyam ce m'am kok: m'ijl low sig feŋ es, ke m'atr sos es m'im m'ɛŋn ow a ek'ann'm anym a. 14 M'am uru es m'im eke mi k'igŋ ow e nuŋ, yec'etŋ ke m'ɛŋn labm sɔg a eke Nyam, Jesu Krist em, am esŋ ey eke si k'ɛŋn afr a.

15 Ey feŋ eke s'ony ɔmn eke usu a, s'onyn tutr nyam coco na. Ow e jam a, ek'ony em ec'agŋ nyam nyam am ɔny tutr

ejeci, Nyam b'ow ayal ow e low ɔŋ ɔny. 16 Kɔ ca, anŋa eke s'ow bake s'igŋ a, s'ɛbr ebr nyam a ce eke s'eb toŋ ke s'igŋ anŋa a.

17 Agŋ lisijimɛl, ɔny feŋ kɔkr ese em af. Si yeŋm ɔny sɛwl; ow sosiem lɛɛr agŋ a feŋ eke b'an es sɛwl ikŋ na af a. 18 Mi dad ɔny sakp nɔnɔ yeji etŋ m'am ebr em mi dad ɔny ɔŋn ikŋ em yefenyana yej'eke: agŋ nɔnɔ anŋ eke el ec'es an a bi yeŋm eke - l'el Krist ec'olikŋ a ec'efnu. † 19 El akpasu na, irm ce -li b'ow -l'irm, anke el e Nyam el el eci lok a, † etŋ low eke k'el ɛs ɔny el a, b'ɛŋn el sos em. El, wus ec'ow ce b'annŋ el nuŋ em. 20 Ey ec'a gbɛ, ey ec'eb ir usu anŋ afr, etŋ eŋŋ a eke s'am eku ese ey e sɔg es af, eke el Es Kɔtɔkɔ Jesu Krist a, b'ow anŋ afr yogŋ ow. 21 Etŋ li b'ow l'itŋn ey e sos meŋl a eke b'ugŋ es a, ke n'ɔŋ ow anŋ ese in ec'anygbɛl e sos meŋl ab af, in ec'abusu a eke ow em li b'ɔŋ mob feŋ is es in ec'es ew a ec'any af a.

4

ɔw ɔm

1 Na sosiem, erur em ec'agŋ lisijimɛl, m'am erur tasi eke emeny mi k'ekn ɔny, ɔny eke eel em e sos em inŋ lel em ec'any eb tufe † ab a; kin elel eke k'inymn es kikri Es Kɔtɔkɔ ab ɔny ec'eb ir em.

2 Evodi lele Sentis ab, m'am ŋɔŋn ɔny, m'ok ɔny m'erm sabu af, okar af ɔny ec'eb ir em Es Kɔtɔkɔ e nin em. 3 Etŋ ŋ, em lawl † tasi juma kok em, m'am dad'ŋ eke k'elum ɔyɔw yony na abu, anke em ab -li dogŋn Amani Mamn a ec'ɔb e low, Klema yeji, lele em e juma kok em ec'agŋ lawlɛl ejec'a feŋ eke el ec'en anŋ sel eŋn e lel † ab em a.

4 Sos em inŋn ɔny seŋŋ feŋ eke okar af Es Kɔtɔkɔ ab a. M'am dadr em, sos em inŋn ɔny!

† 3:6 Ob Kok 8.3; 22.4; 26.9-11. † 3:12 Gbɛkɔ m'am uru es: anŋa Pɔl oc es eke wel b'uru eci labm sɔg eke wel b'ɛŋn e low am bebmn Krist em e labm sɔg eke wel b'ɛŋn ab ab. † 3:18 Krist ec'olikŋ a ec'efnu: agŋ amua ec'a, Krist ec'olikŋ af a eke uw a elm el e low. -L'ɛŋŋmn eke -li k'ij gbre ese ow ec'ab af. † 3:19 el e Nyam el el eci lok a: anŋa Pɔl, k'aw ke ow ɛl ob e wel dɛdɛŋn Mois ec'ol ab em eke wel k'ijm a e low n'am dad (Rom 16.18; Kolɔs 2.16, 20-21) oglog ke ow ɛl likr es ubr owi. † 4:1 any eb e tufe: el ob ap eke wel b'ɔŋ eŋŋ eke b'eb any a, na anake Pɔl am oc Filip e Nyamel ec'agŋ a bebmn a. ɛkn 1 Tesaloni 2.19 yeji. † 4:3 em lawl: Pɔl am ɔwl Nyamel a ec'idr esel ab em e nyam. Grek em a, juma em e lawl e nin el: *susugɔs*. Agŋ beb tutr eke nin na el eŋŋ a eke Pɔl am ɔwl a e nin tasi. † 4:3 sel eŋn e lel: ɛkn Es ɛkn 3.5.

5 Ɛlul ɔny ec'erm frɔɔ ɔkm agɔ fɛɔ e lís, anke Ɛs Kɔtɔkɔ ec'ow a ibnm ij. 6 K'èbar low kaka ec'ermij, kɔ low low fɛɔ em, ibrmn Nyam ɔny e nɔɔn em, low yec'a eke ɔny ow ec'es abur a, ibrmn in erm eke b'ɔkn in e low ab em. 7 Ɛtɔ Nyam ec'erm es ey a eke agb akm nuɔ em ɔny fɛɔ a, b'ow ɔsu ɔny e merm a lele ɔny e sow tutr ab ab Jesu Krist em.

8 Sica agɔ lisijimɛl, kin yec'ek'it eke k'ɛwr erm af: low fɛɔ eke el nawɔ ke it eke wɛl k'elum, low fɛɔ eke el low nɛnyembri nyam lele lala ab, low fɛɔ eke wɛl ɔtu eke wɛl k'erur ke wɛl éɔɔ eb, low nimamn fɛɔ lele low fɛɔ ek'it eke wɛl k'aw ab. 9 Kòkr yec'a eke wewar ke ebr lele ow eke irir mi dad, ke ekan'm mi kok ab ab. Ɛtɔ Nyam a eke b'ɔɔ agɔ erm es ey a, b'ow anɔ ɔny ab.

Pɔl e bia ek'am elu Filip eyɔ

10 M'ɛɔn sos em inɔ ligbɛl em lel Ɛs Kɔtɔkɔ ab ec'eb ir ab em, anke ewal mɛny ɔny em ec'abu elum ec'erur. Abu elum ec'erur ikɔ na ɔny, kɔ abusu anake ɔtumɔ ɔnymɔ eke k'elul il ɔkm a. 11 Ow elm es abur em eke m'anɔ a sosiɛm mi dadm nɛnɛ. Tasi em a, em m'uw any eke ow a cɛ eke m'ony a ɔɔɔ'm n̄. 12 Ɛm m'uw gbɛ em ec'eb ir any ɛtɔ m'uw ehe em ec'eb ir yɛj'any. Mi wewr elɛl eke low fɛɔ em lele susu fɛɔ ab, mi k'ɛɔɔ elɛl eke m'anɔn a m'eb; ke m'ony m'ij oglog ke m'ánɔ namn, ke m'ony nɔnɔ oglog ke m'ony tɛl. 13 M'ɔtu eke mi k'ɔbr ses babur amua fɛɔ, Krist e lɛc a eke b'ɔɔ'm ab em. 14 Gbɛkɔ, uwr kok eke elumn'm abu em e gbɛ na em a.

15 ɔny Filip eyɔ, uwr any tasi eke lɛɔɔ a eke m'ngbɔn Maseduan a, lakpɔ ab af eke wɛl ɔb nuɔ am ɔmun Amani Mamn ab es a, ɔny cɛ eel Nyamel eke elum im abu, ɔɔ'm os m'ɔtu mi kok em e lís e low a. 16 Ow a eke m'anɔ Tesaloni bariɔn a ɛtɔ, sakp nɔnɔ isr'm abu elum ek'it a. † 17 Ow elm ke m'am ɔl ob eke wɛl k'ap'm es; kɔ ow eke m'am ɔl es a el, ke éɔnɔn ɔny eci ngrusiɛ. 18 M'ɛɔn mob a fɛɔ ek'it a; ow

ɛny afɔn es yɛji. M'ɛɔn mob a fɛɔ eke ɔnɔ Epafrodit eke k'oc is'm a, ɛtɔ sica m'ony fɛɔ iy'm nɛny. ɔny ec'abu elum a anɔ ɛsɛ ob ap sɔɔsɔɔ af, † ɛsɛ egb waw eke Nyam ɛɔɔ eb, ke akpl'l sos em af. 19 Ɛm e Nyam a b'ow kok ɔny e lís e low fɛɔ, in e gbɛngbi ij a ek'ey ɔkm Jesu Krist em a sosiɛm. 20 Anygbɛl él Nyam ey Ɛs eci, akpɔ akpɔ fɛɔ. Amen!

Ɛsɔn es abal el

21 Ɛsɔnin Jesu Krist em, agɔ a fɛɔ eke el Nyam ec'a. Agɔ lisijimɛl a fɛɔ eke anɔ em ab a yɛji am ɛsɔn ɔny. 22 Nyam em ec'agɔ a fɛɔ eke anɔ anɔ a, ab brobro agɔ a eke bi kok Sesar e juma a, † am ɛsɔn ɔny.

23 Ke Ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist ec'owɔ a ánɔ ɔny fɛɔ ab!

† 4:16 abu elum ek'it a:Ob Kok 17.1; 2 Korɛnt 11.9. † 4:18 ob ap sɔɔsɔɔ:ɔkm Ok 29.18; Efɛs 5.2. † 4:22 agɔ a eke bi kok Sesar e juma a:Sesar, Rom eyɔ ec'ɛɔɔ fɛɔ eke b'ɛw eb es a e nin. Agɔ eke anɔ in ec'akɔ a, el agɔ eke bi kok in e juma.

ՔՈԼԵ ԼԵԼ ԵՔ՝ԱՅՆ ԿՈԼՈՏ ԵՅՆ ՕՎ ԵՔ՝ԻՏ ԵՔԵ ՎԵԼ Կ՝ԱՎ ԱՆՅ

Kolós el Azi Miner ec'eb nyam. Yefenyana em a, Azi Miner anj Turki em. Kolós lel Efés ab a, ow owl es kilo ekj ləw. Ləgə ab em eke Pól anj Efés a, Kolós eci ɳgbafreli nyam eke wəl b'əsə Epafras, oc in ec'omn a elu Jesu em, etj Pól yegm'n low. Eke l'əwl məny n'im Kolós a, li sigm Nyamel es yogj. Pól nən lel na Kolós e Nyamel a eci, ləgə a eke Epafras ow ɳjn'n sobel em eke li k'om ow ów a.

Kolós ɳjn bi kok el obi e sinyam a e nun ign e low ari at em. El eci sinyam nun ign ebr ab em, wəl bi yegm el eke abj a fəj eke b'ow agj am iririr Nyam ab a, es -l'ow etj ow it eke wəl k'ign el nun. Low yegm ikj na am wuwlm Amani Mamn ec'a eke wəl am yegm Nyam ec'agj eke anj Kolós ab ab. Ow sosiem a, agj bəb am yegm agj low dad eke Jesu in el abj ɳjec'ab em e nyam ek'in ony abusu. Pól am yegm el eke Krist agb akm low fəj, etj in sonj ce n'onj es ɳw wus na ec'abj fəj af. Agj a, el e low yegm ab em, am dad yej'eke Nyam e nun ign ɳɳyn a, in anj ów bəb eci elum em, ɳɳ: likr es ubr af, ɳɳg bəb ec'ow af, ob ij bəb ec'ɳn lele mar bəb ec'ɳg em ab. Pól am elu okm eke ow'n elm ɳg ec'ow eke in bi kok ab em ow e sel ɳn a in án, etj emeny n'am dad agj a fəj eke k'əwl məny lər Jesu ce eke in em wəl b'ow on ke wəl b'ɳn sel a.

Ləl a ec'uw em a, Pól am om agj ów dad kretien ec'es an mamn eke k'onj Nyamel em, agj em ec'eb ir em lel in ec'akj em ab.

ԵՏՆ

¹ Pól, eke Nyam ec'erur em, el Jesu Krist ec'erm es lel ɳy lisijim Timote ab, am awj ² Nyam ec'agj ek'ir Kolós banj, ke el neny nyam em ec'ɳy lisijimel eke okr

af Krist em a lel. Ke Nyam ɳy ɳs édn ony owro ke ón ony erm es ɳy.

ՔՈԼ ԱՄ ՕՆ ՆՅԱՄ ԲԻԱ

³ ɳɳg fəj si b'elu Nyam ɳy ɳs Kotoke Jesu Krist ec'ɳs bia eke si bi ɳon'n ony ec'a, ⁴ anke wəl dad ɳy s'iri ony ec'omn ek'onj Jesu Krist em lel ony ec'erur ek'onj agj fəj ek'el Nyam ec'agj a ec'ab ab e low. ⁵ Eke low nenyembri nyam ec'amani ek'el Amani Mamn, og es ow ony ogj a, ony, irir low yec'a eke Nyam bəbm ɳw ony es afr a; etj ony ec'omn lel ony ec'erur ab ucu low eku ikj na ony es. ⁶ Amani Mamn a am eb es etj am ow ɳy wus nimum af, ɳs'el eke n'am kokr ony ec'aranj ləgə a etj eke og es irir Nyam ec'owro a e low, ke uwr ob tasi eke l'el ab any a. ⁷ Epafras ek'el ɳy e juma kok em e lawl eke s'erur ɳɳyn ɳɳyn a anake yegm ony low ikj na a; n'am usr ɳy usu li kok juma ɳs Krist e juma kok ɳs nimamn tasi af; ⁸ n'ow ɳy ony ec'Abj Lala ec'erur ek'ow ony a ec'amani.

⁹ Na sosiem anake ɳy yeji, ləgə a etj eke s'iri wəl dad ɳy ony e lís e low a, ɳɳg fəj s'am ɳonj Nyam s'ow ony a. S'am ibrm Nyam eke li k'ow ony uwr in ec'erur tasi ab any, nun em ony fəj lel ɳwr fəj ek'in ec'Abj a b'ow ony ab em. ¹⁰ Ow b'ow on etj b'ow ony es an eke b'usr ɳs Kotoke sos etj b'ow kokr ɳɳg fəj yec'eke b'akpl'l sos em a. B'ow kokr ów amamn fəj etj b'ow iman anym eci, ony eci Nyam ec'any uw ab em. ¹¹ S'am ibrm Nyam eke k'ucu ony ony es low low fəj em in ec'anygbel ec'abusu ab em, yec'etj k'otur inymn es kikri, ke ony erm susu low eku em. ¹² ɳlul ɳs Nyam bia sos em in em: in eke n'ow ony abusu eke k'ɳn ów a fəj eke li bəbm l'əw es afr ec'usuayl ab em, agj a ek'el in ec'a ec'a. ¹³ N'onj l'oc ɳy es ncebn ec'abusu ab em etj l'oc l'elu ɳy in ec'Iy e l'erur a ec'es ɳw ab em. ¹⁴ Jim em anake li ɳog ɳy low ɳn em, ke l'oc ɳy e sikpl a yeji l'ap ɳy a.

ԿՐԻՏ ԵՔ՝ԵՅ ԵՔԵ ՎԵԼ ՕՍՍ

¹⁵ Krist el Nyam eke wəl éknm a e məny ɳwr.

† 1:15 Bəbmn Nyandre 8.22-31; Jan 1.1-3.

L'el Liy krëkre ek'anñ mob mob fëñ eke
Nyam kok a e ñun af, †

16 anke in em Nyam ecr kok ob fëñ ek'anñ
afr lele wus af anja ab a:

mob e wel b'ëkn lele yec'eke wel éknm
ab,

lëc fëñ, es akm fëñ, es ew fëñ lele abusu
fëñ ab. †

Nyam ecr in em kok fëñ in eci.

17 Krist ikñ anym anñ gbuñ etñ ob fëñ
anñ,

etñ in em ob fëñ otu inym es el e susu a.

18 Krist eci sos megl el Nyamel

etñ in obi l'el ow e nuñ.

Krist el nuñ ob, l'el Liy krëkre eke wel ew,
etñ l'el krëkre ec'ëgn ek'igb agñ ek'uw ab
em,

yec'etñ ke l'él krëkre n'anñ mob fëñ e nuñ
af,

19 anke Nyam erur eke k'ir Jim em ni-
num,

20 etñ l'erur yej'eke li k'ecr Jim em

l'okr wus nimum ec'agñ em Jim eci.

Jim eci mebl a ek'ok es olikn af ab em,

Nyam ew erm es ey es wus af anja lel afr
ab.

21 Ony Kolos eyñ, ony yeji lëgn eke ec ab
em a, kpabr es Nyam e lís, eel in ec'efnu
ów enñ a eke b'onyn ow e tutr ke bi kokr
a sosiem eci. 22 Gbëko lëgn na em, Nyam
ony okr ony em in ab, Jim e sos megl em
e luw a ek'uw olikn af ab em, yec'etñ ke
ówr in ec'any af eë agñ lala, agñ ek'onym
low obr, ke abr enym anm lís af. 23 Gbëko
ow it eke k'inymn es kikri ke ñjr lëc omñ
em. Ke kí kpabmn es Amani Mamn a e
lís, anke l'el low eke s'am omñ. Ony, irir
in e low, anke wel ob amani a ok agñ a
fëñ ek'anñ wus af anja a, etñ em Pól, m'el
ow e juma kok es.

Pól e juma ek'it e ki kok Nyamel eci

24 Sica sos em am inñ'm eke m'am m'ij
ony e gbre. Tasi em a, em obi em a, eben
m'anñ em m'am m'ij Krist e gbre ek'ij in
e sos megl a ek'el Nyamel ec'a. 25 M'el
Nyamel e juma kok es, anke ow el juma
eke Nyam abul'm eke mi ki kok ony eci:
l'abul'm eke mi k'ob in ec'amani a eë elel

ek'ow it ab af. 26 Odad a eke el low eke
lól es god'etñ sòwòrñ ec'any af, ke lëgn
na em, Nyam elu okm kpata yëgm agñ a
eke el in ec'a. 27 Nyam erur eke ki yëgm
el -l'uw low na eke lól es ab any, ke el ob
ony lele low sòbò ab, eke li bëbm l'ew es
agñ fëñ ec'a. Etñ kin low a eke lól es a:
Krist anñ ony em etñ n'otñ ony onyn omñ
eke ony yeji b'ow enñan Nyam ec'anygbel
a. 28 Ow sosiem, s'am ob Krist ec'amani
s'ok ëgn fëñ. S'am ewar etñ s'am yëgm
ëgn ëgn low sèwr fëñ em, yec'etñ ke ëgn
fëñ éy okm Nyam ec'any af eë ëgn eke uw
low fëñ any Krist ab ec'af okr ab em. 29 Na
sosiem m'am kok juma, etñ m'am dogñn
low Krist e lëc a ec'abusu a ek'anñ'm em
ab em.

2

1 M'erur eke k'uwg gbre e m'am ij ab
any low na eke m'am dogñn ony ec'ab
em, ony lele Laodise ec'agñ ek'ub nawre a
lele agñ ejec'a fëñ ek'uwm im any nyamn
em ab ab. 2 Tasi em a, m'am erur eke -
li k'onny erm susu iy el erm em gbòñ ke
-l'okr af erur em, ke nuñ em ony iy el em
gbòñ yec'etñ ke -l'otu -l'uw Nyam e low
eke lól es ab any. Low a eke lól es a el:
Krist, 3 eke in em ob ony eë sèwr af lele
low any uw ab lól es a.

4 M'am dad ony low na yec'etñ ke kí
yëbmn ëgn kaka fëñ ejum ony sodad ebl
amamn e dad em. 5 Eke m'anm ony ab sos
megl em yeji, m'anñ ony ab ow tutr em,
etñ m'onny sos em inñ ek'onyn erm susu
inymn es kikri usu nyam Krist ec'omñ
ek'onyn ab em.

Ìnymn es kikri omñ a eke wel yëgm ony ab em

6 Ow sosiem, eke ëgnñ Jesu Krist ebr eë
ony Ès Kòtòkò af a, ñir eb af okr em in ab.

7 Òkr min in em, ùsr ony ec'owr anñ a in
af. Sëgn fëñ ìnymn es kikri ony ec'omñ ab
em, eë elel eke wel yëgm ony ab af, ke
élul Nyam bia sëgn fëñ.

8 Èwr erm, ëgn kaka otum eke k'onny
ogñm ony meb agñ e sow tutr yadñ ab

† 1:16 Akr lëw nohon am lulm jëbr e sabusu eke wel éknm, ke agñ bëb bi tutr eke sabusu amua idr wus ec'ów
lele agñ em e mob ab, ke el -li b'ign nuñ a. Bëbmn Kolos 2.8, Galat 4.3 lele ow ec'akr otar ab ab. † 2:8 Èkn Galat
4.3 ec'akr otar a.

em. Ow el yadη ɔny eke low kaka anm em, ke b'ejn læc agη em ec'ow kok em, wus aηa e sabusu e læc ogn, † ke elm Krist ec'a. ⁹ Nyam in nimum a, l'ir Krist e sos megl ab em. ¹⁰ Etn ɔny nimum a eηan Krist ec'owr anη e low fηη, in eke l'el es ew eke anη es ew fηη lel abusu fηη eke wæl éknm a e nuη af a.

¹¹ Krist ab ec'af okr em anake wæl ubr ɔny likr es a, etη likr es ubr ikη na elm eηη ec'abu em ec'eke kok. Kɔ likr es ubr ek'anη Krist em ow, ke ɔny low a eke b'itr elu ey low ηuη em a oc es. ¹² Tasi em a, læη a eke wæl ok ɔny mij nuη a, yogη etη uwr Krist ab etη anη luw em igbr in ab, anke ubr Nyam ec'abusu a ek'igbm Krist luw em a nawrē. †

¹³ Læη ek'ec ab em, ɔny eel agη ek'uw abη em ɔny e sikpl a nuη af

lele likr eke wæl ubrm ɔny es, ke eel Nyam any uwm esel ab ab sosiem. Kɔ læη na em a, Nyam ɔη ɔny anηn owr Krist ab

etη l'ap ey, ey ec'ów ɔbr a fηη.

¹⁴ Ey e labm e s'ony e lel a ek'am ok ey ow af,

ke in em e sol ek'anη a am ɔb ey low a, n'ony li tetη es.

Etn ni ηuηn ow l'ob ow ecigbrɔ oliκη af yogη.

¹⁵ Eβen eke Nyam ɔny es ew fηη lele abusu fηη eke wæl éknm a e læc oc es ana;

etη li kok wæl sos keskes dedeku em,

l'ot wæl esē sobel em esel af,

Jim ec'any eb ec'agη ek'am us jam ab em.

¹⁶ Ow sosiem, kɔ yebr eηη kaka fηη ki cak ɔny, ɔny ec'ob eke b'ijr oglog b'eηη ab em, ses gbægbl e læη ec'osu sosiem, awl owr e b'eli ey ɔkm ec'es gbægbl lele nēnēη e læη ec'osu owi em ab. ¹⁷ Ów amua am yeηm low tasi a eke b'ow ow a, kɔ el -l'elm low tasi a. Low tasi a el Krist. ¹⁸ Eηη kaka itm eke k'edηn ɔny any eb. M'am tutr agη a eke b'is es ew ekekey afr erm esel ec'any af ign el nuη a e low, -li b'ucu mēmn em ec'ów eke -li b'ekn a e low -n'ony es. -L'el agη ek'el e

sow tutr a el agη em e sow tutr tasi, ow b'ɔη el -l'efu es, ¹⁹ etη -l'akηamn Krist ab. Ke Krist anake el sos megl e nuη a, in em sos megl nimum b'ejn in ec'ob ij. In em sos ηgigηnel a lele mifn ab b'okr af inym es kikri, etη sos megl ikη na b'agb esē elēl eke Nyam b'erur ab af.

²⁰ Sica ɔny uwr Krist ab, etη wus aηa e sabusu e læc † elm low kaka ɔny eci. Etn bla sosiem ɔny am iir eb esē emeny wus ec'agη cē ɔny eel af ee? Bla sosiem am eηη ebr ek'emeny wæl k'ɔη ɔny sol akpasu amua esē: ²¹ k'òc ob na, k'ij ob na, k'itηn ob na abu ee? ²² Eke wæl b'ɔb nuη am kok el e low a, ów amua b'irm. Ow el sol lele low yeηm ab eke agη el obi eci nuη em ɔny em ɔkn. ²³ Tasi em a, ign ob nuη, is es ew likekli afr erm esel ec'any af, ijr η e sos megl gbre, wæl b'ekn ów amua fηη esē sēwr ec'ów af. Gbēkɔ -l'el ów ɔfr ɔfr, sos megl owi cē ow b'elum abu.

3

ɔɔl afr ec'ów es

¹ Sica Krist ab anake anηn luw em igbr a. Ow sosiem a, ɔɔl afr ec'ów es, yogη a eke Krist anη, ke ow el Nyam e lidr abu af a. † ² Ow akpl eke k'ebār afr ec'ów ec'ermij, ow a eke k'ebār wus af aηa ec'a ec'ermij a. ³ Tasi, ɔny ecar luw em, etη ɔny ec'owr anη a lol es Krist eke anη Nyam ogn ab em. ⁴ Krist anake el ɔny ec'owr anη tasi a, etη læη eke li b'ow l'ey ɔkm a, ɔny yeji b'ow okr ɔkm in ab etη in ec'anygbel a, ɔny yeji b'ow eηan.

⁵ Na sosiem a, ibir ɔny em low fηη ek'el wus ec'ów esē: nfaci ij af, sikpl owi af, ów aw eke ew fēfēdi lele ów aw eηuη ab lele lokm suη ek'in ew esē sinyam yadη e nuη ign ab af. ⁶ Etn ów ɔbr ɔbr amua na sosiem anake Nyam ec'erm bebl a, [b'ow ok agη a ek'eηηm eke k'ɔny in ec'elum ab af a]. † ⁷ Læη ek'ec ab em, ɔny yeji ow a ek'am iir eb sikpl em a, eβen eke kokr ana.

⁸ Kɔ jam aηa, ignηn ów amua fηη ek'el: erm bebl, erm wewe lele erm suη ab a okr es. Ke wēwr lel odad ebl kṗɔm kṗɔm

† 2:12 Rom 6.4. † 2:20 Ekñ 2.8. † 3:1 Selu 110.1.

† 3:6 Kolos eηη eci silel esig beb em a, wæl eηnm sodad

ek'anη ob na [...] ec'araηn a.

ab k'ánm ony nenym eym okm. ⁹ K'ónyn yadh k'ónanin ony ofr em ij, anke ony ec'el el eke aan es legñ sig em a, waal elul es ese mob sus em sig af, ¹⁰ etñ ese mob sus em owr af, ewal meny anñn ese egn owr af. Ony eci eb ir owr ab em segn fñ am otr Nyam ek'el ony e kok Es ab es, † yec'etñ ke ótur uwr ir any ok ony es sos em. ¹¹ Jam anja agñ a fñ el kpen kpen, ow onym Jwif lel egn ek'elm Jwif ab, egn eke wel ubrm likr es lel egn eke wel ubr likr es ab, ebr ejeci ec'agn lele mebey ab, † madu lel ewi ab. Gbeko low tasi a: el Krist ek'el low fñ, ke anñ agñ fñ ek'ub'r nawre ab em a.

¹² Nyam solum ot ony eke k'eel in ec'agn etñ li b'erur ony. Ow sosiem a, ow akpl eke k'onyn erm ek'erur lele sorñ ikñ ab iy em gbñ, erm mamn, es is ec'erm, erm froro lele low eku ec'erm ab. ¹³ Egn egn ec'el el eke anñn a ebr ke aparir low yeji, sakp sakp fñ ek'onny em ec'egn nyam b'ow ony low lawl ab a. Ow it eke k'aparir low ese elel eke Es Kotoko ap ony ab af. † ¹⁴ Etñ low eke ki kokr tasi a el erur eke k'onyn ony ofr em a, anke erur el low eke b'onny agñ okr af. ¹⁵ Ke Krist ec'erm es ey a nyimn ony ec'erm a; tasi em a, erm es ey ikñ na em anake Nyam esñ ony eke k'okar af el nyam ese sos megl nyam coco af a. Segñ fñ onñ in bia. ¹⁶ Ke Krist ec'odad ebl a, eññ usu ony ec'erm ab em in ec'ob ony a fñ ab. Yegmnin low ke ómanin ów ony ofr em sewr fñ em. Elul Nyam bia ony ec'erm fñ em, egn selu, egn Nyam e sej ejeci lele sej eke Abñ Lala † b'onny ab ab. ¹⁷ Low fñ eke bi kokr oglog bi dadr ab em, kòkr Es Kotoko Jesu e nin em, ke in em elul Es Nyam bia.

Elel eke kretienel k'ir eb af okr em

¹⁸ Oyo, ony, isr es ony ecel ec'any af, ese elel ek'ow it eke ki kokr Es Kotoko ec'any af ab af.

¹⁹ Oyo ecel, erurir ony eyel ke k'onymn el lokm yony em.

²⁰ Ey, onyn agñ ek'ew ony a ec'elum low low fñ em, anke ow el low eke Es Kotoko b'erur.

²¹ Ey esel, k'ijar ony ec'ey a gbre, yec'etñ ke sos k'owm el es.

²² Madu, low low fñ em elumn ony e wus af anja eci es ew esel a. Ow elm eke -li b'ew ony nyamn af ce ki kokmn el e lís e low mewl em, yec'etñ ke -l'aw ony. Kò elumn el erm nyam em tasi, elum ek'onyn Es Kotoko ec'a sosiem. ²³ Juma fñ eke bi kokr a, kòkr erm nyam em, ese Es Kotoko eci juma ony am kokr af, ke ow k'elm ese agñ ec'af. ²⁴ Ow sosiem a, madu, okan eke Es Kotoko b'ow ony ow ec'ob ap, ob ap a eke l'edñ l'ew in ec'agn es a. Tasi em a, Es Ew Es a ek'am kokr in eci juma a, in l'el Krist. ²⁵ Gbeko egn yec'eke am kok low ññ a, b'ow eññ yec'ek'el in ec'a, ese elel eke li kokr low ññ ab af, anke Nyam eci low eke b'ow kok ab em, li k'ow li jejm agñ es.

4

¹ Agñ eke el madu eci es ew esel a, kòkr ony e madu a e low nenyembri nyam em, ke ñkopre k'ánm em. Ke okan ek'onny yeji onyn Es ew es nyam ek'anñ afr.

Ów om

² Segñ fñ anññ Nyam ñññ em, ke ony e Nyam e bia eke b'onny Nyam ñññ em a el erm ew em. ³ Nyam ñññ ab em, ey yeji ñññ ey eci, yec'etñ ke Nyam kók s'ññ abusu s'omun in ec'odad ab es, ke si dád Krist eci lís e low eke lol es a. Tasi em a, low na eke lol es a sosiem anake m'anñ sobel em a. ⁴ Nññ Nyam yec'etñ ke m'ótu m'otar odad a akr ayl, ok agñ es sos em, ese elel ek'ow it eke mi ki kok ab af.

⁵ Aan es ññ em ony em agñ ek'uwm Krist any a e lís, ke abusu fñ eke b'eru ony es a k'irmnmn. ⁶ Ke segñ fñ ony ec'odad ebl el amamn, ke mok anñ em, ke uwr any dadr egn fñ odad ese elel ek'ow it ab af.

Esñ es abal el

† 3:10 Nuñ Ob 1.26. † 3:11 mebey:agn eke wel am esñ mebey lel na em a, el agñ eke wel b'esñ Siyitel, ke ir eb Okij lbr ec'afr em a, ke agñ em ec'eb ir owi em, anñ jam nono. † 3:13 Matie 6.12-14. † 3:16 Efes 5.19-20. † 4:7 Tisik:Ob Kok 20.4; Efes 6.21-22; 2 Timote 4.12; Tit 3.12.

⁷ Erur em ec'ey lisijim Tisik, † abu elum es nimamn ek'el em lawl Nyam e juma kok ab em, b'ow ony em e lis ec'amani fex. ⁸ M'am erm'n tasi eke li k'ow li dad ony ey e lis ec'amani, ke l'atr ony sos es yeji. ⁹ Onesim † ek'el ony em ec'egh, ke el erur em ec'egh lisijim a anake am ewl'l a. -Li b'ow -l'ob ony ow a fex ek'am ey aja a ec'amani. ¹⁰ Aritak † ek'ann sobel em em ab a, am eshn ony, eben neny nyam Mark ek'ann ese Barnabas e lisijim af a, in yeji am eshn ony. (Mark ec'a, ikhn anym irir in e lis e low. Eke l'ow ony ogh yogh, èbr ir senyn senyn.) ¹¹ Igh a eke wel b'esn Jesu ke wel b'ok en es Justus a yeji am eshn ony. Jwifel ek'egh Krist e low eb a, el em a, agh nyahan na ce anake am kok juma em ab Nyam e gbrenghi usu a ec'a. Etn -l'atr'm sos es nono ligbel.

¹² Epafra, † ek'in yeji el ony em e nyam a, am eshn ony; Krist e libowi na segh fex b'atr sos es nohn Nyam ony eci, yec'etn ke otur inynn es kikri, áhn ese agh ek'agb onn em, ke bebm sos eke ki kok low fex eke Nyam b'erur ab af. ¹³ M'otu eke mi k'ij in e nuh af e danke low na eci: li b'ij gbre nono ony lele Laodise ec'agh lele Iyerapolis † ec'agh a ec'ab. ¹⁴ Luk † ek'el erur em ec'ey lawl ke el sekp kok es lele Demas ab am eshn ony.

¹⁵ Eshnin ey lisijimel ek'ann Laodise a, lele ey lisijow Nenfa lele Nyam ec'agh eke b'as luku in ec'akh ab ab onn ey. ¹⁶ Sica legh eke b'awal lel na ba ow b'uwr a, kókr el el eke ki kokr ke wel otu awl Laodise eci Nyamel ab em yeji. Ke ony yeji awal yec'a eke b'ow ann el ogh a ow a. ¹⁷ Ow ec'uwr em a, dàdr Arkip † kok Es Kotoko e juma ek'abul il a senyn senyn.

¹⁸ Em Pol, em obi ec'abu em mi non eshn na lel na ec'uwr em. Sica k'ijal es eke m'ann sobel em.

Ke Nyam ec'owro a ánn ony af.

† 4:9 *Onesim*: Filemo 10,15. † 4:10 *Aritak*: Ob Kok 19.29; 27.2; Filemo 23 *Mark*: Ob Kok 12.12-25; 13.13; 15.37-39. *Barnabas*: Ob Kok 9.27; 11.20,30. † 4:12 *Epafra*: èkn 1.7. † 4:13 *Laodise lele Iyerapolis ab*: el eb yony ek'ir titm Kolos. † 4:14 *Luk*: 2 Timote 4.11; Filemo 24. † 4:17 *Arkip*: Filemo 2.

Pól e lél krékré ek'awh Tesaloni Eyn Ów ek'it eke wél k'uw any

Tesaloni el Maseduan wus af ec'eb egbel ab em e nyam eke anj Grek wus af. Silven eke emeny wél b'esh Silas a lele Timote ab anake elum Pól abu sigm Nyamel es Tesaloni eb ab em a. Pól otum anm yogh ibnm nōnō, anke Jwifel ek'ann yogh a otm'n ow ec'abusu (Ob Kok 17). Pól ngbon Maseduan wus af etj n'im Akayi wus af. Gbékō eke n'ngbon Maseduan a, n'otj Timote im Tesaloni eke k'ekn otm esel a, eke -l'igym el ec'otm a -l'elum es gbre ijr ek'ann yogh a sosiem.

Sica eke Timote anj yogh ow, ke ism Pól amani amamn ab a, ow otj sos em in n' nōnō etj n'awh wél lél na. (Na ke akpo 51 oglog 52 em ana Jesu e mew e jam.) Lél ab em, Pól otj Nyam bia etj atr Tesaloni ec'otm esel a sos es eke -li k'inym es kikri otm em, -n'imn anym eci.

Nun 1 toj nun 3 em a, Pól am okn elel eke li kokr juma wél ec'arahn a. Etj n'am elu in e sos em in n' eke n'ony a okm, anke eke gbre ijr anj bōbō yeji, -n'inym es kikri el ec'otm ab em. Etj n'am dad wél ec'ekn ec'erur eke n'am ony a e low. Nun 4.1-12 em a, Pól am at neny es okn el low yegm eke -n'ejan es an nyim nyim af a e low, etj nun 4.13 toj nun 5.11 em a, n'am dad wél eke wél k'osu sos nfaci ij e lís. Yogh em ce l'ayal luw em anj igb lele ey Es Kōtōkō Jesu Krist e meny ewl ow ab ab e low yeji.

In e lél a ec'uwr em a, n'otm wél ów etj l'edj wél otwō.

Esyn

¹ Pól, Silas lele Timote † ab e lél ek'am awh Nyamel ec'agñ ek'ann Tesaloni bañ, k'el Nyam Es lele Es Kōtōkō Jesu Krist ab ec'agñ. Ke otwō lél erm es ey ab ánn ony ab.

† 1:1 SilasOb Kok 15.22; Timote: Ob Kok 16.1.

Tesaloni eyn egñ Nyam ec'Amani Mamn a eb otm em

² Si b'otj Nyam bia sēñ fēñ ony fēñ eci, etj si b'okn ony sēñ fēñ, ey e Nyam nōnō em. ³ Nyam ey Es ec'any af si b'okn ony e nawre ek'ubr e juma e kokr; ony ec'erur ek'onyn e low e kokr, lél erm ek'usurir ey Es Kōtōkō Jesu Krist em ec'otm ek'onyn ab ab e low. ⁴ Agñ lisijimel, Nyam erur ony, etj s'uw any eke li otsum l'ot ony eel in eci. ⁵ Tasi em a, Amani Mamn ec'odad eke si dad ony a, ow elm odad ebl nēnym em ce, kō Abñ Lala ec'abusu lele in ec'abu elum em ab, etj s'uw any tasi ek'ow el low nawre. Etj uwr any eke, ey ec'es an ony ec'arahn a, ony e nimamn eci. ⁶ Ony obi yeji wewrmn ey lele Es Kōtōkō ab ów. Gbre ijr nōnō ec'arahn yeji, egñ Nyam ec'odad a ebr, sos em in n' ek'Abñ Lala otj ony ab em. ⁷ Ow otj ony eel Maseduan lele Akayi wus ab ec'agñ ek'ub nawre a e sewl mamn. ⁸ Tasi em a, Es Kōtōkō ec'odad a anj ony ogñ Maseduan wus af a etj otun es im toj ok Akayi wus af. Etj ow elm na ce, kō ony ec'otm ek'onyn Nyam em a yeji e low eb es susu a fēñ; emeny ow ebam eke si k'ob ow ec'amani ij. ⁹ Agñ a fēñ am dad elel ek'ebr ey ony ogñ a, erm em ek'itjnin eel Nyam eci, sēkp e nun ign ek'ign elul es, ke egñ Nyam ek'ann owr ke el Nyam nawre a eci low kok a e low ebr a. ¹⁰ Ca am ekur in ec'Iy Jesu eke b'ow anj afr ow a. In eke Nyam igbm'n luw em n'ann owr a, in anake l'eb l'elu ey es Nyam ec'erm bebl ek'am ow a e lís a.

2

Pól e juma eke kok Tesaloni bañ

¹ Agñ lisijimel, ony obi yeji uwr any ek'onyn ogñ a eke s'ow a otu ey. ² Uwr any yej'eke lēñ anym em a, wél ijr ey gbre, wewr ey Filip bañ a. Gbékō eben yeji, Nyam ec'erm susu ek'otj ey ab em, si dad ony in ec'Amani Mamn a ec'odad, gbre ij nōnō ec'arahn. ³ Tasi em a, ey ec'ow otm a elm yadñ em, ow elm ów tutr enun em, ow elm kprakpr em. ⁴ Kō ey, Nyam ekn eke s'otu etj l'abul ey in ec'Amani Mamn a e dad. Sica s'am dad Nyam ec'odad,

ετη σ'ολμ αγη εμ ec'erur es, kɔ Nyam eke b'ekn ey e merm em a ec'erur s'am ol es. ⁵ ɔny obi uwr any eke legη kaka si dadm meju ec'odad; legη kaka si kokm os εηη e low. Nyam ij ow e dan̄ku. ⁶ S'ολm ek'εγη k'aw ey, ke ow el ɔny oglog ke ow el αγη εjeci.

⁷ Ke s'otu ce eke si k'ɔη ɔny low ebr, eke s'el Krist ec'erm εσεl a sosiem. Gbεkɔ s'el αγη frɔɔ ɔny ec'araηη εσε elel eke ey lis, frɔɔ em bi kok in ec'ey e līs e low ab af. ⁸ ɔny ec'erur eke s'ɔny a sosiem, s'ɔm ɔny Nyam ec'Amani Mamn a ɔny ce, kɔ ey obi ey obi e sel a yeji, an̄ke ɔny iil an nɔnɔ ey eci. ⁹ Agη lisijimel, am ɔkan elel eke si kokr juma lεc em a: ncok lele legη owr ab abu anη ey juma kok em, nene anake si dad ɔny Nyam ec'Amani Mamn a ec'odad a, yec'ετη ke si k'ocm ey e līs e low s'abulm ɔny em ec'εγη kaka.

¹⁰ ɔny ek'ubr nawre a, ey ec'es an ɔny ec'araηη a ayl, el nenyembri nyam em eci ek'abr enym kaka anm em. ɔny obi yeji ijr dan̄ku, ετη Nyam yeji ij dan̄ku. ¹¹ Emeny uwr any eke si kok ɔny em ec'εγη nyam nyam e līs low εσε elel ek'ey εs bi kok in ec'ey ab af. ¹² S'ɔm ɔny ɔw, s'atr ɔny sos es, s'ibrm ɔny sakp nɔnɔ eke k'aan es εσε elel eke Nyam erur ab af. In anake l'εση ɔny eke k'okr in ec'es εw ec'anygbel ab em a.

¹³ Na sosiem s'am ɔη Nyam bia sεγη fεη, eke ebmn odad eke si dad ɔny a εσε αγη em ec'odad af, kɔ ke ebr εσε Nyam ec'odad af a. Εε, nawre Nyam ec'odad ab ana! Ετη li bi kok juma ɔny em l'itηη ɔny ek'ubr nawre a. ¹⁴ Agη lisijimel, sica ɔny yeji εkan ɔw a εσε elel eke Nyam ec'αγη ek'anη Jude e Sinyamel em ke ub Jesu Krist nawre a εkn ab af. ɔny yeji, ɔny e baηη eyη ijr ɔny gbre εσε gbre ijr nyam a ce eke Jwifel ijr Sinyamel amua ec'αγη ab af. † ¹⁵ Jwifel amua anake ibi Εs Kɔtɔkɔ Jesu lele kokoba ɔb εσεl ab ab, ke ey yeji ijr ey gbre a. -N'am kokmn Nyam ec'erur, ετη -l'el αγη fεη ec'efnu. ¹⁶ -N'am εδηη ey eke si ki dad sel εηη ec'odad s'ok αγη ek'elm Jwifel a bake -n'εηη sel. Ow ɔη sikpl a eke god'ετη -li kokr a obn afηη

es. Na sosiem anake ow e nuη εδη em a Nyam ec'erm bebl a εηη el a.

Pɔl am erur eke emeny k'ekn Tesaloni eyη

¹⁷ Agη lisijimel, nawre si kpab ɔny es līs sos megl em ow ibn tel, kɔ erm em a s'anη ɔny ab. S'erur tasi ετη s'atr sos es eke emeny si k'ow s'ekn ɔny. ¹⁸ S'erur eke si k'ow ey fεη s'ekn ɔny, ετη em Pɔl, em ɔny em a, m'atr sos es sakp nɔnɔ eke mi k'ow, kɔ Satan ɔm ey ow ec'abusu. ¹⁹ ɔny kɔtɔkɔ eel ey e low ɔmn, ey e sos em iηη, ey ec'anygbel tufe, ey Εs Kɔtɔkɔ Jesu ec'any af, in e mowrer e legη a. ²⁰ Εε! ɔny anake eel ɔny e low kok em, ey ec'anygben lele ey e sos em iηη ab a.

3

¹⁻² Na sosiem, eke si k'otum s'ekum ij a, si beb̄m eke si k'anη Aten † ey ɔny, ετη s'erm ey lisijim Timote eke bi kok Nyam juma ey ab, ke bi dad Krist ec'Amani Mamn ec'odad a. S'erm'n eke li k'ow l'usur ɔny erm ke l'atr ɔny sos es ɔny ec'ɔmn ab em, ³ yec'ετη ke ɔny em ec'εγη kaka k'eym wus gbre ijr na ek'anη ɔny ec'araηη ab em, an̄ke ɔny obi yeji uwr any eke gbre ijr na, el low ek'ɔn ey es. ⁴ Ow a eke s'anη ɔny ogη a, s'ikη anym si dad ɔny eke wel b'ow ijr ey gbre. Ca ow anake ow ey a, ɔny uwr any. ⁵ Na sosiem, eke mi k'otum m'ekum a, m'erm Timote eke k'ow otar ɔny ec'ɔmn a e low akr ɔk'm, an̄ke m'am ebr ermij, ek'oglog εγη εju Εs a εju ɔny okr wus, ke juma eke si kok a el low ɔfr ɔfr η̄.

⁶ Sica Timote anη ɔny ogη a ow † ετη ɔb ey ɔny ec'ɔmn lel erur ab ec'amani, eke b'ɔkan ey e low sεγη fεη sεnyn sεnyn ετη am erurir eke k'εkan ey, εσε elel eke ey yeji s'am erur eke si k'ekn ɔny ab af. ⁷ Ow sosiem a, lisijimel, ɔny ec'ɔmn ec'amani e s'iri ey e sos es ɔw na em lel ey e gbre ijr na em ab a, eyr ey erm es, atr ey sos es. ⁸ Sica sel ow ey η̄, an̄ke inymn es kikri Εs Kɔtɔkɔ ab ec'af okr ab em. ⁹ Kɔ ayaf tasi si k'ɔηη Nyam bia sos em iηη na eke s'ɔny, ɔny sosiem Nyam ec'any af ab ec'ee? ¹⁰ Ncok lele legη owr ab si b'at

† 2:14 Ob Kok 17.5-6. † 3:1-2 Aten:Ob Kok 17.15-16.

† 3:6 Ob Kok 18.5.

lebl es si ηοηη Nyam eke li k'οη εγ abusu bake εμενη blel s'εkanin, ke si yibr low yec'ek'anm οηυ ec'οmn ab em a.

¹¹ Ke blel εγ Ες Nyam in obi lele εγ Ες Κωτοκο Jesu ab kók εγ ejagb bake s'ow s'ekn οηυ. ¹² Ke blel Ες Κωτοκο όη erur ek'ονηυ οηυ οφρ em lel agη ec'ejeci e lís ab a, ág b bubu af εσε elel ek'ονηυ ec'erur eke s'ονηυ a agb ab af. ¹³ Ke blel l'úsur οηυ e merm a, eel lala ke abr ενηυ kaka k'ánm οηυ em Nyam εγ Ες ec'any af, λεγη ek'εγ Ες Κωτοκο Jesu b'ow ow lele in eci afr erm esel lala † a feη ab a.

4

Es an mamn eke Nyam b'erur

¹ Sica agη lisijimel, ow ek'εμενη mi ki dad a el, εσε elel eke wewar εγ e lís es an mamn ek'akpl Nyam sos em, ke am kokr eben a, s'am ηοηη οηυ, s'ibrm οηυ atrm em, ek'Ες Κωτοκο Jesu e nin em a, k'úcur οηυ es eben iman anym eci akm na e kokr a. ² Οηυ obi yeji uwr low yec'eke si yeγm οηυ Ες Κωτοκο Jesu e nin em ab any. ³ Kin, ow eke Nyam am erur a: ke οηυ ec'es an a él lala in ec'any af; ke ósur sos nfaci ij e lís. ⁴ Ke οηυ em ec'εγη nyam nyam úw any οηυ sos es nfaci ij e lís, † án es lala em lele sos us em ab, ⁵ ke kí yeβm ów ηηη ec'aw akam'n es εσε Nyam any uwm esel af. ⁶ Low na em a, εγη kaka k'éju lawl ki kok'r low οβr, anke Ες Κωτοκο b'ow jej agη e bi kok ów amua a eci low ok, es'elel eke s'ikη anym si dad s'ayal s'ok οηυ ab af. ⁷ Tasi em a, Nyam εσηη εγ eke si k'anh sikpl owi em, kó ów lala kok em. ⁸ Na sosisem εγη ek'εγηη low yeγm na ebm a, ow elm εγη eci low yeγm li digηη l'elum es, kó Nyam ek'οηυ οηυ in ec'Abη Lala a eci low yeγm li digη l'elu es.

⁹ Sica yec'ek'el agη lisijimel οφρ ec'erur e low a, ow ebam eke wel ki non lel awη οηυ, anke οηυ obi em wewar Nyam ogη elel eke k'erurir οηυ οφρ a. ¹⁰ Ετη erur ikη na e low anake am kokr Maseduan wus nimum af ec'agη lisijimel a feη e lís

a. Gbeko agη lisijimel, εμενη s'am ibrm eke ki kokr ow akpl obn. ¹¹ Àtar sos es ke áηηη erm es εγ em, ke k'éymn εγη e low em, ke kókr juma οηυ obi ec'abu em, εσε elel eke si dad οηυ ab af, ¹² yec'ετη ke agη ek'elm Krist e jam us esel a, óηυ οηυ ec'elum. Ke οηυ ec'es abur a k'él m agη eci.

Ες Κωτοκο e mower

¹³ Sica agη lisijimel, s'erur eke k'uwr Krist e jam us esel ek'uw a e lís e low any, yec'ετη ke k'ánmη s'οηη em es'agη likpr a ek'ονηυ οmn ec'ab af. ¹⁴ Eke s'ub nawre eke Jesu uw ετη l'εwl n'anh owr a, eben nenymbri nyam s'ub nawre eke Nyam b'ow οηυ agη ek'ub Krist nawre ke uw a έwl ow in ab.

¹⁵ Sica kin yec'eke Ες Κωτοκο in e low yeγm em dad εγ, ke s'am elu okm: Ες Κωτοκο e mower e λεγη a, εγ eke si b'ow s'anh owr a, si k'ow s'ikηη agη ek'uw a ec'anym. ¹⁶ Λεγη a, wel b'ow iri lebl nyam ikη ek'el Nyam ec'erm esel ec'es εw es a e lebl lele Nyam e kókr e lebl ab ab, ετη Ες Κωτοκο b'ow anh afr us es. Agη ek'ub Krist nawre ke uw a b'ow igb anh owr krekre. † ¹⁷ Ke sica, ow e jam a, εγ eke λεγη a si b'ow s'anh owr a, Nyam όη εγ s'igb el ab jru em s'ím s'οβr Ες Κωτοκο afr. Nene anake si b'ow s'anh Ες Κωτοκο ab σεγη feη a. † ¹⁸ Ow sosisem, àtarir sos es οηυ οφρ sodad amua em.

5

¹ Sica agη lisijimel, yec'ek'el σεγη lele wanci ab ec'a, ow ibram eke wel ki non lel awη οηυ, ² anke οηυ obi yeji uwr any tasi eke Ες Κωτοκο e mower e λεγη a b'ow okr εγ es εσε elel eke ulu b'ow ncok em ab af. † ³ Λεγη ab em ek'agη b'ow dad εσε: «Low kaka anm, feη el erm es εγ a!» † yogη anake λεγη a b'ow okr el es kp ru em ηηηη el a. Ow b'ow anh εσε iy οηυ eke b'okr lok ab lis es ab af; ετη εγη kaka k'ow ecm saw.

⁴ Kó agη lisijimel, οηυ ec'a anmη ncebη em eke λεγη na k'okr οηυ es εσε ulu ec'ab

† 3:13 Erm esel lalaoglog agη a feη ek'el in ec'a. Εkn Mark 8.38; 13.27. † 4:4 Ke οηυ em ec'εγη εγη nyam nyam úw any οηυ sos es nfaci ij e lís: agη beb b'iri εσε, Ke οηυ em ec'εγη... úw any oc yow lala em lele anygbeη em ab. † 4:16 Jan 5.25. † 4:17 1 Korent 15.51-52. † 5:2 Matie 24.43; Luk 12.39; 2 Pier 3.10. † 5:3 feη el erm es εγ a: Jeremi 6.14; 8.11.

af, ⁵ anke ɔny fɛŋ eel lɛŋŋ owr lele usu ayl ab ec'ey. Ey s'elm lɛŋŋ uk lele ncebɔ ab ec'ey. ⁶ Na sosiɛm ow itm eke si k'ɛru mɛmɔn ɛs'agɛ amua na ec'ab af, kɔ s'ann any owr, ke low fɛŋ ɛm any ɔk ey es. ⁷ Mɛmɔn ɛru ɛsel a, lɛŋŋ uk ɛm -li b'ɛru mɛmɔn; ɛtɛ mar ɛgɛ ɛsel a, lɛŋŋ uk ɛm b'ɛgɛ mar am ɔny. ⁸ Kɔ ey eke s'el usu ayl ec'a, ow akpl eke si k'ɔk any es, ke s'ɔc ey ec'ɔmɔn lel erur ab ɛsɛ ar mɔb eke s'ok sos af, ke ey e sel ɛɛn ec'eku ann ɛsɛ kɔkɔ tufɛ eke s'us af, † ⁹ anke Nyam ɔm ey eke si k'im s'ey in ec'erm bebl ab ɛm, kɔ ke ey ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist ɔɛ sel ɛɛn. ¹⁰ In l'uw ey sosiɛm yec'ɛtɛ ke n'ɔɛ ey s'ann owr in ab, eke s'ann owr ɛtɛ s'uw yeji. ¹¹ Na sosiɛm, ɔmanin ɔw ke atarir sos es ɔmɔn ɛm ɛsɛ elɛl eke am kɔkr god'ɛtɛ ab af.

Ów ɔm es abal el lele ɛsɛn ab

¹² Agɛ lisijimɛl, s'am dad ɔny eke k'ɔnɔn agɛ ek'am kɔk juma ɔny ec'araɛn, yeɛm ɔny low, ke nyimɔn ɔny ɛs Kɔtɔkɔ e nin ɛm a ec'elɔm. ¹³ ɔnɔn el e sos usr nɔnɔ lele erur ab, juma eke -n'am kɔk a sosiɛm. Annɛn ɛrm es ey ɛm ɔny ɔfr.

¹⁴ Agɛ lisijimɛl, s'am nɔɔɛn ɔny, ɛnyimɔn ɔkɔɔɛnɔ abr; atar agɛ eke sos ɔw es a sos es, ɛlɔmɔn abɛ ɛm ec'ɔgbɔru a abu, ke ɔnɔn low eku ɛgɛ fɛŋ e lís. ¹⁵ ɛwr ɛrm ke ɛgɛ kaka k'ɔcm low nɔnɔ ɔbarm low nɔnɔ any. Kɔ sɛgɛ fɛŋ ɔɔl low nimamɔn e kɔk es ɔny ɔfr ɛm lel agɛ fɛŋ eci lís ab.

¹⁶ Sɛgɛ fɛŋ annɛn sos ɛm inɛn ɛm. ¹⁷ Sakɔ sakɔ fɛŋ k'ɔpir Nyam nɔɔɛn. ¹⁸ ɔnɔn Nyam bia low low fɛŋ ɛm. Na el low eke Nyam am ibrm eke ki kɔkr, ɔny ek'okar af Jesu Krist ab a. ¹⁹ K'irmɔnɔn Abɛ Lala ec'al ek'annɛn ɔny ɛm ab es. ²⁰ K'ifan odad eke Nyam b'ɔɛn ɔny ec'araɛn e kɔkɔba ɔb ɛsel dad ɔny a, ²¹ kɔ igbal low fɛŋ ogɛn ɛkan, ke úcur yec'ek'akpl a ɔnɔn es. ²² Ke ɔnyan sos es low nɔnɔ fɛŋ e kɔk ɛm.

²³ Ke Nyam ek'el ɛrm es ey e nunɔn a in obi áyal ɔny nimum; ke n'ɔɛn ɔny ec'ɛgɛ el a nimum ek'el abɛ, liy, lele sos megl ab a él lala, ek'abr ɛnym kaka anm ɛm tɔɛn bake ey ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist e mowrer e

lɛŋŋ a ɔw. ²⁴ In eke n'am ɛsɛn ɔny a, li b'ow li kɔk ɔw amua fɛŋ iy nɛny, anke l'el cɛcɛ.

²⁵ Agɛ lisijimɛl, ey yeji nɔɔɛn ɔnɔn ey. ²⁶ Bibrɔmɔnɔn ɔny ɔfr ɛs'agɛ lisijimɛl af Krist ɛm. ²⁷ M'am nɔɔɛn ɔny m'ok ɔny mɛrm sabu af, ek'ɛs Kɔtɔkɔ e nin ɛm a, k'áwal lel na ɔkr agɛ lisijimɛl a fɛŋ. ²⁸ Ke ey ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist ec'ɔwrɔ a annɛn ɔny fɛŋ ab!

† 5:8 Esayi 59.17.

Pól e lél yony em ek'awñ Tesaloni Eynñ Ów ek'it eke wél k'uw any

Tesaloni eynñ e lél yony em na em, Pól am òñ Nyam bia, anke Tesaloni eci òmn esél a òny òmn etñ eke wél am ijr el gbre a bóbó yeji, -li b'erurir el òfr. Pól awñ el lél na eke k'atr el sos es, ke élum el abu low ek'am òñ el sel at Nyamel ab em.

Nunñ 1 em a, Pól am atr el sos es gbre eke wél am ijr el a eci, etñ n'am òkn wél eke Es Kòtòkò Jesu b'ow ewl ow sòg el, ke ijr agñ eke am ijr el gbre a gbre. Nunñ 2.1-12 em a, Pól am dad Es Kòtòkò ec'ow a e low, anke agñ òwr òmn esél a sos es dad el eke Es Kòtòkò in ow god'etñ. Pól am dad erum mar eke gbuñ ke Jesu in éwl in ow a, Low nunñ kok es nyam in b'ow in ey òkm. Ow'n òny Low nunñ ec'abusu etñ ow'n b'ow in ònyanin low Nyam ab. Gbekò Es Kòtòkò Jesu in b'ow in ibi egñ ikñ na. Nunñ 2.13, nunñ 3.15 em a, Pól am dad òmn esél a eke k'inym es kikri òmn em ke ám ñòñ Nyam.

Sica lél a ec'es ok em a, Pól dad low nyam eke l'iri ke el el e Nyamel a e lís e low. Low a eke l'iri a el Nyamel ab em ec'agñ a ek'érum juma kok owi a e low. N'am òñ abusu eke wél k'ocr sos es órñu amua e lís, anke el ec'es an a elm ow a eke -n'èñan low a eke li yegm wél ab em a (nunñ 3.6-15 em a).

Sica lél a ec'uwur em a, l'edñ wél òwrò.

Esññ

¹ Pól, Silas † lele Timote ab e lél ek'am awñ Nyamel ec'agñ ek'anñ Tesaloni bañ, ke el Nyam ey Es lele Es Kòtòkò Jesu Krist ab ec'agñ: ² Ke Nyam Es lele Es Kòtòkò Jesu Krist ab édn òny òwrò, ke óñ òny erm es ey.

Tesaloni eynñ e léc ek'am òny òmn em, gbre ijr ec'aranñ

† 1:1 Silas:Ob Kok 15.22; Timote: Ob Kok 16.1.

† 1:8 Esayi 66.15.

† 1:9 Esayi 2.10; 19.21.

† 2:1 1 Tesaloni 4.15-17.

³ Agñ lisijimel, ow akpl eke sègñ fèñ, si k'elu Nyam bia òny sosiem. Ow it eke si ki kok eben, anke òny ec'òmn ek'òyn a am bobn etñ òny ec'erur eke òyn òny òfr em a, am agb imn anym eci sègñ fèñ. ⁴ Na sosiem, si bi dad òny e lís e low, s'aw òny Sinyamel ec'agñ a fèñ eke b'as luku igñ Nyam nunñ a ec'any af, anke òny b'inymn es kikri òmn em, gbre ijr lele sos es òw fèñ eke b'òbar ab ab em.

⁵ Gbre ijr amua am yegm eke Nyam e jèj ok a el nyim nyim. Tasi em a, gbre ijr amua sosiem anake b'ow eel Nyam e gbrenghi usu a ek'am ijr ow e gbre a ec'agñ tasi a. ⁶ Nyam el nenyembri nyam Es: ow sosiem agñ ek'am ijr òny gbre a, el yeji li b'ow l'ijr wél gbre. ⁷ Etñ òny ek'am ijr gbre a, li b'ow l'èyr òny erm es, òny lele ey ab, lègñ eke Es Kòtòkò Jesu b'ow anñ afr ow in lele erm esél abusu esél ab ab a. ⁸ Lègñ a, li b'ow n'anñ al ek'am iri ec'aranñ l'èyr òkm, yec'etñ ke li kók agñ eke uwm Nyam any, † ke éluam ey Es Kòtòkò Jesu ec'Amani Mamn a low nunñ. ⁹ -Li b'ow -n'èñ gbre eke k'ow ònym uwr; etñ gbre ij akpasu na, b'ow òny kpab el es Es Kòtòkò e lís lele in ec'anygbel e léc ab ab e lís. † ¹⁰ Low a b'ow ey lègñ a ek'Es Kòtòkò b'ow ow a. Li b'ow l'ow yec'etñ k'agñ a ek'el in eci ke ub'r nawre a, úsr'r sos, kóklm'n. Òny yeji b'ow anñ el em, anke ubr amani a eke s'òñ òny a nawre. ¹¹ Na sosiem, sègñ fèñ s'am ñòñ Nyam s'òñ òny yec'etñ ke ey e Nyam a ékn òny esé agñ eke it af, in ec'èsñ a eke l'èsñ òny ab em. Ke in ec'abusu ab em, l'élum òny abu kokr low nimamn fèñ ek'am erurir a, ke n'óñ òny ec'òmn a ew gbagba! ¹² Na em a wél b'ow dad ey Es Kòtòkò Jesu e nin mamn, etñ òny yeji -li b'ow -l'aw òny. Ow b'ow el ey e Nyam lele Es Kòtòkò Jesu Krist ab ec'òwrò ek'èñan.

2

Gbuñ ke Es Kòtòkò e lègñ a ów a

¹ Agñ lisijimel, yec'ek'el ey Es Kòtòkò Jesu Krist e mowrer eke b'ow òny as ey luku in ab a ec'a, † s'am ñòñ òny, ² kì

yebr agñ k'irmn òny nuñ em fafa, erñn k'òny òny. Eke batñ egn dad òny ow e low ese odad eke Nyam òñ kokoba òb es nyam dad af, oglog ese egn ejeci ec'odad af, oglog ese lel eke s'awñ òny ec'odad af yeji, k'ùbr nawre. ³ Kì yebr egn kaka k'èju òny akunda kaka feñ em. Tasi em a, agñ b'ow ign Nyam ec'any uw a elu es gbun ke legñ a ów. Legñ ab em anake Low ñun es a, in a ek'it eke k'irm a b'ow ey òkm a. ⁴ Low ñun es na b'ow edñn ob feñ ek'el Nyam eci ke agñ b'ign nuñ a. Li b'ow l'ign ów amua feñ e nuñ af, etñ li b'ow n'im ton l'ey Nyamel gbél ab em li sig es, † ke l'ócr in sosi ese Nyam af.

⁵ Kò k'òknmn eke mi dad òny ów amua, ow a eke m'ann òny ab a ee? ⁶ Gbèkò, uwr any eke low nyam ann eke caca em a, am edñn Low ñun es na eke k'ey òkm, ton bake legñ a eke wél bèbm a ów. ⁷ Low ñun es a ec'abusu a òb nuñ es lól em am kok juma, etñ ek'egñ a ek'ucu òny'n es a k'ow anm ij a, li k'ow li kokm juma es lól em ij. ⁸ Sica Low ñun es a b'ow ey òkm, ke Es Kòtòkò Jesu ñun'n trè trè trè, in e nenyem e sel fuf em, ke li kíkn ow es in e mowrer ec'usuayl eci jejn ab em. † ⁹ Low ñun es a b'ow ow Satan e lèc ab ab etñ li b'ow li kok meny ewr owi lele sakrowa yadñ em ab; † ¹⁰ li b'ow l'oc low ñun feñ l'elu òkm l'ejur agñ ek'am irm a, etñ -li b'ow -l'ok wus. -Li b'ow -l'ok wus anke -l'egñm -l'ebm etñ -l'erurm low nenyembri nyam a eke blel sòg el a. ¹¹ Na sosiem anake Nyam b'ow awñ el abusu ek'el irm ec'a yec'etñ ke -l'ub yec'ek'el yadñ a nawre. ¹² Na sosiem, agñ a feñ eke k'ow ubm low nenyembri nyam nawre, ke b'ow erur ann low ñun kok em a, Nyam b'ow òb el low luw eci.

Ke éel low nawre ub esel tasi

¹³ Sica agñ lisijimel, òny eke Es Kòtòkò erur òny a, ow it eke segn feñ si k'elu Nyam bia òny eci, anke li sòsum l'ot òny nuñ òb em etñ eke li ki sòg òny Abñ Lala eke b'òñ òny éel Nyam eci lele òny ec'òmñ ek'ònyñ low nawre em a ec'ab. ¹⁴ Nyam

esñ òny in ec'Amani Mamn ec'odad eke si dad òny ab em. L'esñ òny eke k'ejan yec'a eke k'ebm òny ey Es Kòtòkò Jesu Krist ec'anygbél ab em a. ¹⁵ Na sosiem, agñ lisijimel, ìnymn es kikri ke úcur low yegm a eke s'òñ òny odad ebl em oglog lel em ec'eke s'awñ òny ab a ònyñ es.

¹⁶ Ke ey Es Kòtòkò Jesu Krist in obi, lele Nyam ey Es ab, ek'òny ey ec'erur ke òñ ey bibm em, sos es atr ek'ònym uwr lele low òmn tasi ab a, ¹⁷ yíbr òny ec'erm a lokm susu, ke òñ òny lèc kokr ów amamn ów kok em lele odad ebl em ab.

3

Ñòñan Nyam òññ ey

¹ Sica lisijimel, ñòñan Nyam òññ ey, yec'etñ ke Es Kòtòkò ec'odad ebl a ómun es fafa, ke wél úsr'r sos ese elèl eke ow ecr òny ogn ab af. ² Ñòñan Nyam yec'etñ ke l'éb l'elu ey es agñ eñun lele lokm ñun esel ab ec'abu em, anke ow elm agñ a feñ egnm ubm nawre. ³ Gbèkò Es Kòtòkò el cècè, li b'ow l'usur òny erm, ke l'ósu òny agñ † e lís. ⁴ Es Kòtòkò òñ ey s'òny òmn òny em etñ s'uw any tasi ek'am kokr ów a eke si dad òny a etñ ucyr ònyñ es am kokr. ⁵ Ke Es Kòtòkò nyímn òny ec'erm a Nyam ec'erur a lele Krist eci low eku ab ab e lís.

Juma kok owi

⁶ Agñ lisijimel, Es Kòtòkò Jesu Krist e nin em s'am ibrm eke ki kpabr es agñ lisijimel a feñ ek'am ir eb kpòrñ em, ke égnm low yegm a eke s'òñ el a ebm a e lís. ⁷ Òny obi yeji uwr elèl eke ki kokr ke ébr ey e lakr ab any, anke legñ eke s'ann òny ec'arañ a, s'elm òrñu. ⁸ Si yebm agñ òm ey ob s'ijm òfr em; kò ey obi s'ij gbre, s'ok law, si kok juma lèc em, ncok lele legñ owr ab, yec'etñ ke ey e gbagbl e low k'élm òny em ec'egñ kaka feñ eci. † ⁹ Si kok ebeñ, ow elm ke si k'ònym abusu eke si k'ibrm òny ec'abu elum a eci, kò sewl mum eke si yegm òny eke k'èbr. ¹⁰ Etñ ow a eke s'ann òny ab a, si dad òny: ek'egñ erurm eke ki kok juma a, ow itm eke li k'ij ob. †

† 2:4 l'ey Nyamel ab em:aña, Jerusalem e Nyamel gbél a e low wél am dad. Òtu eke k'èkn Daniel 11.36; Ezekiel 28.2. † 2:8 Esayi 11.4. † 2:9 Matie 24.24. † 3:3 agn:Matie 6.13; Jan 17.15. † 3:8 1 Tesaloni 2.9. † 3:10 1 Tesaloni 4.11.

¹¹ Sica s'am dad ɔny low na, aɲke s'am iri ek'ɔny em a, ɔrɲu aɲɲ ek'erurm eke ki kok low kaka, eke ow elm aɲɲ e low ce eke -li k'igb -l'ok em. ¹² Aɲɲ amua na, s'am dad etɲ s'am ɔm el ów ek'Es Kɔtɔkɔ Jesu Krist e nin em, -li ki kok juma seɲɲ feɲ ke -li gbagbal el sosi.

¹³ Aɲɲ lisijimel ɔny ec'a, low mamn e kok k'am ɔny sos. ¹⁴ Eke batɲ eɲɲ nyam eluam odad na ek'anɲ lel na eke s'ɔɲ ɔny ab em, ke èbmɲin in nyamn, ke k'éwmɲ mæcrer in ab ij, yec'etɲ ke és ɔny'n. ¹⁵ Gbɛkɔ k'òcr ir ese ifnu af, kɔ ɔmn in ów ese eɲɲ lisijim af.

Ɔwɔ lele esɲɲ ab

¹⁶ Ke Es Kɔtɔkɔ ek'el erm es ey e nuɲ a, in obi ɔɲ ɔny in ec'erm es ey a seɲɲ feɲ, low low feɲ em. Ke Es Kɔtɔkɔ áɲɲ ɔny feɲ ab! ¹⁷ Em Pɔl, em obi ec'abu em mi nɔn esɲɲ na lel na ec'uwr em. Eɓen eke mi b'ewr em e silɛl feɲ eke mi bi nɔn a meny ana. ¹⁸ Ke ey Es Kɔtɔkɔ Jesu Krist ec'ɔwɔ a áɲɲ ɔny feɲ ab.

Pól e lél krekre ek'awñ Timote Ów ek'it eke wél k'uw any

Timote el Lisr baññ iy. Lisr el Likaoni wus af ec'eb (Ob Kok 14.6). Yefenyina em a, Likaoni anñ Turki em. Timote es a Grék iy, etñ lis el Jwif. Pól e juma eke kok Lisr baññ a anake òñ Timote, lis Enis lele la Lois ab itññ erm em el Es Kótoko ec'a. Sica eke Pól im toñ bake ewl meny ow Lisr a, Timote elum'n abu Es Kótoko eci juma kok ab em (Ob Kok 16.1-3).

Lél na em, s'am ekn eke Pól igb Efes ek'el Azi wus af ec'eb ab em, im Maseduan wus af. Gbékò in ec'im em a, l'ew Timote es Efes eke li k'edññ low yegm esél ayadñu a juma kok (nuñ 1 toñ nuñ 3). Pól non lél na eke k'atr Timote sos es, ke n'óm ow ów Nyamel e juma eke ow am kok ab af.

Nuñ 1, nuñ 4 lele nuñ 6 em a, Pól am dad agñ a eke am yegm ów yadñ, ke am ign low yegm nawre a elu es a ec'odad. -Li bi yegm agñ low yadñ em Nyam ec'ol a lele òmn eke wél b'ony Jesu em ab ab af. Nuñ 2 em a, Pól ibrm eke kretienel a kí ñoññ Nyam etñ li yegm wél low Nyam ñoññ af. Nuñ 3 em a, li dad idr esél ec'elel eke k'aan es a. Nuñ 4.7 toñ nuñ 6.21 em a, Pól am atr Timote sos es eke in e juma kok ab em, li k'ób Amani Mamn a e kokoba. N'am dad ow elel eke ow ki kokr, ke ow ótu am òsu Nyamel ec'agñ abu abu a, ese elel eke Jesu Krist e jam us es mamn bi kok ab af a. Lél a ec'uwr em a, Pól am atr Timote sos es eke ow k'ogñ òmn em eci mum mamn a.

Esññ

¹ Em Pól, Jesu Krist ec'erm es, Nyam ey e Sog Es lele Jesu Krist ey ec'òmñ ob ab ec'abusu em, m'am awññ lél na. ² Nñ Timote eke anñ ese em ec'iy lokm tasi af òmn em, ke Nyam Es lele Jesu Krist ey e

Kótoko ab édññ òwro, óny ñ e sòññ ikñ ke óññ erm es ey.

Erm ew low yegm esél ayadñu e lís

³ Eke m'aam Maseduan a, m'ijl'ñ neny eke k'anñ Efes, yec'etñ ke agñ a ek'am yegm agñ ów yadñ a, édññ el ke -li ki kokmn ij. ⁴ Dád el -li wal ów a ek'agñ el obi òkn dad lél el lagñel e mew ec'es òññ owi e low a -l'elu es, † ow es atar ce ow b'is, ow eluam Nyam ec'es eb elu e low a eke bebñ ew es, ke wél uw any òmn em a abu.

⁵ Low na eke b'ow dad a, b'ow òñ el ec'erur a agb: erur eke b'anñ erm lala em ow, tutr mamn em lél òmn tasi em ab a. ⁶ Agñ beb ign ejagb na elu es etñ irm sodad ek'onym any e dad em. ⁷ -Li b'ocr el sosi ese Nyam ec'ol a ec'any uw esél tasi af, gbékò -l'irimñ el obi e sodad eke -n'am dad a, etñ ów a ek'ow sosiem -li b'atar ów es a yeji -l'irimñ.

⁸ S'uw any eke Nyam ec'ol a el ob mamn, eke wél uw any kok ow e low ek'it a. ⁹ Wél ókn eke wél ewm ol agñ eke bi kok ów amamn a eci; kò ów enññ esél lél agñ ek'élum ol ab ab sosiem wél b'ew ol, ese: molokm enññ esél, sikpl esél, agñ ek'élum Nyam lél ob ek'el lala ab ab, agñ eke b'ibi el esél oglog el lisél lél agñ ibiu feñ ab. ¹⁰ Emeny wél b'ew ol agñ eke b'ij nfaci a eci, egn eke b'erum el lawlel egn ab, agñ eke b'ol madu ij, ayadñu, agñ eke b'ij danñu yadñ em lél agñ feñ eke bi kok ów ek'elm low yegm nawre tasi ab ab eci. ¹¹ Low yegm ikñ na anñ Amani Mamn a eke b'òñ ey s'uw Nyam ec'anygbel ab any ab em. Es, Nyam eke el ehe feñ eci nuñ a anake abul'm Amani Mamn na a.

Pól am òñ Jesu Krist bia

¹² M'am elu Jesu Krist ey Es Kótoko eke òñ'm lec, em e juma kok ec'a bia. M'am elu'l bia eke n'ony òmn em em, ke l'esñ'm in e juma ab em, ¹³ eke legñ ek'ec ab em, mi dad in e lís ec'ów enññ, m'ijr'r gbre etñ mi wewr'r yeji. Gbékò Nyam òny em e sòññ ikñ, anñke m'onym òmn in em etñ

† **1:4** el lagñel e mew ec'es òññ owi: ów eke agñ el obi k'òkn a lele el lagñel e mew ec'es òññ owi ab ab el nawre em a, Nuñ Òb nuñ 4 toñ nuñ 11 em eci ów a eke anñ a, (ese agñ lagñel e mew ec'es òññ lele Noe e mij gbél a e low ab ab) eke agñ ot yiyibr ów toñ ke ow ewl el yadñ owi a. † **1:13** Ob Kok 8.3; 9.4-5.

m'uwmm low eke m'am kok ab any. † 14 *Εἷς Ἐς Κἀτάκο ἐδη'μ ὡρωῶ νῶνω, ἐτη ν'ῶη'μ ὡμν lel erur eke b'ann Jesu Krist em ow ab ab.* 15 Kin odad nawre tasi ek'it ek'agn a fegh k'eb: Jesu Krist ow wus na af sikpl esel fegh e sog eci. M'el el em e ligbel tasi, 16 gbeko ow sosiem anake Nyam ony em e sornh ikh a: l'erur eke Jesu Krist k'ecr em eke m'el sikpl esel ab em e ligbel tasi a yegm in e low eku eke n'onny, ke ow el sewl agh a eke leggh anym em b'ow ub'r nawre, ke b'ow egh sel ek'onny nun a eci.

17 Sos usr lele anygbel ab el Eb ebu a ek'ann sagh fegh, onny uw, wel eknm ke el Nyam nyam coco a eci! Amen.

18 Em jim Timote m'am abul'gh low yegm na, ese elel eke gh e Nyamel ab em e kokoba ob esel ikh anym dad ew es gh e lis ab af. Ke sodad amua atr'gh sos es ony oggh mum mamn a, 19 gh ec'omn a lele gh e tutr mamn ab ab em. Aggh nyam nyam eghm osum el e tutr mamn a, ow ony -l'irmn el ec'omn a. 20 Aggh ab em Imene lele Alesandr ab yeji angh; m'ot m'ok el Satan abu em † yec'etgh ke leggh ejeci -li k'obrmn Nyam any.

2

Elel eke wel ki ghgh Nyam

1 Low krekre eke m'am dad eke wel ki kok aggh fegh ec'a el: ke wel ghgh Nyam ibrm'n low, kók sornh ke elu'l bia. 2 Ow it eke wel ki ghgh Nyam ony eb ebu fegh lel aggh fegh ek'onny es ew ab a, yec'etgh ke s'otu s'ir eb ek'erm mij anm em, erm es ey em, sos us em, Nyam ec'es ucu ony tasi em. 3 Na anake akpl ke el sobo Nyam ey e Sog Es, 4 eke b'erur ek'agn fegh k'egh sel, † ke otu uw low nenyembri nyam any a. 5 Tasi em a Nyam nyam ce angh,

etgh in lel aggh ab ec'aranh a yeji egh nyam ce angh, egh a in l'el Jesu Krist 6 ek'ocr in sosi ew awoba aggh a fegh e sog eci. †

Ek'ow e leggh a ow a, l'elu okm li yegm eke Nyam erur ek'agn fegh k'egh sel. 7 Na sosiem anake Nyam ew'm lebl elu es lel erm es ab, ke mi yegm aggh ek'elm Jwifel yec'eke el omn lele low nenyembri nyam ab a. M'onny yadgh, low nenyembri nyam m'am dad.

Elel eke wel ki ghgh Nyam dedeku em

8 M'erur ek'usu fegh, egh ki gbigbl sabu oggh afr ghgh Nyam, gbeko Nyam ghgh a el erm lala em, erm ek'erm bebl lel ow es atar ab anm em. 9 M'erur yej'eke oyow ki s'us mob ek'it, mob frafra ce, ke ow k'elm low agbr em; ke -li ki kokmn sin ek'agn k'ekn el, -li k'okmn sika em miyob, miyob ac lele mob sus em eke b'il an noko ab, † 10 ko ke el e sakpl a el ow amamn e kok, ese elel ek'ow it ek'oyow eke bi dad ese el b'elum Nyam a, ki kok ab af. 11 Ow it ek'oyow k'ok es tin iri low yegm a, elum ligbel em. 12 M'elum abusu es eke yow ki yegm iggh low oglog ew iggh es; ow it eke li ki yewal tin. 13 Tasi em a, Adam anake Nyam ikh anym kok a, etgh ow e jam a li kok Ev. 14 Etgh emeny, ow elm Adam yebm wel ejum'n, ko yow yeb wel eju'r etgh eluam Nyam ec'odad ebl a. † 15 Eben yeji, Nyam b'ow sog'r in ec'ey eke li b'ow l'ew ab em, † gbeko ow it eke li k'onny omn, erur, ke l'ir eb eke elm low agbr em ke b'akpl Nyam sos em.

3

Nyamel idr esel ec'ow om

1 Kin odad nawre tasi: eke egh nyam erur eke k'el Nyamel ec'idr es, ke juma senyn l'erur a. 2 Ow akpl eke Nyamel ec'idr es k'el egh ek'abr enny anm lis;

† 1:20 m'ot m'ok el Satan abu em: odad na anake wel ony ewl meny 1 Korent 5.5 em, ke am yegm ek'egh kok low nun a, wel b'ogh'n Nyam nun iggh esel a ec'aranh, wel ew'r saw leggh tel eci eke li k'itgh, ow a eke li kok a sosiem. Sica, ek'egh ikh na anm Nyamel em ij a, ke Satan eke onny wus ab a, ec'ow em l'ewl n'ann a (Jan 12.31; 16.11; Efes 2.2). † 2:4 Ezekiel 18.23. † 2:6 Matie 20.28. † 2:9 Bèbmn 1 Pier 3.3. † 2:14 akr 13-14èkn Nun Ob 2.7, 21-22; 3.1-6. † 2:15 Nyam b'ow sog'r in ec'ey eke li b'ow l'ew ab em: angh Pol erur eke ki yegm yow eci low tasi eke Nyam erur eke k'abul a. Etgh emeny l'erur eke li k'onny aggh beb eci tutr a eke el yow ec'iggh ebim owi a, l'oc es. † 3:2 yow nyam ec'iggh: odad na Grek em wel otu eke k'itgh ejec'em dad ese: ke ow el akp nyam ce li k'ebi yow.

yow nyam ec'ign, † egn eke b'ok sos es low em, ke b'onny any es ok. Ke n'onny es an mamn, l'él egn eke b'eb etu, ke otu eke ki yegm agn low. ³ Li k'élmar mar egn, li k'onny ganjan, ko l'él froro lel erm es eyr es ab. Li k'élmar egn e b'erur os owi, ⁴ ko l'él egn ek'otu eke ki nyimn in obi ec'akn a, egn ek'in ec'ey a b'onny in ec'elum. ⁵ Tasi em a, ek'egn nyam otum nyimn in obi ec'akn a, ayaf l'otu eke li ki nyimn Nyamel ee? ⁶ Li k'él egn ek'itn erm em owr owr; ek'ow el egn eben, li b'ow l'eb sos ew abu em etn li b'ow n'onny es abur ese agn ec'ab af. ⁷ Ow it yeji ek'agn ek'ubm Krist nawre a k'elum'n, yec'etn ke li k'onny cak, ke li k'eym agn e simeb e b'uk ab em. †

Nyamel em eci diakrel ec'ow om

⁸ Diakrel yeji it ek'el agn eke k'us sos, ke onny nenyembri nyam yeji; ow itm eke -li k'egn mar nono, -l'ol yadn em eci os onny es; ⁹ ke -l'ucu low nawre ek'ey okm Krist ec'omn e -n'onny ab em a -n'onny es tutr lala em. ¹⁰ Ow it ke wel íkn anym ebn el ekn; ek'ow e jam a wel eknm low obr el e lís a, ke sica -li kok juma ese diakrel af gon. ¹¹ Oyaw eke el diakrel a † yeji it eke k'el agn eke k'us sos. Ow itm eke -li ki dad el lawlel e lís ec'odad enun; ow it ke -n'onny any es ok, ke -li kok cecé low low fen em. ¹² Ow it eke diakr k'el yow nyam ec'ign, ke n'onny abusu eke li ki nyimn in ec'ey a, lel in ec'akn a nimum ab mewl em. ¹³ Diakrel eke bi kok el e juma mewl em a, agn a fen b'ow usr el sos etn -li b'ow -n'onny lokm susu ligbel omn a ek'onny okr ey af Krist ab ab em.

Low e lol es ke ey okm

¹⁴ M'am awn'n lel na, ko m'am tutr eke mi k'ow m'ekn'n legn tel em. ¹⁵ Gbeko eke mi k'owm, b'ow ekn ekel eke k'aan es Nyam e bosu ab em lel na e m'am awn'n ab em. Nyam e bosu a el Nyam ek'ann owr ec'agn a, ek'ucu low nawre onny es a.

¹⁶ Tasi, low a e lol es ke ey okm ey ec'omn ab em a agb nono! Low a el: Krist ey okm ese egn af, Abn Lala elu'l okm ese egn nyim nyim af etn afr erm esel ekn'n. † Wel ob in ec'amani ok sebr ejeci ec'agn a, etn agn nono ub'r nawre wus af anja, etn n'im afr anygbel em.

4

Agn eke b'oc ow yadn yegmn agn low

¹ Abn Lala dad erum mar nine: segn es abal el em a, agn beb b'ow ign el ec'omn a elu es, ke ús sow tutr yadn lele low yegm eke b'ann abn enun em ow a jam. ² Agn enyembri yony yony esel lel ayadnu ab b'ow irmn el. Agn amua, el agn eke Nyam owi am dadm low kaka, ke el e sow tutr a ane ese ob eke wel oc lowi gbagba ewr meny af. † ³ Agn amua el eci low yegm ab em b'ow dad ek'ow itm ek'agn k'ebirir; -li b'ow -l'edn mob beb eke wel b'ij a. Ko Nyam kok ob ij amua yec'etn ke agn a ek'ub nawre, ke uw low nawre any a, on'n bia ke ij. ⁴ Ob fen eke Nyam kok a akpl; † kaka anm em eke wel k'ign elu es, gbeko b'eb a k'ópim eke k'elu Nyam bia, ⁵ anke Nyam odad lele Nyam nonn ab b'on ob fen el nimamn Nyam ec'any af.

Él Krist e juma kok es mamn

⁶ Eke b'oc low yegm na elu okm agn lisijimel em, b'ow el Jesu Krist e juma kok es mamn, etn b'ow yegm ek'omn e sodad ebl a lele low yegm tasi a ek'en Abn em a, b'iy'r'n lok. ⁷ Gbeko ign sawl odad eke low kaka anm em ke okrm af omn ab a elu es, ke otur sos aknm Nyam ab n ec'eb ir em. ⁸ Sos otur sos megl af ec'a el low akplu, ko low tel em ce. Ko Nyam ec'aknm ab a el low ek'akpl low fen em, anke ow b'on ey s'ir eb Nyam ab yefenyina em etn ow b'ewar ey legn anym em ec'eb ir a. ⁹ Na el odad ebl tasi ek'it eke agn fen k'egn eb. ¹⁰ Tasi em a, s'am ij gbre si kok juma etn s'am atr sos es, anke s'oc ey e low omn

† 3:7 akr 2-7 bèbmn Tit 1.6-9. † 3:11 Oyaw eke el diakrel a:odad na Grek em a wel otu eke k'itn ejec'em dad ese diakrel ec'oyow a yeji... † 3:16 Rom 1.4; 1 Pier 3.18: afr erm esel ekn'n: bèbmn 1 Pier 1.12. † 4:2 wel oc lowi gbagba ewr meny:el low ek'ann wel bi kok legn anym em a ow enun kok esel lele madu e b'uru es ab ab. Ob eke wel b'oc lowi gbagba at a, el ob eke b'itr, ob eke b'uw. † 4:4 Bèbmn Nun Ob 1.31.

s'elu Nyam ek'annj owr ke el agn fɛn e Sɔg Es ab ɛm, ab brobro agn a ek'ub nawrɛ a.
 11 Kin ów eke kí dad ke yégm agn.

12 Kì yeb ɛgn kaka k'iir'ɛn es anke el ngbafreli sosiɛm; kɔ̀ èl agn ek'ub nawrɛ a e sɛwl: ɛ e sodad ebl ɛm, es an ɛm, erur ɛm, ɔmn ɛm lele ɛ e lala el tasi ɛm ab.
 13 Gbuɛn ke m'ów a, àt any awl Nyam e Silɛl a dedeku ec'any af, ɔm el ów ke yégm el low. 14 K'ijl Nyam ec'ob ap a ek'ony annj ɛm ab es, yec'a ek'ɛɛn lɛgn a eke ɛ e Nyamel ab ɛm e kokoba ɔb ɛsɛl dad ow e low, ke agn ekpekp a at'ɛn abu nuɛn a. 15 Àt any kok ów amua fɛn, òcr ɛ sosi nimum elu juma eke wɛl abul'ɛn ab ɛm, yec'ɛɛn ke agn a fɛn ékn ɛ ec'anym imn a. 16 Ɔsur ɛ sosi lele ɛ e low yégm ab ab. Ìnym es kikri ow af. Tasi ɛm a, eke bi kok ɛben, b'ow ebr ɛ sosi elu es ɛɛn b'ow eb agn a eke b'iri ɛ e sodad a yeji.

5

Ów eke Timote k'om kretiɛnɛl a fɛn

1 Eke annj ɛgn likpekp ab, kì dad'r odad lɛc ɛm, kɔ̀ ɔm'n ów lebl es ok ɛm ɛsɛ asɛn † ɛ ow'n el af. Òc ngbafre oto ɛsɛ esɛn jimɛl af, 2 ɔɔw ekpekp ɛsɛ esɛnɛl af, ededyɔw oto ɛsɛ esɛn jowɛl af ɛrm lala tasi ɛm.

Eɛnyɔw eke ɔnym agn a

3 Ɔw eɛnyɔw ek'onym agn a e low any. 4 Gbɛkɔ eke inɛnyɔw nyam ɔny ey oglog alaw ek'otu eke ki kok in e lís e low a, ke -li wewr -l'ɛlu el ec'ɔmn a ɔkm el obi ec'akɛn a e lís, ke ow ɔn -l'ɔwr el ec'agn a ec'ów eke kok ɔn el a, anke ow el low eke Nyam erur. 5 Inɛnyɔw ek'onym ɛgn kaka eke ki kok in e lís e low a, oc in ec'ɔmn a ɛw Nyam af, ɛɛn li bi ɛɔnɛn Nyam ncok lele lɛgn owr ab l'ibrm ow abu elum. 6 Gbɛkɔ inɛnyɔw eke b'us in ec'ów aw owi jam a, abɛn ɛm a l'uw ɛn, eke n'annj owr sos megl ɛm bobɔ yeji. 7 Low na anake it eke k'okn

el a, yec'ɛɛn ke wɛl k'éɛnm abr ɛnym owi el e lís. 8 Eke ɛgn nyam éwm in ec'agn e lís e low any, ab brobro in obi ec'akɛn ec'agn a, l'ɛgbr in ec'ɔmn a ɛɛn n'uy l'akm ɛgn ek'ubm Krist nawrɛ a.

9 Gbuɛn ke n'ón inɛnyɔw nyam e nin eɛnyɔw e lɛl ab ɛm a, ow it eke li k'ony akpo ekɛn nyahan. Ke l'él ɔw ek'ony ign akp nyam ɛɛ, † 10 ke wɛl úw'r any in ec'ów amamn kok ɛm, ke l'él ɔw eke gbagbl in ec'ey a mɛwl ɛm, ɔny ɛrm mamn etu ec'eb ɛm, ɔn agn ek'ub Krist nawrɛ a mij ɔɔɔg akr es, † atm gbre ɛsɛl abu ke kok ów amamn n'ɔnɔ gbɛl.

11 Eɛnyɔw ek'annj ngbafre a, k'èlu el nin lɛl ab ɛm, anke ign ebi owi b'ow el nuɛn ɛm a, -li b'ign Krist -l'ɛlu es, 12 ɛɛn ow b'ɔn el -n'ony jej ok anke -l'irmn el e krekre e nɛny ij a ow e lís. 13 Ɔɛn emɛny, eke -n'onym low kaka eke -li ki kok a, -li b'eb akɛn akɛn ec'ɛc abu ɛm; ɛɛn yec'ɛke akplm tasi a el ke -n'am cacak agn, -n'am dad ów ek'otm el es, -n'am bebar nɛnym low fɛn ɛm. 14 Na sosiɛm m'erur ek'eɛnyɔw ngbafre a k'ɛwl ebi ɛgn, ew ey, ke nyímn el ec'akɛn a mɛwl ɛm, yec'ɛɛn ke -li k'ɔmn ey ec'efnu a abusu dadm ey ów eɛnɛn. 15 Tasi ɛm a, eɛnyɔw ab ɛm nyam nyam ngbonj ejagb nyim nyim ab af, am us Satan jam. 16 Eke nawrɛ ub lis nyam ec'agn ab ɛm eɛnyɔw annj, ow it eke li k'elum wɛl abu, ke li k'ignm l'elum wɛl es eke Nyamel k'ékn el e lís owi. Ke ow ɔn Nyamel ɔtu elum eɛnyɔw ek'annj el ɔny a abu.

Nyamɛl nyimn ɛsɛl ec'ów ɔm

17 Agn ekpekp a eke bi nyimn Nyamel mɛwl ɛm a it eke k'ɛɛn labm sɔg yony, † ab brobro el a eke b'ij gbre dad Nyam odad, ke bi yégm agn low a. 18 Low tasi eke Nyam lɛl dad a el: *K'ow ocmn meb ɔnynmn id eke wɛl ucu meb am kikn may es a nɛny es*, ɛɛn: *Juma kok es it eke*

† 5:1 Ob Ap 19.32. † 5:9 Eɛnyɔw a ek'it eke Nyamel k'elum abu a ec'en b'annj lɛl ab ɛm. *Ke l'él ɔw ek'ony ign nyam ɛɛ*: odad na Grɛk ɛm a wɛl ɔtu eke k'itɛn ejeci ɛm dad ɛsɛ: *l'él ɔw ek'ony nɛny nyam in ec'ign a e lís*. Bèbm 1 Timote 3.2 lele ow ec'akr otar ab ab † 5:10 *mij ɔɔɔg akr es*:mij eke wɛl b'ɔnɛn utu oglog etu agn ɔɔɔg akr es a, el low ek'ucur Jwifɛl ogn ec'etu eb a (Luk 7.44). Gbɛkɔ anja, Bibl any uw ɛsɛl b'ékn low na ɛɛn yony: ɛsɛ low eke ɔw mamn bi kok agn lisijimɛl e lís af oglog ɛsɛ ów amamn fɛn eke li bi kok n'ɔn agn lisijimɛl ab af. † 5:17 *it eke k'ɛɛn labm sɔg yony*:odad na Grɛk ɛm a wɛl ɔtu eke k'itɛn ejec'ɛm dad ɛsɛ: *wɛl ɔn el any akm el lawlɛl a*. † 5:18 Ol Ɔkn 25.4 lele 1 Korɛnt 9.9; Matie 10.10; Luk 10.7.

k'ēn in e labm sōg. † 19 Eke wēl oc egn likpekp nyam eke wēl am ok ów af ow η ec'any af, k'ēgn ow e low k'eb, eke irim adanku yony oglog nyahan e nēnym. † 20 Agn yec'eke kok sikpl owi a, ēnym el abr dedeku a nimum ec'any af, yec'ētn ke agn likpr a úru low.

21 Kin low yec'eke m'am ibrm'η tasi em Nyam ec'any af, Jesu Krist ec'any af lele afr erm esel eke Nyam sōsum ot ab ab ec'any af: èlum ów amua ke ow k'elm enyembri yony yony em, ke k'ánm egn kaka jam. 22 K'ògn es k'at egn abu nun k'abul il juma Nyamel em. K'èlu abu awlhel e sikpl owi em; η obi a ànn lala.

23 K'ègn mij sōny coco cē, kò ègn mar tel η eci lokm a sosiem, anke ol ówm'η ony. 24 Agn beb e sikpl a b'eru es kpata wēl ekn gbuη eke wēl ki jej el e low ok a, kò agn likpr ec'a, jej ok a b'uwr gbuη etn wēl b'ekn el e sikpl a. 25 Ów amamn yeji wēl b'ekn el kpata, etn el a eke wēl éknm kpekη a yeji ánm es lol em ibnm.

6

Madu lel el eci es ew esel ab ab ec'ów om

1 Agn a fēn eke el madu a it eke k'ony elum nōnō ligbēl el eci es ew esel a e lís, yec'ētn ke egn kaka kí dadm low ηun okm Nyam e nin a lel ey e low yegm ab ab af. 2 Madu a eke ony es ew esel eke el nawre ub esel a, wēl el el lisijimēl. Eē nawre! Gbēkò ow elm na sosiem -li k'òbrmn wēl any. Tasi em a, wēl e lís owi anake it eke -li ki kok tasi a, anke agn a eke -n'am kok juma -n'ōn a, el omn esel eke Nyam erur. †

Low yegm yadη lel ob ony tasi ab

Kin low ek'it eke ki yegm agn ke ón el -li kok a. 3 Ek'ēgn nyam am yegm agn low ejeci etn n'am ign ey Es Kōtōkò Jesu Krist e sodad tasi a lele low yegm a eke el ey ec'ōmn ec'ab ab l'elu es, 4 ke l'el egn eke es efu iy em gbōn etn l'uwm low kaka any. L'el egn e b'erur ów es atar owi ke b'ogn mum odad ebl sosiem. Yogn em ec'ów eke b'ann ow a el: nyamn eyr, ów esu, egn

wēwr, sow tutr yadη egn e lís, 5 lel ów es atar eke úwrm, ke b'ann agn eke nun em okm es, ke irmn low nēnyembri nyam e dad a ec'araηn. -Li bi tutr ek'ōmn eke wēl b'ōny Nyam em a el ebr eke wēl b'eb onyn ob af.

6 Tasi, omn eke wēl b'ōny Nyam em a el ob ony ligbēl, eke wēl b'ēgn yec'a cē eke wēl ony a eb. 7 Tasi em a, s'isam ob kaka ab wus na af etn si k'ow s'otum s'ewlam ob kaka ab. 8 Na sosiem eke s'ōny ob ij lele mob sus em ab cē, ke ow odn ey η. 9 Agn eke b'erur eke k'ōny ob a, b'ey meju owi em etn low aw nōnō lele low ηun ab b'ōgnm el meb etn b'ōny ok el wus ηun el. 10 Tasi em a os ec'erur anake el ów enun fēn e min a. Agn beb ec'a, os a ec'ōny e low aw afn el es ton etn -li kpab es omn e lís etn -l'ijr el ec'erm a gbre ow sosiem.

Om̄ em e mum mamn ec'ogn

11 Gbēkò η eke el Nyam ec'ēgn a, àru ów amua fēn egn es. Ol nēny nyam ij es, ùcu Nyam ony es, ir eb omn em, erur em, low eku em lele frōrō el em ab. 12 Ògn om̄ em e mum mamn a, ùcu sel ek'ōnym uwr a ony es anke Nyam esn'η eke k'uw sel egn ikn na any, lēgn a ek'agn nōnō ec'any af ij η ec'ōmn tasi ek'ōny e dan̄ku a. 13 M'am ijl'η nēny Nyam eke b'ōn ob fēn sel ec'any af lele Jesu Krist ek'ij om̄ tasi e n'ōny a e dan̄ku Pōns Pilat † ec'any af a e nin em. 14 Elum ów a eke mi dad'η a, osu ów a lala em ek'abr enym k'ánm em ton bake ign lēgn a ek'ey Es Kōtōkò Jesu Krist b'ow ewl ow a. 15 Egn a eke b'ow on̄ Krist ewl ow lēgn a eke li beb̄m l'ew es a el Nyam. L'el ehe e nun lel ob fēn ec'es ew es ab, éb ebu em ec'Eb ebu lele kōtōkōel em e Kōtōkò † ab.

16 In cē li k'otum l'uwm.

L'ir usuayl usu ek'ēgn k'otum titam.

Egn kaka eknm'n etn emeny egn kaka k'otum eknm'n. Sos usr lele abusu ab él in eci segn fēn! Amen.

Egbren̄gbi ec'ów om̄

17 Dād wus na af ec'egbren̄gbi a, -li k'ewr sos, -li k'ocr el ec'ōmn a -li k'ewr ob

ony na eke b'uwɔr ab af, kɔ -l'oc el ec'omn a -l'elu Nyam em, in eke li b'onj ey ob fej erm mamn em ey e low kok ec'a. ¹⁸ Dàd el -li kok ów amamn, -l'ij gbrenjbi ów amamn kok em, -l'el érm mamnu ke -l'el agj eke bi cec ob el lawlél ab. ¹⁹ Eke -li bi kok eben, -li b'ow -l'as ob ony mamn ek'onym uwr a luku legj anym em eci, yec'etj ke -n'ejn owr anj nawre tasi a.

Ów om es abal el

²⁰ Libowi Timote, osu mewl em yec'a eke Nyam abul'j a. Àru nenym ot eke low kaka anm em, ke ókrm af omn ab a lele sodad ek'agj b'ub nuj em ony e sodad a egb es. ²¹ Tasi em a, agj beb ij neny dad eke el ony nuj em ony ikj na etj -li kpab es omn e lís.

Ke Nyam ec'owrɔ a ánj ony ab.

Πολ ε λελ yony em ek'awη Timote Ów ek'it eke wél k'uw any

Eke Πολ ανη in e yony em e sobel em a, yogη anake n'awη Timote lel na a. In e sobel em a eke n'annη a ec'ów a ew gbre. Kpekpe e sobel em a eke n'annη a, wél ew'r es akη nyam, etη l'otu l'eb agη eke b'ow ekn'n a (Ob Kok 28.30). Sica Nerōn el es ew, etη n'am ijr kretienel gbre. Πολ ανη ηgbraka em usu eke lefr b'ow (1.16; 2.9), etη l'uw any eke in ec'ibi ibnm ij (4.6-8). Agη a feη igη elu'l es eke ow elm Luk ce ek'annη in ab, etη n'am erur tasi eke Timote k'ow ekn'n.

Πολ am ot ów eke okηnin any lele odad ebl ab atr Timote sos es eke li k'ucu in ec'ōmn a n'ony es, eke ów a am ew gbre gbre yeji. N'am okn Timote Krist em ec'aja eke ow ij a ese: ow lis lel ow la ab ec'ōmn a e low, Nyam odad eke in e likekli em etη wél yegm'n ow e low a lele Abη Lala eke Nyam ap'r eke li k'oc li kokr ow e juma a e low ab. N'am om ow ów eke ow k'aru ów es atar eke low kaka anm em a egb es, ow ηgboη ηgbafre ec'ów aw ab em, ke ow okη Nyam ec'odad a ce e low any. Odad na em anake Timote b'ow eηn in ec'eb ir lele in e juma ab ab e low feη eke b'ow ew'r es abur a eci sel es ok a. Uwr em a, Πολ am dad Timote eke k'ot in e silél ab ab ow, Amani Sig e silél a.

Εσηη

¹ Em Πολ, m'el Jesu Krist ec'erm es anke Nyam erur. Wél abul'm eke mi k'ob sel eηn a eke wél ewar ow e low ew es, ke ανη Jesu Krist em a ec'amani. ² Timote em ec'iy e m'erur, η anake m'am awη η lel na a. Ke Nyam Es lel Jesu Krist ey Es Kōtōkō ab édη η owrō, óny η e sorη ikη ke óη erm es ey.

Nyam bia elu aja eηn eci

³ Nyam a eke mi bi kok in e lís e low tutr tasi em ese elel ek'em lagηel † kok ab af a, m'am elu'l bia. Ncok lel legη owr ab mi b'okn η e low em e Nyam ηōηn em etη mi b'elu Nyam bia sakp sakp feη η eci. ⁴ M'am okn η e mikη a e low † etη m'am erur tasi eke mi k'ekn'η bake m'ony sos em iηn. ⁵ Nj ec'ōmn nawre tasi a ek'ony Jesu Krist em a e low ανη'm sos em, omn a ek'alanη Lois lel esη Enis ab ikη anym ony gbuη ke ony a. M'ub nawre tasi eke η yeji ony.

Ósu Amani Mamn a eke Nyam abul'η a

⁶ Ow sosiem m'am okn'η: ob ap a eke Nyam okη η legη a eke m'at'η abu nuη a, okr'r meb em, ⁷ anke Abη a eke Nyam okη ey a, om ey s'ewm dra dra. Tasi em a, in ec'Abη a b'okη ey lec, erur lele low em eci sos es ok ab.

⁸ Es k'ony'η ey Es Kōtōkō eci danke ij em; es k'ony'η em e lís eke m'annη sobel † em in sosiem a eci. Kō ij gbre em ab Amani Mamn a sosiem, lec a eke Nyam b'okη η ab em. ⁹ Nyam anake eb elu ey es ke esη ey eke si k'el in ec'a; ow elm ey ec'ów amamn eke si kok a sosiem, kō ow el in obi e low eke li bebη l'ew es, etη ow el bibm ofr em eke n'okη ey Jesu Krist em gbuη eke wus k'ob nuη a. ¹⁰ Gbekō yefenyana em, l'elu ow e low okm ey e Sog Es Jesu Krist ec'ow na em, anke Jesu Krist ony luw ec'abusu a oc es etη Amani Mamn ab em li yegm owr ανη a eke úwrm a.

¹¹ Nyam oc'm eke mi k'ob Amani Mamn na eci kokoba ese erm es lele low yegm es ab af, † ¹² etη ow sosiem anake m'am ij gbre amua a. Gbekō m'ony erm susu ligbel anke m'uw eη η a eke m'oc em ec'ōmn a m'elu em ab any etη m'ub nawre tasi eke n'ony abusu eke Jesu Krist e lís ec'Amani a eke n'okη'm a, li k'osu tonη ke ow ít jej ok e legη a. ¹³ Òc ese sewl af sodad nawre a eke mi dad'η a dadr odad, ke omn a lel erur ab ab a eke s'ony Jesu Krist ab ec'af okr em a, ij lec ow em. ¹⁴ Ósu

† 1:3 Πολ lagηel a el Jwifel eke b'igη Nyam nuη (Filip 3.4-5). † 1:4 Πολ am okn Timote e sos es ow legη a eke l'elu ow es Efes a. (1 Timote 1.3) † 1:8 akr 1.17 em a, Πολ ανη sobel em Rom. † 1:11 Bèbmn 1 Timote 2.7.

Amani Mamn a eke wel abul'η a Abη Lala a ek'ir ey em a e nin em.

¹⁵ Eɛe elel ek'uw any ab af, Azi ogog ec'em lawlel a feη wal elu'm es. Fijel lel Ermojen ab anη em. ¹⁶ Ow akpl eke Es Kɔtɔkɔ k'elu in ec'erm mamn a ɔkm Onesifor e bosu a e lís, anke sakp nɔnɔ li b'atr'm sos es etη sobel em eke m'anη a, em owi ec'és ɔnym'n; ¹⁷ Ow ɔη, eke l'ow Rom a, l'igη nuη es l'ɔl'm es toη n'ehη'm. ¹⁸ Ow akpl eke jej ok e leηη a, Es Kɔtɔkɔ k'ɔη abusu n'ehη Nyam ogη eci sɔrη ikη a. Efes yogη ec'abu elum eke m'ehη in em a, uw any senyn senyn.

2

Krist ec'ar ogη es mamn

¹ N, em jim, ehη η e lec a bibm eke b'anη Jesu Krist em ow ehη ey ab em. ² Low yec'a ek'iri mi dad adan̄ku nɔnɔ ec'any af a, òc abul agη ek'ɔny ɔmn el em eke b'ow ɔtu ɔny lec, el yeji oc im yeηm agη ejec'a.

³ N yeji gbre ek'it eke k'ebm'η eɛe Jesu Krist ec'ar ogη es mamn af a, èηη eb. ⁴ Ar ogη es mamn ek'ehη ar ogη e low eb, ke am erur ek'in ec'ehη ligbel a k'aw'r a, li kókm agη em ec'ów a eke agη ek'elm ar ogη eɛel a bi kok a ij. ⁵ Mum ogη es ek'am ogη mum a, ke n'ehη ow ec'ob ap ek'anη em a, ow it eke li k'elum mum ogη a e sol a. ⁶ Wus juma kok es it eke k'ij gbre kok juma, gbuη ke n'ehη ow ec'egb ey a l'ij. ⁷ Tùtr ów amua eke m'am dad a senyn senyn, etη Es Kɔtɔkɔ b'ow elum'η abu iri feη ow ok'η es sos em.

⁸ Ɔkn Jesu Krist ek'el David e bosu em ec'ehη ke anη luw em igb eɛe elel eke Amani Mamn a eke m'am ɔb ow e kokoba a dad ab af a. ⁹ Amani Mamn na sosiem anake m'am ij gbre, ke wel okm ηgbraka eɛe low ηuη kok es af a. Gbɛkɔ Nyam ec'odad a in wel okm'n ηgbraka. ¹⁰ Na sosiem m'am ehη low feη m'eb agη a eke Nyam sɔsum ot a e nimamn eci, yec'etη ke el yeji -n'ehη sel ehη a eke b'ow anη Jesu Krist em ow a, lel anygbel a ek'ɔnym uwr ab ab. ¹¹ Kin odad nawre tasi: Eke s'uw Krist ab,

si b'ow s'anη owr in ab;

¹² eke si b'inym es kikri,

si b'ow s'el es ew eɛel in ab;

eke si b'igη s'elu'l es,

in yeji li b'ow l'igη l'elu ey es;

¹³ ek'ey s'elm cɛcɛ,

ke in gbɛ l'el cɛcɛ,

anke li k'ɔtum l'egbram in sosi. †

Ɔb Amani Mamn a e kokoba nawre em

¹⁴ Ɔkn agη a feη ów a ek'iri a, ke íbrm tasi Nyam ec'any af eke -li k'ɛsumn ów sodad ebl sosiem. Ów ɛsu amua elm low kaka, ow el agη a eke b'iri a ec'irmn cɛ.

¹⁵ N ec'a, àtr sos es ke Nyam ec'any af a él gbawru, eɛe juma kok es ek'itm ek'és k'ɔny in e juma e li kok a eci, ke am ɔb neny nyam em low nawre ec'amani a.

¹⁶ Ów es atar ɔfr ɔfr a, ek'elm ɔmn ec'a, àru egb es, anke agη a eke b'anη ow ec'ów em a, ow b'ow ɔη el -n'am kpab es Nyam e lís. ¹⁷ El eci sodad ebl a b'ow anη eɛe lebi ek'ugη es ke am ij sos megl a lokm em ab af. Agη amua em anake Imene lele Filet ab anη a. ¹⁸ -Li digη low nawre a -l'elu es.

-N'am dad eke Nyam in ɔny agη in igbm luw em leηη a etη, ow ɔη -n'am ηuηη agη nɔnɔ ec'ɔmn a. ¹⁹ Gbɛkɔ Nyam ec'odad ebl nawre tasi a eke sigm es eɛe èl eci lebn eke wel elu nɔmu em af a, itηnm. Kin sodad eke wel nɔn af yogη a: *Es Kɔtɔkɔ uw agη ek'el in ec'ab any.* Etη emeny wel igη af eke: *Eηη kaka feη eke bi dad eɛe in el Es Kɔtɔkɔ ec'a, ɔtu eke ki kpab es low ηuη e lís.* †

²⁰ Èl ligbel nyam em, ow elm sikipokpo eke wel kok sika em lele jete ufu em ab cɛ án̄m, kɔ kpokpo eke wel aku ekη em lele yec'eke wel kok kpeη em ab yeji b'anη. Ek'es gbegbl b'anη a, jete ufu em lele sika em e sikipokpo a wel b'ot, etη leηη ɔfr ɔfr em ec'a, wel b'ot ekη em lele kpeη em ab ec'a. ²¹ Ow sosiem ehη yec'eke b'ocr sos es ów yadη na feη em a, b'ow anη eɛe kpokpo amamn a eke wel b'ijr ob es gbegbl e leηη ab af. Wel b'ow oc ew'r es in ec'Es ew a eci. Li b'ow n'anη ow e juma eci etη wel b'ow oc kokr'r juma nimamn feη.

† 2:13 Rom 6.8; Matie 10.33 lele Luk 12.9 ab; Awl 23.19.

† 2:19 Awl 16.5; Selu 97.10.

22 Àru ñgbafre em e low aw feñ egb es; ol eb ir nyim nyim, òmn, erur lele erm es ey ab es, agñ a ek'erm lala em b'esñ Es Kòtòkò ab ab. 23 Ów es atar òfr òfr eke low kaka anm em a, àru egb es, anke uw any ek'ow b'edñ nuñ ów esu em. 24 Eñ Es Kòtòkò e juma kok es itm eke k'esu ów. Ow it ek'in e low k'akpl agñ feñ e lís, egn ek'otu eke ki yegm agñ low, ke égn agñ eci cak eke bi cak'r a e low eb. 25 Ow it ek'erm fròrò em, li ki yegm agñ a eke b'oc'r odad es nenyem a low, anke Nyam òtu eke k'òñ el abusu -l'itñ el ec'es an a, ke -l'uw low nawre any. 26 -Li b'ow -n'ñgbon agñ eci meb a ek'ucu òny el es ab em, -li k'ow -li kokmn agñ ec'erur ij, eñ -li b'ow -l'og es -n'am òny sow tutr amamn.

3

Segñ es abal el em ec'ów

1 Kin low ek'it eke k'uw any: segñ es abal el em a, segñ a b'ow ew tuòtuò. 2 Tasi em a, agñ b'ow òny el obi cè ec'erur, el os e lawlél, safri òwl esél lel es efuu ab; -li b'ow -l'el Nyam any òbr esél eñ -li k'ow -n'ònymn el esél ec'elum. -Li k'ow -l'uwmn bia òñ any; -li k'ow -n'ònymn Nyam ec'ów a ec'elum. 3 -Li b'ow -l'el agñ ek'ony erm tuòtuò, ònym sòñ ikn, eñ -li b'ow -li dad ów yadñ em el lawlél e lís. -Li b'ow -l'el agñ ek'ònymn sos es, eñ -li b'ow -l'erur agñ eci gbre ijr, ke -l'el low nimamn ec'efnu. 4 -Li b'ow -l'el agñ eju, agñ ek'am jejm ów es, agñ ek'es efu iy em gbòñ. -Li b'ow -l'erur el obi em ec'ów eke b'aw el a, -l'akm Nyam ec'erur eke -li k'ony a. 5 -Li b'ow -li kok nyandre -l'el Nyam ec'eruru; kò tasi em a, -li b'ow -l'ign òmn e lèc a -l'elu es. Agñ amua, àru egb el es. 6 El em ec'agñ nyam nyam b'ok mel akñ eñ òyow fuèfuè a ek'ony sikpl nòñ, ke òmn ijm lèc a, -li b'èñ wél meb a eke -li b'uk wél ab em; òyow amua bi kok ów eñ feñ eke b'aw el a. 7 Segñ feñ òyow amua b'anñ low wewr em, kò -l'òtum lègn kaka -l'uwmn low nawre any. 8 Eñ esé elél eke lègn sig em a Janes lele Jambres † ab atarir Mois ab a, agñ

amua yeji b'atar low nenyembri nyam ab. -L'el agñ ek'el e sow tutr a inyam, ke el ec'òmn a yeji elm low kaka. 9 Gbèkò -li k'ow -n'iimn kpekpe yeji, anke agñ a feñ b'ow èkn el eci yadñ a esé elél ek'ow ecr Janes lele Jambres ab ec'ab af.

Ów òm es abal el

10 Gbèkò ñ, us'm jam em e low yegm ab em, es an ab em, lel ów eke mi bèbm m'ew es ab ab em. Us'm jam em ec'òmn ab em, em e low eku ab em, em ec'erur ab em, em e low es ucu òny kikri ab em, 11 eñ gbre eke wél ijr'm lele low eke mi dògr ab ab yeji uw any. Low feñ ek'eññ'm sèb amua ek'el: Pisidi ec'Antios Ikonìòm lele Lisr ab em a, uw any eñ uw gbre yec'eke wél ijr'm a yej'any. Gbèkò, Es Kòtòkò eb elu'm es ów amua feñ em. 12 Eñ agñ feñ ek'erur eke k'ir eb cècè em Nyam eci, Jesu Krist ab ec'af okr em a, wél b'ow ijr el gbre. 13 Gbèkò, molokm eñ eñ esél a lele meju esél ab ab b'ow im kpekpe el eci low ññ kok ab em; -li b'ow -l'eju agñ bèb ke el obi yeji wél eju el. 14 Sica ñ ec'a, ùcu yec'a eke wél yegm'ñ ke egn eb òmn em tasi a òny es. Uw low yegm esél eke yegm'ñ low ab any. † 15 Tasi em a, ñ e likekli em eñ uw Nyam e Silél Lala ab any, -l'òtu eke -li k'òñ'ñ sèwr a eke bi nyimn egn sel eñ em, eke wél b'ony òmn Jesu Krist em a. 16 Nyam Lél feñ el Nyam ec'abu elum em ec'ów eke wél nòñ, eñ ow b'elum agñ abu eke ki yegm agñ low nenyembri nyam, ogn low yec'ek'elm ow a, akpal low ññ, yegm agñ es an nyim nyim em ec'eb ir; 17 yec'eñ ke Nyam ec'eñ òny sos bèbm nawre tasi, ke l'òtu n'ony abusu li kok low nimamn feñ.

4

Dàd Nyam ec'odad a

1 Sica m'am dad'ñ Nyam ec'any af lele Jesu Krist eke b'ow jèj agñ ek'anñ owr lel agñ ek'uw ab ec'ów ok a ec'any af, m'am dad'ñ Jesu Krist e mowrer a lel in ec'es ew ab ab sosiem m'esé: 2 neny át'ñ es dad Nyam ec'odad a, ek'ow el lègn mamn em oglog lègn ññ em yeji, dàd eb agñ, énym

† 3:8 Janes lele Jambres ab el en eke Jwifel ec'el agñyel ec'eb ir owi em a wél òñ Ejipt eci epmu a. Èkn Òkm Ok 7.11,22. † 3:14 2 Timote 1.5; 2.2.

agn̄ abr oglog átr agn̄ sos es, ke óny low eku n̄n̄n̄ agn̄ e low yegm em. ³ Tasi em a, leḡn̄ b'ow ow ek'agn̄ k'ow erurm eke k'iri low yegm nawr̄e tasi a, ke b'ow erur us el obi ec'ów eke b'aw el a jam, et̄n̄ -li b'ow -l'esn̄ low yegm esel n̄n̄n̄ eke b'ow dad el ów a eke -li b'erur eke -li k'iri a. ⁴ -Li b'ow -li b'abl oru low nawr̄e ec'iri e lís, ke -l'ewl -n'am iri agn̄ ec'ów eke bi k̄ok̄n̄ dad a. ⁵ N̄ ec'a, òk sos es low low f̄en̄ em, ègn̄ gb̄re ij eb, k̄òk̄ n̄ ec'Amani Mamn e kokoba òb e juma a, k̄òk̄ n̄ e Nyam juma a iy n̄eny.

⁶ Em ec'a, wanci ow eke w̄el k'oc wawr'm egb; wanci eke mi k'elu wus na es a ow. ⁷ M'ogn̄ mum mamn a, m'im toj m'ign̄ em ec'es uru a e nuj, m'ucu em ec'om̄n̄ a m'ony es. † ⁸ Sica any eke m'eb eci labm s̄oḡ a, am eku'm. Ow ow el n̄eny nyam ij e tufe a eke Es K̄ot̄ok̄, j̄ej̄ ok̄ es n̄eny nyam es a b'ow òn̄'m j̄ej̄ ok̄ e leḡn̄ a. Et̄n̄ ow elm em c̄e li k'ow n'òm im, k̄o agn̄ a f̄en̄ ek'am eku erur em wanci a eke li b'ow l'elu sos òkm a.

Uwar em ec'ów

⁹ Àtr sos es ow fafa egn̄'m, ¹⁰ an̄ke Demas ign̄ elu'm es wus ec'ów ec'erur eke n'ony n̄n̄n̄ a sosiem eci; l'eb ejagb n'im Tesaloni. Kresan eb ejagb im Galasi et̄n̄ Tit im Dalmasi. † ¹¹ Luk s̄ony c̄e an̄n̄ em ab. Òc Mark ke ów in ab, an̄ke l'otu eke li k'elum im abu em e juma ab em. † ¹² M'erm Tisik Ef̄es. † ¹³ Leḡn̄ eke b'ow ow a, ìsm'm em e mob af ew a eke m'ew es Troas Karp̄os ogn̄ a, ke ìsm'm sil̄el a yeji, ab brobro el a eke w̄el n̄on̄ ndey l̄el af a. †

¹⁴ Alesandr † lôw of̄n̄ es a kok low ek'akplm em e lís; Es K̄ot̄ok̄ b'ow s̄og'r low n̄un̄ a e li kok'm a e labm. ¹⁵ N̄ yeji osu sos in e lís, an̄ke ey e sodad a e dad em l'atar ey ab lec em.

¹⁶ Leḡn̄ eke m'oḡ es m'im odad j̄ej̄ ok̄ em a, egn̄ kaka anm em ab, el f̄en̄ -l'ign̄ -l'elu'm es. Ke blel Nyam k'ób̄m el low ow

eci. ¹⁷ Gb̄ek̄o Es K̄ot̄ok̄, in an̄n̄ em ab et̄n̄ l'atr'm sos es, ow òn̄ m'ony abusu mi dad in ec'odad a m'ok Nyam any uwm esel amua f̄en̄. Et̄n̄ li s̄og'm kukuma amua e n̄enym. ¹⁸ Es K̄ot̄ok̄ em̄eny b'ow eb elu'm es low n̄un̄ f̄en̄ e lís, et̄n̄ mi b'ow m'an̄n̄ kpon̄ kpon̄ m'ey in ec'Afr eci gb̄ren̄gbi usu a. In ec'él anygb̄el s̄egn̄ f̄en̄! Amen.

Es̄n̄ es abal el

¹⁹ Èsn̄n̄ Prisil, Akilas lele Onesif̄or e bosu ab ab òn̄'m. † ²⁰ Eras an̄n̄ Kor̄ent̄ et̄n̄ m'ew Trofim es Mile, an̄ke òl am òny'n. † ²¹ Àtr sos es ow gbun̄ ke l̄efr e leḡn̄ a ów. Ebul, Pud̄es, Linus, Klodia l̄el agn̄ lisijim̄el ejec'a f̄en̄ ab am es̄n̄'n̄.

²² Ke Es K̄ot̄ok̄ an̄n̄ n̄ ab.

Ke Nyam ec'owr̄o a an̄n̄ òny ab.

† **4:7** m'ucu em ec'om̄n̄ a m'ony es: agn̄ beb b'iri ese: m'el c̄ec̄e em e n̄eny ij a e lís. † **4:10** Demas: Kolos 4.14; Filem̄o 24; Tit: 2 Kor̄ent̄ 8.23; Galat 2.3; Tit 1.4. † **4:11** Luk: Kolos 4.14; Filem̄o 24; Mark: Ob Kok 12.12,25; Kolos 4.10; Filem̄o 24. † **4:12** Tisik: Ob Kok 20.4; Ef̄es 6.21-22; Kolos 4.7-8; Tit 3.12. † **4:13** ndey l̄el: ow el sil̄el ek'il an. K'aw k'ow el Amani Sig em e Nyam e Sil̄el a. † **4:14** Alesandr: 1 Timote 1.20. † **4:19** Prisil, Akilas: Ob Kok 18.2; Onesif̄or: 1 Timote 1.16-17. † **4:20** Eras: Ob Kok 19.22; Rom 16.23; Trofim: Ob Kok 20.4; 21.29.

Pól e lél ek'awñ Tit Ów ek'it eke wél k'uw any

Pól awñ Tit ek'el in e juma em e lawl a lél na. Tit elm Jwif, kó Pól e Nyam odad eke l'iri a òñ etñ l'el kretien. L'el Nyamel nyimn es mamn tasi; etñ li b'elum Pól abu ow eci Sinyamel ek'ann Jerusalem, Efes lele Korént ab eci ec'ekn ab em. Eke Pól sigm Sinyamel es Kret lekr ab af a, Tit anake n'òñ abusu eke k'ekn Sinyamel a ek'ann lekr a e seb seb ab em a (1.5).

Wél uw Kret eyñ any el e suksuk, enyembri yony yony, ob ij gbrugbru lel el e kpòrñ em ec'eb eke -li b'ir ab em. Agñ amua na em a, Pól am òm Tit ów Nyamel nyimn es ec'el el eke k'aan es lele Nyamel lokm a ec'agñ akpasu akpasu ek'ann es: agñ ekpekp, òyòw, ngbafre lele madu ab, ec'el el eke li k'aan es wél e lís a. Kretien el a fññ it eke k'ony es an pete pete lele erm es ey ab, ke -n'am òkn eke gbuñ ke Jesu Krist em -n'eyñ sel a, el yeji, eb ir nyñ -n'ony. Ow it eke -li ki kok ów ek'akpl, ke -li kok juma -n'ony abusu, -li ki kok el e ses babur, Abñ Lala e lec a eke am nyimn el ab em.

Esññ

¹ Em bówri Tit, † em Pól, Nyam e juma kok es lele Jesu Krist ec'erm es ab, em m'am awñ lél na. Nyam abul'm eke mi k'esñ agñ a eke li sòsum l'ot a òny òmn, ke mi yégm el -l'uw low nawre any, ke -l'ir eb ek'okr af ey ec'òmn eke s'ony ab ab, ² yec'etñ ke -n'ony low eku sel ek'onym uwr a eci. Nyam ek'onym yadñ a, ewar ey eb ir ikñ na gbuñ eke low fññ k'ann a. ³ Lègñ a eke wél bebñ ew es a, Nyam ey e Sog Es elu in ec'odad a òkm. Odad a anake el amani a eke n'òñ'm, ke n'òñ'm abusu eke mi k'òb a.

⁴ Tit, m'am non lél na m'awñ'ñ, ñ ek'ann es em ec'iy tasi af, òmn a ek'okr ey af ab em. Ke Nyam Es lele Jesu Krist ey e Sog Es ab édn'ñ òwro, ke óñ'ñ erm es ey.

Tit e juma e wél abul Kret lekr ab em

⁵ M'ew'ñ es Kret eke k'ubar ów sisigm ek'ann a, ke eb eb a e Sinyamel ab em sòsum agñ ekpekp ot es idr esel af, es'el el eke m'òñ'ñ ow ec'abusu ab af. ⁶ Egn likpekp a it eke k'el egn ek'abr enym anm lís; yow nyam ce ec'ign, † ke in ec'ey a él Nyam e nawre ub esel eke wél k'otum okm ów af el ec'es an keskes eci, oglog el ec'egñ eluam eci. ⁷ Tasi em a, Nyamel ec'idr es eke b'ekn Nyam ec'ów a, it eke k'ir eb mawl em. Li k'élm es efuu, erm beblu, mar egn, l'élm egn ek'ony ganñ, l'élm egn e b'ól os òny es yadñ em. ⁸ Ow it eke li k'eb agñ eke b'ow in ogn a mawl em, ke l'él low nimamn e lawl. Ke l'él egn e b'iri egn owi, egn nyim nyim, eke b'eb Nyam ec'eb a, ke l'él egn e b'onyñ sos es. ⁹ Ow it eke li k'ucu odad tasi a ek'it a n'ony es nenyembri nyam em, odad a ek'okr af yec'a eke wél yegm ab ab a. Ebn ke l'ótu l'atr agñ likpr a sos es low yegm nawre tasi ab em, ke li yégm agñ a ek'egñm low yegm a ebm a el ec'irm a. †

¹⁰ Mi dad sodad amua anke agñ non ònym elum, ab brobro Jwif el eke b'us Jesu jam, ke am erur ek'agñ k'ubr likr es ab em; † -li b'irmn agñ el e nenym òb e sodad ebl ab em. ¹¹ Ow it eke k'abl el neny es, anke -li bi nyñ sibosu nimum etñ -li bi yegm low ek'itm a, yec'etñ ke -n'eyñ os yadñ em. ¹² Kret iy nyam in obi, el e nuñ em òny es nyam anake dad nin: «God'etñ Kret eyñ el ayadñ, mindey enñ, òkpòrñ e bi tutr el e lok iy owi ce.» † ¹³ Etñ ow eke li dad a el low nawre tasi. Na sosiem anake ki dad el odad lebl tuotuo em, ke -l'ub nawre tasi, ¹⁴ yec'etñ ke -li k'ucumn Jwif el e kpòkpò

† **1:1** Tit:2 Korént 8.23; Galat 2.3; 2 Timote 4.10. † **1:6** yow nyam ce ec'ign: odad na Grék em a wél òtu eke k'itññ ejec'em dad es egn ek'ebi yow akp nyam ce. † **1:9** Akr 6 ton 9: bèbmn 1 Timote 3.2-7 ab. † **1:10** Jwif el... ek'agñ ek'ubr likr es ab em: ow el Jwif el ek'us Jesu jam, ke sica am erur eke nawre ub esel a fññ k'ubr likr es. † **1:12** Odad na el Kret iy e wél b'esñ Epimenid ek'el Knos banñ iy a ec'odad eke dad (bèbmn akr 5 a). Li dad odad na ow ij akpo duw akpo ekñ yen gbuñ etñ wél ow ew Jesu Krist.

em ec'ów yadh a e dad a -n'onymn es; -l'eluumn agh a eke b'igh low nenyembri nyam elu es e sol a. ¹⁵ Feh el lala † agh a eke b'elum Nyam e sol a eci; kō agh a ek'eluum, ke éghm ubm nawre ec'a, kaka elm lala, anke el e nuh em ony a lel el sow tutr ab ab yeji ikpi. ¹⁶ -Li b'ij neny -l'ese el uw Nyam any, kō el ec'ów eke -li bi kok a b'ann ejeci. -L'el agh obr tasi, -l'eluumn egh kaka etj -l'otumn -li kokmn low nimamn kaka.

2

Ów om ek'el nawre ub esel akpasu akpasu a eci

¹ Gbeko η, yegm yec'a ek'otarir es low yegm nawre tasi ab ab a. ² Dād agh ekpekp a él agh eke k'ony sos es ok low kok em, óny sos us, any es ok, ij lec omn em, erur em lele low eku em ab.

³ Dād oyow ekpekp a yeji óny eb ir mamn eke b'akpl Nyam sos em. Ke -li ki dadmn el lawlél a e lís ec'ów ehuj, -l'elmn mar eci madyow. Ke -li yegm low yeci ek'akpl a, ⁴ yec'etj ke -li yegm oyow oto a óny el ecél lel el ec'ey ab ec'erur. ⁵ -L'el any es ok lisel ek'onym wiawia, akh juma kok lisel amamn, ek'onny el ecél ec'elum, yec'etj ke egh kaka k'onny low nuh dadm Nyam ec'odad a e lís.

⁶ Ìbrm ngbafre oto a yeji él agh ány es oku low feh em. ⁷ Nj obi yeji, ow it eke k'el sewl ów amamn kok em. Nj e low yegm a él nawre tasi, óny sos usr. ⁸ Ke η e sodad ebl a él nyim nyim eke wel k'onny low dadm ow e lís, yec'etj ke ey ec'efnu a k'onny low dadm okm ey af, ke és ók el any.

⁹ Ow it eke madu k'ony el ec'es ew esel a ec'elum, ke -n'onny wel áw el low feh em, ke -li k'onny odad wel ab. ¹⁰ Etj ow itm eke -li k'iy wel ob kaka feh. Kō ow tasi eke -li ki kok a el, ke segh feh -l'elu el ec'agh amamn eke -l'eel lele el e cecé el ab ab okm, yec'etj ke low feh em Nyam ey e Sog Es eci low yegm a égh any.

¹¹ Mi dad ów amua feh anke Nyam elu in e bibm eke bi sog agh feh a okm. ¹² Bibm a bi yegm ey eke si k'igh ey ec'eb ir nuh lele wus ec'ów aw ab ab s'elu es, ke s'ótu wus af anja s'ir eb nuh em ony em, neny nyam em lele Nyam ec'es ucu ony em ab. ¹³ Nene anake si b'ow s'eku sos em in e legh a eke s'am omn a, legh a ek'ey e Sog Es Jesu Krist ek'el ey e Nyam ligbel a b'ow ey okm in ec'anygbel em a. ¹⁴ L'irmn in e sel a ey sosiem, yec'etj ke li sóg ey low nuh feh em. L'erur eke li ki kok ey s'el bieku ek'in obi l'ayal, agh ek'el in sonny eci, ke segh feh ów amamn kok b'ann sos em.

¹⁵ Low yegm na anake k'elu okm η ec'abusu a ek'ehj ab em, átr agh sos es oglog énym agh abr a. Kì yeb el em ec'egh kaka k'iir'η es.

3

Nawre ub esel ec'es an owr

¹ Okn nawre ub esel a feh, ow it eke -li k'is es es ew esel lele abusu esel † ab ec'any af, -n'onny wel ec'elum, ke -n'onny sos bebmn low mamn feh e kok eci. ² -Li ki dadmn low nuh el lawl e lís, kō -l'el erm es ey ec'agh, -l'el agh amamn, ke -l'elu el e frōrō el okm agh feh e lís. ³ Gbuη ke s'úb Jesu nawre a, s'el agh ek'uwm low kaka any, onny elum kaka, irm itm es, el low aw lele low e b'ihn sos em ab eci madu etj s'ir eb low nuh em lele nyamneyr em ab. Wel b'onny ey e sifn etj ey ofr em yeji si b'ifanin. ⁴ Gbeko Nyam ey e Sog Es elu in e sōrh ikh lel in ec'erur ab ab okm agh feh eci, ⁵ etj li sóg ey, ow elm ey ec'ów amamn eke si kok a sosiem, kō eke n'onny ey e sōrh ikh a sosiem. Li sóg ey mij a eke b'ayal ey s'el agh owr ab em; † etj ow ec'iri tasi a el: eb ir owr a ek'Abh Lala b'ōh ey a. ⁶ Abh Lala na, Nyam in ec'erm mamn ab em omun in es ey af, Jesu Krist ey e Sog Es ab ec'af okr a sosiem. ⁷ Ehen anake in e sōrh ikh ab em, li b'ōh ey s'el nyim nyim in ec'any af, ke ow b'elu ey abusu es s'ehj sel a ek'onny uwr ke s'am omn a.

† 1:15 Feh el lala: anja ow k'odm ke Pol erur eke ki yegm sol eke bi dedh ob ij a. Bèbmn 1 Timote 4.3-5 lele Kolos 2.16-19 ab. † 3:1 Rom 13.1; 1 Pier 2.13. † 3:5 Li sog ey mij a eke b'ayal ey: èkn Efes 5.26.

⁸ Odad na el odad nawre tasi, etη m'am erur eke neny k'at'η es nɔnɔ ow e dad ab em, yec'etη ke agη a ek'ub Nyam nawre a, át any kok ów amamn mewl em. Na el low akplu etη el agη fηη ec'abu elum. ⁹ Gbekɔ àru ów ek'onym low yegm a egb es esε: agη lagηel e mew ec'es ɔsh̄m, † ów esu lele Mois ec'ol a ec'ów es atar owi ab ab. Amua fηη el ów ɔfr ɔfr eke low kaka anm em. ¹⁰ Eγη yec'eke b'is em bubr owi a, èwar ir akp nyam, sakp yony † gbuη ke eγη ikη na, kpáb'r es Nyamel e lís. ¹¹ Ɔtu eke k'uw any ek'egη ikη na ejagb ηηη n'am eb. Etη sikpl a eke n'am kok n'im ab em, ow el in sosi eke n'am ɔbr low.

Ów ɔm es abal el

¹² Ba mi b'erm Artemas oglog Tisik † ow a, àtr sos es ow eηη'm Nikopolis, anke mi beb̄m eke mi k'anη yogη lefr legη iy a.

¹³ Eγη eb elum Zenas eke jej ok owi em el eγη dogηη es a lel Apolɔs † ab abu el ec'ejagb us ab em, yec'etη ke -li k'onymn ob kaka ec'es abur. ¹⁴ Ow akpl eke ey ec'agη ek'ub Krist nawre a yeji, ki wewr erm mamn ɔny, yec'etη ke -l'ɔtu -li kok es abur fηη eke b'owr el a, ke el ec'eb ir a k'élm ɔfr ɔfr.

¹⁵ Agη a fηη ek'anη em ab a am esηη'η. Esh̄η ey lawl̄el a ek'ony ɔmn nyam coco ey ab a.

Ke Nyam ec'ɔwrɔ a áηη ɔny fηη ab.

† **3:9** Ekn 1 Timote 1.4 lel ow ec'akr otar ab ab. † **3:10** Matie 18.15-17. † **3:12** Tisik:Ob Kok 20.4; Efes 6.21-22; Kolbs 4.7-8. † **3:13** Apolɔs:Ob Kok 18.24; 1 Korent 16.12.

ԲՅՈՒՅՑԻ ԵՄ ԵՍԷ ԵՅ ԱԲ Ա, Կ'ԻՅ ԼԵՑ Ն ԵՄ, ԿԵ ՕՎ ՕՆ ՄԱՄՆ ՖԵՆ ԵԿԵ Տ'ՕՆՅ ՔՐԻՏ ԵՄ, ԵՅ ԵՑ'ՕՐԱ Ն ԱՆՆ ՆԱ ԵՄ ԱԲ ԱՆՅ. 7 ԼԻՏԻՅԻՄ Ն ԵՑ'ԵՐԱՐ ԵՎ'ՕՆՅ Ա, ՇՆ'Մ ՏՕՏ ԵՄ ԻՆ ՆՉՈՇ ԼԵԼԵ ՏՕՏ ԵՏ ԱԹՐ ԱԲ, ԱՆՔԵ ԱԳՆ Ա ԵՎ'ԱԲ ՆԱՐԵ Ա, ԱՍԱՐ ԵԼ ԵՐՄ.

Sobel em anake ԲՅՈՒՅՑԻ ԵՄ ԿԵ ՆՉՆ ԼԵԼ ՆԱ ԱՆՆ ՖԻԼԵՄՉ Ա. ԼԵՂՆ ԱԲ ԵՄ Ա, ՖԻԼԵՄՉ ԱՆՆ ԿՕԼՕՏ, ԱՆՔԵ Լ'ԵԼ ՅՕԳՆ Ե ՆՅԱՄԵԼ ԱԲ ԵՄ ԵՑ'ԵՂՆ. ԻՆ ԵՑ'ԱԿՆ Ա ԱՆԱԿԵ ՔՐԻՏ ԵՑԻ ՅԱՄ ԱՍ ԵՏԵԼ Ա Բ'ԱՏ ԼՍԱՆ ՆՉՈՆ ՆՅԱՄ Ա. ԵՏՆ ԲՅՈՒՅՑԻ ԱՆԱԿԵ ՇՆ ՖԻԼԵՄՉ ԻՏՆՆ ԵՐՄ ԵՄ Ա.

FilemՉ շոյ adu nyam eke wel b'եսյ Onesim. Onesim e nyandre el: "abu elum" oglog "ob akplu". Aduli na ey akp FilemՉ ek'el in ec'եղյ eke շոյմն ab a ec'abu em etյ im քոյն ԲՅՈՒՅՑԻ ԵՎ'ԱՆՆ ՍՕԲԵԼ ԵՄ Ա. Onesim ub Krist nawրե ԲՅՈՒՅՑԻ Ե ՏԱՎ ԵՎԵ Ն'ԻՄ Ն'ԱՆՆ Ա (akr 10), etյ Լ'ելում օւ աբու յոյո. Gբեկո eke ԲՅՈՒՅՑԻ ԵԼ ՖԻԼԵՄՉ Ե ԼԱՎ ՏԵՆՅՆ, ԿԵ Ն'ՕՆՅ ՇՈՍՆ ՕՎ ԵՄ ՅԵՂ'Ա, ԼԻ ԵՅՄԵ ԵԿԵ ԼԻ Կ'ՕՆ ՕՆԵՏԻՄ ԵՎԼ ՄԵՆՅ ԻՄ ԵՌՆ ՕՎ. Tasi em a, ol dad eke adu feյ ek'in b'uru es ow ec'եղյ eke in շոյմն օւ ab ec'abu em a, in it eke wel k'եւ low tuotuo in շոյ օւ. Na sosisem anake ԲՅՈՒՅՑԻ ԱՄ ԱՆՆ ՖԻԼԵՄՉ ԼԵԼ Ա. ԼԵԼ ԱԲ ԵՄ, Ն'ԱՄ ԻՏ ՆՅՆ Ն'ՕՆ ՖԻԼԵՄՉ ԵՏՆ Ն'ԱՄ ՆՉՈՆ ՕՎ ԵԿԵ ՕՎ Կ'ԵԲ ՕՆԵՏԻՄ. ԵՏՆ Ն'ԱՄ ԻԲՐՄ ԵԿԵ ՕՎ Կ'ԵԲՄ ՕՎ ԵՏԵ ԱԴՒ ԱԲ, ԿՕ ԿԵ ՕՎ ԵՅՈՎ ՕՎ ԵՏԵ ԵՂՆ ԼԻՏԻՅԻՄ ԱԲ ՔՐԻՏ ՏՕՏԻԵՄ.

ԵՏՆ

1 ԵՄ ԲՅՈՒՅՑԻ, ԵԿԵ ՎԵԼ ԵԼՍ ՍՕԲԵԼ ԵՄ ՅԵՍՆ ՔՐԻՏ ՏՕՏԻԵՄ† ԼԵԼԵ ԵՅ ԼԻՏԻՅԻՄ ՏԻՄՕԹԵ ԱԲ Ե ՆԻՆ ԵՄ, Մ'ԱՄ ԱՆՆ ՖԻԼԵՄՉ ԵՅ ԼԱՎ ՏԵՆՅՆ ՅԱՄԱ ԿՕԿ ԵՄ ԼԵԼ ՆԱ. 2 ԼԵԼ ՆԱ ԵԼ ԵՅ ԼԻՏԻՅՈՎ ԱՓԻԱ ԼԵԼ ԵՅ Ե ԼՕՎ ՃՕԳՆ ԵՄ Ե ԼԱՎ ԱՐԿԻՓ† ԼԵԼԵ ՆՅԱՄԵԼ ԵԿԵ Բ'ԱՏ ԼՍԱՆ Ն ԵՑ'ԱԿՆ ԱԲ ԱԲ ՅԵՂ'ԵՑԻ. 3 ԿԵ ՆՅԱՄ ԵՅ ԵՏ ԼԵԼԵ ԵՅ ԵՏ ԿՕՏՕԿՕ ՅԵՍՆ ՔՐԻՏ ԱԲ ԵԴՆ ՇՈՅ ՇԱՐՕ, ԿԵ ՕՆ ՇՈՅ ԵՐՄ ԵՏ ԵՅ.

ԲՅՈՒՅՑԻ ԱՄ ՇՆ ՆՅԱՄ ԲԻԱ

4 Տակր սակր ֆեյ, ԵՄ Ե ՆՅԱՄ ՆՉՈՆ ԵՄ, ՄԻ Բ'ՕԿՆ ՖԻԼԵՄՉ Ն Ե ԼՕՎ ԵՏՆ ՄԻ Բ'ՕՆ ԵՄ Ե ՆՅԱՄ Ա ԲԻԱ; 5 ԱՆՔԵ Մ'ԱՄ ԻՐԻ ԱԳՆ ԱՄ ԴԱԴ Ն ԵՑ'ԵՐԱՐ ԵՎ'ՕՆՅ ԱԳՆ Ա ՖԵՆ ԵՎ'ԱԲ ՆԱՐԵ Ա ԵՑԻ, ԼԵԼԵ Ն ԵՑ'ՕՍՆ ԵՎ'ՕՆՅ ԵՏ ԿՕՏՕԿՕ ՅԵՍՆ ԵՑ'ԱԲ ԱԲ Ե ԼՕՎ. 6 Մ'ԱՄ ԻԲՐՄ ՆՅԱՄ ԵԿԵ

ՕՍՆ Ա ԵՎ'ՕՆՅ ԵՏԵ ԵՅ ԱԲ Ա, Կ'ԻՅ ԼԵՑ Ն ԵՄ, ԿԵ ՕՎ ՕՆ ՄԱՄՆ ՖԵՆ ԵԿԵ Տ'ՕՆՅ ՔՐԻՏ ԵՄ, ԵՅ ԵՑ'ՕՐԱ Ն ԱՆՆ ՆԱ ԵՄ ԱԲ ԱՆՅ. 7 ԼԻՏԻՅԻՄ Ն ԵՑ'ԵՐԱՐ ԵՎ'ՕՆՅ Ա, ՇՆ'Մ ՏՕՏ ԵՄ ԻՆ ՆՉՈՇ ԼԵԼԵ ՏՕՏ ԵՏ ԱԹՐ ԱԲ, ԱՆՔԵ ԱԳՆ Ա ԵՎ'ԱԲ ՆԱՐԵ Ա, ԱՍԱՐ ԵԼ ԵՐՄ.

ԲՅՈՒՅՑԻ ԱՄ ԿՕԿ ՇՈՆ ՕՆԵՏԻՄ ԵՑԻ

8 ՆԱ ՏՕՏԻԵՄ, ԵՎ'ԱԲԱՍՍ ԵՐՍՄ ԵՏ ՔՐԻՏ ԵՄ ԵԿԵ ՄԻ ԿԻ ԴԱԴՆ ԼՕՎ ԿԵ ԿՕԿ ՅԵՂԻ, 9 Մ'ԱՄ ԵՐԱՐ ԵՎ'ԵՐԱՐ ԵՄ Ա, Մ'ԵՎ ԻԲՐՄ ԵՄ. ԵՄ ԲՅՈՒՅՑԻ, ԵՒՆ ԵԼԵԼ ԵԿԵ Մ'ԱՆՆ, ԵՂՆ ԼԻԳԵԼԳԵԼ ԵՎ'ԵՄԵՆՅ ԱՆՆ ՍՕԲԵԼ ԵՄ ՅԵՍՆ ՔՐԻՏ ՏՕՏԻԵՄ, 10 Մ'ԱՄ ՆՉՈՆ Ն ԵԿԵ Կ'ԵԲ ՕՆԵՏԻՄ.† Լ'ԵԼ ԵՄ ԵՑ'ԻՅ ՅԵՍՆ ՔՐԻՏ ԵՄ ՍՕԲԵԼ ԵՄ ԱՆԱ. 11 ԼԵՂՆ ԵՎ'ԵՑ ԱԲ ԵՄ, Լ'ԱԿՓԼՄ Ն ԵՑԻ, ԿՕ ՅԵՖԵՆՅՆԱ ԵՄ Ա Լ'ԱԿՓԼ Ն ԼԵԼ ԵՄ ԱԲ ԵՑԻ.

12 Մ'ԱՄ ԵՎԼՄՆ ՄԵՆՅ ՏԻՑԱ Լ'ՕՎ Ն'ԵՈՆՆ, ԻՆ ԵԿԵ Լ'ԵՎ ԵՏԵ ԵՄ ՕԲԻ Ե ՏՕՏ ՕԳՕՎ ԱԲ Ա. 13 Մ'ԵՐԱՐ ՏԱՏԻ ԵԿԵ ԲԼԵԼ Մ'ՕՆՅՄՆ ԱԲ Ն'ԱՆՆՄ ՏԱՎ ԵԿԵ Մ'ԱՆՆ ՍՕԲԵԼ ԵՄ ԱՄԱՆԻ ՄԱՄՆ ՏՕՏԻԵՄ Ա, ՅԵՑ'ԵՏՆ ԿԵ Ն ՄՍԻՅՆ Ա ԼԻ ԿՕԿ ԵՄ Ե ԼԻՏ Ե ԼՕՎ. 14 ԳԵԿՕ Մ'ԵՐԱՐՄ ԵԿԵ ՄԻ ԿԻ ԿՕԿ ԼՕՎ ԵՎ'ԵԼՍՄ ՆԵՆՅ ԵՏ, ՅԵՑ'ԵՏՆ ԿԵ ԼՕՎ ՄԱՄՆ Ա ԵԿԵ ԿԻ ԿՕԿ Ա, Կ'ԵԼՄ ԱԹՐՄ ԵՄ, ԿՕ ԵՐՄ ՖՐՐՕ ԵՄ.

15 ՕՆԵՏԻՄ ԿՐԱԲՆ Ե ԼԻՏ, ՕՎ Կ'ՕԴՄ ԿԵ ՕՎ ԵԼ ԼԵԳՆ ՏԵԼ ԵՑԻ, ՅԵՑ'ԵՏՆ ԿԵ Բ'ԵՈՆՆ ԿԵ ՕՎ ԵԼ ՏԵԳՆ ՖԵՆ ԵՑԻ, 16 ԱՆՔԵ ՎԱՐԱ ԵՄ Ա, Լ'ԵԼՄ ԱԴՒ ԻՅ, ԿՕ Ն'ՕՆՅ ԱՆՅ Լ'ԱԿՄ ԱԴՒ: Լ'ԵԼ ԵՐԱՐ ԵՄ ԵՑ'ԵՂՆ ԼԻՏԻՅԻՄ. Լ'ԻԼՄ ԱՆ ՆՉՈՇ, ԿՕ Ն ԵՑ'Ա ՕՎ Բ'ՕՎ ԱՖՆԵՍ ԵՏ, ԵՂՆ Ե Լ'ԵԼ Ա ԼԵԼԵ ՆԱՐԵ ԱԲ ԵՏ ԵԿԵ Լ'ԵԼ ԱԲ ԱԲ ՏՕՏԻԵՄ ԵՑԻ.

17 ՏԻՑԱ ԵԿԵ Բ'ՕՑՄ ԵՏԵ ԱՎԼՆ ԱԲ, ԿԵ ԵՅՐ ԵՏԵ ԵՄ ՕԲԻ ԵՄ ՕԲԻ ԱԲ. 18 ԵԿԵ ԼԻ ԿՕԿ Ն ԼՕՎ ՆՅՆ ՕԳԼՕ Ն'ՕՆՅՄՆ ՕԲ ԱԲ, ԱՅՎ ԵՎՄ ԱԲ. 19 ԵՄ ՕԲԻ ԵՑ'ԱԲ ԵՄ ԱՆԱԿԵ Մ'ԱՄ ՆՉՆ ՕՎ ԱՄԱ Ա: ԵՄ ԲՅՈՒՅՑԻ, ՄԻ Բ'ՕՎ Մ'ՕՐԱ Մ'ՕՆՆ. (ՕՎ ԻՏՄ ԵԿԵ ՄԻ Կ'ՕԿՆՆ ԵԿԵ Ն ՕԲԻ ՅԵՂԻ ՇՈՅՄՄ ՕԲ ԱԲ, ԿՕ ՅԱԴՆ ԵԵ? Ն ԵՑ'ՕՐԱ ԱՆՆ ՏԱՏԻ Ա.) 20 ԼԻՏԻՅԻՄ, Մ'ԱՄ ՆՉՈՆ Ն, ԿՕԿ ԼՕՎ ՆԱ ԵԿԵ Մ'ԱՄ ԻԲՐՄ Ա ՇՆՄ ԵՏ ԿՕՏՕԿՕ ԵՑ'ԵՐԱՐ Ա ՏՕՏԻԵՄ: ԵՐՄՄ ԵՐՄ ԵՏ ՔՐԻՏ ԱԲ ԵՑ'ԱԲ ՕԿՐ Ա ՏՕՏԻԵՄ.

21 ՎԱՆԻ ՆԱ ԱԲ ԵԿԵ Մ'ԱՄ ԱՆՆՆ ԼԵԼ Ա, Մ'ՕՆՅ ՇՈՍՆ ՏԱՏԻ ԵԿԵ Բ'ՕՎ ԿՕԿ ԼՕՎ Ա ԵԿԵ Մ'ԱՄ ԻԲՐՄՆ Ա ԵՏՆ Մ'ԱՄ ԱՆՅ ՅԵՂ'ԵԿԵ Բ'ՕՎ ԿՕԿ ՕՎ ԱՖՆ ԵՏ. 22 ԿՕԿՄ ԵՏ ԵՐՍՍ ՅԵՂԻ

† 1:1 ԵՒՆ ԱԿՐ 13, 22 ԼԵԼ 23 ԱԲ. † 1:2 ԱՐԿԻՓ:ԿՕԼՕՏ 4.17. † 1:10 ՕՆԵՏԻՄԵԼ ԱԴՒ ԵՎ'ԱՐՍ ԵՏ ՖԻԼԵՄՉ ԵԿԵ ՇՈՅՄՆ ԱԲ Ա ԵՑ'ԱԲ ԵՄ; ԻՆ Ե ՆԻՆ Ա Ե ՆՅԱՆԴՐԵ ԵԼ: *ob akplu*. ԲԵՅՄՆ ԱԿՐ 11 ԱԲ.

kpɛkɛ, aŋke ɔny e Nyam ŋɔŋɛn em, m'am
ɔny ɔmn eke wɛl b'ow elu'm es ɔŋ ɔny.

Ɛsɛn es abal el

²³ Epafra[†] ek'anŋ sobel em em ab Jesu
Krist sosisem a, am ɛsɛn'ŋ, ²⁴ ɛtɛ Mark,[†]
Aritak, Demas lele Luk ab ek'el em lawlɛl
juma kok nyam em a yeji, am ɛsɛn'ŋ.

²⁵ Ke sica Ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist ec'owro
a anŋ ɔny fɛŋ ab.

[†] **1:23** *Epafra*: Kolos 1.7; 4.12. [†] **1:24** *Mark*: 2 Timote 4.11 lel akr otar ab ab. *Aritak*: Ob Kok 19.29; 27.2; Kolos 4.10. *Demas*: Kolos 4.14; 2 Timote 4.10. *Luk*: Kolos 4.14; 2 Timote 4.11.

Lɛl eke wɛl awɛ Ebre eyɛ Ów ek'it eke wɛl k'uw any

Egɛ a eke kok lɛl na a, egɛm ɛwm sos nin. Gbɛkɔ ow el egɛ nyam eke b'ɛbr Grɛk sɛnyn sɛnyn. Eɛɛ emɛny l'uw Nyam Lɛl em ec'ów a lele Jwifɛl ec'ol ab em ec'ów ab ab any yeji sɛnyn sɛnyn. Ow ibn eke wɛl oc Ebre e lɛl na elu Pɔl e silɛl eke nɔn ab em. K'aw ke ow ɛl Apolɔs eke kok ɛs Kɔtɔkɔ e juma Pɔl ab a, k'el lɛl na e nɔn ɛs (ɛkn Ob Kok 18.24-28, 1 Korɛnt 3.5-9; 4.1-2).

Egɛ a nɔn lɛl na am dad Ebre eyɛ a ek'itɛɛ erm em el Krist eci, ke wɛl am ijr gbɛre a eke k'inym es kikri ɔmn em. N'am dad wɛl eke batɛ wɛl igɛ ɔmn na eke wɛl ɔny Jesu em a elu es, im am us Jwifɛl ec'ol a jam, wɛl k'ow ɛɛnm ob ap kaka, anke Jesu Krist em eci sel ɛɛn a eke wɛl ɔb ow e kokoba a anake el sel ɛɛn tasi a.

Lɛl ab em ec'ów a cɛc sakp yony: krekre em a (nuɛ 1.4 tonɛ nuɛ 10.18) am yeɛm ɛy eke Jesu agb nɔnɔ akm afr erm ɛsɛl. L'agb nɔnɔ l'akm Mois lele sinm sig ab em ec'egb waw ɛsɛl egbɛl ab ab. Jesu anake el ɛy ec'egb waw ɛs ligbɛl Nyam ec'any af a. N'anɛ ɛsɛ Mɛlkisɛdɛk ek'el ɛb ebɛ lele egb waw ɛs ab Abraham lɛɛɛ em ab af. Jesu ocr in sosi kokr egb waw ɛɛn eb ɛy e sikpl a fɛɛɛ. Lɛɛɛ sig ab em e segb waw eke wɛl bi kok a, k'ɔtum tɛɛɛm ɛy e sikpl ab es.

Yony em a (nuɛ 10.19 tonɛ 13.17 em a), n'am atr Ebre eyɛ a sos es eke k'ony erm susu ɔmn em, ɛsɛ elɛl eke lɛɛɛ sig em ec'ɔmn ɛsɛl a ek'eb any a kok ab af.

L'uwɛr in e lɛl a ɔwrɔ ɛɛn em lele ɛsɛn em ab.

Nyam ɛcr Jim em dad ɛy odad

¹ Lɛɛɛ sig em a, Nyam ɛcr kokoba ɔb ɛsɛl em dad ɛy lagɛl odad, ɛɛn li dad wɛl odad a sakp nɔnɔ lɛl akunda ɛɛn ɛɛn em ab. ² Kɔ sica, sɛɛɛ na ek'el sɛɛɛ es abal

el ab em, Nyam ɛcr Jim em dad ɛy odad. Jim na em l'ɛcr li kok afr lele wus ab, ɛɛn in cɛ anake Nyam sɔsum oc'r eke li k'el ob a fɛɛɛ ec'aja ij ɛs a. ³ Iy na b'elu in ec'anygbɛl e jeɛn a ɔkm, ɛɛn l'el ow ec'ɛs otarir kɛɛɛ, ɛɛn in ec'odad ebl ec'abusu a ucu wus lɛl ob fɛɛɛ ab ɔny es. Li yɔyɔg agɛ e sikpl ab es, ɛɛn n'im li sig es afr Nyam ek'ony abusu ob fɛɛɛ af a e lidr abu af.

Nyam ec'Iy a ɔny any akm afr erm ɛsɛl

⁴ Iy na ɔny any nɔnɔ akm afr erm ɛsɛl. ɛɛ, ow ɛru es kpata, anke Nyam ɔɛ'n aja nin ek'ony any nɔnɔ akm afr erm ɛsɛl ec'a. ⁵ Tasi em a, lɛɛɛ kaka Nyam dadm afr erm ɛs kaka ɛsmɛ:

Nɛ el em ec'Iy,

yɛfɛnyna, em m'ew'ɛ.

ɛɛn emɛny, li dadm afr erm ɛs kaka yeji l'ɛsmɛ:

Em, mi b'ow m'el ɛs,

ɛɛn in, li b'ow l'el em ec'Iy. †

⁶ Gbɛkɔ, lɛɛɛ a eke n'ɔn in e yeɛl Iy a ow wus na af a, li dad ninɛ:

Nyam ec'afr erm ɛsɛl a pupukpɛn it eke k'igɛn'ɛ nuɛ. †

⁷ Kin low yec'eke li dad afr erm ɛsɛl e l'is: ɛn el ɛɛn a ek'ɔn ke afr erm ɛsɛl itɛn anɛ ɛsɛ lɛf af,

ke ɛn e juma kok ɛsɛl bi kok ɛn e low ɛsɛ al e b'iri ab af a. †

⁸ Kɔ Nyam dad Jim e l'is ninɛ:

ɛn el Nyam ɛɛn ɛn ec'eb ebɛ ec'atufu lɛkpɛn a anɛ sɛɛɛn fɛɛɛ.

Nɛ e kpama ab ab, am nyimɛn ɛn ec'agɛ a low nɛnyembri nyam em,

⁹ b'erur low nɛnyembri nyam ɛɛn b'ifɛn low ɛɛn.

Na sosiem Nyam, ɛn e Nyam sɔsum oc'ɛn awlɛl ab em

eke k'el in eci, ɛɛn l'ɛtm sos em inɛn e mun l'ok'ɛn nuɛ. †

¹⁰ Emɛny Nyam dad ninɛ:

ɛs Kɔtɔkɔ, nuɛ ɔb em a, ɛn anake kok wus a,

ɛɛn afr el ob eke ɛn e sabu a ol.

¹¹ Ów amua fɛɛɛ b'ow irm,

kɔ ɛn, b'ow anɛ sɛɛɛn fɛɛɛ.

† 1:5 Bɛbmɛn Selu 2.7; 2 Samiɛl 7.14; 1 Ów e Wɛl Nɔn 17.13. † 1:6 Ol ɔkn 32.43, Septant em ec'odad eke wɛl oc.

† 1:7 Selu 104.4, Septant em ec'odad eke wɛl oc. † 1:9 Selu 45.7-8.

Afr lele wus ab b'ow eni ese mob sus em sig af,

12 b'ow ony ar el es ese gbad af, ee, -li b'ow -l'itn any ese mob sus em af. Gbeko n, b'ann segn fen n ec'eel a ce, etn n ec'owr ann a urm.†

13 Legn kaka Nyam dadm afr erm es kaka esme:

Ow sig es em e lidr abu af, ton bake m'ot n ec'efnu m'ok n ec'akr ew a. †

14 Tasi em a, afr erm esel bla -l'el ee? -L'el abn ek'onj juma enj enj, ke Nyam b'erm im elum agn a eke k'ij sel ek'onym uwr ec'aja a abu.

2

Sel enj a eke wel dad ow e low a ony any noko

1 Low na sosome a, ow it eke si k'oc erm s'ew sodad eke s'iri ab af; eke ow elm eben, si b'ow s'itir ejagb any. 2 Nyam ecr afr erm esel em on agn in ec'odad a, etn l'elu odad a e nawre ek'el a okm tasi. † Agn beb egnm usrm'n sos, egnm eluam'n, etn el fen -n'enj gbre a ek'it eke k'enj el a. 3 Sica ey, ayaf si b'ow s'aru gbre na s'egb es, eke si b'ign sel enj ligbel na s'elu es ee? Sel enj na, Es Koko anake ikj anym ob in ec'amani a. Etj agn a eke iri wel dad sel enj na e low a, elu in e low nawre e l'el a okm. 4 Nyam in obi yegm eke el e sodad a el nawre, meny ewr, ow egbel, lele sakrowa enj enj eke b'iti any ab em. Emeny Nyam yegm eke ow el nawre Abn Lala ec'ob ap enj enj a eke li cec agn ese lele eke l'erur ab af ab em.

Jesu uw ey fen eci

5 S'am dad wus eke k'ow a e low. Ow elm afr erm esel Nyam om abusu eke k'ew wus na es. 6 Tasi em a, ow eke wel b'enj Nyam Lel em a el:

Ko agn bla -l'el eke k'ew el e low erm ee? Bla -l'el eke ki kok el e lis owi ee?

7 Ew el afr erm esel ec'ew legn tel eci, onj el anygbel lele sos usr ab ese es ew tufe af,

8 ot ow a fen ew es el ec'akr ew, el ec'es ew ew. †

Nyam on agn abusu ob ob fen af. L'egbm ob kaka es eke anm wel ec'abusu ab em. Gbeko yefenyina, s'am ekn tasi, agn k'onym abusu ob ob fen af. 9 Ko bla anake ey yeji s'am ekn ab ee? Jesu ann segn beb afr erm esel ec'ew, ko sica, Nyam on'n anygbel lele sos usr ab ese es ew e tufe af. Bla ec'ee? Anke l'ij gbre etj l'uw yeji. Ow onj etj Nyam ec'erm mamn em, Jesu uw agn fen eci. 10 Nyam anake kok wus a etj wus ann in eci. Ko l'erur ek'in ec'ey ab em e noko ligbel k'ann in ec'anygbel a e low em. Etj ek'ow el Jesu ek'am ot im el sel enj a onj a, ow it eke Nyam k'oc gbre ijr em on'n l'iy neny l'ign nun.

11 Jesu b'onj agn fen e sikpl a oc el es lis. Etj eben a, enj eke b'ayal agn a lele agn a eke wel ayal ab ab el fen b'onj enj Es nyam. Na sosome ow onym'n es eke li k'esj wel lisijimel. 12 Tasi em a, Jesu dad Nyam nine:

Mi b'ow m'ob n e nin a ec'amani m'ok em lisijimel.

Dedeku ec'aranj, mi b'ow mi koklm'nj. †

13 Emeny Jesu ce, li dad nine:

Em, mi b'ow m'oc em ec'omn a nimum nimum m'elu Nyam em.

Emeny nine:

Kin em lele ey a eke Nyam on'm ab ab. †

14 Ey amua onj low nyam eke okr el af: -l'el agn ek'onj sos megl lele mebl ab. Agn onj abusu eke k'ibi el. Na sosome, Jesu, in yeji itn el enj, yec'etj ke n'onj agn eci lec a l'oc es in obi eci luw ab em.

15 Agn ek'ann ese madu af el ec'owr ann a nimum em, luw eci muru eke -n'onyn a sosome a, Jesu sog el in e luw ab em. 16 Tasi em a, l'owm afr erm esel eci abu elum eci, ko l'ow agn ek'el Abraham ec'alaw a ec'abu elum eci. 17 Na sosome anake ow it eke li k'itn nimum nimum l'ot lisijimel

lele lisijowel ab es, yec'etj ke l'el wel ec'egb waw es ligbel, eke erm mamn iy em gbou ke el cec Nyam e juma kok ab em, ke b'enj agn e sikpl oc ap ec'abusu a. 18 Etj eke Jesu in obi ij gbre ekm ekn em

† 1:12 Selu 102.26-28, Septant em ec'odad eke wel oc. lafeny af, wel onj Israel enj a. † 2:8 Selu 8.5-7. † 2:12 eke wel oc.

† 1:13 Selu 110.1. † 2:2 Low na el ol a eke Sinayi Selu 22.23. † 2:13 Ekn Esayi 8.17, Septant em ec'odad

a, l'otu eke li k'atm agn a fen eke el yeji wel b'ebm ekn a abu.

3

Jesu egn anygbenj akm Mois

¹ Agn lisijimel, Nyam ek'annj afr a esnj ony eke k'eel in ec'agnj lala; ow sosiem, leer Jesu eke s'am egn s'eb ese egn a eke Nyam erm lele egb waw es ligbel ab a. ² Legnj sig em a, eke Mois nyimn Nyam ec'agnj a, † l'el cecce ow ec'any af ow e juma e kok ab em. Eben ce, ese Mois af, Jesu el cecce Nyam eke abul il in e juma a ec'any af. ³ Gbeko Jesu ekm eke k'ejn anygbenj akm Mois, ese elel eke egn eke b'us el a b'onny sos usr akm el ab af. ⁴ Tasi em a, el nyam nyam fen egn b'us gbeko egn a eke b'us fen a el Nyam. ⁵ Legnj sig em a, Mois el cecce Nyam ec'agnj a ec'aranj. L'el juma kok es eke wel abul Nyam e legnj anym em ec'ow a eke b'ow dad a e danju ij. ⁶ Gbeko Krist el cecce, l'el Iy tasi a etnj n'annj Nyam ec'agnj a e nunj af. In ec'agnj a, ow ow el ey, gbeko ow it eke si k'ucu ey ec'omn a, lele ntotj a ek'ey e low omn a b'onj ey ab ab s'onny es.

S'okr Nyam eci sel eb ab em

⁷ Na sosiem, ese elel eke Abj Lala am dad ab af:

Yefenyina, eke b'irir Nyam e lebl a,

⁸ k'oturir ony ec'erm a, ese legnj sig em ec'elel

eke ony lagnel kokr loj ab em ab af.

-L'obr'm any etnj -l'ebm'm -l'ekn.

⁹ Ee, legnj a, ony lagnel ijr'm gbre eke k'ekn

yec'a eke mi b'ow mi kok a.

Etj -l'ekn yec'a eke mi kok a

tonj akpo ekj yony.

¹⁰ Na sosiem, m'onny erm bebl agn na e lis etnj mi dad m'ese: el ec'erm a segnj fen bi kpad es em e lis,

etj -l'otum -l'uwm em ec'ejagb ab any.

¹¹ Em ec'erm bebl ab em, m'ofn m'ese:

-li k'ow -l'okmn legnj kaka

em e sel eb a eke mi bebem m'ew es ab em!†

¹² Agn lisijimel ewr erm! Ony em a, egn kaka itm eke k'onny erm nunj, erm ek'ubm nawre, erm eke b'itr'r l'ignj Nyam ek'annj owr a l'elu es. ¹³ Nyam Lel dad nine: "Yefenyina". Ow sosiem, eke yefenyina na k'uwrn a, atarir sos es egn egn legnj fen. Eben a, egn kaka k'ow onym erm tuotuo, etj sikpl k'ow elum egn kaka wus. ¹⁴ Sica, s'el Krist e lawlel, gbeko ow it eke si k'ucu ey ec'omn a eke s'onny legnj a etnj eke s'ub'r nawre a s'onny es.

¹⁵ Nyam Lel dad nine:

Yefenyina, eke b'irir Nyam e lebl a,

k'oturir ony ec'erm a

ese legnj sig em ec'elel eke ony lagnel obr'm any ab af. †

¹⁶ Bwo ec'egnj iri Nyam e lebl ab ee? Bwo ec'egnj obr'r any ee? El -l'el agn a fen eke Mois ony ok okm Ejipt a. ¹⁷ Nyam ebl erm tonj ow ij akpo ekj yony. Bwo ec'egnj e lis ee? Agn a eke kok sikpl a e lis, etj el neny nyam a ce anake -l'uwr loj ab em a. ¹⁸ Nyam ofn dad nine: Li k'ow -l'okmn legnj kaka sel eb a eke mi bebem m'ew es ab em. Bwo sosiem l'ofn akpasu na ee? Agn a ek'onny elum a sosiem. † ¹⁹ Tasi em a, kin yec'eke s'am ekn a: -l'otum -l'okm Nyam e sel eb ab em, anke -n'onny omn.

4

¹ Gbeko Nyam ewar ey low ew es eke si b'ow s'ok in e sel eb ab em, etnj low na eke l'ewar ey l'ew es a ecm okm es. Ow sosiem ewr erm, ke egn kaka ony em a k'annj jam! ² Wel ob Amani Mamn a e kokoba ok ey ese ey lagnel ab af, gbeko odad a eke -l'irir a elm el low kaka. Eke -l'irir ow e low a, -l'ebm ow omn em. ³ Ey, s'ub nawre, s'otu eke si k'ok Nyam e sel eb ab em. Nyam in obi dad nine:

Em ec'erm bebl ab em, m'ofn eke:

-Li k'ow -l'okmn legnj kaka

em e sel eb a eke mi bebem m'ew es ab em. Ke, Nyam uwar in e juma legnj a etnj eke li

kok wus na nimum a. ⁴ Tasi em a, Nyam

Lel em, kin yec'eke wel dad segnj lobnj em a e lis: *Etj eke li kok in e juma fen*

uwr a, l'eb sel segnj lobnj em a.† ⁵ Nyam

† 3:2 Ekn Awl 12.7. Nyam ec'agnj: aja, Grek em a, odad na e nyandre el el. † 3:11 Selu 95.7-11, Septant em ec'odad eke wel oc. † 3:15 Selu 95.7-8, Septant em ec'odad eke wel oc. † 3:18 Ekn Awl 14.11-35; Selu 95.11.

† 4:4 Ekn Nunj Ob 2.2.

yeji dad ow ec'odad eke li bi dad l'ese: - *Li k'ow -l'okmn legη kaka em e sel eb a eke mi beb̄m m'ew es ab em a.* ⁶ Agη a ek'ikη anym eηn Amani Mamn a egηm ɔnym in ec'elum. Ow sosiem, -l'ɔtum -l'okm Nyam e sel eb ab em. Agη ejeci gbe ɔtu eke emeny k'ok em. ⁷ Na sosiem Nyam ew legη ejeci nyam etη l'esη ow *yefenyana*. Eke ow ibn a, Nyam dad David e neny em legη ikη na e low, odad a eke w̄el ikη anym dad lel na ec'afr em a:

Yefenyana, eke b'irir Nyam e lebl a, k'ɔturir ɔny ec'erm a!

⁸ Sica am ekan eke, blel Joswe nawre tasi ɔtu eηn sel eb na ɔη Nyam ec'agη ab ana, Nyam blel dadm ow e jam a, legη ejeci nyam ec'odad. ⁹ Ow am yegm eke sel eb emeny anyη Nyam ec'agη a eci. Etη sel eb a ot segη lɔbη em ec'ab es. ¹⁰ Tasi em a, egη a eke b'ey Nyam e sel eb ab em a, in yeji am eb in obi e juma a e sel, ese el el eke Nyam eb in ec'a e sel ab af. ¹¹ Na sosiem s'ɔɔl ey ec'erm fēη em sel eb na em ec'ey es, yec'etη ke egη kaka k'eb̄m ey lagηel a ek'egηm eluam low a eci sewl a, ke ow ɔη egη kaka k'eym wus.

¹² Ow it e si k'uw any eke Nyam ec'odad ebl a b'ism sel ab, l̄ec iy'r em gbɔη. Li b'edη lakm ler em lab ek'in ec'any a yony mum b'ufu a. Nyam ec'odad ebl a b'ey egη em im igη es. Li b'ey ow em n'im toη n'ēηn ow ec'abη a lele liy ab ab, li b'im toη n'ēηn ow e sos ηgigηnel a lele ew ab ab. Li b'uw egη e nuη em ec'ow tutr lele erm em ec'ab ab any. ¹³ Tasi em a, low kaka lɔlm es Nyam ec'any af. Ob fēη eke li kok a eru'r es any af kpata. In e nyamn a b'ekn fēη, etη in anake si k'awl ey e l̄is ec'ow fēη s'ok'r a.

S'ímn si titmn Nyam ɔmn em

¹⁴ S'ɔny egb waw es abusu es ligbel nyam eke ubr afr em im toη ok Nyam ogη yogη. In l'el Jesu, Nyam ec'Iy a. Ow sosiem, s'úcur ɔmn a eke s'egηn s'ebr a s'ɔnyn es. ¹⁵ Egb waw es ligbel na eke s'ɔny a, ɔtu eke k'ɔny ey e sos ɔnym a e sɔrη ikη, anke ese ey af, in yeji w̄el eb̄m'n low low fēη em, gbekɔ in li kokm sikpl.

¹⁶ S'ímn si titmn ɔmn em tasi ey e Nyam erm mamnu ec'es ew ec'atufu l̄ekpn a. In e l̄is si b'ow s'ēηn sɔrη ikη a eke b'anη in ec'erm mamn ab em ow a, etη eb̄en a, li b'ow l'elum ey abu wanci ek'it a.

5

Krist, ey ec'egb waw es ligbel lele sel eηn e nuη ab

¹ Egb waw es ligbel fēη, agη ec'araηn w̄el bi sɔsum'n oc'r. In e juma el ke l'elum agη abu ir eb Nyam ab, li kok ob ap lele egb waw ab agη e sikpl a ec'oc ap eci.

² Egb waw es ligbel a, in obi yeji l'el egη ek'ɔny sikpl. Ow sosiem, l'ɔtu eke li k'iri agη a ek'uwm low any lel el a ek'am irm ab ab e ses babur a. ³ In e sikpl e n'ɔny a sosiem, ow it eke li ki waw egb dedeku a e sikpl a eci, etη ow elm dedeku a e sikpl a ce eci, kɔ in obi in obi ec'a yej'eci.

⁴ Etη emeny, egη kaka áwm egb waw es ligbel e juma a eb̄m in obi em. Kɔ Nyam anake b'ēsη egη ow ec'el em, ese el el eke l'ēsη Arɔn el ab af a. ⁵ Krist ec'a yeji, eb̄en ow ecr. Ow elm in obi l'awm egb waw es ligbel ec'el a l'eb̄m. Nyam eke dad'r odad a ogη ow anη ow. Kin odad a: *Ny el em ec'Iy, yefenyana, em m'ew'η.*† ⁶ Emeny Nyam dad nine: *Ny el egb waw es segη fēη eci, ese el el eke ow ɔb nuη Melkisedek em ab af.*†

⁷ Krist, in e wus af anη ec'eb ir ab em, ηɔηn Nyam etη kok sɔrη ɔη Nyam, babarm em lele ɔηn ikη em ab. Ni ηɔηn Nyam ek'ɔtu eke k'ɔny oc'r es luw em a. Etη Nyam iri'r lebl, anke l'elum ow es is em. ⁸ Krist el Nyam ec'Iy, na low nawre! Gbekɔ gb̄re ijr amua fēη em eke l'ecr a, li wewr elum nawre tasi. ⁹ Etη sica eke l'iy neny l'igη nuη a, l'el sel eηn e nuη agη fēη eke b'elum'n a eci. ¹⁰ Etη eb̄en a, Nyam ew'r egb waw es ligbel ese Melkisedek ec'ab af.

Èwr erm, k'igηn ɔny ec'ɔmn a k'elul es

¹¹ Low na af a, s'ɔny ów nɔnɔ eke si ki dad, kɔ el e dad a ɔtu nɔnɔ, anke ɔny e low iri a ewl am ɔtu. ¹² ɔny, ɔtur eke wanci na af a k'eel low yegm es̄el tasi gɔη!

† 5:5 Selu 2.7; Ob Kok 13.33; Ebre 11.5. † 5:6 Selu 110.4.

Ko kin eke ow am ibrm eke wɛl ki yɛgmɔn ɔny nuɔ ɔb ɛm e Nyam odad ec'ow ab ɛm. ɔny, ɔnymn tɛri eke k'ijr ob ij leg leg, mɛny mij ow it eke wɛl k'ɔɔɔ ɔny. ¹³ ɛgɔ a eke b'ann am ɛgɔ mɛny mij a, el iyli ɔmn ɛm. Li k'otum l'uwm yec'a ek'el low nyim nyim ab any. ¹⁴ Gbɛko ob ij leg leg el agɔ ɛgbɛl ɔmn ɛm eci. El e low es ɛkn ɛw a, ɔɔ el e nuɔ ɛm ɔny a, b'uw any ok ereb low mamn lele low nɔɔ ab ec'araɔn.

6

¹ Na sosiɛm si k'ow s'ɛwlm s'owm nuɔ ɔb ɛm ec'ow a eke s'uw any Krist e lɪs ab af ij, ko s'imam anym eci low yɛgm ek'ot agɔ ɛgbɛl ɔmn ɛm ec'ab es. ɛmɛny ow itm yɛj'ekɛ wɛl k'ɛwl ow ow a eke bi nyimn ɛgɔ luw ɛm a ec'es igɔ elu owi af lele ɛy ec'ɔmn a eke si k'oc s'ɛlu Nyam ɛm a yɛji e low af ij. ² Ow ibram yɛj'ekɛ ɛmɛny wɛl ki yɛgm ɔny low sos es yɔyɔg ɛrɔ ɛrɔ e low af, ɛgɔ abu nuɔ at owi af, † luw ɛm ann igb owi af, lele jɛj ok kpɛkɔ kpɛkɔ ab e low af. ³ Ow sosiɛm a, eke Nyam elu ɛy abusu es, si b'ow s'imn anym eci ow a ek'el Nyam e lɪs ec'a ec'any uw tasi ɛm.

⁴ Sica, bla wɛl ɔtu eke ki dad agɔ a ek'igɔ el ec'ɔmn a elu es a e lɪs ee? Nyam ec'usuayl a ɛkan el es, -li tat afr ec'ob ap a anm ɛtɔ -n'ɛrɔ Abɔ Lala. ⁵ -Li tat Nyam ec'odad ebl mamn a lele sɛgɔ ek'am ow e lɛc ab ab yɛji anm. ⁶ ɛtɔ ɛben yɛji -l'igɔ el ec'ɔmn a -l'ɛlu es. Agɔ amua, k'otum sakp yony ɛm itɔnm es an ij. Tasi ɛm a, ow ann ɛsɛ ɛben Nyam ec'Iy a cɛ ɛmɛny wɛ'n am ɛw olikɔ af wɛl obi ɛm af ɛtɔ -li b'ɔɔ agɔ ɛjɛc'a ow eci wɛwr ec'abusu.

⁷ S'ocr ɔgm nyam e low s'obar any: in e wus a b'odu mij a fɛɔ eke nyam b'an ke b'ok'r af a eb. Li b'osu egb iju agɔ a eke kok'r juma af a ec'abu elum eci. Ow b'ɔɔ Nyam b'ɛdɔ wus a ɔwrɔ. ⁸ Ko eke li b'osu kati lele njoɔ ab, l'ɛlm ob kaka. Ow k'ow ibnm Nyam b'ow digɔ elu'l es ɛtɔ wɛl b'ow tɛtul il. †

⁹ Erur ɛm ec'agɔ lisijimɛl s'am dad nɛnɛ, gbɛko ɛben yɛji, s'uw any tasi eke ɔny ann ɛjagb mamn a eke bi nyimn ɛgɔ sɛl ɛrɔ ɛm ab af. ¹⁰ Nyam elm ɛnyɛmbri yony yony es. Li k'otum l'ijlm ow amamn a eke kokr ab es, l'ijlm erur a eke elul ɔkm in e lɪs ab es. Lɛgɔ ek'ɛc ab ɛm a, elul erur ikɔ na ɔkm agɔ a ek'el Nyam ec'a ec'abu elum ɛm, ɛtɔ ɛmɛny sicaca ɛm yɛji ɔny es am kokr. ¹¹ S'am erur cɛ ek'ony ɛm ec'ɛgɔni nyam nyam fɛɔ k'ann gbragbra kok ab ɛm tɔɔ ok nuɔ, yec'ɛtɔ ke fɛɔ a eke am ɔman a ɛɔan. ¹² K'ɛel ɔrɔɔ, ko iir ɛb ɛsɛ agɔ a ek'ony ɔmn ke ɔny ɛrm susu ab af. Agɔ amua, -li b'ɛrɔ aja a eke Nyam ɛwar ow e low ɛw es a.

Nyam ec'ob ek'ɛwar Abraham a

¹³ Eke Nyam ɛwar Abraham ob a, nɛny ij ab l'ɛwar. Gbɛko ɛgɔ kaka agbm akam'n eke k'el nɛny ij na e danɔku, ow ɔɔ Nyam ofn in obi e nin ɛm. ¹⁴ Li dad Abraham ninɛ:

M'ow m'ɛdɔɔ ɔwrɔ

ke m'ɔɔ n ɛc'alaw ɛny bobn. †

¹⁵ Abraham usur ɛrm tɔɔ ɛtɔ n'ɛrɔ yec'a eke Nyam ɛwar ir ow e low ɛw es a. ¹⁶ Eke agɔ b'ij nɛny a, danɔku nyam eke agb akm el a e nin ɛm li b'ij nɛny. Nɛny ij a b'ɔɔ el e sodad a el tasi, ɛtɔ ɛben a, wɛl ɔtum dadm low ɛjɛc'ij. ¹⁷ ɛtɔ Nyam yɛji kok low nɛnyɛmbri nyam a: l'erur e li k'ɛlu ɔkm kpata eke low a e l'ɛwar in ec'agɔ a, k'otum itɔnm lɛgɔ kaka. Ow sosiɛm anake l'ij nɛny l'igɔ in e low ɛwar ab af a. ¹⁸ Low ɛwar lele nɛny ij ab, el ow yony eke wɛl k'otum ɔnym itɔnm, anke Nyam k'otum ɔnym yadɔ. Ow yony na sosiɛm, ɛy eke s'igɔ fɛɔ s'ɛlu es a, si b'ow s'ɛrɔ sos es atr ligbɛl, yec'ɛtɔ ke s'ucu low ɔmn a eke wɛl ɛw ɛy es a s'ony es. ¹⁹ Low ɔmn na, ɛy ec'a ow ann ɛsɛ ob leg leg nyam ek'ɔɔm ɛy e liy a abusu eke ki mumu af. Low ɔmn na el nawrɛ tasi ɛtɔ li b'ɛpir Nyamɛl a ek'ann afr a eci gbɛd † ab ɛm, l'ɛy usu lala tasi a. ²⁰ Yɔgɔ anake Jesu

† **6:2** *ɛgɔ abu nuɔ at owi af*: el es gbɛgbl ek'ow ɛm, Sinyamɛl ec'idr ɛsɛl b'ot sabu at agɔ nuɔ af, ke yɛgm eke wɛl ɔsum ot el juma mum nyam eci (ɛkn 2 Timote 1.6). † **6:8** Bɛbmn Esayi 5.1-7. † **6:14** Bɛbmn Nuɔ ɔb 22.16-17.

† **6:19** *li b'ɛpir Nyamɛl a ek'ann afr a eci gbɛd ab ɛm*: agɔ a b'igɔ Nyam nuɔ gbɛd ɛl ɛm eke ɔny gbɛd nyam eke bi cɛc usu lala a lele usu lala tasi ab ab. Egb waw ɛs ligbɛl a cɛ el ɛgɔ ek'ony abusu eke k'ɛy ɛm yɔgɔ. † **6:20** Selu 110.4.

ikn anym ey, ey ec'a. Etn l'el egb waw es ligbel seḡn feḡ eci ese Melkisedek ec'ab af.
†

7

Melkisedek ec'egb waw es ek'el a agb nṵṵ akm Arṵṵ ec'a

¹ Melkisedek na, Salem ec'eb ebu lele Nyam Afr Kpekpe ec'egb waw es ab. Lḡḡ a eke Abraham anḡ ar ṵkr em am ow yogḡ a eke l'akm seḡ ebu ab es a, Melkisedek im ṵbr'r etḡ edḡ'n ṵwrṵ. ² Etn Abraham ṵḡ'n ob feḡ eke l'ot a e lḡw em a. Melkisedek e nin a e nyandre el "eb ebu eke bi nyimn agḡ low nḡnyembri nyam em". Etn emḡny, l'el Salem ec'eb ebu, ow e nyandre el "eb ebu eke b'ism erm es ey ab".† ³ Wel uwm es, lis lele lagḡel ab any. Wel am dadm in e mew a lele luw ab ab ec'odad. Gbḡkṵ li b'ot Nyam Jim es, anḡke l'el egb waw es seḡn feḡ eci.

⁴ Ekan el el eke Melkisedek ṵny any a! Ey lagḡ ligbel Abraham bṵbṵ yeḡi ṵḡ'n ob a feḡ eke n'ḡḡn ar ab em a eci lḡw em a. ⁵ Mois ec'ol a ṵḡ egb waw esel ek'el Levi ec'eb em ec'a abusu eke -li k'ibrm Israel ec'agḡ a el ec'ob feḡ eke -n'ṵny a e lḡw em. † -Li bibrm Israel ec'agḡ a ec'ob feḡ e lḡw em, ke agḡ amua, el lisijimel ek'el yeḡi el Abraham ec'eb em ec'agḡ ce. ⁶ Ke Melkisedek, in, l'elm Levi ec'eb em ec'ḡḡ. Etn ebḡn yeḡi, n'ḡḡn Abraham ec'ob feḡ ek'ḡḡn a e lḡw em a. Etn in, l'edḡ eḡḡ na eke Nyam ewar low ew es a ṵwrṵ. ⁷ Bebar kaka anm em, eḡḡ ligbel a b'edḡ likek a ṵwrṵ. ⁸ Egb waw esel a eke b'ḡḡn dedeku a e mob feḡ e lḡw em a, el agḡ eke b'uw. Melkisedek yeḡi eḡḡn mob feḡ e lḡw em a, kṵ in, n'anḡ owr seḡḡ feḡ, ese el el eke Nyam Lḡl am dad ab af. ⁹ Levi ec'eb em ec'ey a anake b'ḡḡn dedeku a e mob feḡ e lḡw em a. Gbḡkṵ wel ṵtu eke ki dad eke Levi, in yeḡi, Abraham em a, n'ḡnm ob lḡw em na. ¹⁰ Tasi em a, lḡḡ a eke Abraham ṵbr Melkisedek a eke wel k'ewm Levi yeḡi, lḡḡ ab em a, l'ikḡ anym n'anḡ yogḡ lagḡ em.

¹¹ Israel eyḡ ec'ol em a, Levi ec'eb em ec'ey a anake wel ki sṵsum ot el egb waw esel a. Etn -li b'el egb waw esel ese el el eke ow ṵb nun Arṵṵ em ab af. † Gbḡkṵ el ec'el el eke -li b'el egb waw esel a okm em iym nḡny, blel ow iy nḡny, ke bla sosiem -li k'ṵny egb waw es eḡeci ese el el eke ow ṵb nun Melkisedek em ab af ee? Ow b'ow el low eke ṵnym any ij. ¹² Sica, eke egb waw es ec'el a itḡḡn a, ol a yeḡi it eke k'itḡḡn. ¹³ Sodad amua, ey Es Kṵtṵkṵ af wel dad ok. In, eke l'el eb eḡec'em ec'ḡḡḡ, ke eb ab em a, lḡḡ kaka, eḡḡ anm eym ṵkm kokm egb waw es eci juma a. ¹⁴ Agḡ a feḡ uw any eke ey Es Kṵtṵkṵ, Juda ec'eb ab em wel ew'r. Etn Mois dadm eb na e low lḡḡ a eke li dad egb waw esel ec'odad a.

Jesu el egb waw es ese Melkisedek af

¹⁵ Ca gbḡ ów a feḡ am ayl, sica eke wel sigm egb waw es eḡeci nyam eke b'ot Melkisedek es a. ¹⁶ L'elm egb waw es agḡ e mew ec'ol ec'el el eke b'ḡkan ab em. Tasi em a, owr anḡ ek'ṵnym uwr a ec'abusu ab anake sigm'n es ese egb waw es af a. ¹⁷ Nawrḡ tasi, Nyam Lḡl dad ninḡ:

Nḡ el egb waw es seḡḡ feḡ eci, ese el el eke ow ṵb nun Melkisedek em ab af. †

¹⁸ Ol sig a iym nḡny etḡ elm low, ow ṵḡ wel ṵny fifn'n es. ¹⁹ Mois ec'ol a sṵsum liy sṵbṵ kaka. Gbḡkṵ wel ṵḡ ey low ṵmn nimamn tasi nyam, etḡ si b'ḡcr in em si titm Nyam.

²⁰ Eke si b'ḡkn a ke Nyam ij nḡny sigm egb waw es na es. Gbḡkṵ Levi ec'eb em ec'a, -l'el egb waw esel, eke nḡny ij anm em. ²¹ Kṵ Jesu ec'a, Nyam ij nḡny lḡḡ a eke li dad ninḡ:

Es Kṵtṵkṵ ij nḡny etḡ li k'ow l'itḡḡnm ebr: El egb waw es seḡḡ feḡ eci. †

²² Ow am yeḡm ey eke Jesu anake el eḡḡ a eke am ṵḡ ey s'uw any tasi eke sinm a eke Nyam kok ey ab a, akpl akm lisig a.

²³ Emḡny low anḡ eke ok ereb: egb waw esel eḡec'a eḡy nṵṵ, anḡke luw sṵm el abusu eke -li k'anḡ egb waw es el ab em seḡḡ feḡ eci. ²⁴ Kṵ Jesu gbḡ, in, n'anḡ owr

† 7:2 Nunḡ ṵb 14.17-20. † 7:5 Awl 18.21. † 7:11 Levi el eb ab em eke wel bi sṵsum egb waw esel lele el ec'abu elum esel ab ot a, ec'el lagḡ. Arṵṵ anake el krḡkrḡ ec'egb waw es ligbel a. † 7:17 Selu 110.4. † 7:21 Selu 110.4.

sɛɣɲ fɛɲ eci, ɛtɲ lɛɣɲ kaka ɛɣɲ ɛjɛci k'ow elm eɣb waw ɛs in usuiy a. ²⁵ Na sosiɛm anake l'ɔtu eke sɛɣɲ fɛɲ li k'eb aɣɲ a eke bi titm Nyam a l'ɛlu es in ec'abu ɛlum ɛm a. Eke sica Jesu anɲ owr sɛɣɲ fɛɲ ec'a, l'ɔtu eke li ki ɲɔɲɲ Nyam sɛɣɲ fɛɲ wɛl eci.

²⁶ Jesu el eɣb waw ɛs ligbɛl tasi a eke k'el ɛy ec'a. L'el lala, n'ɔnym low ɔbr, ɛtɲ l'itam ɛm kaka, n'anm ɛsɛ ɛy sikpl ɛsɛl af, ɛtɲ afr Nyam usr'r sos ligbɛl. ²⁷ Jesu anm ɛsɛ eɣb waw ɛsɛl ɛɣbɛl ɛjɛc'ab af. Ow ibram eke lɛɣɲni nyam nyam fɛɲ li ki waw eɣb in obi in obi e sikpl a eci, ke ɛmɛny li waw dedeku a eci. In sosi eke l'ocr li wawr eɣb a, ow el eɣb waw a eke li kok akp nyam coco sɛɣɲ fɛɲ ec'a. ²⁸ Mois ec'ol a bi sigm aɣɲ eke iym nɛny ab es ɛsɛ eɣb waw ɛsɛl ɛɣbɛl af. Kɔ Nyam e nɛny ij a eke anɲ ol e jam ow a, sigm Iy ab es ɛsɛ eɣb waw ɛs ligbɛl af, in eke l'iy nɛny l'igɲ nuɲ akpo akpo fɛɲ ec'a.

8

Jesu el sinm owr a ec'egb waw ɛs ligbɛl

¹ Kin low a eke s'am erur eke si ki dad a e liy a tasi: ɛy s'ɔny eɣb waw ɛs ligbɛl nyam ɛsɛ na eke si dad in e low ab af. Li sig ɛs afr, Nyam ek'ɔny abusu a e lidr abu af. ² Li bi kok in e juma a usu lala a, afr eci nuɲ igɲ usu tasi a. ɛɛ, afr eci gbad ɛm ɛl tasi a, ow elm Israel ec'agɲ a usm, kɔ ɛs Kɔtɔkɔ in obi anake us'r a. †

³ Eɣb waw ɛs fɛɲ eke wɛl sigm es a e juma eke bi kok a el ob ap lele eɣb waw ab. Ow it eke ɛy ec'a yɛji k'ɔny ob ap nyam ɔɲ Nyam. ⁴ Blɛl Krist anɲ wus af aɲa yɛji, li k'elm eɣb waw ɛs, aɲke eɣb waw ɛsɛl ikɲ anym anɲ eke am kok juma na ɛsɛ elɛl eke Mois ec'ol a ibrm ab af. ⁵ Eɣb waw ɛsɛl amua am kok juma usu lala ek'el afr ec'usu lala tasi a e sɛwl a lele ow ec'es otarir ab ab eci. Tasi ɛm a, lɛɣɲ a eke Mois am ow us gbad ɛm ɛl a, Nyam dad'r ninɛ: *L'ɛr, b'ow kok fɛɲ ɛsɛ sɛwl a eke mi yɛgm'ɲ ɛkn lafɛny af ab af.*†

⁶ Kɔ sica, ɛy ec'egb waw ɛs ligbɛl Jesu, wɛl abul il juma ek'agb nɔnɔ akm eɣb

waw ɛsɛl ɛjɛc'a ec'a. ɛbɛn nɛnyɛmbri nyam, n'am ism sinm owr nyam ek'el Nyam eci, ke ɔny any nɔnɔ akm sinm sig a. ɛtɲ Nyam ɛwar ɔw amamn nɔnɔ eke li b'ow n'ɔɲ ɛy a, l'ɛw es sinm owr na ɛm.

Sinm owr a akpl akm sinm sig a

⁷ Blɛl krekrɛ e sinm a itam ɛm ana, † blɛl ow ibram Nyam kokm yony ɛm eci usrm'n usu. ⁸ Gbɛkɔ, kin low a eke Nyam am ɛnym in ec'agɲ a, ow ec'abr a:

ɛs Kɔtɔkɔ dad ninɛ:

Sɛɣɲ am ow eke mi b'ow mi kok sinm owr Israel ec'agɲ a lele Juda ec'agɲ ab ab.

⁹ Sinm na k'ow anm ɛsɛ yec'a eke mi kok ɛl lagɲɛl ab,

lɛɣɲ a eke m'ɔny ɛl abu

m'ot m'ok ɛl ɔkm Ejipt a.

ɛtɲ -l'ɛɣɲm -l'ijm nɛny nyam ɛm e sinm a e lís;

ow ɔɲ, ɛm yɛji, m'igɲ m'ɛlu ɛl es.

¹⁰ Gbɛkɔ kin sɛɣɲ na ɛm a,

sinm a eke m'am m'ow mi kok Israel ec'agɲ ab ab a:

ɛm, ɛs Kɔtɔkɔ, mi b'ow m'oc ɛm e sol a m'ɛlu ɛl e tutr ab ɛm,

mi b'ow mi nɔn sol a ɛl e mɛrm ab ɛm.

Mi b'ow m'el ɛl e Nyam ɛtɲ -li b'ow -l'el ɛm ec'agɲ.

¹¹ ɛtɲ ow k'ow ibram eke ɛɣɲ kaka fɛɲ ki yɛgm in ec'ɛb iy oglog lisijim ɛm ec'any uw e low ij,

aɲke ɛl pupukpaɲ -li b'ow -l'uw'm any, ɛl kpaɲ, igɲ ɛy tɔɲ ok ɛɣbɛl.

¹² Low nawrɛ, aɲke mi b'ow m'ap ɛl e sikpl a

ɛtɲ mi k'ow m'ɔkɲm ow e low mru mru. †

¹³ Eke Nyam bi dad sinm owr e low, ke sinm krekrɛ a, lisig n'ɔɲ ow el a. Sica ob nyam ek'el lisig ke am usu a, el ob eke in ec'irm ibnm.

9

Wus af aɲa ec'usu lala a ec'ów ek'anɲ

ɛm

¹ Krekrɛ eci sinm a ɔny in ec'ów ek'anɲ'n ɛm Nyam nuɲ igɲ a eci lele Nyam ec'usu lala eke wɛl kok ab wus af

† **8:2** afr eci gbad ɛm ɛl tasi a: krekrɛ eci gbad ɛm ɛl a, wus af aɲa wɛl us'r Nyam e nuɲ igɲ eci (ɔkm Ok 25-27; 39.32-40.36), gbɛkɔ in, afr eci nuɲ igɲ usu tasi a eci sɛwl ɛ l'el. † **8:5** ɔkm Ok 25.40. † **8:7** Aɲa Sinayi lafɛny af e sinm a e low wɛl am dad. ɛkn ɔkm Ok 24.3-8. † **8:12** Jeremi 31.31-34, Septant ɛm ec'odad eke wɛl oc.

aṅa. ² Ow sosiem a, wɛl us gbad ɛm ɛl nyam eke wɛl bubr oj yony ɛm yogɲ. Krɛkrɛ ec'usu a wɛl ɛsɲ'n "usu lala", yogɲ anake kenɛ nyam eke ok ɛl lɔbɲ lele tabl a eke futufutu a eke wɛl b'ap Nyam ab ab anɲ a. ³ Sica, gbad yony ɛm a e jam a, el gbad ɛm ɛl a ec'ogog yony ɛm a. Yogɲ wɛl ɛsɲ'n "usu lala tasi". ⁴ Yogɲ, ogɲ ofɲ usu sika ɛm anɲ; ɛtɲ sinm araka eke sos af a el sika ɛm yeji anɲ. Sinm araka ab ɛm, sika ɛm kpokpo nyam anɲ eke afr eci futufutu iy gbɔɲ; ɛtɲ Arɔn e kpama a eke gigɲ suw ɔdɔdɔ a yeji anɲ ɛm. ɛtɲ ɛmɛny, mebn a eke af yogɲ wɛl nɔn sinm e sodad a yeji anɲ ɛm. † ⁵ Araka a e nuɲ af a, Serubɛnɛl † eke wɛl aku am yeɣm eke Nyam ec'anygbɛl a anɲ aṅa. ɛl ec'ow a e low a am bubur araka a e nɛny ab es, yogɲ a eke wɛl b'ok sikpl oc ap e mebl ab es a. Gbɛkɔ aṅa si k'ow si dadm obli nyam nyam e lɛs ec'odad.

⁶ Gbad ɛm ɛl ab ɛm, nɛnɛ anake wɛl sisigm ɔw a. Sɛɣɲ fɛɲ, egb waw ɛsɛl a b'ok krɛkrɛ ec'usu a kok ɛl e juma a. ⁷ Kɔ egb waw ɛs ligbɛl a sɔny cɛ b'ɛy ɛl a ec'ogog yony ɛm a, akp nyam cɛ lakpo nimum eci. Yogɲ li b'oc ndey e mebl ab n'im li wawr egb n'ɔɲ Nyam in obi in obi e sikpl a eci lele dedeku a nimum ec'ab. ⁸ Kin low yec'eke Abɲ Lala am erur eke ki yeɣm a: eke krɛkrɛ eci gbad ɛm ɛl na anɲ a, usu lala tasi a ec'ejagb a ki figm. ⁹ Ow el low ek'el yeɣɛnyina ɛm eci. ɛtɲ kin ow e nyandɛ a: ɛɣɲ ek'am igɲ Nyam nuɲ ke am ibi mindey ap'r oglog am waw egb ɔɲ'n a, k'ow ɔtum ɔw amua e kok ɛm ɔnym ɛrm es ɛy Nyam ɛm in ec'ow tutr ɛm toɲ ow ok nuɲ. ¹⁰ Ow el sol ek'el sos meɣl af eci cɛ ɛsɛ: ob ij, mar lele sos ayal e mij ɛɲɲ ɛɲɲ eke wɛl b'ok ab ab. Sol amua fɛɲ ɔny any toɲ ow ok lɛɣɲ a eke Nyam titɲɲ ɛl fɛɲ yec'a eke ɔny any nɔnɔ akm ɛl ab ab a.

Krist ec'egb waw a

¹¹ Gbɛkɔ Krist ow ɛsɛ egb waw ɛs ligbɛl af ɔɲ ɛy ɔw amamn a eke anɲ a. L'ɛcr gbad ɛm ɛl nyam ek'agb el sɔbɔ akm wus af aṅa ec'ab ɛm. ɛl a, el ob eke ow elm agɲ ec'abu usm, ow e nyandɛ el; ow elm ɛy e wus na eke wɛl kok a ec'ob. ¹² Krist ɛy usu lala tasi a ek'el Nyam e saw a, akp nyam coco sɛɣɲ fɛɲ eci. L'ocm sican lele sed gɔɲ gɔɲ ɛy ab e mebl a li kokrm egb waw, kɔ in obi in obi e mebl a l'oc li kokr egb waw ɛtɲ li sɔɣ ɛy sikpl ec'abu ɛm sɛɣɲ fɛɲ eci. ¹³ Tasi ɛm a, wɛl b'oc sican lele sed gɔɲ gɔɲ ɛy ab e mebl a lele id yow eke wɛl ofɲ e milakɲ a, ok agɲ a eke kok sikpl ab af. Ow b'ayal ɛl sos sikpl a e lɛs, ɛtɲ ow b'ɔɲ ɛl abusu owr eke -li k'igɲ Nyam nuɲ. ¹⁴ Eke na eke wɛl dad a el low nawrɛ, ke Krist eci mebl a, in ɔtu eke k'ony mbas nɔnɔ. Tasi ɛm a, Abɲ a ek'anɲ sɛɣɲ fɛɲ a ec'abusu ɛm, Krist ocr in sosi ap Nyam, ɛsɛ ndey a eke itam ɛm ke wɛl b'oc kokr egb waw ab af. ɛbɛn a, li b'ow l'ayal ɛy e tutr a, eke ɔw ɛɲɲ eke bi nyimn ɛɣɲ luw ɛm a ibar a, yec'ɛtɲ ke s'ɔtu si kok Nyam ek'anɲ owr a e low.

Mebl el sinm a e mɛny ɛwr

¹⁵ Na sosiem anake Krist el ɛɣɲ a ek'anɲ ɛy lele Nyam ab ec'araɲɲ, ke oc sinm owr a ism Nyam ec'agɲ a. L'uw, agɲ ec'es eb ɛlu sosiem, ɛl ec'ow ɛɲɲ a eke -li kokr ow a eke -n'anɲɲ krɛkrɛ e sinm a ec'es ɛw ɛm a. ɛbɛn ke agɲ eke Nyam ɛsɲ a, ɔtu ɛɲɲ ɔw a eke Nyam ɛwar ɛl ow e low ɛw es ke anɲ sɛɣɲ fɛɲ a.

¹⁶ Eke batɲ ɛɣɲ nyam nɔn aja ij e lel ɛw es a, gbunɲ ke wɛl kók lel ab ɛm e low a, ow it ke wɛl yeɣm eke lel nɔn es a uw. ¹⁷ Tasi ɛm a, aja ij eci lel nɛnɛ eke wɛl bi nɔn ɛw es a, ɛɣɲ a eke nɔn a b'uw gbunɲ ɛtɲ wɛl bi kok ow e low. Sica ek'ɛɣɲ a anɲ owr ke k'uwm a, lel a elm low kaka. ¹⁸ ɛbɛn nyam coco, lɛɣɲ sig ɛm a eke Nyam am bɛbm Israel ec'agɲ ab ab sinm owi a, † wɛl ikɲ anym ibi mindey ɛtɲ wɛl ok ɛl eci mebl ab es. ¹⁹ Sica dedeku

† **9:4** *afr eci futufutu*: ɛkn ɔkm Ok 16.11-18. *Arɔn e kpama a*: Awl e lel ab ɛm 17.1-11, Arɔn e kpama a gigɲ suw dɔdɔ ɛtɲ ɔsu ɛy, yeɣm eke ɛs Kotoko ɔny sos ɛm inɲ Arɔn lele Mois ab eci. † **9:5** *Serubɛnɛl* eci mindey eke ɔny mirer, -li b'otarir es kukuma ab, -li b'ɛli ɔw ɛtɲ -li b'ɛli ɛɣɲ ec'any, ɛl anake li b'ɔsu sinm araka a. ɛkn Nuɲ ɔb 3.24; Ezekiel 10.3-7. † **9:18** *sinm*: Grek ɛm a, odad ebl nyam na cɛ wɛl b'oc dadr aja ij e lel a yeji ec'odad.

a nimum ec'any af, Mois ikη anym awl sodad a pupukpaη, εσε elel eke wel b'εηη el ol ab em ab af. Ετη ow e jam a, l'ot sed gωη gωη a lele sican ab ab e mebl a li wuwlm mij ab ετη l'oc isop ikη † eci lal nyam eke wel ucu liceb suw neny af a, ετη n'am usm mebl ab em li fufη ol e lel ab af lele bieku a nimum ab. ²⁰ Ετη li dad nine: *Na el sinm eci mebl a eke Nyam am ibrm ωny eke k'elumn a.†*

²¹ Εβεν ce Mois oc mebl ufη gbad em êl a lele mob mob a fεη eke wel b'ot kokr Nyam nuη ign e low ab ab. ²² Ετη εσε elel eke ol dadr ab af, mebl anake b'ayal ob fεη a. Eke wel okm mebl es, εy e sikpl a ec'oc ap anm.

Krist uyu afr εy sosiem

²³ Sica eke ow el nene wel k'ayal mob a eke el el a ek'any afr a eci any ωκηηin, εβεν ke el tasi a ek'any afr a ibrm segb waw sobω tasi. ²⁴ Tasi em a, Krist εym usu lala nyam eke el agη ec'abu ec'eke us ab em; usu lala a el afr ec'usu lala tasi a ek'any a eci any ωκηηin ce. Kω afr nana anake Krist εy yogη a eke l'uw es inym εy e ηωηη ωη eci Nyam ec'any af a. † ²⁵ Lakpo fεη, Jwifel ec'egb waw εs ligbel a b'εy usu lala tasi a mebl eke elm in ec'ab ab. Gbεkω Krist, in, l'uyum afr eke li ki wawr in sosi egb sakp nωnω. ²⁶ Bλεl ow el εβεν ana, blel l'ij luw e gbρε sakp nωnω λεγη a ετη eke wel kok wus nimum a. Nawρε em a, ca σεγη na ek'el σεγη es abal el ab em, Nyam εlu'l ωkm akp nyam coco σεγη fεη eci. Ετη εβεν a, in sosi ec'egb a eke li wawr ab em, ni ηuηη sikpl. ²⁷ Ow akpl e k'uwr any eke Nyam bebmn εγη fεη ec'akp nyam a eke k'uw a e low εw es, ke sica ow e jam a li jέj ow e low l'ok. ²⁸ Ετη εβεν neny nyam ce, Nyam oc Krist kokr egb waw akp nyam coco, agη nωnω gbεl e sikpl a ec'oc ap eci. Li b'ow l'εlu sos ωkm sakp yony em eci, ow elm sikpl oc ap ec'ij, kω agη a ek'am eku in e meny εwl ow a e sel εηη ωη eci.

10

Krist ec'egb waw a ωny λεc akm Mois ec'ol a

¹ Mois ec'ol a any εσε ów amamn a eke b'ow ow a eci es otarir af. Gbεkω ow elm na elm ów tasi a gbε. Ow b'ibrm eke lakpo fεη abu k'any em, wel ám kok segb waw nenyembri nyam a ce. Na sosiem anake li k'otum n'ωm agη a eke b'ow Nyam saw a e low iym neny ignη nuη a. ² Tasi em a, blel segb waw a eke -li kokr a ωtu ωny el e sikpl a tetη es akp nyam a ce ana, blel -l'ocrm el sosi sikpl εσεl εmeny -n'anm segb waw a ce e kok em. ³ Nawρε em a, segb waw amua b'ωkn lakpo fεη el e sikpl a e low, ⁴ anke sed a lele sican ab ab eci mebl a k'otum ωnym sikpl tetηm es.

⁵ Ow sosiem, wanci ab af eke Krist am ow wus af aηa a, li dad Nyam nine: N ibram segb waw lele sob ap ab kω η kok sos megl nyam ωη'm. †

⁶ Mindey eke wel b'ofη lele mob εjeci fεη eke wel b'ot ow waw egb ωη'η sikpl oc ap ec'a, ákplm'η sos em.

⁷ Ετη mi dad'η m'εσε:

Em e Nyam, em obi m'am ow η ogη mi kok η ec'erur,

εs'elel eke wel nωn em e lís εw es ol e lel ab em ab af. †

⁸ Krist ikη anym dad nine: *segb waw, sob ap, mindey eke wel b'ofη lele sikpl oc ap e segb waw ab a e low in ákplm'η sos em.* Ke ol ibrm eke wel ki kok segb waw amua fεη ce. ⁹ Εmeny Krist usr af nine: *m'am ow em obi η ogη mi kok η ec'erur.* Odad na am yεgm eke n'am ωny segb waw esig a l'ot es, ke l'usr in ec'a usu. ¹⁰ Nawρε em a, Jesu Krist kok Nyam ec'erur; l'ocr in sosi li wawr egb akp nyam coco σεγη fεη eci, ετη ow em, li yoyog εy e sikpl ab es.

¹¹ Sica, σεγη fεη egb waw εs fεη b'ow Nyam ec'any af kok juma; ετη li bi kok segb waw neny nyam a ce, gbεkω ow el segb waw eke k'otum ωnym sikpl ocm es.

¹² Krist ec'a gbε ow elm εβεν, egb waw

† 9:19 isop ikη:likηni eke sos ayal e ses gbεgbl nωnω em, wel b'oc in e lal a usm mebl em am fufη agη. Εkn Ob Ap 14.4-7. † 9:20 ωkm Ok 24.3-8. † 9:24 Bèbmn Ebre 7.25. † 10:5 Bèbmn Selu 40.7; η kok sos megl nyam ωη'm: εγη a eke non Ebre e lel a, oc Selu e lel em ec'odad na, am bebmn Krist ab; aηa wel am iri εσε: η kok sos megl nyam ωη'm eke mi k'oc mi wawr egb m'ωη'η. Εkn akr 9 em a. † 10:7 Selu 40.7-9, Septant em ec'odad eke wel oc.

akp nyam a cɛ eke li kok a, el egb waw eke bi tɛtɛ sikpl es sɛgɛ fɛɛ eci. Sica li sig es Nyam e lidr abu af a ¹³ ɛtɛ n'am eku eke Nyam k'ot in ec'efnu a ok'r es akr ew. ¹⁴ Ob ap nyam em cɛ, Krist ɔɛ agɛ a eke wɛl yɔyɔg sikpl es a, iy nɛny igɛ nuɛ sɛgɛ fɛɛ eci. ¹⁵ Abɛ Lala yɛji am elu ɔkm yɛgm ɛy dad ɛsɛ:

¹⁶ ɛs Kɔtɔkɔ dad ninɛ:

Kin sinm a eke mi b'ow mi kok el ab sɛgɛ amua e jam a:

Mi b'ow m'oc em e sol a m'elu el erm em, ɛtɛ mi b'ow mi nɔn el e sow tutr ab em.

¹⁷ ɛmɛny l'igɛ af ninɛ:

Mi k'ow m'ɔknm el ec'ow ɔbr ɔbr a lel el e sikpl ab ab e low ij. †

¹⁸ Sica eke wɛl oc sikpl ap a, ow ibram eke wɛl k'im kok ow ec'oc ap ec'egb waw ij.

Si títmn Nyam ke si kí lɛrm jam ij

¹⁹ Agɛ lisijimɛl, Jesu e mebl a eke ok es ɛy ec'a usur ɛy erm eke si k'owl abu s'im s'ok Nyam ec'usu lala tasi a. ²⁰ ɛɛ, li kikn in e sos megl ab es, yec'ɛtɛ ke li fíg ɛy ebr owr ek'el sel ɛɛn ec'abr a. ɛtɛ low na eke li kok a, otarir es ɛs'elɛ eke lɛgɛ sig em, Nyamel ab em e gbada ek'am ɛdɛɛn agɛ eke k'im Nyam ec'any af a, agbr em oc es ab af. ²¹ ɛy, s'ony egb waw ɛs ligbɛl nyam ek'anɛ Nyam ec'agɛ a e nuɛ af. ²² Sica wɛl yɔyɔg ɛy ec'erm ab em ec'ow fɛɛ eke k'ok ɛy ow af ab es, ɛtɛ wɛl ok ɛy e sos megl a mij, mij lala tasi em. Ow sosiem, si títmn Nyam erm ek'ij nɛny nyam ke inym es kikri ɛy ec'ɔmn ab em. ²³ S'úcur ɛy e low ɔmn a eke s'ɛgɛ ow e low s'eb a s'ɔnyn es kikri, anke Nyam ɛwar ɛy ow ɛw es ɛtɛ s'uw any eke l'el cɛcɛ. ²⁴ S'ɛwarir nyamn af, yec'ɛtɛ ke ow átr ɛy sos es s'ony erur tasi ke si kók ow amamn. ²⁵ Si k'ígɛɛ ɛy e luku a eke si b'as usu nyam a si k'elul es, ɛsɛ elɛl eke ow ɛcm agɛ beb ab am kok ab af. Ow tasi eke si ki kok a el, ke s'atarir sos es ɛy ɔfr, eke ɛs Kɔtɔkɔ eci lɛgɛ a ow titm a sosiem.

²⁶ Sica eke s'uw low nawrɛ any a, eke abu anɛ ɛy em s'am ɛkn piɔ si kok sikpl, ke egb waw ɛjɛci kaka anm eke b'ow ɔny ɛy e sikpl a oc es ij. ²⁷ Low cɛ eke si ki kok

a el, ke ɛrɛɛn ab s'anɛ s'am eku eke Nyam e jɛj ok a k'ow lele al gbɛl a eke b'ow nɛnɛ Nyam ec'any ɔbr ɛsɛl ab ab. ²⁸ ɔkan eke lɛgɛ sig em a, ɛgɛ kaka fɛɛ eke eluam Moiss ec'ol a batɛ agɛ yony oglog nyahan ij danke dad eke nawrɛ ɛgɛ a in eluam ol a, wɛl ócm apm'n, eke wɛl b'ibi'r. † ²⁹ Sica ɛgɛ yec'ekɛ b'ow yayr Nyam ec'Iy a, kɔ li k'ow n'ɛɛnm low agbm akm na ee? Tasi em a, ɛgɛ na eluam mebl a eke wɛl oc kokr sinm a eke yɔyɔg in e sikpl ab es a. ɛtɛ li wɛwr Abɛ Lala a eke b'ɔɛ ɛy s'uw Nyam ec'erm mamn ab any a. ³⁰ ɛɛ, s'uw ɛgɛ a eke dad ninɛ: *Em, mi b'usr ɛgɛ usu mi kok low nɛnɛ eke wɛl kok'r a, ɛtɛ mi b'ow m'ɔɛ ɛgɛ ɛgɛ ec'ek'it eke k'ɛbm a!* Li dad yɛj'ekɛ: *ɛs Kɔtɔkɔ b'ow jɛj in ec'agɛ a e low ok.* † ³¹ Odad na am yɛgm ɛgɛ a eke bi yayr Nyam ek'anɛ owr a, e gbɛr ligbɛl eke b'ow ɛɛn a.

³² Sica ɔkan yec'a ek'ɛy lɛgɛ sig em a eke ɛɛnɛ Nyam ec'usuayl a. Kpɛkɛ cɛ ɔbar gbɛr ijr nɔnɔ ɛtɛ inymn es kikri ɔmn em itarir lɛc em. ³³ Sakp oglog, wɛl ɔny ow ɔny agɛ ec'any af wɛwr ɔny, kokr ɔny akpoto. Sakp beb ec'a, ɛgɛɛn ebr anɛn agɛ eke wɛl am ijr gbɛr akpasu na a jam. ³⁴ Tasi em a, ijr gbɛr agɛ a ek'anɛ sobel em ab ab. ɛgɛɛn ebr sos em inɛ em eke wɛl ki dɔgr ɔny ec'ob ek'ɔnyn a eb ɔny abu em, anke ɔny uwr any eke ɔnyn ob ɔny ligbɛl ek'anɛ sɛgɛ fɛɛ. ³⁵ Ow sosiem a, átar sos es! ɔmn em, b'ow ɛɛnɛ ob ap ligbɛl. ³⁶ Ow am ibrm eke k'ɔnyn erm susu yec'ɛtɛ ke ótur kokr yec'a eke Nyam am erur a, ke ɛɛnɛ yec'a eke l'ɛwar l'ɛw es a. ³⁷ Tasi em a, Nyam Lɛl dad ninɛ:

emɛny ow anɛ lɛgɛ tɛl, lɛgɛ tɛli cɛ,

ɛtɛ ɛgɛ a eke k'ow a, b'ow ow;

li k'ow n'inɛnm ow ij.

³⁸ Nyam dad ninɛ:

ɛgɛ yec'ek'el nyim nyim em ec'any af a b'ow anɛ owr in ec'ɔmn a eke l'oc l'elu'm em a sosiem.

Gbɛkɔ eke li b'ɛwl mɛny li lɛr jam,

mi k'ow m'ocm em ec'erm a m'ɛwm'n af ij.†

† 10:17 Jeremi 31.33-34. † 10:28 Ol ɔkn 19.15. † 10:30 Ol ɔkn 32.35-36. † 10:38 Abakuk 2.3-4, Septant em ec'odad eke wɛl oc.

³⁹ Եյ ec'a gbե, s'anm agղ a eke b'ewl meny lər jam ke b'irm ab em. Njaղ, ey obi s'oc ey ec'omn a s'elu Krist em yec'etղ ke li sóg ey.

11

Sinn sig ab em ec'agղ a ec'omn a

¹ Օmn el elel nyam eke wել b'uw any tasi eke low a eke wել am omn a, wել b'ow eղղ; elel nyam eke wել b'ekn ów tasi eke wել éknm a. ² Eke Nyam aw legղ sig em ec'agղ a, ke el ec'omn a eke -n'ony n a sosiem ce eci.

³ Օmn em, si b'uw any eke odad ebl em Nyam kok wus. Էղղ eբen a, mob a eke wել b'ekn a el mob eke wել ot mob a eke wել éknm a kokr.

⁴ Օmn em, Abel kok egb waw ek'akpl akm lisijim Kayen ec'a, յղ Nyam. Ow յղ Nyam oc'r egղ nyim nyim in ec'omn a sosiem, anke ow egղ in ec'egb waw a eb. Էղղ omn a sosiem ce anake eke Abel uw a yeji, in e low anղ ce a. †

⁵ Օmn em, Enok uwm agղ e luw etղ ղgboղ wus af aղa im afr. *Էղղ kaka otum éknm'n, anke Nyam oc ew'r in e saw a.* Nyam Lel dad eke gbuղ ke Enok in im afr a, *Nyam in ikղ anym in oc ow egղ mamn.* † ⁶ Tasi em a, egղ kaka k'otum elm egղ mamn Nyam ec'any af eke n'onym omn. Էղղ eke bi titm Nyam a, it eke k'ub nawրe eke Nyam anղ etղ agղ eke b'ol'l es a, li b'ap wել ob.

⁷ Օmn em, Noe egղ ów a eke wել éknm ke Nyam ikղ anym dad'r ow e low a eb. Էղղ li kok mijetղ ligbel in ec'agղ a ec'es eb elu eci. Eբen a eke li kok a, ow yegm elel eke wus nimum ec'agղ a akplm, etղ in ec'omn a sosiem, Nyam oc'r esե egղ nyim nyim af.

⁸ Օmn em, Abraham elum Nyam ec'esղ a eke esղ'n a. Էղղ n'im usu nyam eke ow k'ող'n, él in ec'a; l'igb n'aam eke l'uwm yogղ a eke n'aam ab any. ⁹ Օmn em, n'im l'ir wus a eke Nyam ewar ir ow e low ew es ab af, esե utu egղ af. L'ir ndey lel em mel em, esե elel eke Isak lele Jakob ab eke el yeji, Nyam ewar low nyam a ce ew es a

ir ab af. ¹⁰ Abraham am eku eb a ek'in eci misigrer a inym es kikri a. Էb a, Nyam in obi bebm in e low etղ us'r.

¹¹ Օmn em, Sara ek'el itr yow ke in ec'akpo a im anym nono a yeji, otu ew iy, anke l'ucu low nyam gbե n'onny es tasi: Nyam e neny e b'ij a, li bi kok ow e low. ¹² Abraham el egղ nyam eke usu toղ luw ab yeji ibnm. Gbeko omn sosiem egղ nyam na em, alaw nono otu ok okm. Էղղ in ec'alaw a eny esե mílél ek'anղ afr ab af, oglog esե okij any e mirici ab af, toղ wել k'otum awlm el.

¹³ Agղ amua feղ ony omn Nyam em toղ uw. -L'otum -n'eghm ów a eke Nyam ewar el ow e low ew es a, gbeko -l'ekn wել akpoj em toղ ow inղ el sos em eke -l'ekan wել a. Էղղ -l'egղ -l'eb tasi eke -l'el etu agղ, usu im esel wus af aղa. † ¹⁴ Low egղ eb na em, -n'am yegm kpata eke -n'am ol eb ir usu tasi ab es. ¹⁵ -Li tutrm el ec'eb a eke -l'igղղ -l'elul es a e low. Bլel -li tutar ow e low ana, ke -l'otu eke -li k'ewl meny n'im em. ¹⁶ Nawրe em a, usu sobo tasi a -n'am ol es, afr ec'usu a ek'anղ a. Na sosiem, Nyam es onym eke wել k'esղ'n el e Nyam. Tasi em a, li kok eb nyam l'ew wել es.

¹⁷⁻¹⁸ Օmn em, Abraham oc Isak eke ki kokr egb waw յղ Nyam, legղ a eke Nyam erur eke k'ekn in ec'omn a. Ow ikղ anym dad'r nine: *Isak em anake b'ow eղղ alaw eke b'ow elu ղ e nin a okm a.* † Էղղ eke Nyam ewar ir low na ew es a yeji, Abraham egղ eb eke k'oc in ec'iy ekpobi a kokr egb waw յղ Nyam. ¹⁹ Tasi em a, li tutr l'uw any eke Nyam ony abusu eke k'igbm egղ luw em; na sosiem, Nyam owr jim յղ'n, etղ ow anղ esե luw em ce ow'n igb af.

²⁰ Օmn em, Isak edղ Jakob lele Esayu ab owro, ów eke anղ anym b'ow ow a eci.

²¹ Օmn em, Jakob in e luw e wanci af, edղ Josef ec'ey yony a owro. Էղղ l'ucu in e kpama a n'onny es, l'ok owrokp wus l'igղ Nyam nuղ.

²² Օmn em, Josef in e sel ec'uwr em, ewar eke Israel ec'ey b'ow ok okm Ejipt, etղ li dad wել low yec'eke wել ki kok in eci ew ab ab a.

† 11:4 Էkn Nuղ Չb 4.3-10. † 11:5 Էkn Nuղ Չb 5.18-24. Akr 24 a, el Septant em ec'odad eke wել oc. † 11:13 Էkn Nuղ Չb 23.4. † 11:17-18 Nuղ Չb 21.12; Nuղ Չb 22.1-14.

²³ Ɔmn em, Mois es lele lis ab, oc el ec'iy a eke -l'ewr ke akpl nɔnɔ a, lol es tonj ow ij awl nyahan. Erɛn ɔnym el eke -li k'ɔb eb ebu ec'ol a ek'ew ab es.

²⁴ Sica eke Mois agb a, ɔmn em anake l'erurm eke wɛl k'oc'r esɛ Faraɔn jɔw ec'iy af a. ²⁵ L'ɔtu cɛ eke li k'ij sikpl e sos em iɛn ec'eb a sɛɛn bɛb, kɔ l'ɛɛn l'eb eke li k'ij gbɛ Nyam ec'agn ab ab. ²⁶ Mois uw any eke Ejɛpt ec'ob ɔny a agb nɔnɔ. Gbɛkɔ, ɛɛn eb wɛl ifn'ɛ esɛ elɛl eke wɛl b'ow ifn Mesi ab af a, el low eke agb nɔnɔ ligbɛl akm Ejɛpt ec'ob ɔny a. Tasi em a, lɛɛn anym em eci ob ap tasi a eke li k'ɛɛn a, n'am lɛr.

²⁷ Ɔmn em, Mois nɛɛn Ejɛpt eb em, etɛ l'urum Ejɛpt ec'eb ebu a ec'erm bebl a. N'inym es kikri esɛ ɛɛn ek'am ɛkn Nyam a eke wɛl ɛknm ab af. ²⁸ In ec'ɔmn ab em, n'ɔn wɛl kok Pak ec'es gbɛɛbl a, etɛ n'ɔn wɛl ibi mɛcɛb eb ow eci mebl a udu masany. Ow ɔn etɛ afr erm es a ek'ow eke k'ibi agn a, itɛnm Israel eyɛn ec'ey ɛɛn krɛkrɛ a abu. † ²⁹ Ɔmn em, Israel eyɛn ubr okij ebl a esɛ wus wɛwɛ cɛ ow'n el af. Etɛ eke Ejɛpt eyɛn a wɛwrm el ɔw eke el yɛɛi k'ubr a, mij a eman el.

³⁰ Ɔmn ab em cɛ, eke -l'iwar Jeriko eb a -l'ɛlulil em sakp lɔbɛn a, eb a e mebn em lakp a ɛr ok. ³¹ Ɔmn em, Rahab ɛɛn ot yɔw a uwm Nyam ec'efnu ab ab, anke l'eb agn a eke wɛl erm im es lol em eke k'uw eb ab any a. †

³² Ɛmɛny bla lowi m'ɔtu eke mi ki dad ee? Abusu k'ow ɛrum im es eke mi k'awl kpɛ kpɛ kpɛ Jedeɔn, Barak, Samson, Jɛfite, David, Samiel lele kokoba ɔb esɛl ab ab ec'ɛɛni nyam nyam ec'a. ³³ Agn amua ɔny ɔmn Nyam em etɛ ow em, nɔnɔ ogn ar eb sɛb anɛn el ec'es ɛw em. Bɛb kok yec'eke el nyim nyim a etɛ -n'ɛɛn yec'a eke Nyam ɛwar el ɛw es a, -li b'abl sikukuma nɛny es. ³⁴ -Li rirmn sal gbagba es, etɛ lab ler em ɔtum ibim el. -L'ok ɔl kɔ -n'ɛɛn lɛc. Ar ogn e lɛɛn em a, -l'ɛlu el e gbawru ij a ɔkm, -l'itr ɛru ɛɛc'a imn jam eci. ³⁵ Ɔyɔw ɔny ɔmn Nyam em. Ow ɔn -n'ɛɛn el ec'agn a ek'uw a, anke agn amua igb luw em.

Wɛl ɔny agn ɛɛci bɛb milɔlu el ec'ɔmn a sɔsiem kɔ -l'ɛɛn eke wɛl k'ɛlu el es. Tasi em a, -l'erur eke -li k'uw, ke -n'anɛn luw ab em, -l'igb -l'ey sel ɛɛn tasi ab em.

³⁶ Agn likpr ɛɛn wɛwr lele nɛgbɛ em ec'ɔr a eb. Wɛl awn bɛb nɛbraka em etɛ wɛl ɔny ok el sobel em. ³⁷ Bɛb ec'a, wɛl ibi el mebn em, oglog wɛl ubr el em ekpr yony suku em, oglog wɛl ibi el lab ler em. Bɛb b'anɛn anɛn ewl im ok yogɛn a, sus mob eke wɛl gigɛ mɛcɛb lɛl em oglog sican lɛl em, -n'ɔnym ob kaka; wɛl ijr el gbɛ nɔnɔ etɛ wɛl kok el ɔw ɛɛn nɔnɔ. ³⁸ Wus ec'agn akplm eke agn kpasu na k'ir el em. -Li b'anɛn anɛn -l'ewl -n'im -l'ok yogɛn a, loj em, mafeny em, mɔb lokm lele wus ɔmu em ab.

³⁹ Agn amua fɛn ɔny ɔmn Nyam em; ow sɔsiem anake ow ij el e nuɛn af e danɛn nimamn a. Gbɛkɔ, low a eke ow ɛwar el ow e low ɛw es a -n'ɛɛnm, ⁴⁰ anke ow bɛbm low sɔbɔ mamn nyam eke agb nɔnɔ ey fɛn ec'a ɛw es. Etɛ ow erurm eke -li k'im tonj -l'ok el ec'ɔmn a e nuɛn eke si k'anm em.

12

Sos k'ɔw ɔny es gbɛ ij owi fɛn em

¹ Agn amua na fɛn eke m'am dad el e low a am ɛlu el ec'ɔmn e danɛn ij ɔkm yɛɛm ey. Ow anɛn esɛ dedeku ligbɛl nyam eke ow iwr ɛlul ey em cɛ af. Ow sɔsiem a, ey yɛɛi s'igɛn low fɛn eke am ɛɛn ey eci anym imn a s'ɛlu es, s'igɛn sikpl a eke wiwrm ey ab a s'ɔwl. S'urur es erm susu em es uru a ek'anɛn ey anym a. ² Sɛɛn fɛn si lɛɛr Jesu. In anake li b'ɔn ɛɛn ɔny ɔmn a, etɛ li b'ɔn ɔmn a iy nɛny igɛn nuɛn. L'ɛɛn olikɛn af e luw a l'eb l'uw etɛ li lɛrm ɛs a ek'anɛn luw nɛnɛ em a, anke n'am lɛr sos em iɛn a eke wɛl bɛbm ɛw'r es a; etɛ sica li sig es Nyam e lidr abu af yogɛn.

³ Ɛɛ, tɔtar Jesu ec'elɛl a eke ɛɛn sikpl esɛl e sifn a ek'ɔny in e lɛs a e low eb a. Ow b'ow ɔn abɛn em a sos k'ow ɔwm ɔny es etɛ sos k'ow aam ɔny. ⁴ Tasi em a, ɔny lele sikpl ab eci itarir ab em, k'iimn tonj k'okmn luw em! ⁵ Kɔ ɔw ɔm e sodad a

† 11:28 Ɔkm Ok 12.12-13. † 11:31 Ɛkn Joswe 6.12-21.

eke Nyam dad ɔny ɛsɛ in ec'ey af a, es jijal ee? Kin odad a:

Em Jim, eke Ɛs Kɔtɔkɔ b'ɛnym'ɲ abr,

k'òc ow e low a k'èw ow ɔnyn!

Sos k'ów'ɲ es eke li b'ɛnym'ɲ abr!

⁶ Tasi em a, Ɛs Kɔtɔkɔ, ɛɲ eke li b'erur a li b'ɛnym abr,

ɛtɲ li b'ɛnym aɲɲ a fɛɲ eke li b'oc ɛsɛ in ec'ey af a abr. †

⁷ Eke am ijr gbre, ke ɔny e low yɛgm eci, aɲke Nyam b'ot ɔny ɛsɛ in ec'ey af. Bogɲ ec'iy anake ɛs ényam abr ab ee?

⁸ Eke Nyam ényam ɔny abr ɛsɛ in ec'ey a pupukpaɲ af, ke ow aɲɲ ɛsɛ ow'n elm ɔny Ɛs ɛtɲ ɔny elmɲ ow ec'ey lokm af. ⁹ Wus af aɲa s'ɔny ey ɛsɛl, -li b'ɛnym ey abr ɛtɲ ɛben yeji si b'elɲm ɛl. Sica ayaf si k'otum s'elɲam Nyam ey Ɛs ek'anɲ afr a nana, †

bake s'ótu s'ɛɲɲ sel ee? ¹⁰ Nawrɛ, ey ɛsɛl a eci abr ɛnym a el sɛɲɲ tɛl eci ɛl ec'elɛl eke -li b'ɛkan ów ab em. Kɔ Nyam ec'a, ey e low nimamɲ eci li b'ɛnym ey abr, n'ónɲ ey s'el lala s'anɲ ɛsɛ in af. ¹¹ Eke wɛl b'ób nuɲ am ɛnym ey abr a, ow iɲnm ey sos em, sos nana ow b'owr ey es. Gbɛkɔ ow b'im lɛɲɲ anym em a, aɲɲ a eke wɛl ɛnym abr ɛben a, b'anɲ erm es ey em ɛtɲ b'ir ɛb nyim nyim.

¹² Ow sosiɛm a, sabu k'ám ɔny, ɛtɲ ɔny ec'akr a yeji k'úfɲ ɔny; kɔ àtar sos es nana, ke íman anym eci cɛ. ¹³ Ɛtɲ emɛny, kòkr ejagb a eke b'ow ebar a inym nyim nyim, yec'ɛtɲ ke lakr ɔbr fɛɲ k'úɲm, kɔ ke nana l'éwl n'inym.

Èl cɛcɛ

¹⁴ Ɔɔl aɲɲ fɛɲ ab ec'erm es ey em ec'ɛb ir es, ke íir ɛb nyim nyim eke b'akpl Nyam sos em. Ɛɲɲ fɛɲ eke k'ow kokm ɛben a k'ow ɛkɲm Ɛs Kɔtɔkɔ. ¹⁵ Ɔwr erm ke ɛɲɲ kaka k'ígɲm bibm eke Nyam b'ɔɲ'n a. Ɔny em a, ɛɲɲ kaka k'éw low es lokm k'ɛli ɛsɛ likɲ lolo af ki ɲuɲɲ aɲɲ nɔnɔ in e lol ab ab. ¹⁶ Ke ɛbirir mareɲ mareɲ owi k'ánm ɔny ec'araɲɲ! K'ifan Nyam ec'ów

a ɛsɛ elɛl eke Esayu kok ab af. In eke ob ij lɔfu nyam sosiɛm, l'ól in e sigbɛl a l'ij a! † ¹⁷ Ɔkan eke ow b'ibn a, l'erur eke li k'ɛɲɲ ɛs ec'owrɔ a, kɔ ow itr ɔwl'l. Li kok sɔɲɲ, l'ikɲ ɔɲɲ eke ɛs k'itɲɲ ɛbr, kɔ l'otum n'otum ow ow itɲnm ɛbr.

¹⁸ Ɔny, lɛɲɲ na em a, owr titmɲ Nyam, gbɛkɔ ow anm ɛsɛ ɔny lagɲɛl e low any af a eke ɛkn lɛɲɲ sig em ab af. Eke -li titmɲ Sinayi lafɛny a, yogɲ -l'ɛkn al ligbɛl a, ncebɲ ibr a, nyamgbrany a, ¹⁹ -l'iri kròkr nyam ikɲ ɛtɲ lebl nyam yeji ikɲ. Eke Israel eyɲ iri lebl na a, -ni ɲɔɲɲ Nyam eke ow kí dadm ɛl odad ow obi ij. ²⁰ Nawrɛ, Nyam ɛdɲɲ eke wɛl k'itɲnm lafɛny a abu, ɛtɲ eke ɛɲɲ nyam itɲɲ abu a, ke wɛl ór'r mebn em ibi'r,

eke ow el ndey kprɔɔ itɲɲ abu yeji, wɛl kók'r low nyam coco a.

²¹ Low a ɔny ɛɲɲ tonɲ Moiss in obi yeji dad nine: «*ɛɲɲ ɔny'm tonɲ sos am ufɲ'm.*»†

²² Gbɛkɔ ɔny ec'a ow elm ɛben, ɔny imm titmɲ Siɔn e lafɛny a, † Nyam ek'anɲ owr ec'ɛb a, Jerusalem a ek'el afr eci ke yogɲ afr erm ɛsɛl bubute aam kok es gbɛgbl a.

²³ Ɔny, imm titmɲ Nyam ec'ey krekrɛ a eke as luku, † ke el aɲɲ a eke wɛl nɔn ɛl ec'en afr a. Owr Nyam eke bi jej wus nimum e low ok a ec'any af. Imm titmɲ aɲɲ nyim nyim a ek'iy nɛny igɲ nuɲ a. ²⁴ Ɔny, imm titmɲ Jesu eke ok in e mebl ab es ey e sayl ec'a. Nyam ɛcr in em ɔɲ ey sinm owr nyam, ɛtɲ Jesu e mebl a ɔny mbas nɔnɔ akm Abel ec'a. †

²⁵ Sica èwr erm, ke írir Nyam eke am dad odad a e low! Eke wus af aɲa Moiss ɛwar Israel eyɲ, ke -l'ɛɲɲm -l'irim a, -n'ɛɲɲ ow e gbre ek'anɲ em a. Ey ec'a, afr ɛtɲ Nyam aɲɲ am dad ey odad. Eke s'am dad s'ɛsɛ ey e low anm em, s'úw any tasi eke li b'ow li kok ey ow e low! ²⁶ Lɛɲɲ sig em a, Nyam e lebl a ɔɲ wus ufɲ. Yɛfɛnyina em ec'a, kin yec'eke n'am dad l'éw es eke li b'ow li kok: *Emɛny lɛɲɲ ejeci, mi b'ow m'ɔɲ wus ufɲ, ɛtɲ ow k'ow elm wus cɛ, kɔ*

† 12:6 Nyandre 3.11-12, Septant em ec'odad eke wɛl oc.

† 12:9 ey Ɛs ek'anɲ afr: Grɛk em ec'elɛl eke wɛl b'iri a el: *abh eci el es.*

† 12:16 Nuɲ Ɔb 25.29-34.

† 12:21 Ɔkm Ok 19.12-13; Ol Ɔkn 9.19.

† 12:22 Siɔn: Jerusalem e nin ejeci nyam ana.

† 12:23 Ɔkm Ok 4.22 em a, yogɲ ey krekrɛ a el Israel nimum a. Gbɛkɔ aɲa Ebre e lɛl na em, ow el Krist eci jam us ɛsɛl a fɛɲ, ɛɲɲ lele ɔyɔw ab eke ir ɛb Nyam ab a.

† 12:24 Abel: el Adam lel Ɛv ab ec'iy. Lisijim likpekp Kayɛn ibi'r. Nuɲ Ɔb 4.8.

† 12:26 Aje 2.6, Septant em ec'odad eke wɛl oc.

† 12:9 ey Ɛs ek'anɲ afr: Grɛk em ec'elɛl eke wɛl b'iri a

el: *abh eci el es.*

† 12:16 Nuɲ Ɔb 25.29-34.

† 12:21 Ɔkm Ok 19.12-13; Ol Ɔkn 9.19.

† 12:22 Siɔn: Jerusalem e nin ejeci nyam ana.

† 12:23 Ɔkm Ok 4.22 em a, yogɲ ey krekrɛ a el Israel nimum a. Gbɛkɔ aɲa Ebre e lɛl na em, ow el Krist eci jam us ɛsɛl a fɛɲ, ɛɲɲ lele ɔyɔw ab eke ir ɛb Nyam ab a.

† 12:24 Abel: el Adam lel Ɛv ab ec'iy. Lisijim likpekp Kayɛn ibi'r. Nuɲ Ɔb 4.8.

† 12:26 Aje 2.6, Septant em ec'odad eke wɛl oc.

afr yeji.† 27 Odad na eke el: *emeny legη ejec'a*, kin ow e nyandre: mob a eke wel kok ke otu eke k'uw a, b'ow irm. Etn ow b'ow on el a ce eke k'otum un m a abusu anη seη fη.

28 Sica ey, s'am eηn gbren gbi usu a eke k'otum ufηm a. Ow sosiem s'on Nyam bia, ke si k'ok in owi sewl a eke li b'erur ab em, es is em lele elum em ab. 29 Tasi em a, ey e Nyam a el al eke bi ηunη ob. †

13

Elel eke eη e low k'akpal Nyam sos em; es abal el em ec'ow om

1 Sica ow akpl eke abu k'anη ony em am eruririr ese Krist em ec'agη lisijimel af. 2 K'ijal etu eb e low es, anke agη beb eb etu ton batη eb afr erm esel any uwm em. 3 Okan ony lisijimel ek'anη sobel em a e low, † ese sobel em ce ony yeji ony anηn wel ab af. Okan el a eke wel am ony milolu a e low, ese ony ce anake we'n am ony ony milolu ab af.

4 Ke agη a fη ony mebi ec'elum. Ke ignη lel yow ab ec'es eru usu a nfaci ij owi k'eym. † Nyam b'ow jej agη a eke b'ebirir mare m mare m a lele agη a eke ebirir ke b'ij nfaci ab ab e low ok.

5 K'ocr os owi k'ucur any, sos em iηn ony yec'a ce ek'onyn a eci. Tasi em a, Nyam in obi li dad ninε:

Mi k'ow mi walm m'elum'η es legη kaka, mi k'ow m'igηm m'elum'η es legη kaka. †

6 Ow on s'otu eke si ki dad omn em tasi s'ese:

Es K'otoko el em ec'abu elum es,

mi k'urum erηn kaka,

eηn kaka k'otum kokm im low ηunη. †

7 Okan ony ec'anym em ec'idr esel a eke ob ony Nyam ec'odad a e kokoba a. Ekan el el a eke -l'iir eb ton ke -l'uwr a, ke ebr el ec'omn a e lakr a. 8 Ow akpl e k'uwr any eke Jesu Krist itηnm: legη ek'ec ab

em, yefeny na lele seη fη ab, in ec'el el a ce li b'anη.

9 Ki yebr low yegm mramra k'irmn ony. Sol ek'el ob ij ec'a eelm agη a eke b'elum a low legη kaka. Eke ow el bibm e si b'eηn Nyam em a b'on ey s'ij lec, ke yec'anake akpl a.

10 Ey, s'onny egb waw usu, † etη egb waw esel a onym abusu eke k'ij ob eke b'anη egb waw usu yogη ow a. Tasi em a, el, Nyamel gb el ab em -li bi kok juma.

11 Yogη, Jwifel ec'egb waw es ligbel a b'oc mindey a e mebl a im ey usu lala tasi a sikpl es ony oc eci, etη wel b'ot mindey a ok okm im gben ofη. † 12 Na sosiem anake Jesu yeji uwm Jerusalem, † ke n'im l'uw eb a e saw a, yec'etη ke in e mebl ab em, li yoyog agη e sikpl ab es a. 13 Ow sosiem a, s'okr okm s'imn s'eηan in gben yogη, † s'egηn wel ijr ey gbre nenymbri nyam a ese in ec'ab af. 14 Wus af anη, s'ir eb nyam eke k'ow anm seη fη ab em, gbeko ey, eb a eke b'ow anη legη anym em a s'am ol es. † 15 Eke ow el eben a, ow akpl eke legηni nyam nyam fη, si k'ecr Jesu em s'on ey e koklm fη uyu im Nyam ec'any af. Na anake el ey ec'egb eke s'am waw a. Ee, ke ey e neny em e bia fη eke b'ow anη ey okm a, on in e nin a agb. 16 Gbeko k'ijal es eke ki kokr low mamn ke c'ecr yec'a eke onyn a, anke amua anake el segb waw eke b'akpl Nyam sos em a.

17 Elumn ony ec'idr esel a ke isr es el ec'any af. -N'am ew ony nyamn af anke ow it eke -li k'awl ony ec'ow -l'ok Nyam. Ow sosiem a, eke b'elumn el, -li b'ow -li kok el e juma a sos em iηn em. Eke ow elm eben, -li b'ow -li kok juma a abr eny em etη k'ow eηnmn low kaka.

18 N'onan Nyam onη ey. Ey s'uw any tasi eke si k'eknm low eke k'on s'okr ey sosi ow af. Tasi em a, seη fη si b'ol low senyn senyn e kok es. 19 M'am ibrm ony

† 12:29 Ekn Ol Okn 4.24. † 13:3 ony lisijimel ek'anη sobel em: Ekn Ebre 10.32-34. † 13:4 Grek em a odad a el: *ke ignη lel yow ab ec'ob erur ob ab af sikpl owi k'anm*. † 13:5 Ol Okn 31.6,8; Joswe 1.5. † 13:6 Selu 118.6, Septant em ec'odad eke wel oc. † 13:10 Anη, afr ec'egb waw usu lala tasi a e low, yogη a eke Krist ey a; Ekn Ebre 9.11-14; 23-26; 10.19-21. † 13:11 B'ebm Ob Ap 16.27; Awl 19.3. † 13:12 Jan 19.17-20. † 13:13 *gben yogη*: Jwifel amua eke wel non lel na am awη a ec'a, Jesu e jam us a ibrm eke wel k'ign eb ir sig a elu es ke wel Ekn Krist ab ec'eb ir owr a. † 13:14 Ekn Ebre 11.13-16.

atrm em, ηοηαν eke mi k'ewl fafa m'ow
ony ec'aran.

Nyam ηοηη lele esηη es abal el ab

²⁰ Nyam anake b'oh ey erm es ey a.
L'igbm ey Es Kotoke Jesu ek'el maceb osu
es ligbel a luw em. Etn in e mebl a ec'egb
waw a oh ey sinm nyam ek'onym uwr.

²¹ Ke Nyam na seηη feη oh ony otur kokr
low mamn, kókr yec'a eke li b'erur a!
Ke l'écr Jesu Krist em li kok ey em, low
yec'eke b'aw'r a! In ec'el anygbel seηη
feη! Amen!

²² Agη lisijimel, m'am dad ony eke k'irir
erm ew em, sos es atr e sodad amua. Tasi
em a, lel a eke mi non a ofum nono. ²³ Sica
kin amani nyam: ey lisijim Timote anη
sobel em ey okm. Eke l'ow fafa, in yony
si b'ow s'ow s'ekn ony.

²⁴ Esηnin ony ec'idr esel a feη lele Nyam
ec'agη lala ab ab. Itali ec'agη a ek'anη
aηa a yeji am esηη ony. ²⁵ Ke Nyam édη
ony feη owro!

Jak e lel ek'awñ Ów ek'it eke wél k'uw any

Bwo el Jak ee? L'el ey Es Kótoko Jesu lisijim (Matie 13.55, Mark 6.3, Galat 1.19, 1 Korént 15.7). L'el Jerusalem e Nyamel a ec'idr esel ab em e nyam (Ob Kok 15.13-21, Galat 2.9). Jak non lel na awñ Israel ec'eb læw yony a, gbekó ow elm Amani Sig em ec'eb læw yony a. Aña ow el Jwifel a ek'itñ erm em el Jesu eci, ke gbre ijr a sosiem anñ Palestin ok okm omu es im ir susu ejec'a oglog, Krist eci jam us esel feñ ek'el Nyamel ek'usr Israel ek'el Nyam ec'agn a usu a. Jak ec'a, agñ amua anake el Nyam ec'agn tasi a. In e lel ab em, n'am dad wél eke wél k'usur erm gbre ij em, wél el esewru, wél is es ke wél kok low ese el el eke omn b'erur ab af. N'am ewar egbreñgbi eke k'ocm el ec'os a ewrm sos ow af etñ n'am atr ogboru sos es.

Nuñ krekre ab em, Jak am elu in e lel ab em ec'owa a eke li b'ow li dad a e low okm. Nuñ yony em a, n'am dad agñ lisijimel a eke k'ew sos erm, yec'etñ ke -li k'usrm egbreñgbi sos -l'akamn ogboru. Kó tasi em ow it eke -li k'elum ogboru abu anke -l'el agñ eke egbreñgbi a b'eb el ec'abu em ec'ob feñ. Nuñ 3.1 tonñ nuñ 4.12 em a, Jak am dad agñ a eke b'ocr el sosi esewru, ke am erur eke ki yegm agñ ejec'a Nyam odad a, aru sos ew lele ów es atar ab egb es, ke ew erm sodad eke -li b'ow -li dad ab af. Nuñ 4.13 tonñ nuñ 5.6 em a, n'am ewar egbreñgbi eke k'ew erm sos ew lele enyembri yony yony owi ab e lís.

Lel a ec'uwrm em a, n'am okn wél eke wél k'inym es kikri gbre ijr em, ke wél ñónñ Nyam agñ a ek'anñ sos es ow em a lele ólu ab eci.

† **1:1** *Eb læw yony:* Jak am non lel awñ Jwifel feñ ek'el Krist e jam us esel krekre ek'anñ Palestin ok okm omu es im anñ susu ejec'a, oglog Krist eci jam us esel feñ ek'el Nyamel ek'usr Israel, ek'el Nyam ec'agn a usu. † **1:9** *Nyam ony igbl'l ogn:* Krist eci jam us es eke bi kok Nyam juma tasi a, it ek'uw any eke, eke l'el gboru wus af aña yeji, ke Nyam anake sosum oc'r a; afr ow b'ow onñ ob ony ek'el in ec'ehe. Ekan 4.10; Efes 2.6-7. † **1:10** *Nyam ony is'r es:* ow it eke gbreñgbi k'uw any eke, wus af aña in ec'ob ony a b'ow ec. Eke l'uw na any a, ke afr li b'ow n'ehñ ehe, ek'el in ec'ob ony tasi. † **1:12** *Græk em a sel a ke sel ehñ e tufe:* ow el any eb e meny ewr, ek'el ekm ekn eke wél b'akm es ec'ob ap eke wél b'ehñ.

Esññ

¹ Em Jak, Nyam lele Es Kótoko Jesu Krist ab e juma kok es, m'am esññ ony feñ ek'eel eb læw yony a † eke omu es wus na nimum af a.

Gbre em ec'omn ony lele sewr ab

² Krist em ec'agn lisijimel, eke b'obar gbre, es abur akpasu akpasu a, ke sos em ññ ony, anññ ehe em, ³ anke ese el el eke ony yeji uwr any ab af, eke ony eci Nyam ec'omn a eke onyn a b'akm ekm ekn es a, ow b'onñ ony erm susu inymn es kikri. ⁴ Inymn es kikri kpekñ low low feñ em, yec'etñ ke ony e low kok feñ em ñyr neny ignñ nuñ, ke k'onymn low kaka feñ ec'es abur. ⁵ Kó eke ony em ec'egñ nyam onym sewr eke k'uw el el eke li ki kokr ke n'inym es kikri ekm ekn owi em a, l'íbrm Nyam, ke ow yégm'n, anke Nyam el erm mamnu ek'óm egñ ob kaka ñkpes em. ⁶ Gbekó ow akpl ke l'íbrm omn em, ke bebar k'anm em. Egñ eke bi bebar a, anñ ese okij e mra eke lef b'onny didm es ab af. ⁷⁻⁸ Egñ ikñ na kí tutr eke Es Kótoko b'ow onñ yec'a eke n'am ibrm a, anke l'el egñ eke ucum low nyam onym es ke bi cecm any in ec'es an em.

Gbor lele ob ony ab

⁹ Ke Krist eci jam us es ek'onym ob a ntotñ ok eke Nyam ony igbl'l ogn a sosiem. † ¹⁰ Ke Krist eci jam us es ek'onny ob a, yeji sos em ññ eke Nyam ony is'r es a sosiem. † Ow it eke li k'uw any eke in ec'ob ony a elm low kaka wus af aña, etñ in obi b'ow ec es'el el eke suw mamn b'uw es kpab ey wus ab af. ¹¹ Ese el el eke ligbn b'afñ onyn suw, ke bi wewr in e dodo ab es, ke suw eci sakpl a b'irm a, eben nenyembri nyam gbreñgbi yeji b'ow uw digñ in e sijuma ok es.

Ebm ekn lele meju ab

¹² Ehe él egñ eke b'inym es kikri ebm ekn owi em a eci. Eke n'inym es kikri a sosiem Nyam b'ow òñ'n sel a † eke l'ewar agñ ek'erur ir a. ¹³ Eke meju ow egñ em a, ke li kí dad li k'ese: «Nyam anake eju'm a», anke Nyam meju owi anm in em. Ow sosiem l'éjum egñ kaka. ¹⁴ Sica eke egñ ey meju owi em, ke in obi in obi ec'ow tutr enun anake òñ'n l'ogñ meb a. ¹⁵ Etn emeny ów tutr enun eke b'ann egñ em ow a, b'is egñ sikpl. Etn ca eke sikpl a b'agb afñ es a, ow b'ism egñ luw ab. ¹⁶ Erur em ec'agñ lisijimel, k'èjurir òny sosi: ¹⁷ sob ap amamn fegñ b'ann Nyam ogñ ow; Nyam ek'el usuayl eci kok es a ogñ ow b'ann ow; in em low itñ kaka anm; n'am titñnm ese usuayl lele ncebn ab af. ¹⁸ In obi l'erur, etñ n'òñ ey sel in ec'odad ebl nawre ab em, yec'etñ ke s'él mob mob fegñ eke li kok anñ owr a e krekre.

Egñ Nyam ec'odad eb ke án es af

¹⁹ Erur em ec'agñ lisijimel, sica egñ nyam nyam fegñ ígn loru es iri low ok es sos em, nófr odad ke k'éblm erm fafa, ²⁰ anke erm bebl b'òñ egñ am kokm low ek'el nenymbri nyam Nyam ec'any af. ²¹ Na sosiem, ìgn low ñun fegñ eke bi ñun òny ec'es an a elul es, ke ébr erm es ey em, Nyam ec'odad eke wél dad òny ek'otu eke k'eb òny ec'abñ elu es a.

²² K'èjurir òny sosi ki dadr k'esre: «S'írir Nyam ec'odad a ce»; kò kòkr ese elel eke irir ab af. ²³ Kò egñ ek'am iri odad a ke ósum a, anñ ese egñ ek'am ekan in sosi akroñño em elel eke n'ann, ²⁴ ke ca li b'òny any l'oc es ke kpekñ li b'ijl elel eke n'ann ab es a. ²⁵ Kò egñ eke b'ew ol sòb a eke b'òñ egñ el lewi a † erm, ke b'ucu òny es, ke ám dadm esme: «m'íri ce», ke b'ew erm af kok a, b'ow eññ Nyam ec'owro in ec'ow kok em.

²⁶ Eke egñ bi tutr eke l'el Nyam nun ign es, etñ l'éwm erm in ec'odad dad em a, n'am ejur in sosi, etñ in e Nyam nun ign a el òfr òfr. ²⁷ Kin yeci ek'el Nyam nun ign nawre tasi Nyam ey Es ec'any af a: ke

éw uwiññel lele eñnyow ek'ann gbre em a e low erm, ke ósu sos wus na e sikpl owi em.

2

Agñ es jej

¹ Agñ lisijimel, òny ek'òny òmn ey Es Kòtòkò Jesu Krist anygbel Es em a, kí jej agñ es. ² S'óc low nyam si bebmn: eke gbrenñbi nyam ok gbad mamn, elu sika kpatrowa, etñ ow ey òny e luku as ec'arañ, etñ gbòru nyam yeji ew mob esn sos ow ey òny ec'arañ, ³ b'ow òny gbrenñbi a ec'elum ligbel etñ b'ow òñ in li sig es any esel ec'usu a. Etn sica b'ow dadr gbòru a esre: «Ì, ìnym es afr, oglog sig es wus.» ⁴ Eke ow el ebn, ke ow elm agñ am jej es ab ee? Ow elm ów tutr enun ana ee?

⁵ Ígn loru es, erur em ec'agñ lisijimel: Nyam sòsum wus na ec'ogbòru a ot yec'etñ ke -l'el òmn em ec'egbrenñbi, ke -l'ij gbrenñbi usu a eke l'ewar agñ ek'erur ir a ec'aja. ⁶ Bla sosiem, bi kokr gbòru sos keskes ee? Kò ow elm egbrenñbi anake b'ijr òny gbre ke b'ot im òny jej ok usu ab ee? ⁷ Kò ow elm el anake -li b'ifn nin mamn na ek'ijr ab ee?

⁸ Kin Nyam Lél ec'odad eke am dad: *B'ow erur egñ kaka fegñ ese ñ obi af.*† Na, Nyam e gbrenñbi usu a ec'ol gbél ana. Eke b'elumn ol na a, ke ek'ow akpl a. ⁹ Eke òny ec'ow kok em bi jej agñ es, ke sikpl anake am kokr a, etñ ol b'ow òb òny low. ¹⁰ Eke egñ b'òsu ol a, etñ l'òb nyam es a, ke l'òb ol a fegñ es ñ. ¹¹ Etn egñ a eke dad nine: *k'ijm nfaci a*, in ce li dad eke: *k'ibim egñ*. † Na sosiem a, eke ìjm nfaci etñ ibi egñ a, ke eluam ol a ana. ¹² Dadr ke kòkr ów amamn ese agñ eke el yeji wél b'ow jej el ec'ow ok ol eke b'òñ egñ el lewi † ec'ab af. ¹³ Egñ eke ònym sòñ ikñ a, in yeji Nyam k'ow ikñm'n sòñ anke sòñ ikñ akpl akm jej ok. †

Òmn lele juma kok ab

¹⁴ Lisijimel, eke egñ bi dad ese: «M'òny òmn», etñ n'am kokm ow e low a, ke òmn

† 1:25 *ol sòb a eke b'òñ egñ el lewi a*: ke Nyam ec'odad a nimum ana. Etn ek'egñ b'elum Nyam ec'odad a, ke n'anm sikpl kok owi em ij. † 2:8 Ob Ap 19.18. † 2:11 Òkm Ok 20.13-14; Ol Òkn 5.17-18. † 2:12 Bèbmn 1.25 ab ab. † 2:13 *sòñ ikñ akpl akm jej ok*: èkan Matie 5.7.

na b'ow eb elu'l es ee? ¹⁵ Etn eke egɲ lisijim oglog lisijow nyam onym ob sos ew lele ob ij ab, ¹⁶ etɲ ony em ec'egɲ nyam dad el nine: «İmn erm es ey em, oɟbur al, lok íy ony!», eke onmn el yec'eke akpl sos megl ec'a, ke na bla ow b'ow eel el ee? ¹⁷ Eɓen nenyembri nyam, onn yeji, eke l'elum in e low kok okm a, ke l'uw ŋ.

¹⁸ Kin ow eke wɛl otu eke ki dad egɲ na! «Ŋ ony onn kɔ em, wɛl b'ekn em e juma kok a. Yɛgm im ŋ ec'onmn a eke juma kok anm em a; etɲ em, m'ow mi yɛgm'ŋ em ec'onmn a juma kok em. ¹⁹ Ŋ yeji ub nawre eke Nyam nyam coco anɲ. Ow akpl! Abɲ enɲ yeji b'ub'r nawre etɲ erɲn b'onny el -l'ufɲ.»

²⁰ Nyamb egɲ, kɔ uwm any eke onn eke juma kok anm em a el ofr ofr ee? ²¹ Kɔ Nyam ocm ey lagɲ Abraham egɲ nyim nyim in e juma kok em, eke l'oc in ec'iy Isak n'im eke li ki kok egb waw ab ee? † ²² Ekn eke onn lele juma ab b'okr af juma kok em, anke Abraham, in e juma kok a anake on in ec'onmn a el onn tasi a. ²³ Eɓen Nyam Lɛl ec'odad eke dad a iy neny: *Abraham ony onn Nyam em, ow on Nyam oc'r esɛ egɲ nyim nyim af, etɲ esɲ'n Nyam e lawl.* † ²⁴ Sica ekan eke Nyam b'oc egɲ egɲ nyim nyim in e juma kok em, kɔ ow elm onn sony coco eke n'onny a sosiem.

²⁵ Eɓen ow ɛcr Rahab facyow a ec'a yeji. Nyam oc'r egɲ nyim nyim, lɛgɲ eke l'eb Ebre eyɲ a eke wɛl erm ow es lol em eke k'ekn eb a, † ke l'elum wɛl abu wɛl eb ejagb ejeci im a. Low na el juma ek'in ec'onmn a on'n li kok. ²⁶ Tasi em a, esɛ elel eke sos megl eke sel anm em a el ob ek'uw ab af a, eɓen nenyembri nyam, onn yeji, eke juma kok anm em a, l'el ob ek'uw.

3

Neny lele anm ab

¹ Em lisijimɛl, k'erurir ek'agn nono ony em k'el low yɛgm esɛl. Uwr any eke ey low yɛgm esɛl, wɛl b'ow jej ey ec'ow ok tuotuo akm agɲ fɛɲ ec'a. ² Ey, ow nono em a si b'irm. Ek'egɲ iram in ec'odad ebl em, ke l'el egɲ tasi ek'otu eke k'osu

in e sos. ³ Si b'oc lowili s'ucu meb s'elu gbanko nenyem eke li k'elum ey; etɲ lowili ab em cɛ, si bi nyimn gbanko a nimum. ⁴ Etn mijetɲ ek'agb bobo yeji, lɛf e lɛc a b'onny didmn es; nyimn ob likekli a cɛ eke nyimn es a b'onny es a, anake b'oc im'n yogɲ eke l'erur a. ⁵ Neny yeji eɓen. Anm el sos megl ec'ob likekli nyam eke bi dad ow egɛl.

Al mbɛbl yeji b'etul akp ligɛl. ⁶ Anm anɲ esɛ al af. Anm ek'anɲ ey e sos megl em a, el low nɲɲ kok fɛɲ ec'ob eke bi nɲɲn egɲ ec'owr anɲ ec'ow fɛɲ. Etn low nɲɲ fɛɲ eke wɛl bi dad a b'anɲ gbɛɛ ij usu ow. ⁷ Egɲ otu eke ki yɛgm mindey fɛɲ low elum'n: or o, mindey eke b'eri es lok lok o, lele onn ab; egɲ otu ek'akm el es. ⁸ Kɔ egɲ kaka otum eke k'akm anm es; l'el ob nɲɲ ek'egɲ k'otum onym es inyam es tin sɛgɲ fɛɲ, l'el sɛkp nɲɲ eke b'ibi egɲ. ⁹ Si b'oc anm em s'elu ey Es Kɔtɔko Nyam, ey Es bia. Etn anm ab em cɛ, si b'ofn agɲ eke Nyam kok ot'r es a. ¹⁰ Low mamn eci sodad lele ofn ab b'anɲ neny nyam ab em cɛ ok okm. Lisijimɛl, ow k'el eɓen! ¹¹ Mij nɲɲ kaka anm eke in em mij mamn lele mij nɲɲ ab b'anɲ am ok okm. ¹² Kɔ likɲ nyam otu eke k'osu likɲ ejeci ec'ey ee? Kɔ okij em egɲ b'ɛɲn mij mamn egɲ ee?

Sɛwr eke b'anɲ Nyam ogɲ ow

¹³ Kɔ ony em a egɲ nyam anɲ ek'el sɛwru, nɲɲ em ony es ee? Ke l'elu in ec'es an mamn a okm, sɛwr lele frɔɔ el ab ec'ow kok em. ¹⁴ Kɔ ek'onny ec'erm em nyamneyr nɲɲ lele ŋkre ec'abɲ ab anɲ a, k'ɛwr sos eke onyn sɛwr, k'onyn low nawre k'itɲnin. ¹⁵ Sɛwr akpasu na anm afr Nyam ogɲ owm; ow el wus na eci, ek'el agɲ em eci, ke el agn eci. ¹⁶ Tasi em a, yogɲ eke nyamneyr lele ŋkre ec'abɲ ab anɲ a, neny af okr anm, etɲ ow enɲ fɛɲ b'anɲ yogɲ. ¹⁷ Afr eci sɛwr a el sɛwr mamn eke b'is erm es ey, onym low lɛc em, ke b'onny agɲ okr af erm es ey em. N'onny agɲ e sɔɲɲ ikɲ etɲ li b'elu low kok mamn okm. In l'elm enyembri yony yony es, n'anm ogog nyam. ¹⁸ Agɲ eke bi kok low fɛɲ erm es ey em a, b'ewl erm es ey

† 2:21 Ekn Nuɲ Ōb 22.9. † 2:23 Nuɲ Ōb 15.6. † 2:25 Ekn Josue 2:1-25.

el em, etj ow ec'ey eke wɛl b'ow a el es an mamn.

4

Òcr η sosi òj Nyam ke ákm agn es

¹ Bogj ów esu lele mum ogj ab b'ann ow òny em ee? Kò ow elm òny ec'erm em eci sow tutr enj ec'erur em ow b'ann ow ee? ² B'ewr ob ek'elm òny ec'a nyamn af etj éjnmn; ob ek'elm òny ec'a b'aw òny, etj ótum n éjnmn, ow b'òj òny eel agj ibiu. B'esur ów ogjnm, etj yec'ek'am ewr nyamn a, k'ow éjnmn, anke íbramn Nyam. ³ Etj eke b'íbrmn yeji éjnmn anke úwmn íbrm. Òny e tutr a b'el tutr nj; yec'eke b'íbrmn a, òny e lís ec'erur e kok eci. ⁴ Enyembri yony yony esel, † kò uwmn any eke, eke eel wus na e lawl, ke eel Nyam ec'efnu ee? Egn eke b'erur eke k'el wus na e lawl a, el Nyam ec'ifnu. ⁵ Kì tutar eke ow el òfr òfr cɛ Nyam Lɛl am dad eke Nyam b'ogj uwern abj a eke l'elu ey em a eci. ⁶ Eɛn yeji emeny Nyam elu in ec'erm mamn òkm etj n'òj ey abusu ek'agb akm low fɛj, anke Nyam Lɛl dad ninɛ: *Nyam b'òcr agj eke b'ew sos a abr; etj li b'elu in ec'erm mamn òkm agj eke b'is es a e lís.*†

⁷ Ca gbɛ òcar òny sosi òjnm Nyam, ògjn agn ar; etj li b'ow l'uru l'egb òny es. ⁸ Èrir owr titm Nyam, etj li b'ow l'eri l'ow li titm òny. Sikpl esel, yoyogr sabu ngbronj sikpl em; òny eke bi cɛcmn any a, àyalil òny e mɛrm a! ⁹ Low dúdu òny, ìkñ òjnm, ànjnm sòjnm; ke òny e miyer ifi ítjnm el òjnm ìkñ, ke òny e sos em ìjnm él sos es òw. ¹⁰ Ìsr es Ès Kòtòkò ec'any af, etj li b'ow n'òny l'igbl òny ogj.

Kí jejm egj kaka fɛj e low okm

¹¹ Agj lisijimɛl, kì dadr ów enj k'okarir af; egj eke bi dad low nj ok lisijim af, oglog b'òb'r low kpekj a, bi dad ol ec'ów enj, etj b'òb ol low. Ek'am jej ol e low ok ke elm egj eke b'elum ol, kò in e jej ok es anake am el a. ¹² Nyam sony cɛ eke b'òj ol a, in cɛ l'el Jej Ok Ès; in sony coco l'otu eke li k'eb l'elu es ke l'íbi yeji.

N eke am dad egj kaka fɛj e low nj a, ayaf b'ocr η sosi ee?

K'èw sos

¹³ Sica èwr erm, òny eke bi dadr esrɛ: «Yɛfɛnyna, ow k'òdm efi, si b'ow s'im eb na em s'ij lakpo nyam, s'ól an s'ejn os.» ¹⁴ Uwmn òny ec'efi ec'owr anj a ec'elɛl eke b'ow ecr ab any! Òny anjnm esɛ jru eke b'ey, ke kpekj b'oc es ab af. ¹⁵ Kì eke eke òtur eke kì dadr a: «Eke Ès Kòtòkò egj etj s'ann owr a, si b'ow si kok ów a eke s'am aw s'eb a.» ¹⁶ Ow eke kì kokr a anj, etj am ewr sos, òbr nɛnym. Sos ew akpasu na akplm. ¹⁷ Na sosiem a, ek'egj uw low mamn any eke kì kok etj li kokm a, li kok sikpl.

5

Egbrengbi ec'ewar

¹ Sica egbrengbi, ìgn loru es. Low dúdu òny, ìkñ òjnm gbɛ a eke b'ow owr òny a sosiem! ² Òny ec'ob òny a ugj es, etj sisj ij òny ec'ob sos ew a. ³ Òny e sika lele òny e jɛtɛ ab ab ok adagra; adagra ìkñ na b'ow ij òny e danj etj b'ow njnm òny e sos megl a esɛ al af. Kò uwmn any eke sɛgn uwr, etj am asr òny ec'ob òny luku ee? ⁴ Ègnm eke kì sogr òny e sɛgm juma kok esel a labm. Ìgn loru es irir dedeku eke -n'am òj òny a: juma esel eke b'ub òny ec'egb a eci òjnm ìkñ a, Ès Kòtòkò ek'el afr lele wus ab ec'ar es ligbɛl a iri. ⁵ Anjnm wus na ìjr eb, kokr ów ek'erurir. Etj esɛ mindey af ìjr mob agbr, ìir sinɔn òny e luw e lægn eci. ⁶ Agj eke kokm low nj kaka a, òbr el low, -li dogjnm sos etj ìbir el.

Gbre ij em eci low eku

⁷ Na sosiem agj lisijimɛl, ùsurir erm tonj bake Ès Kòtòkò ów. Èsɛ elɛl eke egb ewl es b'eku tonj nyam krekrɛ lele es abal el ab b'an, yec'etj ke l'úb egbey amamn a, òny yeji èkur eɛn. ⁸ Òny yeji ùsurir erm, ìnymn es kikri anke Ès Kòtòkò eci mowrer a titm.

⁹ Agj lisijimɛl, k'èbal erm k'okarir af, yec'etj ke Nyam kí jejm òny e low okm.

† 4:4 *Enyembri yony yony esel* odad na Grek em a: *afacu*; ow el egj ek'ìgnm Nyam sony coco nun, ke b'ìgn ob ejeci ek'elm Nyam yej'a nun; Matie 6:24. † 4:6 Nyandrɛ 3.34; 1 Pier 5.5.

Jej ok es a ow inym es lisany. ¹⁰ Agɛ lisijimel, ɔkan kokoba ɔb esel eke dad odad Es Kɔtɔkɔ e nin em a e gbre ek'ij erm susu em a, ke ɔny yeji kókr eben. ¹¹ Si b'aw el eke Nyam edɛ el ɔwɔ, el ec'erm susu a sosiem. Irir elel eke Job ij gbre erm susu em, ke ow e nuɛ edɛ em a Es Kɔtɔkɔ Nyam edɛ'n ɔwɔ a. Nawre, Es Kɔtɔkɔ Nyam ɔny agɛ e ɔɔɛ ikɛ, etɛ li bi kok wel low mamn.

¹² Sica agɛ lisijimel, ów a feɛ e mi dad ɔny a e nyam ek'ɔny any el: ke ɔny eci "εε" él "εε" ke ɔny eci "njan" él "njan"; kɔ k'òcr afr lele wus ab e nin em, oglog akunda ejec'em k'ijal k'okr ɔny sosi af, yec'etɛ ke k'éymn Nyam e jej ok ab em.

Gbre ij em e Nyam ηɔɛɛ

¹³ Sica ek'ɔny em ec'egɛ nyam anɛ gbre em a, ni ηɔɛɛ Nyam. Etɛ ek'ɔny em ec'egɛ nyam anɛ sos em iɛɛ em a, l'égɛ ej li kɔklm Nyam. ¹⁴ Ek'ɔny em ec'egɛ nyam anɛ ɔl em, l'ésɛ Nyamel em ec'agɛ ekpekɛ a, ke wel ηɔɛɛ Nyam ɔɛ'n, ók'r mun nuɛ Es Kɔtɔkɔ e nin em. ¹⁵ ɔmn em eci ηɔɛɛ ikɛ na b'ow eb ɔlu a elu es ewlm'n; Es Kɔtɔkɔ b'ow ɔny igbl'l ogɛ, etɛ eke li kok sikpl yeji, ow b'ow oc ap'r. ¹⁶ Egɛɛ ɔny e sikpl ebr ɔny ɔfr em, ke ηɔɛɛ Nyam ɔɛanin, yec'etɛ ke éwal. Neny nyam es e ηɔɛɛ mamn a b'ɔny lɛc nɔnɔ. ¹⁷ Kokoba ɔb es Eli yeji, egɛ ese ey af. Ni ηɔɛɛ Nyam tuɔtuɔ in ec'erm feɛ em eke nyam k'ánm, etɛ wus ab af nyam anm toɛ ow ij akpo nyahan lele likpr ab. ¹⁸ Etɛ emeny ni ηɔɛɛ Nyam, etɛ nyam an ɔɛ egb ɔsu. ¹⁹ Agɛ lisijimel, ek'ɔny em ec'egɛ nyam irm low nawre ec'ejagb af, etɛ ɔny em ec'egɛ nyam oc ow'r a, ²⁰ ɔkan low na: egɛ eke b'ow ɔny sikpl es nyam oc es ejagb ηɛɛ af a, b'ow eb sikpl es a ec'abɛ a elu es luw em; etɛ sikpl nɔnɔ a eke egɛ a kok a b'ow ɔny oc ap.

Pier e lel krēkre ek'awñ Ów ek'it eke wēl k'uw any

Bwo el Pier ee? Pier el Jesu ec'erm esel lew yony a eke sōsum ot ab em ec'anymu. Pier, Grēk em a nin, etñ ow e nyandre el "Lob". Jesu in obi ÷ñ'n nin na. Ebre em e nin e l'ij a el Simō. Pier el Galile wus af ec'egñ; in e bañn a el Betsayida (Jan 1.43). In lele lisijim Andre ab, Galile ec'okij ab em -li b'ok muw. Gbēkō eke Jesu esñ el a, -l'ign muw ok a -l'elu es etñ -l'us ow jam. Sica eke Jesu uyu afr a, Pier ÷b in ec'Amani Mamn a e kokoba Jerusalem, Jude wus ab af lele Samari wus ab af ab. N'im toñ l'ok Rom; yogñ anake wēl ew'r olikñ af ke l'uw a.

Lel na em, Pier am dad eke Silven eke emeny wēl b'esñ Silas a anake in el in eci lel nōn es a (5.12). Pier nōn lel na "Babilōn" (5.13). Ke Rom ana. Ni nōn lel a n'am awñ agñ a fēñ eke ÷ny ÷mn Krist em, ke ÷mu es wus a eke yefenyina wēl b'esñ Turki a ec'eb eb ab em a (1.1).

Ke legñ na em a, ÷mn esel a ek'anñ yogñ a ÷br gbre ijr. Ow sosiem anake Pier nōn lel na awñ el eke k'atr el sos es, gbre ijr a eke -l'obar a sosiem a. Nuñ 1.2-12 em a, n'am ÷kn wēl eke Nyam b'ow eb elu el es etñ ow ew el aja ligbel nyam es afr. Legñ es abal el em a eke Jesu b'ow ewl ow a anake -li b'ow -n'eññ aja na a. Ow sosiem n'am dad wēl eke wēl k'ony ÷mn, ke wēl inym es kikri es abur fēñ ec'any af.

Nuñ 1.13 toñ nuñ 2.10 em a, Pier am ÷kn el eke Nyam in ibrm eke wē'n ki kok sayl owi. Nuñ 2.11 toñ nuñ 5.19 em a, n'am ibrm eke wēl k'ony es an mamn agñ a ek'onym ÷mn a ec'araññ lele wēl ÷fr em ab. N'am ibrm eke wēl k'eb Krist eke kokm low ÷br kaka, ke eben yeji wēl ijr gbre a e lakr a.

Lel a ec'uwur em a (5.1-14), n'am ÷m ÷mn esel a lele idr esel ab ab ów.

† 1:1 el a eke ÷mu es:legñ ab em odad ebl a ek'anñ Grēk eci silēl ejec'em a, bi yegm Jwifel ek'irm Palestin wus af a. Ko aña ec'a odad ebl na el Krist e jam us esel ek'omu es wus nimum af a eci. (Bēbmñ Jak 1.1 lel ow ec'akr otar ab ab.) † 1:2 Èkn ÷km Ok 24.3-8; Ob Ap 16.14-15; Ebre 9.22.

Esññ

¹ Em Pier, Jesu Krist ec'erm es, em anake m'am awñ agñ a eke Nyam sōsum ot a lel na a, el a eke ÷mu es, † ke am ir eb ese etu agñ af, Pōñ, Galasi, Kapadōs, Azi lele Bitini wus ab af a. ² Nyam Es, ikñ anym sōsum ot ÷ny ese elel eke li bēbm l'ew es ab af. L'ecr in ec'Abñ ab em li kok ÷ny eel agñ lala, yec'etñ ke élumn Jesu Krist, ke in eci mebl a áyal ÷ny. † Ke Nyam ec'owrō a lel erm es ey ab ab ény bobn ÷ny.

Si kóklmn Nyam ek'ecr Jesu Krist em elu sel eññ ÷km a

³ Si kóklmn Nyam, ey Es Kotokō Jesu Krist ec'Es! In eci sōññ ikñ ligbel ab em, n'ōñ wēl ewr ey em Jesu Krist eci luw em ek'anñ igb a sosiem. Nene em anake s'am ÷mn low a eke b'ōñ ey s'anñ owr a, ⁴ etñ s'otu eke sos em inñ em, si k'eku aja a eke Nyam ew es in ec'agñ ec'a. Aja a, l'oc l'ew ÷ny es afr, yogñ a eke ow k'otum unñ, ikpim, iram a. ⁵ Etñ ÷ny obi a, eke ubr nawre a sosiem, Nyam ek'ony abusu a b'ōsu ÷ny, ÷ny e sōg eci. Sel eññ ikñ na, wēl b'ow uw'r any seğñ es abal el em a.

⁶ Na sosiem sos em inñ iy ÷ny em gbōñ, ek'ow it eke yefenyina em ses babur akpasu akpasu a k'owr ÷ny sos es seğñ tel eci yeji. ⁷ Ses babur amua b'elum ÷ny ec'÷mn e sakpl a abu ey ÷km. Sika ÷tu eke k'unñ, eben yeji wēl b'oc elu'l alm, wēl ékn eke l'el cañ. ÷ny ec'÷mn a ec'a yeji eben. L'il an l'akm sika, gbēkō in yeji li b'ecr ebm ekn em. Na sosiem anake, legñ a eke Jesu Krist b'ow ey ÷km a, b'ow eññ es susm, kóklm lel anygbel ab ÷ny ec'÷mn a e sakpl a sosiem a. ⁸ ÷ny, Jesu eknmñ in etñ eben yeji b'erurir ir. ÷ny, eknmñ in caca em a etñ eben yeji b'ōyn ÷mn in em. Na sosiem anake sos em inñ ligbeliy ÷ny em a, sos em inñ ligbel eke wēl k'otum dadm ow e low. ⁹ Sos em inñ ikñ na ÷nyñ añke wēl sōg ÷ny. Na el ob ap a eke b'eññ eke ubr Jesu nawre a sosiem.

¹⁰ Sel eññ ikñ na, kokoba ÷b esel ÷l es etñ tutr in e lís e low. -L'ikñ anym -li dad

ob ap a eke b'ow enan a e low. ¹¹ Krist ec'Abn a anj el em, etj ikj anym ewar Krist eci gbre fenj eke b'ow ij a lel ow ec'anygbel eke b'ow ignj ab ab. † Kokoba ob esel a ol eke k'uw legj ab af eke ow amua k'ey a, lel ow ec'elel eke ow k'owr ab ab any. ¹² Etj Nyam yegm el eke: odad a eke we'n am ob ow e kokoba a, ow'n elm wel eci, ko ony eci. Sica, agj a ek'am ob Amani Mamn a eci kokoba a, cec ony odad a Abn Lala a ek'anj afr ow a ec'abusu em. Etj odad na, afr erm esel el obi yeji erur eke k'epi meny es em.

Lala em ec'es an

¹³ Ow sosiem, bebmn sos low kok eci ke anjn any owr. Ocr ony eci low omn a nimum elul bibm a eke b'ow enan ab em, legj a eke Jesu Krist b'ow ey okm a. ¹⁴ Elumn Nyam ke ki kokmn legj sig em ec'onny ec'ow aw a ek'anj ony em, gbnj ke uwr Krist any a e low. ¹⁵ Eel lala ony ec'es an nimum em, ese el el eke Nyam ek'esnj ony a el lala ab af, ¹⁶ anke Nyam Lel em wel non: *Eel lala, anke m'el lala.*†

¹⁷ Ony eci Nyam njon em a, ony b'esnj Nyam ony Es, in eke li bi jej egj fenj e low l'ok nenyembri nyam em, egj egj ec'elel eke kokr ab em a. Ow sosiem, iir eb Nyam eci muru em segj a ek'anj ony eke k'annj wus af anj. ¹⁸ Ony lagjel ec'elel eke b'iir eb ke ebr a, low kaka anm em. Gbeko ony uwr any eke Nyam enm ob ligbel etj oc sogr ony eb ir akpasu na em. Etj ow elm ob eke b'uj ese sika af oglog ese jete em af li sogrm ony. ¹⁹ Ko Jesu Krist eci mebl ek'il an ab em li sogr ony. In eke l'el egb waw ek'anj ese licibli ek'onny low obr ke itam em af a. ²⁰ Nyam ikj anym bebmn ew'r es gbnj etj kok wus nimum etj ony eci nimamn sosiem, l'elu ow okm segj na ek'el segj es abal el ab em. ²¹ Krist em anake b'ubr Nyam ek'igbm'n luw em ke on'n anygbel a nawre a. Kin low a sosiem eke b'ocr ony eci nawre ub a lel ony eci low omn ab ab elul Nyam em a.

²² Ony eci low nenyembri nyam ec'elum a ayal ony eke k'eruririr nawre em tasi ese ony lisijimel ofr ce af. Ow sosiem, eruririr tasi em ony ofr erm lala em. †

²³ Ony wel ewr ony em etj em ewr owr na anm ob eke b'uw em owm, ko ob eke k'otum uwm em. Ee! Ony wel ewr ony em, Nyam ec'odad ebl a eke b'onj egj sel ke anj segj fenj ab em. ²⁴ Nawre, anke Nyam Lel dad nine:

agj fenj anj ese suw af,

etj low fenj eke b'onj el -n'onny any a,

anj ese ogm suw dodo af.

Suw b'uw es etj suw dodo bi kpad ey,

²⁵ ko Es Kotoko ec'odad ebl a anj segj fenj.†

Odad ebl na el Amani Mamn a eke wel ob ok ony a.

2

Lebn a ek'anj owr a lele Nyam ec'agj ab

¹ Ogjn low fenj ek'el low njn, yadj ony, enyembri yony yony, nyamneyr lel egj cak cak ab. ² Ese ey abu em eke wel ew af, erurir Nyam odad ek'el meny mij mamn a, yec'etj ke in ec'egj em a, agbr ke enan sel. ³ Tasi em a, Nyam Lel dad nine: *ony, tatr Es Kotoko anm ekan in e sided a.*†

⁴ Owr titmn Es Kotoko ek'el lebn a ek'anj owr ke agj ignj elu es a, Nyam solum oc'r, l'ekn eke ow el sobo in ec'any af. ⁵ Ony yeji, ese mebn ek'anj owr af, ebr usu Abn Lala ec'el a ec'us ab em. Ow b'ow onj okar af eel egb waw esel ec'eb eke wel ot ok saw, Nyam e juma kok eci, etj b'ow kokr segb waw Nyam ec'Abn a ec'erur em, etj Nyam b'ow eb Jesu Krist sosiem. ⁶ Etj kin yec'eke Nyam Lel dad: Mi solum lebn sobo ek'il an m'oc, etj mi b'ow m'ew'r es Sion † eb em ese loy em eci lebn af;

etj egj yec'eke b'oc omn elu'l em a,

sos k'ow owm es legj kaka.†

⁷ Ony ek'ubr nawre ec'a, lebn na il an noko ligbel; ko agj ek'ubm nawre ec'a lebn ofr ofr ce ow el:

† 1:11 Ekn Selu 22; Esayi 53; Luk 24.25-26. † 1:16 Ob Ap 19.2. † 1:22 erm lala em1 Pier eci sil el esig oglog ec'a: erm fenj em. † 1:25 Esayi 40.6-8, Septant em ec'odad eke wel oc. † 2:3 Selu 34.9. † 2:6 Sion:el Jerusalem ec'eb a e nin. † 2:6 Esayi 28.16, Septant em ec'odad eke wel oc.

lebn a eke êl us esel ign elu es a
ewl meny el êl loy em e lebn tasi,

8 ετη l'el lebn eke b'eb agn akr

lob eke b'elu εγη wus. †

-L'ok wus anke -l'εgnm -l'ubm Nyam
ec'odad a nawre, ετη na el low a eke Nyam
bebem el ec'a.

9 Gbeko ony, eel agn a eke wel sɔsum ot
a, Eb ebu a ec'egb waw esel a, agn a ek'el
Nyam ec'a. Ony eel agn a eke Nyam sɔsum
ot eke k'ob ow εgbel a e li kok a ec'amani.
In l'esn ony eke k'okr okm ncebem em, ke
li nyimn ony in ec'usuayl sɔbo ab em. †

10 Lεgn sig em a, ony elmn Nyam ec'agn,
ko yefenyana em a eel in ec'agn η. Lεgn
sig em a, Nyam onym ony eci sɔrn ikn, ko
yefenyana em a n'onny ony eci sɔrn ikn. †

*Onyn es an nyim nyim agn eke elm
nawre ub esel a ec'aran*

11 Erur em ec'agn lisijimel, ony eel etu
agn ek'ir wus af anja lεgn tel eci. Ow
sosiem m'am dad ony: k'usr ony ec'ow
aw enun a eke b'ogn ony eci liy mum a
jam. 12 Agn ek'uwm Nyam any ec'aran
a, onyn es an nyim nyim, yec'εtn ke eke -li
cicr ony yadn em ek'onny kokr ow enun, ke
-l'otu -l'εgn -l'eb -l'ekn ony ec'ow amamn
a, ke lεgn a eke Nyam b'ow ow a, -li koklm
ow ec'anygbel a.

13 Elumn abusu esel Es Kotoko sosiem,
ke elumn eb ebu a anke l'el agn a fεn
ec'es ew, 14 ke elumn in eci kpama esel
eke l'abul ow enun kok esel eci low ob,
lel agn amamn ec'aw a yeji. † 15 Yec'ek'el
Nyam ec'erur a el ke ony ec'ow amamn
kok a abl agn ek'uwm low any eci nyamb
ij a neny es. 16 Aan es ese ewi af gbeko,
ke ony eci lewi ij a k'elm gbad eke b'ocr
lol ow enun es. Ko onyn es an ek'el
Nyam ec'obowi ec'es an. 17 Onyn εgn fεn
ec'elum. Erurir omn em ec'onny lisijimel
a, onyn Nyam eci muru ke elumn eb ebu
a. †

Akn juma kok esel lele es ew esel ab

† 2:8 Selu 118.22; Esayi 8.14. † 2:9 Okm Ok 19.5-6; Esayi 43.20; Okm Ok 19.5; Ol Okn 4.20; 7.6; Esayi 43.21; 9.1.
† 2:10 Ose 1.6,9; 2.1,23,25. † 2:14 Bèbmnm Rom 13.1-7. † 2:17 Nyandre 24.21. † 2:22 Esayi 53.9. Akr 22 ton
akr 25 ab, am elu Esayi 53 ec'odad eke dad libowi a eke b'ow ij gbre a e low okm. † 2:25 maceb osu es:Luk
15.3-7; Jan 10.11; 1 Pier 5.4.

18 Ony, akn juma kok esel a, elumn es
ew esel eke bi kokr el e juma a es is em.
Etn ow elm el a ek'onny erm mamn ke
el froro a ce k'elumn, ko el a ek'el agn
tuotuo a yeji. 19 K'aw ke ony am ijr gbre
ek'itamn eke k'ijr a, anke erurir eke k'eel
cece Nyam eci. Eke ow el eben ke low
senyn senyn ana. 20 Tasi em a, blel ow el
low nun kokr, ke bogh ec'any ij b'ow enan
ek'εgn ebr am ijr gbre ee? Ko ek'am ijr
gbre low eku em, low mamn eke kokr a
eci, ke ow el low senyn Nyam ec'any af.
21 Tasi em a, low na ec'anake Nyam εn
ony a, anke Krist in obi yeji l'ij gbre ony
eci, εtn l'ew ony sewl es, yec'εtn ke ébr
in e lakr a. 22 In li kokm sikpl kaka εtn in
e nenyem meju owi anm εym okm.† 23 In,
eke wel wewr'r a, li wewrm εgn; eke l'ij
gbre a, l'ijm luw l'okm εgn kaka af, ko l'oc
in ec'omn a l'elu Nyam eke bi jej low ok
nenyembri nyam em ab em.

24 Olikn ab af,

Krist in obi oc ey e sikpl a ubu sos af,
yec'εtn ke sikpl ec'a s'uw,
ke s'ir eb nyim nyim eke b'akpl Nyam sos
em.

In ec'abi a anake ewlm ey a.

25 Tasi em a, ony angn ese maceb ek'irm
af, ko sica ony ewal meny owr maceb osu
es † a eke b'ew ony eci liy nyamn af a ogn.

3

Onyow lel el esel ab

1 Onyow, ony ec'a, onyn es is ony esel e
lis, yec'εtn ke ek'el em a agn nyam nyam
anη ek'ubm Nyam ec'odad a nawre, ke
ony ec'es an mamn em, -n'onny omn, ow
k'elm odad ebl em, 2 anke -li b'ow -l'ekn
elel ek'onny ec'es an a el lala lele elum em
ab a. 3 Ony eci sakpl a itm eke k'el sos
af eci ce: ese sin ec'otu mewl em, sika
em miyob lele mob sus em ewi eci sus ab;
4 ko ke ony eci sakpl a él yec'a eke lol es
ony em a. Erm froro lele bete ab anake el
sakpl a ek'il an nono ligbel Nyam ec'any
af, ke iram a. 5 Lεgn sig em a, onyow nawre

ub lisel ek'ony omn Nyam em a, ony sakpl ikn na anke -li b'elum el ecel. ⁶ Etn ese Sara af, li b'elum Abraham etn li b'esn ow: «Em egn gbely.» Sica, ony eel in ec'oyow oto, eke bi kokr low mamn etn egbmn low kaka feg es onym ony ernn.

⁷ Oyow ecel, ony yeji, ony ec'oyow ab ab ec'eb eke b'ow ir usu nyam a, ewr el e lis e low any. Ow it eke k'owr any ek'oyow el ob fuefue. Kòkr el e low elum em † anke ese ony af, -li b'ow -n'ehn sel ehn a eke Nyam b'ow ap ony a. Eke bi kokr eben a, low kaka k'ow ednmm ony e Nyam nchn a feg.

Ijr gbre low nimamn eci, ko ow k'el low nun eci

⁸ Uwr em ec'a, ony feg onyn neny af okr nyam, iknnin sorn, erurir ony ofr ese agn lisijimel af, onyanin erm mamn, ke egn egn is es lawl ec'any af. ⁹ K'ocr low nun k'obarir low nun any; k'ocr wewr k'obarir wewr any. Ow eke ki kokr a el: ke ibrmn Nyam ec'owro a egn a eci, anke na sosiem eci Nyam esn ony eke k'on ony owro ese aja af. ¹⁰ Kin yec'eke Nyam Lel dad:

Ek'egn nyam am erur eke k'ony eb ir mamn,
ke úw ehe e segn any a,
ow it eke li k'edn in ec'anm a ow enun e dad,
ke l'edn in e neny a yadn ec'ony.

¹¹ Ow it eke li ki kpb es low nun e lis, li kok low nimamn ke l'ól erm es ey es low any at em.

¹² Li kók eben, anke Es Kòtoko ec'anyamn a anj in ec'ey a eke b'ony es an mamn ab af,
etn in ec'oru a b'iri el eci nchn ebl a;
gbeko agn a eke bi kok ow enun a li b'atar wel ab. †

¹³ Ek'ony ec'erm feg em am owl low nimamn eci kok es, ke bwo ec'egn b'ow kok ony low nun ee? ¹⁴ Etn eke, legn nyam

low nimamn eci kok sosiem am ijr gbre, ke ehe el ony eci! *K'onyn agn eci muru etn ki yebr erm mij kok ony!* ¹⁵ Gbeko ony ec'erm em a, sùsmn Krist ony ce es, eke l'el ony eci Kòtoko a.† Segn feg, bèbmn otarir ony e low omn a ek'onyn a e low akr ókr agn a eke b'ow ibrm ony a. ¹⁶ Gbeko, ke ow el betε betε lel elum em ab. Ke ony ec'ow tutr em a abr enym k'anm, yec'etn ke agn a ek'am onyn ony yadn a, ony ec'es an mamn Krist e jam us em a, és ók any. ¹⁷ Ow akpl eke tasi em a, k'ij gbre low nimamn e kok em, eke ow el Nyam ec'erur, ow a eke k'ij gbre low nun e kok em a.

Krist ij gbre eb any on ey

¹⁸ Tasi em a, Krist in obi ij luw e gbre agn e sikpl a nun af, akp nyam coco ce eci; in eke l'el neny nyam es a, l'uw ow enun esel sosiem, yec'etn ke l'ót n'im ony Nyam ogn. In, l'uw sos megl e luw, gbeko Abn Lala ewl meny on'n owr anj. ¹⁹ Ow em a, n'im n'omun in ec'any eb ec'amani ab es † l'ok abn a feg ek'anj sobel em a. ²⁰ Ow el el a eke legn sig em a obr Nyam any a. Nyam on in e low eku a am ibn, legn ab em eke Noe am kok mijetn ligbel nyam a. Agn tel ce anake ok mijetn ab em, ke scr mij em eci ehn sel a; el feg -l'ij agn niwn. ²¹ Ów amua el mij ok nun a eke b'on ony sel yefenyana em a eci meny ewr. Mij ok nun na elm ey e sos megl af e sikpl a ec'es yoyog eci, ko ke egn eb ocr n nimum elul Nyam em, ow tutr ek'onym abr enym em. † Etn mij ok nun na otu el, Jesu Krist e luw em ek'igb a sosiem. ²² L'uyu afr, n'anj Nyam e lidr abu af. Sica n'ony lec l'akm afr erm esel feg, lele mob feg ek'ony es ew lel abusu ab a.

4

Ignn sikpl owi elul es

† **3:7** Efes 5.25; Kolos 3.19. † **3:12** Selu 34.13-17, Septant em ec'odad eke wel oc. † **3:15** Bèbmn Esayi 8.12-13. † **3:19** Ow em a, n'im n'omun in ec'any eb ec'amani ab es l'ok abn a feg: odad na Grek em a wel otu eke k'itjn ejec'em dad ese: *Abn na ab, n'im tonj li dad odad l'ok abn a feg...* Ow otu eke k'el agn a ek'egnm irim Noe ec'ewar a, ke uw a ec'abn; oglog agn beb bi tutr ek'ow el afr erm esel ek'obr Nyam any, ke is erm sunj owi a ek'onj Nyam nun wus mij gbél ab em a, ec'abn a. Bèbmn Nunj Ob 6.1-8; 2 Pier 2.4-5; Jud 6. † **3:21** ko ke egn eb ocr n nimum elul Nyam em ow tutr ek'onym abr enym em: odad na Grek em a wel otu eke k'itjn ejec'em dad ese: *ko ke ibrm Nyam ayal n ec'ow tutr a.*

¹ Eke Krist ij gbre in e sos megl em a, òny yeji bèbmn sos tutr nenyembri nyam ab em, anke egn yec'ek'ij gbre in e sos megl em a ònym low sikpl ab. ² Sègn ek'ann òny eke k'iir eb wus af anja a, k'usr agn ec'ów aw enun a jam, kò ùsr Nyam e low e b'erur a jam. ³ Èè, lègn ek'ec ab em a, kokr sakp nòno agn ek'uwm Nyam any a e low e b'erur a. Òny iir eb èsè elèl ek'erurir ab af, ònyn ów aw enun, eel mar egn. Eel ob iju etn b'ignn sinyam yadn ek'el nenun e mob a nun. ⁴ Jam anja, agn amua low am iti any. Úsmn el jam ij, ánmn el e ec'eb ir suksuk owi ab em ij, etn -li bi wewr òny. ⁵ Gbèkò -li b'ow -l'ayal el ec'ów amua fèñ -l'ok Nyam ek'inym es eke ki jèj agn ek'ann ovr lel agn ek'uw ab ab e low ok a. ⁶ Na sosièm anake wèl òb Amani Mamn a ok agn a eke caca em uw a yej'a. Èben a, eke -l'uw èsè agn fèñ af sos megl e luw a yeji, ke sica -l'òtu -l'ir eb, èsè elèl eke Nyam am erur ek'agn k'ir eb ab af, Abn Lala ec'abu elum em.

Ànnn èsè Nyam e juma kok èsèl amamn af

⁷ Ow k'ow ibnm etn ow b'ow el low fèñ e nun. Ow sosièm iir eb sos es ok em, ke any ok òny es, yec'etn ke ótur nònan Nyam. ⁸ Low tasi eke k'ikn anym kokr a el, èruririr òny òfr òny ec'erm fèñ em, anke *erur bi tetn sikpl nòno es.*† ⁹ Èbr agn eke b'ow òny akn a, ke ow kakl k'ánm em. ¹⁰ Ke egn egn ec'ob ap ek'ènn Nyam e lís a, l'óc li kokr lawlèl a fèñ e low. Ànnn èsè juma kok èsèl amamn eke b'osu Nyam ec'ob ap en en ab af. † ¹¹ Ke egn ek'ènn ob ap ek'el Nyam odad ec'a, él Nyam e neny af odad es. Ke egn ek'ènn ob ap ek'el abu elum ec'a, kók abu elum es e juma lèc a eke Nyam b'ò'n ab ab. Ètn Nyam b'ow ènn anygbel low fèñ em Jesu Krist sosièm. In ec'él anygbel lel abusu òny ab sègn fèñ! Amen.

Sos em iñn gbre ij em

¹² Erur em ec'agn lisijimèl, ow k'èw òny any iti, èsè low ek'okr òny es af! Ek'ann

èbm èkn eke b'otarir es èsè al em eci ècr ab af. Al na anake b'ow elu òny ec'ob ek'eel a òkm a. ¹³ Eke tasi em annn Krist eci gbre ij a e low em, ke ànnn sos em iñn em, yec'etn ke lègn a eke b'ow èkan in ec'anygbel a yeji, ànnn ehe lele sos em iñn ligbel ab em. ¹⁴ Eke wèl bi wewr òny eke eel Krist eci jam us èsèl a sosièm, ke òny ec'a ehe ligbel ana! Anke Nyam ec'anygbel ec'Abn a ann òny af!

¹⁵ Ke òny em ec'ègn kaka k'ijm gbre egn e l'ibi, mil e liy, low nun e li kok oglog egn ec'ów eke l'igb l'èy em sosièm eci. ¹⁶ Kò ek'ègn nyam am ij gbre kretien e l'el a sosièm eci, ow itm eke ès k'òny'n; kò ke nana n'ón Nyam bia eke li k'òtu l'ij nin na. ¹⁷ Anja anake el jèj ok a e nun òb a, etn ow òb nun Nyam ec'agn em. Sica eke l'òb nun èy em, ke agn a ek'ègnm ubm Nyam ec'Amani Mamn a nawrè ec'a, ayaf ow b'ow ècr ab ee? ¹⁸ Èsè elèl eke Nyam Lèl dad ab af: *Ek'ow ew tuòtuò eke egn nyim nyim k'ènn sel, ke ayaf ow b'ow ècr ów enun èsèl lele sikpl èsèl ab ec'ab ee?*†

¹⁹ Ow sosièm agn a ek'am ij gbre Nyam ec'elum sosièm a, it eke k'ocr el sosi elul Nyam el e Kok Ès ek'el cècè a abu em, ke -l'ucu low mamn kok -n'òny es.

5

Agn ekpekp a lele kretienel a fèñ ab ec'ów om

¹ Sica, agn ekpekp a ek'ann òny ab ke bi nyimn Nyamel a anake m'am dad odad a. Èm obi yeji m'el egn likpekp èsè òny af. M'el Krist e gbre ij a e danke, etn mi b'ow m'ann anygbel a eke b'ow èy òkm a e low em. ² Ètn kin yec'èke m'am dad a: èwr mèbob eke Nyam abul òny a e low any. K'èwr el e low any èsè atrm em af, kò erur tasi em, èsè elèl eke Nyam erur ab af. K'èwr el e low any os ènn sosièm eci, kò eke egn ebr a sosièm. ³ Agn a eke Nyam abul òny a, k'èwr es ew lèc lèc el ab; kò èl mèbob a e sèwl, ⁴ yec'etn ke lègn a eke mècèb òsu èsèl ec'Ès Èw Ès a

† 4:8 Nyandrè 10.12; Jak 5.20. † 4:10 Nyam ec'ob ap en en: bèbmn Rom 12.4-8; 1 Korènt 12.4-11, 27-31. † 4:18 Nyandrè 11.31, Sèptant em ec'odad eke wèl oc. † 5:4 mècèb òsu es: Luk 15.3-7; Jan 10.11; 1 Pier 2.25.

b'ow ow a, † éñan ob ap ek'el anygbel e tufe eke írmnm in eci jéjn a.

⁵ Nğbafre, ɔny yeji, èlumn agñ ekpekpa a. ɔny feñ, ìsr es ewr ekekey ɔny lawlèl ec'any af, anke Nyam Lèl dad nine: *Nyam b'owr agñ eke b'ew sos a abr; kɔ li b'èlu in ec'erm mamn ɔkm agñ eke b'is es a e lís.*†

⁶ Ow sosiem, ìsr es ewr ekekey Nyam e læc a ec'ew, yec'etñ ke lægñ a eke l'ew ab af, n'óny l'igbl ɔny ogñ. ⁷ Òcr ɔny ec'erm mij ebr feñ èlulil Nyam abu em, anke li b'ew ɔny e low erm.

⁸ ɔsur sos, ke áññ any owr. Agñ ek'el ɔny ec'ifnu a, esè kukuma eke am awññ af, am did ɔny etñ am ec ol egñ eke k'emn es. ⁹ Ìnymn es kikri ɔmn em ke ákmn in es. Ke úwr any ek'ony lisijimèl ek'anñ wus nimum af a, am ij gbre nenyembri nyam esè ɔny af. ¹⁰ ɔny e gbre ij a b'ow ibn sægñ tæl cè eci. Kɔ Nyam ek'in em bibm feñ anñ a, esñ ɔny eke k'owr anñ in ec'anygbel a ek'onym uwr ab em, Krist ab ec'af okr ab em. Etñ li b'ow li kok ɔny eel sɔbɔ, eel leg leg ke ónyn læc, ke sica wèl k'otum onym èlum ɔny wus ij. ¹¹ In ec'él abusu ɔny sægñ feñ. Amen!

Èsñ es abal el

¹² Silas el egñ lisijim ek'el cècè. M'ècr in em mi nɔn lèl ikprli na, eke mi k'atr ɔny sos es ke mi yégm ɔny tasi eke Nyam ec'owrɔ a tasi anake ucur ɔnyn es a.

¹³ Agñ a feñ ek'anñ Babilɔn anñ, ke Nyam sɔsum ot esè ɔny af a, el feñ am esñ ɔny, em jim Mark yeji. † ¹⁴ Èsñninin ɔny ɔfr, af eyarir em lèl erur em ab.

Èrm es ey él ɔny feñ ek'okar af Krist em a eci!

† **5:5** Nyandre 3.34, Septant em ec'odad eke wèl oc. † **5:13** *Babilɔn*:agñ beb bi tutr ke Rom ec'eb a. *Mark*: Pier ec'a, Mark el in ec'omn em ec'iy.

Pier e lel yony em ek'awη

Ów ek'it eke wɛl k'uw any

Pier e lel yony em na, ɔmn esel a pupukpaη ni non n'awη. N'am dad wɛl eke in e luw a in ibnm ij; ow sosiem, l'erur eke li k'ɔkn wɛl low yec'a eke li yegm wɛl a. Krekre e lel ab em a, li dad ɔmn esel a eke k'inym es kikri ɔmn em eke wus am ijr el gbre yeji. Yony em e lel na em a, n'am dad wɛl eke low yegm esel ayadηu in anη Nyamel ec'araη in ok ɔkm etη in am yegm agη low low ηuη eci yeji, wɛl gbɛ, ke seηη feη, wɛ'n us low yegm a eke wɛ'n eb a jam.

Nuη 1.1-15 am yegm ey low a eke Pier am erur ke ow sosiem ni non lel na a. N'am ɔkn ɔmn esel a low yegm a eke -l'eb a. Krekre em a (1.16-21), Amani Mamn ek'el Jesu Krist ec'a. Amani Mamn na, Pier in obi lele erm esel ejec'ab ab b'ij danƙu dad eke ow el low nawrɛ. Nyam e kokoba ɔb esel eke b'eb sodad eke b'anη Nyam ogη ow a yeji ij danƙu. Nuη 2 em a, Pier am elu low yegm esel ayadηu ec'es an eke bi ηuη Nyamel a e low ɔkm dedeku ec'any af. Ewar nyam a cɛ eke Jud, in e lel ab em, ewar low yegm esel ayadηu a anake s'am ɛkn Pier e lel na em yej'a. Nuη 3 em a, Pier am dad low ok agη eke dad eke Es Kɔtɔkɔ Jesu in k'ow in ewlm in owm in jejm wus e low in okm ab af. N'am dad wɛl eke Krist ec'ow na eke in k'ewlm in k'owm a, in am yegm Nyam e low eku a. Tasi em a, Nyam in erurm eke eηηni nyam coco yeji in k'irm, kɔ ow'n am erur eke agη feη in k'itη eb ir, in ηgboη sikpl owi em (3.9).

Lɛl a ec'uwɛr em a, Pier erur eke ɔmn esel a k'anη sayl owi em, yec'etη ke Nyam in k'onym abr in enyam wɛl, lɛη a eke Krist in b'ow in ewl in ow a (3.11-18).

Esηη

¹ Em Simɔ Pier, m'el Jesu Krist e juma kok es lel erm es ab, m'am awη agη a ek'ony ɔmn ek'il an esɛ ey ec'ab af a lel.

S'ony ɔmn na anke Jesu Krist el neny nyam es; in l'el ey e Nyam lel ey e Sɔg Es ab. ² Ke ɔwrɔ lel erm es ey nonɔ gbɛl ab anη ɔny ab, Nyam lele Jesu ey Es Kɔtɔkɔ ab ec'any uw tasi em.

Àtar sos es, ùcur Nyam ec'esη a ek'esη ɔny a ɔny es

³ Es Kɔtɔkɔ in ec'abusu ab em, ɔη ey ów amamn feη ek'it eke si k'iir eb ke s'úcu s'ony'n es a. Tasi em a, li yegm ey s'uw Nyam ek'esη ey eke si k'anη in ec'anygbɛl a lel erm mamn ab ab e low em a. ⁴ Anygbɛl na lel abusu na em ab, Nyam ɔη ey ów egbɛl lel ów ek'il an, ke l'ewar ab ab. Na sosiem, eke eηan yec'a eke l'ewar a, ɔtur eke k'ηgboηη ów aw eηuη amua eke uηη wus na es ab em etη ɔtur eke k'ony n erm nyam coco Nyam in obi ab.

⁵ Ow sosiem àtar sos es ebr ów amua igηη ɔny ec'ɔmn ab af: iir eb low nenyembri nyam em, ke úwr low eke Nyam b'erur a yej'any. ⁶ Ŋnyan sos es, ɔny low eku, ke úcur Nyam ɔny es. ⁷ Ijr lawl ɔny ɔfr em, ke ɔny n erur yeji. ⁸ Ów amua anake el sewl mamn eke k'ony n a. Etη ek'ony n el -l'agb ɔny em, b'ow ɔny n ɔmn eke bi kok juma etη b'ow ɔtur uwr ey Es Kɔtɔkɔ Jesu Krist any tasi. ⁹ Sica ek'egη nyam ɔnym ów amua anm in em a, l'éknm es etη l'ot any eflu es. Li b'ijl es eke wɛl yɔyɔg in e lɛη sig em e sikpl ab es.

¹⁰ Ow sosiem, agη lisijimɛl emeny àtar sos es, ùcur Nyam ec'esη a ek'esη ɔny a lel ɔny e sɔsum eke li sɔsum l'ot ɔny ab ab e low ɔny n es. Eke b'iir eb ebɛn, k'ow eymn low ηuη em ij. ¹¹ Etη ebɛn a, Nyam b'ow fig ɔny, gbrenɔgbi usu a ek'onym nuη eci lisany a gbada, gbrenɔgbi usu a ek'el Jesu Krist ey Es Kɔtɔkɔ lel ey e Sɔg Es ab ec'a.

Úcur erm esel lele kokoba ɔb esel ab eci low yegm a ɔny es

¹² Uwr ów amua any god'etη etη b'inymn es low nenyembri nyam a ek'ebɛr ab af. Gbɛkɔ m'erur eke ebɛn yeji mi k'ɔkn ɔny el e low seηη feη. ¹³ M'ɛkn yej'eke ow it akpl, eke mi k'ɔkn ɔny ów amua, eke m'anη owɛr wus af aηa a, ke ám ewr erm. ¹⁴ Em m'uw any eke em e luw e lɛη titm, esɛ elɛl eke ey Es Kɔtɔkɔ Jesu

Krist yegm'm m'uw any ab af. ¹⁵ Gbəkɔ mi b'ow mi kok yec'eke m'otu eke mi ki kok a, ke em e luw a e jam a, ɔtur am ɔkan low yegm amua feŋ e low.

¹⁶ Tasi em a, ow elm ów yadŋ em, odad ebl eke wel tutr mɛwl em, s'elum ey Es Kɔtɔko Jesu Krist ec'ow abusu em a, e low ɔkm si yegam ɔny. Kɔ ey obi ec'anyamn em s'ekn in e sagb a. ¹⁷ Ee, n'eyŋ anygben lele anygbel ab Nyam Es ec'abu em, leŋ a eke ow ec'anygbel liplemu ab em, ow ɔŋ'n l'iri odad na a: «Egŋ na el em ec'Iy e m'erur, etŋ m'oc em eci sos em inŋ feŋ m'elu'l em.» ¹⁸ Lebl ikŋ na afr ow anŋ ow, ey obi yeji s'iri, leŋ a eke s'anŋ Jesu ab lafeny lala ab af a. †

¹⁹ Na sosiem, ow ɔŋ ey ec'omn a obn nɔnɔ kokoba ɔb esel ec'amani ab em. Ow akpl eke k'ewr erm af, anke ow anŋ ese kenie ek'anŋ ncebn em am iri, toŋ ke leŋ eny ec'usuayl ów, ke enyn enyn eci lél a ékan ɔny e merm ab es. ²⁰ Etŋ kin low ek'it eke k'uw any: egŋ kaka ɔnym abusu ek'in obi em, k'otar kokoba ɔb esel e sodad ek'anŋ Nyam Lel em a, e low akr. ²¹ Tasi em a, kokoba ɔb es kaka ɔbm in obi ec'erur em ec'amani, kɔ Abŋ Lala ec'abu elum em anake kokoba ɔb esel ɔtu dad Nyam ec'odad a.

2

Low yegm esel ayadŋu

¹ Leŋ sig em a, kokoba ɔb esel ayadŋu ok ɔkm Israel eyŋ ec'araŋn. ɔny ec'araŋn a yeji, low yegm esel ayadŋu b'ow anŋ. -Li b'ow mɛwl em -l'ok ɔny wus ów yadŋ eci yegm em, etŋ -li b'ow -n'im toŋ -l'egbr Es Ew Es a eke sɔg el a yeji. Nene anake -li b'ow -l'esŋ es abur ow kpuru nŋŋn el a. ² Agŋ nɔnɔ b'ow igŋ el ugŋ kok ów mramra etŋ el sosiem, wel b'ow yayr Nyam e low nawre ec'ejaŋb a. ³ Etŋ eke os eyŋ e low am okr el ermij nɔnɔ a sosiem, -li b'ow -l'ejɔ ɔny sodad ek'el obi -li tutar ab em. Gbəkɔ ow anŋ ibn, ek'el eci jɛj ok a am eku etŋ gbre b'ow eyŋ el fafa.

⁴ Tasi em a, afr erm esel eke kok sikpl a, Nyam ewm el es nene ce, kɔ n'ony l'ok wel gbre ij usu a. Yogŋ n'awŋ wel ngbraka em ncebn em etŋ n'am ew wel es toŋ ke jɛj ok e leŋ a ów. ⁵ Eben neny nyam, leŋ sig em e wus ab af ec'agŋ eke kok sikpl a yeji, Nyam ewm el es nene ce. Gbəkɔ eke n'ony mij gbél a an ok wus eman agŋ eyŋ a feŋ a, li sɔg Noe ek'am ɔb kokoba elu es an nyim nyim e lebl a lele agŋ lɔbŋ ejec'ab. † ⁶ Eben eke Sodɔm lele Gomɔr ab yeji eyŋ es abur ana. Nyam ɔŋ al ow nŋŋn el etŋ ow el low eke k'el sɛwl agŋ eyŋ eci, ke ow yégm el low eke b'ow eyŋ el a. † ⁷⁻⁸ Etŋ kin, Lɔt ir eb ów mramra esel ec'araŋn, kɔ in obi em a l'el egŋ nyim nyim. Sos b'ow'r es nɔnɔ wel ec'es an nŋŋ a sosiem. Tasi em a, n'am ekn etŋ n'am iri wel ec'ów eyŋ a feŋ etŋ leŋni nyam nyam feŋ, in ec'egŋ nyim nyim ec'erm ab em, ow am ijr'r gbre. Gbəkɔ Nyam sɔg'r agŋ amua ec'araŋn. ⁹ Ow am yegm eke Es Kɔtɔko ɔtu e ki sɔg agŋ eke bi kok cece a gbre em. Etŋ l'otu eke li k'edŋ agŋ eyŋ a l'ew es, toŋ ke jɛj ok e leŋ a ów, ke n'ónŋ wel gbre. ¹⁰ Li b'ow n'ony agŋ a feŋ eke b'an es, el e sos megl ec'ów aw eyŋ em a gbre. Agŋ amua ɔny ów nenyŋ e kok ec'emn, etŋ -li b'ifn Nyam ec'es ew a.

Low yegm esel ayadŋu amua ɔnyŋ el sosi ɔmn nɔnɔ. -Li b'efu es etŋ -l'urumn eke -li ki wewr afr ec'abŋ any esel a. † ¹¹ Etŋ kin afr erm esel bɔbɔ yeji ókm abŋ amua ów af etŋ -li wewrnm wel Nyam ec'any af. Ke afr erm esel ɔny lece etŋ ɔny abusu nɔnɔ akm low yegm esel ayadŋu amua. ¹² Agŋ amua anŋ ese mindey ek'onym nŋŋ em ɔny, ke wel kok eke k'ɔgŋ meb ke wel ibi ab af. -Li bi wewr yec'a eke -l'uwm any a etŋ -li b'ow -l'uw ese mindey amua af. ¹³ Na anake el gbre a eke -li b'ow -n'eyŋ el ec'ów eyŋ a sosiem a. -Li b'erur -li kok el ec'ów aw eyŋ a e low leŋ owr fitaŋ. Etŋ eke -li bi kok es gbegbl ɔny ab a, ow b'inŋ el sos em eke -li k'ony yadŋ -l'ok ɔny, etŋ yogŋ

† 1:18 Matie 17.1-5; Mark 9.2-7; Luk 9.28-35. † 2:5 Nuŋ ɔb 6.1-7.24. † 2:6 Nuŋ ɔb 19.24. † 2:10 afr ec'abŋ any esel a: anŋ Pier, tasi em a, am dad afr erm esel akpasu mum nyam ec'odad. Bibl any uw esel beb bi tutr ek'ow el afr erm esel eyŋ eke ok wus a (ekn Jud akr 6). Beb bi tutr ek'ow el afr erm esel amamn a; etŋ agŋ likpr ec'a -li bi tutr eke afr erm esel akpasu na em, wel b'eyŋ eyŋ lele amamn ab (bèbm Jud akr 8).

eke -li b'annj a b'el nenjn lele és ab. ¹⁴ -Li bi gegnm anyamn es -l'ól ɔɔw nfaci ij eci, sɛgɛ fɛɛ sikpl kok owi b'aw el etɛ -li b'odu agɛ ek'ɛw fuɛfuɛ a -l'eb. -L'el agɛ eke sɛgɛ fɛɛ os ɛɛn owi b'okr ɛrmij. Nyam ec'ofn a anɛ el af. ¹⁵ -L'igɛ ejagb mamn a -l'elu es etɛ -l'irm. -L'eb ebr a eke Balam, Bosɔr jim a eke wɛl ɔɛ os low nɔɛ kok ec'a eb a. † Etɛ Balam yɛb os a ɛju'r, ¹⁶ gbɛkɔ l'iri in e low eluam a ec'abr ɛnym a e low: gbɛkɔ ɔw kɛɛɛɛ nyam eke ám dadm odad, dad odad ɛɛɛn owr e lebl em etɛ l'edɛn kokoba ɔb ɛs Balam eci nyamb owi a eke blel kok a.

¹⁷ Low yɛgm ɛsɛl ayadɛu amua anɛ ɛsɛ simij ɔmu eke mij anm em ab af, -n'annj ɛsɛ jru ek'as luku eke k'an mij ok wus, ke lɛf elu ɔny oc es ab af. Nyam ɛw el usu es ncebn ibr ab em. ¹⁸ ɛɛ, el e nenym es igɛ eci sodad a eke low kaka anm em ab em, agɛ a eke ow k'ibnm yeji nɛgɔn agɛ ek'am ir ɛb eke elm Nyam ec'abr a ec'aranɛ a, -li b'odu -l'eb wɛl. Ow sosiem, -li b'ɛcr sos megl af eci és em ec'ów aw ab em, ¹⁹ etɛ -li b'ɛwar wɛl lewi ij. Ke el obi a -l'el ów aw a eke bi nɔɛɛn el a eci madu. Tasi em a, eke ob nyam b'akm ɛy es, ke in e madu s'el a. ²⁰ Agɛ ek'uw Jesu Krist ɛy ɛs Kɔtɔkɔ lel ɛy e Sɔg ɛs ab any a, igɛ wus ec'ów ɔbr ɔbr a ok es, sica eke -li yɛb batɛ ów ɔbr ɔbr a ɛwl ɔdu eb el etɛ akm el es a, ow b'ow ɔɛ el eci manɛn el owi a b'ow ɛw marem akm lisig a. ²¹ -L'uw low nenymbri nyam ec'ejagb ab any, gbɛkɔ -li wal Nyam odad lala a eke wɛl yɛgm el a -l'elu es. Ek'ow el ɛben a, yec'eke blel akpl el ec'a el ke -li k'uwmn low nenymbri nyam ec'ejagb ab any. ²² Sica low na ek'ɛɛn el a, am ɔɛ nyandɛ odad na low ij: *Ɔwr b'ɛwl im ij yec'a eke l'ɛgbl a†* etɛ «gbroko eke wɛl ok mij a, b'ɛwl im fefl es kɔdɔg em».

3

ɛs Kɔtɔkɔ eci mowrer a

¹ Erur em ec'agɛ lisijimɛl, lel yony em eke m'am awɛ ɔny ana. Etɛ silɛl a yony

mum em, m'okn ɔny ów a fɛɛ ek'uwɛr any a, yec'etɛ ke ow ɛlum ɔny abu tutar ów ɛɛnɛn ɛɛnɛn. ² Ɔkan sodad a eke kokoba ɔb ɛsɛl lala dad lɛgɛ sig em a lele ɛs Kɔtɔkɔ ɛy e Sɔg ɛs e low yɛgm a ek'ony ec'erm ɛsɛl yɛgm ɔny ow e low ab ab. ³ Etɛ kin low ek'it eke k'uwɛr any: sɛgɛ es abal el em a, agɛ b'ow ow eke b'ow ir ɛb ɛsɛl el ek'el ec'ów aw ɛnɛn a b'ɔɛn el ab af. ⁴ -Li b'ow -li kokɛ ɔny miyɛr -li dad -l'ɛsɛ: «Jesu ɛwar ɛw es eke li b'ow l'ɛwl l'ow, kɔ yadɛ ee? Etɛ sica bogɛ n'annj ab ee? Tasi em a, ɛy ɛsɛl uw god'etɛ, † gbɛkɔ ów a fɛɛ anɛ ow ec'elɛl a ɛɛ eke ow anɛn god'etɛ, wus eci nɔɛɛ ɔb em etɛ a!» ⁵ Odad nenɛ eci dad em a, -li b'ijl low nyam es: ow ibn eke Nyam kok afr lele wus ab. Nyam in ec'odad ebl em ɔɛ mij as luku etɛ wus ɔtu anɛ mij em ɛy ɔkm.† ⁶ Etɛ ɛmɛny mij a ɛɛ, mij gbɛl a ek'iy eb es a ɛɛ anake nɔɛɛn lɛgɛ sig em eci wus a. ⁷ Gbɛkɔ odad ebl nyam a ɛɛ oc lɛgɛ na em ec'afr lele wus ab a ɛw es, am eku lɛgɛ eke Nyam ec'efnu eci jɛj ok b'ow ɛy ɔkm wus anɛ a. Lɛgɛ ab anake afr lele wus ab yeji b'ow etu al em a.

⁸ Gbɛkɔ erur em ec'agɛ lisijimɛl, low nyam anɛ ek'it eke k'ijlmn es: ɛs Kɔtɔkɔ ec'a, lɛgɛ nyam anɛ ɛsɛl akpo fandi af, etɛ akpo fandi anɛ ɛsɛl lɛgɛ nyam af. † ⁹ ɛs Kɔtɔkɔ ec'a, ow k'ow ibnm etɛ li b'ow li kok low a eke l'ɛwar a. Agɛ nyam nyam gbɛ am dad ɛsɛl ow'n am ibn o! Kɔ low eku ɛɛ n'am ɔny ɔny e lís, eke l'erurm ek'ɛgɛ kaka k'uw kɛkɛɛ kɛkɛɛ, ke n'am erur ek'agɛ fɛɛ k'ony abusu itɛn ɛrm em a sosiem. ¹⁰ ɛs Kɔtɔkɔ e lɛgɛ a b'ow ow ɛsɛl ulu af, etɛ lɛgɛ a, likekr ligbɛl em afr b'ow irm, etɛ in em ec'ów fɛɛ ek'annj a, al b'ow nɔɛɛn. Wus lel in em ec'ów fɛɛ ab yeji b'ow irm. ¹¹ Sica eke ow el nenɛ ów a fɛɛ b'ow unɛ a, ɔny, ám ɛkan elɛl eke k'iirir ɛb a! Ow it eke k'ɔnɛn es an lala, ke Nyam ec'es ucu ɔny a ám ɛy ɔkm. ¹² Tasi em a, ɔny am ekur eke Nyam e lɛgɛ a k'ow etɛ am erurir eke li k'ow fafa. Lɛgɛ a, al b'ow etul afr lel in em ec'ów fɛɛ ek'annj ab ab iri ok es nimum. ¹³ Gbɛkɔ Nyam ɛwar afr

† 2:15 Awl 22.1-35. † 2:22 Nyandɛ 26.11. † 3:4 ɛy ɛsɛl uw god'etɛ: anɛ k'aw ke ow ɛl nɔɛɛn ɔb em eci kɛɛɛɛnɛl a. † 3:5 ɛkn Nunɛ Ɔb 1.6-9; 7.11. † 3:8 Bèbmɛn Selu 90.4. † 3:13 Esayi 65.17; 66.22.

owr nyam lele wus owr nyam ab, † eke
yogh agh a feh b'ow kok ów nyim nyim
eke li b'erur a. Eteh yeci anake s'am eku
a.

Èwr sos erm

¹⁴ Ow sosisem a, erur em ec'agh lisijimel,
leghe na ec'eku em a, àtar sos es eke
k'itamn em, ónymn abr enym kaka, ke
ángh erm es ey em Nyam ab. ¹⁵ Òcr ey
Ès Kòtòkò eci low eku a esε abusu ek'eru
ony es eke k'ehān sel af, esε elel eke erur
em ec'ey lisijim Pòl awgh ony lel, nuh em
ony a eke Nyam oh'n ab em, ke li dad ab
af. ¹⁶ Low na anake ni nòn silèl feh em eke
li bi dad ów amua ec'odad a. In e silèl ab
em, susu angh eke ow ec'iri a b'otu, eteh agh
ek'onym low any uw kaka ke bi cεcm a,
am wuwal ow ec'iri a, esε elel eke Nyam
Lel ejeci e susu beb ab em yeji -li bi kok
ab af. Eteh ow b'el el obi ec'irmn eci.

¹⁷ Erur em ec'em lawlel, ony ec'a, sica
m'ewar ony ñ. Èwr sos erm gh, yec'eteh
ke kí yebm agh ek'onym low elum kaka
a, irmnm ony el ec'irm ab em, bake
irmnin ony ec'es a ek'uw sig a. ¹⁸ Gbèkò
onyn es iman anym eci, bibm em lele ey
Ès Kòtòkò ey e Sogh Ès Jesu Krist ec'any uw
em ab. In ec'él anygbel yefenyina em togh
godo godo feh eci! Amen.

Jan e lel krekrε eke awη Ów ek'it eke wεl k'uw any

Agη dad eke Jan ek'el Jesu ec'erm εs a, in im in ir Efes εb εm. Pól anake sigm Sinyamel ek'annη yogη ab es a. Gbεkó eke ow ibn a, Jan im ir yogη etη el Sinyamel a ec'idr εs. Ow sosiεm anake n'am εsη kretiεnel ek'annη Sinyamel ab εm a, εm eci "ey".

Jan anake nón silεl nyahan na am awη a. Krekrε e lel na, ow elm Nyamel nuη nyam oglog εgη nuη nyam n'awηm, kó ke wεl áwl lel a Sinyamel a nónó εm. Lεl ab εm, ów yony anake n'am dad ow ec'odad a: krekrε εm a, n'am dad wεl eke wεl k'us ejagb nyim nyim a cε jam. Odad na e nyandre el ke -n'óny ómn ey εs Kótókó Jesu εm, ke -l'erurir el ófr. Yony εm a, n'am dad wεl eke wεl k'ósu sos low yεgm εsεl ayadηu e lís (nuη 2.18-29, nuη 4.1-6).

Jesu el sel ec'odad

¹ Egη a ek'in sosiεm s'am nón lel na a, lεgη eke wεl ki kokm wus na yεj'a, ke in n'annη η̄. Low yec'eke s'uw any in e lís a el: ey s'iri in ec'odad, s'εkn'n ey ec'anyamn εm, s'εpr mēny es gbiy s'εkn'n, etη s'itηn in abu. In l'el Odad eke b'óη agη sel. ² Odad a ek'el sel a ey ókm, s'εkn'n etη s'ij in e danku, etη s'am dad óny sel εηη ek'annη sεgη fεη a ec'odad. God'etη n'annη Nyam ab, etη sica l'ey ókm s'εkn'n. ³ Yec'eke s'iri ke s'εkn a, s'am dad s'ok óny, yec'etη ke óny yεji ókar af ey ab, ke óny lel ey ab s'ókr af si lool s'el nyam, εs lele Jim Jesu Krist ab εm. ⁴ S'am nón ów amua s'óη óny, yec'etη ke ey e sos εm inη a él sos εm inη tasi.

Usuayl εm ec'es an

⁵ Amani e s'iri in ogη ke s'am dad óny a el: Nyam el usuayl, ncebn kaka anm in εm. ⁶ Eke si bi dad s'εsε s'ókr af in ab, etη si b'an es ncebn εm a, ke s'el ayadηu etη low nenyembri nyam anm ey εm. ⁷ Kó eke

si b'an es usuayl εm, εsε elel eke Nyam in obi el usuayl ab af a, ke ey fεη s'ókr af η̄, etη Jim Jesu Krist e mebl a am yóyóg ey e sikpl fεη es.

⁸ Eke si bi dad s'εsε: s'am kokm sikpl, ke ey ófr s'am εjurir, etη low nenyembri nyam anm ey εm. ⁹ Eke si b'εgη ey e sikpl s'εb Nyam ec'any af a, li b'ow l'oc l'ap ey ke li yóyóg ey eci ηgεsi fεη es, anke l'el cεcε, l'el neny nyam εs. ¹⁰ Eke si bi dad s'εsε: s'am kokm sikpl, ke s'εw Nyam yadηu, etη in ec'odad ebl a anm ey εm.

2

¹ Em ec'ey, m'am nón ów amua e lel m'awη óny, yec'etη ke kí kokmn sikpl. Kó eke batη εgη nyam kok sikpl, ke s'óny ey e dogηn εs nyam, Jesu Krist, neny nyam εs, ek'annη εs ec'any af. ² In obi l'ocr in sosi li wawr egb ey sosiεm, yec'etη ke Nyam óc ey e sikpl ap ey. Etη ow elm ey sóny cε eci, kó wus na ec'agη fεη eci.

Erur ec'ol

³ Eke si b'elum Nyam ec'ol a, ke ow εm a, s'uw any eke s'uw'r any. ⁴ Egη eke bi dad εsε: «M'uw Nyam any», etη l'élum ow ec'ol a, ke l'el yadηu etη low nenyembri nyam anm in εm. ⁵ Kó egη eke b'elum Nyam ec'odad ebl a, egη a l'erur Nyam iy neny. Eke s'elum'n εben a, s'uw any eke s'ókr af in ab. ⁶ Egη eke bi dad εsε: «M'annη Nyam ab», ke li kók εsε elel eke Jesu kok ab af.

⁷ Erur εm ec'agη lisijimεl, ow elm ol owr mi nónm m'awηm óny, kó ol sig a ek'εηan kpókpo εm etη a; † ol sig a ek'el odad ek'irir a. ⁸ Gbεkó ow annη εsε ol owr eke m'am nón m'awη óny af. Jesu εm a, s'uw any eke ol a el nawrε, etη óny e low kok εm yεji ow el εben. Tasi εm a, ncebn am oc es anke usuayl nawrε ey ókm η̄. ⁹ Egη eke bi dad εsε: «M'annη usuayl εm», etη n'am ifn lisijim a, ke n'annη ncebn εm cε. ¹⁰ Kó egη eke b'erur lisijim a, n'annη usuayl εm, low kaka anm in εm eke b'ow óη'n l'ey wus. † ¹¹ Etη emeny ek'εgη am ifn lisijim a, n'annη ncebn εm, n'am an es

† 2:7 εkn Jan 13.34. † 2:10 b'óη'n l'ey wus:oglog b'ow ok agη ejeci wus.

ncebɔn ɛm, l'uwɔm usu eke n'aam ab any, aɔke ncebɔn efaɔl il any.

ɔmn ɛs ec'eleɔ ek'ɔtu ek'aan ɛs wus af aɔa

¹² ɛm ec'ey, m'am awɔɔ ɔny ɔw amua e lel mi dad ɔny eke Nyam oc ɔny e sikpl ap ɔny Jesu Krist e nin a sosiɛm.

¹³ ɛsɛɔ,† m'am awɔɔ ɔny lel na, aɔke uwr ɛɔɔ ek'aɔɔ god'ɛtɔ ab any. Nɔgbafre oto, m'am awɔɔ ɔny lel na, aɔke ɔny akɔmɔn agn Low ɔɔɔ ɛs ɛs. ¹⁴ ɛm ec'etuey, m'am awɔɔ ɔny lel na, aɔke uwr ɛs any. ɛsɛɔ, m'am awɔɔ ɔny lel na, aɔke uwr ɛɔɔ ek'aɔɔ god'ɛtɔ ab any. Nɔgbafre oto, m'am awɔɔ ɔny lel na, aɔke ɔnyɔn ɔɛc, Nyam ec'odad aɔɔ ɔny ɛm, ɛtɔ akɔmɔn agn Low ɔɔɔ ɛs ɛs.

¹⁵ K'ɛrurir wus na, ob ek'aɔɔ wus af aɔa yeji k'ɛrurir. Ek'ɛɔɔ b'erur wus na, ke l'erurm ɛs Nyam ana. ¹⁶ Tasi ɛm a, low feɔ ek'aɔɔ wus af aɔa ɛsɛ: sos meɔɔ ec'erm ɛs ɛyr owi, nyamɔn e low e b'ekɔ ec'erur lele ob ɔny ec'ɛs ɛfu ab a; ɔw amua feɔ, kaka ɔnm ɛs oɔɔ owm, kɔ wus na af ow b'aɔɔ ow. ¹⁷ ɔkan eke wus na b'ow ɛc lel in ec'ow aw ɛɔɔ ab ab. Kɔ ɛɔɔ ek'am kok Nyam ec'erur a b'ow aɔɔ godo godo feɔ.

Krist ec'efnu ayadɔu

¹⁸ ɛm ec'ey, sica wanci ɛs abal el a ow ɔɔ. Irir eke Krist ec'ifnu nyam in am ow. Sica jam aɔa Krist ec'efnu a ɛny nɔɔɔ; na ɛm anake s'uw any eke ow el wanci ɛs abal el a. ¹⁹ ɛy ec'araɔɔn cɛ -n'aɔɔ -l'ok ɔkm, gbekɔ -l'elm ɛy ec'agɔ. Bleɔ -l'eel ɛy ec'agɔ ana, ke bleɔ -n'aɔɔ ɛy ab. Kɔ low na ɛy yec'ɛtɔ ke wɛɔ ɔw any ek'el feɔ -l'elm ɛy ec'agɔ.

²⁰ ɔny ec'a, Krist ɔɔ ɔny Abɔ Lala ek'el ɔwrɔ e mun ek'ɛɔɔ. Na sosiɛm, ɔny amua feɔ uwr low nawre any. ²¹ M'am nɔɔn lel na m'awɔɔ ɔny, ow elm low nawre eke k'uwmɔn any eci, kɔ ek'uwr low nawre any a sosiɛm. ɛtɔ uwr any eke yadɔ owi kaka ɔnm low nawre ɛm owm.

²² Kɔ bwo el yadɔ ee? Yadɔ el ɛɔɔ a eke b'ɛɔɔ dad ɛsɛ: «Jesu elm Krist!» † ɛɔɔ na el Krist ec'ifnu eke b'ɛɔɔ ɛs lele

Jim ab. ²³ ɛɔɔ eke b'ɛɔɔ Jim a, ɛɔɔ ɛs yeji; ɛɔɔ ek'ɛɔɔ Jim eb a, okr af ɛs ab.

²⁴ Ke yec'a eke irir kɔkɔɔ ɛm ɛtɔ a, ɔny ɔny ɛrm ɛm. Eke yec'a eke irir kɔkɔɔ ɛm ɛtɔ a b'aɔɔ ɔny ɛrm ɛm a, ɔny yeji b'ow okar af ɛs lele Jim ab. ²⁵ ɛtɔ kin ob a eke Jim ɛwar ɛy a; sel ek'ɔnym uwr.

²⁶ Mi nɔɔn ɔw amua ɔny eci, agɔ ek'am ɔɔ eke k'irmɔn ɔny a sosiɛm. ²⁷ ɔny ec'a, ɔkan eke Abɔ Lala ek'el ɔwrɔ e mun eke Krist ɔɔ ɔny a, aɔɔ ɔny ɛm. Na sosiɛm, ow ibram eke k'ɔɔɔ low yeɔɔ ɛs ɛjec'ɛs ij, aɔke Abɔ Lala am yeɔɔ ɔny ɔw a feɔ. ɛtɔ ɔw a eke n'am yeɔɔ ɔny a el nawre, yadɔ kaka anm ɛm. Ow sosiɛm a, ɔny in ɛm ɛsɛ lele eke Abɔ Lala yeɔɔ ɔny ow e low ab af.

Nyam ec'ey

²⁸ Sica, ɛm ec'ey, ɔny Krist ab yec'ɛtɔ ke ɔɔɔ eke li b'ow l'ɛwɔ l'ow a, s'ɔny ɛrm susu, ke in ec'ow ɛm a ɛs k'ɔnym ɛy, si kɔabm ɛs in e lɔs. ²⁹ Uwr any eke Jesu Krist el neny nyam ɛs. Ow sosiɛm, ɛɔɔ eke bi kok low nenyɛmbri nyam a, ɔw any eke l'el Nyam ec'iy.

3

¹ ɛkan erur ligbɛɔ eke ɛy ɛs Nyam ɛɔ ɔkm ɛy e lɔs, bake ɛɔɔ ɛy in ec'ey. ɛtɔ nawre tasi s'el. Eke wus uwm ɛy any, ke l'uwɔm ɛy ɛs yeji any ana. ² Erur ɛm ec'agɔ lisijimɛɔ, sica s'el Nyam ec'ey, ɛtɔ lele eke si k'aɔɔ a, ow k'ɛym ɔkm; kɔ s'uw any eke ɔɔɔ eke Krist b'ow ɛwɔ ow a, si b'ow s'ekɔ'n gben, ɛtɔ si b'ow s'aɔɔ ɛsɛ in af. ³ ɛɔɔ ek'am eku ɔmn ɛm low akpasu na Krist ɛm a, am ayal sos ɛsɛ lele eke Krist in obi ayl ab af.

⁴ ɛɔɔ feɔ eke bi kok sikpl a ɔb ol ɛs, sikpl e kok el ol ɛs ɔb. ⁵ Kɔ ɔny uwr any eke Jesu Krist ow ek'ɔny sikpl oc ɛs, ɛtɔ in ɛm sikpl kaka anm. ⁶ Ow sosiɛm, ɛɔɔ eke b'okr af in ab a, n'am kokm sikpl owi ij; ɛɔɔ eke bi kok sikpl a, ɛkɔm'n ɛtɔ uwm'n any yeji.

⁷ ɛm ec'ey, ke ɛɔɔ kaka k'ɛjum ɔny. ɛɔɔ eke bi kok low nenyɛmbri nyam a, l'el neny nyam ɛs, ɛsɛ lele eke Jesu Krist in

† 2:13 ɛsɛɔ, nɔgbafre oto, lele etuey ab ael ɔmn ɛsɛɔ akpasu akpasu ek'aɔɔ Nyamel ab ɛm. † 2:22 Jesu elm Krist:ow ec'iri el Jesu elm Mesi, Eb ɛs eke Nyam ɛrm ow.

obi el neny nyam es ab af. ⁸ Egn eke bi kok sikpl a, l'el agn eci, anke god'etj agn el sikpl es. Na sosiem anake Nyam ec'Iy ow yec'etj ke ni nujn agn e juma a.

⁹ Egn ek'anj Nyam ab a, n'am kokm sikpl owi, anke Nyam ec'odad a anj in em ese egb eke wel ewl af. L'otum eke li ki kok sikpl owi ij anke l'el Nyam ec'iy.

¹⁰ Kin low yec'em eke wel b'uw Nyam ec'ey lele agn ec'ey ab any a: egn ek'am kokm low nenyembri nyam, ke emeny erurm lisijim yeji a, l'elm Nyam ec'iy.

Ony erur ese Jesu af

¹¹ Tasi em a, kin yec'eke wel dad ony irir kpokpo em etj a: ke s'erurir ey ofr. ¹² Si k'ot Kayen ek'agn Low nuj es ony ibi lisijim ab es. Etj ko bla sosiem l'ibi ow ee? Eke in ec'ow e li bi kok a akplm ke lisijim ec'a b'akpl a sosiem.

¹³ Agn lisijimel, ow k'iti ony any eke wus b'ifn ony. ¹⁴ Ey s'uw any eke s'ubr luw em s'ey owr anj em, anke si b'erur ey lisijimel. Egn ek'onym erur a, n'anj luw em. ¹⁵ Egn eke b'ifn lisijim a, l'el egn ibiu, etj uwr any eke egn ibiu, sel ek'onym uwr a anm in em.

¹⁶ Kin elel eke s'uw erur any: Jesu Krist oc in e sel a ony ey; ow it eke ey yeji si k'oc ey e sel s'onj ey lisijimel. ¹⁷ Ek'egn nyam ony ob, etj l'ekn lisijim ek'anj es abur em, etj l'iknm ow sornj a, ke ayaf Nyam ec'erur a anj in em ab ee? ¹⁸ Em ec'ey, eke si b'erurir ey ofr a, ke s'otu eke si k'elumnin abu, ke ow k'elm anm af e dad em sony.

¹⁹ Eke si b'erurir ey ofr, si b'ow s'uw any eke s'anj Nyam ek'el low nawre es ab, etj si b'ow s'onj erm es ey in ec'any af. ²⁰ Ek'ey ec'erm a b'ob ey low, ke Nyam agb akm ey ec'erm a, etj in l'uw low fej any.

²¹ Erur em ec'agn lisijimel, eke sica ey ec'erm a obm ey low ij a, ke s'onj erm es ey Nyam ec'any af. ²² Ob kaka fej eke si b'ibrm'n a, li b'ow n'onj ey, anke si b'osu in e sol a, etj si bi kok yeci ek'akpl'l sos em a.

²³ Etj kin in ec'ol eke n'am ony ey: s'ub Jim Jesu Krist nawre, ke s'erurir ey ofr.

²⁴ Egn eke b'osu Nyam e sol a, okr af in

ab etj Nyam yeji anj in ab. Etj in ec'Abn eke n'onj ey ab em, s'uw any eke n'anj ey ab.

4

Nyam ec'Abn lele Nyam ec'ifnu ec'abn ab

¹ Erur em ec'agn lisijimel, ek'egn b'ow egn ony etj bi dad eke abn ec'abusu em in bi kok ow yeji, k'ubr ir nawre kpekj. Ko okr any es ekan eke nawre em el ec'abn a el Nyam ec'Abn, anke kokoba ob esel ayadju nono gbél ok okm wus af anj.

² Kin elel eke k'uar Nyam ec'Abn ab any: ek'egn bi dad ese: «Jesu Krist el egn ow wus af anj», ke egn na ony Nyam ec'Abn.

³ Ko egn ek'egnm ebn eke Jesu Krist el egn eke wel ew sos megl em a, elm Nyam eci. L'el Krist ec'ifnu a eke irir in eci mowrer e low a. Sica gbe l'ow wus af anj nj.

⁴ Ony, em ec'ey, eel Nyam eci, etj akmn kokoba ob esel ayadju ab es, anke Abn a ek'anj ony em a ony lec akm wus ec'agn ec'a. ⁵ El, -l'el wus na eci, na sosiem -li bi dad wus na ec'ow eke wel bi kok ec'odad, etj wus ec'agn b'iri el e low, egn eb. ⁶ Ey, s'el Nyam ec'agn. Egn ek'uw Nyam any a, b'iri ey e low. Egn ek'uwm Nyam any a irim ey e low. Na em si b'uw low nawre ec'Abn lele yadn ec'abn ab any.

S'onj erur anke Nyam ikj anym erur ey

⁷ Erur em ec'agn lisijimel, s'erurir ey ofr, anke Nyam ogn erur b'anj ow; etj egn fej eke b'onj erur a, el Nyam ec'iy etj l'uw Nyam any. ⁸ Egn ek'erurm a uwm Nyam any, anke Nyam el erur. ⁹ Kin elel eke Nyam ec'erur a ey okm ey e lis: l'erm in ec'Iy ekpobi a ow wus af anj, yec'etj ke s'ejn sel in em. ¹⁰ Etj erur a el: ow elm ey eke s'erur Nyam a eci, ko Nyam in obi l'erur ey etj l'erm in ec'Iy a ow, ocr in sosi kokr egb waw uw ey e sikpl ec'oc ap sosiem.

¹¹ Erur em ec'agn lisijimel, eke Nyam erur ey eben a, ey yeji ow it ke s'erurir ey ofr. ¹² Egn kaka eknm Nyam; gbekó eke si b'erurir ey ofr a, Nyam anj ey ab, etj in ec'erur a b'ey okm tasi ey em.

¹³ Kin elel eke s'uw any eke s'annj in ab, etj in yeji n'annj ey ab: n'onnj ey in ec'Abj a. ¹⁴ Etj ey s'ekn etj s'am dad eke nawre, Es erm Jim ow el wus na ec'agnj ec'Eb Es. ¹⁵ Egnj eke b'egnj eb eke Jesu el Nyam ec'Iy a, Nyam annj in ab etj in yeji n'annj Nyam ab.

¹⁶ Etj ey s'uw erur eke Nyam ony ey ec'ab any, etj s'ub erur a e low nawre; Nyam el erur. Egnj ek'onny erur a annj Nyam ab, etj in yeji Nyam annj in ab. ¹⁷ Eke erur iy neny ignj nunj ey em a, si b'ow s'onny erm susu legj a eke si b'ow s'im Nyam ec'any af jej ok em a. S'otu eke si k'onny erm susu ikj na, anke wus af anja, ey eci eb ir a otarir es Jesu Krist ec'ab ab. ¹⁸ Ek'egnj b'onny erur a, l'urum ernj ij. Erur tasi a b'ognj ernj. Ek'am tutr eke wel b'ow ob'nj low jej ok em a, ke am uru ernj. Etj egnj eke b'uru ernj a, onym erur tasi.

¹⁹ Kō ey s'onny erur anke Nyam ikj anym erur ey. ²⁰ Ek'egnj bi dad ese: «m'erur Nyam» etj n'am ifn lisijim a, ke l'el yadnu; tasi em a, egnj ek'erurm lisijim eke n'am ekn a, ayaf li b'ow l'otu l'erur Nyam eke l'eknm ab ee? ²¹ Etj kin ol eke Nyam onj ey: egnj eke b'erur Nyam a, ke l'erur lisijim yeji.

5

Elel eke si k'akmn wus es

¹ Egnj fenj ek'ub nawre eke Jesu el Krist a, el Nyam ec'iy. Etj egnj fenj ek'am erur Es Nyam a, am erur in ec'ey a yeji. ² Eke s'am erur Nyam etj s'am osu in e sol a, ke s'uw any eke s'am erur Nyam ec'ey a yeji. ³ Nyam ec'erur a annj in e sol a ec'osu em. Etj in e sol a otum, ⁴ anke egnj fenj ek'el Nyam ec'iy a akm wus es; etj ey ec'omn e s'onny Nyam em a anake b'akm wus es a.

Ów yec'em eke wel k'ub nawre eke Jesu el Nyam ec'Iy

⁵ Bwo ec'egnj akm wus es, ek'ow elm egnj a ek'ub nawre eke Jesu el Nyam ec'Iy ab ee? ⁶ Jesu Krist in obi ow wus af anja, wel ok'r mij nunj, etj l'uw l'ok mebl es; l'ecr mij ok nunj em, l'uw l'ok mebl es ese egnj af; ów yony na em, Abj Lala ij danju eke

ów amua el nawre, anke Abj Lala onym yadn. ⁷ Ów nyahan annj eke okr af am ij danju nyam: ⁸ Abj Lala, mij lele mebl ab.

⁹ Si b'egnj agnj e danju ij a s'eb, kō Nyam e danju ij a agb akm agnj ec'a, anke Nyam in obi ij danju Jim e nunj af. ¹⁰ Egnj ek'ub Nyam Jim nawre a, danju ij na annj in em; egnj ek'ubm nawre a b'ob Nyam yadn, anke l'ubm Nyam e danju ek'ij Jim e nunj af a nawre. ¹¹ Etj danju ij a el: Nyam onj ey sel ek'onnym nunj, etj sel a annj Jim em.

¹² Egnj ek'eb Jim a enj sel; egnj ek'ebm Jim a ennm sel.

¹³ M'am non ów amua m'onj onny, yec'etj ke úwr any eke, ek'am ubr Nyam ec'Iy a nawre a, ke enjan sel ek'onnym nunj.

Nyam njon e lec

¹⁴ Eke si b'im in ognj, ke s'onny lokm susu, anke low fenj eke si b'ow s'ibrm in ec'erur em a, li b'ow l'iri ey lebl. ¹⁵ Etj eke s'uw any eke li b'iri ey lebl a, ke ob fenj eke si b'ow s'ibrm'n a, s'uw any eke s'enjn nj.

¹⁶ Ek'egnj nyam am ekn lisijim ek'am kok sikpl ek'elm luw ec'a, ni njon Nyam, ke Nyam onj lisijim na sel. Na ow el agnj eke bi kok sikpl ek'elm luw ec'a e lis e low. Gbekō sikpl nyam annj ek'el luw eci; ow elm sikpl ikj na eci Nyam m'esme njon. ¹⁷ Low njon fenj eke wel bi kok Nyam e lis a el sikpl. Gbekō ow elm sikpl fenj ísam egnj luw ab.

¹⁸ S'uw any eke egnj fenj ek'el Nyam ec'iy a, am kokm sikpl, anke Nyam Jim Jesu Krist b'osu'r, etj agn ennm'n. ¹⁹ S'uw any eke s'el Nyam ec'ey, kō wus af anja ec'agnj ejeci ek'elm Nyam ec'ey a annj agn ec'es ew em.

²⁰ Emeny s'uw any eke Nyam ec'Iy ow wus af anja etj n'onj ey nunj em onny eke si k'uw Nyam nawre any. S'okr af Nyam nawre ab, Jim Jesu Krist em. Jim na anake el Nyam nawre a, in l'el sel ek'onnym nunj.

²¹ Em ec'ey, osur sos ke k'úsmn yec'eke elm Nyam a jam.

Jan e lel yony em ek'awñ Ów ek'it eke wél k'uw any

Jan ek'el Jesu ec'erm es lel Efes e Sinyamel a ec'idr es ab a anake kok lel na am awñ Nyamel nyam a. Nyamel a eke n'am awñ lel na a, el Efes eci eb saw saw a e nyam. Jan am oc Nyamel ikñ a bebmn yow gbél ab etñ n'am ot omn esél a ek'ann em yogñ a, li bebmn yow gbél nyam lel ow ec'ey ab. Na sosiem anake n'am esñ ow Nyamel "ey lis" a. Nyamel a eke in Jan li b'im em a e lisijow el na eke n'am awñ lel a.

N'am ibrm Nyamel a eke n'am awñ lel a ec'agn a eke -li k'erurir el ofr, ke -l'osu sos low yegm esél ayadñu e lís, ke -li k'ebmn agñ amua etu eke wél b'ow el ogñ yogñ a.

Esññ

¹ Em Nyamel ec'Esñ Likpekp, m'am awñ Yow gbél lele in ec'ey ab† eke Nyam sòsum ot, ke m'erur a lel. Etñ ow elm em sony m'erur ony, kò el a fèñ ek'uw low nawrè† ab any a yeji, ² low nawrè ek'ann ey em, ke b'ow ann ey em godo godo fèñ a sosiem. ³ Ke Nyam Es, lele Jesu Krist Es Iyñ ec'owrò, sòññ ikñ lele erm es ey ab, áññ ey ab nawrè em lele erur em ab.

Egñ lawl ec'erur

⁴ Sos em am inñ'm nòñò eke m'ekñ ñ ec'ey beb am an es low nawrè em esé ol eke s'eb Es ogñ ab af. ⁵ Sica Yow gbél eke Nyam sòsum oc, low eke m'am ibrm'ñ a el: s'éururir ey ofr. Ke na ow elm ol owr m'enyòm m'wòm'ñ, kò ow eke s'eb kpòkpò em etñ ab ana. ⁶ Etñ erur a el: ke s'án es Nyam e sol ab af. Etñ ol a el: ke kókr erur e low esé eled eke irir kpòkpò em etñ ab af.

Low any uw esél ayadñu

⁷ Ayadñu nòñò ow wus na af ek'égnm Jesu Krist ek'ow sos megl em a e low ebm. Egñ eke bi kok esé el af a, l'el yadñu, l'el

Krist ec'ifnu. ⁸ Osur sos gòñ yec'etñ ke k'írmnmn ony e juma eke kokr a eci labm sòg, kò ke éñan ow ec'ob ap ligbél a. ⁹ Egñ fèñ eke bi digñ Krist eci low yegm a elu es a, okrm af Nyam ab; kò egñ eke b'ucu low yegm na ony es a, l'okr af Es lele Jim ab.

¹⁰ Ek'egñ fèñ am ow ony ogñ etñ l'isam low yegm na ab a, k'èbr ir k'elul il akñ, k'òñan in akpa bòbò yeji; ¹¹ egñ eke b'ow'ñ akpa a, ke ow e juma enun a anake in yeji n'am kok a.

Uwar em ec'odad

¹² M'onny ów nòñò eke mi ki nòn m'awñ ony, kò m'erurm eke mi k'oc lel lele lej mij ab; gbekò m'am tutr eke mi k'ow m'ekñ ony, ke si dád s'okarir yec'etñ ke ey e sos em inñ a él tasi. ¹³ Esñ jow† eke Nyam sòsum oc a ec'ey a am ibrm'ñ.

† 1:1 Yow gbél lele in ec'ey ab:Grek em a Kiria ek'el Nyamel ec'agn a nimum. † 1:1 low nawrè:Jan e lel ab em, low nawrè ke Amani Mamn ana. † 1:13 Esñ jowel Nyamel a eke Nyamel ec'Esñ Likpekp a ek'am awñ lel a ann em a ec'agn a.

Jan e lel nyahan em ek'awη Ów ek'it eke wɛl k'uw any

Jan ek'el Jesu ec'erm es a anake kok lel na awη ign nyam eke itηn erm em el Es Kɔtɔkɔ eci, ke wɛl b'ɛsη Gayus a. S'uwm in e lís lele in e Nyamel a eke li b'im em ab ab e lís e low kaka any. Gbɛkɔ lel ab em, s'am ɛkn eke Jan ec'agη a eke b'erm im am ɔb Nyam e kokoba el ogn yogη a, li b'eb wɛl etu senyn senyn. Sica el e Nyamel ab em, egη nyam eke wɛl b'ɛsη Diotref ke el idr esel ab em e nyam a, in, ɛgηm ebm agη a eke Jan b'erm a etη li bi dad ów enηη Jan e lís.

Jan kok lel na am awη Gayus, l'áw ow ke li dád ow eke ow ki wewram Diotref ów. N'am ibrm eke Gayus k'eb Demetrius ek'am oc lel a im ɔη'n a etu senyn senyn, anke in yeji l'el egη ek'am kok juma Es Kɔtɔkɔ eci.

Lél a am yeγm ey eke si k'eb erur em, agη a feη eke am kok juma ɔη Es Kɔtɔkɔ a.

Esηη

¹ Em Nyamel ec'Esηη Likpekp, em lawl Gayus eke m'erur nawre em, m'am awη lel. ² Erur em e lawl mamn, m'am erur eke ów feη k'akpal'η, ke sos írm'η es, ese el el eke abη em yeji ɔny læc ab af. ³ Sos em am iηn'm nɔnɔ, lægη a ek'agη lisijimel ow, ke ij danke eke η bi kok cɛcɛ Nyam e low feη em a. ⁴ Eke m'iri eke em ec'ey am an es low nawre em a, sos em am iηn'm ligbel akm low ejeci feη.

⁵ Erur em e lawl mamn, bi kok ów amamn ɔmn em ɔη agη lisijimel ek'el etu a yeji. ⁶ -N'am ij η ec'erm mamn e danke Nyamel ec'any af. M'am ηɔηn'η, kòk el ec'ejagb us e low ese el el eke Nyam erur ab af, ⁷ anke Jesu Krist e nin a sosiem anake -n'imn, ke -l'ebm ob kaka Nyam e low any uwm esel ec'abu em a. ⁸ S'otu eke si k'elum agη amua abu, yec'etη ke el

erη em s'ókr af s'el low nawre e juma kok esel.

Diotref e dedeku eke n'ɔη

⁹ Mi nɔn ów beb m'ɔη Nyamel; kɔ Diotref eke b'erur e k'el el em e krekre a ebm ey ec'odad a. ¹⁰ Na sosiem, eke m'am ow m'ɛkn ɔny a, m'ow mi dad ɔny ów eke n'am kok a. N'am dad ów enηη l'ok ey af. Na yeji ow ɛyrm'n erm es, l'ébm agη lisijimel, etη agη eke b'erur eke k'eb el a yeji, li b'edηn wɛl, etη li b'ogη wɛl Nyamel em.

¹¹ Erur em e lawl mamn Gayus, kɔ wewrm ów enηη kok esel ów, kɔ kòk ów amamn. Egη eke bi kok low mamn a, el Nyam eci; egη eke bi kok low ηηη a, l'ɛknm Nyam.

Demetrius ec'aw lele esηη ab

¹² Demetrius ec'a gbɛ, agη a feη am ij in e danke, in ec'es an mamn a sosiem. Ey obi yeji s'am ij in e danke. Etη η obi yeji uw any eke ey e danke ij a el nawre.

¹³ M'ɔny ów nɔnɔ eke mi ki nɔn m'awη'η, kɔ m'erurm eke mi k'oc lel mij lele lel likη ab mi nɔn. ¹⁴ M'am tutr eke mi k'ow m'ɛkn'η lægη tel em, ke si dád ów s'okarir.

¹⁵ Ke erm es ey áηη η ab! Awlηel a feη am ibrm'η. S'am ɛkn ey lawlél a feη ec'egη nyam nyam.

Jud e ləl ek'awñ Ów ek'it eke wəl k'uw any

Jud eke non ləl na a lele Jak ab el ey Es Kotoko Jesu Krist lisijimel (Matie 13.55, Mark 6.3).

S'uwmm Nyamel nun nyam a eke Jud awñ in e ləl na ab any. Gbəkɔ s'am ɔny ɔmn eke ləl na, ey Es Kotoko Jesu ec'erm esel a e Sinyamel a eke sisigm es a, ni non n'awñ. Ow e jam a, n'im in obi in obi l'ɔb kokoba Sinyamel ab em.

In e ləl na em ec'ów eke li dad a lele Pier e ləl yony em a, e nun yony em ec'odad a, ɔl eke k'otarir es.

Jud e ləl na e low ek'am elu ɔkm a el low yegm esel ayadñu a, ek'am ec Sinyamel ab em yegm el ów yadñ nuññ el a. Agñ amua ec'es an nuñ a sosiem, Jud am awñ Sinyamel a ləl na dad el eke -li k'inym es kikri ke -l'ogñ mum ɔmn eci.

Esññ

¹ Em Jud, m'el Jak lisijim lele Jesu Krist e juma kok es ab; m'am esññ agñ a fəñ eke Nyam esñ, ke el agñ eke Es Nyam erur, ke n'am ɔsu Jesu Krist ec'a. ² Ke Nyam e sɔññ ikñ, erm es ey lel erur ab ény bobn ɔny.

Low ewar low yegm esel ayadñu e lís 2 Pier 2.1-17

³ Erur em ec'agñ lisijimel, m'ɔny erur nonɔ eke mi k'awñ ɔny ləl sel eññ a ek'el ey fəñ ec'a sosiem. Gbəkɔ sica, m'ekñ eke ow it eke mi k'awñ ɔny ləl na, yec'etñ ke m'átr ɔny sos es. Dògñnin sos ɔmn na eke Nyam ɔñ ɔny kpəkñ kpəkñ a sosiem, ɔny eke eel in ec'agñ a. ⁴ M'am awñ ɔny ləl anke agñ eññ, es lol em, ow anñ ɔny araññ. -Li b'ɔny Nyam ec'erm mamn ec'odad a -li titññ, yec'etñ ke -l'ɔtu -li kok yec'eke -l'erurir a, etñ Jesu Krist ek'in sɔny coco el ey ec'Es ew lel ey Es Kotoko

ab a, -li b'igñ -l'ɔwl ow. God'etñ Nyam Ləl ikñ anym dad el eci gbre ek'am eku el a e low ew es.

⁵ M'uw any eke uwr low na eke m'am m'ow mi dad ɔny ab any. Gbəkɔ m'erur eke mi k'ɔkn ɔny ów amua: Es Kotoko eb in ec'agñ a elu es Ejipt eyñ ec'abu em, etñ ow e jam a, l'ibi el a fəñ ek'egñm ubm nawre a. ⁶ Etñ eben ce afr erm esel a ek'erurm anm el ec'usu a eke -n'inymn es a, ke -n'ngbronñ yogñ a, Nyam ɔny ok el ngbraka etñ -n'anñ ncebñ ibr ab em godo godo fəñ eci, jəj ok e ləgñ ligbəl a eci. ⁷ Sica ɔkan Sodòm, Gomɔr lel el ec'eb saw saw ab ab e low a: el ec'eb eyñ a ɔny es an nuñ ek'akplm esə afr erm esel a ec'ab af. Etñ -l'ɔl eññ kaka fəñ ab ec'erum ab, toñ agñ eke elim sos megl nyam esə el ec'ab af a yeji.† Ow ɔñ -n'am ij gbre al ek'onym es irm ab em, etñ -l'el agñ fəñ ec'ewar eci sewl.

⁸ Etñ ɔny ec'araññ a, agñ eññ amua am ɔny es an nenyembri nyam a esə agñ amua fəñ ec'ab af. -Li bi tutr ów yadñ etñ ow b'ɔñ el -l'us el eci sos af ec'ów aw eññ a jam. -Li b'ifñ Nyam ec'es ew a etñ -li bi wəwr afr ec'abñ any esel a.† ⁹ Etñ Mikaél in obi yeji eke el afr erm esel ec'es ew a kokm low na. Ləgñ a eke agñ ab -n'am dogññ Moïs eci sos megl a,† Mikaél ism neny igñm'n jəjm okm'n, kɔ ow ce eke li dad ow a el: «Ke Nyam ijr'ñ gbrel!» ¹⁰ Gbəkɔ agñ amua am wəwr yec'a eke -l'uwmm any a. Etñ yec'a eke -l'uwr any nyamb em esə akp em eci mindey ek'onym tutr af a, yeji anake b'irmn el a. ¹¹ Gbre él el eci! -L'eb ebr a eke Kayen eb a, -n'ɔny yadñ os sosiem esə Balam af, -l'uw, anke -l'ɔbr Nyam any esə Kore af.† ¹² Es, el anake -li bi nuññ ɔny ɔfr em ec'ob eke b'asr luku usu nyam ijr a. Yogñ, -li b'ij etñ -li b'egñ lokeyr em, és ɔnym el etñ -li bi tutr el sɔny ce e low. -N'anñ esə afr eke ibr es ləf am oc im ke ánm mij okm wus ab af. -N'anñ esə ekñ eke ósum ey iju egb ub e ləgñ ab af; ekñ eke -l'iil ok

† 1:7 Nun ɔb 19.1-25. agñ eke elim sos megl nyam esə el ec'ab af: anja ow ɔtu eke k'el afr erm esel. Sica odad na Grək em a, wəl ɔtu eke k'itññ ejec'em dad esə: -l'ɔl eññ igñ lele lawl igñ ab ec'erum ab. † 1:8 afr ec'abñ any esel: Bèbm 2 Pier 2.10 lel ow ec'akr otar ab ab. † 1:9 Anja Jud am dad Moïs e lís e low nyam ek'anñ Jwifəl e ləl sig nyam em, ke anm Nyam Ləl em. † 1:11 Kayen: èkn Nun ɔb 4.3-8. Balam: èkn Awl 22.1-35. Kore: èkn Awl 16.1-35.

wus ke uw nimum nimum. ¹³ -Li b'omun el ec'és owi ab es ese elele eke okij b'omun in e sarod es ok ákpaf ab af. -N'anη ese mīlél ek'uwm yogη ogη eke k'imn ab af, etη Nyam ew el usu es seγη feη eci ncok ibr ab em.

¹⁴ Enok ek'el ey lagη lobη em Adam eci jam a, ikη anym dad agη amua e low ninε: «Kin, Es Kotoko am ow lel afr erm esel lala nono gbél ab, ¹⁵ wus nimum e jej ok eci. Li b'ow l'ob agη enη a feη low, ów enη a feη eke -li kokr -l'obar ow a sosisem. Li b'ow l'ob sikpl esel es efuu amua low, low obr any odad feη eke -li dadr ow e lís a nun af.» ¹⁶ Seγη feη agη amua b'ucu any es. -Li b'anη abr eny em etη -li b'ir eb ese elele ek'el ec'ów aw enη a b'ohη el ab af. -Li bi dad low any obr odad etη -li bi pop agη ob enη ij eci.

Ewar lel ów om ab

¹⁷⁻¹⁸ Gbεko ony, erur em ec'agη lisijimel, okan ey Es Kotoko Jesu Krist ec'erm esel a e sodad eke dad ony legη ek'ec ab em a: «Seγη es abal el em a, agη b'ow kokr ony miyer etη el ec'ów aw enη a b'ow oh el -l'ir eb eke bi kpab el es Nyam e lís.» ¹⁹ El anake -li bi bubr Nyamel ec'agη ab em a. El e sow tutr a el agη e sow tutr ce, etη -n'onym Nyam ec'Abη a. ²⁰ Gbεko ony, erur em ec'agη lisijimel, usr ony ec'eb ir a ony ec'omn ek'onyn Nyam em ab af, ηohηan Nyam Abη Lala ec'abu elum em. ²¹ Anηη Nyam ec'erur ab em, ke ám ekur ey Es Kotoko Jesu Krist eci sorη ikη a eke b'ow oh ony sel ek'onym uwr a.

²² Agη a ek'el ec'omn a ewm leg leg a, onyn el eci sorη ikη. ²³ Onyn okr el okm al ab em ke éb elul el es.† Onyn agη beb a yeji eci sorη ikη. Gbεko ewr sos erm, kì yebr -li k'ibar ony el ec'ów enη kok ab ab.

Anygbel él Nyam eci

²⁴⁻²⁵ Anygbel él Nyam nyam coco a eke b'ecr ey Es Kotoko Jesu Krist em sog ey a eci! L'otu eke li k'edηη ony abu any ke k'éymn low ηηη em; l'otu eke li k'ok ony okm in ec'anygbel a ec'any af, eke low obr kaka k'ánm ony em, ke sos em ihη íy ony em gboh. In ec'él anygbel, sagb, abusu lel

† 1:23 Ekn Amos 4.11; Zakari 3.2.

es ew ab god'etη, sicaca lel seγη feη ab! Amen.

Ów eke Jan ekn es ekn em Ów ek'it eke wél k'uw any

Jam us es Jan non Es Ekn eci lel na in eci susu em. Lægñ ab em a, Rom ek'ew usu ab es a, b'ew læc em ibrm eke agñ k'ign el ec'es ew es Sesar nuñ esε Nyam af. Ow eci kok em a, ow b'ow òñ -li yegm eb a ec'elum eke -n'ònyñ a. Kretienel a egñm ow e low ebm. -L'erurmñ eke -li k'ign Nyam ejeci nuñ eke ow elm Jesu ce, etñ ow sosiem wél b'ijr el gbre. Jan in obi yeji, Rom ec'es ew es a ogñ'n eb em oc im ew'r es lekr nyam em eke wél b'esñ Patmós. Yogñ, es ekn em, Nyam yegm'n ów nõñ yec'etñ ke li bébm kretienel sos gbre ij ek'am ow a eci, l'átr wél sos es el ec'òmñ a eke -n'ònyñ a eci. Afr erm es nyam oc Jan abñ em im eke ow k'ekñ ów a eke b'ow ey wus af aña a esε elel eke Nyam am ekan ab af. Amani Sig em eci meny ewr owi nõñ aññ ów a eke Nyam am yegm Jan ab em. Jan eci lægñ ab em a, kretienel a iri ow eci nyandre a, kò agñ ek'ijr el gbre a gbε òtum uwm ow eci nyandre ab any. Ey obi ey obi yeji, yefenyña em a, s'irim meny ewr owi a okm ey es sos em senyn senyn, gbekò ów nõñ aññ eke am ayl ey sos em:

- 1) Low nuñ am ey læc wus na af, kò toñ ke ow ók wus eci nuñ edñ em a, Nyam b'ow akm in ec'efnu ab es ar ogñ ab em.
- 2) Nyam b'ow jej agñ fegñ e low ok. Agñ a eke ub Jesu nawre a, wél nõñ el ec'en sel eññ eci lel ab em, etñ -li b'ow -l'ij sel ek'ònym uwr a ec'aja. Emeny Nyam b'ow jej egñ e low ok, es an a eke egñ a b'ow òny wus af aña ab em (Es Ekn 20.11-15; bèbmñ 1 Korént 3.10-15).
- 3) Agñ a eke b'ij neny nyam in e lís a, li b'ow l'ap wél ob.

4) Afr, seğñ fegñ wél bi kòklm Nyam.

Bibl eci lel es abal el na em a, Nyam am elul in sosi òkm esε Nuñ Òb lele Nuñ Edñ ab af. Tasi em a, in obi li kok wus na, etñ in obi li b'ow l'ewl ni nuññ ow ke l'óc wus owr a lele afr owr ab ab l'ow.

Jesu am elul in sosi òkm

¹ Ów eke lol es ke Jesu Krist elu òkm kpata a aññ lel na em. Nyam òñ'n l'uw ów amua any, yec'etñ ke li yégm in e juma kok esel a low eke b'ow ey lægñ tel em a. Krist òñ in ec'afr erm es im elu low a òkm yegm in e juma kok es Jan. ² Jan am ij danñku eke ów a fegñ eke in ekn a in el Nyam ec'odad lele low nenyembri nyam ek'in ey òkm Jesu Krist em ab. ³ Ehe él egñ eke b'awl sodad amua eke Nyam elu òkm òñ agñ a eci! Etñ emeny ehe él agñ a eke b'iri, ke b'elum ów a eke wél nõñ lel na em a eci! Eε, lægñ a eke wél bèbm ew es ów amua ec'a ibnm ij.

Jan am esññ Nyamel lóbñ a

⁴ Em Jan, m'am esññ Azi wus af † eci Nyamel lóbñ a: ke Nyam ek'anñ god'etñ, aññ yefenyña, ke am ow a,† edñ òny òwro ke òñ òny erm es ey. Ke abñ lóbñ a ek'anñ in ec'atufu lekpn a ec'any af a yeji òñ òny ów nenyembri nyam a. ⁵ Ke Jesu Krist ek'el danñku ij es neny nyam es a yeji òñ òny ów amua. L'el iy krekre ek'igb agñ ek'uw ab em, etñ emeny l'el wus eci éb ebu fegñ em ec'eb ebu. Jesu Krist erur ey etñ in eci mebl ab em † li sòg ey sikpl e lís. ⁶ Li kok ey s'el gbrenğbi usu a ec'agñ, egb waw esel eke ki kok juma Nyam ek'el Es a eci any af. Anygbel lele abusu ab él Jesu Krist eci seğñ fegñ! Amen!

⁷ Kin, n'anñ jru em n'am ow! Etñ nyamn nyamn fegñ b'ow ekn'n; agñ a ek'ign'n mpragb a yeji b'ow ekn'n. † Wus ec'agñ eb eb a fegñ b'ow aññ sòrñ em in sosiem. Eε, eben ow b'ow aññ! Amen!

⁸ Es Kòtòkò Nyam Abusu Es dad ninε: «M'el Nuñ Òb lele Nuñ Edñ ab, † m'el

† 1:4 Azi wus af: Ekn 2 Korént 1.8 lel ow ec'akr otar ab ab. † 1:4 Nyam ek'anñ god'etñ, aññ yefenyña, ke am ow a: nin na ew esε Nyam eci nin eke yegm Mois af (Òkm Ok 3.14-15). Bèbmñ Ebre 13.8. abñ lóbñ a el Nyam ec'Abñ Lala a eke iy neny ign nuñ a. † 1:5 Ekn Kolos 1.20. † 1:7 Ekn Zakari 12.20; Jan 19.34-37. † 1:8 Nuñ Òb lele Nuñ Edñ ab: Grek em a, odad a eci iri tasi a el: Alfa lele Omega ab. Ow el Grekel eci lel moni krekre a lele lel moni es abal el ab ab.

Nyam a ek'anny god'etj, anny yefenyana, ke am ow a.»

Es ekn em Jan ekn Jesu

⁹ Em, ony lisijim Jan, Jesu ab ec'af okr em, m'am m'ij gbre ony ab. S'el Nyam e gbrenjbi usu a ec'agn, s'am usur erm gbre ij em. Wel oc im ew'm es Patmos lekr, † anke mi dad Nyam ec'odad lele low nenyembri nyam ek'ey okm Jesu em ab ab. ¹⁰ Es Kotoko eci legj a, Abj Lala ow'm af etj m'iri lebl tuotuo nyam ek'am ikj'm jam ese krokr af ¹¹ dad ese: «Nɔn low yec'a eke am ekn a lel nyam em, ke oc awj Nyamel lobj a ek'anny eb amua em a: Efes, Simirna, Pergam, Tiatir, Sardes, Filadelfi lele Laodise ab».

¹² M'edj meny eke mi k'ekn egj a eke am dad'm odad a, etj m'ekn sika em mun al ob lobj. ¹³ Mun al ob amua ec'aranj a, m'ekn ob nyam ek'inym es ese egj af. Li sus mob kpakp etj l'ucu ohony eke wel kok sika mij em er em. † ¹⁴ In eci sin nuj a ufu pum pum pum ese liccb ufu e suw af, ese nyamok af, etj in ec'anyamn a am jejn ese al af. ¹⁵ In ec'akr a am jejn ese jawie eke wel etj ke al ayal af. Etj in eci lebl a b'il ese okij e mra eke b'elu ab af. ¹⁶ In e lidr abu ab em, l'ucu milél lobj n'onny es, etj lab ler em ek'any yony a b'ufu a am ey'r okm nenyem. In ec'any a am jejn ese legj uyu nuj e ligbn af. ¹⁷ Eke m'ekn'n a, m'ey wus in ec'akr ew a ese ek'em m'uw ce af. L'oc in eci lidr abu a l'ew'm af etj li dad nine: «Erjn k'onny'j! M'el Nuɔj Ob lele Nuɔj Edj ab. † ¹⁸ M'el egj a ek'anny owr a. M'uw, gbeko ca m'anny owr godo godo fej eci; etj m'onny abusu luw lele ohnes banj ab af. ¹⁹ Sica non yec'a ek'ekn a, yec'a ek'am ey caca em a lele yec'a eke b'ow ey ow eci jam ab ab. ²⁰ Kin milél lobj a ek'ekn em e lidr abu ab em a lele sika em mun al ob lobj ab ab eci nyandre: milél lobj a el Nyamel lobj a eci afr erm esel a, etj kenie lobj a el Nyamel lobj a».

† **1:9** Patmos lekr el Eje ec'okij a e lekr gonni ek'owl es Efes ab kilo ekj yen. Wel b'oc agj a ek'el ec'ow okm Rom ec'es ew ab es sos em a, im ew es yogj. † **1:13** Ow el egb waw es ligbel a ec'ob sos ew (Okm Ok 28.4; 29.5). † **1:17** Akr 13-15: Èkn Daniel 7.13; 10.5; 7.9; 10.6. Akr 16-17: Èkn Esayi 49.2; Ebre 4.12; Esayi 44.6; 48.12. † **2:6** Nikolayitel-l'el low yegm esel eke b'irmn agj ec'omn el e low yegm ab em. Es Ekn eci lel na em ce wel dad agj amua e low. Èkn Es Ekn 2.14,15,20,24. † **2:7** Èkn Nuɔj Ob 2.8-9. † **2:10** segj lew:nyandre em odad ek'am yegm eke gbre ij a likpr ce. BèbmN Nuɔj Ob 24.55; Daniel 1.12.

2

Efes e Nyamel a e lel eke wel awj

¹ «Nɔn lel awj Efes e Nyamel a ec'afr erm es a: “Kin odad yec'eke egj a ek'onym milél lobj ab in e lidr abu ab em, ke am an es sika em mun al ob lobj a ec'aranj a am dad: ² M'uw juma fej eke kok ab any, m'uw j eci sos es atr a lele j eci erm susu ab ab any. M'uw any eke k'otum egjm ow enuj esel e low ebm; etj agj a eke bi dad eke el erm esel ke elm a, ony igbl el ogj ekn, etj ekn eke -l'el ayadju. ³ Nj, ony erm susu, ij gbre em e nin a sosiem etj sos ohm'j es kaka. ⁴ Gbeko low a eke m'onny j ab a ce el: onym erur krekre a ek'onny em ec'a ij. ⁵ Sica okn legj ek'ec ab em eci lele eke onyn em ec'erur a, itjn erm em, ke kók ese nuj ob em ec'ab af. Eke itjnm, mi b'ow m'ow m'ejn'j, ke m'onny j eci mun al ob a m'oc es yogj a eke ow anny a. ⁶ Gbeko yec'eke akpl j ec'a el: ese em af, ifn Nikolayitel † eci low kok a.

⁷ Ke egj yec'eke eli oru a, iri yec'a eke Abj am dad ok Sinyamel a. Egj yec'eke b'ow eb any a, mi b'ow m'onny'n sel ejn eci likj a ek'anny Nyam ec'egb ohm a e liy a l'ij.” » †

Simirna e Nyamel a e lel eke wel awj

⁸ «Nɔn lel awj Simirna e Nyamel a ec'afr erm es a: “Kin odad yec'eke egj a ek'el Nuɔj Ob lele Nuɔj Edj ab, egj a ek'uw ke ewl anny owr a am dad: ⁹ M'uw j e gbre lele gbor ab any, gbeko tasi em a, j gbrenjbi! M'uw sos keskes ek'agn a ek'el Jwifel ke b'ocr el sosi Nyam ec'agn ke elm a bi kokr'j ab any; -l'el Satan eci nuj ign esel. ¹⁰ B'ow ij gbre, gbeko k'uru erjn. Agn b'ow ot ony em ec'agn beb ok sobel em ony eci ebm ekn eci, etj b'ow ijr gbre toj segj lew. † Jj neny nyam toj luw em, ke m'onny'j sel ejn e tufe a.

11 Ke eḡḡ yec'eke eli ɔru a, íri yec'a eke Abḡ am dad ok Sinyamel a. Eḡḡ eke b'ow eb any a, k'ow eknm luw yony em a e low ij." » †

Pergam e Nyamel a e lel eke wel awḡ

12 «Nɔn lel awḡ Pergam e Nyamel ec'afr erm es a: "Kin odad yec'eke eḡḡ a ek'onym lab ler em ek'any yony a b'ufu a am dad: 13 M'uw usu a ek'ir ab any, yogḡ anake Satan ec'atufu lekpn a anḡ a. † Ucu em e nin a ɔny es, etḡ walm ɔmn ek'ony em em a elum es, tonḡ læḡḡ ab em eke wel ibi Antipas a yeji, em eci danḡu ij es cece ɔny ogḡ a, yogḡ a eke Satan ir a. 14 Gbəkɔ m'ony abr eke mi k'onym'ḡ: ḡ ogḡ yogḡ, agḡ anḡ eke ucu Balam eci low yeḡm a ɔny es. Balam anake ɔḡ Balak nuḡ em eke k'uk Israel ec'ey meb a. L'itr wel eke wel k'ij mindey eke agḡ ibi kokr eḡb waw ɔḡ sinyam yadḡ, ke wel ij nfaci yeji. † 15 Etḡ emeny, ḡ ogḡ a ce, agḡ anḡ eke ucu Nikolayitel † eci low yeḡm a ɔny es. 16 Ow sosiem, itḡḡ erm em ḡɔḡ. Eke itḡḡm, ow k'ow ibnm, mi b'ow m'ow ḡ ogḡ yogḡ etḡ mi b'ow m'ogḡ agḡ amua ar, em e lab ler em any yony a eke anḡ'm nenym am ey'm ɔkm ab em.

17 Ke eḡḡ yec'eke eli ɔru a, íri yec'a eke Abḡ am dad ok Sinyamel a. Eḡḡ yec'a eke b'ow eb any a, mi b'ow m'ow'n afr eci futufutu eke lol es a. Mi b'ow m'ow'n lebn ufu nyam, etḡ lebn ab af nin owr nyam eke wel nɔn a b'ow anḡ. † Eḡḡ kaka k'ow uwm nin na any, ek'ow elm eḡḡ a ce ek'eḡḡ lebn a." »

Tiatir e Nyamel a e lel eke wel awḡ

18 «Nɔn lel awḡ Tiatir e Nyamel a ec'afr erm es a. "Kin odad yec'eke Nyam Jim a ek'anyamn em am jɛjn ese al af, ke akr yeji am jɛjn ese jawie eke wel etḡ af a, am dad: 19 M'uw ḡ e sijuma a, ḡ ec'erur a, ḡ ec'ɔmn a, ḡ e juma a eke bi kok ɔḡ agḡ a lele ḡ ec'erm susu ab ab any. Etḡ sica

m'uw any eke jam anḡ, ḡ e juma a eke am kok a eny akm krekre ec'a. 20 Gbəkɔ m'ony abr nyam eke mi k'onym'ḡ: am yeḡ Jesabel, † yow na eke am dad eke Nyam ec'odad in am dad, ke am irmn em e juma kok esel, yeḡm el eke -li k'ij nfaci, ke -l'ij mindey eke wel wawr eḡb ɔḡ sinyam yadḡ a. 21 M'ok'r seḡḡ es eke li k'itḡḡ erm em, kɔ l'erurm eke li k'igḡ in eci nfaci ij na l'elu es. 22 Ow sosiem a, mi b'ow m'erum'n es ḡbre ij ec'ob erur ob af, etḡ eke agḡ a ek'ij nfaci in ab a itḡḡm erm em a, -li b'ow -l'ij ḡbre nɔnɔ ese ow af. 23 Mi b'ow m'ibi in ec'agḡ a yeji, etḡ Sinyamel a feḡ b'ow uw any eke m'el eḡḡ a ek'uw agḡ e tutr lele el ec'erur ab a any a. Etḡ mi b'ow m'ow ɔny em ec'eḡḡ nyam nyam yec'a eke li kok a ec'ow ek'it a.

24 Sica ɔny Tiatir e Nyamel ab em ec'agḡ likpr a, ɔny eke eḡḡm ucumn low yeḡm yadḡ na ɔnymn es, ɔlmn eke k'uwr yec'a eke -l'esḡḡ Satan eci low any uw eke lol es ab any a, † m'uyulm ɔny low eḡeci kaka feḡ ij. 25 Gbəkɔ yec'a ek'eḡḡan a, ùcur ɔny es tonḡ ke m'ánḡ m'ow.

26-28 Agḡ a eke b'ow kok em ec'erur a tonḡ ók nuḡ a, el anake -li b'ow -l'eb any a. Mi b'ow m'ow el abusu a eke m'eb em Es ogḡ a. Mi b'ow m'ow el -n'ony abusu ebr ebr feḡ af. -Li b'ow -l'ew wel es læc em etḡ -li b'ow -li bɔbm wel es ese elel eke wel bi bɔbm ereḡ es ab af. Emeny mi b'ow m'ow el ibribr eci lél a yeji. †

29 Ke eḡḡ yec'eke eli ɔru a, íri yec'a ek'Abḡ am dad ok Sinyamel a." »

3

Sard e Nyamel a e lel eke wel awḡ

1 «Nɔn lel awḡ Sard e Nyamel a ec'afr erm es a: "Kin odad yec'eke eḡḡ a ek'onym Nyam ec'abḡ lɔbḡ a lele mílél lɔbḡ ab ab a am dad: M'uw juma feḡ eke kok ab any. Agḡ bi tutr eke anḡ owr,

† 2:11 Luw krekre a, ow el sos meḡl af ec'a; etḡ yony em ec'a, ow ow el ḡbre ij ek'onym uwr a. Èkn Es Èkn 20.6,14; 21.8. † 2:13 Pergam el sinyam yadḡ a eci nuḡ igḡ usu ḡbel. Yogḡ Zes eci ḡɔḡḡ usu ligbel nyam anḡ; ow el eb krekre eke ow em wel igḡ Sesar nuḡ ese nyàm af. † 2:14 Èkn Awl 31.16 lele 25.1-2 ab. Balam lele Balak ab: èkn Awl 22 tonḡ 24 ab em. † 2:15 Nikolayitel:Èkn Es Èkn 2.6 eci akr otar a. † 2:17 afr eci futufutu:ɔkm Ok 16.14-15, 33-34; nin owr: Esayi 62.2; 65.15. † 2:20 Jesabel:Èkn 1 Èb Ebu 16.31; 19.1-2; 2 Èb Ebu 9.22,30. † 2:24 Satan eci low any uw eke lol es:anḡ ow el low yeḡm eke lol es, ke anḡ agḡ a ce eke el el e nyàm nuḡ igḡ ebr ab em a eci. † 2:26-28 Bèbm̄n Selu 2.8-9; Awl 24.17; Es Èkn 22.16.

kɔ tasi em a, uw! ² Ûfɛm es! Ke yec'a eke anɔ'ɛ ke k'uwm a, ɔ'ɛ'n n'anɔ kikri gbuɛ ke l'úw nimum nimum. M'ekn eke ɛ ec'ów a bebmm tasi, em e Nyam a ec'a ek'am erur ab ab. ³ Ɔkn yec'a eke iri ke eb a, ùcu ɔny es ke ítɛn erm em. Eke ufɛm es, mi b'ow m'ow kpuru em ese ulu af m'oc'ɛ, etɛ k'ow uwm wanci ab af eke mi b'ow m'ow ab any. ⁴ Gbekɔ Sard yogɛ, ɔny em ec'agɛ nyam nyam ibarm el eci mob sus em a. Agɛ amua b'ow anɔ mob efu em ec em ab, anke -l'it. ⁵ Eɛen eke agɛ a eke b'ow eb any a b'ow sus mob efu ana. Mi k'ow mi tetɛm el ec'en ab es sel ɛɛn e lel ab em, † etɛ em Es lel in ec'afr erm esel ab ab ec'any af, mi b'ow mi dad eke agɛ amua el em eci. ⁶ Ke ɛɛn yec'eke eli ɔru a, iri yec'a eke Abɛ am dad ok Sinyamel a." »

Filadelfi eci Nyamel a e lel eke wel awɛ

⁷ «Nɔn lel awɛ Filadelfi e Nyamel a ec'afr erm es a: “Kin odad yec'eke ɛɛn a ek'el lala lele low nawre ab a, ɛɛn a eke ɔnym eb ebu David eci safue ab ab, bi fig ke ɛɛn kaka ɔtum ablm, b'abl ke ɛɛn kaka ɔtum figm a am dad: † ⁸ M'uw juma fɛɛn eke kok ab any; mi fig lisany nyam m'ew'ɛ es any af eke ɛɛn kaka k'ɔtum ablm. Lec tel ce ɔny, gbekɔ ucu em ec'odad a ɔny es etɛ dadm eke uwm im any. ⁹ Kin low eke mi b'ow mi kok Jwifel ek'el Satan ec'ogog ec'agɛ a eke b'ocr el sosi Nyam ec'agɛ, ke ow b'el yadɛ a: mi b'ow m'ɔny el lec em -l'ok ɔwrɔkp wus ɛ ec'any af, etɛ -li b'ow -l'uw any eke mi b'erur'ɛ. † ¹⁰ Eke ɔsu ol a eke m'ɔn'ɛ eke k'usur erm a, em yeji mi b'ow m'ɔsu'ɛ gbre eci legɛ a eke b'ow ow wus nimum af ebm wus ec'agɛ a fɛɛn a. ¹¹ Ow k'ow ibnm eke mi b'ow m'ow. Ow sosiem, yec'a ek'ɔny a, ùcu ɔny es kikri yec'etɛ ke ɛɛn kaka k'ebm ɛ ec'any eb e tufe a. ¹² Agɛ a eke b'ow eb any a, mi b'ow m'ɔɛɛm el es em Es eci Nyamel ab em ese el ec'akr ab af, etɛ -li k'ow -l'okmn ɔkm ij. Mi b'ow mi

nɔn em e Nyam a eci nin a lele in ec'eb a eci nin ab ab agɛ amua eke ɛɛn any ab af. Eb a, in l'el Jerusalem owr a eke b'ow anɔ afr, em e Nyam a ogɛ us es a. Mi b'ow mi nɔn nin owr a eke m'ɛɛn a yeji el af. †

¹³ Ke ɛɛn yec'eke eli ɔru a, iri yec'a ek'Abɛ am dad ok Sinyamel a." »

Laodise e Nyamel a e lel eke wel awɛ

¹⁴ «Nɔn lel awɛ Laodise ec'afr erm es a: “M'el ɛɛn a eke wel b'ɛɛn Amen, † ɛɛn a ek'el danɔ ij es cece lele low nyim nyim ab a, ɛɛn a eke anɔ ów fɛɛn eke Nyam kok a e nuɛ ɔb em a. Kin em eci odad a: ¹⁵ M'uw juma fɛɛn eke kok ab any, etɛ m'ekn eke ewm dra etɛ emeny ewm gbagba yeji. Blel ɔtu el ów yony ab em e nyam yeji, ow ew afanma. ¹⁶ Kɔ sica ek'el dede, ke elm dra oglog gbagba a, mi b'ow m'egbl m'elu'ɛ es. ¹⁷ N bi dad ese: m'ɔny os nɔnɔ, m'ɔnym low kaka ec'es abur. Kɔ tasi em a, ɛ uwm any eke el gbre es, ɔny ɔɔn nɔnɔ, el gbɔru, el any eflu lele sos ɔfr es ab. ¹⁸ Ow sosiem a, kin ów eke m'am ɔm'ɛ: òw em ogɛ a, ɔl sika eke al elu ow eci sayl a ɔkm a, ke el gbrenɔbi. Òw ɔl mob sus em efu sus, yec'etɛ ke k'anm sos ɔfr es ɔnym'ɛ. Òw ɔl sekp ok ɛ ec'anyamn ab em, ke ékn es. ¹⁹ Agɛ a fɛɛn eke mi b'erur a, mi b'ɛnym el abr etɛ mi b'ew low m'ɔn'ɛ el. † Elu lec ij ɔkm ke ítɛn erm em. ²⁰ Sica m'inym es lisany etɛ m'am icm abu. Eke ɛɛn nyam iri'm lebl etɛ fig'm lisany a, mi b'ow m'ey'r akɛ, mi b'ow m'us abu in ab etɛ in yeji li b'ow l'us abu em ab.

²¹ Agɛ a eke b'ow eb any a, mi b'ow m'ɔn'ɛ el abusu -li sig es em ab, em eci atufu lekpn ab af, ese eled eke em yeji eke m'eb any a, em Es ɔn'm abusu mi sig es in ab, in eci atufu lekpn af ab af.

²² Ke ɛɛn yec'ek'eli ɔru a, iri yec'a ek'Abɛ am dad ok Sinyamel a." »

4

Afr e Nyam nuɛ ign

† **3:5** sel ɛɛn e lel: agɛ a ek'el Nyam ec'a, afr, el ec'en anɔ lel ligbel nyam em. † **3:7** Bèbmn Esayi 22.22. † **3:9** Bèbmn Esayi 49.23; 60.14; 43.4. † **3:12** Bèbmn Esayi 62.2. † **3:14** Amen: in e nyandre el “ke ow el eɛen.” Eke wel am esɛ Krist “Amen”, ke in em anake wel b'ekn eke Nyam ec'ów fɛɛn eke ewar ew es lele ów eke li dad l'ew es ab ab, el ów tasi a. Ekn 2 Korɛnt 1.20. † **3:19** Bèbmn Nyandre 3.12; Ebre 12.6.

¹ Էմենյ օւ ե յամ ա, մ'էկն լօւ էյեցի. Afr, մ'էկն լիսանյ նյամ էկե ֆից, էտյ լեբլ ա էկ'անյ էսէ կրօկր էցի լեբլ աֆ քե մ'իկյ անյմ մ'իրի ա, ճաճ'մ նինէ: «Մյու աֆ աճա, քե մի յէցմ'ն օւ ե յամ էց'օւ էկե բ'օւ օւ ա.»

² Կրէկյ Անյ օճ'մ էտյ աֆր յօցյ, մ'էկն աֆու լէկն նյամ էկ'էցյ նյամ սից էս աֆ. ³ Էցյ ա էկե սից էս աֆ ա էցի յէյն ա ամ օտ մեբն յօժօ էրյ էրյ էս էսէ յասֆ լեւ սարձան աֆ. Նյամցօճի էկե ամ յէյն էսէ լեբն էմերօճ աֆ ա յաւր էլլ լէկն աֆ ամ. † ⁴ Աֆու լէկն լիկյ լեւ յար աֆ ճիճ յաւր էլլ աֆու լէկն լիցբէլ աֆ ամ, էտյ ացյ էկքէկ լիկյ լեւ յար աֆ սից էս աֆ. -Լի սոս մօբ էֆու էտյ -լ'ս սիկա տաֆէ. ⁵ Afr էցի ղէրյ լեւ նյամցբրանյ աֆ ամ անյ աֆու լէկն աֆ ամ օկ օկմ. Մրաբրի լօնյ էկե աֆ յիցյ ա ամ յիրի անյ աֆ յօցյ. Մրաբրի լօնյ ա էլ Նյամ էց'աբն լօնյ ա. ⁶ Աֆու լէկն ա էց'անյ աֆ ա, օկիյ էկ'ալ տօյ ամ էկան էս քե օտ լեբն սֆու քոս քոս էս անյ.

Արաճն յօցյ, մինձեյ յար էկե էլ էց'անյմ լեւ յամ աֆ ա էլ անյամն օճր ա, յաւր ճիճ էլլ աֆու լէկն աֆ ամ. ⁷ Կրէկրէ էցի նձեյ ա անյ էսէ կոկոսա աֆ, յօնյ ամ էց'ա անյ էսէ իճ լիյ աֆ, նյահան ամ էց'ա էլի անյ էսէ էցյ էց'աբ աֆ, էտյ յար ամ էց'ա անյ էսէ կակա էկ'ից նյենյն օւ էս աֆ. † ⁸ Մինձեյ յար ամա է նյամ նյամ էլի օւ նօժօն, էտյ -լ'էլի անյամն էբ էլ օւ ա նիսոս, էւ լեւ աֆ աֆ. էտյ նօկ լեւ լէցյ օւր աֆ նենյ բ'անյ էլ ամ -ն'ամ ճաճ -լ'էսէ:

«Լալա, լալա, լալա էլ Էս Կօժօկօ Նյամ Աբոսո Էս էցի,

ին էկե ն'անյ ցօճ'էտյ, ն'անյ յէֆենյնա քե ն'ամ օւ ա էցի.» †

⁹⁻¹⁰ Էցյ ա էկ'անյ օւր սէցյ ֆէյ էցի քե սից էս աֆու լէկն աֆ աֆ ա, մինձեյ յար ա բի կօկմ'ն, բ'սր'ր սօս էտյ բ'օյ'ն բիա. էտյ սակք սակք ֆէյ էկե -լի բի կօկմ օւ ա, ացյ էկքէկ լիկյ լեւ յար աֆ աֆ ա բ'օկ օւրօկք աֆ ամ էկե սից էս աֆու լէկն աֆ աֆ ա էց'անյ աֆ. -Լի բ'իցյ էցյ ա էկ'անյ օւր սէցյ

ֆէյ էց'ա նոյ. -Լի բ'օտ էլ էցի սիկա տաֆէ ա -լի աֆու աֆու լէկն ա էց'անյ աֆ յօցյ քե -ն'ամ ճաճ -լ'էսէ:

¹¹ «Օ, Էս Կօժօկօ, էյ է Նյամ, իտ էկե կ'էրյ անյցբէլ, էս սոսմ լեւ աբոսո աֆ, աճքե ղ կօկ օբ ֆէյ էտյ ղ էց'երր էմ օբ ֆէյ անյ օւր էտյ բ'օկ սել.»

5

Լէլ ա լեւ լիցբլի աֆ աֆ

¹ Տիկա մ'էկն լեւ նյամ էկե աֆ ար էս քե անյ էցյ ա էկե սից էս աֆու լէկն աֆ աֆ ա է լիճր աբոս ամ. Աֆ յոն լեւ ա անյ լեւ յամ աֆ, էտյ աֆ օնյն նենյեմբրի աֆ էս, էս օնյան օբ լօնյ աֆ. † ² էտյ մ'էկն աֆր էրմ էսէլ աֆ ամ է լէճ էս նյամ էկե ամ օց լեբլ տոտոս ամ էսէ: «Բաւ էց'էցյ իտ էկե կի բօբմ էս օնյան օբ ամա էս քե ֆից լեւ նա էէ?» ³ Կե օւ էլ աֆր, աֆ աֆ աճա լեւ աֆ ար † աֆ, էցյ կակա անմ էկե կ'օտ լիկ լեւ ա բակէ լեր օւ է լօկմ ա. ⁴ Օւ օյ մ'իկյ օյն նօժօ էկե էցյ կակա կ'անմ իտմ էկե կի ֆից լեւ ա բակէ օտ լեր օւ է լօկմ ա. ⁵ Գբէկօ ացյ էկքէկ աֆ ամ է նյամ ճաճ'մ նինէ: «Կ'իկյ օյն! Կին յաճա էց'էբ աֆ ամ է կոկոսա ա, էբ էբու Գաւիճ էցի լիլաւ ա էբ անյ, † լի բ'օւ լի բօբմ էս օնյան օբ լօնյ աֆ էս քե լի ֆից լեւ ա.»

⁶ Տիկա էմենյ մ'էկն աֆու լէկն ա, մինձեյ յար ա լեւ ացյ էկքէկ աֆ աֆ, էտյ մ'էկն լիցբլի նյամ էկե աֆ յիբի էցբ աֆ անյ, քե անյմ էս էլ էցի արաճն. Լ'էլի օժօւր լօնյ լեւ անյամն լօնյ աֆ. Անյամն լօնյ ա էլ աբն լօնյ ա էկե Նյամ էրմ օւ աֆ աֆ նիսոս աֆ ա. ⁷ Լիցբլի ա էրի իմ էտյ օժ լեւ ա էցյ ա էկե սից էս աֆու լէկն աֆ աֆ ա էցի լիճր աբոս ամ. ⁸ Կրէկյ մինձեյ յար ա լեւ ացյ էկքէկ լիկյ լեւ յար աֆ աֆ օկ օւրօկք աֆ ամ լիցբլի ա էց'անյ աֆ. Էլ ամ էց'էցյ էցյ ֆէյ օնյմ սաճօ նյամ աֆ լեւ սիկա ամ կքօկ էկե օցյ իյ ամ ցբօնյ աֆ, քե էլ ացյ լալա ա էցի նյամ ղօյնյ ա. ⁹ -Ն'ամ էցյ էյ օւր նյամ: «Դ քէ իտ էկե կ'օժ լեւ ա քե բօբմ էս օնյան օբ լօնյ աֆ էս,

† 4:3 Բէբմն Էզեկիէլ 1.26-28; 10.1. † 4:7 Բէբմն Էզեկիէլ 1.22; 1. 5-10; 10.14. † 4:8 Բէբմն Էզեկիէլ 1.18; 10.12; Էսայի 6.2-3. † 5:1 Էս օնյան օբ էլ կքէկ քքօք էկե աֆ յոնյն լեւ էկե աֆ ար էս ա նենյեմբրի էս, յեց'էտյ քե էցյ էկ'իտմ ա կ'օտոս կքաբմ էս. Աֆ բ'օնյան էս էտյ աֆ ֆից աճաճ քե անյ աֆ. Լէցյ աֆ ամ ա, աճա է լեւ աֆ յոնյն էս էս օնյան օբ լօնյ ամ. † 5:3 Եւիֆէլ է տտր ամ ա, աֆ ար ա, օյնէս Բաճն. † 5:5 Նոյն Ծբ 49.9 ամ ա, աֆ բ'էսյ յաճա էց'էբ ա “կոկոսա էւլի”; էբ նա ամ անաքէ էբ էբու Գաւիճ անյ էյ օկմ ա. *Գաւիճ էցի լիլաւ ա*: Գրէկ ամ ա, օճաճ ա էցի յիրի տասի ա էլ *Գաւիճ էցի մին*; նա օւ էլ Մէսի ա էցի նին նյամ (Էսայի 11.1,10).

an̄ke w̄el ibi'ñ oc'ñ wawr ñ egb et̄ñ ow
em a,
eb eb f̄eñ em, ebr ebr f̄eñ em, agñ agñ f̄eñ
em lele eb eb f̄eñ em ab,

ewl s̄og agñ òñ Nyam.

¹⁰ Kok el -l'el gbren̄gbi usu a ec'agñ,
-l'el egb waw es̄el eke ki kok juma ey e
Nyam a ec'any af,
et̄ñ -li b'ow -l'ew wus na nimum es.»

¹¹ Sica em̄eny mi l̄er et̄ñ m'am iri afr
erm es̄el n̄on̄o gb̄el e lebl. -N'eny n̄on̄o
ligb̄el, -l'iwr atufu l̄ekpn a, mindey yar a
lele agñ ekpek̄p yar ab ab -l'elul em.

¹² -N'am egn̄ ej lebl gege em -l'es̄e:
«Lic̄ebli a eke w̄el wawr egb a c̄e it eke
k'eyñ

abusu, ob òny, s̄ewr lele l̄ec ab;
es susm, anygb̄el lele k̄oklm ab!»

¹³ Et̄ñ em̄eny m'iri eke ob f̄eñ eke Nyam
kok an̄ñ afr, wus af an̄a, wus ew lele okij
em ab a, ob f̄eñ eke an̄ñ owr a am egn̄ ej
dad es̄e:

«S̄egn̄ f̄eñ, k̄oklm, anygb̄el lele abusu ab
él

egn̄ a eke sig es atufu l̄ekpn ab af a
lele lic̄ebli ab ab eci!»

¹⁴ Et̄ñ mindey yar a am elu "Am̄en!"
Et̄ñ agñ ekpek̄p a am ok òwr̄ok̄p wus ign̄
Nyam lele lic̄ebli ab ab nun̄.

6

Kr̄ekr̄e eci es ònyan ob a el any eb owi

¹ Ow e jam a, m'ekn lic̄ebli a òny es
ònyan ob l̄ob̄ñ a eci kr̄ekr̄e a òb es, † et̄ñ
m'iri mindey yar ab em e nyam barm lebl
ek'an̄ñ es̄e nyamgb̄rany ec'ik̄ñ ab af nin̄e:
«Òw!» ² Mi bi l̄er a, m'ekn gb̄an̄k̄o ufu
nyam. Egn̄ a eke uyu af a ònym bin ab,
et̄ñ w̄el òñ'n any eb e tuf̄e. L'ik̄ñ anym
l'eb any et̄ñ em̄eny n'aam any eb eci.

Yony em eci es ònyan ob a el ar ogn̄ owi

³ Eke lic̄ebli a b̄obm yony em eci es
ònyan ob ab es a, m'iri mindey yar ab em
e yony em ec'a eke am dad es̄e: «Òw!»

⁴ Et̄ñ gb̄an̄k̄o ejeci nyam ey òkm. L'eb̄l es
es̄e al af. Egn̄ a eke uyu af a eññ abusu eke

k'òny erm es ey oc es wus na af, yec'et̄ñ
ke ow òñ agñ ibirir el òfr. Et̄ñ w̄el òñ'n
lab ler em ligb̄el nyam.

Nyahan em eci es ònyan ob a el lek owi

⁵ Eke lic̄ebli a b̄obm nyahan em eci es
ònyan ob ab es a, m'iri mindey yar a e
nyahan em ec'a eke am dad es̄e: «Òw!»
Mi bi l̄er et̄ñ m'ekn gb̄an̄k̄o ibr nyam.
Egn̄ a eke uyu af a ònym toy ab. ⁶ M'iri
ob nyam am ik̄ñ es̄e lebl nyam ek'an̄ñ
mindey yar a ec'araññ af, et̄ñ am dad es̄e:
«Èwññ ble kilo nyam l̄egn̄ nyam e juma
kok e labm s̄og eci; ke èwññ òrj gb̄e kilo
nyahan l̄egn̄ nyam e juma kok e labm s̄og
eci. Gb̄ek̄o Lek, k'it̄ññ oliv e mun a lele
viny e mar ab ab gb̄e abu.» †

Yar em eci es ònyan ob a el luw owi

⁷ Eke lic̄ebli a b̄obm yar em eci es ònyan
ob ab es a, m'iri mindey yar ab em e yar
em ec'a eke am dad es̄e: «Òw!» ⁸ Mi bi
l̄er et̄ñ m'ekn gb̄an̄k̄o nyam ek'ew mufu
mufu. Egn̄ a eke uyu af a, w̄el b'esn̄'n
Luw, et̄ñ òñnes ban̄ñ am us'r jam. W̄el
òñ el abusu wus ec'oy yar ab em e nyam
em ec'agñ ab af, eke -li k'ibi w̄el ar ogn̄
em, lek owi em, òl ern̄ ern̄ em lele mindey
eññ em ab.

Yen em eci es ònyan ob a el agñ ek'uw Nyam odad sosiem a

⁹ Eke lic̄ebli a b̄obm yen em eci es ònyan
ob ab es a, m'ekn egb waw usu a ec'ew a,
agn̄ agñ eke w̄el ibi a eci liy a. W̄el ibi el
n̄eny nyam eke -l'ijr Nyam odad eci lele
dan̄ku eke -l'ijr ow ec'ab ab sosiem. ¹⁰ -
N'am òg l̄ec em -li dad -l'es̄e: «Es Èw Ès
Lala, Es Èw Ès Nawr̄e, k̄o ton̄ ba bogñ l̄egn̄
iy b'ow jej wus ec'agñ a e low ok, íbrm el
ey e luw a eci low ee?» ¹¹ Sica w̄el òñ egn̄
nyam nyam mob sus em ufu, et̄ñ w̄el dad
el eke em̄eny -li k'eku s̄egn̄ tel, ton̄ bake
w̄el íbi el lisijim̄el a eke am kok Ès K̄ot̄ok̄o
e juma a es̄e el̄el eke w̄el ibi el ab af a, ów
yibr el.

† **6:1** Èkn Es Èkn 5.1 lele ow ec'akr otar ab ab. † **6:6** blea lele òrj ab ab el egb iju yony eke ow eci miy a an̄ñ
es̄e may af. Ek'ow elm lek e l̄egn̄ a, egn̄ nyam b'eyñ ble kilo l̄ew l̄egn̄ nyam e juma kok e labm s̄og eci. An̄a egn̄
a eke am èkn lek owi a am ewññ òñ agñ a eke k'ij. Ble kilo nyam oglog òrj kilo nyahan ótum ebam akñ nyam
ec'agñ e l̄egn̄ nyam ec'ob ij.

Nohon em eci es onyan ob a el erm bebl e legn a

¹² Etn m'ekn licebli a eke am bohon nohon em ec'es onyan ob ab es a, etn kpekñ wus umu lec em; ligbn ibr pri pri pri ese niñn mob af, etn awl ebl es kondon ese mebl af. ¹³ Mílé! anñ afr am ok wus ese babm ikñ ec'ey a eke k'ebm, ke lef tuotuo b'elu ony ok wus ab af. ¹⁴ Afr am oc es ese ajranka eke wel b'onny ar es ab af; etn mafeny a lele silekr ab ab feñ am ngbon el e susu susu a. ¹⁵ Ow ony etn wus ec'eb ebu, agñ any esel, ar ogñ esel em ec'agñ egbel, egbrengbi, abusu ony esel, agñ ejec'a feñ ek'el madu oglog agñ ewi a, im lol es mafeny omu em lele mób em ab. ¹⁶ -N'am dad mafeny a lele mób ab ab -l'ese: «Òkr ey af ke lol ey es egñ a eke sig es atufu lekpn ab af a ec'any a e lís, ke ony kpabr ey es licebli a ec'erm bebl a e lís, ¹⁷ anke el ec'erm bebl a e legñ ligbel a ow ñ. Sica bwo ec'egñ b'ow otu anñ owr ab ee?»

7

Agñ a eke eññ Nyam e meny ewr a

¹ Sica ow e jam a, m'ekn afr erm esel yar ek'inym es wus eci ony yar ab em. -N'onny ony yar a e lef a eke b'elu wus na af ab es, yec'etn ke lef kaka k'elum wus na af, okij af lele ekñ em ab. ² Etn m'ekn afr erm es ejeci nyam ey okm yogñ a eke ligbn b'igb a. N'onnym Nyam ek'anñ owr eci ob a eke b'oc ewr egñ meny ab ab. Li barm lebl tuotuo l'esñ afr erm esel yar a eke eññ abusu eke ki ñunñ wus lel okij ab a niné: ³ «Èkur ye! Kì kokr wus, okij lele ekñ ab low ñunñ kaka. Ow it eke si k'ikñ anym s'ew meny ewr nyam ey e Nyam a eci juma kok esel a ec'anyafr a.» ⁴ Etn m'iri agñ a eke wel ewr meny anyafr a e neny a. -L'ij agñ fandi ekñ lobñ, agñ miy yar. Ow ow el Israel ec'eb eb a feñ ec'agñ a:

⁵ Juda ec'eb ab em agñ fandi lew yony, Ruben ec'ab em fandi lew yony,

Gad ec'ab em fandi lew yony,
⁶ Aser ec'ab em fandi lew yony,
 Neftali ec'ab em fandi lew yony,
 Manase ec'ab em fandi lew yony,
⁷ Simeon ec'ab em fandi lew yony,
 Levi ec'ab em fandi lew yony,
 Isakar ec'ab em fandi lew yony,
⁸ Zabulon ec'ab em fandi lew yony,
 Josef ec'ab em fandi lew yony,
 Benjame ec'ab em fandi lew yony.
 El feñ, -n'eññ Nyam e meny ewr a.

Agñ noñ gbél am igñ Nyam nun

⁹ Ow e jam a, mi bi ler etn emeny m'ekn agñ noñ gbél eke egñ kaka k'otum awlm. Ow el eb eb feñ, eb eb feñ, agñ agñ feñ lele ebr ebr feñ ab ec'agñ. -N'inym es atufu lekpn a lele licebli ab ab ec'any af, -li sus mob efu etn arakp anñ el abu em. † ¹⁰ -N'am og lec em -l'ese: «Ey e sel eññ a, ey e Nyam a eke sig es atufu lekpn af a lele licebli ab ab ogñ ow b'anñ ow!» ¹¹ Afr erm esel a feñ iwñ did elul atufu lekpn a, agñ ekpekñ a lele mindey yar ab ab em. -N'am ok owrokp wus atufu lekpn a ec'any af etn -n'am igñ Nyam nun -li dad -l'ese: ¹² «Nawre! Kòkkm, anygbél, sewr, bia elu lele sos usr ab, abusu ony lele lec ab el ey e Nyam a eci segn feñ! Amen.»

¹³ Agñ ekpekñ ab em e nyam ibrm im niné: «Bwo el el agñ amua eke sus mob efu a, etn bogñ -n'anñ l'ow ee?» ¹⁴ M'odu m'eb mi dad'r m'ese: «Egñ gbél, ñ anake uw any a.» Etn l'odu l'eb li dad'm niné: «Amua, agñ a eke ecr gbre ijr ligbel ab em ab ana. † -Li yoyog el e mob sus em ab es licebli a e mebl ab em, etn ow ony mob sus em a ufu pum pum pum. ¹⁵ Na sosiem anake -li b'inym es Nyam ec'atufu lekpn a ec'any af, ke ncok lele legñ owr ab -li b'igñ ow nun ow eci nun igñ usu a. Egñ a eke sig es atufu lekpn ab af a b'ow ot ok el in eci gbad el ab em ke ósu el. † ¹⁶ Namn lele mij amn ab k'ow onym el ij, etn ligbn lele elubu ab yeji k'ow onym el ij. ¹⁷ Nawre, anke licebli a ek'inym es atufu lekpn a e saw a, b'ow el el e nyimn

† 7:9 Arakp el sos em iññ lele any eb ab eci meny ewr. Wel b'oc kokr Mef ec'es gbegbl (Ob Ap 23.39-43). Kokoba ob es Zakari dad eke legñ ek'anñ anym am ow ab em, eb eb feñ b'ow kok es gbegbl na ke onym sarakp ab (Zakari 14.16). † 7:14 Ekn Daniel 12.1; Matie 24.21. † 7:15 Ekn Ob Ap 26.11-13; Esayi 4.5-6.

es, ot im el mij ewl mij eke b'ow egj sel a e saw, ke Nyam tétj el e mikj ab es.»

8

Lobj em ec'es onyan ob a el usu es irm owi

¹ Eke licebli a bobm lobj em eci es onyan ob ab es a, afr, usu a irm es tinj tonj ow otu ek'ij wanci ikpr mum. ² Etnj m'ekn afr erm esel lobj a eke b'annj Nyam ec'any af a; wel onj el krökr lobj.

³ M'ekn afr erm es ejeci nyam ek'ow inym es egb waw usu a; n'onym ogj ofjn ob sika em ab. Etnj wel onj'n ogj nono eke li k'oc, ke Nyam ec'agnj lala a e nyam njon ab ab li kokr egb waw sika em egb waw usu a eke anj atufu lekpn a ec'any af a. ⁴ Afr erm es a ec'abu em a, ogj a e mregbn a eke wuwlm Nyam ec'agnj lala a e sinyam njon ab ab a am il Nyam ec'any af. ⁵ Etnj afr erm es a oc ogj ofjn ob a, eb egb waw usu a ec'al a ok em etj oc owl wus. Etnj kpekj nyamgbrany am babarm, afr am njon etj wus am umu.

Krekre e krökr yar a

⁶ Afr erm esel lobj a eke onym krökr lobj ab ab a am bebm sos eke k'afl krökr a.

⁷ Krekre ec'a afl in e krökr a. Nyamok lele al eke wuwlm mebl ab a am ok wus. Wus ec'og nyahan e nyam, ekj eke wel ok sakp nyahan eci akp nyam lele suw owr fenj ab eb al iri ok es.

⁸ Yony em ec'a afl in e krökr a. Ob ek'annj ese lafeny ligbel nyam ek'am iri al af ey okij em; etj okij ec'og nyahan a e nyam itjn el mebl. ⁹ Mindey ek'annj okij em a eci sakp nyahan eci akp nyam uw, etj simijetj eci sakp nyahan eci akp nyam unj.

¹⁰ Nyahan em ec'a afl in e krökr a. Lél ligbel nyam ek'am iri al ese mrabri af a anj afr ey wus. L'ey simij ewl mij a ec'ogog nyahan e nyam em lele mij enj af ab. ¹¹ Lél a e nin el "Lolo". Simij ogog nyahan e nyam itjn am lol, etj agj nono a eke egj mij a am uw, anjke ow am lol nono.

¹² Sica yar em ec'a afl in e krökr a. Wel iyr ligbn ec'ogog nyahan a e nyam a, awl

yeji ec'ogog nyahan a e nyam a lele mílé eci sakp nyahan eci akp nyam ab ab ob; etj ow onj el eci afj a e nyahan em irm es. Legj owr e nyahan em a lele ncok eci nyahan em ab ab irmn el ec'usuayl a.

¹³ Emeny mi bi ler etj m'ekn káká nyam eke igb im afr kponj em a ke am elu lebl tuotuo dad ese: «Musue! Musue! Musue b'ow el wus ec'agnj eci, legj a eke afr erm esel nyahan a ek'annj a b'ow afl el e krökr a!»

9

Yen em e krökr a

¹ Sica yen em ec'afr erm es a afl in e krökr a, etj m'ekn lé nyam ek'annj afr ey wus, ke wel oc nomu cronj gbél a e safue a elu abu em. ² Lél a fig nomu cronj gbél a etj mregbn eke otarir es al gbél e mregbn ab am uyu ok okm. Mregbn a ek'am ok okm a ibar ligbn lele lef ab. ³ Etnj mregbn ab em, tete gbangban anj ok okm eb es wus na nimum af; etj -n'ejn abusu eke anj ese siboban ec'ab af. ⁴ Wel edjn el eke -li ki njonmn suw, ekj lele ob ejeci eke eli wus af ab. Gbeko abusu eru el es eke -li k'ijr agj a eke Nyam e meny ewr anm anyafr a gbé gbre. ⁵ Etnj agj amua e gbre ijr a eke -n'ejn ow ec'abusu a yeji elm wel ec'ibi eci, ko ke -l'ijr wel gbre nono tonj ow ij awl yen. Ke gbre ijr a e dudu a ánj ese boban ec'egj eke b'akj a e dudu ab af. ⁶ Etnj awl yen ab em, agj b'ow ol luw es, ko -li k'ow -n'ejnmn ow; -li b'ow -l'erur eke -li k'uw, ko luw k'ow owrm el.

⁷ Tete gbangban amua anj ese sigbanjo eke wel bebm sos ar ogj ec'af; el e nunj ab af, wel b'ekn mob ek'annj ese sika tufe af, etj el e many a anj ese agj e many af. ⁸ El e sin nunj a anj ese owow ec'ab af, etj el ec'an nenym a anj ese sikukuma ec'ab af. ⁹ El ec'ermni a anj ese erkpo lowi em af, etj el ec'ow a ec'ikj a anj ese ar ogjn eci metj a eke wel b'ot cucur sigbanjo nono im ar ogj em ab af. ¹⁰ Tete gbangban amua eli ewl eke mbe anj em ese siboban ec'ab af. Etnj el ec'ewl amua ab anake -li b'ow -li kok agj ow enj tonj ke ow ij awl yen a. ¹¹ El ec'es ew es a el nomu cronj gbél a ec'afr erm es a. Ebre

em a wel b'esi'n "Abadon", etj Grek em a wel b'esi'n "Apolion" (ek'el nyandre em "Nun Es").

¹² Sica krekre ec'abu eyr na ec n̄. Gbeko ow e jam a, emeny abu eyr yony anj eke b'ow ow.

Nohon em e krokr a

¹³ Etj nohon em ec'afr erm es a afl in e krokr a. Egb waw usu a ek'el sika em ke anj Nyam ec'any af a ec'oy yar ab em, m'iri lebl nyam ek'am ikj ow. ¹⁴ Lebl a dad nohon em ec'afr erm es a eke onym krokr ab ab a nine: «Momu afr erm esel yar a eke anj ngbraka em, mij gbɛl a eke wel b'esi' Efrat a e saw ab es.» ¹⁵ Wel momu afr erm esel yar ab es. Nawre em a, wanci na af, legj na af, awl na af lele lakpo na af ab anake wel beb̄m el sos wus nimum ec'agn sakp nyahan a ec'akp nyam ec'ibi ec'a. ¹⁶ M'iri el ec'ar esel eke b'uyu gban̄ko af a eci neny a: -l'ij agj milion ekj lew. ¹⁷ Etj kin lele eke m'ekan sigban̄ko a lele el ec'af uyu esel ab ab a: -l'ew erkpo lowi em sos. Erkpo a ebl es ese al af, ew ble eke iir em ese safir lebn af, etj ow e mij a yeji anj ese sika e mij ab af. Sigban̄ko a ec'enj a anj ese sikukuma ec'ab af; el e nenyum a, al, mregbn lele mebn eke ler ab am ok okm. ¹⁸ Ów enj nyahan amua ek'el al, mregbn lele mebn eke ler ab ke anj sigban̄ko a e nenyum am ok okm a anake ibi wus ec'agn sakp nyahan a ec'akp nyam a. ¹⁹ Tasi em a, sigban̄ko a e lec a anj el e neny a lel el ec'ewl ab ab em. El ec'ewl a b'ot morj es: -n'onj enj eke -li b'ot -n'am kokr agj low nj.

²⁰ Sica agj a eke ów enj amua ibim ke anj a, itjnm es an el ec'abu em eci ekj ekpr eke -li kokr a e lis; -l'ignj abj enj, sika em sinyam, jetɛ efu em eci, jawie em eci, mebn em eci lele ekj em ec'a e nuj ignj a -l'elum es; mob amua eke otum eknm es, irim ów, anm es yej'a. ²¹ -Li walm el ec'agn ibi owi, el e cam kok owi, el eci nfaci ij lele el e mil iy ab ab bobo yeji -l'elum es.

† 10:9 Bèbmn Ezekiel 3.3.

10

Afr erm es a lele lel likekli ab ab

¹ Ow e jam a, m'ekn afr erm es lec es ejeci nyam eke anj afr am us es. Jru wiwrm'n ab etj nyamgodi iwr'r nuj af; in ec'any a anj ese ligbn af etj in ec'akr a anj ese al ek'am iri imn afr ec'af. ² N'onym lel likekli eke fig ab. L'oc in e lidr e lakr a l'ew okij af etj l'ew nemn ec'a wus af. ³ Li barm lebl tuotuo em ese elel eke kukuma bi barm ab af. Etj eke li barm l'ok es a, nyamgbrany lobj a odu eb babarm. ⁴ M'erur eke mi ki non ów a eke nyamgbrany a dad a, ko m'iri lebl nyam dad'm nine: «Òc nyamgbrany lobj a ec'ow a eke dad a ew es sos em; ki non.»

⁵ Sica afr erm es a eke m'ekn inym es okij af lele wus af ab a, igbl lidr abu ogn, ⁶ etj ij neny Nyam ek'anj owr segj fej ke kok afr, wus, okij lele ob fej ab a e nin em. Li dad nine: «Emeny Nyam k'ow ekum ij! ⁷ Ko wanci ab af eke lobj em ec'afr erm es a b'ow ob nuj am afl in e krokr a, yogj anake Nyam e low a eke lol es a b'ow iy neny ese elel eke li dad ow e low l'ok in eci juma kok esel ek'el kokoba ob esel ab af a.»

⁸ Etj emeny lebl a eke anj afr ikj m'iri a, am dad'm ese: «Ìm oc lel likekli a eke fig anj afr erm es a ek'inym es okij af lele wus af ab a ec'abu em a.»

⁹ M'im mi titm afr erm es a etj m'ibrm'n eke li k'oc lel likekli a n'onj'm. Li dad'm nine: «Òc ij. Li b'ow li ded'j nenyum ese mow mun af, ko li b'ow li lol'j lokm.» † ¹⁰ M'oc lel a afr erm es a ec'abu em etj m'ij. Nawre, l'ew mremre em e nenyum a ese mow mun af, ko eke m'akj m'emn a, l'ew'm lolo lokm.

¹¹ Etj sica wel dad'm nine: «Ow it ke emeny ìm ob Nyam e kokoba ok agj, eb eb, ebr ebr, lele eb ebu fej ab.»

11

Adaŋku yony a

¹ Ow e jam a, wel onj'm likj srenj nyam eke wel b'oc beb̄mn ob, etj wel dad'm nine: «Ìm beb̄mn Nyamel gbɛl a lele egb waw usu ab ab, ke áwl agj a eke b'ignj

Nyam nuṅ em yogṅ a yeji. ² Gbəkɔ èw Nyamel gbɛl a e gbugṅ ab es, kɪ bɛbmṅ, aṅke wɛl oc ɔṅ Nyam any uwm ɛsɛl eke b'ow uyu ob fɛṅ af ṅuṅṅ ɛb lala ab em toṅ awl ekṅ yony miy yony. † ³ Ɛtṅ mi b'ow m'erm em ec'adaṅku yony a sus niṅṅ mob ow. -Li b'ow -l'ɔb Nyam ec'amani a toṅ sɛṅṅ fandi sɛṅṅ ekṅ lɛw nyahan.»

⁴ Adaṅku yony a el oliv ekṅ yony a lele mun al yony a ek'anṅ wus ec'Es Ɔw a ec'any af a. † ⁵ Ek'ɛṅṅ nyam am erur eke ki kok ɛl low ṅuṅ, al b'anṅ ɛl e nɛnym a am ok ɔkm tɛtul ɛl ec'efnu a trɛ trɛ trɛ. Ɔɛ, ɛbɛn ek'ɛṅṅ fɛṅ eke b'ow ɔl ɛl e low ṅuṅ kok es a b'ow uw ana. ⁶ Adaṅku amua ɔny abusu eke k'ɛdṅṅ nyam eke k'an ɔpar wus es a, sɛṅṅ a nimum eke -n'am ɔb aṅṅ Nyam ec'amani a. -N'ɔny abusu eke -li k'itṅṅ mij ɛl mebl, ɛtṅ -n'ɔny abusu yej'eke -li k'ɔṅ abu ɛyr ɛrṅ ɛrṅ fɛṅ ów wus af, sakp abi a eke -li b'erur a. †

⁷ Gbəkɔ ba -li b'umar ɛl ec'amani ɔb a, ndey a eke b'anṅ nɔmu cronṅ gbɛl ab em ɛy ɔkm a, b'ow ogṅ ɛl ar, akm ɛl es ke ibi ɛl. ⁸ Ɛl e sos meḡl ugṅṅ a b'ow anṅ ɛb gbɛl a ec'ɛjɛm araṅṅ a, yogṅ a eke wɛl ɛw ɛl Ɔs Kɔtɔkɔ olikṅ af a. Nyandre em e nin eke wɛl b'ɛsṅ ɛb a el Sodɔm oglog Ɛjɪpt. † ⁹ Aṅṅ aṅṅ a fɛṅ, ɛb ɛb a fɛṅ, ɛbr ɛbr a fɛṅ lele ɛb ɛb a fɛṅ ab ec'agṅ a b'ow lɛr ɛl e sos meḡl ugṅṅ a toṅ sɛṅṅ nyahan lele likpr ab, ɛtṅ k'ow erurm eke wɛl k'im ot ɛl es. ¹⁰ Wus ec'agṅ a sos em b'ow inṅ, ɛl e luw a eci; -li b'ow -li kok sos em inṅ ɛtṅ -li b'ow -l'aparir ob, aṅke Nyam e kokoba ɔb ɛsɛl yony na ɔṅ ɛl -l'ɛkn gbɛrɛ nɔnɔ.

¹¹ Gbəkɔ eke sɛṅṅ nyahan lele likpr ab ab ɛc a, Nyam fuf kokoba ɔb ɛsɛl yony a in ec'owr anṅ e sel a, ɛtṅ ow igbm ɛl. Ow ɔṅ aṅṅ a fɛṅ eke am lɛr ɛl a ɛrṅṅ ligbɛl ɔny. ¹² Kokoba ɔb ɛsɛl yony a iri lebl tuɔtuɔ nyam ek'anṅ afr am ikṅ dad ɛl ɛsɛ: «Üyur owr aṅa!» Ɛtṅ ɛl ec'efnu a fɛṅ ek'am lɛr ɛl a ec'any af, -l'uyu afr e jru em. ¹³ Wanci

ab af ɛɛ, wus umu lɛc em. Ɛb a ec'ogog lɛw em e nyam bubm ok ɛtṅ aṅṅ fandi lɔbṅ ɛrṅ luw wus a ek'umu ab em. Aṅṅ ɛɛb a ek'anṅ owr a ɛrṅṅ afṅṅ es toṅ ɛtṅ -n'am ɔṅ Nyam ek'anṅ afr a anygbɛl.

¹⁴ Sica yony em ec'abu ɛyr a ɛc ṅ. Gbəkɔ, èwr ɛrm! Ow k'ow ibnm ɛtṅ nyahan em ec'a yeji b'ow ow.

Lɔbṅ em e krɔkr a

¹⁵ Lɔbṅ em ec'afr ɛrm ɛs a afl in e krɔkr a. Ebl nɔnɔ anṅ afr am ikṅ lɛc em dad ɛsɛ: «Sica wus eci es ɛw a e low anṅ ɛy Ɔs Kɔtɔkɔ lel in e Mesi ab ab ec'abu em, ɛtṅ es ɛw na b'ow anṅ sɛṅṅ fɛṅ!» ¹⁶ Aṅṅ ekpekp likṅ lele yar ab a ek'ɛṅṅ ɛṅṅ anṅ in e lɛkpr af Nyam ec'any af a, ok ɔwrɔkp wus ɛtṅ am ign'ṅ nuṅ dad ɛsɛ:

¹⁷ «Ɔs Kɔtɔkɔ Nyam Abusu Ɔs, ṅ eke anṅ yeḡenyana ke anṅ god'ɛtṅ a, s'am elu'ṅ bia eke oc ṅ ec'abusu ligbɛl ab em sigm ṅ ec'ɛs ɛw ab es a.

¹⁸ Ɛb ɛb ec'agṅ a fɛṅ ebl ɛrm, kɔ sica ṅ ec'erm bebl a anake am ɛy ɔkm a.

Wanci a eke ki jɛj aṅṅ ek'uw a e low ok ab ana.

ṅ eci juma kok ɛsɛl ek'el kokoba ɔb ɛsɛl eci wanci a eke k'ɛrṅṅ ɛl ec'ob ap a anake ow a.

Aṅṅ a fɛṅ, ɛy lele ɛgbɛl ab ek'el ṅ eci ke b'elum'ṅ ɔmn em a, yeji b'ow ɛrṅ ɛl eci.

Wanci a eke b'ow ṅuṅṅ aṅṅ a eke bi ṅuṅṅ wus ab ana.»

¹⁹ Sica Nyamel gbɛl a ek'anṅ afr a fig, ɛtṅ sinm araka a ɛy ɔkm. Afr am ṅɛrṅṅ, nyamgbrany am babarm, wus am umu ɛtṅ nyamok am an ok wus.

12

Yɔw a lele tamranji ab ab

¹ Ca ɛmeny meny ɛwr ligbɛl nyam ɛy ɔkm afr: ow el yɔw nyam eke ligbn iwr ɛlul em ɛsɛ mob sus em af, ke awl anṅ in ec'akr ew a. L'us es ɛw e tufɛ eke mɪlɛl

† **11:2** awl ekṅ yony miy yony:ow ɛɛ ow el sɛṅṅ fandi sɛṅṅ ekṅ lɛw nyahan a (Es Ɔkn 11.3), ek'el akpo nyahan lele likpr ab (Es Ɔkn 12.14). Es Ɔkn e lel na em, sɛṅṅ na eke wɛl bi lulm ɛy a, ow bi yeḡm ɛy sɛṅṅ abi a eke low ṅuṅ b'ow akm low mamn es, gbuṅ ke wus e nuṅ ɛdṅ e lɛṅṅ a ów a. Es Ɔkn 12.6; Daniel 7.25; 12.7. † **11:4** Ɔkn Zakari 4.1-14. † **11:6** Bɛbmṅ 1 Ɛb Ebu 17.1; Ɔkm Ok 7.17-19; 1 Samiel 4.8. † **11:8** Sodɔm:ɛb eke wɛl uw any ɛsɛ nfaci ij ec'ɛb af (Nuṅ Ɔb 19.4-11). Ɛjɪpt wus af ec'agṅ a, wɛl uw ɛl any ɛsɛ Israel ɛyṅ eci efnu af; yogṅ anake -n'anṅṅ madu ɔkr em a.

lew yony anη af. ² Lok usu'r bebmn iy ew ab, etη iy a eke am onyn'n a am onη'n li babarm.

³ Emeny meny ewr ejeci nyam ey okm afr: ow el tamranji nyam eke ebl es kondon ke eli en lobη lele ocowr lew ab. Nun nyam nyam fenη af a, es ew e tufe anη.

⁴ In e luwl ab em, li papl afr e mίlél sakp nyahan eci akp nyam em a es l'ok wus. Etη l'igb l'ow n'inym es l'obr yow a ek'iy am onyn ab any, ba ow b'ew iy a ke kpekη n'ony n'emn. ⁵ Yow a ew iy ignη nyam eke b'ow ew ebr ebr fenη es abusu ligbel em. † Etη kpekη wel oc iy a im ew es Nyam lele in ec'atufu lekpn ab ab e saw. ⁶ Kō yow a gbε, l'uru es n'im loj, yogη a eke Nyam kok usu nyam ew'r es, eke wel k'onη'n ob l'ij tonη seηη fandi seηη ekη lew nyahan a.

†

⁷ Etη mum ey afr yogη; Mikael lele in ec'afr erm esel ab ab ogη mum tamranji a lele in ec'afr erm esel ab ab. ⁸ Kō tamranji a eb és; ow onη in lel in ec'erm esel ab ab -n'onym abusu eke -li k'anη afr yogη ij. ⁹ Wel ony tamranji a owl gbenη. In anake legη sig ab em l'el lorηη a † eke wel b'esη agn oglog Satan, ke b'ēju wus nimum ec'agη a. Wel ony owl wus in lel in ec'erm esel ab ab.

¹⁰ Etη afr m'iri lebl nyam barm tuotuo etη am dad esε: «Sica es eb elu eci legη a ow η! Ey e Nyam a elu in ec'abusu a lele es ew ab ab okm! Sica es ew a anη in e Mesi a abu em, anke wel ony ey lisijimel a ec'egη a eke b'ok el ów af a owl gbenη. Ncok lele legη owr ab li b'ok wel ów af ey e Nyam a ec'any af. ¹¹ Gbεkō ey lisijimel a akm'n es licebli a e mebl ab em lel ow e danku a eke -l'ijr ab em, anke -l'erurm el ec'owr anη a tonη -l'urum luw bōbō yeji. ¹² Ow sosiem a, afr lele ony eke iir em ab ab, kōkr sos em iηη! Gbεkō wus lel okij ab, gbre él ony eci! Agn us es ow eηη ony, erm bebl iy'r em gbōη, anke l'uw any eke seηη tel ε anη'n.»

¹³ Eke tamranji a b'ekn eke wel ony owl wus a, l'igb n'am ogη yow a eke ew iy ignη ab es. ¹⁴ Gbεkō yow a eηη káká

ligbel nyam ec'ow yony eke li k'oc ke l'igb tonη l'ók usu a eke wel kok ew'r es loj a, yec'etη ke li kpáb es lorηη a e lís, ke yogη wel onη'n ob l'ij tonη akpo nyahan lele likpr ab. † ¹⁵ Etη lorηη a am egbl mij ok es esε mij ewl mij gbεl af, yec'etη ke ow éb yow a. ¹⁶ Gbεkō wus ow elum yow a abu: l'odu mij bubute a eke tamranji a egbl ok es a fenη l'eb. ¹⁷ Sica tamranji a erm am ebl nōnō yow a e lís, etη n'im n'am ogη mum yow a ec'ey likpr ab ab, el a eke b'elum Nyam e sol a ke b'ucu low nenymbri nyam eke Jesu elu okm a ony es a.

¹⁸ Etη tamranji a εc inym es okij neny e seε ab af.

13

Ndey a ek'anη okij em ey okm a

¹ Ow e jam a, m'ekn ndey nyam anη okij em ey okm. L'eli ocowr lew lele en lobη ab; in e licowr fenη af a, es ew e tufe anη; etη in e nun fenη af a, nin eke bi wewr Nyam anη. ² Ndey a eke m'ekn a ot fabn es, in ec'akr a ew egbel esε urs † ec'ab af, etη in e neny a anη esε kukuma ec'ab af. Tamranji a afl in e lεc a, in ec'es ew a lele in ec'abusu ony ab ab es onη'n. ³ Ndey a ec'ey a e nyam ob kok esε ek'ow'n k'uw af, gbεkō ob a eke kok'r luw ec'a as. Ow onη wus nimum erur ow e low etη am us ndey a jam. ⁴ Etη agη a fenη am ignη tamranji a nun, anke ow afl abusu es onη ndey a. Etη emeny el a εε, -n'am ignη ndey a yeji nun -li dad -l'esε: «Bwo ec'egη ot ndey ab es etη bwo otu eke k'akm'n es ee?»

⁵ Etη ndey a eηη abusu eke ki dad es efu lele egη wewr e sodad ab ok Nyam af; n'ēηη abusu eke li ki kok low tonη awl ekη yony miy yony. † ⁶ Etη ndey a am wewr Nyam; n'am dad ow e nin, ow ec'eb ir usu a lele agη a ek'ir afr ab ab ec'odad ηηη. ⁷ Abusu eru'r es eke li k'ogη Nyam ec'agη a ar ke l'ákm wel es; n'ēηη abusu a eb eb fenη af, agη agη fenη af, ebr ebr fenη af lele eb eb fenη af ab. ⁸ Wus nimum ec'agη a b'ow ignη'n nun, agη a eke wus e kok em

† 12:5 Ekn Selu 2.8-9. † 12:6 Ekn Es Ekn 11.2 ec'akr otar a. † 12:9 Ekn Nun Ob 3.1; Luk 10.18. † 12:14 Ekn Okm Ok 19.4; Ol Okm 32.11. † 13:2 urs:ndey ligbel eke anm ey eci agη ebr wus af anη. † 13:5 Ekn Es Ekn 11.2 ec'akr otar a.

ετη el ec'en a anm sel ετη e lel ab em a.
† Sel ετη e lel na, licεbli a eke wεl wawr
egb a eci.

⁹ Ke ετη εκ'ελι ορυ a ιρι senyn senyn!
¹⁰ Ετη eke in ec'a ow el eke wεl k'ony elu'l
sobel em a, wεl b'ow ony elu'l sobel em;
ετη eke in ec'a ow el lab ler em em, li k'uw
a, lab ler em em li b'ow luw. Na sosome
anake agη a εκ'el Nyam ec'a it eke k'ony
erm susu lele omn ab a.

Ndey ek'any wus em ey okm

¹¹ Ετη m'ekn ndey ejeci nyam ek'any
wus em ey okm. L'eli ocowr yony ese licεb
ec'ab af ετη n'am dad odad ese tamranji
af. ¹² Ndey na ony abusu ese krekre ec'a
ek'any okij em ey okm ab af, ετη n'am kok
juma ow e nin em. N'am ony wus nimum
lel in ec'agη a fηη ab lec em igη krekre eci
ndey a nun, ndey a eke ob kok nun ese
ek'ow'n k'uw af ke ow as a. ¹³ Ndey na
ek'any wus em ey okm a, am kok meny
εwr εgbel; n'am on al bobo yeji any afr
ok wus agη a pupukpan ec'any af. ¹⁴ Ετη
n'am irmn wus ec'agη a, meny εwr a eke
n'am otu li kok krekre eci ndey a eci nin
em a. N'am εju agη eke k'aku likη ετη
nyam, krekre eci ndey a e sos usr eci, ndey
a eke lab kok ob nun ese ek'ow'n k'uw af,
ke εwl meny any owr a. ¹⁵ Ετη yony em eci
ndey a ετη abusu eke k'on ndey krekre a
eci likη ετη a sel, yec'ετη ke likη ετη a otu
dad odad ke on wεl ibi agη a fηη eke εgηm
igηm'n nun a. ¹⁶ N'ony agη a fηη, ey lele
εgbel ab, εgbrengbi lele ogboru ab, ewi
lele madu ab lec em eke k'εw meny εwr
nyam lidr abu af oglog anyaf. ¹⁷ Ow on
ετη ετη fηη eke meny εwr anm af a otum
eke k'ol ob oglog εw ob an; meny εwr a
el ndey a e nin oglog ob awl e moni εκ'el
nin a ec'a. †

¹⁸ Any anake ow am ibrm eke ετη k'ony
sewr a. Ετη ετη yec'eke ony nun em ony a

otu eke k'uw ndey a e moni a ec'abi a eke
k'ij a e nyandre ab any, anyke ow el ετη e
nin. Ob awl e moni a el ekη yen yen sakp
nōhōn ekη nyahan miy nōhōn.

14

Licεbli a lele agη fandi ekη lobη miy yar a eke wεl ol a

¹ Mi bi ler ετη m'ekn licεbli a eke inym
es Sion e lafeny † ab af, in lele agη fandi
ekη lobη miy yar eke wεl non in e nin a
lele Es ec'ab ab εw anyaf. ² M'iri lebl
nyam ek'any afr am ow, ke am ikη ese
okij e mra af, oglog ese nyamgbrany ligbel
ec'ikη ab af. Lebl a eke m'iri a any ese
sanjo ony esel e mob a eke b'on ab af.
³ Agη amua fηη am ετη ej owr nyam atufu
lekpn a, mindey yar a lele agη ekpek ab
ab ec'any af. Ετη kaka otum eke ki wewr
ej a, eke ow elm agη fandi ekη lobη miy
yar a eke el wus any ec'agη a eke wεl ol
a ce.

⁴ Agη amua kokm sikpl owi oyow ab, -
l'ayl. † -Li b'us licεbli a jam usu fηη eke
ow b'im a. Wεl ol el agη ec'aran eke -li
k'el agη krekre eke wεl k'oc ap Nyam lele
licεbli ab ab.† ⁵ Λετη kaka -n'onym yadη;
-li kokm sikpl kaka.

Afr erm esel nyahan a ec'amani a

⁶ Ετη m'ekn afr erm es ejeci nyam ek'am
igb afr kpon em a ec. N'onym Amani
Mamn a ek'onym uwr ab ab eke li k'ob
l'ok wus nimum, eb eb fηη ec'agη, eb
eb fηη, ebr ebr fηη lele agη agη fηη ab.

⁷ N'am dad lebl gege l'ese: «Èlumn Nyam
ke on in anygbel! Anyke wanci ow eke li
b'ow li jej wus nimum e low l'ok. Igη
ετη a eke kok afr, wus, okij lele mij ewl
mij fηη ab a nun!»

⁸ Yony em ec'afr erm es a any krekre
ec'a e jam ow, ετη am dad ese: «Babilon
eb gbēl a ey wus! † L'el eb a eke εju eb eb

† 13:8 sel ετη e lel a:ekn Es Ekn 3.5 lele ow ec'akr otar ab ab. † 13:17 Sebr beb em ese Ebre em af, ese Grēk
em af, ob awl owi em a, nin fηη eci moni a ony in ec'abi eke ij. † 14:1 Sion e lafeny a el Jerusalem eci nin ejeci.

† 14:4 Agη amua kokm sikpl owi oyow ab:ow el odad nyandre em eke am dad kretienel eci neny nyam ij ek'on
Nyam eci, ke anm sinyam yadη e nun igη owi em. Ekn Ose 1.2; 2.16-25. Σετη ab em a, sinyam yadη a e nun igη
owi em a, afacyow b'any sinyam nun igη susu a, ετη ow ibrm eke wεl k'erum el ab. † 14:4 agη krekre eke wεl
k'oc ap Nyam lele licεbli ab ab:Mois ec'ol em a, εbob fηη eci liy krekre a lele egb owr fηη eke wεl am ub a eci
krekre a, wεl b'oc is Nyam. Ow b'il'l an nōno. † 14:8 Any ow elm Babilon ec'odad tasi wεl dadm, ko ow el
nyandre odad mum eke wεl am dad ok eb eb a fηη eke b'im Nyam ar a.

a fɛɲ ɛɲɲ in e mar a eke b'ɔɲ ɛɲɲ ij nfaci, ke b'ɔɲ ɛɲɲ im ɛy Nyam ec'erm bebl ab ɛm a.»

⁹ Nyahan ɛm ec'afɛr ɛrm ɛs a anɲ yony a e jam ow, ɛtɲ am dad lebl gege ɛsɛ: «Eke ɛɲɲ nyam am igɲ ndey a lele in e likɲ ɛɲɲ ab ab nuɲ, ɛtɲ n'ɛɲɲ ow eci mɛny ɛwr a anyafɛr lele abu af ab, ¹⁰ in yeɲi, li b'ow l'ɛɲɲ mar a eke b'ɔɲ ɛɲɲ im ɛy Nyam ec'erm bebl ab ɛm a. Mar na b'ow ɛw tuɔtuɔ ɛtɲ Nyam b'ow ɛtm ok in ec'erm bebl a e kpɔk ab ɛm. Agɲ amua b'ow ij gbɛɛ nɔnɔ al ɛm lele mebn eke ler ec'al ab ɛm, afɛr ɛrm ɛsɛl lala lele licɛbli ab ab ec'any af. ¹¹ Al a eci mɛregbn a eke am ɔɲ ɛl -l'ij gbɛɛ nɔnɔ a, am uyu afɛr akpo akpo fɛɲ eci. Agɲ amua eke am igɲ ndey a lele in e likɲ ɛɲɲ ab ab nuɲ, ke ɛɲɲ in e nin a e mɛny ɛwr a ɔnym sel eb ncok lele ɛɲɲ ow ab.»

¹² Na sosiɛm anake agɲ a ek'el Nyam eci, b'elum in e sol a, ke ɔny ɔmn Jesu ɛm a k'onym ɛrm susu a.

¹³ ɛtɲ m'iri lebl nyam ek'anɲ afɛr am dad'm ɛsɛ: «Nɔn odad na: ehe ɛl agɲ a eke caca ɛm am uw ɛs Kɔtɔkɔ e juma kok ɛm a eci! ɛɛ, Abɲ am dad eke agɲ amua in anɲ ehe ɛm. Sica wɛ'n ɔtu eke wɛ'n k'eb sel juma a fɛɲ eke wɛ'n kok a eci, anke wɛl eci juma a e liy a in am us wɛl jam.»

Wus anɲ ec'egb ub owi

¹⁴ Ow e jam a, mi bi lɛr ɛtɲ m'ɛkn jru ufu nyam. Jru ab af, ob nyam ek'anɲ ɛsɛ ɛɲɲ af sig ɛs. In e nuɲ af a sika tufɛ anɲ ɛtɲ egb ubr lab fufu kɔnɔ nyam anɲ'n abu ɛm. ¹⁵ ɛmɛny m'ɛkn afɛr ɛrm ɛs ɛjɛci nyam ek'anɲ Nyamel ab ɛm ɛy ɔkm ke barm lebl tuɔtuɔ ɛm am dad in a eke sig ɛs jru ab af a ɛsɛ: «Òc ɲ ec'egb ubr lab a ke úb gɔɲ, anke wus eci egb a ek'ebɛl ub ec'a e wanci ow.» ¹⁶ ɛtɲ ɛɲɲ a eke sig ɛs jru ab af a oc in ec'egb ubr lab a ɛtɲ l'ɛw abu l'ub wus nimum ec'egb a.

¹⁷ ɛmɛny afɛr ɛrm ɛs ɛjɛci nyam anɲ afɛr e Nyamel gbɛl ab ɛm ɛy ɔkm; in yeɲi, n'onym egb ubr lab fufu kɔnɔ nyam ab.

¹⁸ ɛtɲ ɛmɛny afɛr ɛrm ɛs ɛjɛci nyam eke ɛw al ɛs a anɲ egb waw usu a ɛy ɔkm. Li

barm lɛc ɛm n'am dad yec'a ek'onym egb ubr lab fufu ab ab a l'ɛsɛ: «Òc ɲ e lab fufu a ke úb wus e viny egbekɛl a, anke in ec'ey a ebl.» ¹⁹ Afɛr ɛrm ɛs a oc in ec'egb ubr lab a ɛtɲ ɛw abu ub wus e viny egbekɛl a ɛtɲ ot ok ɛl ɛs ifir ob gbɛl ab ɛm eke -li k'ɛkn Nyam ec'erm bebl a. ²⁰ Wɛl ifi viny ey ab ɛs ɛs ifir ob ab ɛm baɲɲ a e jam a; ɛtɲ ɛs ifir ob ab ɛm mebl nɔnɔ ewl ok ɔkm. Mebl a ewl toɲ im igɲ kilo ɛkɲ yen yen sakp nyahan, ɛtɲ uyu toɲ ok sigbaɲkɔ a e nɛnɛkp a e nɛny nɛny.

15

Es abal el ɛm ec'abu ɛyr lɔbɲ a e mɛny ɛwr

¹ ɛtɲ afɛr m'ɛkn mɛny ɛwr ligbɛl ɛjɛci nyam eke in e low am iti'm any: afɛr ɛrm ɛsɛl lɔbɲ eke ɔnym ɛs abal el ɛm ec'abu ɛyr lɔbɲ ab, eke ɛl ɛm Nyam ec'erm bebl a b'ow ɛdɲ nuɲ a.

² ɛtɲ m'ɛkn okij eke ayl toɲ am ɛkan ɛs, ke al wuwɛm ab. Agɲ a fɛɲ eke eb any ndey a, in e likɲ ɛɲɲ a lele in e nin a e mɔni a ec'abi a eke k'ij ab af a, inym ɛs afɛr okij na eke ayl toɲ am ɛkan ɛs ab af. ɛtɲ -n'onym sisarɲgo a eke Nyam ɔɲ ɛl ab ab. ³ -N'am ɛɲɲ Nyam e juma kok ɛs Mois † lele licɛbli ab ab ec'ɛj a:

«ɛs Kɔtɔkɔ Nyam Abusu ɛs, ɛbɛn eke ɲ e sijuma a agb ke akpl ana!

ɛb ɛb ec'ɛb Ebu, ɛbɛn eke ɲ ec'ów a eke bebɛm ok ɛs a el nyim nyim

ke el nawɛ ana!

⁴ ɛs Kɔtɔkɔ, bwo ec'ɛɲɲ tasi ɔtu eke k'ɛluam'ɲ ee?

Bwo ec'ɛɲɲ ɔtu eke ki kɔklam'ɲ ee?

ɲ ɔny coco el lala.

ɛb ɛb a fɛɲ b'ow igɲ'ɲ nuɲ,

anke ɲ ec'ów nyim nyim a ok ɔkm kpata -l'ɛkn.»

⁵ Ow e jam a, afɛr, m'ɛkn Nyamel gbɛl a fig. ɛm yogɲ Nyam eci sinm a eci gbad ɛm ɛl a anɲ. ⁶ Afɛr ɛrm ɛsɛl lɔbɲ a ek'onym abu ɛyr lɔbɲ ab ab a anɲ Nyamel ab ɛm ok ɔkm. -Li sus mob eke ufu pum pum pum ke am jeɲɲ, ɛtɲ -l'ucu ɔhɔny eke wɛl kok sika mij ɛm ɛr ɛm.

† 15:3 Mois ec'ɛj a (ɔkm Ok 15.1-18), wɛl b'ɛɲɲ nɛnɛɲɲ e ɛɲɲ ok Nyam ɛn ɛs, in eke li ɔɲ Israel Eɲipt ec'abu ɛm a. ɛkn ɔkm Ok 15 lele Ol ɔkn 32 ab. † 15:6 Ow el egb waw ɛs ligbɛl a ec'ob sos ɛw (ɔkm Ok 28.4; 29.5).

† 7 Mindey yar ab em eci nyam օյ afr erm esel Լօնյ a sika em կրօկ Լօնյ. Em yogյ, Nyam ek'anny god'etյ a ec'erm bebl a iy em ցօնյ. 8 Mregbn iy Nyamel ab em ցօնյ; ow el Nyam ec'anygbel a lele in ec'abusu ab ab. Ow օյ ցյյ kaka k'otum ցym Nyamel ab em, eke afr erm esel Լօնյ a eci abu ցyr owi a eke ot ow a e low k'iy m neny.

16

Nyam ec'erm bebl e կրօկ Լօնյ a

1 Ow e jam a, m'iri lebl ligbel nyam anny Nyamel gbел ab em am ikյ dad afr erm esel Լօնյ a esե: «Ըmn wus ke Էwal Nyam ec'erm bebl a ek'anny կրօկ Լօնյ ab em a es!»

2 Kրեկրե ec'afr erm es a im etյ ewl in e կրօկ ab em ec'a es ok wus af, etյ abi ցgbel eke bi dudu a ok agյ a eke ndey a e meny ewr anny af, ke b'igյ in e likյ ցյյ a nuյ a.

3 Yony em ec'afr erm es a im etյ ewl in e կրօկ ab em ec'a es ok okij em. Mij a itյն anny esե Լցյսuw e mebl ab af, etյ ob ֆեյ ek'anny owr okij em a uw.

4 Nyahan em ec'afr erm es a im etյ ewl in e կրօկ ab em ec'a es ok simij ewl mij lele mij eյ em ab, etյ simij a titյն el mebl.

5 Etյ m'iri afr erm es a ek'ew mij es a am dad esե: «Դ ek'anny yefeny na ke anny god'etյ, ր ek'el lala a, eke ow el nene anake jեյ ok a, ke el jեյ ok es nyim nyim.

6 Tasi em a, agյ amua ibi agյ lala a ek'el ր ec'a lele kokoba օբ esel ab ab ok mebl es, etյ sica el yeji օյ el mebl -l'ցյ. Ow ek'it el ec'ab ana!» 7 Etյ m'iri lebl nyam anny ցb waw usu a am ikյ dad esե: «Էե, Էս Կօթօկօ Nyam Abusu Էս, ր e jեյ ok ֆեյ el nawրe lele nyim nyim ab!»

8 Yar em ec'afr erm es a ewl in e կրօկ ab em ec'a es ok ligbn af, etյ ligbn eյն abusu eke ki kakյ wus ec'agյ a in ec'al ab em. 9 Agյ al am kakյ sos, etյ -n'am wewr Nyam a ek'ony abusu abu ցyr amua af a e nin a. Gբեկօ -l'ցյն eke -li k'itյն erm em bake -n'օյ ow any.

10 Yen em ec'afr erm es a ewl in e կրօկ ab em ec'a es ok ndey a ec'atufu Լեկրն ab

af, etյ in ec'es ցw a ցy nceb n em. Agյ a ֆեյ am akյն anm ցbre eke -n'am ij a eci. 11 -N'am wewr afr e Nyam a el e ցbre e -n'am ij lele abi ab ab sosiem. Gբեկօ -l'ցյն el ec'ow eյսյ a -l'okm es.

12 Nօհօն em ec'afr erm es a ewl in e կրօկ ab em ec'a es ok mij ligbel a eke wel b'եսյ Efrat ab em. Mij a mam es etյ ցw Էբ ebu a eke b'anny yogյ a eke ligbn b'igb a eյagb es ow. 13 Tamranji a, ndey a lele kokoba օբ es yadյս ab ab e neny m a, m'ekn abյ eյսյ nyahan ek'anny esե betibօm af am ok okm. 14 -L'el abյ eյսյ eke bi kok simeny ցwr. -N'aam -n'եսյն wus ec'Էբ ebu a ֆեյ, yec'etյ ke -l'as wel luku Nyam Abusu Էս e Լցյ ligbel a e mum ogյ a eci.

15 Էս Կօթօկօ dad nine: «Kin, m'am ow esե ulu af. Ehe Էլ ցյյ yec'a eke anny any owr ke sus mob am eku, yec'etյ ke li k'իim sos օֆr agյ Էկնm in ec'Էս a ecil!»

16 Abյ eյսյ a as Էբ ebu a luku usu nyam eke Ebre em a wel b'եսյ Armagedօn. †

17 Լօնյ em ec'afr erm es a ewl in e կրօկ ab em ec'a es ok Լեֆ em. Lebl nyam anny Nyamel ab em barm tuօtuօ; ow el lebl ek'anny atufu Լեկրն a ogյ am ow. Etյ lebl a dad nine: «Sica ow uwr ր!» 18 Etյ Էբե n a, afr am րեյն, nyamgb rany am babarm etյ wus am umu. Wus ec'umu ikյ a, Լցյ a etյ eke agյ anny wus a, -l'Էկնm Էբե n. 19 Baյն gbел a ufյ es ok sakր nyahan etյ Էբ Էբ a e baյն baյն a ֆեյ bubm ok. Nyam ijlm Babilօն gbел ab es; n'օյ eke ow k'ցյն mar կրօկ ցօնյ a ek'el in ec'erm bebl ligbel a. 20 Lekr a ֆեյ irm etյ wel Էկնm mafeny ij. 21 Etյ nyamok eku eku anny afr am an ok agյ af; etյ agյ am wewr Nyam, nyamok na sosiem, anյke ow el ob eke օնյ Լեց nօնօ.

17

Facyօw gbел

1 Etյ afr erm esel Լօնյ a ek'onym կրօկ Լօնյ ab a eci nyam ow dad'm nine: «Ow, mi b'ow mi yeցm'ր abu ցyr a eke Nyam b'ow օյ facyօw gbел a eke inym es simij

† 16:16 Armagedօn:usu eke Լցյ sig em a, wel ogյ ar ցgbel ցgbel af (Jեյ Ok 5.19; 2 Էբ Ebu 23.39).

ewl mij nɔnɔ e nɛny a. ² Wus na eci ɛb ebu a ij nfaci in ab, ɛtɛn agɛn a eke ir wus na af a ɛɛn in eci nfaci owi a e mar am ɔny.»

³ Abɛn ɛm a, afr ɛrm ɛs a oc'm im loj. Yogɛn, m'ɛkn yɔw nyam eke sig ɛs ndey ebl kondon af. Nyam eci wɛwr ec'en eb ndey a e sos a fɛn; ɛtɛn l'ɛli ɛn lɔbɛn lele ɔcɔwr lɛw ab. ⁴ Yɔw a ok gbad ebl mamn, l'ok sika ɛm miyob nɔnɔ, mebn amamn ɛm e miyob lele ayɛ ɛm e miyob ab. N'ɔnym sika ɛm kpɔk ab. ɛm yogɛn, in eci nfaci ij a eci kpɔtɔm owi a fɛn iy ɛm gbɔn. ⁵ In ec'anyafr a, wɛl nɔn nin eke ow eci nyandre a lɔl ɛs: "Babilɔn gbɛl, afacyɔw lele wus na nimum ab eci musue owi fɛn ec'ɛl lis." ⁶ M'ɛkn yɔw a eke Nyam ec'agɛn a lele agɛn a ek'ij Jesu eci danɔu ke wɛl ibi a eci mebl am ɛc any.

Mi b'ɛkn'n a, low eb'm sos. ⁷ ɛtɛn afr ɛrm ɛs a dad'm ninɛ: «Kɔ bla sosiɛm ɛtɛn ow am iti'n any ee? Mi b'ow m'ɛlu yɔw a eke sig ɛs ndey ab af a lele ndey na eke ɛli ɛn lɔbɛn lele ɔcɔwr lɛw ab a e low eke lɔl ɛs ɛm a ɔkm mi yɛgm'n. ⁸ Ndey a eke ɛkn a, lɛɛn ek'ɛc ab ɛm a, wɛl ɛkn'n n'ann owr, ɛtɛn yɛfɛnyana n'ann owr ij. Gbɛkɔ li b'ow n'ann nɔmu cron gbɛl ab ɛm l'ɛy ɔkm n'im in eci nɔnɔ eci. ɛtɛn wus na ec'agɛn a eke wus eci nun ɔb ɛm ɛtɛn wɛl nɔnm ɛl ec'en sel ɛn e lɛl ab ɛm a, low b'ow iti any ndey a ec'ɛkn ɛm, anɔke lɛɛn ek'ɛc a, n'ann owr, ɛtɛn yɛfɛnyana n'ann owr ij, kɔ li b'ow l'ɛwl l'ow.

⁹ Sica wɛl ɔny nun ɛm ɔny lele sɛwr ab ɔnɔ! ɛn lɔbɛn a el egigl lɔbɛn eke yɔw a sig ɛs af a; ow el ɛb ebu lɔbɛn yɛji: ¹⁰ ɛl ɛm eci yen ok wus, nyam ɛw usu ɛs, lɔbɛn ɛm ec'a k'owm. Lɛɛn eke li b'ow l'ow a, ow b'ow el lɛɛn tɛl ɛc eci. ¹¹ Ndey ebl kondon a eke lɛɛn ek'ɛc ab ɛm ann owr, ke yɛfɛnyana ann owr ij a, in obi ɛm a, l'el niwn ɛm ec'ɛb ebu; ɛtɛn ɛsɛ lɔbɛn ab af, in yɛji n'aam in ec'ibi eci.

¹² ɔcɔwr lɛw a eke ɛkn a el ɛb ebu lɛw eke k'ɔbm nun k'ɛwm usu ɛs; gbɛkɔ ndey ab ab -li b'ow -n'ɛnɛn abusu -l'ɛw usu ɛs wanci nyam eci. ¹³ ɛb ebu lɛw amua eci tutr a okr af; tutr a el ke -l'ot ɛl e lɛc a lele ɛl ec'abusu ab ab -l'ɛlu ndey a e lɛs e low kok ɛm. ¹⁴ -Li b'ow -l'ogɛn licɛbli a ar,

gbɛkɔ licɛbli a b'ow akm ɛl ɛs, anɔke l'el kɔtɔkɔ ɛm e Kɔtɔkɔ lele ɛb ebu fɛn ɛm ec'ɛb Ebu ab; ɛtɛn in ec'agɛn nɛny nyam ɛsɛl a eke li sɔsum l'ot ke l'ɛsɛn ab ab, -li b'ow -l'akm wɛl ɛs.»

¹⁵ ɛmɛny afr ɛrm ɛs a dad'm ninɛ: «Simij a eke ɛkn yogɛn a eke facyɔw a sig ɛs a el agɛn agɛn, bieku bieku, ɛb ɛb lele ɛbr ɛbr ab. ¹⁶ ɔcɔwr lɛw a eke ɛkn a lele ndey ab ab b'ow ɔny facyɔw a eci sifn: -li b'ow -l'eb ow ec'ob fɛn eke ow ɔny a, -n'ɔn ow ann sos ɔfr. -Li b'ow -l'ot ow eci megl a fɛn -l'ij ke -l'ofɛn ow eci likpr a, ¹⁷ anɔke Nyam ɔn eke ɛl ec'ɛrm ab ɛm, -li ki kok low yec'a eke Nyam am erur a. Nɛny b'ow okr ɛl af -l'oc ɛl ec'ɛs ɛw eci abusu a -li kok ndey a e lɛs e low ton ke Nyam eci sodad a fɛn iy nɛny.

¹⁸ Ca yɔw a eke ɛkn a el ɛb gbɛl a eke ɛw wus na nimum eci ɛb ebu a fɛn ɛs a.»

18

Babilɔn eci wus ɛy

¹ Na b'ɛc a, m'ɛkn afr ɛrm ɛs ɛjɛci nyam ek'ann afr am us ɛs. N'ɔny abusu ligbɛl nyam, ɛtɛn in ec'anygbɛl a ayal wus na nimum. ² L'ɛlu lebl tuɔtuɔ li dad ninɛ: «L'ɛy wus, Babilɔn gbɛl a ɛy wus! Sica ow el abɛn ɛnɔn ɛnɔn a ec'usu ek'ir, ɛl ec'ɛs lɔl usu; anɔ anake ɔr ɛnɔn lele mindey ek'aylm ke wɛl b'ifn ab ir a. ³ ɛb ɛb a fɛn ec'agɛn a ɛɛn in eci mar a eke b'ɔn ɛɛn ij nfaci, ke b'ɔn ɛɛn im ɛy Nyam ec'ɛrm bebl ab ɛm a. Wus na eci ɛb ebu a igɛn'n af -l'ok nfaci ij owi ab ɛm, ɛtɛn wus na eci ɛn ɔlu a el egbrenɔbi in ec'ob eke n'ɔny afɛn ɛs a sosiɛm.»

⁴ ɛtɛn ɛmɛny m'iri lebl ɛjɛci nyam ek'ann afr am ikɛn ow dad ɛsɛ: «ɛm ec'agɛn, ɔkr ɔkm ɛb ab ɛm yec'ɛtɛn ke k'ann in e sikpl a e low ɛm, in eci abu ɛyr egbɛl a eke b'ow ɛnɔn'n a k'ɛnɛm ɔny. ⁵ Tasi ɛm a, in eci sikpl a tataɔn ton im ok afr, ɛtɛn Nyam ijlm in ec'ow ɛnyɛmbri yony yony owi amua ɛs. ⁶ Kòkr ɛb a low ɛsɛ elel eke li kokr agɛn ɛjɛc'ab af. Low yec'a eke li kok a, in yɛji kòkr ir ow eci sakp yony. Mij kpɔk a eke li bi wuwlm mar tuɔtuɔ ab n'ɔn agɛn ɛɛn a, in yɛji mar eke ɛw tuɔtuɔ a, wuwlmn ow eci ɔtu sakp

yony ab ɔɔn in l'égɔ. ⁷ Anygbel owi a eke li kok lele eb senyn a eke l'ij ab ab a, ɔwar ow eci dudu a lele ow eci gbre ab ab eke bebmn ab a ɔɔn in. Li bi dadr in em l'ese: "M'ir anja ese eb eb yow af, m'elm innyow etɔ legɔ kaka mi k'ow m'eknm niɔn owi." ⁸ Low na sosiem anake gbre owi a feɔ eke wel bebmn ew'r es a b'ow eɔn'n a: ɔl ek'el luw eci, niɔn owi lele lek ab. Legɔ nyam coco af feɔ b'ow eɔn'n etɔ wel b'ow etul il. Tasi em a, Es Kɔtɔkɔ eke jej in e low a ok a ij leɔ nɔnɔ.»

⁹ Eke wus eci eb ebu a eke in ab kok nfaci owi ke ir eb mewl em a b'ow ekn eb a ek'etu a eci mregbn a, -li b'ow -l'ikɔ ɔɔn -li kok sɔɔn. ¹⁰ Ke in eci gbre owi a k'eknm el a, -li b'ow -li kpab ow es lis -n'im akpoj ke -n'am dad -l'ese: «Bogɔ e gbre ana ee? Oy Babilɔn! Eb gbɔl ek'ij leɔ! Wanci liy nyam af ce anake wel ɔb'ɔ low a.»

¹¹ Wus na ec'an ɔlu a yeji am ikɔ ɔɔn etɔ am kok in eci sɔɔn anke sica wel ɔlm el ec'an ob a ij: ¹² sika, jete ufu, mebn amamn lele ayre ab; gbad fuefue, gbad ebl amamn, gbad frɔfrɔ; ekɔ sɔɔsɔɔ eɔn eɔn a feɔ, eɔr nen em ec'ob feɔ eke wel kok, ekɔ ek'il an, jawie, lowi oglog lebn mamn; ¹³ ekɔ sel sɔɔsɔɔ lele mob sɔsɔn mob eɔec'ab, mijey, kpey lele ogɔ ab; mar, mun, ble mpupu lele miy ab; sed, mɛɛɛb, sigbanɔ lele ow eci metɔ ab toɔ agɔ eci sos megl lele ow eci liy bobɔ yej'ab. ¹⁴ Wel am dad ese: «Mob mob a feɔ ek'am erur a anm ɔ ogɔ a ij, ɔ ec'ob ɔny feɔ lele ɔ ec'eb ij senyn ab ab irm; legɔ kaka wel k'ow eɔn'm el ij!» ¹⁵ An ɔlu a eke ɔl an eb ab em ke ɔny ob a, -li b'ow -n'inym es akpoj, eb a eci gbre owi eke k'eɔn el a sosiem. -Li b'ow -l'ikɔ ɔɔn -li kok sɔɔn, ¹⁶ -li dad -l'ese: «Kɔ bogɔ eci gbre anake eɔn eb gbɔl na ab ee? L'ew ob fuefue sos, gbad ebl amamn, l'ok sika em miyob, mebn amamn em e miyob lele ayre em e miyob ab. ¹⁷ Etɔ wanci liy nyam af ce anake mob amua feɔ irm a!»

Simijetɔ a eci idr esɔl a, agɔ a ek'us mij el ab a, em yogɔ eci juma kok esɔl a, agɔ a feɔ eke b'eɔn ob ij mij af yogɔ a b'ow inym es akpoj. ¹⁸ Eke -l'ekan eb a ek'am

etɔ a eci mregbn a, -li b'ow -l'elu lebl -li dad -l'ese: «Eb kaka anm eke agb ot eb na es!» ¹⁹ -N'am ok siflefl nun, -n'am ikɔ ɔɔn -li kok sɔɔn etɔ -n'am elu lebl -li dad -l'ese: «Kɔ bogɔ eci gbre anake eɔn eb gbɔl na ab ee? In ec'ob ɔny ab em anake agɔ a feɔ eke ɔny simijetɔ okij na af a el egbreɔgbi a. Etɔ wanci liy nyam af ce anake amua feɔ irm a!»

²⁰ Afr, sos em in'n Babilɔn eci wus eke er ok a eci! Nyam ec'agɔ, erm esɔl lele kokoba ɔb esɔl ab, sos em in'n ɔny anke Nyam jej ok'r low ɔny a eke li kok ɔny a eci!

²¹ Etɔ afr erm es nyam ek'ony leɔ a oc ma ɔlul lob legleg nyam ɔwl okij em etɔ am dad ese: «Eben eke wel b'ow oc Babilɔn eb gbɔl a ɔwl leɔ em ana, etɔ legɔ kaka wel k'ow eknm'n ij. ²² Legɔ kaka ɔ ogɔ a wel k'ow irim sanɔo ɔny esɔl ec'ej, ej eɔn esɔl, kete afl esɔl, krɔkr afl esɔl e lebl ij. Wel k'ow eɔn'm mewl es kaka feɔ ij; wel k'ow irim ob iny usu eci likekr ij. ²³ Mun al a k'ow ayalm ɔ ogɔ a ij; wel k'ow irim ɔyow esɔl owr owr eci sɔg ij. N eci an ɔlu a ɔny any akm wus na nimum ec'a, etɔ ɔ eci cam owi ab em, irmn ebr ebr a feɔ ec'agɔ a.»

²⁴ Babilɔn yogɔ anake kokoba ɔb esɔl, Nyam ec'agɔ a lele wus na nimum ec'agɔ a feɔ eke wel ibi ab ab eci mebl a ok es a.

19

Afr ec'any eb ec'ej

¹ Low na b'oc es a, afr m'iri lebl tuɔtuɔ nyam ek'ot agɔ nɔnɔ eci likekr es, ke am dad ese: «Lili! Lili! Kɔklmn Es Kɔtɔkɔ! Anke es eb elu, anygbel lele leɔ feɔ ab a el eɔ e Nyam a eci! ² In eci jej ok owi a feɔ b'el nawre lele nyim nyim ab! Etɔ ow em a, l'ob facyow gbɔl a eke b'ony wus ec'agɔ a ok in eci nfaci ij owi em a low. Nyam eci juma kok esɔl a eke l'ibi a, Nyam kok li sɔg ow e labm.» ³ Etɔ emeny -n'am dad -l'ese: «Lili! Lili! Kɔklmn Es Kɔtɔkɔ! Eb gbɔl a eke wel etul a eci mregbn a am il godo godo feɔ eci!» ⁴ Agɔ ekpekr likɔ lele yar ab a lele mindey yar ab ab ok ɔwrɔkp wus etɔ am igɔ Nyam eke sig es atufu lekpn af

a nuṅ, eṅ am dad eṣe: «Amen! Lili! Lili! Kòklmn Es Kòtòkò!»

⁵ Lebl nyam anṅ atufu lèkpn ab af am ikṅ dad eṣe: «Ọny a fẹṅ a eke eel Nyam eci juma kok eṣel a, ey lele eḡbel ab, ọny eke b'ọny in ec'elum a, kòklmn ey e Nyam a!» ⁶ Emeny m'iri lebl ek'ot agṅ nọṅ eci lebl es; ow am ikṅ eṣe okij eci mra eke b'elu ab af, eṣe nyamgbrany af. Kin lebl a ec'odad eke am dad: «Lili! Lili! Kòklmn Es Kòtòkò! Anke ey Es Kòtòkò Nyam Abusu Es sigm in ec'es ew ab es! ⁷ S'élul sos em inṅ e lili, s'ánṅn sos em inṅ em, si kóklmn in! Anke licebli a eci mebi a ec'es gbeḡbl a e leḡṅ ow ṅ, in e yow a bebṁ sos inym es. ⁸ Nyam ọṅ'n ob sos ew ufu fuefue ek'am jeṅn eke li k'ew sos.» (Ob sos ew ufu fuefue a el Nyam ec'agṅ a ec'ow nyim nyim a.)

⁹ Afr erm es a dad'm ninṅ: «Nọṅ dad eṣe: Ehe él agṅ a eke wél eṣṅ licebli a e mebi a ec'es gbeḡbl ab em a eci.» Eṅ l'igṅ af li dad ninṅ: «Amua, ow el Nyam ec'odad ebl tasi.» ¹⁰ M'ok ọwròkp wus in ec'akr esr a eke mi k'igṅ'n nuṅ, kò li dad'm ninṅ: «Kì kok! Em yeji, juma kok es eṣe ṅ af, eṣe eṣṅ jimel a eke ij Jesu eci low nenyembri nyam a eke elu ọkm a eci danḡu ab af. Nyam anake it eke k'igṅ nuṅ a! Low nenyembri nyam a eke Jesu ij ow eci danḡu a, el kokoba ọb eṣel eci odad a eke dad a eci liy tasi.»

Eḡṅ ek'uyu gbanḡo ufu af

¹¹ Eṅ emeny m'ekn afr ek'agbr em, ke gbanḡo ufu nyam ey ọkm. Eḡṅ a ek'uyu gbanḡo ab af a, wél b'ẹṣṅ'n Neny Nyam Ij Es lele Low Nawre Es ab; in e jej ok a lele ar ogṅ ab ab b'el nenyembri nyam em eci. ¹² In ec'anyamn a am iri eṣe al af, eṅ es ew eci tufe nọṅ anṅ'n nuṅ. Wél nọṅ nin nyam in af ek'eḡṅ kaka uwm ow e low any, ek'ow elm in sony coco ce. ¹³ In eci mob af ew a eke li sus a el mebl ọfr. Eḡṅ a wél b'ẹṣṅ'n Nyam Odad. † ¹⁴ Afr eci ar eṣel a sus mob efu fuefue ek'ayl eṅ uyu sigbanḡo efu af am us'r jam. ¹⁵ Lab ler em fufu nyam ey'r ọkm nenyem agṅ ec'or eci. Li b'ow ni nyimn wél lèc em eṅ li b'ow li yeḡm Nyam Abusu Es ec'erm bebl ligbel

† 19:13 Ekn Jan 1.1-5. † 19:15 Ekn Es Ekn 14.18-20.

a. Li b'ow l'ifi wél es lèc em eṣe eel eke wél b'ifi viny ey es es ifir ob em ab af. † ¹⁶ Kin nin a eke wél nọṅ in e mob af ew ab af lele in eci im ab ab af a: “Èb ebun fẹṅ em ec'Èb Ebu lele kòtòkò em e Kòtòkò ab.”

¹⁷ Eṅ emeny m'ekn afr erm es nyam ek'igb inym es ligbn ab em. N'am elu lebl tuotuo l'ẹṣṅ or a fẹṅ eke b'igb im afr kpon em a l'ẹṣe: «Òwr, àsr luku Nyam eci ob ij gbel a eci! ¹⁸ Òwr ijr èb ebun a eci meḡl a, ijr sròda eyṅ ec'es ew eṣel a lele ar eṣel ab ab eci meḡl a, ijr sigbanḡo a lele el ec'af uyu eṣel ab eci meḡl a, ijr agṅ fẹṅ eci meḡl a, ewi lele madu ab eci meḡl a, ijr ey lele eḡbel ab eci meḡl a.»

¹⁹ Eṅ emeny m'ekn ndey a, m'ekn wus eci èb ebun a lele el eci ar eṣel ab ab eke as luku, eke k'ogṅ eḡṅ a eke uyu gbanḡo af a lele in eci ar eṣel ab ab ar. ²⁰ Wél ọny ndey a lele kokoba ọb es yadṅu a eke kok meny ewr owi eke k'irmn agṅ a eke ọny ndey a eci meny ewr a, ke am igṅ likṅ eḡṅ a nuṅ a. Wél ọny ndey a lele kokoba ọb es yadṅu ab ab ow owl mebn eke ler faf es am iri al ab em. ²¹ Lab ler em a eke anṅ eḡṅ a eke uyu gbanḡo ab af a e nenyem am ey ọkm a, ibi el eci ar ogṅ eṣel a fẹṅ, eṅ or a fẹṅ am ij el e meḡl a.

20

Akpo fandi a

¹ Eṅ emeny m'ekn afr erm es nyam ek'anṅ afr am us es. N'onym nọmu cronḡ gbel a eci safue a lele ṅgbraka ligbel nyam ab. ²⁻³ N'ony tamranji a, lorṅn sig a ek'el agn oglog Satan a, l'ok ow ṅgbraka eṅ l'oc l'owl ow nọmu cronḡ gbel ab em akpo fandi eci. L'abl nọmu cronḡ gbel a safue em yec'eṅ ke tamranji a k'irmnm eb eb ec'agṅ a tonḡ ke akpo fandi a ec ok es. Ow b'ow uwr a, ow it ke wél élul es leḡṅ tel eci.

⁴ Emeny m'ekn atufu mekpn: agṅ a eke ok es af a eḡṅ abusu eke ki jej agṅ e low ok. M'ekn agṅ a eke wél ibi a yeji eci abṅ a; wél ibi el Jesu eci low nenyembri nyam a ek'elu ọkm a lele Nyam odad ab ab eci danḡu eke -l'ijr a sosiem. -L'igṅm ndey

a nuŋ, -l'igŋm ow eci likŋ eŋŋ a nuŋ, eŋŋ -n'eŋnm ndey a eci meŋy eŋr a anyafŋ, -n'eŋnm ow anm el abu af yeŋi. -L'igb luw em eŋŋ Krist ab -l'ew usu es toŋ akpo fandi. ⁵ Na krekre eci luw em anŋ igb ab ana. Agŋ ejec'a eke uw a k'ow igbm luw em eke akpo fandi a k'ecm k'okm es. ⁶ Ehe el agŋ a eke anŋ krekre eci luw em anŋ igb ab em a! -L'el Nyam eci agŋ lala eŋŋ yony em eci luw a onym abusu el af; † -li b'ow -l'el Nyam lele Krist ab eci egb waw esel, eŋŋ Krist ab -li b'ow -l'ew usu es toŋ akpo fandi a.

Satan eŋnm ar a

⁷ Leŋŋ a eke akpo fandi a b'ow ec ok es a, wel b'ow elu Satan es sobel em, ⁸ eŋŋ li b'ow n'im l'ejy eb eb a ek'el Gog lele Magog ab ek'anŋ wus na eci susu kpekpe a. † Li b'ow l'as wel luku ar ogŋ eci, eŋŋ -li b'ow -n'eŋy ese okij any eci mrici af. ⁹ -N'anŋ susu a feŋ -l'ow -l'iwr Nyam ec'eb lala a eke erur ke in ec'agŋ ir a -l'elul em eke -li k'eb. Gbeko al b'ow anŋ afr ow ŋuŋŋ el. ¹⁰ Eŋŋ agŋ eke b'ejy el a, wel b'ow oc owl mebn eke ler faf es a eci al ab em, yogŋ a eke ndey a lele kokoba ob es yadŋu ab ab anŋ a. -Li b'ow -l'ij gbre noko nok lele leŋŋ owr ab godo godo feŋ eci.

Jeŋ ok es abal el

¹¹ Eŋŋ emeny m'ekn atufu lekpn ufu nyam lele eŋŋ a eke sig es af ab ab. Wus lele afr ab kpab'r es lis im kpekpe eŋŋ wel ewlm eknm el ij. ¹² Emeny m'ekn agŋ ek'uw a, ey lele egbel ab, eke inym es atufu lekpn a ec'any af. Sil el noko fifig ok es, eŋŋ lel ejeci nyam yeŋi fig eru es, ke sel eŋŋ eci lel ab ana. † Agŋ a ek'uw a, wel jeŋ el e lis e low ok low a eke -li kokr ab em, yec'a eke wel non anŋ sil el ab em a. ¹³ Okij elu agŋ a ek'uw ke n'onym ab a es. Luw lele onnes baŋŋ ab yeŋi ok el ec'agŋ a ek'uw ke -n'onym ab a es, eŋŋ wel jeŋ eŋŋ eŋŋ e lis e low ok in e juma a eke li kok ab em. ¹⁴ Wel itr luw lele onnes baŋŋ ab ok al a eke faf es ab em. Al na eke faf es a el luw sakp yony em a. ¹⁵ Wel b'ow

eŋŋ feŋ eke wel nonm in e nin sel eŋŋ eci lel ab em a owl al a eke faf es ab em.

21

Afr owr a lele wus owr ab ab

¹ Emeny m'ekn afr owr nyam lele wus owr nyam ab; krekre ec'afr a lele krekre eci wus ab ab irm eŋŋ okij a yeŋi anm ij. ² Eŋŋ emeny m'ekn Jerusalem owr a, eb lala a eke Nyam on anŋ in ogŋ a am ow a. Li bebm sos ese yow eke kpekpe sos eke k'im obr ec af. ³ M'iri lebl tuotuo nyam ek'anŋ atufu lekpn a ogŋ am ikŋ ow dad ese: «Sica Nyam ec'eb ir usu a ow agŋ ec'araŋŋ! Li b'ow l'ir wel ab eŋŋ -li b'ow -l'el Nyam ec'agŋ. Nyam in obi b'ow anŋ el ab eŋŋ li b'ow l'el wel e Nyam. ⁴ Li b'ow li tetŋ wel e mikŋ a feŋ es; luw owi, niŋŋ owi, likekr owi lele gbre ij owi ab k'ow anm ij. Leŋŋ sig em ec'ow a feŋ ot es ŋ.»

⁵ Eŋŋ sica eŋŋ a eke sig es atufu lekpn ab af a dad nine: «Sica m'am on ow a feŋ itŋŋ el owr.» Eŋŋ emeny l'igŋ af li dad nine: «Non low na anke em eci sodad a el nawre, wel otu eke k'onny onm ow em.»

⁶ Emeny l'igŋ af li dad nine: «Sica feŋ uwr ŋ! M'el Krekre lele Es Abal El ab, Nuŋ Ob lele Nuŋ Edŋ ab. Eŋŋ yec'eke mijamŋ am ony a, mi b'ow m'on'n mij ewl mij a eke b'on eŋŋ sel a ofr em l'eŋŋ. ⁷ Eŋŋ kaka feŋ eke b'ow eb any a, b'ow eŋŋ aja ikŋ na; m'ow m'el in e Nyam eŋŋ in li b'ow l'el em ec'iy. ⁸ Eŋŋŋ, ow enyembri yony yony esel, agŋ eŋŋŋ, agŋ ibiu, afacu, cam kok esel, agŋ a eke b'igŋ sekp nuŋ lele ayadŋu feŋ ab ec'a, el ec'usu b'ow anŋ mebn eke ler faf es a eci al ab em. Ke luw sakp yony em ab ana.»

Jerusalem owr a

⁹ Sica m'ekn afr erm esel lobŋ a, eke onym kpok lobŋ a eke abu eyr es abal el lobŋ a anŋ em a eci nyam. L'ow n'am dad'm l'ese: «Ow, mi b'ow mi yegm'ŋ yow ec a, licibli a eci yow a.» ¹⁰ Abŋ em a, afr erm es a oc'm im lafeny gege ligbel nyam eci nuŋ af. Li yegm'm Jerusalem, eb lala a eke Nyam on anŋ in ogŋ a am

† 20:6 Ekn Es Ekn 2.11 lele ow ec'akr otar ab ab. † 20:8 Gog lele Magog ab el nin eke wel on eb eb a eke seŋŋ es abal el em a b'ow im Nyam ec'agŋ ar a. Ekn Ezekiel 38-39. † 20:12 Ekn Es Ekn 3.5 lele ow ec'akr otar ab a.

ow a. ¹¹ Nyam ec'anygbel a am ɔŋ li jejn eɛe lebn mamn af, eɛe jasp eci lebn eke b'ekan es af. ¹² N'ony lakp sisil gege nyam eke ɔny masany lew yony lele afr erm eɛel lew yony ek'am ɔsu ab. Masany ab af a, wel non Israel ec'eb lew yony a ec'en a anŋ. ¹³ Baŋn ec'ogog nyam nyam feŋ b'ony masany nyahan: nyahan b'anŋ yogŋ eke ligbn b'igb a, nyahan b'anŋ yogŋ eke ligbn b'eru a, nyahan b'anŋ afr ogog a, etŋ nyahan b'anŋ esr em a. ¹⁴ Baŋn a eci lakp a sigr mób lew yony eke wel ok ɔmu em, etŋ af yogŋ, wel non licɛbli a ec'erm eɛel a ec'en a.

¹⁵ Afr erm es a eke am dad'm odad a ɔnym ob bebmn ob ab, sika em eci likŋ soŋni eke ki bebmn baŋn a, in eci masany a lele in eci lakp ab ab. ¹⁶ Baŋn a eci ogog yar a bebmn; sofu a lele es ar ab ab bebmn. Afr erm es a oc in eci sika em likŋ soŋni a bebmn baŋn a; ow ij sofu fandi lew yony, † es ar a, sigb a lele sofu ab ab bebmn. ¹⁷ Li bebmn lakp a yeji. Ob bebmn ob a eke l'oc li bebmn ab em, n'ehŋ sigb a eci sofu a ekŋ lobŋ miy yar, † ¹⁸ wel awŋ lakp a jasp em, etŋ eb a in obi a wel us'r sika tasi em etŋ ow b'ayl ekan es eɛe akroŋɔ af. ¹⁹ Mób a eke wel ok ɔmu em awŋ baŋn a eci lakp a, wel ot mebn amamn ek'ony mij erŋ erŋ ijr mɛwl: krɛkrɛ eci lob a jasp em, yony em ec'a safir em, nyahan em ec'a agat em, yar em ec'a emerod em, ²⁰ yen em ec'a onis em, nɔhɔn em ec'a sarduan em, lobŋ em ec'a krisolit em, niwn em ec'a beril em, libarm em ec'a topas em, lew em ec'a krisopras em, lew nyam em ec'a turkuas em, etŋ lew yony em ec'a ametis em. ²¹ Masany lew yony a el ayre lew yony; lisany nyam eci kok em a, wel b'oc ayre ligbel nyam coco. Ejem a el sika tasi ɔfr eke ayl am ekan es eɛe akroŋɔ af.

²² M'eknm Nyamel eb ab em, anke eb a eci Nyamel a el Es Kɔtɔkɔ Nyam Abusu Es lele licɛbli ab ab. ²³ Eb a ɔlm ligbn es, ɔlm awl es eke k'ayal il, anke Nyam ec'anygbel a am ayal il etŋ licɛbli a el in eci mun al. ²⁴ Eb eb a feŋ ec'agŋ a b'ow an es in eci usuayl ab em, etŋ wus eci eb

ebu a b'ow ot el eci ob ɔny a ow yogŋ. ²⁵ Leŋŋ owr nimum a, baŋn a eci masany a b'ow fig ok es; leŋŋ kaka wel k'ow bablm, anke yogŋ leŋŋ uk k'ow anm ij. ²⁶ Wel b'ow ot eb eb a eci sagb a lele ob ɔny ab ab ow yogŋ. ²⁷ Ob feŋ eke aylm Nyam ec'any af lele agŋ eke bi kok musue owi ke b'ony yadŋ a k'ow okm baŋn a. Agŋ a ɔny coco a eke b'ow ok em a el, el a eke wel non el ec'en licɛbli a eci sel ehŋ e lel ab em a.

22

¹⁻² Emeny afr erm es a yeŋm'm sel ehŋ eci mij ewl mij ek'am jejn eɛe akroŋɔ af, ke anŋ Nyam lele licɛbli ab ab ec'atufu lekpn a ogŋ am jejn ok ɔkm ewl im eb a ec'usu araŋn a. Mij a ec'al yony a eke ok a ec'araŋn a, sel ehŋ eci likŋ a anŋ. Lakpo nyam af a, li b'osu ey sakp lew yony, awl nyam akp nyam. In eci suw a b'ewlm eb eb ec'agŋ a. ³ Ofn owi kaka k'ow anm ij.

Nyam lele licɛbli ab ab eci atufu lekpn a b'ow anŋ eb ab em, etŋ Nyam eci juma kok eɛel a b'ow igŋ'n nuŋ. ⁴ -Li b'ow -l'ekn ow ec'any a, etŋ ow eci nin a b'ow non el ec'anyafr a. ⁵ Leŋŋ uk k'ow anm ij, etŋ -li k'ow -l'ibramn mun al ec'usuayl a lele ligbn ec'ab ab, anke Es Kɔtɔkɔ Nyam in obi li b'ow l'ok wel in ec'usuayl ab af, etŋ -li b'ow -l'el es ew eɛel godo godo feŋ eci.

Krist eci mower

⁶ Emeny afr erm es a dad'm nine: «Sodad amua el nawre, wel ɔtu eke k'ony ɔmn ow em; etŋ Es Kɔtɔkɔ Nyam a eke bi nyimn kokoba ɔb eɛel eci abŋ a, erm in ec'afr erm es ow yec'etŋ ke li yeŋm in e juma kok eɛel a low eke b'ow ey leŋŋ tɛl em a.» ⁷ Jesu dad nine: «Ìri, ow k'ow ibnm m'ow m'ow! Ehe él agŋ a eke b'oc kokoba ɔb e sodad ek'anŋ lel na em a senyn senyn a eci!»

⁸ Em Jan, m'iri etŋ m'ekn ów amua. Etŋ eke m'iri ke m'ekn a, m'ok ɔwrɔkp wus afr erm es a eke yeŋm'm ów amua a ec'any af eke mi k'igŋ'n nuŋ. ⁹ Gbeko li dad'm nine: «Kì kok eben! Em yeji juma

† 21:16 sofu fandi lew yony:ow bebmn 2220 kilo ab. † 21:17 sofu a ekŋ lobŋ miy yar:Ow bebmn 65 kilo ab.

kok es ese η af, ese esη jimel kokoba ɔb esel ab af, ese agη a fηη eke b'oc lel na em eci sodad a senyn senyn ab af. Nyam anake it eke k'igη nun a, kɔ ow elm em!»

¹⁰ Emeny li dad'm ninε: «Kokoba ɔb e sodad ek'anη lel na em a, k'ɔc ki lol es, anke ɔw amua fηη eci seηη a eke wɛl bɛbm ok es a titm. ¹¹ Ke eηη eke akplm a, n'annη in ec'akplm ab em; eηη eke aylm Nyam ec'any af a, n'annη in ec'aylm ab em; eηη eke bi kok low mamn a, n'annη low mamn kok ab em; eηη ek'el lala a, n'annη lala el ab em.»

¹² Jesu dad ninε: «Kin, em ec'ow ibnm ij! Mi b'ow m'ism ob ap ab, etη mi b'ow m'ɔη eηη eηη, juma a eke li kok a eci. ¹³ M'el Nun ɔb lele Nun Edη ab, m'el Kɛkɛ lele Es Abal El ab, Kɔkɔ lele Uwar ab.» ¹⁴ Ehe ɛl agη a eke am ɛfn ɛl ec'ob sos ɛw es eke k'ɛηη abusu ij sel eηη e likη a ec'ey a eci. -Li b'ow -n'ɛηη abusu -l'ɛcr masany a eci -l'ok ɛb ab em. ¹⁵ Sica banη a eci jam a, agη eηηη a, cam kok esel, afacu, agη ibiu, sekp nun igη esel lele ayadηu ab ec'usu ek'anη ana!

¹⁶ «Em Jesu, m'erm em ec'afr erm es a

ow ij ɔw amua e danku Nyamel fηη ec'any af. Em, m'el David ec'eb ab em eci lilaw, † ibribr eci lel ek'am jɛjn. ¹⁷ Abη a lele ɔw a eke wɛl ɛbi ab ab am dad ese: “Òw!” Ke eηη yec'eke in yeji am iri low na a dad ese: “Òw!” Ke eηη eke mijamn am ɔny a ɔw; ke eηη eke am erur sel eηη eci mij a, ɛb ɔfr em.»

Nun edη ec'odad

¹⁸ Em, Jan, kin low eke m'am igbl ow eci lebl ogη mi dad eηη fηη eke b'ow iri kokoba ɔb owi a ek'anη lel na em a: eke batη eηη kaka fηη am oc low ejeci nyam elu em a, ke abu ɛyr owi a fηη eke wɛl dad ow e low lel na em a, Nyam b'ow ot ɔη'n. ¹⁹ Etη eke batη eηη kaka fηη am ɔny kokoba ɔb e sodad a ek'anη lel na em a ec'ob nyam oc es, ke sel eηη eci likη a ec'ey a lele ɛb lala a eke wɛl dad ow ec'odad lel na em a, Nyam b'ow ɔny oc'r es abu em. ²⁰ Eηη a eke ij low nenymbri nyam na ec'asmanu a dad ninε: «M'am ow caca!» Amen! Es Kɔtɔkɔ Jesu, ɔw gɔη!

²¹ Ke sica Es Kɔtɔkɔ Jesu ec'ɔwrɔ a annη ɔny fηη ab.

† 22:16 Ekn Es Ekn 5.5 ec'akr otar a.